

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

М а т е р і а л и
М і ж н а р о д н о ї
науково-практичної конференції

Україна і світ:
діалог мов та культур

29 березня – 31 березня 2017 року

Київ
Вид. центр КНЛУ
2017

Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, 29 березня – 31 березня 2017 року. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2017. – 808 с.

У збірнику вміщено матеріали конференції, які присвячені основним проблемам сучасного мовознавства, літературознавства, методики мовної освіти, а також педагогічним, психологічним, культурологічним та історичним проблемам розвитку освіти у світі Болонських реалій.

Члени редколегії:

- Матвієнко О. В.**, докт. пед. наук, проф., проректор з наукової роботи;
- Бігич О. Б.**, докт. пед. наук, проф. кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційних технологій;
- Бондаренко О. Ф.**, член-кор. НАПН України, докт. психол. наук, проф., зав. кафедри психології і педагогіки;
- Валігура О. Р.**, докт. філол. наук, проф., зав. кафедри східної філології;
- Валюх З. О.**, докт. філол. наук, проф., зав. кафедри української філології та славістики;
- Воробйова О. П.**, докт. філол. наук, проф., зав. кафедри лексикології і стилістики англійської мови імені професора О.М. Мороховського;
- Гамзюк М. В.**, докт. філол. наук, проф., зав. кафедри німецької філології;
- Денисова С. П.**, докт. філол. наук, проф. кафедри німецької філології та перекладу і прикладної лінгвістики ;
- Кагановська О. М.**, докт. філол. наук, проф. кафедри іспанської та французької філології;
- Ніколаєва С. Ю.**, докт. пед. наук, проф., зав. кафедри методики викладання іноземних мов й інформаційних технологій;
- Ніконова В. Л.**, докт. філол. наук, проф., зав. кафедри англійської філології факультету перекладачів;
- Пирогов В. Л.**, канд. філол. наук, доц., зав. кафедри мов та цивілізацій Далекого Сходу;

Матеріали друкуються в авторській редакції.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРУДНОЩІ ПРИ ВІДТВОРЕННІ СОЦІАЛЬНИХ ДІАЛЕКТІВ

Алексенко С.Ф.

Сумський державний педагогічний університет

Дослідження впливу соціального чинника на мову та комунікацію дотепер проводилося здебільшого на рівні фонетичних змінних [1] і лексики [2], а от передача соціолінгвістичних особливостей мовлення у перекладознавчому аспекті досліджена недостатньо повно, що зумовлює актуальність таких наукових розвідок.

Традиційно у соціолінгвістиці вплив соціального статусу на мовлення зводився до вивчення так званих акцентів – своєрідних вимовних соціальних діалектів, таких як Estuary English (вимовний стандарт англійської мови в регіоні дельти річки Темза), RP (літературна вимовна норма англійської мови, якою послуговуються лише 3% населення країни: вищі офіцери, урядові міністри, судді тощо), Cockney (просторічний діалект східної частини Лондону).

До соціальних діалектів відносять жаргони, сленг, вульгаризми, професійні діалекти, арготизми / кент (лексика ізольованих від легального суспільства соціальних груп). Зазначені мовленнєві різновиди мають певні лінгвопрагматичні та експресивно-стилістичні характеристики та ситуативно обумовлені. У якості прикладу, розглянемо соціолект кокні, що є соціальним діалектом робочих, ремісників, корабельників, продавців, які жили в неподалік церкви Сент-Мері-ле-Боу (St Mary le Bow), що в Іст-Енді. Він характеризується особливою вимовою, порушеннями лексико-граматичних норм літературного стандарту (Standard English), римованим сленгом.

Типовими особливостями кокні на фонетичному рівні є пропуск ініціального приголосного [h], наприклад “*not ‘alf*” замість “*not half*”; емпіза звуку шва; фронтальна артикуляція міжзубних фонем; монофтонгізація дифтонгу [au]; вимова дифтонгу [ai] як [oi]; зникнення назального задньоязикового [ŋ] у закінченні -ing. Серед граматичних відхилень зазначимо такі: вживання форм минулого часу дієслова “to be” *was* та *were* прямо протилежним чином, ніж у стандартній англійській: “*I weren’t laughing at you. You was mistaken*”; подвійне заперечення “*You want some money? I ain’t got none*”; граматична неоформленість прислівника (суфікс -ly відсутній), використання форм дієприкметника минулого часу для опису минулого: “*I seen*” замість “*I saw*”, “*he done*” замість “*he did*”; часте вживання форми об’єктного відмінка особового займенника “them” в якості єдиного вказівного займенника в однині та множині: “*them lamp*”, “*them lamps*”. На лексичному рівні спостерігається наявність власної лексики: “*missus*” замість “*girlfriend*” чи “*wife*”; лексема “*fit*” означає “*attractive*”, “*minger*” передає значення лексеми

“ugly”, а “dosh” і “dough” є заміниками лексеми “money”, словосполучення ж “up the duff” має значення “to be pregnant”. Римований сленг кокні виник заради утаємничення спілкування між певними верствами і побудований за витонченою схемою наголосу і рими, причому остання грає важливішу роль. Наведемо деякі приклади: *apples and pears* = stairs = сходи; *plates* = plates of meat = feet =ноги, ступні; *uncle Ted* = (bed)= ліжка; *Adam and Eve* = believe = вірити (“*Would you Adam and Eve it?*” – Ти б повірив у таке?)

Будучи соціолінгвістичним феноменом, кокні несе в собі багато позамовної інформації, передача якої є не менш, а часто більш важливою, ніж власне лінгвістичне наповнення при перекладі цього соціолекту з англійської на українську мову. Крім підшукування відповідників, перекладачеві мовних одиниць / мовленнєвих утворень, що містять соціокультурну інформацію, треба зосередитися на шляхах подолання мовних перешкод, зумовлених розбіжностями культур. Переклад соціолекту кокні як мовленнєвого стилю нижчих прошарків суспільства належить до вузькоспеціальних перекладацьких питань, розв’язання яких передбачає розуміння того, що засоби досягнення прозорості в сприйнятті кокні англійською й українською аудиторією не можуть бути ідентичними. Невідповідності лексико-граматичних можливостей вирівнюються перекладацькими прийомами граматичних трансформацій (повною або частковою реконструкцією речень, заміною певних частин мови чи членів речення) та прийомом компенсації. Компенсація є способом перекладу, при якому семантичні елементи, прагматичні значення, а також стилістичні нюанси, тотожна передача яких неможлива при перекладі, передаються в тексті перекладу елементами іншого порядку, причому необов’язково в тому ж самому місці тексту, що і в оригіналі [3, с. 185].

При перекладі соціальних діалектів неможливо використовувати існуючі діалектні форми мови перекладу, оскільки вони вказують на абсолютно іншу групу людей з іншого соціокультурного простору. Однак, рішенням цієї проблеми може бути усвідомлення того, що, оскільки цей тип мовлення притаманний малоосвіченим нижчим прошаркам суспільства, доцільним є прийом компенсації діалектних форм просторіччям і розмовною лексикою типу “*куди преш, візьми очі в руки, не второпаю*” тощо. З огляду на те, що кокні відрізняється від літературного стандарту окремими мовними особливостями на фонетичному, граматичному і менше лексичному рівні, які були окреслені вище, саме вони і є тими вказівниками (*social markers*), які повинні орієнтувати перекладача під час вибору адекватних перекладацьких прийомів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Trudgill P. Sociolinguistics: An Introduction to Language and Society / P.Trudgill. – London, New York : Penguin Books, 2000. – (4th Ed.). – 426 p.
2. Карасик В.И. Язык социального статуса / В.И. Карасик. – М. : Ин-т языкознания РАН: Волгогр. гос. пед. ин-т, 1992. – 330 с.
3. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты) : учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. / В.Н. Комиссаров. – Москва: Высшая школа, 1990. – 253с.

КОМПОЗИЦІЙНЕ ОФОРМЛЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ПОЛІТИЧНОГО ВИСТУПУ

Алексієвець О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Нинішні реалії політичного життя вимагають всебічного знання різних його аспектів, у тому числі й особливостей політичної комунікації, яка слугує взаємозв'язку між усіма компонентами політичної системи суспільства. Структурно-композиційна організація та просодичне оформлення мовлення відіграють в цілому визначальну роль у забезпеченні успіху політичної комунікації, оскільки основною метою є вплив на людину, боротьба за її свідомість.

Відомо, що політична промова виступає одним із найважливіших видів соціально-політичного красномовства і є класичним жанром ораторського мистецтва. Виокремлення політичної промови стає можливим завдяки таким чинникам: місце реалізації промови, тематичний зміст текстів, аудиторія, на яку спрямована промова. Ці аспекти взаємопов'язані, проте вони безпосередньо залежать від першого, тому при створенні типології політичних промов вирішальним є місце реалізації промови.

Доречно відзначити, що у теорії ораторського мистецтва й публічного виступу техніці та методам композиційної побудови мовлення завжди приділялася значна увага. Це пояснюється прагненням мовця вплинути на аудиторію: “Недостатньо знати, що сказати, необхідно також сказати це *належно*” [1, с. 127]. Особлива увага приділяється принципам стилю і композиційній структурі промови. Правильно побудована композиція виступу найяскравіше відображає образ оратора, допомагає йому в досягненні основної мети (переконуванні) і найчіткіше виражає сам предмет промови [1].

Окрім цього, структурна організація публічного мовлення визначається не лише риторичними, але і семантичними та психолого-когнітивними чинниками. Очевидно, що політичний виступ характеризується змістовою єдністю (цілісністю) і смисловим завершенням [2, с. 112].

Слід зауважити, що композиційний аналіз політичного ораторського мовлення розробив американський теоретик ораторського мистецтва А. Х. Монро. Згідно із запропонованим підходом, зміст мовлення розвивається за певними ступенями, зумовленими певними мотивами. Ці ступені так відображаються у композиційній структурі мовлення: *привертання уваги або демонстрація потреби*, бажання спілкуватися віддзеркалюються на початку мовлення, *задоволення потреби й візуалізацію результатів* виражено в основній частині мовлення, *заклик до дії чи схвалення* звучать наприкінці мовлення. На думку вченого, композиція мовлення передає мотиваційні завдання оратора, тобто на початку мовлення його основним завданням є привертання уваги до себе й до предмета промови, в основній частині розкривається сутність поставленої мовцем проблеми, доводиться необхідність та висвітлюються шляхи її розв'язання, в прикінцевій частині автор спонукає

аудиторію до певних дій чи ж вираження емоційного ставлення до обговорюваної проблеми [3].

Таким чином, публічний виступ обов'язково повинен мати добре продуману структуру, яка містить певну послідовність частин. Промови будуються за традиційною трьохчастинною композицією: 1) вступ, 2) основна частина та 3) завершальна частина. Саме таке членування виступу полегшує аудиторії сприйняття усного виступу.

Основною функцією *вступу* є контактостановлююча. У вступній частині реалізуються, іноді одночасно, декілька риторичних завдань, що належать до сфери етосу: задається певна тональність повідомлення як відображення тих відносин, які оратор хоче встановити зі слухачами; виявляються якості оратора, на основі яких формується довіра до нього з боку слухачів; подається предмет промови; робляться попередні коментарі з приводу пропонованої структури виступу. Вступна частина може вміщувати два компоненти – власне контактостановлення (орієнтація на слухачів) та подання предмету промови (орієнтація на зміст і структуру виступу) [2, с. 115].

Практика виробила низку ефективних прийомів привертання уваги аудиторії у вступній частині публічного виступу. До них належать такі: звертання до події, часу, місця; звертання до боротьби, конфлікту, протиріччя між людьми, відмінностям у точках зору; посилення на загальновідоме та загальнодоступне джерело інформації; риторичне запитання; посилення на свій емоційний стан; порушення цікавості; демонстрація будь-якого предмета; розповідь про себе, свій особистий досвід, випадок з життя; цитування знайомого чи знаменитості; історичний епізод; постановка проблемного питання і відповідь на нього; виклад мети і завдань виступу; звернення до життєвих інтересів слухачів, до того, що хвилює їх щодня.

В *основній частині* публічної промови послідовно викладається її зміст, висуваються й аргументуються тези, реалізується задум автора. Метою основної частини є розкриття сутності обговорюваної проблеми, забезпечення розуміння і правильна інтерпретація смислу тексту, переконання аудиторії у прийнятті точки зору оратора.

Головна функція основної частини полягає у реалізації риторичної аргументації, тому всі три функціонально-сміслові типи мовлення (роздум, розповідь, опис) утворюють компоненти аргументаційної структури [2, с. 118].

Загально визнано, що *завершальна частина* є важливим композиційним сегментом будь-якого жанру публічного виступу. Кінцівка здійснює функцію логіко-сміслового завершення (логос), створює у слухачів певний настрій (пафос), слугує остаточному формуванню образу оратора і вміщує публічний виступ до певного соціокультурного контексту (етос).

Завершальна частина публічного виступу повинна логічно впливати з попереднього викладу. Пропонуються такі варіанти закінчень: цитата, крилатий вислів, прислів'я, народна мудрість; узагальнюючий висновок; звертання до слухачів; узагальнююче повторення; ілюстрація; кульмінація; комплімент аудиторії; гумористична кінцівка; подяка за увагу.

Проведений огляд дозволяє зробити висновок, що композиційне оформлення публічного виступу виражає комунікативну авторську стратегію, яка вміщує точку зору та оцінки політичного діяча.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Риторика : Античные риторика / Аристотель. – М., 1978. – 167 с.
2. Блох М.Я. Публичная речь и ее просодический строй / М.Я. Блох, Е.Л. Фрейдина. – М. : Прометей, 2011. – 236 с.
3. Monroe A.H. Principles and Types of Speech / A. H. Monroe. – New York : New Style, 1997. – 577 p.

ВИТОКИ ФОРМУВАННЯ КАТЕГОРІЇ МЕДІЙНОЇ АВТОРИЗАЦІЇ (на матеріалі англомовного дискурсу)

Андрієшина К.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Поступове розширення тлумачення категорії автора у художніх, публіцистичних, наукових та інформаційно-ділових текстах привело до її узагальнення як категорії авторизації, що відбиває різні ступені вияву творця тексту.

Категорія авторизації була виокремлена у ХІХ столітті і з того часу потрактовувалася по-різному. У парадигмі *легітимізації автора*, коли протягом ХVІІІ століття встановлювалися перші контракти між видавцями й авторами, які перетворювалися на законну інстанцію, отримували права на матеріал та ставали носіями відповідальності за зміст власних текстів [7, р. 6], досліджувана категорія полягала у схваленні автором тексту власного твору, передусім при авторизованому перекладі на інші мови. Нині авторизація вивчається з позицій граматики, лінгвістики тексту й стилеметрії.

У граматиці авторизацію зараховують до “класичних” модусних категорій, де модус розглядають як логіко-психологічну змінну, що відображає ставлення автора до повідомлюваного [4, с. 12], і визначають як кваліфікатор джерела викладених відомостей. У рамках синтаксису граматичний аспект категорії авторизації тлумачиться як впровадження у речення другого структурно-семантичного плану, що вказує на автора, його/ її констатації або оцінки явищ описаної дійсності [3, с. 263]. На цьому рівні авторизація може бути первинною, або природною, вираженою імпліцитно, коли вона вплетена в тканину повідомлення і не сприймається окремо від автора, що демонструє, зокрема, безособовий вираз *it seems*, напр., *It seems likely that President Trump will inevitably blur the lines between business and politics in potentially disturbing ways – expect grubby deals and murky meetings* [The Economist 26.11.2016, 59–60]. Однак нерідко мовець підкреслює своє авторство шляхом додаткової, або вторинної авторизації, як у наступному прикладі, де автор експлікований – створюється враження, що він особисто знає адвоката, інформація про якого

додається – *I know of a lawyer who kept a spare suit jacket and trick ice cubes in his office* [Time 7.11.2016, 63].

У руслі лінгвістики тексту авторизація – це прагматична компонента тексту, яка полягає у відображенні авторської позиції завдяки поєднанню прийомів соціально та індивідуально вербалізованого авторського осмислення явищ дійсності, які вказують на автора [5, с. 256]. На текстовому рівні авторизація взаємодіє з такими категоріями, як образ автора, авторська суб'єктивність, авторська персональність, текстова модальність тощо.

У рамках текстового підходу авторизація розглядається здебільшого на матеріалі наукових й офіційно-ділових текстів як інтеграційна прагмасемантична категорія, що відбиває опредметнені в семантиці й структурі дискурсу комунікативно-прагматичний, метакомунікативний та оцінний компоненти смислу, ідентифікуючи автора як мовну особистість та суб'єкта пізнання [2, с. 5]. Хоча авторизаційна характеристика тексту є обов'язковою, наявність її формальних показників у зазначених текстах вважається факультативною.

Авторизація виявляється через пошук формальних кількісних параметрів тексту у межах стилеметрії, або “кількісної стилістики”, тобто прикладної філологічної дисципліни, яка займається вимірюванням стильових характеристик текстів з метою їх упорядкування та систематизації (типології, діагностики, атрибуції, класифікації, датування тощо) [1, с. 41], адже досліджувана категорія реалізується в текстах різних стилів і грає роль універсальної текстотвірної компоненти, яка завдяки своєму співвіднесенню з категорією автора ототожнюється з нею, але не є їй ідентичною.

Нинішній розвиток засобів масової інформації спричинив формування медійної авторизації, яка полягає у створенні текстів ЗМІ кількома авторами [6, с. 48], а тому поняття автора як мовної особистості певною мірою нівелюється. Медійна авторизація відображає ступінь вияву автора під час конструювання дійсності, постаючи як континуум, який охоплює три основні різновиди адресанта: індивідуальний, представлений окремим автором, що знаходимо в американських новинних часописах *Time* і *Newsweek*; колективний, що відбиває співпрацю групи авторів, поширену в журналі *Time*; та інституційний, який виявляється у відсутності вказівки на автора, що притаманно британському виданню *The Economist*.

Таким чином, в англomовному дискурсі категорія медійної авторизації сформувався внаслідок трансформації категорії автора, що тлумачиться як така в руслі теорії граматики, лінгвістики тексту й стилеметрії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Баранов А.Н. Введение в прикладную лингвистику : учеб. пособие / Анатолий Николаевич Баранов. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 347 с.
2. Гнездечко О.Н. Авторизация научного дискурса: коммуникативно-прагматический аспект (на материале англоязычных статей современных европейских и американских лингвистов) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / О.Н. Гнездечко. – К., 2005. – 20 с.

3. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка / Галина Александровна Золотова. – М. : Наука, 1973. – 351 с.
4. Копытов О.Н. Взаимодействие квалификативных модусных смыслов в тексте (авторизация и персуазивность) : автореф. дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 “Русский язык” / О.Н. Копытов.. – 2004 – 27 с.
5. Сыроватская Н.С. Авторизация: проблемы определения и научного описания на уровне предложения и текста / Н.С. Сыроватская // Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И.Герцена. № 12 (89) (январь). – СПб.: Изд-во РГПУ им. А.И. Герцена, 2009. – С. 250–256.
6. Fairclough N. Media Discourse / Norman Fairclough. – L. : Arnold Publishers, 1995. – 224 p.
7. Schönert J. Author / Jörg Schönert // Handbook of Narratology / Ed. by P. Hühn, J. Pier, W. Schmid, J. Schönert. Narratologia Issue 9. – Berlin, New York, 2009. – P. 1–13.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ БАНКІВСЬКОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Артьомцев О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Семантика фахової термінології неодноразово розглядалася у багатьох лінгвістичних працях, зокрема у таких, в яких процес позначення вивчається у зв'язку з реалізацією в мовленні спеціалізованого терміну [2, с. 12]. Проблематика функціонування терміну набуває актуальності, якщо в поле зору спеціалістів у галузі перекладу потрапляють способи відтворення змісту спеціалізованого терміну засобами української мови. Тому диференціація термінологічних систем вихідної та цільової мови все частіше привертає увагу фахівців у галузі теорії та практики перекладу [1, с. 23].

Для лексичного оформлення німецьких економічних текстів характерно в першу чергу накопичення лексичних одиниць всіх типів. Економічні терміни відрізняються від загальноживаних слів семантико-комунікативною специфікою, принциповою однозначністю, точністю, економічністю, номінативною і дистинктивною функціональністю, стилістичною нейтральністю та інформативною навантаженістю. Такі релевантні якості економічних термінів можуть створювати труднощі для перекладачі, які можуть бути подолані або не подолані. Однак при адекватному перекладі такі перепони мусять бути усунені.

Банківська німецькомовна термінологія має спільні термінологічні якості економічної лексики, але водночас характеризується своєю специфікою функціонування, оскільки банківська справа належить до найскладніших видів діяльності людини.

З огляду на посилений науковий інтерес до термінологічної семантики німецької та української мов специфіку перекладу німецької банківської термінології можна досліджувати в контрастивному плані. Міжмовна

контрастивність проявляється насамперед у структурно-семантичних розбіжностях вихідної та цільової мови, які спостерігаються у сфері лексики та синтаксису. При відтворенні німецькомовної банківської термінології українською мовою виникають труднощі розуміння смислової структури терміну. Перекладачі без достатнього рівня фахових знань у банківській справі наштотвхуються на проблеми розуміння тексту оригінала.

Безперечно, адекватний вибір фаховоорієнтованої банківської термінології у мові перекладу має велике значення для задоволення потреб в якісному обміні інформацією між представниками двох неспоріднених культур. Однак даний аспект не може розглядатися в якості домінантного. Не слід недооцінювати також мовний рівень, який теж не може бути абсолютизованим при здійсненні перекладацького трансферу. Тільки комплексний підхід до відтворення банківських термінів українською мовою сприяє досягненню основної мети у перекладі – адекватності.

До однієї із складних проблем перекладацької діяльності належить полісемія термінологічних одиниць. В ході попереднього дослідження семантики банківської термінології було з'ясовано, що банківські терміни можуть бути полісемічними. В якості підтвердження цього факту можуть слугувати такі приклади: *Zahlungsüberweisung* – 1) платіжне доручення, 2) переказ / перерахування грошей; *Geldrechnung* – 1) облік грошей, 2) рахунок (грошовий). Фактично перекладач наштотвхується на явище семантичної диверсифікації, яка є причиною закріплення у лексичній системі німецької мови багатозначного терміну.

Поміж банківських термінів зустрічаються також омоніми, які у свою чергу розширюють діапазон перекладацьких труднощів, наприклад: I. *Wechsel* – зміна, чергування; II. *Wechsel* – вексель.

Однією із характерних особливостей німецької банківської термінології є наявність великої кількості термінів-комполітів, що характеризуються структурно-семантично складністю та без спеціальних фонових знань не можуть бути адекватно відтворені у процесі перекладу, наприклад: *Bankkreditvertrag* – договір про надання банківської позики; *Bankauskunft* – інформація банку про платіжоспроможність клієнтів; *Bankrennen* – “набіг” на банк, масовий вплив вкладників банку, які вимагають повернення вкладів (в період економічних труднощів); *Bankkommandite* – командитний банк (банк, в який вкладений капітал інших банків); *Bankenkonsortium* – консорціум банків (створюється з метою координації дій при здійсненні певних операцій).

Наявність у німецькій термінологічній підсистемі комполітів з інкорпорованою семантикою вважається закономірністю у словотворенні німецької мови. У семантичних структурах вищезазначених банківських термінів певний об'єм семантики виражений латентно. Відтворюючи зміст таких термінів українською мовою, перекладач повинен застосувати експлікацію смислу для того, щоб велике коло адресатів змогло вірно сприйняти інформацію. Ось чому, при перекладі перекладач вдається до

використання перекладацького прийому лексико-граматичного додавання, іншими словами розширення логічної структури речення або словосполучення.

Насамкінець потрібно наголосити на тому, банківська німецькомовна термінологія варта уваги з боку перекладацької теорії та практики, оскільки з точки зору відтворення засобами іншої мови потребує перекладацького аналізу. Дослідження методів прийомів та способів перекладу такої термінології сприяє рішенню методичних проблем у викладанні перекладацьких дисциплін у вищих навчальних закладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кияк Т. Р. Українсько-російсько-англійсько-німецький тлумачний та перекладний словник термінів ринкової економіки / Тарас Романович Кияк. – К.: Вид-во Обереги, 2003. – 326 с.
2. Синегуб С. В. Методичні рекомендації для вивчення курсу “Аспектний переклад” / Світлана Вікторівна Синегуб. – К.: МЛП, 2000. – 280 с.

СТАТТЯ ЯК БАЗОВИЙ МОВЛЕННЄВИЙ ЖАНР У ДИСКУРСІ АНГЛОМОВНОГО ЖУРНАЛУ ДЛЯ ЖІНОК

Бабаш Г.А., Коломієць І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Статтю можна визначити як жанр, призначений перш за все для аналізу актуальних, суспільно значущих процесів, ситуацій, явищ та закономірностей, що ними керують [3, с. 155–168]. Таким чином ми можемо говорити про особливу функцію статті. Вона полягає в тому, що стаття пояснює читачам як суспільну, так і особисту значущість актуальних процесів, ситуацій, явищ, їх причинно-наслідкові зв'язки і таким чином ініціює читацьке розмірковування, дії, які пов'язані з предметом відображення у публікації.

Тематично тексти статей жіночих журналів охоплюють весь спектр тем, що висвітлюються у засобах масової інформації. Але при цьому основний корпус матеріалів сконцентровано навколо тем, що представляють постійний інтерес для сучасної жінки. А саме, проблеми повсякденного життя, що турбують сучасну жінку: проблеми здоров'я, проблема рівних прав між чоловіком та жінкою на роботі і у родині; що таке щастя і від чого воно залежить, як спланувати своє життя. Таким чином одним з головних критеріїв класифікацій статей жіночого журналу є їх тематика. І тут треба зробити попереднє зауваження, щоб не повторюватись при аналізі кожного жанру. Так як мова йдеться про сууго інформативні жанри, призначення яких полягає у тому, щоб передати якомога більше інформації у компактній формі, особливе семантичне навантаження набуває журнальна рубрика, а також назви матеріалів [4, с. 23].

Журнальна рубрика, наприклад, КРАСА, КУЛІНАРІЯ, і т.д. має стабільний смисловий зміст, вона задає основну тему і виконує роль не тільки носія основного смислу, але і початкового тематичного компоненту, ступень комунікативного навантаження, якого дуже низька, тому що не містить нового.

Заголовки газетних і журнальних текстів виконують, як відомо декілька функцій: номінативну, інформативну, експресивно-апелятивну, рекламну, альтернативну [1]. Для журнальних статей характерно наявність “заголовоків”, які несуть основну суттєву інформацію і визначають тим самим змістовну цілісність тексту. Заголовки у значному ступені впливають на характер формального перелічувального зв’язку у даному мовленнєвому жанрі.

В нашому випадку заголовки виконують, як правило інформаційну функцію. Вони тісно пов’язані з текстом, співвідносяться з ним тематично та функціонально. У заголовок може бути висунута тема повідомлення і тоді він уподібнюється назві рубрики і бере на себе функцію головної мікротеми; або у заголовок виноситься додаткова інформація:

Why young love makes you stronger.

Two friends, two choices – who got it right?

What does the future hold? 50 ways to break out of a health.

Наступним критерієм класифікації статей є її прагматична настанова – повідомлення, вплив, переконання читачів у правильності масово розповсюджених оцінок, думок та коментарів, а також формування точки зору з приводу актуальних проблем. Важливу роль також має фактор спрямованості на адресата, тому що утримувач інформації, або адресат інформації – це цільова аудиторія повідомлень [2, с. 45] В даному випадку це є жіноча аудиторія, для якої проблеми, що піднімаються у статтях є близькими і актуальними.

Спираючись на вище означені критерії ми пропонуємо виокремити такі основні типи статей у жіночому журналі, як : стаття-розповідь, стаття – повідомлення, інформаційно-аналітична стаття. До групи статей – розповідей відносяться статті за тематикою переважно присвячені відносинам чоловіка та жінки, а також відносинам батьків та дітей, а саме в цих статтях реалізуються такі базові концепти жіночих журналів, як КОХАННЯ, РОЗЛУЧЕННЯ, РОДИНА. Ці статті мають розповісти про ту чи іншу історію з життя і тим самим допомогти читачу розібратись у своєму житті, зі своїми проблемами.

Група статей – повідомлень за своєю тематикою присвячена проблемам краси, здоров’я. Вони мають на меті повідомити читача про новинки у сфері косметології та фармакології, про їх недоліки та переваги і тому ці статті репрезентують концепти ЗДОРОВ’Я, КРАСА, ПОДОРОЖ тощо.

Інформаційно аналітичні статті є важливим компонентом любого ЗМІ і жіночий журнал не є виключенням. Саме у інформаційно-аналітичних текстах знаходять своє вираження різниця у сприйнятті суспільно-політичного життя, зумовлена тим чи іншим культурно – ідеологічним контекстом. В нашому випадку ту чи іншу суспільно – політичну проблему аналізують і коментують жінки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рябова Е.С. Информативность англоязычного медиатекста в лингвокогнитивном аспекте: автореф. дис. ...канд. филол. наук : спец. 10.02.04 “Германские языки” / Е.С. Рябова. – Самара, 2012. – 24 с.

2. Каменская О. Текст и коммуникация / О. Каменская. – М. : Высш. шк., 1990. –152 с.
3. Ученова В.В. Информационные жанры. Основы их дифференциации / В.В.Ученова // Проблемы информации в печати. – М.,1971. – С. 155–168.
4. Тертычный А.А. Жанры периодической печати [Учеб. пособие] / А.А.Тертычный. – М.: Аспект Пресс, 2006. – 312 с.

“YOUKNOW” ЯК МЕТАКОМУНІКАТИВНИЙ ДИСКУРСИВНИЙ МАРКЕР

Бажура Т.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Термін “метакомунікація” у лінгвістичних дослідженнях тлумачиться по-різному. Її розглядають як авторський коментар до власного повідомлення [1, с. 404], як “комунікацію про комунікацію” [там само]; як “комунікацію, що супроводжує комунікацію” [3, с. 52]; як вказівку автора на спосіб побудови мовлення, апеляцію до загального досвіду [5, с. 31]; як “обслуговування” комунікації, “техніку” ведення розмови, ставлення співрозмовника до обраного типу мовленнєвого оформлення, спосіб висловлення думок, форму викладу, забезпечення взаєморозуміння [2, с. 84]; як встановлення контакту зі співрозмовником та підтримання надійного безперервного зв’язку до моменту завершення інтеракції [6, с. 16]. Застосування контактних висловлень допомагає залучити адресата до процесу обробки поточної інформації, відкрити канал спілкування, зруйнувати бар’єр неухвилячності та налаштувати співрозмовника на подальшу мовленнєву співпрацю заради єдиної мети взаєморозуміння з мінімальними затратами часу та зусиль. Засоби метакомунікації функціонують на трьох етапах спілкування: привернення уваги співрозмовника до повідомлення, підтримання його уваги на потрібному рівні під час передачі повідомлення та при розмиканні мовленнєвого контакту [3, с. 52]. Саме в такому розумінні буде розглянуто вживання дискурсивного маркера (далі – ДМ) *you know* у цій доповіді.

Використання ДМ *you know*, що еклішованим виразом, на етапі контактостворення свідчить про готовність партнера вступити в комунікативну роль мовця, виокремлює адресанта із загальної кількості інтерактантів та запрошує співрозмовника до кооперації [3, с. 53; 4, с. 97]. Оскільки мовленнєві дії, пов’язані зі встановленням контакту, не є метою спілкування, завдання ДМ *you know* полягає у створенні необхідних умов для успішного досягнення комунікативної цілі, а саме підкреслюванні того, що адресат володіє необхідним багажем спільних знань. Наприклад:

(1) *Frank: You shouldn't be so mean to me all the time, Professor. After all, I'm the only friend you've got.*

Oscar: Friend? You know, you're not my friend, Frank. I don't need a friend. What I need is someone who knows when to close the damn curtain. (OztheGreatandPowerful, 2013: 11:15).

Завдання Френка полягало в тому, щоб вчасно опустити завісу в театрі. Зі своїм обов'язком він не впорався. У відповідь Оскар розпочинає репліку з контактостановлювального ДМ *you know*, який, як сигналпро початок висловлення, також пом'якшує форму невдоволення адресанта діями асистента.

Під час спілкування у комунікантів може виникнути необхідність попередити розривконтакту. Контактпідтримувальний ДМ *you know* в таких випадках застосовується дляутримання уваги співрозмовника і таким чином забезпечує підтримання контакту. У наступномуприкладі Грейс наполягає на тому, щоб чоловік нарешті помирився з сином після багаторічного конфлікту:

(2) *Grace: It's a great idea, Joe, because he will never come back home. [...] You are gonna be supportive of him marrying Margaret and that is that. You know, if we are not careful, we are gonna end up in this great big house, just you and me alone, you and me and everything that we're angry about and God forbid that they should have a grandchild that we never get to see*(The Proposal, 2009: 52:02).

Для підтримання уваги використано ДМ *you know*, який функціонує як звертання до адресата і таким чином забезпечує підтримання контакту.

Дискурсивний маркер *you know* використовується також для розмикання мовленнєвого контакту, сигналізуючи про завершення комунікації, досягнення певного результату. Розглянемо приклад використання ДМ *you know* побутовому діалозі між членами сім'ї на стадії завершення контакту, в якому традиційні формули прощання зазвичай відсутні, тому рольвказівки на припинення інтеракції виконує зазначений ДМ:

(3) *Joe: Donotbestupid, Andrew!*

Andrew: You want a statement? Here's your statement. I've been working for Margaret Tate for three years. Sixmonths ago we started dating. Wefell in love. I asked her to marry me. Shesaid "yes". I'll see you at the wedding.

Joe: Well, it's okay, you know (The Proposal, 2009: 1:22:50).

Після тривалого конфлікту між Джо та його сином, батько приймає рішення більше не втручатись у життя Ендрю та дає згоду на його одруження. Про це свідчить фраза *it'sokay*. Комунікант ставить крапку на бесіді за допомогою ДМ *you know*, який сигналізуєпро розмикання контакту.

Отже, ДМ *you know* як засіб організації інтеракції та регулювання процесу мовленнєвого спілкування в цілому бере участь у встановленні, підтриманні та розмиканні мовленнєвого контакту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вежбицка А. Метатекст в тексте / А.Вежбицка // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 8 / Ред. Т. М. Николаева. – М.: Прогресс, 1978. – С. 402–421.
2. Девкин В. Д. Диалог. Немецкая разговорная речь в сопоставлении с русской: Учеб. пособие (для ин-тов и фак-тов иностр. языков) / Валентин Дмитриевич Девкин. – М.: Высшая школа, 1981. – 160 с.
3. Почепцов Г. Г. Фатическая метакоммуникация / Г. Г. Почепцов // Семантика и прагматика синтаксических единств / Ред. И. П. Сусов. – Калинин: Калининский государственный университет, 1981 – С. 52–59.

4. Романов А. А. Системный анализ регулятивных средств диалогического общения. Пособие по теоретическим курсам. / Алексей Аркадьевич Романов. – М.: Институт языкознания АН СССР, Калининский СХИ, 1988. – 183 с.
5. Формановская Н. И. Речевое общение: коммуникативно-прагматический подход / Наталья Ивановна Формановская. – М.: Рус. яз., 2002. – 216 с.
6. Чхетиани Т. Д. Лингвистические аспекты фатической метакоммуникации (на материале английского языка): дис. ... канд. филол. наук: 10.02.04/ Тамара Дмитриевна Чхетиани. – К., 1987. – 203 с.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ЛЕКСИЧНОГО ТА ГРАМАТИЧНОГО ЗНАЧЕНЬ ПІД ЧАС ГРАМАТИКАЛІЗАЦІЇ ВІДОКРЕМЛЮВАНИХ ПРЕФІКСІВ У НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Бакуменко О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження проблеми співвідношення лексичного та граматичного значень мовної одиниці дає змогу з'ясувати її місце в системі мови та передбачити подальший розвиток. Під час вирішення цього завдання слід враховувати не лише загальні риси, притаманні елементам з граматичною чи лексичною семантикою, а й їхні індивідуальні властивості, зумовлені особливостями конкретної мови [3, с. 240–241].

На відміну від граматичного, лексичне значення не є обов'язковим, адже лексика кожної мови відображає позамовну дійсність по-своєму. Щоправда, у синтагматичному ланцюгу одна лексема може вимагати від іншої певного ЛЗ. Такому явищу не притаманна регулярність чи систематичний характер, як у граем [5, с. 265–267]. Саме в поєднанні мовних одиниць між собою повною мірою проявляються особливості їхньої семантики, що є наслідком взаємодії лексичних та граматичних значень. Перше втілює співвіднесеність мовного вираження з певним явищем дійсності, а за допомогою другого здійснюється організація внутрішніх відносин між мовними одиницями та реалізується формально-класифікуюча функція. Таким чином, кожне ГЗ, як правило, класифікує, модифікує або зв'язує ЛЗ у мовленні [5, с. 242–243].

ГЗ може бути більш чи менш вираженим, тобто притаманна йому риса обов'язковості має градуальний характер. Ця властивість граем є результатом тривалої еволюції різних мовних одиниць, які з часом можуть утворювати сталі конструкції, втрачаючи при цьому своє первинне значення та набуваючи абстрактної семантики. З розвитком граматичності зростає ступінь прояву обов'язковості використання певної сполуки. Так, етапу формування граматичних категорій безпосередньо передують виникнення значень, що регулярно застосовуються і містяться, наприклад, в афіксах, прийменниках чи сполучниках [6, с. 32–46].

Дериваційне значення є проміжною ланкою між лексичним та граматичним. [5, с. 273–274]. У похідному слові різні мовні значення співвідносяться таким чином: лексичне виражено мотивуючим словом, граматичне – афіксами, а словотвірне є результатом взаємодії складників утвореного слова. Ці типи

семантики є різними рівнями мовної абстракції: ЛЗ – перший рівень, СЗ – другий, ГЗ – третій [1, с. 242]. ЛЗ твірної основи поступово набуває більшої узагальненості внаслідок впливу значень частин похідного утворення одне на одне. У результаті цього процесу змінюється семантичний зв'язок між мотивуючим та похідним словами, встановлення особливостей відношень між якими визначає сутність СЗ, яку можна з'ясувати саме під час протиставлення складових частин нового утворення [4, с. 102]. Проте формальне вираження СЗ забезпечується афіксами або іншими формантами, семантика яких встановлюється шляхом визначення їхньої ролі у формуванні СЗ.

Дериваційні афікси здатні сильно змінювати ЛЗ слова. Вони найближче розташовані до кореня і, отже, мають більший ступінь злиття з ним. Саме тому категорії, що позначають основні властивості дієслова, наприклад, аспектуальні характеристики, розвиваються на основі слотвірних морфем [7].

У випадках, коли грамема утворюється не безпосередньо з лексичного джерела, а має пройти стадію перетворення на дериваційний формант, процес граматикалізації може тривати століттями. При цьому зміни можуть відбуватися нерівномірно і з неоднаковою інтенсивністю [2, с. 4, 19]. Підтвердженням того є різний ступінь граматикалізації префіксів у німецькій мові.

Формування ГЗ у відокремлюваних префіксах є тривалим та градуальним процесом, що передбачає існування проміжних етапів між лексичним джерелом та результатом розвитку, наприклад, у префіксі *aus-*:

- лексичне значення прийменника: *aus* позначає 'напрямок руху зсередини назовні';

- факультативні мовні одиниці (просторовий модифікатор обмежує дію дієслова: *Sie klettert aus dem Sitz*);

- семантична обов'язковість (локативні прийменники / преверби з дієсловами руху: *Gestern ist er spät aus dem Haus gegangen. Der Vogel fliegt aus*);

- розширення сфери вживання семантичної обов'язковості (преверб не лише з дієсловами руху → перетворюється на відокремлюваний префікс: *Der Bauer soll den Ochsen ausfuttern*);

- поодинокі випадки розвитку граматичного значення в префіксі: *Man trocknet den Brunnen aus*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алефиренко Н.Ф. Спорные проблемы семантики / Николай Фёдорович Алефиренко. – М. : Гнозис, 2005. – 326 с.
2. Зиндер Л.Р. Историческая морфология немецкого языка / Л.Р. Зиндер, Т.В. Строева. – Л. : Изд-во Просвещение, 1968. – 263 с.
3. Кочерган М.П. Загальне мовознавство / Михайло Петрович Кочерган. – К. : Академія, 2008. – 463 с.
4. Кубрякова Е.С. Типы языковых значений: семантика производного слова / Елена Самойловна Кубрякова. – М. : Наука, 1981. – 200 с.

5. Мельчук И.А. Курс общей морфологии : в 5 т. / Игорь Александрович Мельчук. – Москва; Вена : Языки русской культуры, Венский славист. альманах, Изд. группа “Прогресс”, 1997. – Т. I. – 416 с.
6. Плунгян В.А. Введение в грамматическую семантику: грамматические значения и грамматические системы языков мира / Владимир Александрович Плунгян. – М. : Рос. гос. гуманитар. ун-т, 2011. – 672 с.
7. Bybee J. Lexical, morphological and syntactic symbolization / Joan Bybee // Morphologie: ein internationales Handbuch zur Flexion und der Wortbildung / [hrsg. von G. Booij]. – Berlin; New York : de Gruyter, 2000. – Halbbd. 1. – P. 370 – 377.

РЕЛЯТИВЫ КАК СТРУКТУРНО-СМЫСЛОВОЙ КОМПОНЕНТ МЕТАЕДИНИЦ

Барабанщикова О.Ю.

Киевский национальный лингвистический университет

Наиболее употребительным и универсальным с точки зрения обеспечения стилистически многообразной системы русскоязычной речи следует признать компактно размещенный в тексте и синтаксически оформленный двучлен (В=Д), аналогичный лексикографической статье и принятый за эталон метаконструкции. К наиболее типичным средствам объединения частей двучлена принадлежит характерный для оформления лексикографических материалов набор: союз и, знак равенства, запятая, скобки, – который соответствует определителю “то же, что”. Однако в разностилевых текстах по сравнению с лексикографической практикой этот набор релятивов несколько расширен. В научных текстах преобладают, т.е., вместо, иначе, по-другому; в публицистических – то есть, или, т.е.; в художественных – то есть, по-нашему, или, по-человечески, что в переводе означает. Различия релятивов, обслуживающих метаконструкции в разностилевых текстах, нельзя считать принципиальными, что подтверждает вывод М.Н. Кожиной [1, с. 68] о том, что современному русскому языку не свойственна принадлежность определенных языковых средств тому или иному языковому стилю.

Вместе с тем, если, скажем, употребление запятых, тире и скобок, а также соперничающих с ними пояснительных союзов то есть, и, или, указательного местоимения это можно признать стилистически универсальным, их многочисленные семантические аналоги, синонимичные лексикографическому определению то же, что, в какой-то мере поддаются стилистической дифференциации. Например, сокращенная форма союза то есть (т.е.) закрепилась за научным как преимущественно письменным стилем речи, а в текстах художественных произведений, передающих живую разговорную речь, предпочтительней полная форма этого союза. Аналогично в противостоящих стилях (имеется в виду, с одной стороны, деловой и научный как более цельные и строгие, с другой, – публицистический и художественный как более синтетические, употребительнее формы иначе, точнее, вернее (научный), иначе

говоря или скажем точнее, вернее сказать, правильное было бы (публицистический) и т.п.

Еще определеннее стилистическая принадлежность частицы *сиречь* (по Ожегову: то есть, иными словами) и союза *то бишь*, некогда полноправно выполнявших роль метаквалификаторов: это либо индикаторы полной архаичности текста или стилизации речи под старину, либо свидетельства высокой патетики или, напротив, иронии.

Среди лингвистических исследований, посвященных типологии внутритекстовых отношений, особую ценность представляет работа М. В. Ляпон, в которой, в частности, дана оценка квалификаторов (реляционных единиц, релятивов) как средства специального метаязыкового назначения [2, с. 48]. Так, союзу *то есть* противопоставлен союз *а именно*, узость диапазона семантических контактов которого объясняется неприспособленностью к выполнению собственно метаязыковой функции.

В некоторых случаях конструкции с наиболее метаспособным союзом *то есть* как бы подводят итог предварительному образному объяснению, в котором проявляются эстетические намерения автора: Есть такое научное слово – антропоморфизм. Для ученых оно почти ругательное. Как прочтут они в книжке, что “заяц обрадовался”, “лебедь влюбился” или “медведь соскучился”, так сразу и заругаются: антропоморфизм! То есть ненаучное и непростительное уподобление животных или предметов человеку. Если рассматривать данный пример с точки зрения его конструктивного соответствия словарной статье, следует отметить перестановку основных компонентов: иллюстративный ряд (образное объяснение) предшествует прямому объективному толкованию, что противоречит лексикографической традиции. В то же время при подходе к этому примеру как отражению ситуации естественного общения он может быть представлен в виде цепочки толкований, отражающей многообразие способов семантизации и сопутствующих им релятивов.

Показательно, что замена сугубо синтаксических обозначений (запяты, тире, скобки), а также соответствующих им “полубезликих” релятивов (то есть, это, или), констатирующих в сущности вневременной, панхронической характер метаинформации, глаголами с полным лексическим значением (называют, подразумеваются, именуется, говорят) не только не снижает металингвистических потенций, но, напротив, усиливает их. Привнесение в метаединицы темпорального признака ощущается и в тех случаях, когда глаголы-метаэкспликаторы отсутствуют, но легко подразумеваются благодаря лексическим показателям времени: по-теперешнему, по-нынешнему, по-сегодняшнему.

Именно релятивам как типизированным средствам с выразительными синтаксическими полномочиями принадлежит важная роль индикатора метакоммуникации. Многовариативность оформления метаединиц отражает, с одной стороны, особенности синтаксических структур (монолог или диалог, вводное слово или вставное предложение) в разных типах текстов, с другой, – специфику авторской интонации, предопределенную ситуативными

обстоятельствами (просто сообщение или полемика эрудитов, напоминание очевидного или изложение парадоксальной мысли).

ЛИТЕРАТУРА

1. Кожина М.Н. Стилистика русского языка / М.Н. Кожина. – М.: Флинта. – 2008. – 416 с.
2. Ляпон М.В. Смысловая структура сложного предложения / М.В. Ляпон. – М.: Правда. – 1986. – 315 с.

ШЛЯХИ ПОПОВНЕННЯ СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНОЇ ЛЕКСИКИ МОВИ ГІНДІ

Бесєдіна В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Суспільно-політична лексика – це частина лексичної системи мови, в якій особливо наочно відбиті соціальна структура суспільства, світоглядні установки носіїв мови, способи організації суспільного життя країни, в якій функціонує мова, а також інших країн. Функціонування і розвиток цієї підсистеми інколи прямо, а частіше опосередковано відображає широкий спектр суспільних процесів.

У зв'язку з підвищеним інтересом до дослідження політичної комунікації сьогодні зростає увага до вивчення суспільно-політичної лексики. Дослідженням суспільно-політичної лексики займалися такі відомі мовознавці як В.І. Акімова, А.А. Бурячок, О.С. Біла, Н.К. Гарбовський, Л.О. Жданова, С.Г. Капралова, В.Г. Костомаров, Т.Б. Крючкова, В.М. Лейчик, І.Ф. Протченко.

Згідно з визначенням “Сучасного словнику іншомовних слів” під суспільно-політичною лексикою розуміємо відкриту систему номінативних одиниць різних за походженням, які спеціалізовані лексично (створені або запозичені терміни), семантично (загальноживані слова, що отримали термінологічне значення) і фразеологічно (новостворені словосполучення номінативного характеру) для вираження понять, що відбивають сферу суспільно-виробничого та політичного життя [1, с. 724].

З багатьох причин суспільно-політичну лексику мови гінді слід розглядати як систему, що активно формується, яка знаходиться на етапі розвитку та становлення, що неминуче тягне за собою численні протиріччя та недостатню впорядкованість. Суспільно-політична лексика мови гінді характеризується деякими особливостями, що викликані екстралінгвальними чинниками і які певною мірою відрізняють її від наукової й технічної термінологічної лексики. Їй не властива стильова закріпленість і замкненість, які спостерігаються в системі інших термінологічних шарів лексики. Збагачення її складу відбувається не лише за рахунок появи нових слів відповідного змісту, а й унаслідок переосмислення значень уже існуючих у мові лексем. Сучасна суспільно-політична лексика мови гінді неоднорідна за походженням. Джерелами її поповнення є наступні.

1) Вторинна номінація (термінологізація або ретермінологізація) – використання наявної в мові загальноповживаної лексики для позначення наукового поняття – поповнює термінологію кількісно (функції термінів починають виконувати слова, які раніше не були термінами) та якісно (звужується або розширюється семантика й змінюється обсяг понять): *kshetr* – сфера, *chunav*, *chunavi* – вибір, вибори, пов'язаний з виборами; *chunavi rananiti* – стратегія під час виборів, *chunavi karyakram* – передвиборча програма, *chunavi mukabla* – протистояння під час виборів, *chunavi natije* – результати виборів; *kshamata* – можливості, *karkhane ki kshamata* – обсяги виробництва підприємства, *netritva kshamata* – здатність керувати, *sarkar ki akshamata* – некомпетентність уряду; *abhiyan* – військовий похід, *chunavi abhiyan* – передвиборча кампанія, *virodh abhiyan* – рух протесту; *vividhata* – різноманітність, *bhugolik vividhata* – різні види рельєфу, *halka* – шар, прошарок, *rajnitik halke* – політичні круги, *nivas* – проживання, *pradhanmantri nivas* – резиденція прем'єр-міністра, *adhyayan* – докладне вивчення, дослідження).

Активною в мові сучасної преси є також тенденція до детермінологізації спеціальної лексики. Детермінологізація – перехід термінів до загальноповживаної лексики, що супроводжується втратою його значеннєвих та системних характеристик [2, с. 738]. Останнім часом широкоповживаними стали суспільно-політичні терміни (*janmat sangrah* – референдум, *sansad* – парламент, *punjipati* – олігарх); спеціальні слова з галузі економіки (*shayar* – акція, *anubandh* – контракт, *tuavaza* – компенсація). При цьому, термін втрачає такі основні властивості, як системність, однозначність, стилістична нейтральність.

2) Наявність у мові словотворчих моделей (морфологічний, морфолого-синтаксичний способи). При творенні суспільно-політичної лексики виявляються задіяними всі способи утворення лексичних одиниць, що характерні для мови гінді: афіксація, словоскладання, словосполучення, аббревіація, семантичне переосмислення. Причому деякі способи і моделі в цій підсистемі продуктивніші, ніж в мові в цілому. Серед способів термінної деривації суспільно-політичної лексики мови гінді провідна роль належить афіксації; менш характерними є такі способи творення як: основокладання та словоскладання.

3) Аналітична деривація – один із найпродуктивніших шляхів поповнення терміносистем. Термінологічна сполука являє собою стійке утворення, що виконує номінативну функцію і становить єдине складне найменування з цілісним значенням. В суспільно-політичній лексиці мови гінді також спостерігаємо велику кількість термінологічних сполук: *barudi surang* – міни, *jivashm indhan* – викопні види палива, *nichla vayumandal* – тропосфера, *sour vikiran* – сонячна радіація, *sour jagat* – сонячна система, *varsha chakr* – цикл дощів, *varsha ka vitaran* – розподілення опадів в залежності від циклу, *poshak tatv* – поживні речовини, *chumbakiy kshetr* – електор-магнітне поле, *rasayanik urvarak* – хімічні добрива, *thok bikri* – оптова торгівля, *shapath grahan samaroh* –

інаугурація. Аналітична деривація виявляє високу продуктивність і вважається одним з основних шляхів поповнення суспільно-політичної лексики мови гінді.

4) Іншомовні запозичення. Іншомовні запозичення становлять приблизно 40 % від однослівних термінів у галузевих терміносистемах мови гінді і вчасності в суспільно-політичній лексиці мови гінді.

Завершуючи розгляд шляхів поповнення суспільно-політичної лексики мови гінді, необхідно констатувати, що суспільно-політична лексика виникає у мові різними шляхами. Переважну більшість складають слова, що є результатом вторинної номінації та аналітичні сполуки. Суспільно-політична лексика мови гінді містить також значну кількість запозичень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля, 2011. – 844 с.
2. Сучасний словник іншомовних слів. Під ред. Г.П. Півторак. – К. : Довіра, 2006. – 789 с.
3. Лейчик В.М. Особенности терминологии общественных наук и сферы ее использования. / В.М. Лейчик. – М.: Наука, 1983. – 288 с.

ЛЕКСИКА АЗАРТНИХ ІГОР ЯК ЕКСПРЕСИВНИЙ ЗАСІБ У ІСПАНСЬКИХ ПІСНЯХ

Бобчинець Л.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Лексика азартних ігор взаємодіє з загальноживаною лексикою, збагачуючи її метафоричними виразами, сприяючи експресивності мовлення. У сучасних іспаномовних піснях фразеологізми сфери азартних ігор є розповсюдженим експресивним засобом, зокрема у піснях про кохання, у яких виражено сумніви у взаємності почуттів, у можливості бути разом з коханою людиною. Кохання часто порівнюється з грою в рулетку, наприклад:

*... ...Y cada día trae su color
y cada noche será un apostador
el cero siempre girando alrededor.
Y ya no creo, no creo en el azar,
nada mas todo esto tenía que pasar
gracias a caja de empleados, propina especial.
Oh, oh...
Como vas girando voy...
Y ya no creo, no creo en el azar,
nada mas todo esto tenía que pasar
gracias a caja de empleados, propina especial.
Como vas girando voy... [4].*

Пісня “Рулетка” групи Лос Пйохос розповідає про нещасливе, невзаємне кохання, яке порівнюється з програшними номерами рулетки. Крім того, кохана

жінка порівнюється з рулеткою, яка не може нічого гарантувати, тому чоловік її залишає.

У пісні “*Рулетка кохання*” рулетка асоціюється з невірністю коханої. Закоханий страждає та безпорадно крутиться у рулетці кохання. Слід зазначити, що більшість пісень характеризують рулетку як щось негативне, непередбачуване, ненадійне, чого ліричний герой намагається уникнути:

*El perro fiel que soñó ser dueño.
El que no tenía un papel de la historia,
ahora gira, en tu ruleta de amor* [5].

Пісня “*Гра в карти*” групи *Лос Сусесорес* порівнює кохання з грою в карти, в якій можна програти й виграти. Невизначеність кохання та невідомий заздалегідь результат азартної гри є основою для їх порівняння:

*Juego de naipes
son los amores,
con ellos puedes perder o ganar,
cuando tú ganas,
sientes bonito,
ahora perdiste y tienes que aceptar* [2].

У пісні “*Лотерея*” групи *Буена Фе* лотерея уособлює щасливий випадок, зустріч коханих. Взаємне кохання порівнюється з виграшним лотерейним білетом:

*Nos amamos mucho,
Me he sacado la lotería contigo ,
nos amamos mucho,
Te has ganado la loteía conmigo,
nos amamos mucho* [3].

У пісні “*Кохання – казино*” любов порівнюється з грою в казино, в якій усе вирішує випадковість. Пісня розповідає про плач закоханого чоловіка, якому не пощастило в коханні, і який страждає від зради жінки:

*...aquí me tiene llorando
por culpa de esa traidora,
en el juego del amor
unos ríen y otros lloran,
(el amor es un casino que a la larga te pega),
(el amor es un casino que a la larga te pega),
no hay hombre que se salve del llanto por una mujer* [1].

Аналіз текстів сучасних іспаномовних пісень, у яких лексика азартних ігор використовується як експресивний засіб, виявив гендерну особливість, а саме: більшість пісень написано й виконується чоловіками, які страждають від нещасливого кохання та невірності коханої жінки. Багато пісень порівнюють кохання з грою в рулетку й мають назву “*Рулетка кохання*”. Отже, “*кохання – азартна гра*”, “*кохання – лотерея*”, “*кохання – рулетка*” є поширеними метафорами у текстах сучасних іспаномовних пісень, що обумовлено наявністю спільної семи “*випадковість*” або “*невизначеність*”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Amor es un casino Victor Manuelle [Recurso electrónico]. – Modo de acceso: http://www.albumcancionyletra.com/el-amor-es-un-casino-ft-tego-alderon_de_victor-manuelle__237141.aspx
2. Juego de Naipes Los Sucesores [Recurso electrónico]. – Modo de acceso: <http://www.musica.com/letras.asp?letra=1842761>
3. Lotería Buena Fe [Recurso electrónico]. – Modo de acceso: <http://www.musica.com/letras.asp?letra=1925748>
4. Ruleta Los Piojos [Recurso electrónico]. – Modo de acceso: <http://www.rock.com.ar/letras/6/6821.shtml>
5. Ruleta de amor Gran orquesta internacional [Recurso electrónico]. – Modo de acceso: <http://letrashq.com/gran-orquesta-internacional/ruleta-de-amor>

ТЕНДЕНЦІЇ У ВИКОРИСТАННІ АПЕЛЯТИВІВ НА ОЗНАЧЕННЯ ЧЛЕНІВ СОЦІУМУ (РЕЗУЛЬТАТИ ЛІНГВІСТИЧНОГО ОПИТУВАННЯ)

Бойко І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Процес комунікації постійно ставить перед мовцями завдання вибору тих чи інших засобів апелятивності. Чи не основним завданням було встановлення мовної рефлексії – як усвідомлюють мовці форми апелятивності. Їх вибір зумовлений не лише власне комунікативною прагматикою та бажанням урізноманітнити мовлення. Слід брати до уваги також різновекторну культурну спрямованість окремих її представників, що обумовлено тривалою бездержавністю та входженням України до складу різних держав. Саме це, на нашу думку, позначилося на способі апеляції в офіційній комунікативній ситуації до особи, про яку мовець знає не надто багато.

З метою спостереження над сучасним станом апелятивної сфери було проведено експеримент, учасникам якого були запропоновані питання: *Як ви звертаєтесь до співробітників?* та *Як ви звертаєтесь до незнайомих людей (на вулиці, в транспорті, в магазині)?*, які мали трикомпонентну структуру. Наголосимо, що усі наведені показники репрезентують аналіз статистичних показників вокатива. Як бачимо, два перші питання дозволяли також простежити тенденцію у номінаціях субординативного типу. Питання *Як ви звертаєтесь до співробітників?* дозволяло розподілити відповіді за іменами, прізвищами, прізвиськами, а наступне (*Як ви звертаєтесь до незнайомих людей (на вулиці, в транспорті, в магазині)?*) – варіативність апеляції до старших / рівних / молодших.

Як ви звертаєтесь до співробітників? При апеляції на ім'я: до старшого адресата – 100% (*Вікторіє, Олександрє, Ольго, Тетяно*); до рівного собі – 57% (*Оксано, Андрію, Ірино, Сергію, Світлано, Ларисо*), молодшого – 58% (*Іване, Марино, Ігоре, Алло*); при апеляції на коротке ім'я: до старшого адресата – 100% (*Сашо, Машо*), до рівного собі – 7% (*Сашо, Вітю*), молодшого – 13 % (*Таню, Дашо*); при апеляції на меліоративне ім'я: до старшого адресата – не

зафіксовано, до рівного собі – зафіксовано лише 2 апелятива виражених називним відмінком (*Сашко, Толік*), молодшого – 46% (*Вадику, Льончику, Сергійку, Марійко, Оксаночко, Андрійку*); при апеляції на згрубіле ім'я: до старшого адресата такий варіант звертання не зафіксований (висока вірогідність виникнення конфлікту), до рівного собі – серед зафіксованих апелятивних одиниць 58% виражені номінативом (*Саня, Льонька, Андрюха*) та 42% – новим російським вокативом (*Сань, Юрець, Серж*), така ж тенденція спостерігається і при апеляції до молодшого – 60% виражені номінативом (*Саня, Толяся, Васька, Сашка, Серьога*) та 40% – новим російським вокативом (*Сань, Серж, Вітьок*); при апеляції на ім'я та по батькові: до старшого адресата – 50% (*Олександрє Борисовичу, Олегу Романовичу, Іване Васильовичу, Ольго Миколаївно*), до рівного собі – 75% (*Ігорє Анатолійовичу, Світлано Олексіївно*), молодшого – 100% (*Алло Олексіївно, Галино Миколаївно*); при апеляції на по батькові: до старшого адресата – 35% (*Валерійовичу, Івановичу, Анатолійовичу, Петровичу, Петрівно*), до рівного собі – 50% (*Сергійовичу, Вікторовичу*), молодшого – не зафіксовано (тип апеляції нехарактерний для сучасної молоді, тому й не сприймається молодшим адресатом); при залученні апелятивів демографічного типу: до старшого адресата – 100% (*хлопче, дівчино*), до рівного собі – не зафіксовано, молодшого – 100% (*юначе*); при використанні номінацій учасників як членів соціуму: до старшого адресата – 33% (*шановний, шановна, друже*), до рівного собі – 100% (*шановний, друже, пані*), молодшого – 100% (*друзі*); метафоризовані номінації: до старшого адресата – не зафіксовано, до рівного собі – не зафіксовано, молодшого – 100% (*малий, сонечку*).

Деякі респонденти при відповіді демонстрували яскраві приклади тяжіння до фонетичної, а як наслідок і до граматичної гіперкорекції: *Сергію Валерійовиче, Сергіє Петрович, Сергіє Михайловичу, Анатолію Івановиче, Валерійовиче, Ігору, Віталіє Івановиче*.

Як ви звертаєтесь до незнайомих людей (на вулиці, в транспорті, в магазині)? При використанні апелятивів демографічного типу: до старшого адресата – 25% (*жіночко, мужчино*), до рівного собі – 88% (*хлопче, дівко, дівчино, молодий чоловіче, жіночко, мужчино*), молодшого – 90% (*хлопче, дівчино, дівчинко, хлопчику, юначе, молодий чоловіче*); при використанні номінацій учасників як членів соціуму: до старшого адресата – 100% (*пане, поважний пане*), до рівного собі – 100% (*друже, пане*), молодшого – 95% (*подруго, друже, добродійко*); вторинні родинні номінації: до старшого адресата – 74% (*тітко, дядьку, дядю, тьотю, бабо, діду, бабусю*), до рівного собі – не зафіксовано, молодшого – 100% (*дитино, дитинко, братику, синку, донечко*); фамільярні звертання продемонстрували можливість свого використання у заявленому контексті лише у випадку звертання до молодшого – 50% (*малий, мала, малечо*).

Отже, сучасний український розмовний дискурс засвідчує досить широку палітру можливих апеляцій у різного типу регістрах спілкування.

Яскравою ознакою, встановленою в ході експерименту, виявилось те, що навіть при зміні функціонально-комунікативного регістру українці надають перевагу власним назвам при апеляції до більш-менш знайомого адресата.

Ситуація з використання форм вокатива в сучасному розмовному дискурсі, склавшись унаслідок тривалого й непростого розвитку української мови під впливом граматичної системи російської мови та сучасних процесів глобалізації, все ж прямує до їх утвердження, як основного виразника апеляції. Проте, безперечно, означені тенденції впливу виражаються у доволі поширеному вживанні замість питомо українських форм кличного відмінка апелятивів із флексіями омофлексійними з номінативом. Активного входження в український розмовний дискурс зазнають форми звертань, виражені, так звані, новим російським вокативом.

Вживання нормативного правописного відмінкового показника виявляє високу залежність від ситуативного контексту спілкування, структурної ознаки апелятивної одиниці та гендерної ознаки мовця.

ПРОБЛЕМИ ПЕРЕКЛАДУ КОРЕЙСЬКИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

Бойко Ю.Т.

Київський національний лінгвістичний університет

У XXI столітті велике значення приділяється масовій свідомості. У такій ситуації дуже важливу роль відіграють різноманітні ЗМІ та реклама. Завдяки розвитку медіа комунікацій, реклама стала своєрідним механізмом впливу на людей, важливим чинником поширення і популяризації інформації та різноманітних товарів.

Рекламний текст як предмет лінгвістичного дослідження є об'єктом аналізу як зарубіжних, так і вітчизняних мовознавців. Численні рекламознавчі дослідження здебільшого мають міждисциплінарний характер, значну увагу в них приділено проблемам та правилам створення рекламних текстів [1, с. 28].

Переклад рекламного тексту, на відміну від перекладу художньої літератури, в якій перекладач зобов'язаний передати художньо-естетичні достоїнства оригіналу, трохи відрізняється за формою мовних засобів, а також яскраво вираженою комунікативною спрямованістю [5, с. 71].

При перекладі рекламних текстів йдеться, перш за все, про те, щоб підкреслити апелятивну функцію тексту в мові перекладі. На першому плані постає повідомлення. Але воно не завжди доходить незмінним до реципієнта. Переклад може також змінити смисл оригіналу рекламного повідомлення, якщо інформація вихідного тексту не зовсім точно передана на мову переклад. Дуже важливо повністю і точно передати зміст тексту оригіналу на іншу мову, його стилістичні та експресивно-емоційні особливості, що перекладачеві вдається не завжди. На відміну від переказу, переклад повинен передавати не лише те, що містить оригінал, а й те, як написаний оригінал [4, с. 53].

Існує цілий ряд факторів, що ускладнює переклад реклами. Такими факторами є:

1. Максимальна кількість інформації при мінімальному обсязі тексту, що особливо відноситься до слоганів та заголовків рекламних повідомлень;
2. Мовні складності, зумовлені різним граматичним і лексичним ладом мови оригіналу і мови перекладу;
3. Стилiстичні прийоми, використані в тексті оригіналу;
4. Взаємозв'язок тексту та зображення в тексті оригіналу;
5. Культурно-національні особливості сприйняття [2, с. 67].

Переклад рекламних текстів підрозділяється на два види:

1. Створення адаптованих рекламних оголошень, в яких відбувається прагматична адаптація, підбір контекстуального аналога, повна або часткова заміна тексту оригіналу. Адаптація необхідна, якщо текст оригіналу містить каламбури, фразеологізми, риму і інші мовні особливості, які можуть бути втрачені при перекладі [3, с. 17]. Наприклад:

1) 달릴 때는 자유, 머무를 때는 여유 (현대자동차) – “Свобода у русі, комфорт при зупинці” [tallil taeneuen jayu, moemureul teneun yeuyu];

2) 머릿결인가? 비단결인가? (동아제약) – “Шовк? Чи Волосся?” [moritkyeringa? bidankyeringa?] [8, с. 3].

Даний приклад побудований на використанні рими, тому тут варто взяти до уваги вживання повторів однакових звуків у кінці слова або в кінці фрази. Так у наведених прикладах повтори складів “유”, “결인가” створюють риму.

Перше, на що потрібно звернути увагу при адаптації перекладу бренду реклами для інокультурних споживачів - це рекламні ідентифікатори. Слід самим ретельним чином перевірити, чи не викликають торгова марка, логотип і упаковка товару негативні асоціації у представників країни імпорту. Потім перекладачеві реклами необхідно вивчити вихідне рекламне повідомлення і виявити в ньому всі “підводні камені” (слова, словосполучення, ідіоматичні вирази, гру слів, гумор), що роблять оригінал привабливим і незабутнім, і одночасно ускладнюють його переклад на іноземну мову [6, с. 112].

Однією з мовних складностей, з якими може зіткнутися перекладач при перекладі рекламного слогана з корейської мови – це використання особистих і присвійних займенників. В українській рекламі переконлива тональність рекламного обігу часто будується на послідовному застосуванні наступної комунікативної моделі: “ми, наш” – для позначення рекламодавця, “ви, ваш” – для звернення до потенційного покупця і “вони, їх” – для посилення на можливих конкурентів. Хоча у корейській мові і є відповідники до всіх цих займенників, останнім часом корейська розмовна мова тяжіє до “опущення” займенників. Тому все частіше зустрічаються рекламні повідомлення саме з такими опущеними займенниками, що може викликати непорозуміння в україномовної аудиторії. Наприклад у рекламній кампанії LG CYON, слоган звучить так: “해냈다. LG 싸이언!»”. Дієслово 해내다 перекладається як

“досягати, зробити”. Тобто дослівно цей слоган перекладається як “Зробив/ли. LG CYON”. Але для підсилення в українській мові переконливості, при перекладі додається займенник “ми”: “Ми це зробили. LG CYON!”.

2. Створення текстів, що не вимагають адаптації. При перекладі товарів, розрахованих на глобальний ринок, використовують підбір варіантної відповідності. Сюди відноситься більшість текстів, що виходять на міжнародний ринок [3, с. 23].

아무도 닻지 았았다. 나는 나 (툼보이) – “Ніхто не однаковий. Я це я” [amudo talji anatta. Naneun na] [8, с. 51]

Це тенденція сучасної реклами в рамках процесу глобалізації. Основні прийоми перекладу: підбір варіантних відповідностей, генералізація.

Естетична функція корейської реклами переходить з допоміжної в домінуючу, забезпечуючи маніпулятивний вплив на споживача. Передача естетичної функції повинна проводитися в повному обсязі. Основним прийомом перекладу при передачі естетичної функції виступає підбір варіантної відповідності.

Отже, рекламний текст містить у собі цілий ряд екстралінгвістичних компонентів і буде адекватно сприйнятий лише при їх гармонійному поєднанні. Перекладач повинен враховувати те, що нехтуючи цими компонентами не вдасться перекласти рекламний текст із максимальною ефективністю. Вибір того чи іншого способу або прийому перекладу залежить від багатьох факторів. Це і характер перекладного тексту, і аудиторія споживача рекламної продукції, і особливості психології перекладача.

Варто зазначити, що труднощі перекладу у процесі проведеної роботи довели, що вивчення мовних засобів оформлення корейської реклами та способів її перекладу на українську мову досить важливе і потребує ретельного і детального аналізу. Практичний матеріал даної роботи дозволяє стверджувати, що лінгвістичні засоби створення рекламних повідомлень - це своєрідний пласт мови реклами, який, крім загальних ознак, володіє своєрідними рисами і національною специфікою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Музыкант В.Л. Теория и практика современной рекламы / В.Л. Музыкант.– М.: Евразийский регион, 1998 – 121 с.
2. Уэллс У., Бернет Д., Мориарти С. Реклама: принципы и практика: [Учеб.]: Пер. с англ. – 3-е изд., испр. и доп. – СПб.: Питер, 2001 – 797 с.
3. Сердобинцева Е. Структура и язык рекламных текстов / Е. Сердобинцева // Флинта.– Наука; – Москва. – 2010. – 104 с.
4. Львовская З.Д. Теоретические проблемы перевода / З.Д. Львовська. – М.: Высшая школа, 1985 – 144с.
5. Гиниятова Е.В. Реклама в коммуникативном процессе / Е.В.Гиниятова // Томск: Изд-во Томского политехнического университета, 2009 – 77с.
6. Knigel Holmes. Mental Malware: The Psychology of Korean Advertisements. – Metaknigel 16 feb. 2011 – 192p.

이현우. 광고슬로건 및 브랜드네임에 대한 언어학적 접근 연구 — 한국방송광고공사 – 광고연구, 2002. – P.9.

АПОЗИТИВНІСТЬ: ВЕРБАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУАЛЬНОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Бойцан Л.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку лінгвістичної думки в Україні все більшої уваги привертають питання, пов'язані з розвитком когнітивно-дискурсивного напрямку лінгвістичних досліджень. Перспективним напрямком є когнітивна поетика, яка пов'язана з аналізом концептуальної картини світу.

До засобів характеристики персонажа художнього твору як особистості правомірно віднести апозитивні конструкції.

Актуальність даного дослідження полягає у виокремленні ролі апозитивних конструкцій у вербалізації концептуальної картини світу.

Мета статті – встановлення лінгво-культурологічних особливостей апозитивних конструкцій як засобів концептуальної картини світу.

Своєрідність функціонування апозитивних конструкцій полягає у тому, що вони можуть розглядатись як створені автором оригінальні метафори, які випадають конвенціональної концептуальної системи, сприяють нестандартному осмисленню авторського досвіду, висвітлюючи аспекти поняття, що раніше крилися від сприйняття [1].

У вербалізації концептуальної картини світу сучасної англійської прози особливий інтерес представляють апозитивні конструкції, які виражені метафорами концептуального типу, оскільки в даній статті метафора розглядається як один із засобів реалізації адресованості художнього типу. Пропонований аналіз функціонування метафори базується на встановленні трьох аспектів адресованості, які встановлюються з урахуванням когнітивних особливостей метафори [5].

Апозитивні конструкції, представлені метафорами концептуального типу формуються не в мові, а в мисленні завдяки здібності людини встановлювати аналогії між гетерогенними сутностями різної природи [2].

Філософські роздуми про метафору стали поштовхом до створення цілого ряду теорій, прикладом чого може бути сучасна когнітивна теорія метафори, основна теза якої вказує, що в основі метафори лежить аналогія – глибинний розумовий процес, що полягає у численних трансформаціях інваріантності.

Образність / іконічність метафори обумовлені низкою іманентних лінгвальних властивостей, що відрізняють і від інших тропів [4].

За своєю сутністю метафора є стереоскопічною, евристичною енігматичною та сугестивною за своєю природою, що пов'язано з інформаційним та комунікативним аспектами семіозису.

Сучасна англomовна проза є яскравим прикладом літературних творів, важливою ознакою яких є втілення вербалізації концептуальної картини світу. Концепція про двоїсту природу життя, в якій відбувається неперервний конфлікт між полярностями, – це своєрідний приклад синтезованої діалектики [1].

Твори сучасної англomовної прози своїм змістом дають багатогранну картину світу, змальовують різноманітних персонажей, розкривають багатство духовного світу літературних героїв [2].

Формування концептуальної картини світу уявляє собою процес появи нового бачення світосприйняття. Подібність функцій наближає метафоризацію та концептуальну картину світу, дозволяє розглядати метафоризацію як одну з можливостей генезису і способу репрезентації певних аспектів концептуальної картини світу [3].

Концептуальна картина світу не лише синтетичне панорамне уявлення про конкретну дійсність певних просторово-часових діапазонів, але й рефлексія нормативів мислення та сприйняття семантичних схем, які збагачують наше бачення світу [5].

Функціонування апозитивних конструкцій у репрезентації образного простору сучасної англomовної прози є способом дослідження словесних поетичних образів, присвячених концептам PAIN та COMPASSION у літературних творах сучасних англomовних авторів [4].

Відтворення концептуальної картини світу, яка уособлює за допомогою художніх образів реальний світ з усіма його барвами, здійснює актуалізацію матеріальної та духовної культури сьогодення.

Для того, щоб глибше дослідити метафоричний образ, покладений в основу метафори PAIN, необхідно врахувати етнокультурні чинники, які сприяли закріпленню цієї мовної одиниці в мові:

He thought of his tarred paper bed as a pair of spectacles through which he nightly perused the fabric of dreams.

За допомогою концептуальної метафори PAIN IS SUFFERING автор змальовує джерело претичного генія, муки творчості, свободу таланту.

Роздуми про вічність життя репрезентують концептуальну метафору COMPASSION IS EMPATHY:

Steed and rider thunder on, thunder punily diminishing: a dying star upon the immensity of darkness and of silence within which, steadfast, fading, deepbreasted and grave of flank, muses the dark and tragic figure of the Earth, his mother.

Таким чином, функціонування апозитивних конструкцій у вербалізації концептуальної картини світу англomовних авторів свідчить про те, що вони отримують можливість виступати як сигнал адресованості художнього тексту, однією з точок локалізованої взаємодії текстології невизначеності та заданості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cruse A. Meaning in language: An Introduction to Semantics and Pragmatics / A. Cruse. – Oxford: Oxford University Press, 2011. – 768 p.
2. Evans V. New Direction in Cognitiv Linguistics / V. Evans. – Amsterdam: John Benjamins Publishing Company, 2010. – 512 p.

3. Talmy L. *Toward a Cognitive Semantics* / L. Talmy. – Cambridge: MIT Press, 2000. – 505 p.
4. Peacocke C. *A Study of Concepts* / C. Peacocke. – Cambridge: MIT Press, 2008. – 273 p.
5. Wierzbicka A. *English: Meaning and Context* / A. Wierzbicka. – Oxford: Oxford University Press, 2006, – 352 p.

АДАПТАЦІЯ ЯК ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА

Бокова П.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Переклад як своєрідний тип міжмовної та міжкультурної комунікації, наділений багатограним характером і відповідно може оцінюватись з різних точок зору, – перш за все, з точки зору відповідності оригіналу (незважаючи на ефект, створений перекладом) або з точки зору комунікативного ефекту, досягнутого за допомогою перекладу (його прагматичною адекватністю).

Становлення самостійної наукової дисципліни – перекладознавства передбачає і термінологічну визначеність базових перекладознавчих понять щодо різновидів вторинних текстів, до яких поза сумнівом можна віднести і поняття “адаптації”. На жаль, ми змушені констатувати, що у вітчизняному й зарубіжному перекладознавстві ще й до сьогодні бракує системного теоретичного обґрунтування адаптації як одного з базисних понять перекладознавства; не зазначено основних відмінностей адаптації й суміжних форм вторинної комунікації; не визначено найважливіших крос-культурних чинників, що спонукають до неї; не розроблено методологічних засад перекладацької адаптації різних типів текстів, дискурсів. До нечисленних, але переконливих праць з вивчення адаптації можна зарахувати статтю О. А. Кальниченка й В. О. Подміногіна, яка містить короткий історичний екскурс у проблематику й подає теоретичне обґрунтування проблеми співвіднесеності понять переклад і адаптація [1, с. 16].

Фактично, адаптивна модель перекладу, адаптивна теорія перекладу діє на суміжжі редактури перекладу, власне перекладу й теорії комунікації [2, с. 16]. Теорія комунікації розглядає проблеми адаптації певного повідомлення в межах однієї культури до різних адресатів, тому, з цієї точки зору, адаптація – це галузь перекладознавства. Та для перекладознавства адаптація теж постає суміжною зоною хоча б тому, що здебільшого передбачає елімінування або межеву трансформацію елементів, що зрештою спричиняє повну видозміну тексту, яка, як правило, не визнається перекладом більшістю науковців.

Проте на наш погляд, перекладацька адаптація як проміжна зона, має свою принадливу силу, яка полягає в тому, що адаптивні моделі прагматичних типів текстів пояснюють необхідність застосування трансформацій і таким чином, змикають теорію комунікації, прагмалінгвістику й теорію перекладу. Адаптивні перекладацькі моделі покликані розкрити причини змін тексту в процесі (його) переходу з дискурсу в дискурс, з одного типу тексту в інший

або переходу від однієї ідеології до іншої. Ці самі моделі пояснюють трансформаційні зміни під час перекладу з мови в мову, з культури в культуру. Іншими словами, адаптація й переклад репрезентують принципово відмінні види практичної діяльності, причому на відміну від перекладу адаптація рівносильна руйнації та перекрученню джерельного тексту.

Сучасна норма перекладу досить суворо ставиться до вирішення питання про вияв творчої свободи перекладача. Вона передбачає мінімум утручання перекладача у вихідний текст, максимальне “знеособлення” перекладу. Остаточна “прагматична” нейтралізація перекладацької позиції неможлива з причин, обумовлених специфічною “читацькою” суб'єктивністю перекладача, неминучістю перекладацьких рефлексій, тобто виникненням певних внутрішніх смислів та індивідуальних оцінок, опосередкованих особистісною картиною світу з притаманною їй системою цінностей. Перекладач, у яких би умовах він не працював, перш за все є комунікантом і відносно тексту оригіналу він є адресат. Під час перекладу, коли виникає потреба розмежування, що необхідно зберегти, а чим можна пожертвувати, добираючи для одних компонентів тексту відповідності, а для інших – трансформації, текст постає процесом, а сам перекладач – автором тексту-процесу, адресантом. Таким чином перекладач поєднує в собі як адресанта так і адресата.

Сучасний читач або глядач вельми віддалився від тих читачів чи глядачів, що сліпо вірили в усе написане, наприклад, лютерівську Біблію, а після розпаду тоталітарної монолітності Радянської держави поступово адаптувався до національного, культурного, політичного різнобарв'я. Розширений горизонт читацьких очікувань обумовлює зростання сприйнятливості до будь-яких нововведень і забезпечує готовність читача “брати участь у перекладацькому експерименті – реалізації тексту” [3, с. 59]. На перший погляд, з таким твердженням можна погодитись, проте кожна адресна група за своїм типом і складом потребує свого, іноді індивідуального, підходу, що особливо помітно, коли йдеться про типи тексту й дискурси, що, на перший погляд, ідентичні за структурною, функціональною та комунікативною специфікою. Саме тут і виявляється своєрідність сприйняття певної культури, або багатогранність відтінків картин світу, які певним чином впливають на якість перекладу.

Адекватний переклад у будь-якому разі передбачає адаптацію. Інша річ, що пропорції власне перекладацьких і адаптивних стратегій підпорядковані типові тексту, та не просто умоглядному типові тексту, а прагматичному. Чим ближче прагматична функція тексту до доміантних, тим більше адаптивних стратегій необхідно застосовувати, але не забуваючи про власне перекладацькі. Іншими словами, головний критерій адаптації тексту – це його прагматична орієнтація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кальніченко О.А. Переклад та адаптація / О.А. Кальніченко, В.О. Подміногін // Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. – Харків : ХНУ, 2004. – № 3. – С. 201–206.

2. Бальдо С. Адаптація: пропедевтический метод обучения переводу Текст. / С. Бальдо // Вестник МГУ. Серия 22. Теория перевода. 2008. – №2 – С. 8–23.
3. Варченко В.В. Цитатная речь в медиатексте. Текст / В.В. Варченко. – М.: Издательство ЛКИ, 2007. – 240 с.

ПОЛІКОМПОНЕНТНІ ЛЕКСЕМИ ТЕРМІНОЛОГІЧНОГО ЗНАЧЕННЯ В ЕКОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Бондарчук Л.Й.

Львівський національний аграрний університет

Наслідком продуктивного процесу словотвору в англійській мові є функціонування численної групи складних слів або композитів, де поєднані дві й більше основ, що вживаються як незалежні форми.

Сутність складного слова полягає у вираженні одного поняття поєднанням окремих словотвірних елементів з неоднаковим обсягом їхнього лексико-семантичного значення: *wait-and-see policy* – *позиція вичікування*; *round-the-clock operation* – *цілодобова робота*; *beggar-thy-neighbor policy* – *політика розорення сусіда*; *cost-of-goods-sold budget* – *бюджет виробничої собівартості*; *me-too imitators* – *бажаючі використати ідею*; *equalization-of-cost-of-production argument* – *аргумент вирівнювання витрат на виробництво*; *pay-as-you-go system* – *система негайної оплати затрат*; *Truth-in-Lending bill* – *Біль про правдивість позик*.

Різновидом складних слів-термінів є також комбінації слів, що стали синтаксично залежними від базового слова, яке вони атрибуують:

*“There we showed the effects of **once-and-for-all** increase in bank reserve in period zero”* [7, с. 436]. – *“Там ми показали наслідки **одноразового** підвищення банківських резервів у нульовому періоді”* [3, с. 443].

Значна частина іменників такого типу стають надбанням мови, а інші лексеми, які створюються в розмовній чи писемній мові, функціонують як okazionalni slova або авторські неологізми.

Термінологічні okazionalizmi, які утворено таким шляхом, нерідко вживають і у наукових дослідженнях. Найчастіше ж їх використовують у ЗМІ та науково-популярних виданнях. Саме тут іменники, що описують важливі поняття і водночас тяжіють до вільних словосполучень із загальноживаних слів, особливо відповідають невимушеній тональності популярного викладу.

Важливе місце в сучасній англійській загальноекономічній терміносистемі займають складні конструкції, компонентами яких є дієслова з лексемами, що омонімічні прийменникам, але через свою постпозицію у конструкції та семантичний зв'язок з дієсловом називаються у лінгвістиці післяйменниками: *comedown* – *занепад*; *lock-out* – *страйк*; *take-off* – *наслідування*.

Як зазначає М. Балла, прийменник і післяйменник схожі між собою тим, що вони обидва не можуть виконувати функції члена речення. Різниця ж між ними полягає у їх функції і характері їх зв'язку з іншими словами.

Післяйменник бере участь в утворенні складного дієслова, має самостійний наголос і зв'язаний лише з дієсловом [1, с. 16].

Лексема такого типу нерідко буває багатозначною і спричинює суттєві проблеми в процесі перекладу. Відповідно до контексту, слово може відтворюватися різними варіантами: 1) “Government regulation involves a **tradeoff**” [6, с. 724]. – “Державне регулювання економіки пов'язане з проблемою певного **вибору**” [4, с. 705]; 2) “Nonetheless, there remains a **tradeoff** between inflation and unemployment” [6, с. 23]. – “Та все ж є **взаємодія** між інфляцією і безробіттям” [4, с. 31]; 3) “There are frequently **trade-offs**” [8, с. 20]. – “Часто виникає **протиріччя**” [5, с. 48]; 4) “To see the nature of the **trade-offs** we return to our example of Robinson Crusoe” [8, с. 95]. – “Щоб простежити природу **альтернативних можливостей**, повернімося до нашого прикладу з Робінзоном Крузо” [5, с. 129]; 5) “What are the **trade-offs** between equity and efficiency?” [8, с. 367]. – “Яким є **співвідношення** між рівністю та ефективністю?” [5, с. 444].

З наведених вище прикладів видно, що перекладачі, працюючи над відтворенням відповідних мікроконтекстів, використали власні варіанти перекладу, конкретизуючи лексему цільової мови новими акцентами.

Стосовно ж лексеми “**trade-off**”, Л.Борисова пропонує сімнадцять можливих варіантів перекладу, кожний із яких може претендувати на прийнятність у відтворенні цільовою мовою конкретного мікроконтексту: 1) компроміс, компромісне рішення; 2) співвідношення, взаємозв'язок, зв'язок, узгодження, поєднання, комбінація, кореляція; 3) вибір, можливості, особливості; 4) переваги; позитивні риси і недоліки; 5) оцінка, кон'юнктурна оцінка, кон'юнктурний аналіз [2, с. 88].

Отже, попри те, що значна частина загальноекономічної термінології є безафіксальною, словотвірні процеси тут активні й різноманітні. Завданням лексикографів і перекладачів є активне реагування на численні зміни в терміносистемі і збагачення термінологічної лексикографії новими доробками.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балла М.І. Вживання прийменників у англійській мові: уч.- метод. пос. / М. І. Балла. – К. : Чумацький шлях, 2000. – 230 с.
2. Борисова Л.И. Проблемы эквивалентности в научно-техническом переводе : обзорная информация / Л.И. Борисова. – Москва: Всесоюз. центр. пер., 1990. – Ч.1. – 45 с. (ВЦП. Серия : Теория и практика научно-технического перевода. Гос. ком. СССР по науке и технике. АН СССР. Перевод научно-техн. лит-ры).
3. Гезліт Г. Економіка в одній лекції. Основи теорії і практики / Г. Гезліт; [пер. з англ. Я. Вербівський]. – Львів : Сейбр-Світло, 1995. – 166 с.
4. Дорнбуш Р. Макроекономіка / Р. Дорнбуш, С. Фішер; [пер. з англ. В. Мусієнко та В. Овсієнко]. – К. : Освіта, 1996. – 814 с.
5. Шумпетер Й. А. Капіталізм, соціалізм і демократія / Й. А. Шумпетер; [пер. з англ. В. Ружицький, П. Паращук]. – К. : Основи, 1995. – 527 с.

6. Dornbusch R. Macroeconomics / R. Dornbusch, S. Fisher. – New York : McGraw-Hill Publ. Co, 1990. – 828 с.
7. Hazlitt H. Economics in One Lesson. The Shortest and Surest Way to Understand Basic Economics / H. Hazlitt. – N.Y., 1979. – 218 p.
8. Schumpeter J. A. Capitalism, Socialism and Democracy / J. A. Schumpeter. – New York : Harper & Row Publishers, 1976. – 431 p.

МОРФОСИНТАКСИЧНІ МОДЕЛІ РЕЧЕНЬ З *PARTIZIP I + ZU* У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Боровська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний стан синтаксичних досліджень характеризується різноманітністю підходів до вивчення структури клаузи. У нашому дослідженні ми застосовуємо *морфосинтаксичний метод* опису синтаксичних одиниць. Морфосинтаксичні моделі речень встановлюються з оглядом на синтаксичні ролі партиципів у поверхневих структурах та описуються у термінах генеративної граматики.

Морфосинтаксичні моделі речень з *партиципом I з формантом zu (герундивом)* мають такий вигляд:

M 7 (Ptl Vpart1)   Det [Ptl Vpart1] S V

M 7 (Ptl VPart1)   S V Det [Ptl Vpart1] O/Oind

Ця модель реалізується тільки для партиципів I транзитивних дієслів та виступає виключно в атрибутивній ролі. Конструкція набуває значення пасивного стану та виражає модальне значення можливості або необхідності [2, с. 116].

i. *Eine Rolle spielt auch das zu untersuchende Material* [4, с. 9].

ii. *Diese Arbeiten stellen aber durchaus einen nicht zu unterschätzenden Fundus an Material ... dar* [4, с. 11].

Еквівалентами при трансформації виявляються конструкції *sein + zu + Infinitiv* або *Modalverb + Infinitiv*:

← *Eine Rolle spielt auch das Material, das zu untersuchen ist.* ← *Eine Rolle spielt auch das Material, das man untersuchen soll.*

Латентний суб'єкт партиципiальної клаузи є ідентичним прямому додатку активної глибинної структури. Атрибутивна клауза з герундивом утворюється лише від транзитивних двовалентних та тривалентних дієслів, які наділяють свій внутрішній аргумент тета-роллю ПАЦІЄНС. Проте зафіксовано випадки вживання цієї конструкції з інтранзитивними двовалентними дієсловами *begegnen, verfügen, erfolgen, erscheinen*. При цьому конструкція з герундивом зберігає: 1) пасивно-модальне значення (приклади *iii, iv*), або 2) тільки модальне значення (приклади *v, vi*). У першому випадку трансформація виявляє збереження відповідності структурі *sein + zu + Infinitiv (dem ist zu begegnen; darüber ist zu verfügen)*, латентний суб'єкт дії партиципа є ідентичним додатку у дативі та додатку, вираженому прийменниковою групою, глибинної активної

структури. У другому випадку трансформація виявляє збереження відповідності конструкції *haben + zu + Infinitiv* (приклади *iii – vi* взято з [5, с. 97]):

iii. *Der im Konzertsaal hin und wieder zu belegenden Langeweile [...]. ← Im Konzertsaal kann man der Langeweile begegnen.*

iv. *[...] eine attraktive Verzinsung auf einem ausschließlich über Telefon zu verfügenden Sparbuch. ← Über das Sparbuch kann man über Telefon verfügen.*

v. *Nach Einschätzungen des Fachbereiches könnte nach der noch zu erfolgenden Abstimmung mit den zuständigen politischen Gremien noch in diesem Jahr mit der Maßnahme begonnen werden. ← Die Abstimmung hat noch zu erfolgen.*

vi. *Für das Gemeindepersonal sei ein regelmäßig zu erscheinender Newsletter in Planung ... ← Der Newsletter hat regelmäßig zu erscheinen.*

Модальне значення необхідності та можливості є визначальною структурною ознакою герундивної клаузи, яка відрізняє її від інших атрибутивних партиципціальних клауз. Значення модальності часто конкретизується під впливом контексту та поширювальних елементів партиципа. Модальні ад'юнкти з семантикою необхідності (типу *unbedingt, in jedem Fall* тощо) у складі партиципальної клаузи з герундивом призводять до інтерпретації модальності як значення необхідності:

vii. *[...] so rückt man das unbedingt zu lernende Thema in den Vordergrund [1, с. 53]. ← Das Thema muss man unbedingt lernen.*

Модальні ад'юнкти типу *gut, leicht, einfach, schwer* тощо привносять в конструкцію з герундивом модальне значення можливості:

viii. *Weitverbreitete und sehr einfach zu lernende Programmiersprache für Heim- und Personalcomputer [...] [6].*

Означувані іменники, з якими узгоджується герундив, також можуть конкретизувати значення модальності:

ix. *[...] bei dem zu erfüllenden Arbeitsauftrag [...] (müssen) [1, с. 63]*

x. *[...] der seit den 1950 Jahren zu beobachtende Trend zur Kleinserienfertigung... (können) [3, с. 107].*

Значення модальності конструкції з герундивом залежить також від специфіки типу тексту, в якому вжито конструкцію [5, с. 100]. У текстах наукового стилю модальність герундива має переважно значення необхідності, а також того, *що* та *як* слід робити з означуваним словом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Geier T. Was ist Unterricht? / T. Geier, M. Pollmanns (Hrsg.). – Wiesbaden : Springer VS, 206. – 251 S.
2. Hentschel E. Deutsche Grammatik / E. Hentschel (Hrsg.). – Berlin; New York : Walter de Gruyter, 2010. – 404 S.
3. Hoppe T. Körperlichkeit – Identität / T. Hoppe (Hrsg.). – Fribourg : Acad. Press, 2008. – 240 S.
4. Niederhauser J. Die schriftliche Arbeit / J. Niederhauser. – Berlin : Dudenverlag, 2015. – 80 S.
5. Thurmair M. Das Modalpartizip im Deutschen – eine nicht zu vernachlässigende

Konstruktion / M. Thurmair // German as a foreign language. – 2013. – №2. – S. 91 – 111.

6. Linguee [Elektronische Ressource] : [Wörterbuch Englisch-Deutsch und Suche in einer Milliarde Übersetzungen]. – Zugriffsmodus:

<http://www.linguee.de/deutsch-englisch/search?source=auto&query=sehr+einfach+zu+lernende>.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ПЛАН ПОРТРЕТНИХ ЗАМАЛЬОВОК У ТВОРІ “LAMAJADESNUDA” ІСПАНСЬКОГО ПИСЬМЕННИКА ВІСЕНТЕ БЛАСКО ІБАНЬЕСА

Бохун Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Антропоцентрична парадигма в сучасному вітчизняному та зарубіжному мовознавстві характеризується спільним об'єктом наукових пошуків, яким є образ людини як творця мови, де відбивається специфіка колективної та індивідуальної свідомості, світогляду, досвіду, внутрішніх станів, емоцій та інтелекту. Запропонована розвідка присвячена вивченню лексико-стилістичних особливостей створення портрета персонажа як складника образу людини в іспанській художній літературі ХХ століття.

Об'єктом дослідження є художній твір валенсійського письменника Бласко Ібаньеса “Оголена маха”, опублікований в 1906 році. Роман розповідає історію скромного сина коваля, який стає відомим талановитим художником, а також його пригоди з жінками в Римі, Парижі та Мадриді. Назва роману є алюзією до знаменитої картини Франсіско де Гойя.

Творчість В.Б.Ібаньеса характеризується пошуком цілком нових образних засобів, які багато в чому відрізняються від тих, що використовували у своїх творах письменники ХІХ століття.

Під час дослідження портретних форм вищезгаданого автора ми визначили, що в його романі описуються як головні, так і другорядні персонажі. Портрети героїнь, які є основними об'єктами зображення твору “Lamajadesnuda”, пронизані захопленням оповідача ідеальною жіночою вродою:

Одним із засобів портретизації у згаданому літературному творі є екфрази, що являє собою словесний опис предмету візуальної образності.

Екфразу, яка є репрезентацією у одній знаковій системі реального, або вигаданого тексту, створеного у іншій знаковій системі, трактують як співіснування двох знакових систем. Вона втілюється у семантичній інтерпретації творів зображального мистецтва, що знаходять відображення у візуальній, або вербальних формах. Екфрази спирається на культурний та історичний контексти. Твори мистецтва в літературі інколи виступають як ключовий символ, алегорія, філософське узагальнення чи метафора, співвідносяться з усією структурою твору як його найважливіша складова

частина, відіграючи у книзі дуже значну, іноді вирішальну ідейно-образну роль. Проте ще частіше таку роль відіграє конкретний, дійсно існуючий витвір мистецтва, а саме відома картина чи скульптура. Велике полотно “Оголена маха” в романі Бласко Ібаньєсатак само функціонує як художній образ. Художник Реновалес відвідує музей Прадо і споглядає там відому картину Гої “*Lamajadesnuda*”. В творі її опис займає декілька сторінок. Герой відкриває для себе, що саме такої красивої жінки, яку він бачить на полотні, не вистачає в його житті:

“El pintor contempló con deletación aquel cuerpo desnudo, graciosamente frágil, luminoso, como si en su interior ardiese la llama de la vida, transparentada por las carnes de nácar....

– ¡La maja de Goya!.. ¡La maja desnuda!...

Ya no decía estas palabras en voz alta, pero las repetían su pensamiento y su mirada: su sonrisa era como un eco de ellas [5, p. 187].

Специфічною рисою портретів персонажів у романі “*Lamajadesnuda*” Вікенте Бласко Ібаньєсаєалюзивний антропонім, який потенційно містить в собі певний обсяг асоціацій з різними елементами культури (фонові знання носіїв мови та культури), що естетично, змістовно й емоційно збагачують сприйняття репрезентованої дійової особи. Під алюзією ми розуміємо не лише інформативні елементи, запозичені з письмових текстів-оригіналів, але й також словесні образи, які викликають асоціації з творами інших видів мистецтва.

Зустрівши жінку своєї мрії, захоплюючись її красою, художник Реновалес порівнює її з Венерою. Потім це спростовує, додаючи, що богиня була холодною, а його кохана є привітною та привабливою. Вона – справжня оголена маха Гої:

– Te adoro Josefina. Eres hermosa como Venus. No, Venus, no. Es fría y reposada como una diosa, y tú eres una mujer. Pareces... ¿Qué es lo que pareces?... Sí, te veo igual. Eres la majita de Goya, con su gracia delicada, con su seductora pequeñez.... ¡Eres la maja desnuda! [5, p. 221].

Мовними константами описів персонажів твору “*Lamajadesnuda*” є:

1) концентрація в тексті атрибутивних чи адвербіальних конструкцій (або їх поєднання). Наприклад: *Era una mujer alta, esbelta, de adorables y justas carnosidades [5, p. 265];*

2) перевага складних речень з підрядними означувальними. Наприклад: *Aquella mujer desnuda, con la cabeza rizada sobre sus brazos cruzados era el despertar de un arte que había vivido aislado [5, p. 190];*

3) перевага іменників конкретно-предметної семантики. Наприклад: *Renovales vio con gusto sus ojillos azules hundidos bajo unas cejas ralas y sedosas...; su mandíbula en forma de pala...; su alto cuerpo [5, p. 174].*

Таким чином, портретний опис персонажів В.Б.Ібаньєса є різноманітним та багатограним. Його портрети – це оцінно-експресивне, прагматично переконливе та стилістично вмотивоване втілення мовних засобів різних рівнів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Номинация и текст/ Н.Д. Арутюнова // Логико-семантические проблемы. – М.: Наука, 1976. – 333 с.
2. Гак В.Г. К типологии лингвистических номинаций/ В.Г.Гак // Языковая номинация: Общие вопросы. – М.: Просвещение, 1977. – С. 232.
3. Камовникова Н.Е. Антропонимы как интертекстуальные аллюзии в поэтическом тексте: автореф. дис. на соискание научн. степени д-ра филол. наук: спец. 10.02.04 “Германские языки” / Н.Е. Камовникова. – СПб., 2000. – 16 с.
4. Степанов Ю.С. В трехмерном пространстве языка/ Ю.С.Степанов // Семиотические проблемы лингвистики, философии, искусства. – М.: Наука, 1985. – 332 с.
5. Ibáñez V.V. La maja desnuda/Blasco Ibáñez Vicente.– Madrid: Letras hispánicas, 1998. – 475 p.

ЛЕКСИЧНІ ЗАПОЗИЧЕННЯ В СУЧАСНІЙ КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Бочарова С.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Прихід іноземних слів до китайської мови створив найкращі умови для подальшого розвитку і розширення сучасного словникового запасу, що включав би в себе всі нові іноземні вирази, словосполучення і фрази. Особливо важливим явищем ця нова лексика являється саме для молодого покоління Китаю, яке ставиться до Заходу з живою цікавістю. Від сучасної молоді залежить майбутнє країни, вона є носієм традиційної культури і стародавніх цінностей своєї Батьківщини, і тим не менш з захопленням поринає в світ Заходу.

За останнє тисячоліття КНР успішно розвивається як технологічно, так і культурно, приймаючи багато іноземних досягнень і відкриттів, вивчаючи інші культури і звички, що призводить до приходу в сучасну китайську мову багатьох іншомовних фраз і понять, що до цього часу були невластивими і незнайомими Китаю. Найбільш активними користувачами і носіями цих екзотизмів є саме молодь. Існування екзотизмів в сучасній китайській мові забезпечує утримання країни на одному рівні з іноземними розвиненими державами, дозволяє успішно встановлювати політичні, економічні і культурні зв'язки.

Молодь сучасного Китаю з ентузіазмом, цілеспрямованістю і рішучістю дивиться в майбутнє і цей погляд часто сягає і за межі їхньої країни. У двадцять першому столітті мільйони студентів вивчають найрізноманітніші іноземні мови – французьку, іспанську, італійську, російську, німецьку і, звичайно ж, англійську. Проте всім зрозуміло, що неможливо вивчити іноземну мову, не заглиблюючись при цьому в специфіку її країни, її культуру, менталітет, цінності і звичаї. Китайська молодь, вивчаючи іноземну мову або просто захоплюючись західними культурами, поринає у зовсім інший світ, що так не

схожий на той, в якому вона жила весь цей час. Інші культури мають безліч понять, традицій і звичаїв, що взагалі не існують в китайській мові, і для того, щоб повністю зрозуміти ту чи іншу країну і успішно вивчити її мову, утворення і вживання екзотизмів є життєво необхідним.

Слідування за модою Заходу стало важливим показником зміни менталітету молоді, адже традиційно китайське суспільство не признає яскраво виражених індивідуумів. Європейський одяг, навпаки, робить акцент на особистості, і сучасне покоління Китаю обрало саме такий спосіб самовираження.

В останні роки Китай встановив багато економічних, торговельних, політичних і культурних зв'язків з європейськими країнами, галузь туризму також почала стрімко розвиватися – до Китаю приїжджають безліч іноземних туристів, які привозять із собою свою мову, культуру, моду і менталітет. Підлітки з живою цікавістю набираються досвіду спілкування з іноземними гостями, поступово переймаючи і певний словниковий запас, який вони вживають вже для повсякденного спілкування між собою.

Поряд із запозиченням іноземних слів в молодіжній мові, сучасна китайська мова конкурує з так званим піджин інглішем (pidgin English) це штучно винайдена мова, представляє собою суміш китайської і англійської мов. Піджин інгліш був дуже популярним серед торговців провінції Гуандун у 18–19 століттях. Проте потім він вийшов з ужитку і вважався негативним наслідком західної колонізації, але зараз знову набуває загальноживаний статус. Лінгвісти також негативно ставляться і до використання англійських аббревіатур у друкованих виданнях. Згідно з законодавством Китаю, будь-які іноземні слова можуть бути надруковані лише при наявності пояснень китайською мовою. Але у зв'язку з постійним, масовим використанням запозичених термінів і аббревіатур цей закон постійно порушується. Звісно, англійські літери набагато легше запам'ятовуються, але чи варта така сумнівна перевага того, щоб уникати можливості збагачувати власну, рідну мову? На думку експертів з лінгвістики, мовна гармонія китайської як ієрогліфічної мови вже порушена, і подальше вживання в ньому чужорідних лексичних одиниць загрожує перетворити його в “кашу” із запозичених слів, перемішаних з виключно китайськими ідіомами. Багато хто вважає іноземну мовну експансію згубним наслідком повсемісного розповсюдження англомовної культури. Насправді ж, близько двох з половиною тисяч мов з семи тисяч існуючих в світі зараз знаходяться на межі вимирання, особливо через вплив на них інших мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богаченко Н.Г. История восточноазиатских заимствований в английском языке (на материале Большого Оксфордского словаря) / Н.Г. Богаченко. – Владивосток, 2003. – 200 с.
2. Горелов В.И. Лексикология китайского языка / В.И. Горелов. – М., 1984. – 250 с.
3. Даниленко В.П. Как создаются термины. рус. речь. / Даниленко В.П., 1967. – 237 с.

МЕТАФОРИЧНИЙ ПЕРЕНОС ЯК МЕХАНІЗМ СЕМАНТИЧНИХ МОДИФІКАЦІЙ

Бруско Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У франкомовній інтернет-комунікації відмічаємо широке використання метафори, що дає змогу висвітлити певну специфіку мислення та окреслити семантичний розвиток лексем у конкретному лінгвокультурному середовищі.

Метафора є ефективним засобом створення образності та експресивності. Так, А.А. Тараненко визначає метафору як семантичний процес, форма мовної одиниці чи категорії якої переходить з певного референта на інший, базуючись на подібності відображення у свідомості мовця [6, с. 108].

Проблему метафори лінгвісти розглядають крізь призму двох основних її функцій: як засіб образності та як засіб номінації “у плані змісту типологія метафор включає щонайменше два аспекти: ступінь метафоричності й структурно-семантичні типи одиниць та типи метафоричних перенесень” [2].

Лінгвістичний енциклопедичний словник О. Селіванової фіксує таке визначення метафори: найпродуктивніший креативний засіб збагачення мови, вияв мовної економії, семіотична закономірність, що виявляється у використанні знаків однієї концептуальної сфери на позначення іншої, схожої з нею в якомусь відношенні, при метафоризації відбувається згасання інтегральної семи у структурі значення слова, яка поступається місцем диференційній чи потенційній семам [3].

У лінгвокультурології метафора розглядається як культурний феномен мови, який фіксує чинники й закономірності переінтерпретації культурних кодів певного етносу [3].

У комунікативній лінгвістиці метафора диференціюється як спосіб оптимізації інтерактивності комунікантів, а також як засіб комунікативного впливу. Відтак, значна увага приділяється метафоричним перенесенням, які характеризують сприйняття етносом того чи іншого абстрактного поняття [3].

Звідси, у франкомовній інтернет-комунікації перенесення значення виникає шляхом трансформації складних слів за допомогою метафоричного перенесення.

Вітчизняний лексиколог О.М. Крайняк підкреслює, що розглядаючи різні види метафори варто розділяти перенесення загальних семантичних категорій і перенесення в семантичній структурі окремих слів. Перенесення розкриваються в етимології слова, у багатозначності слів, у поєднаннях фразеологізмів і в слововживанні [2].

Виокремлюються такі типи метафоричних перенесень, як-от:

- 1) подібність форми;
- 2) подібність кольору;
- 3) подібність до тварини;
- 4) подібність до людини тощо [2].

Наведемо приклад трансформації лексеми шляхом метафоричного перенесення: *À présent, sélectionnez l'image que vous souhaitez utiliser comme icône système, et appuyez sur Pomme i pour faire apparaître son panneau d'information. Sélectionnez aussi l'application ou le dossier dont vous souhaitez changer l'icône et faites pareillement Pomme i* (futura-sciences 12/01/2017).

Іменник *icône* (n.f.) в основі створення якого лежить метафора – схожість форми денотата слова *icône* (n.f.) з його англомовним прототипом.

У сучасній французькій мові іменник *icône* (n.f.) має такі значення: 1) маленька стилізована картина чи малюнок; 2) знак, символ; 3) зірка, відома особа; 4) ікона, образ.

Згодом шляхом розширення значення, а саме метафоричного переносу додалося нове значення 5) “невелике зображення графічного інтерфейсу” [8; 10].

На нашу думку, це значення утворилося шляхом метафоричного перенесення із-за схожості форми, а також подібності: зображення на інтерфейсі нагадує картинку чи малюнок.

Таким чином, здійснивши аналіз ілюстративного матеріалу, ми дійшли висновку, що метафоричний перенос з'являється здебільшого через схожість форми предметів, а дослідження метафори і метафоричних перенесень в різних аспектах мови відіграє ключову роль у сучасних дослідженнях семантичних модифікацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гак В. Метафора в языке и тексте / В. Гак, В. Телия, Е. Вольф и др. – М. : Наука, 1988. – 174 с.
2. Крайняк О.М. Метафоричне перенесення назви та еліптичні іменники в сучасній німецькій мові / О. М. Крайняк // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Серія Філологія. – 2015. – № 18. – С. 74–76.
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля – К., 2010. – 844 с.
4. Серль Дж. Метафора / Дж. Серль // Теория метафоры : сб. науч. трудов. – М. : Прогресс, 1990. – С. 307–341.
5. Стрига Є. В. Комп'ютерний сленг у сучасній англійській мові: походження та функціонування / Є. В. Стрига // Записки з романо-германської філології. – 2014. – № 1 (32). – С. 186–191.
6. Тараненко А.А. Языковая семантика в ее динамических процессах / А. Тараненко. – К. : Наукова думка, 1989. – 256 с.
7. Giraud P. Les mots étrangers / P. Guiraud. – P. : Puf, 1971. – 127 p.
8. Le Dico du Net [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.outilnet.com/dico>.
9. Pergnier M. Les anglicismes / M. Pergnier. – P. : PUF, 1989. – 224 p.
10. Rey-Debove J. Dictionnaire des anglicismes / Josette Rey-Debove. – P. : Les Usuels du Robert, 1991. – 1152 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

11. futura-sciences.com [Електронний ресурс]. – Режим доступу :<http://www.futura-sciences.com/>

ВПЛИВ ІНОЗЕМНИХ МОВ НА РОЗВИТОК АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Бурка Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Відомо, що оскільки історія мови тісно пов'язана з історією народу, якому належить ця мова, то її порівняльно-історичне вивчення не може здійснюватися без залучення даних суспільної історії та історії культури.

У порівнянні з багатьма іншими європейськими мовами на розвиток англійської чинили значний вплив іноземні мови. Це зумовило не лише склад сучасної англійської лексики та способи словотвору, а й, певно, сприяло також тому, що англійська мова у більшості випадків відмовилась від старого індоєвропейського способу вираження функції слова в реченні за допомогою флексії [1, с. 108].

Першою серед таких мов була латина. Англо-сакси добре оволоділи нею завдяки прийняттю християнства. Проте вплив латинської мови на словниковий склад англійської посилювався в епоху гуманізму. В цьому немає нічого дивного, адже в середні століття мовою вчених богословів була саме латина. Більш суттєвий вплив на англійську мову чинили скандинави, що оселилися на Британських островах, а пізніше французькі нормани, які завоювали Англію. Норвезькі поселення були переважно на узбережжі. Тому тут скандинавські географічні назви зустрічаються частіше. Наприклад, перший компонент назв Ульстер, Лейнстер, Мунстер – кельтський, а другий – скандинавський (*-stadir*, мн. від *stadr* “місце проживання”) [с. 110].

Датчани деякий час не нападали на Британські острови, лише в 849 р. вони втрутилися в боротьбу ірландців з норвежцями, в результаті південна Ірландія була густо заселена ними [1, с. 111]. Внаслідок цього, вплив скандинавських походів на англійську мову був зумовлений не окремими нападами на англійське узбережжя, а тривалими поселеннями [1, с. 114]. Зараз важко з'ясувати, скільки скандинавських воїнів одружилися з англійками, і, як зазвичай буває, діти в таких сім'ях розмовляли мовою матері. Проте ми маємо великий перелік скандинавських власних імен в документах із, так званої, “датської області”. Але заслуговує на увагу й той факт, що власні імена можуть зазнавати впливу моди, результатом могло бути те, що багато англійців пізнього давньоанглійського періоду просто наслідували скандинавські звичаї і, таким чином, давали своїм дітям скандинавські імена. Тому важливішим чинником є показник кількості географічних назв в окремих регіонах, утворених за допомогою скандинавських компонентів. Наприклад, така географічна назва як *Ingleby* яскраво це ілюструє, що перший компонент є англійським власним іменем, а другий компонент – *by* є скандинавським, що означає “село” [1, с. 115]. Важливим фактором слугує також те, що й англійці й

скандинави розмовляли змішаною мовою, до словникового складу якої кожен народ включав багато слів із мови іншого через брак знань мови або з метою полегшення взаєморозуміння. До того ж, між Англією та Скандинавією велася жвава торгівля.

Відповідно істотними фонетичними відмінностями в консонантизмі між скандинавськими мовами та давньоанглійською, на основі яких можна визначити запозичення є перехід *герм.-ww-* та *-jj-* в *-ggw-* та *-ggj-* в скандинавських мовах, в той час як в давньоанглійській перший *w(j)* утворював з попереднім голосним дифтонг, а другий зберігався: *да. bēow* || *дісл. bygg* “ячмінь”, *да. trīewe* || *дісл. tryggr* “вірний”, *да. dēaw* || *дісл. dogg* “роса”, також в скандинавських мовах не відбувається західногерманське подовження приголосних перед *j*, подвоюється лише *g*. Тому *да. habban* || *дісл. hafa* “мати”, *да. libban* || *дісл. lifa* “жити”, *да. biddan* || *дісл. biðja* “просити, молитися”. До того ж, англійський консонантизм відрізняється від скандинавського палаталізацією *sc* на початку слова перед голосними: *са.* та *на. sh / f /*, в той час, як в скандинавській зберіглася сполука *sk*.

Наслідками Норманського завоювання стало те, що французька мова була мовою дворян та управління. Спочатку представники двох народів не змішувалися, розмовляли різними мовами та підпорядковувалися різному праву. Але згодом поступово серед нижчих класів, наприклад, ремісників та серед жителів сільської місцевості відбулося змішування мов [1, с. 143].

Серед приголосних французької мови англійці не могли вимовити палатальні *l* та *n*. Запозичені французькі та латинські слова, що ввійшли до англійської мови, пристосовувалися до вигляду англійських слів. При цьому відбувалася не лише заміна іноземних звуків відповідними, але й змінювався наголос у слові. Майже у всіх двоскладових та трьохскладових французьких словах, які мали наголос на кінцевому складі, він перемістився на перший. Найпоширеніше зміна наголосу відбулася у іменників та прикметників. Наприклад, французькі двоскладові іменники: *bason* “бекон, сало”, *error* “помилка” *honour* “честь” [1, с. 158; 3, с. 70].

Поруч з запозиченнями з латини до англійської мови потрапляли слова з грецької в давньоанглійській та середньоанглійській періоди через латинську церковну мову. Грецька мова сприяла головним чином утворенню численних інтернаціональних сучасних наукових термінів, особливо в галузі медицини, хімії та фізики, наприклад, *barometer* “барометр” [1, с. 172]. Однак, вплив грецької мови обмежився лише словниковим складом.

Таким чином ми бачимо що, з плином історичного часу англійська мова зазнала насамперед впливу латини й ряду скандинавських мов, а також французької та грецької.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бруннер К. История английского языка / К. Бруннер .– М.: Эдиториал УРСС, 2003. – Т. I. – 322 с.; Т. II. – 391 с.

2. Смирницкий А. И. Древнеанглийский язык / А. И. Смирницкий – М. : МГУ им. М. В. Ломоносова, 1998. – 318 с.
3. Hogg R. A History of the English Language / R. Hogg, D. Denison. – N. Y. : Cambridge University Press, 2006. – 495 p.

ІНШОМОВНИЙ АКЦЕНТ У МОВЛЕННІ БІЛІНГВІВ

Валігура О.Р.

Київський національний лінгвістичний університет

У площині теорії білінгвізму/мультилінгвізму появу іншомовного акценту в мовленні пояснюють низкою чинників лінгвального й позалінгвального плану (психологічними, соціологічними, методичними та іншими чинниками). Вимовний акцент як динамічне системне мовленнєве явище є сукупністю типових порушень, притаманних іншомовному мовленню більшості мовців. При цьому індивідуальні особливості іншомовного мовлення та випадкові помилки не прийнято відносити до вимовного акценту. Вимовний акцент є маркером етнічної належності мовця, ідентифікує його належність до певної лінгвокультури, оскільки відхилення від нормативної вимови у мовленні неносія мови визначає його як представника чужої лінгвокультури.

Відхилення у мовленні білінгва відбувається у результаті взаємодії фонетичної інтерференції та вимовного акценту, хоча і перше, і друге явище доцільно, на наш погляд, вивчати як незалежні об'єкти дослідження [1, с. 156–161]. У випадку такого розгляду відмінностей між інтерференцією та іншомовним акцентом, слід брати до уваги той факт, що інтерференція об'єктивно існує в мовленні білінгва, незалежно від його мовної свідомості, а вимовний акцент є результатом об'єктивного відображення в мовній свідомості носія мови шляхом його суб'єктивного сприйняття тих порушень і відхилень у мовленні білінгва, які характеризують мовлення останнього як іншомовне. Можливий підхід до понять інтерференції та вимовного акценту з погляду теорії мовленнєвих актів, відповідно до якого інтерференція локалізована у мовці, тоді як акцент існує лише для слухача.

Таким чином, вимовний акцент та інтерференцію можна розглядати як діалектичну єдність процесу і результату мовного контакту в мовленні білінгва, а також як дві відносно самостійні одиниці єдиного мовленнєвого механізму, що знаходяться у відношеннях причинно-наслідкового зв'язку в процесі мовного спілкування партнерів – носія мови і білінгва. Отже, інтерференції та акценту притаманні властивості відносної тотожності та відмінності. При цьому тотожність убачається у негативному результаті мовного контакту, а відмінність зумовлена способом відображення звукової субстанції, а саме: у випадку інтерференції – у мовленні білінгва, а стосовно ж акценту – у сприйнятті, свідомості слухача.

Урахування потребує й той факт, що саме інтерференція допомагає побачити специфіку вимовного акценту в мовленні білінгва. Процеси фонетичної інтерференції, механізми її появи слід відносити, на нашу думку, до прихованих

явищ, які відбуваються на тлі когнітивних структур і реалізуються в мовленні у вигляді вимовного акценту. Весь комплекс системних фонетичних порушень у мовленні відображено у вимовному акценті, який особливо помітний на тлі загальної граматичної та стилістичної правильності мовлення. Якщо висловлення синтаксично некоректне і не виконує комунікативну функцію, то питання про іншомовний акцент взагалі не виникає.

Причини фонетичних порушень на сегментному рівні зумовлюються об'єктивними характеристиками фонетичної будови контактуючих мов, при цьому необхідно враховувати, крім особливостей реалізації фонем у мовленні та складу фонем обох мов, ще й набір диференційних ознак в обох мовах у цілому і в окремих фонемах. Крім того, поява вимовного акценту може спричинятися відмінностями артикуляційних укладів у представників різних національностей.

Причина вимовного акценту на просодичному рівні відрізняється від причини виникнення фонетичних порушень на сегментному рівні. З одного боку, сприйняття мовленнєвих повідомлень та їх просодичної організації здійснюється квантами інформацій у вигляді наборів ритмічних структур, зафіксованих у нейродинамічних зв'язках головного мозку; при цьому мовленнєва мелодика висловлень сприймається монолітно у вигляді гештальтів як цілісних одиниць [2, с. 526]. З іншого боку, у процесі породження білінгвом мовленнєвих повідомлень активізується їхній лексико-семантичний рівень, оскільки на перший план виступає лексичне наповнення та коректна граматична структура висловлення. У зв'язку з цим рідна мова білінгва бере на себе функції інтонаційного оформлення іншомовного мовлення і безперечно здійснює значний вплив на нього. Саме тому у процесі засвоєння іноземної мови мовці змушені не лише змінювати свої артикуляційні звички при вимовлянні звуків та оволодівати диференційними ознаками і дистрибутивними правилами на сегментному рівні, але й засвоїти просодичні особливості реалізації звукової системи, сприймати й передавати інтонацію іноземної мови як цілісну одиницю.

Серед причин, що зумовлюють вимовний акцент, слід враховувати такі когнітивні чинники як ментальні особливості білінгвів, когнітивна гнучкість, енциклопедичні та мовні знання, мовні здібності, мовне чуття тощо. За цих умов саме когнітивний підхід до дослідження джерел вимовного акценту дозволяє аналізувати й інтерпретувати причини їх виникнення та механізми реалізації, відкриває подальші перспективи лінгвістичного опису вимовного акценту у площині когнітивної лінгвістики.

Таким чином, на рівні сприйняття та породження іншомовного мовлення у білінгва спостерігаються загальні і специфічні вияви вимовного акценту, спричинені інтерференцією навичок рідної мови, ситуацією двомовності, загальними труднощами зміни фонетичного (сегментного й надсегментного) стереотипу у процесі оволодіння іноземною мовою, відмінностями артикуляційної бази, а також впливом когнітивних процесів на фонетичну організацію мовлення білінгвів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валігура О.Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: Монографія / О.Р. Валігура. – Тернопіль: Підручники і посібники, 2008. – 288 с.
2. Laver J. Principles of Phonetics / John Laver. – Cambridge: Cambridge University Press, 1994. – 707 p.

АД'ЕКТИВИ ЯК ВИРАЗНИКИ ДЕРИВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ІМЕННИКІВ

Валюх З.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Поглиблена увага до вивчення дериваційного потенціалу слів різної частиномовної належності за допомогою встановлення словотвірних парадигм та визначення впливу мовних і позамовних чинників, що регулюють реалізацію твірними основами закладених системою дериваційних можливостей, зумовлена об'єктивною потребою створити типологію українського словотвору, в основі якої лежить функціональне навантаження твірних слів різної частиномовної належності.

Складником словотвірної парадигми іменників на позначення знарядь і засобів дії в українській мові є ад'єктивний блок похідних одиниць, який експлікує дериваційний потенціал вершинних іменників.

Субстантиви, що називають знаряддя та засоби дії, утворюють відносні прикметники, які виражають ознаку через стосунок до іншого предмета, названого мотивувальним іменником, пор.: *ложка* → *ложкарний*, *бандура* → *бандурний*, *лопата* → *лопатний*, *штопор* → *штопорний*, *веретено* → *веретінний*, *лекало* → *лекальний*, *сокира* → *сокирний*, *сокирячий*, *граблі* → *грабельний*, *шабля* → *шабельний*, *капкан* → *капканний*, *капкановий*, *крюк* → *крюковий*, *леміш* → *лемешевий*, *млин* → *млиновий*, *плуг* → *плужний*, *плуговий*, *терпуг* → *терпуговий*, *цвях* → *цвяховий*, *шпилька* → *шпильковий*, *щит* → *щитовий*, *щітка* → *щітковий* та ін., напр.: *В долині зашуміло млинове колесо* (М. Стельмах); *При шляхетському наїзді на ходосівських селян, які орали в полі, плуги їм попсовано, снасті плугові, ярма, колісницю всю доценту посічено, порубано* (П. Загребельний); *Один з ковалів, досвідчений мечник, пізнав Сагайдачного і, знайшовши десь у кутку шматок шабельної криці, кинув його на ковадло* (З. Тулуб).

Відносні прикметники відображають у своїй семантиці найрізноманітніші типи відношень, у яких можуть перебувати найменування знарядь дії з іншими предметами об'єктивної дійсності.

Характерною особливістю відносних прикметників, мотивованих іменниками на позначення знарядь та засобів дії, є те, що вони, на відміну від похідних іменників і дієслів, можуть мотивуватися не тільки прямим, а й переносним значенням мотивувального слова, пор.: *ключовий отвір*, *ключовий момент*, *ключові позиції*, *ключова проблема* та ін.

В ад'єктивній зоні словотвірної парадигми іменників, що позначають різноманітні засоби дії, крім відносних, функціонує чимало якісних прикметників на позначення виразних ознак предмета, основне словотвірне значення яких – “подібний за формою до названого мотивувальним іменником”. Зазначимо, що іменники зі значенням конкретного предмета і якісні прикметники як групи слів, абсолютно протилежні за лексико-семантичними ознаками, не можуть перебувати в прямих словотвірних зв'язках без чітких вимог суфіксальної семантики. Перехід конкретної субстантивної семантики в якісну можливий лише за умови досить обмеженої семантики суфікса. На прикладі взаємодії словотворчих афіксів і твірних основ у формуванні якісних прикметників можна констатувати складний, неоднозначний шлях становлення їхнього загальносемантичного плану, закріплення формантів за окремими словотвірними значеннями .

У формуванні іменників зі значенням “подібний за формою до того, що названо мотивувальним іменником” велику роль відіграли спеціалізовані суфікси якісних прикметників **-аст-/-яст-**, **-уват-**, зрідка **-ист-**. Пор.: *голчастий, серпастий, клинчастий, клюкастий, стрілчастий; крочкуватий, лемехуватий, сіткуватий, скалкуватий, шпилькуватий; батожистий, веретенистий, граблистий* та ін. Потрібно зазначити, що деякі словотворчі засоби, зокрема суфікс **-аст-/-яст-** розширив можливості творення якісних прикметників за рахунок іменникових основ на позначення знарядь та засобів дії. Наприклад, прикметникам на **-астий/-ястий** в українській мові більшою мірою властиве значення “такий, що має інтенсивну зовнішню ознаку”: *зубастий, стеблястий, гребенястий*. Прикметники з цим формантом, мотивовані іменниками на позначення знарядь та засобів дії, містять виразну якісну ознаку – вказівку на подібність за формою до того, що названо мотивувальним іменником, пор.: *Перед очима в мене завжди стояв наш маленький пінієвий лісок, з червонястими стовбурами, з круглими голчастими кронами* (П. Загребельний); *Чепурні кури, задержавши нескромно шпичасті хвости, порпалися на подвір'ї і справно неслися на радість хазяйці* (М. Коцюбинський).

Суфіксові **-уват-** у сучасній українській мові належить важлива роль в оформленні внутрішньокатегорійних перетворень на зразок *жовтий* → *жовтуватий*, *білий* → *білуватий*. Щодо відіменникового творення прикметників, то цей формант виконує кілька нетотожних словотвірних функцій, однією з яких є здатність утворювати прикметники зі значенням “подібний за формою до того, що названо мотивувальним іменником”, напр.: *Не раз і не два засівалось це поле козацьким і ворожим трупом, і скільки очей закрив ворон своїм чорним крочкуватим дзьобом* (І. Цюпа).

Продуктивними дериватами ад'єктивної зони є також складні якісні прикметники з компонентом **-подібний**, напр.: *веретенopodobний, голкоподобний, лемешopodobний, мітлоподобний, списopodobний, шаблеподобний, шилоподобний, щитopodobний, щиткоподобний* тощо, пор.: *Нижні листочки-обгортки рослини шилоподобні, колючі* (І. Носаль). Словотвірне значення

“подібний за формою до того, що названо мотивувальним іменником” реалізують словотвірні синоніми – спільнокореневі деривати, утворені за допомогою різних суфіксів від тієї самої твірної основи, напр.: *клинуватий, клинчастий, клиноподібний; жолобуватий, жолобчатий, жолобчастий; шильчастий, шилуватий, шилоподібний* та ін.

АНГЛОМОВНІ ЛІНГВАЛЬНІ ІННОВАЦІЇ-ТЕЛЕСКОПІЗМИ

Василенко Д.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Слово як мовний знак може розвиватись і видозмінювати свою структуру. Цей процес простежується на прикладі телескопізмів, формування яких зумовлено низкою екстралінгвальних та інтралінгвальних чинників. До екстралінгвальних причин появи даних лексем належить намагання передати компактно та стисло нові поняття, що виражаються складними словами і словосполученнями, необхідність економії часу. Дія цього лінгвістичного явища зумовлюється принципом економії та пошуком виражальних засобів мови. Утворення телескопізмів також знаходиться під впливом розмовної мови на літературну.

Телескопія, або контамінація, є продуктивним способом словотвору у сучасній англійській мові. Вважається, що “телескопія – автономний спосіб словотвору, оскільки є своєрідним “гібридом” словотвору та формотвору. У процесі формування телескопізмів беруть участь як механізми стягнення основ (які є провідними у словоскладанні), так і механізми скорочення, фрагментації слів (що є типовим для формотворення)” [1, с. 95]. Телескопізми, як і складні слова, утворюються на основі вільних лексичних одиниць. Словоскладання і телескопія являють собою універбацію, тобто конденсацію семантики словосполучення в межах однієї лексичної одиниці. Цей спосіб становить злиття, зрощення “уламків” двох або декількох слів, їх частин або з’єднання одного повного слова та частини іншого, у результаті яких утворюються “слова-злитки”. Виокремлюються різні структурно-семантичні типи телескопізмів, за якими вони утворюються (літери А, В позначають перший елемент слова-телескопізму, літери С, D – його другий елемент). За характером скорочення вихідних слів нові телескопізми розподіляються за такими групами:

1) повні слова-злитки $(A + B) + (C + D) > (A + D)$: **glunge** (n) – a type of fashion that combines glamour and grunge: “*What do you get if you merge glamour with a dose of grunge a la X Factor’s Rita Ora? Glunge!*” [Reveal 04 January 2016]; **shacket** (n) – a light jacket, similar to a shirt: “*Step forward the shacket: the shirt-come-jacket. The shacket ... is heavier than a cotton shirt but lighter than say, a denim or utility jacket*” [The Telegraph 15 March 2016]; **socialating** (n) – the practice of combining a romantic date with a social outing with friends: “*Socialating means pretty much what it sounds like – sociable dating – and is a growing trend amongst people who like to mix meeting new people with hanging out with their mates*” [www.mysinglefriend.com 27 April 2016]; **midult** (n) – someone, especially

a woman, in the middle stage of adulthood who has interests more associated with those of younger people: *“Marketers and political pundits are fond of identifying new demographic groups [...] The latest is the Midult – a phrase coined by journalists Emilie McMeekan and Annabel Rivkin to describe a new tribe of women aged 35-55. The Midult is being described as more than just a demographic but a movement and a mindset”* [www.translatemedia.com 13 July 2016];

2) часткові слова-злитки: а) $(A + B) + (C + D) > (A + C)$: **genervacation** (n) – a holiday taken by parents and their grown-up children which is paid for by the parents: *“While the rise of what travel firms are calling the “genervacation” has been building for some time, it has received a turbo boost from pension reforms and soaring property prices”* [http://www.theguardian.com 20 February 2016]. *“A large number of parents were caught up with guilt because their children can’t afford the holidays that they can, Mr Williams said. Travel firms have coined the phrase the “genervacation” to describe the change”* [www.dailymail.co.uk 21 February 2016]; **nutricosmetics** (n) – substances, especially in the form of a liquid or a pill, that are intended to improve your appearance: *“Nutricosmetics – beauty products you ingest rather than apply – promise everything from firmer skin to thicker hair. That’s the future, according to trend forecasters ... these powders, drinks and pills are set to radically change our beauty routines”* [Stylist 21 June 2016];

б) $(A + B) + (C + D) > (A + B) + D$: **trumpkin** (n) – a pumpkin made to look like Donald Trump: *“People are carving their pumpkins to resemble Donald Trump in what is undeniably one of Halloween’s scariest offerings. The “Trumpkin” is taking over social media with hundreds of people carving out or painting ridiculous expressions onto their vegetables* [Metro 13 October 2016]; **ringxiety** (n) – the phenomenon of seeming to hear or sense a non-existent message or call on your phone: *“Do YOU have “ringxiety”? Being insecure about relationships leads people to hear “phantom calls”, researchers say* [www.dailymail.co.uk 05 February 2016]. *“If you find yourself reaching to answer your phone only to find that it had never rang [sic] you could be suffering from “ringxiety”, according to academics”* [www.telegraph.co.uk 04 February 2016];

в) $(A + B) + (C + D) > A + (C + D)$: **fab lab** (n) – a fabrication laboratory; a science laboratory equipped with the latest digital technology in order to facilitate the learning of all the STEM subjects: *“The “Fab Lab” equips students with an array of tools in a small-scale workshop setting that offers personal digital fabrication – a project-based learning method that will allow students to create “almost anything”* [http://ind.gmnews.com/ 08 October 2015].

Телескопійні новотвори мають нерегулярний характер. Телескопізми в більшості випадків є унікальними і, як правило, не утворюються за структурно-семантичними моделями. Цей процес стає можливим, коли той чи інший “уламок” слова повторюється у декількох словах. Залежно від характеру співвідношення значень компонентів часткових слів-злитків виокремлюються групи новотворів, в яких: 1) значення слова дорівнює сумі значень його компонентів. Це може бути нове значення, або попереднє, але воно набуває емоційного та експресивного характеру; 2) значення слова не дорівнює простій

сумі його компонентів; значення слова складається із значень його компонентів. Один із компонентів слова є головним, а другий виступає у функції його модифікатора.

ЛІТЕРАТУРА

1. Єнікєєва С.М. Скорочення слова як механізм формотворення та словотворення в сучасній англійській мові / С.М. Єнікєєва // Вісник Житомирського держ. ун-ту. – 2006. – Вип. 27. – С. 93–96.

НАДФРАЗНА ЄДНІСТЬ “ПРЕЗЕНТАЦІЯ КНИГИ” ЯК СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНА ОСОБЛИВІСТЬ ТЕКСТУ АНОТАЦІЇ НА КНИГУ У ФРАНЦУЗЬКОМУ МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ

Василенко М.І.

Київський університет імені Б. Грінченка

Відомо, що одиниці членування тексту мовознавці називають по-різному: надфразна єдність, складне синтаксичне ціле, прозаїчна строфа і т.д., але більшість лінгвістів надають перевагу надфразній єдності. Вчені одностайно зауважують, що вона складається з кількох речень, яким властива смислова та структурна єдність і відносна семантична незалежність. Ми поділяємо думку І. Р. Гальперіна про надфразну єдність як “складну структурну єдність, що складається з більше, ніж одного самостійного речення, якій властива смислова цілісність в контексті зв’язного мовлення і яка виступає як частина завершеної комунікації” [1, с. 69]. Досі вчені ведуть дискусію щодо критеріїв її виокремлення з мовного потоку. Йдеться про первинність смислового критерію [2, с. 115], тому неважко переконатися, що наявність єдиної мікротеми, узагальнення змісту речень, які входять до складу надфразної єдності, узгодження смислів, що виражаються за їх допомогою, смислова і комунікативна цілісності – все це задовольняє потребу визначення її межі.

Створюючи анотацію, потрібно, насамперед, визначити, до якого жанру вона належить, або, принаймні, завдяки декільком уточненням, допомогти зорієнтуватися серед чисельних публікацій, що практично виконують однакову функцію – переказати сюжет книги, розкрити її головну ідею, ознайомити з новими виданнями. Відмічено, що у французькій пресі той, хто працює над анотаціями, передусім, намагається уточнити напрямок тексту-першоджерела. Анотатори на власний розсуд обирають спосіб такого повідомлення, і тому не можна сказати, що тут існує певний стандарт. Від того, наскільки успішно і як написано перше речення анотації, залежить її подальша участь. Проте значну роль при цьому відіграє джерело, у якому публікується повідомлення.

Варто відзначити, що жіночі журнали покликані по-особливому характеризувати той чи інший матеріал. І оскільки з жінкою пов’язано все найкраще і найніжніше, тому це помітно відчувається в анотаціях, які знаходимо. Наприклад, в ілюстрованому жіночому журналі “Prima”, у рубриці з повідомленнями про вихід у світ романів, читачок звичайно зацікавить такий незвичний початок розповіді, де автор говорить про книгу як про казку, що

потім перетворюється на філософський роздум. В анотації до книги “Requiem pour un sauvage” анотатор прямо зазначає її поетичність.

Зауважимо, що навіть власне назви рубрик такі, як “Notre favori”, імпліцитно вказують на прихильність авторів щодо певного твору, наприклад, повідомлення про роман “La maison forte” закликом “Протистояти” і вже потім пояснює бажання віддячити тим, хто наважиться поринути в читання цієї книги. Звертаючись безпосередньо до майбутніх читачів, анотатор навіть не має сумніву в тому, що твір буде прочитаний і досягне бажаного ефекту. Він підкреслює виняткову літературну значущість цього непростого надзвичайного роману, його здатність зачарувати читачів. В одному реченні він імпліцитно мотивує і, водночас, намагається зацікавити читачів.

Для анотації до книги “La citadelle des ombres” анотатор вказав ще й обсяг, наче натяк на важливість розрахувати час. А ось в іншій анотації автор розповідає про приховане кохання жінки і при цьому зазначає, що це невелика за обсягом книга. На відміну від попередніх анотацій, вказівка про те, що цей твір належить до певного жанру (трилеру), знаходимо аж в самому кінці публікації про роман Поліни Дашкової.

Як правило, автори анотацій намагаються якнайцікавіше і доступніше донести до читачів сюжет відтвореної книги. Навіть якщо саме видавництво не передбачило посилання на кількість сторінок, то вони роблять це з власної ініціативи, наприклад, анотація до новел “Déroutes”. У ній автор відразу повідомляє про переваги письменниці, тут це порівняно малий обсяг новел, всього у п’ятнадцять сторінок, та їхнє змістове насичення – порівняння з прочитаним романом: *L’avantage de Lorrie Moore, c’est qu’elle vous raconte toute une vie en quinze pages. Et qu’après chaque nouvelle, on a l’impression d’avoir lu un roman.*

Дослідження показують, що в більшості випадків анотатори вважають за потрібне не просто підкреслити жанр книги, над якою вони працюють, але й відразу ж ввести читача в курс справи про її сюжет.

Саме так анотатор поєднав розповідь про головне та відзначив, що новели Женев’єви Брізак “Pour qui vous prenez-vous?” насичені найголовнішими жіночими проблемами. Необхідно відмітити, що розповідач хотів би залучити якомога більше читачок, за допомогою займенника “nous” він закликає взяти участь в обговоренні цих питань. Існує й інший спосіб, наприклад, просте перерахування властивостей, характеристик, які автор хотів би відзначити для новел “La chasse dans les collines”, – за допомогою називного речення *Trois nouvelles*, за яким слідує три епітети.

Зазначимо, що анотатори не просто констатують жанр книги, вони найчастіше вдаються ще й до порівняння автора книги або головних героїв зі знаменитостями. Докази цієї гіпотези знаходимо в анотації до книги “Del’esprit chez les abrutis”. Автор анотації підкреслює надзвичайно оригінальну структуру автобіографії: вона представлена вісьмома новелами, дії яких перехреснюються, та філософську манеру Кафки в зображенні подій і фактів. Завдяки такому прагматичному спрямуванню анотації книга легко знайде свого читача.

Отже, проведений аналіз дозволяє стверджувати важливу смислову та естетичну роль надфразної єдності “Презентація книги” у структурі тексту французької анотації на книгу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И.Р. О понятии “текст” / И. Р. Гальперин // Вопросы языкознания. – 1974. – № 6. – С. 68–77.
2. Тураева З.Я. Лингвистика текста (текст: структура и семантика) : Уч. пособие для студ. пед. институтов по специальности № 2103 “Иностранные языки”. – М. : Просвещение, 1986. – 127 с.

СПОСОБИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ МОРАЛЬНИХ УЯВЛЕНЬ НОСІЇВ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ (на матеріалі різножанрових дискурсів)

Ведуга В.В.

Національна академія Служби безпеки України

Протягом довгого часу етичні норми як важлива частина морального знання представників спільної моральної традиції [4, с. 3, 5] залишаються одним із ключових регуляторів поведінки суспільства. Проте, обираючи ту чи іншу модель поведінки або приймаючи рішення стосовно її етичності, окрім норм, комуніканти послуговуються й моральною уявою [там само, с. 33], застосовуючи при цьому досвід перебування в аналогічних ситуаціях, надбаний у тих сферах соціального буття, які, на відміну від абстрактної концептосфери моралі, є чіткіше структурованими та зрозумілішими для них [там само, с. 36].

За допомогою моральної уяви [там само, с. 33] та здатності схоплювати і створювати подібності між об’єктами, що належать до різних царин знань [1, с. 15], носії сучасної англійської мови осмислюють моральну взаємодію, переважно, в термінах комерційної, моральні обов’язки розуміють як борги, недотримання норм етики – як відхилення від курсу [4, с. 40–51; 5, с. 21], доброчесність уявляють як таку, що має орієнтацію вгору, а ницість – униз [4, с. 40–51; 5, с. 63].

Реконструкція моделей, які б віддзеркалювали такий спосіб осмислення етичного досвіду представниками англійської моральної традиції, можлива на основі концептуальних метафор [3, с. 25–60] як одного з ключових когнітивних механізмів образного пізнання [4, с. 10, 33]. Аналіз метафоричних мовних виразів [5, с. 5–6], які об’єктивують відповідні концептуальні метафори в сучасному англійському дискурсі, дозволяє частково відтворити уявлення носіїв англійської мови про норми етики, їх порушення, шляхи вирішення етичних конфліктів та ймовірні наслідки неетичної поведінки [4, с. 33].

Вивчення текстових ситуацій [2] “Порушення норм етики”, виокремлених у сучасному англійському публіцистичному, документальному та художньому дискурсах [6–8], дозволило виявити, що однією з концептуальних метафор, яка складає основу їх образного осмислення, є метафора **МОРАЛЬНОГО**

ДОБРОБУТУ (MORAL WELL-BEING), яка може асоціюватися як з матеріальним [4, с. 41], так і з фізичним благополуччям [6–8].

Уподібнення морального добробуту матеріальному ґрунтується на метафорі МОРАЛЬНИХ РОЗРАХУНКІВ / ПІДРАХУНКІВ (MORAL ACCOUNTING / MORAL ARITHMETIC) [4, с. 45, 49], відповідно до якої порушення етики корелюють з неприбутковими фінансовими операціями, які призводять до зменшення матеріального й морального благополуччя (*‘Her improprieties cost her her job’*) [там само].

Підґрунтя концептуалізації морального добробуту крізь призму фізичного складає метафора МОРАЛЬНОГО ЗДОРОВ’Я (MORAL HEALTH) [6–8], у термінах якої наслідки неетичної поведінки асоціюються з такими, що завдають фізичної шкоди (*the more William tossed and turned, the more he thought about all the vicious backstabbing* – букв. удар ножем або іншим гострим предметом у спину) [6, с. 269]) та болю жертвам аморальної поведінки (*the “enormous pain” that communities have suffered from such “gravely immoral behaviour”*) [7].

Вивчення особливостей образного втілення етичного досвіду представників англomовної моральної традиції крізь призму мовних засобів їхньої репрезентації у сучасному англomовному дискурсі дозволяє припустити, що сценарії подальшого розвитку ситуацій “Порушення норм етики” залежать від того, в термінах якої концептуальної метафори осмислюється моральна взаємодія її учасників.

Наприклад, у межах ситуацій, що осмислюються в термінах метафори МОРАЛЬНИХ РОЗРАХУНКІВ, виправлення наслідків, заподіяних неетичною поведінкою, відбувається шляхом компенсації матеріальних збитків, заподіяних порушником (*‘You owe me an apology for your rudeness’* – букв. в боргу переді мною) [4, с. 41–42, 48]. У разі розвитку досліджуваних ситуацій за сценарієм, що ґрунтується на метафорі МОРАЛЬНОГО ЗДОРОВ’Я способи відновлення моральної шкоди, заподіяної неетичною поведінкою, уподібнюються засобам лікування організму від хвороби або позбавлення його від болю, якими можуть виступати публічно опубліковані вибачення (*a frequently awarded additional remedy is a formal printed public apology*) [8].

Таким чином, аналіз метафоричних мовних виразів, ужитих у сучасних різножанрових дискурсах, дозволяє частково відтворити уявлення, якими послуговуються носії англійської мови, обираючи ту чи іншу модель поведінки або приймаючи рішення стосовно її етичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Метафора и дискурс / Н.Д. Арутюнова // Теория метафоры: Сборник: Пер. с англ., фр., нем., исп., польск. яз. / Вступ. ст. и сост. Н. Д. Арутюновой и М. А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – С. 5–32.
2. Воробьева О.П. Текстовая номинация в ракурсе когнитивной лингвистики / О.П. Воробьева // Языковая категоризация (части речи, словообразование, теория номинации). Материалы Круглого стола, посвященного юбилею Е.С. Кубряковой, по тематике ее исследований. – М. : ИЯ РАН, 1997. – С. 18–20.

3. Лакофф Дж. Метафори, которими ми живем: Пер. с англ. / Под ред. и с предисл. А. Н. Баранова / Джордж Лакофф, Марк Джонсон. – М. : Едиториал УРСС, 2004. – 256 с.
4. Johnson M. Moral Imagination. The Implication of Cognitive Science for Ethics / Mark Johnson. – Chicago: The University of Chicago Press, 1993. – 283 p.
5. Kövecses Z. Metaphor: A Practical Introduction / Zoltán Kövecses. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 285 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. La Plante L. Sleeping Cruelty / Lynda La Plante. – L. : Pan Books, 2001. – 468 p.
7. Nasaw D. Pope meets with victims of abuse by clergy // The Guardian. – April 17, 2008. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.guardian.co.uk/world>
8. West D.M. Secrets, Sex, and Spectacle. The Rules of Scandal in Japan and the United States / Mark D. West. – Chicago and London: The University of Chicago Press, 2006. – 404 p.

КОРПУСНА СТИЛІСТИКА: ДАНИНА МОДИ ЧИ ПОТРЕБА СУЧАСНОСТІ?

Воробйова О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Корпусна стилістика є відносно новою, емпіричною галуззю лінгвістики, що виникла під впливом дигіталізації гуманітарних наук [5, р. 144], тобто проникнення в гуманітарні і, зокрема, філологічні студії цифрових технологій. Принциповою різницею у застосуванні до аналізу художніх текстів більш традиційних стилеметричних і лінгвостатистичних методів та сучасного корпусного інструментарію як наслідку “корпусного повороту” в лінгвістиці [3, р. 286], крім комп’ютеризації дослідницьких процедур (у форматі словесних хмар, списків частотності, конкордансів [4, р. 141–143] тощо), є перенесення акценту з чисто кількісного аналізу на поєднання кількісних і якісних параметрів самого аналізу та інтерпретації його результатів [5, р. 378].

Як правило, корпусно-стилістичні дослідження спираються на так звані “спеціальні корпуси”, тобто збалансовані, невеликі за розміром корпуси текстів, які “підпорядковані певному дослідницькому завданню та призначені для використання переважно з метою, що відповідає замислу укладача” [1, с. 92]. При цьому, корпус може будуватися на матеріалі одного художнього твору [2], різних творів одного автора [6] або творів різних авторів, що належать до одного жанру чи літературно-художнього напрямку.

За М. Мальберг, корпусний аналіз художніх текстів органічно вписується у шпiтцеровe філологічне коло, формуючи “корпусно стилістичне коло”, яке включає власне лінгвістичний аналіз, корпусно-стилістичний аналіз і літературну оцінку твору, тобто його інтерпретацію [4, р. 139–140]. Перевагою корпусних студій художнього дискурсу є, передовсім, одночасне охоплення значного за обсягом текстового матеріалу, що дозволяє виявити нові, нерідко

несподівані тенденції й авторські ідіосинкразії, які не простежуються на більш обмеженому емпіричному матеріалі за умови його ручного опрацювання.

Особливістю корпусно-стилістичного методу аналізу є й те, що він сфокусований на розкритті системних кореляцій форми, змісту та функцій [7, р. 9] значущих елементів художнього тексту або текстів з опорою на рекурентність, частотність та комбінаторику його/ їх ключових слів, словосполучень та мотивів у розгортанні оповіді, формуванні когнітивних пріоритетів автора як основи для побудови відповідних когнітивних мап, встановленні співвідношень між стилістично маркованими структурами та породжуваними художніми ефектами. Це зближує корпусну стилістику із стилістикою когнітивною, встановлюючи між ними взаємодоповнювальні зв'язки.

Зважаючи на те, що в основі застосування корпусно-стилістичного методу завжди лежить порівняння, зіставлення, що дозволяє, зокрема, виявити і систематизувати ті елементи тексту, які підлягають висуненню, можна погодитись з авторами довідника зі стилістики [7] та М. Мальберг у тому, що “взаємодія стилістики і корпусної лінгвістики надає додатковий спосіб ‘виміряти, описати та навчитися управляти цією креативністю’” [там само, р. 10], що є не даниною моді, а потребою сучасності..

ЛІТЕРАТУРА

1. Захаров В.П., Богданова С.Ю. Корпусная лингвистика: учебник / Виктор Павлович Захаров, Светлана Юрьевна Богданова. – Иркутск : ИГЛУ, 2011. – 160 с.
2. Balossi G. A Corpus Linguistic Approach to Literary Language and Characterization: Virginia Woolf 's “The Waves” / Giuseppina Balossi. – Amsterdam / Philadelphia : John Benjamins, 2014. – 299 p. (Linguistic Approaches to Literature)
3. Leech G. and M. Short. Style in Fiction: A Linguistic Introduction to English Fictional Prose / Geoffrey Leech and Mick Short. – Harlow : Pearson Education, 2007 (1981). – 404 p.
4. Mahlberg M. Corpus stylistics / M. Mahlberg // The Bloomsbury Companion to Stylistics / ed. by Violeta Sotirova. – L.; N.Y. : Bloomsbury, 2016. – P. 139–156. (Bloomsbury Companions)
5. Mahlberg M. Corpus stylistics / M. Mahlberg // The Routledge Handbook of Stylistics / ed. by Michael Burke. – Oxon; N.Y. : Routledge, 2014. – P. 378–392. (Routledge Handbooks in English Language Studies)
6. Mahlberg M. Corpus Stylistics and Dickens's Fiction / Michaela Mahlberg. – N.Y. and L. Routledge, 2013. – 226 p.
7. Nørgaard N., Busse B. and Montoro R. Key Terms in Stylistics / Nina Nørgaard, Beatrix Busse and Rocio Montoro. – L.; N.Y.: Continuum, 2010. – 269 p. (Key terms series)

ЯВИЩЕ ВАРІАНТНОСТІ АНГЛІЙСЬКИХ ПАРЕМІЙ ІЗ КОМПОНЕНТОМ “КАЛЕНДАРНИЙ ХРОНОНІМ”

Гаврилова В.В.

Бердянський державний педагогічний університет

Вивчення системно-семантичних зв'язків на різних рівнях становить актуальне завдання сучасного мовознавства. В останні роки інтерес багатьох дослідників викликає явище варіантності паремій. Варіантність є невід'ємною складовою процесу модернізації лексичних одиниць шляхом оновлення або зміни образу, утворення відтінків значення, посилення емотивності. Причини таких видозмін мають культурно-історичний, прагматичний або психологічний характер [1, с. 165].

Пареміологічні варіанти на матеріалі різних мов активно вивчалися, зокрема такими мовознавцями, як О. Кунін, В. Ужченко, Д. Ужченко, Л. Скрипник, О. Мерзлікіна, І. Покровська, Н. Семененко та інші.

У нашій роботі під варіантами ми розуміємо такі лексико-граматичні різновиди паремії, які за тотожності загального значення й збереження образної основи, допускають синонімічну заміну компонентів, видозміну їх порядкового розташування та граматичних форм [2, с. 85].

Ґрунтуючись на теоретичних засадах О. Куніна, В. Ужченко, Д. Ужченко, Л. Скрипник, вважаємо за доцільне розмежовувати паремії із компонентом “календарний хрононім” за такими варіативними типами: фонетичні, орфографічні, граматичні (морфологічні, словотвірні, синтаксичні), лексичні, квантитативні, комбіновані (лексико-граматичні, лексико-квантитативні та ін.).

Методом суцільної вибірки з англійських словників та електронних ресурсів нами було проаналізовано 1000 паремій із компонентом “календарний хрононім”. З них 28,7% паремій мають варіанти.

Опрацьований нами матеріал дає підстави стверджувати, що за своєю кількістю значно домінують паремії в яких варіювання відбувається на лексичному рівні (35,5% від усіх варіативних паремій). Відмітимо, що досить значну частку цих стійких одиниць становлять паремії в яких варіюється назви календарних місяців та свят: *Dark as a Martinmas (Yule) midnight* [3, с. 130]; *A hot May (Christmas) makes a fat churchyard* [4, с. 31]. Однак більшість лексичних варіантів являють собою паремії, у яких заміщуються інші складники: *Grass (Summer) on the top of the oak tree, look for* [5, с. 332]; *If ice will bear a man before Christmas, it will not bear a duck (mouse) afterwards* [4, с. 45].

Щодо граматичних варіантів, то їх частка складає 15,3%. З-поміж даного типу варіювання нами виявлені наступні тенденції. Питома вага належить тим варіантам, які виникли внаслідок зміни часових форм дієслів: *St. Luke was a saint and a physician, and yet he died (is dead)* [3, с. 694]. Крім того, спостерігаємо випадки варіювання паремій шляхом скорочення дієслова: *It's not spring until you can plant your foot upon twelve daisies – It is not spring until you can plant your foot upon twelve daisies* [5, с. 768]. Кількісну перевагу мають також варіанти із

опущеним артиклем: (A) windy March and a rainy April make a beautiful May [5, с. 895].

Грамматична варіантність може виникати і внаслідок заміни прийменника: A good deal of rain on Easter Day gives a good crop of grass, but little hay – A good deal of rain upon Easter Day gives a good crop of grass, but little good hay [4, с. 47].

Нерідко в сталих виразах трапляються випадки варіювання розділових знаків. Наприклад, у паремії Rain on Easter – day, plenty of grass, but little good hay [3, с. 165], двочленний хрононім Easter – day або Easter day може писатись як через дефіс так і окремо. Типовою є й варіантність пов'язана з наявністю чи відсутністю коми у безсполучникових реченнях: If the Candlemas-day be fair and bright winter will have another flight – If the Candlemas-day be fair and bright, winter will have another flight [3, с. 82]

Частка квантитативних варіантів, які утворилися внаслідок редукції, усічення деяких слів-компонентів паремії, складає 19%: April blows his horn – When April blows his horn it's good both for hay and corn [5, с. 17]. Нами також зафіксовано поодинокі випадки опущення сполучника as у компаративних пареміях: (as) bare as the birch at Jule eve [5, с. 519], а також частки to перед інфінітивом: (to) dream of a dry summer [5, с. 202].

Питому частку (25%) сталих виразів у нашому дослідженні становлять комбіновані варіанти. Вони представлені наступними різновидами: 1) граматично-квантитативні: as fresh and flourishing as the flowers in May – as fresh as flowers in May [3, с. 220]; 2) лексико-граматичні: March borrowed from April three days, and they were ill – April borrows from March three days, and they are ill [5, с. 511]; 3) орфографічно-граматично-лексично-квантитативні: about Saint George when blue is worn, the blue harebells the fields adorn – about St. George, when blue is worn, bluebells the woods and fields adorn [4, с. 56].

Фонетичні варіанти в англійській мові є нечисленними. Їхня кількість складає 5%. Нами зафіксовано наступні приклади: February fill dyke either black or white – February fill dike either black or white [3, с. 195].

Отже, аналіз паремій із компонентом “календарний хрононім” показує, що в англійській мові кількісна перевага – за лексичними та комбінованими варіантами. Крім того, в досліджуваній мові нами зафіксовані фонетичні варіанти, кількість яких є незначною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Покровська І.Л. Національна специфіка семантики турецьких фразеологізмів з компонентом- зоонімом: дис. ... канд. філол. наук : 10.02.13 / І.Л. Покровська. – К., 2007. – 290 с.
2. Ужченко В.Д. Фразеологія сучасної української мови: [навч. посібн.] / В.Д. Ужченко, Д.В. Ужченко. – Луганськ : Альма-матер, 2005. – 400 с.
3. Apperson G.L. Dictionary of proverbs / G.L. Apperson. – Great Britain : Wordworth Editions, 2006. – 656 p.
4. Inwards R. Weather Lore: Collection of Proverbs, Sayings, and Rules Concerning the Weather / R. Inwards. – United Kingdom : Cambridge University Press, 2014. – 212 p.

5. Wilson F.P. The Oxford dictionary of English proverbs / F.P. Wilson. – Oxford : Clarendon press, 1970. – 930 p.

ТЕКСТ І ДИСКУРС: МЕТОДОЛОГІЯ РОЗМЕЖУВАННЯ І КОГНІТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Галич О.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз художнього тексту є явищем багатогранним. Тільки комплексний підхід до вивчення мовленнєвих витворів та способів їх маніфестації засобами мови із застосування усіх методів та прийомів дає змогу найповніше охарактеризувати текст як словесне ціле.

Враховуючи інтердисциплінарність сучасних підходів до вивчення тексту, слід зупинитися на конкретних відмінностях між текстом та дискурсом (див.: Таблиця 1).

Таблиця 1

Порівняльна характеристика тексту і дискурсу

Текст	Дискурс
Вторинний	Первинний. З часом стає текстом, який адресат може знову перетворити на дискурс, збагативши його внаслідок своєї когнітивної, психологічної, естетичної діяльності
“Застиглий” дискурс, з якого вилучили обставини, учасників комунікації, час, місце, обставини спілкування	Містить дискурсивний контекст (“живі” обставини спілкування, учасників комунікації, вказує на час та місце дії)
Одиниця лінгвістичного аналізу, що складається з речень	Одиниця комунікативного аналізу, що складається з висловлень, які об’єднують як речення, так і соціальний контекст
Одиниця лінгвальна	Одиниця соціолінгвальна, інтерактивна
Предикативна одиниця	Мовленнєва дія, або мовленнєвий акт
Відсутність паралінгвістичних засобів	Паралінгвістичні засоби представлені повною мірою
Одиниця статична (структура)	Одиниця динамічна (функція)
Є фрагментом дискурсу, його елементарною базовою одиницею	Є континуумом, корпусом текстів, об’єднаних сферою знань, часовим періодом, предметом, темою
Має постійний склад комунікантів	Не має постійного складу комунікантів
Результат мовленнєвої діяльності	Мовленнєва поведінка, мисленнєво-комунікативна діяльність, процес

	комунікації, соціальна дія
Процеси породження і розуміння несинхронізовані	Процеси породження і розуміння синхронізовані
Відсутній контакт між адресатом і адресантом, оскільки текст є посередником такої взаємодії	Наявний безпосередній контакт між адресатом і адресантом
Вужче поняття	Ширше поняття
Дискретний	Недискретний
Передбачає конструювання ментальної реальності	Передбачає віддзеркалення реальності

Художні тексти, так само як і нехудожні, характеризуються системним об'єднанням мовних одиниць різних рівнів, функції яких зумовлені суспільною сферою використання мови, а також умовами спілкування.

Наразі науковці одноставно наголошують на тому, що єдиної і вичерпної класифікації текстів ще не створено. Ця проблема спричинена природою самого тексту, його поліаспектністю, що призводить до зміщень груп текстів у різнорідних класифікаціях. У зв'язку з цим під час аналізу доречно враховувати сукупність екстра- та інтратекстуальних диференційних ознак.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики: Підручник / Ф.С. Бацевич. – К. : Академія, 2004. – 344 с.
2. Єщенко Т.А. Лінгвістичний аналіз тексту / Т.А. Єщенко. – К. : Видавничий центр “Академія”, 2009. – 63 с.

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОЗВУЧЕНОЇ РЕКЛАМИ

Гамалія В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Рекламне повідомлення, за твердженням відомого американського вченого У. Уеллса, є одним із найбільш дієвих способів маніпулювання людиною [3, с. 203]. Тому, основне завдання лінгвістів полягає передусім у встановленні тих мовних особливостей озвученого рекламного тексту, які дозволяють пояснити процеси маніпуляції рекламною аудиторією.

Для того, щоб спілкування пройшло успішно, воно має ґрунтуватися на основних прагматичних принципах. Успішну комунікацію можна визначити як соціально-комунікативну взаємодію адресанта й адресата для обміну інформативним змістом, відповідно до статусу, рольових і особистісних відносин між комунікантами для подальшого впливу одне на одного, а також регулювання мовленнєвої поведінки для досягнення поставленої мети.

Виділення реклами здійснюється на основі інтегральних та диференціальних ознак.

До інтегральних ознак рекламного повідомлення належать: суб'єкт реклами, об'єкт рекламного повідомлення, адресат реклами, інформативність способу розповсюдження реклами. До диференціальних відносяться: спосіб подання матеріалу (стандартний/нестандартний), характер подання інформації (емоційний/неемоційний), спосіб впливу на адресата (експресивний/неекспресивний), тип презентації (особистий/неособистий) тощо.

Спираючись на результати Г. Хенне та Г. Ребокка, відповідно до підготовленості мовців, спілкування може бути підготовленим звичайно, підготовленим спеціально або зовсім не підготовленим. До підготовленого усного мовлення належать читання або переказ тексту. Спонтанне мовлення може бути природнім, тобто відбуватися без будь-якої підготовки, або аранжованим, коли мовцям відомі приблизна тема і мета спілкування [4, с. 23–26].

Наступну групу усного мовлення формує фіктивне спонтанне мовлення, яке поділяється на власне фіктивне, фікціональне й інсценоване спонтанне мовлення [4, с. 29]. Саме до групи фіктивного спонтанного мовлення відноситься озвучений рекламний текст/дискурс, оскільки поряд із зовнішньою спонтанністю та невимушеністю, рекламне повідомлення характеризується ретельною підготовленістю, спланованістю і прагматичною спрямованістю.

У рекламному повідомленні перед актором рекламної ролі стоїть завдання не просто познайомити слухачів із пропонованим продуктом або послугою, тобто фактично прочитати текст реклами. Принципова відмінність усної реалізації реклами від її письмового варіанту полягає в тому, що виконавець рекламної ролі має змогу, використовуючи фонетичні засоби, донести до слухача додаткову інформацію, передусім власні почуття і емоції.

Особливе місце в рекламному дискурсі займають відношення між адресантом і адресатом повідомлення. Як зазначає Н. П. Білоусова, мета рекламного повідомлення визначає однонаправленість вектора спілкування, оскільки в рекламі комунікація завжди відбувається у напрямку від інституту (замовника рекламного повідомлення) до клієнта, потенційного покупця послуги або товару [1, с. 420–422]. Крім двох учасників комунікації, які є типовими для більшості висловлювань, у рекламній комунікації бере участь виконавець рекламної ролі, який здійснює функцію посередника між виробником або замовником та потенційним споживачем.

Адресант орієнтує своє мовлення на можливості та інтереси адресата та на його реакцію. У свою чергу адресат, як суб'єкт сприйняття, розуміння та інтерпретації тексту, стає дійсно активним під час спілкування, взаємодії і взаємовпливу між співрозмовниками [2, с. 68–74].

Отже, рекламна комунікація направлена на те, щоб спонукати адресата реклами до необхідної для замовника реклами дії, щоб маніпулювати аудиторією. Дослідження засобів маніпуляції масовою та індивідуальною

свідомістю є досить результативним для визначення варіативності фонетичних характеристик озвученої реклами.

Відповідність таким критеріям є основною вимогою, що висувається до текстів, відібраних для подальшого експериментально-фонетичного дослідження. Усі відібрані для аналізу тексти є підготовленими, масово орієнтованими та носять інформативний й емоційний характер.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белоусова Н. П. Типы речевых актов в слоганах. // Мир в языке. Вып. 11.- Landau Verlag Empirische Padagogik, 2005. – С. 419–424.
2. Серажим К. С. Термін “дискурс” у сучасній лінгвістиці / К.С. Серажим // Вісник Харків. ун-ту. –2002. –№ 1 : сер.: Філологія. – Вип. X. – С. 7 –12.
3. Уэллс У. Реклама: принципы и практика / У. Уэллс, Дж. Вернет, С. Мориарти. – Санкт-Петербург : Питер, 2001. – 736 с.
4. Henne H., Rehbock H. Einführung in die Gesprächsanalyse / H. Henne, H Rehbock – N.Y.: Gruyter, 1982. – 432 S.

ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК ЧЕСЬКОЇ МОВИ В УКРАЇНІ

Гарбузова Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Чеська мова в Україні зазвучала в другій половині 19-го століття. Хоча перші поселення чехів на Україні з’явилися на півночі Галицького князівства у 13. столітті. На Україні чехи селились на Волині і на півдні, в Криму, в своїй більшості в сільській місцевості.

На чеські волості була покладена і організація чеського шкільництва. До 1886 р. на відміну від інших “іноземних” шкіл щодо чеських шкіл не було жодних обмежень. Але 08 жовтня 1887 р. вийшов імператорський указ, згідно з яким іновірні школи на території південно-західних губерній імперії передано у підпорядкування Міністерства народної освіти. Для чехів, які бажали стати шкільними учителями, російський уряд при Острозькій вчительській семінарії відкрив спеціальні курси. Навчання на курсах проводилося виключно російською мовою та курси мали підготувати для “оновленої” чеської школи русифікаторські педагогічні кадри.

Відновлення мирних відносин спонукало чеську меншину на Західній Волині негайно спробувати відновити чеську освіту, яка б швидко пододала несприятливе становище в школі, русифікованій ще за довоєнного часу. У 1920-1921 навчальному році в Західній Волині було 29 державних і 5 приватних чеських шкіл. В Здолбунові, в якому на початку ХХ століття проживало більше 1000 чехів, перша чеська школа була урочисто відкрита 12 листопада 1917 року. За 30 років існування чеської школи її відвідувало близько 2000 учнів.

У липні 1921 року в Луцьку був проведений Конгрес чеських поселень на Західній Волині, головним пунктом якого стало створення Чеської матиці шкільної (ЧМШ), що і відбулось у грудні 1923 р. на Установчих зборах в Луцьку. ЧМШ заснувала й утримувала навчальні заклади; видавала підручники чеською мовою, оплачувала роботу вчителів і забезпечувала школу всім необхідним, купувала підручники для дітей із малозабезпечених сімей, організовувала обіди для учнів, а також, за необхідності, купувала будинки для шкіл.

Важливою подією в історії чеського шкільництва стало заснування чеської школи в Луцьку, котра давала повну семирічну освіту.

За даними всесоюзного перепису у 1926 році в Україні проживало 15 905 чехів за національністю і 14 828 чеськомовних осіб. Більшість чехів перебувало в районі на захід від Києва, тобто на території колишньої Волинської губернії і її околицях. В цілому на Волині чехів проживало 2041 – в Коростенському окрузі, 1721 – в Шепетівському та 1835 – в Бердичівському округах.

Чеська колонізація на Житомирщині почалася в 1870 роках. На 1 січня 1928 р. в Житомирському окрузі було 3 чеські школи.

В м. Київ та Київській губернії чехів на відміну від Волині в 1874 р. жило небагато, лише 150. На початку 80-х років в зв'язку з промисловою революцією в Росії збільшилась необхідність в спеціалістах. В Києві почали селитись чеські техніки, інженери, кваліфіковані робітники, ремісники і на початку 20-го століття таким чином проживало 5000, в 1914 р. – 8000 чехів. Київ стає центром економічного та культурного життя чеської спільноти. В 1907 р. чехи ініціюють організацію Чеського благодійного й освітнього товариства імені Яна Амоса Коменського. Статутом товариства передбачалось заснування шкіл й інших навчальних закладів. У 1909 році було в Києві на Шулявці для школи побудовано нову двоповерхову дерев'яну будівлю. Для підготовки вчителів для чеських шкіл відкрили чеську групу при Київській педагогічній школі. Для дітей було відкрито дитячий садочок, який відвідувало 25 дітей.

На засіданні Бюро Київського обласного комітету КП(б)У в 1938 р. розглядалось питання про реорганізацію національних шкіл. На цей час в Київській області було дві чеських школи. Бюро Київського обласного комітету КП(б)У ухвалило рішення реорганізувати в українську радянську школу звичайного типу Мануїльську чеську школу, та учнів чеської школи №23 м. Києва перевести в сусідню школу № 71. Було вирішено реорганізувати і чеський відділ при Київській педагогічній школі в український відділ відповідних курсів та факультетів.

В Криму чехи оселились в селах, які залишили емігрувавши до Туреччини кримські татари. У другій половині XIX ст. національні школи існували лише в найбільших чеських колоніях. Першу школу чеськими переселенцями було відкрито в Криму 1867 р. в колонії Богемка. У чесько-німецькій колонії Олександрівка в 1884 р. було засновано земську школу. Із кінця XIX ст. діяла початкова школа і в чеському поселенні Табір. Чехи намагались налагодити організацію власної системи народної освіти. Міністерство освіти Чехії

присилало до колоній південних губерній України вчителів. У Чехії були створені курси для вчителів, що працювали в чеських колоніях півдня України.

Село Чехоград, що було засноване у 1869 р., вже у 1872 р. мало власну школу, у чеському поселенні Кінський Загін (Херсонська область) чеська початкова школа відкрилася 1925 р.

Село Богемка Миколаївської області було засновано євангелістами у 1905 р., а вже в 1907 р. в селі побудували глинобитну школу. Через 20 років для школи купили цегляний будинок, який прослужив 45 років. В 1972 р. була збудована нова, велика школа. З часу поселення до 1938 р. чехи навчалися в селі. Чеській мові діти навчалися вдома.

Семидуби – село в Голованівському районі Кіровоградської області. Вперше згадується це поселення 1559 р., в селі є пам'ятний історичний знак про скасування кріпацтва 1861р. Саме з цією подією пов'язане переселення чехів. До 1935 р. у Семидубах працювала лише чеська школа.

Про школу чехи дбали протягом всього свого перебування в Україні. Але високорозвинену шкільну мережу чехам зробити так і не вдалося.

ДОСЛІДЖЕННЯ РИТМІЧНОЇ ОСНОВИ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Геворгян К.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Багато дослідників китайської мови вивчають ритмічність мови з точки зору наголосу. Розглянемо, чи є наголос основою ритмічності китайської мови, на основі мовознавчих дискусій про наголос. Наголос у китайській мові доволі пізно увійшов до спектру досліджень науковців. І хоча цим дослідженням ще немає і ста років, тим не менш, вже з'явилося чимало суперечок, деякі і досі не досягли загальної згоди, однією з них є суперечка про докази існування наголосу в слові.

Що стосується наголосу в реченні китайської мови, погляди науковців збігаються. Але щодо наголосу в словах, всі мають різні точки зору. Деякі чітко дотримуються позиції, що в китайській мові, як і в інших мовах, наявний наголос у словах, який виконує певну активну функцію (Сю Шисунг, 1999); інші наукові притримуються протилежної точки зору, вважають, що в китайській мові немає наголосу в словах (Гао Мінкай, Ши Анши, 1963). Ще одна група дослідників, розглядала наголос слова як явище, протилежне складу з нульовим тоном, а деякі не дотримувались чіткої позиції щодо наголосу в китайській мові, лише пояснювали, що він не є явно вираженим, а нульовий тон має іншу важливу функцію (Хуанг Ляобен). Деякі дослідники не чітко вказували свою позицію, хоча у своїх працях висловлювали прихильність до певних теорій, наприклад, Лін Дао та Ван Ліцзя зазначають, що основою китайської мови не є багатоскладові слова, функція наголосу не є вираженою, немає потреби виносити його на окремий рівень, тобто усі слова, крім слів з нульовим тоном, вважаються однаково наголошеними. У двоскладових словах путунхуа можна

побачити тенденцію до сильнішого наголосу на другий склад, ніж на перший, в трьохскладових – середній склад наголошений менше, ніж перший та останній. Окрім цих випадків, в інших словах різниця між наголошенням складів в словах не є відчутною, зміна позиції наголосу в слові ніяк не впливає на значення та граматичну структуру речення, тому що різниця у наголосі не впливає на якісні характеристики слів, тобто їх значення та граматичну позицію.

У 50-60-их роках минулого століття Сю Шижунг досліджував проблеми наголосу в пекінському діалекті, вважаючи, що існує дві моделі наголошення двоскладових слів: коли наголошений перший склад – “сильний-слабкий”, та коли наголошений другий склад – “середній-сильний” (Сю Шижунг, 1956). Пізніше, Їнь Цзуоєнь та Лу Чжицзі вважали, що в китайській мові є середнє наголошення, є модель “сильний-середній”, а також існує протистояння між моделями “сильний-середній” та “середній-сильний”. Наприклад, слово 散步 є за формою “сильний-середній”, а слово 散布 – “середній-сильний”. Їнь Цзуоєнь (1982) стверджує, що середнє наголошення наближається до другорядного наголошення. У мові сила наголосу є незмінною, фіналь ієрогліфа також не змінюється, лише відповідно до наголосів, якщо звуковий діапазон невеликий, то звук буде слабкий, тривалість його буде досить короткою. Лу Чжицзі, досліджуючи мову методами практичного аналізу, виявив, що в китайській мові існує різниця між сильним та середнім наголошеннями.

Щодо моделі наголошення двоскладових слів також виникла дискусія: перший, чи другий склад має сильніший наголос. Окрім моделі “сильний-слабкий”, багато дослідників також вважають, що в путунхуа двоскладові слова мають наголошення “середній-сильний”, тобто сильний є другим складом. Лін Маоцхань (1984), на основі фонетичних тестів, провів детальне дослідження моделей двоскладових слів китайської мови. Він виявив, що в двоскладових словах китайської мови, окрім тих, що мають нейтральний тон, в абсолютній більшості слів другий склад читається з інтонацією сильнішою, ніж перший, а також він звучить чіткіше, ніж перший. Інколи ж відбувається навпаки – перший виділяється сильнішим наголосом, тому звучить чіткіше. Проте, немає строгого висновку про те, що перший склад повинен читатися з сильнішою інтонацією. Отже, автор статті заперечує існування моделі “сильний-середній”, і навіть більше – схиляється до висновку, що другий склад є більш наголошеним.

До сьогодні немає єдиної думки про наголос слів китайської мови, різні науковці мають різні точки зору. Однак, наголос в китайській мові не є аналогічним. Він не несе розрізнявальну функцію, слова не можуть змінювати своє значення в залежності від наголосу (ми не розглядаємо слова з нульовим тоном). Іншою мовою, різниця між наголосами в англійській та китайській мові полягає в наступному: основна функція наголосу в китайській мові визначається не на граматичному та смисловому рівнях, а на рівні щоденного вживання мови. Зміна його позиції ніяк не впливає на граматичне та смислове навантаження речення. Наприклад: 你为什么批评他? (причина), 你为什么批评他? (об’єкт). Зміна позиції наголосу в наведених прикладах ніяк не вплинула на зміст

викладеної інформації, проте акцентувала увагу на різних частинах речення, можна сказати, що зазнав змін фокус речення.

Тому, на відміну від англійської мови, в китайській мові різниця між слабким та сильним наголосом не є сталою (не беручи до уваги слів з нейтральним тоном), наголос можна змінювати в залежності від мовних потреб, в залежності від того, на якій частині речення хоче акцентувати увагу мовник, та частина і виділяється сильнішим наголосом, при цьому смисл залишається незмінним. Якщо все ж таки спробувати визначити, то єдиним висновком буде те, що для однієї людини наголошеним здасться перший склад, для іншої другий, і цей висновок не дасть чіткого та зрозумілого визначення сутності наголосу в китайській мові.

ЛІТЕРАТУРА

1. 高名凯 石安石 语言学概论 / 中华书局, 1963 p. – 237 c.
2. 陆致极 普通话双音词 “重中”式和“中重”式声学性质初探 / 汉语学习第六期, 1984 p. – 128 c.
3. 徐世荣 普通话语音常识 / 语文出版社, 1999 p. – 172 c.
4. 林焘 王理嘉 语音学教程 / 北京大学出版社, 1992 p. – 208 c.
5. 林茂灿 北京话两字组正常重音的初步实验 / 方言第一期, 1984 p. – 208 c.

ЛЕКСИЧНІ ДЕСКРИПТОРИ ВИРАЖЕННЯ НЕГАТИВНИХ ЕМОЦІЙ (на матеріалі іспанської мови)

Глущук-Олея Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Заперечення та один із її аспектів – негативність, як потужна передача емоцій у мовленні може реалізовуватися і посилюватися на різних мовних рівнях. На фонетичному – різними просодичними засобами (інтонація, темп), сполученням звуків тощо. У тексті ж це проявляється графічно: знаками оклику і подовженням голосних – ¡Noooo!; виділення курсивом чи написання з великої літери – *Nada. Nada con mayúscula* (6, с. 84); *¿seríamáspropiodecirqueeshijode Nadie?*(6, с. 124); *nisiquieracon Nadie* (6, с. 161), орфографічними знаками – *Importatmuchísimoquenonosoiganadie... ¡nadie!*... (7, с. 38) тощо.

Під лексичним фондом емотивно-афективних або емотивно-експресивних засобів заперечення ми розглядаємо мовні одиниці, у семантиці яких є емосеми, завдяки чому ця одиниця може вживатися носіями певної мови для вираження емоційного стану [4, с. 24]. Оскільки принципи типології таких засобів на сьогодні не розроблена, ми зупиняємося на зовнішній функціональній ознаці – вираження емоції, таким чином емотивно-афективні засоби ми розподілимо так:

1. Слова – дескриптори негативних емоцій, емоційних станів, власне їхнє називання: гнів, обурення неприйняття, ворожість, роздратованість тощо.

2. Експресиви – слова або група слів, які інтенсифікують передачу негативних емоцій мовця та посилюють вплив на адресата, сюди можна віднести стилістично знижену лексику – сленгізми, жаргонізми, вульгаризми, обценізми (лайливі слова), чия експресивність базується на образності, невідповідності мовним стандартам, відхиленні від норми, нетиповості. Домінування лексем з негативною експресивною оцінкою може пояснюватися прагненням висловити ставлення до позамовної дійсності, а превалювання такої лексики у молоді свідчить про цинізм, нігілізм, агресію, загальний негативний настрій епохи тощо [1, с. 43–44].

3. Афективи або слова, що включають тільки сему емоційності і характеризують високий ступінь емоційності напруження мовців: різні види вигуків (*grrr, puaj, caramba, naranjasdelachinaetc.*), образи (*malditasea.., idiota, imbécil, bruja, maricón*), апелятиви-прізвиська із негативним забарвленням (*jobado, tonto, burro, enanoetc.*), які часто через метафоричне перенесення виражають негативне антипатичне ставлення до людини, яку називають [5, с. 96–97]. Під афективами ми розуміємо емотиви, значення яких є засобом позначення емоцій без їх називання [4, с. 25].

4. Конотативи – слова, емотивна частина значення яких є компонентом, супутнім до основного лексико-предметного значення, вони додатково посилюють певне негативне значення; на відміну від афективів їхнє вживання характеризує більш свідоме і частково контрольоване вираження емоцій. Сюди ми відносимо морфологічні утворення різних типів: словоскладання, додавання аугментативних, демінутивних, пейоративних афіксів (*marimacho, zorróna, putita, gentuzaetc.*), емоційно-оцінні прикметники (*asqueroso, feo, loco, sucio, pesado*), емоційно-посилювальні прийменники (*terriblemente, absolutamente, horrible, fatal*), зоолексика – зооніми-пейоративи, у яких превалює негативна оцінка (*burro, caballo, cerdo, sapo, perro, gallina*)

5. Квантори різних видів, під якими ми розуміємо слова з кількісною семантикою [2, с. 226], зокрема й кількісні числівники (*mucho, poco, todos, ambos; dos, diez*), займенники і займенникові прислівники (*nada, ninguno, no siempre, nunca, nunca más, jamás*). Сюди ж відносимо певні фразеологічні одиниці (*estar hastalasnarices / hastalacoronilla*), ідіоматизми (*entodalavida, importaunbledo / unpimiento*), що можуть функціонувати як негативні полярні елементи (*no valer un higo, no mover un pestaña*). Перебільшення є специфічною властивістю іспанського мовлення, саме тому у побутовому спілкуванні поширені фразеологізми, побудовані на гіперболі і метафорі, таким чином негативний стан або прояв негативних емоцій може вербалізуватися так [3, с. 84–85] – *estar hechoun mardelágrimas, hechopolvo, hechoun mierda, hechopuré, hechounzombi, hechopedazos, hechomigas; echarsaposyculerbas, serplomo, echar tripas, echarchispas* тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник Я. Г. Експресивність у молодіжному сленгу як спосіб вираження ставлення до навколишньої дійсності / Я. Г. Мельник, О. Б. Яценко // Наукові

праці Чорноморського держ ун-ту ім. Петра Могили. – 2009. –Т. 119. – Вип. 106. – С. 41–44.

2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля. – К., 2010. – 843 с.

3. Федосова О. В. Гипербола в разговорном стиле и речи (на материале пиренейского варианта испанского языка) / О. В. Федосова // Вестник РУДН. Сер. Русский и иностранные языки и методика их преподавания. – 2009. – № 2. – С. 52–60.

4. Шаховский В. И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка / Виктор Иванович Шаховский. – Воронеж : Изд-во ВГУ, 1987. – 192 с.

5. Oviedo A. T. N. Emotividad y expresión lingüística en la comunicación cotidiana / Tito Nelson Oviedo A. // Lenguaje. – Universidad del Valle, 2002. – № 29–30. – P. 90–109.

СПИСОК ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

6. José Millás J. Dos mujeres en Praha / Juna José Millás. – Madrid : Espasa Calpe, 2002. – 230 p.

7. Pardo Bazán E. El tesoro de Gastón / Emilia Pardo Bazán. – Barcelona : Espasa y Compañía, MDCCCXCVII (1897). – 237 p.

ЛІНГВОКОГНІТИВНІ ОСОБЛИВОСТІ МІЖМОВНИХ ПАРОНІМІВ

Горицька Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Міжмовні пароніми є наслідком мовних контактів у різні історичні періоди, у результаті чого відбуваються такі види запозичень іншомовних слів, коли з “чужої” мови беруть не всі значення, а лише те, що є необхідним або підходить для “свого” лінгвосоціуму. Тому в європейських мовах існує велика кількість міжмовних паронімів, між якими існує серйозна смислова невідповідність.

За В.М. Манакіним, міжмовні пароніми – це лексеми, котрі в різних мовах мають вагомі розбіжності предметно-логічного змісту, але на імпліцитному рівні зберігають загальну понятійну подібність, що є наслідком їх генетичної спільності [2, с. 165]. Чинниками великої кількості міжмовних паронімів є наявність у них спільного етимологічного кореня, семний склад якого “розвіявся” по різних мовах, видозмінився в інших смислових комбінаціях, розширився або звужився в значеннях, розвинув нові семантичні відгалуження.

Уживання міжмовних паронімів є характерною ознакою персонажного мовлення у творах письменників-білінгвів, які вживають їх для передачі багатомовності героїв. Наприклад, Анна Шевченко у своєму романі “Bequest” використовує міжмовні пароніми “*advocate*” і “*dissertation*” (Shevchenko, p. 39, 201), щоб відтворити в такий спосіб український колорит.

Лексеми “*advocate*” та “*адвокат*” мають спільне походження з латини: *advocare* – закликати; запрошувати для ведення судової справи; *advocatus* –

людина, яку викликали в суд як свідка, порадника, юридичного асистента, але не захисника [8, с. 9–10; 1, с. 48]. Незважаючи на їх генетичну спорідненість, у сучасній англійській та українській мовах згадані вище лексеми мають спільне денотативне значення, проте відмінне конотативне.

Англійська лексема “*advocate*” має такі значення: у словнику “Collins” – це юрист, котрий захищає когось у суді [5, с. 28], однак у словнику “Longman” – це людина, що публічно підтримує когось чи ідеї чогось; адвокат, який виступає в суді, особливо в Шотландії [7, с. 24].

У “Словнику української мови” *адвокат* – це 1) юрист, що захищає обвинуваченого або веде якусь справу в суді, а також дає поради з правових питань; захисник, оборонець; 2) людина, що захищає когось [3, с. 19]. Отже, *advocate* та *адвокат* є міжмовними синонімічними паронімами, оскільки обидві лексеми використовуються на позначення “особи, котра виступає на чийсь підтримку” (значення, аналогічне до латинської лексеми “*advocatus*”), проте лише українську лексему “*адвокат*” вживають зі значенням “захисника в суді”. В англійській мові такого значення набуває лексема “*advocate*” лише в шотландському діалекті.

Міжмовні пароніми “*dissertation*” і “*диссертація*” також мають розбіжності у значенні в англійській та російській мовах, незважаючи на їх спільне походження з латини: *dissertatio* – “*дебати*” і *dissero* – “*обговорювати, дискутувати*” [8, с. 216].

У російській мові лексема “*диссертація*” має значення “*наукової роботи, котру захищають на вченій раді наукової установи з метою одержання вченого ступеня*” [4, с. 283]. Проте в англійській мові *dissertation* – “*це велика письмова праця на конкретну тематику, особливо для здобуття диплому про закінчення університету*” [5, с. 478; 7, с. 427]. Отже, *dissertation* і *диссертація* подібні за звучанням і мають схоже, але не однакове, значення, адже лексему “*dissertation*” застосовують на позначення праці на здобуття кваліфікації бакалавра, а лексему “*диссертація*” – на здобуття наукового ступеня кандидата або доктора наук.

Незважаючи на те, що в англійській мові поряд з лексемою “*dissertation*” є синонім “*thesis*” зі значенням “*великої письмової праці на конкретну тематику, особливо на здобуття кваліфікації магістра або наукового ступеня кандидата чи доктора наук*” [6, с. 164], письменниця застосовує англійський паронім “*dissertation*” до російської лексеми “*диссертація*”, описуючи українця і систему освіти в Україні, адаптуючи в такий спосіб англійську лексику до російських та українських реалій.

Отже, міжмовні пароніми відображають лінгвокогнітивні особливості сприйняття “свого” і “чужого” соціуму внаслідок взаємовпливу двох або більше лінгвокультур у свідомості індивіда.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ефремова Т.Ф. Новый словарь русского языка: толково-словообразовательный: [в 2 т.] / Татьяна Фёдоровна Ефремова. – М.: Русский язык, 2000. – Т. 1: А–О. – 1210 с.

2. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / Владимир Николаевич Манакин. – К.: Знання, 2004. – 326 с.
3. Словник української мови: [в 11 т.] / [ред. П.Й. Горещкий, А.А. Бурячок, Г.М. Гнатюк, Н. І. Швидка]. – К.: Наук. думка, 1970. – Т. I. – 1970. – 799 с.
4. Словник української мови: [в 11 т.] / [ред. П.П. Доценко, Л.А. Юрчук]. – К.: Наук. думка, 1970. – Т. II. – 1971. – 550 с.
5. Collins English-Ukrainian and Ukrainian-English Dictionary / H. Collins. – Glasgow : Harper Collins Publishers, 2014. – 673 p.
6. Encyclopedia of Contemporary British Culture / [ed. by P. Childs, M. Storry]. – London and New York : Routledge, 1999. – 656 p.
7. Longman Exams Dictionary / Longman. – L. : Pearson Longman, 2006. – 1833 p.
8. Wedgwood H. A Dictionary of English Etymology / Hensleigh Wedgwood. – London : TRÜBNER & CO., 1872. – 834 p.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

Shevchenko A. Bequest / Anna Shevchenko. – London: Headline, 2010. – 410 p.

КОМУНІКАТИВНО-ПРАГМАТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ КОМП'ЮТЕРНОГО ДИСКУРСУ

Горобець С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Прагматику мови визначають мовні засоби, використовувані залежно від конкретної ситуації та цілей спілкування з урахуванням певних осіб, місця і часу. Комунікативні ситуації залежно від соціальних ознак учасників спілкування поділяють на симетричні (рівний соціальний статус, приблизно однаковий вік, така ж стать) й асиметричні (різняються хоча б одним із названих параметрів) [4, с. 58].

Прагматичні аспекти комунікації виформовуються у процесі безпосередньої інтеракції людей, спираючись на чотири основні складники комунікативного акту (за класифікацією В. В. Красних): екстралінгвальний (конситуація), семантичний (контекст), когнітивний (пресупозиція), власне лінгвістичний (мовлення) [3, с. 151].

Багатозначність терміна “спілкування” зафіксоване лексикографічно: “підтримання взаємних стосунків, діловий, діловий, дружній зв’язок із ким-небудь”. Словникова дефініція терміна “комунікація”, вживаного в роботі взаємозамінно з терміном “спілкування”, не має з останнім істотних відмінностей: “обмін інформацією, спілкування”. Побутове і почасти наукове ототожнення спілкування з комунікацією не зовсім коректне: існуюча між ними взаємозалежність виявляється як загальне (спілкування) – конкретне (комунікація); відповідно ціле – частина. Отже, спілкування як універсальна категорія в комплексне поняття являє собою складний процес взаємодії особистостей у конкретному часовому та просторовому вимірі й охоплює усі можливі типи процесів взаємозв’язку і взаємодії людей: інформаційний (власне комунікація), інтерактивний, перцептивний [1, с. 26–27]. Для мети нашої

роботи ми вживаємо терміни “спілкування” і “комунікація” як синоніми під кутом зору знакового втілення процесів соціальної взаємодії.

Для аналізу комунікативного спілкування важливо враховувати різноаспектність комунікації: синхронність / асинхронність, офіційність / неофіційність, спонтанність / підготовленість, а також кількість учасників, комунікативні інтенції і тематичну характеристику спілкування.

Взаємозалежність між типами КД, що реалізуються в специфічних жанрах комп'ютерної комунікації, зумовлених значною мірою інтернет-службами, можна зобразити у вигляді ланцюжка: тип КД ← жанр комп'ютерної комунікації ← інтернет-сервіс.

Комп'ютерний дискурс репрезентує особистісно-орієнтований (електронна пошта) і статусно-орієнтований (різнотематичні комп'ютерні конференції) тип спілкування, а також особистісно-психологічний, який нейтралізується характерним для комп'ютерного спілкування стилем рівності, натомість доміантними стають доброзичливо-іронічні взаємини між комунікантами. Режим взаємодії співрозмовників при комп'ютерному способі спілкування визначається дистанцією між ними: опосередкований контактний діалог за інституціонального способу спілкування відбувається між учасниками у просторовому і часовому віддаленні один від одного, присутність адресата пасивна – він не може самовільно вступати в діалог.

Психологічний бік комп'ютерного спілкування та його специфіка полягає в тому, що комуніканти знайомі не особисто (вони ніколи не бачили один одного), а складають враження одне про одного на підставі поданих текстів.

За характером спрямованості мовлення комунікативні процеси поділяються на аксіальні (повідомлення передається чітко визначеним отримувачам інформації – конкретним особам) і ретіальні (повідомлення передається великій кількості адресатів, не визначених кількісно і якісно).

Комунікація може піддаватися певному внутрішньому членуванню – сегментації, за якої сегментом комунікації (фрагментом спілкування) може визнаватися комунікативний акт. Виділяють чотири структуроутворювальні компоненти / аспекти комунікативного акту, які визначають характер складників комунікативного акту – ситуації і дискурсу: 1) конситуація – об'єктивно існуюча власне екстралінгвальна ситуація спілкування (екстралінгвальний аспект), 2) контекст – імпліцитно або експліцитно виражені реально існуючі смисли (семантичний аспект), 3) пресупозиція – зона перетину індивідуальних когнітивних просторів (фондів знань) комунікантів (когнітивний аспект), 4) мовлення – продукт безпосередньої мовленнєвої творчості комунікантів (лінгвістичний аспект) [3, с. 84]. Комунікативні типи виділяють залежно від того, які аспекти комунікації стають предметом розгляду. Різні типи спілкування, а також істотні риси, цілі і завдання комунікації значною мірою визначаються її соціальною природою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бацевич Ф.С. Нариси з лінгвістичної прагматики [Текст]: монографія / Ф.С. Бацевич. – Львів : ПАІС, 2010. – 336 с.

2. Карасик В.И. О категориях дискурса / В.И. Карасик // Языковая личность и эмотивные аспекты : Сб.науч. тр. – Волгоград; Саратов : Перемена. 1998. – С. 185–197.
3. Красных В.В. “Свій” среди “чужих”: миф или реальность? / В.В. Красных – М.: ИТДГК “Тнозис”, 2003. – 375 с.
4. Шкіцька І.Ю. Маніпулятивні тактики позитиву: лінгвістичний аспект / І.Ю. Шкіцька. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2012. – 440 с.

МЕТАКОМУНІКАТИВНІ ПИТАННЯ-КОНКЛЮЗИВИ ІНТЕРАКЦІЇ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ

Грабовська І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Стадія завершення мовленнєвого контакту є у вищому ступені ритуалізованою мовленнєвою дією, що слідує за вибором теми розмови діалогічного дискурсу, та має набір постійно вживаних конвенціональних стереотипних одиниць мови, спеціально призначених маркувати фінальну межу акту комунікації у часі та просторі [1, с. 474; 2, с. 191]. Серед них значну кількість становлять питальні за структурою речення. Подібні індикатори припинення спілкування ми називаємо метакомунікативними питаннями-конклюдивами інтеракції, оскільки вони є питальними за формою і метакомунікативними за змістом висловленнями, основною прагматичною функцією яких є завершення мовленнєвого контакту. До метакомунікативних питань-конклюдивів інтеракції відносимо питання-експектації на подальші мовленнєві контакти, питання-запрошення, питання-підсумовування інтеракції, питання-виправдання про необхідність розставання. Розглянемо кожен із зазначених типів метакомунікативних питань-конклюдивів інтеракції детальніше.

Питання-експектації на подальші мовленнєві контакти. Використовуючи метакомунікативні питання-конклюдиви інтеракції, які виражають сподівання на подальші мовленнєві контакти, адресант прагне інформувати адресата про те, що, на його думку, підсумки зустрічі задовільні. Прощання по телефону зазвичай здійснюється за допомогою метакомунікативних питань типу *You free tomorrow?; Can I call you?; I guess I'll see you around?* тощо. По суті, зазначені метакомунікативні питання-конклюдиви інтеракції являють собою імпліцитні компліменти комунікативним та індивідуально-психологічним якостям партнера зі спілкування, що позитивно впливають на міжособистісні стосунки співрозмовників.

Питання-запрошення. Особливість контакторозмикальних метакомунікативних питань-запрошень полягає в тому, що адресатові пропонується виконати певну дію, в якій він теж зацікавлений, тобто певною мірою він буде виконувати дію з урахуванням власних інтересів типу *Why don't you come for tea tomorrow?;*

Would you like to come up for a cup of cocoa?; Won't you please come here and drink a glass as a good-bye? Подібні мовленнєві формули являють собою

недирективні спонукальні мовленнєві акти та реалізують принцип негативної ввічливості “Спілкуйтеся у формі питального речення” (“Question, hedge”) [3, p. 145], що слугує пом’якшенню висловлення, яке може спричинити занепокоєння адресата через спонукання до дії.

Питання-підсумовування інтеракції. Контактрозмикальні метакомунікативні питання-підсумовування інтеракції можуть виражати непрямо: а) досягнення згоди/домовленості стосовно завершення теми розмови; б) прохання не забути про досягнену згоду. Досягнення згоди / домовленості стосовно завершення теми розмови може бути вираженням за допомогою метакомунікативних питань-конклюдивів інтеракції типу *(So), everything is set/ready, then?; Everything in order, then?; Is everything agreed between us, then?; Agreed?; Any further questions?*, що використовуються на стадії завершення мовленнєвого контакту для фіксації інтелектуальних або емоційних результатів процесу комунікації. За допомогою контактрозмикальних метакомунікативних питань такого типу один з учасників мовленнєвої взаємодії надає можливість партнеру зі спілкування підсумувати результати досягнень комунікативного співробітництва. Прохання не забути про досягнуту згоду типу *You won't forget your promise, will you? You won't forget me? You will remember me there?* на етапі розмикання мовленнєвого контакту здійснюють регуляцію інформативно-значущого повідомлення в комунікативній ситуації. Таким чином, адресант прагне закріпити у пам’яті партнера з комунікації найважливіші елементи попередньої інтеракції.

Питання-виправдання про необхідність розставання. Контактрозмикальні метакомунікативні питання, що виражають повідомлення про необхідність розставання, призначені для відкриття наступного етапного проміжку у спільній діяльності співрозмовників. За допомогою вживання метакомунікативних питань-конклюдивів типу *Can you excuse me a moment?; May I be excused (for a while)?; Is it ok if I leave you here for a while?; Is it Ok If I go now?* адресант неоднозначно інформує партнера з комунікації про вступ до стадії завершення мовленнєвого контакту. Повідомлення про необхідність розстатися виконують організуючу регулятивну функцію завдяки тому, що зменшують силу удару, що завдається фактом розлуки, а також здійснюють регуляцію мовленнєвої поведінки співрозмовника, оскільки вона значною мірою визначає характер та зміст подальших реплікових кроків.

Метакомунікативні питання-конклюдиви інтеракції, таким чином, виконують, перш за все, регулятивні функції на рівні організації діалогічного дискурсу, інформуючи партнера зі спілкування про вступ до завершального етапу комунікації. Крім цього, контактрозмикальні метакомунікативні питання здійснюють регуляцію емоційного та соціально-етикетного контакту, створюючи умови для сприятливої тональності майбутніх інтеракцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Почепцов Г.Г. Фатическая метакоммуникация / Георгій Георгиевич Почепцов // Избранные труды по лингвистике: монография. – Х.: ХНУ ім. В.Н. Каразіна, 2009. – С. 468–475.

2. Сеницына А.Н. Метакоммуникативные единицы и их роль в организации и регуляции англоязычного диалогического общения: дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Сеницына Анна Николаевна. – СПб., 2005. – 223 с.
3. Brown P., Levinson S. Politeness: Some Universal in Language Usage / Penelope Brown, Stephen Levinson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1987. – 345 p.

ПРОСОДИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ПІДГОТОВЛЕНОГО МОВЛЕННЯ НА МАТЕРІАЛІ ВІДЕОВЕРБАЛЬНОГО ТЕКСТУ

Град Н.Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Для лінгвістичних студій ХХ – ХХІ століття типовим є використання комплексного підходу до вивчення усного мовлення та його просодичних характеристик. Це зумовлено тим, що усне мовлення, на відміну від писемного, передає додаткову інформацію, сприяє досягненню комунікативної мети та здійснює вплив на реципієнта не тільки за допомогою паралінгвістичних, а й просодичних засобів.

У дослідженні підготовленого мовлення, зокрема у відеовербальному тексті, відбулося зміщення акценту з аналізу змісту на вивчення допоміжних засобів мовлення – інтонації, жестикуляції та міміки. Все більше науковців схильні до думки, що лише мультимодальний підхід доцільний у вивченні мовлення у відеовербальному тексті.

Термін “мультимодальний”, використаний у даному дослідженні, базується на розумінні модальності, прийнятому в психології, нейрофізіології та інформатиці: модальність (від лат. *Modus* – спосіб) – це певний аспект стимулу, сприйманого певною сенсорною системою; якісність визначеності відчуттів [1, с. 107]. Модальність зумовлена будовою органів чуття і особливостями середовища, здійснюючого вплив на них. Тип сенсорного рецептору, активованій стимулом, грає основну роль у кодуванні модальності стимулу. Тому основним поняттям модальності є модус, тобто ресурс, який уможливує реалізацію певного значення [1, с. 107]. Фокалізація конкретного модусу, який і несе в собі дану інформацію, визначається інтенцією мовця. Поєднання модусів для повного осмислення висловлювання, тексту вважають мультимодальністю [3, с. 8]. Мультимодальність є тісною взаємодією різних семіотичних систем [4, с. 15]. Відповідно до мультимодального підходу комунікацію розглядають, як складне утворення, що визначається не лише мовними, а й позамовними чинниками [3, с. 10]. Цей підхід розроблено у минулому десятилітті, щоб систематично звертатися до обговорюваних питань про зміни в суспільстві, наприклад стосовно нових ЗМІ і технологій. Мультимодальний підхід забезпечує розробку концептів, методів і структур для аналізу візуального, слухового, і просторового аспекту взаємодії мови і довкілля [4, с. 59].

Основним із ключових понять мультимодальної лінгвістики є мультимодальний / креолізований текст та один з його різновидів –

відеовербальний текст – текст, що складається з об'єднаної смисловим зв'язком послідовності знаків, які відносяться до знакових систем двоякого роду: природної мови та іконічної, яка сприймається зоровими рецепторами [4, с. 6]. Залежно від характеру іконічного компонента виділяють тексти зі статичним або динамічним, двомірним або тривимірним зображенням. Вербальна частина може бути усною або письмовою, а також може включати знаки однієї або декількох природних мов [4, с. 9–10]. Усна частина може бути підготовленим чи спонтанним діалогічним або монологічним мовленням.

Відомо, що ступінь спонтанності у мовленні у відеовербальних текстах зумовлений наявністю певних чинників, таких як ситуація, у якій проходить контактування і обговорення певної теми. Підготовленість мовлення дозволяє повідомити реципієнту максимум інформації або досягнути мети комунікації за обмежений час. Тому підготовлене мовлення зустрічається частіше у вищезазначеному типі текстів.

Особливість підготовленого мовлення полягає у продуманості, чіткості структури організації, але в той же час мовець прагне, щоб його мовлення було невимушеним, схожим на безпосереднє спілкування [2, с. 259].

Слід зазначити, що на фонетичному рівні такі тексти характеризуються стабільним темпом мовлення, зменшенням кількості семантично і синтаксично необумовлених пауз та пауз хезитацій, відповідністю логічних пауз паузам пунктуації, пришвидшенням темпу при презентації неважливої інформації та використанням рівного тону при обговоренні важливих деталей. Яскравим прикладом таких характеристик є промова Стіва Джобса. Так, наприклад, у поданому нижче відрізку мовлення можемо спостерігати відсутність необумовлених пауз паузам пунктуації: “*↑Second*” *update is about our*” *retail*” *stores*: *we have ↑284 retail*” *stores now*”. *It Is pretty, amazing and outstanding. We had over` 50 million visitors... 50 million people.*” Як відомо, темп і паузи є поняттями взаємопов'язаними, тому коли Стів Джобс говорить про конкурентів, кількість пауз зменшується, а темп мовлення пришвидшується, що створює ефект неважливості: “*It is bigger than Samsung mobile devices business*”. При повідомленні важливої інформації мовлення оформлюється рівним тоном, що сприяє повному сприйняттю інформації реципієнтом: “*A→few years later→we have got Iphone 3gs. The best phone in the world*”.

На лексико-граматичному рівні : легкість розподілу на окремі синтагми і речення, стилістична точність; на текстовому: зв'язність мовлення відповідає письмовому аналогу, послідовний розвиток теми [2, с. 259].

Підсумовуючи сказаневище, слід зазначити, що пріоритетним під час дослідження підготовленого мовлення у відеовербальному тексті є встановлення просодичних параметрів, оскільки вони відіграють одну з ключових ролей у впливі на реципієнта та досягнення комунікативної мети.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новая философская энциклопедия: в 4 т. / Ин-т философии РАН; Нац. обществ.-науч. фонд; Предс. научно-ред. совета В.С. Степин. – Т. 3. – М. : Мысль, 2000. – 692 с.

2. Руденко О.В. Аналіз варіативності підготовленого та спонтанного мовлення у телебаченні / О.В. Руденко // Науковий вісник Південноукраїнського державного педагогічного університету ім. К.Д. Ушинського. Лінгвістичні науки. – 2012. – № 14. – 257–265 с.
3. Kress G.R. The multimodal landscape of communication. / G.R. Kress. – *Medien Journal*, 2002. – V. 4. – P. 4 – 19 17. Kress G.R. Multimodal Discourse: the modes and media of contemporary communication. / G.R. Kress, T. van Leeuwen. – London : Edward Arnold, 2002. – 152 p.
4. Nørgaard N. Key Terms in Stylistics / N. Nørgaard, B. Busse, R. Montoro. – London : Bloomsbury, 2010. – 269 p.

РОЛЬ ХЕДЖІВ У СПРИЙНЯТТІ МОВЛЕННЯ СПІВРОЗМОВНИКІВ (НА МАТЕРІАЛІ АНГЛОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО ДИСКУРСУ)

Грежук Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Наступного разу, коли ви опинитеся на залізничному вокзалі, в аеропорту чи просто у залі очікування, знайдіть зручне місце і послухайте, як говорять люди. Однією із особливостей їх спілкування є використання “хеджів” (*hedges*). У лінгвістиці поняття хедж інтерпретується як маркер вираження невпевненості. У повсякденному житті, в більшості випадків, люди прагнуть досягти взаєморозуміння в процесі спілкування, буди адекватно зрозумілими та почутими, хоча й не завжди говорять прямо те, що вони мають на увазі.

Дослідження показали, що переконання можуть виникати в результаті змісту самого повідомлення або шляхів та засобів його представлення. У зв’язку з цим постає запитання: “Яку роль відіграють хеджі у процесі переконання співрозмовників?” Реалізація деяких аспектів повідомлень залежать від того, як вони сприймаються аудиторією. Добре відомим є той факт, що людину легше і простіше переконати, якщо вона є одночасно мотивованою і бере безпосередню участь у процесі спілкування [2, с. 218].

Вільям О’Барр та його прибічники ввели поняття “переконливого” (*powerful*) та “непереконливого” (*powerless*) стилів мовлення. Останній з яких характеризується численними особливостями мови, у тому числі застосуванням засобів вираження невпевненості – хеджів [3, с. 383]. Їх можна класифікувати відповідно до різних груп: 1) *кваліфікатори* (*sort of, kind of, sometimes, almost, rather*); 2) *інтенсифікатори* (*really, very, definitely*); 3) *модальні дієслова* (*may, might, could, must*); 4) *модальні прислівники* (*perhaps, probably, maybe*); 5) *засоби вираження хезитації* (еліпсис та паузація – *um..., er...*); 6) *ввічливі форми та дійктичні вирази* (*over there*); 7) *модуси припущення* (*I think / suppose / guess / hope / believe*); 8) *коментарі невпевненості* (*you know, I mean*); 9) *розділовий тип запитання* (*tag-question*); 10) *умовні граматичні та пасивно-безособові конструкції* тощо. “Переконливий” стиль мовлення не виявляє даних рис і сприймається як більш компетентне, ніж “непереконливе” мовлення.

Джеймс Бредек та Ентоні Мулак досліджували окремі компоненти, здійснюючи ієрархічний розподіл відповідно до впливу. Деякі особливості мови сприймалися як “непереконливі” (розділовий тип запитання та засоби вираження хезитації), а деякі – як відносно “переконливі” (ввічлива мова та інтенсифікатори). Ця ієрархія була стабільною, незалежно від наміру спілкування – товариського або авторитетного. Хеджи можуть понизити силу висловлення, в той час як їх різновид – інтенсифікатори – навпаки, підвищити, хоча й належать до засобів “непереконливого” стилю мовлення [3, с. 384]. Оскільки хеджі є засобами вираження невпевненості та уникнення відповідальності, то вони можуть підірвати переконливість мовлення. Крейг Джонсон і Ларрі Вінсон вивчали взаємозв’язок між статусом мовця та впливовою силою стилю. Якщо високопоставлений мовець використовує “непереконливий” стиль, то це викликає більш негативне відношення, ніж мовець з нижчим статусом залучає “переконливий” стиль мовлення [3, с. 393].

Спираючись на розмовний діалогічний дискурс в автентичній англійській літературі, можна простежити, яку роль відіграють хедж-маркери у переконливості мовлення співрозмовників. Звернемося до фрагменту твору відомої британської письменниці *Jane Austen “Pride and Prejudice”*: “*How violent was Mr. Bingley’s love?*” “*I never saw a more promising inclination; he was growing quite inattentive to other people, and wholly engrossed by her. **Could there be finer symptoms?** Is not general incivility the **very** essence of love?*” “*Oh, yes! – of that **kind of** love which I **suppose** him to have felt.*” “*I **hope** that no consideration with regard to this young man will influence her...*” [1, с. 120]

Події розгортаються у невеликому містечку Мерітон, розташованому в графстві Хартфордшир, де у власному ледь придатному для життя маєтку мешкає дворянська сім’я Беннетів. Все багатство сім’ї укладено у вдалому шлюбі для кожної з п’яти дочок. Справжнім святом в сімействі Беннетів стає день, коли в місто приїжджає містер Бінглі, який є власником найбільшого в окрузі маєтку та ще й неодруженим. Містер Бінглі стає бажаним гостем на всіх балах і вечірках, де з’являлися незаміжні дівчата. Всі матусі в окрузі прагнули, щоб саме їх донечку вгледів завидний наречений. Найбільше піклувалася про це місіс Беннет, тішачи себе думкою про те, що саме Джейн стане дружиною містера Бінглі. Але події йдуть дещо не так, як вона розраховувала. Хоча вони й сподобалися один одному, в справу втручається містер Дарсі, готовий захистити друга від нерівного шлюбу. Перед нами розгортається розмова між сестрою Дарсі – Елізабет та їх тітонькою – місіс Гардінер, в якій вони говорили про силу почуттів містера Бінглі до Джейн. Ми можемо простежити вираження невпевненості у розмові між жінками за рахунок використання хедж-маркерів, які підривають переконливість у вираженні власних думок та наштотують на їх хибність: “***Could there be finer symptoms?***” “*Oh, yes! – of that **kind of** love which I **suppose** him to have felt.*” “*I **hope**...*” хоча інтенсифікатор “*very*” яскраво підсилює та підкреслює думку, але все одно змушує замислитися про сенс кохання: “*Is not general incivility the **very** essence of love?*”

Отже, можна зробити висновок, що хедж-маркери як засоби вираження невпевненості здійснюють негативний вплив на сприйняття мовлення співрозмовників. Зазвичай переконливе мовлення вселяє довіру, хоча це й не завжди так, якщо пам'ятати про лже-розмову. Саме тому слід уважно й з розумінням використовувати хедж-маркери у повсякденному спілкуванні, аби не викликати протилежну реакцію у співрозмовників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Austen J. *Pride and Prejudice* / J. Austen. – N.Y. : Dover Publications, 2009. – 336 p.
2. Durik A. M. The Effects of Hedges in Persuasive Arguments : A Nuanced Analysis of Language / A. M. Durik, M. A. Britt, R. Reynolds, J. Storey // *Journal of Language and Social Psychology*. – 2008. – Vol. 27. – №3. – P. 217–234.
3. Hosman L.A. The Evaluative Consequences of Hedges, Hesitations, and Intensifiers : Powerful and Powerless Speech Styles / L.A. Hosman // *Human Communication Research*. – 1989. – Vol. 15. – № 3. – P. 383–486.

ВПЛИВ РЕКЛАМИ ТА ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ЯПОНСЬКЕ СУСПІЛЬСТВО (В КОНТЕКСТІ ФЕНОМЕНУ КОНС'ЮМЕРИЗМУ)

Гричук Ю.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна епоха позначається терміном “післясучасність” (тобто постмодернізм). Відомий британський соціолог Бауман З., який запропонував цей термін, проводить думку про радикальну зміну ходу історичного розвитку, про появу нового типу суспільства [1, с. 594], тобто йдеться про суспільство споживачів, адже спосіб, в який сучасне суспільство “формує” своїх членів, визначається насамперед обов'язком грати роль споживачів [2, с. 116]. Дослідник Ліон Д. також зауважує: “Постмодерн асоціюється із соціумом, де споживацький спосіб життя та масове споживання керують життям його членів” [3, с. 178].

Феномен споживання виявляється своєрідною призмою, крізь яку можливо по-новому розглянути культуру у процесах глобалізації та інтернаціоналізації. Приклад японського суспільства у цьому контексті вважають найяскравішим.

Дослідник Кламер Дж., розглядаючи питання конс'юмеризму у японському суспільстві, наголошує, що Японія сприйняла капіталізм, проте трансформувала його задля задоволення певних соціальних потреб. Як приклади останнього зазначаються такі факти: запозичення окремих елементів з економік та культур інших держав, трансформуючи їх обсяг, символіку та спосіб застосування відповідно до японських потреб; “інтенсивно матеріальне” життя японських підлітків, що на разі перебуває на стадії “синтезування” матеріалізму з найважливішим для японців прагненням до соціальної гармонії та наступності поколінь; характеристики японської

рекламної сфери і модифікації образів для забезпечення можливості продати іноземну продукцію на японському ринку; прикметним тут є також *формування емоцій та індивідуальностей* за допомогою вищезазначеного. Таким чином, споживацький капіталізм створює нові індивідуальності. Останнє відбувається через формування смаку, *ідентичності* (курсив мій – Г.Ю.) та певного способу життя, через творення потреб, бажань та образів речей, послуг, страв, місць відпочинку тощо. Приміром, його вплив на концепцію “ідеального тіла” здійснюється через ідеї дієт, здоров’я та фітнесу, шейпінгу, кольору та прикрас. Тож, головним інструментом споживацького капіталізму є засоби масової інформації та сфера реклами, що у значній мірі впливає на емоції, які асоціюються із індивідуальностями (subjectivities). Звичайно, необхідно також згадати про деякі трансформації, що торкнулися питання статі (передвоєнний “винахід” концепції “сучасної дівчини” (modern girl) та його подальші зміни, асоційовані із змінами у концепціях моди та розваг); технологій (поява “патінко”, кінотеатрів, телебачення, центрів електронних ігор та віртуальної реальності); змісту поп-культури, включаючи комікси манга та популярну музику; спорту – із впровадженням футболу як масового спорту наприкінці 80-х рр. ХХ ст. (заснування “Джей-Ліги”). Вищезазначене яскраво репрезентує масштабні комерційні інтереси та значно впливає на індивідів та їх спосіб життя.

Реклама є одним із засадничих чинників суспільства споживацького типу, адже це перший механізм, через який розповсюджується інформація про нову або оновлену продукцію, формуються смаки, популяризується мода, “формулюються” критерії ідеальної зовнішності. Безперечно, реклама не є єдиним механізмом – японські засоби масової інформації переповнені інформацією, іноді у формі квазірекламних порад, приміром, стосовно макіяжу, дієт, боді-шейпінгу, а також у формі порад стосовно будь-якого аспекту життя. Цікавим бачиться такий аспект, як мова реклами. “Інтернаціональність” мови реклами полягає у тому, що на разі трапляється надзвичайно велика кількість оголошень, написаних іноземними мовами (переважно використовують англійську та французьку, зрідка – німецьку), катаканною (японська азбука, якою записують слова іноземного походження – Г.Ю.), а також “Japlish” (надзвичайно трансформовані іноземні слова в японській мові), котрі використовують як найменування предметів, так і як в тексті оголошення. У цьому випадку не йдеться про дослівне розуміння мови рекламного оголошення – вона, скоріше, лестить “читачеві”. “Гламурність” іноземної речі, виражена “екзотичною” мовою, також викликає у японського споживача враження, що саме він має доступ до цієї лімітованої низки іноземної продукції [4, с. 269].

Окрім журналів та реклам (у друкованих виданнях та на телебаченні), принагідно згадаємо телевізійні передачі, спрямовані на споживацьку аудиторію, – на японському телебаченні існує канал, на якому безперервно в інтерактивному режимі продають певну продукцію, а також різноманітні

інтернет-сайти – інтернет-торгівля в Японії являє собою досить потужну галузь, якій довіряють споживачі.

Таким чином, зі сказаного вище випливає, що з розвитком засобів масової інформації, які є потужним інструментом впливу на японське суспільство зокрема. останнє зазнає дедалі більших змін, що також торкаються ідентичності споживачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Штомпка П. Социология. Анализ современного общества / Петр Штомпка; [пер. с польск. С.М.Червонной]. – М.: Логос, 2008. – 664 с.
2. Бауман З. Глобализация. Последствия для человека и общества / Зигмунт Бауман; [пер. с англ.] – М.: Издательство “Весь Мир”, 2004. – 188 с.
3. Mathews, Gordon. Global Culture / Individual Identity. – London – NY: Routledge, 2000. – 228 p.
4. Ashkenazi, Michael and Clammer, John. The Japanese and the Goods // Michael Ashkenazi and John Clammer. Consumption and Material Culture in Contemporary Japan. – London – NY: Kegan Paul International, 2000. – 319 p.

ФРАНЦУЗЬКІ ЗАПОЗИЧЕННЯ ЯК СПОСІБ ПОПОВНЕННЯ ЛЕКСИЧНОГО СКЛАДУ ПЕРСЬКОЇ МОВИ

Даньків М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Мова є динамічною системою, що змінюється і розвивається разом з ходом історії, а також з перетворенням мислення народу-носія даної мови. Тому, безперервний кількісний ріст словникового складу мови і його якісні зміни є проявами об'єктивного закону розвитку лексики.

Лексика сучасної перської мови формувалася поступово протягом багатьох епох від давнини до сьогодення. Лексика перської мови включає слова, що виникли в різні періоди в результаті різних шляхів формування та різноманітних способів поповнення лексичного складу мови. До основних процесів розвитку лексики на усіх його етапах належать внутрішнє модельне словотворення, запозичення іншомовної лексики та зміна семантичної структури слова [10, с. 17]. Словниковий склад перської мови має змішаний характер. У ній протягом багатьох епох шари індоєвропейської та іранської лексики взаємодіють із запозиченими іншомовними словами. Поява нових слів у мові є основним процесом, що впливає на збагачення лексичного складу мови, його вдосконалення та розвиток. поповнення словникового складу зумовлене нелінгвістичними чинниками. Через те, що розвиток мови тісно пов'язаний з історією народу-носія, мова відображає різноманіття його життя: розвиток культури, науки, соціально-економічні та політичні зміни, процес розвитку промисловості та ін. Нові слова у мові утворюються за певними моделями, які характерні для мови і є основним способом поповнення словникового складу, оскільки нові слова утворюються на основі вже існуючих.

Цей процес забезпечує безперервність збагачення лексичного складу мови. Іншим шляхом поповнення лексики є іншомовні запозичення.

Запозиченням називають процес засвоєння мовою слова, виразу чи значення іншої мови, а також результат такого процесу, тобто власне запозичене слово. Також запозиченими елементами вважають фонему, морфему, інші структури слів. Цей процес є важливим фактором розвитку та зміни лексичної системи мови [3, с. 98–130].

Питання запозичень у перській мові неодноразово висвітлювалося зарубіжними лінгвістами, як Л.С. Пейсиков [4], Ю.А. Рубінчик [6, 7], В.С. Расторгуєва [5], Н.А. Белгородський [1], Джайзері М.А. [2], Ю.Р. Ференчак [8], Ханлярі П.Н. [9].

Наприкінці ХІ – на початку ХХ ст. у суспільно-політичному та культурному житті Ірану великого значення набула французька мова, якою широко користувалися освічені прошарки населення. Це було пов'язано з культурно-просвітницьким впливом Франції на іранську інтелігенцію.

Конституційний рух та розвиток нових форм державності стали причиною значного поповнення суспільно-політичного прошарку лексики перської мови через запозичення з європейських мов. До цього періоду відносять такі французькі запозичення у перській мові як پارلمان “парламент”, کودتا “державний (військовий) переворот”, کابینه “кабінет”, کنگره “конгрес, з'їзд”, فاکسیون “фракція”, رژیم “режим”, کامیسیون “комісія”, انارشى “анархія”, тощо [4, с. 51–54].

У процесі контактування запозичення з французької мови охопили майже всі сфери життя іранців, особливо в галузі економіки, науки, мистецтва, міжнародних відносин, техніки, військової справи, побуту та політики.

На сьогоднішній день крім запозичень власне французького походження, сучасна перська мова також використовує міжнародну лексику у їх французькому оформленні. У науково-технічні галузі перська мова користується такими запозиченнями з французької мови: توری “теорія”, شیمی “хімія”, اکسیژن “кисень”. До запозиченої термінології в економічній та фінансовій галузі належать такі слова, як بورس “біржа”, کمپانی “компанія”, بانک “банк”, اژانس “агентство” тощо.

У галузі культури та мистецтва у перській мові використовуються такі запозичені французькі слова, як تابلو “картина”, کاریکاتور “карикатура”, درام “драма”, تئاتر “театр”.

військова запозичена термінологія перської мови включає: گارد “гвардія”, بمب “бомба”, ژنرال “генерал”.

Зміни в побуті на “європейський лад” відбилися у складі перської лексики, залишивши численні укорінені у мові запозичення з французької мови, зівилися такі слова, як سینما “кінотеатр”, کلوب “клуб”, رستوران “ресторан”.

Французькі лексичні основи беруть активну участь у перському словотворенні, з'єднуючись з суфіксами і напівсуфіксами або утворюють складні слова в якості структурних елементів. Серед афіксальних, напівафіксальних і складних слів з “гібридною” персько-французькою структурою можна зустріти такі слова, як دکور ساز “декоратор”, شیک پوش

“шикарно одягнений”, رپورٽاژ نويس “репортер”, فيزيڪدان “фізик”, а також численні складені дієслова з французькою іменною частиною: كلر زدن “хлорувати”, مبل کردن “меблювати” [4, с. 51–54].

Отже, французькі запозичення є невід’ємною частиною лексичної системи сучасної перської мови. У результаті впливу екстралінгвістичних факторів вони стали основою для заповнення культурних, технічних, мистецьких ніш сучасної перської мови.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Белгородский Н.А. Современная персидская лексика / Николай Александрович Белгородский. – М.: Из-во Академии наук СССР, 1936. – 112 с.
2. Джайзері М.А. Західноєвропейські запозичені слова у перській мові у зв’язку із західною орієнталістикою [Електронний ресурс] / М.А. Джайзері // Вид-во Техаського університету. – 2003. – Режим доступу до ресурсу: <http://dspace.nbu.gov.ua/bitstream/handle/123456789/20794/13-Ferenschak.pdf?sequence=1>.
3. Маринова Е.В. Теория заимствования в основных понятиях и терминах / Елена Вячеславовна Маринова. – М.: ФЛИНТА, 2013. – 240 с.
4. Пейсиков Л.С. Лексикология современного персидского языка / Лазарь Самойлович Пейсиков. – М.: Изд-во Московского университета, 1975. – 207 с.
5. Расторгуева В.С. Сравнительно-историческая грамматика западноиранских языков / Вера Сергеевна Расторгуева. – М.: Наука, 1990. – 256 с.
6. Рубинчик Ю.А. Грамматика современного персидского литературного языка / Юрий Аронович Рубинчик. – М.: Издательская группа “восточная литература” РАН, 2001. – 600 с.
7. Рубинчик Ю.А. Современный персидский язык / Юрий Аронович Рубинчик. – М.: Из-во Восточной литературы, 1960. – 144 с.
8. Ференчак Ю.Р. Французькі і англійські запозичення в сучасній перській мові / Юлія Романівна Ференчак // Сходознавство. – 2009. – № 45. – С. 159–169
9. Ханляри Н.П. Грамматика персидского языка / Натель П. Ханляри. – Тегеран: Тус, 2005. – 200 с.
10. Эдельман Д.И. Иранские и славянские языки. Историческое отношение / Джой Иосифовна Эдельман. – М.: Восток. лит., 2002. – 230 с.

ПРОСОДИЧНІ ОЗНАКИ АНГЛІЙСЬКОГО МОВЛЕННЯ СЛОВАКІВ-БІЛІНГВІВ: АУДИТИВНИЙ АНАЛІЗ

Девіцька А.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Під час аудитивного аналізу експериментальний мовний матеріал прослуховується аудиторамі-інформантами для отримання даних щодо встановлення специфіки просодичних ознак англійського мовлення словаків-білінгвів [1, с. 59]. За допомогою спеціально розробленої анкети, аудиторам-інформантам пропонувалося вирішення таких завдань: 1) *встановлення природності звучання експериментального матеріалу і його відповідність*

вимовній нормі британського варіанту англійської мови, виявлення еталонних та інтерферованих висловлень; 2) з'ясування акцента білінгва, чіткість його вимови, зрозумілість сприйнятого тексту; 3) визначення національності білінгва чи його/її походження, а також його/її приналежність до певної фахової групи (фахівець/нефахівець з іноземної мови); 4) ідентифікація ступеня вияву інтерференції у вимові білінгва (високий, середній, низький).

Згідно аудитивного аналізу інформантами, 80,04 % текстів начитаних словаками-білінгвами кваліфіковані як прийнятні, у тому числі з них 32,06 % фрагментів мали природне звучання й відповідали англійській вимовній нормі, 47,98 % начитаних текстів сприймалися аудитором як природні з незначним акцентом і незначними порушеннями еталонного мовлення; 19,96 % було встановлено як не природні зі значними відхиленнями від англійської вимовної норми.

За результатами проведеного аналізу, відхилення від англійської вимовної норми, встановлені під час прослуховування фрагментів, сприймалися як іншомовний акцент дикторів. При цьому одним із завдань аудиторів-інформантів було з'ясування національної приналежності диктора. Таким чином, 50 % аудиторів-інформантів віднесли 30 % дикторів з іншомовним акцентом до осіб з чеською національністю, 25 % інформантів кваліфікували 30 % білінгвів як українців, у тому числі угорців. Решта 25 % дикторів сприйняли 40 % дикторів як осіб слов'янського походження.

У ході аудитивного аналізу інформантами було зафіксовано, що мовлення словаків-білінгвів із *низьким* і *середнім* рівнями англомовної компетенції звучить не надто природньо і відчувається значний вплив рідної мови. Та у мовців з *високим* рівнем володіння англійською мовою цей вплив є незначним. Ступінь вияву фонетичної інтерференції в англійському мовленні словаків-білінгвів було кваліфіковано як високий, середній та низький, що є обернено пропорційним низькому, середньому і високому рівням мовної компетенції дикторів. Виявлено чітке співвіднесення ступенів вияву фонетичної інтерференції з показниками рівнів сформованості вимовних умінь і навичок словаків-білінгвів та підтверджено, що рівень сформованості вищезгаданих умінь вважається одним з визначальних чинників ступеня вияву фонетичної інтерференції.

Аудитивний аналіз просодичних ознак інтерферованого мовлення словаків-білінгвів дозволив визначити, що 28,09 % озвучених фрагментів текстів вирізнялись високим ступенем вияву фонетичної інтерференції. У 42,24 % прослуханих інформантами текстах фонетична інтерференція кваліфікувалася ними як середня. До низького ступеня фонетичної інтерференції аудиторів-інформанти віднесли 29,67 % від загальної кількості прослуханих текстів.

Узагальнення результатів аудитивного аналізу інформантами показали, що всі диктори словаки-білінгви припускалися помилок у вимові окремих звуків, їх комплексів та використанні інтонації, тощо. Найтиповішими помилками визначені відсутність якісних та кількісних змін у вимові довгих і коротких монофтонгів у наголошених і ненаголошених складах, повнозвучна вимова ненаголошених

голосних, часто не відбувається редукції. Особливу увагу аудиторів привертала надмірна кількість і тривалість пауз у мовленні, наголошення слів, що зазвичай не мають наголосу в англійській мові, невірне використання тонів, часте виправлення невірно вимовлених слів, повна або часткова відсутність чи необґрунтована наявність таких фонетичних явищ в англійському мовленні словаків-білінгвів як аспірація, кількісна та якісна редукція, позиційна довгота голосних, тощо.

Дослідження фрагментів озвучених словаками-білінгвами художніх текстів щодо коректності передачі їхнього смислу за допомогою інтонації, відповідності інтонаційного оформлення інтерферованих висловлень їх прагматичній ціленастанові й емоційному насиченню дозволило встановити ступінь вираження мовцями емоційно-прагматичного потенціалу в еталонних та інтерферованих реалізаціях. Відтак у фрагментах начитаних текстів, актуалізованих білінгвами з *низьким* ступенем фонетичної інтерференції, інтонаційне оформлення відповідає їх прагматичній ціленастанові й емоційному насиченню. Незначна невідповідність інтонаційного вираження прагматичної ціленастанови й емоційного навантаження досліджуваних текстів притаманна словацьким дикторам із *середнім* ступенем фонетичної інтерференції, що може бути поясненим недостатнім розумінням смислу всього фрагменту художнього тексту або окремого його речення, з іншого – недостатньою сформованістю навичок та умінь читання та озвучення англомовного тексту. У групі білінгвів з *високим* ступенем фонетичної інтерференції інтонаційне оформлення смислу висловлення, вираження його прагматичної ціленастанови й емоційного насичення повністю не відповідало ситуації. При цьому відхилення у вимові сегментного та надсегментного рівнів від норми додавали додаткові труднощі у сприйнятті озвучених ними текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валігура О.Р. Фонетична інтерференція в англійському мовленні українських білінгвів: Монографія / О.Р. Валігура. – Тернопіль : Підручники і посібники, 2008. – 288 с.

ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ РЕАЛІЙ У РОМАНІ Ч. ДІКЕНЗА “ПРИГОДИ ОЛІВЕРА ТВІСТА”

Дейнеко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Будь-який художній текст є продуктом своєї історико-літературної епохи, яка впливає на його побудову і тезаурус. Р. Зорівчак встановила, що реалія має не лише національне, але й історичне забарвлення [3, с. 39]. Така характеристика реалії перемижує її з історизмом – “застарілим словом, яке не має синоніма у сучасній літературній мові і вийшло з ужитку через зникнення реалії, яку воно позначає” [2, с. 94], а “причиною виходу слова з ужитку вважається невідомість позначуваного предмета як реальної частини повсякденного побуту мовців” [1, с. 185]. Розглядаючи історизми як реалії в художньому

тексті [4, с. 209], можемо застосувати класифікацію способів передачі реалій за І. Лівичкою: транскрипція (транслітерація), переклад (заміна), неологізм, приблизний переклад, контекстуальний переклад [5, с. 176], а також перекладацький коментар, оформлений як виноска (примітка).

Тлумачення реалії *working house* – один із перших викликів перекладачам роману, розуміння цієї історичної реалії суттєво необхідне для сприйняття тексту. В. Черняхівська в 1929 р. називає його *притулком для бідних*, уникаючи громіздких нашарувань на оригінальний текст (приміток, виносок). У перевиданні 1993 р. його змінено на *робітний дім*. Вочевидь, редактори поклялася на тлумачення слова самим текстом – навколишня атмосфера бідності та горя, а також подальше розгортання явища допомагають читачеві самостійно усвідомити, що таке робітний дім. Н. Сельський (1930 р.) робить адаптацію – *притулок*. Переклад М. Пінчевського, Г. Пінчевської-Чекаль і О. Тереха 1987 р. містить у кінці роману необхідні примітки, де це поняття не тлумачиться окремо з тих міркувань, що далі в романі життя в робітному домі досить детально описується, проте ця реалія згадується в тлумаченні іншої: “*парафія – адміністративний, а не церковний, як було раніше, район в Англії, створений спеціально для впровадження закону про бідних, прийнятого 1834 р. Згідно з цим законом офіційна допомога біднякам могла здійснюватися тільки через робітний дім, тобто притулок для злидарів, де були заведені справді тюремні порядки*”.

У ХІХ ст. головним способом пересування дорогами залишалися карети. Найбільш поширеним у тексті словом на позначення карети є *coach*, його зустрічаємо 26 разів. У “Пригодах Олівера Твіста” по дванадцять разів вживаються слова *carriage* та *chaise*; ще двічі використовується *chariot*. Зазвичай Ч. Дікенз послуговується цими словами для розрізнення в тексті різних видів карет: *carriage* – екіпаж, карета (найбільш загальний термін), *chaise* – легка карета, *chariot* – фаєтон, легкий прогулянковий екіпаж. Проте терміни *coach* та *carriage* як найзагальніші замінюють інші слова на позначення карет. В українських перекладах всі ці слова перекладено як *карета*. У більшості випадків це не впливає на розуміння тексту в цілому, проте подекуди вид карети, який використовує той чи інший персонаж, щось говорить про нього. Заможніші та поважніші люди використовують *carriage*, це ознака багатства і розкоші. Молодші та бідніші вибирають поміж *chaise* і *chariot*. Водночас за певних обставин, як-от поспіху, і статечний чоловік може встрибнути в *chariot*. Двічі згадується відкритий екіпаж – *кабриолет*. Ч. Дікенз п’ять разів у тексті підкреслює, що екіпаж було *винайнято (hackney-cabriolet)*. Окремо стоїть поняття *карети, у якій подорожують на великі відстані*. Дікенз розрізняє *travelling-carriage (дорожня карета)*, що призначена переважно для перевезення людей, і *mail-coach (поштова карета)*, яка возить як людей, так і пошту й інші вантажі.

Усі ці нюанси приховуються від українського читача, адже йому запропоновано всі карети вважати однаковими. Але як їх розрізнити з культурної відстані? І чи треба? У загальноживаній українській мові немає слів на позначення різних видів карет. Уточнювати *велика карета, легка карета*? Це зробить текст громіздким. За таких умов констатуємо, що перекладачі знайшли

найефективніше рішення – попри втрату частини значення, вони зберегли цілісність тексту, уникнули не надто вмотивованого додавання, хоча і втратили частину змісту. Водночас слід зазначити, що проблема тлумачення слів *carriage*, *chaise*, *chariot* і *coach* виникає і в сучасного англомовного читача, адже ці слова вийшли з активного вжитку століття тому. Тож ми маємо справу з проблемою як культурної міжмовної, так і часової відстані.

Переклади 1929 і 1987 рр. об'єднує те, що вони уникають вживання надто складних специфічних термінів, адже українські тексти орієнтовані на дитячу аудиторію. Відтворення українською мовою англійських реалій XIX ст. – неабияк складне завдання, на розв'язанні якого стикаються різні творчі підходи. Очевидно, що специфіка труднощів зумовлює тут і суть розбіжностей у перекладах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова. – Изд. 4-е, стер. – М. : КомКнига, 2007. – 570 с.
2. Голянич М. Словник лінгвістичних термінів: лексикологія, фразеологія, лексикографія / М. Голянич, Р. Стефурак, І. Бабій; Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, Ін-т філол., Каф. укр. мови. – Івано-Франківськ : Сімик, 2011. – 272 с.
3. Зорівчак Р.П. Реалія і переклад (на матеріалі англомовних перекладів укр. прози) / Роксолана Петрівна Зорівчак. – Львів : Вид-во при Львів. ун-ті, 1989. – 216 с.
4. Козачук А.М. Прочитання українських історизмів у художніх англомовних перекладах межі ХХ-ХХІ ст. / А.М. Козачук // Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: матеріали доп. VI Міжнародної науково-практичної конференції 5-6 квітня 2013 р. / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С. І. Сидоренка. – К. : Аграр Медіа Груп, 2013. – С. 208–214.
5. Лівницька І.М. Проблема дефініції та перекладу реалій в художньому тексті / І.М. Лівницька // Наукові записки. – Випуск 81 (4). – Серія: Філологічні науки (мовознавство): У 4 ч. – Кіровоград : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2009. – С. 173–178.

ПРОБЛЕМА СТАНДАРТИЗАЦІЇ В ХУДОЖНЬОМУ ПЕРЕКЛАДІ

Дейнеко І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед характерних ознак, які можна вважати універсальними перекладу, все частіше виокремлюють проблему стандартизації, в межах якої можна розрізняти нормалізацію та нейтралізацію. Зокрема, як зазначає М. Бейкер, коментуючи дослідження на базі автоматизованого корпусу перекладених англійською творів, перекладні тексти характеризуються значною схожістю між собою, у той час як оригінальні тексти виявляють набагато більше різноманітності [7, р. 482]. Причиною стандартизації може бути неусвідомлювана орієнтація перекладачів на те, що вони сприймають як

текстовий та соціальний статус перекладу. К. Мальмк'єр зазначає, що порівняльний аналіз перекладних текстів та жанрово співвідносних оригінальних текстів викриває, що тенденція до вживання словосполучень, конструкцій тощо, які особливо характерні для мови перекладу [8, 1998, р. 535], тобто, тенденція до стандартизації проявляється в перекладних текстах набагато сильніше, ніж у контрольних оригінальних. Перекладачі знають, що читачі та критики оцінюють якість перекладного художнього твору за іншими критеріями, ніж якість оригінального твору, тому вони підсвідомо узгоджують мову свого перекладу з очікуваннями читачів та критиків [7, с. 482–483].

У процесі перекладу часто відбувається певна нормалізація тексту, і переклад більшою мірою відповідає мовним нормам, ніж оригінал. Дослідження підтверджують закономірний характер явища. К. Малмк'єр наводить переконливий приклад: аналіз восьми перекладів англійською уривку з твору Х. Андерсена виявив, що більшість перекладів відповідає нормам цільової мови, хоча в оригіналі порушено норму датської мови [8, с. 536–538]. Поширеним видом нормалізації є усунення двозначності в перекладі.

До нейтралізації може приводити занедбання індивідуальними особливостями мови автора оригіналу, що при перекладі породжує невиразні, дуже схожі своїми мовленнєвими ознаками переклади-близнюки [5, с. 95]. Прикладами нейтралізації індивідуально-стильових особливостей слугує зміщення у відображенні внутрішньої дії у бік більшої нормативності за рахунок її наближення до зовнішнього плану, до авторської оповіді [4, с. 120].

На об'єктивні розбіжності між мовами також накладається суб'єктивний чинник: страх перекладача та редактора [6, с. 133] перед стильовою своєрідністю твору. Своєрідність стилю автора є тією суб'єктивною реальністю оригіналу, яка для перекладача набуває об'єктивного значення і має відтворюватись так само як і предметна інформація. Важливою обставиною в цій ситуації стає загальний рівень розвитку методики перекладу, розробленість лінгвістичних засад перекладу. Колективний перекладацький досвід та його науковий аналіз і узагальнення виявляють методи розв'язання багатьох проблем перекладу, що пов'язані з розбіжностями між мовами, особливостями стилістичних прийомів чи індивідуальним стилем письменників. Тут тісно переплітаються суб'єктивне та об'єктивне, одиничне особливе і загальне. Накопичення результатів досліджень конкретних зсувів, тих чи інших особливостей мови перекладів є актуальною проблемою системного дослідження перекладної мови.

Зміни і зсуви сильніше відчутні і краще помітні у порівнянні перекладу з оригіналом, оскільки оригінал і переклад існують як легко порівнювані тексти. Однак реципієнти перекладу насамперед оцінюють переклад поряд з оригінальними текстами цільової мови [3, с. 159], зіставляючи переклад з досвідом сприйняття творів, написаних цільовою мовою, з її літературною та культурною традицією, на який спирається читач. Саме система рідної мови, її література, культура є точкою відліку в сприйнятті перекладного твору. Щоб

оцінити суб'єктивні відчуття читачів, рекомендовано вдатися до їхньої об'єктивізації, в тому числі шляхом анкетування.

Проте наукове дослідження передбачають ще один спосіб об'єктивізації – порівняння перекладного твору із подібними оригінальними творами, написаними цільовою мовою, тобто текстами, написаними тією ж мовою у схожій комунікативній ситуації саме як оригінальні. Таке порівняння допомагає виявити ознаки, які мало залежать від стилю конкретного автора і збереження яких здатне сприяти досягненню “звичності”, оскільки для підтримання комунікативної ситуації текст перекладу повинен мати мовну форму, схожу до тієї, до якої адресат звик у текстах аналогічного призначення своєю рідною мовою [1, с. 84; 2, с. 251].

ЛІТЕРАТУРА

1. Воеводина Т.В. Соответствия перевода жанровым традициям ПЯ в свете социологической теории перевода / Т.В. Воеводина // Тетради переводчика. – 1979. – Вып.16. – С. 83–91.
2. Коломієць Л.В. Віршовий переклад як метапоетичне письмо: проблема творчого методу перекладача / Л.В. Коломієць // Мовні і концептуальні картини світу : Зб. наук. праць. – Київ, 2002. – № 7. — С. 245–254.
3. Комиссаров В.Н. Слово о переводе / В.Н. Комиссаров. – М. : “Международные отношения”, 1973. – 349 с.
4. Осадчук Р.П. Стилiстичнi зсуви при вiдтвореннi внутрiшньої дiї в романi Ж.П. Сартра “Нудота” / Р.П. Осадчук // Теорiя i практика перекладу. – 1993. – Вип.19. – С. 118–125.
5. Почепцев Г.О. Сохранении индивидуального своеобразия подлинника при переводе / Г.Г. Почепцев // Тетради переводчика. – Москва, 1967. – Вып. 4. – С. 94–101.
6. Хинкис В.О пользе соразмерности и сообразности / В. Хинкис // Мастерство перевода. – М., 1965. – С. 132–148.
7. Baker M. Réexplorer la langue de la traduction: une approche par corpus // Meta. – 1998. – Vol. 43. – N. 4. – P. 480–485.
8. Malmkjær K. Love they Neighbour: Will Parallel Corpora Endear Linguists to Translators? // Meta. – 1998. – Vol. 43. – N.4. – P. 534–541.

КЛАСИФІКАЦІЇ ВИДІВ ДІЛОВОГО ДИСКУРСУ У СУЧАСНІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

Декало О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У домені сучасних філологічних розвідок активно вивчають діловий дискурс як підтип інституційного дискурсу, виокремлюючи різні його види. Питання класифікацій видів ділового дискурсу та критерій їх розмежування створює нові горизонти його лінгвістичного аналізу, оскільки спричинене багатогранністю діапазону його реалізації.

Функціональна типологія, запропонована Ю.В. Данюшиною, ґрунтується на функціях, які вони виконують у відповідній сфері свого використання: 1) *навчально-академічний* виконує освітню функцію (у навчальних посібниках, дослідженнях різних аспектів бізнесу, економіки, менеджменту тощо); 2) *медіадискурс* виконує інформаційно-полемічну функцію (друковані та електронні ЗМІ ділової тематики); 3) *ритуально-публічний* виконує функцію аргументативного впливу (дискурс звітів і нарад, виступів керівників компаній, презентації, PR (паблік рілейшнз), реклами тощо); 4) *документний* виконує регулятивну функцію (внутрішня й зовнішня ділова кореспонденція, корпоративна документація, статuti компаній та організацій тощо); 5) *дискурс професійного ділового спілкування* виконує інформаційно-персуазивну функцію (переговори, спілкування з клієнтами, колегами) [1, с. 49].

За особливостями, інтенційним і тематичним спрямуванням, термінологією вживання, правилами професійної поведінки комунікантів виокремлюють *комерційний, виробничий, фінансовий і посередницький* видиділового дискурсу [2, с. 123]. Специфіка побудови мовленнєвої діяльності учасників спілкування залежить від сфери його використання, особливості якої прослідковуються в різних комунікативних ситуаціях, прототипових місцях і тематиці спілкування. Для сфери *торгівлі* типовими комунікативними ситуаціями є укладання угод, ведення переговорів, спілкування між продавцем і покупцем; прототипними місцями – оптовій роздрібні точки торгівлі, торгові й товарні біржі, ринки, аукціони; тематикою спілкування є обговорення цін, знижок, додаткових пільг, умов поставок тощо; для *сервісної* сфери характерні ситуації укладання угод, прототипні місця – офіси, бюро, пункти обслуговування клієнтів, типова тематика – обговорення якості, переваг і цін між учасниками спілкування (тими, які пропонують, і тими, які споживають послуги); для сфери *виробництва* типовими ситуаціями спілкування є виробнича нарада, прототипними місцями – підрозділи та ланки виробництва, типова тематика стосується обговорення виробництва товару, його якості та ціни, маркетингових послуг, ринків збуту продукції; сфера *фінансів* передбачає ситуації з надання кредитних і дилінгових послуг, торгівлі цінними паперами, роботи з рахунками клієнтів, переказів коштів, валютних операцій, бухгалтерії, аудиторських послуг; прототипними місцями є банківські та кредитні установи, фінансові біржі; типова тематика спілкування – обговорення умов кредитування й дебетування, процентних нарахувань, дилінгових послуг, переказів коштів тощо [3, с. 50–51].

Діловий дискурс функціонує, передусім, у таких сферах, як: переговори у сфері бізнесу, телефонні розмови між представниками різних компаній, ділова кореспонденція (листи, звіти, рахунки тощо), діяльність у сфері продажу (збут, постачання), ринкова та біржова діяльність, безпосереднє укладання контрактів, процедура прийняття звільнення з роботи, рекламна діяльність компаній, правові аспекти та форми ділової діяльності [5, с. 43]. Класифікація за сферами функціонування передбачає диференціацію відповідно до умов комунікативної ситуації, хронотопу, тематики спілкування, взаємодії між

комунікантами, інтенцій і комунікативних стратегій учасників спілкування тощо, проте усі ці види об'єднує спільний діловий комунікативний контекст.

Залежно від сфери розгортання ділової комунікативної ситуації виділяють власне діловий дискурс та його види – *реklamний, банківський, промисловий* тощо [4, с. 27]. Тематична класифікація за галузевою ознакою дає змогу здійснити типологізацію видів ділового дискурсу: дискурс сільського господарства, промисловості, будівництва, контролю якості, транспорту, сфери послуг (готельний бізнес, туризм), окремо виділяють правові аспекти міжнародної співпраці та підприємницької діяльності [4, с. 28].

Потреба у класифікаціях та ґрунтовному вивченні видів ділового дискурсу зумовлена загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних студій до розгляду мовних явищ крізь призму мовленнєвої діяльності людини, її емоційних станів, прагматичних намірів, комунікативних і соціальних потреб, зокрема у процесі неперервного масового виробництва та продажу товарів, наданні послуг, виконанні фінансових чи банківських операцій тощо. Кожному виду ділового дискурсу притаманні суттєві ознаки, які мають здатність виявлятися лише за умови конкретної комунікативної взаємодії із відповідними цільовими настановами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данюшина Ю.В. Бизнес-дискурс: термин, типология, анализ / Ю. В. Данюшина // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Серия : Филологические науки. – 2009. – № 2 (46). – С. 48–52.
2. Науменко Л.П. Діловий дискурс та його функціонально-стильові характеристики / Л. П. Науменко // Культура народов Причерноморья. – 2003. – №37. – С. 122–124.
3. Науменко Л.П. Сучасний англomовний бізнес-дискурс в комунікативно-прагматичному та концептуальному висвітленні : [монографія] / Людмила Петрівна Науменко. – К. : Логос, 2008. – 360 с.
4. Наумова Н.Г. Англomовний комерційний контракт: лінгвопрагматичний та лінгвокогнітивний аспекти : дис. ... кандидата філол. наук: 10.02.04 / Наумова Наталя Григорівна. – Запоріжжя, 2005. – 232 с.
5. Пономаренко В.А. Фразеологические единицы в деловом дискурсе (на материале английского и русского языков) : дис. ... кандидата филол. наук: 10.02.19 / Пономаренко Вера Анатольевна. – Краснодар, 2007. – 213 с.

КУЛЬТУРНЫЕ ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В СОВРЕМЕННОМ РУССКОМ ЯЗЫКЕ: ЖЕСТОВЫЕ ФРАЗЕОЛОГИЗМЫ

Доброштан Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Лингвострановедение занимается изучением языка с точки зрения его культурноносной (кумулятивной, накопительной) функции. Эта функция проявляется в том, что язык не просто передает некоторое сообщение, но и обладает способностью собирать, сохранять и передавать информацию. В

процессе изучения курса “Лингвострановедение” у студентов-иностранцев формируется коммуникативная компетенция, необходимая для успешной межкультурной коммуникации. Кроме того, в задачи курса входит сообщение студентам теоретических сведений, формирование навыков лингвострановедческого анализа языковых единиц разного уровня и текстов. Лингвострановедение охватывает довольно широкий круг проблем. Среди них достойное место занимает изучение соматического языка и соматизмов, а также национального своеобразия речевого поведения представителей разных культур. Соматизмы – это средства обозначения явлений, относящихся к сфере телесности. В более узком смысле, соматизм – это любой значащий признак, положение или движение лица и всего тела человека (Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров), то есть термин, охватывающий все формы одного из невербальных языков – соматического языка, включающего жесты, мимику, позы, выражения лиц и разнообразные симптомы душевных движений и состояний.

Соматический язык и язык повседневного поведения сформировали в вербальном русском языке большой пласт номинативных единиц (слов и словосочетаний), которые двуплановы. С прагматичной точки зрения подобные единицы описывают жест или позу, а в проективном плане отражают то, что прямо не наблюдается, – душевное состояние человека.

Наиболее распространенный прием обозначения невербальных средств общения в языке – это устойчивые, или фразеологические, обороты. По справедливому замечанию Л.А. Сайфи, эти языковые единицы обладают повышенной продуктивностью в сфере фразообразования благодаря ясности функций частей и органов тела, называемых этими единицами, и легкости их аллегорического осмысления [2, с. 15].

В научной литературе номинативные единицы, которые обозначают невербальное поведение, называются “паралингвизмы” (Ж. Омиралиева), “жестовые фразеологизмы” (Г. Крейдлин), “соматические высказывания (речения)” (Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров), “соматизмы” (Л.А. Сайфи). Мы остановимся на термине Е.М. Верещагина и В.Г. Костомарова.

Соматические речения – это слова, устойчивые словосочетания и воспроизводимые фразы, закрепленные за отражением жестов, мимики, поз, выражений лиц и симптомов. Например, фразеологизм потирать руки называет определенное движение тела и одновременно передает значение удовлетворения, радости, которое является фразеологическим. Таким образом, этот языковой оборот несет информацию, что было выполнено определенное физическое действие в виде соответствующего жеста, и одновременно о том, что это действие является проявлением определенного психо-эмоционального состояния, а именно удовлетворения [1, с. 7].

Приведем еще примеры соматических речений: положить руку на сердце, делать круглые глаза, покрыться пятнами, кланяться в ножки, опустить глаза, покачать головой, кривить губы, рот до ушей, схватиться за голову, глаза разбегаются; чистить пёрышки, наострить уши, ползать на брюхе и мн. др.

Итак, в современном русском языке имеется обширный пласт соматических речений, которые отражают в своей семантике всё то, что относится к сфере телесности. Закрепление соматических речений в языковой системе уходит корнями в языческую культуру, в период естественного постижения человеком окружающего мира и себе подобных (данное утверждение относится, в первую очередь, к анимализмам). Соматические речения регулярно воспроизводятся в речи, в языке художественной литературы и в публицистике, что свидетельствует об их актуальности и об особом статусе в национальной картине мира. Являясь одним из древнейших пластов лексики, соматические речения составляют, по мнению некоторых исследователей, универсальный лексический фонд любого языка.

ЛИТЕРАТУРА

1. Петровська Л.Є. Відображення невербальних засобів спілкування у болгарській фразеології. Автореф. канд. дис. / Л.Є. Петровська. – К.: Світанок. – 2006. – 20 с.
2. Сайфи Л.А. Концептуализация соматического образа человека в языке и дискурсивных практиках (на материале современного английского языка). Автореф. канд. дис. / Л.А Сайфи. – Уфа: Юрайт. – 2008. – 24 с.

ПАРАДОКСИ КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЇ ФЕНОМЕНІВ “ІНТЕНЦІОНАЛЬНІСТЬ” ТА “ІНТЕНЦІЯ” В КОНТЕКСТІ ФЕНОМЕНОЛОГІЧНИХ ТА КОМУНІКАТИВНО-КОГНІТИВНИХ СТУДІЙ

Долішня Н.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Особливий інтерес у сучасних лінгвістичних студіях складає коло питань на перетині комунікативно-прагматичної та когнітивної парадигм, що торкаються природи і форм людського спілкування, людини як мовної особистості, когнітивних механізмів породження та сприйняття мовлення тощо. Одним з базових для лінгвістичних теорій цього кола питань є концепт інтенції мовця. Як зазначає Дж. Пасмор, Дж. Остін трактує мовленнєві акти як “види комунікації якщо не ідей, то інтенцій”, а деякі представники оксфордської школи описують людину як носія свідомих інтенцій [5, с. 36–40]. Вітчизняна дослідниця Л.Р. Безугла пропонує відмежовувати комунікативну інтенцію від репрезентаційної як спрямованості свідомості мовця на певний об’єкт [1]. Н.І. Клушина навпаки, вважає, що таку інтенцію слід називати когнітивною, оскільки вона формує когнітивний світ людини [4]. У цьому дискусійному контексті ми хотіли б звернути увагу на підхід Дж. Серля, у якого розробка теми інтенції супроводжувалась зверненням до проблем філософії свідомості, зв’язку свідомості та мови, а отже, вивченням феномену інтенціональності. Як зауважує Дж. Серль: “мені знадобилась інтенціональність як для того, щоб забезпечити підґрунтя для моєї теорії мовленнєвих актів, так і для того, щоб завершити саму цю теорію” [6, с. 20]. Слідом за Серлем, розглядаємо проблему

інтенціональності як точку перетину філософії мови, філософії свідомості і когнітивних наук, прояснення якої слугує обґрунтуванню лінгвістичної теорії [там само].

Отже, своїм витокком концепти інтенції та інтенціональності мають феноменологічну філософію; термінологічно вперше позначаються у феноменологічному проекті перетворення психології Ф. Brentano шляхом розрізнення фактів свідомості. Ґрунтовно ж проблема розробляється його учнем та власне теоретиком феноменологічної філософії свідомості Е. Гусерлем.

Е. Гусерль одним із перших поставив питання про духовний занепад суспільства початку ХХ століття, причину якого він вбачав у “кризі європейських наук” через “втрату їх життєвої значущості та абстрагування від суб’єктивного”, адже питання філософії і науки виходять далеко за межі світу як універсуму голих фактів [3, с. 20–24]. Він закликав розробити проект нової науки, де нова концепція психології є точкою відліку, яка б одночасно була об’єктивною і досліджувала чисту свідомість та суб’єктивний досвід людини. Така “строга” наука вивчатиме не фізичні та психофізичні структури, а акти свідомості людини як первинну безпосередню даність [4, с. 300]. Тому, слідом за Brentano, Гусерль досліджує психічні феномени, особливою ознакою яких є інтенціональність [4]. За Гусерлем, все, що стає доступним людині завдяки процесу споглядання та рефлексії, має важливу сутнісну властивість – інтенціональність, яка полягає в тому, що кожен акт свідомості має свій предмет, на який він спрямований [2, с. 303]. Будь-якому сприйняттю, що є пізнавальним “переживанням” інтенціонального характеру, притаманна така невід’ємна риса, як те, що це сприйняття – завжди сприйняття чогось, відповідно, спогад – це спогад про щось. Це ж характерно і для будь-якого іншого модусу свідомості та його усвідомленої предметності як такої [2, с. 308]. Переживання – акт свідомості, який є інтенціональним ставленням чистої свідомості до інтенціонального предмета. Гусерль пропонує переключити увагу з самого предмета на процес чи акт його сприйняття, що зробить можливим дійсно пізнати його у чистому досвіді та “збагнути його у його самості” [3, с. 302]. Щоб здійснити чисто психічний досвід, необхідно провести процедуру епохе, під час якої все, що стосується реального світу буття, ніби “виноситься за дужки”, тобто людина-суб’єкт відмовляється від “природної установки” у сприйнятті світу і намагається з позиції “чистого спостерігача” досягнути сутність предмета [2, с. 307–308]. Завдяки цій процедурі стає можливим перехід до трансцендентальної свідомості, яка дає вихід з інтенціональності у власному Я на інтенціональність у сфері іншого Я та колективного Я [2, с. 315]. Так утворюється “універсальний інтерсуб’єктивний горизонт” свідомості. Розрізнення інтенції і інтенціональності показується як проблема “інтенціональних предметів” (свідомості), які “корелятивно містяться в інтенціях”, тобто є не реальними складниками інтенцій, але “їх тим чи іншим смислом, причому з тими модальностями, які мають смисл тому і тільки тому, що подібні “смислу” [3, с. 320]. Парадоксальність “інтенціонального предмету” у тому, що він є “інтенціональним прафеноменом “смислу”” [там само, с. 318–

322]. Концепти “універсального інтерсуб’єктивного горизонту” свідомості і “інтенціонального прафеномену “смислу”” власне намічають перспективи обґрунтування філософії мови феноменологічною філософією свідомості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безугла Л.Р. Когнітивно-прагматичні характеристики імпліцитних смислів у німецькомовному дискурсі: автореф. дис. ... доктора філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови” / Лілія Ростиславівна Безугла. – К., 2009. – 28 с.
2. Гуссерль Э. Избранные работы / Эдмунд Гуссерль; [сост. В.А. Куренной]. – М. : Изд. дом “Территория будущего”, 2005. – 464 с.
3. Гуссерль Э. Кризис европейских наук и трансцендентальная феноменология: Введение в феноменологическую философию / Эдмунд Гуссерль ; [ред. Я.А. Слинин]. – СПб. : Владимир Даль, 2004. – 400 с.
4. Клушина Н.И. Интенциональный метод в современной лингвистической парадигме // Электронный научный журнал “Медиаскоп”. – 2012. – № 4. – Режим доступа до статті : <http://mediascope.ru/node/1242>.
5. Пассмор Дж. Современные философы / Джон Пассмор; [пер. с англ. Л.Б. Макеевой]. – М. : Идея-Пресс, 2002. – 192 с.
6. Серль Дж. Открывая сознание заново / Джон Серль; [пер. с англ. А.Ф. Грязнова]. – М.: Идея-Пресс, 2002. – 256 с.

ВИКОРИСТАННЯ ВЕНЬЯНЬ У ПУБЛІЦИСТИЧНИХ ТЕКСТАХ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКІ МОВИ

Донцова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Веньянь 文言 – давньокитайська письмова мова. Це відшліфована, оптимізована коренева мова, у якої на письмі відсікалися граматичні показники [1, с. 76]. Характерними рисами веньяню були односкладовість; відсутність граматичних показників (відсутність афіксів); предмет чи особа в тексті вказані лише на початку, а потім не повторюються; аморфна (безформенна, хаотична) частиномовна належність слів-ієрогліфів. Важливою особливістю веньяню є відсутність чіткого словникового значення слова. Часто значення слова залежно від контексту [1, с. 77]. У різні періоди веньянь теж була різною. З цього випливає, що мова веньянь ніколи не могла бути розмовною. Це стенограмна, лаконічна мова для системи запису [1, с. 77].

У китаєзнавстві веньянь втратила своє привілейоване становище після студентського Руху 4 травня 1919 року, однією з вимог учасників якого було скасування веньянь. Але не можливо сказати, що веньянь повністю зникла з вжитку. Веньянь і досі використовується для складання офіційно-ділової документації. Веньянь також являються невід’ємною частиною мови сучасної публіцистики.

Т.Н. Нікітіна в своїх роботах до основних веньянізмів відносить службові слова, деякі синтаксичні конструкції, а також сталі фразеологічні

словосполучення (成语) [2, с. 126]. Крім того, виділяють також політичні лозунги, які в основному побудовані за нормами граматики веньянь.

Веньянь використовують для барвистості та експресії публіцистичного тексту. Так вживаються словосполучення 设宴shèyàn – замість 摆酒席bǎijiǔxí – влаштувати банкет, 应邀yìngyāo – замість 答应邀请dāyìng yāoqǐng – прийняти запрошення, 谒见yèjiàn – замість 看望kànwàng – нанести візит. Такі вирази створюють урочистість, надають підняту тональність.

Нерідко в газетному тексті зустрічаються цитати, крилаті вирази зі стародавніх текстів. Такі вирази поступово стали стійкими поєднаннями, кліше в мові сучасних засобів масової інформації.

До елементів веньянь, широкого вжитку в мові сучасної китайської преси також відносять деякі стійкі поєднання, зокрема 成语 – чен'юй. Під 成语 – чен'юй розуміють стійку фразеологічну одиницю (найчастіше чотирьохскладову), семантично монолітну, побудовану за лексико-граматичним правилам давньокитайської мови. Наведемо приклади деяких найбільш уживаних ідіоматичних виразів з сучасних публіцистичних текстів:

Наприклад:

与时俱进yǔ shí jù jìn – іти в ногу з часом,

不合时宜bù hé shí yí – застарілий,

归根到底jìn guīgēn dàodǐ – від початку до кінця,

不言而喻bù yán ér yù – зрозуміло без слів,

一扫而空yī sǎo ér kōng – разом і повністю ліквідувати,

求全责备qiúquánzébèi – бути вкрай прискіпливим.

Деякі з таких сполучень є фразеологічні вирази, які цілком складаються зі слів з вільним значенням, але відтворюються в мовленні як готові одиниці з постійним складом і значенням. Також у публіцистичних текстах використовуються такі службові слова веньяню, як прийменники 为 wéi, 以 yǐ, 于 yú, 与 yǔ, 自 zì, сполучники 而 ér, 则 zé, частка 之 zhī. Серед конструкцій, що містять службові слова можна виділити: 以 ... 为 yǐ...wèi, 为 ... 所 wèi... suǒ, порівняльні конструкції з 于 yú, конструкції з подвійним запереченням 非 ... 不 fēi...bù, конструкції з двома дієсловами, конструкції переваги. У багатьох випадках ці службові слова зберігають своє значення, яке прийшло з давньої китайської мови.

Одна з основних труднощів під час аналізу виразів, які містять елементи веньянь в сучасних публіцистичних текстах, в тому, що ці елементи можуть бути представлені ієрогліфами-омографами, коли одним ієрогліфом

записуються повністю різні значення [1, с. 76]. Наприклад: 之zhi може мати наступні значення: 1 – займенник 3-ї особи; 2 – службова частка – показник визначення; 3 – службова частка – показник залежного речення; 4 – дієслово відправлятися, йти, направлятися.

Використання веньянь у публіцистичних текстах – це доволі широка і складна проблема, яка охоплює три аспекти: лексику, фразеологію та синтаксис мови веньянь. Кожен із цих аспектів потребує індивідуального підходу до вивчення. Необхідність вивчення цієї проблеми визначається практикою перекладу публіцистичних текстів. Оскільки для правильного перекладу, необхідно використовувати мовні засоби оригіналу. Це можливо лише за умови, що перекладач зможе розпізнати всі види значення, які несе в собі елемент веньянь: лексичне, граматичне та стилістичне значення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мурашевич К.Г. Вступ до східної філології / К.Г. Мурашевич. – К.: Київський університет, 2013. – С. 76–79.
  2. Никитина Т.Н. Грамматика древнекитайских текстов /Т.Н. Никитина. – М.: Восток-Запад, 2005. – 312 с.
- Режим доступу: http://paper.people.com.cn/rmrb/html/2017-02/23/nbs.D110000renmrb_01.htm

ФРАЗЕОЛОГІЧНІ БІБЛЕЇЗМИ В СУЧАСНОМУ МОВНОМУ ДИСКУРСІ

Дубровська І.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Не випадково німецькі науковці В. ф Гумбольдт, К. Бекер, А. Шляйхер метафорично порівнювали мову з живим організмом. Адже сотні лексичних і фразеологічних біблеїзмів (ФБ), які увійшли в німецьку мову завдяки Біблії, продовжують своє “життя” в різних функціональних стилях сучасних європейських мов: у мові преси, художньої літератури, мистецтва і, звісно, – у розмовній мові. Особливості функціонування біблеїзмів у мовному середовищі сьогодення привертає все більшу увагу мовознавців.

До особливостей використання ФБ у різних функціональних стилях належать певні трансформації цих мовних одиниць з боку їх структури і семантики з метою органічного “вживлення” у певний мовний дискурс. З боку цілісності структури ФБ зазнають різних змін у своєму лексичному та граматичному складі (додавання нових мовних одиниць, редукція ФБ, інверсія; зміна відмінку, зміна або додавання прийменника, зміна часових форм тощо). Наприклад, у Біблії вираз *Dornen und Disteln* (*тернина і осот*) означає неплідну землю і зберігає характер первинної номінації. У сучасній німецькій мові цей вираз набув характеру надслівної єдності і метафоризувався. Приклади: “Die politischen *Disteln und Dornen*, die Zerstörung des Fortschritts, Programme, die das Land schwächer machen, sind sehr stark”; „Weitere Module erklären z.B. die

Nützlichkeit von Disteln und Karden für den Menschen oder den Unterschied zwischen Dornen und Stacheln“; „Aber auch auf dem fruchtbaren Grund, den die Disteln noch nicht überwuchert hatten, wuchsen die Dornen und erstickten fast ganz die guten Samenkörner“ [4].

Зміна форми ФБ, різні стилістичні трансформації впливають і на певну зміну значення ФБ. Приклад з літератури: “Das hieße, mit Respekt zu sagen, die Perlen vor die Säue werfen, und gerade im Gegenteil, unser Herr hat die Säue vor die Perlen geworfen” [4].

У діяхронічному аспекті можна прослідкувати, як змінювалось номінативне значення деяких ФБ. Наприклад, у Біблії слово *Koloss* ще не втратило свого прямого значення. Уві сні цар побачив величезного страшного боввана, голова якого була із золота, груди та рамена – зі срібла, а ноги – частково із заліза, а частково із глини. Пророк Даниїл пояснює цареві символіку сновидіння: глиняні ноги – слабе царство, залізо означає, що частина його збережеться. Сон виявився віщим: Вавілонське царство незабаром було зруйновано; імперія пала, подібно бовванові на глиняних ногах. У сучасному словнику ФБ *Koloss auf tönernen Füßen* є метафоризованим і означає “сила без міцної основи, щось зовні велике, сильне, грандіозне, але насправді слабе зсередини“. Є думка, що вираз позначав також статую Колоса Родоського, який впав і був зруйнований землетрусом. З кінця XVIII ст. цей вираз став вживатися стосовно до Росії. І як повідомляє у своєму творі “Мемуари, або Спогади і анекдоти” французький посол при дворі Катерини II граф Сегюр, першим так назвав Росію французький філософ-просвітитель Дені Дідро, що відвідав країну за запрошенням Катерини II. Німецька література дала свої варіанти відомих слів Дідро – “азіатський колос” (1833), автором якого був Генріх Лаубе, і “північний колос” німецького критика і публіциста Карла Людвіга Берні. Останній вираз застосовувався в 1840-х роках не тільки до Росії, але і до її імператора Миколи. У цей час було також популярно словосполучення “російський колос”. Пізніше вираз використовують націонал-соціалісти і Гітлер, порівнюючи большевістську Росію з колосом на глиняних ногах. Західноєвропейська преса після II світової війни широко користувалася виразом “колос на глиняних ногах”, застосовуючи його для характеристики Радянського Союзу [1, с. 118; 4].

У наш час цим ФБ називають вже Америку. Так, в книзі Петера Шоля-Латура з назвою „Koloß auf tönernen Füßen: Amerikas Spagat zwischen Nordkorea und Irak Taschenbuch” йдеться про критику американського суспільства. З *колосом на глиняних ногах* порівнюють також Німеччину: “Deutschland wirkt mehr und mehr wie ein politischer Koloss auf tönernen Füßen” [4].

Завдяки тому, що більшість ФБ є інтернаціоналізмами, можна прослідкувати тенденцію подальшого розгортання номінативного потенціалу цієї фразеологічної одиниці в інших мовах. В українській газеті з *Колосом на глиняних ногах* (назва статті “Перший колос на глиняних ногах”) порівнюють новопечений закон №1558-1 про реструктуризацію валютних кредитів, який

значно полегшує життя позичальникам і ставить перед загрозою існування банків.

Визначною рисою ФБ в сучасній мові є також той факт, що на формування нових семантичних значень впливає функціонування ФБ у секулярному мовному середовищі, в той час, як вживання ФБ в мові теології зберігає традиційний для біблійного контексту номінативний характер.

Отже, фразеологічні біблеїзми, які багато сторіч тому стали надбанням багатьох європейських мов, активно функціонують у різних сферах мовного вжитку, характеризуються необмеженим діапазоном структурних трансформацій, набуттям нових і цікавих семантичних варіантів, що свідчить про їх “життєздатність” і їх “життєдайність”, а тому вони можуть й надалі представляти інтерес для подальших наукових пошуків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Krauss H. Geflügelte Bibelworte / H. Krauss. – München.: Verlag. C.H. Beck, 1993. – 276 S.
2. Die Bibel in heutigem Deutsch = Die Bibel in heutigem Deutsch. Die Gute Nachricht des Alten und Neuen Testaments. – Leipzig: Evangelische Haupt-Bibelgesellschaft zu Berlin und Altenburg, 1987. –3 Auflage. – 1394 S.
3. Phraseo. Redewendungen, Redensarten und Sprichwörter.–[Електронний ресурс]. <http://www.phraseo.de>.
4. Урядовий кур’єр. – 18.02.2017. – [Електронний ресурс]. <https://www.ukurier.gov.ua/uk/>.

ОМОНІМИ ТА БАГАТОЗНАЧНІ СЛОВА В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ

Євєнко Д.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Омоніми, в залежності від правил їх поділу, класифікуються у групи і входять до складу **절대 동음성** – “повної (абсолютної)” та **부분 동음성** – “часткової омонімії”.

Існує три умови за якими омоніми входять у певну групу:

1. омоніми мають бути непов’язані за значенням;
2. форми омонімів мають бути однаковими;
3. подібні форми мають бути граматично рівними [1, с. 55].

За звуковою та буквеною формою омоніми можна розподілити на різні типи:

1. випадки, коли значення омонімів відрізняється, а звучання вони мають однакове;
2. випадки, коли звучання та написання вони мають однакове;
3. випадки, коли написання відрізняється;
4. випадки збігу у звучанні.

Наприклад, 은행 – “банк” та 은행 – “плоди гінкго” мають однакове написання та при вимові звучать однаково. Такі приклади, як 학문 – “наука” та 향문 – “запасний вихід” хоч і відрізняються написанням, проте вони мають однакове звучання при вимові. Розглянуті у прикладі омоніми, що мають однакове написання та звучання, називаються 동철자 동음어 – “омографи”, а омоніми в яких відрізняється написання, проте вони мають однакове звучання називаються 이철자 동음어 – “омофони” [2, с. 180].

Явище багатозначності, або полісемії, у мовознавстві розглядається з п’яти різних точок:

1. Полісемія, що утворилась через вплив запозиченої лексики;
2. Полісемія, що утворилась через реінтерпретації омонімів;
3. Полісемія, що утворилась через поширену тенденцію вживання метафор та переносів;
4. Полісемія, що утворилась через суттєві зміни у соціальному середовищі;
5. Полісемія, що виникла внаслідок зміни контексту [3, с. 159–167].

У багатозначності певне слово наділене не одним значенням, тобто воно містить варіації сенсу слова, які мають безпосередній зв’язок з контекстом в якому це слово використовується [4, с. 52].

Отже, можна зробити висновок, що наразі люди використовують у мові велику кількість багатозначних слів, що стали такими, шляхом додавання нових значень.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lyons J. Linguistic semantics: An introduction. – England, Cambridge: Cambridge University Press, 1995. – 178 p.
2. 윤평현 국어의미론 / 윤평현. – 서울: 역락, 2008. – 493 p
3. Ullmann S. Semantics: An Introduction to the Science of Meaning. – New York: Barnes and Noble, Inc., 1962. – 278 p.
4. Fellbaum C. Autotropy. In Polysemy: Theoretical and Computational Approaches. – New York: Oxford University Press Inc., 2000. – 52-67 p.

СКОРОЧЕННЯ В АНГЛОМОВНИХ КОМП’ЮТЕРНИХ ТЕКСТАХ ТА СТРАТЕГІЇ ЇХ ПЕРЕКЛАДУ

Єнько С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Активний процес технологічного розвитку спровокував появу багатьох неологізмів, які поширились та затвердились у мовах різних країн. Особливо це стосується персонального комп’ютера, внаслідок використання якого виникло

безліч жаргонізмів та професіоналізмів та скорочень, які вже зараз широко вживаються користувачами ПК та продовжують поповнювати словниковий склад багатьох мов.

Інтерес лінгвістів до вивчення аббревіатур і скорочень невпинний. Проблемами тлумачення скорочень, шляхами їх виникнення, функціонування і перекладу займалися вітчизняні та зарубіжні науковці: В. В. Борисов, Є. Ю. Вауліна, С. О. Володькова, Є. П. Волошин, Ю. А. Зацний, Є. М. Єнікеєва, В. І. Карабан, Л. Ф. Каховська, Н. Felber, I. Plag та ін.

Скорочення та аббревіатури почали активно досліджувати лінгвісти ще в ХХ столітті. Скорочення – це такий спосіб словотвору, сутність якого полягає у відсіканні частини основи, що або збігається зі словом, або становить собою словосполучення, об'єднане загальним змістом [3, с. 27].

Скорочення поділяються на **графічні** та **лексичні**. **Графічні** використовуються тільки на письмі, в усній мові відтворюються повністю. Такі новоутворення шляхом скорочень не використовуються в усному мовленні, але можуть бути представлені на екрані комп'ютера. Вони використовуються лише в межах комп'ютерних технологій і представляють специфічні поняття. Наприклад, *etc – etcetra* (тощо); *edt – editor* (програма – редактор).

Лексичні включають різні усичення, складноскорочені слова та аббревіатури.

Одним з найпродуктивніших засобів скорочення англomовних багатокомпонентних термінів є аббревіація. Зокрема В. Лейчик вважає, що аббревіація є найпродуктивнішим способом компресії багатослівних назв [6, с. 59]. Під аббревіацією розуміють “утворення нових слів шляхом поєднання початкових складів кількох слів або перших літер слів словосполучення” [8, с. 23].

Існують різні підходи до класифікації аббревіатур. Так, наприклад, В. Лейчик поділяє аббревіатури на: літерні, звукові, складові, комплексні [6, с. 77–84]. З. Потіха виділяє три типи аббревіатур: ініціальні, складові, змішані [7, с. 273]. О. Волох класифікує їх таким чином: часткові, ініціальні, комбіновані [2, с. 192].

Скорочення та аббревіатури – одна з типологічних ознак науково-технічних текстів. Скорочення й аббревіація завжди були продуктивним способом творення комп'ютерних новотворів, велика кількість яких входить нині в словники комп'ютерних термінів.

Варто виділити основні види аббревіатур та скорочень та звернути увагу на їх структурний склад та семантичні ознаки. Усі комп'ютерні скорочення можна поділити на декілька умовних груп, які позначають:

- 1) власні назви (MS, EPOX, АВВУУ);
- 2) товарні та промислові найменування (3D Max, WORM, CD-ROM, CD-RW, RAM, DVD, USB);
- 3) програмування та спілкування за допомогою мережі Інтернет (URL, ICQ, LOL, PLS, IDK, ATB) [6, с. 25].

Найчастіше аббревіатури використовуються у науково-технічних текстах та у процесі комунікації в мережі Інтернет. Наприклад: *PC* – *Personal Computer*; *CLS* – *Clear Screen*; *pine* – *Pine Is Nearly Elm* (програма); *semi* – *Semi-Colon* (крапка з комою); *Net* – *Internet*; *jock* – *jockey* (програміст, який пише програми).

Переклад комп'ютерних скорочень відбувається у два основні етапи:

1. Дешифровка – виявлення початкової англомовної форми або корелята.
2. Відтворення корелята засобами української мови, які найточніше передають виявлений зміст.

Відтворення комп'ютерних скорочень (аббревіатур, акронімів) українською мовою може здійснюватись такими способами: повне запозичення, транслітерація/транскрипція, калькування, експлікація та переклад на основі аналогії [7, с. 55].

Повне запозичення англійського скорочення в латинських літерах. Цей шлях зазвичай використовується для передачі номенклатурних позначень. Наприклад, *DVD* – *DigitalVideoDisk* (цифровий відеодиск), в українській мові може бути переданий як *DVD*.

Транслітерація і транскрипція (транскодування) при перекладі комп'ютерних термінів рідко існують у чистому вигляді, частіше використовується транскрипція із збереженням елементів транслітерації. Наприклад: *BASIC* – Бейсік, *MIDI* – Міді [1]. Транслітерація і транскрипція є надзвичайно продуктивними засобами перекладу і збагачують прошарок не тільки стандартної лексики, а й жаргонної.

Калькування – це засіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин (морфеми або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу [7, с. 54]. Наприклад, *LSI* – *Large Scale Integral* – велика інтегральна схема ВІС.

У випадку, коли словосполучення складається з термінів, які ще не ввійшли у вжиток у певній галузі науки чи техніки мовою перекладу і потребують свого тлумачення, використовується експлікація. **Експлікація** (описовий переклад) – це лексико-граматична трансформація, при якій лексична одиниця мови-оригіналу замінюється словосполученням, яке дає пояснення або визначення даної одиниці [2, с. 432]. Наприклад, *CSMA/CA* – *Carrier Sense Multiple Access/Collision Avoidance* – колективний доступ з контролем носіїв інформації і вилученням конфліктів [1].

В ході дослідження були визначені основні засоби перекладу, які використовуються при перекладі комп'ютерних текстів: повне запозичення, транслітерація, транскрипція, калькування та експлікація. При перекладі лексичних одиниць комп'ютерних текстів, а саме аббревіатур та скорочень, варто ознайомитись із текстом та зрозуміти його суть. Механічне заучування термінів, без проникнення у їх сутність, без знання самих явищ, процесів та механізмів, про які йдеться в оригіналі, може призвести до грубих помилок у перекладі. Варто зазначити, що у комп'ютерному тексті нерідко буває елемент новизни, який є особливо цікавим для читача, але пов'язаний із вживанням нових термінів, ще не зафіксованих у словниках. Зрозуміло, що такі випадки

можуть створювати серйозні проблеми для перекладача. Основна умова подолання цих труднощів полягає у детальному аналізі описуваного явища і передачі його термінами, що вже є усталеними в науці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Англійсько-український словник комп'ютерних термінів. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://e2u.org.ua/>
2. Володькова С.А. Проблемы сокращений терминологических единиц в подъязыке информатики английского языка: дисс. .... канд. филол. наук : 10.02.04 / С.А. Володькова. – Омск, 2011. – 182 с.
3. Волох О.Т. Сучасна українська літературна мова. – [2-ге вид. перероб. і доп.] / О.Т. Волох. – К. Вища школа, 1996. – 199 с.
4. Волошин Е.П. Аббревиатуры в лексической системе английского языка : дисс. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Е.П. Волошин. – М, 1967. – 220 с.
5. Карабан В.І. Переклад англійсько ї наукової і технічної літератури: граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В.І. Карабан. – Вінниця : Нова Книга, 2002. – 564 с.
6. Лейчик В.М. Терминология информатики: Теоретические и практические вопросы / В.М. Лейчик, В.И. Смирнов, И.М. Сулова // Информатика: Итоги науки и техники. – М.: Наука, 1977. – Т. 2. – 138 с.
7. Потиха З.А. Современное русское словообразование / З.А. Потиха. – М. : Просвещение, 1970. – 384 с.
8. Словник української мови в 11 т. / АН УРСР. Ін-т мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. – К. : Наук. думка, 1970. – Т.11. – 663 с.

ВЖИВАННЯ СУБХУНТИВУ У САМОСТІЙНИХ РЕЧЕННЯХ

Єфіменко Я.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Субхунтив являє собою граматичну категорію дієслова, що підкреслює відношення мовця до дійсності та зустрічається в іспанській мові достатньо часто. За допомогою субхунтиву іспанці висловлюють можливі, неймовірні, бажані та необхідні, тобто гіпотетичні дії. Семантична суть категорії способу виявляється у протиставленні реальних дій нереальним. Таким чином, з лінгвістичної точки зору, модальність визначається як функціонально-семантична категорія, що вказує на суб'єктивну оцінку мовця.

Здебільшого в самостійних реченнях дієслова вживаються в індикативі, але також бувають випадки вживання субхунтиву.

Необхідно зазначити, що такі речення підпорядковуються деяким прислівникам, таким як *acaso, tal vez, quizás, probablemente* та *posiblemente*. Вживання субхунтиву чи індикативу після вище зазначених прислівників напряду залежатиме від рівня впевненості мовця в змісті сказаного. Субхунтив використовується коли рівень сумніву великий, а індикатив навпаки, коли

рівень сумніву занижкий. Незважаючи на те, що індикатив вживається після даних фраз все більше і більше, в іспанській культурі надається перевага субхунтиву, особливо якщо дія направлена на майбутній час. Та якщо один з таких прислівників стоїть після дієслова, то вживання індикативу неминуче.

Що ж стосується перекладу, то всі вище зазначені прислівники належать до одного синонімічного ряду і визначають зміст речення як можливу ситуацію. Також дуже цікавим явищем є той факт, що деякі з них мають свої стилістичні відтінки. Ось якщо ми будемо порівнювати прислівники *acaso* та *quizás*, то потрібно підкреслити, що прислівник *acaso* здебільшого використовується в культурних сферах діяльності, а *quizás* в свою чергу вживається у повсякденному спілкуванні.

Але бувають випадки коли в самотійних реченнях вживаються прислівники після яких використовується тільки індикатив (*a lo mejor, igual, lo mismo, seguro que*) і існує тільки один, після якого вживається виключно субхунтив (*puede (ser) que*).

Також існують типи речень, в яких вживається субхунтив, хоча в них і відсутній прислівник сумніву. Такі речення називаються *oraciones desiderativas*. Вони виражають бажання, наказ, волевиявлення, прохання та спонукання до дії в непрямій формі. Найчастіше такі речення вводяться в мову за допомогою підрядного сполучника *que*, через що прийнято вважати такі речення самотійними, так як вони підпорядковуються головному присудку, який є просто пропущеним. В таких реченнях сполучник *que* використовується для висловлювання побажань: 1) *Que tengas suerte*. 2) *Que haya pasado el examen*.

Якщо сполучник *que* вживається для вираження хороших побажань, то існує сполучник *así*, що слугує для вираження негативних побажань! *Así te tueras!*

Прислівник *ojalá(que)*, що перекладається як “хоча б”, за своїм змістом дуже нагадує самотійну конструкцію *que* і таким чином виражає бажання мовця. 1) *Ojalá dejase de llover*. 2) *Ojalá sea tan buena persona como usted nos asegura*. 3) *Ojalá haya comprado algo para la cena*. 4) *Ojalá no le hubiera conocido*.

Що ж стосується сполучників *quien* та *ya*, то вони слугують для висловлення нереальних побажань, що стосуються безпосередньо самого мовця. 1) *Quién tuviera tus anos*. 2) *Quién lo hubiera sabido a tiempo*.

Ni que – являє собою формулу для вираження емоційної та негативної оцінки. *Ni que fueras reina*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Виноградов В.С. Граматика іспанської мови: Практичний курс: Підручник для інститутів і факультетів іноземних мов / Віктор Володимирович Виноградов. – 8-е вид. – М.: КДУ, 2006. – 432 с.
2. Васильєва-Шведе О.К. Теоретична граматики іспанської мови. Морфологія та синтаксис частин мови/ Васильєва-Шведе О.К., Степанов Г.В. – М.: Вища школа, 1990. – 398 с.

3. Борисенко И.И. Практикум по грамматике испанской разговорной речи: Учебник для институтов и факультетов иностранных языков / И. И. Борисенко. – М.: Высшая школа, 1987. – 199 с.

4. Modo subjuntivo. Практикум по грамматике испанской речи. Л.П. Кузнецова, 2016. – 272. <http://bibliofond.ru/view.aspx?id=730164>

ОСОБЛИВОСТІ ВИРАЖЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНО-ВІДОБРАЖУВАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ КИТАЙСЬКИХ СЛІВ НА ПОЗНАЧЕННЯ ГЛИБИНИ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Жулай О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Переклад лексичних одиниць за допомогою функціонального аналога, тобто підбора лексичного еквівалента, який викликав би у реципієнта тексту перекладу такі ж самі емоції та почуття, як і у читача тексту мови оригіналу, ми вживаємо через те, що головною метою перекладача є досягти максимально близької передачі контексту та головного змісту тексту оригіналу.

Але важливим недоліком даного способу перекладу є те, що іноді він не може передати увесь спектр значень мовної одиниці, або передати тонкощі реалій країни мови оригіналу, наприклад: 顾客是皇帝 – gù kè shì huáng dì – ‘клієнт завжди правий’ [1, с. 80].

В оригіналі 顾客是皇帝 – gù kè shì huáng dì має значення ‘клієнт – це імператор’, що пов’язане із культом імператора в стародавньому Китаї, якого вважали посередником між небом та землею. Піднесення клієнта до рівня імператора є набагато сильнішим в емоційно-оцінному плані, ніж просто ствердження того факту, що клієнт завжди є правим. Для нас, носіїв мови, даний вираз не є близьким та зрозумілим. Тому, ознаками майстерності перекладача є уміння уникнути подібних буквалізмів у перекладі, а також, успішне досягнення такого ефекту, коли у реципієнтів тексту мови складається враження, ніби він написаний носієм мови перекладу.

Особливістю китайської мови є доволі часте використання прикметників 深 – shēn – ‘глибокий’ та 浅 – qiǎn – ‘мілкий’ в контексті “*вираження кольору*” в ролі словотворчої морфеми, в той час, як в українській мові прикметники *мілкий* та *глибокий* ми не можемо вживати таким чином, а отже, тут не відбувається метонімічного переходу від поняття простору до поняття кольору [3, с. 46]. Саме тому для даного контексту був обраний спосіб перекладу за допомогою функціонального аналогу, в якому поняття *глибокий* та *мілкий* ми замінюємо на *темний* та *світлий* в українській мові, наприклад: 他抬起头来, 凝视着深蓝色的天空, 数不清的星星闪烁着光芒 – tā tái qǐ tóu lái, níng shì zhe shēn lán sè de tiān kōng, shǔ bù qīng de xīng xīng shǎn shuò zhe guāng

máng – ‘Він підвів голову та уважно подивився у темну синь неба, де мерехтіло сяйво незчисленних зірок’ [4].

Однак, не дивлячись на це, в китайській мові також є слова, що передають вищезазначені поняття, а саме: 暗 – àn – ‘темний’ та 淡 – dàn – ‘світлий’, але у порівнянні із 深 – shēn – ‘глибокий’ та 淺 – qiǎn – ‘мілкий’, вони вживаються набагато рідше. Китайські лінгвісти Жень Юнцзюнь та Ван Хунцзюань спробували пояснити причину вживання прикметників 深 – shēn – ‘глибокий’ та 淺 – qiǎn – ‘мілкий’ для позначення кольору в китайській мові: в Китаї білий колір вважають безбарвним (або, іншими словами, основою інших кольорів), і саме тому, в сфері вираження насиченості кольору, вони використовують його, як колір, де може відображатися решта кольорів. Чим темніший відтінок кольору відображає білий, тим менш помітним він є сам, а тому тут проявляється одна із головних ознак *глибини* – “невидимість”, чи “видимість” у протилежному випадку із прикметником *мілкий* [3, с. 46].

За допомогою добору функціонального аналога ми також можемо перекладати лексичні одиниці, що позначають глибину у контексті “*ступінь легкості та важкості визначення змісту*”.

У двох мовах, що досліджуються, прикметники 深 – shēn – ‘глибокий’ та 淺 – qiǎn – ‘мілкий’ можуть також вимірювати зміст (*знань, істини, питання* тощо). Це стає можливим через те, що зміст (*книги, повідомлення* та ін.) іноді може бути охарактеризований, як важкий (або легкий) для розуміння. Дану особливість можна описати, як “невидимість”, тобто коли важко “розгледіти” або зрозуміти зміст. Або навпаки, “видимість”, що також є особливістю, притаманною прикметнику *мілкий* [2, с. 50].

Прикметник 淺 – qiǎn – ‘мілкий’, характеризуючи зміст, має значення українських прикметників *простий, поверховий*, але, не збігається за значенням із українським прикметником *мілкий*, наприклад: 淺显的例子 – qiǎn xiǎn de lì zi – ‘простий приклад’

Китайський прикметник 淺 – qiǎn – ‘мілкий’ та український прикметник *мілкий* є абсолютно несиметричними в своїх лексико-семантичних варіантах: перший являється майже повним антонімом китайського прикметника 深 – shēn – ‘глибокий’, в той час, як другий є дуже обмеженим у своєму використанні, позначаючи лише природні водойми та посуд із низькими краями.

Проведений аналіз показав, що в китайській мові, в контекстах, де відбувається метонімічний перехід від простору до кольору, або від простору до ступеню із зазначенням *глибини*, як правило, вживається спосіб перекладу із добром функціонального аналогу. Даний спосіб перекладу є необхідним внаслідок існування різних “мовних картин світу”. Також вживанню даного

виду перекладу сприяє наявність несиметричних явищ лексико-семантичних варіантів слів в двох мовах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щичко В.Ф. Китайский язык. Теория и практика перевода / В.Ф. Щичко – М.: Восток-Запад, 2004. – 223 с.
2. Lakoff G. & Johnson M. *Metaphors We Live By*. – Chicago, The University of Chicago Press, 1980. – 242.
3. 张志军 孙敏庆。俄汉语“深 / 浅”空间维度隐喻认知对比分析哈尔滨师范大学 // 俄语空间参数形容词隐喻意义的认知分析, 2009. – 44– 48 .
4. 《北京大学汉语语言学研究现代汉语语料库》(CCL)

ФОНЕТИЧНА ВАРІАНТНІСТЬ ЗВУКІВ [Г] і [Г'] У МОВІ СУЧАСНОГО УКРАЇНСЬКОГО ТЕЛЕБАЧЕННЯ

Зайцева О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Упродовж останніх років телебачення як один із найпотужніших і найпоширеніших засобів масової інформації найбільш масштабно й частотно відображає динаміку мовного узусу української мови на всіх її структурних рівнях, зокрема й у фонетиці. Це спричинює появу в мові фонетичних варіантів, тобто “видозмін, паралельних форм існування мовної одиниці, що модифікують різні аспекти її вираження у фонемному складі, проте не порушують принципу її тотожності” [3, с. 59]. Фонетична варіантність, яка представлена у мовленні працівників українських телеканалів більшою мірою в усній його формі (зі зрозумілих причин), аніж в письмовій, спричинена не тільки модою на українське оригінальне мовлення. Закономірними чинниками таких змін О.О. Тараненко називає “значне розширення обсягів її функціонування та масове розширення кола її носіїв; дальша демократизація мовного узусу й мовних норм, посилення уваги до чистоти й узагалі до самототожності української мови” [1, с. 15]. Примітно, що журналісти, телеведучі, редактори, а за ними й гості студій (переважно аналітики, експерти, політологи, політики, депутати, урядовці, чиновники) українських телеканалів СТБ, ICTV, Студія “1 + 1”, 5 канал, NewsOne, 112 Україна, Еспресо TV при поданні свого телевізійного продукту послуговуються принципами усвідомлення своєї самотності, автохтонності. Прояв цього бачимо у мововжитку працівників телеканалів, що відзначається мовноекспресивною виразністю, неабиякою мовленнєвою словотворчістю, з обов’язковим пошуком питомих українських форм (зорієнтованих переважно на український правопис 1928 р., а не на гегемонну

російську практику, як це було в минулому). Очевидно, що українці прагнуть змін, у тому числі й у мові.

Нашу увагу привернули сегментні фонетичні зміни приголосних, зафіксовані в мововжитку журналістів, ведучих українських інформаційних, аналітичних програм, блоків новин, популярних телепередач тощо. Серед таких лінійних одиниць фонетики виділяємо звук [г], що в телемовленні активізувався в першу чергу у словах іншомовного походження, які є давнозапозиченими від грецьких слів (наприклад, *графік, елегія*), а також у словах, що увійшли до складу української лексики набагато пізніше (чимало з них – у минулому столітті), і це переважно латинізми, запозичені через французьку, німецьку, італійську, польську мови (*інтрига, делегація, агітація*). Безумовно, динаміки на фонетичному рівні мови зазнали нині й слова, що з'явилися в українському узусі зовсім недавно чи порівняно недавно (наприклад, *гаджет, гламур*).

Давно запозичені й кодифіковані в академічних словниках, а відтак і закріплені мовним узусом і нормою як слова із фарингальним приголосним звуком [г] в усному й писемному (здебільшого в графічному відтворенні назви сюжету) мовленні телебачення зафіксовані нами як слова із задньоязиковим проривним [г]: *авангард, легенда, інтрига, агітація, міграція регіон, делегація* та ін. Характерно, що деякі телеканали, насамперед СТБ, подають такі одиниці з цілковитою послідовністю упродовж майже 10 років: *інтрига триває* (СТБ, Вікна, 26.02.2008 р., 18.00, журналістка); *авангард очима москвичів* (СТБ, Вікна, 17.09.2008 р., 22.00, ведуча); *черга за агітацією* (СТБ, Вікна, 19.11.2009 р., 07.00, ведуча); *за інформацією зарубіжних агенцій* (СТБ, Вікна, 04.02.2009 р., 22.00, ведуча); *російські міграції* (СТБ, Вікна, 04.11.2008 р., 22.00, журналіст). Зустрічаються іншомовні слова й з кінцевим [г]: *парламентський пінг-понг* (СТБ, Вікна, 09.10.2009 р., 07.00, журналістка); *розгерметизація боїнга* (СТБ, Вікна, 01.11.2011 р., 22.00, ведуча). Перелічені слова є переважно запозиченнями з французької та німецької мов, які увійшли до складу української лексики через російську або польську мови. Такі французькі та німецькі входження (*авангард, регіон, делегація, агітація* і под.) у свою чергу містять латинські твірні основи, які згідно з орфографічними й орфоепічними нормами чинного правопису передаються літерою г і звуком [г]: *авангард, агітація, агресор, гвардія, графік, міграція*. Очевидно, що мовці сучасних ефірних ЗМІ не послуговуються чинними нормами щодо вимови й написання г/г, навіть у тих випадках, коли ці норми є вже давно закріплені узусом і кодифіковані в академічних словниках: *трупа, яка створила ...* (Еспресо TV, Новини, 18.08.2016 р, 13.30, доповідачка); *Фітаро тут, Фітаро там* (СТБ, Вікна, 23.09.2009 р., ведуча).

Тенденція до розширення вживання в мові телевізійних ЗМІ звука [г], як у власних, так і в загальних назвах, вказує на те, що мовці, без сумніву, обирають нову, відмінну від усталеної у попередні епохи українську мову. О.О. Тараненко вбачає у цьому прагнення “користуватися вишуканою літературною

мовою”, яка претендує на позицію “елітарної” мови “з прагненням до повнішого або й до повного відтворення їх звучання в мовах-донорах” [1, с. 19].

Як бачимо, задньоязиковий проривний [r] як звук власне український, притаманний лише українській мові серед інших слов'янських мов, зазнавши тотального лінгвоциду в радянську добу (повне вилучення з правопису 1933 р., нищівні статті, зорієнтованих на радянську політику українських мовознавців) зусиллями журналістів, ведучих, редакторів сучасного ТБ впроваджується нині в запозичення доволі активно й послідовно, і цей мовний процес не просто набирає обертів, а й видається доволі невідворотнім. Поза сумнівом, питання вживання в мовній практиці, зокрема, й у словах іншомовного походження, варіантних позицій [r] і [r], а відтак і закріплення їх у мові як норми, залишається ще досить відкритим на сьогодні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тараненко О.О. Нові явища у фонетиці сучасної української мови (кінець ХХ – початок ХХІ ст.) / О.О.Тараненко // Мовознавство. – 2016. – № 2. – С. 15–44.
2. Українська мова. / Енциклопедія. редкол.: Русанівський В.М., Тараненко О.О. – К.: “Укр. енцикл.”, 2000. – 752 с.

ЗІСТАВНИЙ АНАЛІЗ СПОСОБІВ ВИРАЖЕННЯ СУБ'ЄКТНО-ОБ'ЄКТНИХ ВІДНОШЕНЬ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА ІСПАНСЬКІЙ МОВАХ

Залєснова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

В основі пізнання, яке здійснюється мовцем у певному просторі та часі, лежать суб'єктно-об'єктні відношення. Мовець виконує роль суб'єкту сприйняття, в той час як об'єктом може виступати будь-який елемент навколишньої дійсності.

Основними формами вираження суб'єкта є іменники, особові займенники, крім того, у функції суб'єкта може бути інфінітив, а також будь-яка субстантивована одиниця системи мови. У функції суб'єкта також можуть виступати підрядні речення.

Значення суб'єкта дії, як правило, виражається в українській мові формами називного відмінка, а в іспанській мові – безприйменниковим вживанням іменника в ролі підмета: *хлопчик читає – el niño lee; пташка летить – el pájaro vuela; квітка росте – la flor crece.*

І в українській, і в іспанській мовах суб'єкт дії іноді передається іншими засобами. Речення з прямим об'єктом дії і суб'єктом, що виражений зазначеними вище способами, можуть бути трансформовані у синонімічні за змістом речення шляхом заміни активної форми дієслівного присудка на пасивну, і тоді в українській мові суб'єкт дії набуває форми орудного відмінка, а в іспанській вживається, як правило, з прийменником *por*: *Міністр прийме*

делегацию. / Delegación será recibida por el ministro. / La delegación será recibida por el ministro.

В мові суб'єкт виконує три функції: структурну, семантичну та комунікативну. Структурна функція суб'єкта полягає в тому, що він обов'язково є компонентом предикативного комплексу. Семантичною функцією суб'єкта є позначення виконавця дії, носія стану чи ознаки, позначеного в предикаті. У цій функції виступають іменники. Суб'єкт також може вказувати на носія ознаки, дії або стану.

Під об'єктом дії ми розуміємо предмет, на який спрямована в тій чи іншій формі діяльність суб'єкта. Як правило, об'єкт виражається іменником, а також іншою частиною мови, яка називає субстанцію. Поняття об'єкту передбачає наявність дії, без якої воно неможливе. З іншого боку, об'єкт, як пасивний учасник дії, співвідноситься з активним виконавцем дії – суб'єктом. Різноманіття форм вираження об'єкта в реченні дозволяє йому виконувати різні синтаксичні функції: підмета, прямого додатку, непрямого додатку.

Значення об'єкта дії в українській мові виражається, як правило, формами знахідного відмінка: *Хлопець читає газету; Я бачу людину; Ми вивчаємо іспанську мову; Я слухаю музику; Подзвони своєму другові; Олена любить сестру*. В іспанській мові спосіб маркування об'єкта дії залежить від семантичної опозиції “істота/неістота”. Неживий об'єкт дії не має особливого граматичного оформлення. Він “проявляється” в реченні завдяки перехідному дієслову, з яким семантично співвідноситься, та змісту висловлення: *El muchacho lee el periódico; Estudiamos la lengua española; Escucho la música*. Але якщо об'єкт є істотою, то на його граматичну функцію вказує прийменник *a*, який ставиться перед таким прямим додатком: *Veo a una persona; Llamo a mi amigo; Elena quiere a su hermana*

Взагалі, відмінності в граматичному оформленні еквівалентних за змістом словосполучень української та іспанської мов часто визначаються різницею семантичних значень дієслів, а також різними принципами семантичного втілення категорії перехідності/неперехідності в конкретних дієсловах. Тобто дієслова, синонімічні на міжмовному рівні, мають свої індивідуальні смислові відтінки, а перехідність/неперехідність таких дієслів семантично може сприйматися по-своєму кожною мовною спільнотою.

Об'єкт, як і суб'єкт, відображає семантику предмета. Його відмінністю від суб'єкта у функціональному плані є те, що перший виражає дійову особу, а другий виражає особу або предмет, що підпадає під його дію, тобто як суб'єкт, так і об'єкт функціонують в комплексі з предикатом.

Основним засобом мовної реалізації суб'єктно-об'єктних відношень розглядається категорія стану дієслова.

Суб'єктно-об'єктні відношення також пов'язані із парадигмою відмінків, а категорія суб'єктності/об'єктності в структурі мови формувалася на основі синтаксичної категорії відмінка.

Сутність суб'єктно-об'єктних відношень виражає специфіку відображення в мові уявлення мовця про світ.

В ситуації мовлення найтісніше пов'язаними з реалізацією суб'єктного та об'єктного змісту є її безпосередні учасники, тобто мовець та слухач. Що ж до моменту та місця здійснення мовлення, їхній зв'язок із суб'єктно-об'єктивним протиставленням видається менш очевидним.

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АППОЗИТИВНИХ КОНСТРУКЦІЙ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ VII – XVII СТОЛІТЬ

Зінченко Г.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний стан розвитку синтаксичної теорії характеризується наявністю значної кількості ґрунтовних праць, у яких розкрито природу реченнєвих структур різних рівнів та виявлено шляхи їхнього розвитку [1; 2; 3; 4]. Метою нашого дослідження є виявлення основних тенденцій розвитку аппозитивних конструкцій в англійській мові VII–XVII ст. з погляду їхньої структури та функціональних характеристик.

Аппозитивні конструкції (АК) будуються на основі семантико-синтаксичного відношення аппозиції. Стрижневим конститuentом АК є іменна фраза (NP), а залежним конститuentом – інша іменна фраза (NP), сполучникова фраза (CoP – conjunctionphrase) або аппозитивна клауза (CP – complementizerphrase).

Писемні пам'ятки давньоанглійської мови позначені високою насиченістю аппозитивними утвореннями, що виявляється у загальній кількості виокремлюваних АК у певному творі, наявності речень, що містять декілька АК, і функціонуванні АК у складі іншої аппозитивної структури. Найуживанішими у давньо-, середньо- і ранньоновоанглійській мові виявляються двокомпонентні конструкції, утворені двома кореферентними іменними фразами: NP – NP. Максимальна кількість аппозитивів сягає шести в давньоанглійській і п'яти в середньо- тараньоновоанглійській періоди.

Порівняно з АК XII–XVII ст. аппозитивним утворенням давньоанглійського періоду властива більша структурна складність у тому розумінні, що декілька структурних характеристик маніфестуються в одній АК таким чином, що вона являє собою багатоконпонентну і багаторівневу синтаксичну одиницю. Зокрема, АК зузагальнювальним елементом і конститuentом CoP ускладнюється однією або двома внутрішніми АК, які функціонують у складі іншого аппозитивного утворення. Трикомпонентні АК можуть містити дві NPs з зузагальнювальною семантикою або внутрішні АК, наприклад: (1) д.-англ. *Adamesand Euana for an wær on freolicutwafrumbearncenned, Cainand Abel (Genesis, 967–969).* – “Адама і Єви сини, двоє прекрасних дітей, народилися, Каїн і Авель”.

У давньоанглійських пам'ятках стрижневі аппозитиви зафіксовано у таких синтаксичних функціях: суб'єкт, об'єкт, генітивний детермінант, комплемент прийменника. Середньо- і ранньоновоанглійський періоди демонструють ширшу варіативність синтаксичних позицій ядерних аппозитивів, які

виконують функції суб'єкта, об'єкта, генітивного детермінанта, комплемента прийменника або дієслова, а також звертання.

Давньоанглійськими засобами морфологічної репрезентації аппозитивів слугують такі лексико-граматичні класи слів: іменники, особові займенники, прикметники, дієприкметники теперішнього часу, числівники, протоквантифікатори. Від середньоанглійського періоду спостерігається звуження парадигми частиномовних одиниць, здатних реалізовувати складники АК. У текстах XII–XVII ст. зафіксовано аппозитиви, експліковані іменниками, особовими займенниками, прикметниками і квантифікаторами, наприклад: (2) р.-н.-англ. *And for the Lawier, though Jusbethedaughterof Justice, the chiefeofvertues* <...> (*DefenceofPoesie*).

Дистрибуція складників АК у межах англійського речення VII–XVII ст. представлена контактним і дистанційним розміщенням аппозитивів відносно один одного. Позиційні характеристики конститuentів АК зумовлені декількома факторами: синтаксичною функцією АК, ступенем ускладненості аппозитивів, а також формою організації твору. Давньоанглійські прозові твори демонструють перевагу контактного, а поетичні – навпаки, дистанційного розміщення аппозитивів. У середньо- і ранньоновоанглійській мові фактор форми твору стає менш релевантним. У пам'ятках XII–XVII ст. контактне розміщення аппозитивів відносно один одного переважає над дистанційним. Пор.: (3) д.-англ. *Hwæt, me þa geweorðode | wuldresealdor || oferholtwudu, | heofonricesweard!* (*DreamoftheRood, 90–91*). – “Слухай! Мене тоді відзначив володар раю серед лісових дерев, хранитель царства небесного”. (4) с.-англ. *ForHumberkingesdeade; Humberwasihatæn* (*Brut, 1104*) – “Через смерть короля Хамбера назвали її [річку] Хамбер”.

Отже, аналіз аппозитивних утворень англійської мови VII–XVII ст. дозволив виявити такі тенденції їхнього розвитку: 1) спрощення структури АК; 2) звуження парадигми частиномовних одиниць, здатних реалізовувати аппозитиви; 3) розширення варіативності синтаксичних функцій АК у реченні; 4) збільшення переваги контактного способу розміщення складників АК відносно один одного над дистанційним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Буніятова І. Р. Шляхи розвитку мовних систем: еволюція і катастрофа / І. Р. Буніятова // Магістеріум. Серія : Мовознавчі Студії / Національний університет “Києво-Могилянська академія”. – К. : ВПЦ НАУКМА, 2011. – Вип. 43. – С. 3–8.
2. Грачова І. Є. Становлення класу слів-квантифікаторів в англійській мові (VII–XVII ст.) : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04 / Грачова Ірина Євгеніївна. – К., 2008. – 217 с.
3. Полховська М. В. Принципи структурної організації екзистенційного речення ранньоновоанглійської мови / М. В. Полховська // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія : Філологія. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – Т. 11, № 1. – С. 47 – 54.

4. Снісаренко І. Є. Інфінітивна конструкція з прийменником FOR у середньоанглійській мові: семантика та функціонування : дис. ... кандидата філол. наук : 10.02.04 / Снісаренко Ірина Євгеніївна ; Київ. нац. лінгв. ун-т. – К., 2001. – 189 с.

НАРАТИВНЕ (ДЕ)ФОКУСУВАННЯ: ІГРОВІ ПРОЕКЦІЇ **(на матеріалі романів Дж. М. Кутзее)**

Ізотова Н.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Провідною тенденцією сучасної, посткласичної теорії наративу є поступове зміщення дослідницького акценту з вивчення загальних способів оповідного текстотворення, у тому числі жанрово зумовленого, до аналізу індивідуально-авторських евристичних моделей оповіді. Відбувається своєрідна “реанімація” [5], “легітимізація автора” [6], відновлення уваги до його постаті і мовної особистості. Зміна наукових орієнтирів вимагає нових підходів для глибинного і детального осягнення стилю конкретної мовної особистості, щоб здійснити, за Б. А. Ларіним, “спектральний аналіз стилю” [3, с. 278].

З цього погляду перспективним видається ігровий напрям дослідження художнього тексту, націлений на розуміння закладених у художньому творі смислів шляхом розкриття природи ігрового коду, що їх унаочнює. В межах нашої розвідки з’ясування специфіки ігроїзації (термін Л. Г. Ретюнської) художнього тексту спирається на дві позиції. По-перше, ігрові процеси в художньому тексті ґрунтуються на використанні його симетричних/асиметричних характеристик, і по-друге, гра в художньому тексті пов’язана зі смислотворенням і “розпредметненням” розуміння тексту [1]. Перша властивість відсилає до філософських бінарних понять симетрії / асиметрії, які наразі активно залучаються до вивчення художнього тексту, друга – змушує переглянути процеси текстового смислотворення з позицій гри.

У художньому тексті симетрія фіксує стан відносної стійкості в побудові і функціонуванні одиниць будь-якого рівня. Асиметрія передбачає розгляд тексту як дифузної сутності зі стандартними, стійкими ознаками системи і периферійними, розмитими, синкретичними властивостями (аномалії) [4, с. 45]. Гра, порушуючи симетрію художнього тексту, вводить його у стан нестабільності, задаючи новий вектор тексто- та смислотворення, експлікація якого уможлиблюється завдяки механізмам оповідного (де)фокусування [2].

Загалом процеси наративного фокусування / дефокусування пов’язані з розподілом інформації в тексті, порушенням оповідної конвенції [2, с. 67] і лінгвокреативністю – властивістю породжувати “авторські” форми і значення (сенси) через перегляд, переструктурування звичних формальних і смислових зв’язків в оповіді [там само, с. 70]. У світлі лудичної (ігрової) наратології під оповідним (де)фокусуванням розуміємо два протилежних явища: з одного боку, актуалізацію, висунення на перший план окремої властивості/ властивостей

оповідного тексту, а з іншого – їх деактуалізацію, “затемнення”, “завуальювання” за допомогою певного ігрового прийому, який, запускаючи механізм гри в художній оповіді, виводить її на новий рівень інтерпретації.

Засобами оповідного фокусування в художніх творах Дж. М. Кутзее може слугувати низка ігрових прийомів. Наприклад, прийом *подієвої редуплікації* чи *рекурентності*, широко представлений в романі Дж. М. Кутзее “In the Heart of the Country”, прийом *оповідної мультипліцитності*, який є провідним для його автобіографічного роману “Summertime”, *прийом ігрової незавершеності* тощо. За допомогою останнього відбувається виведення з фокусу однієї з перцептивно сильних позицій художньої оповіді – її фіналу. Це зумовлює варіативність/альтернативність розуміння заключної частини тексту, і, відповідно, перегляд, іноді реінтерпретацію змісту твору в цілому, наприклад:

Vercueil stood on the balcony staring out over a sea of rustling leaves. I touched his arm, his high, peaked shoulders, the bony ridge of his spine. Through chattering teeth I spoke: 'What are you looking at?'

He did not answer. I stood closer. A sea of shadows beneath us, and the screen of leaves shifting, rustling, like scales over the darkness.

'Is it time?' I said. I got back into bed, into the tunnel between the cold sheets. The curtains parted; he came in beside me. For the first time I smelled nothing. He took me in his arms and held me with mighty force, so that the breath went out of me in a rush. From that embrace there was no warmth to be had [7, p. 198].

Ігровий потенціал наведеного вище фіналу роману “Age of Iron” визначається його смисловою неоднозначністю, яка створюється за рахунок представлених в ньому візуальних, звукових і тактильних образів. Словесними засобами втілення образності є гіперболізовані метафори *a sea of rustling leaves*, *a sea of shadows* і художнє порівняння *the screen of leaves shifting, rustling, like scales over the darkness*, які додатково створюють атмосферу містичності та стривоженості. Загальна тональність невизначеності підсилюється мовчанням одного з персонажів (*He did not answer*). Словесні метафори *the breath went out of me in a rush* та *from that embrace there was no warmth to be had*, і той факт, що жінка більше не відчуває запахів (*I smelled nothing*), ймовірно, вказують на те, що роман закінчується смертю головної героїні. Як показує приклад, оповідне (де)фокусування може підсилюватися лексико-семантичним і синтаксичним стилістичними засобами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богин Г.И. Тексты, возникшие в ходе языковой игры / Г.И. Богин // Филология. – 1998. – № 14. – С. 29–36.
2. Ирисханова О.К. Игры фокуса в языке. Семантика, синтаксис и прагматика дефокусирования / Ольга Камалудиновна Ирисханова. – М.: Языки славянской культуры, 2014. – 320 с.
3. Ларин Б.А. Эстетика слова и язык писателя. Избр. статьи / Борис Александрович Ларин. – Л.: “Художественная литература”, 1974. – 288 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями і проблеми: Підручник / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава: Довкілля-К, 2008. – 712 с.

5. Філатова О. Від "смерті" до "реанімації": метаморфози авторства в сучасному літературознавстві / О. Філатова // *Studia Methodologica*. – Тернопіль, 2009. – № 29. – С. 169–174.
6. Юдін О.А. Легітимізація автора в художньому і літературознавчому дискурсах : автореф. ... доктора філол. наук: спец. 10.01.06 "Теорія літератури". – К., 2016 – 41 с.
7. Coetzee J.M. *Age of Iron* / John Maxwell Coetzee. – N. Y.: Penguin Books, 2012. – 198 p.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ ПРОСТОРУ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Кагановська О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Результати дослідження семантики художнього тексту останніх десятиліть позначили динамічний підхід до формування теорій, сутність яких полягає у відповіді на питання щодо процесів, що відбуваються у художніх творах. Постановка цього питання, що підтверджують праці вітчизняних дослідників художнього тексту, пояснюється зверненням до глибинних семантичних процесів у художньому тексті й розглядається як закономірне явище у розвитку філологічної науки, пов'язане з необхідністю виділення, аналізу й послідовного опису досліджуваних творів.

Термінологічна невизначеність поняття текстового концепту, відсутність комплексного підходу до дослідження текстових концептів художнього твору зумовлюють необхідність подальшого всебічного аналізу його природи з використанням новітніх методик, зорієнтованих на проникнення в глибинні механізми художньої творчості. При комплексному підході до вивчення текстових концептів художнього твору на перший план виходить інтеграція когнітивного і наративного планів, яка дозволяє простежити та проаналізувати динаміку розгортання текстових концептів і продемонструвати їхню структурну розгалуженість.

Наприкінці ХХ сторіччя у романських дослідженнях з проблематики художнього тексту окреслилися нові смислотвірні тенденції, пов'язані з перенесенням акценту на специфіку зв'язку автора мистецького твору з описуваною ним художньою реальністю. Процеси, що проходять в художньому тексті, пояснюються, виходячи як із ролі автора, так і співучасті читача у текстотвірному процесі. У вираженні смислу тексту через мережу семантичних одиниць насамперед постає дослідження концептуальної організації художнього тексту, що розгортається як ієрархічна текстова структура змістового рівня.

У ряді романських досліджень запропоновано розгляд художнього тексту як абстрактної моделі, що організує висловлювання. Відповідно до загальноприйнятої формули структурування тексту, з його розумінням як теоретичної абстракції (*текст = дискурс – контекст*), підкреслюються суттєві характеристики тексту, а саме його здатність до виокремлення з оточення і

варіювання способів реалізації. У такому ракурсі художній текст окреслюється як своєрідне силове поле, всередині якого здійснюється певний опір. Подібний опір розуміється як зв'язок семантичного і формального планів між тим, що вже було сказано, і тим, на що зорієнтована кінцівка художнього твору, тобто на всьому семантичному просторі, на якому розгортаються текстові концепти.

Така характерна якість текстових концептів художнього тексту, як **імплікативність**, визначає залучення комплексної методики дослідження з перенесенням центру уваги на поєднання лінгвістики і поезики і подальшим виділенням їх в особливу філологічну галузь, яка, будучи близькою до мовознавства і літературознавства, водночас є відмінною від одного й другого. Вивчення концептуальної організації художнього тексту стає переважальною у дослідженні його семантики, що зумовило пріоритетність концептуального підходу у лінгвопоезиці.

Одна з фундаментальних тез концептуального підходу до вивчення семантики художнього тексту виходить із положення щодо відносної незавершеності художнього тексту. Художній характер твору розкривається не в копіюванні і кодуванні дійсності, а в дієвому її відображенні і перетворенні. Традиційність уваги до знакового характеру художнього тексту полягає у розумінні художнього тексту як складного знаку найвищого порядку з множинністю значень. У вітчизняній лінгвістиці положення про різносмисловість, двошаровість мови інтегроване в понятті подвійності, стереоскопічності світу художньої літератури. Стереоскопічність стає тим важелем, що визначає глибинність семантики художнього тексту і зумовлює її дослідження як явища, знаковий характер якого визначає його імпліцитний характер. Така властивість художнього тексту, як природна імпліцитність, ґрунтується на здатності текстів передавати не лише те, що має буквальну інтерпретацію, але й те, що “втягнуто у текст” асоціаціями і конотаціями.

Імпліцитний характер художнього тексту визначив усталеність тенденції комплексного розгляду художнього тексту в останні десятиліття, нарівні з іншими різномісними одиницями й елементами тексту в аспекті їхніх віртуальних потенцій і актуальних якостей, що проявляються у створенні тексту як комунікативної одиниці, у формуванні загальних і часткових текстових категорій.

У дослідженні текстових концептів художнього твору наряду з концептуальним підходом роль відіграє роль взаємне врахування герменевтичного та психологічного підходів. У художньому тексті вбачається тип мовлення, опосередкований шляхом “оповідач → персонаж”, таким чином, що оповідачеві надається об'єктивний статус, а персонажу – суб'єктивний. Французькі дослідження, що традиційно зумовлені *психологічним* підходом до художнього тексту, виходять з його суб'єктивно-об'єктивного характеру. За такого підходу художній текст розглядається як цілісне утворення, що реалізує найрізноманітніші засоби мовного і розумового рівнів. Таким чином, у художньому тексті природньо закладене підґрунтя мовно-розумового плану, що зумовлює перенесення акценту або на психоаналіз, або на особистість

письменника чи читача. Динаміка логіко-сміслових відношень у парі “письменник – читач” пояснюється семантичною багатогранністю художнього тексту, розкриваючись в оповідному ланцюгу.

Відкривається простір для набуття художнім текстом множинності, якою передбачена “неусуненість” смислів, що переходить межі їхнього простого співіснування. Йдеться про таку множинність смислів, що створює “багатосміслову напруженість” (термін наш. – О.К.). У термінологічному плані через багатосміслову напруженість відбувається конденсація текстових елементів мовного і мовленнєвого рівнів, що коригує напрями проходження смислових ліній у семантичному просторі художнього твору.

ДИСКУРС ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО АНАЛІЗУ

Казимирова Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

На сьогоднішній день поняття дискурсу є одним з основних понять лінгвістики, що досліджується у рамках прагмалінгвістики, когнітивної лінгвістики, лінгвістики тексту та ін. Поряд з цим не існує єдиного загальнозживаного визначення цього поняття, комплексного підходу до цього явища, адже різні науковці пропонують свої трактування поняття “дискурс”. Це закономірно, адже відомо, що чим складніший об’єкт пізнання, тим більше він може мати ймовірних визначень. Жодна з дефініцій не охоплює усіх аспектів значення терміна, його походження і функціонування та потребує подальших практичних спостережень і теоретичних узагальнень.

Дискурс можна охарактеризувати як певне повідомлення різножанрової тематики з ознаками когерентності і когезії, єдністю змістових, тематичних і лінгвістичних компонентів, що подане в усній або письмовій формі у вигляді одного чи кількох висловлювань і вживається як у мовному, так і у позамовному контекстах [3].

У гуманітарних науках дискурс розглядається як багатозначний феномен, для аналізу якого використовуються різноманітні підходи: прагматичний, етнографічний, когнітивний, критичний дискурсивний аналіз, наратологічний і функціональний.

•Прагматичний підхід.

Вагоме значення прагматичний підхід становить для вивчення контекстуальної зумовленості прагматичних функцій висловлювання.[1] В основі цього підходу лежить твердження про те, що мова використовується не лише для опису світу, але й для виконання певних дій. Прагматичний підхід до дослідження дискурсу базується на засадах загальної теорії кореляції між використанням мови та соціокультурними контекстами і на вивченні мовної комунікації як соціального і культурного феномена.

•Етнографічний підхід.

За допомогою етнографічного підходу досліджуються вербальні і невербальні елементи як складові культури. Важливе значення етнографічного

підходу полягає у можливості виявлення культурно маркованих стратегій дискурсу і поглибленні дослідження інтеркультурних та інтракультурних особливостей комунікації [4].

- Когнітивний підхід.

Когнітивний підхід передбачає дослідження дискурсу на основі аналізу репрезентації знань у дискурсі у вигляді моделей ситуацій (Т. ван Дейк)[3] або фреймів (Б. Деллінжер) [3].

- Критичний дискурсивний аналіз.

Вивчення питань впливу ідеології, влади, соціальних відносин і статусу відбувається у межах критичного дискурсивного аналізу. Вважається, що ідеологія знаходиться на рівні прагматики, а комунікація відбувається завдяки однаковому розумінню учасниками дискурсу видів текстів і їх індексації [3].

- Наратологічний підхід.

Аналіз наративу є базовим у структурі вивчення художнього дискурсу, за допомогою якого моделюється культурно-лінгвістичний універсал відповідної епохи на основі встановлення комунікативних і стилістичних параметрів [2].

- Функціональний підхід.

Під час аналізу дискурсу обов'язково слід враховувати такі елементи мови: контекст, до складу якого входять поле – соціальна дія (що саме відбувається), тенор – рольова структура (статус, ролі учасників), спосіб – символічна організація тексту, роль мовних засобів; семантику, що складається з трьох компонентів – ідеаційної семантики (змісту пропозиції), інтерперсональної семантики (висловлення ставлення до змісту пропозиції), текстуальної семантики (тематичної і рематичної структури), а також графічні, фонологічні, лексичні і граматичні аспекти. До важливих питань функціонального підходу відноситься проблема вибору структури і жанрів дискурсу, інтеракційних факторів, референтних форм [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Grenoble L. A. Discourse Analysis // <http://www.indiana.edu/slavont/SLING2k/postpapers/grenoble.pdf>
2. Ifversen J. Text, Discourse, Concept: Approaches to Textual Analysis // Kontur, 2003. – No7. – P. 60-69 // <http://www.kontur.net>
3. Joachim Scharloth. Linguistische Diskursanalyse; Überblick, Problem, Perspektiven. // scharloth.com/publikationen/
4. Stembrouck S. What is meant by discourse analysis // <http://www.bank.rug.ac.be/da/da/htm>

ЖІНОЧІ ОБРАЗИ В ТВОРАХ МОХАНА РАКЕША

Каленченко Є.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Мохан Ракеш (1925 – 1972) відомий індійський письменник, представник літературного руху “Нове оповідання” (“Наі кахані”), який виник в Індії в 60-х роках двадцятого століття. Письменники руху за “нове оповідання” та їх

послідовники почали викривати болючі проблеми тогочасного індійського суспільства і особистості. Серед тем, які вони обрали, досі залишається актуальною тема стосунків між чоловіком та жінкою й тема місця особистості в соціумі.

В індійському суспільстві сім'я, родина та обов'язки по відношенню до членів сім'ї традиційно ставляться на перше місце. Але образ жінка, яка була й є серцем організму під назвою "сім'я", довгий час залишався в тіні. Вона мала бути люблячою, терплячою, все і всіх розуміти, пробачати, а головне – змиритися зі своєю долею, зі своїм становищем. Такі питання, як конфлікти між подружжям, незахищеність жінки в суспільстві і навіть у шлюбі, були зовсім непопулярними сюжетами для творів індійських письменників. Та фундатори руху за "нове оповідання", описуючи життя "маленької людини", почали привертати увагу читача до особистих проблем жінок. Одним з них був і Мохан Ракеш, який у своїх творах намагався показати недоліки в традиційних поглядах індійців на такі явища як стосунки між чоловіком та жінкою, бажання людини особистої свободи, щастя, місце жінки в сім'ї та суспільстві, нещасливі шлюби, розлучення та інше. Адже саме ці теми довгий час намагалися обминати, бо їх вирішення вимагало змін у поглядах самих індійців [2, с. 273].

Про свої твори автор писав: "Переважає більшість моїх новел це спроба розказати історію перенесення страждань та почуття самотності окремої особи в певних умовах. Це історія самотньої людини, яка живе не поза суспільством, а яка відчувається самотньою серед людей. Історія про людину, яка приймає і терпить свій душевний біль. Це спроба побачити нерозривний зв'язок між особою та суспільством, незважаючи на їх взаємну ворожнечу. Прагнення показати, що життя людини – копія життя суспільства, а суспільство – віддзеркалення страждань людини" [4, с. 41].

Жіночі образи в творах Ракеша – це образ звичайної жінки, яка несе на собі тягар щоденних турбот про чоловіка, дітей, батьків та інших. Образ жінки, яка так просто ладна жертвувати собою заради блага інших, забуваючи про власні почуття та потреби. Часто вона відчувається самотньою навіть з сім'єю, з ріднею. Це образ жінки, яка гостро потребує розуміння та турботи.

Однією з особливостей творів Мохана Ракеша можна вважати те, що дуже часто в душевному стані головних героїв, в їхніх проблемах, ми впізнаємо особисте життя самого автора. Так дві новели "Ще одне життя" (1961) та "Визнання" (1972) – це відверті історії з життя самого автора. У творі "Ще одне життя" висвітлюється проблема нещасливого шлюбу. Непорозуміння між головним героєм та його дружиною призводять до розлучення, яке стало травмою для бувшого подружжя, але найбільше страждає дитина, дівчинка на ім'я Навніт. В творі постає образ Навніт, доньки головного героя, вона лишається жити з матір'ю, але дуже любить батька і розлука з ним крає їй серце. Навніт з матір'ю переїздить в інше місце, її зустрічі з батьком стають все рідшими, і через деякий час він усвідомлює, що вони з донькою віддаляються один від одного.

Образ міс Пал в однойменній новелі – це опис життя жінки, в якій немає власної сім'ї. Вона працює в одній з державних установ Делі, спілкується з великою кількістю людей щодня, але це не дає їй відчуття повноти життя. Навпаки, – натоп, метушня мегаполісу втомлюють її, породжують почуття власної неповноцінності, загострюють відчуття самотності. Тому міс Пал часто їздить у невелике містечко Куллу, щоб відпочити душею. Дуже вміло та з глибоким розумінням автор зображує головну героїню та її емоційний стан.

У творі “Пустота” перед читачем постає образ заміжньої жінки, яка живучи зі своїми рідними (з чоловіком та донькою), почувається самотньою. Це почуття виникло в головній героїні через те, що чоловік ставиться до неї з байдужістю. Вона не може наважитись поговорити про свій біль з людиною, яка здавалося б, має бути їй другом. Жінка намагається уявити, як почуватиметься чоловік, якщо одного дня вона не повернеться додому. Хочє зробити якийсь рішучий крок, спровокувати переломний момент в стосунках. Хочє, та все ж не наважується, боїться зруйнувати сім'ю.

Новела “Заміжні” розповідає про нелегкі долі двох жінок з різного середовища. Манорма – освічена жінка, яка працює директором школи. Вона заміжня, але її чоловік змушений жити і працювати в іншому місті, щоб допомогти стати на ноги своїм численним молодшим братам та сестрам. Подружжя домовилося поки не заводити дітей. Манорма квартирує при школі, але шкільний гамір та клопоти не завадили самотності поселитися в серці жінки. Іноді вона ділиться своїми переживаннями з прибиральницею на ім'я Каші. Каші – неписьменна, має повну хату діточок і гульвісу-чоловіка, який б'є її, забирає гроші і зникає на рік чи півроку, потім повертається і все повторюється знову. Образи Манорми і Каші одночасно такі різні і такі подібні. Обидві жінки відчуюються незахищеними і нещасними у шлюбі [4, с. 44].

Ще один образ заміжньої жінки спостерігаємо в оповіданні “Її хлібці” (“Її роті”). Бало – трохи наївна працелюбна, старанна сільська жінка. Її чоловік працює водієм і вона щодня о другій годині приносить йому свіжоспечені хлібці на обід. Одного дня, через домашні клопоти, вона спізнилася на кілька хвилин і чоловік вже поїхав у рейс. Жінка в розпачі лишилася сидіти на зупинці. Їй здається, що чоловік розгнівався на неї й покине її. Стривожена жінка прочекала його аж до дев'ятої години вечора. Коли чоловік повернувся з рейсу й побачив дружину, він настільки був зворушений її відданістю, що навіть знайшов слова, щоб втішити її [4, с. 46].

Отже бачимо, що жіночі образи в творах Ракеша – це матері, дружини, доньки зі своїми щоденними турботами, переживаннями та почуттями, які автор розумів та намагався донести іншим.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чельшев Е.П. Литература хинди. Краткий очерк / Е.П. Чельшев. – М., 1968.
2. Чельшев Е.П. Индийская литература вчера и сегодня / Е.П. Чельшев. – М., 1989.
3. Серебряков И.Д. Литературы народов Индии / И.Д. Серебряков. – М., 1985.

4. प्रतिभा अग्रवाल, भारतीय साहित्य के निर्माता: मोहन राकेश. – नई दिल्ली, 1992.
5. मोहन राकेश, क्वार्टर. – दिल्ली: राजपाल, 1972.
6. मोहन राकेश, मेरी प्रिय कहानियाँ. – दिल्ली: राजपाल, 1971.

НОСТРАТИЧНА МАКРОСІМ'Я НА ТЛІ ІНШИХ ГІПОТЕТИЧНИХ МАКРОСІМЕЙ

Капанов Я.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Лінгвістична макрокомпаративістика, зосереджуючи свою увагу на вивченні, з одного боку, далекої спорідненості великих мовних сімей, мовних угруповань, підгур, окремих мов і т. ін., а з іншого, – принципів об'єднання мовних сімей (генетичний, ареальний тощо), спрямовує вектор своєї діяльності на визначення місця ностратичної макросім'ї серед інших макросімей. Так, за версією С. А. Старостіна, до складу гіпотетичної макросім'ї мов ще більш високого рівня – *борейської гіперсім'ї мов* – входять принаймні, окрім ностратичної, ще й інші чотири гіпотетичні макросім'ї [1], які спробуємо розглянути нижче. До речі, таке гіпотетичне положення вченого отримало також визнання в американській лінгвістиці (див. праці Х. К. Флемінга), а її дослідники назвали її “глобалістикою” – підбір “всесвітніх етимологій” (“global etymologies”), тобто коренів слів, спільних для всіх відомих макросімей.

I. Сино-кавказькі мови (дене-кавказькі) – гіпотетична макросім'я, запропонована С. А. Старостіним у 80-х рр. ХХ ст. (однак перші дослідження в цьому напрямку провів ще А. Тромбетті на початку ХХ ст.). До цього угруповання належать декілька мовних сімей та ізольованих мов Євразії та Північної Америки. Незважаючи на те, що це об'єднання відкидається багатьма лінгвістами (див. праці L. Campbell, I. Goddard та ін.), проте користується широкою популярністю серед прихильників макрокомпаративістики Г. С. Старостіна, у тому числі й Дж. Д. Бенгтсона, М. Рулена та В. Шеворошкін. Дослідники припускають, що прабатьківщиною носіїв сино-кавказької макросім'ї мов був іранський Загрос, на північ від Родючого Півмісяця.

II. Аустричні (австричні) мови (лат. *auster* – південь) – гіпотетична макросім'я мов, яка об'єднує австроазійські, австронезійські, дун-тайські (тай-кадайські) і мови мяо-яо. Гіпотезу австронезійсько-австроазійської спорідненості було обґрунтовано в працях австрійського вченого В. Шмідта. Дослідник припускав спорідненість малайсько-полінезійських (австронезійських) мов з мовами австроазійськими (мон-кхмерськими та мунда). Пізніше його позицію підтримав американський учений П. Бенедикт, який відніс до цієї макросім'ї (яка отримала назву австричної) тай-кадайські мови (раніше їх помилково зараховували до сино-тибетських). Окрім цього, припущення про спорідненість мяо-яо з австроазійськими знайшло відображення в працях французького вченого А. Одрікура та ін. Бенгтсон

Джон, окрім зазначених вище чотирьох сімей, до складу аустричних мов відносить два ізоляти – айнську та ніхалі.

III. *Афразійські мови* – мови, що належать до афразійської сім'ї чи макросім'ї мов. Раніше їх називали семіто-хамітськими, але після того, як було встановлено, що вони не поділяються на 2 гілки: семітську азійську і хамітську африканську, були перейменовані на *афроазійські* або в більш усіченій формі – *афразійські*. Ще одна маловживана назва – *еритрейські* (“червономорські”). За ностратичною гіпотезою, входять як мовна сім'я до ностратичної макросім'ї. Цієї думки дотримується мовознавець А. Б. Долгопольський, а, за версією С. А. Старостіна і Ю. Мілітарьова, є окремою макросім'єю, спорідненою з ностратичною. На сьогодні наявні 2 версії походження афразійських мов: *давніша* – їхня прабатьківщина – Північна Африка, звідки вони за механізмом дифузії поширились до Азії (автор теорії – радянський африканіст Ольдерогге, підтримав теорію археолог Павло Долуханов); *“натуфійська” теорія* – носіями праафразійської мови були носії натуфійської археологічної культури в Південно-Східній Азії (автори – мовознавець Ю. Мілітарьов та історик Шпільман) [2].

IV. *Америндські мови* – це мовна макросім'я, запропонована Дж. Грінбергом у його праці “Language in the Americas” [5]. Дослідник припустив, що всі індіанські мови Америки належать до однієї з трьох мовних сімей. За його версією, лише незначна кількість мов, сконцентрованих у Північній Америці, належать до запропонованих раніше мовних сімей на-дене та ескімосько-алеутських мов. Усі інші мови, які зазвичай розглядаються як пов'язані у десятки окремих і неспоріднених між собою мовних сімей, Дж. Грінберг відносить до америндської макросім'ї. Через велику кількість методологічних прорахунків у дослідженні подібності між мовами цю гіпотезу було здебільшого відхилено лінгвістичною спільнотою.

У підсумку відзначимо, що на сьогодні продовжують обстоювати гіпотези щодо місця ностратичної макросім'ї серед інших гіпотетичних макросімей, серед яких: сино-кавказькі (дене-кавказькі), аустричні (австричні), афразійські й америндські мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бурлак С. Сравнительно-историческое языкознание / С. Бурлак, С. Старостин. – М.: Академия, 2005. – 432 с.
2. Дьяконов И.М. Семито-хамитские языки. Опыт классификации / И. М. Дьяконов. – М.: Наука (ГРВЛ), 1965. – 120 с. – (Языки народов Азии и Африки).
3. Дыбо В.А. Проблемы изучения отдаленного родства языков / В. А. Дыбо, И.И. Пейрос // Вестник Российской Академии Наук. – М., 1985. – № 2. – С. 55–66.
4. Dolgopolsky A. The Nostratic Macrofamily & Linguistic Paleontology / Aron Dolgopolsky. – McDonald Institute for Archaeological Research, 1998. – 116 p.
5. Greenberg J.H. Author's precis and reply to review of Language in the Americas /

СЛОГАН ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ РЕКЛАМНОГО ТЕКСТУ

Каратєєва Г.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Будь-який текст – літературний, поетичний, рекламний тощо – передбачає певний вплив на свого адресата, який, у свою чергу, може бути здійснений тільки за умов дотримання певних норм та правил побудови того чи іншого типу дискурсу. Останні роблять можливим процес кодування інформації, метою якого є досягнення бажаного ефекту. Відтак, задатком реалізації успішного рекламного дискурсу, тобто дискурсу, що реалізує поставлені задачі, а саме – надання інформації щодо товарів, послуг тощо з ціллю їх просунення та збуту, є знання: знання його структури, принципів функціонування, правил та обмежень.

Кожний рекламний текст вирізняється чіткою структурою, що містить заголовок, основний текст та слоган; останні є його базовими елементами. Окрім того, зазначені фундаментальні елементи можуть доповнюватися підзаголовком, вставками, рамками, печатками, реквізитами фірми, логотипами й автографами [4]. Подібну композиційну модель виокремлює і А.В. Олянич. Його модель передбачає наявність заголовку, основного тексту, завершення, слогану та контактної адреси. Однак, автор зазначає, що ця модель може різнитися через видалення або додавання деяких структурних складових, що цілком залежить як від цілей кожного окремого тексту, так і певної комунікативної ситуації [3, с. 14]. На наш погляд, йдеться про єдину стандартну структурну модель рекламного дискурсу, що допускає термінологічну множинність та певний комплекс факультативних складових. Кожний із вищеназваних елементів має свою конкретну задачу, але, слоган (з галльської мови “бойовий клич”), на наш погляд, не тільки відіграє ключову роль у реалізації мети будь-якого успішного рекламного дискурсу, але й виступає обов’язковим структурним елементом останнього. Варіативність типів слоганів пояснюється різноманітністю цілей і задач рекламних акцій, широким набором характеристик товарів, що рекламуються, особливостями цільової аудиторії. Однак, всі види слоганів мають спільну функціональну складову. Мета будь-якого слогану – полонити адресата, викликати зміни у поведінці потенційного клієнта, вплинути на вектор його відношення до товару, що рекламується та знищити конкурентів. Він повинен робити підсумок щодо привабливих характеристик продукту / компанії, створюючи тим самим повідомлення у повідомленні, що легко запам’ятовується. Основними функціями рекламного слогана є: 1) функція впливу, яку можна визначити як сукупність емотивної, естетичної функцій і функції переконання; 2) інформаційна функція, яка полягає у повідомленні необхідних даних про об’єкт реклами. Зазначені функції реалізуються в слогані на всіх мовних рівнях: лексичному, граматичному, фонетичному тощо [1; 2; 5].

За змістово-формальним критерієм розрізняють такі типи слоганів: слоган торгової марки або корпоративний слоган (*le slogan de marque, la signature*); слоган-“зачіпка” або слоган-заголовок / хедлайн (*le slogan d'accroche* або *headline*), який виступає лозунгом певного товару та розміщується у верхній частині рекламного повідомлення; слоган-фундамент (*le slogan d'assise* або *base-line*) або слоган-“луна”, що синтезує економічну стратегію підприємства або серії товарів, надає інформацію щодо товару, експліцитно представляє зв'язок “візуального” з останнім, завжди пов'язаний із заголовком та розташовується у нижній частині рекламного простору. Слогани-“зачіпки” – дуже мобільні та гнучкі елементи, що з легкістю підлаштовуються під інтереси споживача, які у XXI столітті стрімко змінюються. Слоган торгової марки має більш довготривалу, але еволюційну природу, оскільки його призначення вимагає від нього не тільки відповідати сучасності та її потребам, але й змінам у політиці, концепції підприємства. Так, французький автомобільний концерн “Renault” протягом 1985-2000 рр. використовував слоган “Des voitures à vivre”, який був змінений у 2000 році на “Créateur d'automobiles”, згодом – на “Il est temps de changer”, а в 2009 році – на “Changeons de vie, changeons l'automobile” [6]. Ключова позиція слогану пояснюється тим, що саме він демонструє сутність, філософію організації, її корпоративну політику, а отже, саме він у більшості випадків має одиничну природу, тобто характеризує компанію, а не її продукт. Рекламний слоган є домінантним поліфункціональним структурним елементом рекламного дискурсу, що вирізняється типологічною і мовною варіативністю та виокремлює компанію або її продукцію серед конкурентів, впливаючи на свідомість і навіть підсвідомість цільової аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алешина В. В. Лингвистические особенности англоязычных рекламных слоганов / В. В. Алешина // Современная филология : материалы III Междунар. науч. конф. – Уфа : Лето, 2014. – С. 103–108.
2. Куликова В. Е. Языковая специфика рекламного дискурса / В. Е. Куликова // Вестник Нижегородского университета им. Н. И. Лобачевского. Филология. Искусствоведение. – Нижний Новгород, 2008. – № 4. – С. 197–205.
3. Олянич А. В. Рекламный дискурс и его конститутивные признаки / А. В. Олянич // Рекламный дискурс и рекламный текст : коллективная монография; [науч. ред. Т. Н. Колокольцева]. – М. : Флинта : Наука, 2011. – С. 10–37.
4. Тюрина С.Ю. О понятиях рекламный текст и рекламный дискурс: [Електронний ресурс] / С. Ю. Тюрина // Вестник Ивановского государственного энергетического университета имени В. И. Ленина. – Ивановск, 2009. – Вып. 1. – Режим доступа : <http://ispu.ru/files/75-77.pdf>.
5. Approche méthodologique de l'annonce publicitaire: розділ презентації / [Електронний ресурс]. – Режим доступа : <http://asl.univ-montp3.fr/e31slmc/cours/powerpoint/E33-Presentation-2.pdf>.
6. Pompey J. Renault change sa signature : [Електронний ресурс] / J. Pompey. – Les Echos. – Режим доступа :

ДОСЛІДЖЕННЯ НІМЕЦЬКОЇ РЕФОРМАЦІЇ В СУЧАСНІЙ ВІТЧИЗНЯНІЙ ІСТОРІОГРАФІЇ

Каріков С.А.

Національний університет цивільного захисту України

У 2017 р. людство відзначає 500-річчя від початку Реформації в Німеччині. Вплив подій Реформації на економічний, політичний, культурний розвиток суспільства Нового часу є незаперечним. За висловом професора Х. Йессе, Мартін Лютер із його теологічними висновками став передвісником оновлення церкви, держави, суспільства, політики, науки [1, с. 104].

У зв'язку з ювілеєм Реформації набуває актуальності огляд досягнень вітчизняної історіографії у цій сфері. На думку вчених, наукова безсторонність істориків Східної Європи може вдало компенсувати і вже компенсує загальну статистику вітчизняних досліджень, присвячених німецькій Реформації [2, с. 336]. Тому варто простежити головні тенденції сучасних вітчизняних праць з історії реформаційного руху в Німеччині. Для цього звернемося до характеристики наукової діяльності дослідників зазначеної проблеми.

Видатний медієвіст Ю.О. Голубкін, працюючи на історичному факультеті ХНУ імені В.Н. Каразіна, після 1991 р. зосередив увагу на вивченні окремих епізодів біографії і творчої спадщини Мартіна Лютера, переклав російською мовою найбільш важливі твори великого реформатора. У 1992 р. Ю.О. Голубкіним була видана збірка творів Лютера періоду 1520–1526 рр. “Время молчания прошло”, у якій було вміщено докладний історико-біографічний нарис [3]. На згадку заслуговує і збірка “Жить і возвещать дела Господни”, що містила важливі твори Лютера [4]. Для перекладів Ю.О. Голубкіна характерні глибоке знання тонкощів лютеранського віровчення, скрупульозний добір слів, оскільки в теологічних текстах важливими є навіть дрібні нюанси смислів [5, с. 43]. На жаль, передчасна смерть у 2010 р. не дала змоги Ю.О. Голубкіну завершити монографію, присвячену життю й діяльності Лютера. Виявом пошани до невпинної праці дослідника стала видана у 2011 р. збірка його вибраних статей [6].

Продовжує плідно працювати над проблемами історії Реформації В.О. Дятлов – учень Ю.О. Голубкіна, нині – перший проректор, проректор з науково-педагогічної роботи ЧНПУ імені Т.Г. Шевченка. У 1997 р. В.О. Дятлов видав монографію, присвячену складу, становищу і місцю нижчих верств населення в соціальній ієрархії німецького міста раннього Нового часу. Ґрунтовне дослідження комплексу джерел дало змогу автору дійти висновку щодо сприяння нижчих верств німецького міста глибокому соціальному наповненню антиклерикального руху, його орієнтації на вирішення широкого комплексу соціально-політичних і релігійно-етичних проблем [7, с. 348]. Поглиблюючи вивчення проблеми, В.О. Дятлов у 2010 р. видав нову книгу, у

якій на широкому історичному матеріалі відтворено шлях німецького суспільства від реформ до Реформації. Остання представлена як велетенський “антропологічний” переворот, що розпочався з революційного оновлення найбільш глибоких і фундаментальних уявлень про сутність людини [8, с. 298]. В.О. Дятлов також є автором низки статей, присвячених церковно-релігійним і соціально-політичним аспектам Реформації (діяльність Андреаса Карлштадта, боротьба герцога Георга Саксонського з євангелічним рухом та ін.).

Вагомий внесок у дослідження історії Реформації вніс П.М. Котляров, який нині обіймає посаду завідувача кафедри історії мистецтв КНУ імені Тараса Шевченка. Його основна увага зосереджена на вивченні життя та творчості Філіпа Меланхтона – одного з найближчих соратників Лютера. Релігійно-політична та педагогічна діяльність Меланхтона, до якої П. М. Котляров звернувся у своїй кандидатській дисертації [9], і нині продовжує залишатися головним предметом дослідження автора.

Дослідниця історії Ганзи Н. Г. Подаляк не оминула увагою і ті сторони життя ганзейських міст Північної Німеччини, які були пов’язані з подіями Реформації. Зокрема, у своїй монографії вона приділила увагу соціально-політичній боротьбі у Ростоку та Любеку у 1520–1530-х рр. [10, с. 275–292].

Отже, представники сучасної вітчизняної історіографії здійснили вагомий внесок у вивчення різноманітних аспектів історії Реформації. Сподіваємося, що головні тенденції розвитку історичної думки у напрямі вивчення реформаційного руху буде збережено наступними поколіннями дослідників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Jesse H. Dr. Martin Luthers 95 Thesen / H. Jesse. – Weimar; Eisenach : Wartburg Verlag, 2012. – 108 S.
2. Лиман С. И. Немецкий акцент “Свинцового века” / С. И. Лиман // Древности 2013. – X.: ООО “НТМТ”, 2013. – С. 336–341.
3. Лютер М. Время молчания прошло / М. Лютер; пер с нем., ист. очерк, комментарии Ю.А. Голубкина. – 2-е изд. – Харьков: Око, 1994. – 352 с.
4. Лютер М. Жить и возвещать дела Господни / М. Лютер; пер с нем., предисловие, послесловие и комментарии Ю. А. Голубкина. – X.: Майдан, 2001. – 392 с.
5. Сорочан С.Б. Четверть века пути в средневековье: медиєвистика на историческом факультете Харьковского университета / С.Б. Сорочан, А.Н. Домановский // Вісник ХНУ імені В.Н. Каразіна. – 2015. – № 1145. – Серія: Історія. Вип. 50. – С. 41–58.
6. Голубкин Ю.А. Исследования о Мартине Лютере: Статьи и воспоминания / Ю.А. Голубкин; сост. А.Н. Токарев, С.А. Кариков; отв. ред. С.Б. Сорочан. – X.: ХНУ имени В. Н. Каразина, 2011. – 192 с.
7. Дятлов В.О. “В ім’я Бога і загального добра”. Нижчі верстви населення німецького міста і Реформація / В.О. Дятлов. – Чернігів: Сіверянська думка, 1997. – 351 с.

8. Дятлов В.О. Реформи і Реформація в Німеччині (XV–XVI століття) / В.О. Дятлов. – Чернігів: Чернігівський національний педагогічний університет імені Т.Г. Шевченка, 2010. – 308 с.
9. Котляров П. М. Світогляд і релігійно-політична діяльність Філіпа Меланхтона: автореф. дис. ... канд. іст. наук: 07.00.02 – всесвітня історія / П. М. Котляров; Київ. нац. ун-т. – К., 2000. – 20 с.
10. Подалаяк Н. Г. Могутня Ганза. Комерційний простір, міське життя і дипломатія XII–XVII століть / Н. Г. Подалаяк. – К.: Темпора, 2009. – 360 с.

ГРАФІЧНІ ЗАСОБИ НЕГАТИВНОГО МАРКУВАННЯ ІМІДЖУ АРТИСТА У ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ

Карпенко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Доба інформаційного суспільства зумовила зростання ролі інформації та знань, що стають доступнішими з одного боку завдяки сучасним технічним засобам, а з іншого – мережі Інтернет, як осередку вільного поширення інформації та встановлення контактів між людьми. Важливе місце у формуванні глобального інформаційного простору посідає використання візуального компонента повідомлення. Тому автори статей про артистів сучасних Інтернет-видань усе більше послуговуються графічними засобами нового формату, відкриваючи нові обрії для лінгвістичних досліджень.

Тексти засобів масової комунікації, як продукту газетного дискурсу, можна віднести до **креолізованих** текстів, які є поєднанням двох негомогенних частин: вербальної та невербальної [1, с. 8]. “Вибір того чи іншого засобу залежить від багатьох характеристик: інтенція автора; жанр матеріалу; чинник адресата: соціальний статус, рівень освіти, вік, гендер, сфера функціонування КТ і багато інших” [2, с. 164] (КТ – креолізований текст).

У ході дослідження та зіставлення матеріалу було виявлено, що україномовні та англійськомовні автори по-різному використовують позакомунікаційні засоби негативного маркування іміджу артиста. Зокрема написання слів чи речень великими літерами, підкреслювання окремих слів більше притаманно британським газетам, хоча і зустрічається в українських також. Пор.: *Lindsay Lohan sex life: MORE explosive revelations of Hollywood hunks who became her lovers (Mirror, 19.03.14); Ну, по-перше... СПІВАТИ ВІН НЕ ВМІЄ І НЕ МОЖЕ! (Відомості, 05.04.13)* (курсив наш. – Ю. К.).

Поодинокими є випадки вживання інших графічних символів та допоміжних знаків (наприклад, %, №, +, -) у газетному дискурсі. Англійськомовний газетний текст, до того ж, рясніє табуйованими лексемами, тому, зважаючи на обмеження цензурою, помітними графічними засобами пом'якшення таких висловлювань є зірочки/астериск ***, які однак не спрощують негативного навантаження повідомлення.

Як слушно зауважує О. Є. Анісімова, на протиположному до допоміжних паралінгвістичних засобам (шрифт, підкреслення, написання великими

літерами), які лише підсилюють вербальне повідомлення, надаючи йому додаткових семантичних та експресивних відтінків, інші паралінгвістичні засоби (фотографії, карикатури, схеми та ін.) є самодостатніми носіями інформації, можуть самостійно розкрити суть повідомлення [1, с. 7]. Проте відповідно до комунікативно-прагматичної норми, що “поєднує мовні та позамовні правила побудови текстів [...] для досягнення оптимального прагматичного впливу на адресата” [1, с. 9], газетний креолізований текст вирізняється серед інших специфічним поєднанням двох основних компонентів: вербальних елементів (надпис чи підпис, власне вербальний текст) та іконічних (фотографії, таблиці, рисунки).

Для повідомлень україномовних та англомовних джерел характерна така послідовність використання цих засобів: основний вербальний текст + зображення з надписом чи підписом. Щоправда, за нашими спостереженнями, усе частіше автори статей про артистів переходять до нової форми подавання інформації про зірок, усе більше надаючи перевагу візуальному компоненту. Україномовним Інтернет-виданням притаманна така модель: основний текст (зазвичай дуже короткий, 1-3 речень) + серія фотографій з підписами + основний текст (висновок, посилання на інші статті, нагадування про попередні вчинки артиста з посиланнями на відповідні статті про це).

Англомовний адресант надає перевагу сучаснішому способу комунікації з адресатом – використанню великої кількості скріншотів з дописами із соціальних мереж інших публічних осіб для відображення їхньої реакції на події або вчинки для надання опосередкованої та більш авторитетної оцінки у конкретній ситуації. На думку М. В. Чабаненко, мультимедійність гармонізує зі знімками екрану, “допомагаючи створити своєрідне відчуття віртуальної присутності в гушавині різноманітних подій, пов’язаних спільною темою” [3, с. 138] і водночас допомагає журналісту отримати доступ до інформації, хоч і опосередковано, проте “з перших рук”, в опрідметненій формі завдяки Інтернету [3, с. 137]. Ще одним візуальним засобом презентації повідомлення про артиста в англомовних електронних версіях газет є слайд-шоу та фотогалереї, які зазвичай підсилюють значимість, фактичність викладеного матеріалу.

Використання переважно іконічних засобів негативного маркування іміджу, що підсилюють вербальну складову повідомлення, зумовлено, перш за все, тематикою цих повідомлень: оцінкою зовнішнього вигляду зірок шоу-бізнесу, тобто візуальної складової іміджу. Іншою причиною є необхідність стисло інформувати читача про події, адже креолізовані тексти “здатні передавати великий обсяг інформації в компактній формі [...]” [2, с. 168]. А поєднання кодів різних семіотичних систем забезпечує комплексну комунікативно-прагматичну дію на читача, привертає увагу читача до інформації, стимулює його пізнавальну діяльність [2, с. 168].

Отже, адресант використовує різноманітні графічні засоби негативного маркування іміджу артиста для експресивізації мовлення, акцентування уваги

реципієнта на певних аспектах життя публічної особи, важливих деталях статті, намагаючись таким чином потужніше вплинути на адресата.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимова Е.Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов) : Учеб. пособие для студ. фак. иностр. яз. вузов / Е.Е. Анисимова. – М.: Издательский центр “Академия”, 2003. – 128 с.
2. Завадська О.В. Феномен креолізованого тексту: актуальна проблема сучасних лінгвістичних досліджень / О.В. Завадська // Лінгвістичні дослідження. – 2016. – Вип. 43. – С. 163–169.
3. Чабаненко М.В. Метод і когнітивні завдання “журналістики скріншота” / М. В. Чабаненко // Наукові записки Інституту журналістики. – 2014. – Т. 56. – С. 135–139.

РОЛЬ ДЕРИВАТИВ У ФОРМУВАННІ НОМІНАТИВНОГО ПОЛЯ КОНЦЕПТА *ЖИТТЯ* У ТУРЕЦЬКІЙ МОВНІЙ КАРТИНІ СВІТУ

Каціон І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Першим етапом дослідження концепта за методом концептуального аналізу є побудова номінативного поля, що базується на понятті, яке лежить у його основі. Оскільки для розкриття структури концепта з точки зору його мовного вираження необхідно проаналізувати засоби вербальної об’єктивації обраного ментального утворення, логічним кроком видається детальне зосередження на структурі номінативного поля. Однією з його складових є дериваційне субполе, яке у свою чергу становить собою складний комплекс із словотвірних гнізд, рядів і пар.

У якості основної одиниці словотвірного аналізу в дослідженні приймається основа твірного слова, що визначається як твірна основа, від якої утворюються нові слова. Вона виступає обов’язковим конститuentом словотвірної структури, її лексико-семантичним ядром у процесі творення похідних слів [1, с. 4]. Словотвірний потенціал, відповідно, визначається як здатність основи слова бути твірною для породження нових семантично та структурно залежних від неї слів та зумовлюється частиномовним номінативним статусом слова, його семантичними особливостями й ступенями похідності. Найбільш перспективним об’єднанням номінацій концепта *ЖИТТЯ*, що репрезентує їх словотвірний потенціал, є словотвірне гніздо – ієрархічно впорядкована сукупність усіх словотвірних ланцюжків похідності однокорневих слів, вершиною якої є непохідна основа [2, с. 671]. Основною структурною одиницею словотвірного гнізда, що представлена у нашому дослідженні, словотвірна парадигма – сукупність похідних слів, що мають спільну похідну основу і знаходяться на одному шаблі словотвору. Мінімальною одиницею словотвірного гнізда є словотвірна пара: твірне слово та його похідне слово, які пов’язані між собою формально й семантично [3, с. 99].

Побудова дериваційного поля обраного концепту є можливою через те, що всі елементи ядра обраного концепта є першопохідними. У ньому представлено низку словотвірних гнізд, кожне з яких має одну або декілька словотвірних парадигм.

Ключове слово-репрезентант *hayat* має у складі свого мікрополя одну парадигму, яка налічує чотири одиниці, і одну пару:

hayat: *hayati* – *життєвий*; *hayatiyat* – *біологія*; *hayatiye* – *віталізм*; *hayatiyet* – *життєвість*, *життєздатність*, *життєва сила*;

hayat: *hayatsal* – *життєвий*.

Найчисельнішим у складі дериваційного поля є гніздо з вершиною *yaşama*, у складі якого налічуються дві парадигми і чотири пари:

yaşama: *yaşamak* – *жити*; *yaşanmak*, *yaşanılmak* – *жити*;

yaşama: *yaşatmak* – *давати життя*, *підтримувати життя*, *забезпечувати життя*; *yaşatmamak* – *не давати життя*, *не давати поселитися*;

yaşama: *yaşamaca* – *довічно*;

yaşama: *yaşarlık* – *життєздатність*, *живучість*;

yaşama: *yaşatıcı* – *життєствердний*;

yaşama: *yaşayış* – *життя*, *спосіб життя*.

Словотвірне гніздо наступної номінативної одиниці ядра концепта ЖИТТЯ представлено двома парадигмами:

dirim: *dirimli* – *живий*, *такий, що живе*; *dirimlik* – *життєвий*;

dirim: *dirimsel* – *життєвий*, *вітальний*; *dirimselcilik* – *життєвість*, *вітальність*, *віталізм*.

Не надто широким виявилось мікрополе *ömür*, яке має одну парадигму і одну пару, що у сукупності складаються з трьох одиниць-дериватів у межах цього поля:

ömür: *ömürlü* – *довговічний*, *живучий*; *ömürlük* – *призначений на все життя*, *довговічний*;

ömür: *ömürsüz* – *недовговічний*, *неживучий*.

Найменш представленим є мікрополе з вершиною *yaşam*, що виражене лише одним дериватом:

yaşam: *yaşamsal* – *життєвий*;

До периферії дериваційного гнізда з вершиною *hayat* ми також віднесли власні імена людей, що утворилися внаслідок походження від ключового слова-репрезентанта концепту:

Abıhayat (від *ap.* – “*жива вода*”); *Dilhayat* (від *пер.+ар.* – “*душевна життєвість*”); *Gülhayat* (від *пер.+ар.* – “*краса, що дарує життя*”); *Hayat* (від *ар.* – “*життя, життєздатність*”); *Hayati* (від *ар.* – “*життєвий*”); *Nurhayat* (від *ар.* – “*світло, що дає життя*”). Цікавою рисою згаданих імен є те, що основна частина з них, окрім імені *Hayati*, є жіночими.

Після побудови дериваційного поля за підсумковими підрахунками ми виявили двадцять дев'ять лексем, що походять від ключових слів ядра обраного концепту.

Як бачимо, структура дериваційного поля концепта ЖИТТЯ у турецькій мовній картині світу є досить розгалуженим і складним комплексним утворенням, подальший семантичний аналіз якого дасть змогу у майбутньому точніше сформулювати когнітивні ознаки обраного нами концепта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ищенко Н. Г. Словообразовательная синонимия в современном немецком языке / Н. Г. Ищенко. – К. : Изд-ий центр КГЛУ, 2000. – 349 с.
2. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Селіванова О. О. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
3. Щигло Л. В. Словотвірне гніздо як макроодиниця дериваційної системи / Л. В. Щигло // Науковий вісник міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. – 2014. – Т. 2, № 11, – С. 99–101.

ФРАНЦУЗЬКІ ПЕРЕКЛАДАЧІ – НА СТОРОЖІ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРНОЇ СКАРБНИЦІ

Кирилова В.А.

Київський національний лінгвістичний університет

В основі перекладацької діяльності лежить інтерпретація, адже будь-який переклад – це процес народження нового тексту, що ґрунтується на розумінні вихідного тексту. Найсуттєвішим та найскладнішим моментом у цьому процесі є здатність перекладача відтворювати образний світ художнього твору, зберігаючи при цьому стиль та манеру письма автора.

Потреба різноаспектного перекладознавчого аналізу франкомовних перекладів української класичної прози, а також брак спеціальних наукових праць, присвячених перекладу творів Михайла Михайловича Коцюбинського французькою мовою, зумовили вибір теми дослідження, в межах якої ми розглядаємо особливості відтворення лінгвопоетики відомого українського прозаїка у французьких перекладах Еміля Крюби та Жана-Клода Маркаде.

Вивчення українсько-французького напрямку перекладу, засвоєння української літератури в іншомовному, іншокультурному середовищі є дуже актуальним, зважаючи на недостатню кількість досліджень, присвячених франкомовній Україні. Перекладацький аналіз вихідних та цільових текстів на матеріалі повісті “Тіні забутих предків” (1911) М. Коцюбинського та її французьких перекладів у виконанні Е.Крюби (“Les ombres des ancêtres disparus”, 1971) та Ж.-К. Маркаде (“Les ombres des ancêtres oubliés”, 1970) становить чималий інтерес з погляду естетики письменника, тексти якого є особливо складними для перекладу, оскільки вони українозабарвлені і є багатими на емотивний, експресивний компонент, оригінальну образність, яка пов’язана з українською культурною традицією.

Особливо цікавим нам видається перекладознавчий аналіз французьких перекладів української повісті, зроблених двома різними перекладачами, оскільки множинність інтерпретацій створює багатогатне поле для порівняння.

Тому, спираючись на інтерпретативну модель, в якій центральне місце займає постать перекладача із його власним світобаченням, ми звернули увагу на характерні перекладацькі засоби, застосовані французькими перекладачами для відтворення естетичного наповнення оригінального твору в перекладі зі збереженням автентичного авторського стилю та художньої образності повісті.

Твори М.Коцюбинського багаті на різноманітні вкраплення, мова їхня барвиста, розповідь щедро пересипана розмовною лексикою, співанками, коломийками, прислів'ями, словами, що мають особливе стилістичне навантаження у тканині тексту, реаліями, пов'язаними з життям гуцульського краю та казковою містичністю. Е. Крюба та Ж.-К. Маркаде зуміли перенести на іншомовний ґрунт характерні особливості стилю творів українського класика, вдаючись до комбінованої реномінації, пошуків відповідників, зберігаючи традиційний розмір коломийок тощо. Подекуди перекладачі конкретизують авторську думку, уточнюють певну сцену оригіналу, подають тлумачення, дбаючи про те, щоби книга чіткіше виступила перед французьким читачем, при цьому тактовно дбаючи про непорушність єдності твору. А отже, можна стверджувати, що дескриптивні можливості французької мови та наявність культурних аналогій сприяли ефективності перекладу.

До основних рис перекладацького методу Е.Крюби належать: використання методу контекстуально-функціональної компенсації задля максимального наближення до тексту першоджерела; цілеспрямований відбір мовних засобів з орієнтацією на мовностилістичні особливості автора; застосування описового перекладу для відтворення безеквівалентних одиниць; уникнення діалектної лексики шляхом використання нейтральної чи емоційно забарвленої лексики розмовного стилю.

Французькі перекладачі Е. Крюба і Ж.-К. Маркаде в перекладі повісті М. Коцюбинського "Тіні забутих предків" відтворюють перш за все імпресіонізм та психологізм твору, використовуючи як процес перевираження засобами мови перекладу смислового і концептуального наповнення оригінального твору та перекладацькі трансформації різних типів, зокрема лексико-граматичні, лексико-семантичні, семантико-синтаксичні і стилістичні.

Суттєвою різницею між перекладацькими підходами Е. Крюби та Ж.-К. Маркаде є тяжіння останнього до буквального перекладу без проникнення у внутрішню семантику оригінального твору та часткова втрата римування, що значно зменшує емоційність оригіналу. Якщо Е.Крюба "проживає" твір, то Ж.-К. Маркаде перекладає його, хоча завдяки розлогим тлумаченням українських реалій побуту саме переклад Ж.-К. Маркаде вважається своєрідною енциклопедією, що відкриває французькомовному світові культуру і звичаї гуцульського народу.

Отже, різноманітність літературного досвіду сприяє утворенню тієї ж різноманітності стратегій перекладу, в тому числі – привносить в іноземну літературу новаторську естетику, відтворюючи художній твір у новому мовному середовищі. Спроби привнести за допомогою перекладу принципово нову естетику, розширити горизонти уяви про можливості словесного

мистецтва стають пріоритетом для багатьох перекладачів. Так, за допомогою перекладів творів М.Коцюбинського Е.Крюба та Ж.-К.Маркаде збагатили франкомовного читача, запропонували йому поринути у незнайомий та казковий світ українських Карпат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кирилова В.А. Відтворення лінгвопоетики Михайла Коцюбинського у французькому художньому перекладі: автореф. дис. ... канд. філол. н. : 10.02.16 / В.А. Кирилова. – К., 2016. – 18 с.
2. Коцюбинський М.М. Тіні забутих предків: повість, оповідання. – Х.: Фоліо, 2013. – 156 с.
3. Kotsioubynsky M. Nouvelles / Traduit par E.Kriuba. – К.: Dnipro, 1971. – 207 p.
4. Kotsioubynsky Mykhailo. Ombres des ancêtres oubliés, traduit de l'ukrainien par Jean-Claude Marcadé. – Paris: Editions P. I. U. F., 1970. – 122 p.

СПРЯМОВАНІСТЬ АКСІОЛОГІЧНОЇ ОЦІНКИ ЯК АСПЕКТ МОДАЛЬНОСТІ СУЧАСНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Кирилова В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Системність в лексиці може розглядатися як результат дії комплексу системотворчих факторів, одним з яких є аксіологічна оцінка. Оскільки базовою лексичною підсистемою, де така оцінка відіграє значну роль, є синонімічний ряд, мовні вияви оцінки були проаналізовані саме в синонімії.

Дослідження маніфестацій системності в лексиці передбачає розгляд окремих фрагментів мовної системи, які перебувають у складних взаємовідносинах, іноді перетинаючись та переходячи одне в одне.

Актуальність дослідження зумовлена зростаючою увагою лінгвістів до проблем змістової сторони лексичного складу мови, зокрема в її аксіологічному аспекті. Врахування оцінного параметру є суттєвим для опису системи парадигматичних співвідношень, наявних між лексичними одиницями, з метою їх лінгвістичного конструювання (лексикографічного опрацювання, а також використання в комп'ютерних програмах). Адекватна з погляду спрямованості оцінки параметризація значення номінативних одиниць на базі такого конструювання дозволяє не тільки "розібрати" їх на частини (аналіз), але й зібрати частини у природне ціле (синтез).

Значущість оцінки у мовній категоризації детермінована тим, що з усієї сукупності довільно та мимовільно здійснюваних людиною психічних актів істотною частиною припадає на оцінювання. Аксіологічна категорія оцінки є результатом оцінної діяльності суб'єкта. Мовний аспект цієї аксіологічної реальності прийнято трактувати як особливу мовну категорію – категорію оцінності. Значення, яке несе в собі оцінку, формує відповідний підхід до об'єкта, виділяє властивості, які пізнаються, визначає сутність цього об'єкта.

В аналізі синонімічних рядів ми виходили з припущення, що в комплексі семантичних компонентів оцінки поряд із суб'єктом, об'єктом та інтенсивністю важливу роль грає *спрямованість оцінки*. Ця остання як окремий випадок кваліфікації об'єктів та диференціації властивостей об'єктів, що порівнюються, є одним з факторів, які визначають саме існування і внутрішню організацію синонімічного ряду.

Оцінність як мовне явище характеризується польовою структурою, у складі якої є центр і периферія. Одиниці з більш вираженим оцінним значенням перебувають ближче до центру множини, одиниці з менш вираженим оцінним значенням – на периферії. Критерієм периферійності/ядерності оцінки є місце оцінного компонента в словникових тлумаченнях.

Двовимірна модель множини оцінних лексичних одиниць, у якій відображене ядерне/периферійне розташування його елементів, співвідноситься з оцінною шкалою в тому розумінні, що периферійна частина множини оцінних одиниць у проекції на оцінну шкалу перебуватиме ближче до нульової позначки. І навпаки, ядро множини оцінної лексики, спроектоване на оцінну шкалу, розміститься досить далеко від нульової позначки.

Мовні засоби, які використовують для вираження оцінності, становлять поле з двома ядрами. Спільне значення оцінності, властиве тією чи іншою мірою всім конститuentам поля, розпадається на два мікрозначення, або мікрополя: пейоративне (зі знаком -) та меліоративне (зі знаком +). У центрі кожного мікрополя перебуває оцінна лексика – раціонально- та емоційно-оцінні слова, в яких оцінний компонент представлений постійно. Контекстуально зумовлені лексичні одиниці пейоративного та меліоративного полів утворюють спільний сегмент, до якого входить нейтральна та енантіосемна (двооцінна, з діапазоном від – до +) лексика.

З погляду спрямованості оцінки множину синонімічних рядів прикметників сучасної англійської мови можна зобразити у вигляді двовимірної площинної моделі у вигляді кіл, які перетинаються. За допомогою такої моделі можна зобразити синонімічний ряд, а у разі енантіосемії – слово. У деяких випадках можливе розташування синонімічного ряду на звичайній одновимірній оцінній шкалі, ліва частина якої маркує негативну оцінку, права – позитивну. Оцінна шкала більш доречна при схематичному зображенні скалярно-синонімічного комплексу, коли є можливість точно градувати ступінь позитивності/негативності оцінки.

Відношення між значеннями членів синонімічного ряду можна описати, застосувавши теорію смислорозрізнявальних опозицій. Опозиція виникає тоді, коли наявні відносини між двома одиницями, які характеризуються спільною інтегральною ознакою і для розрізнення яких достатньо однієї дистинкції. Цим умовам цілком відповідають члени синонімічного ряду. В ролі одного з дистинкторів часто виступає оцінна сема.

Між двома множинами А і В (у нашому випадку – значеннями елементів синонімічного ряду) можливі такі типи відношень, які є значущими для

вивчення оцінки у синонімії: 1) відношення тотожності між множинами А і В; множини в такому разі є рівними, семантично еквівалентними; 2) відношення включення між множинами А і В; у такому разі одна множина А міститься в іншій – В. Це відношення роду, або гіпонімія; 3) відношення перетину між множинами А і В. У цьому випадку множини внаслідок їх взаємного перетину виявляють, з одного боку, однакові елементи, а з іншого, оскільки жодна з цих множин не включає іншу повністю, – неоднакові. Перетин множин А і В – це множина елементів, спільних для обох множин. Члени опозиції (лексичні одиниці, представлені множинами семантичних компонентів) виступають як рівноправні, рівнозначні, на відміну від типу 2. Це відношення більшості синонімів, антонімів, семантично близьких слів. Такі відношення одиниць утворюють у мові еквіполентні опозиції.

Подальшого теоретичного й експериментального вивчення потребують, на наш погляд, такі питання: спрямованість оцінки в синонімічних рядах, які належать до різних лексико-семантичних груп; спрямованість оцінки в синонімічних рядах на матеріалі художніх текстів; спрямованість оцінки залежно від лексико-граматичних та граматичних особливостей об'єкту.

ПРИНЦИПИ ДОСЛІДЖЕННЯ ЯВИЩА ПЕРЕБИВАННЯ В КОМУНІКАТИВНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Кириченко Т.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні лінгвістичні дослідження позначені співіснуванням двох наукових парадигм, прагматичної та когнітивної, які роблять можливим розгляд мови не лише як засобу комунікації, але й впливу. В основі явища перебивання лежить саме вплив на комунікативного партнера, що обумовлює вивчення явища перебивання у векторі прагматичної (комунікативно-функціональної) та когнітивної (когнітивно-дискурсивної) парадигм [1, с. 440–497; 2, с. 66; 3, с. 263].

Комунікативна (комунікативно-прагматична) парадигма є антропоцентричною, адже вона орієнтована на людський фактор у використанні мовного арсеналу, використання мови для досягнення своїх цілей, успіху, оптимізацію комунікативної взаємодії, адекватне розуміння мовцями один одного.

Комунікативно-прагматичний підхід робить акцент на розкритті особливостей використання мови в різних комунікативних ситуаціях та дозволяє висвітлити усі ознаки досліджуваної комунікативно-прагматичної ситуації – “конкретної комунікативної ситуації, в якій реалізується мовний знак і в якій забезпечується адекватне розуміння комунікантами мовного значення в структурі смислового змісту висловлення, через реалізацію їхньої прагмасемантики” [1, с. 445]. При вивченні комунікативних аспектів явища перебивання ми звертаємо увагу на адресантний та адресатний компоненти

комунікативної взаємодії в зв'язку з інтенційним складником інтеракції, а також основною складовою лінгвістичної прагматики – теорією мовленнєвих актів.

В основі *когнітивно-дискурсивної парадигми* лежить вивчення когнітивних засад процесів ментального опанування реальності. Вона передбачає взаємодію структур мови зі структурами свідомості, між мовними продуктами та мисленневими операціями. У межах цієї парадигми прийнято розглядати текст з точки зору його функціонування в дискурсі, а не статично. Когнітивно-дискурсивна парадигма “представляє дослідження, пов'язані з роллю мови в мисленневих процесах” [5, с. 101]. У рамках цієї парадигми працює школа О.С. Кубрякової, а основним постулатом школи є твердження, що кожен одиницю мови потрібно досліджувати з точки зору комунікації та когніції. Когнітивно-прагматичний підхід позначений залученням різних видів аналізу та дозволяє розглянути ментальні процеси крізь призму мови.

Дискурс, на думку О.С. Кубрякової, позначений “органічним поєднанням актів комунікації та актів когніції” [4, с. 45]. Тому ми переконані, що саме когнітивно-прагматичний підхід до розгляду комунікації допомагає зрозуміти процеси породження мовлення, особливості його інтерпретації та реакцію на мовлення комунікативного партнера, і, як наслідок, розкриває сутність прагматичних характеристик, когнітивних основ та характеристик ментальних схем перебування мовленнєвої інтеракції. До того ж, у рамках саме цього підходу можна розглянути емоційний компонент явища перебування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комарова З.И. Методология, метод, методика и технология научных исследований в лингвистике / Зоя Ивановна Комарова. – Екатеринбург: Изд-во Ур-ФУ, 2012. – 818 с.
2. Комарова З.И. Коммуникативно-прагматическая парадигма в дисциплинарно-методологическом пространстве современной лингвистики / З.И. Комарова // Вестник Челябинского государственного университета. Серия : Филология. Искусствоведение. – Челябинск: Изд-во Челябин. гос. ун-та, 2013. – Вып. 73 (292). – 298 с.
3. Комарова З.И. Парадигмальный подход в языкознании и терминоведении / З.И. Комарова // Українська мова у ХХ столітті: традиції і новаторство: тези доповідей II Всеукраїнського лінгвістичного форуму молодих учених, (Київ, 24 – 26 квіт. 2012 р.) / Інститут української мови НАН України. – К.: ІУМ НАНУ, 2012. – С. 260 – 264.
4. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения / Елена Самоловна Кубрякова. – М.: Ин-т языкознания РАН, 1997. – 337 с.
5. Позднякова Е.М. Методологические основы когнитивнодискурсивной парадигмы в формировании лексической компетенции / Е.М. Позднякова // Вестник МГИМО Университета. – М.: Изд-во МГИМО (У), 2013. – № 6 (33). — С. 101–105.

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНИХ ПЕРИФРАЗ НА ПОЗНАЧЕННЯ ЗАМОЖНОСТІ У ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ТЕКСТІ

Князь Т.М.

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

Одним із аспектів функціонально-стилістичного підходу до вивчення мовно-виражальних засобів суспільно-політичної преси є визначення ролі й місця перифраз як одного з важливих засобів експресивного віддзеркалення наявних змін, що відбуваються як у політичному, соціальному, так і в культурному, побутовому житті суспільства.

Публіцистика найбільш активно й швидко реагує на зміни в об'єктивній дійсності й мові. Окрім того, у публіцистиці висвітлюються інтереси та погляди суспільства на різноманітні події. Засоби масової комунікації є потужним фактором соціального життя, оскільки активно впливають на політичне життя, а також культурний розвиток народу.

Питання перифраз неодноразово було предметом наукових студій таких науковців, як: Л.В. Завгородня, В.Л. Іващенко, О.А. Копусь, А.П. Коваль, М.П. Коломієць, А.І. Новиков, О.С. Юрченко та ін. Проте і до сьогодні дослідження перифраз залишається предметом дискусій, що дає підстави говорити про актуальність пропонованої теми. Ю. О. Тимченко трактує перифразу як мовну та мовленнєву одиницю, співвідносну зі словом, словосполученням і реченням, що є вторинною назвою відомого суб'єкта чи об'єкта, часто оцінною, що має тотожну денотативну частину значення та використовується в тексті зі стилістичною метою [3, с. 22]. Л. В. Завгородня зазначає, що традиційно в лінгвістиці під перифразою розуміють вторинну назву, яка є засобом образно-описової характеристики і виступає синонімом до слова чи вислову, що є основною назвою предмета [2, с. 75].

Під перифразою ми розуміємо одиницю, що виникла внаслідок вторинної номінації і базується на метонімічному або метафоричному переносі. Також зазначимо, за умови актуальності вживання й частотності використання перифрази з часом набувають ознак, характерних для фразеологічних одиниць, – стають на шлях фразеологізації.

Підґрунтям для виникнення фразеологічних перифраз, що називають фінансово забезпечених представників суспільства, є політична сфера, рід діяльності, певні професії, ситуації, в яких перебувають, працюють представники різних соціальних груп тощо. Для називання надзвичайно заможних осіб автори статей використовують фразеологічні перифрази **грошові вершки суспільства; найвищий владний ешелон; нинішня верхівка; бізнес-верхівка**. Влада – це не лише сила, впливовість, заможність, багатство, а й щось найкраще. Тут переплітаються дві мотиваційні лінії: найкраще – найвище – верх – вершок; вершки – це густий молочний продукт із великим вмістом жиру, що покриває молоко зверху й цінується дорого. Одиниці репрезентують в українській культурі й мові надзвичайно багатих

людей – мільйонерів, на що вказують компоненти **верхівка, вершки**: *Згодом у французькі Альпи рвонули грошові вершки суспільства з усіх-усюд: монарші родини, нувориші, поп-зірки, авантюристи...* (Олена Чекал); **Нинішній верхівці** на найближчу перспективу ресурсів вистачить, а що буде потім їх не обходить; Він відповідає практично всім вимогам **бізнес-верхівки** до “зручного” президента: ... неагресивний, без радикальних настроїв, інтелігентний [3, с. 31, 46, 62].

Досліджуючи концепт “політика” на матеріалі українських газет і журналів із кінця 1970-х рр. до 2008 р., І. І. Брага відзначає, що нерідко позитивна оцінка загальнооцінних слів посилюється кваліфікаторами – прикметниками у формі найвищого ступеня порівняння, що притаманно для номінацій усіх досліджуваних періодів [1, с. 170]. Фіксуємо фразеологічну перифразу **найвищий владний ешелон**, де прикметниковий компонент у формі найвищого ступеня порівняння **найвищий** демонструє приховану іронічну оцінку, як бажану, і зумовлює прагнення приналежності до гілок влади: *У своїй промові він ще раз повторив заклик до високопосадовців повернути свої капітали назад до Росії, використавши при цьому цікавий неологізм “деофшоризація”, і пообіцяв “жорстку і рішучу” чистку серед найвищих ешелонів влади* [4, с. 33]

Отже, фразеологічні перифрази є засобом вираження оцінного ставлення до актуальних подій і явищ у публіцистичних та інформаційних текстах. Фразеологічні перифрази називають заможних людей, чия професія, у більшості випадків, пов’язана з державною діяльністю. Перифрази на позначення заможності у публіцистичних текстах функціонують з метою розгорнутого опису певних суспільно-політичних фактів, явищ, станів, передачі емоційно-експресивного ставлення до них. Оцінка, яку несе в собі перифраза, може мати позитивне або негативне значення. Унаслідок цього підвищується емоційність, динамічність, лаконічність повідомлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Брага І. І. Концепт “політик” у сучасних українських ЗМІ / І. І. Брага // Мова і культура : наук. журнал. – К. : Вид. Дім Дмитра Бураго, 2009. – Вип. 11. – Т. І (113). – С. 166 -172.
2. Завгородня Л. В. Перифрази як засіб стереотипізації соціальної інформації / Л. В. Завгородня // Наукові записки Інституту журналістики. – К., 2002. – Т. 7. – С. 75-78.
3. Тимченко Ю. О. Перифрази в художньому мовосвіті Михайла Коцюбинського / Ю. О. Тимченко // Вивчаємо українську мову та літературу : мовознавчі студії. – 2012. – № 1 (293). – С. 22–25.
4. Український тиждень: [сусп.-політ. журн.]. – № 46 (107). – 13-19 листопада. – 2009. – 68 с.
5. Український тиждень: [сусп.-політ. журн.]. – № 52 (236). – 20-27 грудня. – 2012. – 68 с.

ЯВИЩЕ ДИСФЕМІЇ В ІСПАНСЬКОМУ МАС-МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ (НА МАТЕРІАЛІ ЖІНОЧИХ ЖУРНАЛІВ)

Ковальчук А.М.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасному суспільстві, в якому панує свобода слова та думки, явище заміни нейтральних понять загрубілою лексикою зустрічається все частіше не тільки в розмовній мові, а й у мас-медіа та публіцистиці. Не дивлячись на поширеність вживання дисфемізмів, циммовним засобам не приділялось значної уваги у лінгвістичних дослідженнях.

Розповсюдженість дисфемії, на думку Є. В. Шишової, пояснюється демократизацією вокабуляра як ліберального відгуку на надану свободу слова [4, с. 73]. Проте на сьогодні загальноприйнятого визначення поняття “дисфемізм” у науковій літературі немає, так як інтерес дослідників до цього явища тільки починає зароджуватись. Так, Т.В. Жере біло визначає дисфемізм як “заміну природного з прагматичною метою в тому чи іншому контексті визначення предмета або явища більш вульгарним, загрубілим, фамільярним” [1, с.19]. Схоже визначення наводить Н.А. Резанова у статті “Прагматика дисфемії у сучасній англійській мові” та розглядає дисфемізм як “навмисне використання татуйованої мовної форми або слів зниженого стилю, що не відповідають мовній ситуації для вирішення поставленої комунікативної задачі” [3, с. 278]. У зазначених дефініціях підкреслюється прагматична цінність дисфемізмів. Проте дисфемізми також розглядаються як тропи. Є.В. Шишова пропонує визначення дисфемізма як “тропа, що полягає у заміні нормативного, природного слова на більш вульгарне, фамільярне слово” [4, с. 74]. Проаналізувавши різні підходи до дефініції поняття, можемо запропонувати робоче визначення *дисфемії* як навмисне використання стилістично знижених слів та виразів замість контекстуально більш відповідних їй нейтральних слів, з метою передачі негативної оцінки або створення експресії.

Отже, дисфемізмами можуть виступати нетактовні, знижені, різкі, грубі, непристойні слова та вирази. Вони є емоційною формою вираження оцінки, а також завжди стилістично марковані.

Розглядаючи процес дисфемізації, Н.А. Резанова наводить такі причини використання дисфемізмів у мовленні: звуження поля штучних заборон у сучасному суспільстві, більш розкутий психологічний стан сучасної людини, при цьому необхідність демонстрації своєї переваги, актуальність “ігрової” складової мови [3, с. 277–278]. Аналізуючи явище дисфемії, дослідниця підкреслює психологічний, соціолінгвістичний та прагматичний аспекти.

Слід зазначити, що використання евфемізмів обумовлюється наступними цілями: вираження негативної оцінки, створення експресії та дискредитація опонента. Якщо дискредитація опонента є характерною рисою усного мовлення, то вираження негативної оцінки та створення експресії є визначальними у мас-медійному дискурсі. Таким чином, автор, який звертається до дисфемізації повідомлення намагається досягти більшої художньої виразності та

“прикрасити” мову. Отже, для дисфемізації мови характерною є емоційна суб’єктивна оцінка, а порушення комунікативного комфорту є її наслідком.

Розглядаючи класифікацію дисфемізмів, слід зазначити, що єдиної визнаної класифікації у лінгвістиці немає. Так, М.Л. Ковшова запропонувала розділити дисфемізми на семантичні групи: прямі та образно-емоційні характеристики людини, грубі та простомовні найменування анатомії й фізіології людини та її сексуального життя, принизлива оцінка поведінки або стану людини та негативні оціночні номінації ситуації [2, с. 106].

Досліджуючи вживання дисфемізмів в іспанських жіночих журналах, ми зауважили, що явище дисфемії є широко розповсюдженим. Це можна пояснити тим, що жінки скоріш схильні завуальовувати табуйовані поняття та евфемізувати їх, аніж звертатись до загрубілої лексики. Проте у тих випадках, коли у текстах статей вживались дисфемізми, головною метою було створення експресивності та емоційності повідомлення. Так, у заголовку статті про розлучену ведучу були зацитовані її лайливі слова “*Joder, ¡Idosalamierda!*”, що, безумовно, привернуло увагу читачів та підвищило емоційність інформації, що повідомлялась. Або вживання жаргонного виразу “*Levantatuculo y veal gimnasio...*” на перших рядках статті, присвяченій схудненню у журналі *Enfemenino* має на меті не тільки експресивно передати повідомлення, а й спонукати до дій тих, хто має намір позбавитись зайвої ваги. Випадки вживання дисфемізмів на позначення анатомії людини та сексуального життя у жіночих журналах не є дуже поширеними, переважає або евфемістична заміна понять, або нейтральна за значенням лексика. Так, у статті про жіночі груди вживається слово з простомовної мови “*chichi*” з метою привернення уваги читацької аудиторії, адже воно є більш емоційно забарвленим.

Отже, слід зазначити, що дослідження поняття дисфемії є перспективним для подальших лінгвістичних досліджень, адже не існує ані єдиної дефініції, ані класифікації дисфемізмів в сучасній науковій літературі. Однією з причин є те, що дисфемізми, як і евфемістична лексика не є сталими, а постійно змінюються й залежать від контексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жеребило Т.В. Термины и понятия лингвистики: Лексика. Лексикология. Фразеология. Лексикография: Словарь-справочник(504 словарные статьи) / Татьяна Васильевна Жеребило. – Назрань: ООО “Пилигрим”, 2011. – 128с.
2. Ковшова М.Л. Краткий тематический словарь современных русских эвфемизмов / Мария Львовна Ковшова. – М.: Гнозис, 2007. – 320 с.
3. Резанова А.Н. Классификация дисфемизмов по лексико-семантическим разрядам / Азелла Николаевна Резанова // Известия Российского государственного педагогического университета им. А. И. Герцена. – 2008. – № 63. – С. 277–280.
4. Шишова Е.В. Определение термина дисфемизм в терминологических словарях, справочниках и энциклопедиях, филология и культура / Елена Витальевна Шишова // PHILOLOGY AND CULTURE. – 2014. – №2(36). – С.73–79.

ЗАЛУЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ МОВЛЕННЕВОЇ ЕКОНОМІЇ ПРИ ЗІСТАВЛЕННІ ВІДОБРАЖЕННЯ ЧАСОВИХ ВІДНОСИН НІМЕЦЬКОЮ ТА УКРАЇНСЬКОЮ МОВАМИ

Ковтун В.С.

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

1. “Постійне протиріччя між потребами спілкування людини та його прагненням звести до мінімуму свої розумові та фізичні зусилля може розглядатися в якості **рушійної сили мовних змін**. Тут ... поведінка людини підкоряється закону найменшого зусилля, за яким людина вживає свої сили лише тією мірою, якою це необхідно для **досягнення визначеної мети**” [1, с. 532–533].

2. Мовленнева економія як складова розвитку мови спрямована на досягнення мети комунікації на базі найбільш ефективного використання наявних мовленневих засобів.

3. Розвиток мови для задоволення зростаючих потреб в комунікації призводить до збільшення концентрації інформації, яку містять її складові.

4. Окрема лексична одиниця (ЛО) як знак містить, в залежності від предмету позначення, іноді дуже великий обсяг інформації. Наприклад, порівняймо графічний чи то акустичний образ слова “комп’ютер” з обсягом енциклопедичної статті, що пояснює значення цієї ЛО .

5. Прояви дії принципу мовленневої економії автор вбачає й більш комплексних мовних явищах, наприклад, у відображенні часових відносин в реченні за допомогою більш ніж одного дієслова.

6. Комунікація будь-якою мовою є недосконалою без відображення у мовленневому акті часового співвідношення подій, про які у цьому акті йдеться (момент, про котрий говориться, далі – МпкГ), з моментом здійснення згаданого мовленневого акту (момент говоріння, далі – МГ).

7. Події, що відображаються у межах МпкГ, відбуваються, відповідно меті комунікації, по відношенню до МГ або у майбутньому, або у сучасному з ним чи у минулому, але мають й внутрішні часові відносини.

8. Репродукція у комунікативному акті дій у майбутньому, сучасному або минулому за допомогою більш ніж одного дієслова притаманна, наприклад, англійській (I **have read** this book), німецькій (Ich **habe dieses Buch gelesen**), українській (Я буду читати книжку) та іншим мовам.

9. Усвідомлення того, що відображається “багатослівними” часовими формами в різних мовах має сприяти полегшенню вивчення іноземних мов, наприклад, німецької на базі рідної української.

10. У німецькій мові відображення часових відносин за допомогою більш ніж одного дієслова (інколи паралельно до однослівної форми) має місце при відбитті минулого, сучасного та майбутнього в різних видах та станах.

(Відносини в модальних конструкціях корелюються з даним розглядом, але наразі залишаються поза його рамками.)

11. Активний вид та дійсний стан відображення часових відносин за допомогою більш ніж одного дієслова в німецькій мові у співставленні з українською задовольняє потребам цього викладу .

12. Виникає потреба в комплексному підході до лексико-семантично-синтаксичного розгляду відображення часових відносин за допомогою більш ніж одного дієслова у німецькій мові.

13. Цей підхід відповідає закономірності підпорядкованості понять у формальній логіці, в наслідок чого зіставлення ЛО та СО різних мов зводиться до 1) повної збіжності, 2) часткової збіжності та 3) незбіжності [2, с. 123].

14. Вербальна інформація наступних речень репродукується мовцем під час комунікації для сприйняття реципієнтом одновекторно слово за словом та відповідно усвідомлюється реципієнтом одновекторно мірою її надходження.

a) Die Studenten haben eine interessante Theorie.

b) Die Studenten haben eine interessante Theorie bewiesen.

c) Die Studenten haben eine interessante Theorie bewiesen vernommen.

15. Дієслово “haben” вжите в реченнях a), b) та c) у однаковій часовій формі, виді та стані має **ідентичне лексико-семантично-синтаксичне значення**, тобто у реченнях b) та c) **не перетворюється** на “Hilfsverb” – “дієслово, що служить для утворення зіставних форм дієслова, у німецькій мові *haben, sein; werden* – “Hilfszeitwort”” [3. Duden.de], а зберігає лексико-семантичне значення, зафіксоване Германом Паулем ще у 1896 р. як споріднене латинським *capere* “ergreifen” та *habēre* “halten, haben” [4, с. 264] (українською – “мати у розпорядженні, володіти” В. К.).

16. Наявні у реченнях b) та c) Partizip II *bewiesen* та у реченні c) *vernommen* також мають властиві їм лексико-семантично-синтаксичні значення Partizip II, а саме “die Bedeutung des momentanen Geschehens..., so dass es entweder das Geraten in einen Zustand ausdrückt oder den Abschluss eines Vorgangs” [4, с. 214].

17. Тобто зміст речення a) є таким: “Відомі, або такі що мусять бути відомими реципієнтові студенти мають зараз, (під час МГ, який збігається тут у часі з МпкГ), якусь невідому реципієнтові або якусь з низки відомих реципієнтові цікаву теорію (при чому відомість чи невідомість реципієнтові є прогнозованою мовцем оцінкою попередньої поінформованості реципієнта).

18. Речення b) є реченням a) де додаток доповнено, характеристикою Partizip II, (див. тезу 14) та c) є реченням b) де розширений додаток доповнено, ще однією характеристикою Partizip II, (див. тезу 14)

19. Викладене дозволяє прозоре для студентів зіставлення вираження часових форм німецькою мовою з вираженням їх українською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мартине А. Основы общей лингвистики / А. Мартине // Новое в лингвистике. – Вып. 3. – М.: Изд-во иностр. лит., 1963. – С. 366–566.
2. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология / В.Н. Манакин. – К.: Знання, 2004. – 326 с.
3. Duden.de. Електронний ресурс //Haben. Bedeutungsübersicht. 2017. Посилання: <http://www.duden.de/rechtschreibung/Hilfsverb>

4. Hermann, Paul. Deutsches Wörterbuch. Sechste Auflage, bearb. von Alfred Schirmer.: – Halle (Saale): VEB Max Miemeyer Verlag, 1959. – 782 S.

КАЛЬКУВАННЯ ЯК ІНСТРУМЕНТ ФОРМУВАННЯ ЯПОНСЬКОМОВНОЇ ПРАВОСЛАВНОЇ ТЕРМІНОСИСТЕМИ

Козирєв Є.В.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

Уживані у православному дискурсі лексичні одиниці потребують особливого підходу до їх перекладу. Передусім слід наголосити, що переважну більшість елементів терміносистеми японське православ'я перейняло з церковнослов'янської мови – особливого кодифікованого варіанта старослов'янської, що використовується в богослужінні. Сама ж церковнослов'янська мова була за своєю суттю значною мірою грецькою, або, за влучним висловом О. Сєдакової, переродженням грецької мови у плоть слов'янських морфем. Чималу частку лексики японських християнських текстів становить безеквівалентна лексика, оскільки християнська віра не є традиційною, незважаючи на кількасотлітню історію існування та розвитку на теренах Японії. Тож калькування, у ході якого відбувається відтворення слів на позначення іншомовних реалій через заміну їхніх складників прямими лексичними відповідниками в мові перекладу, стало одним із продуктивних способів поповнення словника японського православ'я. Калькування, на відміну від транслітерування, забезпечує принципову зрозумілість слова і збагачує словниковий запас мови без використання іншомовної словесної оболонки. У японськомовних православних текстах можна виділити такі види калькування: словотвірна калька, семантична та фразеологічна.

До прикладів *словотвірної кальки*, тобто такої, у процесі якої відбувається поморфемний переклад слова, належать семантично зв'язні ієрогліфічні комплекси, що вимовляються переважно за китайським читанням. Наприклад, назва православної церкви **сейкьо:-кай** 正教会 (букв. “церква правильного вчення”) відповідає церковнослов'янському *православ'є* та грецькому *orthodoxia*. Ця категорія також включає низку сакральних номінацій, як-от *Богородиця шьо:шін-джьо* 生神女 (букв. “жінка, що народила Бога”), *Пріснодіва ей-тейдо:-джьо* 永貞童女 (букв. “жінка вічної цноти”), *Мироносиця* (Марія Магдалина) **кей-ко:-джьо** 携香女 (букв. “жінка з благовонним миром [у руках]”), а також один із христонімів, *Агнець Божий камі-но кохіцуджі* 神の羔 (букв. “Боже ягня”). До цієї самої категорії відносимо низку внутрішньоцерковних титулів: Преподобний **кокушьо:-шия** 克肖者 (букв. “людина найвищої схожості”), рівноапостольний **ашіто** 亜使徒 (букв. “той, що поряд з апостолами”). Словотвірним способом також утворено більшість культуронімів на позначення християнських обрядів: *хресна хода*

джю:джи-ко: 十字行 (букв. “хресний хід”); **сповідання цу:кай** 痛悔 (букв. “глибоке розкаяння”); релігійно значущих часових періодів: **Світла седмиця ко:мей-шю:кан** 光明週間 (букв. “світлий тиждень”), **П’ятдесятниця (Трійця) годжюн-сецу** 五旬節 (букв. “період п’яти декад”); **Страсна седмиця (останній тиждень Великого посту, що передує Великодню) джюнан-шю:** 受難週 (букв. “тиждень страждань”) та ін. Деякі слова калькують грецькі поняття безпосередньо, будучи запозиченими, з іншokonфесійних японськомовних перекладів, напр., обряд хрещення позначається словом 受洗 (букв. “прийняття омивання”), що доволі близько відтворює грецьке *baptisma* (занурення у воду) Особливим різновидом є калька з додаванням уточнювальних морфем, що звужують значення слова до суто релігійного. Серед таких морфем є, напр., **камі/шін** 神 (Бог), **тен** 天 (небо), **сей** 聖 (святий) та ін. Додавання означених морфем до калькованого слова формує нову лексичну одиницю, яка відразу міститиме в собі сакральний зміст. Напр., **вознесіння шьо:тен** 昇天 (букв. “підняття в небеса”). Одним з найпродуктивніших є ієрогліф **сей** 聖 (“святий”), який формує низку православних термінів: **псалом сейей** 聖詠 (букв. “священний спів”), від гр. *psalmos* (“хвалебна пісня”); **образ, ікона сей-дзо:** 聖像 (букв. “святий образ”) від гр. *eikon* (букв. “образ, зображення”), **Преосуществління (перетворення Дарів у ході святого причастя) сей-хенка** 聖變化 (букв. “свята зміна”) від гр. *metousiosis* (“зміна сутності”). Семантична калька (слово цільової мови набуває нового невластивого йому значення) – чи не найпродуктивніший спосіб відтворення християнських культуронімів. Завдяки цьому способу словник японського православ’я збагатився словами **тайнство кіміцу** 機密 (букв. “таємниця, секрет”) від гр. *mysterion* (“таємниця”), **служитель екішя** 役者 (“актор, помічник у театрі”) від гр. *diakonos* (“служитель”). Розширюються також значення понять, що належать до царини японських традиційних релігійних вірувань. Напр., **риза сайфуку** 祭服 (“мантія [синтоїстського] священнослужителя”), **Диявол акума** 悪魔 (“[синтоїстський] демон”). Під фразеологічною калькою розуміємо відтворення іншомовного фразеологічного звороту без змін лексико-граматичного складу з подальшим включенням його в повсякденний ужиток. До таких, зокрема, можна віднести метафоричний вираз **眞珠を豚の前に投ぐな** (“не розсипайте перел своїх перед свинями”), що закріпився в японській мові, скоротившись до **бута-ні шінджю** 豚に眞珠 (“метати бісер перед свинями”).

Статистичний аналіз попередньої вибірки зі 155 православних термінів демонструє, що приблизно третину з них займає транслітерована лексика (з грецької, латинської, церковнослов'янської мов та іврити), решта – лексика адаптована та калькована. Продуктивність калькування як інструменту передачі культурно неспецифічних понять зумовлена універсальністю функціонування японської ієрогліфіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Седакова О.А. Церковнославянский язык: слова для смыслов [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.pravmir.ru/cerkovnoslavyanskij-yazyk-v-russkoj-kulture/>
2. Современный русский литературный язык: учеб. пособие / В.Д. Стариченок [и др.] – Минск: Выш. шк., 2012. – 591 с.
3. 司祭水口優明正教会の手引.
名古屋：日本ハリストス正教会教団・全国宣教委員会, 2013 – 222 頁.
4. 新明解国語辞典, 第五版—三省堂, 1997 – 1557 頁.
5. 聖金口イオアンの聖体礼儀・主日奉事式 – 名古屋ハリストス正教会, 名古屋, 2011 – 33 頁.

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГАЛЛІЦИЗМІВ У ГАСТРОНОМІЧНОМУ ДИСКУРСІ АЛЖИРСЬКОГО ДІАЛЕКТУ АРАБСЬКОЇ МОВИ

Козирєва М.В.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

Лексичний фонд арабської мови Алжиру перебуває в перманентній динаміці, зазнаючи інтерференції з боку англійської, берберської, французької мов. Вплив останньої особливо відчутний завдяки міцним історичним, соціальним та культурним зв'язкам між Алжиром та Францією, зумовленим географічною близькістю, 132-ма роками епохи колонізації та економічною взаємозалежністю двох країн у постколоніальний період.

Спільність побуту французького та алжирського населення в часи колоніальної політики на території Алжиру та в наші дні, коли все більше алжирців емігрує до Франції в пошуках кращого життя, а також активний розвиток інформаційних технологій, що впливають на зміну мовної картини двох країн, прискорюють глобалізаційні процеси та розширюють міжкультурні зв'язки. Однак значна різниця між західною християнською та східною мусульманською цивілізаціями Франції та Алжиру зумовила необхідність розширення словникового складу двох мов за рахунок лексичних запозичень, сприяючи збагаченню як французької мови арабізмами, так і арабської мови Алжиру галліцизмами. Завдяки мовним контактам двох країн алжирський діалект арабської мови адаптував надзвичайно велику кількість запозичень з

французької мови, які ввійшли до найрізноманітніших сфер життя. Серед основних тематичних груп галліцизмів можливо виділити такі: запозичення у сфері пошти та телекомунікацій, у сфері науки та технологій, механіки та транспорту, медицини, група запозичень-назв установ чи служб, галліцизми у сфері моди та дизайну, фінансів, а також лексика, пов'язана з кулінарією.

Дослідження кулінарної лексики становить особливий інтерес, оскільки гастрономічний (глютонічний) дискурс є однією з форм утілення специфіки національної мови в процесі комунікації, що відображає етнічні, релігійні, культурні особливості різних народів.

Галліцизми в алжирському діалекті арабської мови у сфері кулінарії становлять дуже значний та багатоплановий шар лексики, тому цю групу можна поділити на такі тематичні підгрупи: галліцизми на позначення продуктів, страв, якостей продуктів, а також назви кухонних приладь та професій.

До галліцизмів алжирського діалекту арабської мови ввійшли такі номінанти на позначення продуктів: *fromage* – فرماج – “сир”, *crevette* – كريفيت – “креветка”, *vin* – فان – “вино”, *betterave* – فارطيب – “буряк”, *gigot* – وكيج – “задня нога барана”, *farine* – انيراف – “мука”, *chou-fleur* – رولف – “цвітна капуста”, *viande hachée* – يشادنويپ – “фарш”, *moutarde* – دراطوم – “гірчиця”, *jus d'orange* – جو دورونج – “апельсиновий сік” та ін.

Для позначення типових страв французької кухні, які ввійшли до гастрономічного розмаїття Алжиру, місцевий діалект арабської мови був змушений запозичити такі галліцизми: *côtelette* – تيلتوك – “відбивна”, *bouillon* – نويوب – “бульйон”, *sucette* – سوسيطه – “льодяник на паличці”, *crêpe* – كريب – “млинець”, *salade niçoise* – سلطة النيسواز – “салат нісуаз”, *ratatouille* – راتاتوي – “рататуй”, *gratin* – غراتان – “грабен”, *cordon bleu* – كوردون بلو – “кордон блю”. Франція відома своїми кафе-пекарнями та різноманітними хлібопродуктами, тому серед запозичених назв готових страв можемо помітити велику кількість галліцизмів, пов'язаних з кондитерською та пекарською продукцією, наприклад: *croissant* – كرواسان – “круасан”, *gâteau* – وطاق – “пиріг”, *millefeuille* – ميل فوي – “наполеон”, *fondant* – فوندون – “фондант”, *brioche* – بريوش – “булочка”, *petits fours* – بتي فور – “печиво”, *meringue* – ميرانغ – “меренга”. Крім запозичення номінантів продуктів, до арабської мови Алжиру увійшли французькі лексеми на позначення їхніх якостей, серед яких можемо назвати: *surgelé* – سيرجولي – “швидкозаморожені (продукти)”, *vin blanc* – فان بلان – “біле вино”, *vin rouge* – فان روج – “червоне вино”, *vin rosé* – فان روزي – “рожеве вино”, *vin pétillant* – فان بيتيا – “ігристе вино”, *gazeuse* – قازوز – “газований”, *crème pâtissière* – الكريم باتسيير – “заварний крем”.

Значною є кількість галліцизмів, що можна віднести до підгрупи на позначення кухонних приладь, серед яких зазначимо: *serviette* – سربيتة – “серветка”, “рушник”, *tasse* – طاسة – “чашка”, *fourchette* – فورشيطه – “виделка”, *nappe* – ناب – “скатертина”, *bouchon* – بوشون – “корок”, *bocal* – لاقوب – “стакан”, *canette* – قطيناك – “пляшка”, *casserole* – قنورسك – “каструля”, *marmite* – عطيمرم – “казанок”, *cocotte-minute* – اطوكوك – “скороварка”, *cuisinier* – راينيزيوك –

“плита”, *fourneau* – فرنو – “піч”, *frigidaire* – فريجيدار – “холодильник”, *congélateur* – روتاليجنوك – “морозильна камера”. Також нечисельними, однак широкоживаними населенням Алжиру в повсякденному житті є назви професій, пов’язаних з гастрономією. До них віднесемо: *épicier* – یرس یرب – “бакалійник”, *boulangier* – یرجنالوب – “пекар”, *chocolatier* – یرتالوكوش – “шоколатьє”.

Отже, в гастрономічному дискурсі алжирського діалекту арабської мови можна помітити численні сліди впливу культури Франції, кулінарних уподобань французів. З огляду на вищевикладене, приходимо до висновку, що найбільша кількість галліцизмів алжирського діалекту арабської мови у сфері кулінарії належить до підгруп на позначення страв, продуктів та кухонного начиння, що пояснюється тривалим співіснуванням специфічної французької національної кулінарної культури та східної цивілізації Алжиру. І оскільки з характерними для французької кухні продуктами та стравами алжирцями було запозичено значну кількість їхніх номінантів, можемо стверджувати, що глутонічна лексика не лише відображає самотність народу, а й може впливати на формування та розвиток іншої культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Chebchoub Z.A Sociolinguistic Study of the Use of Arabic and French in Algiers / Z. Chebchoub. – Edinburgh : Edinburgh University, 1985. – 340 p.
2. Khelladi S.A. Processus d’intégration de l’emprunt lexical dans la presse algérienne d’expression française // Synergies Chili. – 2012. – № 8. – P. 71–81.
3. Олянич А.В. Гастрономический дискурс / А.В. Олянич // Дискурс-Пи. – Екатеринбург : Институт философии и права УрО РАН, 2015. – Том 12, вып. 2. – С. 157–160.

ДО ПРОБЛЕМИ БУКВАЛЬНОГО ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНИХ ТЕКСТІВ

Коміна М.І.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

В умовах стрімкого розвитку глобалізації й становлення ери новітніх інформаційних технологій на якісно новий рівень виходить і наукова комунікація, що вимагає від кожного її учасника майстерного володіння навичками перекладацьких трансформацій – адекватного передавання смислу оригіналу з урахуванням норм мови перекладу. Адекватний переклад науково-технічних текстів становить неабияку проблему. По-перше, фахова література насичена термінами, а отже вимагає спеціальної термінологічної підготовки перекладача (знання термінологічних одиниць, специфічної технічної фразеології, вдале оперування загальноприйнятими скороченнями й аббревіатурами тощо). По-друге, такі тексти містять спеціальну фахову інформацію, з якою повинен бути обізнаним той чи той фахівець. Натомість

відсутність повноцінного глибокого розуміння сутності іншомовних технічних реалій часто замінюється механічним уживанням термінів або прямим калькуванням (якщо йдеться про російську мову), що призводить до буквалізму.

За визначенням В. Комісарова, переклад – це процес перетворення мовленнєвого повідомлення однією мовою у мовленнєве повідомлення іншою мовою за умови збереження змісту, який слід розуміти як усі види відношень мовної одиниці [4, с. 51]. Науковець наголошує, що така незмінність є відносною, оскільки так чи так не можливо уникнути втрат під час перекладу, а відтворення значень все одно буде неповним. Отже, буквальний переклад як дослівне відтворення першотексту зі збереженням відповідного порядку слів і граматичних конструкцій є вкрай негативним явищем, що засвідчує порушення мовної компетенції.

Серед типових помилок під час перекладу фахових російськомовних текстів виділяють намагання зберегти порядок розміщення компонентів речення; ігнорування контексту; порушення послідовності етапів перекладу (прагнення перекласти лексичну одиницю/речення до досягнення загального змісту джерела); дублювання інформації; стилістично невмотивована трансформація фразеологізмів; зловживання іншомовною лексикою (нехтування українськими відповідниками); неправильна сполучуваність слів; уживання фразеологічних росіянізмів; використання міжмовних омонімів; не розрізнення паронімів і синонімів як вияв незнання семантики слова; неправильний переклад термінів-аббревіатур тощо [2, с. 218].

На нашу думку, значної кількості помилок під час письмового перекладу науково-технічної літератури можна уникнути, дотримуючись конкретної методики роботи над перекладом, що охоплює три етапи. Перший – сприйняття змісту першоджерела; другий – цілісний аналіз тексту (з'ясування значення окремих слів, виявлення граматичних форм, лексичних зворотів, термінологічних одиниць); третій – відтворення змісту мовою перекладу.

На думку В. Карабан, вміння й навички перекладацьких трансформації становлять істотний компонент компетенції як професійного перекладача, так і будь-якого висококваліфікованого фахівця загалом [3, с. 20]. Оскільки спрямовуються на адекватне відтворення смислу оригіналу з урахуванням норм мови перекладу. Серед таких трансформацій розрізняють лексичні та граматичні. Так, С. Амеліна вирізняє п'ять основних лексичних трансформацій: *конкретизацію* (лексична одиниця ширшої семантики в оригіналі замінюється одиницею вужчої семантики); *генералізацію* (навпаки, слово з вужчим значенням у перекладі замінюється словом із ширшим значенням); *додавання* (уведення лексичних елементів, відсутніх в оригіналі, з метою еквівалентної передачі загального змісту речення); *вилучення* (усунення з тексту перекладу лексем, які є частинами імпліцитного смислу); *заміну* слова однієї частини мови словом іншої частини мови [1, с. 131–132].

Під граматичними трансформаціями В. Карабан розуміє різноманітні зміни граматичних характеристик слова, словосполучення або речення в перекладі [3,

с. 20]. Виокремлюють п'ять основних граматичних трансформацій. Це *перестановка* (або пермутація), внаслідок якої змінюється порядок слів; *заміна* (або субституція) – трансформація граматичних ознак словоформ, частин мови, членів речення та речень у цілому. Результатом граматичної трансформації *додавання* є збільшення кількості слів, словоформ або членів речення. А внаслідок *вилучення* з перекладу навпаки вилучається певний мовний елемент. *Комплексна* ж трансформація є поєднанням декількох простих трансформацій [3, с. 20–22]. Отже, застосування вказаних перекладацьких трансформацій дасть можливість уникнути лексичного й граматичного буквалізму під час перекладу текстів близькоспоріднених мов, які все ж суттєво відрізняються способами передачі інформації, відсутністю певних граматичних явищ в одній з мов, необов'язковістю вираження граматичної інформації, особливостями сполучуваності й функціонування слів [2, с. 221].

Таким чином, серед основних способів вирішення проблеми буквального перекладу науково-технічних текстів можна вважати дотримання правильної послідовності етапів перекладу, підвищення рівня загальної професійної компетентності фахівця конкретної галузі (глибинне осягнення ним сутності явищ і процесів) та застосування лексичних і граматичних трансформацій, покликаних адаптувати зміст наукового повідомлення однією мовою до норм іншої.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амеліна С.М. Лексико-граматичні проблеми перекладу науково-технічної літератури / С.М. Амеліна, А.М. Монашненко, Н.В. Проценко // Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України. Сер.: Філол. науки. – 2013. – Вип. 186(2). – С. 130–134.
2. Єщенко Т.А. Переклад науково-технічного тексту як лінгводидактична проблема / Т.А. Єщенко // Наук. пр. Донец. нац. техн. ун-ту. Сер.: Педагогіка, психологія і соціол. – 2012. – Вип. 11. – С. 217–222.
3. Карабан В.І. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми / В. Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004. – 576 с.
4. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты): Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. // Комиссаров В. Н. – М.: Высш. шк., 1990. – 253 с.

ОСОБЛИВОСТІ ПОНЯТТЯ ФРАЗЕОЛОГІЧНА КАРТИНА СВІТУ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКИХ ЕМОТИВНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ)

Компанієць В.В.

Одеський національний університет імені І.І.Мечникова

На сьогоднішній день мовну картину світу розуміють як історично закріплену у свідомості певного мовного колективу та відображену у мові сукупність уявлень про світ [7, с. 15]. Проблеми національного характеру та

картини світу тісно зв'язані одна з одною. Під національним характером мається на увазі сукупність рис, які притаманні певній соціально-етнічній спільноті у конкретних економічних, культурних та природних умовах її розвитку. Коли поняття “національного характеру” співвідноситься здебільшого з поглядом на культуру зі сторони зовнішнього спостерігача, “картина світу” досліджує погляд представника представленої культури на оточуючий світ [3, с. 49].

Фразеологізми найбільш яскраво та широко передають та розкривають специфіку французького народу, бо саме фразеологічні обороти, які створювалися та змінювалися упродовж багатьох століть, зберігають в собі весь колорит, звичаї, умови розвитку мови в його історії. Найбільш доречним вважається визначення Д. В. Гудкова: “Фразеологізм – мовна сутність, але завдяки референції до культурної спадщини він набуває культурної конотації. Фразеологізм починає виконувати функції символу, еталону, стереотипу, тим самим стає культурним знаком” [2, с. 92].

Фразеологічна картину світу є універсальною та найбільш цікавою, бо вона передає особливе образне бачення навколишнього середовища. Фразеологічні одиниці також слугують для передачі національних стереотипів [4, с. 27]. Поміж стереотипів маємо виокремити етностереотипи, які є стійкими історично складеними уявленнями про моральні, інтелектуальні, фізичні якості, що притаманні представникам різних спільнот.

У нашому дослідженні фразеологічні одиниці розглядаються, по-перше, з точки зору відображення ними емоційного стану людини (емотивні фразеологізми), а, по-друге, на рівні складового національно-культурного компоненту, який реалізує зміст висловлювання. Цей компонент позначається терміном фразеолекса як одиниця фразеолексикону. Під ним, у свою чергу, розуміється “сукупність лексем, які продовжують свою семантичну еволюцію у фразеологізмах” [1, с. 32]. Згідно Н. М. Кириллової, “фразеолекса є різновидністю лексеми у фразеологічному семіозисі, тобто, лексемою зі втраченими власними функціями, але набутими у складі фразеологізму” [5, с. 86]. Компоненти фразеологічних одиниць формують підґрунття фразеологічної картини світу: “Для того, щоб розкрити національну своєрідність світу у фразеології, потрібно визначити, що слугувало первинним будівельним матеріалом для фразеологізмів, які уявлення та значення про реалії навколишнього середовища стали у основі образного найменування явищ та понять” [8, с. 38].

Наприклад, емоційний стан “Гнів” реалізується у фразеологічній одиниці “*prendrelamouche*” – раптово розсердитися. Фразеолекса “*lamouche*” у цьому фразеологізмі містить в собі національний компонент, бо значення ідеоетнічного висловлювання відсилає нас до сільського життя у Франції [6, с. 59]. Укуси таких комах, як гедзь, жертвами яких були загалом коні та велика рогата худоба, викликали раптові різкі рухи цих тварин. Тому фразеологізм побудований за аналогією поведінки тварин у таких ситуаціях. Така фразеологічна одиниця як “*monter (jucher) surlesgrandschevaux*” – сердитися,

скаржитися, накинутися на когось – відносить мовця до Середніх віків, пори, коли знатні пани сіддали найкращих породистих коней, щоб продемонструвати тим самим прояв гніву у відношенні до свого ворога та повну готовність до бою.

Розглянемо інший фразеологізм мікрополя “Закоханість” “amoureuxdesonzemillevierges” – бути закоханим у кожну жінку, ганятися за спідницями – історія якого починається у XVII сторіччі, а саме – у 1623 році у легенді про Святу Урсулу та одинадцять тисяч дів. Насправді, на погребальному камені Святої Урсули було написано “XI.M.V.”, де символи були переведені як одинадцять тисяч, хоча, насправді, мались на увазі одинадцять страдників. У той час V. використовувалась на позначення дів. Вважається, що легенда, яка лягла у створенні цього фразеологізму, показує нам одинадцять дів як об’єднання жінок, серед яких кожна була до серця чоловіку.

У результаті дослідження було виявлено, що значення фразеолоксії, яка містить у собі національно-культурний компонент може проявлятися такими засобами, як: біблеїзми, артефакти, кольорові означення, назви представників флори і фауни, продуктів харчування, стихій природи, соматизми, субстанція (кров) та абстрактні поняття. Отже, розуміння значення фразеолоксії допомагає нам усвідомити природу поняття “фразеологічна картина світу”, встановити характер національно-культурних компонентів, а також розкрити уявлення французького народу щодо сприйняття певних емоційних станів та почуттів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гак В.Г. Фразеология, образность и культура / В.Г. Гак // Советская лексикография [сб. статей]. – М.: Медиа, 1988. – 169 с.
2. Гудков Д.В., Ковшова М.Л. Телесный код русской культуры: материалы к словарю / Д. В. Гудков, М. Л. Ковшова. – М.: Гнозис, 2007. – 288 с.
3. Добровольский Д.О. Национально-культурная специфика во фразеологии / Д.О. Добровольский // Вопросы языкознания. – М.: Наука, 1998. – Вып. 6. – С. 48-57.
4. Жуков В.П. Семантика фразеологических оборотов / В.П. Жуков. – М.: Просвещение, 1978. – 160 с.
5. Кириллова Н.Н. Фразеология романских языков: этнолингвистический аспект / Н.Н. Кириллова. – СПб.: Издательство РГПУ им. А. И. Герцена, 2003. – 319 с.
6. Новый большой французско-русский фразеологический словарь: более 50 000 выражений / В.Г. Гак. – М.: Русский язык Медиа, 2005. – 1624 с.
7. Серебренников Б.А. Роль человеческого фактора в языке. Язык и картина мира / Б.А. Серебренников. – М.: Наука, 1988. – 216 с.
8. Хайруллина Р.Х. Картина мира во фразеологии: от мировидения к миропониманию / Р.Х. Хайруллина. – Уфа: Изд-во БГПУ, 2001. – 285 с.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ У ПРОЦЕСІ ПЕРЕКЛАДУ (НА МАТЕРІАЛІ АРАБСЬКОЇ МОВИ)

Кононенко В. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Як відомо, трансформації – основа більшості прийомів перекладу. Трансформація полягає у зміні формальних або семантичних компонентів при збереженні інформації, призначеної для передачі [1, с. 201]. Перекладацькі лексичні трансформації – це різного роду зміни лексичних елементів мови оригінала під час перекладу з метою адекватної передачі їхніх семантичних, стилістичних і прагматичних характеристик із врахуванням норм мови перекладу та мовленнєвих традицій культури мови перекладу [2, с. 300]. Лексичні трансформації застосовуються тоді, коли словникові відповідники того чи іншого слова мови оригінала не можуть бути використані в перекладі через невідповідність з погляду значення і контексту. Один з видів перекладацьких трансформацій, здійснюваних у процесі перекладу є трансформація додавання.

Загальновідомим є той факт, що перекладач не має права додавати щось від себе до змісту тексту, що перекладається. Усі смислові зміни, зокрема й додавання, повинні робитися за межами перекладу (у посиланнях, коментарях). Додавання слова – це введення лексичних елементів, які відсутні в оригіналі, з метою адекватної передачі сенсу повідомлення МО або збереження мовленнєвої чи мовної норми, яка існує в культурі МП. Трансформація додавання полягає у введенні до перекладу лексичних елементів, яких немає в оригіналі, з метою правильної передачі смислу речення (оригінала), що перекладається, або дотримання мовленнєвих і мовних норм, що існують у культурі мови перекладу [2, с. 309]. Наприклад, араб. *ةينامتئإ تال يهست* – *кредити на пільгових умовах* (букв. *пільги кредитні*). Тут не йдеться про зміни смислу оригінала через додавання до загального смислу. Під час перекладу таких арабських граматичних структур як дієприкметник, герундіальний комплекс, атрибутивна група тощо, іноді виявляється необхідним вдаватися до впровадження у текст перекладу мовних одиниць, формально відсутніх у тексті оригіналу: *أهراملا بسح* – Як *повідомляє газета “Аль-Аграм”, як пише “Аль-Аграм”* (букв. *згідно “Аль-Аграм”*); *ةينمأل قرادإل* – *Управління суспільної безпеки* (букв. *безпечне управління*); *أعلنت الحكومة موافقتها على حضور المؤتمر* – *Уряд заявив про свою згоду взяти участь у конференції* (букв. *згода на присутність*); *القوت السريعة* – *сили швидкого реагування, спецназ* (букв. *швидкі сили*).

Основні труднощі перекладу, а також увесь характер перекладацького процесу зумовлюються відмінностями у структурах і правилах функціонування мов, що беруть участь у цьому процесі. Для адекватного перекладу слід застосовувати лексичні трансформації, сутність яких полягає у заміні окремих лексичних одиниць вихідної мови лексичними одиницями мови перекладу, які не завжди є їхніми словниковими еквівалентами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода / Рюрик Константинович Миньяр-Белоручев. – М. : Московский лицей, 1996. – 208 с.
2. Карабан В. І. Переклад англійської наукової та технічної літератури / В'ячеслав Іванович Карабан. – Вінниця : Нова книга, 2004, – 575 с.
3. Майбуров Н.А. Читаем и переводим арабскую газету / Николай Афанасьевич Майбуров. М. : ИД “Муравей”. – 256 с.
4. Финкельберг Н.Д. Арабский язык. Курс теории перевода / Наталья Дмитриевна Финкельберг. – М. : Восток – Запад, 2004. – 232 с.

ОБРЯДОВА ЇЖА ЯК СИМВОЛ НАЦІОНАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕРСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ)

Копчак О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Традиційна народна кухня – це така ж культурна спадщина будь-якого народу, як мова, література, мистецтво, це неоціненний здобуток, яким можна і варто пишатися, який не слід забувати. Національна кулінарна традиція створювалась протягом багатьох віків, тому вона в певній мірі відбиває не тільки історичний розвиток народу, але його звичаї, вірування та культуру.

В свою чергу, народна обрядова їжа – святкова, ритуальна або церемоніальна – це не лише засіб задоволення життєвої потреби людини, а й важлива форма соціального спілкування, традиційна суспільна цінність, що несе на собі символічне навантаження [3, с. 144].

Формування й розвиток власне національної словесної символіки йде різними шляхами, а досвід, фонові знання, зумовлені реаліями навколишньої дійсності, підтримують символічне значення [1, с. 5]. Специфіка мовного символу полягає в мотивації мовного знака, пов'язаної не з переносом значення, як це характерно для тропів, а з картиною світу, фоновими знаннями, прагматикою в широкому розумінні слова [1, с. 40].

Символ національно специфічний і мотивований тим смисловим зв'язком, який встановлюється між предметним й абстрактним елементами його змісту [4, с. 81].

Система харчування будь-якої народності складається з сукупності певних ознак традиційно-побутової культури етносу: набору харчових продуктів, способів їх обробки і приготування страв, харчових обмежень, забобон і переваг, асортименту обрядових страв, звичаїв, пов'язаних з приготуванням і споживанням їжі [3, с. 136].

Порівнюючи традиційні народні кухні українського і іранського народу, слід зазначити, що крім відмінності у доборі основних продуктів харчування і способі їх приготування, ми стикаємося із суттєвими розбіжностями у харчових заборонах і пов'язаних з ними обрядових обмеженнях, які продиктовані релігійними віруваннями обох народів.

Обрядовий цикл свят можна умовно поділити на дві групи: 1) сімейні – пов’язані з народженням дитини (укр. *бабина каша* – своєрідна страва на яйцях і маслі, яку за звичаєм готувала баба-повитуха, а потім приносила на хрестини в глиняному горщику, як елемент народної сімейної обрядовості; перс. *آش دندانی* (букв. зубний аш) – страва, яку готують, коли у дитини з’являється перший зуб: за традицією чим більше людей скоштує її, тим легше і швидше у дитини ростимуть зуби [*аш* – традиційний суп з рису й зелені з рослинною олією, безумовно, є одним з найяскравіших кулінарних символів Ірану]); весіллям (перс. *چای عروس* (букв. чай нареченої) – згода вийти заміж: традиційний чай, який подає дівчина родині нареченого, після того, як родини домовилися; укр. *жити, як коровай зійшов* – якість подружнього життя традиційно залежала від того, як зійде весільний коровай); похованням (укр. *над коливом завивати* – плакати за померлим; перс. *حلوائی مرحوم* (букв. халва померлого) – особливий вид цукрової халви, яку роздають усім під час церемонії поховання і поминок); гостиною і відвідинами (укр. *налити меду на коня* – традиція пропонувати випити чарку гостю перед тим, як він піде; перс. *آش پشت پا* (букв. аш за ногою) – традиційний аш, що готується при від’їзді з дому члена родини або близької людини); 2) календарні – пов’язані із релігійними святами та народним календарем (укр. *голодна кутя* – страва яку подають на Водохрещення 18 січня, *м’ясниці (масляна)* – тиждень перед Пасхальним постом; перс. *سفره هفت سین* (букв. скатертина семи снів) – традиційно прикрашений стіл (скатертина) для святкування іранського нового року (*نوروز*) [3, с. 144].

Харчова атрибутика весільної обрядовості досить яскраво і різноманітно представлена в культурі іранського і українського народів, що знайшла своє відображення в національній фразеології: *شیرینی خوران* (букв. поїдання солодощів) – церемонія чаювання із солодощами після взаємної обіцянки обох родин щодо шлюбу (*بله برون*); *کله قند* (букв. голівка цукру) – після підписання шлюбного контракту (*عقد*) перед урочистим шлюбним святкуванням (*عروسی*) родина нареченого в подарунок нареченій обов’язково купує дві голівки цукру, як символ ніжності, злагоди і подружнього щастя; на святкування весілля (*عروسی*) іранці готують особливий, багатий на прянощі весільний плов – *پلوی* *آدم گرسنه*, *یاد پلوی عروسیش می افته*: [2, с. 156-164]: (букв. голодна людина пригадує свій весільний плов). В українській традиції одним із найголовніших атрибутів весільної обрядовості виступає хліб і страви із борошна: шишки – весільне обрядове печиво, яке випікали з коровайного тіста; коровай – весільний обрядовий хліб; тощо: *шишки роздавати* – обдаровувати коровайниць, гостей і весільну челядь, яку не частували короваем; *безкоровайний козак* – наречений, якому через бідність не випікали короваю; *просити на вареники* – запрошувати на третій день весілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кононенко В.І. Символи української мови / Віталій Іванович Кононенко. – Івано-Франківськ : Плай, 1996. – 270 с.
2. Кутлаки Софія. Среди иранцев. Путеводитель по нравам и обычаям самой закрытой страны мира / Софія Кутлаки, пер. с англ. А. Ванюкова. – М. :

ООО “Юнайтед Пресс”, 2011. – 257 с.

3. Наулко В.І. Артюх Л.Ф. Культура і побут населення України / Всеволод Іванович Наулко, Лідія Федорівна Артюх. – К.: Либідь, 1993. – 285 с.

4. Ужченко В. Д. Фразеологія сучасної української мови: [навчальний посібник] / Віктор Дмитрович Ужченко, Дмитро Вікторович Ужченко. – К.: Знання, 2007. – 494 с.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ КОЛЬОРУ В РЕКЛАМНОМУ ПОВІДОМЛЕННІ В УКРАЇНСЬКІЙ І ЯПОНСЬКІЙ МОВАХ

Кравець К. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Колір у рекламному повідомленні є одним із основних невербальних засобів, що, з одного боку, емоційно впливає на адресата, а з іншого, є показовим з погляду культури, оскільки в кожній культурі асоціюється з певними емоціями й фактами з життя суспільства. Вчені стверджують, що жінки за фізіологічними показниками досить чутливі до сприйняття кольору, і цим можна пояснити яскравість рекламних сторінок жіночих друкованих журналів. Так, В. В. Детінкіна, аналізуючи роль кольору у створенні ідеального образу жінки в рекламному дискурсі, виявила 15 кольорів, що домінують у рекламі товарів для жінок [1].

Результати аналізу кольорів рекламних повідомлень українською мовою у сфері косметології дозволяють зробити такі висновки: лідируюче положення за всіма проаналізованими позиціями в українській мові посідає білий колір, друге – чорний колір, третє – тілесний колір. Рожевий, сірий, золотавий, червоний, бежевий, блакитний, синій, жовтий і фіолетовий кольори використовуються не часто.

Білий колір асоціюється в українській культурі з образом світла, чистоти, святості, свята, божественності. Чорний колір, незважаючи на існуючі у свідомості українців негативні емоції й асоціації, з ним пов'язані, передає ідею загадковості, привабливості, вишуканості й елегантності сучасної української жінки. Позитивні емоції, пов'язані з чорним кольором, останнім часом домінують, це пов'язано з впливом західної культури, зокрема французької, яка є визнаним лідером у галузі косметології і моди загалом – більшість рекламних сторінок фірми Chanel як українських, так і японських, виконані в чорно-білій гаммі. Рожевий колір вважається одним з найбільш жіночих і чуттєвих кольорів у сучасному українському суспільстві й символізує ніжність, любов і ласку. Цей колір асоціюється з молодими жінками і маленькими дівчатами. Дорогі косметичні засоби асоціюються з віянням розкоші в українському жіночому суспільстві, і цей факт підтверджує використання значної кількості золотавого кольору на рекламних сторінках, який символізує багатство в українській культурі. Червоний, що поступився золотавому за частотністю використання, здавна асоціювався в українській лінгвокультурі з вогнем, кров'ю, енергією. Зелений – символ природи й молодості; він – “міст” між двома протилежними

кольорами веселкового спектру: гарячим червоним і холодним синім. А тому виступає кольором надії на злагоду, мир і спокій.

У Японії колір не лише несе певне емоційне навантаження, але й наділений конкретним змістом, функціональною значимістю. Японська культура тривалий час перебувала під впливом китайської філософії і перейняла китайську символіку кольору. У мистецтві Японії символи “ян” и “їнь” позначають два обличчя: “саби” – стриманій колорит внутрішньої краси і “цую” – кольорову яскравість зовнішньої краси. Любов японців до кольору історично поєднувалася з чуйним і надзвичайно тонким ставленням до природи. Як правило, кольори в Японії носять назву не матеріалів, з яких вони зроблені, як це прийнято в Європі (індіго, охра), а природних носіїв кольору, наприклад: *арахаїро* – “зворотня сторона листя і трав” – означає глухий зелений, м’який кольоровий тон, *угуісуїро* – “колір крил японського солов’я” – сірувато-блакитно-зеленуватий; *акуїро* – остиглий попіл; *сабііро* – “іржа” тощо [2].

Домінантними кольорами японських рекламних повідомлень є чорний, сріблястий, рожевий, бежевий і білий. Фіолетовий, жовтий, зелений трапляються, червоний і коричневий трапляються не часто в рекламі.

В Японії, на відміну від України, чорний колір – це колір радості. Одяг чорного кольору вдягають на офіційні святкові заходи, такі як весілля своїх дітей. Сірий колір протягом історії змінював ставлення до себе. У давнину сірий – це колір бідності, суму, недолі. Але з XVI ст. набуває цінності і стає елегантним кольором у Європі, з’являється багато відтінків: перламутровий, перлинний, блакитно-зеленовато-сірий. В Японії сірий колір поєднується із синім, зеленим, жовтим, завдяки чому виникає безліч відтінків: від темно сірого до світлого, майже білого. Рожевий колір символізує початок життя, молодість, жіночу красу, а квітка сакури має назву кожної пелюстки: вдача, радість, миролюбність, довголіття і добробут. Синьо-блакитний – колір неба і моря, символ висоти і глибини [2, с. 185].

Особливе значення для японців має колір “мурасаки” (фіолетовий). Історично це пов’язано з тим, що фіолетові іриси – це єдині квіти, які можна було дарувати самураю. Жовтий колір – колір золота, символ сонця і божественної влади. У XII столітті в південно-східній Японії було знайдено золото, і з того часу цей метал і його колір набуває значення влади, розкоші, величі. Зелений колір символізує безперервність, безсмертя. Це колір весни, природи, свободи, радості, надії. З давніх давен японці схилилися перед деревами й обожнювали їх і вірили в те, що дерева мають душу (кодама).

Отже, аналіз показав, що для кожної з досліджуваних лінгвокультур певний колір символізує поняття, явища, факти культури й історії, що знайшло своє відображення у рекламних повідомленнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Детинкина В. В. Рекламный дискурс как способ создания социального мифа : дис. ... кандидата филол. наук : 10.02.19 / Детинкина Виктория Викторовна. – Ижевск, 2010. – 193 с.

НОВІТНІ ЯВИЩА В МОВІ МОЛОДІ В СУЧАСНІЙ ЯПОНІЇ

Кравець О.

Київський національний лінгвістичний університет

Для японської мови, як і для багатьох інших мов світу типовою є наявність різних способів словотвору. Характерною рисою словотвору в японській молодіжній мові японські лінгвісти вважають те, що на відміну від інших мов, словоскладання та аббревіація значно переважають в системі словотворення японської мови. При аналізі способів словотвору молодіжної лексики, чітко виражена перевага творення нових слів способом аббревіації “略語” або як його модно називати останнім часом в Японії “KY式日本語”.

KY – аббревіатура, записана латиницею з японського виразу 「空気が読めない」 ((Ku:ki ga Yomenai)) “бути не в темі”, наприклад: 「彼がKYだ」 “він зовсім не розуміє”; само по собі слово 「KY」 = 「空気を読め」 “зрозумій”, “включайся в тему”.

У 2006 році така аббревіатура широко використовувалася в рамках соціолекту серед школярів старших класів. А в 2007 році, під час відставки Кабінету Міністрів Абе, ЗМІ почали широко використовувати нову аббревіатуру критикуючи невдалу політику його команди, що призвело до масового використання нового слова і стало передумовою виникнення нового явища в молодіжній мові.

Спосіб словотворення KY式, має свої характерні особливості, так японські лінгвісти виділяють 3 типи аббревіації в молодіжній мові KY語:

1. аббревіатури записані латиницею, створені із виразу, як японського так і англійського походження, наприклад: 「ATM

(あんた・タバコ・もっとな) 」 “ ти маєш сигарети?”;

2. аббревіатури записані латиницею, створені із слів які можуть використовуватися з однаковим значенням:

「DTN (だるい・つらい・ねむい) 」 “кволий, стомлений, сонний”;

3. аббревіатури записані латиницею, утворені з морфем японських слів: 「DSI (ださい) 」 “грубий, неохайний, немодний”.

KY語, як різновид аббревіації є дуже зручним способом словотвору. Завдяки простому запису головних літер латиницею, утворюють зовсім нові, стильні знаки, які проникли і в комерційні назви. Серед причин виникнення аббревіації лінгвісти називають такі, як розвиток науки і технології, економія часу та місця, економія коштів, знаковість мови (мовної системи), без перервне

збільшення складних, не однослівних найменувань, тощо. Як відмітив японський лінгвіст Кітагара Ясуо [4, с.9], використання молоддю стилю КУ, має корисні сторони, а саме 「一石何鳥」 “Одним камінцем, зразу убити декількох птахів”.

Однак надмірне використання абревіацій, як і занадто сильне захоплення ними викликає неабияку стурбованість як японських лінгвістів, так і людей старшого покоління. З точки зору стандартної японської мови ці форми вважаються неправильними, і такими, що розхитують устрої нормативної мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комісаров К.Ю. Абревіація у японській мові: проблема номінації та класифікації / К.Ю. Комісаров // Вісник Київського національного університету ім.Т.Шевченка., 18 / 2012. – С.21-25
2. Уздинская Е.В. Семантические особенности современного молодежного языка / Е.В. Уздинская // Активные процессы в языке и произношении. – Саратов: Изд-во Сарат. ун-та, 2000. – С. 15-21
3. 北原保雄. あふれる新語. みんなで国語辞典. – 大修館、2009. – 230 頁
4. 北原保雄. КУ式日本語. ローマ字略語がなぜ流行るのか – 大修. 2008. - 128 頁
5. 竹林一志. 知っておきたい言葉つかい、時とともに言葉が変わる理由. – 笠間書院、2011. – 216 頁

ТЕКСТ КАК ЗНАК-СИМВОЛ

Кравченко Н.К.

Київський національний лінгвістический університет

Вопрос о знаковом статусе текста всё ещё остается дискуссионным в современных лингвосомиотичных студиях. Текст осознается как одновременная манифестация нескольких (семиотических) языков (Ю. Лотман); как языковой знак (Д. Дресслер, П. Хартман); как речевой знак (И.И. Серякова); как то, что состоит из знаков, но знаком не является (М.Я. Дымарский) [3, с. 91].

Наиболее очевидным представляется понимание текста как гетерогенной знаковой системы, включающей знаки-индексы, знаки-символы и знаки-иконы. Однако, если рассматривать текст со стороны его гомогенности, целостности, макрознаковости, то проблемным остается определение его места в типологии знаков. Если это знак-символ, то в чем проявляется его конвенциональность; если текст иконичен или индексикален, то какие свойства и какой референт или денотат он имитирует или индексирует? Будет ли он знаком для отдельных представителей своей лингвокультуры или для всех homo sapiens?

Текст становится знаком-символом или метазнаком, если его концепт-идея и / или образный код достаточно нетривиальны, чтобы стать знаковыми для

определенной семиосферы, то есть генерировать смыслы в прокурсивных текстах, изоморфных ему в концептуально-смысловом отношении. С другой стороны, текст включает в свой состав системные метазнаки, которые служат культурно-семиотическим “канонам” интерпретации референта (положения вещей, мировоззренческой проблемы и т.д.) и привлекаются с целью согласования авторского видения ситуации с культурной моделью мира адресатов.

Таким образом, текст-символ может существовать в различных вариантах и предполагает два типа отношений с интертекстуальным контекстом: от текста (как одной из нетривиальных версий референта) – к семиосфере и от семиосферы – к тексту (привлечение интертекстуальных связей, метазнаков с узнаваемой версией интерпретации референта).

Один из возможных вариантов символизации – метазнак, который приобретает системное значение и “конвенционально” (т.е. “в привязке” к определённой эстетической, культурно-этической, философской традиции) закрепляет определенный способ (канон) видения ситуации. В этом случае имеет место символизация сюжетов, мотивов, персонажей, то есть сигнификативного значения текста или его концептуально значимых фрагментов. Текстовые знаки-символы “подсказывают” универсальные и этнокультурные “предсказуемые” сценарии развития событий, ожидаемые действия персонажей, решающих, независимо от формы, эпохи, социокультурной парадигмы, “вечные” морально-этические или мировоззренческие проблемы. Неслучайно модернистская и постмодернистская литература обращается к “вечным” образам, сюжетам и мотивам (Улисс, Кентавр, Апокалипсис, Арлекин, Пьеро, герои Ветхого Завета, Карнавал, Лабиринт, Город Солнца, Фауст и др.) как конвенционально закрепленным моделям постановки и решения мировоззренческих проблем (и не важно при этом – используется ли текст-источник как модель концептуализации реальности или, напротив, как средство *reductio ad absurdum*, демонстрируя нелепость вечных этических ценностей, иррациональность бытия в ракурсе корректирующей иронии постмодернизма). В любом случае, они выполняют роль знаков-символов, задающих универсальные ориентиры в концептуализации реальности.

Другой возможный вариант – символизация художественного образа, который выходит “за собственные пределы” [1, с. 157], становится знаком, наделенным при этом “всей органичностью и неисчерпаемой многозначностью образа” [5, с. 378]. В силу того, что художественная символика обладает моделирующим, конструктивным потенциалом, способностью порождать ментальные модели гештальтного характера [2, с. 26], подобные модели могут стать метазнаком для генерирования образных кодов и стиля. Такой символический знак-образ “легко вычленяется из семиотического окружения и столь же легко входит в новое текстовое окружение” [4, с. 241]. В этом случае имеет место символизация коннотативного значения текста. Так, Пушкинский образ Медного Всадника как символа роковых сил у Андрея Белого становится

порождающей моделью для всадника Апокалипсиса как символа исторической трагедии России. Знаком-символом для русской литературы стал Гоголевский образ Невского проспекта как символа обезличенности, утраты человеческого облика. У Гоголя по Невскому течет обезличенная масса носов, бакенбардов, шляп, шинелей, у А. Белого – отдельные части тела, предметы туалета, заменяя собой человеческие лица и личности.

ЛИТЕРАТУРА

1. Аверинцев С.С. София-Логос. Словарь / Сергей Сергеевич Аверинцев. – К.: Дух і Літера, 2001. – С. 155–161.
2. Воробйова О.П. *Равлик і метелик у вирі буття* / О.П. Воробйова // Вісник КНЛУ. Серія Філологія. – К. : КНЛУ, 2011. – Т.14. – № 1. – С. 25–35.
3. Вялікова О.О. Методики аналізу знакової природи візуалізованих віршованих текстів як продукту креолізації / О.О. Вялікова // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія “Філологічна”. – 2015. – Вип. 58. – С. 91–93.
4. Лотман Ю.М. Семиосфера / Юрий Михайлович Лотман. – СПб.: Искусство-СПб, 2000. –704 с.
5. Литературный энциклопедический словарь / Под общ. ред. В.М. Кожевникова, П.А. Николаева. – М.: Сов. энцикл., 1987. – 750 с.

МЕТОДОЛОГІЧНА СИНЕРГІЯ КОРПУСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ І ДИСКУРСОЛОГІЇ

Кривенко Г.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

В умовах дослідницького холізму, плюралізму й релятивізму [2, с. 24–25], властивих сучасному мовознавству у просторі функціонального підходу до мови – в широкому його розумінні [5, с. 7], **актуальною** постає проблема формулювання методологічних підвалин нових напрямів лінгвістичних досліджень, які виникають на межі вже наявних галузей. **Метою** запропонованого фрагменту дослідження є виявлення переваг і застережень методологічного характеру за синтезу двох галузей мовознавства: корпусної лінгвістики та дискурсології.

Застосування корпусного підходу до вивчення дискурсу вважається відносно **новою** цариною [4, с. 3] в зарубіжних дослідженнях і досі практично не розвиненим напрямом досліджень у вітчизняному мовознавстві. Між тим, корпусна лінгвістика “ідеально” вписується в концепцію мови, що ґрунтується на її використанні (usage-based model of language) [4, с. 4; 6, с. 226]. Адже корпусні студії зосереджуються на аналізі використання мови в природних умовах, тобто в умовах її реального функціонування, із застосуванням комп'ютерних технологій; у той час як мовний корпус – це, в першу чергу, вибірка великої кількості текстів фіксованого типу, які представляють писемне або усне мовлення та є доступними в електронній формі. Якщо взяти за основу розуміння дискурсу як мови у вжитку (language in use) [3, с. 1], а текст

визначати як базову одиницю вербалізації дискурсу, то будь-яке корпусне дослідження потенційно можна розглядати як дискурсивно зорієнтоване.

Разом з тим, ступінь залучення корпусних даних до досліджень дискурсу може різнитися залежно від методологічної позиції вченого. По-перше, виокремлюють кілька підходів до аналізу мовного матеріалу в термінах корпусної лінгвістики: корпуснозумовлений (corpus-driven), корпуснообґрунтований (corpus-based), корпуснодопоміжний (corpus-assisted/corpus-aided) і корпусноілюстрований (corpus-illustrated). По-друге, роль корпусних даних може суттєво різнитися залежно від етапу дослідження. Наприклад, встановлення статистично значущих закономірностей у розглянутих текстах на першому етапі потребує подальших інтерпретації, пояснення і, за потреби, критичного аналізу на наступних етапах, де корпусне програмне забезпечення також можна залучати для пошуку або візуального (графічного) представлення окремих феноменів у досліджуваному дискурсі.

Потенціал методологічної синергії корпусної лінгвістики та дискурсології полягає в можливості: 1) внести лепту до тривалої – в історичній перспективі – дискусії між емпіриками та раціоналістами; 2) зробити крок до подолання вододілу між формальним і функціональним підходами до мови [пор. 5, vii]; 3) зменшити упередження дослідника та підвищити об'єктивність висновків за рахунок оперування безпрецедентно великою доказовою базою мовних даних та верифікації результатів дослідження. Однак зазначимо, що сприймання величезних обсягів текстового матеріалу, які залучає корпусна лінгвістика, як гарантії отримання об'єктивних результатів їхнього опрацювання [1, с. 99] є занадто оптимістичним. Насправді суб'єктивізм дослідника дається взнаки і на етапі підбору текстів для укладання корпусу, і на етапі визначення статистичної значущості отриманих даних для подальшої інтерпретації, і на наступних етапах дослідження, проте використання корпусного інструментарію безперечно сприяє методологічній прозорості дискурсологічних пошуків.

Застосування корпусного аналізу і дискурс-аналізу в межах одного наукового дослідження передбачає, серед іншого, перегляд таких фундаментальних понять як “дискурс як процес” vs. “дискурс як продукт”, “контекст”, “текст” [див. 7, с. 49–65], а також розв'язання проблем співвідношення кількісних і якісних методів аналізу, балансу між дескрипцією та інтерпретацією, статикою та динамікою тощо в процесі отримання знань про мову шляхом дослідження реальної живої комунікації. Проте, незважаючи на перераховані виклики, саме орієнтація на трансдисциплінарність сучасних лінгвістичних студій, якій властиві функціональний синтез методологій, є запорукою сталого розвитку мовознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верба Г.Г. Тематика перекладознавчих досліджень та їхня доказова база / Г.Г. Верба // Мовні і концептуальні картини світу. – 2010. – Вип. 30. – С. 98–102.

2. Лещак О.В. Очерки по функциональному прагматизму: Методология – онтология – эпистемология / Олег Владимирович Лещак. – Тернопіль : Підручники & посібники, 2002.– 255 с.
3. Brown G. Discourse Analysis / G. Brown and G. Yule. – Cambridge : Cambridge University Press, 1983. – 288 p.
4. Corpora and Discourse Studies : Integrating Discourse and Corpora / eds. A. McEnery, P. Baker. – L. : Palgrave Macmillan, 2015. – 310 p.
5. Langacker R. W. Cognitive Grammar : A basic introduction / Ronald W. Langacker. – Oxford : Oxford University Press, 2008. – 562 p.
6. Tummers J. Usage-based approaches in Cognitive Linguistics : A technical state of the art / J. Tummers, K. Heylen, and D. Geeraerts // Corpus Linguistics and Linguistic Theory. – 2005. – 1(2). – P. 225–261.
7. Virtanen T. Discourse Linguistics meets Corpus Linguistics : Theoretical and methodological issues in the troubled relationship / T. Virtanen // Corpus Linguistics : Refinements and Reassessments / eds. A. Renouf, A. Kehoe. – Amsterdam / N.Y. : Editions Rodopi B.V., 2009. – P. 49–66.

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ МОВЛЕННЕВОЇ АГРЕСІЇ

Кріпак Ю.В.

Чернігівський національний технологічний університет

Вагомим аспектом розгляду мовленнєвої агресії в діалогічному дискурсі є гендерний. Звернемось до розгляду проявів мовленнєвої агресії у однорідних та змішаних групах: ‘чоловік – чоловік’, ‘жінка – жінка’ ‘чоловік – жінка’ і ‘жінка – чоловік’.

У групі ‘**чоловік – чоловік**’ найчастішою є пряма стратегія агресії, зазвичай спрямована на завоювання або збереження соціального статусу, окрім цього, вона може бути й виявом чоловічої солідарності та дружби, наприклад:

SEAN: Dya’ like art? Do ya’ like music? WILL: It’s a real piece of shit [3, с. 26].

Застосовуючи інвективний вираз (*a real piece of shit*), Віл намагається показати, що він ‘свій’, незважаючи на те, що, на відміну від свої друзів, він намагається здобути вищу освіту.

Непрямі стратегії також наявні у діалогічному дискурсі, вони в основному основуються на іронії та сарказмі. Грубуватий чоловічий гумор, однак, може бути й засобом підтримання дружніх відносин, як у прикладі нижче:

CARL: Why Thick Kevin? KEVIN: I don’t ...DAVE: It’s cause he’s really, really thick [6, с. 4].

Відомо, що тавтологія зазвичай нічого не пояснює, але застосовуючи її, мовець (Дейв), який втручається до розмови Карла і Кевіна, хоче показати, що прізвисько ‘тупий’ (*Thick Kevin*) було надано Кевіну не дарма, адже він і справді тупий, тому що не знає, чому у нього таке прізвисько.

У групі ‘**чоловік – жінка**’ застосування прямої агресії є рідшим, оскільки чоловікам у англомовному дискурсі притаманно зберігати образ джентельмена, але змога нанести удар не виключається, наприклад:

PORTLY HOST: So was your father a political man, too, Miss Roberts?
MARGARET: Oh, yes, to his core. And Mayor of Grantham. *PORTLY HOST: And a grocer as well!* *MARGARET: Yes* [4, с. 20].

У групі ‘**жінка – жінка**’ частіше демонструється пряма мовленнєва агресія. Це пояснюється тим, що в однорідному середовищі жінки можуть не приховувати свої агресивні імпульси, оскільки комунікація не виходить за рамки групи, як у ситуації нижче, де хостес вечірки чітко встановлює свої правила:

- But before we continue the renovation...Martini. - Oh, no, thanks. I don't like vodka. - Oh, that's nice, because this is gin, as it should be. It's a party, Jenny. Either swallow that or swipe your metrocard back home [2].

У даному випадку застосовується тактика ультиматуму з вказівкою на можливе неприйняття її до групи відомих та багатих у місті подружок.

По відношенню до чоловіків у групі ‘**жінка – чоловік**’ пряма мовленнєва агресія часто застосовується, якщо вони перебувають у відносинах, де певний статус дає змогу впливати на чоловіка, як наприклад, у наступній ситуації:

- I just came here to tell you that if you're embarrassed or ashamed to be involved with me in any way that we can no longer see each other. - What are you talking about?

- You won't introduce me to your friends. You bring me back to that restaurant where men take women they don't want to be seen with. You won't come out and meet my friends. You have me in a niche. Certain events. Certain restaurants. Certain people. Like I'm only a particular fragment of the kind of person you think you should be dating [5].

У даній мовленнєвій ситуації дівчиною застосовується стратегія прямої мовленнєвої агресії у вигляді докорів та обвинувачень, для того, щоб з'ясувати стосунки та змінити їх перебіг.

Таким чином, як чоловіки, так і жінки, часто вдаються до мовленнєвої агресії, але чоловікам вона притаманна у більшій мірі. Чоловіки, частіше застосовують пряму мовленнєву агресію у однорідних групах, та непряму у різнорідних групах. У жінок також простежується частіше застосування прямої агресії по відношенню до своєї статі, та непрямої агресії – до чоловічої, за виключенням подружніх пар або пар молодих людей. Перспективою подальших пошуків вважаємо детальне дослідження гендерного аспекту тактик мовленнєвої агресії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Eagley A.H. Gender and Aggressive Behavior : A Meta-Analytic Review of the Social Psychological Literature / A.H. Eagley, V.J. Steffen // Psychological Studies, 1986. – Vol. 100, No 3. – P. 309-330.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

2. GG - The Gossip Girl: film script [electronic resource] // The Internet Movie Script Database. – Access: <http://www.imsdb.com/scripts/> – Title from the screen, 2009. – Accessed 2017 Feb. 28.
3. GWH – Damon M., Affleck B. Good Will Hunting: dialogue transcript [electronic resource]. – 109 p. – Access : <http://www.moviescriptsandscreenplays.com/BenandMatt/goodwilltrans.html>. – Title from the screen. – Accessed 2016 Feb. 26.
4. IL – Morgan A. The Iron Lady : film script [electronic resource] // The Internet Movie Script Database. – Access: <http://www.imsdb.com/scripts/Iron-Lady-The.html>. – Title from the screen, 2009. – Accessed 2016 Feb. 26.
5. SC – Sex and the city. Season 2 : dialogue transcript [electronic resource] // twiztv. – Access: <http://www.imsdb.com/scripts/sexandthecity.html>. 1998. – Title from the screen. – Accessed 2015 Aug. 26.
6. PR – Pirate Radio [The Boat That Rocked]: Dialog Transcript. – Access: http://www.script-o-rama.com/movie_scripts/p/pirate-radio-script-boat-rocked.html – Title from the screen, 2005. – Accessed 2016 Aug. 3.

НОВОВВЕДЕННЯ ГРАМАТИСТІВ І ДРУКАРІВ XVI СТ. У ПРОЦЕСІ УНОРМУВАННЯ ФРАНЦУЗЬКОЇ ОРФОГРАФІЇ

Кромбет О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У добу Відродження у зв'язку з появою французьких граматик, які мали на меті встановити норми французької писемно-літературної мови, мова виокремилась у самостійний об'єкт лінгвістичного дослідження. Головним завданням граматистів і друкарів було вирішення проблеми співвідношення усної мови і писемної, оскільки орфографія виступала наявним аспектом мови, унормованою мовою письма, мовою школи, а отже, й мовою держави [3, с. 35].

Відомо, що розвиток орфографічної системи пов'язаний з фонетичними та морфологічними змінами у мові протягом усієї її історії. Орфографія кожної мови ґрунтується на певних принципах. Залежно від того, який принцип є провідним при позначенні звукового складу слів у тій чи іншій національній орфографії, говорять про основний принцип цієї орфографічної системи загалом [1, с. 176]. Зауважимо, що орфографія сучасної французької мови базується на п'ятьох принципах: 1) *фонетичному*, 2) *морфологічному*, 3) *етимологічному*, 4) *історико-традиційному*, 5) *диференційному (ідеографічному)*.

У XVI столітті спостерігалась присутність двох орфографічних принципів: *етимологічної*, яка наслідувала традиції середньофранцузької мови, і *фонетичної*, яка тяжіла до старофранцузької. Представники етимологічної орфографії (Ж. Пальсграв, Ж. Дюбуа, Р. Етьєн), стверджували, що письмо мало бути простим й ілюструвати латинську етимологію слів. Саме тому їхні тексти не відображали реальної вимови того часу. Прихильники фонетичної орфографії (Л. Мегре, О. Рамбо, П. Рамус), намагалися зафіксувати мовлення, спираючись головним

чином на фонологічний принцип написання. Для них головним було співвідношення звукової системи французької мови графічній.

У зазначену добу проблемою нормалізації французької орфографії займалися передусім вищезазначені граматисти, роботу яких необхідно визначити як ліберальну. Тим не менш, у своїх граматиках науковці досягли значних успіхів у зміні системи письма і стандартизації національної французької мови, вивели її на вищий рівень існування порівняно з існуючими діалектами й спростили вивчення французької мови. Усі їхні наукові праці різнилися лінгвістичними підходами до вивчення французької мови, до співвідношення усної мови і писемної; за формою та мовою друку. Проте всі вони певною мірою змінили письмо, спираючись або на правила латини (етимологічний принцип), або на звуковий склад французької мови (фонетичний принцип). Лінгвісти прагнули не лише впровадити свої ідеї в реальність за допомогою орфографічних нововведень, а й були готові на радикальні зміни: створити абсолютно новий французький фонетичний алфавіт.

На відміну від граматистів представленої доби важливу роль у модернізації, нормалізації та уніфікації орфографії французької мови відіграли друкарі століття такі як Ронсар, Ж. Торі, Р. Етьєн.

Так, наприклад, нововведенням Ж. Дюбуа стали графічні знаки, які пізніше отримали назву діакритичні, такі як гравіс, трема і циркумфлекс [2, с. 39 - 40]. Слід зауважити, що нелітерний знак гравіс застосовувався автором для позначення звука [В], наприклад, в іменнику *gracè*, а циркумфлекс слугував графічним об'єднувальним знаком для дифтонгів (*bóis*). Реформа орфографії французької мови Ж. Дюбуа включала також акут, апостроф, седій. Проте вираження нелітерних знаків було настільки складним, що важко було зрозуміти їхнє вживання. Так, Дюбуа представив седій однією графемою, яка складалася з двох літер у два поверхи: літера **s** знаходилася над літерою **c**. Він також увів нахилений важіль над літерами **r**, **s**, **t** у кінці слів, які, як правило, не вимовлялись (*leś boneś besteś*) [4, с. 80].

Серед друкарів-письменників XVI століття привертає увагу Ронсар, який закріпив використання гравіса і розширив його функцію, ставлячи його над **à**, **là**, **où** (на відміну від **a**, **la**, **ou**); а в 1553 р. використав акут для заміни випадного **s**: **es** = **é** (*écriś*, *étroit*); невимовні букви письменник запропонував замінити циркумфлексом: **as** → **â** (*albâtre*), **ois** → **oî** (*croîť*), **ais** → **aî** (*plaîť*), **os** → **ô** (*tôt*), **ea** → **ê** (*âge*), **out** → **oû** (*goûť*) [2, с. 39–40].

Орфографічним нововведенням з боку граматиста Мегре стала запозичена з іспанської мови (*zedilla*) літера **c** з “хвостиком” (**ç**) для позначення **c** [s] перед **a**, **o**, **u** [5, с. 150]. Абсолютно новим для французької графіки того часу став іспанський знак **ñ** [Q] і **l** для [3].

Уперше серед друкарів епохи Ж. Торі застосував діакритичний знак седій у словах *façon*, *commença* і ввів у поліграфію апостроф і діакритичні знаки [2, с. 40]. У своїй орфографічній теорії він спочатку ввів апостроф, наприклад, *i'estime*, *l'auditoire* замість *iestime*, *lauditoire*, позначаючи елізію: *i(e)'estime*, *l(e)'auditoire*. Проте треба зазначити, що Ж. Торі був не першим, хто почав використовувати

цей нелітерний графічний засіб. Подібні написання існували й у роботі Ж. Дюбуа, наприклад, *t'es sage, t'amie* [4, с. 80].

Кожний з представлених граматистів і друкарів базувався на власних орфографічних теоріях, пропонував власні нововведення (діакритичні знаки, апостроф), доводячи на прикладах їхню достовірність. Поява їхніх наукових праць стала важливим етапом у формуванні орфографічної норми французької мови досліджуваного періоду та вивела французьку мову на вищий рівень її розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства / М. П. Кочерган. – К., 2014. – [3-тє вид. “Академія”]. – С. 368.
2. Станіслав О. В. Функціональні характеристики нелітерних знаків французької орфографії : дис. ... канд. філол. наук : 10.02.05 / Станіслав Ольга Вадимівна. – К., 2005. – 181 с.
3. Cerquiglini B. Faut-il défendre la langue française? / Bernard Cerquiglini // Revue d'Etudes françaises. – 2002. – № 7. – P. 25–39.
4. Hausmann F. J. Louis Meigret : humaniste et linguiste / Franz Josef Hausmann. – Tübingen : Gunter Narr Verlag, 1980. – 302 p.
5. Wartbourg W. Evolution et structure de la langue française / W. v. Wartbourg. – Berne : Francke, 1971. – 294 p.

ВИЗНАЧЕНИЙ ІМПЕРФЕКТ У ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Ксьондзик Н.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Система часів у сучасній турецькій мові становить синтез простих і складних часів. Обидві ці парадигми охоплюють часовий простір минулого, теперішнього і майбутнього. Якщо серед простих часів (**Basit Zamanlar**) у дійсному способі можна виділити п'ять часів, то складні часи (**Birleşik Zamanlar**) охоплюють три великі групи (**Hikaye -dı; Rivayet -miş; Koşul -sa**). Визначений імперфект (**Şimdiki Zamanın Hikayesi**) представляє складну часову форму, що складається з афіксів теперішнього часу **-yor** і афіксів категоричного минулого часу **-dı** (його фонетичні варіанти). Відмінюваність дієслів відбувається за допомогою особових афіксів другої групи. Тобто формула побудови **Şimdiki Zamanın Hikayesi** у **стверджувальній формі** така:

Fiil + ı(yor) + du + kişi eki (-m; -n; -k; -nız). Крім третьої особи множини, де формула така: **Fiil + ı(yor) + lar + dı**. (Fiil – дієслово) Наприклад: yazıyordum, yazıyordun, yazıyordu, yazıyorduk, yazıyordunuz, yazıyorlardı.

Заперечна формула побудови визначеного імперфекту може бути сформульована таким чином:

Fiil + mı + ı(yor) + du + kişi eki. Крім третьої особи множини, де формула така: **Fiil + mı + ı(yor) + lar + dı**. Наприклад: okumuyorduk.

Запитальна формула визначеного імперфекту:

Fiil + ı(yor) muydu + kişi eki? Крім третьої особи множини, де формула така: **Fiil + ı(yor) + lar mıydı?** Наприклад: **diyor muydu?**

Запитально-заперечна формула визначеного імперфекту: **Fiil + mı + yor muudu + kişi eki?** Крім третьої особи множини, де формула така: **Fiil + mı + yor + lar mıydı?** Наприклад: **söylemiyor muydun?**

Різниця у значеннях між формами визначеного імперфекту і минулого категоричного часу – **видова**. Визначений імперфект забезпечує розгляд дії у її протяжності, тобто коли дія почалася, але все ще не закінчилася, тобто аналогічно формі теперішнього часу на **-yor**, але у площині минулого часу. Таким чином **Şimdiki Zamanın Hikayesi** позначає дію, що мала місце, тривала у певний момент або відрізок часу минулого. Ні визначений імперфект, ні теперішній час, ні теперішній-майбутній час не можуть позначити динаміку, зміну дії. Як правило, **цей складний час є свого роду фоном, на якому розгортаються динамічні дії.**

Дієслівна форма **-yordu** завжди перекладається українською мовою формою минулого часу недоконаного виду. При цьому минулий час недоконаного виду української мови може відповідати як турецькому імперфекту, так і минулому категоричному часу на **-di**. Для кращого розуміння не тільки різниці використання цих двох часових форм, а також для демонстрації їхнього практичного застосування наведемо уривок з поетичного твору:

Yürüyordum: ağlıyordu ırmaklar

Yürüyordum: düşüyordu uyraklar...

Bir ses duydum

Dönüp baktım

Bir kadın...

Я йшов: плакали ріки

Я йшов: падало листя...

Я почув голос,

Повернувся і побачив: якась панна.

Сфера застосування визначеного імперфекту достатньо широка як у розповідному, так і в питальному реченнях. Використовується, наприклад, в одному реченні з минулим категоричним часом, коли одна дія невідомо коли розпочалася і скільки триває, а інша дія є завершеною. (Sınıfa girdiğimde hoca ders anlatıyordu. Коли я зайшов до аудиторії, викладач пояснював урок).

Крім цього, визначений імперфект позначає дію, що мала місце у минулому, але зараз її немає. (Biraz önce bebek uyuyordu, şimdi de uyandı. Раніше дитина спала, зараз же прокинулася).

У певних синтаксичних позиціях визначений імперфект виступає у позиції дієприслівника **-ken**. Наприклад: Gazete okurken (okuyordu) ev yandı. Коли він читав газету, дім згорів.

Для використання визначеного імперфекту у розповідних реченнях існують допоміжні слова (yardımcı kelimeleri): **az kalsın, az daha, tam**. (Tam öğretimece sevar veriyordum zil çaldı. Саме, коли я відповідав викладачу, прозвонив дзвоник).

Варто зазначити, що визначений імперфект використовується у низці питальних речень. У реченнях, де є будь-яка особа, яка хоче дізнатися про дії, про які вона чи забула, чи не знала. (Annem ben çocukken sütü **seviyor muydum?** Мамо, коли я була малою, я любила молоко?) У питальному реченні, де присутня інша особа, використовується визначений імперфект для того, щоб дізнатися щось про неї. (Sen Türkiyeye gelmeden önce Türkçe **biliyor muydun?** Перед твоїм проїздом до Туреччини, ти знав турецьку? Babam, sen söyle, Ayşe bana **inanmıyor muydu?** Тату, скажи, Айше мені не вірила?) Визначений імперфект може передавати певне припущення, що може бути і вірним і помилковим, а подібні речення складаються, як правило, з одного дієслова. Наприклад: Affedersiniz, siz **konusuyor muydunuz?**

Перепрошую, ви розмовляли?

Таким чином ми спробували окреслити деякі, на нашу думку, головні моменти використання однієї із складних часових форм турецького дієслова, а саме визначеного імперфекту. На жаль, обмежений обсяг тез не дає можливості прослідкувати усі його синтаксичні особливості і відмінності від інших складних часових форм у турецькій мові.

ПРИРОДА НАГОЛОСУ В НІМЕЦЬКІЙ МОВІ

Кузьменко Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Наголос – це виділення певного складу в структурі слова різними фонетичними засобами (“...за допомогою експіраторного підсилення, підвищення висоти тону, подовження, завдяки ретельній та енергійній артикуляції того чи іншого голосного або приголосного” [7, с. 219]). Усі ненаголошені голосні об’єднуються навколо наголошеного “центру”. Таким чином, фонетична структура слова складається зперед- та післянаголошених складів.

Л.В. Бондарко, Л.А. Вербицька, М.В. Гордіна та ін. вважають, що “виділення наголошеного складу створює ієрархічність фонетичної структури слова, яка, в свою чергу, забезпечує більш економне сприйняття” [3, с. 69]. Така економія пов’язана передусім з тим, що під час сприйняття повідомлення головна увага зосереджується на акцентновиділених голосних, у той час як ненаголошені голосні виконують роль “фонетичного оформлення”, об’єднуючись навколо наголошеного голосного.

Проблема наголосу найчастіше розглядається в межах просодичної організації висловлення. Розподіл наголошених та ненаголошених складів визначає ритмічну побудову окремого висловлення та періодичність складової організації мовлення.

Визнано[1, с. 100], що наголошений склад – найбільш сильний склад у слові, а з фонологічної точки зору – позиція найбільшого розрізнення голосних. Голосний наголошеного складу, порівняно з голосними інших складів, вимовляється чіткіше, має найбільшу силу та тривалість.

Стосовно складних і складених слів, які є поширеними в німецькій мові, існує голосний та побічний наголос. Основне акцентне виділення спостерігається у позначуваних частинах складних слів, тобто на першій частині слова [8, с. 52]. Хоча іноді, особливо у спонтанному мовленні, в структурі складного слова головний наголос зустрічається на місці другорядного. Більша сила виділення другорядного наголосу пов'язана з інтенцією мовця підкреслити ту частину слова, яка, на його думку, є більш значущою, проте не може бути наголошеною відповідно до норми.

Корені повнозначних слів зазвичай несуть головний наголос, словоутворювальні суфікси мають або побічний наголос, або є зовсім ненаголошеними, флексивні закінчення завжди ненаголошені, і тільки префікси можуть стояти на різних ступенях акцентної ваги [2, с. 111]. Найчастіше префікси німецької мови є носіями головного наголосу, тоді корінь слова отримує другорядний наголос. “Наявність у німецькій мові другорядних наголосів значно принижує кульмінативну роль наголосу слова” [там само, с. 112].

О. Вернер пропонує розрізняти три ступені наголосу, притаманних німецькій мові, а саме: сильний, другорядний та слабкий. Для сильного акценту (“Starkdruck“) властивий повний інвентар довгих та коротких голосних фонем, другорядний акцент (“Nebendruck“) мають фонemi /a/, /ε/ та напружені короткі голосні фонemi замість довгих, а слабкий (“Schwachdruck“) – лише нейтральний /ε / [10, с. 35].

Варто згадати позицію А.С. Лібермана, який називає наголос “метафорою”: “Наголос нікуди не “падає”, не послаблює закінчень, не концентрується на наголошеному складі і взагалі нічого не робить, бо наголос – це привілей, наданий фонологічною системою одному зі складів слова... Насправді головне у наголосі не його місце, а його функція” [5, с. 155–158]. Наголос як фонетичне явище дозволяє розрізняти типи складів за ступенем наголошеності, а також є найважливішим чинником позиційних модифікацій звуків у мовленні. Отже, вагомим у наголосі залишається водночас і його місце в структурі слова чи фрази, і функція, яку він виконує.

Виходячи за межі ізолюваного слова на рівень фрази, можна спостерігати той факт, що “...ступінь наголошеності слова змінюється разом зі зміною комунікативного завдання” [6, с. 16], тобто згідно з інтенцією мовця окремі слова протягом перебігу спілкування можуть бути іноді наголошеними, а іноді втрачати свій головний наголос. Н.М. Розанова пропонує такий розподіл слів за наявністю наголосу:

- 1) наголошені слова, які мають тенденцію до збереження складової структури, хоча іноді завдяки високій частотності в мовленні, вони можуть виявляти тенденцію до деформації. Деформація слів може бути настільки великою, що навіть наголошені голосні редукуються;
- 2) слабонаголошені слова, що легше змінюють свою складову будову на протиположний наголошеним;

3) ненаголошені, які найбільше деформуються у мовленні, тому втрачають фонетичну самостійність [там само, с. 21].

Наголос може бути одним з найважливіших чинників варіативності сегментного складу мови. Зміна місця наголосу у слові та структурі окремої фрази залежно від комунікативного завдання та інтенції мовця сприяє появі модифікацій як ненаголошених, так і наголошених голосних. Дослідження останніх років підтверджують, що акцентне виділення не завжди забезпечує стабільність голосного, а редукція як результат неповної реалізації голосних фонем у мовленні не є привілеєм лише ненаголошеного вокалізму [4;9].

ЛІТЕРАТУРА

1. Барінова Г.А. Редукція гласних в розмовній мові / Г.А. Барінова // Развитие фонетики современного русского языка. – М.: Наука, 1971. – С.97–116.
2. Бернштейн С.И. Словарь фонетических терминов/ С.И. Бернштейн. – М.: Восточная литература, 1996. – 175 с.
3. Бондарко Л.В., Вербицкая Л.А., Гордина М.В. Основы общей фонетики / Л.В. Бондарко, Л.А. Вербицкая, М.В. Гордина. – 4-е изд., испр. – СПб.: Филологический факультет СПбГУ; М.: Академия, 2004. – 160 с.
4. Кузьменко Т.М. Редукція наголошених голосних як можливий чинник розвитку вокалізму сучасної німецької мови / Т.М. Кузьменко // Мова. Мовлення. Комунікація. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2016.– С. 168–176.
5. Либерман А.С. Некоторые спорные вопросы общей и германской просодики/А.С. Либерман// Проблемы фонетики. – М.: Наука, 1999. – Вып. 3. – С. 148–160.
6. Розанова Н.Н. Суперсегментные средства русской разговорной речи (на материале ударения в потоке речи): автореф. дисс. ... канд. филол. наук / Н.Н. Розанова. – М., 1978. – 26 с.
7. Трубецкой Н.С. Избранные труды по филологии / Н.С. Трубецкой. – М.: Прогресс, 1987. – 428 с.
8. Drebet V. Phonematisches System des Deutschen / Viktor Drebet. – Чернівці: Рута, 2001. – 83 с.
9. Steriopolo O. Neuere Entwicklungsprozesse in der Phonetik des Deutschen / Olena Steriopolo // Germanistik in der Ukraine. – Jh. 8. – Kyjiw, Verlagszentrum KNLU, 2013. – S. 114–130.
10. Werner O. Phonemik des Deutschen / Otto Werner. – Stuttgart: J.B. Metzlersche Verlagsbuchhandlung und Carls Ernst Poeschel Verlag, 1972. – 90 S.

ПОРІВНЯННЯ ФОНЕТИЧНИХ СИСТЕМ КИТАЙСЬКОЇ І АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ

Кузьмицька М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Зростаюча кількість студентів-іноземців, які навчаються у вузах України, зумовлює потребу зосередити увагу на методах навчання іноземних мов (ІМ) з урахуванням особливостей рідної мови (РМ) студентів. Очевидно, що

генеалогічна віддаленість РМ та мови, що вивчається, є суттєвою перешкодою у процесі навчання ІМ, що стає причиною численних труднощів та джерелом помилок, які мають бути враховані викладачем ІМ. Співставлення лінгвістичних особливостей РМ та ІМ, їх схожості та розбіжності мають велике значення для методики навчання ІМ, оскільки дають можливість розробити ефективні методи навчання ІМ на основі набутих знань.

Процес навчання китайських студентів-філологів англійської мови розпочинається зі співставлення лінгвістичних особливостей китайської (КМ) та англійської мов (АМ), а оскільки об'єктом нашого дослідження є процес формування англомовної фонетичної компетентності іноземних студентів-філологів, ми розглянемо фонетичні системи цих мов.

Оскільки АМ та КМ належать до різних груп (за генеалогічною класифікацією АМ належить до західногерманської групи індоєвропейської сім'ї, а КМ – до китайсько-тибетської; за морфологічною класифікацією АМ є флективною аналітичною, а КМ – кореневою ізолюючою, встановити критерії порівняння цих мов є непростим завданням, особливо враховуючи розмаїття діалектів КМ. Враховуючи зазначені особливості, проводитиметься порівняння фонетичних систем британського варіанту АМ та мандаринського (найбільш поширеного) діалекту КМ.

З метою встановлення відповідностей фонетичних систем АМ та КМ слід порівняти фонему АМ та латинізовані елементи складів КМ (китайський фонетичний алфавіт “піньїнь” [4]) за допомогою системи знаків Міжнародного фонетичного алфавіту [3]. Такий підхід дає змогу розподілити звуки АМ у відношенні до рідної для студентів КМ згідно з методологічною типологією звуків [1, с. 196–197] та встановити основні джерела інтерференції та можливості позитивного переносу. Так, можна зробити висновок, що до III групи належить досить мала кількість звуків АМ (/θ/, /ð/, /æ/, тощо), а основним джерелом помилок є звуки II групи, яка налічує найбільше звуків: значну проблему для студентів становлять наступні пари приголосних /k/-/g/, /f/-/v/, /t/-/d/, /p/-/b/; крім того, звуки (/r/, /l/ лише віддалено нагадують відповідники у АМ, тому також викликають труднощі [5, с. 311]. Щодо I групи, до неї входить небагато звуків (/f/, /m/ та деякі голосні). Варто також зазначити, що 20 голосних і 24 приголосних АМ можуть відносно вільно поєднуватись у складі, у той час як 21 початкова фонема (приголосні) та 35 кінцевих (голосні) можуть поєднуватись у складі лише у суворо визначеному порядку, займати лише певні позиції, і загалом дають 413 можливих комбінацій, які у поєднанні з 4 основними тонами породжують 1600 окремих складів. До інших труднощів китайських студентів, які вивчають АМ, можна віднести:

- більшу контрастність голосних АМ у порівнянні з КМ;
- відсутність протиставлення коротких та довгих голосних у КМ;
- менш виражені елементи дифтонгів у КМ;
- суворо обмежена кількість кінцевих приголосних у КМ;
- відсутність сполучень приголосних в початковій чи кінцевій позиції складу у КМ [5, с. 311–312].

Серед поширених помилок варто також виділити труднощі правильного використання наголосу, використання тону (у китайській мові тон має смислорозрізняючу функцію, в той час як в АМ тон змінює емоційне забарвлення речення), незвичні інтонаційні моделі також викликають численні труднощі. Зазначені вище особливості КМ спричиняють порушення вимовних норм АМ. Наприклад, практична відсутність кінцевих приголосних у КМ зумовлює певну різкість АМ мовлення китайських студентів, їм не вдається досягти природної плавності перебігу від одного складу або слова до іншого. Крім того, відсутність поняття наголосу у КМ спричиняє труднощі усвідомлення явища редукції голосних, а відтак сутності звуку /ə/, досить поширеного в АМ [2].

Усвідомлення викладачем цих типових помилок є ключем до їх подолання та уникнення у майбутньому. Так, методична типологізація звуків АМ у відношенні до КМ дає змогу з'ясувати причини та прогнозувати виникнення помилок китайських студентів, які вивчають АМ, і в першу чергу зосередити увагу на тих звуках, які викликають найбільше труднощів. Очевидно, що подібні рекомендації матимуть узагальнюючий характер зважаючи на відмінності у самих діалектах КМ, однак ця проблема є актуальною і потребує подальшого дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Борецька Г.Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Chinese Pronunciation Problems [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://englishspeaklikenative.com/resources/common-pronunciation-problems/chinese-pronunciation-problems/>
3. International Phonetic Alphabet [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.internationalphoneticalphabet.org/ipa-charts/ipa-symbols-chart-complete//>. – Заголовок з титул. екрану.
4. Mandarin Chinese Phonetics Table [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lost-theory.org/chinese/phonetics/>
5. Swan M. Learner English: A Teacher's Guide to Interference and other Problems, 2nd edition / M. Swan, B. Smith. – Cambridge University Press, 2001. – 362 p.

ПОЛІСЕМІЯ, СИНОНІМІЯ ТА АНТОНІМІЯ АБРЕВІАТУР АНГЛОМОВНОГО ТА УКРАЇНОМОВНОГО МЕДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Кукаріна А.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Контекстуальний переклад абревіатур англомовного та україномовного медичного дискурсу має перешкоди у вигляді полісемічних, синонімічних варіантів інтерпретації. “Чи повинен переклад справляти враження

“чужерідності”, зберігаючи порядок слів та інші особливості структури тексту оригіналу, або він повинен читатися як текст оригіналу?” [2, с. 64] Таке питання актуальне, коли у тексті зустрічається **полісемічна** аббревіатура, яка має декілька різних контекстуальних значень: 1) трикомпонентна аббревіатура-вершина *CAT scanning – computerized axial tomographic scanning, commonly known as CT scanning – CAT* – полісемічна аббревіатура медичного дискурсу, яка має значення в межах цього ж дискурсу *computer-aided tomography – комп’ютерна томографія* – транслітерація + опущення, *computerized axial tomography – комп’ютерна (осьова або аксіальна) томографія* – еквівалент, *computer-aided teaching – комп’ютерне навчання* – транслітерація + опущення, *chloramphenicol acetyl transferase – хлорамфенікол-ацетилтрансфераза* – транслітерація, *Children’s Apperception Test – тест тематичної аперцепції, адаптований для дитячого віку* – експлікація значення. У перекладознавстві знаходимо таку інтерпретацію аббревіатури 2) *CAT – computer-aided translation – автоматизований переклад* – еквівалент, що вказує на неоднозначність поняття, а також виступає бекронімом, виконуючи людичну функцію. Однокомпонентна *m – murmur – шум* – еквівалент; *midnight – опівночі, monoclonal – моноклональний* – транслітерація.

Аксіоматичним є рішення розглянути аббревіатури саме за принципом **синонімії**, у нашому дослідженні компонентного складу було виявлено значну кількість прикладів полісемічних за значенням скорочень. Є.А. Вартанян влучно назвав синоніми – “строкате сімейство” близькі за значенням слова, говорять вони, – це просто інші слова, і наврядчи необхідно саджати їх в одне гніздо” [1, с. 290]. Однокомпонентна аббревіатура *C* – означає *вітамін C*, в англійській мові є хімічна назва – *ascorbic acid – the chemical name for vitamin C, cevitamic acid*, застаріла форма *hexuronic acid*. Псевдоінтернаціоналізми *C – calorie, centimetre*, які також можуть використовуватися у медичному дискурсі. Дуже часто такі одиниці дослідження, які викликають труднощі інтерпретації, мають не лише синоніми, але й можуть бути іншими одиницями, як наприклад, “хибний друг перекладача”, що наведений вище. Проблемним аспектом у перекладі може стати однокомпонентна *b – bacterium – bacteria – бактерія, мікроб, мікроорганізм, b – bacillus – бацила, паличка*, варто зазначити, що така одиниця не є однозначною, полісемічність може викликати труднощі, адже *b – back – 1) спина, спинка, 2) тильна частина, ball – кругле тіло, bicuspid – двовершинний, blend – суміш, bond – зв’язок, bottom – 1) дно, 2) нижня частина*. Аббревіатура *Ti – титан – titanium metal, titanium, Ti* – однокомпонентне усичення афerezис, що містить дві розшифровки в англійській мові, вбираючи ознаки синонімічності. “Велике протистояння ... про існування у мові антонімів – слів, що звучать по-різному і означають різні явища, ми їх використовуємо, щоб висловити контрастні поняття, протиставити одне явище іншому, більш рельєфно підкреслити антагоністичну непримиренність зображуваного” [1, с. 317]. Влучний вираз характеризує одиниці дослідження.

Наріжним каменем перекладу медичної аббревіації виступає **антонімія** англійської медичної аббревіатури. Це проявляється у тому, що “антоніми, так

само, як омоніми і синоніми, тісно пов'язані з явищем багатозначності, виступаючи у різних значеннях, одні й ті ж слова можуть входити у різні антонімічні пари [1, с. 319]. За семантичними характеристиками аббревіатури-антоніми можна розділити на повні (характеризуючи протилежні полюси однієї ознаки, вони мають рівний обсяг значень) і неповні (відрізняються обсягом значення, перекриваючи лише частину значення свого антагоніста): багатокомпонентна аббревіатура має неповний антонім *AWTB/AWTF – Away With The Birds/Away With The Fairies; a patient who is totally confused – понесли пташки, феї – пацієнт, у якого повністю сплутана свідомість*. Повні синоніми *TX, TRT, Tx*, що перекладаються еквівалентно як *лікування*, багатозначні: *TX – Treatment, TRT – Treatment Medical, Tx – treatment* та синонім *C – cure*. Поняття антонімії умовно залежить від таких факторів, як контекст, в якому вживаються аббревіатури, критерії, за яким вони зіставляються: зникають відповідний критерій і контекст протиставлення – зникають і антонімічні відносини, ускладнюючи процес перекладу [3, с. 10].

Контекстуальний метод перекладу, що зумовлює використання конотативного значення скорочення з-поміж багатьох варіантів детонативних значень медичного дискурсу, не зважаючи на той факт, що за класифікацією всі аббревіатури, що збігаються в написанні та звучанні, але різняться в значеннях в одному дискурсі, відносяться до підвиду фатальних типів аббревіатур. Полісемія, антонімія та синонімія викликають труднощі інтерпретації аббревіатур через неоднозначність понять та термінів. Конотативне використання аброутворень не гарантує коректного перекладу, необхідні консультація зі спеціалістом та глибинне дослідження компонентів конденсованих одиниць.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вартаньян Э.А. Путешествие в слово / Эдуард Арамаисович Вартаньян. – М.: Просвещение, 1982. – 387 с.
2. Ельцов К.А. Стратегия перевода аббревиатур : автореф. дис. ... канд. филол. наук.: спец. 10.02.19 “Теория языка” / Ельцов Кирилл Александрович – Москва, 2005. – 299 с.
3. Зубова Л.Ю. Английские медицинские аббревиатуры как часть профессиональной языковой картины мира: на фоне их русских и французских аналогов: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Людмила Юрьевна Зубова. – Воронеж, 2009. – 244 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМУНІКАТИВНИХ СТРАТЕГІЙ У СУЧАСНОМУ ТУРИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ ІСПАНІЇ

Кульбіда Д.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Для повного розуміння будь-якої мовленнєвої події людина у першу чергу будує ментальне представлення про неї, володіючи більш загальними знаннями про таку подію [1, с. 157].

Зауважимо, що іспанське періодичне видання *Hosteltur*, яке здебільшого висвітлює вплив національного та міжнародного туризму на економіку Іспанії, публікує статті, які без належних знань із соціально-культурної та економіко-політичної сфер Іспанії будуть частково зрозумілими особливо іноземному читачеві. Так, наприклад, у статті “*Consumidores bipolares*” (досл. “*Біполярні споживачі*”) йдеться про новий вид споживачів, які з’явилися внаслідок економічної кризи в Іспанії (2008 - 2015 рр.) [7]. Даний вид покупців постійно шукає товари за зниженими, акційними цінами та водночас може витратити не одну сотню євро на дизайнерську річ чи пляшку вина. Пояснити таку поведінку можна лише володіючи інформацією про кризу тих років, проте в статті ми не знаходимо ніяких відомостей про неї. Очевидно автор тексту вважає, що читач знайомий із цією ситуацією або може робити логічні висновки. Погоджуємося з думкою Т.А. ван Дейка та В. Кінча, що опрацювання дискурсу це не лише когнітивна, а й соціальна подія, яка передбачає врахування ситуаційного підґрунтя [1, с. 159–160].

Інтерпретація дискурсу неможлива без інтерпретації взаємодії його комунікантів, адже спілкування людей ґрунтується на плануванні мовленнєвих дій та виборі способу досягнення поставлених цілей [4, с. 193]. Мовна комунікація являє собою стратегічний процес, що реалізується через конкретні комунікативні стратегії [6].

Російський філолог М.Л. Макаров зазначає, що з однієї сторони під “*стратегією*” мається на увазі ланцюг рішень мовця, комунікативних виборів тих чи інших мовних дій та мовних засобів. З іншої сторони, стратегія пов’язана з реалізацією набору цілей в структурі спілкування [4, с. 193].

Стратегії, як сукупність цілеспрямованих дій в моделі породження і розуміння дискурсу, можуть бути різними за своєю природою [5, с. 43–46]. Так, український філолог В.Ф. Велівченко виокремлює презентаційні, інституційні та маніпулятивні стратегії [2].

Комунікативна стратегія є типом поведінки одного з партнерів у ситуації діалогічного спілкування, який обумовлений і співвідноситься з планом досягнення як глобальних, так і локальних комунікативних цілей [4, с. 194]. Зауважимо, що лінійну модель комунікації (процес передачі інформації від адресанта адресатові в односторонньому порядку) використовують у ЗМІ, зокрема у рекламній комунікації, з метою прямого управління масовою свідомістю [3, с. 115]. У туристичному дискурсі, представленому періодичними виданнями, ми не маємо змоги побачити чи збігаються комунікативні стратегії мовця та читача. Лише тривалість цих видань на ринку журнальної періодики Іспанії є обопільним підтвердженням взаємних рольових сподівань.

Уважаємо, що гармонійна взаємодія між мовцем і читачем та загальна комунікативна мета туристичного дискурсу, що полягає в інформаційному та емоційно-комунікативному впливі на адресата, обумовлюють стабільність використання комунікативних стратегій мовця. Так, у межах іспанського туристичного дискурсу виокремлюємо два типи комунікативних стратегій, які використовує мовець для досягнення своїх цілей: *презентаційні* та

маніпулятивні. Даним стратегіям властивий емоційно комунікативний вплив на адресата. У свою чергу презентаційні стратегії забезпечують мовцю і емоційне самовираження, шляхом презентації власних почуттів і переживань.

Варто наголосити, що паралельно з вербальною інформацією мовці стратегічно переробляють невербальну, що сприяє розумінню тексту [1, с. 171]. У журналах про подорожі фотоілюстрації є не лише головним елементом дизайну, а й важливим засобом інформування. Вони унаочнюють місцевість, споруди, події, особи. Жести та міміка рекламних акторів вказують на те, який із мовленнєвих актів використовуються у повідомленні. Наприклад: дерективи, що змушують адресата зробити дещо, експресиви, які виражають психологічний стан мовця та ін.

Таким чином, дослідження особистих мотивацій і намірів комунікантів допомагають встановити функції дискурсу в рамках комунікативного контексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ван Дейк Т. А. Стратегии понимания связного текста / Т. А. ван Дейк, В. Кинч // Новое в зарубежной лингвистике. Когнитивные аспекты языка: [сост., ред. и вступ. ст. В. В. Петровой, В. И. Герасимовой]. □ М. : Прогресс, 1988. – Вып. XXIII. – С. 153–211.
2. Велівченко В. Ф. Комунікативні стратегії і тактики мовця в сучасному англomовному емотивному дискурсі [Електронний ресурс] / В. Ф. Велівченко. Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/old_jrn/Soc_Gum/Vchu/filol/2010_193/N1_93p099-106.pdf
3. Гнатюк О. Л. Основы теории коммуникации : [учебное пособие] / Ольга Леонидовна Гнатюк. – М. : КНОРУС, 2010. – 256 с.
4. Макаров М. Л. Основы теории дискурса / Михаил Львович Макаров. – М.: ИТДГК “Гнозис”, 2003. – 280 с.
5. Трищенко Д. А. Социокультурные измерения рекламы : креативные стратегии и тактики в контексте массовой культуры : дис. на соискание уч. степени канд. филос. наук : 24.00.01 “Теория и история культуры” / Дмитрий Александрович Трищенко. – Белгород, 2006. – 167 с.
6. Чепіль О. Я. Особливості реалізації комунікативних стратегій у політичному дискурсі [Електронний ресурс] / О. Я. Чепіль. – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2015>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Hosteltur, marzo. – 2016. – № 256. – Р. 14-15.

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ ТЕКСТІВ ЕКОЛОГІЧНОЇ ТЕМАТИКИ

Курбаль-Грановська О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблеми екології стоять на першому місці у багатьох цивілізованих країнах. У зв'язку з цим існує проблема в забезпеченні комунікації між представниками різних країн, і саме перед перекладачами виникає завдання в

розумінні та дослідженні основ екологічного дискурсу будь-якої іноземної, так і української мов.

Екологічний дискурс перебуває на стадії формування [3, с. 16]. Переклад текстів екологічної тематики на сьогодні є досить актуальним. Перекладачі мають справу в таких випадках усного та письмового перекладів, як переклад на міжнародних екологічних семінарах, переклад доповідей, виступів та інтерв'ю офіційних осіб на екологічних форумах, переклад анотацій до наукових статей та дисертацій, переклад різного роду екологічної документації (законодавчі та нормативні акти з питань екології, оригінальні тексти офіційних документів), листування тощо.

Особливу увагу перекладачам треба звернути на системний підхід до процесу перекладу. Більш детального розгляду потребує комплексне вивчення екологічної лексики з метою вироблення адекватних стратегій і моделей її відтворення в текстах різного типу. З позицій перекладознавства екологічна лексика поділяється на: 1) екологічні терміни; 2) екологічні реалії; 3) екологічні символи; 4) екологічні терміни-концепти. Найменші труднощі при перекладі викликають екологічні терміни, оскільки вони досить швидко набувають статусу інтернаціональних і / або проходять процес кодифікації, і відповідно, одержують прямі відповідники. Головним завданням при перекладі екологічних реалій та екологічних символів є збереження їх понятійного компонента, з одного боку, та етноспецифіки (включаючи символічність) – з іншого боку [3, с. 16]. При перекладі спеціальних текстів екологічної тематики обов'язковим є дотримання критеріїв інформативності й термінологічності [3, с. 17].

Слід також зазначити, що успіх під час перекладу текстів екологічної тематики буде досягнуто у випадку, якщо перекладач має фахову компетенцію, а саме: знання в екологічній сфері, а також використовує відповідні методики та види аналізу, що адаптовані до завдань теорії та практики перекладу та формують систему, яка становить надійне підґрунтя перекладацького аналізу оригіналів і перекладів екологічної лексики в текстах різного типу.

На сьогодні відомі такі методики:

- 1) дефінітивна (для вичленування основних понять дослідження, у тому числі основних типів екологічної лексики й текстів екологічної тематики);
- 2) тезаурусна (для виявлення, з одного боку, універсальних, з іншого, - етноспецифічних і хроноспецифічних елементів семантики екологічної лексики);
- 3) інтерпретації символів (для вичленування екологічних символів і розшифрування внутрішньотекстових символічних кодів, що потребують відтворення в перекладі).

Контекстологічний, концептуальний та кількісний аналіз використовуються відповідно для встановлення особливостей функціонування екологічної лексики в контекстах різних рівнів та облігаторності / факультативності її відтворення в перекладі, виділення й описання ключових

екологічних лінгвоконцептів та визначення частотності вживання одиниць екологічної лексики в текстах різного типу [3, с. 4–5].

Слід звернути увагу, що характеристики текстів на вихідній мові та мові перекладу можуть мати відмінності на лексичному, граматичному, стилістичному та інших рівнях; тексти з екологічної тематики – не виняток. Особливо це спостерігається на прикладах наукових текстів.

Необхідно постійно працювати над фаховою термінологією та фоновими знаннями, перекладачам-практикам брати участь у лексикографічній роботі, а саме: ділитися з перекладацьким співтовариством своїми знахідками в роботі над перекладами фахових текстів [1, с. 7], зокрема з екологічної тематики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іщенко Т.В. Деякі особливості перекладу фахових текстів спортивної тематики / Т.В. Іщенко // Вісник Дніпропетровського університету імені Альфреда Нобеля. Серія “Філологічні науки”. – Дніпропетровськ, 2014. – № 1. – 266 с.
2. Руденко Н.С. Екологічна лексика як об’єкт перекладу (на матеріалі словникової статті, анотації, звіту, а також публіцистичної статті на екологічну тематику) // Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. – Херсон – 2011. – 22 с.

НАЦІОНАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ І МОВНА ПОЛІТИКА

Курченко Л.М.

Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана

Мовне питання час від часу піднімається у незалежній українській державі і має тенденцію штучно загострюватися у період політичних криз. Змішування понять національної та етнічної ідентичності за мовною ознакою активно використовується політичними силами різного забарвлення з метою розколу суспільства, збурення мас та відволікання уваги від нагальних соціально-економічних проблем. Щоб зрозуміти важливість чіткого розмежування понять етнічної і національної ідентичності та необхідність врегулювати мовне питання в Україні на засадах зрілої демократії, досить згадати, яку недругорядну роль відіграло маніпулювання мовним питанням у реалізації загарбницьких амбіцій Росії в Криму і на Донбасі. Питання національної ідентифікації і мовної політики нерозривно пов’язані між собою та інтенсивно вивчаються як соціолінгвістами (У. Аммон, Н. Мечковська, О. Селіванова), так і представниками інших наук – політології, соціології, правознавства, історії тощо (І. Больман, А. Колодій, О. Куць, Л. Мазука, Н. Пелагеша, О. Яковлева, та ін.).

Перш, ніж розглядати проблему національної ідентифікації, слід розмежувати два види націй: етнічні і політичні. За формулюванням А. Колодій, “...етнічні нації виникли в країнах, де рух за духовне відродження і політичну консолідацію передував утворенню національної держави і

здійснювався під керівництвом духовно-інтелектуальних еліт (оскільки політична провідна верства в умовах чужоземного панування не могла розвинути). Люди, що належать до них, вбачають головне джерело національної самоідентифікації і підставу для утворення власної держави у своїй етнокультурній окремішності. Політичні ж нації сформувалися там, де сильна держава виникла раніше, ніж відбулася культурна консолідація народу, а, отже, владні інституції мали змогу сприяти національній консолідації, прискорювати її, інколи використовуючи з цією метою навіть методи примусу. Представники політичних націй вирішують питання своєї національності на підставі громадянства, належності до певної держави, схвалення її найголовніших політичних цінностей” [1, с. 19]. Ми пропонуємо розуміти державу Україна як молоду політичну націю, утворену на основі древнього українського етносу і об’єднуючу, згідно останнього перепису населення 2001 р., понад 130 національностей. Найбільшими етнічними групами є українці (77,8%) і росіяни (17,3%), інші етноси мають частку не більше 0,6% відповідно і сумарно складають 4,9% [3]. Політичне згуртування навколо українського етносу, його самобутності, мови і прагнення до незалежності відіграло історичне значення у період формування української держави. Проте через чверть сторіччя існування, коли Україна взяла чіткий курс на європейські свободи і цінності, важливо вивчати, як мовне питання вирішується у поліетнічних державах з давніми демократичними традиціями.

У сучасному світі, за даними білоруської дослідниці Н. Мечковської, у 86 (45%) державах із 193 мовна політика ґрунтується на засадах полілінгвізму, при чому кількість дво- та багатомовних ситуацій щорік зростає [2]. Зокрема в Європі чимало країн мають більш ніж одну державну або офіційну мову, серед них Бельгія, Іспанія, Ірландія, Ліхтенштейн, Люксембург, Фінляндія, Швейцарія. Загальна тенденція останніх десятиліть полягає у збільшенні кількості полілінгвальних країн. Якщо дво- або багатомовність сучасних держав зумовлена їхньою історичною спадщиною, то стабільність мовної ситуації та її законодавче врегулювання – ступенем демократичної зрілості суспільства й орієнтації держави на забезпечення прав людини (державна і державна мова для громадян, а не громадяни для держави і державної мови). Аналізуючи різноманітні моделі організації мовного простору, О. Яковлева виділяє серед найбільш стабільних і безконфліктних конфігурацій двомовні канадську і фінську моделі. В обох країнах дві мови мають абсолютно однаковий державний статус попри непропорційний розподіл серед носіїв: у Канаді французька мова є державною нарівні з англійською, хоча франкофони складають 22% населення, а у Фінляндії шведська, якою говорить 6% населення, має рівні права з фінською [4]. Н. Мечковська наголошує на необхідності визначення ціннісних пріоритетів під час формування мовної політики: “У правовому суспільстві права особи стоять вище прав етносу і держави. Права етносу реалізуються як права людей, що складають етнос, а держава має забезпечувати права всіх громадян незалежно від їхньої етнічної належності” [2, с. 119–120]. Політика багатомовності послідовно

впроваджується Європейським Союзом як центральний елемент політики культурної різноманітності. Кількість офіційних робочих мов ЄС наразі складає 24, оскільки "...всі громадяни ЄС мають право доступу до офіційних документів ЄС офіційною мовою [Європейської] Комісії, і повинні мати можливість письмово звертатися до Комісії і отримувати відповідь своєю рідною мовою" [6]. Мовна політика Швейцарії вже неодноразово потрапляла в центр уваги українських дослідників як взірць демократичного вирішення мовного питання у багатомовному суспільстві, адже ця держава з населенням лише 8,5 млн. чоловік, має чотири офіційні мови (німецька, французька, італійська, ретороманська). Із 26 кантонів 17 є німецькомовними, 4 франкомовними, існує 1 італомовний кантон, 3 двомовні (німецька і французька) і один тримовний (німецька, італійська, ретороманська). Кількісний розподіл мов вкрай нерівномірний: німецькою спілкується 64,9% населення, французькою 22,6%, італійською 8,3%, ретороманською 0,5% [7]. Швейцарська конфедерація, яка історично утворилася через об'єднавчі прагнення кантонів, свідомо того, що підтримка національної єдності різних народностей вимагає постійних цілеспрямованих державних зусиль. За словами В. Гааса, "легендарний мовний мир у Швейцарії справді являє собою політичний і культурний здобуток великої цінності. Будь-який здобуток слід виборювати знову і знову, він не є гарантованим раз і назавжди" [5, с. 8].

Таким чином, мовна політика, яка базується на засадах державного полілінгвізму, застосовується майже у половині держав світу і протягом останніх десятиліть набуває дедалі більшого поширення. Вибудовування державної мовної політики на засадах полілінгвізму є перевіреном ефективним засобом творення безконфліктного демократичного суспільства. Мова є важливим, але далеко не єдиним засобом формування національної ідентичності. Досвід мовної політики Швейцарії, а також багатьох інших дво- або багатомовних демократичних країн, зокрема Канади, Бельгії, Фінляндії, Люксембурга, заслуговує на термінове і комплексне вивчення та застосування, так само як і засади мовної політики ЄС, членом якого Україна прагне стати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колодій А. До питання про типологію та шляхи формування націй / Антоніна Колодій // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку. – Вип. 2. – Львів: ДУ "Львівська політехніка", 2000. – С. 5–26
2. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика: Пос. для студентов гуманитар. вузов и учащихся лицеев / Н.Б. Мечковская. – 2-е изд. – М. : Аспект Пресс, 2000. – 207 с.
3. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення 2001 року [Електронний ресурс]. – К.: Держкомстат, 2001. – <http://2001.ukrcensus.gov.ua/results/general/nationality/>
4. Яковлева О. Моделі організації мовного простору в Європі: контрактивний аспект / Віче № 2, 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.viche.info/journal/3342/>

5. Haas W. Können Sprachen ein Problem für den mehrsprachigen Staat sein? / Walter Haas // Sprachenvielfalt und Sprachkompetenz in der Schweiz: Porträt des Nationalen Forschungsprogramms NFP 56 [Електронний ресурс]. – Bern : SNF, 2006. – 78 S.

6. European Commission: Supporting Language Diversity in Europe [Електронний ресурс]. – http://ec.europa.eu/languages/policy/language-policy/official_languages_en.htm

7. Sprachen, Religionen: Daten, Indikatoren [Електронний ресурс]. – Neuchatel : BAFS, 2014. – <http://www.bfs.admin.ch/bfs/portal/de/index/themen/01/05/blank/key/sprachen.html>

СЕМАНТИКО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА УКРАЇНСЬКОЇ МАТЕМАТИЧНОЇ ТЕРМІНОЛОГІЇ У ПОРІВНЯННІ З ПОЛЬСЬКОЮ

Кучеревич Г.В.

Університет Марії Кюрі-Склодовської в Любліні (Польща)

Вступ. Актуальність дослідження полягає в тому, що семантична та функціональна характеристика термінів, заміщених у двомовних термінологічних словниках з певної галузі знань, зокрема польсько-українського українсько-польського словника математичних термінів, допомагає краще зрозуміти природу термінотворення та порівняти ці процеси на міжмовному рівні.

Мета дослідження полягає в тому, щоб зробити спробу семантико-функціональної характеристики української математичної термінології у порівнянні з польською.

Завданням дослідження є здійснення структурно-семантичного аналізу математичних термінів у зіставному аспекті та з'ясування специфіки структури математичної термінології, а також представлення семантико-функціональної характеристики термінів заміщених в аналізованому словнику.

Матеріали і методи. Джерельною базою дослідження був українсько-польський польсько-український словник математичних термінів створений на основі словників математичних термінів та підручників з математики, алгебри та геометрії. Було проаналізовано усі терміни, представлені в українсько-польському словнику математичних термінів (200 реєстрових одиниць). У ході опрацювання словника було застосовано дескриптивний та зіставний аналіз, тобто було описано термінологічний склад словника та здійснено порівняння української та польської термінології з метою виявлення їх специфіки. Варто також додати, що зіставний метод був використаний не на всіх рівнях, а лише на діасемічному (семантичні розходження).

Результати. Аналіз українсько-польського словника математичних термінів дозволив за структурою математичні терміни поділити на: 1) однослівні терміни; 2) терміни-словосполучення; 3) аббревіатури [4, с. 227].

Також під час аналізу було взято до уваги походження термінів. Розрізняють такі шляхи походження термінів як: 1) використання поєднаних форм з латинської та грецької мов; 2) запозичення, в межах тієї ж мови, із іншої терміносистеми; 3) словотворення [3, с. 100].

Що стосується такої характеристики як моно- чи полісемантичність, то математичні терміни проявляють тенденцію до моносемантичності не зважаючи на контекст, на відмінну від загальнонавчаних слів, які моносемантичні лише в контексті, поза контекстом вони часто полісемантичні. До уваги було взято також поділ математичних термінів за сферою вживання та походженням.

Розглядалися також дефініції. Для математики характерним є використання синтаксичних, рекурсивних, генетичних, фундаментальних та не фундаментальних дефініцій та ін.

Притік іноземних слів в мову відбувається нерівномірно, але безперервно. Однією із найбільш поширених видозмін, якої зазнає запозичення після того як потрапляє до національного лексикону, є зсуви значення. Діється так через ряд причин до яких можемо зарахувати: 1) наявність чи відсутність мов-посередників; 2) кількість мов-посередників; 3) ступінь близькості мови з якої запозичається слово, мови, яка запозичає та мови за посередництвом якої відбувається запозичення [1, с. 77]. Інколи це призводить до розриву мотиваційних зв'язків зі значенням етимона. Також часто зустрічаються порушення чи спотворення лексико-семантичних зв'язків у системі мови-реципієнта.

Проаналізований матеріал свідчить про те, що для вузькогалузевих термінологічних систем не характерне часте вживання дублетів. Обумовлюється це тим, що наукові тексти прагнуть чіткості, прозорості та суворості текстотвірної логічності. Однак, є і винятки. Тому ми можемо знайти в українсько-польському словнику математичних термінів терміни-дублети.

Часто в математичній термінології можна зустріти терміни-епоніми, тобто терміни в назві яких використовують власні імена. Для польської мови, як і для решти європейських мов, які послуговуються латинським алфавітом, характерним є написання терміна-епоніма зі збереженням автентичності його епонімічної складової [2, с. 60]. Що стосується української мови, яка використовує кириличну абетку, то власні назви в термінах піддаються фонетичній та графічній адаптації.

Також вартий уваги той факт, що наукові поняття в математичній галузі позначаються не лише вербальними, але й і невербальними засобами. До невербальних засобів в математиці відносяться символи. Їм, як і власне термінам, властиві “умовність і свідомо закріпленість за поняттям, хоч такі поняття можуть бути особливими” [4, с. 228].

Висновки. Дослідження математичної термінології, проба гармонізації аналізованих термінологічних систем та нормалізації української термінології є досить перспективними. Отримані результати є цінними при укладанні українсько-польського польсько-українського словника математичних термінів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вакуленко М. О. Українська термінологія: комплексний лінгвістичний аналіз / М. О. Вакуленко. – Івано-Франківськ: Фоліант, 2015. – 361 с.
  2. Карпіловська Є., Кочерга О., Мейнарович Є. Прізвище в терміні / Є. Карпіловська, О. Кочерга, Є. Мейнарович // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. Вип. VII / Під ред. Л. О. Симоненко. – Київ: КНЕУ, 2007. – С. 59–65.
  3. Королюк І. С. Семантико-структурні особливості математичної термінології / І. С. Королюк. – Черкаси: Черкаський національний університет ім. Б. Хмельницького. – С. 100–102.
- Туровська Л. Терміни та номени в науково-технічній сфері / Л. Туровська // Українська термінологія і сучасність: зб. наук. праць. Вип. VI / Під ред. Л. О. Симоненко. – Київ: КНЕУ, 2005. – С. 225–229

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НА УКРАЇНСЬКУ ТЕРМІНІВ З АРХІТЕКТУРИ

Кучеренко О.Ф.

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Якісного перекладу з російської на українську термінів архітектури повсякчас потребує як писемне, так і усне фахове мовлення. Стрімкий розвиток сучасної архітектурної термінологічної системи зумовлює неабияку практичну увагу до особливостей функціонування її елементів, тобто термінів, як в межах означеного термінологічного поля, так і в межах української термінологічної лексики взагалі, яка є вагомим складовою частиною української літературної мови.

У професійному вжитку термінономінації з архітектури мають відповідати усім мовним нормам української. Однак і словникам, і стандартам цієї галузі, і відповідним нормативним документам, і професійному спілкуванню у цілому бракує системного унормування термінологічних лексем, поняттєвої та лінгвістичної нормалізації.

Звернімося до деяких проблемних моментів перекладу на українську російських термінологічних номінацій. В українських словниках надано скальковану з російської термінолексеми *несущий* або презентовані терміносполучення, що містять згадану термінологічну номінацію, *несущая конструкція*, *несущая способность* так: *несучий*, відповідно *несуча конструкція*, *несуча здатність*. Проте українське *нести* не має значення «бути опором». У наукових текстах запропоновано *тримальна властивість*, а не *несуча властивість* (хоча *властивість* – рос. *свойство*). У словниках не зафіксовано термін *тримальний*. Він не може, безсумнівно, влаштувати фахівців. Можливо, *опірний* (*опірна конструкція*) більш точно відбиває аналізоване поняття.

До процесів української термінологічної стандартизації залучаються рідковживані лексичні одиниці (пор.: російське терміносполучення *нагрузка на*

сооружение). В українських наукових текстах, наприклад, *навантага* у терміносполученні *навантага на споруду* подане як синонімічне до *навантаження на споруду*, хоча *навантага* має позначку “рідко”. Наприклад, “*навантаження, я, с. 5. спец. сукупність сил, що діють на яке-небудь тіло (споруду, механізм, деталь і т. ін.*” [6, т. 5, с. 25].

Небажана синонімія термінів спостерігається в нормативних документах. Наступна пара синонімів *втрата тримкості / втрата несівної здатності* (зауважимо, що тут вочевидь *несівна*, а не *тримальна здатність*) зафіксована тільки у стандартах. Словники не відбивають динамічних процесів становлення термінологічної норми. Вони не реєструють терміна *тримкість* на позначення властивості за значенням дієслова *тримати* або знову ж таки подають (наприклад, “Словник української мови” [6, т. 5, с. 392], “Російсько-український словник наукової термінології” [4, с. 386]) скалькований з російської терміносистеми *несучий*.

Багато сучасних українських нормативних актів «автоматично» використовує російськомовну систему. Наприклад, терміносполучення *підтримання будівлі у житловому стані* або *підтримка будівлі у житловому стані* надзвичайно поширене у літературі з будівництва та архітектури. Якщо російська мова унормовує “*в поддержании чего*”, то українська мовна система за нормативне має “*у зберіганні*” (*у зберіганні будівлі у житловому стані*).

Цікавим та складним мовним явищем архітектурної термінології вважаємо розрізнення омонімічних лексичних одиниць. Можливе нерозуміння багатозначних омонімічних номінацій, серед значень яких є термінологічні, наприклад, *ордер 1.* та *ордер 2.* Український академічний словник подає одну зі згаданих омонімічних лексем так: “*ордер 1. письмове розпорядження*” [13, 5, с. 742]. “Сучасний словник іншомовних слів” представляє ж її як багатозначну: “*1. письмове розпорядження, наказ, припис, мандат; 2. наказ керівника касі на видачу або прийняття грошей готівкою (касовий ордер); 3. військ. розташування військових кораблів у похідному порядку*” [7, с. 291], де два значення стосуються різних термінологічних систем – фінансової та військової.

Уже стандартизовані українські документи з архітектури та будівництва активно надають варіанти термінів, що насправді не сприяє унормуванню таких одиниць. Структурну варіантність можна спостерігати у номінаціях - терміносполуках та термінах, утворених осново- та словоскладанням (*відведення води – водовідведення, місткість води – водомісткість*). Терміни - варіанти можуть відрізнятися афіксами. Терміносистема архітектури подає приклади процесуальних безсуфіксних дієслівних термінів та з суфіксами -*нн-* (*прохід – проходження, забір – забирання, обігрів – обігрівання*).

На рівні однієї словотвірної моделі явище синонімії диференціює процес результативності / нерезультативності (*спорудження / споруджування, поширення / поширювання, опалення / опалювання* та ін.), й на таку лінгвістичну нормалізацію слід обов’язково звертати увагу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Д’яков А. Основи термінотворення. Семантичні та соціолінгвістичні аспекти

- / А.Д. Д'яков, Т. Кияк, З.Куделько. – КМ Academia, 2000. – 218 с.
2. Кочан І. Ще раз про системність у термінології// Українська термінологія і сучасність . – К.: КНЕУ, 2001. – Вип. 4. – С. 67–70.
3. Кочан І. Мовна норма і термін// Дослідження з лексикології і граматики української мови, Дніпропетровськ: Видавництво Дніпропетровського університету, 2010. – Вип.9. – С. 138–149.
4. Російсько-український словник наукової термінології: Математика. Фізика. Техніка. Науки про землю та космос. / В.В. Гейченко, В.М. Завірюхіна, О.О. Зеленюк та ін. – К.: Наукова думка, 1998. – 888 с.
5. Симоненко Л. До питання нормування та розбудови української правничої термінології// Стан кодифікаційного процесу в Україні: Системність, пріоритети, уніфікація: Тези III Всеукраїнської конференції. – К., 1995. – 134 с.
6. Словник української мови: [в 11-ти томах]. – К.: Наукова думка, 1970 – 1980. – Т. 1– С. 11.
7. Сучасний словник іншомовних слів / Укл. О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк . – К., 2006. – 789 с.

ОРФОЕПІЯ ЯК СУТНІСТЬ ВИМОВНОЇ НОРМИ: ВАРІАНТНІСТЬ І ВАРІАТИВНІСТЬ

Лавренчук Я.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Мовна норма поділяється на кодифіковану та реальну. Кодифікованою вважається свідомо фіксована норма, що характеризується традиційністю, стійкістю, обов'язковістю, уніфікованістю і суб'єктивністю. Натомість реальна мовленнєва норма вирізняється об'єктивністю, вибірковістю, динамічністю, мінливістю [1; 4; 5].

Літературна, стандартна норма вимови складається з двох аспектів: орфоєпії й орфофонії. Орфоєпія (від гр. *orthos* – правильний і *eros* – мовлення) визначає сукупність правил літературної вимови, нормативний фонемний склад слова, послідовність фонем у слові, місце розташування словесного наголосу, закономірності інтонування фрази й ритмомелодики [3; 2]. Натомість орфофонія (ортофонія) (від гр. *orthos* – правильний і *phone* – звук, голос) встановлює правила вимовляння алофонів тієї чи іншої фонемі, визначаючи якість вимовляння звуків. Таким чином, нормативний фонемний склад слів регламентується орфоєпією, а нормативна реалізація (вимовляння) алофонів фонем – орфофонією [5]. Інакше кажучи, орфофонія обумовлює процес реалізації фонем у мовленні залежно від їх оточення, позиції у слові, відносно наголосу та інтонації [1, с. 64; 5, с. 23].

Розглянемо реалізацію однієї голосної та двох приголосних фонем в англійському дієслові *put* (ставити). Згідно наданої транскрипції слова *put* в словнику Oxford Advanced Learner's Dictionary [pʊt] [6], приголосна губно-губна, зімкнена, глуха (слабка) фонема /p/ реалізується як звук [p], голосна ненапружена (коротка) фонема /ʊ/ заднього ряду напіввисокого підняття

реалізується як звук [p], а зімкнена, альвеолярна, глуха (слабка) фонема /t/ реалізується як звук [t]. Однак, у мовленні як голосні, так і приголосні фонemi зазнають модифікацій, ступінь яких можна відобразити за допомогою діакритичних позначок, запропонованих міжнародною фонетичною асоціацією (МФА) [7, с. 15–18], чого орфоепія не відображає. Так, реалізацію фонем слова *put* у мовленні можна затранскрибувати по-різному, наприклад: [p̟t], [p̟t̟], [p̟̟t̟]. У першому випадку звук [p] вимовляється як аспірований алофон у наголошеній позиції на початку слова, звук [p̟] в позиції перед глухим (слабким) приголосним [t] має надкоротке звучання, а звук [t] вимовляється без аспірації. У другому випадку [t] реалізується як імплзивний алофон, якого майже не чути, а в третьому – звук [t] може бути аспірованим. Проте наведені приклади не є вичерпними. Так, у спонтанному мовленні звук [p] може втрачати аспірованість [p̟̟t̟], однак у МФА поки немає діакритичної позначки, яка б відображала втрату аспірованості.

Варіантність і варіативність нерозривно пов'язані з орфоепією й орфофонією. Л.О. Вербицька розрізняє варіантність першого та другого типу. До першого типу відноситься існування двох або більше способів рівноправної реалізації мовних одиниць (фонем, морфем тощо) [1, с. 31]. Наприклад, в англійському слові *bath* голосна фонема заднього ряду, низького підняття /a/ може реалізуватися, як [a:] в британському та [æ] в її північноамериканському варіанті, що не впливає на зміну значення цього слова. Варіантність другого типу передбачає, що один з декількох існуючих рівноправних способів реалізації мовних одиниць стає основним варіантом норми, який поступово витісняє інші через їхню меншу розповсюдженість та престижність, а в деяких випадках це відбувається через вплив екстралінгвальних факторів.

Варіативність, на думку Л.О. Вербицької, є обов'язковою рисою мови, що особливо виявляється у вигляді різноманітних модифікаційних процесів на сегментному рівні: позицією фонем в слові, впливом якості оточуючих звуків, її місцем відповідно до наголосу, а також індивідуальними особливостями вимовлення того, хто говорить у кожен момент реалізації ним відповідних алофонів фонем [1, с. 51–54; 2].

Отже, орфоепія є надзвичайно важливим аспектом вимовної норми, який формує її сутність, однак нормативні орфоепічні словники не відображають ступеню модифікацій, які зазнають фонemi під час їхньої реалізації у мовленні через типовий і, в деяких випадках, нетиповий для них набір алофонів. З варіантністю орфоепією пов'язана тим, що вказує на різні реалізації однієї і тієї самої фонем в межах існуючих варіантів однієї мови, натомість варіативність виявляється через ступінь модифікацій кожного з варіантів, що реалізується у мовленні через характерний для неї набір алофонів. Ступінь модифікацій фонем можна виявити за допомогою експериментально-фонетичного дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицкая Л.А. Русская орфоэпия (К проблеме экспериментально-фонетического исследования особенностей современной произносительной

- нормы) / Людмила Алексеевна Вербицкая. – Л.: Издательство Ленинградского университета, 1976. – 124 с.
2. Гейльман Н.И. Коммуникативная ситуация и вариативность фонетических характеристик / Н.И. Гейльман, Е.И. Стериополо // Экспериментально-фонетический анализ речи: проблемы и методы. Межвуз. сб. науч. трудов. Вып. 2. Л., 1989. – С. 76–87.
3. Дворжецька М.П. Тенденції розвитку вимовної норми сучасної англійської мови / М.П. Дворжецька // Мова, культура й освіта в сучасному світі : [зб. наук. праць до 90-річчя доктора філол. наук, проф. Романовського О.К. / відп. ред. Стишов О.А.]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2008. – С. 141–145.
4. Косериу Э. Синхрония, диахрония и история (проблема языкового изменения) / Эухенио Косериу. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – 204 с.
5. Стериополо Е.И. Система языка, орфоэпия, орфофония / Елена Ивановна Стериополо // Научный вестник кафедры ЮНЕСКО КДЛУ. Серия : Филология. Педагогика. Психология. – 2000. – Вып. 1. – С. 21–41.
6. Horny A.S. Oxford Advanced Learner's Dictionary of Current English / A.S. Horny Oxford : Oxford University Press. –2010. – 1732 p.
7. Handbook of the International Phonetic Association. Cambridge : Cambridge University Press. – 1999. – 215 p.

ІСТОРІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІАЛЕКТІВ ЯПОНСЬКОЇ МОВИ У ХХ – НА ПОЧАТКУ ХХІ СТОЛІТТЯ: СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ КОНТЕКСТ

Леонтьєва О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

До початку періоду Мейдзі (кін. ХІХ ст.) продовжувався так званий “донауковий” етап дослідження японських діалектів, під час якого на аматорському рівні вивчалися лише окремі діалектні явища. Зі створенням у 1902 р. Комісії з вивчення японської мови починається науковий етап японської діалектології. У цей період, зважаючи на велику діалектну варіативність японської мови, а також на значні розбіжності між писемною мовою “бунго” та усною мовою “кого”, постала необхідність створення єдиної стандартизованої мови. З цією метою у 1903 р. Комісією було проведено масштабне опитування серед жителів усіх японських префектур, причому анкети було розіслано респондентам поштою. Вважається, що на це вплинули дослідження німецького вченого Георга Венкера, який першим застосував таку методику. Результати анкетування було опубліковано у 1905 р. під назвою “Дослідження граматики усної мови”. У праці було висвітлено чітко розмежування діалектів на східні та західні за фонологічними ознаками. Однак, криза, в якій опинилася Японія, у 1913 р. призводить до припинення існування Комісії, внаслідок чого аналіз анкетування не було завершено. У 1923 р. під час Великого землетрусу Канто матеріали дослідження було втрачено [3, с. 239–240].

У період Сьова (з 1926 р.) виникли передумови для нового етапу розквіту досліджень. По-перше, розвиток націоналізму стимулював інтерес до вивчення

всього “власне японського”, внаслідок чого проводились численні етнографічні та лінгвокультурологічні дослідження. По-друге, ідеї Празького лінгвістичного гуртка, з якими мали змогу ознайомитися японські вчені, дали поштовх для здійснення ґрунтовних діалектологічних досліджень.

У зв'язку з поразкою Японії у Другій світовій війні, дослідження тимчасово припинились, але у 1948 було створено Національний інститут японської мови та лінгвістики. В цей час діалектологічні дослідження було офіційно визнано академічними, що призвело до надання фінансової підтримки та збільшення штату, і, відтак, дало змогу проводити масштабні та добре організовані дослідження [3, с. 241].

У п'ятдесятих роках під впливом американського структуралізму розпочалося описове вивчення діалектів. В цей час мова все ще розглядалась безвідносно до її зв'язків із людиною та суспільством, а предметом вивчення виступали мовні знаки як елементи мовної структури. Для шістдесятих років характерним є широке дослідження діалектів у лінгвогеографічному аспекті з метою укладення діалектологічного атласу. Цієї мети було досягнуто у 1964 р. з виданням праці “Територіальне розмежування діалектів японської мови”. У сімдесяті роки стрімкого розвитку набувають соціологічні дослідження. Діалектологи почали застосовувати у своїй роботі ті ж самі методи, що й вчені, які працювали у напрямку теорії мовленнєвого існування (виникла у 1940-50 рр. під впливом ідей Токієди М. про мову як процес, у якому головним об'єктом вивчення є індивідуальний акт говоріння). У вісімдесятих роках поширення комп'ютерів та обчислювальної техніки дало змогу дослідженням вийти на якісно новий рівень із застосуванням статистичних методів під час обробки даних. У дев'яності роки розпочалося вивчення ролі діалектів у спілкуванні, а також дослідження ставлення мовців до діалектів. Особлива увага приділялась дослідженням зв'язку між оцінкою діалектів мовцями та їх самоідентифікацією [2, с. 225–226].

На початку третього тисячоліття діалекти досліджуються вже не безвідносно один до одного, відбувається порівняльне вивчення граматики діалектів, продовжуються дослідження діалектів у сфері лінгвогеографії, соціолінгвістики та порівняльної діалектології. Серед сучасних вчених, що працюють над діалектологічними дослідженнями, відомими є такі імена як Іноуе Фумію, Шібата Такеші, Танака Юкарі, Кібе Нобуко, Хідака Мідзухо, Санада Шінджі, Сато Кадзуюкі, Йонедо Масато тощо [1, с. 272].

ЛІТЕРАТУРА

1. 「どうなる日本のことば—方言と共通語のゆくえ」 佐藤和之, 米田正人編著. – 大修館書店, 1999. – 274 p.
2. 「日本語要説」 工藤浩 [ほか]. – ひつじ書房, 2009. – 348 p.
3. 「朝倉日本語講座 10 方言」 北原保雄 [監修]、江端義夫 [編]. – 教文堂・渡辺製本, 2004. – 265p .

ВАРІАНТНІСТЬ У ЄФРЕМІВСЬКІЙ КОРМЧІЙ XII СТ.

Лиса Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Єфремівська кормча (далі КЄ) – це найдавніший список першої половини XII ст. (на переконання деяких дослідників, зокрема В. М. Ундольського, І. І. Срезневського, В. М. Бенешевича) слов'янського перекладу візантійської Синтагми XIV титулів без тлумачень (перші 6 аркушів дописані в XIII ст.). Як і інші давньоруські тексти цього часу, пам'ятка засвідчує досить помітну варіативність на функціональному рівні, зіткнення двох мовних систем – старослов'янської та давньоруської. Науковці пояснюють таку варіативність наслідують традицій і зразків, розвитком семантичної диференціації мовних засобів, які первісно становили формальні дублети, специфікою фонетичних і граматичних засобів обох мов, індивідуальним ставленням давньоруських книжників, їх свідомою редакторською працею, дотриманням фонетико-орфографічних і граматичних правил, рівнем освіченості тощо. Останнім часом увагу дослідників привертають позамовні чинники, які могли впливати на організацію мовного матеріалу, вироблення певних норм у виборі того чи того варіанта, їхні функції, зокрема врахування основних концептів епохи (напр., протиставлення “сакральний – світський”, “духовний – побутовий”) підтверджує думку про те, що церковнослов'янська мова підпорядковувалася не суто лінгвістичним законам, а деякі особливості фонетико-орфографічної і граматичної її системи обґрунтовані доктринально (О. Алексєєв, В.М. Живов, М.Л. Ремньова, О.Ф. Жолобов, Н.В. Максарова, О.О. Седакова та ін.).

Тенденційність давньоруських книжників у підході до переписуваних джерел, свідоме і цілеспрямоване використання варіантів граматичних форм нині усвідомлюється як засіб семантичної диференціації на рівні слова і тексту (В.В. Колесов, Б.М. Успенский). Дехто з дослідників припускає, що коливання граматичної форми мають однорідну для окремих давньоруських літературних творів символічну функцію, вбачаючи в граматичних формах не лише вираження виключно граматичного значення, а галузь актуалізації того чи того фрагмента лексико-семантичної структури слова або тієї чи іншої семантичної спрямованості тексту, в межах якої слово існує (О.Ф. Жолобов).

Це визначає певні типи співвідношення старослов'янських та східнослов'янських елементів, коли єдино можливою є старослов'янська форма або, навпаки, давньоруська; ці форми можуть варіюватися в одному тексті, взаємозаступатися; тексти можуть відбивати варіанти, наявні в живому мовленні, викликані фонетичними чи морфологічними змінами; варіантними можуть бути і старослов'янські форми. Складається певна система форм, здатних у текстах однієї регіональної і хронологічної належності виконувати тотожні функції, які можуть співвідноситися як східнослов'янські та південнослов'янські, діалектні східнослов'янські та спільнослов'янські, нові й старі, книжні – некнижні, співіснуючи в одному тексті. Давньоруська і

старослов'янська мови були близькоспорідненими, але помітно відрізнялися на всіх мовних рівнях. Враховуючи індивідуальні настанови руських книжників та динаміку норми, а також хронологію пам'ятки, на лінгвістичному рівні можна розглянути такі фонетико-орфографічні ознаки: послідовне написання редукованих перед плавними (дързнують, първыи днь, четвъртныкы, мъртвыихъ, извържень, църкъвъ), але трапляються і старослов'янські орфограми (кръчьмьници); як рукопис XII ст., КЄ засвідчує занепад редукованих – прояснення в сильній позиції і втрату в слабкій, змішування написання ъ – ь (напр.: дължъни, держать, волн~ни”, честь, пришестви~, четверонадесѣтъныкы, землянаго, оутвердиша, перваго, църкове, съверши, невѣжестви~, сородъство поряд із съродъства, традиційні для давньоруських текстів написання кнѣзь, кто); варіантними написаннями жд – ж, шт – ч представлені рефлексі *dj, tj* (прежде, съхождение, надежи, рожения, рожденыи, дочере поряд із дщере, речи; за підрахунками С. П. Обнорського, написання ж становлять 59 відсотків); трапляються варіантні написання рь – ре, ль – ле (предь – прѣдь, чресъ, сребра, древле, привлече, плевели, в основах врем-, треб-, телес- – врѣм- трѣб-, тѣлес-; за даними С. П. Обнорського заміна рь на ре наявна в 220 написаннях; варіантні форми з е замість ъ відомі і в інших словах: инемъ, опреснькъ, у родовому-давальному однини займенників тебъ, себъ.

З морфологічних варіантних форм можна назвати насамперед закінчення -ть 3 ос. однини дієслів теперішнього-майбутнього часу, яке становило вже давньоруську норму. Стосовно варіантних написань закінчення -ъмь – -омь в орудному однини варто зазначити, що тут можуть відбиватися, з одного боку, старослов'янська традиція або результати втрати редукованих (-омь), або ж нормативні для давньоруських списків XI – XII ст. написання -ъмь: подъ прѣстоломъ, словомъ, съ оумомъ, муръмь, съвѣтъмь. Поодинокими прикладами представлені давньоруські флексії родового однини (пъницѣ, недѣлѣ, дѣвицѣ) і називний множини ѣ - замість старослов'янської -ѣ (три м(с)цѣ чьтьцѣ). Як архаїчні і нові варіанти можна розглядати форми дієприкметників, утворених від дієслів IV класу на -ити за допомогою суфікса -јь-; цей тип має тенденцію змінюватися типом на -ив-, який як інновація відомий також і деяким старослов'янським класичним манускриптам: оставль, съражьше сѣ, порожьши, ѣлоучь та отълоучивымъ, похоуливъ, съвькоупивъшьсѣ, прѣльстивъшю. Стягнені і нестягнені форми прикметників та дієприкметників також використані в тексті КЄ, хоча перевага надається нестягненим формам.

Можна розглядати й інші приклади варіантності (напр., сполучення гы, кы, хы – ги, ки, хи, аористні і перфектні форми дієслова, називний однини дієприкметників пекы – пека, прийменники акы – "ко, ради – дѣл" тощо), оскільки дія старослов'янської традиції, з одного боку, та орієнтація на власні фонетико-орфографічні та граматичні норми, з другого, визначає більш чи менш стабільне використання питомих одиниць; відкидання діалектизмів та

часткова консервація архаїчних форм виступають як два рівноправних механізми нормування давньоруської мови.

КОНСТРУЮВАННЯ ЛІМІНАЛЬНИХ СВІТІВ У СУЧАСНОМУ АНГЛОМОВНОМУ ПОЕТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Лисова К.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Важко не погодитись, що художній дискурс певним чином розгортається за математичними законами [2, с. 83]. Учених все більше цікавлять цілісні утворення в художньому дискурсі, їх конструювання та функціонування, саме тому увага наукової спільноти наразі прикута, зокрема, до теорії можливих світів [1; 4]. Поняття “можливі світи” запозичене з філософії, у XVII столітті його запропонував німецький філософ, математик, фізик і мовознавець Г. Лейбніц [цит. за 1; 3, с. 135–155]. Вихідним положенням теорії можливих світів є те, що реальність постає певним всесвітом, який складається з великої кількості різноманітних елементів. У цьому всесвіті вибудовується відповідна ієрархія: складний елемент, тобто реальний світ, який по відношенню до всіх інших простих елементів, що знаходяться поза його межами, тобто можливих світів, є центром системи [2, с. 83–94].

Тексти, які входять до царини нехудожнього дискурсу є частиною реального світу (“actual world”), тоді як у художньому дискурсі конструюються можливі світи (“non-actual possible worlds”) [5, с. 51–52]. Можливим поетичним світом є світ, пов’язаний із реальним світом зв’язком досяжності (“accessibility relation”) – залежно від характеру цього зв’язку світ може бути більш або менш наближеним до реального [там само, с. 52].

У можливих поетичних світах відношення досяжності включають *подібність властивостей, подібність предметів, сумісність предметів, хронологічну сумісність, природничу та фізичну сумісність, таксономічну сумісність, логічну сумісність, аналітичну сумісність, лінгвістичну сумісність, психологічну ймовірність* [5, с. 52–53]. Можливий поетичний світ є ментальним конструктором, творення якого у поетичному тексті стає результатом розумово-мовленнєвої діяльності творчої особистості (поета) з концептуалізації, тобто осмислення предметів реального чи уявного світів, переломленої крізь призму його художньої свідомості й особливих видів поетичного мислення [6, с. 339–340].

Лімінальний поетичний світ розглядаємо як один із можливих поетичних світів. Під час осмислення та/ або інтерпретації поетичного тексту, в якому функціонує образність лімінального, можливий поетичний світ постає ментальним образом, що активується у свідомості потенційного адресата семантичним наповненням лексичних одиниць – компонентів образності лімінального. Лімінальний поетичний світ – це світ на межі, конструювання якого ґрунтується на образності лімінального стану, як-от *insomnia* – *безсоння*,

raving – марення, лімінального часу, зокрема *twilight* – сутінки та лімінальної персони, а саме *buffoon* – блазня, *a sick or an insane person* – хворої або божевільної людини. Експлікація прихованих смислів, що закодовано в елементах лімінального поетичного світу, здійснюється виходячи з енциклопедичних знань читача та/ або інтерпретатора, а також вимагає виявлення семантичної структури слів – компонентів образності лімінального – та звернення до довідкових джерел.

У вірші С. Плат “*Insomniac*” сама назва сигналізує про те, що центральним елементом лімінального світу, який у ньому конструюється, є лімінальний стан – стан безсоння (*insomnia*). Створюється образ людини, яка намагається заснути, вже майже занурюється у світ сновидінь, але щоразу її щось відволікає, змушує повертатися до світу думок, спогадів та переживань. Периферійними світотвірними елементами є лімінальний час (“*muzzling days*”, “*protracted evening*”), та лімінальний простір (“*incessant heat-lightning flicker of situations*”, “*peephole after peephole*”). Периферію лімінального світу цього вірша доповнюють лімінальні образи, що підкреслюють та увиразнюють пороговість стану ліричного героя (“*A life baptized in no-life for a while*”, “*His head is a little interior of grey mirrors*”).

Спираючись на положення про те, що основою ієрархічної структуризації можливих світів є опозиція одного елемента, який виступає центром системи, і решти елементів, вважаємо, що окресленню лімінального світу в поетичному дискурсі передують виокремлення такого центрального елемента. Так, у межах будь-якого лімінального світу виділяємо такі світотвірні маркери як **лімінальний час** [7, с. 74], **лімінальний простір** [там само, с. 58–59], **лімінальна персона** [там само, с. 21–34]. Будь-який оператор може виступати центром лімінального світу, тоді як інші утворюватимуть периферію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Does J. Possible Worlds / J. Does, van der // Concise Encyclopedia of Philosophy of Language / Ed. by P. V. Lamarque. – Oxford : Pergamon, 1997. – P. 356–358.
2. Kripke S. A. Semantical considerations on Modal Logic / S.A. Kripke // Acta Philosophica Fennica. – 1963. – No. 16. – P. 83–94.
3. Leflow B. A Leibnizian cosmological argument / B. A. Leflow // Philosophical Studies. – 1989. – No. 57. – P. 135–155.
4. Lewis D. Truth in Fiction / D. Lewis // American Philosophical Quarterly. – 1978. – No. 1. – P. 37–46.
5. Ryan M.-L. Possible Worlds, Artificial Intelligence, and Narrative Theory / Marie-Laure Ryan. – Bloomington : Indiana University Press, 1991. – 291 p.
6. Маріна О.С. Парадоксальність у сучасному англomовному поетичному дискурсі: когнітивно-семіотичний вимір: дис... д-ра філол. наук: 10.02.04 / Олена Сергіївна Маріна. – К., 2016. – 434 с.
7. Тернер В. Символ и ритуал / Виктор Тернер. – М. : Наука, 1983. – 277 с.

ПЕРШІ ДОСЛІДЖЕННЯ КАТЕГОРІЇ ЧАСУ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ (XVII – ПОЧАТОК XX СТОЛІТТЯ)

Лихошерстова М.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток досліджень категорії часу відбувався паралельно поглибленню лінгвістичних знань про систему засобів вираження часових відношень та поступовій зміні методології цих досліджень.

Першими, хто почав займатися граматиною української мови, були Я. Головацький, Л. Зизаній, Й. Лозинський, І. Могильницький, О.П. Павловський. У більшості випадків у цих працях спостерігався частковий і неповний розгляд часових відношень.

Так, у праці [4], яка тривалий час була єдиним підручником церковнослов'янської мови, Л. Зизаній практично не розрізняє час і вид. Як зауважує В.В. Німчук, тодішня теорія не дозволила Л. Зизанію виділити вид дієслова в нашому розумінні, хоча він не міг не відчувати наявність у слов'янському дієслові специфічної категорії доконаності / недоконаності дії [5, с. 42].

Праця М. Смотрицького “Граматики Словенския правильное синтагма...”, видана у 1619 році, мала велике значення для розвитку граматичних знань. Уперше розчленовуються темпоральні відношення на дві категорії: вид і час. У своїй праці автор виділяє шість часів: “настоящее”, “преходящее”, “прошедшее”, “мимошедшее”, “неопределенное” і “будущее”. М. Смотрицький виділяє два види – “первообразный” (“несовершенный”) і “производный”, який складається із “начинательного” і “учащательного” [6, с. 16]. Хоча грамика Мелетія Смотрицького справила значний вплив на подальші граматики української і російської мов, усе ж таки темпоральні і аспектуальні відношення розглядалися непослідовно.

1849 року у Львові була опублікована “Грамматика русского языка” Я. Головацького [3]. Це була перша праця, у якій грамика була найбільш змістовною, у ній на належному тогочасному науковому рівні аналізувалися фонетичні і граматичні явища української мови.

Значний вплив на розвиток вивчення мови справили праці О.О. Потебні [7; 8]. У своїй багатотомній праці “Из записок по русской грамматике” [7; 8] він проводить чітку межу між логічними і лінгвістичними категоріями. Критикуючи логічний підхід, О.О. Потебня пише: “Логічна грамика не може осягнути думки, здобутої спостереженням, яка складає підвалини сучасного мовознавства, саме тому, що мови різняться між собою не однією звуковою формою, а усім укладом думки, що в них виражається, і всім своїм впливом на подальший розвиток народів” [7, с. 69]. Граматична концепція, що ґрунтувалася на лінгвістичних засадах, стала величезним досягненням як для вітчизняної, так і для всієї світової науки.

Особливу увагу О.О. Потебня приділив вивченню питання граматичної категорії виду у слов'янських мовах. На той час це питання викликало багато

дискусій. Він розпочинає новий етап у дослідженні категорії виду. Учений ставить у центр категорії виду опозицію доконаності / недоконаності. При цьому він наголошує, що доконаність / недоконаність і тривалість – це різні категорії. Функцію часової нелокалізованості вчений відносить до категорії виду [8, с. 37]. Таке розуміння категорії виду стало значним кроком уперед для науки про мову.

Значний внесок науковець зробив і у дослідження темпоральних відношень. О.О. Потебня не просто відзначає існування у мові категорії часу, але й відрізняє реальний і граматичний часи: “Ми можемо думати, що час буває троякий по відношенню до того моменту мовлення, коли ми думаємо або говоримо: теперішній, минулий чи майбутній, і відповідно до цього події теперішні, минулі чи майбутні такими і мають зображуватись... Подію, яка ще не сталася, на думку самого мовця, мова може представити не тільки майбутнім, але й минулим, а минуле – теперішнім та майбутнім” [8, с. 119]. Граматичний час, за словами О.О. Потебні, ніщо інше як відношення дії і стану до моменту мовлення і (оскільки думка усвідомлюється первинно тільки у формі мовлення) свідомої думки про них [8, с. 166].

О.І. Білодід слушно зауважив, що О.О. Потебня малює живі й динамічні етюди до широкої картини функціонування часових форм у східнослов'янських і слов'янських мовах, їхнє взаємопроникнення, взаємопереходи, подає тонкі стилістичні характеристики часового вживання у російській і українській народнопоетичній творчості [1, с. 250]. О.О. Потебня вказує, що значення форми визначається тільки вживанням і визнається тільки з нього [8, с. 113]. У цьому положенні можна вбачати елементи функціонального аналізу.

Праці О.О. Потебні про вид і час окреслили подальший шлях досліджень темпоральних відношень, у них з'являються початки функціонального аналізу. Загалом, граматику О.О. Потебні була переважно функціональною. Вона йшла від розумового змісту до його мовної категоризації, пов'язаної із формою як способом представлення “позамовного змісту”. Ця концепція будувалася на категорійній змістовній основі і включала розгорнутий аналіз мовних значень, що виражаються у мові [2, с. 89]. Функціональна домінанта теорії О.О. Потебні визначала і розуміння граматичної форми, у якій він висував на перший план віднесеність до певної категорії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білодід О.І. Граматична концепція О.О. Потебні / Олександр Іванович Білодід. – К.: Вища шк., 1977. – 303 с.
2. Бондарко А.В. Методологические проблемы языкознания / А.В. Бондарко, А.Н. Гаркавец, Ю.А. Жлуктенко и др.; [отв. ред. А.С. Мельничук; АН УССР, Ин-т языковедения им. А.А. Потебни]. – К.: Наук. думка, 1988. – 210 с.
3. Головацкий Я.Ф. Грамматика русского языка / Яков Федорович Головацкий. – Львов: Галицко-русская матрица, 1849. – 219 с.
4. Зизаний Л.І. Грамматика словенская (1596) [Электронный ресурс] / Л.І. Зизаний. – Режим доступа: <http://litopys.org.ua/zyzgram/zy.htm>

5. Німчук В.В. Староукраїнська лексикографія в її зв'язках з російською та білоруською / Василь Васильович Німчук. – К.: Наук. думка, 1980. – 304 с.
6. Павлюк М.В. Основні етапи розвитку українського мовознавства дожовтневого періоду / Михайло Вікторович Павлюк. – К.: Вища шк., 1978. – 184 с.
7. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике / Александр Афанасьевич Потебня. – М.: Учпедгиз, 1958. – Т. 1-2. – 536 с.
8. Потебня А.А. Из записок по русской грамматике / Александр Афанасьевич Потебня. – М.: Просвещение, 1977. – Т. 4. – Вып. II: Глагол – 406 с.

ЯВИЩЕ РЕСПОНСИВНОСТІ: МОВЛЕНЕВА ПОВЕДІНКА АДРЕСАТА В ДІАЛОГІЧНІЙ ВЗАЄМОДІЇ

Лук'янець М.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні лінгвістичні дослідження дискурсу спрямовані на вивчення комунікативних особливостей соціальної інтеракції, тобто суб'єктно-суб'єктних відносин мовців у межах теорії мовленнєвої діяльності (G. Leech, J. Searle), основаної на принципі діалогічності (H. Sacks). Комунікація розглядається як мовленнєвий потік (N. Fairclough) у його постійному русі, ситуативно зумовленому соціальними та індивідуальними особливостями комунікантів.

Розмежування понять *реактивності* як несвідомого, миттєвого вербального чи невербального відгуку адресата на мовленнєві дії адресанта та *респонсивності* як свідомої обдуманого мовленнєвої відповіді адресата на репліки адресанта, узгодженої з прагматичними намірами мовця й втіленої в респонсивних стратегіях і тактиках слугувало критерієм виокремлення респонсивних і реактивних реплік адресата в англійському діалогічному дискурсі. З'ясовано, що реактивні репліки адресата виконують фатичну та афективну функції, виявляються, як правило, у стресових ситуаціях і втілюються за допомогою мовних кліше, коротких фраз ввічливості, нецензурної та сленгової лексики. Респонсивні висловлення функціонують у двох різновидах: логіко-інтелектуальному, де виражаються згода чи незгода, схвалення, заперечення і коментар адресатом сприйнятої інформації; та вольовому, накази чи поради адресата співрозмовнику [3, с. 174–176].

Когнітивно-прагматичні характеристики мовлення адресата виявлено завдяки аналізу його когнітивних процесів реагування, тобто вивченню механізмів конструювання, інтерпретації й передачі досвіду та знань адресанту, а також прагматичних цілей комуніканта, що зумовлюють вибір ним респонсивних стратегій і тактик. Розуміння когніції адресата в діалогічній взаємодії відбувається за допомогою аналізу його мовленнєвої поведінки, зокрема респонсивних реплік із наявними в них пресупозиціями, що виражають інтенційну спрямованість реагування, реалізовану в мовленнєвих актах.

Особливу роль у реалізації респонсивності відіграє гендерна приналежність адресата, оскільки природна диференціація за статтю та стереотипні уявлення про його / її мовленнєву поведінку в соціумі по-різному виявляються у респонсивних

репліках мовців. Розрізнення мовленнєвого стилю реагування чоловіків і жінок у англомовному діалогічному дискурсі відбувається за змістовим, експресивним і прагматичним критеріями. Встановлено, що чоловіки-адресати під час реагування, зазвичай, виражають домінування й конкуренцію як засіб досягнення кооперації або агресію чи ухилення задля уникнення співпраці. Жінки-адресати, як правило, надають перевагу використанню респонсивних висловлень, що спрямовані на співпрацю та пристосування, та мають на меті досягнення кооперації з адресантом [1, с. 501–504].

З огляду на розрізнення позитивного, нейтрального чи негативного настрою адресата щодо співрозмовника виокремлено три групи респонсивних макростратегій – кооперативні, компромісні та конфліктні – і відповідно до них респонсивні стратегії і тактики [2, с. 257–264].

Респонсивні стратегії кооперації передбачають співпрацю та пристосування адресата з адресантом у діалогічній взаємодії. Респонсивна стратегія співпраці представлена респонсивними тактиками переконання, ствердження, пропозиції та / поради, ввічливості. Респонсивна стратегія пристосування реалізується респонсивними тактиками поступки, які передбачають нівелювання адресатом власних інтересів на користь адресанта або ввічливої згоди.

Респонсивна стратегія компромісу виникає під час пошуку адресатом способів кооперації через загострення конфлікту з адресантом і втілюється у діалогічній взаємодії за допомогою респонсивних тактик інтеграції, емоційного налаштування, часткового схвалення [5, с. 136–139].

Респонсивні стратегії конфлікту виражають намір адресата домінувати у діалозі над адресантом і нав'язати йому свою позицію чи вирішення проблеми. Вони представлені двома респонсивними стратегіями: конкуренції, що виявляється в респонсивних тактиках погрози чи попередження, осуду, обвинувачення, незгоди чи заперечення; та уникнення, що реалізується в респонсивних тактиках ухилення від відповіді на запитання, зміни теми чи ігнорування [4, с. 54–57].

Здійснений аналіз мовленнєвого втілення респонсивних стратегій і тактик у англомовному діалогічному дискурсі з позицій когнітивно-прагматичного, комунікативного та гендерного аспектів відкриває перспективи подальших досліджень, які можуть бути пов'язані з вивченням невербальних засобів реагування, що дозволить детальніше дослідити успішність / неуспішність реалізації респонсивності в англомовному діалогічному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лук'янець М. Г. Комунікативні стратегії і тактики в контексті прагмалінгвістичних студій / М. Г. Лук'янець // Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету. Серія : Філологічні науки. – 2012. – Вип. 105 (2). – С. 501–504.
2. Лук'янець М. Г. Комунікативні тактики респонсивної стратегії уникнення у конфліктному дискурсі / М. Г. Лук'янець // Проблеми семантики слова, речення та тексту : [зб. наук. пр.] / [відп. ред. Н. М. Корбозерова]. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2012. – Вип. 28. – С. 257–264.

3. Лук'янець М. Г. Особливості респонсивних реплік адресата у діалогічному мовленні / М. Г. Лук'янець // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”: [зб. наук. пр.]. – 2013. – Вип. 37. – С. 174–176.
4. Лук'янець М. Г. Респонсивні стратегії і тактики у сучасному англomовному діалогічному дискурсі : методика аналізу / М. Г. Лук'янець // Science and Education a New Dimension. Philology. – Будапешт, 2015. – No 3 (8), Issue 39. – С. 54–57.
5. Лукьянец М. Г. Когнитивно-прагматический аспект исследования респонсивных стратегий и тактик на материале англоязычного диалогического дискурса / М. Г. Лукьянец // Лингвориторическая парадигма : теоретические и прикладные аспекты. – Сочи, 2014. – Вып. 19. – С. 136–139.

ДЖЕРЕЛА ІДЮСТИЛЮ НОННА ПАНОПОЛІТАНСЬКОГО

Луценко Т.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Нонн Панополітанський – єгипетський пізньо елліністичний поет ранньої Візантії (близько V–VI ст. н. е.), який створив свій епос давньогрецькою мовою. Епічні тексти автора стали зразком для цілого сомну поетів, так постала Ноннівська поетична школа. Зокрема, В. Кріст відносить до цієї школи: Мусея, Коллуфа, Трифіодора, Кіра, імператрицю Євдокію, Клавдіана, Христорора, Павла Силенціарія, Григорія із Пізи [Christ 1889, 788–790], а відомий візантієзнавець А. П. Каждан у “Oxford Dictionary of Byzantium” 1991 до цієї школи відносить Мусея, Колуфа, Христорора Копського, Павла Силенціарія, Кіра Панополітанського, Клавдіана, Євдокію-Афінаїду [ODB 1991: 1420, 1137, 440, 1609, 504, 1163, 469, 220], Драконтія та Григорія із Пізи не згадує взагалі, а Трифіадора не відносить [ODB 1991, 2119].

Авторський епос автора, “Діонісіака” (“Діяння Діоніса”) та “Парафраза Євангелія від Іоанна” (“Діяння Ісуса Христа”) яскраво відображають ідіолект чи ідіостилю Нонна Панополітанського.

У науковому дискурсі присутні різні тлумачення поданих термінів та їх взаємозалежності, але чіткого розмежування не було, тому донедавна використовували їх як взаємозамінні.

Є різноманітні поглядів на співвідношення понять ідіолекту й ідіостилю. Ми слідом за Костецька О.П. [2], погоджуємося, що науковці Л. Брусенська, І. Ковтунова співвідносять ці поняття ієрархічно. Дослідники А. Баранов, В. Григор'єв, Т. Левандовський та ін. ототожнюють поняття ідіолекту й ідіостилю. Т. Левандовський називає ідіостилям (ідіолектом) манеру мовлення окремого носія мови в певний період, а також сукупність соціальних, територіальних, професійних і психо-фізіологічних мовних особливостей індивіда, які проступають на фонетичному, лексичному і лексико-стилістичному рівнях [3, с. 56]. І у нашому дослідженні послуговуємося визначенням, яке запропонував відомий філолог В. Григор'єв: ідіостилю, або ідіолект, – це система мовних засобів індивідуума, яка формується на основі

засвоєння ним мови і розвивається в процесі його життєдіяльності [1, с. 4]. І виходимо з тотожності цих понять.

Нонн Панополітанський архаїзує своє мовлення, на нього впливали численні попередники. Автор запозичує, як сюжетні лінії, так і діалектні особливості мови у попередників. Перш за все, у часи койне, автор пише найбільший грекомовний епос, будучи коптом за походженням – “Діонісіаку” та “Парафразу” епічним діалектом. Міфологічний епос “Діонісіака” складається сумарно з тої ж кількості пісень, що разом, що і Гомер “Іліадою” та “Одіссеєю”, містить аналогічний розподіл на пісні і написаний гекзаметром. Маловідомі міфи, які з’являються у епосі автора перегукуються з аналогічними з Аполонія Родоського і його “Аргонавти кою”. Яскравим джерелом ідіостилю Нонна Панополітанського також були популярні міфи та фольклор його сучасників. Вивчення джерел ідіостилю Нонна Панополітанського нам відкривають шлях до глибшого вивчення мов та мовної картини світу мовців V–VI ст. н. е. і при ширшому і глибшому розгляді можуть слугувати прекрасним матеріалом для пояснення наявних феноменів давньогрецької мови.

АНАЛІЗ ОСНОВНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИВЧЕННЯ ЗВУКОВОГО СИМВОЛІЗМУ В СУЧАСНИХ ЗАКОРДОННИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ СТУДІЯХ

Львова Н.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Цікавість науковців до питання взаємозв’язку між звучанням та значенням не послаблюється вже протягом століть. Проблема звукозображувальності обговорювалась та обговорюється лінгвістами та філософами, психологами та літературознавцями, спеціалістами та неспеціалістами. Оскільки все ще спостерігається загальна тенденція зростання кількості сучасних лінгвістичних пошуків, спрямованих на вивчення зв’язків матеріальної форми одиниць різних рівнів мови та змісту, робимо висновок про актуальність досліджень у галузі фоносемантики, де предметом вивчення є звукозображувальна система мови.

Науковий розвиток проблеми звукосимволізму (ЗС) став можливим лише з появою об’єктивних психолінгвістичних методів дослідження цього явища, а саме у ХХ столітті. І вже тоді погляди на звукосимволізм, а особливо на його характер та методи вивчення, в європейській, американській та на той час радянській (переважно російській та українській) науці суттєво відрізнялися.

Одними з найперших експериментальних досліджень у сфері ЗС вважаються праці американських науковців Е. Сепіра у 1929 році та його послідовника С. Ньюмена, які намагалися довести існування внутрішнього зв’язку між звуками та значеннями в мові. Цю ідею далі активно підтримували та розвивали у своїх працях американські та канадські мовознавці С. Цуру, Р. Браун, А. Блек, А. Горовіц, Р. Наттел, М.С. Майрона, І. Тейлор, Дж. Вайс тощо. Головна увага у наукових розвідках в США та Канаді приділялася експериментальному дослідженню ЗС та розробці й удосконаленню методики

експериментів, в той час як теоретичні аспекти почали вивчатися значно пізніше (50-60 роки ХХ століття). У другій половині ХХ століття продовжують з'являтися праці американських науковців, присвячені існуванню вмотивованості мовних знаків. Не можна оминати увагою ґрунтовне міждисциплінарне вивчення звукового символізму американськими вченими Л. Хінтон, Д. Ніколс та Д. Охала (1994 р.), які запропонували типологію ЗС та дослідили його біологічну базу, розглядаючи звук не як символ, а, швидше, як знак чи симптом[2]. На відміну від теоретичного дослідження Л. Хінтон, Д. Ніколс та Д. Охали, дисертація Маргарет Магнус (2001р.), як і інші її праці, має більш прикладне спрямування. М. Магнус вважається провідним сучасним американським знавцем у галузі ЗС ХХІ століття. Своїми науковими здобутками вона продовжує надихати нове покоління лінгвістів на вивчення питання ЗС (наприклад, Дж. Р. Фріман, М. Дінджеманс, Г. Локвуд тощо). Можна зробити висновок, що вивчення ЗС у США продовжується, і має воно як теоретичне, так і практичне спрямування. Серед методів дослідження, що використовуються американськими науковцями, можна виокремити переважно описовий, зіставний, лінгвістичний та фонетичний аналіз, методи кількісних підрахунків та останнім часом елементи статистики, проте потенціал лінгвостатистичних методів задіяний не повністю. На нашу думку, значущість цих методів не можна недооцінювати, оскільки саме вони надають лінгвістичному дослідженню об'єктивності. Як стверджував професор В.В. Левицький: "...успішне вивчення відношень між звуками і змістом у мові буде насамперед залежати від наявності ефективних методів дослідження" [1, с. 76].

У Європі вивчення звукосимволізму до недавнього часу характеризувалося наявністю досить великої кількості праць, присвячених теоретичним питанням звукової символіки (Г. Вернер, А. Зібберер, Г. Кронассер, М. Вандрушка, С. Ульман), і майже повною відсутністю експериментальних досліджень (єдиним відомим науці експериментальним дослідженням є праця німецького психолога Г. Мюллера "Experimentelle Beitrage zur Analyse des Verhältniss es von Lautund Sinn" 1935). У 1958 році німецький науковець Х. Марчанд робить спробу систематизувати звукозображувальний матеріал англійської мови, але його дослідження було неповним і незавершеним. Англійський лінгвіст Дж. Р. Ферт увів у науковий ужиток термін phonestheme ("фонестема") та визнав наявність певної фонестетичної функції в різних консонантних груп(1935-1957 р.р.). У другій половині ХХ та у ХХІ століттях дослідження ЗС у Європі продовжуються (А. Абелін, П. Монахен, К. Метток, П. Уолкер тощо), проте великий вплив на методи та характер наукових розвідок зробила саме українська школа звукового символізму, яку довгі роки очолював професор Левицький В.В. (Чернівецький національний університет). Запропонований ним принцип поєднання психолінгвістичних методів із методами статистичної лінгвістики сприяв об'єктивізації результатів. Зараз використання квантитативних методів характерне як для сучасного вітчизняного, так і для зарубіжного мовознавства. Мова є об'єктивно існуючою, певним чином організованою реальністю, якій властива велика кількість вимірів, а не

хаотичне утворення явищ, відірваних одне від одного, тому сучасне лінгвістичне дослідження повинно тяжіти до точності та об'єктивності, що досягається використанням квантитативних методів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Левицький В.В. Семантичні і стилістичні функції початкових сполучень фонем у німецькій мові / В.В. Левицький // Іноземна філологія: Респ. міжвід. наук. збірник. – Вип. 81. – Львів, 1986. – С. 75-80.
2. OhalaJohn J. Sound Symbolism / J. OhalaJohn, L Hinton, J. Nichols. – Cambridge: CambridgeUniversityPress, 1994. – 371 p.

ІНТЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ У ПОСТСТРУКТУРАЛІСТСЬКІЙ ПАРАДИГМІ

Ляшко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку науки спостерігається інтеграція положень багатьох дисциплін – лінгвістики, літературознавства, філософії, когнітології, герменевтики, текстології, культурології. Точкою перетину цих галузей науки виступає текст, який водночас є і об'єктом їх досліджень [4, с. 8–12], що вказує на міждисциплінарний статус розвитку науки загалом [3, с. 18].

Актуальним і перспективним у сучасному мовознавстві є вивчення не тільки текстів, а й різнорівневих відношень між ними, що отримало назву *інтертекстуальності*. У науковий обіг термін “інтертекстуальність” (фр. “*intertextualité*”, від лат. *inter* “між” і *textum* “тканина, зв'язок, будова”) впроваджено семіологом, літературознавцем і психоаналітиком Юлією Крістевою в 1967 році у статті “Бахтін, слово, діалог і роман” [2, с. 97–124]. Зазначеному поняттю передував термін “міжтекстовий діалог”, який вказував на особливі діалогічні відношення текстів.

Аналіз наукової літератури, присвяченої проблемі інтертекстуальності, дає підставу розглядати її як складну міждисциплінарну категорію, яка залишається об'єктом досліджень не лише лінгвістики, а й літературознавства, семіотики, культурології, філософії. Синтезуючи наявні підходи до усвідомлення інтертекстуальності, В.С. Чернявська, виявляє існування двох концепцій інтертексту: літературознавчої та лінгвістичної. У ракурсі літературознавчої концепції будь-який текст є інтертекстом, а в ракурсі лінгвістичної – кожен текст має “специфічну якість певних текстів (класу текстів)”. Перша концепція включає дві моделі: широку (радикальну), або культурно-семіотичну і літературознавчу та вузьку (літературознавчу). Лінгвістична концепція наразі вважається більш актуальною та перспективною з погляду аналізу інтертекстуальності “як текстової категорії в межах дослідження категорій лінгвістики тексту” [3, с. 194–195, 201]. Згідно з широкою моделлю інтертекстуальність співвідноситься з культурно-семіотичним підходом до

літератури, культури, суспільства як відкритого безмежного явища. За вузькою – з літературознавчим явищем, як проблема запозичень і впливів, цитат, алюзій та ремінісценцій [там само, с. 198–201].

Концепція інтертекстуальності в широкому сенсі набуває розвитку у ракурсі постструктуралістської парадигми, ґрунтуючись на ідеях структуралізму, філософії Г. Гегеля та К. Маркса, психоаналізі З. Фрейда та Ж. Лакана – із фокусуванням не стільки на текстах, скільки на відношеннях між ними. В такому сенсі відбувається “розчинення самоцінності авторської свідомості в колективній” [3, с. 198–199].

Головним джерелом теорії *інтертекстуальності* є концепція діалогу М.М. Бахтіна [1], відповідно до якої текст усвідомлюється як множина голосів, що формують його амбівалентність, поліфонічну структуру. Розвиваючи концепцію М. Бахтіна, Ю. Крістева визначає текст як перетинання і взаємодію різних текстів і кодів, що поглинають і трансформують один одного до невпізнанності. Концепція діалогізму М. Бахтіна була поступово перенесена на ґрунт французького постструктуралізму і стала фундаментом для заснування поняття інтертекстуальності. Крім Ю. Крістевої, ідея *інтертекстуальності* в площині *постструктуралістських* пошуків розглядалася іншими авторами-постструктуралістами: Р. Бартом, який запропонував канонічну дефініцію інтертекстуальності, Ж. Женеттом, що виділяє типи інтертекстуальної взаємодії, У. Еко, який впроваджує поняття “інтертекстуального діалогу”, Ж. Деррідою (ідея “світ як текст” підтримує тезис М.М. Бахтіна, пізніше розвинутий Ю.М. Лотманом, про включеність історії і культури у текст і тексту – в культурну історію).

Постструктуралізм/постмодернізм переосмислює ідею інтертекстуальності, керуючись своїми базовими поняттями відкритого суспільства та “відкритості тексту”, під яким мається на увазі необмеженість “відкриттів” читача у тексті [4, с. 118–126] і виявлення смислів, які автор міг не усвідомлювати. Кожен текст розглядався як елемент загального культурно-семіотичного коду, в якому є безліч явних і неявних цитат. У постструктуралізмі текст співвідносився з культурою, а культура – з текстом. Свідомість людини ототожнювалася з письмовим текстом: історія і культура, філософія і література, суспільство і людина – все читалося як один єдиний, глобальний текст, тобто інтертекст.

У ракурсі актуальної когнітивно-дискурсивної парадигми особливого значення набуває інтегративний ракурс вивчення інтертекстуальності, коли вивчення цієї категорії у лінгвістичному смислі залучає певні здобутки постструктуралістських студій інтертексту. Такий можливий перетин усвідомлюється нами як розгляд текстової категорії інтертекстуальності у проекції на різноманітні когнітивні контексти, що впливають на концептуалізацію тексту його комунікантами: соціосеміотичний, міжособистісний, комунікативний (конвенції, жанри, сценарії рольової поведінки), контекст актуальної художньо-естетичної парадигми, ідеологічний тощо [5].

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Собрание сочинений: в 7 т. / Михаил Михайлович Бахтин. – М.: Русские словари, 1996. – Том 5: Работы 1940-х – начала 1960-х годов. – 731с.
2. Кристева Ю. Избранные труды: Разрушение поэтики / Пер. с фр. / Юлия Кристева. – М. : РОССПЕН, 2004. – 656 с.
3. Чернявская В.Е. Лингвистика текста: Поликодовость, интертекстуальность, интердискурсивность. Уч. пос. / Валерия Евгеньевна Чернявская. – М. : Директ-Медиа, 2014. – 267 с.
4. Щирова И. А., Гончарова Е. А. Многомерность текста: понимание и интерпретация: Учебное пособие. – СПб.: ООО “Книжный Дом”, 2007. – 472 с.
5. Kravchenko N. Contextual inferential pragmatic model of discourse semiosis / N. Kravchenko // Canadian Journal of Science and Education. – Toronto, 2014. – No. 2. – P. 1135–1141.

ІНТЕРЕС ЯК ФАКТОР КОМУНІКАТИВНОГО УСПІХУ

Максименко Ю.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Комунікація виступає необхідним компонентом соціального життя людини. Вона забезпечує співпрацю в суспільстві, слугує важливою умовою самоусвідомлення та самореалізації людини, та приносить їй емоційне задоволення. Успіх комунікативного процесу великою мірою залежить від зацікавленості учасників у ньому. Таким чином можемо стверджувати, що присутність інтересу до співрозмовника та мовленнєвого акту загалом є визначальним фактором комунікативного успіху.

Одним із аргументів на користь важливості інтересу у процесі комунікації є його висока частота вживання у порівнянні з іншими емоціями та велика кількість номінативних одиниць на його позначення. У результаті проведеного дослідження на основі застосування *аналізу словникових дефініцій* шляхом суцільної вибірки з тлумачних словників англійської мови, тезаурусів, словників ідіом було виявлено більше 700 номінативних одиниць (окремих слів, ідіом), закріплених в англomовному узусі на позначення емоції інтересу, частота вживання яких потім прослідковувалась на матеріалі сучасного англomовного художнього дискурсу. У 49% відібраних фрагментів на позначення інтересу вживалися лексичні одиниці *interest* і *curiosity* та спільнокореневі слова [3].

Із метою з'ясування причини високої розповсюдженості емоції інтересу ми звернулись до досліджень суміжних із лінгвістикою дисциплін: філософії та психології. Тракткування інтересу в філософській науці доводить його пізнавальну функцію; інтерес виступає активним ціннісним ставленням до світу, мотивом діяльності людини, а також фактором її інтелектуального, морального та суспільного розвитку, що свідчить про його невід'ємну роль у процесі людської комунікації [8].

Особливий статус інтересу у психології пояснюється характером емоції, яка визнається базовою (тобто, притаманною усім людям) [1, с. 105–106] інтелектуальною (пов'язаною з когнітивними процесами) [2] емоцією людини. Через це інтерес стимулює бажання досліджувати, сприймати нову інформацію та досвід, розвивати власні можливості [6, с. 1369]. Саме тому у центрі психологічного бачення емоції інтересу лежить її роль як мотиву діяльності. Крім того, однією з основних функцій емоцій загалом є координація соціальних контактів та взаємовідносин людини, що пояснює важливість чіткості комунікації інтересу співрозмовниками. Невідповідність емоційного досвіду та поведінки, навпаки, може викликати перешкоди для соціальних взаємозв'язків.

Функціональний аналіз фрагментів англomовного художнього дискурсу, які демонструють прояви емоції інтересу, дав змогу виділити такі її функції в комунікативному процесі: когнітивну (заохочення навчання, дослідження, розвитку), емотивну (вираження емоційного ставлення), комунікативну (передумова комунікативного акту), метакомунікативну (організація процесу спілкування), прагматичну (вплив на співрозмовника) та розважальну [3].

Вміння комунікантів робити правильні висновки про значення висловлень партнера виступає їх комунікативною компетенцією. Комунікативну компетенцію можна визначити як “знання носія мови про те, як використовувати мовні ресурси в різних ситуаціях спілкування” [4, с. 395]. Зважаючи на те, що не вся інформація в повідомленні є фактичною, але комуніканти часто виражають власні емоції та ставлення, емоційна компетенція (вміння правильно інтерпретувати емоції партнера по комунікації) є необхідною складовою комунікативної компетенції. Різні аспекти емоційного розуміння розвиваються з віком та безпосередньо пов'язані з володінням мовою, і, особливо, з прагматичними вміннями [5, с. 7]. В основі прагматичного підходу до аналізу мови лежить визнання того, що висловлення не завжди передбачає буквальне розуміння, а тому прагматичний аналіз має враховувати як інтенції мовця, так і їх розуміння слухачем [7, с. 3].

Зважаючи на міждисциплінарний характер інтересу та різноманіття поглядів на нього, вважаємо за необхідне запропонувати таке робоче визначення. Інтерес – емоція та риса характеру – пов'язаний із когнітивними характеристиками мовця, виявляється в активному ціннісному ставленні до світу, є мотивом діяльності людини, фактором її особистісного розвитку. Він виступає необхідною умовою успішного перебігу комунікативного процесу, у якому виражається комплексом вербальних та невербальних засобів, котрі реалізують у спілкуванні свій прагматичний та функціональний потенціал. Ситуативно адекватне вираження інтересу є компонентом емоційної компетенції мовця [3].

Підсумовуючи наведені факти зазначимо, що інтерес виступає складною сутністю, поєднуючи в собі емоційну, когнітивну та мотиваційну складові, що робить його необхідною умовою успішного комунікативного процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Изард Э.К. Психология эмоций / Кэррол Э. Изард. – СПб.: Изд-во “Питер”,

1999. – 464 с.

2. Ильин Е.П. Эмоции и чувства: [учеб. пособ.] / Евгений Павлович Ильин. – [2-е изд]. – М.: Питер, 2007. – 782 с.

3. Номінативне поле “інтерес” у сучасному англомовному художньому дискурсі: семантичний та прагматичний аспекти: автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04 / Ю.В. Максименко; Київ. нац. лінгв. ун-т. – Київ, 2015. – 20 с.

4. Радзієвська Т.В. Нариси з концептуального аналізу та лінгвістики тексту. Текст – соціум – культура – мовна особистість : [монографія] / Тетяна Вадимівна Радзієвська. – К.: ДП “Інформаційно-аналітичне агентство”, 2010. – 491 с.

5. Farina E. Making inferences and individual differences in emotion understanding / E. Farina, O. Albanese, F. Pons // *Psychology of Language and Communication*. – 2007. – Vol. 11. – № 2. – P. 3–19.

6. Fredrickson B. The Broaden-and-Build Theory of Positive Emotions / Barbara Fredrickson // *Phil. Trans. R. Soc. Lond. B*. – 2004. – № 359. – P. 1367–1377.

7. Yule G. *Pragmatics* / G. Yule. – Oxford : Oxford University Press, 1996. – 138 p.

8. Zuss M. *The Practice of Theoretical Curiosity* / Mark Zuss. – N. Y. : Springer, 2012. – 206 p.

СЕМАНТИЧНА НАДМІРНІСТЬ ПОВІДОМЛЕНЬ В УСНОМУ ДИСКУРСІ

Максімов С.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Семантична надмірність повідомлень в усному дискурсі розглядається як позитивний фактор, який сприяє кращому розумінню усного тексту та його адекватному усному (послідовному та синхронному) перекладу [3, с. 103]. Надмірність усних повідомлень забезпечується повторюваністю його компонентів та їх взаємозв'язком [1, с. 79]. Ці фактори забезпечення надмірності чітко відстежуються в семантико-змістовій структурі окремих повідомлень та всього тексту, який є макроструктурою усного дискурсу.

Дослідники природи мовної когезії текстів виокремлюють основні мовні засоби забезпечення надмірності повідомлень в усному дискурсі, які наводяться нижче [2, с. 51–75].

1. Зв'язки за типом повторюваності лексичних одиниць, де виокремлюються дві основні групи:

1.1 Просте лексичне повторювання, яке має місце якщо лексична одиниця, яка вже була вжита в тексті, повторюється у незмінному вигляді або зі змінами в межах граматичної парадигми (однина – множина; різні часові форми дієслова; різні відмінки іменника тощо), наприклад: *вікно – вікна, пишу – писав, вона – її, country – countries, eat – ate, go – goes* тощо. Причому тільки повнозначні слова утворюють такий тип повторювання, а повторюваність службових слів (артиклів, сполучників, прийменників) до уваги не береться.

1.2 Складне лексичне повторювання, яке має місце, коли дві лексичні одиниці мають спільну кореневу морфему, проте не є формально ідентичними –

тобто належать до різних частин мови (виконують різні граматичні функції), наприклад: *книга – книжковий, сіль – солоний, їжа – їсти, computer – computing, human – humanity, politics – political* тощо.

2. Зв'язки за типом взаємозв'язку лексичних одиниць, де виокремлюються чотири основні групи:

2.1 Простий парафраз, який має місце, коли лексична одиниця може замінювати іншу лексичну одиницю в даному контексті без суттєвої зміни значення. До цієї групи належать контекстні синоніми, наприклад: *викликати – спричиняти, робота – праця, особа – людина, produce – cause, statesman – politician, works – writings* тощо.

2.2 Складний парафраз, який має місце, коли одна лексична одиниця включає в себе іншу, хоча вони і не мають спільної морфеми. До цієї групи належить більшість контекстних антонімів, наприклад: *холодний – гарячий, день – ніч, гарно – погано, happy – sad, hot – cold, dry – wet* тощо. До складного парафраза також належать випадки, коли одна лексична одиниця є складним лексичним повторюванням іншої (*writer – writings*) і в той же час є простим парафразом третьої лексичної одиниці (*writer – author*). В такому випадку складний парафраз фіксується між першою та третьою одиницями: *writer – author* [2, с. 64–65].

2.3 Корелативність, яка має місце якщо дві лексичні одиниці співвідносяться зі спільним референтом в заданому контексті, наприклад: *Kiїв – столиця України, Tony Blair – British Prime Minister* (в контексті 2007 року).

2.4 Субституція, яка має місце, коли займенники (*she, he, it, they, this, those* тощо) або деякі прикметники (*the same, different, similar*) або прислівники (*likewise*) замінюють повнозначні іменники або інші частини мови. Наприклад: *жінка – вона, явище – воно, президент – він; I see the same through your glasses as I do through mine; The aforementioned restrictions of liability described in sentences 1 and 2 shall likewise apply to damages that are caused by the gross negligence* тощо.

Таким чином, семантична надмірність текстових повідомлень в усному дискурсі, яку забезпечують, перш за все, мовні засоби когезії, допомагає усному перекладачеві краще зрозуміти зміст вихідного тексту, є засобом змістового розширення тексту і навіть, якщо певні одиниці змісту втрачаються у перекладі, семантична надмірність сприяє їх відновленню за рахунок різного типу повторювання та взаємозв'язку лексичних одиниць, сприяє “заповненню” потенційних мовленнєвих лакун, а отже запобігає невірному перекладу та комунікативним невдачам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чернов Г.В. Основы синхронного перевода / Гелий Васильевич Чернов. – М.: Высш. школа, 1987. – 256 с.
2. Hoey M. Patterns of Lexis in Text / Michael Hoey. – Oxford : Oxford Univ. Press, 1991. – 276 p.

3. Miller G.A. Language and Communication / George A. Miller. – N.Y., Toronto, London : McGraw-Hill, 1963. – 332 p.

НАПІВАФІКСАЛЬНІ ПОХІДНІ В МОВНОСТИЛІСТИЧНІЙ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕКСТУ

Мамченко С.П.

Київський національний лінгвістичний університет

До найбільш цікавих елементів структури тексту належать лексичні засоби мови і, зокрема, явища пересічної зони між словоскладенням та афіксальним словотворенням, для позначення якої вживається термін напівафікс або суфіксоїд, котрий традиційно визначається як перший або другий компонент складних слів і, маючи високу частотність вживання, зазнає переосмислення (часткової десемантизації) і наближається в тій чи іншій мірі до звичайного словотворчого афіксу, але водночас не втрачає матеріального, а частково – і семантичного зв'язку з опорною лексемою, яка і надалі самостійно функціонує в мові.

Серед широкого поля напівафіксальних похідних ми пропонуємо розглянути лише одну з найпродуктивніших в сучасній німецькій мові словотворчих моделей: твірна основа + власна назва. Афіксальний антропонімічний елемент традиційно відносять до другого компоненту композитів. Але ми розділяємо думку М.Д. Степанової, яка вважає їх напівафіксами і зараховує до ряду критеріїв віднесення антропонімічних словотворчих маркерів до напівафіксів: серійний характер їхніх лексем, фонетичну ідентичність та етимологічну спорідненість з вільними кореневими морфемами, семантичний зсув значення в порівнянні з лексичними елементами у вільному вживанні.

У створенні стилістичної маркованості похідних іменників сучасної німецької мови беруть участь напівсуфікси: -fritze, -hans, -meier, -michel, -peter, -suse, -liese, -trine, -grete тощо. Реконкурентність вживання власних імен Fritz, Johann/Hans, Peter, Meier, Michel, Suse, Liese, Trine, Grete викликала тенденцію втрати власно-ономастичного значення в цілому ряді утворень та придбання узагальнюючого символічного характеру. Наразі напівафіксальні іменники з власними іменами Hans, Liese, Peter, Suse тощо, служать для характеристики осіб чоловічі та жіночої статі, які мають здебільшого негативні риси характеру і передають експресивно-оцінне значення з відтінками іронії, засудження або зневаги.

Найбільш інтенсивно та ефективно такі словотворчі моделі з напівафіксами вживаються у повсякденному розмовному мовленні переважно серед молоді або представників нижчих прошарків суспільства, а також зустрічаються у художніх текстах та фольклорних жанрах текстів (казках, баладах, легендах, піснях). Напівсуфікси іменників жіночого роду -suse, -liese, -trine, (пор.з власними жіночими іменами: Suse / зменшене від Susanne, Liese, Katharina) вживаються для позначення осіб жіночої статі, що мають негативні якості:

Heulsuse – рева, плакса, бекса, плаксійка; Nölsuse – маруда, м'яло; Quackelsuse – базіка, плетуха; Drecksuse – нечепура, неохайна людина; Flehnsuse – причепа, канюка, жебрачка.

Faselliese – пустомеля, базіка; Kleckerliese – недоторка, Schnatterliese – торохтія, Schwatzliese – плетуха.

Напівсуфікси іменників чоловічого роду -fritze, -hans, -meier, -michel (пор. з власними чоловічими іменами: Fritz, Hans, Meier, Michel –) вживаються загалом в розмовному мовленні для визначення осіб за родом діяльності, а також осіб чоловічої статі, що мають негативні риси характеру; надають відтінок засудження та іронії:

1. Gemüse-, Fahrrad-, Film-, Zeitungsfritze – утворені при основах іменників, що означають те, чим торгує дана особа, або те, з чим пов'язана її діяльність;
2. Meckerfritze – причепа, Quasselfritze – балакун, Trödel-fritze – нечепура, неохайна людина – при основах дієслів (meckern, quasseln, trödeln тощо), коли словотворчий елемент лише підкреслює та підсилює емоційно-оцінне значення, закладене в самій основі;

Fabelhans – фантазер, Faselhans – тарахкало, базікало, пустомолот, Prahlhans – хвалько, Kleckerhans – замазура, неохайна людина;

Angstmeier – страхополох, боягуз; Schwabbelmeier – балакун, базіка; Schwindelmeier – дурисвіт, шахрай;

1. Michel: іронічне прізвисько німецького обивателя; збірне ім'я;
2. розмовне: дурень, бевзь, йолоп, роззява, тюхтій, вайло, мамула, телепень – надає напівсуфіксальним утворенням розмовного колориту, відтінків іронії та зневаги.

Підсумовуючи вище сказане, слід відзначити, що взаємовідносини між утворюючою основою та словотворчим елементом можуть бути двобічними. В одному випадку словотворчий елемент лише підкреслює та підсилює емоційно-оцінне значення, закладене в самій основі. В іншому випадку словотворчий елемент, тобто напівсуфікс, надає слову якісно новий сенс і несе в собі всю емоційно-оцінну інформацію.

ЛІТЕРАТУРА

1. Степанова М.Д. Словообразование современного немецкого языка / М.Д. Степанова. – М.: Рус. яз., 1958. – 374 с.
2. Степанова М.Д. Словарь словообразовательных элементов немецкого языка / М.Д. Степанова. – М.: Рус. яз., 1979. – 536 с.
3. Кубрякова Е.С. К определению аффикса / Е.С. Кубрякова // Вопросы романо-германской филологии. Сборник научных трудов в честь проф. Степановой М.Д. – М., 1975 – 328 с.
4. Салахов Р.А. О полуаффиксальных образованиях со вторым компонентом, коррелятивных имени собственному в современной немецкой разговорной речи / Р.А. Салахов // Ин. яз. в шк. – Уфа, 1984. – № 4. – С. 23–29.

5. Szatmari P. Morphologie. 3. Das Nomen / P. Szatmari // Arbeitsmaterialien des Lehrstuhls für Germanistik an der Westungarischen Universität. – Campus savaria-Sprachwissenschaft, 2011. – 63 S.

6. Groß M. Etymologie und Wortgeschichte im DaF-Unterricht / M. Groß // In: Deutsch als Fremdsprache 43. – 2006/3. – S. 157–162.

ТЕНДЕНЦІЇ У МОВІ ІСПАНСЬКОЇ ПРЕСИ

Маталігіна Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Статівка Н.Ю.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

На сьогодні у науковій літературі існує велика кількість підходів до визначення функцій газетних текстів. Історично головною функцією вважається інформативна, в межах якої засоби масової інформації (ЗМІ) виступають як інформативно-комунікаційний канал передачі інформації адресату. Саме інформативна функція зумовлює такі риси газетного тексту, як об'єктивність, стислість, послідовність викладу, аргументованість та логічність.

Проте останнім часом спостерігається тенденція до виділення функції впливу як превалюючої функції сучасних ЗМІ. Так, А. Коваль наголошує на тому, що основним призначенням газетно-публіцистичного стилю є формування громадської думки [1, с. 10], а вплив газетних текстів має “концентрований, відкритий, підкреслено агітаційний характер, тому добір та використання мовних засобів визначається насамперед їх здатністю ефективно впливати на масового читача. Теоретик публіцистичного стилю Желтухіна М. Р. виокремлює регулятивну функцію текстів, яка полягає в організації та регулюванні процесів впливу на аудиторію, контролюванні суспільної думки, а також у забезпеченні процесів соціалізації [2, с. 111]. Серед різновидів регулятивної функції розрізняють апелятивну, аргументативну, оцінну, персуазивну, пропагандистську, маніпуляційну, сугестивну, рекламну, політичну тощо. Оскільки текст одночасно може виконувати як інформативну, так і функцію впливу, у текстах ЗМІ спостерігається поєднання експресивності зі стандартизованими стилістично нейтральними структурами [2, с. 114–115].

В науковій літературі, присвяченій власне іспанським друкованим ЗМІ, окрім інформативної функції та функції впливу в усіх її проявах, виділяють також розважальну функцію, освітню та рекламну [3, с. 57].

Сучасна мова іспанських друкованих засобів масової інформації відрізняється особливою гнучкістю та чутливістю до змін у функціонуванні мови в суспільстві. На даному етапі розвитку у мові газет спостерігаються:

- поєднання експресивності та стандартизованого характеру зумовлюється реалізацією як інформативної функції, з характерними стислістю та об'єктивністю викладу подій, так і функції впливу, зі значними обсягами лексичних та граматичних засобів посилення емоційності висловлення;

- тенденція до розмивання чітких меж стилю, що призводить до появи

великої кількості дифузних жанрів або міжжанрових утворень, які можуть мати мовно-функціональні варіації;

- тенденція до демократизації публіцистичного стилю та розширення нормативних меж мови газет, який проявляється у проникненні характерних для розмовного стилю явищ на сторінки газет та мотивується більш легким засвоєнням інформації широким загалом. Фернандо Лазаро Карретер, проте, зазначає, що ця тенденція загрожує примітивізацією та вульгаризацією публіцистичного дискурсу [4, с. 16]. Схожої думки дотримується Марія Ромеро Гуальда: відходячи від стандартизованої мови, журналіст віддаляється від об'єктивності [5, с. 16].

- дотримання так званої “мовної моди” [6, с. 46], яка визначається як “наявність у суспільстві, переважно серед окремих категорій мовців, [...] смаків в уживанні тих чи інших мовних одиниць, творенні мовних моделей”. До прояву цієї тенденції можна віднести вживання на сторінках ЗМІ сленгу, жаргону, оновлення лексичного складу мови ЗМІ англіцизмами, неологізмами, розширення валентності лексем тощо;

- тенденція до прояву “я” автора. На думку Мануеля Касадо, в сучасній іспанській періодиці все частіше спостерігаються прояви індивідуальності автора, здебільшого на лексико-стилістичному рівні [7, с. 78], особливо у текстах жанру колонки.

Отже, функція впливу вважається провідною функцією друкованих ЗМІ. Газетні тексти не тільки інформують читача, але й сприяють формуванню певної позиції, думки, спонукають до певної реакції тощо. Сучасний етап розвитку іспанської друкованої преси характеризується тенденцією до поєднання експресивності та стандартизованості, розмивання чітких жанрових меж та прояву “я” автора, проникнення елементів розмовного стилю та наслідування “мовної моди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль А.П. Практична стилістика сучасної української мови / А.П. Коваль. – К.: Вища школа, 1987. – 352 с.
2. Желтухина М.Р. Язык СМИ: информирование и/или воздействие // Методы современной коммуникации / Под. ред. В.М. Переверзева. – М.: МГЛУ, 2003. – Вып.1. – С. 101–115.
3. Martínez Albertos J. Aproximación a la teoría de los géneros periodísticos / José Martínez Albertos // Redacción para periodistas: informar e interpretar / José Martínez Albertos. – Barcelona: Ariel, 2004. – С. 51–75.
4. Lázaro Carreter F. El lenguaje periodístico entre el literario, el administrativo y el vulgar / Fernando Lázaro Carreter // Lenguaje en periodismo escrito / Fernando Lázaro Carreter. – Madrid: Fundación Juan March, 1997.
5. Romero Gualda M. El español en los medios de comunicación / Mª Victoria Romero Gualda. – Madrid: Arco/Libros, S.L., 1993. – 71 с.
6. Кудрявцева М.Е. Психология творчества в массовой коммуникации: учебное пособие [Електронний ресурс] // М.: Директ-Медиа. – 2014. – Режим доступу до ресурсу: <http://biblioclub.ru/index.php?page=book&id=223219>.

7. Casado M. Nuevas tendencias del lenguaje periodístico [Електронний ресурс] / Manuel Casado // Universidad del País Vasco. – 1992. – Режим доступу до ресурсу: <http://hdl.handle.net/10171/18429>.

ПРО ДЕЯКІ АСПЕКТИ КУЛЬТУРИ ДІЛОВОГО МОВЛЕННЯ

Матвієнко Т.І.

*Київський національний університет театру,
кіно і телебачення ім. І. Карпенка-Карого*

Прагнучи покращити реальну мовну ситуацію, більшість навчальних закладів дбає не лише про фахову, а й про мовну компетентність своїх студентів. Тому поряд із спеціальними предметами викладають культуру ділового мовлення, культуру спілкування, адже комунікативна компетенція – це здатність встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми. Це міра задовільного оволодіння знаннями з мови, практичне опанування техніки спілкування, правил увічливості, норм поведінки тощо. Сьогодні у середовищі сучасних студентів можна почути непогане англійське або німецьке мовлення, примітивно-прагматичне російське і вже зовсім збідніле мовлення українське. Не секрет, що сучасна молодь більше інформації бере з Інтернету, а інтелектуальні задачі розв'язує за допомогою комп'ютера. Мова країни-виробника персональних комп'ютерів і програм до них формалізована, і доступ до їх знання здійснюється штучною мовою, що привчає до збіднювання мови. Українська мова ще досить повільно вводиться до програмного забезпечення банків даних комп'ютерів. До знань же ведуть три шляхи: шлях роздумів, шлях наслідування і шлях досвіду. Мабуть, постійно іти лише одним шляхом для мислячої та обдарованої людини неможливо. Мислення – це думка. Виловлювати та поширювати її – одна з головних потреб людини. Поширювати багато й емоційно, логічною й чистою літературною мовою.

Ділове мовлення майже не допускає суб'єктивного добору мовних засобів, і лише сфера функціонування визначає форму документів. Замкнутість форм ділового стилю визначає і замкнутість мовних засобів. Спостерігається стилістична маркованість паралельних граматичних і лексико-граматичних форм. Наприклад, підрядні обставини й означальні речення заступаються синонімічними дієприкметниковими зворотами; складнопідрядні речення часто мають своїми варіантами двоскладові речення. Вибір стилістичного варіанта залежить і від знання мовної системи, і від багатства індивідуального словника, відчуття мови, яке формується тренуванням мислення, естетичними зразками, навичками вмілого, обґрунтованого використання якомога більшої частини загальнонародного словника літературної мови. Культура ділового мовлення передбачає точність і послідовність викладу фактів, об'єктивність оцінок, чіткість висловлень, логічність висловленої думки – все те, що базується на нейтральному емоційно-експресивному тоні мовлення, відсутності засобів образності, позалітературних лексичних одиниць (діалектизмів, жаргонізмів,

просторічної лексики). Також діловий стиль мовлення характеризується використанням віддієслівних іменників, пасивних форм, слів-зв'язок. Нарешті, характерною рисою стилю ділового мовлення є прямий порядок слів. Ускладненість синтаксичних конструкцій (зворотами, вставними словами, уточнювальними членами речення). Піклуючись про культуру ділової мови, необхідно уникати всіх можливих помилок у документах та ділових паперах, дбати про володіння нормами літературної мови, про потребу стилістично їх диференціювати, застосовувати до цього стилю допустимі в ньому етичні і естетичні норми. Прагнучи до високої культури ділового спілкування, треба враховувати як суто мовні його аспекти (ступінь оволодіння чинними на сьогодні нормами), так і позамовні (знання законів мислення). Багатство мовлення можна досягти, якщо постійно прагнути до активної самостійної роботи власного мислення. Необхідно вважати одноманітне мовлення неестетичним, а бідне – неетичним щодо співрозмовника.

Семантичне багатство ділового мовлення примножується багатством інтонаційним, яке залежить і від лексичного наповнення тексту, і від його синтаксичної побудови. Інтонаційне багатство організує й динаміку тексту, яка, проте, значною мірою залежить і від порядку слів, і від зв'язків на рівні складного синтаксичного цілого, і від темпу мовлення. Лексичне й семантичне багатство ділового мовлення виявляється у фразі і тексті, тобто невіддільне від структурно-організаційних ознак мовлення.

Культура ділового спілкування – це культура людини. Людина, байдужа до власного мовлення, порушує загальноморальні норми спілкування. Допоки и у вихованні нових поколінь ігноруватиметься роль мовного виховання, нам не домогтися високого рівня загальної культури суспільства. Говорити по-українськи – ще не значить володіти українською мовою, тим більше – мовою конкретного фаху. Треба прагнути до предметної і поняттєвої точності мовлення, яка визначається за рівнем знань навколишнього світу і мови як засобу спілкування людей у ньому, та й і етикою мовця, яка не дозволить висловлюватися неточно. Точність – це чемність, ввічливість і в побуті, і в документах, і в діловому слові. Той, хто поважає свого співрозмовника і не хоче повстати перед ним некомпетентним, не дозволить собі знати предмет мовлення поверхово. Звичайно, точність реалізується насамперед лексичними ресурсами мови, тобто виявляється на рівні слововживання, але без контексту про неї говорити не доводиться. Найбільше можливостей для точного співвіднесення предмета і його назви мають терміни, професійні слова, але й синоніми, омоніми, пароніми, полісемічні та іншомовні слова. Щодо слів вузької сфери вживання, зокрема термінів, професіоналізмів, іншомовних слів, то в діловому стилі вони мають номінативну роль. Але вживати їх треба за необхідності, а не з метою похизуватися “рівнем” свого мовлення. Слова ефективні лише у випадках, коли вони справді привносять у текст нові семантичні відтінки.

Культура ділового мовлення – це передусім усвідомлене сприйняття мови як засобу не лише комунікації, а й пізнання дійсності та змісту думки, як засобу

звернення до адресата, встановлення з ним контакту, вираження волі мовця, почуттів, емоцій. Творення образу світу і людини. Але культура ділового мовлення – це ще й предметно зорієнтований синтез граматичних норм і варіантів слововживання, синтаксичної організації фрази, побудови текстів, що забезпечують мовне оформлення процесу і результатів праці у відповідній галузі професійної діяльності.

ГІПЕРТЕКСТУАЛЬНІСТЬ РЕКЛАМНОГО ПОВІДОМЛЕННЯ В КОНТЕКСТІ РЕКЛАМНОЇ КУЛЬТУРИ

Мащенко А.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Спираючись на працю Умберто Еко “До семіотичного аналізу телевізійного повідомлення” [4], можна виділити активну позицію аудиторії як інтерпретатора телевізійного повідомлення. В моделі комунікації “Відправник–Посередник–Отримувач” те, що з погляду лінійних моделей є “Шумом”, насправді створює важливу культурну рамку, яка відіграє суттєву роль як у процесі створення повідомлення, так і в процесі його сприйняття [там само, с. 106].

Телевізійна продукція є специфічною системою знаків, яка уособлює і систему сенсів. Якщо відправник і отримувач повідомлення користуються різними кодами, то вони можуть виводити чи генерувати абсолютно різні сенси.

Аналізуючи рекламний текст як предмет герменевтики, М. Соболева розглядає текст як знак, як мову і як структуру [3, с. 16]. Таким чином, рекламне повідомлення можна розцінювати як систему знаків і аналізувати його складники як знаки. З іншого боку, рекламний текст варто розглядати як мову, бо він за своєю суттю є комунікативним. Рекламне висловлювання має перлокутивний характер, воно спонукає до дії, закликає до покупки. Всі засоби, до яких вдається реклама, зводяться до однієї мети: збільшення її ефективності. Вона апріорі зорієнтована на адресата. Тому так важливо досягнути розуміння між відправником і отримувачем, і це розуміння реалізується через текст.

У постструктуралістській традиції реальність сприймається як текст, а весь світ як гіпертекст. Текст є соціальною дією, його варто розглядати крізь призму соціальних феноменів і за його посередництва аналізувати соціальні явища. Інтерпретувати рекламні повідомлення значить розуміти їх як сукупність явищ, притаманних суспільству.

Це легко простежити на прикладі телереклами, адже вона працює за законами екранної мови та екранної культури. Телебачення – найпопулярніший сучасний вияв аудіовізуальної комунікації [1, с. 160]. Інформація, передана завдяки телебаченню, тиражується у великих масштабах, вона може досягти максимальної споживацької аудиторії різних соціальних і вікових груп.

Екранна мова має свої особливості. “Екранний текст” складається з кадрів, кадри утворюють рекламні фрази. Екранна мова використовується для передачі чуттєво-емоційної інформації, що досягається використанням яскравих образів,

метафор, аудіо-візуальних ефектів. Ю. М. Лотман вважає головним факт зміни одних картинок іншими, при цьому елементи можуть мати різну природу: ланцюжки слів, музичних, графічних фраз тощо. На його думку, послідовне розгортання епізодів, з'єднаних певним структурним принципом, і є тканиною розповіді [2, с. 105].

Розглянемо німецьку рекламу фірми-перевізника MOVE24. Перший кадр зображує Білий дім у Вашингтоні, над яким майорить американський прапор. Сонце високо, отже, вже пізній ранок. У сцені, що слідує, президент Обама ліниво перевертається на другий бік під мелодію бойового гімну *Glory, glory hallelujah!* та раптом прокидається і бачить перед собою на ліжку... задоволеного Дональда Трампа у піжамі. “Обама” нажахано схоплюється на ноги і питає: *Donald! Bist du schon hier?!* (Дональде! Ти вже тут?!) Далі нам показують логотип фірми MOVE24, що супроводжується слоганом *Schneller umziehen* (Переїхати швидше). Наступний кадр – планшет, на екрані якого – сайт фірми, і хтось клікає на ньому “Замовити зараз”. Далі на екрані планшета – три ящики, на яких написано: *Einfach. Günstig. Umziehen.* (Просто. Вигідно. Переїхати). Наприкінці рекламного ролика “Обама” задумливо сидить на ліжку, ми чуємо звук бачка, “Трамп” виходить з туалету і повідомляє, що його першу посадову справу виконано.

Реклама з гумором обіграє тематику недавніх виборів президента США. Уже з першого кадру глядач налаштований на цю тему. Музика, що супроводжує перші кадри, посилює такий ефект і створює атмосферу “американськості”. Обоє президенти одягнені в однакові піжами, але різних кольорів – світлу і темну. Це простий трюк, який підкреслює їхню світоглядну протилежність. Слоган *Schneller umziehen* та тематика виборів у США наче складають один комплекс, доповнюючи одне одне, адже зміна політичних тенденцій відбулася надто швидко і несподівано. Далі ми бачимо планшет – так нас переконують, що, маючи доступ до Інтернету, скористатися послугою фірми можна легко і швидко. Рука замовника натискає на зелену кнопку “Замовити зараз”, зелене світло асоціюється з доступністю, відсутністю перешкод. Остання сцена жартівливо вказує на те, що турбує весь світ, – ніхто не може точно сказати, яких дій можна очікувати від новообраного президента.

Автори реклами вцілели точно – відеоролик виявився актуальним, іронічним, привернув до себе увагу. Авторам також вдалося поряд з головною темою ролику ознайомити глядача з перевагами власного продукту. Гіпертекстуальність реклами, використання в ній інформації різних сфер утворили готовий продукт, що, апелюючи до споживача, викликає різноманітні асоціації, але всі вони спрямовані на те, щоб потенційний споживач отримав позитивні враження від рекламного ролика та звернув увагу на переваги пропонованої йому продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова О. Екранна мова та екранна культура : зброя VS обладунки телереклами / О. Іванова // Діалог : Медіа-студії : збірник наукових праць. – Одеса : Астропринт, 2013. – С.158–165.

2. Новые аудиовизуальные технологии : учебн. пособие ; [отв. ред. К. Э. Разлогов] – М. : Едиториал УРСС, 2005. – 488 с.
3. Соболева М. Е. Философская герменевтика: понятия и позиции / Майя Евгеньевна Соболева. – М. : Академический проект, 2014. – 151 с.
4. Эко У. К семиотическому анализу телевизионного сообщения / У. Эко ; [сокращенный перевод с англ. Дерябина А. А.] // Eco U. Towards a Semiotic Inquiry into the Television Message. Working Papers in Cultural Studies, 1972. – P. 103–121. – URL : <http://psyberlink.flogiston.ru/internet/bits/eco.htm>

РОЛЬ ФРАНЦУЗЬКИХ ЗАПОЗИЧЕНЬ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ XVI-XVIII СТОЛІТЬ

Мелашенко Н.В.

*Макарівський НВК “Загально-освітня школа
I-III ступенів - природничо-математичний ліцей”*

Англійська мова за всю історію свого становлення та розвитку запозичила значну кількість лексичних одиниць із різних мов, але найсоліднішу частку її словникового складу становлять слова, що були запозичені з французької мови. Такий вплив французької культури пояснюється тісним контактом Англії та Франції, що розпочався у давній період розвитку англійської мови (450-1150 роки), а саме із Норманського завоювання Англії. Саме тоді й відбулося найактивніше спілкування між мовними спільнотами: франкомовними норманами та англломовними англійцями. Перший помітний вплив французької мови на англійську відбувся у XVI столітті [2, с. 54]. У цей період найважливіші запозичення належать до військової та морської справи: *trophy, pioneer, jacquerie, brigantine, pilot, sally, colonel, corsair, volley, cartridge, rendez-vous*, а також до торгівлі: *livre, indigo, gauze, vase, portmanteau*.

Найбільше число запозичень з французької мови припадає на другу половину XVII–перше десятиліття XVIII століття. Саме у цей період в Англії відбувається буржуазна революція, що спровокувала падіння династії Стюартів, яка з часом була відновлена за підтримки англійської аристократії. Під час революції у Франції, англійські аристократи, що перебували у цій країні на чолі з майбутнім королем Карлом II опанували французьку культуру того часу і, повернувшись на батьківщину, після реставрації Стюартів почали впроваджувати французькі традиції. У такий спосіб значна кількість речей та явищ потрапили в життя панівних класів англійського суспільства, й відповідно з ними з’явилися нові слова, що походять з французької мови. Характерною ознакою запозичень цього періоду стало збереження французької вимови та орфографії, наприклад: закінчення *-ine, -ice* вимовляється як [i:n], [i:s] *machine, magazine, police*; закінчення *-et* наближено до французької вимови *ballet, bouquet*; закінчення *-que* вимовляється як [k] *grotesque, picturesque*, літера снаприкінці слів не читається *corps, debris*; буквосполучення *ch* вимовляється як [□] *chemise, chaise*. Відзначимо також, що переважна кількість таких слів зберігають і характерний для французької вимови наголос на останній склад.

Серед основних тематичних груп французьких запозичень в англійській мові зазначеного періоду виділяють такі:

1) слова із повсякденного життя: *visage, chance, farouche, gauche, blonde, ideal, arrive, prepare, finish, pass, save, advance* тощо;

2) слова, що позначають предмети туалету, одягу, тканини: *blouse, voile, mouche, cravat, costume, jacket, flannel, beret*;

3) слова, що характеризують кулінарію та продукти харчування: *pate, marmalade, liqueur, champagne, soufflé, cognac, ragout, soup, déjeuner*;

4) слова, що відносяться до мистецтва: *vaudeville, belles letters, brochure, entr'acte, billon, catoon, role, patois, renaissance* та інші;

5) слова, що характеризують суспільно-політичне життя: *revolution, regime, league, secretary, bourgeois, vogue, genteel*;

6) слова, що передають різні емоційні стани: *ennui, charm, sentiment, hauteur, passion* тощо.

Відзначимо, що вплив французької мови у зазначений період був настільки сильним, що деякі слова французького походження витісняли споконвічно англійські (*blue, garden, message, table*) [1, с. 123–140].

Роль французької мови відбився й на словотвірній системі англійської мови. Певні французькі суфікси та префікси, що зустрічалися у запозичених словах, вилучалися із цих слів та використовувалися для створення слів від споконвічних коренів. Наприклад, суфікси *-able* та *-ence* (*acceptable, difference, excellence, evidence, violence*). Запозичення з французької також збільшили випадки конверсії в англійській мові. Так у лексичній системі сформувалися парадигми різних частин мови (іменник *honour* від фр. *honur, honouri* дієсловот *honour* – від фр. *honor*). Разом із тим, у лексичній будові англійської мови спостерігалися випадки коли одне слово було запозичене з французької мови, а інше було утворено на його базі усередині системи шляхом конверсії (наприклад, іменник *abuse* утворився шляхом конверсії від дієслова *to abuse*, яке походить від фр. *abuser*). Випадки конверсії обумовленою паралельними запозиченнями із французької мови або випадки конверсії на базі одного французького запозичення на орфографічному рівні не відрізняються один від одного, наприклад: *honour – tohonour, labour – tolabour, note – tonote, pain – topain; abuse – toabuse, act – toact, direct – todirect*.

Підсумовуючи викладене вище, можна стверджувати, що французька мова відіграла значну роль у формуванні лексичної системи англійської мови XVI–XVIII століть. Лексичні запозичення з французької мови значно збагатили словниковий склад у різних сферах англоспільноти, зокрема у мистецтві, кулінарії, одягу, суспільно-політичного життя, тощо. Саме у зазначений період французькі запозичення потрапляють зберігаючи як фонетичну, так і орфографічну оболонку та впливають на словотвірні процеси усередині лексичної системи англійської мови XVI–XVIII століть.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И.Р. Лексикология английского языка / И.Р.Гальперин, Е. Б. Черкасская. – М.: ГЦК “Ин-Яз”, 1956. – 298 с.

2. Секирин В.П. Заимствования в английском языке / В.П. Секирин. – К.: Изд-во Киевского ун-та, 1964. – 152 с.

СТРУКТУРНО-СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ АНГЛОМОВНИХ ЕНЦИКЛОПЕДИЧНИХ ТЕКСТІВ МЕДИЧНОЇ СПРЯМОВАНОСТІ (НА МАТЕРІАЛІ СТАТЕЙ З РЕЄСТРОВИМ СЛОВОМ “SYNDROME”)

Мелешкевич Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Швидкий темп розвитку сучасного суспільства вимагає оволодіння все новими і новими знаннями. Процес пошуку нової інформації значно полегшується завдяки можливості використання сучасних енциклопедичних та довідкових видань. Сьогодні енциклопедії стають основним засобом формування загальної картини світу, будучи джерелом енциклопедичних знань. У наш час особливої ролі набувають інтернет-енциклопедії, які дають можливість швидко та всебічно вивчити будь-яке питання.

Якщо ще нещодавно доступ широкого загалу читачів до такої відомої англomовної інтернет-енциклопедії як “Encyclopædia Britannica” був обмежений необхідністю підписки та регулярних платежів, то сьогодні читачі мають вільний доступ до однієї з найавторитетніших енциклопедій світу.

Новизна інформації стає одним із визначальних факторів сучасних знань. Щоб відповідати високим стандартам, встановленими ще друкованими виданнями “Encyclopædia Britannica”, авторський колектив енциклопедії постійно працює над оновленням та уточненням інформації, яку містить текст енциклопедичної статті. Так, наприклад, читач може дізнатися про те, хто написав або змінював статтю, і коли інформація була востаннє оновлена.

У сучасному мовознавстві зростає інтерес до вивчення енциклопедичних текстів, і вони все частіше стають об'єктом лінгвістичних досліджень. Матеріалом нашого дослідження слугували 30 текстів медичної спрямованості інтернет-енциклопедії “Encyclopædia Britannica”, реєстровим словом яких є термін “syndrome”. Цей термін позначає базове медичне поняття і є стрижневим словом у термінологічних назвах симптомів хвороб або розладів.

Заголовки енциклопедичних статей з реєстровим словом “syndrome” можна поділити на дві групи: ономастичні і описові. Ономастичні заголовки містять епонім – антропонім або топонім. У мовознавстві досліджувалися такі типи епонімів: антропонімічні, топонімічні, міфологічні [1; 2], біблейські. У медицині синдром-антропонім – сукупність симптомів, які складають клінічну характеристику певної хвороби, розладу або патології, названа по імені дослідника, що вперше виявив або описав ці симптоми. Досліджувані тексти не демонструють єдності моделювання ономастичного заголовка енциклопедичної статті. Так, наприклад, утворення заголовків, що містять терміни-антропоніми, базується на двох структурних моделях: Proper Noun’s + Noun (*Sjögren’s syndrome*, *Scheie’s syndrome*, *Hurler’s syndrome*) і Proper Noun + Noun (*Bartter syndrome*, *Klinefelter syndrome*, *Asperger syndrome*). Утворені за різними

структурними моделями антропонімічні назви деяких синдромів можуть функціонувати паралельно як, наприклад, *Down syndrome* і *Down's syndrome*. З точки зору структури терміни-антропоніми є переважно двокомпонентними сполуками.

Основною функцією медичного терміна є відображення суттєвих рис та характеристик явища, що описується. Оскільки епоніми з терміном “syndrome” є малоінформативними, семантично невизначеними і потребують подальшого роз'яснення, вони утворюють додаткові синонімічні ряди. Наприклад, *Stein-Leventhal syndrome, also called polycystic ovary syndrome (PCOS)*; *Riley-Day syndrome, also called familial dysautonomia*; *Fröhlich's syndrome, also called Adiposogenital Dystrophy*.

Онлайн-ресурс “Encyclopædia Britannica” містить статтю під заголовком *Pickwickian syndrome*, ‘півківський синдром’ – хвороба, у назві якої є посилання на заголовок відомого роману Чарлза Діккенса “Посмертні записки Півківського клубу”, один із персонажів якого страждав від надмірної сонливості, спричиненої надлишковою масою тіла. Семантична недостатність епонімічного терміна компенсується синонімічною назвою: *Pickwickian syndrome, also called obesity hypoventilation syndrome*.

Ономастичні заголовки енциклопедичних статей з реєстровим словом “syndrome” можуть містити топонім як, наприклад, *Stockholm syndrome* – психологічний стан, який виникає, коли заручники починають ототожнювати себе з викрадачами, їх ідеями і вимогами. Назва синдрому пов'язана із ситуацією банківського пограбування у Стокгольмі у 1973 році. Іншим прикладом вживання топонімів у заголовку є енциклопедична стаття *Gulf War syndrome*, ‘синдром війни у Перській затоці’ – хвороба, яка виникла у ветеранів війни унаслідок тривалого впливу токсичних речовин, застосованих під час бойових дій коаліції 28 країн на чолі з США проти Іраку в 1991 році.

Описові заголовки енциклопедичних статей з реєстровим словом “syndrome” розкривають диференціальні ознаки поняття, що описується, як, наприклад, *metabolic syndrome, phantom limb syndrome, restless legs syndrome, white nose syndrome, chronic fatigue syndrome, split-brain syndrome* і т. ін.

Зона інтерпретації епоніма містить його енциклопедичне визначення і складається з двох частин: дефініції (семантичного визначення) і енциклопедичного опису (пояснювальної частини). У досліджуваних текстах медичної спрямованості можна виокремити два блоки: змістовий та текстовий. Якщо змістовий блок містить фактичну інформацію, то текстовий блок характеризує мовний аспект представлення цієї інформації. Мовна специфіка аналізованих текстів виявляється на лексичному, граматичному та стилістичному рівнях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Какзанова Е.М. Имя собственное в термине : монография / Е. М. Какзанова. – М. : Галлея-Принт, 2015. – 292 с.

2. Комарова З.И. Термины-эпонимы в лингвокультурологическом освещении /
3. И. Комарова // Политическая лингвистика. – 2016. – №1(55). – С. 200–204.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. Encyclopædia Britannica [Electronic Resource]. – Access Mode :
www.britannica.com

ОНОМАСІОЛОГІЧНА СКЛАДОВА КОЛОРАТИВНИХ КОМПЗИТ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Мелько Х.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Колоративна композита протягом кількох останніх десятиліть є предметом постійного зацікавлення таких мовознавців як Макеєнко І. В., Пастушенко Т. В., Ковальська І. В., що розробляють проблеми семантики. Кольоронайменування розглядалися з погляду проблеми мовних універсалій, зокрема закономірностей еволюції систем назв кольорів на матеріалі різних мов світу. Крім цього, цей фрагмент лексики виявився придатним для досліджень у галузі семантичної типології мов, у виявленні національно-специфічних рис мовних моделей світу, оскільки фізичному спектрові кольорів в окремих мовах відповідають різні засоби членування цього спектру, мовного вираження окремих його фрагментів, а отже, назви кольорів переконливо свідчать про відмінні засоби мовної концептуалізації світу [2, с. 42].

Мовна система давньогерманського періоду представлена певним числом кольоронайменувань з однаковим значенням. Так, слова *blæc* і *sweart* означали “чорний”, пор.: **black**, *blak*, *a.* [< М.Е. *blak* < О.Е. *bloek* = О.Н.Г. *blah- blach-*, = Ісел. *blakkr.*] та **swart**, *swart*, *a.* [О.Е. *sweart* = Д. *zwart* = Г. *schwarz* = Ісел. *svatr* = Goth. *swarts*, *black*] [4, с. 65]. У давньоанглійський період відбувається процес витіснення одних кольоронайменувань іншими. Так, кольоронайменування *black* зі значенням “чорний” перемагає слово *swart*, залишаючи для нього лише сферу поетичного мовлення та діалекту.

Виникнувши на певному етапі розвитку мовної системи, колоративна композита на концептуальному рівні демонструє яскравий приклад зміни процесу світопізнання людиною, що підтверджує тезу про необхідність багатоінтервального мислення, яке дозволяє подивитись на будь-який об’єкт з точки зору різних пізнавальних позицій [1, с. 17].

Так, для найменування груп людей, що належать до різних професійних угруповань, була вибрана характерна ознака їх робочого одягу – коміречь певного кольору. Ці приклади демонструють факт формування в англійській культурі колірної палітри, яка набуває рис її історико-культурної своєрідності. З’являються колоративні композити, що утворюються внаслідок конкретних історичних або культурних подій, ситуацій, традицій. Можна передбачити, що подібна причина завжди буде індукувати появу нових колоративних композит, пор.: *blackshirt* – “чорносорочечник (*особ. член фашистської партії Італії*)”,

grey-coat – “солдат армії Півдня (у Громадянській війні у США)”, *Whiteboy* – член таємної селянської асоціації (в Ірландії). Іntenція номінатора, у цьому випадку, спрямована на вибір ознак у рамках позамовної детермінанти. “Думка має членування і такий зміст, які зумовлюються суспільною практикою людей у відомий історичний період та умовами тієї ділянки об’єктивного світу, в яких розгортається діяльність людей” [3, с. 17].

Цікавим з цього приводу є формування слова *blackmail* – “шантаж”. Початкове його значення було: “гроші або їх еквівалент, які платили люди на півночі Англії та у Шотландії бандитам, якщо хотіли, щоб ті захистили їх від пограбування іншими бандитами, особливо під час подорожі”, пор.: *The boldest of them will never steal a hoof from any one that pays black-mail to Vich Ian Vohr*. Слово утворене складанням основи кольоронайменування *black* та основи слова *mail*, запозиченого з ісландської мови, яке є похідним від слова *mal* “угода, домовленість”. Кольоронайменування *black* у складі синтагми *black mail* мало сему “платіжний засіб”. Слово *white* мало значення “срібні гроші”, пор.: *Rent reserved in labor, produce, etc., as distinguished from “white rents”, which were reserved in “white money” or silver*. Бідні люди платили бандитам мідними грошима або худобою, а багатії – сріблом. Таким чином, існувало відповідно два словосполучення *black mail* та *white mail*. У XVI ст. лексичне значення кольоронайменування *black* “поповнюється” лексико-семантичним варіантом “*having dark or deadly purposes, malignant; baneful, disastrous, sinister; foul, iniquitous, atrocious, horribly wicked*”. У синтагмі *black mail* відбувається лексико-семантична переорієнтація кольоронайменування *black*, яка, призвела до семної переорієнтації всієї синтагми – сема “добровільності” у синтагмі замінюється семою “недобровільності” вже у композиті. Відсутність виразу *whitemail* у цьому значенні у сучасній англійській мові можна пояснити тим, що значення кольоронайменування *white* не допускало лексико-семантичної переорієнтації з “негативним” знаком із причини сакральності свого символічного значення “трансцендентна довершеність, святість, триумф духа над плоттю”.

Утворення колоративної композити спрямоване на актуалізацію властивостей кольоронайменування, які відображають нову інтерпретацію колірної номенклатури людиною, експлікацію нею знань про колір як результат співвідношення суб’єкта та об’єкта з точки зору різних пізнавальних позицій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клименко Н.Ф. Морфологічна будова композитів / Н.Ф. Клименко // Морфологічна будова сучасної української мови. – К.: Вища школа, 1975. – С. 34.
2. Пастушенко Т.В. Цветовая номинация как элемент вторично-образной языковой картины мира : дис... канд. филол. наук : 10.02.04. / КНЛУ. – К., 1998. – 184 с.
3. Полюжин М.М. Функціональний і когнітивний аспекти англійського словотворення / М.М. Полюжин. – Ужгород: Закарпаття, 1999. – 240 с.

4. Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged / Ed. by Ph. B. Gove. – Springfield: Merriam-Webster Inc., Publ., 1981. – 2626 p.

ОСОБЛИВОСТІ СПРИЙМАННЯ ТА РОЗУМІННЯ ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ НА КИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Мельникова О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Створення підсистеми вправ для навчання усного мовлення на основі читання художніх текстів (далі – ХТ) неможливе без розгляду особливостей сприймання та розуміння ХТ, оскільки саме художнє сприйняття здатне регулювати характер й інтенсивність впливу на реципієнта, розвивати його естетичні потреби та смаки.

Під читанням прийнято розуміти сприйняття і осмислення письмової інформації [4, с. 6]. Психофізіологічну основу читання складають операції зорового сприйняття тексту і його розуміння. При читанні інформація надходить до читця через зоровий канал, вирішальну роль виконують зорові відчуття, які спричиняють дію внутрішнього моторного/мовленнєворухового аналізатора. Читання супроводжується внутрішнім проговоренням, яке стає повним, розгорнутим мовленням при читанні вголос. Безпосередньо акт читання відбувається тоді, коли очі читача рухаються уздовж рядка, причому цей рух відбувається не плавно, а стрибкоподібно: зупинка – стрибок – зупинка – стрибок. Під час зупинок очей сприймається відрізок рядка, що включає більш ніж одне слово, хоча умовною одиницею сприймання у процесі читання вважається слово як мінімальна графічна одиниця, наділена певним значенням [8, с. 188]. Китайська мова відрізняється тим, що ієрогліфи відображають не звук, а предмети або поняття.

Отже, китайська мова більш “компактна”. А це значить, що і кількість зупинок очей на рядку зростає, і відрізок рядка, що сприймається буде менший на відміну від мов з алфавітною писемністю.

Момент сприйняття слова завершується його розпізнаванням. Одночасно з поступальними рухами очей відбувається і регресивні рухи, кількість яких залежить від рівня сформованості навичок читання, морфолого-синтаксичних труднощів тексту та ін. Регресивні рухи не переривають процес читання, тому що пам'ять утримує сприйняте рішення. Читач в момент регресії повертається назад, щоб уточнити деякі деталі, переконатися у правильності розуміння прочитаного, точніше осмислити його. Усі ці процеси відбуваються одночасно, і сприйнятий текст зразу зазнає смислової переробки на різних рівнях. Сприймання тексту має ієрархічну систему зі сходженням від нижчого сенсорного рівня до вищого понятійного рівня. А саме: значення слова співвідноситься зі значеннями інших слів, встановлюється характер зв'язку між ними та контекстуальне значення; слова об'єднуються в синтагми, синтагми –

речення; речення об'єднуються в більші смислові утворення, а останні – в цілісний мовленнєвий твір [8, с. 189].

Отже, смислове сприйняття тексту проявляється в поступовому переході від розуміння окремих слів до розуміння смислу тексту.

Мовленнєві механізми забезпечують: 1) впізнання значення (прийом інформації), 2) встановлення знакових відносин в межах тексту, 3) виявлення смислу тексту [3, с. 143]. Сприймання тексту супроводжується формуванням суб'єктивного образу ХТ в свідомості читача [1, с. 29-30]. Розуміння ХТ є складною та багатоаспектною проблемою, оскільки надзвичайно складним є ХТ. І.Р. Гальперін наголошує, що ієрархічний характер розуміння ХТ пов'язаний з наявністю в ХТ трьох видів інформації, а саме: 1) змістово-фактуальної, яка вміщує повідомлення про факт, події, процеси; 2) змістово-концептуальної, яка повідомляє читачу індивідуальне авторське розуміння між явищами, описаними засобами змістово-фактуальної інформації; 3) змістово-підтекстової, яка вилучається зі змістово-фактуальної інформації завдяки здатності одиниць мови породжувати асоціативні та конотативні значення [2, с. 28]. На основі трьох видів інформації, в ХТ розрізняють 3 рівні розуміння: семантичний, метасеміотичний, метаметасеміотичний. Рівень розуміння ХТ залежить від того, в яких взаємозв'язках знаходиться між собою система “текст” та “читач” [5, с. 140]. ХТ є твором мистецтва, а отже й образним відображенням дійсності, для якого характерна образно-мовленнєва конкретизація. Вона проявляється в спеціально створеній організації мовних засобів в мовленнєвій тканині твору та спрямована на те, щоб викликати роботу фантазії читача [7, с. 91-92], що проявляється в особливостях художньої форми ХТ. Отже, читання ХТ сприяє активізації механізмів художнього сприйняття: виникнення і підтримання неослабного інтересу студентів до твору, не тільки інтелектуального контакту з автором, а й емоційного співзвуччя, естетичного переживання.

Таким чином, виділені й описані рівні сприйняття і розуміння ХТ будуть ураховуватися нами при розробці підсистеми вправ для навчання усного спонтанного мовлення, а також етапів роботи з ХТ.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белянин В.П. Психолінгвістическіе аспекты художественного текста / В.П. Белянин. – М.: МГУ, 1988. – 228 с.
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / Отв. ред. Г.В. Степанов. – М.: Наука, 1981. – 139 с.
3. Жинкин Н.И. Речь как проводник информации / Н.И. Жинкин. – М.: Политиздат, 1982. – 250 с.
4. Карпов И.В. Психологическая характеристика процесса понимания и перевода учащимися иностранных текстов / И.В. Карпов // Вопросы теории и методики учебного перевода. сб. статей / Под ред. К.А. Ганшиной, И.В. Карпова. – М.: Изд-во АПН РСФСР, 1950. – С. 75–80.
5. Кашкин В.Б. Основы теории коммуникации: Краткий курс / В.Б. Кашкин. – Изд. 3-е, перераб. и доп. – М.: АСТ: Восток – Запад, 2007. – 256 с.

6. Клычникова З.И. Психологические особенности обучения чтению на иностранном языке / З.И. Клычникова. – М.: Просвещение, 1975. – 223 с.
7. Кожина М.Н. К основаниям функциональной стилистики / М.Н. Кожина. – Пермь: Пермское книжное издательство, 1968. – 251 с.
8. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник / Кол. авторів під керів. С.Ю. Ніколаєвої. – Вид. 2-е, випр. перероб. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.

СИСТЕМА ВИДО-ЧАСОВИХ ПОКАЗНИКІВ ДІЄСЛОВА В ДАВНЬОКИТАЙСЬКІЙ ТА СЕРЕДНЬОКИТАЙСЬКІЙ МОВІ

Мерзлюк Д. О.

Київський національний лінгвістичний університет

Давньокитайські видо-часові показники вказують відносний час, позначають час не обов'язково по відношенню до моменту мовлення. Тільки в діалозі вихідною точкою зазвичай є момент мовлення. Якщо в реченні називається певний конкретний, об'єктивний час (дата, години), показник часу позначає час по відношенню до цього конкретного моменту або періоду часу [5, с. 58].

У давньокитайській мові існують декілька видо-часових показників: перфективу, давньоминулого і найближчого майбутнього.

Показником перфективу в давньокитайській мові є службове слово 既 jì, потім 已 yǐ. Службове слово 已 yǐ походить від знаменної дієслова закінчити 'перестати' [6, с. 113]. Показники перфективу вказують, що дія відбулась до моменту, по відношенню до якого ведеться відлік часу, або до іншого дії, наприклад: 此女安在 ....此女 ... 今已死矣 cǐ nǚ an zài? Cǐ nǚ, jīn yǐ sǐ yǐ – “Де ця дівчина?”, “Ця дівчина, зараз вже померла” [5, с. 59]. В багатьох випадка разом з показниками перфективу використовується кінцева частка 矣 yǐ.

Давноминулий час виражається за допомогою службового слова 嘗 cháng (зі значенням “колись”), яке походить від знаменного дієслова зі значення “пробувати”. Цей показник вживається, коли говориться про події, про які в момент, який є підставою для відліку часу, можна судити тільки по пам'яті або за розповідями інших людей [5, с. 59]. В пізній період давньокитайської мови показник 嘗 cháng був витіснений іншим службовим словом 曾 cēng. Пр.: 北藩蛮夷之鄙人, 未尝见天子 Beifan manyi zhi biren, wei chang jian Tianzi. – Північні варвари – дикуни, ніколи не бачили Сина Неба [4, с. 47].

Нарешті показником найближчого майбутнього є слово 將 jiāng, теж дієслівного походження. Воно вказує, що подія очікується незабаром. Часто воно має відтінок наміру, але вживається і при назвах дій, що не залежать від волі суб'єкту. Пр.: 1. 楚子將死矣 Chuzi jiang si yǐ – Князь Чу вже скоро помре

[5, с. 60]. 2. 宴子将至楚 Yanzi jiang zhi Chu – Янь-цзи збирався приїхати до царства Чу [4, с. 41].

Нові постпозиційні показники (в сучасній китайській мові розглядаються як суфікси) так само, як і видо-часові показники давньокитайської мови утворюються в результаті втрати дієсловами своїх лексичних значень. Серед основних постпозиційних видо-часових показників дієслова в середньокитайській мові можемо виділити наступні: 着 zhao, 地 di, 了 liao, 得 de, 过 , препозиційні показники 曾 ceng, 待 dai, 当 dang, 已 yi, 在 zai.

Постпозиційний показник 着 zhao в середньокитайській мові використовується у наступних випадках: 1) вказує на випадкове досягнення результату або успішність дії (як модифікатор результату 着 zhao в сучасній китайській мові; 2) дієслова, що оформлені цим показником, мають значення стану, що виникає в результаті дії. Ця форма утворюється як від перехідних, так і неперехідних дієслів. Пр. 众人都和闹着 zhongren dou henaozhao – Всі шуміли; 3) оформлює другорядний присудок – присудок, що вказує на дію, яке передувало основному присудку, або передає дію , що відбувається одночасно з головним присудком. Пр. 崔宁指着前面道…… Cui Ning zhizhao qianmian dao…… – Цуй Нін, вказуючи вперед, промовив... [2, с. 99–100].

Постпозиційний показник 地 di використовується з обмеженою кількістю дієслів, зазвичай це дієслова 坐 zuo сидіти, 立 li стояти, 卧 wo лежати, 住 zhu жити. Дієслова, що оформлені цим показником, також мають значення стану. Пр. 也不知他仔细 , 只见他在那里住地 ye buzhi ta zixi,zhi jian ta zainali zhudi – Мені не відомо про них все в подробицях, лише бачив, що вони там живуть [2, с. 100–101].

Постпозиційний показник 了 liao використовується в наступних випадках: 1) дієслово, яке оформлено показником 了 liao, вказує на дію, що закінчилась до початку іншої дії; 2) показник може вказувати на одиничну та завершену дію; 3) має перфективне значення (незалежно від часу дії); 4) якщо після показника 了 liao стоїть рахівне слово або обставина часу, ця форма вказу, що дія тривала в минулому протягом певного часу [2, с. 100]. Пр.: 有四子 , 都死了 you si zi, dou si liao – В мене було четверо синів, і всі вони вмерли [2, с. 102].

Показник 得 de утворює результативний вид дієслова. При дієсловах, що не вказують на дію, показник 得 de вказує на перехід в новий стан, що виражений дієсловом. Пр.: 忽听得有人敲门 hu ting de youren qiaomen – Раптом він почув, що хтось постукав у двері [2, с. 105].

Показник 迺guo в середньокитайській мові використовується як модифікатор напрямку дії, а також починає використовуватись як показник минулого невизначеного часу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич И. С. Хрестоматия по истории китайского языка III–XV вв. / И. С. Гуревич, И. Т. Зограф. – М.: Издательство “Наука”: Главная редакция восточной литературы, 1982. – 201 с.
2. Зограф И. Т. Среднекитайский язык: Опыт структурно-типологического описания./ И. Т. Зограф. – М.: Издательство ДКИ, 2010. – 258 с.
3. Зограф И.Т. Хрестоматия по китайскому языку (ранний байхуа и поздний веньянь)/И. Т. Зограф. – СПб.: Петербургское Востоковедение, 2005. – 160 с.
4. Китайский язык. Избранные классические тексты. Хрестоматия / сост. Ван Цинъюнь. – М.: АСТ: АСТ МОСКВА: Восток – Запад, 2008. – 306 с.
5. Яхонтов С. Е. Древнекитайский язык./С. Е. Яхонтов. – М. : Издательство “Наука”: Главная редакция восточной литературы, 1965. – 115 с.
6. Pulleyblank, Edwin G. Outline of Classical Chinese Grammar / Edwin G. Pulleyblank. – Vancouver: UBC Press, 1995. – 192 p.

ПРОБЛЕМИ ГЕНДЕРНИХ СТЕРЕОТИПІВ У СУЧАСНОМУ ФРАНКОМОВНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Миронова Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Формування гендерних стереотипів сучасного суспільства є соціально обумовленим й історично мінливим процесом, що відбивається в мовних засобах вираження.

Поняття “гендерний стереотип” є об’єктом міждисциплінарного знання, вивчення якого вимагає інтегративного підходу, що включає загальнометодологічні (філософія, логіка, історія) і загальнонаукові (соціологія, психологія, гендерна соціологія, лінгвістика) підстави. Сучасний франкомовний дискурс відображає сталість мовних стереотипів.

Гендерні дослідження належать до галузі соціо- та психолінгвістики, а в лінгвістиці “гендер” розуміється багатьма вченими як відбиття в мові культурних і соціальних стереотипів статево-рольової диференціації. Розподіл соціальних ролей вплинув на еволюцію чоловіків та жінок, а це позначилося на розвитку мозку, на асиметрії лівої й правої півкуль. У чоловіків та жінок різне сприйняття, пріоритети й поведінка, оскільки обробка інформації відбувається по-різному. Чоловік та жінка одне й те саме явище сприймають по-різному. Чоловік бачить речі й об’єкти в їхньому просторовому взаємозв’язку одного з іншим. Жінка помічає в основному деталі. В цілому когнітивні процеси чоловіка й жінки мають свої особливості, що відбивається на вербальній й невербальній поведінці чоловіків та жінок.

Мовна свідомість учасників комунікації залежить від різного роду стереотипів — соціальних, релігійних, вікових, гендерних. Сфера мовної свідомості розуміється як динамічне і комплексне середовище індивідів, яка існує у вигляді різних мовних побудов і являє собою єдність когнітивних, емоційних і мовних процесів.

Громадський статус, культурний рівень, вікова і гендерна приналежність індивіда відбиваються в його вербальних стратегіях, а також в продукуються для нього текстах. Таким чином, соціальні стереотипи репрезентуються в мові.

А.А. Залевська визначає “репрезентацію” як функціонуючі у індивіда засоби заміщення того, що вербально описується як лексичне значення. До форм презентації значення в свідомості людини автор відносить ознаки, концепти, образи, прототипи, пропозиції, фрейми і стереотипи [1, с. 98].

Гендерні розбіжності між чоловіком та жінкою, обумовлені когнітивною організацією мозку, сприяють розумінню й поясненню соціально-культурно-історичних інтерпретацій, що існують навколо проблеми взаємин між представниками різних статей. Ці розбіжності представляються основними критеріями в організації феміністського дискурсу, під яким ми розуміємо форму соціальної поведінки, що служить для репрезентації соціального світу, включаючи знання людей і соціальних відносин. Він визначається як мовний потік, мова в постійному русі, що вбирає в себе все різноманіття епохи, індивідуальних і соціальних особливостей комуніканта, комунікативної ситуації, у якій відбувається спілкування. Наукове протиставлення двох світів — чоловіка та жінки — призвело до появи ще одного різновиду картини світу — тендерного [4, с. 133].

Будь-який прояв масової культури й масової свідомості засновано на стереотипних, стійких уявленнях про позитивне й негативне. Стереотип — це таке явище мови і мовлення, такий стабілізуючий фактор, який дозволяє, з одного боку, зберігати і трансформувати деякі домінантні складові даної культури, а з іншого — проявити себе *своїм* і одночасно впізнати *свого* [3, с. 143].

Стереотипи складаються зі стійких уявлень. У той же час, стереотипи мають властивість змінюватися з ходом часу. Змінюються як жіночі, так і чоловічі стереотипи. Гендерні стереотипи — сформовані в певній мовній культурі узагальнені уявлення про те, як дійсно поведуться чоловіки й жінки. В цілому чоловічий початок трактується багатьма авторами як ініціативне, діяльне, динамічне; жіноче — рецептивне, статичне, що відбивається в їх мові та мовленні.

Чоловіки та жінки говорять, в певному значенні, на різних мовах: по-різному будують речення, застосовують різні мовні засоби для вираження того самого змісту. Жінкам властиві мовні табу, вони використовують традиційну мову, спираючись на встановлені правила, у той час як чоловіки вводять нові елементи, не боячись експериментів і нововведень. Жінки швидше засвоюють мову, але в той же час історія свідчить, що великі оратори були, як правило, чоловіками [2, с. 197].

У плані синтаксису лінгвіст О. Есперсен відзначає, що чоловічому мовленню властивий гіпотактичний стиль, складна структура речення з підрядним, явно вираженим логічним зв'язком, а жіночому мовленню — паратактичний, тобто більш проста структура речення із сурядним зв'язком.

В сучасній психології виділяється чотири статево-рольові типи: мужній, жіночий, андрогенний і недиференційований. Згідно з Р. Ошо, розбіжності між чоловіком і жінкою скоріше психологічні, ніж фізіологічні. Проблема гендерних стереотипів є міждисциплінарною проблемою. Для лінгвістичної галузі продуктивним вважається наступне визначення гендерного стереотипу: “Гендерний стереотип — це спрощений, стійкий, емоційно забарвлений образ поведінки і рис характеру чоловіків і / або жінок”[5, с. 213].

У такий спосіб аналіз мовних явищ у рамках гендерних досліджень дозволяє по-новому глянути на мову як на засіб вираження гендерних стереотипів, з одного боку, і як на спосіб їхнього оформлення — з іншого. Вивчення численних розбіжностей, які можуть бути пояснені з гендерних позицій, дозволяє побачити, як відбивається в мові ця основна біологічна, антропологічна, соціальна, психологічна опозиція.

ЛІТЕРАТУРА

1. Залевская А.А. Языковое сознание: вопросы теории / Александра Александровна Залевская // Вопросы психолингвистики. – 2003. – № 1.
2. Крючкова Т.Б. Некоторые экспериментальные исследования особенностей использования русского языка мужчиной и женщиной / Татьяна Борисовна Крючкова // Проблемы психолингвистики. – М., 1975. – С. 186–200.
3. Маслова В.А. Лингвокультурология / Валентина Авраамовна Маслова. – М. : Академия, 2001. – 208 с.
4. Мишар-Маршаль К. Сексизм и гуманитарные науки. Лингвистическая практика отношений полов как классов / К. Мишар-Маршаль, К. Рибери // Феминизм: перспективы социального языка. [отв. ред. О.А. Воронина]. – М. : ИФ РАН – ИНИОН, 1992. – С. 133–138.
5. Синельникова Л.Н. Введение в лингвистическую гендерологию / Л. Н. Синельникова, Т.Ю. Богданович. – Симф.: Полиграфцентр, 2001. – 280 с.

СЕМАНТИКО-ПРАГМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ОДОРАТИВНОЇ ЛЕКСИКИ У ТВОРІ С.АЛЕКСІЄВИЧ “У ВІЙНИ НЕ ЖІНОЧЕ ОБЛИЧЧЯ”

Мінчак Г.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Центральне місце в когнітивній лінгвістиці останніх років займає проблема вивчення лексичного значення слова як компонента мовної картини світу, віддзеркаленого у свідомості людини. У зв'язку із цим, увагу багатьох дослідників привертає сенсорна лексика, зокрема її функціонування в художньому тексті. Мова не надто щедра на засоби вираження палітри запахів,

які існують у природі. Іван Франко свого часу зауважив, що українська мова найбагатша на означення зору, менш багата на означення вражень слуху і дотику, а найбідніша на означення смаку і запаху [3]. Це компенсується багатством асоціативних образів, уявлень, форм вираження.

Одоративна лексика відображає специфічне сприйняття світу, слугує для повної характеристики пейзажу, персонажа, предмета, явища. Роль засобів передачі відчуття запаху значно помітна в творі С. Алексієвич “У війни не жіноче обличчя”.

У цьому творі джерелами запахів є (відповідно до класифікації Л.О. Ставицької [2, с. 73]) запахи:

1) природи: *Подали нам товарний ешелон, на підлозі було сіно, і пахло травою* [1, с. 226]; *Щоб чимось мене відволікти, мені приносили квіти. Мої улюблені дзвіночки... Листя каштана... Запахи відволікали...* [1, с. 338];

2) цивілізації: *Я відкрила пудреницю, і цей запах пудри вночі, коли кругом стріляють, рвуться набої... Це було щось таке... Я й тепер плакати хочу... Запах пудри, ця перламутрова кришечка...* [1, с. 255–256]; *У моєї війни три запахи: крові, хлороформу і йоду* [1, с. 168];

3) людські запахи, найуживанішим з яких є запах крові: *От лише запах крові... До запаху крові я звикнути не могла...* [1, с. 381]; *Після війни я кілька років не могла позбутися запаху крові, він переслідував мене довго-довго. Стану прати білизну – чую цей запах, стану готувати обід – знову чую* [1, с. 391]; *Коли сонце нагрівало все: дерева, будинки, асфальт – усе це мало запах, усе пахло для мене кров'ю. Хоч би що їла, пила, не могла звільнитися від цього запаху! Навіть чисту білизну постелю, а воно мені кров'ю пахне...* [1, с. 392]; *Я досі пам'ятаю запах трупів, змішаний із запахом махорки...* [1, с. 54];

4) їжі, напоїв: *Я забула розповісти про одне потрясіння, всіх нас потрясло... Ми пішли в наступ, і ось перші німецькі окопи, які ми захопили... Заскакуємо туди, а там у термосах ще гаряча кава. Запах кави... Галети. ... І наші солдати розстрілювали ці термоси... Цю каву...* [1, с. 370]; *Ви письменниця. Вигадайте що-небудь самі. Щось гарне. Без вошей і бруду, без блювотини... Без запаху горілки і крові...* [1, с. 261]; *М'ясо пахне, смажена картопля...* [1, с. 273];

5) абстрактні: *Я мріяла про кохання. Хотіла мати домівку і сім'ю. Щоб у домівці маленькими дітьми пахло. Перші пелюшки нюхала-нюхала, не могла нанюхатися. Запахи щастя... Жіночого... На війні немає жіночих запахів, усі вони – чоловічі. Війна по-чоловічому пахне* [1, с. 308]; *У нас була одна москвичка, Наташка Жиліна, її нагородили медаллю “За відвагу” і ще – відпустили додому на кілька днів. Так коли вона приїхала, ми її обнюхували. Ну, буквально ставали в чергу й обнюхували, казали, що вона житлом пахне. Така туга була за домом...* [1, с. 138].

Часто такі конструкції ілюструють синкретичні відношення.

Запах для героїнь роману С. Алексієвич відіграє важливу роль. В арсеналі вербальних характеристик лексико-семантичного поля ‘запах’ у творі білоруської письменниці містяться:

1) одиниці, які підсилюються прикметником або дієсловом (запах приємний / неприємний): *Горіло поле і ліс... Курився луг. Я бачила згорілих корів і собак... Запах незвичний. Незнайомий. Я бачила... Згорілі бочки з помідорами, з капустою. Птахи горіли. Коні... Багато... Багато чого чорного валялося на дорогах. До того запаху теж треба було звикнути...* [1, с. 174]; *Був дуст, але дуст не допомагав, використовували мило “К”, дуже смердюче, запах жахливий* [1, с. 218]; *А то раптом прокидаєшся і відчуваєш, що не можеш дихати. Душить запах горілого... Ви не знаєте, як пахне палаюче людське тіло, найпаче влітку. Чимось привожним і солодким. Я і тепер, а в мене така робота в райвиконкомі, як десь пожежа, то треба виїхати на місце, скласти документ. Але якщо скажуть, що загорілася десь ферма, загинули тварини, я ніколи не виїжджаю, я не в змозі... Мені воно нагадує... Той запах... Як люди горіли... І ось вночі прокинешся, біжиш за парфумами, і здається, що і парфумах цей запах. Скрізь...* [1, с. 314–315]; *Я мріяла про кохання. Хотіла мати домівку і сім'ю. Щоб у домівці маленькими дітьми пахло. Перші пелюшки нюхала-нюхала, не могла нанюхатися* [1, с. 308];

2) запах-маркер, що впливає на людину і стосується певного соціального статусу: *А за рік він пішов до іншої жінки, завідувачки нашої фабричної їдальні: “Від неї парфумами пахне, а від тебе несе чобітьми й онучами”* [1, с. 296].

Як показав аналіз, одоративна лексика в романі виконує різноманітні функції: описову, характерологічну, оцінну, психологічну та образну, які у своїй сукупності створюють надзвичайну експресивність оповіді.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексієвич С. У війни не жіноче обличчя / Світлана Алексієвич; пер. з рос. В. Рафеєнка. – Х. : Віват, 2016. – 400 с.
2. Ставицька Л. Стаття крізь призму запаху / Леся Ставицька // Вісник Львівського ун-ту. Серія філологічна. – 2006. – Вип. 38. – Ч. II. – С. 72–78.
3. Франко І. Я. Із секретів поетичної творчості / І.Я. Франко // Збір. творів : у 50 т. – К., 1980. – Т. 37.

ЛІНГВІСТИЧНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ СТИСЛОГО ТЕКСТУ

Мірошниченко І.Г.

*Дніпропетровський національний університет
залізничного транспорту імені академіка В. Лазаряна*

Стислий текст як різновид організації мовлення став предметом вивчення вітчизняних та зарубіжних учених у другій половині ХХ ст. (Е. Алянська, Ш. Баллі, Н. Валгіна, О. Василевський, Т. Винокур, Н. Гетьман, Б. Дюндик, Ю. Емдіна, М. Зеліков, Н. Калашник, В. Кобков, Л. Мурзін, О. Панченко, Л. Сахарний, Ю. Шепель та інші).

Аналізуючи тематичну літературу, ми прийшли до висновку, що, незважаючи на значну кількість робіт, присвячених мовній компресії та її видам і засобам, окремим жанровим різновидам стислого тексту (далі – СТ), це лінгвістичне та прагматичне явище залишається малодослідженим і потребує

системного підходу для висвітлення його лінгвістичних, функційних, структурних, стилістичних, комунікативних особливостей.

Вживаючи термін “стислий текст”, ми відштовхуємося від дефініції, яку сформулювала О. Панченко: “Стислий текст – це повідомлення, об’єктивоване подібно до будь-якого іншого тексту в письмовій формі, побудоване шляхом скорочення повного тексту або створене як первісно коротке, призначене за необхідності для подальшого розгортання у більш об’ємний текст” [3, с. 306]. Тобто, керуючись даною дефініцією вченої, ми розглядаємо СТ як цілеспрямовано зменшений у об’ємі текст, який або був більш розгорнутим, або стане таким за певних умов. Відповідно до цього визначення лінгвіст О. Панченко будує класифікацію стислих текстів:

- 1) первинний стислий текст (створений первісно як стислий);
- 2) вторинний стислий текст (який виникає внаслідок стиснення вже існуючого тексту);
- 3) стислий текст-основа для майбутнього розгорнутого.

У свою чергу, первинно стислий текст може бути нормовано стислим (коротке газетне повідомлення, анекдот, протокол), форсовано стислим (телеграма, СМС-повідомлення, реклама, оголошення) або являти собою відрізок тексту, що спирається на екстралінгвістичну основу (підпис на кресленні). Вторинні стислі тексти поділяються на ті, що виступають частиною повного тексту (заголовок, план, зміст), та ті, що являють собою окремий лінгвістичний твір (анотація, реферат). До стислих текстів, що представляють із себе основу для майбутнього розгорнутого тексту, учена уналежнює тези, проспект видання, план виступу.

Стислий текст як мовний феномен є результатом цілеспрямованої діяльності продуцента, спричиненої запитом соціуму, які впливають також на прагматичні особливості різних видів СТ.

Відповідно до загальної теорії тексту (Ф. Бацевич, Н. Валгіна, І. Гальперін, Т. Радзівська та ін.), СТ володіє низкою важливих характеристик, які виділяють його з корпусу інших текстових жанрів: його формальна, семантична і змістова самодостатність спричинюють тематичну та ідейну завершеність, яка функціонує у власному прагматичному середовищі. За стислістю таких текстів стоїть зрозуміле адресанту повідомлення, а загальний задум реалізується за допомогою певних мовних структур, у яких втілюється інформаційна насиченість та конденсація змісту. Як і будь-яким текстовим утворенням, стислим текстам притаманні завершеність, самостійність, інтертекстуальність, комунікативно-прагматичний потенціал, певний набір мовного інструментарію, що дозволяє зарахувати їх у окремий текстовий жанр.

Для СТ характерний власний набір обов’язкових та факультативних ознак, спричинених їхніми комунікативними та соціальними функціями. До обов’язкових ознак можна віднести підвищену інформаційну насиченість, широке використання видів та засобів мовної компресії на всіх рівнях мови, відсутність мовної надмірності, наявність екстралінгвістичних засобів.

У процесі аналізу тематичної літератури нами не було знайдено окремих наукових досліджень, присвячених причинам появи в системі мови стислих текстів, хоча вчені у своїх розвідках про окремі жанри СТ (Н. Гетьман, Н. Калашник, О. Панченко, О. Толстолицька, О. Шокіна) вказують на такі:

- перевантаження сучасного життя величезною кількістю інформації, яку слід якось опрацювати, розповсюджувати, зберігати;

- економія матеріальних засобів та ресурсів, наприклад, паперу для складання документів у діловодстві, скорочення площі оголошення або реклами, за яку треба платити гроші;

- технічні фактори, наприклад, обмеження площі повідомлення на екрані монітора або мобільного телефона, часу, відведеного на передачу інформації через певний канал, і т. д.;

- економія розумових зусиль людини та скорочення часу, спрямованих на засвоєння інформації, наприклад, менше часу та зусиль витрачається на читання реферату наукової роботи, ніж її повного викладу;

- вимоги жанру твору, адже певні жанри виступають первинними стислими текстами: анекдоти, усмішки, афоризми і т. д.;

- певна інтенція творця СТ: привернення уваги споживача, вбачання особливої естетики у стислості повідомлення, створення стилістичного ефекту;

- відповідь на запити споживачів, які прагнуть швидко отримувати інформацію, читаючи короткі лаконічні тексти.

Отже, основні лінгвістичні характеристики стислого тексту як мовного явища зумовлені метою, причинами його створення та умовами функціонування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валгина Н.С. Теория текста / Н.С. Валгина. – М.: Логос, 2003. – 280 с.
2. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / И.Р. Гальперин. – М.: Наука, 1981. – 139 с.
3. Панченко Е. И. Лингвистика сжатого текста (на материале современного русского языка): дис...д-ра филол. наук: 10.02.02 / Е. И. Панченко. – Днепропетровск: ДГУ, 1998. – 380 с.
4. Радзівєвська Т.В. Текст як засіб комунікації / Т.В. Радзівєвська. – К.: Ін-т укр. мови АН України, 1993. – 194 с.

КОРЕЙСЬКА ДИТЯЧА ЛІТЕРАТУРА РОЗДІЛЕНОЇ КОРЕЇ

Могилко Ю.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Історичні події 1945 року, які передували розділенню Кореї, суттєво вплинули на формування світогляду корейських письменників, писавших книги для дітей. 10 травня 1945 року відбулися вибори на Півдні, на яких перемогла фракція Лі Синмана, а 15 серпня того ж року було проголошено Республіку Корея, президентом якої став Лі Синман. У відповідь на цей акт розколу на Півночі було проведено вибори 25 серпня 1945 року, і 9 вересня проголошено

КНДР, яку очолив Кім Ільсон (김일성) (в минулому –командир визвольного загону, який діяв на кордоні Китаю та СРСР). У 1949 році на кордоні КНДР і Республіки Корея вже відбувалися перестрілки. Кім Ільсон домогся схвалення намірів щодо походу на Південь, і Корейська війна (한국전쟁) почалася. Перехід армії КНДР через 38 паралель 25 червня 1953 року викликав занепокоєння у світі. 27 липня 1953 року представники ООН, КНДР і китайських добровольців підписали мирну угоду, а Лі Синман відмовився брати участь у переговорному процесі. тому й досі Північ і Південь формально перебувають у стані війни –стані тимчасового припинення вогню.

Корейські письменники бачили Корейську війну, як “тотальну війну”, іншими словами, війну між націями, розмежування ніж солдатами та цивільними. Суспільна роль письменництва в таких обставинах була надзвичайно важливою.

Література, яка написана під час корейської війни, має специфічну “функцію”, що полягала в підтримці високого бойового духу солдатів і цивільних осіб. Для створення такого ефекту на читачів письменник намагався викликати ненависть до ворога.

У багатьох оповіданнях того періоду порівнюються північнокорейські політики або офіцери і звичайні північнокорейські громадяни. 김송 “Живий Назавжди” (영원히 사는 것, 1952) і 최상덕 “Корова, що перетинає 38-у паралель” (소가 넘은 38 선, 1952) –це лише два приклади, такого рівня. В своїх оповіданнях автори наголошують, що північнокорейські політики і офіцери відмовилися від права бути частиною корейської нації, через дотримання комуністичної ідеології. У той же час середньостатистичний північнокорейський громадянин є жертвою влади і розглядається як обдурений раб.

У романі 김송, наприклад, ця різниця стає зрозумілою завдяки герою на ім'я 추몽일, який є офіцером північнокорейської армії. Його злочини полягають у згвалтуванні нареченої героя, а також у намаганні створити п'яту колону¹ в межах території Південної Кореї. Коли герой 형철 зустрічає захопленого північнокорейського солдата, то він розуміє, з якими труднощами стикається звичайний північнокореець.

Офіцери і політики, що з'являються в історії 김송 в Північній Кореї, як правило, зображуються як жорстокі, вбивці і позбавляли людських чеснот. Їх найчастіше за все змальовують істотами, які мають негативні конотації, такі як

---

¹ П'ята колона –люди, чії дії викликають тривогу у країні, а їхні зв'язки із закордоном залишаються таємницею для широкого загалу: диверсанти, саботажники, внутрішні вороги. Діяльність п'ятої колони поділяють на два періоди: мирний та воєнний час. П'яту колону поділяють на: воєнну п'яту колону, що діє безпосередньо під час агресії; політичну п'яту колону, яка використовується ворогом безперервно

чорти, вовки і паразити. Для читача, одразу стає ясно, які конотаційні² пари “добро-зло”. Читач з перших рядків такого твору відчуває зневагу та огиду до “біологічно” прописаних, навіть в зовнішньому вигляді, персонажів. 추몽일, тому, описується як : “обличчя дикуна, а його голос подібний до вою кровососних вампірів з пекла”. Протягом усього роману, північнокорейці систематично показані в поганому світлі і заперечують будь-які людські якості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром’яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К.: ВЦ “Академія”, 2007. – 752 с.
2. Теория литературы. / Волков И.Ф. – М., “Просвещение”, 1995. –256 с.
3. Теория литературы. Учеб.пособие для филолог. специальностей ун-тов и пед. ин-тов. / Гуляев Н. А. – М., ”Выш. Школа“, 1977. – 278 с.
4. Теория литературы / В. Е. Хализев. – М., “Высшая школа”, 1999. – 110 с.
5. Теория литературы / Г. Н. Поспелов. – М., “Высшая школа”, 1978. – 351с.
6. A Child Who Delivers a Letter/ Han Yoon-sop; Illustrator: BaikDae-seoungPrunsoop Publishing Co., Ltd.2011, – 170 p.
7. A Special Gift from Mommy/Han Taehee, Woongjin Think Big Co., Ltd.2009,.– 32 p.
8. A Twisted Hair Band/ Lee Hyun-young, Sakyedul Publishing Ltd.2008, – 32 p.
An Upside-down World/ Ahn Sung-hoon; Illustrator: Heo GooWoongjinThinkBig Co., Ltd.2013, – 119 p.

СПВІДНОШЕННЯ ЧАСТИНОМОВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СЛІВ КАТЕГОРІЇ СТАНУ З ТИПОМ РЕЧЕНЬ В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Мудринич С.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Речення, як одиниця мови, за допомогою якої здійснюється мовне спілкування, повинне, з одного боку, відбивати все різноманіття можливих, постійно мінливих позамовних ситуацій, а з іншого боку – через узагальнюючий характер структурних схем і семантичних конфігурацій упорядковувати подання про них. Лише при задоволенні цих вимог мова може ефективно функціонувати як засіб спілкування й засіб мислення людини. Природно очікувати, що член речення як конститuent речення не може бути

---

² Конотація – додаткове до основного, денотативного, значення знака, що містить інформацію про експресивну силу та оцінку вартість даного знака, а також емоції та волевиявлення, що супроводжують його використання. Термін конотація виник ще у схоластичній логіці. З XVII століття він став вживатись у мовознавстві, а з кінця XIX століття набув сучасного значення. Здебільшого термін конотація вживають щодо лексико-семантичних значень мовних та мовленнєвих одиниць. Конотативними вважаються значення слів із пестливо зменшувальною (демінутивною) та згрубіло-збільшувальною (аугментативною) семантикою: хлопчик, матуся, зелененький, питоньки, ручище тощо. Такі слова вживаються і для передачі емоційного настрою мовця, і для вираження ним своєї оцінки предмета, явища, якості чи дії, про які йдеться.

байдужим до цих вимог, а навпаки, повинен забезпечувати їхнє виконання [2, с. 12].

Особливістю англійського безособового речення є його синтаксична двоскладність (наявність підмета *it*) при семантичній односкладності. Вважається, що визначальним у становленні цього семантично-структурного типу речення була характерна для англійської мови тенденція до фіксованого порядку слів. Безперечним можна вважати й те, що формування бінарної моделі у реченні цього типу сприяло стабілізації саме такого порядку слів в англійському реченні. *It* безособових реченнях не має лексичного значення, воно виконує в реченні лише граматичну функцію формального підмета і не перекладається українською мовою. У. Чейф називає речення типу *It is raining* амбієнтнимий стверджує, що дієслово тут представлено у якості всеохоплюючого елемента, що припускає події безвідносно до предмету оточення [3, с. 137]. О. Єсперсен висловив точку зору, згідно якої займенник *it* надає деякий абстрактний зміст типу загальної атмосфери, що сприяє сприйняттю ситуації. Згідно О. Єсперсену, *it* виражає “conceptual neuter” – понятійний середній рід [4, с. 67].

Співвіднесемо частиномовний потенціал слів категорії стану в англійській мові з типом речень:

1. Лексемам цього розряду, які передаються дієсловами-зв'язками, що створюють складений іменний присудок, напр.: *It is cold. It is dangerous* позначають стан природи і довкілля або перехід з одного стану в іншій, напр.: *It got cold*, відповідають безособові речення які складаються з формального підмета *it* та складеного іменного присудка, що виражається дієсловом-зв'язкою і предикативом, який може бути прикметником або іменником, напр.: “*Yes, it's been rather warm today*” (A. Cronin).

2. Лексеми, що не мають омонімів: *alike, alive, afloat* з якими вживаються двоскладні речення з складеним іменним присудком, який складається з дієслова-зв'язки і предикативного прикметника, напр.: *Her gift was too aware at once* (D. Cusack).

3. Лексеми цього розряду представлені складним присудком *to be + Past Participle* з яким вживаються двоскладні речення з дієсловом у пасивній формі з або без прийменника, напр.: *Mary was fully aware of the event in which Anthony was held* (G. Gordon)

4. Лексеми, які утворюються за допомогою модальних дієслів *can, may, might* та інш. і дієслова, яке не може вживатися у формі Continuous (non-Continuous verb), напр.: *can understand, might know, may feel*. З цією групою слів категорії стану вживаються двоскладні речення головний член яких виражений складеним дієслівним модальним присудком, який складається з модального дієслова та інфінітиву дієслів, які не вживаються у формі Continuous. І.В. Жигadlo, І.П. Іванова, Л.Л. Іофік розрізняють декілька видів складеного дієслівного модального присудка, які відрізняються між собою по оформленню та модальному значенню службової частини [1, с. 28].

5. Лексеми цієї групи – дієприкметники II (Participle II), які виражають стан, як наслідок дії самого суб'єкта, а також стан особи, які вони набули внаслідок дії зовнішніх факторів, напр.: *writtenplan, closedeyes, brokensurface*. При реалізації значення стану у визначеному контексті, у двоскладних реченнях, дієприкметники II виконують функцію означення, напр.: *Wit ha drawnface she stared at her son (G.Gordon)*.

6. До цього розряду відносяться такі дієслова стану, що не мають форми Present Continuous: *to love, to know*. Вони вживаються у двоскладних реченнях головний член яких виражений дієсловами, що не мають форми Present Continuous, напр.: *“You dislike me from the first moment I come here.” (W.S. Maugham)*,

7. Групу іменників складають лексичні одиниці, які мають значення стану поряд з їхнім основним значенням, виражають фізичний стан людини: *rest (спокій), fit (здоровий)*; суспільний стан або діяльність людини: *bond, watch*; психічний стан людини: *fear, puzzle*. Слова цієї групи співвідносяться з безособовими та особовими реченнями, предикативом у яких є іменник, напр.: *It was getting daylight outside (G.Gordon)*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жигadlo И.В., Иванова И.П., Иофик Л.Л. Современный английский язык / И.В. Жигadlo // М.: И.Л. – И.П. Иванова, Л.Л. Иофик. – 1956. – 354 с.
2. Жлуктенко Ю.О. Порівняльна грамати́ка української та англійської мови / Ю.О. Жлуктєчко. – К.: Рад. шк., 1960. – 157 с.
3. Chafe W. L. Meaning and the structure of language. – Chicago and London: The University of Chicago Press, 1970
4. Jespersen O. Essentials of English Grammar. – London, 1933.

АНТРОПОЦЕНТРИЧНІ ТЕНДЕНЦІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ КОМУНІКАТИВНИХ ІНТЕНЦІЙ АВТОРА (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНИХ ХУДОЖНІХ ІСПАНОМОВНИХ ТЕКСТІВ)

Наваренко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідники неодноразово звертались у свої розвідках до теми авторської інтенції в текстах різних жанрів (Р. Барт, М.М. Бахтін, В. Дейк). Перш за все їх цікавить явище інтерпретування об'єктивної дійсності залежно від авторських інтенцій, відображеної в межах відповідного тексту, адже будь-який текст спрямований на активного реципієнта та передбачає відповідну реакцію.

Кожен текст розглядається як особливий простір, у якому реальна дійсність кодифікується та модифікується мовою, перетворюючись на складні образи, тим самим репрезентуючи концептуальну систему автора та його індивідуальний стиль. Тобто метафоричність мовлення автора передбачає використання не лише певних стилістичних засобів, але й увесь процес семантичної організації цілого тексту з урахуванням особливостей концептуальної авторської системи. Будь-який текст є посланням автора своєму

потенційному читачеві, тому завдання реципієнта полягає в адекватному сприйнятті інформації тексту та його відповідної інтерпретації, які пов'язані з виявленням прихованої мети автора (О. О. Заболотська).

Авторські інтенції в художньому тексті пов'язані з метою автора, його авторською позицією та зі застосуванням ним прагматичних стратегій і процедур. Відбір мовних одиниць, що відповідають ситуації спілкування та сприяють реалізації у мовленні автора поставленої мети – це той фактор, який обумовлює авторська інтенція. Тому дуже важливим є сформулювати вміння свідомо підходити до тексту як до цілого, розглядати його у єдності форми та змісту, аналізувати весь набір мовних засобів для передачі інтенції автора.

У художньому тексті інтенція визначає свідомий вибір засобів впливу на читача. Вибір же мовних засобів суворо регламентується об'єктивними нормами побудови тексту, що знаходяться у прямій залежності від його типу. У основних положеннях теорії комунікації зазначається, що дієвість тексту регламентується не тільки наявністю суджень про дійсність, але й певним комунікативним завданням: репрезентувати авторську інтенцію.

У формуванні та передачі авторської інтенції беруть участь одиниці різних рівнів мови. Виразність мовлення оформлюється не лише влучно дібраними словами й виразами, але й особливим стилістичним оформленням на всіх рівнях мови. Будь-яка зміна усталеного порядку може розглядатися як мовленнєва модифікація, де можуть утворюватися додаткові виражальні можливості, що безпосередньо впливають як на експресивність та емоційність усього висловлювання, так і на його семантику. Такі зміни зазвичай творяться в конкретному контексті з певною авторською інтенцією.

Мовленнєва поведінка індивіда є завжди інтенціонально спрямованою і має безпосередній вплив на адресата. Враховуючи те, що текст є продуктом мисленнєвих процесів його авторів, він може містити одну або більше інтенцій різної спрямованості (донесення інформації, вплив на свідомість реципієнта, звертання до його чуттєвого стану тощо). На думку Н.І. Формановської, “мовленнєва інтенція – це намір виконати дію за допомогою такого інструменту, як мова – мовлення, тобто здійснити мовленнєву дію в комунікативній діяльності, взаємодії з партнером”.

Методика дослідження авторської інтенції сучасних художніх іспаномовних текстів ґрунтується на загальних принципах наукових досліджень у сфері філології – **об'єктивності й історизму** (враховується контекст історичної доби, напр., твори *Mapio Vargas Льоса* “¿*Quiéntató a Palomino Molero?*”, “*Laciudadylosperrros*”, “*Laguerradelfindelmundo*”, де автор гостро висвітлює проблеми державного становища країн Латинської Америки у ХХ ст., передає дух епохи боротьби за становлення національних республік), **антропоцентризму** (соціальні, вікові, психологічні чинники дослідження – натуралістично змальовано атмосферу жорстокості та насильства “*Loscachorros*”, ірраціональність людської поведінки, вміння людини долати життєві перешкоди й знаходити сили на відродження, пошуки самим автором відповідей на соціальні проблеми сьогодення “*Elhablador*”, “*Lahistoriade*

Mayta”), а також **культурологічний чинник** (символізм кольору “*Lacasaverde*”, архетипи “мильних опер”, дотепний народний гумор “*Latía Juliayelescribidor*”). Для визначення смислового складу тексту використовується метод **контекстного аналізу** як один із найпродуктивніших методів розкриття семантики слів; **функціональний метод**, що зумовлює вивчення прагматичного потенціалу мовних одиниць у реалізації функції тексту; **дистрибутивний аналіз** дозволяє визначити ресурси мовних одиниць у контексті творення образних моделей; **компонентний аналіз** характеризує основні моделі мовленнєвої поведінки автора.

Таким чином, методологічною основою дослідження парадигми інтенцій автора усучасних іспаномовних художніх текстах є положення про зв'язок і взаємодію явищ світу, розуміння мови як складної знакової системи, а також взаємодія мови й мислення, з акцентуванням на функціонуванні слова в специфічних текстових репрезентаціях.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Проблемы речевых жанров / М. М.Бахтин // Собрание сочинений: в 7 т. – М.: Русские словари, 1997. – Т.5. – С. 159 – 206.
2. Дейк Т. В. Вопросы прагматики текста / Т. Ванн Дейк // Новое в зарубежной лингвистике. Лингвистика текста. – М.: Прогресс, 1978. – Вып. 8. – С. 259–336.
3. Заболотська О. О. Роль авторської інтенції у формуванні текстових художніх концептів / О. О Заболотська // Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. – Луганськ: Вид-во ЛНУ ім. Тараса Шевченка, 2014. – № 6(1). – С. 171–180.
4. Формановская Н. И. Эмоции, чувства, интенции, экспрессия в языковом выражении / Н.И. Формановская // Эмоции в языке и речи. – М.: Издательство РГТУ, 2005. – С. 106 – 116.

СУФФИКСЫ СУБЪЕКТИВНОЙ ОЦЕНКИ ИМЕН СУЩЕСТВИТЕЛЬНЫХ В АЛГОРИТМАХ

Надточий Е.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

В настоящее время семантика эмоционально-экспрессивных суффиксов и сфера их употребления требует более пристального внимания. Это обусловлено тем, что выбор того или иного аффикса имени существительного и, в частности, личного имени напрямую связан с социальной и культурной сферой жизни общества.

Семантическая структура антропонима помимо лексического компонента включает в себя также этнографический, исторический культурологический компонент. Русская антропонимия характеризуется наличием в ней большого количества формообразующих средств, разнообразностью форм субъективной оценки и обилием эмоциональных оттенков в данных формах. Слова с уменьшительно-ласкательными суффиксами используются для передачи

разнообразных эмоций, выражения отношения к предмету, оценки его, при этом сохраняя свое собственное уменьшительное.

Таким образом, уменьшительные суффиксы, становясь носителями эмоций и оценок, превращаются в эмоционально-оценочные суффиксы субъективной оценки. В именах собственных суффиксы субъективной оценки приобретают эмоционально-оценочный характер, эмоциональная оценка в данных формах выступает на первый план и становится преобладающей. Суффиксы субъективной оценки не служат для создания новых слов, они лишь привносят эмоционально-модальный оттенок, видоизменяя структуру слова, и предназначены для выражения личного отношения субъекта к называемому лицу. В антропонимии особое место занимают категории уменьшительности и ласкательности при назывании человека.

Разнообразные ласкательные суффиксы могут прибавляться как к полным, так и к усеченным основам: Екатерина – Катюшка, Катенька, Иван – Иванушка, Ивашка. Использование данных суффиксов позволяет выразить уважительное отношение к окружающим, такт, симпатию, доброту и любовь. Ласкательные имена, как правило, передают отношения ласки, теплоты, симпатии, любви, дружбы. Для их образования используются суффиксы -очк- (-ечк-), -оньк- (-еньк-), -оушк-, реже -утк- (Верочка, Юлечка, Коленька, Мишутка и др. В произведениях 19 в. можно встретить написание собственных имен с суффиксом -ичк-: Соничка, Феничка и др. В современных произведениях такое написание неприемлемо. Производные формы имен своей стилистической окраской и сферой употребления существенно отличаются от полной формы. Уменьшительные имена, как правило, не употребляются в официальном общении, так как имеют стилистическую окраску и несут эмоционально-оценочную нагрузку. Уменьшительные и ласкательные имена служат для выражения большого количества эмоциональных оттенков, что обусловлено наличием широкого спектра кратких форм и суффиксов. Выбор уменьшительной формы может быть обусловлен и ситуативным настроением говорящего, а также тем особым отношением, которое ему важно выразить именно в этот момент по отношению к адресату. Находясь в определенных отношениях с адресатом и называя его Евгений, Женя, Женечка, Женька, Жека, Геня, говорящий стремится передать все оттенки возникшего между собеседниками чувства (ласкательность, теплоту, близость, симпатию, любовь и дружбу) и все перемены в отношениях между ними, что является одной из характерных черт культуры речи. Так Мария остается Машенькой для своих родных и близких на протяжении всей своей жизни.

Для многих имен, в особенности для тех, у которых основа краткой формы заканчивается на твердый согласный, для образования ласкательных форм наиболее распространено использование суффикса -очк-: Людочка, Юрочка, Любочка и др. Основное значение данного суффикса уменьшительно-ласкательное, передает теплые чувства, испытываемые к адресату. Суффикс -еньк- во многих формах русских имен играет ту же структурную и функциональную роль, что и суффикс -очк-: Мишенька, Коленька и др.

Поэтому имена на -очка- и на -енька- относят к одному прагматическому уровню .

Многообразие эмоциональных оттенков, придаваемых многочисленными суффиксами субъективной оценки различных разрядов имен существительных, и их рассмотрение с точки зрения не только культуры речи, но и орфографии представляет большой интерес.

Ниже приведен пример алгоритма написания имен существительных с суффиксами субъективной оценки -ичк-, -ечк-, который объяснит орфографию таких слов, как Ванечка, Юлечка, Зочка, блюдечко, окошечко, пуговичка, умничка, лестничка, сахарничка и др.

Правописание суффиксов существительных -ичк - и -ечк

АЛГОРИТМ

Определить, образованы ли слова от существительных
с суффиксом -ИЦ-

Да
Написать -ИЧК-

Нет
Написать -ЕЧК-

ХОЛІЗМ У ВИВЧЕННІ МОВНИХ ЯВИЩ

Наумович Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Епістемологічна нерівновага між актуальними питаннями у мовознавстві та відповідями на них знаменує розширення емпіричної бази лінгвістичних досліджень завдяки різноплановим зв'язкам із суспільством, мисленням, природничими науками, філософією та залученню інших підходів, які закономірно заступають попередні, уможливають якнайповніше розкриття сутності мовних явищ, експлікують чинники тих чи інших мовних змін. Необхідність аналізу накопичених у мовознавстві проблем від їх генези крізь різні рівні абстракції до вищих ступенів синтезу та структуризації знання, результати якого відповідали б загальноприйнятим науковим критеріям, спричиняє перегляд наявних тапошук нових підходів. З огляду на міждисциплінарну спрямованість наукового знання, необхідним є залучення здобутків та методологічного апарату суміжних наук до розв'язання мовознавчих проблем.

Одним з підходів, в основі якого лежить відмова від традиційного раціоналізму, редуccionізму та класичних світоглядних парадигм минулих століть, є концепція цілісності, яка знаменує сучасний етап розвитку наукових теорій, оскільки відмовляється від класичних онтологічних принципів, відповідно до яких реальність постає мозаїкою/арабескою з атомів або інших одиниць, опосередкованих системою бінарних опозицій “суб’єкт-об’єкт”, “необхідне-випадкове” тощо.

Поштовхом до застосування холистичного підходу стало розширення смислового потенціалу буття людини, рамок культурного бачення світу,

усвідомлення єдності та цілісності природи, зміна рефлексій щодо потенційних можливостей людини, яка з периферії пасивного спостерігача переміщується в центр пізнавального процесу. Головним постулатом холістичного підходу є, перш за все, всеохопний погляд на досліджуваний об'єкт, з усіма деталями та аспектами одночасно [4]. Таким чином, за допомогою холістичного підходу стає можливим окреслення чітких кордонів досліджуваного явища, яке, постаючи ізольовано, символізує всесвіт як його зменшена копія. За цього підходу цінність деталі як такої є несуттєвою, її важливість можна оцінити лише з огляду на вплив, який вона чинить на весь об'єкт та його характеристики у глобальному розумінні.

Промовистою є думка відомого філософа А.Г. Маслоу, який стверджував, що атомістичний спосіб мислення є “м'якою формою психопатології”, “синдромом когнітивної незрілості” [1, с. 27], у той час як застосування холістичного підходу “озброює” дослідників низкою переваг, серед яких, безперечно, повнота розгляду об'єкта, аналіз об'єкта з урахуванням усіх можливих аспектів дослідження, достатня увага до деталей у їх багатогранних зв'язках між собою та відносно самого об'єкта в цілому.

Окрім вищезгаданих, холізм постає досить поширеним експланаторним принципом і в ряді інших наук, зокрема психології, оскільки мерологічний підхід виявився не дуже продуктивним у дослідженні мотивації людської поведінки, психіки, яка “опиралася” спробам описати її лише як сукупність наявних конститuentів, про що переконливо свідчила низка практичних експериментів. Беручи до уваги загальновідомий факт, який полягає у нерозривному зв'язку між розумовими процесами та мовною діяльністю, припускаємо, що методологія дослідження психічних процесів у ракурсі холістичного підходу є прийнятною в аналізі мовних явищ, а в ХХ столітті стає одним із нових підходів щодо якомога об'єктивнішого та якнайповнішого їх вивчення. Певною мірою своє бачення застосування холістичного підходу в мові вніс американський філософ Д. Девідсон, який, хоча і стверджував, що розуміння окремого речення дедукується із множинності аксіом, пов'язаних зі словами та синтаксичними конструкціями у складі певного речення, тобто є сумарним значенням окремих мовних одиниць, все ж дійшов висновку, що неможливо чітко визначити, в чому полягає розуміння комунікантом окремого слова або речення. Тому закономірним є розуміння мови цілісно [6, с. 120].

Загальна концепція холізму мовного значення досить детально сформульована британським філософом К. Пікоком на основі праць Д. Девідсона та М. Дамміта, згідно з якою значення виразу істотною мірою залежить від відношень до інших виразів у мові, випадків їх вживання та зв'язків з екстралінгвальними мовнимичинниками [5]. Аналіз значення мовних знаків відбувається, однак, двома різними шляхами. У першому випадку йдеться про імпліцитну інтерпретацію мовних знаків, необхідною умовою якої є залучення позамовної дійсності, знань самого мовця та інтерпретації мовного середовища, у якому вживається аналізований вираз. Наступний шлях, так

званий глобальний холізм, передбачає ґрунтовний збір та аналіз речень, до складу яких входить досліджуваний вираз або мовна одиниця.

Отже, холізм є прикладом вдалої інтеграції загальнофілософського підходу у площину багатьохгуманітарних дисциплін–психології, історії і, звичайно, лінгвістики.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маслоу А. Г. Мотивация и личность / Абрагам Гарольд Маслоу ; [пер.с англ. А. М. Татлыбаева] – СПб. : Евразия, 1999. – 478 с.
2. Найдьонов О. Г. Холістичний підхід до цивілізаційних систем / О. Г. Найдьонов // Наука в інформаційному просторі : матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф., 29–30 верес. 2011 р. – Дніпропетровськ : Видавець Біла К.О., 2011. –С. 45–49.
3. Пасмор Дж. Современные философы / Джон Пасмор ; [пер. с англ. Л. Б. Макеевой] – М. : Идея-Пресс, 2002. – 192 с.
4. Современный холизм : Тематический сборник научных трудов ; [коллектив авторов под руководством доктора философских наук В. И. Штанько] – Харьков : ХТУРЭ, 1994. – 300 с.
5. A Companion to the Philosophy of Language / ed. by Bob Hale and Crispin Wright. Oxford [England] ; Malden, Mass. : Blackwell Pub., 1997. – 721 p.
6. Davidson D. Inquiries into Truth and Interpretation / Donald Davidson. – Oxford : Clarendon Press, 1984. – 292 p.

ГАРМОНІЗУЮЧА ФУНКЦІЯ СОМАТИКОНУ ЕМОЦІЙНОГО РЕАГУВАННЯ ПЕРСОНАЖА

Нетребіна С.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Прагматика соматикону емоційного реагування персонажа – як площини художнього дискурсу, що формується одним або декількома невербальними модулями, номінативні засоби яких сукупно утворюють емотивно маркований номінативний простір зворотної реакції персонажа на комунікативний вербальний або невербальний стимул – відрізняється спрямованістю на досягнення гармонізації або дисгармонізації комунікативної взаємодії [2]. Номінації соматикону емоційного реагування в сучасному англomовному художньому дискурсі виконують важливу роль у здійсненні дискурсивного менеджменту мовленнєвої взаємодії, тобто приймають на себе функцію управління емоційним кліматом спілкування, впливом на вияв емоцій співрозмовника тощо. Аналізуючи значний прагматичний потенціал соматикону емоційного реагування ми не можемо не згадати про те, що він виконує *гармонізуючу функцію* [3]. Ця функція визначає стратегії й тактики гармонізації (або дисгармонізації) взаємин учасників комунікації та сприяє їх узгодженості (або напруженості).

“And it hurts so much when you’re not around”. He touched his forehead to hers. “What if I stay?” “It scares me to be so exposed”, she whispered [5, p. 41].

Дотик, спрямований один до одного (*He touched his forehead to hers*), виконує гармонізуючу функцію, мета якої – відновити емоційну рівновагу, зняти напруженість.

Поняття гармонізації дискурсу безпосередньо пов'язане з типами комунікативних особистостей персонажів. Так, гармонійною можна назвати поведінку особистості асертивного типу, для якої характерний конструктивний, співробітницький, партнерський формат спілкування [4, с. 142], персонажі налаштовуються один на одного. У комунікативному плані гармонізація дискурсу передбачає уникнення відкритого тиску комунікантами один на одного, комунікативна асертивна особистість при цьому послідовна, комфортна і ввічлива. Персонажі можуть обмінюватися компліментами, налаштовуючись на встановлення гармонійного контакту через схвальний погляд (*The frank appreciation in his ridiculously blue eyes echoed the sentiment*) і жест кивання головою (*inclined her head in acknowledgement*).

“You look beautiful”, he said when the waiter left. The frank appreciation in his ridiculously blue eyes echoed the sentiment. “Thank you”. She inclined her head in acknowledgement. “You look pretty good yourself” [7, p. 9].

Для гармонійної асертивної поведінки характерна емоційна релевантність, контроль над експресією, емпатія [1].

“To be completely clear, are we talking about a date here?”

“Yes”. One word, but it managed to sound strangled.

He leaned back his chair, feeling in control. He laughed. “Okay, it’s a date. I’ll meet you there” [7, p. 9].

Гармонізація комунікації може відбуватися і на рівні емоційного опанування своїх емоцій і невербальних реакцій одним із комунікантів, який отримав стимулюючий вербальний та невербальний сигнал. Таку гармонізацію ми хотіли б назвати внутрішньою (*He leaned back his chair, feeling in control. He laughed.*).

При міжособистісному спілкуванні асертивна особистість контактна, здатна до вирівнювання соціальних ролей, гармонійна. Соматикон емоційного реагування може бути вираженням через голос *“voice asked pleasantly”, “she tried to keep her voice normal”, “There was only a brief pause, and a small”, “Anne Spencer asked softly”*.

“Yes?” a voice asked pleasantly.

“Anne?” Hiroko said as the phone trembled in her hand, and she tried to keep her voice normal, as she held Toyo with her other hand.

“Who is this?” “Hiroko,” she said simply. There was only a brief pause, and a small gasp. “Where are you? I’ll help you, Hiroko.” Anne Spencer asked softly [6, p. 459].

Типи комунікативних стилів, що включають невербальні емоційні дії людини, можна описати як поведінку, спрямовану на гармонізацію або дисгармонізацію комунікативної взаємодії через дотримання або недотримання асертивного стилю ведення дискурсу. Таким чином, ідеальною умовою для гармонізації міжособистісних стосунків є наявність клімату підтримки, який,

власне, і сприяє досягненню гармонізації. У такому разі невербальні емоційні дії одного учасника мовленнєвої взаємодії узгоджуються з невербальними емоційними діями іншого, що дозволяє реалізувати стратегію підтримання рівноваги або конвергенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Козяревич Л.В. Вербальні й невербальні засоби емпатизації діалогічного дискурсу (на матеріалі англомовної прози ХХ ст.) : дис. ... кандидата філол. наук : 10. 02. 04 / Козяревич Ліана Василівна. – К., 2006. – 191 с.
2. Нетребіна С.П. Соматикон емоційного реагування персонажа в англомовному художньому дискурсі : автореф. дис ... канд. філол. наук: 10.02.04 / Світлана Павлівна Нетребіна . – К., 2016 . – 20 с.
3. Поліщук О.Л. Номінативно-комунікативний аспект позначення проксемних дій у сучасному англомовному дискурсі (на матеріалі художньої прози другої половини ХХ століття) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / О. Л. Поліщук. – К., 2012. – 22 с.
4. Серякова И.И. Невербальный знак коммуникации в англоязычных дискурсивных практиках : [монография] / Ирина Ивановна Серякова. – К. : Изд. центр КНЛУ, 2012. — 280 с.
5. Schield C. Her secret millionaire / Cat Schield. – Los Gatos : Smashwords, 2011. – 44 p.
6. Steel D. Silent Honor / Danielle Steel. – New York : Bantam Doubleday Dell Publishing Group, Inc., 1996. – 405 p.
7. Wilson N. Needing Nita / Norah Wilson. – Los Gatos : Smashwords, 2010. – 50 p.

ВИКОРИСТАННЯ СЛОВНИКА-МІНІМУМА У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Ніщик Р.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Словник – це сукупність слів, пов’язаних зі сферою їх використання. Довідкова книга, збірка слів, що знаходяться в алфавітному порядку з поясненнями, тлумаченнями або з перекладом на іншу мову [1, с. 279].

Окрім великих словників іноземних слів існують словники стислі (мінімуми). Стислими (словниками-мінімумами) є словники для тих, хто навчається. При їх укладанні відбувається ретельний відбір слів, що потребують опису: це та іноземна лексика, з якою студент зустрічається в мовленнєвій практиці [1, с. 278]. Прикладом такого словника-мінімуму може служити Essential Vocabulary for Second Year Students of the Oriental Studies Faculty KNLU, 2016 [2].

Відповідно до своєї структури, він складається з: нумерації лексичної одиниці (ЛО), яка може бути не лише словом, але й сталим словосполученням і навіть так званим “готовим реченням” [3, с. 216]; самої ЛО; частини мови, до

якої належить ЛО; транскрипції ЛО; прикладу вживання ЛО в реченні; визначання/ тлумачення ЛО англійською мовою; перекладу/ тлумачення (у випадку відсутності точного відповідника в українській мові: *sibling* – *рідний брат або рідна сестра*) ЛО рідною мовою. За наявності британського і американського варіантів ЛО або її вимови подаються обидва варіанта із приміткою (*BrE*) для британського та (*AE*) для американського.

1. syllabus , <i>n</i> /'sɪləbəs/ (<i>BrE</i>) = curriculum , <i>n</i> /kə'ɪrkjʊləm/ (<i>AE</i>) <i>Languages are an essential part of the school curriculum.</i>	the subjects that are taught by a school, college etc, or the things that are studied in a particular subject	курс навчання; навчальний план; навчальна програма
---	---	--

Подібні словники-мінімуми виступають основою для процесу формування англомовної/ іншомовної лексичної компетентності – здатності людини до коректного оформлення своїх висловлювань і розуміння мовлення інших, яка базується на складній і динамічній взаємодії відповідних навичок, знань і лексичної усвідомленості [3, с. 215].

Всі складові подібних словників-мінімумів можна використовувати як такий собі “конструктор” вправ на засвоєння нових ЛО. Візьмемо, наприклад, речення, що демонструють зразок вживання ЛО. Наведені в словнику-мінімуму приклади речень є основою для не комунікативної рецептивно-репродуктивної вправи на заповнення пропусків у реченнях списком ЛО, що вивчаються.

Task: Fill in the gaps with one of the following words/ expressions:

gone off; bland

1. *Her dinner tasted ..... and insipid, like warmed cardboard.*
2. *This bacon smells a bit funny – do you think it's .....?*

Поряд з тим, інформацію зі словника-мінімуму можна використовувати для вправ на набуття знань про сполучувальну цінність слова:

Task: Match the transcription with its word/ expression.

1. /dəʊ/ – a) *dough*.

Task: Match the transcription of the word/ expression with its definition.

1. /dəʊ/ – a) *a thick, malleable mixture of flour and liquid, used for baking into bread or pastry.*

Task: Match the transcription of the word/ expression with its translation.

1. /dəʊ/ – a) *місто (зусте).*

Task: Match the word/ expression with its definition.

1. *batter* – a) *a semi-liquid mixture of flour, egg, and milk or water, used for making pancakes or for coating food before frying.*

Task: Match the word/ expression with its translation.

1. *batter* – a) *бездріжджове, рідке місто.*

Можна запропонувати студентам підібрати зі списку виучуваних ЛО синоніми/ антоніми до окремої ЛО

Task: Name as many synonyms to the following word/ expression as possible:
beat – *scramble, stir, whip, whisk.*

Task: Name as many antonyms to the following word/ expression as possible:
passanexam – *failanexam, dobadlyinanexam, flunkanexam, resitanexam, retakeanexam.* Це зразки вправна оволодіння знаннями про відносну цінність слова [3, с. 228].

Прикладами вправ для набуття знань про семантику ЛО можуть бути наступні:

- називання усіх видових понять до певного родового поняття

Task: Name all the possible collocations to the following word/ expression:
Kitchenutensils – *spatula, colander, ladle, rollingpin.*

- вибір з ряду слів того слова, що (не)відповідає певній темі

Task: Find the odd word/ expression:
wornout, sapless, energetic, exhausted, feelingmoredeadthanalive.

Отже, словники-мінімуми є важливою опорою для викладача під час укладання вправ на формування іншомовної лексичної компетентності у студентів. Водночас, словники-мінімуми допомагають студентам долати труднощі засвоєння ЛО, демонструють приклади вживання ЛО у реченні, дефініцію/ тлумачення ЛО, переклад/ тлумачення ЛО і транскрипцію ЛО.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э. Г. Азимов, А. Н. Щукин – М.: ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Essential Vocabulary for Second Year Students of the Oriental Studies Faculty KNLU: Англійська мова. Словник-мінімум для студентів другого курсу факультету сходознавства / Н.А. Бурка, Р.О. Ніщик, Т. В. Тищенко, М. Б. Щербина – К.: 2017. – 183 с.
3. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика : [Підручник для студентів класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

ТИПИ КОМПОЗИТИВ У АРАБСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРНІЙ МОВІ

Образцова Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Словотвірний засіб арабської літературної мови, за допомогою якого поєднуються усічені слова, відомий під терміном *تحنل* (нахт), який був введений Аль-Халілем ібн Ахмедом. Внаслідок цього процесу утворюється нова лексична одиниця (комполит), яка містить усічені первинні слова.

Іншим, але дуже близьким до основокладання, видом словотвору можна вважати формальне синтаксичне прилягання *بيكرتلا* (таркіб). Єгипетський філолог Махмуд Ф. Хігазі стверджує, що різниця між основокладанням (нахт) та звичайним словоскладанням (таркіб) полягає у тому, що в першому випадку

в процесі словотвору втрачаються деякі літери (приголосні або голосні), тоді як у другому випадку всі вони зберігаються.

Відмінність цих способів словотвору полягає у тому, що у першому випадку відбувається зміна оголосів і втрата літер (при цьому компоненти словосполучення поєднуються, утворюючи одне слово), тоді як у другому випадку компоненти словосполучення, хоч і сприймаються як одне нерозривне поняття, частіше за все пишуться окремо і повністю зберігають свою форму.

М.Ф. Хігазі пропонує класифікацію складених термінів за частинами мови, що входять до їхнього складу. Його класифікація має такий вигляд:

1) الوَصْفِي المُرْكَب – означуване + означення (атрибутивна конструкція).
Наприклад: قرص مرن *дискета* (букв.: *гнучка таблетка / пластина / диск*);

2) يديكوتلا المُرْكَب – утворюються за моделлю “іменник + службове слово + займенник, що замінює перший іменник”. Наприклад: مهلك موقلا *народ / люди, всі вони*;

3) البَدَلِي المُرْكَب – утворюється за моделлю “іменник + іменник + займенник, що замінює перший іменник”. Наприклад: كوخأ ليلخ *Халіль, твій брат*;

4) العَطْفِي المُرْكَب – утворюється за моделлю “іменник + сполучник و + іменник”. Наприклад: ءانثلاو دمحلا *слава і пошана*;

5) المَزْجِي المُرْكَب. За визначенням автора, цей тип словотвору означає поєднання слів в одне слово, яке виражає єдине поняття. Водночас він поділяє цей тип словотвору на три підтипи:

а) يبرعلا يجزمل بيكرتلا – сюди дослідник відносить слова, утворені за моделлю “заперечна частка ال + ім’я”. Наприклад: ءامورالنيقألخال *аморальність*, لأدرية *агностицизм*;

б) يفاضإلا يجزمل بيكرتلا – складені слова, утворені за моделлю неузгодженого означення, першим компонентом яких є такі службові слова, як: ذو *володар*; بين *між*; تحت *під*; فوق *над*; غير *не-*. Наприклад: ذو نيرقو *дворогий*;

в) طلتخملأ يجزمل بيكرتلا – полягає у використанні іншомовних закінчень, які додаються до арабського слова. Наприклад: تاتيربك *сульфат* (від ар. تاتيربك та лат. -ate).

Слова-композиції, утворені за допомогою засобу основоскладання за якісним складом компонентів можна умовно поділити на наступні групи:

1) утворені за формулою N + N (іменник + іменник). Наприклад, термін تايمدقسأر *головоногі* утворений від словосполучення تايمدقسأر.

2) A + A (прикметник + прикметник). Наприклад: يمسنفن *психосоматичний* (душевний і тілесний) та композит يمسنجنفن *психосоматичний*.

3) N + A (іменник + прикметник). Наприклад: قروسطي *середньовічний*.

4) P + N (прийменник + іменник). Наприклад: خيراتلا لبق *до історії*) та утворений від нього композит قبتاريخي *доісторичний*.

5) Num + N (числівник + іменник), наприклад: مرشع *декаметр* від راتمأ *десять метрів*.

б) До шостого типу можна віднести повні речення або багатоконпонентні словосполучення, наприклад: لقوق *пересуватися повітряним транспортом*, утворене від جواً نقلَ *перевозити повітряним шляхом*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абоджери, Хайдер. Термины-компози́ты в составе компьютерной терминологии в немецком и арабском языках // Наука и мир. Международный научный журнал. – 2017. – № 1. – С. 66–70.
2. Мустафаева А.А. Современная арабская терминология: формирование и проблемы перевода (на материале терминологии информатики). Дисс. ... докт. филос. наук: специальность 6D020900 “Востоковедение”. – Алматы, 2011.
3. Петрова Ю.І. Єгипетський діалект арабської мови: специфіка структури та функціонування. – К.: Інститут сходознавства ім. А.Ю. Кримського НАН України, 2011.
4. Шалина Л.В. Слова-компози́ты как единицы вербальной коммуникации в русском и немецком языках // Материалы IV Международного конгресса исследователей русского языка, секция “Русское словообразование и морфемика”. – М.: МГУ им. М.В. Ломоносова, 2017. – С. 382–383.
5. [□igāzī] د. محمود فهمي حجازي. الأسس اللغوية لعلم المصطلح. – القاهرة، مكتبة غريب.

АНГЛОМОВНА РЕФЛЕКСИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА АВТОНОМІЇ МОВНОЇ ОСВІТИ МОРЯКІВ

Огородник Н.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед напрямків модернізації вищої професійної освіти чільне місце посідають особистісно зорієнтовані моделі навчання за активізації внутрішніх резервів майбутніх фахівців. Така тенденція пов'язана з переходом до суб'єкт-суб'єктної організації навчання, що є сприятливим для саморозвитку особистості, розкриттю її індивідуальності, творчого потенціалу та професійної майстерності через принципово нові форми взаємодії у ході навчального процесу.

Загально визнано, що ефективність підготовки майбутнього фахівця визначається його здатністю до неперервного розвитку, котра формується та реалізується завдяки усвідомлюваним процесам самопізнання й саморозуміння, самооцінки й самоаналізу, інакше кажучи, завдяки рефлексії. На основі пізнання професійних вимог, власних професійних можливостей та оцінного ставлення до себе як до суб'єкту професійної діяльності відбувається саморегуляція особистістю власних дій у професійній галузі, тобто свідоме самовдосконалення та професійне зростання. Відтак, пріоритетною метою сучасного освітнього процесу визначено планомірний розвиток професійної свідомості та самосвідомості майбутніх фахівців, їхньої готовності до вирішення проблем.

На сьогодні поряд зволодінням узагальненими стратегіями розв'язання професійних завдань актуальними визнаються також вміння майбутнього професіонала осмислювати власну практику, свідомо використовувати власні способи дії, поступово досягаючи психологічну основу майбутньої професійної діяльності, та на цій основі змінювати свою професійну позицію шляхом саморозвитку, самопроєктування та саморегулювання.

На думку дослідників специфіки професійної діяльності моряків, однією з її характерних особливостей є перебування у стані постійної готовності до змін ситуації упродовж рейсу, зумовлених як погодними та кліматичними умовами, або ж психологічним, фізичним й емоційним станом екіпажу, так і критичними обставинами різного ступеня складності чи то, навіть, певними політичними подіями [2, с. 24]. Відповідно, через необхідність працювати у специфічних динамічних і вкрай мінливих умовах професійно важливими для моряків визнаються вміння критично мислити, об'єктивно оцінювати ситуацію та приймати відповідальні рішення.

Існує думка про доцільність врахування здатності до рефлексування моряками власної ролі у виробничому процесі задля градації їхньої професійної компетентності. Зокрема, у зв'язку з вищезначеною умовою розрізняють такі рівні компетентності моряків, як: а) базовий (basic competence), сформований у школі інтегральний соціально-особистісно-поведінковий феномен, результат освіти у сукупності мотиваційно-ціннісних і когнітивних складових; б) зрілий (mature competence), що виявляється у характері виконання поточних професійних завдань і забезпечує впевненість у своєму професіоналізмі завдяки автоматичному виконанню посадових обов'язків за встановленим алгоритмом; в) креативний (creative competence), що представляє компетентність вищого рівня та передбачає додаткові якості, а саме: готовність до змін, вміння критично оцінювати ситуацію, здатність проєктувати та впроваджувати інновації [2, с. 24].

Важливим засобом розвитку особистості майбутнього фахівця флоту є також здатність до самооцінки власної професійно орієнтованої комунікативної поведінки та проєктування необхідної мовленнєвої діяльності англійською мовою як робочою мовою на судні. В умовах міжнародного, а отже багатонаціонального, багатомовного й багатокультурного екіпажу, де спілкування суттєво ускладнюється безліччю варіантів англійської мови, розрізняваних за національним забарвленням, індивідуальним рівнем володіння, відмінностями в активному лексичному запасі та розбіжностями в термінологічному апараті, існує багато бар'єрів успішної комунікації. Здатність переосмислювати та змінювати власні комунікативні тактики задля успішності спілкування стає запорукою не лише безпечного плавання у загальному для усього колективу масштабі, але й індивідуального професійного зростання фахівців, що підтримуватиме їхню конкурентоспроможність та сприятиме їх подальшому працевлаштуванню та кар'єрному просуванню.

На сьогодні процес навчання англійської мови майбутніх моряків здійснюється з урахуванням вимог світової морської індустрії та концептуальних засад сучасної морської освіти, серед яких: навчання впродовж усього життя, інтеграція міжнародних стандартів володіння англійською мовою для моряків,

формування майбутніх фахівців флоту як автономних суб'єктів освітнього процесу, визначення компетентностей у якості цілей навчання.

Отже, переорієнтація навчального процесу з відтворення знань та минулого досвіду на засвоєння способів перетворення дійсності та оволодіння засобами самоосвіти означає, що англійська мова виконує функцію опосередкованого впливу через англійську комунікативну компетентність на професійну компетентність фахівця. Використання англійської мови як засобу особистісного й професійного розвитку у свою чергу звертає увагу на необхідність формування англійської рефлексивної компетентності як комплексу рефлексивних умінь, що сприятимуть автономії мовної освіти моряків, як затребуваної впродовж усього життя здатності до мовної самоосвіти. Таким чином, рефлексивна компетентність у складі трьох компонентів – когнітивного, діяльнісного й афективного [1], тобто знань і вмінь відносно рефлексії та готовності до їх застосування задля досягнення успіху в оволодінні мовою, висувається науковцями у якості необхідної складової професійно орієнтованої англійської компетентності для формування автономії майбутніх фахівців у вдосконаленні володіння мовою протягом життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алмабекова О.А. Формирование иноязычной рефлексивной компетенции студентов энергетических специальностей при обучении английскому языку для профессиональных целей: автореферат дис. ... канд.пед. наук : 13.00.02 / Алмабекова Ольга Алексеевна.– Санкт-Петербург, 2011.– 21 с.
2. Walczak A. STCW convention and the challenges of the future: Annual of Navigation / Aleksander Walczak. – Szczecin : Maritime University. – No. 1. –1999. – P. 21-27.

ПЕРЕКЛАД ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ У ДОБУ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Олефір Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У добу глобалізації все більше перекладачів звертаються до перекладу художніх текстів. Цей феномен частково можна пояснити щорічною появою численних різножанрових літературних творів, які дозволяють людству долучитися до сучасної культури різних етносів, отже, заслуговують на переклад.

Протягом останніх десятиліть у багатосистемному підході до художнього перекладу чітко окреслилась тенденція до диверсифікації та інтернаціоналізації водночас. Сучасне літературне поле збагатилося насамперед завдяки кращій інтеграції так званих “малих літератур” – регіональних, автохтонних, колоніальних та постколоніальних. Поняття “мала література” було визначене ще в 70 роках ХХ століття французькими філософом Жілем Делезом та філософом й психоаналітиком Феліксом Гваттарі як “не обов'язково література малої мови, швидше йдеться про ту літературу, яка твориться якоюсь меншістю всередині якоїсь головної, великої мови. Але її першою характеристикою, безсумнівно, є те, що мова в ній відрізняється високим коефіцієнтом детериторіалізації” [1, с. 34]. У наш час до цього списку слід додати літератури

країн, що розвиваються, літератури спільноти мігрантів та нові жанри, що виникли в результаті злиття вже відомих, наприклад, мистецькі видання або традиційно усні жанри такі як пісня, казка або слем (артистичне читання поетичних текстів, публічна декламація-змагання, що поєднує авторську поезію та театральне дійство), які завжди виступали своєрідними народними мас-медіа, соціальною хронікою, літописом суспільства. Таким чином літературний діалог між мовами перетворився на полікультурний обмін, до якого залучені численні учасники.

У перекладознавстві прийнято розглядати художній переклад у протиставленні до перекладу прагматичних текстів. Одна із опозицій ґрунтується на понятті функції. Тобто художній переклад визначається як переклад текстів із експресивною функцією, тоді як прагматичним текстам притаманна утилітарна або інформативна функція. Художні тексти не є простими авторським фантазіями, вони значно складніші в своїй суті, оскільки виступають водночас соціальним документом та поетичною нарацією. Література вписується водночас у рамки авторського суб'єктивізму та соціальної реальності. Ганс Роберт Яусс, філософ та літературознавець, один із лідерів студій рецептивної естетики, наполягав на зв'язках літератури з моделюванням суспільства: “комунікативна діяльність, література не є простим продуктом, але також і одним із факторів продукування суспільства. Вона поширює його естетичні, етичні, соціальні цінності, які можуть сприяти як трансформації суспільства так і його увічненню таким як воно є” [3, с. 92]. Наділений комунікативною цінністю, літературний текст відображає світ, що однаково бере початок як в авторській вигадці так і в певній культурі.

При перекладі художніх текстів слід зважати на обидва ці аспекти. На додачу до проблем жанрового та соціокультурного характеру, перекладач зіштовхується із іншими значними відчутними труднощами на кшталт особливостей мовлення автора, його літературних креацій, його стилістичних пошуків. Перекладач не може не зважати на всі мовні, культурні, соціальні, історичні питання, які постають перед ним при роботі з художнім текстом.

У добу глобалізації перекладач більше не розглядається як простий генератор висловлювань, які транслуються з однієї мови на іншу. Як представник конкретного суспільства, визначеного культурного простору він має усвідомлювати референційні рамки суспільства, до якого він належить. Переклади художніх текстів дозволяють обмін на відстані між незнайомими спільнотами, вони передають повідомлення, що були ретельно продумані, розроблені та певним чином оформлені у визначений час і адресовані людству. Художній текст, знаходиться в постійному русі на відміну від прагматичного, зміст якого не є об'єктом інтерпретацій, ні варіабельності. Рухомий характер художніх текстів яскраво відображається в перекладах, які, як і літературний твір, належать до певної епохи та культурного середовища. Для того щоб переклад відбувся, він має бути сприйнятим читачем, він має бути зроблений у визначений час та в правильному місці, в прийнятному для нього середовищі, в

підготовлених до сприйняття спільноті та суспільстві. Тому певні автори, окремі твори, деякі літературні жанри ніколи не перекладалися.

Аналіз сучасних перекладацьких підходів та практик змушує підняти ряд питань, пов'язаних із функціонуванням культурного поля та міжнаціональних обмінів, які вже вийшли за рамки поняття “глобалізація”. Едуар Гліссан, мартинікський письменник, поет та літературний критик, розглядав переклад як “операцію з креолізації”, визначаючи креолізацію як змішання культур, яке призводить до непередбачуваного та є вічним рухом культурного та мовного взаємопроникнення, що супроводжує культурну глобалізацію [2]. Глобалізація встановлює контакти між далекими, різнорідними культурними елементами, з подекуди непередбачуваними результатами. При перекладі перекладач мусить створювати заново культурний та мовний простори, шляхом калькування та адаптації, доместикації та форенізації, натуралізації та екзотизації. Історико-соціо-політичний контекст підказує перекладацьку стратегію, де полярні підходи зустрічаються, протистоять або доповнюють один одного, сприяючи взаємопроникненню національних культурних просторів, і тим самим взаємозбагаченню культур, кращому розумінню Іншого, відкритості до нового.

ЛІТЕРАТУРА

1. Deleuze G. Kafka. Pour une littérature mineure / Gilles Deleuze, Félix Guattari. – Paris, Éditions de Minuit, 1975. – 160 p.
2. Glissant E. Introduction à une poétique du divers / Edouard Glissant – Paris : Gallimard, 1996. – 160 p.
3. Jauss H. R. Pour une esthétique de la réception / Hans Robert Jauss; [trad. de l'allemand par Claude Maillard] – Paris : Gallimard, 1990. – 336 p.

УКРАЇНСЬКА МОВА: НЕКЛАСИЧНА ТА ПОСТНЕКЛАСИЧНА ІНТЕРПРЕТАЦІЇ ІНТЕГРАТИВНОГО ПОТЕНЦІАЛУ

Осадча Н.С.

Науково-дослідний інститут українознавства

Нині, суспільство повертається до проблем гуманізму і людини, в яких питання мови є традиційним предметом філософського аналізу, оскільки вона є засобом міжіндивідуального спілкування, відображення та пізнання навколишнього світу, складником буття, соціальним інститутом.

Дослідження будь-якого аспекту феномену мови концентруються довкола зіставлення класичної, некласичної та постнекласичної традиції. Нашою метою є розгляд та обґрунтування основних рис та можливостей некласичної та постнекласичної традицій у дослідженні інтегративного потенціалу феномену мови.

Основоположником некласичної традиції тлумачення феномену мови вважають В. фон Гумбольдта, який у своєму трактаті з мовознавства визначає мову як орган, своєрідний інструмент, знаряддя, за допомогою якого людина, так би мовити, створює чи породжує думку. Саме мова, якій, на думку В. фон

Гумбольдта, зумовлює приналежність людини до національної культури, детермінує її світосприймання та самоусвідомлення.

Аналізуючи концепцію видатного лінгвіста, можемо зробити висновки, що основні її теоретичні та методологічні принципи полягають в наступному: синтез натуралістичного та діяльнісного підходів (мова як організм духу і як діяльність духу); системно-цілісний погляд на мову; трактування мови як породжуючого себе організму; отримання інтересу до реального різноманіття існуючих мов та до мови як загального надбання людства [2, с. 72].

В кінці XVIII ст. з'являється новий напрям у мовознавстві – порівняльно-історичний. В його межах, формується психологічний напрям, засновником якого, вважають О. Потебню. Прибічники психологічного напрямку, відмовляються від поняття загальнонародної мови.

Найбільш інтенсивно лінгвофілософська проблематика вивчається у ХХ ст. у філософській герменевтиці, у двох її варіантах – «онтологічній герменевтиці» (М. Гайдеггер), «лінгвістичній герменевтиці», або герменевтиці тексту, (Х.-Г. Гадамер, П. Рікер). Представники герменевтичного напрямку вважають вивчення мови та її функцій визначальним змістом філософських досліджень, засобом вирішення всього кола власне філософських проблем.

Провідною для герменевтики є ідея В. фон Гумбольдта про те, що мова є системою, яка внутрішньо містить у своїй лексиці і в способах, вираження думок, світобачення народу. В рамках некласичної традиції мова конститується в якості самостійної сфери філософської проблематики.

У сучасній філософії ми знаходимо не лише критику філософської культури модерну представниками постмодерну, але й навпаки, критику постмодерністів з боку тих філософів, які переважно поділяють модернові філософські цінності [1, с. 11].

Одним з засновників сучасної версії філософії постнекласики є німецький філософ Апель. Суттєву увагу він приділяє аналізу різних лінгвістичних та філософських концепцій мови, які перетворили мову в самостійний об'єкт дослідження. Цей аналіз був направлений як на прояснення ролі мови в новій постановці традиційних проблем філософських дисциплін (теорії пізнання, онтології), так і на визначення її значення для методології окремих наук.

За сучасною парадигмою філософствування стоїть конкретна подія, а саме – лінгвістичний поворот, який філософи оцінюють як окремий парадигмальний період у розвитку філософії, що зумовив значне зростання уваги філософів до фактів вживання мови в різних контекстах прагматики мовлення. Лінгвістичний поворот є поворотом до філософії, до аналізу мови в усьому її різноманітті.

При дослідженні особливостей постнекласичного виміру феномену мови та виявлення її інтегративного потенціалу, спробуємо з'ясувати можливості синергетичного методу.

Синергетика і мова це область гуманітарного освоєння синергетики. Є сподівання, що синергетика буде сприяти формуванню нової природи мови. За поясненням знову звертаємося до гіпотези лінгвістичної відносності Сепіра-

Уорфа, де зазначається, що кожна мова несе в собі свою власну онтологію. Отже, в рамках синергетичного бачення, буде формуватися і нова мова науки, що власне вже і відбувається.

Синергетика забезпечує перехід до комунікативної парадигми. Комунікація виступає і функцією, і субстанцією мови, бо призначення самої системи засобів мови і є комунікація. Синергетичний метод дозволяє по-новому подивитися на передісторію та зміст мовної кризи, в якій опинилася Україна, а також ймовірні шляхи виходу з неї.

З другої половини ХІХ ст. порушуються питання соціальної історії мови, її соціального функціонування і соціально-класової диференціації, розглядаються суспільні функції мов у докласовому суспільстві, характер мовних контактів, проблеми виникнення людської мови у зв'язку з виникненням людського суспільства. Тому з самого початку виникнення науки про мову лінгвістів цікавила проблема зв'язку мови і суспільства.

Характеризуючи мову як суспільне явище, не слід забувати, що в ній наявні і такі ознаки, які співвідносять її з біологічними та психологічними явищами. Стосовно біологічного аспекту, доречно сказати, що людина від народження має біологічну схильність до оволодіння мовою. А з психічними явищами, мова пов'язана тим, що в індивідуальному мовленні (проявляються) психічні особливості мовця, а в національній мові – психічний склад всієї нації.

Головною проблемою для постнекласики є проблема мови і влади. Отже, аналізуючи мовну політику України, зауважимо, що вона має бути побудована на основі програми стратегічного розвитку держави і враховувати те, яке майбутнє планує держава. Зазначені положення викладаються в конституціях держав та концепції національної безпеки держав. І саме тому мовна політика формує та підтримує мовну ідентичність і дозволяє уникнути можливих конфліктів на мовному ґрунті.

Мовну політику в Україні визначає сукупність ідеологічних постулатів та практичних дій, спрямованих на регулювання мовних відносин у країні або на розвиток мови в певному напрямі [3, с. 328].

Державний статус української мови є вагомим чинником у консолідації українського суспільства, ідентифікації громадян як єдиного українського народу, а також важливим чинником суверенітету і безпеки держави.

В умовах національного відродження українська мова має стати вирішальним чинником самобутності українського народу, виразником інтелектуального і духовного життя. Це визначає зростання її ролі в формуванні національної самосвідомості українського народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загороднюк В.П. Філософія мови: модерн versus постмодерн Філософські обрії / В.П. Загороднюк // Науково-теоретичний журнал Інституту філософії імені Г.С. Сковороди НАН України та Полтавського національного педагогічного університету імені В. Г. Короленка. – Випуск 31. – Київ-Полтава, 2014. – С. 4 – 13.

2. Постовалова В.І. Мова як діяльність. Досвід інтерпретації концепції Гумбольдта / В.І. Постовалова // М., 1982, – 72 с.
3. Українська мова. Енциклопедія. Видання друге, виправлене та доповнене – К.: Видавництво “Українська енциклопедія” ім. М.Бажана, 2004. – 833 с.

МАКСИМАЛЬНИЙ СТУПІНЬ РЕАЛІЗАЦІЇ ЗНАЧЕННЯ ОНОМАТОПЕЇЧНИХ СЛІВ СУЧАСНОЇ КОРЕЙСЬКОЇ МОВИ

Охріменко В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Характеризуючи процес відтворення звукових явищ реального світу, варто звернути увагу на певну лакуну між звуковим явищем і звуковим зображенням, яке виникає через обмеженість фонетичної системи мови, а також через фактор конвенціональності онома топів. Схожість між онома топом та позамовним явищем можна порівняти із схожістю портрета з оригіналом. Тобто відтворення акустичних феноменів засобами мови обмежене наявністю фонем мови.

Основою механізму передавання онома топами незвукових сенсорних відчуттів слугує явище синестезії. Воно полягає в існуванні об’єктивних асоціацій між різними сенсорними відчуттями, тобто у випадку онома топеї синестезія може трактуватися як стійка асоціація між фонетичними характеристиками звука і візуальними, дотиковими й іншими сенсорними відчуттями.

Крім синестезії, механізм функціонування корейських онома топів пов’язується з явищами кінестезії, або моторного символізму. Основним джерелом походження онома топеїчного образу можна назвати рух або динамічний процес. Безумовно, це узгоджується з положеннями європейського мовознавства, зокрема з концепцією В. Скалічки, про наявність оптичного й рухомого елементів у будь-якому звуконаслідуванні [159, с. 294].

Важливою рисою функціонування онома топеїчних слів у сучасній корейській мові є їх об’єднання в межах певного класу. Унаслідок цього у функціонуванні конкретних онома топів важливу роль відіграє чинник “взаємної підтримки” й взаємний вплив онома топів різного походження (аналогія у синхронному та діяхронному аспектах) [184, с. 33]. Завдяки цьому явищу формується жанр онома топів, у якому звуконаслідувальний ефект розділяють також елементи, які не мають стосунку до онома топів етимологічно. Такі випадки значно ускладнюють виокремлення онома топів і найчастіше постають як маргінальні одиниці при визначенні меж онома топеїчного класу лексики.

Варто відзначити, що для виникнення онома топа на певному етапі необхідне встановлення зв’язку між звуковим символом і звуковим об’єктом. Саме на цьому етапі виявляється роль культурного середовища, що врівноважує суб’єктивний та об’єктивний бік усього процесу онома топеїчної творчості.

Природний характер зв'язку між денотатом і його звуковим вираженням в ономатопеїчній лексиці передбачає певну свободу оказіонального утворення ономатопів. Активність цього процесу вважають однією з особливостей корейських ономатопів [237; 245]. При цьому нестійкість оказіональних ономатопів свідчить, на нашу думку, про значну роль конвенційного фактору у функціонуванні ономатопеїчної лексики.

Основними носіями символічних функцій в ономатопеїчних словах корейської мови звичайно виступають окремі звуки. Аналізуючи вживання ономатопів у мовленні, ми говоримо вже не про ступінь фонетичної вмотивованості ономатопеїчних слів, а, по суті, про ступінь реалізації їхнього значення в тексті.

Фонетична мотивованість ономатопів – це їхня іманентна характеристика, тоді як ступінь реалізації їхнього значення – змінна величина, яка знаходиться в залежності від конкретної ситуації вживання ономатопа. Замість того, щоб говорити про фонетичну мотивованість ономатопа взагалі, ми будемо говорити про ступінь реалізації його звуконаслідувального значення в тексті. При цьому ступінь реалізації значення може варіюватися від максимальної до нульової.

У пропонованому дослідженні коротко розглянемо максимальний ступінь реалізації значення ономатопеїчних слів. Маємо на увазі випадки, коли звуконаслідувальне значення корейського ономатопа реалізоване повністю. Як правило, ономатоп у цьому разі використовується у своєму прямому значенні, наприклад:

그렇게 멀리 떨어져 있지 않은 곳에 한영의 웅웅거리는 소리가 잘 들렸다.

Не так далеко було чути голос Ханйона, який щось бурмотів.

У наведеному вище прикладі дієслово “웅웅거리다” вказує на те, що ономатопеїчне слово “웅웅” передає на слух відчуття героя.

Сприйняття звуків завжди має суб'єктивний характер, і ономатопеїчні слова віддзеркалюють не акустичні а психоакустичні характеристики зовнішніх звукових об'єктів. Отже, при максимальному ступені реалізації ономатопеїчного значення в тексті ономатопи в основному передають слухові відчуття експліцитно або імпліцитно присутнього реципієнта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скаличка В. Исследование венгерских звукоподражательных выражений / В. Скаличка // Пражский лингвистический кружок. – М.: Наука, 1967. – С. 277–316.
2. Чиронов С.В. Оноματοпозэтические слова в современном японском языке: проблемы функционирования: дис. ... канд. филол. наук: 10.02.22 / Чиронов Сергей Владимирович; Моск. гос. ун-т. – М., 2004. – 221 с.
3. 조창규, 의성어 의태어, 무엇을 어떻게 교육할 것인가, 『언어학 대한언어학회. – 서울, 2005. – P. 61–85

4. 채완, 의성어 의태어의 텍스트별 특성, 『국어국문학』, 국어국문학회. – 서울, 2001. – 132 p.

СИНТАКСИЧЕСКИЕ ТРАНСФОРМАЦИОННЫЕ КОРРЕЛЯЦИИ “УСТНЫЙ → ПИСЬМЕННЫЙ ЯЗЫК”

Палатовская Е.В.

Киевский национальный лингвистический университет

В задачи проведенного экспериментального исследования входил анализ синтаксиса устных мини-лекций (режим онлайн) и особенностей их перекодировки в режим офлайн. Данные лекции представлены на сайте Интернет-проекта о современных фундаментальных научных исследованиях “ПостНаука” и имеют соответствующие зафиксированные письменно версии, выполненные редакторами того же сайта в разделе “FAQ (Frequently Asked Question(s))”. Общий объем предложений в звучащей речи составил 774 синтаксические единицы и, соответственно, 850 предложений в письменном дискурсе. Статистическая обработка полученного языкового материала показала, что синтаксические единицы, функционирующие в режиме онлайн, были подвергнуты значительным изменениям в процессе их сериализации для письменного канала коммуникации. Так, например, были установлены следующие трансформационные корреляции сложных предложений (СП) в простые (ПП) в процессе перекодировки “устный язык (УЯ) → письменный язык (ПЯ)”:

1. Замена в сложноподчиненных предложениях (СПП) присубстантивного придаточного с союзным словом **который** причастным оборотом для избежания повтора данного связочного средства в пределах одной синтаксической конструкции. Ср.:

УЯ: *И сейчас это делается, в частности, при помощи методов компьютерных, при помощи методов машинного обучения, в которых компьютер, так сказать, обучается на естественном материале, учитывает все существенные обстоятельства и имитирует поведение человека, который такое вот обозначение выбирает* → **ПЯ:** *Сегодня это делается, в частности, при помощи компьютерных методов, при помощи методов машинного обучения, в которых компьютер обучается на естественном материале учитывать все существенные обстоятельства и имитировать поведение человека, выбирающего оптимальное обозначение предмета.*

2. Элиминация модусной части в СПП с придаточными изъяснительными, если подобная трансформация не нарушает последовательности изложения и не ведет к искажению смысла высказывания. Ср.:

УЯ: *Интересно, что у когнитивной науки есть даже свой собственный день рождения...* → **ПЯ:** *У когнитивной науки есть даже свой собственный день рождения....*

3. Разделение сложносочиненных предложений (ССП) на элементарные простые предложения, которое осуществлялось двумя путями: а)

сочинительный союз сохранялся, но использовался как начинательная частица новой синтаксической единицы (пример 1); б) сочинительный союз опускался без ущерба для передаваемого смысла (пример 2). Ср.:

1) **УЯ:** *Вроде бы дискурс, текст, понятно, что это из слов. В этом смысле все слова, наверное, дискурсивны, но дискурсивными словами в собственном смысле, терминологически называют особые слова, совсем особые* → **ПЯ:** *Понятно, что всякий текст состоит из слов. И в этом смысле, наверное, все слова – дискурсивны. Но дискурсивными в узком смысле называют особую группу слов....* 2) **УЯ:** *А одна из важнейших лингвистических задач, касающихся не только этой области, но вообще меняющегося объекта, заключается в том, чтобы пытаться... попытаться связать изменения в языке с некоторыми внешними изменениями, которые их порождают, а лингвисты пока этому только учатся* → **ПЯ:** *А одна из важнейших лингвистических задач, касающаяся не только этой области, но вообще меняющегося объекта, заключается в том, чтобы пытаться связать изменения в языке с внешними изменениями, которые их порождают. Лингвисты пока этому только учатся.*

4. Трансформация бессоюзных сложных предложений в простые за счет устранения избыточной референциальной формы во второй предикативной единице. Ср.:

УЯ: *Ну и вот это классическое значение термина “дискурс” нас интересует, оно существенно для теории языка* → **ПЯ:** *Именно классическое значение термина “дискурс” существенно для теории языка.*

5. Устранение “избыточного” параллелизма предикативных единиц в пределах одной синтаксической конструкции. Ср.:

УЯ: *Они помогают строить дискурс, или, как еще говорят лингвисты, они обеспечивают связность текста.* → **ПЯ:** *Они помогают строить дискурс или, как ещё говорят лингвисты, обеспечивают связность текста.*

В последнем случае мы имеем дело с весьма распространенным в устной спонтанной коммуникации явлением синтаксического прайминга, который признается одним из наиболее важных эффектов имплицитной памяти (памяти без осознания) и определяется “как тенденция говорящего повторять синтаксическую конструкцию высказывания, произнесенного незадолго до этого” [1, с. 6]. Синтаксический прайминг уменьшает время, необходимое для порождения спонтанного высказывания, способствуя увеличению плавности речи: “если при обработке высказывания уменьшается время, затрачиваемое на саму обработку, или количество когнитивных ресурсов, которое для этого необходимо, то как следствие уменьшается и количество пауз и различных сбоев в речи, то есть речь становится более плавной” [1, с. 52].

Названные трансформации объясняют статистически значимое увеличение количества простых предложений в письменном модусе дискурса (ср.: ПП в режиме онлайн составляют 30,6%, а в режиме офлайн – 36%; t-критерий колебаний процентных показателей – 2,34) и, соответственно, уменьшение

количества сложных предложений (ср.: СП в режиме онлайн – 69,4%, в режиме офлайн – 64%; t-критерий – 2,35).

Сопоставительный анализ синтаксиса устного и письменного научного дискурса может способствовать объяснению различий в когнитивных механизмах порождения и восприятия данных модусов научно-профессиональной коммуникации, а также найти практическое применение при разработке методик преподавания языковых дисциплин, при подготовке лекций, учебных пособий и практических грамматик, в том числе и для иностранных студентов.

ЛИТЕРАТУРА

1. Федорова О. В. Основы экспериментальной психолингвистики: синтаксический прайминг: Учеб. пособие / О.В. Федорова. – М.: Спутник+. – 2009. – 77 с.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНИЙ ТА ОБРАЗНИЙ ПОТЕНЦІАЛ ПРИКМЕТНИКІВ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ НА ПОЗНАЧЕННЯ ДОВЖИНИ

Панасенко М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

За М.П. Кочерганом лексико-семантичне поле це сукупність лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту і відображають поняттєву, предметну або функціональну подібність позначуваних явищ. Це слова, пов'язані з одним і тим самим фрагментом дійсності. Кожне поле – це своєрідна мозаїка слів, де кожне окреме слово має певне місце в лексико-семантичному просторі. Ця мозаїка не збігається в різних мовах, бо кожна мова по своєму членує об'єктивний світ [1, с. 266]. Справа в тому, що в одній мові передається необов'язково та відмінність, яка в іншій мові повинна бути обов'язково вираженою. Кожне слово в одній мові закріплює в своєму значенні такі аспекти денотата, які в іншій мові розподілені між кількома словами. Це явище досить часто зустрічається в китайській та українській мові.

Проблема взаємодії мови і культури знаходиться в руслі одного з пріоритетних напрямків сучасної лінгвістики. Вивчення похідної лексики в лінгвокультурологічному аспекті має важливе значення для пізнання особливостей етномовленнєвого бачення світу.

Важливою рисою нашого часу є спричинене глобалізаційними тенденціями зростання потреб регулярних контактів у різних сферах життя між представниками різних культур. Нерідко суперечності під час міжкультурного діалогу спричиняються розбіжностями двох культур, а також двох мовних картин світу. Ці суперечності мають розв'язуватися завдяки посередницькій інтерпретаційній діяльності перекладача. Перекладацька компетентність це складна багатовимірна категорія, що включає професійні навички та вміння, що дозволяють перекладачеві здійснити акт міжмовної та міжкультурної

комунікації. Професійна компетентність перекладача зумовлена не лише його білінгвізмом, а й обізнаністю як із власною культурою, так і з культурою, до якої належить оригінал [3, с. 174].

Параметричний прикметник *довгий* в українській та китайській мовах, будучи мовним відповідником категорії простору, є універсальним і комунікативно значимим класом номінативних одиниць. В обох мовах має складну семантичну структуру і характеризуються високим ступенем метафоризації своїх значень, однак специфіка його лексичної сполучуваності свідчить про різні способи переосмислення просторових відносин.

Культурний компонент під час перекладу присутній завжди; на практиці перекладач постійно зустрічається з культурно забарвленими контекстами навіть у самих тривіальних ситуаціях. Сучасні дослідження у сфері лінгвокультурології переконливо засвідчують, що кожен текст і кожне висловлювання є культурно обумовленим, оскільки навіть у такі поняття як *відстань, час, довжина* у різних культурах вкладається неоднаковий зміст.

У китайській мові просторовий прикметник *довгий* вказує на те, що відстань між двома точками в просторі є великою. У розширених непередметних контекстах *довгий* вживається за аналогією з видовженим предметом з актуалізованим часовим компонентом, пор.: *довге очікування, довга розповідь, довгий час, довгі вечори, довга розмова, довгий штурм стіни, довга дорога* (далека), *довгий вступ, довгий заголовок, довгий звук* (терм.). Особливістю прикметника *довгий* в українській мові є те, що він не вживається в метафоричних контекстах, якщо не брати до уваги спеціальні ідіоматичні вживання, пор.: *довга пісня* (ідіом.), *відкладати в довгий ящик* (ідіом.), *довгий язик* (ідіом.) [5, с. 331]. У китайській мові прикметники *довгий* вживається для зображення тривалості часу, звуку, життя, об'єму, змісту. Прикметник *довгий* вживається також у значенні постійний, вічний, завжди, назавжди. Важливо, що прикметник *довгий* вживається для зображення потужності, якості, характеру.

Соціокультурний компонент пронизує увесь процес спілкування між представниками різних культур. Тому вимогою до рівня сформованості соціокультурного компоненту майбутнього фахівця з перекладу є якісне оволодіння соціокультурними знаннями, навичками і вміннями, які забезпечують можливість орієнтуватися в соціокультурних маркерах автентичного мовного середовища у процесі міжкультурної комунікації.

Оскільки переклад допомагає здійснювати діалог не лише мов, а й культур, соціокультурний компонент має надзвичайно велике значення для перекладознавства. Не можна недооцінювати в формуванні образу світу поняття часу та відстані, які часто описуються прикметником *довгий*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кочерган М.П. Проблеми зіставної семантики / М.П. Кочерган // Збірник наукових статей. – К.: КДЛУ, 2001. – 386 с.
2. Тер-Минасова С.Г. Война и мир языков и культур / С.Г. Тер-Минасова. – М.: АСТ: Астрель: Хранитель, 2007. – 286 с.

3. Чередниченко О.І. Про мову і переклад / О.Г. Чередниченко. – К.: Либідь, 2007. – 248 с.
4. Сафонова В.В. Коммуникативная компетенция: современные подходы к многоуровневому описанию в методических целях / В.В. Сафонова. – М.: Еврошкола, 2004. – 236 с.
5. Кшановський О.Ч. Перська мова у функціонально-типологічному висвітленні: монографія / О.Ч. Кшановський. – К.: Вид. дім Д. Бураго, 2011. – 423 с.

ПЕРЕКЛАД ЮРИДИЧНИХ ТЕКСТІВ : ТРУДНОЩІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Панченко О.О., Цукило К.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Кожен з типів галузевого перекладу характеризується певними труднощами, які доводиться долати перекладачу, проте, у юридичного перекладу є свої, притаманні лише йому, особливості, що є результатом взаємодії соціальних, лінгвістичних, культурних, методологічних та понятійних складових текстів юридичної спрямованості. Право, будучи соціальним явищем та продуктом певної культури, набуває у кожному окремому соціумі виняткового характеру [3]. Тож, перекладати юридичний текст означає передавати іншою мовою унікальні концепцію та структуру права, обумовленого культурою, що проявляється не лише у виборі слів та використанні термінів, але й у способі їх поєднання.

Глобалізація, якої прагне сучасний світ, перетворює останній на глобальне суспільство з плюралізмом суб'єктів і структур. Але окремі країни не здатні вирішувати проблеми глобального рівня, оскільки це можливо лише у взаємодії з іншими державами, недержавними і наддержавними організаціями, таку взаємодію їй забезпечують перекладачі. Оскільки юридичні тексти становлять клас об'єднаних загальною комунікативною метою текстів, що використовуються в типових ситуаціях спілкування, мають однакову прагматичну установку та спільні лінгвостилістичні риси [1], перекладачу, який працює у юридичній сфері, стане у нагоді прагматика як наука, яка досліджує немовні складові тексту – обставини появи юридичного тексту, мету, засоби передачі та ін. Юридичний текст, як сукупність мовних та прагматичних складових визначає поведінку адресатів – країн, організацій, установ, громадян.

Формула “для того щоб перекладати, необхідне знання двох мов не забезпечує вміння кваліфіковано перекладати юридичні документи: необхідно не просто знати дві мови, але знати їх в поєднанні з правовими вимогами і умовами, що діють в країні, на мову якої виконується юридичний переклад.

Юридичні тексти в силу свого призначення повинні бути точними і достовірними; вони наказують певну форму дій і формулюють принципи розв'язання суперечливих ситуацій, виробляють правила соціальної поведінки в суспільстві. Проте, юридичній термінології характерна полісемія, обумовлена

історичними факторами, тобто розвитком права, установами та особистостями, які брали участь у цьому процесі. Право відображає потреби суспільства у певний проміжок часу, як наслідок, значення термінів може змінюватись залежно від контексту та епохи. Мова права, зокрема у Франції, має давню історію і містить як запозичення з латини, напр., *constitution, législateur, régime, acte, adjudication, hypothèque, cession, clause*, так і з інших мов, напр., з англійської – *budget, chèque, comité*, з італійської – *aval, banque, banqueroute, bilan, douane* (фінансові терміни), з грецької – *démocratie, monarchie, oligarchie, politique, théocratie*. Але значення запозичених слів часто змінюється у новому контексті і набувають автономності стосовно мови, з якої були запозичені [2, с. 3].

При перекладі юридичних текстів слід враховувати також:

– стилістичні особливості, обумовлені ефектом, що автор прагне справити на адресата;

– синтаксичні характеристики, що відрізняють мову права від, скажімо, повсякденної мови (напр., довжина фраз);

– граматичні особливості, наприклад, вживання пасивної форми, певних граматичних структур та ін..

Враховуючи усе вищесказане, робимо висновок, що під час перекладу юридичних текстів перекладач має долати як мовні труднощі (невідповідність термінів), так і немовні (невідповідність правових систем). Для успішного виконання перекладу необхідним є пошук інформації, документування, що передбачає такі етапи: 1) читання й аналіз тексту, 2) виявлення невідомих та/або незрозумілих термінів та понять; 3) пошук еквівалентів.

З огляду на галузеву розгалуженість юридичного перекладу та відмінність правових систем різних країн, пошук еквівалентів повинен відбуватися не лише за допомогою двомовних словників. Подолати неоднозначність тлумачення терміну допоможе консультування існуючих нормативних актів (законів, постанов, розпоряджень і т.п.), одно-, дво- та багатомовних енциклопедичних словників, глосаріїв, а також типових документів – нотаріальних актів, типових контрактів, формулярів та ін..

Ще одним з факторів, які обумовлюють складність юридичного перекладу, є висока ціна помилки, тобто, відповідальність, що лежить на перекладачеві: відповідальність за використання усіх можливих лексичних засобів, відповідальність за результат, тобто за досягнення поставленої автором тексту мети, та відповідальність за достовірність перекладу [3, с. 308].

Отже, переклад юридичних текстів – це процес вирішення труднощів, який вимагає від перекладача як теоретичних знань, так і практичних навичок, а також професійної компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красницька А.В. Юридичні документи: техніка складання, оформлення та редагування: Посібник / А.В. Красницька. – К.: Парламентське вид-во, 2006. – 528 с.

2. DIDIER E. Langues et langages du droit / Emmanuel DIDIER. – Montréal : Wilson et Lafleur, 1990. – 477 p.
3. GÉMAR J.-C. La traduction juridique, art ou technique d'interprétation / Jean-Claude Gémар // Meta. – Vol. 33, № 2. – 1988. – P. 305-319.

УКРАЇНСЬКА ФЛОРИСТИЧНА ФРАЗЕОЛОГІЯ З КУЛЬТУРНО МАРКОВАНОЮ СЕМАНТИКОЮ

Пашинська Л.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Національно маркована фразеологія (етнофразеологія) української мови, яка тісно пов'язана з культурою, народними традиціями, національною ментальністю і способом життя українців, викликає надзвичайне зацікавлення серед дослідників, адже, на думку вчених, “мова – містичне ядро нації, тобто щось об'єктивно дане, що живе у підсвідомих глибинах етнографічної маси та що може видобутися на поверхню свідомості і стати керманічем усіх національних змагань у всіх ділянках життя” (О. Потебня), “мова – це живе функціонування народного духу” (П. Мовчан), “мова – найважливіший національний ідентифікатор, завдяки якому кожна нація вирізняється з-поміж інших, усвідомлюючи себе самодостатнім та самочинним суб'єктом історії” (О. Федик), “доля мови формує долю народу” (Т. Возняк), “важко собі уявити щось більш тотожне як мова народу та його дух, і народи мають через те різні мови, що їм властиві засадничі духовні відмінності” (В. Гумбольдт), “кожна нація – це свого роду індивідуальність, головними ознаками якої є особливості психічного складу і типів мислення” (Ф. Кессіді).

Етнокультурні фразеологізми формувались як віддзеркалення повсякденних побутових турбот, соціальних взаємин між людьми, їхніх найрізноманітніших звичаїв, обрядів, вірувань, забобонів, формул ворожінь, вітань, побажань тощо. Показовими й особливо важливими для української культури, які пронизують усю її товщину, виступають стійкі вислови, що характеризуються наявністю в структурі фразем флористичних компонентів із етноконотативною семантикою – назв рослин, дерев, квітів, плодів, яким притаманна глибока символічність і які виразно відтворюють модель світосприйняття простої людини.

Серед флористичних компонентів української фразеології, які тісно пов'язані з особливостями побуту, трудовою діяльністю українців, їхніми звичаями, обрядами, віруваннями, фольклорними традиціями, виділяємо такі:

1) родові назви рослин (*трава, куц, квітка, дерево, овочі, фрукти, гриби*): як виросте **трава** на помості; хоч **трава** не рости; хоч вовк **траву** їж; ходити нижче **трави**; Євдоха з водою, а Юрій з **травою**; два Миколи: один з **травою**, а другий з морозом; ховатися **по куцах**; стрибати **в куці**; як та **квітка**; пришивати **квітку**; плювати з високого **дерева**; як листу **на дереві**; заказаний **овоч**; як **гриби** після дощу; дешевий **від грибів**;

2) збірні назви рослинності (*ліс, поле, город, грядка, гай, луг, очерет*): *не бачити за деревами лісу; дивитися в ліс; темний ліс; у лісі щось велике здохло; тикати носа в чужий город; город городити; камінь у город; сидіти через город; одного поля ягоди; аж гай гуде (шумить); той у луг, а той у плуг; стрибати в очерет; сягнути в чужу грядку;*

3) назви частин рослин (*лист, корінь, гілка, колос, плід*): як *лист* за водою; *фіговий лист*; як *листу* на дереві; *виривати з коренем; перевертати догори коренем; в корені; докопуватися до кореня; на кореню; сягати коренями; дивитись в корінь; рубати під корінь; як з гіллі зірвався; гілляка з мотузкою плаче; на гілляку; повиснути на гілляці; соловей співає, доки ячмінь колоса не має, а з'явився колос – втратив голос;*

4) назви дерев, кущів, які мають яскраво виражену національну символіку (*верба, дуб, груша, осика, клен, калина, малина, бузина, лоза*): *на вербі груші; золоті верби ростуть; як чорт у суху грушу; на потрушені груші; здоровий як дуб; плести сухого дуба; як дурень із дуба; красива як калина; як осика на вітрі; стрибати в бузину; плигати в лози;*

5) фраземи з назвами городніх культур та їхніх плодів, які всім словокомплексом виразно передають обряди, звичаї українців, їхні вірування, замовляння, ворожіння тощо (*буряк, морква, гарбуз, часник, хрін, цибуля, горох, капуста, редька*): *наздогад буряків, коли моркви треба; терти моркву; хатня морква; як виросте гарбуз на вербі; давати гарбуза; годувати гарбузами; втерти часнику; не їла душа часнику; нагодувати цибулькою; мов тертого хрину понюхати; розсипатися горохом; горох із капустою; наколотити гороху з капустою; на капусту; нате і мій глек на капусту; як гірка (парена) редька; гірш гіркої редьки; як собаці редька;*

6) ключові назви-концепти, що пов'язані з трав'янистими культурами, квітами (*гречка, овес, жито, барвінок, ряс, любисток, мак, кропива, будяк*): *скакати в гречку; хай буде гречка; як з гречки лико; переганяти на гречку; на Сорок Святих погода, то на гречку урода; відтоптати ряс; скупаний у любистку; барвінок рвати; ночувати в барвінку; дорога терном поросла; уліз як будяк серед чорнобривців; Святий Юрій по полю ходить, хліб-жито родить; Юрієва роса краща од вівса; вскочити в мак; стерти на мак; хоч мак сій; ще мак росте в голові; як мак начетверо; вискочити, як Пилип із конопель; скакати в кропиву;*

7) назви виробів із рослин: *забрати вінок, лавровий вінок; терновий вінок; як у віночку; обламати віник; під віник; скуштувати віника; до нових (зелених, третіх, сьомих) віників;*

8) прикметники, утворені від іменників: *сім мішків гречаної вовни; ламатися як гречаний бублик; сім мішків гречаної вовни; на макове зерно; скуштувати гарбузової каші; до осикового кілка; почесати березовим віником.*

Отже, як переконливо показав фактичний матеріал, національно-культурна своєрідність фразеологізмів української мови забезпечується в першу чергу або наявністю специфічних лексичних компонентів, або унікальною національною ситуацією, або звичаєвими реаліями. Народна флористична фразеологія

активно ввібрала в себе події історичного й соціального життя українців, їхні умови побуту, найхарактерніші заняття, діяльність і працю, сприйняття світу через знання, уміння, навички, вірування, досвід. Такі фрази активно функціонують і в реальному процесі спілкування, характеризуються високою частотністю вживання носіями мови, що дозволяє зробити висновок про їхню національну маркованість.

СПОСОБЫ НОМИНАЦИИ ЛЕКАРСТВЕННЫХ РАСТЕНИЙ В РУССКОМ И ТУРЕЦКОМ ЯЗЫКАХ

Пащенко Е. М., Джелал Тюлю

Киевский национальный лингвистический университет

Названия растений формируют одну из древнейших номинативных систем, в которой отражен опыт практического и культурно-мифологического освоения флоры. Фитонимы воплощают в себе определенные характеристики растений, отражают духовный мир людей, их культуру, традиции и быт. Систематизация названий в терминах когнитивной лингвистики дала возможность установить, какая именно часть знания о лекарственном растении отражена в его названии и какие именно признаки кладутся в основу номинации. Система мотивационных признаков названий лекарственных растений отражает отношение социума к тому или иному виду растения, с которым человек встречается в процессе своей жизнедеятельности. Общая база исследований фитонимов в русском и турецком языках ежегодно расширяется за счет новых научных разработок различных авторов в самых разных областях лингвистики.

Анализ названий лекарственных растений позволяет сделать вывод о том, что в словарном составе языка эти названия представляют собой особый системный пласт лексики, имеющий длительную историю своего развития, в какой-то мере напоминающий особую терминосистему, разряд лексики, объединенный своим содержанием. В названиях лекарственных растений кодируется информация о многих свойствах растений, полученных человеком по различным каналам, отражаются история, легенды, традиции и опыт их применения. Отсюда следует, что названия лекарственных растений можно представить, как когнитивную модель деятельности человека, отражающую сумму знаний человека не только о конкретном растении, но и процессе познания внешнего мира в ходе исторического развития.

Изучение способов номинации фитонимов в русском и турецком языках выявило особенности образования и функционирования названий растений на современном этапе, связанные с последствиями длительного их формирования и развития. Установлено, что названия растений образованы морфологическим способом, включающий аффиксальный способ и образование сложных слов. Эти способы номинации представляют собой исторически устойчивое явление, характерное для словообразовательной системы русского и турецкого языков предшествующих периодов их развития и для современного их состояния.

Анализ ботанических лекарственных фитонимов с точки зрения их структурного строения показал, что они содержат корневые, производные и сложные структурные лексемы, а также словосочетания с различной композиционной организацией. Соотношение количества терминов, как в русском, так и в турецком языках, является сопоставимым по процентным показателям. Примерно одинаковое соотношение количества исконных терминов говорит о том, что и у русского и у турецкого языка основополагающей базой развития является обширный исторический и культурный пласт. Несмотря на различную структурную организацию, исконные термины в обеих группах характеризуются относительной прозрачностью принципов номинации.

ЛИТЕРАТУРА

1. Анненков Н.А. Ботанический словарь / Н.А. Анненков. – СПб: Типография императорской академии наук. – 1878. – 646 с.
2. Барышникова Т.Д. Этимологический четырехязычный словарь растений: учеб. пособие / Т.Д. Барышникова. – М.: Альфа-М. – 2009. – 224 с.
3. Даль В.И. Толковый словарь живого великорусского языка: в 4 т. / В.И. Даль. – М.: Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1956. – 556 с.
5. Справочник турецких лекарственных растений. Интернет-ресурс. Режим доступа: <http://www.ramasyem.com.tr/bitkisel-uretim-tarim/aromatik.html>
7. Clauson Gerard Leslie Makins. An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish. / Gerard Leslie Makins Clauson. – London : Oxford University Press, 1972.

ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ НАУКОВИХ ТЕКСТІВ

Петренко І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Відображення соціального світу в процесі міжмовної комунікації є одним з суттєвих соціолінгвістичних аспектів перекладу. Під час перекладу відбувається, по-перше, передача соціальних реалій вихідної соціокультурної системи і, по-друге, опосередковане відображення соціальної диференціації суспільства через соціально обумовлену диференціацію мови [2, с.15–16].

У галузі соціальної диференціації мови виділяються два основні типи варіативності, що тісно пов'язані одна з одною – ситуативна та стратифікаційна. Суть ситуативної варіативності полягає в переважному вживанні тих чи інших мовленнєвих засобів – окремих одиниць, або цілих систем чи підсистем (мовних, діалектних, функціонально-стилістичних) у залежності від конкретної соціальної ситуації. Стратифікаційна варіативність пов'язана зі структурою суспільства. Вона знаходить своє відображення у відмінностях, які проявляються в мовленні представників різноманітних соціальних груп (належність до певного класу чи прошарку, рід занять або професія, освіта, вік і стать). Протиставлення чоловічого та жіночого мовлення

обумовлюється особливостями реалізації системи мови представниками різної статі, що можуть містити в собі як загальні, так і специфічні для кожної з них одиниці.

Дослідження особливостей текстової організації перекладачами-чоловіками і перекладачами-жінками проведено в межах як стратифікаційної, так і ситуативної варіативності. У даному випадку йдеться про ситуативно-стратифікаційну площину мовної варіативності, яка дає можливість встановити спільні риси мовлення представників різної статі, зумовлені ситуацією мовлення, та відмінні, що пояснюються особливостями мовленнєвої поведінки чоловіків і жінок у сфері науково-навчальної комунікації.

Згідно проведеного дослідження характеру впливу гендерної ідентичності перекладача на характеристики перекладеного наукового тексту з гуманітарного циклу встановлено, що стать у даному випадку не являється основним фактором, який впливає на якість перекладеного матеріалу. Перекладач-чоловік і перекладач-жінка для досягнення адекватності перекладу оригінальній версії тексту користуються однаковими засобами мовлення, і тим самим досягають ідентичних результатів. У даному випадку мова йде про відповідність соціальній нормі перекладу як сукупності найбільш загальних правил, що визначають вибір стратегії перекладу [1, с.78]. Ці правила, зрештою, відображають вимоги, які суспільство висуває до перекладача. Вони не задані раз і назавжди, а варіюються від культури до культури, від епохи до епохи і від одного типу (жанру) тексту до іншого.

Дотримання вимог соціальної норми при перекладі наукових текстів суттєво ускладнює, а в деяких випадках практично унеможлиблює, визначення гендерної приналежності авторів перекладу. Престижність та високий статус науковця асоціюється з “чоловічими” знаннями, оскільки протягом сторіч наукова сфера була сферою діяльності представників сильної статі. Тому науковий текст будується за чоловічою моделлю оформлення мовлення.

З іншого боку, можна помітити певні тенденції у відмінностях чоловічої та жіночої версій інтерпретації тексту. Мова іде, наприклад, про більшу сміливість при виборі лексичних засобів чоловіками-перекладачами. Для їхніх перекладів характерна лаконічність, компактність висловлювань, вживання скорочень. Чоловіки-перекладачі частіше, ніж жінки, вдаються до перефразування тексту оригіналу.

Консерватизм і підвищена чутливість до мовних інновацій призводить до підсвідомого намагання перекладачів жіночої статі наслідувати чоловічу модель мовленнєвої поведінки при роботі з науковими текстами. Це проявляється у логічній послідовності викладу матеріалу, чіткості синтаксису, відсутності елементів образності та будь-яких рис розмовного мовлення, які могли б проявити себе в зв'язку з тим чи іншим окремим словом. Однак жінки-перекладачі більше “прив'язані” до тексту оригіналу: намагаються уникати скорочень, випущень. Саме жінки схильні до персоніфікації та конкретизації. Для жіночих перекладів наукових текстів характерне не перегрупування елементів речення, а розширення всередині нього окремих словосполучень,

відхід від граматичної форми оригіналу.

Таким чином, результати проведеного дослідження свідчать про існування чоловічого та жіночого варіантів перекладу, що можна помітити як на лексичному, так і на синтаксичному рівнях. На матеріалі наукових текстів відмінності не завжди очевидні, що пояснюється намаганням перекладача слідувати соціальній нормі перекладу в науковій сфері.

Перспективний напрямок подальших досліджень вбачається у комплексному вивченні ізоморфних та аломорфних характеристик чоловічого та жіночого перекладів з метою розробки оптимальних стратегій перекладу текстів у науковій сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сдобников В.В. Теория перевода: [учебник для студентов лингвистических вузов и факультетов иностранных языков] / В.В. Сдобников, О.В. Петрова. – М.: АСТ: Восток-Запад, 2007. – 448 с.
2. Швейцер А.Д. Теория перевода: Статус, проблемы, аспекты / А.Д.Швейцер . – М.: Наука, 1988. – 215 с.

СУГЕСТИВНИЙ ВПЛИВ ШРИФТУ В УКРАЇНОМОВНИХ, АНГЛОМОВНИХ І ГРЕКОМОВНИХ РЕКЛАМНИХ ТЕКСТАХ

Петрова Г.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

У наш час комп'ютерна графіка та робота професійних дизайнерів дозволяє вдало реалізувати рекламну концепцію, а також зробити кожне рекламне повідомлення унікальним, привернути до нього увагу споживачів.

Шрифт є необхідним композиційним елементом мультимодального тексту, будівельним матеріалом для оформлення його вербальної частини і разом з тим самостійною художньою формою [1, с. 61]. Адресат намагається впливати максимально не тільки через зміст та мову, але й через зовнішню форму. Різні розміри й форми шрифту – особливим шрифтом виділяється головне в рекламі [2, с. 119]. В середньому в одному оголошенні сучасної реклами продуктів харчування використовується 2-4 шрифти, що пояснюється загальною тенденцією до мінімалізму та прагненням дизайнерів створити гармонійне поєднання компонентів реклами, а також використанням повнокольорового друку, що дозволяє виділити слова, що акцентуються не лише типом шрифту, але й кольором, що полегшує сприйняття реклами та приближує оголошення до реальності [3, с. 120]. Шрифт здатен виділяти найбільш важливі за змістом частини вербального тексту (окремі слова, словосполучення, речення, абзаци) і акцентувати на них увагу адресата. Сміслові акцентування зазвичай досягаються за рахунок варіювання гарнітур та кегля шрифту [1, с. 62]. Нові комп'ютерні технології надали дизайнерам різноманітні можливості додання візуального обсягу буквам — тінь, повторення контурів і відблиски. Такі спроби зробити пласке зображення тривимірним при всій їх умовності оживляє

статичну картинку, не тільки виконуючи естетичну функцію, а й мимоволі привертаючи увагу реципієнта к виділеним словам [3, с. 120]

Використання **рукописного шрифту** слугує в письмовій комунікації своєрідним маркером розмовного мовлення, сприяє інтимізації спілкування, підкреслює звертання особисто до кожної людини, створює атмосферу довіри, підсилює емоційний вплив [1, с. 62]. Наприклад, в рекламі холодного чаю “*Ice Tea*” від “*Біола*” слоган “*І світ навколо усміхнеться :)*” написано начебто від руки, завдяки чому рекламований продукт інтегрується в буденне життя споживачів, стає частиною їх буденного спілкування. Посилує цей ефект використання в кінці слогана емотикону двокрапки з дужкою, що позначає посмішку або радість та використовується зазвичай у SMS або у текстових повідомленнях в Інтернеті, для того, щоб більш багато і різноманітно доповнювати зміст висловлювання.

У рекламі пива “*Перша приватна броварня*” українською мовою, де як слоган використовується вислів її засновника Андрія Мацоли, написаний рукописним шрифтом, що створює відчуття особистого звертання автора реклами до реципієнтів, забезпечуючи таким чином емоційний зв'язок між ними.

У рекламі напою “*Milkmaid*” англійською мовою слоган “*Make your home a Happy home*” (“*Зроби свій дім Щасливим домом*”) завдяки рукописному шрифту наближує рекламодавців до споживачів, створює відчуття реального, живого спілкування. У грекомовній рекламі освіжаючого напою “*Нβη*” слоган “*Με πορτοκάλια Πελοποννήσου. Με ροδάκινα Μακεδονίας. Και σε αναψυκτικό*” (“*З персиків Пелопоннесу. З персиків Македонії. Та у напій*”) за допомогою рукописного шрифту підкреслюється натуральність виробництва продукту, створюється враження спілкування виробників зі споживачами.

Жирним шрифтом в основному виділяють назви торгових марок та/або товару, що виконує функцію акцентування уваги на головній інформації. Також виділяють деякі слова в тексті реклами або слогані, які несуть найважливіше смислове навантаження.

В україномовній друкованій рекламі “*Прямо сік. Свіжі фрукти прямо в сік*” жирним шрифтом виділено прислівник “*прямо*”, що пояснює та обґрунтовує назву торгової марки та водночас акцентує увагу на якості продукту.

В англійській рекламі дитячого харчування “*Good Start*” “*Nothing else is a breast milk. Nothing else is Good Start*” за допомогою виділення жирним шрифтом більш помітною стає подвійна актуалізація словосполучення *Good Start*, яке може бути одночасно трактоване як смисловий член речення, де мається на увазі гарний початок життя дитини з саме цим дитячим харчуванням, і як назва торгової марки, де мається на увазі, що подібного харчування не існує.

У грекомовній рекламі жирним шрифтом виділено вид продукту харчування та торгову марку, таким чином ці слова перші потрапляють в очі споживачеві та відбувається підсвідоме асоціювання продукту в цією торговою

маркою: “**Ο ΚΑΣΤΡΟΣ.** Δοκιμάσατε την **κρέμα βανίλα** από τα γαλακτοκομικά **Κάστορος;**” (“**Касторас.** Ви куштували ванільний крем з молочних продуктів **Касторас?**”)

Таким чином, сприйняття реклами та осмислення її змісту стимулюється, в першу чергу, її зовнішньою формою. Отже, шрифт є одним із елементів графічної організації тексту, що мають функцію впливу та покликані привертати увагу адресата, задавати ритм читання тексту. Адресат рекламного тексту, тобто споживач, зможе краще зрозуміти, що сховане за сполученням слів, якщо це сполучення буде виділятися на фоні всього тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анисимова Е.Е. Лингвистика текста и межкультурная коммуникация (на материале креолизованных текстов) / Елена Евгеньевна Анисимова. – М.: Академия, 2003. – 128 с.
2. Корнева Ю.Б. Коммуникативно-прагматические и структурно-семантические особенности языка современной французской рекламы: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.05 / Корнева Юлия Борисовна. – К. : КНЛУ, 2008. – 165 с.
3. Паршук Н.В. Вербализация побудительной интенции в русском рекламном тексте: дис. ... канд. филол. наук : 10.02.02 / Паршук Наталья Владимировна. – К. : Нац. ун-т им. Т. Шевченко. Ин-т филологии, 2008. – 270 с.

ЛЕКСЕМИ “ПЕРЕКЛАД”, “ПЕРЕКЛАДАЧ” В АРАБО-ХРИСТИЯНСЬКОМУ РУКОПИСІ XVII СТОЛІТТЯ

Петрова Ю. І.

Київський національний лінгвістичний університет

У відомому арабомовному щоденнику подорожі патріарха Макарія Антіохійського, написаному в сер. XVII ст. архідияконом Павлом Алепським, зустрічається значна кількість слів, функціональні особливості і семантичний обсяг яких мають певні відмінності від сучасних. Серед слів, вживання яких становить особливий інтерес, слід виділити лексеми “переклад” та однокореневі слова – “перекладати”, “перекладач”.

Процес перекладу та його учасники були щоденними супутниками мандрівників під час семирічної подорожі (1652–1659), тому в тексті рукопису відповідні слова зустрічаються дуже часто. Але, на відміну від сучасного позначення понять “перекладати” (ترجم), “перекладач” (مترجم), в арабській – і зокрема арабо-християнській – рукописній традиції тих часів для цих слів існували й інші відповідники.

Аналіз тексту за найбільш повною редакцією – паризьким рукописом *Arabe 6016*, який містить 622 сторінки [1], свідчить, що для дієслова “перекладати” та відповідних іменних форм використовувалися різні корені. Привертає увагу висока частотність використання у цьому значенні лексеми *فَسَّرَ fassara*, яка в сучасній арабській мові має лише значення “тлумачити”. У мусульманській традиції терміном *تفسير* “тафсір” позначається передусім коранічна екзегеза та тлумачення античної філософської спадщини, тоді як арабомовні християни

використовували це слово в контексті перекладів Біблії і коментарів до неї [8, с. 83]. Двозначність (*тлумачити, інтерпретувати; перекладати*) характерна для відповідного дієслова у низці мов. Пор.: рос. “толмачить” (*тлумачити, пояснювати; перекладати*) [5]; новогр. ερμηνεύω (*тлумачити, трактувати; перекладати*) [6, с. 351]. Знайомий нам архаїзм тюркського походження “товмач”, який увійшов до слов’янських мов, вживався у значеннях: “1. Перекладач; 2. Той, хто роз’яснює; тлумач, коментатор” [2, с. 588; 4]. Це ж явище демонструють чисельні випадки такого слововживання у рукописі:

ي مورل اب اترس ف بيت الكمل ا هده لكو *Всі ці листи я переклав грецькою.*

Разом з тим, у ті часи використовувався, але, судячи з рукопису – набагато рідше – і сучасний нам варіант дієслова “перекладати” – ترجم *tarǧama*:

اوع بطو يسورل ا ناسلل اوم جرت ادكو I, *таким чином, його переклали російською мовою й надрукували.*

Від кореня [*trǧm*], як відомо, утворений іменник ترجمان *tarǧmān*, запозичений більшістю європейських мов в адаптованій формі “драгоман”. Саме його Павло Алепський використовує у переважній більшості випадків на позначення професії перекладача як субстантив:

ناسلل اب فرعي نام جرت وعم بي جي ب... ن اكر زابل ا نم دح ا لك *Кожен із купців привозить із собою перекладача, який знає мову.*

Поряд з арабським словом ترجمان на позначення перекладача в рукописі Павла Алепського зустрічається російський еквівалент *барифужикос* *bārīfūǧīkūs* (з грецьким закінченням ч.р. -ος). Це слово використовується автором на позначення реалії лише в частині тексту, в якій йдеться про перебування у Московському царстві; воно є авторським вкрапленням і не увійшло до лексичної системи арабської мови. Русизм *барифужикос* зустрічається у рукописі 14 разів, тоді як його арабський еквівалент ترجمان (включно з формою множини (تراجمين) – 100 разів. Ці два слова не є тотожними в інтерпретації Павла Алепського, на що свого часу звернув увагу перекладач рукопису російською мовою Г. Муркос, висунувши припущення, що русизмом *барифужикос* автор позначав штатного службовця московського уряду, а арабським словом ترجمان (за Г. Муркосом – “толмач”) – перекладача-грека, який прибув у складі пошту Макарія з Молдавії [3, с. 432]. Аналіз контексту вживання російського слова показує, що “переводчик” був офіційно призначений Макарію з моменту його в’їзду до Калуги; автор пояснює цей термін для читачів таким чином:

ترجمان الكبير *царський перекладач; головний перекладач;*

ومعني اسم باريفوجيكوس بلسان الروسي ماظفراستيس بالرومي، اي مفسر المكاتب من الرومي للروسي *Значення слова bārīfūǧīkūs у російській мові – це māṭāfrāstīs грецькою, тобто перекладач документів (букв. листів) з грецької на російську.*

Дійсно, за рукописом Павла, “переводчики” перекладали офіційні документи в Посольському приказі; вони мали вищий статус, на що вказує той факт, що вони отримували більш щедру милостиню при роздачі подарунків:

ثم اعطوا لتراجمين الملك كل واحد ايقونه، وكم دينار، للباريفوجيكوس اكثر من الترجمان *Потім кожному з царських перекладачів роздали по іконі і по кілька рублів (букв.: динарів), “переводчику” – більше ніж товмачу.*

Разом з тим, найбільш уживаним словом *ترجمان* автор називає будь-яких перекладачів, які завжди супроводжували високих іноземних гостей; ці перекладачі також офіційно призначалися у Москві:

قزقلا دالب لوا يلا ان عم وعيتوا معنا باريفوجيكوس وترجمان، يصلوا *Нам призначили “переводчика” и товмача супроводжувати нас до кордону землі козаків.*

Сучасний нам арабський еквівалент лексеми “перекладач” – مترجم *mutarǧim* (утворений за формою активного дієприкметника від кореня [trǧm]) – у рукописі не виявлено. Натомість, поряд із формою *ترجمان* іноді використовується активний дієприкметник вищезгаданого дієслова *فسّر* на позначення як усного, так і письмового перекладача (в арабо-мусульманській традиції термін мав значення “коментатор” [7, с. 109]):

دحاو دعب دحاو اورس فيب ني لامع، مورء ان بآ ن يرس فم م همدن عو *У них є перекладачі з греків, які перекладають одну (книгу) за іншою;*

يبرعل ان اسلب رس فم ن ام جرت ري صت يكل ان هاه مقا *Залишайся тут, аби стати перекладачем з арабської.*

Крім згаданих варіантів, у значенні “перекладати” в ті часи використовувалися дієслова похідних порід від кореня [hrǧ] – أخرج *’ahraǧa* (IV) та استخراج *istahraǧa* (X) “витягувати”, які наразі такого вжитку не мають. Можна провести семантичну паралель з відповідними дієсловами в інших мовах з основним значенням “витягувати” (новогр. βύζω; рум. a scoate), які в ті часи часто використовувалися у значенні “видавати, публікувати” (у т.ч. після перекладу). В арабській мові ці дієслова позначали створення письмового перекладу:

يخير عنها في تاريخ الرومي الذي استخرجناه للعربي *Про це йдеться в історії греків (Візантії), яку ми переклали арабською;*

يبرعلل يمولرلا نم كرطبالا ان دي س ا ج ر خا *Наш владика патріарх переклав її з грецької на арабську.*

Таким чином, найуживанішим варіантом для поняття “перекладач” в арабській мові XVII ст. було слово *ترجمان*, яке в такій самій формі вживалося також в османській і перській мовах. Водночас форми дієслова та дієприкметника виражалися через інші корені – передусім через дієслово *فسّر* *тлумачити*. Останній варіант був найуживанішим серед дієслівних еквівалентів, а його функціональність підтверджується тим, що поєднання значень “тлумачити; інтерпретувати; перекладати” в одному дієслові зустрічається у низці мов. Отже, уявлення про переклад як про процес тлумачення є певною тенденцією в системі лексико-семантичних мовних універсалій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Bibliothèque Nationale de France. Manuscrit *Arabe 6016*.
2. Етимологічний словник української мови. Т. 5 / гол. ред. О. С. Мельничук. – К.: Наукова думка, 2006. – 703 с.

3. Путешествие Антиохийского патриарха Макария в Россию в половине XVII века, описанное его сыном, архидиаконом Павлом Алеппским / пер. с араб. Г. Муркоса. – М.: О-во сохранения лит. наследия, 2005. – 728 с.
4. Толмач // Толковый словарь русского языка под ред. Д.Н. Ушакова. – Режим доступа: <http://ushakovdictionary.ru/word.php?wordid=77218>
5. Толмачить // Толковый словарь живаго великорускаго языка Владимира Даля. – Режим доступа: <http://dal.sci-lib.com/word039936.html>
6. Хориков И.П., Малев М.Г. Новогреческо-русский словарь. – М. : Русский язык, 1980. – 856 с.
7. Gacek, Adam. The Arabic Manuscript Tradition: A Glossary of Technical Terms and Bibliography. – Leiden – Boston – Köln, 2001. – 269 p.
8. Rippin A. Tafsīr // Encyclopaedia of Islam. – Vol. X. – Leiden: Brill, 2000. – P. 83–88.

МОВНІ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ НІМЕЦЬКИХ МЕМОРІАЛЬНИХ КОНЦЕПТІВ

Пилипенко Р.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Меморіальні концепти займають далеко не маргінальне місце в сучасному комунікативному просторі ФРН. На це вказують наукові праці насамперед в історичній, культурологічній та політологічній перспективах (P. Haslinger, M. Horváth, G. Loster-Schneider, H. Schmidt, M. Wenzel). Поняття меморіальний концепт довгий час домінувало в історично-культурологічних та теологічних студіях, які висвітлювали питання меморіальної культури як культури збереження та культивуації національних й духовних традицій пращурів. Під культурою спогадів тут слід розуміти сукупність цінностей, норм поведінки та артефактів, які відбивають колективну пам'ять про суспільні феномени у ритуалізованій формі шанування. У сучасному дискурс-аналізу політичної комунікації меморіальна культура також розглядається як інструмент будови нації. У цьому контексті можна говорити про неї як сукупність процесів меморіалізації суспільно значущих для національної самоідентифікації особистості подій (війн, національних трагедій, поразок, або перемог, матеріальних досягнень, або звершень національного характеру).

У лінгвістиці поняття “меморальні концепти” ще не набули належного значення. Крім досліджень, присвячених окремим типам меморіального тексту (від великих жанрів – політичні промови про історичні події або літературні твори-спогади – до малих жанрів – свідоцтва про смерть, листи самогубць). Однак інтенсивно зростаючий в останні десятиліття корпус текстів, присвячених питанням колективної пам'яті та меморіальній культурі, вимагає від лінгвістів проведення комплексних досліджень меморіальних дискурсів у межах когнітивно-комунікативної парадигми сучасного лінгвістичного знання. До таких завдань слід віднести систематизації лінгвістичних знань про ключові концепти меморіального дискурсу. Вирішення цього завдання є особливо

важливим, якщо виходити з того факту, що репрезентації меморіальних концептів є інструментом розуміння складних соціокультурних контекстів. До меморіальних концептів належать номінації історичного досвіду людини та історичних подій, політичних і моральних цінностей, колективних архетипів тощо. Меморіальні концепти посідають важливе місце в сучасній політичній, економічній, релігійній, художній літературі. Умовно їх можна назвати пам'ятками спілкування, якщо спілкування уявити цариною людського духу.

Лінгвістичний опис концепту передбачає виявлення співзалежності поміж концептами психічного стану людини та іншими між науковими концептами. Для унаочнення такої процедури розглянемо один із провідних меморіальних концептів – ПАМ'ЯТЬ. Ця категорія є однією із найвагоміших у мові психології, педагогіки або комп'ютерної галузі, оскільки визначальні меморіальні процеси пов'язані з організацією знань, зберіганням, використанням інформації.

Важливі характеристики концепту ПАМ'ЯТЬ відображені у соціальних категоріях. Наприклад, у дискусіях про пошуки національної ідентичності у великій політиці (Наша східна політика ніколи не була підвладна покаранню пам'яті), інше словотворення з концептом ПАМ'ЯТЬ “дзеркало пам'яті” (Gedächtnisspiegel) може вживатися як один із маркерів національної ідентифікації. Цей концепт часто вживається також із такими словотвореннями, як “виставка пам'яті” (Gedächtnisausstellung), “свято пам'яті” (Gedächtnisfeier), “допомога пам'яті” (Gedächtnishilfe), “зміст пам'яті” (Gedächtnisinhalt), “мистецтво пам'яті” (Gedächtniskunst), “показники пам'яті” (Gedächtnisleistung), “пробели в пам'яті” (Gedächtnislücke), “протокол пам'яті” (Gedächtnisprotokoll), “слабкість пам'яті” (Gedächtnisschwäche), “послаблення пам'яті” (Gedächtnisschwund), “порушення пам'яті” (Gedächtnisstörung), “опора пам'яті” (Gedächtnisstütze), “тренування пам'яті” (Gedächtnistraining), “втрата пам'яті” (Gedächtnisverlust) і т. ін.

МОДЕЛЮВАННЯ І РОЗВИТОК СПЕЦИФІЧНИХ СЛОВОТВОРЧИХ ХАРАКТЕРИСТИК В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ: ДІАХРОНІЧНИЙ ТА СИНХРОНІЧНИЙ АСПЕКТИ

Пирогов В.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

У статті зроблена спроба дослідити умови зародження і подальшої дериватизації базової словотворчої моделі “свій-чужий” на тлі історичної динаміки форм японського письма, що, врешті-решт, призвело до виникнення змішаної системи *кандзіканамадзірібун*. [1; с. 13]

Зазначена проблема може бути методологічно правильно інтерпретована лише за умови її трактовки в плані дихотомії “ієрогліфічне – буквено-фонетичне письмо”, і більш конкретно, з точки зору дихотомічних відмінностей між японською і китайською мовами, з одного боку, на момент їх історичного зіткнення (приблизно V-VII ст.), а також в процесі подальшого синкретичного

розвитку японської мови і писемності протягом більше десяти століть аж до початку епохи Мейдзі (1886 р.), а з іншого боку, на переломі другого і третього тисячоліть в період широкої інтернаціоналізації японської мови і культури в умовах глобалізації.[3; с. 185]

Слід підкреслити, що без суворої диференціації письмового та усного аспектів, при абсолютній перевазі першого, на ранньому етапі взаємодії цих мов розібратися в тих особливих процесах, які мали місце в японській мові в період зародження писемності надзвичайно складно, якщо не сказати – неможливо. І йдеться не просто про відмінності письмового та усного аспектів при порівнянні мов, а про фундаментальні відмінності способу репрезентації плану змісту. [2; с. 103] З цього приводу американська лінгвістка і сходознавець Liu L. задається питанням, чи дійсно мови (уточнимо різноструктурні мови, і підкреслимо, різноструктурні писемності) несумірні? І якщо так, то, як люди встановлюють і підтримують гіпотетичну еквівалентність між словами та їх значеннями? Що означає, транслювати одну культуру в мову іншої на основі умовно прийнятої еквівалентності? Наприклад, чи можемо ми говорити, або не говорити, про сучасність через призму історичної опозиції “Схід-Захід”, не зводячи досвід одного до уявлень, перекладів або інтерпретацій іншого? Хто встановлює і охороняє кордони між ними? Чи легко ці кордони долати? Чи можна виробити надійні критерії порівняння мов, які б мали універсальний або транс-історичний характер? Намагаючись дати відповідь на ці питання Liu L. робить такий висновок: “... люди різних культур не завжди, якщо взагалі розуміють один одного. І одним з найсерйозніших бар'єрів для розуміння є дихотомія “ідеографічне – буквено-фонетичне письмо”. [6; р. XV]

Далі наводиться порівняння двох варіантів поетичного тексту в стилі *вака*, взятих відповідно з найдавніших японських хронік “Ніхонгі” і “Ніхонсёкі”, а також їх сучасне написання, латинська транскрипція і переклад українською, англійською та російською мовами:

Текст з “Ніхонгі”:

夜久毛多都 伊豆毛夜幣賀岐 都麻暮微爾 夜幣賀岐都久流
やくもたつ いづもやへ がき つまごみに やへ がきつくる
曾能夜幣賀岐衷。
そのやへ がきを。

Текст з “Ніхонсёкі”:

夜句茂多菟 伊弩毛夜霸餓岐 菟磨語味爾 夜霸餓枳都俱盧
やくもたつ いづもやへ がき つまごみに やへ がきつる
贈迺夜霸餓岐廻。
そのやへがきを。

Сучасний текст:

八雲立つ出雲八重垣妻籠に八雲垣作るその八重垣を
やくもたつ いづもや へがき つまごみにや へがき つくるそ の や
へがきを。

Латинська транскрипція:

Yakumotatsu izumoyaegaki tsumagomini yaegakitsukuru sono yaegaki wo.

Переклад:

Укр .: В Ідзумо, де вісьмома пасмами хмари встають, покої у вісім огорож, щоб дружину вкрити, покої у вісім огорож спорудив, так, ті покої у вісім огорож! (Пер. В.Л. Пирогова)

Англ .: The many-fenced palace of Idumo # Of the many clouds rising - # To dwell there with my spouse ## Do I build a many-fenced palace: # Ah, that many-fenced palace! [5; p.37]

Рос .: В Идзумо, где в восемь гряд облака встают, покои в восемь оград, чтобы укрыть жену, покои в восемь оград воздвиг, да, те покои в восемь оград! (Пер. Н. И. Фельдмана)

Оскільки головним провідником взаємодії двох різноструктурних мов – китайської та японської, була китайська ієрогліфіка, її ідеографічний і логографічний характер зумовив можливість запозичення разом з системою китайського письма значну частину не тільки лексичного корпусу, а й багатьох китайських слово- і фразотворчих моделей, що ґрунтувалися на базовій моделі “свій-чужий”. [4; с. 105] Ця модель зберегла свою важливу роль до наших днів, і актуалізується в таких формах японського словотвору, як *васейкандзі*, *гайрайго*, *васейейго*, *когнсюго* тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иенага С. История японской культуры / С.Иенага // Пер. с яп. Б.В. Поспелова. – М.: Прогресс, 1972. – 232 с.
2. Пирогов В.Л. Еволюція китайської ієрогліфіки з огляду на дихотомію “логографічне – буквено-фонетичне письмо”: когнітивний та порівняльно-історичний аспекти В.Л.Пирогов // Матеріали міжнародної науково-практичної конф. “Мова-література-мистецтво: когнітивно-семіотичний інтерфейс”/Київ. Нац. Лінгв. у-т. – Київ, КНЛУ, 2014. – С. 103
3. Пирогов В.Л. Відзеркалення особливостей філософсько-естетичного і мовного синкретизму “ваго-канго” у літературному творі середньовічної Японії “Цуредзурегуса” / В.Л.Пирогов // Східний світ. – К., 2008. – № 3. – С.180–188
4. Черевко К.Е. Специфика литературного двуязычия в древней Японии (К вопросу о характере чтения и записи текстов) /К.Е.Черевко // Народы Азии и Африки. 1969. – № 2. – С. 105–113.
5. Kojiki / transl. with an introduction and notes by Donald L. Philippi.[Princeton, N.J.] Princeton University Press Copublished by University of Tokyo Press, 1969. – 655 p.

6. Lidiya Liu, Literature, National Culture? And Translated Modernity – China, 1900-1932. Stanford University Press, 1995. – 433 p.

ЦІННІСНА КАРТИНА СВІТУ УКРАЇНСЬКОЇ МОЛОДІ (НА МАТЕРІАЛІ ОПИТУВАННЯ СТУДЕНТІВ ХНАУ ІМЕНІ В.В. ДОКУЧАЄВА)

Підгородецька І.Ю.

Харківський національний аграрний університет імені В.В. Докучаєва

Від самого народження людина занурена у світ культури. Цей світ фіксує й акумулює величезний загальнолюдський досвід, який надає людині готові зразки поведінки, допомагає у вирішенні особистісних проблем. Засвоєння культурного досвіду вимагає від кожного з нас особистого усвідомлення, “перевідкриття” культурних цінностей, їх прийняття чи відторгнення – адже будь-яка загальнозначуща цінність стає дійсно значущою тільки в індивідуальному контексті.

Кожна людина сприймає світ крізь призму своєї мови і культури, тому представники однієї лінгвокультурної спільноти мають національну систему цінностей, якій відповідають певні етичні норми й естетичні ідеали. Крім того, кожен індивід має притаманне тільки йому світобачення і світовідчуття, створює власну картину світу, у якій відображуються загальнолюдські, національні й індивідуальні цінності.

Мета роботи: виявити національні та індивідуальні компоненти ціннісної картини світу української молоді на матеріалі опитування студентів ХНАУ імені В. В. Докучаєва.

Ціннісний світ національної культури має цілісний образ, що формує ціннісну картину світу – упорядковану множинність оцінних суджень, що відображують ціннісні орієнтири суспільства [3, с. 105]. Ціннісна картина світу містить загальнолюдські, національні й індивідуальні компоненти.

Українські цінності поєднують особистісні характерні риси душевного ладу українців та особливості вираження суспільно-громадянської позиції. Ключовими серед них є такі: любов, милосердя, чемність і ввічливість, шанування батьків, родинні стосунки, рід, любов до рідної землі, праця і працелюбність, народоправство, вільнолюбство [2, с. 107–110].

Мова як феномен культури не тільки віддзеркалює й закріплює, а й формує систему цінностей певної лінгвокультурної спільноти. Крім того, мова постає ключем до розуміння національно-специфічних ознак тієї чи іншої культури і дає змогу виявити її ціннісні орієнтири за допомогою смислових утворень (концептів), які відображуються в ціннісній і концептуальній картинах світу [2, с. 113].

Ми провели опитування студентів 1 курсу Харківського національного університету імені В.В. Докучаєва з метою з’ясування ціннісних орієнтирів молоді. В опитуванні взяло участь 100 студентів, яким було запропоновано

відповісти на запитання: “Що для Вас є найціннішим у житті?”. Студенти відповідали в довільній формі. Максимальна кількість окремих відповідей на кожне запитання не повинна була перевищувати 10.

Для 90% респондентів найбільшою цінністю є *сім'я* (варіанти відповідей: *батьки, родина, мама, тато, щаслива родина, гармонія в родині*), а також *близькі люди* (*рідні люди, брат, сестра, тітка, бабуся, дідусь*) – 32%. Беручи до уваги, що деякі студенти окремо називали родину і близьких людей, вважаємо за доцільне виділити ці поняття як самостійні. Незважаючи на такий умовний поділ, можна стверджувати, що найбільш цінним для абсолютної більшості опитуваних є *сім'я* (родина) – як у вузькому, так і в широкому розумінні слова. До відповідей, що стосуються поняття *родина*, відносимо й такі, як *повага до рідних, щастя близьких, усмішка рідних* – по 2%, *чай з рідними* (1%). На другому місці за кількістю відповідей (46%) – *здоров'я*, а також *здоров'я рідних, близьких людей* (18%). Третє місце (40%) посіла відповідь *друзі* (*вірні друзі, дружба*). Для 38% опитуваних цінними є *кохання* (*кохана людина, почуття, стосунки*).

Науковці стверджують, що для сучасної молоді освіта має цінність не стільки як “інтелектуальний капітал”, скільки як джерело досягнення успіху. Цей фактор виявляє такі ціннісні орієнтири сучасної студентської молоді, як кар'єрний ріст, успішність, отримання престижної роботи [1, с. 71]. Результати анкетування показують, що для 26% опитаних першокурсників цінним є навчання (*заняття, освіта, здобути освіту, вища освіта, успіхи в навчанні, ХНАУ*), для 8% респондентів – *кар'єра*, для 2% – *праця*. Цінність самого *життя* виявилася важливою для 14% молодих людей. Відповіді *Батьківщина* (*Україна, країна, рідне село*) дали 8% респондентів, а цінність *дому* (*гарний дім*) зазначило 10% студентів.

Індивідуально ціннісними є поняття, які відносимо до сфери людських стосунків (*взаєморозуміння, повага, підтримка, довіра, упевненість у людині, вірність*), внутрішніх якостей людини (*доброта, щирість*), абстрактних понять (*щастя, праця, правда*), характеристик соціально-політичного життя людства (*мир, світле майбутнє*), психологічних та фізіологічних станів (*спокій, сон*), природи (*кіт, собака, природа*), дозвілля (*книги, музика, фільми, мотоцикл*), гастрономічних уподобань (*шоколад, морозиво, кава*).

Отже, за результатами опитування для студентів-першокурсників пріоритетними цінностями є родина, здоров'я, друзі, кохання, які є водночас і національними цінностями. Значущими для студентів також є знання, здобуття освіти, що пояснюємо переважно соціальним статусом респондентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колесникова А.В. Ценностные ориентиры современной студенческой молодежи и их формирование посредством вузовского радио / А.В. Колесникова // Вектор науки ТГУ. – 2010. – № 2 (12). – С. 70–73.
2. Манакін В.М. Мова і міжкультурна комунікація: навч. посіб. / В.М. Манакін. – К.: ВЦ “Академія”, 2012. – 288 с.

3. Огнева Е.А. Этноязыковое кодирование ценностной картины мира при переводе художественных текстов / Е.А. Огнева // Язык и культура: материалы междунар. науч. конф., Белгород, 25–26 марта 2010 г. – Белгород, 2010. – С. 104–109.

НОМИНАТИВНЕ ПОЛЕ “ВІК ЛЮДИНИ” В АНГЛОМОВНОМУ ХУДОЖНЬОМУ ДИСКУРСІ

Пожар А.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Термін *номінативне поле* був запропонований у дисертаційній праці В.В. Візауліної на позначення “сукупності однослівних та декількаслівних номінацій, які слугують для виділення і називання деякого фрагменту дійсності і формування відповідного концептуального уявлення про нього, пов’язані певними взаємовідносинами й утворюють складне структурне ціле” [1, с. 10].

Ядром номінативного поля є одиниці, які означають вікову періодизацію життя людини. Позначенням самого раннього періоду життя людини – з моменту народження до одного-двох років (рідше - до 7) – є стилістично і емоційно нейтральне найменування *infancy* – “самий ранній період людського життя, раннє дитинство” [7]. Синонімом до *infancy* виступає найменування *babyhood*, яке вживається дуже рідко. *Infancy*, як і його синоніми, входить в поняття *childhood*, що володіє більш широким віковим діапазоном – “час від народження до змужніння, полової зрілості” [7, V. 2, р. 343]. *They had passed an unhappy childhood* [9].

Віковий період, що йде слідом за *childhood*, називається *adolescence* – період між дитинством і зрілістю, який триває від 14 до 25 років у чоловіків і від 12 до 21 року – у жінок [5, 6, 7]. *Adolescence* – зазвичай характеризується як перехідний період між *childhood* і *adulthood*, хоча іноді *adolescence* ототожнюють з поняттям “змужнілий”. Звідси в англомовних тлумачних словниках досить точно визначається нижня межа даного періоду (12-14 років) і менш чітко – верхня (18-25 років) [7].

Найменування *adolescence* тяжіє, як слово латинського походження, до книжності. В.І. Жельвіс була висловлена думка про те, що на обсяг поняття *adolescence* вплинуло поява неологізмів 30-40-х років ХХ століття *teener*, *teenager*, що позначають осіб і віковий період від 13 до 19 років [2]. Основою об’єднання осіб віку від 13 до 19 років послужила формальна ознака – загальний для всіх англійських числівників, що входять до даної групи суфікс *teen*. Однак, таке об’єднання стало можливим і тому, що пов’язано перш за все з понятійною стороною, а не обумовлено чисто граматично, як вважає В.І. Жельвіс [2, с. 27].

Період життя, який настає після *childhood* і передуює *maturity* (зрілість), позначається також словами *juvenescence* – “стан юності, стан, коли людина стає молодію, юність” [7, V. 5, р. 646] і *youth* – “рання частина життя, в

особливий період між дитячим і зрілим віком, зокрема, період життя від змузніння до повного завершення росту” [7, V. 12, p. 77]. Якщо *juvenescence*, як і *adolescence*, що походить від латинської мови, явно тяжіє до книжності, вкрай маловживаних, то найменування *youth*, навпаки, широко функціонуючи в загальноновживаній мові, мові художньої літератури, проникає в живу мову.

Період, який слідує у віковій шкалі за *adolescence* і охоплює вік людини приблизно від 25-30 до 55 років, позначається словом *maturity*, яке полісемантичне, володіє широким понятійним обсягом, що включає ряд аспектів, [7, V. 6, p. 246] в тому числі і віковий. Даний віковий період чіткіше позначається словосполученнями: *mature age*, *age of maturity* (зрілий вік). *Maturity* в поєднаннях зі словом *age* активно функціонує в науковому стилі. Позначення *maturity* запозичене з латинської мови [3], стилістично і емоційно нейтрально.

У відносинах синонімії зі словом *maturity* знаходяться загальноновживані позначення *adulthood* (дорослість) і, менш частотне, *adulthood*. Обидва найменування є стилістично і емоційно нейтральними: *When Jesse saw his sister around school he was startled – her adulthood, the authority of her firm little legs and her frizzy red hair, her lips, her eyes, her manner of being in a hurry, always amused, always with other girls* [8].

Період життя людини, який настає слідом за *maturity*, найбільш точно передається тільки словосполученням *old age*, семантично, а також в світлі загальної аналітичної тенденції англійської мови, що наближається до статусу складного слова. Однослівним синонімом до *old age* є похідний іменник *oldness* [7, V. 7]. Відносно субординації до *old age* знаходиться найменування *senility*, передає певною мірою поняття "глибокої старості".

Отже, у загальноновживаній мові відносно чітко виділяються основні вікові періоди, що позначаються словами: *childhood (infancy)*, *teenage*, *adolescence (juvenility)*, *youth*, *maturity* і словосполученням *old age* [4].

ЛІТЕРАТУРА

1. Визаулина В.В. Развитие номинативных полей, связанными с традициями США (историко-когнитивное исследование): дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 "Германские языки"/ Визаулина Виктория Вячеславовна. – М., 2006. – 208 с.
2. Жельвис В.И. Взаимоотношение слов и понятий *adolescent (adolescence)* и *teener (teenager)* в свете гипотезы лингвистической относительности / В.И. Жельвис // Вопросы социолингвистической языковой нормы. – Ярославль, 1981, с. 20–27.
3. Иванова И.П. История английского языка / И.П. Иванова, Л.П. Чахоян. – М. : Высш. школа, 1968. – с. 32.
4. Матвеев В.И. Семантический признак “возраст” в структуре значений различных слов и его роль в организации лексико-семантических групп / В.И. Матвеев – Русский язык за рубежом, 1985, № 3, с. 64–67.

5. Hockett Ch. F. A course in modern linguistics / Ch. F. Hockett. – N.Y.: The Macmillan Company, 1958, XI. – 621 p.
6. Lyons J. Semantics : In 2 vol / J. Lyons. – Lnd. Etc. : Cambridge univ. Press, 1978, vol. 1. – 371 p.
7. The Oxford English dictionary : In 12 volumes. – Oxford : Clarendon press, 1970– 975.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

8. Oates J.C. Wonderland / Joyce Carol Oates. – Greenwich /Connecticut : Fawcett Publications, 1973. – 511 p.
9. Peacock E. Mabel Heron / Edward Peacock. – Chapman and Hall, 1872.

ГЕНДЕРНІ ДОСЛІДЖЕННЯ У СУЧАСНОМУ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВІ

Польова Е.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Останнім часом у галузі перекладознавства знову активізувалися гендерні дослідження. Їхня еволюція у цій галузі свідчить про неабияку зацікавленість учених у відмінностях відтворення вербальної поведінки чоловіків та жінок у межах своєї гендерної приналежності як представників окремих субкультур, і навіть окремих культур. Основними питаннями для перекладознавців у цьому сенсі завжди поставали засоби передачі певних відмінностей представників різної статі у тексті оригіналу та їх відтворення у тексті перекладу. З часом гендерні студії в перекладознавстві збагатилися ґрунтовними дослідженнями історичної, постколоніальної проблематики, питаннями культурного трансферу та гендерних репрезентацій [1, с. 3]. Наголосимо, що більшості гендерних перекладознавчих студій мають феміністичну спрямованість, залишаючи відкритим питання гендерних особливостей різножанрових текстів та способів їх відтворення у перекладі.

Нова хвиля гендерних досліджень у перекладознавстві торкається особистості перекладачів та їхньої гендерної приналежності [2; 3]. Їхня актуальність викликана, в першу чергу, закликом міжнародних організацій до втілення ідей гендерної рівності на всіх рівнях соціального життя, що зумовлює особливий підхід до підготовки спеціалістів у галузі перекладу, оскільки саме перекладачі мають долати гендерну упередженість, що може зустрічатися в текстах, з якими їм доводиться працювати.

Зважаючи на зазначене, об'єктом нашого дослідження виступатимуть професійні компетентності перекладача, який долає гендерні проблеми тексту оригіналу, а предметом – перекладацькі стратегії й тактики, які застосовуються ними в процесі такого перекладу.

Загалом переклад залежить від національної культури перекладача, яка, в залежності від її фемінної / маскулінної спрямованості, є гендерно маркованою.

З іншого боку, текст оригіналу може зазнавати прямого впливу перекладача як гендерної особистості, що не може не чинити вплив на текст перекладу.

Перекладач є жінкою або чоловіком, з властивими їм набором гендерних характеристик, які суспільно та культурно зумовлені. Гендерна ідентичність перекладача прямо чи опосередковано виявляється в їхній індивідуальній стилістиці, – виборі граматичних форм та конструкцій, лексичних преференціях, емоційній забарвленості мовлення тощо. Тому важливим критерієм адекватності перекладу є гендерна неупередженість тексту, який створюється перекладачем. Окрім власної статі перекладач, що аналізує текст, має зберігати й стать автора оригінального тексту, що призводить до синтезу гендерних ідентичностей. Через те, що жоден переклад не може бути гендерно нейтральним, існує можливість, що текст перекладу зазнає певних змін, проходячи крізь свідомість перекладача. Проте, у результаті такого конфлікту прояву гендерної ідентичності автора і перекладача можливе народження “протистояння” або ж “нашарування” їхніх особливостей.

Основними напрямками гендерних досліджень у перекладі можуть стати: гендерні стереотипи у тексті оригіналу та їх відображення в тексті перекладу; мовні засоби конструювання гендерної ідентичності в оригіналі та перекладі; способи відтворення гендерних конотацій тексту оригіналу засобами мови перекладу; шляхи передачі образно-символічної системи, що описує чоловіка/жінку в культурі мови оригіналу та мови перекладу; проблеми перекладності одного менталітету в інший; ставлення реципієнта до текстів перекладу виконаних перекладачем-чоловіком, чи перекладачем-жінкою тощо.

Кожен з напрямів містить взаємозв'язок культурної та гендерної ідентичності автора/перекладача/читача, національні та культурні традиції, історико-соціальні особливості та низку інших факторів, що в цілому ускладнює розробку та систематизацію гендерних методів перекладацького аналізу через нашарування аспектів лінгвістичного, культурологічного, перекладознавчого та гендерного аналізу.

Суттєвим у виявленні гендерних механізмів перекладу є критичний аналіз кількох перекладів, що допомагає глибше дослідити взаємодію особливостей мовних засобів та засобів конструювання гендерної ідентичності. У результаті теорія перекладу отримує змогу виявити та описати ті обмеження, які накладає гендерний фактор на використання мовних одиниць у мові. Особливо важливим це є у світлі феміністичного руху за інклюзивність мови, яка виключає використання сексистських лексичних одиниць у будь-якому сучасному дискурсі.

Опис гендерних проблем, що виникають в процесі перекладу, допоможе подолати труднощі і в галузі підготовки перекладачів до роботи з такими текстами, адже помилки в таких перекладах можуть виникати через необізнаність перекладача з реаліями гендерних мовних конфліктів, які він змушений іноді вирішувати, або ж через відсутність гендерних конфліктів у мові, з якою він працює.

Оскільки перекладознавство оперує значно ширшими за лінгвістику категоріями, одним із завдань дослідження гендерного аспекту перекладу має стати виявлення таких прогалин у вивченні мовного втілення функціонування категорії гендера, що викликають певні труднощі в процесі перекладу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сизова О.Ф. Особливості відтворення в перекладі гендерної ідентичності суб'єкта жіночого поетичного дискурсу (на матеріалі англомовних перекладів з української) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.16 “Перекладознавство” / О.Ф. Сизова. – Київ, 2006. – 16 с.
2. Corrius M., De Marco M. Situated Learning and Situated Knowledge: Gender and Translating Audiovisual Adverts / M. Corrius, De Marco M. // *The Interpreter and Translator Trainer*. – № 10 (1). – 2016. – P. 59–75.
3. De Marco M. Bringing gender into the subtitling classroom / M. De Marco // *Audiovisual Translation: Subtitles and Subtitling – Theory and Foreign Language Practice*. – [ed. McLoughlin]. – New York: Peter Lang, 2011. – P. 139–155.

КРИТЕРІЇ ЗІСТАВЛЕННЯ ОРИГІНАЛУ І ПЕРЕКЛАДУ

Попович Ю.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Будь-який порівняльний аналіз, в тому числі й перекладознавчий, повинен мати чіткі критерії зіставлення оригіналу і перекладу, зокрема, основні критерії оцінки якості перекладу: категорії адекватності та еквівалентності. Ці поняття по-різному тлумачаться у перекладознавстві.

У статті О. Іванової [1, с. 277] виокремлено 3 підходи до тлумачення перекладацької **еквівалентності**: розгляд еквівалентності як тотожності, у якій має повністю зберігатися зміст оригіналу, еквівалентність як спосіб передачі тих же функцій вихідного тексту, і, нарешті, емпіричний підхід, у якому еквівалентність ґрунтується не на виявленні, у чому має полягати спільність перекладу й оригіналу в теорії, а на висновках емпіричного зіставлення великої кількості реально виконаних перекладів із їх оригіналами. За теорією Ю. Найди запропоновано розрізняти формальну і динамічну еквівалентність перекладу. *Формальна еквівалентність* – це відтворення тексту якомога ближче до форми й змісту оригіналу, максимально точна передача його загальної структури й окремих її складових елементів. *Динамічна (або функціональна) еквівалентність* має на меті створення між перекладеним текстом та його читачем такого самого зв'язку, який існував між оригінальним текстом і його читачем на основі природності засобів вираження, виносячи на другий план структурно-формальний аспект оригіналу [5, с. 16]. Згідно із визначенням В. Комісарова еквівалентністю вважається “смилова спільність прирівнюваних один до одного одиниць мови й мовлення” [2, с. 58], тобто, максимально можлива лінгвістична близькість тексту перекладу до тексту

оригіналу [2, с. 152], а отже, це поняття тотожне поняттю формальної еквівалентності у Ю. Найди [5].

Дослідники еквівалентності перекладу (М. Бейкер, В. Виноградов, В. Комісаров, Ю. Найда, Л. Латишев та ін.) найсуттєвішим вважають досягнення комунікативної рівнозначності різномовних текстів. Для того, щоб повідомлення в достатньо повному обсязі було сприйнято адресатом, перекладачу необхідно враховувати, з одного боку, особливості культури адресата інформації, з іншого – особливості вихідного тексту. Таким чином, перекладацькій праці повинен передувати глибокий *історико-літературознавчий* та *стилістичний аналіз* художнього тексту, що виявляє значущість кожного компоненту його структури.

Стосовно художніх творів еквівалентність поступається вагомістю **адекватності**, яка визначається Ю. Найдою як співвідношення вихідного та кінцевого текстів, при якому враховується мета перекладу [5, с. 64]. Таким чином, одним із головних завдань перекладача є створення адекватного перекладу. За теорією Н. Складчикової [3, с. 21] існує чотири параметри адекватності перекладу: адекватність передачі семантичної інформації, адекватність передачі емоційно-оцінної інформації, адекватність передачі експресивної інформації та адекватність передачі естетичної інформації. *Адекватний переклад* – відтворення діалектичної єдності змісту і форми оригіналу засобами іншої мови. Він не виключає ані змістової, ані прагматичної еквівалентності, якщо при цьому не порушуються ніякі норми й не виникають перекручення. Переклад художнього твору може бути адекватним на рівні цілого тексту, але не еквівалентним на рівні окремих його сегментів. Отже, про адекватність перекладу можна судити за цілісністю вихідного тексту та його відповідністю авторському задуму, а про еквівалентність – за формально-змістовною відповідністю як цілого тексту перекладу, так і окремих його частин.

Західні дослідники пропонують оцінювати переклади також за критеріями “точність” і “вірність” [4]. **Вірність** перегукується з поняттям адекватності у тому, що це передусім відповідність перекладу авторському задуму, закладеним у творі значенням, тоді як **точність** відповідає еквівалентності у тому, що це збереження обсягу і форми вихідного тексту [4, с. 24], проте воно вужче за поняття еквівалентності: еквівалентність включає в себе точність, тобто, точно передані окремі сегменти твору забезпечують формальну еквівалентність.

Вірний переклад художньо якісний як на рівні твору в цілому, так і на рівні мікроконтексту, його елементи можуть бути передані точно або неточно, а *точний переклад* не обов’язково відповідає нормам художнього слова у культурі-приймачі й без вірності не має сенсу. Обидва критерії важливі для створення збалансованого адекватного перекладу, щоб не було, як у жартівливому афоризмі Генріха Гайне: “Переклад, мов жінка: якщо гарна, то невірна, якщо вірна, то негарна”.

Таким чином, в оцінюванні перекладів художніх творів беруться за основу

перераховані вище *критерії оцінки* майстерності художнього перекладу: адекватність та еквівалентність на макрорівні, вірність і точність на мікрорівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Іванова О.В. Перекладацька еквівалентність і способи її досягнення / О.В. Іванова // Наукові записки [Національного університету “Острозька академія”]. Серія : Філологічна. – 2014. – Вип. 48. – С. 277–279.
2. Комиссаров В. Н. Лингвистика перевода / В. Н. Комиссаров. – М. : ЛКИ, 2007. – 176 с.
3. Сіняговська І.Ю. Визначення та класифікація перекладацьких трансформацій у процесі художнього перекладу тексту [Електронний ресурс] / І.Ю. Сіняговська // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”]. Сер. : Філологія. Мовознавство. – 2014. – Т. 221, Вип. 209. – С. 89–93.
4. Lefevere A. Translation, Rewriting and the Manipulation of the Literary Fame / A. Lefevre. – L.: Routledge, 1992. – 176 p.
5. Nida E.A Framework for the Analysis and the Evaluation of Theories of Translation / E. Nida // Translation : Application and Research, ed. Richard E. Brislin. – New York : Gardner Press, 1976. – 64 p.

НАУЧНЫЙ ДИСКУРС В.В. ЛОПАТИНА: СЛОВООБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ МОРФЕМИКА

Потапова Г.Н.

Киевский национальный лингвистический университет

Владимир Владимирович Лопатин – выдающийся лингвист, член Международной комиссии по изучению грамматического строя славянских языков при Международном комитете славистов, заместитель председателя Орфографической комиссии. Ему принадлежит идея выделения и отдельного описания русской словообразовательной морфематики. Большое внимание исследователь уделял соотношению морфемного и словообразовательного анализа. Противопоставлял свою точку зрения традиционной, согласно которой морфемный и словообразовательный анализ являются двумя автономными анализами, не связанными между собой и слово делится на морфемы нацело. В работе “К соотношению морфемного и словообразовательного анализа” [3] предположил, что существуют элементы слова, которые не являются морфемами. Прежде всего это интерфиксы. “...например в основах мотивированных прилагательных Орел – орловский, Америка – американский, схема – схематический и т.п. вычленяются отрезки –ов-, -ан-, -ат-, -ич-” [3, с. 340]. В результате словообразовательного анализа имен прилагательных исследователь пришел к выводу, что эти элементы не являются морфемами и предлагает их называть звуковыми отрезками. Те же выводы касаются звуковых отрезков *-н-, -к-/ок-* в *банальный и скрипка*. Впервые приходит к

выводам о связи морфемного и словообразовательного анализа: “подлинный морфемный анализ...начинается уже тогда, когда установлен состав морфем и статус каждой морфем путем последовательного применения словообразовательного анализа. Относит к морфемному анализу так же построение структурных моделей слов и изучение внутреннего синтаксиса слова.

В работе “Так называемая интерфиксация и проблемы структуры слова в русском языке” [2] дает подробный анализ русских интерфиксов. Для него вопрос о незначимых внеморфемных сегментах упирается в следующее общее положение: имеют ли право на существование семантически тождественные морфы, из которых один составляет часть другого, будучи короче его на один какой - либо сегмент и, следовательно, различающиеся не супрасегментными, а сегментными средствами – чередованиями. “Придерживаясь критерия необходимости и достаточности, мы должны ответить на этот вопрос отрицательно. Но насколько оправдан этот критерий? Существуют ли методологические или иные общие соображения, исследовательские принципы, на основании которых следует отвергать возможность сегментных различий между семантически тождественными морфемами? Таких соображений, по-видимому, нет, а значит, и нет необходимости отделять избыточные сегменты внеморфемными отрезками” [2, с. 384], иными словами, исследователь не видит достаточных оснований для отнесения интерфиксов в класс самостоятельных, полнозначных единиц-морфем и предлагает считать их лишь частью морфа, к которому они относятся. Опираясь на тезис, что линейные единицы других уровней (фоны, словоформы, высказывания) вычлняются без остатка, предлагает рассматривать “незначимые межморфемные прокладки-интерфиксы” лишь как часть определенного морфа.

В 1979 году на заседании Международной комиссии по изучению грамматического строя славянских языков в Македонии В.В.Лопатин выступил с программным докладом “Принципы грамматического описания морфемики”, где он впервые выделил морфемику как часть описательной грамматики. К области морфемики он отнес проблемы типологии сегментов, меньших, чем слово; соотношение синтагматических и прагматических единиц морфемного уровня, например, словоформа и слово или морф и морфема и т.д.; морфонологические явления, такие как усечение и наращение основ, чередования, ударение в его морфематической функции и другие. При этом лингвист настаивал на том, что инвентарь грамматических служебных морфем и морфонологических явлений должен “не концентрироваться в едином разделе, а описываться по мере изложения определенных словообразовательных типов и грамматических категорий...отдельно” [4,с. 360] в рамках словообразовательной морфологии и грамматической морфемики, причем морфонология должна выделяться в особый параграф.

Основные принципы и положения словообразовательной морфемики, предложенные в свое время В.В.Лопатиным, были использованы в соответствующих разделах академических грамматик русского языка.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Лопатин В.В. Русская словообразовательная морфемика / В.В. Лопатин. – М.: Наука. – 1977. – 315 с.
2. Лопатин В.В. Так называемая интерфиксация и проблемы структуры слова в русском языке / В.В. Лопатин. – М.: Азбуковник. – 2007. – С.382–403.
3. Лопатин В.В. К соотношению морфемного и словообразовательного анализа / В.В. Лопатин. – М.: Азбуковник, – 2007. – С.339–345.

РЕАЛИЗАЦИЯ ЛИНГВОКУЛЬТУРОЛОГИЧЕСКОГО КОМПОНЕНТА ВТОРОГО ЯЗЫКА НА МАТЕРИАЛЕ БИОГРАФИИ А.С. ПУШКИНА

Прищепа О.К.

Киевский национальный лингвистический университет

Главная задача, которая стоит перед преподавателем иностранного языка, не просто сформировать речевые компетенции студента, а всячески способствовать формированию вторичной языковой личности. Тут, безусловно, на первый план выходит лингвокультурологический аспект обучения.

Современные коммуникативные методики обучения иностранному языку предполагают знакомство с культурологическими материалами уже на начальном этапе обучения. Именно поэтому на подготовительном отделении, кроме занятий по практике языка, студенты изучают литературу, историю, географию и др.

Изучение литературы на подготовительном отделении начинается с изучения творчества А.С. Пушкина. Это имя знакомо практически каждому иностранцу, который приезжает изучать русский язык в Киевский национальный лингвистический университет. Многие из студентов познакомились с творчеством поэта в переводах на родной язык. Программа по литературе предполагает изучение на русском языке биографии А. С. Пушкина, стихотворения “Я Вас любил”, повести “Станционный смотритель” и “Сказку о рыбаке и рыбке”. Таким образом, изучение биографии писателя – первый урок в лингвокультурологическом кейсе “А.С. Пушкин”.

Прежде всего, преподаватель проводит лексико-грамматическую предтекстовую работу: объясняет значения незнакомых слов, дает грамматический комментарий, подбирает синонимы: биография = жизнь (детство, юность, молодость, зрелость, старость); родиться (где? когда?) = умереть (где? когда?); родиться в России, в Москве в 1799-ом году; дворяне, дворянская семья, небогатая семья; Александр = Саша; няня – женщина, которая ухаживает за ребенком; лицей = школа, учиться (где?) в лицее, в школе, в университете образование обучение в лицее, в школе, в университете; образованный человек = необразованный, неграмотный человек, получить образование; ссылка жизнь вдали от столицы юг-север, ссылка (где?) на юге, на севере, южная ссылка, северная ссылка сослать = отправить (куда?) в ссылку;

дворец, где? во дворце; царский дворец; бал, где? на балу, куда? – на бал; дуэль, где? – на дуэли вызвать (куда?) на дуэль рана (что?), ранить (что сделать?) ранить на дуэли.

На следующем этапе преподаватель читает текст вместе со студентами, формируя и развивая у студентов навыки самостоятельного чтения и понимания текста. Текст биографии А. С. Пушкина содержит небольшие предложения, содержащие изученные студентами слова: “Александр Пушкин родился в Москве в 1799 (тысяча семьсот девяносто девятом) году в небогатой дворянской семье. В доме была большая библиотека. Саша много читал. Его учили иностранные преподаватели (гувернёры). Он хорошо знал французский язык и литературу. У Пушкина была няня русская крестьянка. Она очень любила маленького Сашу и рассказывала ему русские сказки”.

Послетекстовые задания предполагают развитие компетенций говорения (ответы на вопросы и пересказ текста), письма, а также лексико-грамматических компетенций.

Студентам предлагается

1. Ответить на вопросы: Где и когда родился Александр Пушкин? Что делал Пушкин, когда был маленький? Что вы знаете о его няне? Где Пушкин получил образование? Что он изучал в лицее? Где Пушкин начал писать стихи? Почему царь отправил его в ссылку? Сколько лет Пушкин был в ссылке? Где он был в ссылке? Что он делал в ссылке? О чём писал стихи? Когда Пушкин вернулся в Москву? Что писал Пушкин? Что вы знаете о его семье? Когда и почему умер Пушкин?
2. Подобрать антонимы к словам: жизнь, север, богатый, образованный, родиться, любить.
3. Подобрать прилагательные к существительным: поэт, писатель, семья, литература, сказка, няня, ссылка, девушка, дворец.
4. Записать слова в скобках в нужном падеже: жить где? (Москва, Петербург, деревня); учиться где? (лицей); изучать что? (география, история, литература, иностранный язык); любить кого? (няня, Саша); писать о чём? (свобода, Россия, природа, любовь); сослать куда? (ссылка, юг, север).
5. Составить предложения из данных слов: Няня, рассказывать, Саша, сказки;

Пушкин, учиться, в, лицей; В, ссылка, Пушкин, писать, стихи, о, свобода, няня, природа; Пушкин, вызвать, Дантес, на, дуэль.

И в завершении занятия студентам предлагается пересказать текст по плану: 1. Детство А. Пушкина. 2. А. Пушкин в лицее. 3. А. Пушкин в ссылке. 4. Жизнь в Москве. 5. Смерть А. Пушкина.

Таким образом, изучение биографии А.С. Пушкина продолжает формирование вторичной языковой личности через развитие языковых компетенций студентов-иностранцев на начальном этапе обучения.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Красицкая Н.С. Межпредметная координация на подготовительном факультете для иностранцев в свете общеевропейской системы образования.

Русский язык и литература. Проблемы изучения и преподавания в школе и вузе. Сб. научн. тр. – К. – С. 318–322.

2. Мамонтов А.С. Проблемы восприятия и понимания текста / А.С. Мамонтов. – М.: Юрайт. – 1984. – 512 с.

ФОРМАЛЬНО-ГРАМАТИЧНА ЗВ'ЯЗНІСТЬ СПОРТИВНОЇ ПУБЛІКАЦІЇ (НА МАТЕРІАЛІ СКЛАДНИХ ІМЕННИКІВ)

Радзійон В.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Одним із найактуальніших і дискусійних питань, яким займається сучасне мовознавство, а точніше лінгвістика тексту, є проблема зв'язності тексту.

Лінгвістика тексту – це напрям лінгвістичних досліджень, об'єктом яких є правила побудови зв'язного тексту і його смислові категорії, що виражаються за цими правилами. Вона входить до складу філологічних напрямків, які вивчають текст.

Лінгвістика тексту розшаровується на два напрямки, які об'єднуються загальними законами зв'язності і тексту і загальною установкою на його цільність.

Перший з напрямків лінгвістики тексту виявляє змістові компоненти, пов'язані із забезпеченням правильної комунікації і тим самим – правильної побудови тексту загалом. Ця, більш загальна, гілка визначає смислові відмінності у вживанні комунікативно орієнтованих компонентів висловлювання – артиклів, присвійних і вказівних займенників, модально-комунікативних часток, оціночних прикметників і т.п.

Когезія та когерентність займають важливе місце в роботах таких мовознавців як О.П. Воробйова, І.Р. Гальперін, О.О. Потебня, О.О. Селіванова та багатьох інших. Однак, попри постійні дослідження у цій сфері, вона залишається актуальною та потребує нових пошуків і сучасних підходів у її вирішенні.

Когезія, яка представляє собою сукупність лексичних та граматичних засобів для вираження зв'язків між одиницями текстів, є головним поняттям першого напрямку лінгвістики тексту. Когезія чи формально-граматична зв'язність тексту визначається різними типами мовних зв'язків між реченнями, що складають текст. Вона є сукупністю лексичних та граматичних засобів для вираження послідовності та взаємозалежності повідомлень та фактів, про які йде мова у тексті, та є одним із головних понять лінгвістики тексту [1, с. 74].

Формально-граматична зв'язність може виражатися різними способами. У текстах сучасної німецької спортивної публіцистики було виявлено такі способи когезії за участі складних іменників спортивної тематики [1, с. 2]:

1. Лексичний повтор або лексична зв'язність:

1.1. Прямий або тотожний лексичний повтор: *Der 26-jährige Schwimm-Weltmeister erlag den Folgen eines Herzstillstands. Erneut erschüttert ein Todesfall*

die Sportszene: Der norwegische Schwimm-Weltmeister Alexander Dale Oen ist beim Höhentrainingslager im US-Bundesstaat Arizona gestorben.

1.2. Частковий лексичний повтор: *Der VfL Wolfsburg hat seine Siegesserie auch in der Europa League fortgesetzt und einen neuen Vereinsrekord aufgestellt. Die Niedersachsen kamen am Donnerstagabend zu einem 5:1 (0:0) gegen den FK Krasnodar und feierten damit den siebten Pflichtspielsieg am Stück.*

1.3. Заміна або перифрастичний повтор: *Nach dem Aus in der Königsklasse kassierte der FC Barcelona hingegen den nächsten Rückschlag. Vier Tage vor dem Pokalfinale gegen Real verlor der spanische Fußball-Meister überraschend mit 0:1 (0:1) beim FC Granada, verpasste den vorübergehenden Sprung an die Spitze und fiel noch hinter Real zurück.*

2. Імпліцитний повтор – продовження висловлення за допомогою слова, що пов'язано з попередньою семантикою: *Der Spanier Thiago jedenfalls wird nach einer neuen Knieverletzung, erlitten im Training daheim, wieder lange ausfallen. Trainer Pep Guardiola räumte schon ein, es sei womöglich ein Fehler gewesen, den anfälligen Spieler bei seinen Malaisen zuvor zur Behandlung nach Spanien reisen zu lassen.*

3. Зв'язність через узагальнення чи спеціалізацію, родо-видові відношення чи через відношення частина-ціле: *Zwar verfügt der Bundesligaklub über zwei Rasenfelder, die jederzeit genutzt werden können. Aber der Trainingsplatz 1 und die Spielfläche im zurückgebauten Parkstadion liegen zu weit auseinander, um als eine große Fläche genutzt zu werden.*

4. Дейксис. До цієї групи належать слова, які показують компоненти мовленнєвої ситуації: *Ich werde als Torwart oft auf Macken angesprochen, daran hat sich definitiv nichts geändert – dabei fühle ich mich relativ normal. Unsere Position jedoch ist und bleibt etwas besonderes, ganz egal wie das Spiel interpretiert wird.*

Як видно з усього розглянутого вище, складні іменники спортивної тематики та їхні відповідники відіграють значну роль у побудові зв'язного сучасної німецької спортивної публікації, виконуючи при цьому текстоутворюючу функцію.

Не дивлячись на все розглянуте вище, потрібно визнати, що формальні ознаки (когезія) не є визначальними для тексту. Адже текст – це одиниця не тільки мовної, але і мовленнєвої системи. У зв'язку з цим розглядати треба не тільки граматичні показники зв'язності тексту, а й такі його властивості, як цілісність, інтегративність та ін., що мають смисловий та змістовий характер. Найбільш перспективним напрямом наукових досліджень у цій області є вивчення взаємовідношень між поверхневими та глибинними структурами тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальперин И.Р. Текст как объект лингвистического исследования / Илья Романович Гальперин. – [5-е изд., стереотип.]. – М.: КомКнига, 2007. – 144 с.

2. Halliday M. Cohesion in English / M. Halliday, R. Hasan. – London : Longman, 1976. – 193 p.
3. <http://www.welt.de/sport>
4. <http://www.sueddeutsche.de/sport>
5. <http://www.faz.net/aktuell/sport>

СЦЕНОГРАФІЧНІ ПРИЙОМИ ТЕАТРАЛІЗАЦІЇ В АНГЛОМОВНІЙ ПОСТМОДЕРНІСТСЬКІЙ ХУДОЖНІЙ ПРОЗІ

Раренко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження інтермедіальної взаємодії художньої літератури з різними видами мистецтв становить один із провідних напрямів сучасних лінгвопоетичних та лінгвостилістичних розвідок [1, с. 47–74; 7, с. 149–154; 9]. Зокрема, інтерес викликає явище театралізації [8, с. 417–443], що полягає в інтеграції театральних елементів та прийомів в художньому тексті шляхом актуалізації відповідних різнорівневих лінгвальних засобів. Особливого значення явище театралізації набуває в постмодерністській поезії, з притаманними їй елементами карнавального кітчу [2, с. 235–248] та імітаторства [3, с. 64]. Відтак, постає необхідність з'ясувати лінгвальні вияви сценографічних прийомів театралізації постмодерністського художнього тексту в інтермедіальній перспективі.

З-посеред елементів театральної сценографії широкого використання набуває монтаж, що в театрознавстві асоціюють з “монтажем атракцій” [6, с. 262]. За визначенням С. М. Ейзенштейна, техніка “монтажу атракцій” передбачає “гру двозначності слів”, зіткнення суперечливих фрагментів, “поєднання народних видовищних форм” та “довільних асоціацій візуальних мотивів” [ibid]. У художньому тексті техніка монтажу втілюється у складанні “як формально, так і змістовно відмінних текстів та їх частин часто гетерогенного походження” [4, с. 147–148]. Так, прикладом монтажної композиції у романі Дж. Фаулза “The Magus” [10] є багаторівневе розгортання наративу, що ґрунтується на чергуванні розповіді Ніколаса про своє перебування на о. Фраксос із оповідями-спогадами Кончіса, епізодами з фантазмагоричними візіями та елементами метатеатральних дійств. Це у підсумку породжує гру між реальними та умовними вимірами художньої дійсності, підсилюючи відверто театралізований характер тексту.

Вагомим елементом сюжетно-композиційної будови виступає тейхоскопія: “розповідь спостерігача, що стоїть на вежі, мурі тощо або дивиться з вікна і оприсутнює певні події, які з технічних причин не можна поставити на сцені” [там само, с. 242]. Подібний ефект споглядання присутній в епізоді, де Ніколас оповідає про містичне дійство, побачене з вілли загадкового Кончіса. Наведений нижче приклад з роману Дж. Фаулза дозволяє виокремити лексичні одиниці, що маркують прийом тейхоскопії і підсилюють сценічність художньої оповіді: “*I went to the parapet that faced east. <...>A dim figure stood out in the starlight some fifty or sixty yards away. I had an impression of whiteness. Then from beyond the cottage there*

was a beam of light; not very strong, as a hand-held torch might give. <...> The light made his skin even paler, so that he stood out like marble against the black trees. He was facing the house, facing me, the horn in his right hand” [10].

У постмодерністській прозі також широко використовують екстеріоризацію, або, інакше, екстраверсію — прийом, який передбачає “виведення образних уявлень, станів та думок із внутрішнього світу персонажа у зовнішнє середовище, подібно до ілюзій, галюцинацій, видінь” [5, с. 180]. Для текстового втілення прийому екстеріоризації в романі Дж. Фаулза характерною є виняткова метафоричність образного мовлення, що можемо спостерігати у міркуваннях Ніколаса про природу людського буття під гіпнотичним впливом: “*I knew words were like chains, they held me back; and like walls with holes in them. Reality kept rushing through; and yet I could not get out to fully exist in it. This is interpreting what I struggled to remember feeling; the act of description taints the description. I had the sense that this was the fundamental reality and that reality had a universal mouth to tell me so; <...> That reality was endless interaction” [10].* Таким чином, лінгвальне втілення сценографічних прийомів на різних рівнях текстобудови підсилює візуально-видовищну домінанту художнього простору і окреслює нові вектори інтерпретації театральної естетики в англomовній постмодерністській художній прозі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьёва О. П. Словесная голография в пейзажном дискурсе Вирджинии Вулф: модусы, фракталы, фузии / О. П. Воробьёва // Когніція, комунікація, дискурс: Електронний збірник наукових праць. Серія “Філологія”. — Харків, 2010. — №1. — С. 47–74. Режим доступу: <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-nol-2010>
2. Гундорова Т. Кітч і література. Травестії. / Тамара Гундорова. — К.: Факт, 2008. — 284 с. — (Сер. “Висока полиця”).
3. Іванишин В. П. Нариси з теорії літератури: навч. посіб. / [упоряд. тексту П. В. Іванишина]. — К. : ВЦ “Академія”, 2010. — 256 с. — (Сер. “Альма-матер”).
4. Літературознавство: словник основних понять / пер. з нім. А. Цяпа. — Тернопіль : Богдан, 2008. — 278 с.
5. Орелев В. Опыт поэтики театра [Електронний ресурс] / Виталий Орелев. — Изд. 2-е (доп. и перераб.). — Орел–Днепропетровск, 1997. — 296 с. — Режим доступу: http://magru.net/pubs/3267/V_Orelev_Opyt_poetiki_teatra
6. Паві П. Словник театру [пер. з фр. Якуб'як М.] / Патріс Паві. — Л. : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2006. — 640 с.
7. Тишуніна Н. В. Методологія гуманітарного знання в перспективі ХХІ века. К 80-летию профессора Моисея Самойловича Кагана / Н. В. Тишуніна // Матеріали міжнародної наукової конференції. 18 мая 2001, Санкт-Петербург (Серія “Symposium”). — СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2001. — Вып. № 12. — С. 149–154.
8. De Toro F. Post-modern fiction and theatricality: Simulation, deconstruction, and rhizomatic writing [Електронний ресурс] / Fernando de Toro // Canadian Review of

Comparative Literature: CRCL. — Edmonton: Canadian Comparative Literature Assoc., 1994. — Vol. 21, No. 3. — P. 417–443. — Режим доступу до статті: <https://ejournals.library.ualberta.ca/index.php/crcl/article/view/3312/2651>

9. Wolf W. (Inter)mediality and the study of literature [Електронний ресурс] / Werner Wolf // CLCWeb: Comparative Literature and Culture. — 2011. — No. 13. — no pag. — Режим доступу до статті: <http://dx.doi.org/10.7771/1481-4374.1789>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

10. Fowles J. The Magus [Електронний ресурс] / John Fowles. — L. : Penguin Random House, 1985. — no pag. — Режим доступу: <http://www.etextlib.ru/Book/Details/11342>

ТИПИ ХУДОЖНІХ КОНЦЕПТІВ ТА ЇХНЯ МОВНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ У ТЕКСТІ

Редковська Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальність досліджень художніх концептів, їхня таксономія, розгляд засобів і прийомів вербалізації концептів зумовлена когнітивною моделлю наукового знання, яка уможливує розробку методики концептуального аналізу художнього тексту.

Концептом, як правило, позначають сукупність усіх поняттєвих смислів, а також додаткових оцінних, емотивних та образних асоціацій, які генеруються при свідомому чи несвідомому використанні, сприйнятті й інтерпретації мовної форми, що найчастіше презентується словом. Основною функцією концепту є функція заміщення не тільки основних значень слова, але й усіх його можливих варіантів і відтінків вживання. У концепті сконцентрований одвічний досвід, культура та ідіосинкразія кожного народу, які синтезуються і відбиваються у мові і мовленні їх носіїв.

План вираження концепту представлений цілим рядом мовних реалізацій, що утворюють відповідну лексико-семантичну парадигму, а план змісту залучає спільні для всіх його мовних реалізацій семантичні ознаки, що “скріплюють” лексико-семантичну парадигму та утворюють його поняттєву або прототипічну основу.

Більшість дослідників виходить із того, що відповідно до структури в концепті доречно виділити ядро й периферію. Ядро вибудовується зі словникових значень певної лексеми, яка є іменем концепту, тоді як периферія зазвичай корелює з суб’єктивним досвідом, різноманітними прагматичними складниками цієї ядерної лексеми, іншими словами, з конотацією та асоціацією. Досліджуючи можливу структуру художніх концептів, В.А. Маслова запропонувала виділяти такі три її складові, як ядро (когнітивно-пропозиціональну структуру концепту), навколядерну зону (інші лексичні репрезентації концепту, його синоніми тощо), периферію (асоціативно-образні

репрезентації). Ядро й навколоядерна зона переважно репрезентують універсальні та загальнонаціональні знання, а периферія – індивідуальні [8, с. 30–31].

У межах когнітивного підходу сучасні лінгвістичні та лінгвопоетичні дослідження зосереджені на визначенні закономірностей концептуалізації і категоризації світу у літературному творі, на ідентифікації принципів реконструкції світосприйняття письменника й експлікації концептуального змісту його творів. Тому перспективним вбачається дослідження концептів авторської художньої системи, які представляють індивідуально-авторську картину світу в художньому творі з естетичними домінантами певного літератора.

Поетична картина світу у художньому тексті пов'язана з авторською концептуальною картиною світу і відображає її у словесно-образній формі. Що стосується засобів вираження складових елементів поетичної картини світу, тобто художніх концептів, то вони репрезентуються в образній мовній формі у відповідності до естетичного бачення світу автора. При цьому особливу роль виконують саме лексичні засоби, адже вони слугують основною формою вираження художнього образу. Визначаючи художній концепт, дослідники наголошують на діалектичному зв'язку традиційного / узуального та оригінального / індивідуального, що характерний для форм вираження художніх концептів у творчості автора.

У сучасних лінгвокогнітивних дослідженнях існує декілька підходів до концептуального аналізу художнього тексту, спрямованих на визначення художніх концептів. Засоби прояву художніх концептів залежать від типів указаних концептів. З огляду на комунікативний підхід до художнього тексту концепти диференціюються за різними чинниками: за естетичною значимістю у художньому тексті виділяються ключові концепти, що фокусують художній зміст твору, тобто репрезентують гіперконцепт тексту, і концепти-локативи, які виконують естетичну функцію локального характеру з відносною образною автономією, але достатньою для створення окремих закінчених образів у свідомості читача. Так, у романі Е. Фрейде “Ірландія” концепти-локативи *lacatavacíaataelrelojparado* досить легко асоціюються з ключовим концептом “смерть”, що свідчить про наявність смислової міжслівної текстової парадигми узуального типу. Навпаки, ключові концепти “правда / кривда” у творі Р. Регас “Пісня Доротеї” співвідносяться з парадоксальними концептами-локативами *rehuirlamirada / lamiradadefrente*, які характерні для смислових міжслівних парадигм незуального і синкретичного типу.

За засобами вираження художніх концептів розрізняються однослівні, або лексеми: *venganza, tristeza, gracia, mezquindad*, багатослівні, або словосполучення різного типу (усталені / вільні): *lalápidadeIrlanda, corazóncomounapiedrahuecaenelpecho, laestructuradesucuerporeducido, hacerbromassobresí mismaconcoquetería* та текстові художні концепти: “*Mellenédesollozoshipócritasynadameestropé lasatisfaccióndeverrotoelhermosocuerpodeIrlanda*” [2, с.

174];“...*dando a entender que si bien en ese aspecto la naturaleza la había tratado con mezquindad, le había dado para compensar una gracia innata que convertía sus limitaciones en una atractiva distinción de los que adornaban a las demás mujeres*” [3, с. 11].

За ступенем оригінальності художні концепти поділяються на типові та індивідуально-авторські або okazіональні, і нарешті, за структурою існують як окремі художні концепти та концептуальні пари, побудовані за опозицією, так і концептуальні структури та гіперструктури, що мають узагальнюючу організаційну функцію. Подальше вивчення механізму формування художніх концептів, типів та форм їхньої репрезентації представляється перспективним у когнітивній поетиці і комунікативній стилістиці художнього тексту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маслова В.А. Поэт и культура: концептосфера Марины Цветаевой: учеб. пособие / Валентина Авраамовна Маслова. – М.: Флинта, 2004. – 256 с.
2. Freire E. Irlanda / Espido Freire. – Barcelona : Planeta Editorial, 2012. – 179 p.
3. Regás R. La canción de Dorotea / Rosa Regás. – Barcelona : Círculo de Lectores, 2001. – 313p.

ОБРАЗНО-ОЦІННА ЛЕКСИКА У СКЛАДІ СТРУКТУРИ ОБРАЗУ ВІКТОРІАНСЬКОЇ АНГЛІЇ

Рибакова К.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Образ Вікторіанської Англії, як складний ментальний конструкт, є частково експлікованим на мовному рівні у текстах відповідної доби в маркованих історико-культурних контекстах. На рівні слова образ Вікторіанської Англії представлено певними маркованими лексичними одиницями, які у різних аспектах сприйняття висловлюють імпліцитне та експліцитне відношення вікторіанців до своєї країни, та складають частково вербалізований образ доби.

У складі структури образу Вікторіанської Англії на його вербальному рівні реалізації можна виокремити чотири групи семантично маркованих лексичних одиниць. Це **тематично маркована лексика**, яка концентрує в собі зміст тематичних ліній історико-маркованих контекстів [7; 8]; **оцінна лексика**, що передає аксіологічно – нейтральне, позитивне або негативне ставлення вікторіанців до загального образу країни; **експресивно-емотивна лексика**, котра на рівні почуттів зображує цілу палітру емоцій мовців стосовно уявлення образу Вікторіанської Англії; **образна лексика**, яка на імпліцитному рівні вторинних значень, за допомогою тропеїки, у сконцентрованому вигляді відбиває мовне втілення образу Вікторіанської Англії, як частково вербалізованої складної ментальної структури.

Для дослідження мовних засобів експлікації образу Вікторіанської Англії було застосовано третій етап спеціальної методики реконструкції картини світу в художніх творах, розробленої Ніконовою В. Г. [5, с. 131-132; 6]. Він передбачає комплексний компонентний аналіз семантики оціночних, образних або експресивно забарвлених лексичних одиниць, які на текстовому рівні експлікують образ Вікторіанської Англії.

Оцінна лексика є аксіологічною складовою образу Вікторіанської Англії і, відповідно, надає позитивну (меліоративну), нейтральну або негативну (пейоративну) значущість об'єкту мовлення [1, с. 3]. Вербально-семіотичне регулювання взаємовідносин в життєвому світі є ціннісно визначеним [9, с. 3]. Отже, переважаючі соціокультурні установки в формі вербалізованих стереотипів створюють певну шкалу цінностей щодо предмету мовлення. Таким чином, система цінностей етносу [10, с. 353] є частково репрезентованою на мовному рівні у відповідних текстах доби.

Слід зазначити, що однозначні, чисті оцінки референта не досить часто представлені. Набагато більш уживаними є подвійні, описово-оцінні вираження [1, 14], що імпліцитно надають оцінку образу країни.

Експресивна лексика у складі образу Вікторіанської Англії виражена лексемами із певною емотивною складовою. Як правило, експресивно-емотивно забарвлена лексика поєднує в собі позитивну або негативну шкалу оцінювання, яка відрізняється різноманітними нюансами і передає почуття і емоції щодо опису референта [3]. Отже, почуттєво-емоційна складова образу Вікторіанської Англії є також частково імplementованою на мовному рівні.

Найбільш інформативно насиченим елементом мовного рівня є **образна лексика** у складі мета-образу Вікторіанської Англії. Це стилістично забарвлені мовні одиниці, що вжиті у вторинній номінації. Образні засоби мови представлені тропами, як окремими зображувально-виражальними словами на вербальному рівні, так і стилістичними фігурами на рівні словосполучення [2, с. 599; 4]. Саме шар образної лексики у концентрованому вигляді містить всі інформаційні аспекти та втілює ключові характеристики образу Вікторіанської Англії.

Таким чином, аналіз образно-оцінної лексики є провідною складовою у реконструкції структури образу Вікторіанської Англії на вербальному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ивин А.А. Аксиология. Научное издание / А.А. Ивин. – М.: Высш. шк., 2006. – 390 с.
2. Кожина М.Н. Стилистический энциклопедический словарь русского языка / М.Н. Кожина. – М. : ФЛИНТА, 2008. – 696 с.
3. Кухаренко В.А., Гальперин И.Р., Арнольд И.В. Словарь терминов по стилистике английского языка / В.А. Кухаренко, И.Р. Гальперин, И.В. Арнольд. – Николаев, 2004. – 52 с.
4. Мороховский А.Н. Стилистика английского языка / А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко. – К. : Вища Школа, 1991. – 272 с.

5. Ніконова В.Г. Концептуальний простір трагічного в п'єсах Шекспіра : поетико-когнітивний аналіз : дис. ... д. філол. наук : 10.02.04 / Ніконова Віра Григорівна. – К., 2008. – 558 с.
6. Ніконова В.Г. Художній концепт : процедури реконструкції та моделювання (на матеріалі трагедій В. Шекспіра) / В.Г. Ніконова // Вісник КНЛУ. Сер. Філологія. – 2011. – Т. 14. – № 2. – С. 113–122.
7. Рибаківа К.А. Культурно-історичні домінантні Вікторіанської Англії доби Кримської війни: дискурсивний аналіз // Науковий вісник Волинського національного університету ім. Лесі Українки. № 24 (249) : Філологічні науки. Мовознавство : у 2 ч. / Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки ; [ред. кол.: В.С. Голюк, С.О. Горожанова, Г.О. Дробот та ін.]. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2012. – 247 с. – Ч. 2 – С. 113–117.
8. Рибаківа К.А. Складники образу Вікторіанської Англії // Україна і світ: діалог мов та культур : Матеріали науково-практичної конференції, 03–05 квітня 2013 р. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – С. 294–297.
9. Серебреннікова Е.Ф., Антип'єв Н.П., Викулова Л.Г. Лінгвістика и аксіологія: етносеіометрія ціннісних смислів : колективна монографія / Е.Ф. Серебреннікова, Н.П. Антип'єв, Л.Г. Викулова. – М.: ТЕЗАУРУС, 2011. – 352 с.
10. Шулежкова С.Г. Історія лінгвістических учений / С.Г. Шулежкова. – М.: Флінта, 2007. – 400 с.

СПЕЦИФІКА МУСУЛЬМАНСЬКОЇ АНТРОПОНІМІКИ

Рибалкін В. С.

Київський національний лінгвістичний університет

Підвалини арабо-мусульманської антропонімії складає іменна номенклатура коранічного походження; сюди передусім можна віднести імена коранічних пророків. Одна їхня частина належить до спільного прасемітського фонду, інша – має автохтонне походження.

У ранньомекканських сурах головними персонажами виступають так звані пророки великих катастроф: Нух (Ной), Ібрагім, Лут і Муса; кілька разів згадується загибель народів, до яких були послані й аравійські пророки Гуд і Саліх. Всі вони, крім Ібрагіма, – пророки погублених народів.

У пізньомекканський період кількість імен істотно зростає, сягаючи двадцяти п'яти, що є загальним числом пророків, згаданих у Корані. Ними є Адам, Ідріс, Нух, Гуд, Саліх, Ібрагім, Лут, Ісмаїл, Ісхак, Йа'куб, Юсуф, Шу'айб, Муса, Гарун, Дауд, Сулейман, Аййуб, Зу-л-Кифл, Ільяс, Юнус, Закарія, Ях'я, Іса, Мухаммад (також: Ахмад). До цього ж періоду належать персонажі, пророчий статус яких неясний, так звані "напівпророки": Тубба, 'Узайр, Зу-л-Карнейн. Сури цього періоду містять сюжети, що знаходять паралелі в біблійних оповідях про пророків. Це історії Адама, Нуха (Ноя), Лута (Лота), Юсуфа (Йосипа), Дауда (Давида), Сулеймана (Соломона), Аййуба (Йови),

Юнуса (Іони), Муси (Мойсея), Іси (Ісуса), Гаруна (Аарона), Ібрагіма (Авраама), Ісхака (Ісаака), Йа'куба (Якова). Решта імен теж знайомі біблійній традиції, не рахуючи суто аравійських пророків Гуда, Саліха, Шу'йба та самого Мухаммада. У сюжетні лінії сур цього періоду, що збігаються в біблійних і коранічних оповідях, вплетені мотиви, що є особливістю тільки мусульманської традиції. В мединських сурах теж трапляються пасажи, де згадуються народи, погублені Аллахом за ідолопоклонство і відмову прийняти пророків; кількість таких згадок обмежується 9-ою та 22-ою сурами. Найчастіше тут фігурують імена пророків Ібрагіма, Ісмаїла, Ісхака, Йа'куба, Муси та 'Іси. Це не дивно, оскільки проповіді цього періоду в основному звернені до християн та юдеїв, які на той час становили значну кількість населення Медини. Коранічні історії Адама, Муси, Дауда, Закарії, Ях'ї та Іси перегукуються з біблійними оповідями.

Практично всі перераховані вище антропоніми стали надбанням арабомусульманського фонду власних імен, а їхню етимологію в більшості випадків необхідно виводити з давньогебрайської мови. Так, значення арабського імені Ібрагім можна встановити тільки за єврейською формою Авраам, де воно буквально означає 'батько висоти', тобто 'піднесений'. Номінація тут є метафоричною, бо йдеться про те, що Авраам за своєю вірою стояв вище інших людей, відтак його ім'я частіше перекладають не буквально, а як 'батько народів'. Те ж саме стосується і семантики інших біблійних за походженням антропонімів. Так, *Юсуф* – це коранічна форма імені біблійського персонажа Йосипа Прекрасного, сина Якова (в Корані – Я'куб), онука Авраама (ар.: Ібрагіма). Очевидно, що перекази про праведника й пророка Юсуфа були поширені серед семітських племен та арабів ще в доісламські часи – таке ім'я фігурує в джагилійській поезії, його носили чимало відомих особистостей. Крім однойменної 12-ої сури, в Корані Юсуфа згадано лише двічі [VI: 84; XL: 34]. У коранічній ієрархії пророків його не включають до числа посланників, вони стоять вище від пророків. Разом із тим, єдиний раз Коран називає його посланцем [XL: 34]. Етимологізування на матеріалі арабської мови не дозволяє встановити значення цього антропоніму, в той час як у давньоєврейській мові воно максимально прозоре – 'він (Бог) примножить'. Відомий завдяки своїй неземній красі, антропонім Юсуф тому й етимологізувався арабами іноді у значенні 'гарний', 'прекрасний'. Водночас у власному семантичному фонді це ім'я до певної міри дублюється іменами Хасан (та його пестливим демінутивом Хусейн).

Іншою, кількісно найбільшою, є група імен теофорних, переважно композитного – двокомпонентного типу. Першим елементом такого імені найчастіше виступає слово 'абд (раб), другим – Аллах, або один із імен-епітетів, якими Його приписано називати в Корані: "Аллаху належать найкращі імена; тож зовіть Його ними та облиште тих, хто сперечається щодо Його імен" [VII: 180]. "...Йому належать найпрекрасніші імена..." [XVII: 110; XX: 8; LIX: 24]. Таких імен 99: вони є епітетами, що описують сакральні якості та властивості Аллаха. Семантичний ряд композитних імен коранічного походження відкриває Абдулла (Абдалла) – "раб Аллаха"/(Божий раб). Далі за

частотністю йдуть Абдуррахман (варіанти: Абдаррахман, Абд ар-Рахман) – “раб Всемилоствитого”, Абдуррахим (Абдаррахим, Абд ар-Рахим) – “раб Всемилосердного” і т.д. Ці два епітети фігурують вже в першому рядку Корану – *басмалі*, з якої далі починається кожна сура Корану, за винятком єдиної 9-ої. В самому Корані [LIX: 23–24] можна знайти лише короткий список “найпрекрасніших імен Аллаха”, де крім названих двох, згадано імена Малік (Володар, Цар, Пан), Куддус (Пресвятий), Салам (Мирний), Му’мін (Вірний), Мугаймін (Оборонитель), ‘Азіз (Великий), Джаббар (Могутній), Мутакаббір (той, Хто перевершує), Халік (Творець), Барі’ (Сотворитель), Мусаввір (Деміург); усі вони вживаються з означеним артиклем, із яким також виступають другим компонентом складного теофорного імені. Питома вага різних імен такого типу в антропонімічній номенклатурі варіюється в дуже широкому діапазоні: від часто вживаних до таких, що зустрічаються дуже рідко. Деякі можуть також зустрічатися без першого компоненту – ім’я ‘Абдульалім (раб Усезнаючого) співіснує з іменем ‘Алім (Усезнаючий), так само як і пара імен ‘Азіз та ‘Абдульазіз (раб Великого).

Так ясно і компактно, як у LIX: 23–24 епітети Аллаха в Корані деінде не зустрічаються – вони розпорошені в різних місцях Святого Письма мусульман. Подеколи вони є різними дериватами від одного й того самого кореня: Гаффар (Той, Хто прощає) та Гафур (Той, Хто все прощає). У таких випадках переклад імен значно ускладнюється, як, власне, і тоді, коли епітети Аллаха утворюють довгий синонімічний ряд, якому важко підібрати різноманітні еквіваленти в мові перекладу.

Список “найпрекрасніших імен” склався не за життя Мухаммада, а пізніше – близько 9–10 ст. З огляду на варіанти, мусульмани не тримають його за канонічний. Зокрема, якість Аллаха бути Єдиним передається двома термінами-епітетами – ал-Ахад та ал-Вахид. Одні богослови, філологи й екзегети рахують його як одне ім’я (два однокореневих деривати), інші – як два. Аналогічну варіативність породжує й теонім Аллах, який зазвичай не входить до списку. Однак дехто включає його туди як соте ім’я.

МАГРИБСЬКІ ХАЙКУ: ЗМІСТ, ФОРМИ, ПЕРСПЕКТИВИ

Рибалкін С. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Арабська література сьогодні дедалі частіше стає предметом, що привертає увагу не лише автохтонної аудиторії. Завдяки глобалізації та технічному прогресові самотутні культурні надбання будь-якого народу популяризуються далеко від місця їхнього зародження; так виникають транскультурні феномени на кшталт “магрибських хайку” – коротких віршів марокканських, туніських та алжирських письменників.

Еволюцію арабської поезії можна схематично зобразити як рух від більших форм до менших – лаконічніших та динамічніших. Точкою відліку вважаються

монументальні *му'аллаки* та *касида* доісламського періоду. Понад тисячу років давній канон обумовлював зміст, форму, образи та метафорику поетичних творів. Така консервативність арабів пояснюється, зокрема, усталеністю традиційного способу життя.

Подальший технічний прогрес – результат колоніальної експансії у ХІХ–ХХ ст., а також інтенсивна міжкультурна взаємодія у ХХІ, – дали підстави переглянути роль поезії у суспільстві. Завдяки сугестивному потенціалу рима набула нових функцій, яких раніше годі було уявити: сьогодні вірші користуються попитом у медіа-мистецтві, комерційній рекламі, масовій комунікації тощо.

Поезії стає кількісно більше – як за текстовим обсягом, так і за різноманітністю форм. Якщо до кінця ХХ – поч. ХХІ ст. домінуючими літературними темами для арабів були суспільні проблеми (боротьба за незалежність, пошук національної ідентичності та майбутнього для країни тощо), то надалі художня творчість усе частіше виражає особисті переживання митця.

Разом із тим, через зростання загальної кількості поезії, кожному конкретному авторові складніше мотивувати читача зосередити увагу на своїх творах. У середньовічній Аравії поети могли розраховувати на прихильних слухачів, котрі були щасливі годинами смакувати бейти однієї касиди, насолоджуючися естетикою звучання та змістовою гармонією. Однак у ХХІ ст., коли інформація помножується щосекунди, авторам потрібно вміти кількома влучними прийомами привернути увагу реципієнта, поки він ще не втратив зацікавленості [4].

Відтак, кілька чинників заклали підвалини для феномену під назвою “магрибські хайку”:

1) Міжкультурний діалог і знайомство з літературним надбанням інших народів. Араби здавна контактували з сусідами, але саме у ХІХ–ХХ ст. ці взаємини докорінно змінили сприйняття літератури.

2) Потяг до лаконічності й спрощення форм, що розпочався у другій половині ХХ ст. і триває дотепер. Якщо у класичній середньовічній арабській поезії високо цінувалася пишномовність конструкцій, то у віршах ХХІ ст. на перший план вийшла динаміка і легкість.

3) Хоча магрибські автори не надто переймаються різною просодією арабської та японської мови, привертає увагу схожість хайку і традиційного *бейту*. Звісно, бейт складається з двох, а не трьох рядків, і часто містить більше за 17 складів. Проте тут важлива не формальна чи фонетична подібність, а спільність ідеї: як бейт, так і хайку – це коротке, але неодмінно самодостатнє поетичне висловлювання. Будь-яка канонічна касида складається з двовіршів і є цілісним твором, та на істинну майстерність автора вказує довершеність окремого структурного елементу.

Апологетами хайку в арабському світі є Мухаммад Бенніс (нар. 1948) – засновник Дому Поезії у Марокко, член Міжнародної асоціації хайку [1]; Салем аль-Ляббан (нар. 1955) – туніський письменник, що підписує свої твори

псевдонімом “аль-хайкуваті” (الهكواتي), – букв.: “той, хто розповідає хайку” [2]. В Алжирі нову моду наразі популяризує поет, перекладач та літературознавець Ашур Фенні (нар. 1957) [3].

Попри весь ажітаж, відкритим залишається питання: наскільки вмотивовано новий поетичний досвід можна пов'язувати з японською ліричною поезією. Можливо, “магрибські хайку” не є самодостатнім феноменом (як наголошують їх автори), а являють собою лише варіацію на тему вільного вірша. Разом із тим, кількість таких творів стрімко зростає, витісняючи більш консервативні поетичні форми. Відтак, нове явище, безумовно, заслуговує на подальшу літературознавчу увагу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Gomez-Rivas, Camilo. Keeping the Language Alive: Interview with Muhammad Bennis // Banipal: Magazine of Modern Arab Literature. – Доступ: http://www.banipal.co.uk/selections/56/80/mohammed_bennis/
2. Labbène, S. Mes Quatre saisons, Haïku. – Tunis, 2005.
3. [Bakria 2014]. نور الدين باكرية. تجليات الحداثة في شعر عاشور فني، مذكرة لنيل شهادة الماجستير في اللغة العربية وآدابها. – جامعة مولود معمري، 2014.
4. [Lahrash 2008]. نوارة لحرش. الأستاذ عاشور فني في حوار صريح: الشعر ما يزال منبعاً للقيم الإبداعية. والجمالية الكبرى. – أب، 2008.

ЕПІСТОЛЯРНИЙ СТИЛЬ У СИСТЕМІ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ СТИЛІВ

Рогоза О.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Епістолярний стиль виділяють в системі функціональних стилів на підставі як позамовних факторів, так і мовних факторів. До числа позамовних факторів епістолярного стилю відносяться: ситуація розрізненості комунікантів у часі та просторі, прагнення до особистісного спілкування носіїв мови, які володіють певною сумою знань про світ [2, с. 339].

Як і інші функціональні стилі епістолярний стиль обслуговує сферу спілкування. У відповідності до цілі висловлювання та прагматичної установки автора епістолярний стиль регулює відношення між людьми та, відповідно, виконує властиві йому функції, основною серед яких є функція повідомлення в процесі особистісного спілкування [3, с. 98].

Залежно від зумовленості ситуацією на основну функцію епістолярного стилю нашаровуються особливості як побутових, так і суспільних відносин, що впливають на характер листування. За рахунок ситуаційної зумовленості епістолярний стиль зближується з іншими функціональними стилями, що тягне за собою співвідношення мовних засобів епістолярного та інших стилів.

До мовних особливостей епістолярного стилю відносяться [1, с. 19]:

1. Наявність композиційної рамки епістолярного тексту, закономірне розміщення мовного матеріалу.

2. Специфічні мовні засоби на різних рівнях мови:

- на фонетичному – стилізоване відтворення усного мовлення;
- на словотворчому відмічається використання оказіоналізмів, але іншого характеру, ніж у розмовному мовленні;
- на лексико-семантичному рівні виділяються тематичні групи слів, пов'язані з процесом письмової комунікації: іменники (писати, відповідати, отримувати, посилати), іменники (лист, відповідь, послання), прислівники з темпоральним значенням (учора, сьогодні, завтра, вранці, скоро та інше).
- на морфологічному – дієслова I та II особи однини та множини;
- синтаксичний рівень являє собою синтез розмовних та книжних конструкцій.

Важливу роль для епістолярного стилю грає прагматичний аспект. Виходячи із специфіки функціонування епістолярного стилю, коли відсутня можливість перепитати, уточнити, комуніканти повинні володіти певними знаннями, для того щоб акт комунікації здійснився.

До числа розрізнявальних ознак епістолярного стилю слід віднести діалогічність листів. Лист завжди є двомірним, він відображає зв'язок комунікантів – виходить від автора та орієнтований на адресата, що передбачає обмін ролями.

Епістолярний стиль має певну структуру, яка являє собою не механічне поєднання мовних елементів різних стилів, а взаємодію епістолярного стилю з іншими стилями. Тому при аналізі кожного підстилю, жанру епістолярного стилю слід мати на увазі, що репрезентація епістолярного стилю як особливого стилю залишається в силі, загальна функція якого є головним фактором для всіх підстилів. Структура епістолярного стилю знаходиться в прямій залежності від конкретної мети автора, а також мовної особистості адресата. Звичайно виділяють діловий лист, приватний офіційний лист та приватний неофіційний лист.

Епістолярний стиль поділяється на жанр власне листа, жанр листа письменників та літературний жанр (стилізовані листи). У кожному з цих жанрів виділяються по два піджанри, а саме приватний офіційний та приватний неофіційний лист [1, с. 22]. Таке структурування нам видається найбільш обґрунтованим, оскільки існують власне листи, адресовані реальним особам, є вигадані листи, які лише використовують мовний інвентар епістолярного стилю. Виділення в окремий жанр листів письменників теж є доцільним, тому що в них відбивається особистість автора, проявляється стиль письменника, його професійні особливості, варіації в структуруванні тексту та використанні мовних засобів.

Щодо літературного жанру листів, то вони розглядаються як епістолярна проза, яка залучає засоби епістолярного стилю з певним стилістичним завданням. Тут можна простежити переплетіння функцій епістолярного та художнього стилів, епістолярна проза виконує естетичну функцію. Піджанри приватного офіційного та приватного неофіційного листа будуть співвідноситися з офіційним і художнім та, можливо, іншими стилями.

Вирішення питання про наявність чи відсутність епістолярного стилю є важливим при аналізі тексту, тому що закономірності його структурування встановлюються функціональним стилем. Отже визначені особливості епістолярного стилю свідчать про те, що він є самостійною мовною реальією, що має специфічні позамовні та мовні фактори, які дозволяють виділити епістолярний стиль в системі функціональних стилів. У текстах, що належать до епістолярного стилю, реалізуються комунікативна, когнітивна, емотивна, фатична мовленнєві функції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антоненко С.В. Синтактико-стилистическая структура эпистолярного текста (на материале писем А.С.Пушкина): Автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Укр. гос. пед. ун-т им. М.П.Драгоманова. – К., 1995. – 25 с.
2. Бортэ Л.В. Роль стилеобразующих факторов в выделении понятия “функциональный стиль” / Л.В. Бортэ // Материалы VI научной конференции по проблематике семантических исследований. – Киев-Харьков, 1993. – С. 333–342.
3. Кецба Л.Н. Место эпистолярного стиля в системе функциональных стилей / Л.Н. Кецба // Известия АН АзССР. – Сер. лит-ры и языка. – 1971. – №3-4. – С. 94–100.

СПЕЦИФІКА ПЕРЕКЛАДУ НОВОГРЕЦЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ ІЗ МЕТАФОРИЧНИМ КОМПОНЕНТОМ УКРАЇНСЬКОЮ МОВОЮ

Романенко О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Фразеологічні одиниці мови є квінтесенцією її національного обличчя. Вони містять у собі велику силу експресії та емоційної наснаги. Фразеологія як самостійна лінгвістична дисципліна виникла в 40-і р. ХХ ст. Основи теорії фразеології були закладені у працях О. Потебні, І. Срезневського, О. Шахматова та П. Фортунатова. Вплив на розвиток фразеології також здійснили ідеї французького лінгвіста Ш. Баллі.

У Греції ще на початку ХХ століття видатний мовознавець Маноліс Триандафілідіс, поглиблено вивчаючи мову, прийшов до висновку, що саме у фразеологізмах міститься її багатство: розмаїття думок і розмаїття висловів. Фразеологізми є показником розвиненості мови, її багатства, гнучкості, вони сприяють варіативності висловлення думок, відображають національну специфіку мови, її самобутність.

Мета дослідження – класифікувати новогрецькі фразеологічні одиниці з метафоричним компонентом та визначити адекватні способи їхнього перекладу українською мовою.

Матеріалом дослідження стали відібрані зі словника новогрецької мови та фразеологічного словника української мови фразеологічні одиниці з

метафоричним компонентом, що піддаються паралельному перекладу новогрецькою та українською мовами.

До першої групи належать прислів'я та приказки, що повністю збігаються з українськими – як за значенням, так і за формою, тобто за складовими компонентами. Такі приказки та прислів'я часто є калькою з давньогрецької або латинської, рідше інших мов. Наприклад:

Новогрецький фразеологізм	Український фразеологізм
Μπήκε στο στόμα του λύκου	Потрапив у пащу до вовка
Ζεστάθηκε το κόκκαλό μου	Погріти кісточки
Τα πάντα ρεΐ	Все тече
Είναι βουβός σαν ψάρι	Він німий як риба
Ένα ψωριάικο πρόβατο χαλά όλο	Погана вівця все стадо псує

До другої групи належать прислів'я і приказки, які збігаються за змістом, але не збігаються за образом, який лежить в основі їхньої мотивації: *Κάποιου χάριζαν γάιδαρο και κοίταζε τ'αφτιά (τα δόντια) του.* – Подарованому коневі в зуби не дивляться. При перекладі таких фразеологічних одиниць рекомендується користуватися саме такими відповідниками, які закріпилися в мові, оскільки під час їхнього перекладу необхідно дотримуватися принципу перекладу чогось звичного так само звичним.

Новогрецький фразеологізм	Український фразеологізм
Γουρούνι στο σακкі (αγοράζω)	Купувати kota в мішку
(Μαύρο) φίδι που σ'έφαγε!	Яка муха тебе вкусила
Το στόμα του ακόμα μυρίζει γάλα	У нього ще на губах молоко не висохло
Ο ήλιος με δόντια	Холодне сонце (що не гріє)
Κάλλιο ψωμί και στα χερια παρά ψάρια και στη θάλασσα	Краще синиця в руках, аніж лелека в небі

До третьої групи належать приказки та прислів'я, що не мають відповідників в українській мові – ні за змістом, ні за образом. Вони перекладаються або описово, або за допомогою приказки, створеної перекладачем: *Τα ψάρια στο γιαλό και το τηγάνι στη φωτιά* – “Ділити шкуру невбитого ведмедя”, “Не кажи “гоп” поки не перестрибнеш”. Для цього треба знати, що між цими двома системами існує певні взаємозв'язки та відмінності, наприклад:

Новогрецький фразеологізм	Український фразеологізм
Τι θέλει η αλεπού στο παζάρι	Не пхай свій ніс куди не треба
Φάτε μάτια ψάρια κι' η κοιλιά περίδρομο	Бачать очі, а руки короткі
Ψαρεύω στα θολά νερά	Шукати голку в копиці сіна

Найпоширенішою помилкою є буквальний переклад фольклорної фразеологічної одиниці. Так, дослівний переклад грецького фразеологізму *Τα ψάρια στο γιαλό και το τηγάνι στη φωτιά* матиме приблизно такий вигляд: “Риба у морі, а сковорідка на вогні”. Українцеві така фраза нічого не скаже, а от вислів “Не кажи “гоп” поки не перестрибнеш” чи “Не діли шкуру невбитого ведмедя”

нагадає про те, що багатослів'я і хвальба перед ділом ні до чого доброго не призведуть. Це ж явище бачимо в інших випадках:

□ *Δεν τρώω άχυρο* – “Я не їм соломи” (укр. “І я не ликом шитий”).

□ *Όποιος πάει στο βάλτο να κυνηγήσει θα λερωθεί* – “Той, хто піде на болото полювати, забрудниться” (укр. “З ким поведешся, того й наберешся” або “Щоб рибку з'їсти, треба в воду лізти”).

Як бачимо, буквальний переклад грецьких фразеологічних одиниць із метафоричним компонентом українською мовою призводить до повного або часткового спотворення семантики фразеологізму, а також до втрати образності, що лежить в основі творення унікальних фразеологічних одиниць фольклорного походження. Задля уникнення цього під час перекладу більш доцільним видається пошук семантичних еквівалентів у мові, якою перекладають.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білоноженко В.М. Фразеологічний словник української мови / В.М. Білоноженко, В.О. Винник, І.С. Гнатюк та ін. – Київ: Наукова Думка, 1993. – 984 с.

2. Білоноженко В.М. Функціонування та лексикографічна розробка українських фразеологізмів / В.М. Білоноженко, І.С. Гнатюк. – К.: Наукова думка, 1989. – 154 с.

3. Пономарів О.Д. Про лексичні й фразеологічні аспекти в новогрецькій та українській мовах / О.Д. Пономарів // Дослідження з лексикології та лексикографії. – К. – С. 236–245.

4. *Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας* / Γ.Μπαμπινιώτης. – Αθήνα: Κέντρο Λεξικολογία, 1998. – Σ. 11, 36, 37, 124, 154, 165.

5. *Λεξικό των επιθέτων* / Κ.Δαγκίτση. – Αθήνα: εκδ. Ι.Γ. Βασιλείου, 1963. – 302 σ.

ОСОБЛИВОСТІ КОНСТРУЮВАННЯ ПРОСТОРОВОГО СЕТТІНГУ: КОГНІТИВНІ ТА ДИСКУРСИВНІ ФАКТОРИ

Рощупкін О.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Великого значення у сучасних лінгвістичних студіях посідає вивчення специфіки актуалізації просторового сприйняття на рівні системи мови та почасти у позамовних (на рівні жестів та несвідомих реакцій) виявах. Ми поєднаємо кілька підходів, щоб коротко розглянути деякі закономірності конструювання просторової структури художнього дискурсу.

У найзагальнішому вияві просторові відношення можна розглянути у контексті поділу на статичні та кінетичні [2, с. 3], відповідно, пов'язані із розміщенням та переміщенням певної сутності (Фігури) відносно чогось (Фон). Окрім цього виділяють три системи координат, у межах яких ці відношення реалізуються: а) відносна (relative), за якої простір проєкується відносно референта, чие тіло слугує вихідною точкою системи; б) безпосередня (intrinsic), у межах якої Фон та вихідна точка збігаються; в) абсолютна (absolute), що базується на сталих географічних позиціях (наприклад, сторони

світу) [5]. Нижче спробуємо коротко продемонструвати особливості функціонування цих координатних систем у художньому дискурсі.

Сеттінг твору належить до однієї із наративних суперструктур [1, с. 113], тобто є абстрагованою схемою, що відбиває та втілює наші конвенційні уявлення про побудову оповіді. Саме сеттінг виступає основним вмістищем просторової інформації у творі – як актуальної для усього твору, так і розподіленої між окремими епізодами. Останнє особливо характерно для рухливої оповіді, що ускладнюється із розвитком подій. Нас особливо цікавитиме такий спосіб конструювання простору, за якого сеттінг представлений серією просторових ситуацій всередині образної схеми “Вихідна точка – шлях – точка призначення”. Закономірно, у межах цих умовно відділених ситуацій простір також може бути представлений у різний спосіб, на що впливають як когнітивні, так і суто наративні та дискурсивні фактори.

Одним таким важливим фактором є те, у якому масштабі відбувається локалізація дійових осіб або предметів. Таким чином, коли просторовий опис має на меті показати переміщення від однієї точки до іншої у межах площини, що перевищує безпосереднє оточення фокалізатора історії (мовця, персонажа тощо) використання відносного фрейму є малоефективним, за винятком, хіба що, найзагальніших дейктичних виразів *here/there*, котрі, залежно від наявного контексту, можуть трактуватися доволі широко (наприклад, *I arrived here [St. Petersburg] yesterday* [7, с. 49]). Навіть за наявності предмета (орієнтира) у полі зору, додаткові фактори, такі як його розмір, можуть вплинути на спосіб локалізації (*the left side of the house vs the east side of the house*). Відповідно, загальне положення референта частіше визначається із залученням абсолютних координат, таких як сторони світу (*I am already far north of London* [7, с. 49]) або відносно до географічно сталих орієнтирів (*house at Chene, a village situated at about a league from Geneva* [7, с. 128]).

Окрім зазначеного вище фактору масштабу, на конструювання просторової структури оповіді впливає вибір наративної стратегії презентації інформації, серед яких виділяють огляд та тур [3]. Так, за огляду простір представлено панорамно, з “божественної перспективи”, поділеним на сегменти, що залучаються більш-менш систематично, натомість, тур характеризує динамічне розгортання просторової ситуації, найчастіше, з рухомої точки зору. Названі стратегії корелюють із, відповідно, більш статичним та динамічним способом подачі інформації.

Зрештою, важливим є вплив таких дискурсивних факторів як лексична когерентність та контекст, що визначають взаємодію, у розглядуваному випадку, просторових виразів. Зокрема, важливими для встановлення наступності просторової інформації є експлікатури [4; 6] дискурсу, тобто та частина пропозиційного змісту, що впливає із логічної форми виразу шляхом її доповнення та інференції. Так, хоча у виразі *the dangers of the region towards which we are advancing* [7, с. 49] явно не розшифровано, яка саме просторова координата мається на увазі, виходячи із конетексту виразу (відомо, куди прямує герой), ясно, що мається на увазі *the [Polar/Arctic] region*.

Отже, способи актуалізації просторових відношень на рівні дискурсу залежать від кількох взаємопов'язаних факторів, а саме: масштабу, залученого у певній просторовій ситуації, стратегії подачі інформації, специфіки Фону та вимог до зв'язності дискурсу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Dijk T.A., van. Macrostructures : an interdisciplinary study of global structures in discourse, interaction, and cognition / Teun A. van Dijk. – Hillsdale, New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 1980. – 317 p.
2. Grammars of Space : Explorations in Cognitive Diversity: [ed.: Stephen C. Levinson, David P. Wilkins][Electronic resource]. – Cambridge University Press, 2006. – Access mode: http://www.dcl.isht-lyon.cnrs.fr/fulltext/Grinevald/SYNTAXE_M2/Articles/Levinson-et-al_2006_01_GS.pdf
3. Ryan Marie-Laure. Space [Electronic resource] / Marie-Laure Ryan –Access mode : <http://www.lhn.uni-hamburg.de/article/space>
4. Sperber D. Relevance : Communication and Cognition [Second Edition] / Dan Sperber, Deidre Wilson. – Oxford/Cambridge : Blackwell Publishers, 1995. – 338 p.
5. The Oxford Handbook of Cognitive Linguistics: [ed. Dirk Geeraerts and Hubert Cuyckens]. – Oxford : Oxford University Press, 2007. – 1334. – Zlatev Jordan. Spatial Semantics / J. Zlatev. – p. 319–350.
6. Wilson D. The Implicit-Explicit distinction [Electronic resource] / Deirdre Wilson. – University of Gent, November 2012. – Access mode: <http://www.gist.ugent.be/file/375>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Английская романтическая повесть: [на англ. языке]. – М. : Прогресс, 1980. – 599 с. – Shelley M. Frankenstein, or the Modern Prometheus / Mary Shelley. – С. 43–293.

АНГЛІЦИЗМИ В СУЧАСНІЙ ФРАНЦУЗЬКІЙ МОВІ В КОНТЕКСТІ АНГЛОМОВНОЇ ЕКСПАНСІЇ

Рубан В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Учені визначають мовну експансію як втручання в етнічну свідомість іншого народу [1, с. 2]. І хоча, з одного боку, цей процес сприяє поширенню новітніх технологій, залученню нації до світової культури тощо, проте зміни, які відбуваються внаслідок цього в ментальній свідомості народу, можуть привести до культурної, політичної та фінансової залежності однієї нації від іншої. Тобто мовна експансія відбувається разом з соціокультурною, коли запозичуються культурні та соціальні феномени, стиль та спосіб життя іншої спільноти [2]. Так, у сучасному світі дедалі частіше говорять про англо-

американську “культурну агресію”, яка, безперечно, поширюється і на французьке суспільство.

Запозичення з англійської мови (особливо з її американського варіанта) – характерна риса сучасної молодіжної культури не лише Франції, але й багатьох інших країн. Вони допомагають вводити у свідомість представників інших мовних спільнот цінності, які подаються як такі, що належать культурі більш високо рівня, ніж рідна. Таким чином, спостерігається привнесення американських стереотипів та ідеалів у мовну картину світу французів.

Наприклад, англомовній експансії сприяє поширення музичної продукції США. Серед англіцизмів, що виконують згадану функцію, багато запозичень-ксенізмів. Це численні назви музичних гуртів, наприклад: *Bewitched Hands, The Film, The Shoes, les Rolling stones*; альбомів: *King of the Beach, In a Nutshell, The Warriors, The Power of Love, My Robin is to the Greenwood gone, Fragments of Freedom*; а також пісень: *Another Day, Behind the Mask, Keep Your Head Up, The Way You Loved me*. Напливу таких запозичень сприяє присутність на телевізійному просторі Франції американських музичних каналів, що цілодобово транслюють переважно англомовні пісні та передачі. Це, наприклад, всесвітньо відомий канал *MTV*, назва якого також є запозиченням.

Американська кіноіндустрія, яка є на сьогодні однією з найбільш розвинутих у світі, теж значно сприяє поширенню англійської мови в інші мовні спільноти. Зокрема, проведене дослідження друкованої преси показало, що назви англомовних фільмів майже ніколи не перекладаються у статтях журналістів. До того ж дивно те, що навіть у телевізійних програмах вони подаються англійською мовою. У такий спосіб у свідомості людей, навіть тих, хто не володіє англійською мовою, закріплюються іншомовні лексеми, перекладу яких вони можуть і не знати. Прикладом слугують такі назви, як: *Slumdog Millionaire, Star Wars, Spider-Man, Iron Man 2, Candyman, Evil Dead, Highlander, Transformers, District 9, Basic Instinct, Showgirls, Red Dawn, Black Swan, Space Cowboys* тощо.

Про мовну експансію свідчить наявність у сучасній французькій мові великої кількості інтегральних запозичень. Серед них можна виділити ті, що вже ввійшли до її словникового складу, як-от: *airbag (m), barbecue (m), barmaid (f), best-seller (m), blockbuster (m), bodyboard (m), booster, bow-window (m), break (m), cheeseburger (m), clash (m), coffee-shop (f), come-back (m), cow-boy (m), dreadlocks (f), establishment (m), fair-play (m), flash-back (m), garden-party (f), geek (n), happy end (m), hard top (m), home cinema (m), hold-up (m inv), leadership (m) pin-up (f), ready-made (m) timing (m)*; а також значну кількість перегринізмів, які безупинно вливаються у французьку мову: *backwaters (n pl), bed party (f), Black Friday (m), care (m), catering (m), cheerleader (n), copicking (n), cross training (m), doorbuster (n), downsizing (m), downspeeding (m), downtown (n), full service, Global Warming (m), golden boy (m), goodies (n pl), haircut (m), half-caste (m), hard discount (m), home made (m), hot spot (n), low-cost (m), motion-capture (f), outsourcing (n), peacekeeper (m), peacemaker (m), penthouse (m), playground (n), pocket call (m), quick book (m), release (n), soft law (n), sport utility (n), spread (m)*.

Функцію мовної експансії найбільш яскраво ілюструють ті інтегральні запозичення, що мають у французькій мові різні смислові відповідники, наприклад: *night-club (m) – boîte de nuit (f)*, *coach (n) – entraîneur (m)*, *business (m) – affaire (f)*, *gangster (m) – bandit (m)* тощо. Їх вживання зумовлене не мовною необхідністю, а особистісним вибором мовця. Так, у реченні *Pour me sentir bien, leur avait-il dit, j'ai besoin de faire une heure de gym par jour, tout seul ou avec **ma coach*** (CE № 4631, 2), замість англомовної лексеми *coach* можна вжити французьке слово *entraîneur(-euse)*, що не вплине на зміст висловлення. Так само *boîte de nuit (f)* може замінити англійське *night-club (m)* у фразі: *Et, côté musique, elle se fait plaisir avec Brief Encounters, un double album – son quinzième – de reprises, qui ne se contente plus de faire danser les clients des **night-clubs*** (F 20.12.2000, 4).

Для багатьох запозичень, однією з функцій яких є мовна експансія, державні спеціалізовані комісії намагаються створити французькі еквіваленти. Рекомендації щодо вживання таких новоутворень значаться у французьких тлумачних словниках поряд з англіцизмами, які вони покликані замінити. Прикладом є такі лексеми, як: *casting (m) – audition (f)*, *dressing (m) – vestiaire (m)*, *fast-food (m) – restauration rapide*, *flash-back (m) – retour en arrière (m)*, *hacker (m) – fouineur (m)*, *home cinema (m) – cinéma à domicile (m)*, *jingle (m) – sonal (m)*, *play-back (m) – présonorisation (f)*, *royalties (f pl) – redevance, voix off – hors champ* тощо. Проте слід зазначити, що в більшості випадків, штучно утворені лексеми не набуваються широкого розповсюдження, і французі продовжують надавати перевагу англомовним словам.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большеева Н.Н. Развитие языка в условиях глобализации (социально-философский аспект) : автореф. дисс. на соискание уч. степени канд. наук : спец. 09.00.11 “Социальная философия” / Н.Н. Большеева. – Красноярск, 2006. – 23 с.
2. Васильев А.Д. Слово в эфире: Очерки новейшего словоупотребления в российском телевидении: монография / Александр Дмитриевич Васильев. — Красноярск : Сибирский юридический институт МВД России, 2000. – 168 с.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

1. CE : Le Canard Enchaîné, juillet 29, 2009. – № 4631. – 8 p.
2. F : Le Figaro, décembre 20, 2000. – 36

ЗАСОБИ ПРОСОДИЧНОГО ОФОРМЛЕННЯ АНГЛОМОВНИХ ІНТЕРВ'Ю

Рубчак О.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивченням інтонаційного оформлення медійних текстів займались А. П. Апалат, Н. Больц, О. Р. Валігура, Р. Bull, С. Ilie, G. Leuerbach. Результати дослідження взаємодії просодичних підсистем актуалізації висловлення [1; 2]

доводять важливу роль просодичних засобів у створенні комунікативного каркасу мовлення.

За результатами аудитивного й електроакустичного аналізу частоти актуалізації термінального тону фінальних інтонаційних груп висловлень встановлено переважання спадного термінального тону, варіативність тонального рівня якого залежить від жанру інтерв'ю, емоційного навантаження відповідей опитуваних, важливості інформації, що міститься у відповіді, а також від соціокультурного статусу мовців. Для підготовлених інтерв'ю характерним є розширений тональний діапазон відповідей, що пояснюється підготовленістю відповідей. У свою чергу, непідготовленим інтерв'ю притаманним є середній тональний діапазон відповідей.

Результати акустичного аналізу виявили й певні розбіжності між даними аудитивного та інструментального визначення тонального діапазону і в підготовлених, і в непідготовлених інтерв'ю. Зокрема, згідно з показниками, зафіксованими під час аудитивного аналізу, вузький тональний діапазон не є притаманним для підготовлених і непідготовлених інтерв'ю. Проте дані інструментального дослідження виявили наявність варіювання тонального діапазону і в вузькій зоні. Така розбіжність пояснюється тим, що акустичний аналіз дає більш точні дані у порівнянні з аудитивним.

Зіставлення тональних рівнів початку висловлень обох досліджуваних груп інтерв'ю дозволило встановити рекурентність низької, середньої зниженої і середньої підвищеної зон в групі підготовлених інтерв'ю. Для непідготовлених інтерв'ю рекурентними встановлено низьку, середню знижену, середню підвищену і високу зони тонального рівня початку висловлень. Результати аудитивного аналізу тонального рівня завершення висловлень підготовлених інтерв'ю засвідчив рекурентність низької й наднизької зон. Водночас, у групі непідготовлених інтерв'ю частотність наднизької зони завершення інтоногруп є більшою у порівнянні з низькою зоною.

Зіставлення результатів аудитивного й акустичного аналізів актуалізації темпоральних характеристик англomовних інтерв'ю дозволяють стверджувати, що інваріантною ознакою для інтерв'ю незалежно від ступеня підготовленості, жанрової приналежності та соціокультурного статусу мовців є помірний темп їхньої реалізації. Отримані на підставі аудитивного аналізу дані дають підстави стверджувати, що відповідям мовців обох досліджуваних груп англomовних інтерв'ю притаманним є варіювання темпу від помірного до сповільненого. Дані акустичного аналізу підтверджують також деякі випадки варіювання темпу від помірного до прискореного. У групі підготовлених інтерв'ю таке варіювання пояснюється бажанням респондентів здійснити вплив на потенційну аудиторію. Непідготовлені інтерв'ю також характеризуються варіюванням темпу від помірного до сповільненого, причиною якого, на нашу думку, є побудова думки в процесі мовлення.

Згідно з даними інструментального дослідження, які узгоджуються з показниками аудитивного аналізу, підготовленим інтерв'ю притаманне вживання збільшеної, середньої та короткої пауз. Водночас, акустичний

аналіз підтвердив результати аудитивного аналізу, які засвідчили залежність тривалості міжсинтагменних пауз від соціокультурного рівня мовців. Непідготовленим інтерв'ю притаманним є збільшення показників уживання коротких пауз і, відповідно, зменшення частки довгих і середніх пауз.

Вивчення динамічних ознак англомовних інтерв'ю дозволило встановити рекурентність актуалізації відповідей в зоні помірної гучності як інваріантну особливість підготовлених і непідготовлених англомовних інтерв'ю. Водночас диференційною ознакою підготовлених інтерв'ю на перцептивному рівні визначено оформлення відповідей в зоні зниженої гучності. Відповідно до результатів акустичного аналізу в оформленні підготовлених інтерв'ю спостерігається варіювання від помірної до зниженої гучності, а для непідготовлених інтерв'ю характерним є більш рівномірний розподіл у межах усіх зон, з тенденцією до збільшення гучності, що пояснюється більшою емоційністю непідготовленого мовлення, намаганням респондентів уникнути перебивання журналістом, яке є нетиповим для підготовлених інтерв'ю.

Аналіз динамічних характеристик інтерв'ю показав, що всередині висловлень максимум інтенсивності локалізується рівномірно в межах першої та другої синтагми. Варто зауважити також, що зіставний аналіз локалізації максимумів інтенсивності й частоти основного тону засвідчив наявність їх збігу в групі непідготовлених інтерв'ю, що свідчить про більший ступінь емоційності цієї групи експериментальних текстів.

Результати дослідження просодичної організації англомовних інтерв'ю дають змогу говорити про вагомий роль інтонаційних підсистем, що забезпечують досягнення поставлених цілей під час інтерв'ю. Зміни інтонаційного оформлення засвідчують відмінності в ступені підготовленості мовлення, жанровій приналежності інтерв'ю, соціокультурному рівні мовців, які неможливо приховати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валігура О. Р. Класифікація загально лінгвістичних ознак мовної інтерференції / О. Р. Валігура // Мови професійної комунікації: лінгвокультурний, когнітивно-дискурсивний, перекладознавчий та методичний аспекти : матеріали I міжнар. наук.- практ. конф., (Київ, 17 квітня 2014 р.) / Мін-во освіти і науки України; НТУУ "КПІ". – К., 2014. – С. 3 - 5.
2. Bratford B. Intonation in Context: Intonation Practice for Upper-Intermediate and Advanced learners of English / Barbara Bratford. – Cambridge : Cambridge University Press, 1992. – 62 p.

ПОХОДЖЕННЯ ТЕРМІНОЛОГІЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ СИСТЕМИ МІР ВАГИ ТА ЄМНОСТІ

Сабо О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Велика Британія має багато національних особливостей і традицій та міцний менталітет, що не дає з легкістю розлучатись із ними.

Однією з таких особливостей життя англійців у повсякденні, економіці, науковій діяльності є система національних одиниць вимірювання, що була визначена у 1824 році як система імперських одиниць, через 25 років після того, як у Франції виготовили еталони *метру* та *кілограму* [5b], [5c].

Національна англійська система мір ваги відома нам, в першу чергу, такими одиницями як *pound* “фунт”, *ounce* “унція”, *carat* “карат”, *grain* “гран”, *scruple* “скрупул”, *pennyweight* “пенівейт”, *hundredweight* “хандредвейт”, *pint* “пінта”, *quart* “кварта”, *gallon* “галон”, *bushel* “бушель”, *barrel* “барель” [1 p. 282, 283]. Вони та інші одиниці пройшли довгий історичний шлях і тісно пов’язані з історією розвитку країни, мови, та національною культурою.

У давньоанглійський період основною одиницею виміру ваги був фунт. Саме слово є запозиченням з латини. Воно походить від *libra pondo* – “a pound by weight”. *Pondo* “вагою” стало назвою терміна *pound*, а *libra* – його скороченням “*lb*” [2 p. 223], [3], [4]. У французькій фунт має назву *libra*. Існували ще вінчестерські міри ємності: *sester*, *amber*, *coomb*, *seam*. Вони мали латинське походження і за показниками наближались до *пінти*, *бушеля*, *коума* та *квартира* [5e].

Етимологічний аналіз одиниць мір ваги та ємності вказує на те, що вони переважно є запозиченнями з давньофранцузької 13-го та 14-го сторіч, які здебільшого мають латинське *grain*, *gill*, *ounce*, *scruple*, іноді гальське *gallon*, *barrel*, *bushel* чи голандське *mite* походження. З середньофранцузької 15-го сторіччя були запозичені такі одиниці як *drachm* та *carat*, що походять з грецької [3], [4].

Ряд одиниць було запозичено з голандської: *firkin* (14 ст.), *kilderkin* (14 ст.), *doit* (16 ст.), чи середньовічної латини *minim* (15 ст.). Скорочення “*oz*” до запозиченого з французької терміну *ounce* є запозиченням 15-го сторіччя з італійської [3], [4].

Міри ваги та ємності *pennyweight* (14 ст.), *stone* (14 ст.), *sack / woolsack* (14 ст.), *hogshead* (14 ст.), *ton* (14 ст.) є новоутвореннями середньоанглійського періоду. Так, *pennyweight* – одиниця трійської системи мір, з’являється внаслідок словоскладання давньоанглійських *OE pennin3* + *OE we3an* “монета + важити”. Вміст срібла у монеті став позначати міру ваги –1,5 г. [2 p. 217, 262]. *Stone*, що походить від давньоанглійського *OE stān* [2 p. 241], стає однією з найуживаніших мір ваги рівною 14 фунтам. Його широкий вжиток спонукав до зміни значення таких величин як *quarter* “квартер”, *hundredweight* “хандредвейт” і *ton* “тона”, щоб вони могли вимірюватись у фунтах і стоунах відповідно до їх взаємоподілу, а саме: 28 : 112 : 2240 фунтів. *Sack / woolsack* складав 26 стоунів. *Hogshead* “свиняча голова” – діжка, ємністю у 63 галони [3], [4], [8].

Складність британської системи мір полягає не лише в тому що замість грама і кілограма, літра і мілілітра існує велика кількість одиниць виміру, їх регіональна відмінність і розбіжність числових значень, а й у тому, що починаючи з середньовіччя, існувало кілька систем вимірювання різних товарів.

Національна англійська система мір ваги представлена системою одиниць *евердюпойс / авердюпуа* основною одиницею якої є фунт, що дорівнює 16 унціям. В давньофранцузькій *avoir de pois* мав значення “товари, що продаються на вагу”, протиставляючи їх тим, що продавались мірами ємності, поштучно чи в інший спосіб. Термін вперше зустрічається в офіційному документі 1303 року і легалізується з 16-го сторіччя [5], [7], [8].

Тройська система мір ваги використовувалась ювелірами для зважування дорогоцінних металів та каміння, при виготовленні боєприпасів. Її основною одиницею був фунт, що складався з 12 унцій. Назва системи походить від топоніму *Труа*, де з часів Карла Великого проводились ярмарки і зростали вимоги до стандартизованої системи мір ваги. Назва “тройська” вперше була засвідчена у 1390 році, а система мір почала використовуватись в Англії з 15-го століття [8], [11].

Британська аптекарська система мір ваги застосовувалась з 15-го по 20-те століття. Аптекарі використовували тройські фунти і унції, але застосовували інший поділ унції – на скрупули і драхми, через що вважалось, що аптеки мали власну систему мір ваги [6], [7].

Одиниці національної англійської системи мір ваги та ємності були здебільшого запозичені з давньо- та середньовікової, зустрічаються запозичення з голландської, латини, італійської та новоутворення англійської мови.

Багато з них стали історизмами і загубились в минулих сторіччях, інші зникли через законодавчі акти (1959, 1960, 1963 років), що були спрямовані на впровадження метричної системи. Так, у 19-му сторіччі, було скасовано вінчестерський бушель, тройський фунт, а у 20-му – челдрон, рідку драхму, мінім, квартал, пек, пенівейт [5b], [5c].

Попри офіційний перехід Британії до метричної системи, деякі одиниці імперської системи мір ваги та ємності все ще використовуються у певних сферах діяльності та у повсякденному житті, де англійці продовжують використовувати фунти, унції, пінти, пів-пінти та галони.

ЛІТЕРАТУРА

1. Большой англо-русский словарь : В 2-х т. Ок. 150 000 слов. / Сост. Н. Н. Амосова, Ю. Д. Апресян, И. Р. Гальперин и др. / [под. общ. рук. И. Р. Гальперина]. – [3-е изд., стереотип.] – М. : Рус. яз., 1979. т.2, М – Z. 864 с.
2. Смирницкий А. И. Хрестоматия по истории английского языка / А. И. Смирницкий. – М. : Изд-во лит. на иностр. яз., 1953. – 288 с.
3. Dictionary.com Unabridged [Електронний ресурс] Dictionary.com Unabridged. Based on the Random House Dictionary. 2017 Random House, Inc. – Режим доступу : <http://www.dictionary.com/browse/pound>
4. Online Etymology Dictionary [Електронний ресурс] Online Etymology Dictionary. Douglas Harper. – 2001-2014. – Режим доступу : <http://www.etymonline.com>
5. Avoirdupois /b English units /c Imperial units /d Troy weight /e Winchester measure [Електронний ресурс]. Режим доступу : https://en.wikipedia.org/wiki/Avoirdupois/b_english_units/c_Imperial_units/d_Troy_weight/e_Winchester_measure
6. Английская система мер [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%90%D0%BD%D0%B3%D0%BB%D0%B8%D0%B9%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D1%81%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%B5%D0%BC%D0%B0_%D0%BC%D0%B5%D1%80
7. История тройской унции [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://tradersroom.ru/article/42-history/13658-2011-09-18-08-42-22>

8. Евредьюпойс [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%AD%D0%B2%D0%B5%D1%80%D0%B4%D1%8C%D1%8E%D0%BF%D0%BE%D0%B9%D1%81>

ОСНОВНІ ЛІНГВОКОГНІТИВНІ НАРАТИВНІ СТРАТЕГІЇ ФРАНЦУЗЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТОТВОРЕННЯ КІНЦЯ ХХ СТОЛІТТЯ

Савчук Р.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Останнім часом у різноспрямованих наукових працях зі сфери художнього текстотворення все більшої значущості набуває думка про те, що основним фактором текстотворення є *індивідуально-авторська нарративна програма*, що виражається у *нарративній формі* художнього тексту, в якій кодуються елементи письменницького світобачення та світосприйняття. Ця позиція заснована на нарративному принципі художнього конструювання текстотвірних стратегій представлення авторського світу або його досвіду. У цьому разі цілком виправданим є витлумачення художнього тексту як *нарративно організованої системи знань*. Розробка проблематики нарративних стратегій художнього текстотворення дає змогу простежити *динаміку нарративного мислення письменників* як представників певної культурної епохи, що зумовлює семіозис їх мовотворчих практик. Французькі прозові твори кінця ХХ – початку ХХІ століть є тими зразками художнього мислення, які відображають суспільні настрої порубіжжя епох, а тому аналіз мовотворчих потенцій як текстотвірних елементів нарративів цієї історико-літературної та культурної доби є необхідним для реконструкції механізмів трансформації авторських когнітивних структур у знакові мовні форми. Так, прозаїки-постмодерністи трактують процес написання твору як таку художню діяльність, яка ґрунтується на безмежних можливостях нових і незвичних комбінацій текстових елементів або текстотвірних практик, що не є насправді новими, однак застосування або поєднання яких спонукає письменника вийти за межі одного тексту, творячи безкінечну *мережу* текстових світів. Теорія діалогізму М.М. Бахтіна через ідеї поліфонічності, двоголосся і хронотопної організації художнього викладу створила передумови введення тексту в координати *калейдоскопічної* складності буття художнього твору [1, с. 16].

До системних закономірностей розгортання постмодерністської оповіді ми відносимо саме прийом *калейдоскопу* як один із текстотвірних принципів у формуванні та форматуванні *постмодерністської оповідної реальності*. Найбільш прикметною та продуктивною лінгвокогнітивною нарративною стратегією у французькому художньому текстотворенні порубіжжя ХХ–ХХІ ст. у цьому разі є стратегія “*калейдоскоп*”, яку ми позиціонуємо як гештальт-структуру КАЛЕЙДОСКОП, що конструюється певними фігурами та фоновими

засобами й уможлиблює творення *постмодерністської оповідної реальності* як особливого й багатобарвного простору персонажного буття.

Однією з провідних *нарративних технік* форматування *постмодерністської оповідної реальності* є переорієнтація із зображення на вираження [2, с. 182], що реалізується через лінгвокогнітивну нарративну стратегію “калейдоскоп”, оскільки французький роман кінця ХХ – початку ХХІ ст., у тому числі й (авто) біографічний, розірвано на окремі образи, що не завжди сполучаються в єдину та цілісну картинку. *Геіштальт* (з нім. – Gestalt – форма, образ, структура) як центральне поняття гештальт-психології [3] потрактовується у термінах функціональної структури, що впорядковує різноманіття окремих явищ. У студії лінгвістичного спрямування поняття *геіштальту* було введено Дж. Лакоффом [4, с. 359] на позначення структур, які використовуються у мовній, розумовій, перцептивній або моторній діяльності і характеризуються деякою повторюваністю [5, с. 12]. За витлумаченням Т.С. Сорокіної, *геіштальт-структура* є способом співвіднесення її структурних компонентів (фону і фігури) з конкретними засобами мовної репрезентації [там само]. У контексті нашої розвідки саме *геіштальт* як своєрідна перцептивна форма або когнітивна структура постає просторово-наглядною формою індивідуально-авторського сприйняття і текстуалізації у відповідному типі оповідної реальності певних нарративних об’єктів або суб’єктів, істотні властивості яких не можливо досягнути шляхом підсумовування властивостей їх частин. Таке визначення *геіштальту* цілком суголосне сутності *калейдоскопу* як текстотвірної нарративної стратегії, що вибудовує нарративну різноплановість художнього твору на рівні мовленнєвої, темпоральної, просторової і модальної сіток, а тому цілком логічно з’ясовувати особливості застосування французькими письменниками кінця ХХ ст. цієї стратегії у термінах гештальт-структури КАЛЕЙДОСКОП. Фоном гештальт-структури КАЛЕЙДОСКОП є гомо- / гетеродієгетичний оповідач (категорія голосу), а також перехресний / паралельний монтаж як чергування сюжетно-незавершених подій та/чи дій (категорії часу й простору як маркери сценарності оповідного зображення). Фігури конструювання гештальт-структури КАЛЕЙДОСКОП, які корелюють із категорією модальності, зумовлені *комполітністю* – поєднанням елементів класичного художнього нарративу та його симулякрів і увиразненням метафоричного чи антитезового забарвлення. *Постмодерністська оповідна реальність* твориться за допомогою таких фігур, як сегментація, сепаратизація, капіталізація персонажних / оповідачевих висловлень, а також еліптичних конфігурацій контекстуально-неповних речень і апозіопезисних структур.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мацевко-Бекерська Л. В. Нарративні стратегії малої прози (на матеріалі української літератури кінця ХІХ – початку ХХ ст. : дис. ... доктора філол. наук : 10.01.06, 10.01.01 / Мацевко-Бекерська Лідія Василівна. – К., 2009. – 406 с.

2. Моклиця М. В. Модернізм як структура. Філософія. Психологія. Поетика : дис. ... доктора філол. наук : 10.01.06 / Моклиця Марина Василівна. – Луцьк, 1999. – 416 с.
3. Психологія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psychologiya.com.ua>geshtalt>.
4. Лакофф Дж. Лингвистические гештальты / Дж. Лакофф // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1981. – № 10. – С. 350–368.
5. Сорокина Т. С. Гештальт-анализ как исследовательская методика диахронической концептологии / Т. С. Сорокина // Вестник Московского государственного лингвистического университета : Серия Языкознание. – 2013. – Вып. 26 (686). – С. 3–19.

НУКЛЕАРНІ ТЕРМІНИ СПОРІДНЕНОСТІ В КИТАЙСЬКІЙ МОВІ ТА ЇХ ПЕРЕКЛАД НА УКРАЇНСЬКУ

Самаркіна А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У Китайській народній республіці приділяють особливу увагу функціонуванню і зміцненню інституту сім'ї, так як розглядають її як основу процвітання та стабільності держави. У філософській спадщині Конфуція сім'я і держава виступають як основні і взаємопов'язані опори суспільства. Вважається, що міць та стабільність держави залежать від того, що відбувається всередині кожної сім'ї, яка теж є маленькою державою. А вся держава, в свою чергу, уподібнюється одній великій сім'ї. Регулювання (за допомогою звичайного права і законодавства) структури сімейної організації, внутрішньосімейних відносин практично протягом існування держави в Китаї є важливим чинником виживання і поступального розвитку китайської цивілізації [1, с. 195].

Перші дослідження систем спорідненості належать американському етнологу Льюїсу Генрі Моргану (1818-1881). Морган досліджував системи спорідненості ірокезів, оджибве і деяких інших корінних народів Північної Америки. Він першим сформулював ідею про те, що в кожній системі термінів спорідненості враховується певний набір розпізнавальних ознак: покоління, якому належить родич, його стать [2, с. 114]. Окрім цих, також існують наступні ознаки: бічна спорідненість, що розрізняє спорідненість за прямою або за боковою лінією, керунок спорідненості, який передає інформацію про те, через якого члена спорідненого колективу відбувається кровний зв'язок [3, с. 96]. В основі будь-якої системи спорідненості лежить уявлення про біологічну (кровну) спорідненість або спорідненість по шлюб, проте різні системи спорідненості значно різняться між собою [2, с. 79].

Спорідненість – зв'язок членів родини, що походять від одного спільного родоначальника. У сучасному суспільстві домінуючим структурним типом є нуклеарна сім'я, а основними відносинами – відносини між подружжям. У ході

історичного розвитку утворилась нуклеарна родина (核心家庭 – hé xīn jiā tíng (від лат. “нуклеус” – ядро)) [2, с. 72]. Така родина складається з чоловіка та дружини, які є найголовнішими фігурами у формуванні та утворенні сім'ї. У такій сім'ї може бути будь-яка кількість дітей.

Нуклеарна родина може бути повною або неповною. Повною називається така, в якій є чоловік, дружина та їхні діти. Неповна сім'я складається з одного з батьків і їх дітей. Неповна сім'я утворюється з різних причин: внаслідок смерті одного з подружжя, розлучення, народження позашлюбної дитини або усиновлення.

Нуклеарна родина відрізняється спрощеною структурою, обмеженою кількістю внутрішньо сімейних взаємодій, що будуються, як правило, на демократичних, егалітарних засадах. Але в ній накопичуються й власні проблеми: зростають психологічні навантаження, господарсько-побутові обов'язки розподіляються тільки між подружжям, відносини стають більш інтенсивними і емоційними. Тому для збереження здорового морально-психологічного клімату в нуклеарній родині потрібно більше культури, витримки, такту [2, с. 84].

Якщо детально розглядати такий вид родини, то можна дійти висновку, що нуклеарна родина складається з:

- Батька 父亲
- Матері 母
- Дітей (донька – 女儿 , син – 儿子).

Найпростіший та найбільш поширений спосіб перекладу термінів спорідненості українською мовою є підбір еквівалентів. У різних мовах еквівалентними є, в основному, спеціальні терміни, власні імена, географічні назви, а також позначення історичних, етнографічних та інших реалій, які мають єдиний закріплений традицією переклад в інших мовах [4, с. 92]. Аналіз двомовних словників показує, що тільки окремі конкретні значення слова можуть мати свій еквівалент в іншій мові. Більшість термінів спорідненості з китайської мови на українську перекладаються шляхом застосування саме цього способу, тому що в українській мові, як і у китайській, структура родинних зв'язків однакова, тому і термінологія є однаковою. Основними термінами, що перекладаються шляхом підбору еквіваленту – це нуклеарні терміни спорідненості: мама – 妈妈, тато – 爸爸, син – 儿子, донька – 女儿. Ці терміни не потребують додаткового пояснення, тому в українській мові є їх прямі еквіваленти, але тут є декілька нюансів, на які варто звернути увагу: в нуклеарній сім'ї може бути 2 доньки, тобто сестри, та два сини – брати. І хоча українською мовою і старша, і молодша доньки – сестри одна одній (точно так як і сини – брати), але китайською мовою старша сестра і молодша сестра – це два різні слова. Старша сестра – 姐姐 , молодша – 妹妹; старший брат – 哥哥,

молодший – 弟弟. Отже, особливістю термінів спорідненості в китайській мові є вказівка на покоління.

Можна зробити висновок, що слова, які означають спорідненість у китайській мові несуть в собі більш ширше значення, ніж терміни українською, тому що терміни спорідненості китайською мовою не тільки називають члена родини, а й пояснюють до якого покоління той відноситься, що відрізняє їх від термінів українською мовою, так як тут термін спорідненості лише називає члена спорідненого колективу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верещагин Е.М. Язык и культура / Е.М. Верещагин, В.Г. Костомаров. – М. : Индрик, 2005. – 1038 с.
2. Крюков М.В. Система родства китайцев / М.В. Крюков. – М. : Наука, 1972. – 333 с.
3. 伍铁平 , 马毅 关于标志理论和语言改革等问题的在探讨 / 伍铁平 , 马毅. – 现代外语
4. Демина Н.А. Учебник китайского языка. Страноведение Китая / Н.А. Демина, Чжу Канци. – М. : Восточная литература РАН, 1998. – 351 с.

ВІДМІННОСТІ У ПОГЛЯДАХ ЯПОНСЬКИХ ЛІНГВІСТІВ ТА ЯПОНОЗНАВЦІВ З ІНШИХ КРАЇН НА СИСТЕМУ ВВІЧЛИВОСТІ В ЯПОНСЬКІЙ МОВІ

Свердлова Т. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

У порівнянні з більшістю європейських та слов'янських мов, у японської мови є багато особливостей. Найбільш помітні з них – наявність не тільки лексичних, а й граматичних форм ввічливості та більша суворість соціальних правил вживання тих чи інших слів та граматичних форм. Під 敬語 (дослівний переклад – шаноблива мова) розуміють мовні засоби вираження різного роду соціально-особистісних відносин між мовцем, його співрозмовником, та особами, про яких іде мова [3, с. 5–6]. Цікавим є те, що форми ввічливості охоплюють всі основні граматичні явища японської мови. Ввічливі форми виражають нейтрально-ввічливе, поважне, принижене, скромне відношення мовця до іншої особи. Неввічливі форми виражають грубе, зарозуміле, фамільярно-дружнє відношення мовця до іншої особи. Неввічливі форми також використовуються, коли взагалі немає особи, відношення до якої потрібно виражати, або коли вона невідома (у науковій літературі, художній літературі, частині інформації у газетах) [2, с. 160–162].

На думку європейських і вітчизняних дослідників (наприклад, за класифікацією відомого російського лінгвіста В. Алпатова, яка є

найпопулярнішою), у японській мові наявні дві граматичні категорії ввічливих форм [2, с. 180–182]: адресив та гоноратив. Граматична категорія адресиву пов'язана з відношенням до співрозмовника. У ній протиставляються адресивна та неадресивна форми (грамемі). Адресивні форми вказують на поважливе ставлення мовця до співрозмовника, а неадресивні, на протигагу адресивним, не несуть у собі ніякої інформації про ставлення до співрозмовника, і, відповідно, його соціальну позицію. Граматична категорія гоноративу, в свою чергу, пов'язана з відношенням до суб'єкта чи об'єкта дії, позначеної дієсловом. Можна виділити три форми гоноратива: гоноративна (шаноблива), депреціативна (скромна), нейтральна (негоноративна та недепреціативна одночасно). Гоноративні форми “звеличують” об'єкт чи суб'єкт про який йде мова. Депреціативні форми представляють тип ввічливого мовлення, що занижує оцінку або ставлення до предмету, про який йде мова.

За традиційною японською класифікацією у сучасній японській мові існує 3 види форм ввічливості [4, с. 60–65; 3, с. 22–23]:

1. 丁寧語 (тейнейго) – цей тип ввічливості використовується при звичайній, досить ввічливій або формальній розмові. Граматичними показниками цього стилю є форми, що закінчуються на **ます** та **です**. Сфера його використання є дуже широкою.

2. 尊敬語 (сонкейго) – ввічливі слова та стійкі граматичні конструкції, які являють собою більш ввічливий стиль, ніж 丁寧語. Вживається під час розмов зі старшими, вищими за статусом, клієнтами та іншими поважними людьми. Ціль такого типу ввічливої мови – якомога більше піднести, виразити повагу до співрозмовника.

3. 謙讓語 (кенджього) – слова і стійкі вирази, що використовуються у ввічливому спілкуванні для того, щоб піднести співрозмовника за рахунок приниження себе.

Ця класифікація може бути приблизно співставлена з європейською, де категорія адресиву відповідає японській категорії 丁寧語 (тейнейго), а категорія гоноративу японським категоріям 尊敬語 (сонкейго) та 謙讓語 (кенджього). Проте існує також більш сучасна японська класифікація ввічливої мови 敬語(кейго) з розподілом на п'ять груп. Ця класифікація була оприлюднена 2 лютого 2007 року Радою з питань культури (文化審議会) Міністерства культури і науки Японії (文部科学省) в рамках доповіді “Керівництво щодо напрямку розвитку кейго” (敬語の指針). Згідно з нею кейго були поділені на: сонкейго 尊敬語, кенджьōго-1 謙讓語□, кенджьōго-2 謙讓語□, тейнейго 丁寧語 та бікаго 美化語. Таким чином, у новій класифікації було створено два підвиди кенджьōго замість одного, а також у

рамках тейнейго окремо була виділена група бікаго. Це пояснюється тим, що в кенджього відбувається “піднесення” об’єкту дії двома шляхами: безпосереднього “піднесення” того, на кого ця дія спрямована (кенджього-1) або “приниження” діяча (кенджього-2). Що стосується бікаго – це слова-прикрашання. До даної категорії входять слова, які спочатку належали до категорій кенджього чи тейнейго, але з часом почали вживатися задля загальної милозвучності, навіть коли мовець не має наміру висловити повагу.

Нова класифікація базується на попередній і мотивується тим, що 5 видів більш точно передають всі нюанси сучасного вживання кейго. Саме з бікаго як засобів загального “прикрашання” мови часто розпочинається пояснення вживання ввічливої мови у підручниках і довідниках, укладених в Японії, оскільки бікаго вважаються найелементарнішими й найлегшими для розуміння одиницями ввічливої мови, які при цьому мають важливе значення.

Отже, на нашу думку, необхідно обов’язково враховувати різницю між японською та європейською традиціями розуміння категорії ввічливості в японській мові, і в процесі викладання знайомити студентів з обома системами, задля досягнення глибокого розуміння цього питання і уникнення помилок при використанні ввічливих конструкцій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алпатов В. М. Япония: язык и культура / Алпатов В. М. – М. : Языки славянских культур, 2008. – 206 с.
2. Алпатов В. М. Япония: язык и общество / Алпатов В. М. – М. : “Муравей”, 2003. – 208 с.
3. Фролова О. П. Японский речевой этикет (лингвистический аспект) / Фролова О. П. – Новосибирск, 1997. – 44 с.
4. 水谷修.日本語の敬語/水谷修.–東京 : Japan Times, 1987. – 160 p.

ФУНКЦІОНАЛЬНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Селіванова О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Вирішення проблеми підвищення ефективності професійної підготовки перекладачів неможливе без вивчення основних напрямків їх роботи, тобто функцій спеціалістів, системи тих відносин, які існують між спеціалістами та об’єктами їх діяльності.

Аналіз функцій, які виконує перекладач-професіонал, дозволяє виявити специфічні особливості перекладацької діяльності, скласти її узагальнену функціональну модель та зорієнтувати навчальні програми на більш кваліфікаційну професійну підготовку.

Усвідомлення студентами своїх майбутніх функцій надає особистісний зміст навчальній діяльності, підсилює її вмотивованість, конкретизує галузі знань, які набуваються, підвищує відповідальність студентів за якість отриманих знань.

Але на сьогоднішній день структура професійної перекладацької діяльності не має чіткого визначення, так як сама професія тривалий час не мала професійного статусу через невизначеність та складність її предметної сфери в якій здійснюється ця діяльність.

Численні дослідження присвячені опису процесу перекладацької праці, її важливих розумових механізмів та необхідних вмінь (Ширяев А.Ф., Чернов Г.В., Латишев Л.К., Цвиллинг М.Я.) не приділяють спеціальної уваги вивченню її функції як предметно-інструментальної бази професійної діяльності.

Оскільки метою перекладацької діяльності є осмислення (розуміння) змісту усного або письмового тексту та передача його аудиторії, яка розмовляє іншою мовою та представляє іншу культуру, то результатом цієї діяльності може стати розуміння або нерозуміння створеного перекладачем тексту для аудиторії, яка читає або слухає.

Здійснення перекладацької діяльності відбувається завдяки роботі розумового механізму переключення з однієї мови на іншу та здібності адаптуватися (приспосуватися) до умов роботи та об'єкту діяльності та їхньої сумісності.

Перекладацька діяльність пов'язана з підвищеною моральною відповідальністю, стресовим навантаженням (синхронний переклад), має широкий спектр спеціалізації (видів перекладу), носить комплексний характер, потребує високого рівня загальної культури та вербального інтелекту, великої ерудиції.

Як посередник міжкультурного комунікативного процесу перекладач повинен орієнтуватися у концептосферах обох культур, розумітися в національних стереотипах, виділяти “ключові слова” та “ключові метафори культур”. Головне завдання перекладача як міжкультурного посередника – виявляти схожість та долати міжкультурні розбіжності, здійснювати зверненість до представника іншої культури.

Співвідношення функцій, професійно значущих вмінь та особистісних якостей дозволяє представити (уявити) узагальнену картину перекладацької діяльності, її цілісний зміст, взаємозв'язок та взаємозалежність її компонентів, не торкаючись специфіки окремих видів перекладу.

Відображення професійної діяльності в моделі професійної діяльності в моделі професійної підготовки на всіх етапах навчання дозволяє надати їй більшої ефективності та розв'язати існуючі протиріччя між її загальноосвітнім та спеціальними компонентами шляхом координації цілей навчання. При цьому особливу значущість набувають інтегративні вміння та здібності, які сформовані в процесі оволодіння мовами на основі яких подальше формуються перекладацькі навички.

ЛІТЕРАТУРА

1. Латышев Л.К. Технология перевода: Учеб. пособие для студ. лингв. вузов и фак. / Л.К. Латышев. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Издательский центр “Академия”, 2005. – 320 с.

2. Цвиллинг М.Я. Переводоведение как синтез знания // Тетради переводчика. Научно-теоретический сборник / Под ред. проф. С.Ф. Гончаренко. – М.: МГЛУ, 1999. – С. 32–37.
3. Чернов Г.В. Основы синхронного перевода: Учебник для ин-тов и фак-тов иностр. яз. / Г.В. Чернов – М.: Высшая шк., 1987. – 256 с.
4. Ширяев А.Ф. Синхронный перевод: Деятельность синхронного переводчика и методика преподавания синхронного перевода / А. Ф. Ширяев. – М.: Воениздат, 1979. – 183 с.

КАТЕГОРІЯ ПОЛІТИЧНА ДІЙСНІСТЬ ЯК МЕНТАЛЬНО-МОВНИЙ КОНСТРУКТ

Семененко Л.Л.

Київський національний лінгвістичний університет

Фізичний світ впорядковується і структурується завдяки здатності людської психіки до категоризації – об'єднання класів предметів, явищ, відношень за схожими характеристиками (фізичними, тематичними, функціональними та ін.) в групи. Людська психіка, виділяючи схоже і відмінне у фактах дійсності, класифікує знання про світ у вигляді категорій [2, с. 362], що відображають знання про факти дійсності в упорядкованому вигляді, ментально їх репрезентують і закріплюють за ними мовні одиниці для їхнього позначення.

Природною здатністю процесу пізнання особистості є вміння мислити абстрактно [3, с. 24], тобто узагальнювати результати емпіричного знання. Результатом такого процесу є мовна форма. Якщо когнітивна семантика спрямована на визнання, яким саме чином лексичне значення накладається на дійсність, то лексична категоризація прагне з'ясувати, як факт дійсності стає фактом мови, яким саме способом та яким шляхом проходить знання до отримання мовної форми.

Політичну дійсність ми визначаємо абстрактною категорією, яка охоплює індивідуальні та колективні знання про політичний устрій певного соціуму. Колективні – знання, що є спільним надбанням політичної спільноти та впорядковуються в мовній системі тривалий час, роблять мовлення доступним для сприймання та розуміння всіма членами мовного колективу. Індивідуальні знання – це той прошарок емпіричного досвіду, що, нашаровуючись на колективні, робить можливим накладання додаткового змісту на предмет розмови.

І колективні, і індивідуальні знання репрезентуються мовними засобами, що роблять їх доступними для всіх членів мовного колективу. Тобто вони стають надбанням мовної картини світу. Елементи мовної системи не відображають напряду факти дійсності та їхню структуру, а інтерпретують їх. Наприклад, приміщення, де відбуваються засідання депутатів, у мовній картині світу має номінацію *Верховна Рада України*. Насправді це будівля, що має

певні фізичні параметри (площу, кількість поверхів, схема та розміри кімнат тощо), які сприймаються нашими органами чуття. Для свідомості громадянина України ця будівля буде сприйматися через політичні уявлення про неї. Саме тому ми погоджуємося з М.М. Болдыревим [1, с. 33] у визначенні мовної картини світу – це певна мовна інтерпретація світу та інтерпретація знань про нього у свідомості людини.

Як уже зазначалося, знання про світ через здатність людської психіки до концептуалізації і категоризації впорядковуються. Часто ці процеси тісно переплетені і не розділені чітко в процесі лінгвістичного аналізу, що створює труднощі подальшої їхньої інтерпретації. Концептуалізація передбачає формування системи знань (концепту) про конкретний предмет пізнання. Категоризація передбачає виділення суттєвих ознак предмета і віднесення предмета до певної категорії, члени якої також наділені виділеними ознаками повною чи певною мірою. Саме ці процеси роблять можливими конструювання знань про дійсність у вигляді когнітивних схем, об'єднання їх за суттєвими параметрами в рубрики знань – ментально-мовні конструкти.

Під терміном конструкт розуміємо штучно створену з метою дослідження абстрактну систему – модель об'єкта дослідження з метою систематизування і впорядкування знань про нього, визначення його меж і термінологічних характеристик.

Ментально-мовний конструкт, що інтерпретує політичну галузь, передбачає наявність центрального елемента – ядра, що постає через концепт “політика”, має межі та об'єктивується в мові.

Усі знання про дійсність ментально репрезентуються. Під ментальною репрезентацією розуміємо внутрішньо-психічний образ об'єкту дійсності, його психічно сформовану модель. Через індивідуальність мислення людська психіка здатна виділяти різні ознаки категоріальної сутності і, відповідно до досвіду, створювати індивідуальні концептуальні структури, які опираються на колективну систему знань (*закордонні візитери, офшорна злодійка Лазаренка, нафтаїнова московська зозуля, добкін-контроль* та ін.).

Отже, політичну дійсність визначаємо через ментальну категорію як виділений нашою свідомістю сегмент дійсності, що об'єднує предмети, об'єкти, явища, дії на позначення політичної галузі. З дослідницькою метою цю категорію можна окреслити як ментально-мовний конструкт – абстрактну структуру, побудовану за певними логічними правилами, що має межі та ядро, яким постає концепт ‘політика’.

ЛІТЕРАТУРА

1. Болдырев Н.Н. Концептуально-тематические области языковой картины мира и их интерпретирующая функция /Н.Н. Болдырев // Когнитивные исследования языка. – № 17. – Тамбов : Общероссийская общественная организация “Российская ассоциация лингвистов-когнитологов”, 2014. – С. 33–39.

2. Болдырев Н.Н. Языковые механизмы оценочной категоризации / Н.Н. Болдырев // Реальность, язык и сознание. – Вып. 2. – Тамбов : Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина, 2002. – С. 360–369.
3. Лакс М. Метафізика : сучасний вступний курс / Майкл Лакс. – К. : Дух і літера, 2016. – 584 с.

ВЕРБАЛЬНІ ТА НЕВЕРБАЛЬНІ ЗАСОБИ В РЕАЛІЗАЦІЇ СТРАТЕГІЇ СТВОРЕННЯ ДОВІРИ

(на матеріалі текстів німецької комерційної реклами)

Семенюк Т.П.

Східноєвропейський національний
університет імені Лесі Українки

Реклама стала невід'ємною частиною нашого життя, посівши почесне місце в масовій комунікації. Від інших інформуючих форм комунікації рекламу відрізняє те, що вона, зазвичай, відбувається за умов, коли відсутній контакт між комунікантами, тому рекламні тексти є унікальними матеріалом для дослідження стратегій та тактик ефективного комунікативного впливу на реципієнта. Зацікавившись рекламованим товаром та отримавши бажання його придбати, потенційний споживач хоче отримати інформацію, котра викликала б у нього довіру та остаточно переконала б до активних дій.

Розробка рекламної стратегії (концепції рекламування) – найголовніший етап рекламної кампанії [2, с. 7]. О.С. Іссерс розглядає стратегію її як “сукупність мовленнєвих дій, спрямованих на вирішення загальної комунікативної задачі мовця. Дослідниця вважає, що кінцевою метою будь-якої мовленнєвої стратегії є корекція моделі світу адресата” [1, с. 109].

Мета реклами визначає вибір стратегій впливу на реципієнта, до яких ми вважаємо за необхідне віднести: атракційну стратегію, стратегію пробудження інтересу до рекламованого товару, стратегію аргументування та створення довіри. Стратегія створення довіри застосовується на завершальному етапі впливу на потенційну цільову аудиторію. Для реалізації цієї стратегії творці рекламних текстів використовують комплекс вербальних та невербальних засобів. Вербальні засоби беруть участь у а) *тактиці створення спеціальних пропозицій* та б) *тактиці надання контактних даних*. Створення довіри через невербальні засоби реалізується через в) *тактику зображення рекламованого товару в натуральному вигляді* та г) *тактику зображення логотипу фірми виробника*.

а) *Тактика створення спеціальних пропозицій* (знижок) або лімітованого обсягу рекламованої продукції має надзвичайно ефективний вплив на реципієнта, оскільки залишає досить мало часу на обдумування і пропонує вигоду від придбання товару. Так, у рекламі коштовностей *ThomasShabo* вказують на акцію, в межах котрої при покупці асортименту на суму 149 євро покупець отримує браслет в подарунок: *“Beim Kaufaus dem gesamten THOMASSABOS ortimentim Wertvon 149 € erhalten Siedas Charm Club Diamant-*

Armband (DCX0001) gratis. **Solange der Vorrat reicht. Nicht mit anderen Aktionen kombinierbar. Der Wert kann nicht bar ausgezahlt werden. Ein Armband pro Kunde. Aktion nicht gültig in den THOMAS SABO Shops Wertheim Village, Ingolstadt Village, Neumünster Designer Outlet und Factory Outlet Lauf. Aktionszeitraum: 20.10. – 06.11.16” [3, с.45]. Згадка про подарунок викликає бажання придбати колекцію коштовностей, а термін дії акції (20.10 – 06.11.16) створює у потенційного споживача не лише довіру до самої акції, а й змушує через ліміт у часі активізуватись у прийнятті рішення щодо придбання рекламованого товару з подарунком у вигляді бонуса.

б) *Тактика надання контактних даних* викликає неабияку довіру у потенційних споживачів, оскільки і номер телефону, і поштова / електронна адреси чи адреса сайту вказують на існування реального товаровиробника та продукції, котру він виготовляє. Оскільки на сьогоднішній день кожна фірма чи товаровиробник мають власні сайти / електронні адреси, то рекламисти намагаються надати потенційним споживачам можливість ознайомитись з рекламованою продукцією детальніше на сторінках сайтів чи вийти на зв’язок через електронне спілкування. Так, у рекламі автомобіля марки Mercedes-Benz, в кінці основного тексту розміщена адреса сайту онлайн магазину підприємства, на якому потенційний споживач може знайти необхідну йому інформацію (Рис. 1) [4, с. 58].

Рис. 1. Реклама автомобіля MercedesBenz.

Створення довіри за допомогою невербальних засобів здійснюється через застосування тактик в) *зображення рекламованого товару та / або г) логотипу фірми-виробника*, який включає його назву чи ім’я. Зображення рекламованого товару спостерігалось у 100% аналізованих текстів, що свідчить про високу ефективність від його демонстрації. Досить часто в кінці рекламних текстів, як правило, в правому нижньому кутку, розміщені товарні знаки або логотипи фірм виробників, які є добре впізнаваними і, звісно ж, викликають довірливе ставлення до рекламованої продукції у потенційних споживачів. Використання логотипів допомагає відтворити попередній досвід адресата, актуалізувати різну інформацію про об’єкт реклами, звернутись до сформованих стереотипів та уявлень про світ. До найвідоміших логотипів унімецькомовної комерційної реклами можна віднести:

			
Логотип автомобілів BMW	Логотип побутової техніки Miele	Логотип косметичної продукції Schwarzkopf	Логотип шоколаду RitterSport

Отож, формування у адресата остаточного переконання до придбання рекламованої продукції здійснюється за допомогою стратегії створення довіри, яка в свою чергу реалізується через вербальні (тактика створення спеціальних пропозицій та тактика надання контактних даних) та невербальні (тактика зображення рекламованого товару в натуральному вигляді та тактика зображення логотипу фірми виробника) засоби.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / Оксана Сергеевна Иссерс. – М.: Издательство ЛКИ, 2008. – 288 с.
2. Пирогова Ю.К., Паршин П.Б. Рекламный текст: Семиотика и лингвистика / Ю.К. Пирогова, П.Б. Паршин. – М.: ИД Гребенникова, 2000. – 270 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

3. Gala. – №44. – 2016. – 105 S.
4. Gala. – №46. – 2016. – 121 S.

РЕЧЕННЯ З ОЗНАЧЕНИМ СУБ'ЄКТОМ

Серебрянська Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Розглянемо односкладні особові речення з означеним суб'єктом.

До цього виду речень слід віднести такі речення, що означають дію безпосередніх учасників мовного акту – мовця чи його співрозмовника. Головний член у них виражається формами першої та другої особи однини чи множини теперішнього або майбутнього часу та наказового способу. Усі ці форми співвідносяться тільки з семантичною особою – мовець-адресат – і на цій основі протиставляються *yo – tú, nosotros – vosotros* або в дієслівних флексіях. Семантична структура цих речень – наявність віднесеної до означеного суб'єкта дії або процесуального стану. Це значення конкретизується в реченнях, де головний член – дієслово – може виступати у формах першої та другої особи однини. Такі ж особові форми функціонують і у множині.

В іспанській мові в односкладних означено-особових реченнях головний член також може виражатися формами третьої особи однини минулого часу в описах, при передачі думок та настрою героя.

Поширені в іспанській мові також форми дієслів першої, другої та третьої особи множини наказового способу.

Дієслова або головні члени означено-особових речень можуть приєднуватися з модальними і фазовими дієсловами, утворюючи інфінітивні форми. Елементи граматичної форми при такому поєднанні передаються різними компонентами: вказівка на діяча міститься у дієслові в особовій формі, а незалежна ознака, дія чи стан виражені в інфінітиві.

Дієслово в особовій формі – модальне чи фазове – має форми першої і другої особи однини і множини теперішнього та майбутнього часів, а також

наказового і умовного способів та в третій особі однини в теперішньому і минулому часі.

Досить часто в розмовній мові зустрічаються означено-особові речення, в яких граматична форма головного члена складається з допоміжного дієслова-зв'язки, що є носієм особових закінчень, та іменного компонента, що виражає основну ознаку даного речення.

У ролі головного члена в означено-особових реченнях можуть виступати всі дієслова, що здатні характеризувати дію людини.

Односкладні особові речення виникли і функціонують на основі переносних, метафоричних значень категорії особи. Їх можна вважати стилістичними варіантами двоскладних речень. Означено-, неозначено- і узагальнено-особові характеризують тільки ті життєві реалії, які стосуються "семантичної особи" – людини. Сфера її функціонування – стосунки між людьми і зустрічаються вони переважно в розмовному і художньому стилях, але інколи зустрічаються в публіцистичному стилі (узагальнено-особові) та науковому (означено-особові) [1, с. 215].

ЛІТЕРАТУРА

1. Yllera A. Las perífrasis verbales de gerundio y participio // Gramática descriptiva de la lengua española. T. 3. Entre la oración y el discurso. Morfología. – Madrid: Espasa, 1999. – P. 3391–3443.
  2. González Calvo J.M. La oración simple. – Madrid: Arco/Libros, 1993. – 84 p.
  3. Лингвистический энциклопедический словарь. – М.: Большая Российская энциклопедия, 2002. – 708 с.
- Арутюнова Н.Д., Ширяев Е.Н. Русское предложение. Бытийный тип: структура и значение. – М.: Русский язык, 1983. – 198 с.

СИМВОЛІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ ГРАФІВ ФРАНЦУЗЬКОГО АЛФАВІТУ

Сидельникова Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З ідеографічного погляду, всі літери французького алфавіту являють собою графічні символи, які складаються з комбінацій певних геометричних елементів – простих складених частин, кожна з яких одночасно має самостійне особливе значення. Зауважимо, що вивчення символіки геометричних фігур взагалі, та з яких складаються літери алфавіту зокрема, наближають нас до розуміння світобудови. Кожна геометрична фігура може алегорично розумітися як своєрідна карта, в якій закладена частина загального знання про устрій світу, людини, космосу. Володіючи абсолютною символічною мовою геометричних знаків, можливо віднайти розуміння законів природи, проєкції світу.

У сучасній графічній лінгвістиці конструктивні елементи літери, які отримали назву "графи", часто набувають символічного значення. Літери французького алфавіту будуються за допомогою таких графічних символів, як крапка, коло, різновиди дуг, які створені на основі кола, вертикальні та горизонтальні криві лінії. а також елементи трикутника та прямокутника.

Конструкція всіх знаків французького алфавіту на основі прямолінійного шрифту складається з таких графів: древко, тобто великої вертикалі (**B, D, E, F, H, I, K, L, M, N, P, T, U**), великої діагоналі (**A, N, V, W, X, Y, Z**) та великої горизонталі (**A, E, F, H, L, T, Z**), великий завершений овал (**O, Q**), великий незавершений овал, або дуга (**C, D, G**), малий завершений овал (**B, P, R**), малий незавершений овал, або мала дуга (**J, S, U**), мала горизонталь (**E, F, G**), седій (**Q, Ç**) та акценти, які вживаються переважно над малими літерами. До акцентів у французькій графіці належать крапка (**i**), двікрапки – трема (**ä, ë, ï, ö, ü, ÿ**), акут (**é**), гравіс (**è, à, ù**), циркумфлекс (**â, ê, î, ô, û**), тильда (**ã, ñ**). Згідно з останніми дослідженнями (Л. Ю. Єрмоленко [2], І. О. Гунчик[1], Г. Г. Крючков [3]), древко, велика та мала діагоналі, що входять до складу французьких літер, походять від прямолінійних елементів рунічного алфавіту. Деякі літери повністю відтворюють рунічні знаки, зокрема, **B, M, F, X, H, I, R, U, P, S, T**.

Великі літери французького алфавіту можуть бути симетричними, або асиметричними. Наприклад, літери **O, X, H, I** мають повну симетричну форму, як угоризонтальній, так і увертикальній площинах, тоді як **B, C, D, E** – симетричну на горизонтальній, а **M, T, U, W, Y** – на вертикальній площині. Зауважимо, що всі великі літери, які передають на письмі голосні звуки, характеризуються симетрією (**A, E, I, O, U, Y**).

Необхідно також зазначити, що великі літери французького алфавіту в просторовому відношенні мають від одного до трьох рівнів (вершина, середина, низ). Зокрема, літера **T** має чітко виражену вершину, літери **F, P, R** відображають 2 площини (вершина, середина), **M, Z, N** – двіпротилежні – вершина / низ, **E, B** – три рівноцінні рівні, літерам **A, H, K, X** властива середина площина, а **J, L, Q** – нижня. Така структура літер пов'язана, на нашу думку, з особливостями світобудови всесвіту, який має три світи: непроявлений (небо), проявлений (людина) і потойбічний (земля), або з тривимірним матеріальним світом: людина, простір, час.

Зауважимо, що переважна кількість літер французького алфавіту (за винятком **G, J, S, U** та інших) мають прямі лінії, які на відміну від кривої, символізують праведність та досконалість людини.

Для топології (від грецького тоπος— місто и логос — слово, учення) літер у сучасній лінгвістиці пристосована геометрична теорія, згідно з якою всі фігури розподілилися на три типи [4, с. 32]:

- 1) предмети та об'єми, поверхня яких розгорнута в одній площині, належать до “нульової” групи, або групи “нуль”;
- 2) тіла, які мають перервані поверхні, тобто один отвір, складають групу “один”;
- 3) тіла, що мають декілька переривань, за кількістю отворівутворюють групи “два”, “три” тощо.

Застосовуючи згадану теорію, переважна більшість літер французького алфавіту входить до групи “нуль”, оскільки вони не містять замкнутого простору. До групи “один” належать літери **D, P, Q, O** та інші, які мають по

одному отвору. Лише літера **В**, що має два отвори формує групу “два”. Отже, у французькому алфавіті переважають відкриті літери-знаки, з цього випливає, що французьке письмо є відкритою графічною системою, про що свідчить значна кількість у її складі запозичень з інших мов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гунчик І.О. Идеографічні тенденції розвитку французького алфавіту / І.О. Гунчик, М.В. Гунчик // Науковий вісник Волин. національного університету імені Лесі Українки, 2010. – Вип. 8. – С. 388–391.
2. Єрмоленко Л. Ю. Піктографічні та ідеографічні знаки у сучасній французькій мові / Л. Ю. Єрмоленко. – К. : Видавець Карпенко В.М., 2005. – 220 с.
3. Крючков Г. Г. Экзотеричність французької графіки / Г.Г. Крючков // Проблеми семантики слова, речення та тексту : [зб. наук. статей / відп. ред. Н. М. Корбозерова]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2001. – Вип. 5. – С. 107–109.
4. Frutiger A. L'homme et ses signes. Signes, symboles, signaux / Adrian Frutiger. – P. : Atelier Perrousseaux, 2004. – 311 p.

ОБРАЗ “ІСУС” В ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКІЙ КАРТИНІ СВІТУ МАРІЇ ВАЛЬЄХО-НАХЕРА

Сидоренко І.А.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку мовознавчих студій домінуючою парадигмою є антропоцентрична, спрямована на аналіз мовної системи в її тісному взаємозв'язку з людиною, її мисленнєвими процесами та свідомістю.

У сучасній лінгвістиці термін *концепт* є дуже поширеним. Його актуальність підтверджують численні дискусії науковців та існує безліч визначень терміна *концепт* та велика кількість його трактувань. Ці дискусії підтверджуються працями вітчизняних та зарубіжних вчених, у яких висвітлюються проблеми відображення об'єктивного світу у концептах.

В рамках антропоцентричної парадигми знаходиться концептуальне моделювання мовного образу людини. Це підтверджено роботами науковців, котрі аналізують антропомарковані концепти крізь призму мовних знаків, що їх актуалізують.

Серед дослідників терміну концепт у лінгвістиці ми виділили В.В. Жайворонок, Р.Й. Розіна, О.С. Кубрякова, С.Є. Нікітіна, Т.В. Радзієвська, А.М. Приходько, Г.Г. Слишкіна та інші [1,2,3,4].

До складу концепту “Віра” входять образи “Свята Трійця”, “Ісус”, “Діва Марія”. Ми маємо на меті проаналізувати образ “Ісус” та його вживання в об'єктивації концепту “Віра” в індивідуально-авторській картині світу Марії Вальєхо-Нахера на основі аналізу творів “Cieloeinfierno: verdadesdeDios” (“Небо і пекло: правда Бога”), “DeMaríaaMaría” (“ВідМарії до Марії”), “Entreelcieloylatierra” (“Між небом і землею”), “Unmensajeroenlanoche” (“Посланецьвночі”).

Вираження концепту – це вся сукупність мовних і немовних засобів, котрі прямо чи побічно ілюструють, уточнюють і розвивають його зміст. Опис концепту – це спеціальні дослідницькі процедури тлумачення значення його імені та найближчих позначень [3].

Образ Ісуса сприймається як релігія і водночас як шлях до спасіння. У індивідуально-авторському баченні душа сприймається ще й як найцінніший подарунок для Ісуса і для релігії.

“Ной sé que dejar una vida entera para llevar a Cristo a las almas es lo más valioso que puede hacer un hombre...”[5].

Христос сприймається як цілий світ, котрий мабуть неможливо сприйняти повністю, тим не менше, котрим хоче ділитись кожна людина, яка пізнала Ісуса та його вчення.

“Debe entonces hacer un esfuerzo inmenso por controlar el deseo de gritar al mundo que ha descubierto a Cristo...”[5].

Для письменниці бути з Богом не означає страждання, це також відпочинок, котрий Ісус порівнює з бенкетом.

“ElencuentrofinalconDiosesademáselgrandescanso (Sal 62,2), y Jesúslocomparacon“ungranbanquete”...”[6].

Образ Ісуса актуалізується лексевою *luchar* (боротись) за життя в Христі і за майбутнє на небі, котре ототожнюється з раєм.

“Jesúsnosanima a lucharmuchoporiralcielo, queridolector...”[6].

Ще одною репрезентативною лексевою для актуалізації образу Христа *ebrazos* (руки), що є символом добра та порятунку. Прийти в руки Христа означає прийти до християнства.

“Yoeratansolounavoluntariamás,unadesconocidaensuentornohospitalarioquetans ololesprocurabacompañíaenelmomentocrucialdelpasodelatierra a losbrazosdeJesús. ¡Quégranhonorfueparamínodejarlessolosenlosmomentosdelaida!”[6].

Порівнянням з апостолами показано, що не важливе походження, щоб бути близько до Христа і бути обраним.

“Otraseranvulgares, comolosapóstoles, quefueronescogidosdirectamenteporJesússabiendoqueeranunoshumildespescadoresque eentendíanmásderedesquede espiritualidad.” [6].

Для вербалізації образу Ісуса використовується лексема *fe (vira)*, що актуалізує як образ Ісуса, так і католицьку релігію в цілому.

“Esmuysencillo. Acérquese a Jesúsencualquiersagrariodeunaiglesiacatólica y dígale: “Quierotenermásfe, asíquedámela, Señor”. Y yaestá. Elharátodolonecesarioparaqueustedencuentreaquelloquebusca.”[6].

Отже, проаналізувавши концепт “Віра” ми виділили використання лексем *luchar* (боротись), *brazos* (руки), *fe (vira)* для репрезентації образу “Ісуса”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жайворонок В. В. Етнолінгвістика в колісуміжних наук / В. В. Жайворонок // Мовознавство. – 2004. – № 5-6. – С. 23–32.
2. Загнітко А.П. Сучаснілінгвістичнітеорії/ Анатолій ПанасовичЗагнітко. – Донецьк:ДонНУ, 2006. – 338 с.

3. Карасик В. И. Религиозный дискурс / В. И. Карасик // Языковая личность: проблемы лингвокультурологии и функциональной семантики. – Волгоград, 1999. – С.5–19.
4. Испания:Католическая энциклопедия :2 т. – М.:2005. – [Изд. францисканцев]. – С. 539–555.
5. Vallejo-Nágera M. De María a María/ M. Vallejo-Nágera. – Madrid: Libros Libres, 2014. – 319p.
6. Vallejo-Nágera M. Cielo e infierno: verdades de Dios/ M. Vallejo-Nágera. – Madrid: Libros Libres, 2012. – 338p.

СЕНСОРИКА ЗАПАХУ: СОЦІАЛЬНО-ФІЗІОЛОГІЧНІ ТА КОГНІТИВНІ ОСНОВИ

Сидоренко Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З погляду фізіології і філософії, запах і смак є взаємозв'язаними поняттями. Запах визначався Арістотелем як смак на відстані [7, с. 41]. За Арістотелем, запах є одним з п'яти відчуттів, разом із зором, слухом, дотиком та смаком [ibid.]. При цьому дотик, запах та смак він відносив до нижчих відчуттів через їх менш визначальну роль у формуванні інтелекту, до того ж відзначав слабкість сприйняття людиною запахів [7, с. 110]. Антрополог і філософ А. ле Герер стверджує, що філософи часто недооцінювали відчуття запаху. В епоху Середньовіччя дослідженню зору та слуху приділяли більше уваги, ніж запаху, Р. Декарт вважав його вульгарним, а Г. Гегель взагалі не згадував його в своїй естетиці. І. Кант передбачав, що нижчі відчуття надають людині інформацію лише про неї саму, а не про навколишній світ [12]. Відчуття запаху вважалося занадто примітивним і суб'єктивним, щоб надавати достовірну інформацію, і навіть таким, що перешкоджає науковому прогресу. Лише у XVIII столітті до нього звернулися сенсуалісти, зокрема його "реабілітував" у своїх працях Л. Фейєрбах як відчуття, яке здатне здійснити науковий і духовний внесок у науку і мистецтво. Його теза знайшла підтвердження у сучасних наукових дослідженнях впливу запахів на людину та у художніх творах з ольфакторною символікою.

Пізніше окреслюється психологічна роль запахів як засобів маніпуляції свідомістю людини [4, с. 271], підтверджуючи думку Ф. Ніцше про подвійну функцію запахів – ольфакторну та інтуїтивну, а також їх соціальну роль як "еластичної культурної моделі" [1, с. 13]. Це означає, що запахи можуть бути маркером певної епохи і визначати межі допустимого в цій культурі, як показують історичні і антропологічні дослідження [8, с. 175–195; 9, с. 15–17; 11, с. 342].

Запах нерідко розглядають у парі із смаком [2], тому що вони взаємопов'язані як у свідомості людини, так і в психологічних дослідженнях. Хоча відчуття запаху в людини є слабшим порівняно з багатьма тваринами, воно доволі добре розвинуте. В середньому, люди мають близько 350 нюхових рецепторів, і такої кількості вистачає, щоб розпізнавати тисячі різних запахів.

Кожен запах складається з великої кількості компонентів, і через це у процесі сприймання запаху задіяно багато рецепторів одночасно [3, с. 16]. Проте фізіологія ольфакторних рецепторів багато в чому досі залишається недослідженою і на відміну від доволі однозначного виокремлення основних смакових ознак, загальноприйнятої класифікації запахів не існує. Люди часто сприймають запахи несвідомо [11, р. 31], тому їм не так легко позначати запахи вербально. Існують тисячі запахів, які ми не можемо описати через відсутність позначень [6], тому їх нерідко класифікують лише відносно їх джерела. Агліїський філософ Дж. Локк стверджував, що найменувань для запахів є лише декілька: солодкий, кислий, смердючий, прогірклий і затхлий [5, с. 325]. Номінація запахів у такому разі стає метафоричною [10, с. 729].

Неоднозначність класифікацій запахів зумовлена передовсім відмінністю суб'єктивного враження від них та асоціацій, зумовлених індивідуальним досвідом, тому опозиція “приємний-неприємний” не може бути надійною основою для категоризації. Опис ароматів за основними складниками також ускладнюється варіацією поглядів на те, які запахи є базовими. Під час аналізу сенсорики запаху в художньому тексті найбільш релевантними критеріями вважаємо джерело запаху та асоціації з ним, що виражаються метафоричними засобами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ароматы и запахи в культуре [сост. О. Вайнштейн] : В 2 кн. – Кн.1. – М. : Новое литературное обозрение, 2010. – 616 с.
2. Воробець П.О. Концепти смаку і запаху в німецькомовній картині світу: взаємозв'язок та особливості вербалізації / П.О. Воробець // Мова і культура. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго. – 2012. – Вип. 15. – Т. III (157). – С. 12–17.
3. Кириенко К. Анатомія вкуса / К. Кириенко // Открытия и гипотезы. – 2011. – № 9. – С. 16–20.
4. Ленська С. “Запах революції” в українській малій прозі 1920-х рр. / С. Ленська // Сучасні літературознавчі студії. Дискурс смаку в літературі і культурі. Збірник наукових праць. – 2012. – Вип. 9. – С. 270–281.
5. Локк Дж. Элементы натуральной философии (фрагмент) / Дж. Локк // Ароматы и запахи в культуре [сост. О. Вайнштейн] : В 2 кн. – Кн.1. – М. : Новое литературное обозрение, 2010. – С. 325–326.
6. Рузин И.Г. Модусы перцепции (зрение, слух, осязание, обоняние, вкус) и их выражение: автореф. дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.19 / И.Г. Рузин. – М., 1995. – 23 с.
7. Aristotle. De Anima. (tr. by Christopher Shields) / Aristotle. – Oxford: Clarendon Press, 2016. – 472 p.
8. Bartosiewicz L. “There’s something rotten in the state ...”: Bad Smells in Antiquity / L. Bartosiewicz // European Journal of Archaeology Vol. 6(2). – L. : Sage Publications, 2003. – P. 175–195.
9. Classen C. Aroma. The Cultural History of Smell / C. Classen, D. Howes, A. Synnott. – Oxford : Routledge, 2005. – 243 p.

10. Holley A., Mcleod P. Transduction et codage des informations olfactives chez les vertébrés / A. Holley, P. Mcleod // Journal de Physiologie, vol.73. – Paris : Masson, 1977. – P. 725–848.
11. Jenner M. Follow your nose? Smell, smelling and their histories / M. Jenner // American Historical Review Forum. – 2011. – P. 335–351.
12. Kant I. Critique of Judgement (translated by W. Pluhar) / Immanuel Kant. – Indianapolis: Hackett Publishing, 1987. – 477 p.

МОВНА КАРТИНА СВІТУ, ЩО РЕПРЕЗЕНТУЄ ТУРЕЦЬКІ СТИЛІСТИЧНО-МАРКОВАНІ ОДИНИЦІ

Сіленко Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з фундаментальних проблем наукових досліджень про людину і культуру є проблема, пов'язана з пошуками мовних утілень національних особливостей конкретних етносів. Мова – це найголовніша знакова система людини, найважливіший засіб пізнання. Люди використовують мову для того, щоб пояснити світ і сформуванати ту чи іншу його модель. Звичайно, художник може це зробити завдяки зоровим образам, а музикант – завдяки звукам, але всі вони використовують знаки універсального для всіх коду – мови. З одного боку, мова є всезагальним засобом спілкування, а з іншого боку, вона є тією диференціальною ознакою, яка відрізняє етноси один від одного. Тобто, мова передає всім своїм носіям спільний для них світогляд, який багато в чому відрізняється від світогляду носіїв інших мов. Більше того, мова виступає суспільним знаряддям, що формує людський потік в етнос, який утворює націю завдяки збереженню і передачі культури, традицій, суспільної самосвідомості певного мовного колективу. Оскільки спільноти людей відрізняються за способом життєдіяльності, світоглядними орієнтаціями, то вербальні картини світу, створювані ними, є також відмінними.

Картина світу – це узагальнений наочний образ світу, що виступає як зовнішня оболонка для суб'єкта. Кожна окрема картина світу має дуже складну будову й виконує найрізноманітніші функції, проте спільною рисою для всіх картин світу є їх знаковий характер. Знаком виступає мова, а особливості форм існування мови зумовлюють і відображають своєрідність мовних картин світу, які є основними структурними елементами картини світу. Картина світу, у свою чергу, відображає національні особливості окремих народів. Національна мовна картина світу – це зафіксоване в лексиці відповідної мови специфічне бачення реального світу й усього, що привноситься в нього людською свідомістю.

Про мовну картину світу писав ще В. Гумбольдт, який вважав, що “різні мови є для нації органами її оригінального мислення і сприйняття” [1, с. 253]. На його думку, кожен народ по-своєму сприймає багатоманітність світу і по-своєму називає окремі фрагменти світу, а своєрідність створеної ним картини світу визначається тим, що в ній виражається індивідуальний, груповий та національний вербальний та невербальний досвід.

Мовна картина світу турецької лінгвокультурної спільноти є багатовимірним утворенням, що вербалізує відповідну концептосферу, яка містить універсальні й національно-специфічні концепти. Останні зумовлюють національні особливості менталітету, світогляду й характеру турків, що сформувалися завдяки унікальним історичним, соціальним та культурним умовам, у яких виникла й розвивалася турецька нація.

Процес метафоризації дуже тісно пов'язаний з мовною картиною світу, адже людська мова залежить від світобачення та сприйняття. Саме метафора є одним із засобів формування мовної картини світу, що реалізується за допомогою стилістично-маркованих одиниць мови, що дозволяє досягнути освоєння світу автором тексту. Метафора посідає надзвичайно важливе місце в розумовому процесі та в мові, виступаючи одним зі способів відображення мовної картини світу всього народу.

Проблема метафори з давніх часів привертає увагу дослідників. У сучасній лінгвістиці проблема метафори розглядається в декількох параметрах, зокрема як стилістичний засіб або художній прийом, як засіб номінації та як засіб створення мовної картини світу. В останні десятиріччя інтерес до метафори значно зріс, що пов'язано зі зміною наукової парадигми гуманітарного знання, у центрі якого опинилася діяльність людини, що забезпечує їй орієнтацію у світі, його практичне засвоєння, пізнання і розуміння процесів, що відбуваються у зовнішньому та внутрішньому для неї світі. Традиційне пояснення метафори через зміну диференційної семи потенційною не задовольняє потреби сучасної семасіології. У сучасній лінгвістиці метафора отримала розуміння, перш за все, як когнітивний феномен, могутній інструмент мислення, фундаментальний прийом пізнання та концептуалізації дійсності. В когнітивній лінгвістиці метафора розглядається не просто як троп, риторичний механізм прикрашення мовлення, а як фундаментальний когнітивний агент, що організує наші думки, оформлює судження та структурує мову, “це специфічний мисленнєвий процес в якому ми розуміємо одну сферу досвіду в поняттях іншої сфери” [2, с. 317]. Наприклад є метафори пов'язані з фольклором, релігією турецького народу: *Kadir gecesi doğmak* – народитися в сорочці, народитися під щасливою зіркою (букв. в розумінні турецького народу це значить народитися в 27-му ніч рамазану, коли Мухаммеду був посланий Коран), або *kaftdağından ardında* – за морями океанами; за тридев'ять земель (в букв. розумінні за відомою горою Каф)). Отже, не випадково в метафорі вбачають ключ до розуміння основ мислення та процесів створення не тільки національно-мовного світобачення, але й його універсального образу.

Метафора являє собою реалізацію певної категорії, в якій знаходять відображення мовні й культурні процеси. У лінгвістичній царині метафора розглядається здавна як стилістичний спосіб реалізації художній прийом, рідше як спосіб утворення мовної картини світу, що виникає в результаті когнітивного маніпулювання вже наявних в мові значеннями з метою створення нових концептів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гумбольдт В. Язык и философия культуры / В. Гумбольдт. – М.: Прогресс, 1985. – 451 с.
2. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Изд-во МГУ, 2004. – 352 с.

ПЕРЕКЛАДАЦЬКЕ ЗАМОВЛЕННЯ – РЕГУЛЯТОРНИЙ ФАКТОР У ВИБОРІ ТЕХНОЛОГІЇ ПЕРЕКЛАДУ ВИХІДНОГО ТЕКСТУ

Синегуб С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Під час аналізу прийомів лінгводидактичної обробки ВТ не слід залишати поза увагою той факт, що процедура реферованого перекладу (РП) виконується за умов перекладацького замовлення (*der Übersetzungsauftrag*) і повинен відповідати вимогам замовника. Для РП це означає необхідність першочергового відтворення тих інформаційних блоків, які цікавлять певну цільову групу. В даному пункті РП повністю відповідає категоріям “цільового” або “функціонального” перекладу, методологія якого була розроблена на початку 70-х років [1, с. 2] і набула сьогодні неабиякої актуальності через вимоги ринку. Зрозуміло, що підготовка конкурентоспроможних на ринку фахівців перекладу не може залишатись осторонь цього новітнього перекладознавчого напрямку. В процесі формування навичок РП функціональна спрямованість виконання перекладів може бути реалізована за допомогою низки, як показує практика, достатньо ефективних прийомів, найважливішими з яких є **доперекладацький аналіз тексту** та **інтерпретація перекладацького замовлення**. Перекладач повинен враховувати відправника іншомовного тексту та запропоновану ним для реципієнтів інформацію, крім цього суттєву роль відіграють жанр тексту, комунікативна ситуація і соціокультурний контекст. Всі ці фактори обумовлюють спосіб вербалізації наданої інформації в перекладі цільовою мовою. Отже вибір того ж самого або іншого жанру для цільового тексту залежить виключно від перекладацького замовлення.

Юридичною основою, яка визначає роль та межі впливу перекладацького замовлення на весь процес перекладацької діяльності виступають стандартизовані норми DIN-NORM 2345 “*Übersetzungsaufträge*”, ухвалені у квітні 1998 у Берліні [3]. Документ покликаний полегшити та конкретизувати права та обов’язки усіх учасників перекладацького процесу (замовника, перекладача, фрілансерів, перекладацьких бюро) та детально визначає сутність понять – вихідний текст, співробітництво між учасниками перекладацького процесу, умови вибору перекладача, база виконання роботи, цільовий текст (переклад), перевірка перекладів.

Якість перекладу визначається у цьому стандарті як дотримання усіх, узгоджених з замовником у договорі про надання перекладацьких послуг умов [3, с. 32].

Отже традиційно вважають, що достатньо просто сформулювати перекладацьке завдання, щоб керувати процесом перекладу [4]. Однак перекладач має в такому випадку самостійно, виходячи з ситуації, визначати деталі перекладацького замовлення, що часто провокує непорозуміння між учасниками перекладацького процесу.

Прикладами перекладацького замовлення можуть бути:

1. Angenommener **ÜS - Auftrag**: Die Homepage der Kiewer Universität soll ins Deutsche übersetzt werden. – “Історія Київського університету”.
2. Angenommener **ÜS - Auftrag**: Die Strafanstalt Graz-Jakomini lässt Merkblätter für Angehörige von Strafgefangenen in mehrere Sprachen übersetzen. – “Ist es Angehörigen erlaubt, den Strafgefangenen Pakete zu senden?”
3. Angenommener **ÜS - Auftrag**: Die Universität Graz lässt ihren Werte- und Verhaltenskodex in mehrere Sprachen übersetzen. – “Querschnittsmaterie Gleichstellung”.

Об’єктивність впливу системно-структурних розбіжностей вихідної мови та цільової мови на адекватне відтворення вихідного тексту (ВТ) визнається усіма перекладознавцями, з яких би позицій не виконувались їх наукові дослідження.

Залежно від *перекладацького замовлення* виділяють кілька прийомів опрацювання вихідного тексту, а саме:

1. *реферований переклад*,
2. *анотований переклад*,
3. *переклад - адоптація*,
4. *переклад типу експрес-інформація* тощо.

Незважаючи на те, що кожен з перелічених типів перекладу розробив специфічні підходи до опрацювання ВТ, вони характеризуються високим ступенем жанрово-стилістичної уніфікації такої технології.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Reiss K. Texttyp und Übersetzungsmethode: der operative Text / Kärsten Reiss.* – Heidelberg: Groos, 1993. – 146 S.
2. *Kapp V. (HRSG) Übersetzer und Dolmetscher & Theoretische Grundlagen, Ausbildung, Berufspraxis / Vogt Kapp.* – 3-Aufl., Franke Verlag Tübingen, 1991. – 239 c. (87-122; 146-160; 196-210).
3. *Stolze R. Die Fachübersetzung : Eine Einführung / Reiner Stolze.* – Günter Narr Verlag Tübingen, 1999, 278 S.
4. *Nord Chr. Einführung in das funktionale Übersetzen / Christianne Nord.* – Tübingen / Basel: Franke Verlag, 1993. – 159 S.

ЛЮДИЧНИЙ АСПЕКТ ПЕРЕКЛАДУ

Скрябіна В.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

Складне явище перекладу об’єднує соціальні, психолінгвістичні, психологічні та культурні аспекти. Переклад визначають як процес і як

результат цього процесу, як мистецтво і як ремесло. Нове осмислення перекладу як творчої діяльності та як духовного продукту цієї діяльності в епоху постмодернізму привело до появи *ігрової концепції перекладу* [5]. На ігровий компонент у світовій культурі вказували Платон, І. Кант, Е. Фінк, Г. Гадамер, Ф. Шиллер, романтична школа Йєни. Класичну концепцію ігрової генези культури знаходимо в роботі “Homo ludens” (“Людина граюча”) голландського філософа Й. Хейзінги, який стверджував, що саме гра, а не праця була формоутворюючим фактором людської культури [6]. Комунікація – це багаторівнева гра, вважає український дослідник Шапіро О.О., вона має певні правила, розгортається в часовому континуумі і є багат шаровою (включає зовнішній шар: повідомлення, що транслюється назовні та суб’єктивний сенс комунікативного дискурсу: те, яким чином комуніканти розуміють повідомлення) [7]. Комунікацію також розуміють як текст, адже текст – “словесне вираження комунікативного акту” [2, с. 35]. У свою чергу В.І. Карасик пише про ігрову сутність нового типу текстів, що заповнили глобальний інформаційний простір [3].

На відміну від сакральних і ординарних текстів характерних для початкового етапу розвитку людства, ігрові тексти – гібридні. Завдяки можливостям комп’ютерної мережі такі тексти відбивають найважливіші ознаки епохи постмодернізму. В основному – це короткі тексти (наприклад, газетне або журнальне повідомлення, яке можна прочитати за кілька хвилин), призначені для одноразового використання, вони все частіше включають візуальний компонент.

За В.І. Карасиком, згадані вище типи текстів породжуються трьома типами мовних особистостей – жрецем, ремісником і фокусником [3], а отже можемо говорити і про відповідні типи перекладачів.

Породжені жрецькими тексти були символічними, персуазивними, досить легко запам’ятовувалися (вони передавалися усно від покоління до покоління). Не допускалися зміни ні в змісті, ні в формі. Здавна біблійні переклади знаходилися під контролем Церкви, їх створення завжди визначалося церковними приписами. Теорії перекладу Біблії створювалися всередині Церкви. Підходи, якими керувалися перекладачі Біблії, відображали виключно церковну позицію, тому переклад цього часу часто називають “рабським”.

З розвитком виробництва на перше місце вийшов соціальний тип ремісника, який створював безліч текстів, що вже не претендували на божественне походження. Сюди входить виробниче і приватне листування, навчальні тексти, газетні статті тощо. Для їх складання не потрібно було натхнення, тексти цього типу прості, неоднорідні. Переклад перестав бути сакральною справою.

З появою високих технологій з’являється новий соціальний тип – фокусник. У громадян постіндустріального суспільства вистачає часу на дозвілля, виникають тексти, для яких характерними є ігровий компонент, асистемність, інтертекстуальність: пряме і модифіковане цитування стає найважливішою ознакою текстів епохи постмодерну. При цьому автори

свідомо порушують стильові норми, змішують регістри, виникає пастиш – літературна імітація, текст, що повністю складається з фрагментів творів одного або декількох авторів. Основним простором функціонування таких текстів є масово-інформаційний дискурс, у свою чергу він вимагає перекладу-гри.

У сучасному світі перекладати – значить гратися з подібностями та відмінностями в нескінченному аналізі [8, с. 25]. Переклад-гра – це творчість, спричинена непередбачуваністю тексту. Перекладач переживає когнітивний дисонанс – напругу, викликану конфліктом між текстом оригіналу та текстом перекладу [1, с. 103]. Встановлено, що основними факторами, які сприяють виникненню когнітивного дисонансу у перекладача є аудіовізуальність та інтертекстуальність [4], характерні для текстів масово-інформаційного дискурсу.

Будь-який переклад має певну ціль – достовірне відтворення особливостей оригіналу, досягнення прагматичної мети тощо. Перекладач-граєць прагне мети, своєрідного виграшу, який наприклад, полягає у визнанні його варіанту перекладу критиками чи читачами.

Ще одним невід’ємним компонентом перекладу є ризик як онтологічна характеристика гри. Непередбачуваність, різнорідність, жанрова невизначеність сучасних текстів викликає азарт у перекладача, потребує неординарних рішень.

Перекладач грає з автором оригіналу і водночас з читачем тексту перекладу, згідно з діалогічною теорією перекладу Д. Робінсона [9]. І перемога в цій грі залежить не стільки від знань або ступеня освіченості перекладача, скільки від емоційної тонкості, здатності співчувати й співпереживати, виходити на інтуїтивний рівень.

Таким чином, спираючись на положення людичної теорії перекладу, визначаємо переклад як гру, характерними ознаками якої є наявність когнітивного дисонансу, ризику, прагнення до виграшу. Відповідно сучасні перекладачі мають бути креативними та інтуїтивними мовними особистостями з високим рівнем емоційного інтелекту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воскобойник Г.Д. Тожество и когнитивный диссонанс в переводческой теории и практике / Воскобойник Г.Д. // Вестник МГЛУ. – Сер.: Лингвистика. – М., 2004. – Вып. 499. – 181 с.
2. Гусев С.С. Метафизика текста. Коммуникативная логика / С.С. Гусев. – СПб.: ИЦ “Гуманитарная академия”, 2008. – 352 с.
3. Карасик В.И. Языковая личность как предмет изучения антропологической лингвистики / Карасик В.И. // Известия ВГПУ, 2011. – Т. 62. – № 8. – С. 109 – 115.
4. Ким Е.Г. Преодоление когнитивного диссонанса в аудиовизуальном переводе (на материале переводов сериала “Друзья”) / Е.Г. Ким // Вестник Воронежского государственного университета. Сер.: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2013. – № 1. – С. 162 – 165.

5. Куницына Е.Ю. Языковая личность переводчика как сущность и ипостась / Куницына Е.Ю. // Известия Волгоградского государственного педагогического университета. Сер. Филологические науки. 2008. – № 10 (34). – С. 103 – 106.
6. Хёйзинга Й. Homo Ludens / Человек играющий. Статьи по истории культуры / Хёйзинга Й. – М. : Айрис-пресс, 2003. – 496 с.
7. Шапіро О.О. Комунікація: багатшарова гра за правилами логіки / О. О. Шапіро // Вісн. Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія. – 2012. – № 1 (11). – С. 82 – 89.
8. Catford J.C. Translation Shifts // The Translation Studies Reader / Ed. L. Venuti. – London ; New York : Routledge, – 2000.
9. Robinson D. The Translator's Turn / Robinson D. – Baltimore and London : The Johns Hopkins Univ. Press, 1991. – 318 p.

СИНОНІМІЯ В ЮРИДИЧНІЙ ТЕРМІНОЛОГІЇ СУЧАСНОЇ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Слаба О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасній лінгвістиці дослідження термінів та терміносистем проводиться достатньо інтенсивно, оскільки вивчення фахової лексики дає змогу не лише виявити шляхи та моделі формування термінології, але й показати процес розвитку певної галузі у науковій системі знань. Останнім часом лінгвістами приділяється значна увага дослідженню юридичної термінології [1, 2, с. 28–53]. Такий інтерес до юридичної термінології зумовлений, насамперед, тенденцією до міжнародної уніфікації законодавства.

У лінгвістичній літературі було здійснено спробу класифікувати юридичні терміни [3, с. 8]. Дослідники поділяють усі терміни на ті, які належать до загальнолітературної мови, і ті, які належать тільки до мови права, при цьому останні могли виникнути як у загальнолітературній мові, так і в мові права. Виділяють також терміни з подвійною приналежністю, що спричиняють виникнення полісемії та викликають труднощі під час перекладу таких термінів, оскільки ігнорування тонкощів перекладу неоднозначних термінів, багато з яких конкретизують своє значення лише в контексті, може призвести до викривлення змісту оригіналу.

Безумовно, загальна німецька мова становить лексичну та граматичну базу для існування та функціонування мови права, в якій поєднуються такі феномени, як мовна професійна орієнтованість та загальна ясність (наприклад, у мові законодавства та офіційного листування). Будь-яке слово загального словникового запасу мови може виступати як юридичний термін, наприклад: *die Leistung* – 1. досягнення, успіх, виконана робота, результат (роботи); 2. *юр.* виконання дії, що складає зміст обставини [4]. Таким чином, слово не змінює своє звучання чи написання, а набуває нового значення.

Характерними особливостями мови права є вживання довгих речень, персоніфікація неживих предметів та обставин, використання номінативних

описів замість простих дієслів, складний для сприйняття тип висловлювання, що виражається у використанні явищ деривації (тобто утворення нових слів шляхом додавання афіксів до основи слів) та вживанні багатьох пов'язаних між собою іменників, означень у родовому відмінку, шаблонів та архаїзмів.

Більшість німецьких юридичних термінів, за твердженням багатьох лінгвістів, утворені від іменників та прикметників. Крім того, широко використовуються інтернаціоналізми грецького та латинського походження, що були запозичені німецькою мовою із англійської та французької мов.

У юридичній термінології німецької мови поширеними є терміни – складні слова з трьох та більше компонентів. Це зумовлено необхідністю вираження в межах однієї лексичної одиниці відразу декількох суттєвих ознак певного спеціального поняття (*der Arbeitgeberanteil* – страховий вклад підприємця, *die Gesetzgebungsarbeit* – законодавча робота, *der Gesetzgebungsnotstand* – надзвичайний порядок прийняття законів).

Практика перекладу сучасних юридичних текстів дозволяє зробити висновок про те, що у сучасній німецькій юридичній термінології існує досить велика кількість термінів-синонімів. Наприклад: *Delikt, Rechtsbruch, Rechtsverletzung, Rechtsbeugung* – правопорушення; *Täter, Verbrecher* – злочинець; *vernehmen, verhören* – допитувати; *Strafgesetzbuch, Strafordnung* – кодекс; *Projekt, Entwurf* – проект, *Advokat, Rechtsanwalt, Verteidiger* – адвокат тощо. Часто внаслідок користування загальними німецько-українськими та українсько-німецькими словниками при перекладі німецьких юридичних текстів виникає проблема “помилкової синонімії” німецьких юридичних термінів. Так, багато словників виносять на один синонімічний рівень слова *Verbrechen* і *Vergehen*, перекладаючи їх як “злочин”, проте *Vergehen* – це незначне правопорушення, проступок, незначний злочин. Так само і терміни кримінального права *Mord, Totung, Totschlag* багато словників трактують як абсолютні синоніми, перекладаючи їх як “вбивство”. Проте німецько-російський юридичний словник професора Герхарда Кеблера уточнює: *Mord* – умисне вбивство за обтяжуючих обставин, *Totung* – вбивство з необережності, *Totschlag* – вбивство без обтяжуючих обставин.

Виникнення синонімів у юридичній німецькій термінології зумовлено також успішним співіснуванням німецьких та латинських термінів, які проникли в мову права в XIV-XV ст. із Римського права. Наприклад: *Legislative – gesetzgebende Gewalt* – законодавча влада, *Exekutive – vollziehende Gewalt* – виконавча влада, *Judikative – rechtsprechende Gewalt* – судова влада, *Legislatur – Gesetzgebung* – законодавство, *Advokat – Rechtsanwalt* – адвокат, *Jurisprudenz – Rechtswissenschaft* – юриспруденція.

Отже, ми можемо зробити висновок, що в юридичній термінології сучасної німецької мови існує досить велика кількість синонімів, що ускладнюють переклад юридичних текстів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дерді Е.Т. Словотвірні та структурно-семантичні характеристики англійських юридичних термінів : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец.

- 10.02.04 : “Германські мови” / Емма Тіберіївна Дерді / Київ. нац. ун-т ім. Т.Г.Шевченка. – Київ, 2003. – 21 с.
2. Кияк Т.Р. Теорія та практика перекладу (німецька мова) : [підручник для студентів вищих навчальних закладів] / Т.Р. Кияк, О.Д. Огуй, А.М. Науменко. – Вінниця : Нова книга, 2006. – 592 с.
3. Schmidt-König Ch. Die Problematik der Übersetzung juristischer Terminologie. Eine systematische Darstellung am Beispiel der deutschen und französischen Rechtssprache / Christine Schmidt-König. – Münster : Lit. Verlag, 2005. – 76 S.
4. Російсько-українсько-англійсько-німецький юридичний словник / [Гончаренко В.Г., Залевська В.Ю., Кучеренко І.Д. та ін.]. – К. : Либідь, 1995. – 240 с.

КОНСТРУЮВАННЯ ОБРАЗІВ ШЕКСПІРІВСЬКИХ ФЕЙРІ У СУЧАСНОМУ КІНОТЕЛЕДИСКУРСІ

Слабковська В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Попри численні дослідження, присвячені творчості В. Шекспіра та його постаті в їх різних вимірах, сьогодні простежується “шекспірівський бум”, коли чи не кожні вісім хвилин з’являється нова публікація про видатного англійського драматурга [3, с. 3–19].

У сучасному мистецтві слова, картинки та звуку образ В. Шекспіра конструюється як образ *інтелектуального натхненника*, чия особистість і художня спадщина стимулюють подальше розгортання різних типів дискурсу, в тому числі *дискурсу про Шекспіра*. Останній тлумачимо як середовище, в якому створюються різноманітні мультимодальні, зокрема аудіовізуальні, витвори мистецтва, як-от кінострічки та телесеріали, де переосмисленню піддаються поетичні тексти та п’єси В. Шекспіра.

Під *шекспірівським інтертекстом* розуміємо інтерсеміотичну взаємодію **вербального** (вербальні тексти В. Шекспіра – *шекспірівський дискурс*, англомовні скрипти кінотелетекстів – *дискурс про Шекспіра*) та **аудіовізуального** (англомовні кінострічки та телесеріали, в яких тією чи іншою мірою простежується шекспірівська тематика або конструюється образ драматурга як такого – *дискурс про Шекспіра*) текстів. Сигналами шекспірівського інтертексту вважаємо алюзії, ремінісценції, прецедентні феномени, цитати, натяки, художні деталі, виражені в постмодерністських кінотелетекстах вербально та/ або невербально.

Одним з сигналів шекспірівського інтертексту в сучасному кінотеледискурсі постає образ шекспірівських *фейрі*, або *фей*. Загалом ця тематика є доволі популярною, про що свідчать доповіді на семінарах сучасних українських дослідників [1] та вже не перша згадка про них у фільмах та серіалах.

Сучасний образ фей як *добрих створінь з крилами метелика*, що своєю *магією* допомагають людям, з’явився нещодавно. І, можливо, сформувався

таким, як його уявляють зараз, саме завдяки В. Шекспіру. Адже для Англії епохи Реформації XVI ст. специфічним було явище демонізації фейрі, що є абсолютно протилежним сучасному осмисленню. Після того, як теологічні побудови стали розроблятися не тільки освіченими ченцями, а й звичайними людьми, образи *фейрі* й *чортів* набули спільних рис. Таким чином, фейрі перетворились на істот, подібних до відьом. Саме такими *фейрі* були відомими В. Шекспіру, який жив під час Реформації [2]. Незважаючи на це, великий Бард був далеким від демонізації образів *фейрі*. У його п'єсах останні конструюються як доволі мирні, але й бешкетні створіння.

Насамперед, однією з основних особливостей образів шекспірівських *фейрі* є те, що їм притаманні надприродні властивості: швидкість і наявність крил, а також магія та чаклунство [там само], що є дуже близьким до сучасного образу *фей*.

На прикладі із серіалу “Slings and Arrows” (“Стропи та Стріли”), що був обраний нами як матеріал дослідження, можемо простежити, що семантичні ознаки лексичної одиниці “*фейрі*” активізують опозицію світів:

Richard: *It is a business. Yes. Exactly. I don't know where they get the money for the bills from. I mean, maybe it's from the faeries?* (Slings and Arrows, season 1, episode 3) – **Це бізнес. Так. Точнісінько. Я не знаю, де вони беруть гроші, щоб сплатити рахунки. Думаю, можливо, від фей?**

У наведеному фрагменті Річард (бухгалтер театру, для якого вистави і В. Шекспір як такий – це лише бізнес та спосіб збагачення (*but okay, hello, it is a business – ну добре, хей, це бізнес*) – висловлює думку про акторів. А висловлення “*maybe it's from the faeries*” – “*можливо від фей*” є, по-перше, алюзією на шекспірівську комедію “*A Midsummer Night's Dream*” – “*Сон літньої ночі*”, над якою саме працюють у театрі. По-друге, використання слова “*феї*” (*faeries*) у такому іронічному, навіть саркастичному контексті, втілює думку Річарда про те, що актори (як і персонажі, яких вони грають) перебувають у власному вигаданому казковому світі *фей*, який відрізняється від світу звичайних людей. У п'єсі В. Шекспіра все йде шкереберть, усе заплутується, думки й почуття мінливі та підвладні магії. І саме так думає про акторів Річард. Його невдоволення можна було б перефразувати як: “*Можже вони їх собі начаклюють?*”, чи “*Можливо гроші з'являються якось магічно?*”, що, знову таки, позначає його зверхнє ставлення до акторів. Отже, у проаналізованому контексті образ *фейрі* переосмислюється як нерозумна, лінива, безтурботна людина, яку цікавлять лише вистави та розваги. Таке конструювання образів *фейрі* активує опозицію реального та художнього світів: *магічний, нереальний світ фейрі vs. реальний світ, де заробляють гроші*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Назаренко М.Й. Шекспірівські фейрі: трансформація фольклору, вплив на традицію: матеріали семінару у центрі з дослідження літератури фентезі при Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України [“Витоки літератури фентезі”] (Київ, 17 лист. 2016) / М.Й. Назаренко / Київ. Центр з дослідження

літератури фентезі при Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України, 2016.

2. Зотов С.О. Фольклор или литература: образы фейри и ведьм в пьесах Шекспира / С.О. Зотов // Знание. Понимание. Умение. – 2015. – № 1. – С. 295–303.

3. Торкут Н. Інтерпретація сонетів В. Шекспіра в методологічному просторі міждисциплінарного діалогу / Н. Торкут // Ренесансні студії. – 2006. – № 11. – С. 3–19.

ПОНЯТТЯ ДИСКУРСИВНИХ СЛІВ В УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Слободян М.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

Дискурс є однією з найважливіших категорій комунікації разом з мовленнєвим жанром і мовленнєвим актом. Це поняття вживається і трактується по-різному, що свідчить про “розмитість” його поняттєвих меж” [3, с. 153], але беззаперечним є те, що він пов'язаний з комунікацією, сукупністю мовленнєво-мисленнєвих дій комунікантів, а також пізнанням, осмисленням і презентацією світу. Це дало підстави ототожнювати дискурс з усіма наявними виявами комунікації в суспільстві (комунікативний дискурс, мовний, вербальний, невербальний, дискурс мовчання), комунікацією у межах окремих каналів (візуальний, слуховий, тактильний), виявом правил спілкування, способів викладу та втілення прагматичної мети мовців (етикетний, лайливий, дидактичний).

Поняття дискурсу вперше вжив бельгійський лінгвіст Е. Бюіссанс, який “включив до сосюрівської дихотомії мови і мовлення третій елемент: “langue – discours – parole” [5, с. 80]. У процесі наступних лінгвістичних студій тлумачення “дискурсу” удосконалювалось та уточнювалось, тому на сьогоденній момент маємо низку визначень.

Н.Д. Арутюнова кваліфікує дискурс як “зв'язаний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними, психологічними і ін. факторами; текст, взятий в подієвому аспекті; мовлення розглядається як цілеспрямована соціальна дія, як компонент, який бере участь у взаємодії людей і механізмах їхнього пізнання (когнітивних процесах)” [1, с. 136–137]. Проте найбільш точним і повним з огляду на всі аспекти цього поняття вважаємо дефініцію професора Ф.С. Бацевича, який стверджує, що “дискурс – це тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, що має різні форми вияву усну, писемну, паралінгвістичну), відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників; складний синтез когнітивних, мовних і позамовних (соціальних, психічних, психологічних тощо) чинників, які визначаються конкретним колом “форм життя”, залежним насамперед від тематики спілкування, має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів” [3, с. 154].

У сучасній лінгвістиці загальноприйнятою стала думка про те, що дослідження природи, сутності, організації, а також логіко-семантичних і діалектичних зв'язків найважливішої категорії комунікації – дискурсу – неможливе без вивчення семантико-прагматичних особливостей слів, які беруть участь у формуванні структури, визначають його плин і природу. Ці елементи належать до різних частин мови (сполучники, прислівники, прийменники, вигуки, деякі класи займенників, різні частки, вставні слова), проте виконують спільну функцію організації та формування структури дискурсу. Такі слова у сучасній лінгвістиці ще не отримали однозначного термінологічного позначення: з позицій традиційної частиномовної класифікації слів їх називають частками (А.Н. Васильєва, Т.М. Ніколаєва); модальними словами (В.В. Виноградов, Є.М. Яковлева); структурний підхід до мови та її елементів сприяв появі терміна “текстові скрепи” (А.Ф. Пряткіна); іноді їх називають незначущими словами (О.Б. Сіротініна); предикативами (Т.Ф. Єфремова); конекторами, текстовими конекторами (М. Каранфіловскі); дискурсивними маркерами (В. Fraser); дискурсивними конекторами (С. J Unger); дискурсивними операторами (G. Redeker); прагматичними конекторами (E. Roulet); маркерами породження мовлення (Ю.В. Дараган); прагматичними маркерами (Ю.В. Дараган); дискурсивними частками (С. Kroon, V. Abraham) [2, с. 102] тощо.

Деякі вчені, до яких приєднуємося і ми, найбільш доцільним і точним вважаємо термін “дискурсивні слова” (далі ДС), який найповніше виражає сутність цих слів як носіїв комунікативних смислів у спілкуванні. Цей термін акцентує на специфіці цих елементів як слів, “які зіставляють зміст висловлюваного з комунікативною ситуацією дискурсу, відсовуючи на другий план їхні формальні характеристики і наголошуючи на їх зіставленості із мовним використанням, а не мовною структурою” [2, с. 102]. Крім того, з функціонально-семантичного аспекту цього типу мовних елементів, то саме термін ДС “дозволяє обійти псевдопроблему їх належності до однієї з традиційних “частин мови”, дає потрібну свободу для вияву їх формальних властивостей, з урахуванням яких тільки й може бути проведено їх адекватне розбиття на лексико-граматичні категорії (класи, типи)” [6].

Семантико-прагматичний зміст ДС можна виявити лише процедурно і він постає як сукупність процедур над планом змісту дискурсу, на відміну від повнозначних слів, які за допомогою операцій подаються в тлумачних словниках. ДС “з одного боку, забезпечують зв'язність тексту, а з іншого – найбезпосереднішим чином віддзеркалюють процес взаємодії мовця і слухача, позицію мовця: те, як він інтерпретує факти, про які він повідомляє слухача, як він оцінює їх з точки зору рівня важливості, правдивості, можливості тощо” [4, с. 10]. Таким чином, ДС покликані максимально забезпечувати вдале спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Дискурс / Н.Д. Арутюнова // Лингвистический энциклопедический словарь. – М., 1990. – С. 136 – 137.

2. Бацевич Ф.С Нариси з лінгвістичної прагматики / Ф.С Бацевич. – Львів, 2010. – 336 с.
3. Бацевич Ф.С. Основи комунікативної лінгвістики / Ф.С. Бацевич. – К., 2004. – 376 .
4. Дискурсивные слова русского языка: контекстное варьирование и семантическое единство / Ред. Киселева К.Л., Пайяр Д. – М., 2003. – 322 с.
5. Єщенко Т.А. Лінгвістичний аналіз тексту / Т.А. Єщенко . – Донецьк, 2009. – 336 с.
6. Кобозева И.М., Захаров Л. М. Для чего нужен звучащий словарь дискурсивных слов русского языка: проблемы и решения / И.М. Кобозева, Л.М. Захаров // Тр. Междунар. конф. “Компьютерная лингвистика и интеллектуальные технологии” (Диалог’2005). М., 2005.

ВПЛИВ ФОРМУВАННЯ ОСНОВНИХ МОТИВІВ БРАЗИЛЬСЬКОЇ ХУДОЖНЬОЇ ЛІТЕРАТУРИ НА ТВОРЧИЙ МЕТОД УКРАЇНСЬКОЇ ПИСЬМЕННИЦІ В РІО-ДЕ-ЖАНЕЙРО ВІРИ ВОВК: КОНТЕКСТУАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Смольницька О.О.

*Науково-дослідний інститут українознавства
Міністерства освіти і науки України, Київ*

Контекстуальні зв'язки різних літератур неодноразово стають предметом вивчення компаративістики. Це стосується унікальної постаті **Віри Вовк** (далі скорочено ВВ, автонім Віра Лідія Катерина Селянська, 1926 р. н., Борислав, з 1945 р. мешкає у Ріо-де-Жанейро), української письменниці, науковця, перекладачки, видавця, композиторки, художниці, літературного критика, провідниці рідної культури в іншому світі. Біографічно і творчо ВВ відкривається в Україні (Н. Анісімова, О. Астаф'єв, О. Бровко, Ю. Григорчук, М. Гримич, І. Жодані, І. Калинець, М. Коцюбинська, С. Майданська, В. Мацько, С. Ожарівська, Т. Остапчук, В. Просалова, Л. Тарнашинська, В. Шевчук та ін.), США (Б. Бойчук, Л. М. Залеська Онишкевич), Польщі (Т. Карабович), проте досі замало уваги звертається на суто бразильський контекст формування особливостей неповторного стилю цієї авторки: магічний реалізм, неоміфологізм, символізм тощо. Ця лакуна зумовлена причинами, викладеними нижче. Відповідно, варто проаналізувати спільні з українською ментальністю риси бразильської культури, протягом тривалого часу знаної ВВ, причому досконало.

Фахівець з романських мов і з бразильської літератури Марія Над'ярних наголошує на тому, що іспаномовні митці (які, відповідно, належать до Іспанської Америки) більше відомі, ніж португаломовні письменники в Бразилії – за винятками окремих імен, наприклад, Жоржі Амаду. Дослідниця проводить зріз популярних у світі імен авторів Латинської Америки, називаючи їх “генералами” [2]: у Колумбії це Габріель Гарсія Маркес, в Аргентині – Хорхе Люїс Борхес, у Перу – Варго Льоса. Якщо ж брати “новий

латиноамериканський роман”, то самобутні бразильські автори не знані широкою аудиторією, як-от Жоан Гімарайнс Роза (дослідниця дотримується іспанської транслітерації, тоді як португальською він Жоао Гімарайнш Роза, João Guimarães Rosa), чий роман “Стежки великого сертану” (1956) за життя не перекладався, або ж нащадок українських емігрантів Кляриса Ліспектор (Лішпектор, Clarice Lispector, 1920 – 1977, Ріо-де-Жанейро), яка стала відомою лише в ХХІ ст., причому увагу звертали на її ранні романи, а не на головний твір “Страсті за ГН” і роман “Яблуко в темряві”, де вона передбачила ідею “Злочину і кари” Ф. Достоевського [2]. Стосовно останньої: до українського контексту її запровадила ВВ, уперше розповівши про коріння авторки (Батьківщина письменниці – Україна) і проаналізувавши принципи її прози (стаття “Розповідний стиль Кляриси Ліспектор (на тлі її оповідань)”, Ріо-де-Жанейро, 2014). Цей крок зумовлює взаємообмін української і бразильської традицій. Сама ВВ наголошує на тому, що творчість К. Ліспектор європейського рівня й буде цікавою для українських літературознавців, які дотримуються засад С. Павличко, Н. Зборовської, О. Забужко [1, с. 88]. Справді: змальований письменницею світ, який зміщений на грань (не)реальності, песимістичний і підкорений іншій логіці, а також повний сучасних проблем (у тому числі гендерних), тематично та ідейно нагадує українську літературу 90-х рр. ХХ ст.

Під час періоду колонізації європеєць потрапляв у неопанований хаос, якому давав імена [2]. Якщо розглядати це питання з позиції католицького містицизму і світогляду конкістадорів (а світогляд ВВ має такі особливості), то можна провести паралель між їхньою уявною місією та епізодом зі Старого Завіту, де Адам давав імена створеним Господом у раю тваринам – у схваленому Ватиканом перекладі І. Хоменка це звучить так: “І дав чоловік назви всякій скотині, всякому птаству піднебесному і всякому звіреві польовому” (Буття, 1:20). Вочевидь, керуючись цією місією, перші європейці в Бразилії сприймали себе так. (Подібний принцип був у пуритан, які ототожнювали себе зі старозавітними пророками – у тому числі при еміграції до Нового Світу). Цікаво, що спочатку Бразилію назвали “Терра де Санта Круш” (“Земля Святого Хреста”) [2], оскільки це пов’язувалося з місіонерством. Проте прижилась інша назва, “Бразилія” – від brazil (“дерево”, “острів”), адже хрести робили з деревини.

Щодо впливу європейських письменників на бразильських: на останніх у ХІХ ст. позначилися руссоїзм (у тому числі ідея “природної людини”, як і в українському народництві – О. С.), Шатобріан, В. Гюго, В. Скотт, але “з німецькою рецепцією гірше” [2]: до німецьких авторів зверталися менше. Вочевидь, німецька мова просто не була така популярна у латиноамериканському просторі, як французька (та взагалі романські), та й германська ментальність не цілком вдовольняла бразильське мислення. Натомість формування творчого і наукового методу ВВ відбулося саме завдяки німецькій класичній філософії (навчання в Тьубінгені, ступінь доктора

філософії, постійний контакт з Німеччиною) – звідси, у поєднанні з українською основою, оригінальність світогляду письменниці.

Самоідентифікація бразильців (і взагалі Південної Америки) була гранично сформульована Сімоном Боліваром: “Ми не іспанські колонізатори, ми не індіанці, ми щось середнє” [2]. Це “щось середнє” як самовизначення можна розуміти як креолізм. Власне, цьому “чомусь середньому” і була присвячена бразильська література та була базована саме на такому принципі – пошуку власного національного та філософського “я”. Відтак, це одна з причин, яка зумовила виникнення специфічного жанру бразильської прози: у Гімарайнса Розі є збірка оповідань “Сагарана” (“Sagarana”, 1946), названа авторським неологізмом: від “сага” (розповідь) і “рана” (мовою тупі – “щось спільне”). Твори присвячені формуванню бразильської нації [2]. Принцип *sagarana* простежується в прозі ВВ (“Старі панянки”, “Тотем скальних соколів» тощо).

Відповідно, *status quo* ВВ як української мігрантки можна розглядати як конкістадорський (європейська місія), але і як креольський (тому що ця постать відрізнялась од корінного населення). Отже, спостерігається неоднозначність творчого методу, зумовлена генетично-контактними причинами, які заслуговують на окреме дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вовк В. Розповідний стиль Кляриси Ліспектор (на тлі її оповідань) / Віра Вовк // Вовк В. Бабине літо (остання книга спогадів) / Віра Вовк. – Ріо-де-Жанейро : Contraste, 2016. – 88 с.
2. Толковый словарь Петрова-Шишкина: бразильская литература. Интервью с Марией Надъярных [Электрон. ресурс]. – Режим доступа: <http://radiomayak.ru/guests/guest/id/219400/> – на рус. яз.

АНГЛОМОВНА ОФТАЛЬМОЛОГІЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ: ПЕРЕКЛАДАЦЬКИЙ АСПЕКТ

Сніцар В.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна медицина як одна з найрозвиненіших галузей науки послуговується належним чином організованою фаховою мовою. Основним чинником, що зумовлює неоднорідність складу медичної термінології, складність її поняттєвої системи, є багатовікова історія розвитку медицини, різноманітність джерел поповнення її словникового складу.

Англомовна офтальмологічна термінологія є продуктом багатовікового розвитку. Сучасний її стан визначається історично зумовленими особливостями становлення та розвитку у складі загальномедичної термінології, характерною особливістю якої є те, що вона поповнювалася і продовжує поповнюватися не лише за рахунок безпосереднього або опосередкованого залучення лексичних та морфологічних засобів двох класичних мов античного світу – давньогрецької

та латинської, а також і за рахунок афіксальної та семантичної деривації на базі англійської та інших європейських мов.

Переклад медичних термінів вимагає від перекладача достатнього рівня обізнаності у відповідній галузі та чіткого дотримання норм мови перекладу. Для відтворення звукової або графічної форми медичних термінів використовується **транскодування**. Найчастіше транскодування застосовується у тих випадках, коли терміни складаються з інтернаціональних терміноелементів латинського чи грецького походження.

Під час перекладу офтальмологічних термінів використовуються такі підвиди транскодування: **транслітерування** (механічна передача окремих слів, які записані однією графічною системою, засобами іншої графічної системи при другорядній ролі звукової точності): *glaucoma* ‘глаукома’; *albinism* ‘альпінізм’; *daltonism* ‘дальтонізм’; **адаптивне транскодування** (форма слова вихідної мови певним чином адаптується до фонетичної та/або граматичної структури мови перекладу): *mydriasis* ‘мідріаз’; *blepharitis* ‘блефарит’, *episcleritis* ‘епісклерит’; *cyclopi*a – ‘циклопія’.

Спосіб **калькування** найоптимальніше передає термінологічне значення і є можливим, якщо компоненти вихідного терміна мають питомі чи раніше запозичені відповідники у мові перекладу: *lacrimal lake* ‘сльозове озерце’; *congenital myopathic eyelid retraction* ‘уроджена міопатична ретракція повіки’; *cat eye syndrome* ‘синдром котячого ока’; *crocodile tears syndrome* ‘синдром крокодилячих сліз’.

З метою правильного відтворення змісту складних термінів у текст перекладу вводять лексичні елементи, що відсутні в тексті оригіналу, тобто для контекстуальної конкретизації значення часто застосовується **ампліфікація** (дописування / додавання): *optic disc anomaly* ‘аномалія диска зорового нерва’; *interior chamber* ‘передня камера очного яблука’; *corneal epithelial defect* ‘дефект епітелію рогівки ока’.

Застосування трансформації лексичного **вилучення** передбачає ігнорування в процесі перекладу деяких семантично зайвих (чи надлишкових) слів, що не несуть в собі важливого інформаційного навантаження, а їх значення в більшості випадків комплексно відновлюється в перекладі: *dilator muscle of the pupil* ‘дилататор зіниці’.

Суть **контекстуальної заміни (модуляції)** полягає у заміні слова або словосполучення мови оригіналу одиницею мови перекладу, значення якої логічно виводиться із значення вихідної одиниці. Цей прийом застосовано при перекладі терміна *test-figures projector* ‘проектор для перевірки гостроти зору’. Дослівний переклад терміна *test-figures* – ‘експериментальні дані’ / результати перевірки’ [2, с. 567]. Для правильного розуміння функціонального призначення такого приладу в українській мові уточнюється значення вихідного терміна за допомогою контекстуального відповідника, значення якого тотожне значенню терміна в мові-оригіналі.

При перекладі термінів, що не мають словникових відповідників, домінує **дескриптивна перифраза**: *synchysis scintillans* ‘деструкція склоподібного тіла ока’ [6, с. 589]; *sunset eyes* – симптом “призахідного сонця”.

Перекладачеві медичних текстів дуже часто доводиться зустрічатися з явищем термінологічної варіативності, що суттєво ускладнює розуміння оригіналу й ставить під сумнів адекватність його відтворення. Вчені зазначають, що явище термінологічної варіативності можна простежувати якраз у перекладі медичних текстів, оскільки хоч синонімія й полісемія спостерігаються як у мові оригіналу, так і в мові перекладу, лише шляхом зіставлення дослідники переконуються в тому, що не всі термінологічні варіанти мови оригіналу мають аналогічні еквіваленти в мові перекладу [1, с. 7]. Вдаючись до відтворення офтальмологічних термінів за допомогою їх варіативних відповідників, перекладач часто послуговується синонімами, які функціонують нарівні з терміном вихідної мови, проте концентрують увагу на відмінних характеристиках: наприклад, *aniridia* ‘аніридія’/ ‘іридеремія’ (перекладацькі відповідники позначають тотожне поняття, але мають певні видозміни на рівні афіксації).

Однією з проблем, які виникають у процесі перекладу офтальмологічної термінології, є встановлення еквівалентності на рівні термінологічних найменувань. Арсенал перекладацьких стратегій, спрямованих на відтворення термінологічного словника офтальмології, збільшується у відповідь на поступове розширення концептуального апарату цієї галузі знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Макеев К.С. Жанрові особливості фармацевтичних текстів у німецько-українському перекладі): автореф. дис... на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец. 10.02.16 “Перекладознавство” / К.С. Макеев. – Київ, 2009. – 15 с.
2. Новий англо-український медичний словник : бл. 75 000 термінів / за ред. В.Л. Ривкіна, М.С. Бенюмовича. – К.: Арії, 2012. – 784 с.

ОБ’ЄКТИВАЦІЯ БІНАРНОЇ ОПОЗИЦІЇ ДОБРО/ЗЛО В ОЦІНОЧНО-АКСИОЛОГІЧНІЙ ПАРАДИГМІ (НА МАТЕРІАЛІ АРАБСЬКИХ І УКРАЇНСЬКИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ)

Соловйова О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Принцип бінарності є найдавнішим способом категоризації дійсності, оскільки за допомогою системи бінарності об’єктивується мовна свідомість мовців та сприйняття ними навколишнього світу.

Бінарність – універсальна категорія, спосіб осягнення та опису навколишньої дійсності. Бінарним опозиціям властивий генетичний характер, вони обумовлені психофізіологією людини та характером її мислення. На значимість принципу бінарності у побудові семіотичних кодів вказував у свій час В. Пропп [1, с. 210]. Однією з показових в аспекті мовної об’єктивації

світогляду людини, системи її цінностей та особливостей світосприйняття є бінарна опозиція ДОБРО/ЗЛО, ВЕРХ/НИЗ (Т. Гончарук), ВОГОНЬ/ВОДА (Д. Хайрулліна) та інші.

Бінарна опозиція ДОБРО/ЗЛО досить широко представлена в арабських і українських фразеологічних одиницях, пареміях, приказках та прислів'ях. Одним із способів об'єктивації бінарних опозицій є об'єктивація у символіко-семантичних сферах. Аналіз українських та арабських фразеологічних словників (Білоноженко В. М. [6], Фавзі А. М., Шклярів В. Т. [7], Поліканов В. Ф. [4]) дозволяє виявити цілий спектр символічних значень, закріплених за фразеологічними одиницями (ФО), що репрезентують бінарну опозицію ДОБРО/ЗЛО. Зокрема ДОБРО об'єктивує у собі наступні значення: I. Усе позитивне в житті людей, що відповідає їх інтересам, бажанням, мріям; благо; II. Сукупність належних кому-небудь речей, предметів, цінностей, майно і т. ін.; III. Добра, корисна справа, вчинок тощо; IV. *Ірон.* Щось погане, недоброякісне, незначне і т. ін.; V. Задоволення, що його хто-небудь відчуває від певного становища, обставин і т. ін.; VI. Дозвіл, згода на що-небудь [7]. “Добрий початок – половина діла” [5, с. 31]; “Працюй, небоже, то й Бог допоможе” [5, с. 35]; “Вік живи, вік учись, а дурнем помреш” [5, с. 45].

У свою чергу, ФО фразеологізмів на позначення концепту ЗЛО тлумачаться як: I. Що-небудь погане, недобре; протилежне добру; II. Нещастя, лихо, горе; III. Почуття роздратування, гніву, досади; розлюченість; IV. *Присл.* злісно, жорстоко; V. Те, що сповнене злості, недобррозичливості; VI. Те, що завдає надзвичайно тяжких страждань, мук, неприємностей. “Аж у роті чорно” – дуже злий, лютий, лихослівний. [2, с. 110]; “Бісова личина” – недобра, підступна людина чи істота, яка стала причиною нещастя. [2, с. 12]; “Єгипетські карі” – бібл. вживається для опису великого нещастя. З цієї самої легенди походить і фразеологізм “єгипетська тьма”, що означає непроглядну темряву. [2, с. 33].

Ці значення реалізуються у арабомовних та україномовних текстах за допомогою сукупності образів та символів, які вирізняються дифузністю семантики та багатозначністю.

لا تصنع الخير إلا مع أهله

“Добре тому робити добро, хто пам'ятає”, *букв.: добро роби лише добрим людям* [3, с. 58];

إشبع ابنك واحسن أدبه

“Не той батько, мати, хто породив, а той, хто виховав, вигодував та добру навчив”, *букв.: свого сина годуй та виховуй* [3, с. 41];

من أساء فيك إحسن فيه

“Не віддавати (відплачувати) злом за зло”, *букв. Хто недобрий (злий, негожий) до тебе, будь до нього хорошим* [3, с. 27].

Арабські тлумачні словники дають наступне визначення поняттю *خير* ДОБРО: 1) те, що протиставляється злу; 2) те, що правильно, корисно, приємно; 3) щедрість, честь, шляхетне походження [المعجم المدرسي 2006; 2007]. Натомість *شر* ЗЛО характеризується як: 1) недолік, нестача добра; 2) узагальнена назва

пороків, вад і гріхів, різноманітних поганих вчинків; 3) в розмовному мовленні несе в собі поняття “війна” [المورد قاموس 2007; المورد الميسر 2007].

Отже, можемо стверджувати, що принцип бінарності опозиції ДОБРО/ЗЛО відіграє важливу роль в процесах категоризації світу, обумовлює характер мислення та світосприйняття. Саме ФО репрезентовані бінарною опозицією ДОБРО/ЗЛО присутні у свідомостях українського та арабського носія – є релевантним для їх мовної картини світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончарук Т. Об’єктивація бінарної опозиції ВЕРХ/НИЗ у фольклорних текстах / Т. Гончарук // Збірник наукових праць Національного авіаційного університету. Серія “Гуманітарна освіта в технічних вищих навчальних закладах” – Київ: Видавництво Національного авіаційного університету, 2014. №29. – С. 209-219.
2. Забіяка В. А. Світ фразеологізмів. Етимологія, тлумачення, застосування: практ. посіб. / В. А. Забіяка, І. М. Забіяка. – К.: ВЦ «Академія», 2012. – 304 с.
3. Кухарева Е. В. Лингвострановедческий словарь арабских паремий (с лексико-фразеологическими комментариями). – М.: МГИМО(У) МИД России, 2007. – 277 с.
4. Поликанов В. Ф. Краткий словарь популярных арабских пословиц из Йемена с их переводом и русскими соответствиями. – СПб.: Изд-во ВИС, 2007. – 94 с.
5. Попова О. А. Кращі прислів’я та приказки українського народу. – Донецьк: ТОВ «ВКФ “БАО”», 2009. – 416 с.
6. Словник фразеологізмів української мови / Уклад.: В. М. Білоноженко та ін. – К.: Наук. думка, 2008. – 1104 с.
7. Фавзи А. М., Шклярів В. Т. Учебный русско-фразеологический словарь: Около 900 фразеологизмов. – М.: Русский язык, 1989. – 616 с.
8. Хайруллина Д. Д. Бинарные концепты “ОГОНЬ” и “ВОДА” как фрагмент языковой картины мира (на материале английского и татарского языков): автореф. дис. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Хайруллина Динара Дилшатовна; Татарский гос. гуман.-педагог. ун-т. – Казань, 2009. – 24 с.
9. المورد الميسر قاموس عربي- إنكليزي مبسّط، الدكتور روعي البعلبكي؛ دار العلم للملايين، بيروت، لبنان، 2007.
10. المورد قاموس إنكليزي عربي، منير البعلبكي، دار العلم للملايين، الطبعة الحادية والأربعون، لبنان، بيروت، 2007.

ПАРНИЙ ЗАПЕРЕЧНИЙ СПОЛУЧНИК *NE... NE...* В СУЧАСНІЙ ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ: ФУНКЦІОНАЛЬНИЙ АСПЕКТ

Сорокін С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема використання парних сполучників, так само як і структурні й функціональні особливості так званого “подвійного заперечення” в сучасній

турецькій мові, ніколи не ставали об'єктом спеціального наукового інтересу в тюркологічних колах. Предмет представленого дослідження становить парний заперечний сполучник *ne...ne...* – *ni...ni...* в сучасній турецькій мові з погляду його функціонально-комунікативних характеристик.

Попри те, що досліджуваний сполучник збігається з турецьким питальним займенником *ne*, цей збіг є лише формальним: маємо справу з омоформами. Етимологічно парний сполучник *ne...ne...* походить з перської мови (зрештою, у турецькій як мові аглютинативній бракує власних синтаксичних копулятивів, тому всі сполучники, використововані в ній, мають іншомовне походження – запозичені або з арабської, або ж із перської мов).

Функціонування парного сполучника *ne...ne...* в сучасній турецькій мові привертає до себе увагу тим, що надає реченню (а точніше, кожній із частин складного речення) заперечної семантики, перебуваючи при цьому у препозиції до відповідного структурного елемента, що саме по собі також є "екзотичним" для турецької мови, де – знову ж таки в силу згаданих типологічних характеристик – заперечення реалізується або постпозиційно (іменне заперечення *değil*), або ж афіксально (дієслівне заперечення у вигляді форманта *-ma/ -me*). Зауважимо, що такий препозиційний характер заперечення на практиці становить значні труднощі для мовця й спричиняє низку помилок, коли разом із парним сполучником *ne...ne...* використовується й традиційна для турецької мови форма дієслівного заперечення. Далекого не всі правила й теоретичні тонкощі, про які йдеться нижче, насправді відомі "середньостатистичному носієві" турецької мови [1].

Основне правило полягає в тому, що при прямому порядку слів кожна з частин парного сполучника *ne...ne...* перебуває перед тією частиною речення, до якої має відношення, а головний присудок (або однорідні присудки) речення при цьому перебуває у стверджувальній формі. Сам сполучник, оскільки він є не лише заперечним, але й єднальним, може поєднувати або два простих речення (*Ne sen bunu biliyorsun ne ben biliyorum* – *Ні ти цього не знаєш, ні я не знаю*), або ж однорідні члени речення (*Ne sen ne ben bunu biliyoruz* – *Ні ти, ні я цього не знаємо*). Для парних єднальних сполучників характерне приєднання до другого складника енклітики *da/ de*, хоча це й не є обов'язковим (*Yazın ne Türkiye'ye ne de Mısır'a gideceğiz* – *Улітку не поїдемо ні до Туреччини, ні до Єгипту. Günlerce ne gördüm ne de bir kimseye sordum* (Y.K. Beyatlı) – *Протягом багатьох днів я нікого не бачив й нікого не питав*; тут і нижче частина прикладів запозичені з [2, с. 1467; 3, с. 1076]). Очевидно, що розглядуваний парний сполучник за значенням антонімічний парному сполучникові *hem...hem...* – *i...i...*. Додамо, що розглядуваний парний сполучник трапляється також і в іменних реченнях (*Ne sıcak ne soğuk* – *Ні холодно, ні жарко. Ne uzun ne kısa* – *Ні довгий, ні короткий. Ne az ne çok* – *Ні мало, ні багато*).

Вище йшлося про прямий порядок слів (*sıralı cümle*), але в розмовній мові ледве чи не частотнішою є ситуація, коли присудок речення "розриває" однорідні члени, поєднані парним сполучником *ne...ne...*, і потрапляє в інтерпозицію. При цьому зберігаються формальні ознаки цього інвертованого

речення – *devrik cümle* (*Hayatımda ne bir kitap okudum ne hatta bir dergi – У своєму житті я не прочитав ані книжки, ані навіть журналу. Ne kendi eyledi rahat ne halka verdi huzur – І сам спокою не знаходив, і народіві спокою не давав. Ne şiş yansın ne kebar ≈ присл. “Щоб і вівці були цілі, й вовки сумі”*). *Gitti, ne bir tel çekti ne de mektup yazdı (M. Ş. Esenal) – Він поїхав, ні телеграми не надіслав, ні листа не написав. Ne tokat para ederdі, ne nasihat (S. F. Abasıyanık) – Ніщо не допомагало – ні палиця, ні благання*).

Водночас є винятки, коли присудок у реченні з парним сполучником *ne...ne...* набуває заперечного афікса (або іменного заперечення *değil*). Таких винятків є чотири: а) присудок набуває заперечної форми тоді, коли в інвертованому реченні він передує подвійному сполучникові (*Gelmediler ne annem ne de babam – Не прийшли ні мама, ні тато. Benimle hemzeban olmaz ne Firdevsi, ne Hakani (Nef'i) – Не можуть зі мною розмовляти однією мовою ні Фердовсі, ні Хакані*); б) коли парний сполучник *ne...ne...* входить до складу підрядного речення умови, тоді присудок в умовній формі (умовному способі або в умовній формі часу) набуває дієслівного заперечення (*Sen ne yaz ne kıy dinlenmezsen çabuk çökersin – Якщо ти не відпочиватимеш ні влітку, ні взимку, швидко “загнешся”*); в) якщо присудкові передує слово (заперечний прислівниковий займенник *hiç*, вигук *sakın*), що за своїми функціонально-семантичними характеристиками обов'язково потребує заперечної форми дієслова (*Ne tütününe ne içkiye sakın alışmayın – Дивіться, не звикайте ні до тютюну, ні до міцних напоїв. Ne İzmir'e ne Bursa'ya hiç gitmemiş – Він ніколи не їздив ні до Ізміра, ні до Бурси*); г) коли парний сполучник входить до складу клаузи [4], інтегрованої на основі дієприкметника, конверба, інфінітива, усиченого інфінітива, герундія (*Ne temlekette konuşulan dili ne oranın adetlerini bilmediğinden çok zahmet çekti – Він мав безліч труднощів через те, що не знав ані мови місці країні, ані тамтешніх традицій. Ne çay ne kahve içmeyeli rahat ettim – Мені полегшало відтоді, як я полишив пити чай і каву (відтоді, як я не п'ю ні чаю, ні каву). Ne parası ne malı kalmaıncaya kadar saçı savurdu – Він “смітив” грошима аж доти, доки в нього не залишилося ні грошей, ні майна. Ne kitabı ne defteri bulmaıncaya kızdı – Не знайшовши ні книжки, ні зошита, він розлютився. Ne sigara ne içki içmedikçe korkmasın – Нехай не боїться, поки він не п'є й не палить. Ne sen ne o gelmedikten sonra ben yalnız ne yaraım? – Після того як ні ти, ні він не прийшли, що я сам робитиму?*).

ЛІТЕРАТУРА

1. Şimşek C.Y. TDK'nin “Ne... Ne...”si [Elektronik Kaynak] : [Web Sitesi]. – Ulaşım Rejimi: <http://www.tyb.org.tr/tdknin-nenesi-847yy.htm>.
2. Türkçe Sözlük / [Akalin H. vb.]. – Ankara: TDK, 2006. – 2244 s.
3. Türkçe Sözlük / [Eren H. vb.]. Cilt 2. – Ankara: TDK, 1988. – 1679 s.
4. Сорокін С.В. Структурна типологія клаузи в сучасній турецькій мові // Мова і культура (Науковий журнал). – К.: Вид. дім Дмитра Бурого, 2016. – Вип. 19. – Т.І (181). – С. 303–310.

ГЕНДЕРНА АСИМЕТРІЯ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Сорочан В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Прийнятий у лінгвістиці антропоцентричний підхід до мови акцентує увагу на всіх параметрах людської особистості, що відбиваються в мові – основному засобі конструювання ідентичності. Гендер, що трактується як культурно зумовлений і соціально відтворений феномен, є одним із таких параметрів [1, с. 110].

Китайська мова є ідеографічною і не належить до так званих “гендерних мов”. Такі мови мають граматичну категорію роду, що займається розподілом слів та форм за класами, що співвідносяться з ознакою чоловічої та жіночої статі, або їх відсутності (жіночий, чоловічий та/або нейтральний рід (середній рід)). У гендерних мовах таке вираження є обов’язковим [2, с. 5].

Отже, постає питання, яким чином “не гендерна” китайська мова, що не належить до Індоевропейських чи Семітських мов, виражає гендерні ознаки лінгвістично? Чи можна припустити, що мова без граматичного вираження роду буде менш сексистська у зображенні та звертанні до чоловіків та жінок?

Кетрин Ферріс була однією з перших, хто підняв питання імпліцитних сексизмів у китайській мові, зазначаючи шляхи, якими мова низводить жінку до певного “негативного семантичного простору” [3, с. 280–281].

Слова-звертання є яскравими прикладами гендерної асиметрії. Слова, що позначають дівчат та жінок вказують на їх вік та/або сімейний стан, а щодо чоловіків такого не має. Наприклад, незаміжню жінку називають 小姐 – xiǎojiě – ‘міс’ – аналог з англійської мови, заміжню – 太太 – tàitai – ‘мадам’, і є лише один термін для чоловіків в незалежності від сімейного стану та віку 先生 – xiānsheng – ‘пан’ [3, с. 285].

У Тепінг також вказує, що термін приятель 哥儿们儿 – gēmenr – досл. ‘старший брат+суфікс множини’, зі значенням дружніх стосунків між чоловіками, не має жіночого еквіваленту. У результаті, багато чоловіків використовують це гендерно забарвлене слово по відношенню до близьких друзів-жінок, багато жінок також використовують його у розмові між собою. Альтернативою є використання паралельної форми 姐们儿 – jiěmenr – досл. ‘старша сестра+суфікс множини’. Але в обох випадках жінки дещо маргіналізуються: або вона запозичує термін, що має маскулінну конотацію, або створює жіночу форму, яка тем не менш є калькуванням чоловічої [4, с. 68–71].

Аналогічні процеси відбуваються і в сфері субстантивного словотвору. У синтетичній українській мові слова здебільшого утворюються за допомогою флексій та префіксів, в той час як в китайській мові важливий порядок слів. При складанні морфем 男 – nán – ‘мужчина’ та 女 – nǚ – ‘жінка’ першим стоїть

саме чоловік. Наприклад такі слова, як ‘подружжя’ 夫妻– fūqī – ‘досл. чоловік – дружина’, ‘батьки’ 父母– fùmǔ – ‘досл. батько – мати’, 生儿育女– shēngéryùnǚ – ‘народжувати та виховувати дітей’ (традиційний жіночий обов’язок) ‘народити сина – виростити дочку’,

Гендерну асиметрію можна знайти навіть у займенниках. Займенники他/他们– tā/ tāmen – ‘він, вони’, часто вказують не тільки на чоловіка, але й на певного суб’єкта, якому мовець не надає точного роду. Такий відбиток залишив по собі традиційний патріархальний уклад життя Китаю, з його позицією “чоловік передує жінці”.

Таким чином, у мові фіксується картина світу з чоловічої точки зору. Мова утворюється від особи чоловічого роду, з чоловічої перспективи, а жіноче здебільшого представлено в ролі суб’єкта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник Ю.П. Об’єктивація гендерних стереотипів у сучасній лінгвістичній науці. / Ю.П. Мельник // Вісник Житомирського державного університету. – Ж. : Пантеон наук, 2007. – Випуск 45. – 285 с.
2. Hellinger M. Gender Across Languages: The Linguistic Representation of Women and Men / Marlis Hellinger, Hadumod Bußmann, eds. – John Benjamins, 2001. – 329 p.
3. Farris C.S. Gender and Grammar in Chinese (With Implications for Language Universals) / Catherine Farris. — Modern China, 1988. – Vol. 14– No. 3. – 308 p.
4. 伍铁平 , 马毅 关于标志理论和语言改革等问题的在探讨 /伍铁平 , 马毅. – 现代外语, 71 页

МОВЛЕННЄВА МАНІПУЛЯЦІЯ В ЗАСОБАХ ЗМІ: ОНТОЛОГІЧНІ ОЗНАКИ ПРОВОКУВАННЯ

Сотников А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

На думку О.С. Іссерс [1, с. 102], стратегія маніпулятивного впливу є планом комплексного мовленнєвого впливу для “обробки” співрозмовника. Маніпулятивні стратегії спрямовані на перебудову когнітивної свідомості аудиторії, що змінює характер мовних засобів що використовуються, граматичну структуру дискурсу. Ю.М. Урнов [2] наголошує на тому, що кожен маніпулятивний крок базується на активації певної емоційної реакції адресата, що збільшує ефективність маніпуляції, а у випадку активації саме емоційного спектру, потенціал маніпулятора зростає майже вдвічі.

Загальнофілологічна тенденція до антропоцентричності сучасних лінгвістичних студій та міждисциплінарні дослідження сприяють зростанню актуальності дослідження маніпуляції в медіа-дискурсі, оскільки саме людина є

його реципієнтом. Сутність маніпуляції, на думку дослідників, полягає в управлінні та контролі [3], застосування сили чи примушення до дії [4; 5].

Аналіз лінгвістичної літератури з проблематики маніпулювання свідомістю аудиторії за допомогою ЗМІ дає можливість стверджувати, що провокування вважається за різновид маніпулювання. Провокування розглядається як один з перцептивно орієнтованого впливу, що використовує тактики зміни свідомості адресата. Маніпулятор дії в умовах певних економічних, соціальних, та політичних умов. Крім того, маніпулятор чітко усвідомлює різницю між об'єктивною реальністю та тією, що він намагається створити, крім того, він чітко усвідомлює необхідність використання тих чи інших стратегій та тактик, і вносить необхідні корективи за умови необхідності.

Щодо провокації, маніпулятор не обов'язково викривляє реальність, він лише провокує жертву до певної лінії поведінки. Для здійснення провокації необхідні соціопсихологічні чинники, тобто, ті, що можуть вивести об'єкт провокування зі стану рівноваги. Онтологічні ознаки маніпулювання беруть своє походження з Аристотелевської риторики. Ця риторика згодом отримала свій розвиток в ідеях Розенштока-Хюссі [6], М. Хайдеггера [7] та інших дослідників. Таким чином, онтологічні ознаки визначають загальну модель провокації в засобах ЗМІ.

Так, наприклад, А.А. Леонтьєв [8] виокремлює три типи мовленнєвого впливу: 1) ввести нове значення, тобто, повідомити йому ті факти чи знання, які змусять його змінити ставлення до реальності; 2) змінити структуру значень адресата, не повідомляючи йому нових фактів чи знань, тобто, повідомити вже відоме йому, що змусить його змінити ставлення чи ставлення до певних цінностей; 3) впливати безпосередньо на смислове поле, не повідомляючи нічого нового, але змінити його ставлення до реальності, на торкаючись його абстрактного знання.

Об'єктом провокації в засобах ЗМІ виступає одна з психічних сфер людини, афективна (відповідає за почуття, емоції, настрої тощо), чи когнітивна (відповідає за пізнавальні та розумові здібності людини). Необхідно зазначити, що провокація зазвичай будується із залученням потреб людини. Потреби розподіляють на матеріальні (потреба в їжі, одязі, житлі), духовні (потреба в пізнанні самого себе, творчості, естетичній насолоді) та соціальні (потреба в спілкуванні, праці, суспільній діяльності, визнанні іншими членами соціуму). Тому, саме потреби людини і виступають основою здійснення провокації в засобах ЗМІ, оскільки вдале використання загальновідомих методів впливу на свідомість аудиторії та зміни емоційно-психічного стану дозволяє маніпуляторіві досягати своїх цілей.

Психолінгвісти достатньо дослідили цей аспект використання мови, й вказують, що в разі провокування використовуються ті самі тактики та стратегії, що й для звичайного маніпулювання свідомістю. Тому вважаємо, що поєднання контент-аналізу дискурсу, напрацювань психо- та соціолінгвістики дозволить дослідникам ретельно вивчити механізми провокування аудиторії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Иссерс О.С. Коммуникативные стратегии и тактики русской речи / О.С. Иссерс. – М.: Едиториал УРСС. 2003. – 294 с.
2. Урнов Ю.М. Эмоции в политическом поведении / М.Ю. Урнов. – М.: Аспект Пресс, 2008. – 240 с.
3. Волкогонов Д.А. Психологическая война / Д.А. Волкогонов. – М.: Воениздат, 1983. – 288 с.
4. Goodin R.E. Manipulatory politics / R.E. Goodin. – N. Haven; L., 1980. – P. 250.
5. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием / Г. Шиллер. – М.: Мысль, 1980. – 320 с.
6. Розеншток-Хюсси О. Речь и действительность / О. Розеншток-Хюсси. – М., 1994. – С. 12.
7. Хайдеггер М. Отрешенность // М. Хайдеггер. Разговор на проселочной дороге: Сб.: Пер. с нем. – М.: Высш. шк., 1991. – С.103–111.
8. Леонтьев А.А. Психология общения: Учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.А.Леонтьев. — 4-е изд. — М. : Смысл; Издат. центр “Академия”, 2007. – С. 272–273.

МЕДІЙНИЙ ІНТЕРДИСКУРС У ПАРЛАМЕНТСЬКИХ ТЕКСТАХ ФРН (ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Стасюк О.С.

Інститут філології КНУ імені Тараса Шевченка

Парламентські тексти характеризуються інтердискурсивною природою, поєднуючи елементи політичного, юридичного, економічного, наукового, медійного дискурсів. Зокрема парламентарі вдаються до цитування ЗМІ, використовуючи медійний інтердискурс задля реалізації власних прагматичних інтенцій.

Аналіз функціонально-прагматичної складової використання медійного інтердискурсу в парламентських текстах доцільно проводити із залученням поняття “метаінтертекст”, тобто фрагментів тексту, які описують інтертекст. Метаінтертекстуальні фрагменти супроводжують інтертекст, що репрезентує медійний інтердискурс. Вони можуть містити інформацію про тип дискурсу, до якого належить інтертекст, його автора, тип тексту, час та місце його творення тощо. Крім того, метаінтертекст може містити й експліцитну вказівку на те, з якою метою учасник парламентської комунікації вживає цитату.

Розгляд близько 200 текстових фрагментів, що охоплюють інтертекст, який належить до медійного інтердискурсу, та метаінтертекст, дібраних із парламентських текстів, що репрезентують комунікацію на пленарних засіданнях Бундестагу ФРН, дозволив виявити такі закономірності:

1. Прагматичні характеристики використання медійного інтердискурсу в парламентських текстах значною мірою залежать від соціальної ролі учасника парламентської комунікації. Можемо виокремити три основні ролі: представник влади, представник опозиції та спікер (віце-спікер)

- парламенту, який у політичному протистоянні займає нейтральну позицію.
2. Учасники парламентської комунікації, що належать до опозиційного політичного табору, використовують медійний інтердискурс насамперед з метою критики та дискредитації політичних опонентів. При цьому найчастіше цитуються слова політиків у ЗМІ, що належать до владного табору.
  3. Представники влади вживають цитати із ЗМІ насамперед з метою підтвердження правильності власної позиції і власних дій. При цьому авторами інтертекстуальних включень найчастіше є журналісти.
  4. Поряд із представниками влади та опозиції, інтертекстуальні включення зі ЗМІ використовують спікер та віце-спікери парламенту. Ці учасники парламентської комунікації мають лишатися нейтральними в політичному двобої, інтегруючи парламент у єдине ціле. З огляду на це, інтертекст, що використовується ними, є нейтральним, і спрямований на висвітлення поглядів, які знаходять консенсус серед представників різних політичних сил.
  5. Учасники парламентської комунікації добирають цитати із тих видань, які можуть вважатися нейтральними або навіть прихильними до політичних опонентів. При цьому в метаінтертексті може розміщуватися відповідна вказівка на незаангажованість цитованого ЗМІ.
  6. В контексті дослідження функціонально-прагматичних характеристик медійного інтердискурсу постає питання про те, якою мірою експліцитно задекларовані в метаінтертексті цілі відповідають справжнім цілям учасника парламентської комунікації, що вдається до цитування ЗМІ.

Gerhard Schick (Bündnis 90 / Die Grünen): Wenn Sie es mir nicht glauben, dann vielleicht der Berichtstatterin der EVP-Fraktion – da sind die Christdemokraten im Europäischen Parlament versammelt –, Frau Wortmann-Kool – ich zitiere sie –: “Der Rat hat eine zu komplexe und fragile Prozedur für strauchelnde Banken erfunden. ... Mit so vielen beteiligten Leuten scheint es unmöglich, zielgerichtet zu handeln. ... Die Geschichte zeigt uns, dass Europa bei strauchelnden Banken schnell agieren muss.” Recht hat sie. (DB: 1672)

У цьому прикладі учасник парламентської комунікації за допомогою метаінтертексту експліцитно вказує на те, що метою цитування є переконати політичних опонентів у правильності його слів. При цьому можна припустити, що насправді його метою є переконати не політичних опонентів, а громадян, які стежать за перебігом парламентських дебатів.

Таким чином, аналіз інтертексту та метаінтертексту, що супроводжує його, дозволяє виявити фрагменти медійного інтердискурсу, які використовуються в парламентських текстах ФРН, а також розкрити прагматичні інтенції учасників комунікації. При цьому представники опозиції вдаються здебільшого до цитування висловлювань політичних опонентів у ЗМІ, зокрема фрагментів з інтерв'ю, намагаючись показати їхню невідповідність діям політиків, а представники влади цитують фрагменти статей, написаних журналістами, у

яких позитивно оцінюється їхня діяльність. Перспективи подальших досліджень вбачаються в розгляді впливів інших типів інтердискурсу на парламентську комунікацію. Цікавими можуть бути й діахронні дослідження інтердискурсивності комунікації в парламенті, за допомогою яких можна виявити загальні тенденції та закономірності розвитку парламентського дискурсу.

СТИЛІСТИЧНІ ФУНКЦІЇ ЗАПОЗИЧЕНИХ ТЕРМІНІВ В ІНДИВІДУАЛЬНО-АВТОРСЬКИХ АФОРИЗМАХ ЛІНИ КОСТЕНКО

Степанюк О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Роль запозичених термінів як експресивно-стилістичних засобів художнього тексту давно привернула увагу вітчизняних мовознавців, внаслідок чого з'явилися дослідження, присвячені функціям даної групи лексики у творах українських письменників.

Творчість Л. Костенко відіграє значну роль у розвитку сучасної мовної практики, оскільки поезія автора зосереджує в собі важливі соціальні, моральні, етичні й естетичні ідеали сучасності, розкриває глибину поетичного мислення, гостроту світосприймання, вміння майстерно зобразити внутрішній світ людини. Іншомовні терміни у творах письменниці використовуються як важливий атрибут ідіостилю.

Специфіка використання в мові-реципієнті іншомовних термінів полягає в тому, що вони, на думку О.О. Реформатського, сприймаються як "...прізвисько, етикетка, майже як власні імена", а тому завдяки ним у художньому тексті часто легше передати образні асоціації, не порушуючи необхідну для терміна семантичну точність.

В індивідуально-авторських афоризмах, створених Л. Костенко, мовні звороти з іншомовними термінами вільно вичленовуються з тексту й образно узагальнюють думку, а запозичення виступають логіко-семантичними центрами висловлювань, побудованих на реалізації змістових понять лексем:

Хоч піднімай його домкратом,

А хам не стане демократом.

Контекстне оточення і семантична сполучуваність слів стає основою створення експресивних виразів, де розширюється семантичний діапазон термінів у складі авторських метафор: *епіцентр логіки і стресу, вигуки прогресу*.

Термін *нерв* у поетичному контексті частково нейтралізує своє значення і набуває контекстуального значення на основі прямого, а переносне значення термінів *мікровольт*, *міліграм* зумовлене переосмисленням їхньої семантики в умовах лексичного оточення:

Оголеними нервами

угадуєш словам

нестачу мікровольта

і зайвий міліграм.

Показовим є використання запозичених термінів і дериватів в афоризмах, що характеризують сучасну епоху. Образна авторська мова здатна мінімальними лексичними засобами конкретизувати створені образи. У таких афоризмах часто поєднуються різногалузеві терміни: **реактивний гуркіт епохи, епоха спорту і синтетики, демографічні вулики, космічний свист епохи НТР.**

Афористичність висловів може досягатися шляхом трансформації сталих виразів із компонентами-запозиченнями. Оновлення виразів відбувається через введення до контексту термінів, що конкретизують зміст усього висловлювання. Смісл оновленого виразу часто буває зрозумілим лише в контексті, напр., вислів *ідуть по етапу століть* є алегоричною формою узагальнення, персоніфікації символічного образу віршів.

Запозичені терміни виявляють семантичний потенціал завдяки сполученню з поняттями далеких смислових планів:

*Не можна брати істину в оренду
І сіяти на ній чортополох.*

*В тому весь і сміх –
перпетуум мобіле історії:
мої убивці – правнуки твоїх.*

*На спіритичних сеансах пам'яті
найголосніше говорять мертві.*

Індивідуальні просторово-часові уявлення в поєднанні з музичними асоціаціями автора трансформуються у виразах **нотна сторінка вічності, у майбутнього слух абсолютний.**

Мислення “стилем математичних формул” -- особливість ідіостилю Л. Костенко, де в авторських афоризмах актуалізуються поняття науки і наповнюються новим змістом:

*історія – найскладніша з наук –
обчислює Зоряний Інтеграл.*

*Вища математика віку:
З Суми Безконечно Малих
Виникає Безконечно Велике.*

Отже, в індивідуально-авторських афоризмах Л. Костенко відображаються семантичні можливості запозичених термінів, які внаслідок метафоризації семантики, індивідуальної сполучуваності слів виступають складовими

авторських логіко-сміслових центрів висловлювань і виявляють логіко-сміслові прирощення.

ОСОБЛИВОСТІ ПАРАДИГМАТИЧНОЇ АТРАКЦІЇ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стражева М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний етап розвитку лінгвістики тісно пов'язаний з дослідженнями лексичного складу мов. Однією з найбільш актуальних тем цього напрямку є розгляд мовної атракції та її видів. Оскільки процес атракції притаманний самій мові та її комунікативним актам, цей термін має різноманітні витлумачення в мовознавстві залежно від досліджуваної мовної системи. Однак, незважаючи на велику кількість праць, присвячених явищу атракції, деякі питання потребують уточнення та більш детального вивчення. Так, окремої уваги заслуговує парадигматична атракція в сучасних мовах. Тому метою цієї розвідки є висвітлення особливостей подібної атракції в англійській мові.

Дослідження окресленого питання доцільно розпочати з уточнення поняття лексико-семантичної атракції та парадигматичної атракції як її різновиду. Засади вивчення цих явищ були викладені у працях М. Маковського, Г. Щура, С. Ульмана, С. Шафікова та С. Красногіррової, зосереджених саме на лексико-семантичній (лексичній) атракції. С.А. Красногіррова вводить нове для лінгвістики поняття “лексико-семантична атракція” [1], яка в більш ранніх роботах мовознавців називалась просто семантичною. Дослідниця інтерпретує це явище як “здатність слів широкої семантики притягувати до себе лексичні одиниці на різних мовних осях, певним чином організовуючи їх навколо себе й структуруючи окремі ділянки лексико-семантичної системи мови” [там само, с. 10]. Вченою було визначено й види атракції (парадигматична, синтагматична, словотвірна та фразеологічна). Надалі вивчення лексико-семантичної атракції відбуваються з урахуванням цієї класифікації.

У свою чергу, під парадигматичною атракцією ми розуміємо процес притягування лексем у групи на основі спільності або протилежності їх значень. Останні дослідження стверджують, що притягання є характерним також для слів, що мають спільний сигніфікат, завдяки чому синонімічна атракція й вважається різновидом лексико-семантичної. У межах синонімічного ряду кожний його член “семантично й функціонально тяжіє до слова з доміантним значенням” [2, с. 454]. Згідно із законом синонімічної атракції, який визначив С. Ульман [4], найбільшу кількість синонімів для свого позначення мають явища, що займають важливе місце в житті суспільства.

Крім синонімічної, у межах парадигматичної атракції доцільно виокремити антонімічну, яка нерозривно пов'язана з антонімією. Згідно з Ю. Полтавець [3], антонімічна атракція охоплює не тільки лексичні антоніми, а й усі одиниці, чие значення включає протилежність і протиставлення: системні чи контекстуальні лексичні антоніми; на периферії ж містяться субституційні антоніми.

Також у межах парадигматичної атракції виокремлюють атракцію полісемантів. Під цим терміном розуміють здатність слова притягувати до себе різні значення на позначення різних предметів чи явищ дійсності.

Усі вищезазначені види парадигматичної атракції є характерною ознакою лексем англійської мови, зокрема прикметників. Так, наприклад, синонімічний ряд прикметника *interesting* є досить довгим і представлений такими лексемами як *stimulating, compelling, absorbing, fascinating, gripping, riveting*. Усі слова ряду описують поняття, що привертають або утримують увагу, оскільки вони є захоплюючими, незвичайними. Особливою ознакою цього синонімічного ряду в англійській мові є його градація: *interesting, stimulating* → *compelling, absorbing* → *fascinating, gripping, riveting*. Крім того, уваги заслуговує той факт, що всі слова ряду є моносемантичними. Це доводить, що в англійській мові діє принцип множинності, сформульований К. Ціпфом, згідно з яким існує прямопропорційна залежність між кількістю значень слова й відносною частотою його використання у мовленні.

Крім синонімічного ряду, лексема *interesting* утворює антонімічну пару зі словами *boring, dull, uninteresting, tedious, repetitive, monotonous, dry*. Однак у цьому разі використовуватимуться не тільки перші значення слів. Це пояснюється великим ступенем полісемантичності лексем англійської мови. Так, лише шосте значення слова *dry* набуває значення “boring, very serious, and without humour” (Longman Dictionary of Contemporary English). Це пов’язує прикметник *interesting* з іншими лексико-семантичними групами та полями.

Отже, уточнення загального поняття лексико-семантичної атракції дозволило встановити, що парадигматична атракція як її різновид реалізується в англійській мові за допомогою синонімічних рядів, антонімічних пар та полісемії. Зокрема, полісемія в процесі парадигматичної атракції виступає сполучувальною ланкою між різними лексико-семантичними полями. Це спостереження вказує на необхідність більш детального вивчення полісемантичної атракції як механізму, що бере участь у формуванні картин світу окремих народів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Красногирева С.А. Лексико-семантическая атракция прилагательных широкой семантики в современном немецком языке: автореф...дис. канд. филол. наук: 10.02.04 / С. А. Красногирева; Московский гос. ин-т иностранных языков им. Мориса Тореза. – М., 1976. – 25 с.
2. Леденев Ю.И. Когнитивно-прагматическая атракция в языке / Ю.И. Леденев // Избранные труды по языкознанию, 1957–2007. – Ставрополь: Изд-во Ставроп. гос. ун-та, 2007. – С. 453–455.
3. Полтавець Ю.С. Синонімічна атракція в українській публіцистиці початку ХХІ століття (на прикладі назв грошових одиниць) / Ю. С. Полтавець // Наукові праці [Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”]. Серія : Філологія. Мовознавство. – 2015. – Т. 252, Вип. 240. – С. 75–79. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufm_2015_252_240_17

4. Улльман С. Семантические универсалии / С. Улльман // Новое в лингвистике. – Вып. 5. – М. : Прогресс, 1970. – С. 250–299.

ФУНКЦІОНУВАННЯ ПИТАНЬ-ПЕРЕПИТІВ В АНГЛОМОВНОМУ ДІАЛОГІЧНОМУ ДИСКУРСІ: МОВЛЕННЄВІ АКТИ

Стрельченко Н.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Функціональні характеристики питань-перепитів визначаються ментальною моделлю контексту комунікативної ситуації [2, с. 7–15], а дослідження їхньої іллокутивної специфіки пов'язане з визначенням власне типів мовленнєвих актів (прямих і непрямих), що реалізуються питаннями-перепитами, та їхньої комбінаторики.

Особливості співіснування декількох іллокутивних сил у мовленнєвому акті розглядаються в дослідженнях з прагмалінгвістики [1; 4; 6], де одна іллокуція визначається як провідна / первинна, а інша – супутня / вторинна [6, с. 122]. Проаналізовані в роботі питання-перепити мають наступні варіанти реалізації: 1) прямі мовленнєві акти – квеситиви; 2) поєднання в одному висловленні первинної іллокуції непрямого директиву, експресиву, констативу, метакомунікативу чи комісиву з вторинною іллокуцією квеситиву (за класифікацією мовленнєвих актів І. С. Шевченко [5, с. 50]); 3) послідовне поєднання непрямого мовленнєвого акту, реалізованого питанням-перепитом, і прямого директиву / експресиву тощо, де квеситив створює умови для реалізації наступного мовленнєвого акту. Розглянемо детальніше названі типи.

Питання-перепити як *прямі* мовленнєві акти можуть виконувати функції запиту уточнення / повторення / пояснення / підтвердження, перевірки умовиводу / припущення, підсумовування, запиту інструкції / дозволу / зобов'язання [2, с. 13]. Так, у ситуації (1) питання-перепит слугує для запиту підтвердження, оскільки висловлене міркування співрозмовника викликає в мовця недовіру:

(1) *“She must have been beautiful once,” said Poirot. “Really?” I murmured incredulously. “But yes, look at the line of the jaw, the bones, the moulding of the head”* [8, с. 23].

Визначення правильності розуміння комунікативної інтенції співрозмовника здійснюється за допомогою питання-перепиту у функції перевірки умовиводу:

(2) *“The weapon wasn't found,” he said. “Impossible to say what it may have been. A weighted stick, a club, a form of sandbag – any of those would fit the case.” “Would much force be needed to strike such a blow?” The doctor shot a keen glance at Poirot. “Meaning, I suppose, could a shaky old man of seventy do it? Oh, yes, it's perfectly possible – given sufficient weight in the head of the weapon, quite a feeble person could achieve the desired result”* [8, с. 23].

У наступній ситуації риторичне питання-перепит поєднує вторинну іллокуцію квеситиву з первинною іллокуцією непрямого констативу, вказуючи на очевидність запитуваної інформації:

(3) Dr. Henshaw: *Kleptomania?* Father Brown: *Frequently. Mr Hammond's apple tree is a particular casualty.* Dr. Henshaw: *Gambling?* Father Brown: *I like an occasional flutter.* Nurse Farrow: *Occasional?* Father Brown: *Every day.* Dr. Henshaw: *Compulsive eating?* Father Brown: ***Oh, who can resist second helpings? Or third? Or fourth?*** [9].

У досліджуваному матеріалі питання-перепит з декількома іллокуціями (наприклад, квеситиву та непрямого метакомунікативу) може супроводжуватися іншим мовленнєвим актом (прямим директивом) у межах мовленнєвого ходу:

(4) Inspector Kelsey: *And you noticed nothing unusual recently?* Ann Shapland: *Well—* Inspector Kelsey: ***Yes, Miss? Out with it*** [7].

У наступному фрагменті дискурсу питання-перепит використовується для з'ясування права співрозмовника запитувати певну інформацію (квеситив), заборони ставити таке питання (непрямий директив) та відмови надати відповідь (комісив) і супроводжується експресивом (оцінкою питання співрозмовника):

(5) “*Mademoiselle, in the event of Lady Clarke's death, would you have married Sir Carmichael if he had asked you?*” *The girl sprang up. “How dare you ask me such a question? It's – it's insulting!”* [8, с. 132].

Отже, з точки зору комбінаторики питання-перепити в англomовному діалогічному дискурсі можуть реалізуватися як прямі мовленнєві акти (квеситиви) та поєднувати декілька іллокуцій в одному висловленні чи в межах мовленнєвого ходу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Почепцов Г.Г. Избранные труды : монография / Георгий Георгиевич Почепцов; сост., общ. ред. и вступ. статья И.С. Шевченко. – Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. – 556 с.
2. Стрельченко Н.С. Питання-перепити в англomовному діалогічному дискурсі : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Н.С. Стрельченко. – К., 2016. – 19 с.
3. Стрельченко Н.С. Питання-перепити в системі мовленнєвих актів / Н.С. Стрельченко // Україна і світ: діалог мов та культур: матеріали міжнар. наук.-практ. конф., (Київ, 30 берез. – 1 квіт. 2016 р.) / М-во освіти і науки України, Київ. нац. лінгв. ун-т. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2016. – С. 399–401.
4. Сусов И.П. Лингвистическая прагматика / Иван Павлович Сусов. – Винница: Нова Книга, 2009. – 272 с.
5. Шевченко И.С. Историческая динамика прагматики предложения: английское вопросительное предложение 16–20 вв.: монография / Ирина Семеновна Шевченко. – Харьков : Константа, 1998. – 168 с.
6. Шевченко И.С. Соотношение информативной и фатической функции как проблема эколлингвистики [Электронный ресурс] / И.С. Шевченко // Когниция, коммуникация, дискурс. – 2015. – № 10. – С. 114–132. – Режим доступа : <http://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/>

7. Cat Among the Pigeons : [movie] / directed by James Kent. – ITV Productions, 2008. – 93 min.
8. Christie A. Selected Detective Prose / Agatha Christie. – Moscow : Raduga Publishers, 1989. – 398 p.
9. The Maddest of All : [movie] / directed by Matt Carter. – BBC, 2014. – 44 min.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ УМОВНИХ ВІДНОШЕНЬ У ВНУТРІШНЬОМУ МОВЛЕННІ (НА МАТЕРІАЛІ СУЧАСНОЇ ІСПАНСЬКОЇ ПРОЗИ)

Судорженко Г.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз теоретичних розробок іспанських студійсвідчить про їхню спрямованість на вирішення проблем функціонуваннямовних систем, які досліджуються в межах сучасної когнітивно-комунікативної парадигми, що постулює холистичний(від грец. holos– цілий, поняття пов'язане з розробкою системної методології та системної парадигми в пізнанні) розгляд мови та її одиниць у контексті мисленнево-мовленневої діяльності та уможливорює розкриття суттєвих характеристик менталітету носіїв мови, які визначають національну специфіку використання мовних засобів у процесі комунікації. У час невідомо зростаючих інформаційних потоків сучасна людина має орієнтуватися у наявних способах фіксації в мовній формі будь-якої інформації, особливо це стосується складних за граматичною природою відношень, що позначають ситуацію умови та відповідного їй наслідку.

Поняття умова, умовність(*condición, condicionalidad*) є досить широким поняттям, вираженим різнооформленими синтаксичними структурами, якими мовець демонструє свою компетентність виразити ситуацію, яка є протилежною дійсності, створити можливий світ для реалізації такої ситуації, представити та уявити можливу реалізацію умови й наслідку в теперішньому, майбутньому чи минулому часі. Умова як явище гетерогенне, неоднорідне та змінне виходить за межі граматичного вивчення і потребує аналізу з огляду на логіку, психолінгвістику, когнітивістику, семантику та прагматику [331, с.3647]. Граматична природа умови та наслідку представлена розробками іспанських мовознавчих студій вивченням складнопідрядного умовного речення із позиції класифікаціїумовно-наслідкових відношень, характеристикизв'язку умовно-наслідкових відношень. Увагу дослідників привертають інші засоби вираження відношеньумови-наслідку, залежно від потреб комунікаціїта інтенції співрозмовників на вибір тієї чи іншої структури.У зв'язку з цим економія при передачі інформації на прикладі умовно-наслідкових відношень, що досягається за допомогою синтаксичної деривації, яка полягає у предикатній конденсації, компресії, редукції, є предметом особливої уваги при дослідженні внутрішнього мовлення. Відомо, що внутрішнє мовлення відбувається при латентній артикуляції без його вираження в усній чи письмовій формі, тобто суб'єкт мовленневої діяльності

спілкується з самим собою. Використання ним певних граматичних структур, лексичних одиниць, стилістичних прийомів дозволяє зрозуміти його емоційний стан, культуру мовлення та поведінки, життєвий досвід, вік, гендерну диференціацію, і відтак сигналізує про характерні особливості мисленнєво-мовленнєвої діяльності персонажу.

Основними синтаксичними характеристиками внутрішнього мовлення є: еліптичність, уривчастість, предикативність. Дуже часто у внутрішньому мовленні зустрічаються питальні та окличні речення, які слугують для передачі емоційного стану героя. Зауважимо, що емоційний стан персонажу впливає на ступінь формальної повноти висловлення. Очевидним є те, що еліптичні структури базуються на реальних тема-рема-тичних відношеннях. Відірвані від умов “спілкування”, які їх породили, вони не сприймалися б семантично адекватними реальній ситуації. Виходячи зі своєї спонтанності, такі висловлення часто зустрічаються у ситуаціях конфліктного дискурсу. *Ahorasintí mederrumbaría* [2, с. 237] → *Sino estuvieras amilado*; *Una abuela lo entendería, pero él no tiene más que amí* [ibid., с. 166] → *Sifuera una abuela*. Еліптичні висловлення передають оцінку своєрідним шляхом. У цьому разі йдеться про непрямий спосіб її реалізації. Спонтанна форма комунікації позбавлена елементів, які б прямо і безпосередньо передавали оцінку. Але вся сукупність засобів, які формують змістовну структуру речення, дозволяє домислювати, усвідомлювати та робити висновки.

Відсутність у формальній структурі еліптичних висловлень спеціальних оцінних елементів не тільки уможливує передачу відношення мовця до того, про що йдеться, але й підсилює його суб'єктно-оцінну позицію: *Entulugar, entucaso, yoquetú, yodeti*. У цьому зв'язку, звернення до уявного співрозмовника за допомогою імпліцитно вираженої умовинабуває значення побажання, поради, що є результатом його життєвого досвіду. Зазначимо, що вибір розгорнутого чи згорнутого варіанту залежить не тільки від позамовної оцінки важливості інформативного змісту відповідної пропозиції, але й від відповідності цих одиниць загальному комунікативному плану й позначенню комунікативної ситуації.

Лексико-семантичними особливостями внутрішнього мовлення є вживання лексики, яка передає побажання, заборону, дозвіл, припущення та лейтмотивної лексики, яка вказує на соціальний стан, покоління, історичну епоху мовця. Окрім того, аналіз лексико-стилістичних особливостей внутрішнього мовлення свідчать про мовну характеристику мовця. Прагматичний аналіз дозволяє виявити його приховані інтенції та ставлення до ситуації, а також до уявного співбесідника.

ЛІТЕРАТУРА

1. Montolío E. Las construcciones condicionales / Estrella Montolío // Gramática descriptiva de la lengua española. Entre la oración y el discurso. Morfología / dirigida por Ignacio Bosque Muñoz y Violeta Demonte Barreto. – Madrid : Espasa Calpe, 2000. – P. 3644–3735.

2. Sampedro J. L. Lasonrisaestrusca / JoséLuisSampedro. – Madrid : Ed.:Alpaguara, S. A., 1996. – 347 p.

ЕМОТИВНІСТЬ ЯК МОВНЕ ВИРАЖЕННЯ ЕМОЦІЇ

Сухомлин В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Емоція, емоційна особистість, емотивність – чи правомірно знаходити зв'язок між семантикою цих лексем, і, якщо так, то який саме? Саме на це запитання ми й намагатимемося відповісти.

Звернувшись до словника, отримуємо тлумачення емоції: **Емоція** – це специфічний процес психічного регулювання, який приводиться в дію через подразники, значимі для особи. Емоція виражається зміною рівня мобілізації (збудження) організму і має визначений знак: позитивний (відчуття приємності) у випадку збудження позитивних подразників і негативний (відчуття прикрасі) у випадку підвищеної роботи негативних подразників. Емоцію можна розглядати також як специфічну суть і форму експресії, яка керує діями індивідів: від подразників негативних до подразників позитивних і навпаки. Емоція впливає на точність дій (поміркована поліпшує їхній результат, а сильна може призвести до дезорганізації поведінки), призводить до змін у процесі мислення, спостережливості, пам'яті [7].

Звісно, що наші емоції народжуються лише у процесі сприйняття навколишнього світу, його природи виникнення та існування, правил поведіння у ньому із собі подібними, і, як правило, виражаються вербально. Тож наразі звернемося до поняття **спілкування**. Це, по-перше, складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів між людьми, який виникає на основі потреб і спільної діяльності й передбачає обмін інформацією, сприймання та розуміння іншого; по-друге, це взаємодія суб'єктів через знакові засоби, викликана потребами спільної діяльності та спрямована на значимі зміни стану, поведінки партнера. Спілкування виступає як форма життєдіяльності й виконує цілу низку функцій: комунікативну, інформаційну, когнітивну, конативну, креативну та емотивну, яка полягає в переживанні людиною своїх стосунків з оточуючим світом. У процесі спілкування ці переживання вторинно відображаються у вигляді взаємовідносин аж до опозитивних: симпатій – антипатій, любові – ненависті, конфлікту – злагоди, війни – миру тощо. Дані взаємовідносини визначають соціально-психологічний фон взаємодії.

Оскільки ми довели, що емоції властиві кожному індивіду, то логічно було б стверджувати, що вони визначають акцентуації його характеру й виражаються засобами мови.

Як вважає відомий німецький психіатр К. Леонгард, у 20-50% людей деякі риси характеру настільки загострені (акцентуйовані), що це за певних обставин призводить до однотипних конфліктів і нервових зривів. Акцентуація характеру

– це перебільшений розвиток окремих його властивостей на шкоду іншим, у результаті чого погіршується взаємодія з оточуючими людьми.

Вченим виявлено дванадцять основних типів акцентуацій, серед них і **емотивний**: характеризує людей з високою емоційною чутливістю та нестійкістю емоційних станів [1].

У лінгвістиці ж не існує повного й однозначного визначення поняття емотивності. В.І. Шаховський визначає її як іманентно притаманну мові семантичну якість виражати системою своїх засобів емоційність як акт психіки, відображений в семантиці мовних одиниць, соціальні та індивідуальні емоції. Емоції кодуються у вигляді компонентів, які формують емотивність слова, тобто здатність відтворювати у відповідних типізованих умовах досвід вербального вираження певних емоційних ставлень суб'єктів до того, що несе дане слово-образ [5, с. 5–13].

О.О. Селінова розуміє під емотивністю у сучасній мовознавчій науці складову конотативного компоненту у семантичній структурі мовної одиниці, який репрезентує емоційне ставлення носіїв мови до позначеного [4, с.248].

І.М. Літвінчук називає емотивністю “результат інтелектуальної інтерпретації емоційності, що транслюється в мові та мовленні” [2, с. 1].

Автори словника *Kleines Wörterbuch der Stilkunde* виділяють поняття *Emotionalität* (укр. “емоційність”), під яким розуміють “можливе позначення суми емоційних, тобто пов’язаних з душевним переживанням, елементів тексту” [6, с. 39].

Є.Ю. Мягкова пропонує використовувати поняття “емоційне навантаження слова”, розуміючи так “ті якості слів, завдяки яким вони виражають і називають емоції” [3, с. 10].

Сучасні дослідники відзначають, що емотивність – це також і текстова категорія, підпорядкована інформативності або модальності, яка виражає емоційне ставлення адресанта (автора), його функції у тексті, дійових осіб, імовірність емоцій реального чи модельованого авторською свідомістю гіпотетичного читача щодо описуваних подій, явищ, персонажів, їхньої поведінки й аналізується за допомогою емоційно заряджених текстових компонентів (емоціогенних маркерів).

ЛІТЕРАТУРА

1. Леонгард К. Акцентуированные личности (*Akzentuierte Persönlichkeiten*) / К. Леонгард // – Берлин, 1976. – 328 с.
2. Літвінчук І.М. Прагматика емотивного тексту: автореф. дис. ... на здобуття ступ. канд. філолог. наук / І. М. Літвінчук. – К., 2000. – 23 с.
3. Мягкова Є.Ю. Емоційна навантаження слова і її прояв в матеріалах асоціативного експерименту / Є.Ю. Мягкова // Психолінгвистические дослідження в області лексики і фонетики. – Калінін: Калин. держ. ун-т, 1981. – 160 с.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія. / О.О. Селіванова. – Полтава: Довкілля-К., 2006. – 716 с.

5. Шаховский В.И. О лингвистике эмоций / В.И. Шаховский // Язык и эмоции: Сб. науч. тр. / ВГПУ. – Волгоград: Перемена, 1995 – С. 3–15.
6. Krahl S., Kurz J. Kleines Wörterbuch der Stilkunde. / S. Krahl, J. Kurz. – Leipzig: Bibliographisches Institut, 1984. – 141 S.
7. Електронний ресурс [<http://slovopedia.org.ua/29/53397/10911.html>].

МЕТАФОРИ І ПОРІВНЯННЯ У СВІТЛІ ТЕОРІЇ АНТРОПОЦЕНТРИЗМУ (НА МАТЕРІАЛІ УКРАЇНСЬКОЇ І АНГЛІЙСЬКОЇ МОВ)

Талько С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Антропоцентризм – найдавніша властивість людської психіки та суспільної свідомості, яка виявляється “у здатності людини порівнювати все нове для неї (у тому числі й реально несумісне) за її образом і подобою або ж за об’єктами, що сприймаються просторово, з якими людина має справу в практичному досвіді” [2, с. 14]. Пронизуючи всі сфери духовного життя людини, антропоцентризм віддзеркалює процес усвідомлення людиною свого статусу в природі та соціумі. Його принципи в своїй еволюції знаходять вираження у філософських поглядах, моральних цінностях і лінгвістичних концепціях.

Оскільки в центрі уваги людини перебуває вона сама, то звідси впливає її постійне намагання вербально відтворити реальну картину світу на кшталт самої себе. І такий мовний антропоцентризм є не пережитком первісного мислення, а загальним законом розвитку засобів номінації в мові [1, с. 11–26]. Якщо розглянути параметр антропоцентричності в моделі метафори і порівняння, то це дозволяє аналізувати метафоричний процес і порівняння як діяльність певної особистості, яка порівнює себе і світ у діапазоні індивідуальної картини світу.

Людське тіло поєднує в собі дві могутні сили: природу і культуру. Обидві вони перебувають у безперервній дії формування себе і взаємного впливу. У філософсько-антропологічному аспекті людське тіло як конститутивний складник людини вводить її у світ і є основою введення в пізнавальний контакт з цим світом. Невипадково соматизми (назви органів і частин людського тіла – *nomina anatomica*) характеризуються високою частотою функціонування, здатністю активно виступати у метафорах, а також відзначаються великою фраземотвірною продуктивністю. Вони є невичерпним джерелом вторинної номінації як лексичної, так і фразеологічної підсистем багатьох мов світу.

Метафори, виражені соматизмами, на позначення частин тіла тварин і частин рослин наявні лише в англійській мові та представлені лексемами *rib* “ребро” – “ость пір’їни” [6 (II), р. 257], *palm* “долоня” – “широка частина рогу оленя” [6 (II), р. 77]. В основі цих метафор лежить подібність зазначених частин тіла тварин до частин тіла людини. В українській мові асоціацій ребра та долоні з частинами тіла тварин не виявлено.

Переносні значення, що вказують на частини рослин в англійській мові представлені лексемами *arm* “рука”, *ear* “вухо”, *eye* “око”, *head* “голова”, *rib* “ребро”, *beard* “борода”. Так, переносне значення “гілка дерева” виражене лексемою *arm – an arm of a tree* “гілка дерева” [6 (I), p. 74], а переносне значення “качан кукурудзи”, частіше “колос пшениці” – лексемою *ear – an ear of wheat* [5]. В українській мові такі переносні значення не зафіксовані.

В англійській лексемі *head* та українській – *голова* переносні значення “головка квітки”, “головка маківки”, “головка капусти”, де в основі поданої метафори лежить подібність за формою, збігаються. Пор.: укр. *головка квітки*, *головка маківки*, *головка капусти* / англ. *the head of a flower* “головка квітки”, *the head of a cabbage* “головка капусти”, *the head of a poppy* “головка маківки” [6 (I), p. 522 – 523]. Відмінним є лише те, що в англійській мові на позначення переносного значення “колосок” вживається слово *head*. Пор.: укр. *колосок пшениці* та англ. *head of wheat*. Це неможна пояснити, на наш погляд, подібністю за формою, адже голова кругла, а колосок має продовгувату форму. Швидше за все основою творення метафори тут послужила асоціація колоска як верхньої частини рослини з верхньою частиною тіла людини (головою).

Англійська лексема *rib* “ребро” має переносне значення “волокнисте утворення на листі рослини” [6 (II), p. 257]. В українській мові таке ж саме переносне значення має лексема *жилка* [3 (II), с. 27]. Напевно, що тут мається на увазі подібність названого елемента рослини до судинної системи організму людини, що, на нашу думку, чіткіше відображає структуру листка рослини, оскільки вказує на найменші й найтонші волокнисті утворення на поверхні листка. В англійській мові акцентується увага на будові скелета людини, а саме особливості побудови ребер, що відображає лише найвиразніші лінії на поверхні листка рослини. Отже, потрібно відзначити оригінальність вказаної метафори в обох мовах.

Значення “остюк колоска” в українській мові виражене лексемою *вуса*, а в англійській мові – лексемою *beard* “борода” – *a beard of wheat* (букв.) “борода пшениці” [6 (I), p. 110]. В обох мовах в основі творення метафори лежить подібність названої частини рослини до волосся, але акцент падає на різні частини обличчя з волоссяним покривом.

Класифікаційна діяльність етносу, зокрема номінативна, зумовлена етнічно детермінованою пізнавальною діяльністю поколінь [4, с. 123 – 134]. Називаючи предмет чи явище, представники етносу роблять його надбанням етнічного мислення, дискретизуючи єдиний світ відповідно до важливих для них суб’єктивних класифікаційних ознак.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гак В. Г. Метафора: универсальное и специфическое / В. Г. Гак // Метафора в языке и тексте. – М., 1988. – С. 11–26.
2. Лещенко О. И. Особенности реализации антропоцентричности в англоязычных сказках : дис. на соискание научн. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04. “Германские языки” / О. И. Лещенко. – Сумы, 1996. – 186 с.

3. Новий тлумачний словник української мови : В 4-х т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. – К. ; Вид-во "Аконіт", 1999. – Т. I – IV.
4. Швецова А. Культурні проєкції національного характеру / А. Швецова / Сучасність. – 2000. – № 7 – 8. – С. 123–134.
5. Dictionary Definitions, Sentence Examples, Synonyms and More [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.yourdictionary.com.
6. English-Ukrainian Dictionary. v. I / Ed. By M. I. Balla. – Kyiv : “Osvita” Publishing House, 1996. – 752p. V. I–II.

КОНЦЕПТУАЛІЗАЦІЯ СВІТУ У ВІРШОВАНОМУ ТВОРІ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОЇ ПОЕЗІЇ ДОБИ МОДЕРНІЗМУ)

Тарасова О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Зростаючий інтерес до питань пізнання особливостей поетичної комунікації спричиняє інтенсивну розробку нових методик аналізу художніх текстів. Тож природно, що перспективи аналізу літературних мистецьких витворів визнаються за розглядом не стільки окремо узятих концептів на матеріалі текстів окремо обраних авторів (такого типу дослідів проведено чимало), скільки загальних процесів концептуалізації та категоризації, що відбуваються у людській свідомості під час творення текстів чи у ході їхнього сприйняття [2, с. 104]. Потому сучасний стан лінгвопоетологічних студій зосереджується у своїх дослідах, зокрема, на проясненні унікальної специфіки індивідуально-авторських проявів художнього концептуалізації (і)реального світу.

Визнання за художнім концептом засобу репрезентації світоглядних інтенцій письменника-творця криється за загальною тенденцією сучасної лінгвістичної традиції до психологізації у власне визначенні змісту терміну “концепт”, що є не дивним, оскільки “когнітивна лінгвістика стала можливою після оформлення теоретичних постулатів психолінгвістики” [3, с. 13]. Доводиться констатувати, що досить часто ми маємо справу зі своєрідним “висвічуванням” художніх концептів на фоні інших концептуальних одиниць, серед яких почасти опиняються концепти мовні, пізнавальні, наукові, культурні чи лінгвокультурні.

Відтак, як зауважує проф. О.П. Воробйова, говорячи про концепти художні, ми стикаємося із проблемою “співвіднесеності концептів (лінгво)культурних і художніх”, особливо у питанні “динаміки їхніх взаємних перевтілень” [1, с. 16]. Близькою нам є позиція авторки щодо недоцільності тлумачення художніх концептів як дериватів концептів лінгвокультурних, що пояснюється кількома факторами. Зокрема, охудожненню піддаються не тільки концепти, які отримали словесне оформлення, проте й концепти невербальної природи (архітектура, музика, сенсорика тощо). Сутність художньої літератури (ширше – мистецтва, з опорою на ідеї В. Шкловського), продовжує дослідниця, полягає у здатності надати

нам повноту відчуття речей, що не обов'язково є включеними до концептуарію культури [1, с. 16–17]. Звернімося до ілюстративного матеріалу.

Подібний “ракурс” художньої концептуалізації предметної сутності об'єктивного світу “Lesavon” (укр. “мило”) ми спостерігаємо в однойменній поемі за авторства французького письменника-модерніста Ф. Понжа (F. Ponge): за *милом* визнається роль звичайного об'єкту матеріальної дійсності з утилітарною функцією задоволення людських потреб – “*l'objet même qui me convient*” [4], з приводу котрого можна багато чого розповісти (“*Plyabeaucoup à dire à proposdusavon*” [4]). Тобто із потраплянням до простору літературного твору (і далі – до сфери мистецтва) *мило* набуває водночасі статусу охудожненого об'єкту та еволюціонує до рівня інформаційної сутності естетичного ґатунку, про що свідчить, зокрема, перифраза “*pierremagique*” [4] (укр. “магічне каміння”).

Однак митець іде далі у своєму творчому методі відображення дійсності та пропонує власний індивідуально-авторський вектор “охудожнення”. Він надає визначення розглядуваного об'єкту, коли *мило* отримує специфічну номінацію у формі складеного іменника-новотвору “*une-sortede-pierre-mais*” [4] (укр. “щось-на-кшталт-каміння-однак”). *Мило* постає як інфосутність, котра пройшла охудожнення через порівняння, побудоване на проявленні диференційних ознак об'єкту, що є особливістю манери письма Ф. Понжа. Так, читаємо у його праці “*Muscreativemethod*” про те, що автора цікавить поезія не як “мішанина сухих аналогій” (фр. “*magmaanalogiquebrut*”), а як віднайдення диференційних ознак у зіставленні об'єктів, у чому й вбачається мета та модерна прогресивність письменництва [5, с. 41–42].

Потому, маємо пред'явлення через простір твору індивідуально-авторських світоглядних позицій, коли, наприклад, *мило* “*aunesortededignité particulière*” [4] (укр. “володіє якимсь специфічним відчуттям власної гідності”). *Мило* оформлюється через текстовий інформаційний простір, включений до французького поетичного дискурсу доби модернізму, як сутність упізнавана, ідентифікована у результаті потрапляння до сфери цілокупності одиниць свідомості митця. У такий спосіб можемо говорити про актуалізацію художнього концепту.

Із наведеного вище випливає, що для розуміння унікальності художнього концепту як інформаційного маркера діяльності індивідуально-авторської свідомості, спрямованої на інтерпретацію результатів пізнання (ір) реального світу, необхідним є звернення до його специфіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вороб'єва О.П. Концептологія в Україні: обзор проблематики // Лінгвоконцептологія: перспективне направлення: монографія / [под. ред. А.Э. Левицкого, С.И. Потапенко, И.В. Недаиновой]. – Луганск : Изд-во ГУ “ЛНПУ имени Тараса Шевченко”, 2013. – С. 10–37.
2. Маслова Ж.Н. Определение статуса и перспектив когнитивных исследований поэтического текста / Ж.Н. Маслова, Д.В. Манахин // Когнитивные исследования языка. – 2013. – № 13. – С. 94–104.

3. Попова З.Д. Семантико-когнитивный анализ языка / З.Д. Попова, И.А. Стернин. – Воронеж: Изд-во “Истоки”, 2007. – 250 с.
4. Ponge F. Le savon / F. Ponge. – Режим доступу: <http://lesilencequiparle.unblog.fr/2012/01/17/le-savon-francis-ponge/>
5. Ponge F. Mycreativemethod/ F. Ponge// LeGrandRecueil.Méthodes. – P.: Gallimar, 1961. – 307 p.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ СХІДНИХ СЛОВ'ЯН

Терехова Д.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Етнопсихолінгвістичні дослідження національно-культурної специфіки мовної свідомості представників різних етносів є актуальними й пріоритетними в сучасній психолінгвістиці.

Основним методом таких досліджень є асоціативний експеримент. Асоціативне поле відображає окремих фрагмент мовної свідомості представників кожного етносу, отже такий підхід дає можливість виявити “як системність змісту образу свідомості, що стоїть за словом у тій чи іншій культурі, так і системність мовної свідомості носіїв певної культури у цілому і показують унікальність ... образу світу кожної культури” [3, с. 308-309].

У роботі подано результати аналізу наслідків асоціативних експериментів, проведених в Україні, Росії та Білорусі на початку 2000-х років, у період становлення незалежних країн, тому є важливими для розуміння та оцінки змін, які відбуваються в мовній свідомості представників східнослов'янських етносів відповідно до реалій сьогодення.

Завданням статті є аналіз асоціативних полів стимулів-корелятивів СУСПІЛЬСТВО / ОБЩЕСТВО / ГРАМАДСТВА в українській, російській та білоруській мовах за наслідками асоціативних експериментів.

У результаті аналізу структури зазначених асоціативних полів у зіставлюваних мовах виявлено загальні та етноспецифічні риси образів мовної свідомості українців, росіян і білорусів. Проаналізовані асоціативні поля стимулів-корелятивів є вербальною репрезентацією їх мовної свідомості, “фрагментами” загальних образів світу цих народів.

Для проведення зіставного аналізу використано методику “асоціативного гештальту” [1, с. 2], опис якої неодноразово було подано в попередніх роботах [Терехова, 2008, 2010, 2014, 2016 та ін.]. У структурі кожного асоціативного поля розкрито спільні та відмінні ділянки, їхній обсяг, якісне наповнення. Складено загальну таблицю кореляції зон у гештальтах трьох мов (табл. 1).

Таблиця 1

Зони гештальтів асоціативних полів
стимулів СУСПІЛЬСТВО / ОБЩЕСТВО / ГРАМАДСТВА

№ п/п	Зони гештальтів	Українська мова, %	Російська мова, %	Білоруська мова, %

1	2	3	4	5
1.	Люди	62	54	47
2.	Ознаки	9	13	12
3.	Характеристики	5	1	8
4.	Держава	5	1	2
5.	Порівняння	4	8	7
6.	Ремінісценції	3	7	-
7.	Ставлення	2	5	5
8.	Устрій	2	3	-
9.	Стан суспільства	2	1	-
10.	Місце	2	-	-
11.	Атрибути	1	-	1
12.	Час	1	-	1
13.	Влада	1	-	-
14.	Наявність	1	-	-
15.	Родина	-	2	-
16.	Наука	-	1	-
17.	Світське життя	-	1	-
18.	Філософське поняття	-	1	-
19.	Правознавство	-	-	2
Усього зон		14	13	9

Ядра асоціативних полів, дві найбільші за обсягом зони, збігаються за першими позиціями в гештальтах трьох мов, проте кількісні показники і якісне наповнення відрізняються, наприклад, у зоні “Люди“ (62 % / 54 % / 47 %): СУСПІЛЬСТВО – *люди (23), народ (17), ми (3), людина (2)* / ОБЩЕСТВО – *люди (17), народ, человек (4), сосед и знакомые, сотрудники* / ГРАМАДСТВА – *людзі (26); народ, чалавек (9); асоба, люд (3), грамадзянін.*

У цілому зіставний аналіз показав невідповідність окремих зон, почасти їх відсутність у гештальтах, що відповідає основним стратегіям асоціювання представників трьох етносів.

Матеріали спрямованих асоціативних експериментів на зазначені стимули-кореляти поглиблюють і уточнюють характеристики образів мовної свідомості, що криються за словом “суспільство“, представників східнослов’янських народів.

Перспективи дослідження вбачаємо у дослідженні динаміки мовної свідомості на матеріалі експериментів, проведених у 2012-2016 роках, які відбивають суспільно-історичні зміни в сучасних країнах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Марковина И. Ю., Данилова Е. В. Специфика языкового сознания русских и американцев: опыт построения “ассоциативного гештальта“ текстов оригинала и перевода / И. Ю. Марковина, Е. В. Данилова // Языковое сознание и образ мира. Сборник статей / Отв. ред. Н. В. Уфимцева. – М. : Институт языкознания РАН, 2000. – С. 116–132.

2. Стернин И. А. Концепты и лакуны / И. А. Стернин, Г. В. Быкова // Языковое сознание: формирование и функционирование / Отв. ред. Н. В. Уфимцева. – М.: Институт языкознания РАН, 1998. – С. 53–59.
3. Уфимцева Н. В. Психолінгвістика і міжкультурна комунікація / Н. В. Уфимцева // Речевая деятельность. Языковое сознание. Общаючіеся личности. XV Міжнародний симпозіум по психолінгвістике і теорії комунікації. Тезиси докладов. Москва, 30 мая – 2 июня 2006 г. / Ред. Е. Ф. Тарасов. – Калуга: ИП Кошелев. – С. 307–309.

ІНТОНАЦІЙНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ СУГЕСТИВНОГО ВПЛИВУ

Тищенко Т. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сугестивний вплив здавна привертав увагу дослідників, але активне опрацювання цього явища розпочалося у другій половині ХХ століття задля потреб психолінгвістики, психотерапії, педагогіки, масової комунікації, реклами тощо. Актуальність дослідження лінгвістичних аспектів сугестивного впливу зумовлена зростанням інтересу сучасної лінгвістики до особливостей функціонування сугестивного впливу і текстів, у яких реалізується цільова установка на вплив. На думку О. В. Климентової, виділення текстів впливу в самостійний предмет наукового дослідження дозволяє виокремити лінгвістичні технології їх створення, з'ясувати можливості адаптації таких текстів до потреб різних галузей діяльності людини і запропонувати вербальні форми зворотного зв'язку, що мають захисний характер [3].

Для розуміння специфіки сугестивного впливу доцільно зауважити, що на відміну від переконання, яке апелює до свідомості й критичного мислення реципієнта, сугестивний вплив націлений на підсвідомість й емоційно-чутливу сферу реципієнта. Цей вплив пов'язаний із зниженням критичності при сприйнятті змісту, що навіюється, а інформація, засвоєна за допомогою навіювання, важко піддається осмисленню та корекції [4, с. 43;].

До вербальних засобів сугестії належать слова та інтонації, до невербальних – міміка, жести, особливості поведінки людини. Сугестемами (сугестивно маркованими елементами, призначеними для впливу на аудиторію) можуть виступати засоби фонетичного, лексичного та синтаксичного рівнів. Фонетичними сугестемами можуть слугувати такі інтонаційні засоби, як мелодика, ритм, інтенсивність, темп, тембр, паузація.

Досліджуючи інтонаційні засоби створення впливу на глядача в англійському рекламному дискурсі, І.О. Євдокимова виявила, що високий висотний рівень першого наголошеного складу та низький висотний рівень ядерного складу спрямовані на посилення розриву, як між частинами синтагми, так і між частинами тексту, що допомагає відтворити впливове напруження рекламного дискурсу. Контрастні зміни висотного рівня є одним із головних інтонаційних засобів, що сприяють сугестії. Напрямок тону у ядерному складі є інформативним параметром

реалізації впливу. Оформлення ядерних складів низьким низхідним тоном сприяє встановленню довіри глядача або слухача до рекламного повідомлення [2, с. 95].

Дані дослідження І.Г. Гиріної вказують на те, що для американського телевізійного рекламного дискурсу характерне домінування емоційних інтонаційних контурів. Перехід із середнього діапазону голосу на високий або низький використовується для акцентування уваги споживача на найважливіших елементах рекламного тексту. Звужений діапазон голосу у поєднанні з низькою рівною шкалою і низьким низхідним ядерним тоном виражає приховане негативне ставлення до товару конкурента, а розширений діапазон з емоційною мелодикою – позитивне ставлення. Підвищення гучності слугує контрастному виділенню ключових елементів тексту. Відносно пониження гучності сприяє формуванню довірливого ставлення та встановленню контакту з глядачем [1, с. 141–142].

На основі дослідження британського академічного публічного мовлення О. Л. Фрейдіна встановила, що при реалізації впливу шляхом активного інформування спостерігається контрастна актуалізація тону, різка зміна темпу, збільшення тривалості пауз [6, с. 141–142].

За результатами дослідження Л. І. Тараненко, сугестивний вплив англійських фольклорних текстів малої форми (легенд, міфів, прислів'їв, казок, загадок, притч, анекдотів) забезпечується ізохронністю вимовляння суміжних інтоногруп, яка досягається паралелізмом їхніх інтонаційних моделей і ритмічних структур у поєднанні зі спадними тонами з однаковою швидкістю зміни напряму їхнього руху, ідентичною наповненістю суміжних інтоногруп наголошеними складами, однаковою тривалістю пауз у межах висловлення чи фабульного елемента, переважанням коротких інтоногруп (1-2 ритмогрупи), наявністю спеціального підйому або паузи перед ключовим словом та його оформленням високим спадним кінетичним тоном висхідно-спадної конфігурації [5, с. 411].

З огляду на актуальність дослідження вербальних засобів сугестії, перспективними вважаємо встановлення ролі інтонаційних засобів у реалізації сугестивного впливу в радіодискурсі і політичному дискурсі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гиріна І. Г. Речевої голос в звучачем американском телевизионном рекламном тексте : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 "Германские языки" / І. Г. Гиріна ; Хабаровск. гос. пед. ун-т. – Хабаровск, 2003. – 164 с.
2. Євдокимова І. О. Інтонаційні засоби створення впливу на глядача у рекламному дискурсі / І. О. Євдокимова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Філологія. – Одеса : МГУ, 2014. – Вип. 8 (1). – С. 92–95.
3. Климентова О. В. Лінгвістичні аспекти сугестії [Електронний ресурс] / О. В. Климентова. – Режим доступу до статті : http://philology.knu.ua/library/zagal/Movni_i_konceptualni_2011_33/259_265.pdf
4. Сугестивні технології маніпулятивного впливу : [навч. посібник] / В. М. Петрик, М. М. Присяжнюк, Л. Ф. Компанцева, Є. Д. Скулиш, О. Д. Бойко,

В. В. Остроухов / за заг. ред. Є. Д. Скулиша. – 2-е вид. – К. : ЗАТ “ВПОЛ”, 2011. – 248 с.

5. Тараненко Л. І. Просодичні засоби актуалізації англійських фольклорних текстів малої форми (експериментально-фонетичне дослідження) : дис. ... д-ра філол. наук : спец. 10.02.04 “Германські мови” / Л. І. Тараненко ; Нац. техн. ун-т України “Київський політехнічний інститут” – К. , 2016. – 661 с.

6. Фрейдина Е. Л. Риторическая функция просодии(на материале британской академической публичной речи) : дис. ... д-рафілол. наук : спец. 10.02.04“Германскиеязыки”/ Е. Л. Фрейдина ; Моск. пед. гос. ун-т. – М., 2005. – 407 с.

ТЕМАТИЧНА КЛАСИФІКАЦІЯ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ, ЩО ВЕРБАЛІЗУЮТЬ МАКРОКОНЦЕПТ АТМОСФЕРНІ ЯВИЩА В ТУРЕЦЬКІЙ МОВІ

Тімкова Т.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Вивчення семантики лексичних одиниць, що входять до складу різноманітних лексико-семантичних та тематичних груп, є одним із пріоритетних напрямків лінгвістичних досліджень сьогодення. Найменування атмосферних явищ належать до базового словникового фонду кожної мовної спільноти, є загальноживаними та зберігають у свідомості носіїв мови знання про природні феномени як про явища що існують об’єктивно та характеризуються певними особливостями. Ці знання знаходять своє відображення у семантиці мовних одиниць, отже оволодіваючи мовою, та, власне, значенням слів, носій мови одночасно звикає до цих уявлень, а будучи властивими всім носіям мови, вони виявляються визначальними для ряду особливостей культури, що користується цією мовою культури. Особливе місце найменувань атмосферних явищ у сприйнятті світу людиною зумовило значний інтерес до них як до об’єкта дослідження, оскільки явища природи тісно пов’язані з матеріальною та духовною культурою людей і постають невід’ємною частиною їх життєдіяльності.

В даному дослідженні увагу сконцентровано на виділенні макроконцепту *атмосферні явища*, що включає когнітивні структури, які конкретизують уявлення про атмосферні явища як феномен, що існує в природі у вигляді дощу, снігу, туману, блискавки, грому, хмар, тощо.

Лексичні одиниці, що вербалізують макроконцепт АТМОСФЕРНІ ЯВИЩА в турецькій мові та налічують 184 одиниці, на нашу думку, можна розподілити за такими п’ятьма тематичними групами:

1. Гідрометеори – сукупність крапель води або частинок льоду (95 лексичних одиниць);

а) ті, що летять в повітрі (*ariz* – шарувата хмара; *bulut, ebir* – хмара, *boran bulut* – дощова хмара; *kümürlüs bulutları* – купчасті хмари; *sağanak bulutu* –

грозова хмара; *yağmur bulutu, nimbus* – дощова хмара; *sehab* (поет.) – хмара; *bus, burs* – (діал.) туман; *duman, sis* – туман, марево; *pus* – серпанок; *pusarık* – марево; *tabii sis* – туман;

б) опади, що випадають з атмосфери (*yağmur, baran* – дощ; *güzlek* – осінній дощ; *sazan* – (діал.) сильний дощ; *boran yağmuru* – злива; *çise* – мжичка; *çişkin* – мжичка; *sepken, serpinti* – мілкий дощ; *sağanak* – злива; *turnageçidi* – весняна гроза; *erpik* – (діал.) мокрий сніг; *cemet* – сніг; *kar* – сніг; *kuşbaşı kar* – лапаний сніг; *çivgin* – дощ із снігом; *sulu kar, sulu sepken* – мокрий сніг; *dolu* – град;

в) утворені на земній поверхні і розташованих на ній предметах (наземні гідрометеори) (*besim* – (діал.) легкий туман, іній; *gırâ, gırağ, kırak* – (діал.) іній, паморозь; *kırç* – сильний іній; *çiğ* – роса; *cambuz* – ожеледиця; *neve* – фірн, льодовиковий сніг);

г) підняті вітром із земної поверхні (*firtına* – буран, метелиця, хуртовина; *kar fırtınası* – сніжна буря, завірюха; *tipi* – завірюха, хурделиця.);

2. Літометеори – сукупність твердих (не водних) частинок, які піднімаються вітром із земної поверхні і переносяться на певну відстань або літають у повітрі (*kum fırtınası* – пісчана буря; *dağıl* – (діал.) буря, пил, що піднімається) (2 лексичні одиниці);

3. Електричні явища – світлові і звукові прояви атмосферної електрики (*berk, saika, şimşek, yıldırım* – блискавка; *sena* – спалах блискавки; *dallı (dolambaçlı) şimşek* – зигзагоподібна блискавка; *gök gürlemesi, gök gürültüsü – gürleyiş, rad, rat* – грім) (15 лексичних одиниць);

4. Оптичні явища, наслідки заломлення або дифракції сонячного або місячного світла в атмосфері (*alâimisema (dial.), alkım, eleğimsağma, gökküşağı, hacılar kuşağı, tiraje, yağmurkuşağı* – веселка; *serap* – міраж; *şeytanörümceği, gün çoğu* – марево (10 лексичних одиниць);

5. Рух повітряних мас. (*briz, esinti* – бриз, легкий вітерець; *esin* – ранковий вітер, бриз; *esis, külek* – (діал.) вітер; *harur* (заст.) – гарячий вітер; *badı hazan* – осінній вітер; *kabayel* – тур. південний вітер; *keşişleme* – південно-східний вітер; *lodos* – південний вітер; *poiraz* – північно-східний вітер; *rüzgar* – вітер; *aba* – ранковий вітер; *sazayan* – (діал.) холодний вітер; *yel* – вітер; *akça yel* – південно-східний вітер; *karayel* – північний вітер; *gelinehavası* – штіль на морі (62 лексичні одиниці).

Отже, у дослідженні здійснено спробу тематичної класифікації лексичних одиниць, що вербалізують макроконцепт АТМОСФЕРНІ ЯВИЩА в турецькій мові з огляду на сферу проходження явища, що дозволила виділити п'ять основних тематичних груп. Найчисленнішою з них є група «Гідрометеори», оскільки саме ці явища впливають на людину кожного дня (налічує 95 лексичних одиниць), яка, в свою чергу, поділяється на дрібніші підгрупи. Друга за кількістю лексем зі значенням атмосферних явищ група містить лексичні одиниці на позначення руху повітряних мас. Така велика кількість лексем на позначення атмосферних явищ зумовлюється, перш за все, поширеністю самих явищ у природі, а також їх важливістю у повсякденному житті людини.

ОСОБЛИВОСТІ ЛЕКСИЧНИХ НОВОУТВОРЕНЬ: ВІД МОВНИХ ЗМІН ДО НЕОЛОГІЗМІВ

Ткач Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Мовна система, реалізована в традиційних формах, далека від рівноваги. Однією з головних рушійних сил розвитку мови є суперечність між наявними мовними засобами і постійним зростанням номінативних і комунікативних потреб суспільства. Зміни в мові виявляються можливими завдяки закладеним в ній потенціям внутрішнього характеру, які виявляються під впливом зовнішнього соціального поштовху. Отже, мовні зміни відбуваються при взаємодії факторів зовнішнього та внутрішнього порядку.

До внутрішніх факторів слід віднести такі закони як: системність, мовна традиція, мовна аналогія, мовленнєва економія, аглютинація, вираження різних значень різними формами, обмеження складності мовних одиниць, абстрагування мовних елементів, протиріччя.

Закон системності спостерігається на різних мовних рівнях і проявляється в тому, що мовна система опиняється перед необхідністю розв'язання адаптаційних завдань за короткий часовий проміжок, у результаті чого в конфлікт вступають два важливі чинники, що забезпечують призначення конкретної мовної системи: необхідність пристосування всіх її параметрів до функціонування в умовах, які різко змінилися, з одного боку, і прагнення до самозбереження, – з іншого.

У самій системі мови закладено такі механізми саморегуляції, які фіксують параметри стану системи й на певному етапі відновлюють порушену рівновагу структурно і функціонально значущих елементів. Закон мовної традиції представляє собою переплетіння зовнішніх і внутрішніх стимулів, що стримують перетворення в мові. Закон традиції добре діє, як стримуючий початок, що протидіє випадковому, немотивованому вжитку і перешкоджає занадто поширеній дії інших законів. Дія закону мовної аналогії проявляється у внутрішньому подоланні мовних аномалій, що відбуваються в результаті уподібнення однієї форми мовного вираження іншій. Це є одним із основних факторів мовної еволюції, оскільки результатом виявляється уніфікація форм. Особливо піддається дії закону аналогії розмовна мова, в той час як літературна мова більш спирається на традицію. Одним з активних законів є мовленнєва економія. Прагнення до економічності мовного вираження спостерігається на різних рівнях мовної системи.

Н.Ф. Клименко робив наголос, що постійну суперечність між потребами спілкування людини та її прагнення звести до мінімуму свої розмовні та фізичні зусилля є рушійна сила мовних змін [2, с. 63]. Поведінка людини підпорядкована законові найменшого зусилля, відповідно до якого людина втрачає свої зусилля лише тією мірою, якою це необхідно для досягнення певної мети. Аглютинація стоїть поряд із законом економії в мові. Вона полягає в тому, що декілька слів спочатку відмінних, але часто вживаних всередині

речення в одній синтагмі, з'єднуються в неподільну одиницю. Закон вираження різних значень різними формами лягає у віддалений від омонімії. Згідно із законом обмеження складності мовних одиниць обсяг сприйняття довжини слова дорівнює оперативній пам'яті (7+2 склади). У мовах довжина слів, як правило, не перевищує 9 складів, а морфемна структура – 9 морфем [1, с. 26]. Закон абстрагування мовних елементів полягає в тому, що конкретні мовні одиниці стають абстрактними: на основі конкретних значень розвиваються абстрактні значення в лексиці. Все те, що відхиляється від моделей існуючих в мові, може бути названо інновацією.

Результатом зміни є інновація, а власне зміни являються розповсюдженням інновацій. Допущення інновації з боку слухача в якості моделі для подальших повідомлень можна назвати прийняттям, яке завжди відповідає необхідності вираження і може бути культурним, соціальним, естетичним і функціональним. В історії будь-якої інновації виявляють завжди два окремих моменти: 1) момент її виникнення в окремих людей; 2) момент її перетворення на факт мови, коли вона, зовні залишаючись незмінною, стає надбанням колективу. А.Є. Левицький пропонує п'ять стадій, які проходить інновація у суспільстві: 1) усвідомлення і ознайомлення з інновацією; 2) інтерес до інновації, прагнення її усвідомити; 3) позитивна чи негативна оцінка; 4) період випробування; 5) прийняття або неприйняття інновації [3, с. 42]. Новизна слова як перехідна якість розрізняється за ступенем новизни.

Неологізми розподіляють на лексичні, семантичні і стилістичні. Семантичні неологізми – лексичні одиниці, які отримали нове значення; стилістичні неологізми – лексичні одиниці, які зберегли своє значення і отримали новий стильовий вжиток або нове стилістичне забарвлення. Лексичні неологізми являють собою групу неологізмів, що постають новими в цілому. Класифікація лексичних неологізмів не може базуватися лише на одному критерії, а представляє собою багатовимірну систему. В.В. Лопатін наполягає на тому, що існують неологізми трьох порядків. Неологізми першого порядку містять слова незвичного звучання разом із незрозумілою морфологічною структурою. Якщо до складу нового слова окрім відомих морфем входить хоча б одна нова, воно вважається неологізмом другого порядку. Неологізми третього порядку складають слова складені з відомих морфем, але в нових комбінаціях, сюди відносять випадки набування словом нових значень [4, с. 57].

Інновація починає належати мові з моменту свого розповсюдження, тобто коли мовець починає приймати її в якості нового шаблонного виразу. В процесі мовних змін беруть участь всі мовці, активно чи пасивно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Винокур Г.О. Введение в изучение филологических наук / Григорий Осипович Винокур. – М.: Лабиринт, 2000. – 192 с.
2. Клименко Н.Ф. Як народжується слово / Ніна Федорівна Клименко – К.: Рад. шк., 1991. – 147 с.
3. Левицький А.Э. Синхрония, диахрония и история / Андрей Эдуардович Левицкий – М., 2001. – 153 с.

4. Лопатин В.В. Рождение слова: неологизмы и окказиональные словообразования / Владимир Владимирович Лопатин. – М., 1973. – 281 с.

ЛІНГВОКУЛЬТУРОЛОГІЧНІ КАТЕГОРІЇ У ДОСЛІДЖЕННІ ФСП “SPACE”

Ткаченко Н.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Лінгвокультурологічне дослідження ФСП “space” задіює категорії лінгвокультурологічного концепту, конотації, коду, суб’єкту, простору [2].

Лінгвокультурні репрезентації простору (ЛРП) засновані на понятті лінгвокультури у єдності форми, змісту та культурної конотації мовного знаку [1]. Засоби відтворення ЛРП являють собою територіальні еквіваленти та безеквівалентну лексику – терміни, професійні слова, фігури мовлення, жаргонізми, сленгізми та ін.

ФСП “space” вербалізує лінгвокультурологічний концепт SPACE, який можна визначити як складну ментальну структуру, систему знань, смислів, образів [4, с. 392; 3, с. 38], відтворених у національній свідомості у семантичних зв’язках мовних одиниць. Лінгвокультурологічний концепт SPACE містить складові концепти COSMOS, EARTH, WATER, HEAVEN, COUNTRY, TOWN, WAY, HOUSE. Кожний з цих концептів розміщує соціальну та національну складові. Національна складова концепту SPACE визначає життєвий простір, простір діяльності, національні стереотипи сприйняття – поведінкові, статусні, гендерні, ціннісні, емоційні, етичні, естетичні, ритуальні.

ФСП “space” визначене антропометричністю – переломленням уявлень людини про макросвіт через уявлення свого мікросвіту, її егоцентризму, який виявляється у соматичних, антропонімічних, предметних, дублюючих назвах простору. Формально-семантичні реконструкції застарілих ЛРП у нових контекстах виявляють антропометричну циклічність у динаміці ФСП “space”.

Лінгвокультурологічний код визначає належність ЛРП до різних функціональних стилів мови, які у ФСП “space” вербалізують ділові, масмедійні, наукові, художні функції. Отже, категорія лінгвокультурологічного коду урізноманітнює функціональні стилі більш дрібним структуруванням.

Національна британська лінгвокультурологічна особистість відтворена у єдності англійської, валійської, шотландської та ірландської мов, вербалізується, наприклад, у назвах фортець, курганів, інших топонімах та урбонімах і доповнюється сучасними східними та південними урбонімами. Американський поліетнічний суб’єкт поділяє синергетику англійської мови та екстралінгвістичні чинники її динаміки, які виявляються в осучасненні топонімів.

Лінгвокультурологічна комунікативна функція реалізується у соціокультурному просторовому дейксисі особовий займенник + прислівник місця: *you there*, національно маркованому дейксисі прислівник *here, there* + прийменник + топонім, у визначенні традицій, наприклад: *here in America* [6, р.

34]; авторському оказіоналізмі-метафорі *he / she* + топонім, наприклад, *she-Oki* [5, p. 138].

Лінгвокультурологічний простір ФСП “space” охоплює літературні усні й письмові авторські та фольклорні тексти британського й американського народу, які змальовують національний географічний простір та відтворюють його у стилістичних засобах. Лінгвокультурологічні асоціативні конотації діагностують двовекторну спрямованість топонім-авторський образ, утворюють художні образи-концепти, пов’язані з національними звичками, традиціями, смаками, кліматичними, географічними, життєвими умовами. Просторові міжмовні асоціації реалізовані, наприклад, запозиченнями: амер. з ісп. *patra*, амер. з рос. *step*; соматизмами, наприклад: брит. *head*; назвами предметів: брит. *seat* в оронімах-назвах гір. Авторською конотацією наділений оронім амер. *Diamondhead*, який, вірогідно, ліг в основу оповідання Ск.Фітцджеральда “*The Diamond as Big as the Ritz*” [6, p. 31–71].

Отже, ЛРП є засобами відтворення лінгвокультурологічних функцій. Антропометричність репрезентацій ФСП “space” зумовлена егоцентризмом і спричиняє їх антропоциклічність. Лінгвокультурологічні коди структурують функціональні стилі мови. Лінгвокультурологічний мегаконцепт SPACE є складною концептосферою, Динаміка лінгвокультурологічної особистості виявляється в осучасненні топонімів. Лінгвокультурологічний просторовий дейксис реалізує соціальні, національні, індивідуальні комунікативні функції. Асоціативні конотації утворюють художні образи-концепти; діагностують двовекторну спрямованість топонім-авторський образ.

До перспектив дослідження категорій лінгвокультурології можна віднести їх подальший розвиток у напрямках лінгвокультурології, соціолінгвістики, психолінгвістики, лінгвокогнітології з метою відтворення національних картин світу англомовних народів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробьев В.В. Лингвокультурология (теория и методы) / В.В. Воробьев. – М.: Изд-во РУДН, 1997. – 331 с.
2. Маслова В.А. Лингвокультурология / В. А. Маслова. – М.: АКАДЕМА, 2001. – 208 с.
3. Ніконова В.Г. Смысловая структура художнього концепту крізь призму фреймової семантики / В.Г. Ніконова // Науковий вісник кафедри ЮНЕСКО. – К.: КНЛУ, 2007 – Вип.. 14. – С. 38–44.
4. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Підручник / О. О. Селіванова. – Полтава : Довкілля, 2008. – 712 с.
5. Capote T. *The Grass Harp. Breakfast at Tiffany’s* / T. Capote. – М: Progress Publishers, 1974. – 156 p.
6. Fitzgerald F.S. *Selected Short Stories* / F.S. Fitzgerald . – М.: Progress Publishers, 1979. – 275 p.

ПРОСОДИЧНІ ЗАСОБИ РЕАЛІЗАЦІЇ МОВЛЕННЄВОГО ВПЛИВУ У СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ВІДЕОЛЕКЦІЇ: РЕЗУЛЬТАТИ АУДИТИВНОГО АНАЛІЗУ

Томахів М.В.

Центр наукових досліджень та викладання іноземних мов НАН України

Експериментально-фонетичне дослідження просодичної організації відеолекцій проводилося із метою перевірки гіпотези щодо ролі компонентів інтонації у здійсненні мовленнєвого впливу в англomовному науковому дискурсі на матеріалі електронних та відеолекцій – складових масових відкритих онлайн курсів. Гіпотеза полягає у припущенні про те, що використання просодичних засобів та їх варіацій викладачами відеолекцій є важливим компонентом здійснення мовленнєвого впливу – переконання адресатів в істинності інформації, сприяння розумінню матеріалу слухачами, підтримки рівня їхньої уваги та зацікавлення.

Експериментально-фонетичне дослідження просодичного оформлення відеолекції проводиться згідно методик, розроблених передовими українськими фонетистами [1], зокрема Валігурою О.Р., Калитою А.А., Стеріополо О.І., та випробуваних у низці сучасних дисертаційних досліджень, спрямованих на вивчення просодії публічного мовлення [Падалка, Зінченко, Рубчак]. Експеримент проходив поетапно шляхом проведення аудитивного та акустичного аналізу, застосування методу семантичного диференціалу та використання методів кількісної обробки даних.

Метою аудитивного аналізу фрагментів відеолекцій та електронних лекцій є оцінка характеру впливу просодичних параметрів цього типу лекцій на слухача. Аудитивний аналіз здійснювався у три етапи трьома групами аудиторів.

На першому етапі аудитори-інформанти, носії літературної англійської мови, які мають філологічну підготовку і практику аудіювання усних текстів, прослуховували весь мовний матеріал для визначення: 1) природності звучання та відповідності інтонації досліджуваних висловлень нормі британського варіанту англійської мови; 2) функціонального різновиду відеолекції; 3) прагматичної спрямованості висловлення; 4) рівня емоційно-прагматичного потенціалу мовця. Як результат, із загального обсягу матеріалу було обрано 8 фрагментів відеолекцій – електронної лекції-презентації, електронної мультимодальної лекції, відеолекції-інтерв'ю та електронної-лекції інструкції, тривалістю 2 хвилини кожен. Для розв'язання практичного завдання нашого дослідження, дикторами повторно був здійснений запис цих фрагментів для отримання однакових за змістом, проте різних за просодичною організацією текстів.

На другому етапі експерименту залучалася група з 120 осіб (30 осіб прослуховували кожен із різновидів відеолекції) – наївних носіїв англійської мови, і тих, хто володіє англійською як другою мовою на рівні вищому B2

згідно Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти, віком від 18 до 60 років, що відрізнялися за соціальним статусом та місцем проживання, та не мали досвіду аудіювання. Учасники оцінювали оригінальні аудіозаписи відеолекцій, та відеолекцій, начитаних дикторами, з метою визначення особистого враження від кожного тексту. Під час цього етапу аудитивного аналізу учасникам пропонувалося обрати один із пари текстів, який, на їх погляд, був оптимальнішим для сприйняття та обрати ті просодичні параметри, які допомагали у засвоєнні матеріалу. Експеримент проводився за допомогою методу семантичного диференціалу, який передбачає оцінку текстів за парами обраних критеріїв (наприклад, природній-неприродній) за семибальною шкалою (-3, -2, -1, 0, +1, +2, +3). 69,2% респондентів відзначили, що перший фрагмент, тобто оригінальний запис відеолекції, був сприятливішим для сприйняття, та відзначили, що саме такі параметри як помірний темп, короткі та довгі паузи, змішаний ритм, помірна гучність, логічний наголос та середній рівень емоційності полегшували розуміння та запам'ятовування інформації.

Третій етап аудитивного аналізу полягав у фаховій оцінці досвідчених фонетистів із досвідом аудіювання текстів з метою встановлення особливостей просодичного оформлення висловлювань у відеолекції, підтвердження результатів другого етапу адитивного аналізу, а також визначення фрагментів для подальшого акустичного аналізу. Результати аудитивного аналізу показали, що найоптимальнішими інваріантними інтонаційними параметрами, характерними для усіх типів відеолекції є наступні: середня тривалість синтагм; логічний фразовий наголос, що поєднується із підвищенням чи зниженням гучності на відрізках висловлень відеолекції, які несуть інформаційне та смислове навантаження; конфігурація мелодійного контуру для якої характерна ступінчаста спадна та ковзна шкали, що увінчуються і складними, і простими спадними чи висхідними тонами; довгі паузи перед та після повідомлення нової інформації, на межі синтагм та висловлень; помірна гучність із підвищенням та зниженням; середній висотно-тональний рівень; змішаний або складний ритм; помірний темп. Зіставляючи результати другого та третього етапів адитивного аналізу, вищеперераховані просодичні параметри є найоптимальнішими для здійснення мовленнєвого впливу.

Враховуючи той факт, що результати аудитивного аналізу носять об'єктивний характер, аудитори-фонетисти визначили фрагменти для подальшого акустичного аналізу на основі вищезазначених показників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методы экспериментально-фонетического исследования звучащей речи : [учеб. пособие по теоретической фонетике иностранных языков] / [М.П. Дворжецкая, Е.И. Стериополо, О.Р. Валигура и др.]. – К.: Киев. гос. пед. ин-т иностр. языков, 1991. – 76 с.
2. Падалка О.В. Просодика комунікативного членування промов сучасних політичних діячів Німеччини (експериментально-фонетичне дослідження):

СТРИМАНИЙ СТИЛЬ А. ЕРНО ЯК МІНІМАЛІЗМ ЛІНГВОСТИЛІСТИЧНИХ ОБРАЗОВІРНИХ ЕЛЕМЕНТІВ

Тучкова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Різномасштабний розвиток гендерних досліджень розташував цей компонент поряд з іншими соціальними детермінантами такими як вік, освіта, соціальний статус тощо. Співвідношення чоловічих і жіночих рис в кожній людині, не залежно від її біологічної статі, різниться та є суцільно індивідуальне. Однак цю індивідуальність обумовлюють соціальні процеси, які і визначають певну тенденцію в суспільстві. Відтак, гендер є соціально-індивідуальною призмою, через яку людина сприймає, декодує, інтерпретує і реагує на певну інформацію. На дотекстовому етапі така призма впливає на вибір сюжету, проблематики, на визначення головної концепції їх представлення. Гендерний чинник обумовлює вибір композиційно-нарративних і стилістико-прагматичних засобів на основному етапі текстотворення. На останньому, тобто на етапі інтерпретації, гендер – це та призма, яка забезпечує множинність декодування текстової реальності та індивідуальність реакції на неї. Дифузія гендерних ознак, які раніше позиціонувались як жіночі, у поведінку, в тому числі і мовну, чоловіків набирає обертів. Цей процес є повністю зворотній, тож логічно, що і жінки набувають дедалі більше чоловічих гендерних ознак. Сучасні гендерні зміни простежуються відносно встановлених наукою гендерних стереотипів, досліджуваних від початку 70-х років ХХ століття. Так, наприклад, стереотип про розлогі синтаксичні конструкції, які притаманні виключно автору жінці, втрачає актуальність з появою текстоїдних речень у авторів чоловіків (М. Houellebecq). Це ж стосується і текстотвірної практики авторів жінок, які окреслили шлях до певної мінімізації стилістичних засобів. Прикладом слугує стиль А. Ерно, який вона сама називає “l’écriture plate”. Мініمالізм породжує нейтральне викладення подій самим автором, а, отже, і емоції виявляються не такими яскравими та очевидними. “Стриманий стиль” “l’écriture plate” постає зрозумілим у ракурсі постмодернізму другої половини ХХ століття. Хоча зауважимо, що поодинокі, нерозлогі метафори та порівняння присутні в автобіографічному романі: *Maintenant, elle est grisée, incohérente et muette, comme un film sur une chaîne de télévision crypté regardé sans décodeur* [2, с. 18]. Автор окреслює сцену нападу у своїй пам’яті, її неясність через сірий колір (*elle est grisée*), незв’язність (*incohérente*), беззвучність (*muette*). Обрані прикметники таким чином є суголосними з образом закодованого телевізійного каналу – *comme un film sur une chaîne de télévision crypté regardé sans décodeur* – аби читач міг предметно уявити тенденцію спогадів автора-жінки. У такий спосіб,

подібні порівняння, хоча і мають усі ознаки тропа, постають занадто матеріалістичними.

Лексичний рівень “стриманого стилю” сповнений повсякденною, зрозумілою для кожного читача лексикою. Цей стиль характеризується поступовим веденням оповіді, що окреслює маскулінний маркер образу автора. Поступовість передається такими маркерами, як *d'unseulcoup, ensuite, après, jemerapelle, c'était, plustard, avant decommencer* і т.п., а також почерговою зміною дійових осіб: *elle, il, je*.

Автор-жінка дотримується позиції показу оповіді, персонажа, його образу, а не надавання характеристик, описів тощо. Так, завдяки повтору автор-жінка передає свій психологічний стан: *Monpèrequim'adoraitavait voulusupprimermamèrequim'adoraitaussi* [2, с. 19]. Уживаючи мінімум слів, автор-жінка відобразила дійсний стан дитини, яка має упорядкувати своє ставлення до сцени нападу, в якій батько хоче вбити матір. Повний лексичний і синтаксичний повтор *quim'adorait – quim'adoraitaussi* виокремлює актантів *monpère, mère*. Така синтаксична конструкція справляє ефект психологічної розгубленості дитини. Ключовим є прислівник *aussi*, що урівнює батька і мати. Так само автор не називає емоцій, які вона відчувала ще дівчинкою, а віддає це на роздуми читача. Водночас жіночність виявляється в чисельності епітетів, що зростає вразі в описі фотокарток. На початку автор окреслює дату – *Decetteannée-là, ilmerestedeuxphotos* [2, с. 22] і привід для фотокартки – *L'unemereprésente encommuniante*. Далі надається зовнішній вигляд фото рамки – *C'est une “photographie d'art”, en noir et blanc, insérée et collée dans un livret en papier cartonné, incrusté de vulutes, recouverte d'une feuille à demi transparente*. Свою думку (*C'estune “photographied'art”*) автор підкріплює деталями кольору (*ennoiret blanc*), матеріалу (*en papier cartonné, incrusté de vulutes, recouverte d'une feuille à demi transparente*). Аби створити ефект розгляду фотокартки з читачем автор-жінка уживає *Onvoit*. Детальність у письмі автора-жінки проявляється в наявності епітетів. Опис вибудовується поступово так, ніби автор тримає світлинку в руках і розглядає її разом із читачем. Така ж детальність форм, кольорів, позиції, вигляду присутня і в описі другої фотокартки, що яскраво виокремлюється на фоні “стриманого стилю”.

Таким чином, розвиток гендерних досліджень вийшов за межі вивчення певних ознак як жіночих чи як чоловічих. Вплив глобалізації на людину як процесу багатоаспектного [1], серед векторів якого присутній і соціальний, обумовив інтегровану концентрацію гендерних ознак в людині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальчинський А. Глобальна перспектива – не багатополарний, а аполярний світ / Анатолій Гальчинський. – Дзеркало тижня. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <http://gazeta.dt.ua>
2. Ernaux A. La Honte / Annie Ernaux. – P.: Gallimard, 1997. – 142 p.

ОСОБЛИВОСТІ ІДИОМ КИТАЙСЬКОГО ПОХОДЖЕННЯ ХАНДЖА СОНО (한자성어), КОСА СОНО (고사성어), САДЖА СОНО (사자성어) В КОРЕЙСЬКІЙ МОВІ

Урядова В. Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Предметом дослідження виступають переважно чотирьох складові ідіоми китайського походження, що міцно закріпились у корейській мові і широко використовуються у повсякденному житті. У нашій статті ми також звернемось до трьох і навіть двох компонентних ідіом, а також до п'яти і більше компонентних одиниць. Розглянемо характер, структуру і семантику коса соно (고사성어), саджа соно (사자성어) та ханджа соно (한자성어), адже у багатьох випадках фразеологічна одиниця в силу своїх особливостей може належати відразу до усіх трьох категорій, проте також є такі випадки, коли вона може відноситись лише до однієї з трьох вищезгаданих категорій.

За кожним фразеологізмом китайського походження стоїть певна невелика історія – іноді у формі розповіді, іноді у формі притчі, байки або повчання. При цьому самі фразеологічні одиниці, залишаючись, по-суті, фразеологічними єдностями, в свою чергу розпадаються на ієрогліфічно виражені афоризми, цитати з висловлювань знаменитих людей, крилаті вирази, які в процесі багатовікового використання набули статусу прислів'їв, тобто їх значення, здебільшого виражається пропозицією, яке слідує логічному змісту є судженнями.

Оскільки ханджа соно (한자성어), коса соно (고사성어) та саджа соно (사자성어) є фразеологізмами, їх значення зазвичай не може бути виведено з суми значень складових його елементів і вимагає звернення до спеціальних тлумачних словників, в яких, як правило, не тільки вказується пряме і переносне значення того чи іншого фразеологізму, але й джерело його походження, а іноді і сам текст, що став “прабатьком” конкретного ханджа соно (한자성어), коса соно (고사성어) або саджа соно (사자성어).

У сучасній корейській мові основною сферою вживання ханджа соно (한자성어), коса соно (고사성어) та саджа соно (사자성어) як свого роду “елітної” фразеології є, в основному, публіцистика і художня література, хоча деякі особливо популярні вище згадані фразеологічні одиниці вживаються і в повсякденній розмовній мові, і в рекламі, і в телепрограмах.

З точки зору походження ханджа соно (한자성어), коса соно (고사성어) та саджа соно (사자성어) є фразеологічними одиницями, запозиченими з давньої класичної китайської мови веньянь. У цій мові вони представляли собою словосполучення чи речення, тому внутрішні зв'язки між їх елементами відповідають правилам китайської граматики. Однак, пройшовши процес

спрощення, в сучасній корейській мові ханджа соно (한자성어), коса соно (고사성어) та саджа соно (사자성어) стали являти собою ханмунні кореневі комплекси, які, подібно до інших ханмунних іменних основ, мають здатність приєднувати корейські граматичні форми та переходити в розряд інших частин мови. При цьому, як правило, одна і та ж фразеологічна одиниця китайського походження може виступати та нести функції різних частин мови, хоча більшість таких одиниць є іменниками.

Фразеологізми, що мають китайське походження називаються ханджа соно (한자성어), коса соно (고사성어), саджа соно (사자성어). Дуже часто самі носії мови використовують усі три слова, як синоніми, вважаючи, що усе це – одне і те ж. Насправді, різниця між вищеназваними поняттями існує, хоча і невелика. Границя дуже нечітка, тому іноді буває важко зрозуміти, до якої саме варто відносити дану одиницю.

Якщо розглянути кожну категорію більш детально, стане відомо, що коса соно (고사성어) – можуть складатися не тільки з чотирьох слів, але можуть мати у своєму складі і 5, і навіть іноді 6 слів. Цікаво, що в оригіналі – в китайській мові фразеологічна одиниця також складається з такої ж кількості ієрогліфів. Хоча, як правило, коса соно (고사성어) складається з чотирьох слів, існують все-таки і винятки у вигляді п'яти- та шести-складових, а також двох та трьох-складових.

ЛІТЕРАТУРА

1. Войцехович И. В. Практическая фразеология современного китайского языка / И. В. Войцехович. – М. : АСТ : Восток – Запад, 2007. – 509 с.
2. Корнилов О. А. Жемчужины китайской фразеологии / О. А. Корнилов. – М. : ЧеРо, 2005. – 335 с.
3. Скрипник Л.Г. Фразеологія української мови. Київ: Наук. думка, 1973. – 165 с.
4. Фразеологія сучасної української мови : навч. посіб. / В. Д. Ужченко, Д. В. Ужченко. — К. : Знання, 2007. – 494 с.
5. Чой Юн Хи Фразеологический образ в коннотативном аспекте (на примере соматических фразеологизмов русского и корейского языков) // Язык, сознание, коммуникация М.: Филология, 2001.- вып. 17. – 81 с.
6. 강신항. 고사성어 중국사 이야기』, 서울, 집현전. 1985. – 26 쪽.
7. KG북플러스. [앞서가는] 사자성어, 고양, KG 북플러스. 2005. – 13 쪽.
8. 강용규. 고사성어로 배우는 중국사, 학민사(1998). – 79 쪽.
9. 관승호. 한자속어 고사성어 면언 명구, 서울, 京文社 (1993). – 93쪽.
10. 권익. 한·중 한자성어의 비교연구, 경기대학교 대학원(1996). – 47쪽.

ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОЦЕСУ ГРАМАТИКАЛІЗАЦІЇ

Фахурдінова М.А.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасній лінгвістиці проблеми граматикизації активно дискутуються на матеріалі різних мов та в працях багатьох вчених, таких як – Т. Гивон, К. Леман, Б. Хайне, П. Хоппер, Е. Трауготт, Дж. Байбі, Е. Даль, М. Хаспельмат та інші. Ці питання привертають все більше уваги також вітчизняних та російських лінгвістів. Слід зазначити, що основні положення граматикизації обговорювали ще в 1950-60 роках радянські вчені В.М. Жирмунський, В. М. Ярцева, М.М. Гухман, Н.А. Баскаков, Е.В. Реферовська та інші. Висновки їх дискусій, хоча і не стали єдиним вченням, відображають загальні максими граматикизації: градуальність та ступінчастість процесу еволюції повнозначного слова та втрати ним свого лексичного значення (семантичної ваги), своєї автономності, та перетворення на граматичну форму (аналітичну або синтетичну).

Особливий інтерес сучасних лінгвістів до проблем граматикизації ставить її у фокус новітніх наукових розвідок. Досліджуються та дискутуються як загальні, так і окремі питання теорії граматикизації в історичному зрізі та в синхронії.

Дослідження процесу граматикизації ведеться в діахронічній та синхронічній площинах. При цьому історична перспектива “вивчає мовний матеріал для розвитку граматичних форм і типові шляхи розвитку, які призводять до цих форм. З цієї перспективи під граматикизацією, як правило, розуміють серію мовних змін, проходячи через які в ході певних вживань в мові лексема стає грамею, або грамема підсилює свої граматичні властивості. Друга перспектива є синхронною і розглядає граматикизацію в першу чергу як дискурсно-прагматичне явище, яке підлягає вивченню з точки зору типових вживань форми в мові” [7, с. 2].

Ці два аспекти граматикизації – діахронний і синхронний – можна охарактеризувати як *процес* і *результат*, один є наслідком іншого і обидва взаємопов'язані і взаємозалежні. У діахронічній вертикалі відбувається розвиток лексичної одиниці в граматичну або посилення граматичності мовного знаку, крім того історичний процес відображає розвиток всієї граматичної системи. У синхронній площині мовний знак може існувати як у формі лексеми, так і у формі грамеми, тобто відбувається паралельне існування однієї і тієї ж одиниці в старому, лексичному вживанні поряд з новим вживанням в граматичній функції [6, с. 29]. Наприклад, дієслівна лексема *tun* функціонує в сучасній німецькій мові як повнозначне дієслово (1) і як допоміжне дієслово у складі аналітичної перифрастичної конструкції *tun*+інфінітив (2):

- (1) *So etwas **tut** er nicht.*
- (2) *Lügen **tu** ich nie!*

Крім того різні граматикалізовані одиниці мають в синхронному зрізі різну ступінь граматикалізованості, різну віддаленість від вихідної точки – джерела граматикалізації.

Джерелом граматикалізації може бути не будь-який знак, а обмежений круг лексем, прототипічна семантика яких слугує для виконання даної функції. До таких лексем відносяться “слова, які мають самі по собі ширше (загальне) значення: дієслова “широкої семантики”” [2, с. 88]. До таких можна віднести “дієслова існування і становлення, руху і спокою, володіння, модальні дієслова, займенники особисті, вказівні і невизначені, прийменники з широким локальним значенням” [1, с. 4], тобто кількість лексем-“донорів” для граматикалізації обмежена. Широкозначні слова (або еврисеманти від давньогрецького *εὐρεία*, *εὐρύς* - широкий) мають найбільш узагальнене значення, яке існує в мові та актуалізується в контексті.

На думку В.К. Колобаєва “в основі значення слова широкої семантики лежить максимально узагальнена і абстрагована ознака, на підставі якої дане слово виявляється семантично сумісним з усіма предметами або явищами, що володіють цією ознакою” [3, с. 12]. АІ. С. Лотова взагалі розглядає широкозначне слово як “порожній”, “чисто структурний” компонент синтаксичної конструкції [4, с. 3]. Широкозначним лексемам властива висока частотність вжитку, результатом якої є генералізація семантики і десемантизація. Широкозначне слово виступає гіперонімом по відношенню до інших лексичних одиниць (гіпонімам), які знаходяться на периферії лексико-семантичного поля. Еврисемант конкретизує або втрачає своє вихідне значення, поєднуючись з семантично повнозначною лексемою. Тому Дж. Байбі та її співавтори стверджують, що “саме конструкція цілком, а не просто лексичне значення основи є попередником і, отже, джерелом граматичного значення” [5, с. 11]. Внаслідок граматикалізації словосполуки відбувається зрушення семантичного значення у бік єдиної цілісної семантики, а також єдиної синтаксичної функції словосполуки.

Таким чином, досліджуючи джерела граматикалізації, потрібно враховувати морфологічні і синтаксичні особливості всієї конструкції, вершина якої – певна лексична одиниця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жирмунский В.М. Аналитические конструкции / В.М. Жирмунский // Аналитические конструкции в языках различных типов. – Л.: Наука, 1963. – С. 3 – 4.
2. Жирмунский В.М. Об аналитических конструкциях / В.М. Жирмунский // Общее и германское языкознание. – Л.: Наука, 1976. – С. 82–125.
3. Колобаев В.К. О некоторых смежных явлениях в области лексики (К вопросу о соотношении полисемии и широкозначности слова) / В.К. Колобаев // Иностранные языки в школе. – 1983. – №1. – С.11–13.
4. Лотова И.С. Синтаксические структуры с десемантизированным существительным *thing* в современном английском языке (К проблеме

заместительной функции существительных): автореф. дис... канд. филол. Наук / И.С. Лотова. – М., 1973. – 22с.

5. Bybee J. L.; Perkins R.; Pagliuca W. The evolution of grammar: Tense, aspect and modality in the languages of the world / J.L. Bybee, R. Perkins, W. Pagliuca. – Chicago: University of Chicago Press, 1994.

6. Hopper P. J. Grammaticalization / P.J. Hopper, E.C. Traugott. – Cambridge: Cambridge University Press, 1993. [2nd ed.: 2003]. – 276 p.

МОДАЛЬНІ ІНФІНІТИВНІ КОНСТРУКЦІЇ У СУЧАСНІЙ НІМЕЦЬКІЙ ФАХОВІЙ МОВІ

Фенчук О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасній німецькій мові на позначення модальності функціонують аналітичні інфінітивні конструкції, які утворюються від модальних, напівмодальних та допоміжних дієслів [1, с. 130]. Розвиток інфінітивних конструкцій на позначення модальності здійснюється за участю модальних і напівмодальних дієслів, а також завдяки використанню конструкцій *sein / haben + zu + Infinitiv*.

По-перше, варто зазначити, що така граматична категорія як модальність досить часто проявляється у фаховій мові, оскільки допомагає істотно регулювати організацію діяльності та поведінки соціальних суб'єктів. Модальність, як об'єктивна, так і суб'єктивна, виражається рядом граматичних та лексичних засобів: спеціальними формами способів дієслова, модальними словами, модальними дієсловами, інтонаційними засобами. У німецьких фахових текстах сфери інформаційних технологій релевантне місце серед них займають модальні дієслова *können, müssen, sollen*. Найбільш частотними серед них є модальні дієслова в складі складного дієслівного присудка в пасивному стані, що дозволяє унаочнювати можливість або необхідність перебігу процесів технічної галузі, формулювати рекомендації чи вимоги щодо виконання певних дій тощо. Відомо, що модальні дієслова в *Infinitiv Passiv* виражають різне модальне значення. Дієслово *können* виражає фізичну можливість:

- 1) *Die Hardware eines Computers kann nur mit einer Software genutzt werden.*
- 2) *Die entsprechende Linux-Distribution kann gefahrlos auf einem Computer getestet werden.*

Дієслово *sollen* виражає зобов'язання наказ або доручення в результаті розпорядження іншої особи:

- 1) *Diese Geräte sollten mindestens einmal wöchentlich bedient werden.*
- 2) *Vor dem Starten neuer Programme sollten diese Programme mit einem aktuellen Virens scanner auf Viren untersucht werden.*

Дієслово *müssen* виражає необхідність, обов'язковість:

- 1) *Ein Programm muss vom Compiler oder Interpreter übersetzt werden.*
- 2) *Die Daten müssen in den Speicher eingelesen werden.*

На нашу думку, серед конструкцій із значенням модальності у фахових текстах сфери інформаційних технологій потрібно виокремити *sein + zu + Infinitiv*, яка має значення необхідності або можливості. У більшості випадків значення можливості ця конструкція отримує при наявності прислівників *leicht, einfach, bequem* тощо:

1) *Dieses Modem ist leicht zu reparieren.*

2) *Das Virensuchungsprogramm ist einfach zu installieren.*

Конструкція *lassen + sich + Infinitiv* виражає можливість здійснення дії:

1) *Microsoft Visual C++ 2015 lässt sich installieren.*

2) *Monitore lassen sich durch verschiedene Kriterien unterscheiden.*

На думку Каушанської Л.В., “модальні категорії (“необхідність”, “можливість”) можуть мати як знак “плюс”, так і знак “мінус”, наприклад, існує необхідність зробити що-небудь і необхідність чогось не робити. Вираження заперечення може відбуватися таким чином:

1) додаванням частки *nicht* до лексеми, яка вживається у ствердному значенні;

2) за допомогою обмежень типу *nur, kaum*;

3) вживанням іншої лексеми як заперечного варіанта до лексеми, яка вживається у ствердному значенні [2, с. 231].

Аналіз корпусу досліджуваних модальних інфінітивних конструкцій у фахових текстах сфери інформаційних технологій дозволяє стверджувати, що 55% усіх вживаних модальних конструкцій представляють собою модальні дієслова. 35% усіх модальних дієслів, що виявлені під час даного дослідження, представлені дієсловом *können*, яке найчастіше виражає (не)здатність і (не)можливість виконання тієї чи іншої дії. По 10% займають дієслова *müssen*, яке використовується вдорученнях та попередженнях *sollen*, що виражає зобов’язання або наказ. Обидва дієслова виражають необхідність, зобов’язання, але граматисти по-різному її розуміють, оскільки вона може мати різний ступінь вираження. Проблема семантики і функціонування модальних дієслів у германських мовах належить до найбільш розроблених, але проблема синтаксичної ролі інфінітива у реченні, в різних синтаксичних структурах була і залишається у центрі уваги мовознавців ХХ – ХХІ століття. Перспектива подальших розвідок полягає у висвітленні структурних ознак інфінітива у технічних текстах сфери інформаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амеліна С.М. Інфінітивні конструкції як засіб вираження логічної модальності / С.М. Амеліна // Автореф., канд. дис. – Одеса, 1994. – 15 с.
2. Гаврилів Т.І. Граматикалізація конструкцій з модальними дієсловами *sollen* і *wollen* у сучасній німецькій мові: Дис. канд. філол. наук: 10.02.04 / Львів. держ. ун-т ім. І. Франка / Т.І. Гаврилів – Львів, 1997. – 197 с.
3. Долгополова Л.А. Становлення і розвиток інфінітива у німецькій мові (VIII – XX ст.): Дис. докт. філол. наук: 10.02.04 / КНЛУ. – Київ, 2010. – 432 с.
3. Каушанська Л.В. Способи вираження і засоби перекладу пасивної можливості в німецькій науково-технічній літературі українською мовою / Л.В.

Каушанська // Гуманітарна освіта у технічних вищих навчальних закладах. – 2012. – Вип. 25 – С. 231 – 239 .

4. Міщенко А.Л. Лінгвістика фахових мов та сучасна модель науково-технічного перекладу: монографія / Міщенко А.Л. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 448 с.

5. Панкин А.В. Немецко-русский словарь по видео- и аудиотехнике, программированию, электронике и персональным компьютерам / Панкин А.В. – Москва: “Русский язык”, 2006. – 604 с.

6. Helbig, G., Buscha J. Deutsche Grammatik. Berlin, München, Zürich, New-Jork, 2004. – S. 654.

МОВНА САМОІДЕНТИЧНІСТЬ В ІНТЕРНЕТ-ПРОСТОРИ

Філатова Н.С.

Науково-дослідний інститут українознавства

На сьогодні феномен Інтернету є об'єктом уваги дослідників майже усіх галузей соціально-гуманітарних наук. У ХХІ столітті дослідники все частіше говорять про Інтернет як про простір соціальних комунікацій і спеціальний соціально-комунікативний інститут, який поступово формується. Про Інтернет можна говорити як про еволюцію технологічного утворення, яке набуло рис соціального простору завдяки взаємодії та комунікації.

Комунікація та засоби її здійснення відіграють у мережі Інтернет провідну роль. Інформаційне суспільство, яке нині формується, характеризують не стільки потужніші можливості нагромадження і переробки інформації, скільки нові форми комунікації [6]. Роль спілкування, що набирає все більшого значення, призводить до того, що сама особистість людини в інтернет-просторі редукується до набору вербальних повідомлень.

Поняття “**ідентичність**” (від лат. *identicus* – тотожність) – це багатозначний життєвий і загальнонауковий термін, що виражає ідею постійності, тотожності, спадкоємності індивіда і його самосвідомості.

Соціальна ідентичність – властивість індивіда залишатися самим собою в соціальних ситуаціях, що змінюються, і є результатом усвідомлення індивідом самого себе як людська особа, що відрізняється від інших [2].

Самоідентичність – це соціальний феномен, котрий формується та розвивається через формат самовизначення стосовно базових відносин Я із соціальним довкіллям. Вона наділена мотиваційною силою і формовиявляється у потребах, цілях і цінностях, які визначають сенс життя та задають загальне спонукальне спрямування поведінки особистості. Самоідентичність дає змогу людині орієнтуватися у сфері міжособистісних взаємовідносин, вибудовувати адекватну систему саморегуляції, відділяти себе від інших та ідентифікувати себе у певному етнонаціональному соціумі [7].

Самоідентичність особистості відбувається в межах певної культурно-мовної традиції, що склалася в певному соціумі й одночасно виходить за рамки

цього соціуму в глобальний соціокультурний простір завдяки мові, втіленій в інформації, що репрезентує та ретранслює безліч цінностей, норм, рольових і поведінкових настанов, які значною мірою впливають на цей процес.

При дослідженні мови як засобу соціокультурної самоідентичності особистості необхідно розрізнати мову як об'єктивно існуючу систему мовних знаків і правил їхнього використання, яка є джерелом цінностей, норм, правил, рольових настанов, пріоритетних смаків і уподобань, які в свою чергу виступають об'єктом соціокультурної самоідентичності окремого індивіда та мовлення як процес активного свідомого використання мовної системи індивідом при декларуванні цінностей, норм, пріоритетних смаків, котрі він ідентифікує як свої (чи як процес свідомого дистанціювання від неприйнятних для індивіда цінностей, норм, пріоритетів тощо) та при отриманні підтвердження декларованих індивідом цінностей шляхом реальної чи віртуальної комунікації.

Мовна самоідентичність є однією з форм творчості людини, за допомогою якої здійснюється самопізнання, самостановлення, реалізація свого неповторного “Я”, пошук свого соціального призначення, що дозволяє отримувати переваги в конкурентній боротьбі з іншими соціальними суб'єктами, які діють в соціокультурному просторі [5, с. 57].

Щодо суб'єктів мовної самоідентичності, то серед вчених існує два погляди на проблему: перший – мовна самоідентичність особи відчуває на собі істотний вплив етносу (нації), тому право на рідну мову належить до прав людини, яке може бути реалізоване виключно в соціальній спільності; другий – належність громадян до тієї чи іншої групи визначається ними самими шляхом їх мовно-культурної самоідентичності, незалежно від етнічного походження [4]. Перший аспект рідної мови – аспект об'єктивного виявлення мови; другий – суб'єктивно-ціннісний, що відображає ставлення особи до мов, передає мовну самовизначеність особистості.

Ядром мовного закону людства є закон мовної спільноти, що сформульований Вайсгербером: мова існує лише в колективі людей, для якого вона рідна. Рідною для кожної людини є мова її мовної спільноти. Ні в кого немає особисто своєї мови, ніхто не здатний існувати без рідної мови. Для правильного розуміння ролі мови в людському житті потрібне, отже, точне знання суті і можливостей рідної мови в житті мовної спільноти [1, с. 80].

Інтернет являє собою особливе комунікативне середовище, де особливе місце належить письмовому мовленню. Вербальне спілкування, виражене засобами електронних текстів, є системоутворюючою ознакою Інтернету як соціальної реальності. При цьому роль мови як одного з базових “інструментів” формування мовної самоідентичності в Інтернеті зростає подвійно. У багатьох наукових працях наголошується на прямому зв'язку між інтернет-комунікацією та самоідентичними мовними процесами [3, с. 8].

Часто в мережі Інтернету можна натрапити на сайти, форуми, блоги з такими назвами: “Якою мовою я говорю?”, “Ще трохи слів: мови і я”, “Що я можу зробити для рідної мови?” тощо, де комуніканти намагаються пояснити з

якою мовою вони себе ідентифікують або висловлюються з приводу місця української мови у житті суспільства.

На основі проведеного аналізу, найважливішими філософсько-соціальними засадами у визначенні мовної самоідентичності серед користувачів Інтернету є: 1) невизначення мовної самоідентичності, у зв'язку з сімейними та соціальними факторами; 2) російсько-мовна самоідентичність, незважаючи на національну самовизначеність; 3) українська мовно-культурна самоідентичність, незалежно від етнічного походження; 4) державний характер мовної самоідентичності; 5) активне використання рідної (української) мови; 6) двомовний аспект мовної самоідентичності; 7) неприйнятне для суспільства розуміння мови; 8) національний характер мовної самоідентичності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вайсгербер Й.Л. Родной язык и формирование духа / Й.Л. Вайсгербер / Перев. с нем., вст. ст. и коммент. О. А.Радченко. Изд. 2-е, испр. и доп. – М., 2004. – С. 80.
2. Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uk.wikipedia.org/wiki>
3. Горошко Е. И. Виртуальная идентичность: гендерный анализ // Вісник Одеського національного університету. Сер. “Соціологія і політичні науки”. – Одеса, 2007. – Т. 12. Вип. 6. – С. 96 – 107.
4. Іванов І.Ю. Формування української політичної нації в сучасних умовах: проблеми і перспективи: Автореф. дис... канд. політ. наук: 23.00.05 / І. Ю. Іванов / НАН України. Ін-т політ. і етнонац. дослідж. – К., 2005. – 20 с.
5. Кургузов А.О. Мова: сутність, підходи, функції / А.О. Кургузов // Нова парадигма. Альманах наукових праць. – Випуск 20. – Запоріжжя: ЗДУ, 2001. – С. 57.
6. Мальковская И.А. Знак коммуникации. Дискурсивные матрицы / И.А. Мальковская. – М.: КомКнига, 2005. – 240 с.
7. Москаль Ю. Ідентифікація й ідентичність у суспільному форматі теоретичного аналізу / Ю. Москаль. – [Електронний ресурс]: Режим доступу: // http://www.library.tane.edu.ua/images/nauk_vydannya/VhraCJ.pdf
8. Остапенко И.А. Гендерная идентичность и самопрезентация в Интернет-коммуникации (социально-философский анализ) / И.А. Остапенко. – Дис. ... канд. философ. наук. – Ростов-на Дону, 2004. – 196 с.

САМООРГАНІЗАЦІЯ СИНТАКСИЧНОЇ СИСТЕМИ ФРАНЦУЗЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ

Філоненко Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Численні пошуки вирішення питання самоорганізації мови підтверджують правомірність цього наукового погляду. Теза одного з фундаторів загальної теорії систем Л. Берталанфі свідчить на користь самоорганізаційних

властивостей мови і тексту. Концепція самоорганізації тексту за рахунок внутрішньої динаміки його системи, інакше кажучи, ідея про те, що текст сам себе створює, тобто про його самопрограмування, про його синергетичну природу дозволяє інтерпретувати синтаксис тексту як складну самоорганізовану систему відкритого типу, адже відкритість систем мови та тексту забезпечена зв'язками і взаємообміном із середовищем [2], тобто з ментальними просторами читача й автора тексту як користувачів мови в межах їхньої розумової діяльності.

Критика гіпотези про самоорганізацію мови та тексту базується на думці про те, що у мові, а тим більше у тексті, у якого є конкретний автор, нічого самесобою організовуватись не може, однак таке спрощене розуміння терміну "самоорганізація" примітивізує і певним чином дискредитує це складне явище. Переконавання про самоорганізацію тексту виникає через визнання мови та тексту мультисистемами. Саме системно-структурна парадигма досліджень організації мови та тексту вводить лінгвістичні розвідки до кола синергетичних досліджень, які загалом вивчають самоорганізацію та еволюцію систем.

При обов'язковій наявності синтагматично-парадигматичних відносин у системі мови, які уможливаються через онтологічну опозиційність її складників, можна казати про її певну детермінованість, інакше кажучи, місце і функції одного елемента системи визначають місця та функції її інших елементів, тобто саме таким чином система створює сама себе, тому обмежується вплив конкретного окремого користувача мови на її склад. З іншого боку, приналежність певної мови до когнітивного апарату значної кількості людей включає механізм впливу "колективного несвідомого" на еволюцію мовної системи.

Згідно з визначенням Л. Берталанфі про самоорганізацію "система є такою, що самоорганізується, якщо її зміни відбуваються автоматично", причому ці зміни ініціюються впливом зовнішнього агента, а сама система має бути відкритою [2, с. 35–38]. Ця теза також підтверджує самоорганізаційні властивості мови і тексту, а відкритість їхніх систем забезпечена зв'язками і взаємообміном із середовищем, тобто з ментальними просторами читача та автора тексту як користувачів мови в межах їхньої розумової діяльності. Синтаксична узгодженість між одиницями і підсистемами тексту збільшує його впорядкованість і зменшує ентропію. Крім того, сюжет твору, стиль, а також авторський вибір певних одиниць визначають вибір наступних одиниць. Для підтримання цілісності та зв'язності тексту, автор має обирати конкретні синтаксичні одиниці. Регуляція і просторово-часове упорядкування синтаксичних структур французького художнього прозового тексту правилами мови як внутрішнім фактором свідчать про його самоорганізацію. Однією з когнітивних домінант, які беруть участь у самоорганізаційних процесах французького художнього прозового тексту є синтаксичний повтор, який проявляється від морфеми до цілого тексту.

Неконтрольованість, стохастичність адресатів, зокрема їхніх ментальних просторів, указує на самоорганізацію зв'язків, які встановлюються у процесі

читання, тобто інтерпретації. Таким чином, інтерпретація художнього тексту – це завжди динамічний хаотичний процес із однаковими відправними даними, якими є матеріальне втілення цього тексту, проте із різними фінальними станами.

Подібні когнітивні домінанти, що впливають на формування синтаксичної матриці художнього тексту, у сучасних авторів указують на самоорганізаційні тенденції у французькому художньому прозовому тексті. Формантом глибинного структурного інваріанту художнього тексту є його синтаксична матриця. “Інваріант структури тексту через повторюваність елементів симетрії (зокрема повторів) на основі ізоморфізму змістового компонента, що репрезентується його темою, фіксує стабільність глибинної структури. Тим самим інваріант визначає характер протікання процесу самоорганізації тексту через зміни формально мовних проявів поверхневої структури” [3, с. 276].

Семіотична система французького художнього тексту ґрунтується на синергії таких своїх рис, як бінарність, неадитивність, емерджентність, ієрархічність, фрактальність. Проявами цих властивостей є ієрархічність рівнів та єдність семіотичного простору, симетрія та асиметрія, лінійність та нелінійність, закритість та відкритість, сталість і динаміка, колективно-суспільне та індивідуальне, інваріантність та варіативність. Ця двоїстість системно виражається на всіх рівнях творення художніх прозових текстів, від темо-рематичних відношень у реченні до структурної організації цілого тексту. Фрактальність, що є системною нелінійною структурно-організаційною і смисловою характеристикою художнього прозового тексту, дозволяє нам окреслити його як мультифрактал, тобто самоорганізований об’єкт з неоднорідною фрактальною структурою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берталанфи Л. фон. Общая теория систем – критический обзор / Л. фон Берталанфи // Исследования по общей теории систем ; [сб. пер.; общ. ред. В. Н. Садовский, Э. Г. Юдина]. – М. : Прогресс, 1969. – С. 23–82.
2. Зернецька А. А. Функціональна система вербально-комунікативної діяльності (компетентнісний аспект) : автореф. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук : спец. 10.02.02 "Російська мова"; 10.02.15 "Загальне мовознавство" / Зернецька А. А. – К. : Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова, 2015. – 36 с.
3. Пономаренко И. Н. Симметрия / асимметрия в лингвистикетекста : дис. ... доктора филол. наук : 10.02.19 / Пономаренко Ирина Николаевна. – Краснодар : КГУ, 2005. – 325 с.

СОЦІАЛЬНИЙ ХАРАКТЕР НОРМИ

Ходаковська Н.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Норма літературної мови – це відносно стійкий спосіб мовного вираження, який відображає закономірності розвитку мови, є соціально визнаною і

закріпленою у найкращих зразках сучасної літератури. Норма є одночасно лінгвістичною і соціально-історичною категорією. Соціальний аспект норми виявляється у відборі і фіксації мовних явищ як у системі оцінок “правильно – неправильно так і в естетичному плані “красиво – некрасиво”. Як соціально-історична категорія мовна норма входить в ряд норм і звичаїв, що представлені у різні періоди розвитку суспільства.

О.М. Пешковський визначає “норму як літературно-мовний ідеал та розглядає її як соціальне явище [1, с. 30]. Суть *соціальної* точки зору на поняття норми полягає в тому, що для кожного мовного явища існують обов’язкові норми, причому без них неможливе існування мови. Норма визначається як визнане суспільством застосування, як звід правил, що відповідають мовному ідеалу мовця.

Соціальні норми визначаються як стандарти діяльності, що склалися історично або усталилися як певні правила поведінки, виконання яких окремою людиною чи групою людей є необхідною умовою підпорядкування особистої діяльності суспільним вимогам. Вони встановлюють взаємні відносини між людьми. Соціальні норми – це еталони, зразки, правила поведінки, які діють безперервно у часі і по відношенню до невизначеного кола осіб і необмеженої кількості випадків, що регулюють взаємовідносини людей у суспільстві [2, с. 33].

Необхідність соціальних норм викликана тим, що вчинки людей обумовлені суспільно-історичними обставинами. Щоб спрямувати поведінку і діяльність людини у необхідному для суспільства напрямку, необхідна норма як критерій оцінки і регулятора її вчинків. Соціальні норми пов’язані з вольовими вчинками людей у суспільстві, бо не можна зобов’язувати, забороняти або дозволяти такі дії, які не залежать у тій чи іншій мірі від волі людини [3, с. 27].

Виникнення соціальних норм та їх розвиток виражають тенденцію суспільства до самопідтримки, що виявляється у процесі обміну матеріальними і духовними благами. Об’єктами обміну виступають ті цінності, які Людина намагається отримати, освоїти, і тому обмінні відносини набувають нормативно-ціннісного характеру, а стійкі зв’язки, що виникають шляхом обміну діяльністю, матеріальними і духовними благами, стають звичними еталонами соціальної поведінки [4, с. 14].

Ознаками соціальних норм є: *нормативність*, яка встановлює конкретні, чіткі рамки для поведінки учасників суспільних відносин, містять однакову міру поведінки, тобто норму; *служіння регуляторами суспільних відносин*, оскільки людина виступає учасником цих суспільних відносин, регуляторами яких є соціальні норми; *спрямованість* на взаємозв’язки між людиною і суспільством або іншою соціальною групою, які створюються в усіх сферах стосунків між людьми; *загальний характер* соціальної норми означає те, що вона адресується всім, хто опиняється у певних умовах, які передбачені нею. Виражаючи певне правило поведінки, соціальна норма розповсюджує свою дію не тільки на конкретну особу, але й на осіб, які потрапляють у схожі ситуації [3, с. 29]; *поєднання об’єктивних та суб’єктивних характеристик*: об’єктивний

характер соціальної норми зумовлюється необхідністю підтримувати у суспільстві стабільність та порядок, потребами соціальних систем саморегуляції, необхідністю закріпити різні соціальні зв'язки, які постійно повторюються та виникають у процесі соціальної діяльності суб'єктів. Суб'єктивний характер соціальної норми обумовлений можливістю індивідуума, соціальних груп усвідомити потреби суспільства у встановленні ціннісних еталонів поведінки та закріпити їх у різних правилах, знакових системах, сформувати певний рівень правової свідомості, який би відповідав рівню розвитку суспільства [3, с. 30]; *системність* для виконання соціального регулювання; усі норми повинні узгоджуватися між собою, взаємодіяти, доповнювати одна одну, не вступати у протиріччя. Для соціальних норм характерні два види системних взаємодій – *внутрішні* (у межах окремої норми) і *зовнішні* (між різними системами соціальних норм, наприклад, між правом і мораллю); *наявність* певних наслідків за порушення соціальної норми. Порушення норми призводить до відповідних наслідків. Дотримання соціальних норм забезпечується свідомістю людей, суспільним впливом або державними санкціями.

Вище названі ознаки соціальних норм уможливають таке визначення: *соціальні норми* – це загальновизнані правила, що визначають поведінку людей у суспільстві, складаються історично, обумовлюються культурою та змінюються під впливом соціальних, історичних та інших факторів.

Соціальні норми відображають рівень розвитку суспільства, в якому яскраво відображаються особливості історичного розвитку, національна специфіка, загальнокультурні досягнення людства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пешковский А.М. Русский синтаксис в научном освещении / А.М. Пешковский; [Предисл. Ю.Д. Апресян]. – М. : Языки славянской культуры, 2001. – 544 с.
2. Алексеев С.С. Право : азбука-теория-философия: Опыт комплексного исследования / Сергей Сергеевич Алексеев. – М. : Статут, 1999. – 712 с.
3. Тихонович Л.А. Поняття соціальної норми та їх ознаки / Л.А. Тихонович. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди "ПРАВО". – Вип. 16. – 2011. – С. 24–30.
4. Лукашова Е.А. Право. Мораль. Личность / Елена Андреевна Лукашова. – М. : Наука, 1986. – 263 с.

ПСИХОЛОГІЧНІ І ПСИХОЛІНГВІСТИЧНІ ОСНОВИ УСНОГО ПОСЛІДОВНОГО ПЕРЕКЛАДУ ЯК ВИДУ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Циган Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Переклад – це багатосторонній вид людської діяльності, тому цілком природним є той факт, що він є об'єктом вивчення не однієї, а багатьох наук,

зокрема, психології і психолінгвістики. Процес перекладу за своєю суттю є складним психологічним процесом, оскільки психологічну основу мають усі три його етапи: 1) етап сприйняття і розуміння повідомлення мовою оригіналу; 2) етап осмислення і формування образу цього повідомлення; 3) етап відтворення цього образу засобами мови перекладу [1; 2; 4].

Переклад в усіх його різновидах є складним, специфічним видом мовленнєвої діяльності (МД), і, як і будь-який інший вид МД, визначається наявністю таких компонентів як мотив, предмет, засоби і способи реалізації, одиниця, продукт і результат [2]. Слід підкреслити вторинність перекладу як виду МД. Вторинність перекладу полягає в тому, що він базується на двох інших видах МД (у випадку усного перекладу (УП) – на аудіюванні, з одного боку, і на говорінні, з іншого), але при цьому він є не сумою цих видів МД, а своєрідним поєднанням внутрішніх механізмів цих видів МД. Крім того, кожен з цих видів МД у процесі перекладу не має самостійної мети. Так, метою рецептивної ланки є сприйняття, розуміння і осмислення прослуханого, а (ре)продуктивної – відтворення (репродукція).

УП як складний рецептивно-репродуктивний вид МД, з психологічних позицій, вимагає стійкої уваги і пам'яті, зосередженості, чіткого і швидкого реагування, уміння виділяти головне і відокремлювати зайве. Його складність виявляється також і в характері випереджувального відображення дійсності, який у рецептивних видах МД проявляється у формі ймовірного прогнозування, а у продуктивних – у формі випереджувального синтезу.

На рівні аналізу самих психічних процесів (пам'яті, мислення, сприймання, уваги, мотивації) специфічність усного перекладу, порівняно з іншими видами МД, найбільш явно виявляється у функціонуванні пам'яті і репродуктивному характері мислення [2; 3]. Зокрема, в усному послідовному перекладі (УПП) основне навантаження припадає на оперативну пам'ять, до функцій якої належить утримання усього блоку прослуханої інформації. Репродуктивний характер мислення характеризує в основному синхронний переклад і, меншою мірою, УПП, в той час як письмовий переклад базується на продуктивно-репродуктивному мисленні.

Велике значення для розуміння психолінгвістичної природи перекладу має систематизація механізмів діяльності перекладу, запропонована В. І. Єрмоловичем [1]. Він виділив три рівні механізмів діяльності перекладу, а саме: 1) загальнопсихологічні механізми – сприйняття, пам'яті, осмислення; 2) специфічно діяльнісні механізми – рівневої регуляції діяльності, уваги, випереджаючого відображення дійсності (імовірного прогнозування); 3) специфічні механізми діяльності перекладу – механізми перекодувань зовнішніх кодів мови у внутрішні коди мовлення, механізм переключення з однієї мови на іншу, механізми компресії і декомпресії.

Не менш цінним підґрунтям для розуміння психолінгвістичної природи перекладу є гіпотетична послідовність дій перекладача, визначена Л. М. Черноватим [4]: 1) сприйняття аудіо- або графічного тексту; 2) внутрішнє мовлення (перетворення звукових/графічних образів у артикуляційні);

3) сегментування мовленнєвого ланцюга; 4) антиципація структурної і смислової сторін тексту; 5) ідентифікація значення через порівняння з матеріалом, що зберігається у свідомості перекладача; 6) осмислення, тобто компресія тексту у “згустки смислу”; 7) реорганізація конфігурації “згустків смислу”; 8) вибір загальної стратегії перекладу; 9) розгортання “згустків смислу” у прототекст і його сегментування для кодування мовою перекладу; 10) вибір механізмів для перекладу складників прототексту (інтерпретація, трансформація, калькування тощо); 11) вибір еквівалентів на різних рівнях (синтаксис, лексика тощо); 12) створення тексту перекладу; 13) оцінка його адекватності.

Спираючись на все описане вище, можна виділити специфічні механізми, які забезпечують функціонування системи УПП: 1) механізм осмислення; 2) механізм антиципації; 3) механізм накопичення смислової інформації; 4) механізм оперативного запам'ятовування; 5) механізм переключення з однієї мови на іншу; 6) механізм компресії; 7) механізм декомпресії; 8) механізми уваги і управління діяльністю (забезпечують самоконтроль під час УП); 9) механізм самоконтролю (контролює коректність результату у процесі УП).

Таким чином, психолінгвістичний аналіз УПП демонструє складність і специфічність цього виду МД, а також ще раз доводить правильність положення про те, що володіння основними видами МД ще не забезпечує володіння навичками і вміннями УП, що перекладу необхідно навчати окремо, враховуючи психологічні і психолінгвістичні особливості цього виду МД.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ермолович В. И. Проблемы изучения психологических аспектов перевода / В. И. Ермолович // Тетради переводчика: научно-теоретический сборник. – 1999. – Вып. 24. – С. 45-62.
2. Зимняя И. А. Психологический анализ перевода как вида речевой деятельности / И. А. Зимняя // Вопросы теории перевода: сб. науч. статей. – М.: МГПИИЯ, 1978. – С. 37-49.
3. Леонтьев А. А. Основы психолингвистики / А. А. Леонтьев. – [3-е изд.]. – М.: Смысл, Спб.: Лань, 2003. – 286 с.
4. Черноватий Л. М. Методика викладання перекладу як спеціальності: [підручник для студ. вищих закладів освіти за спеціальністю “Переклад”] / Л. М. Черноватий. – Вінниця : Нова Книга, 2013. – 376 с.

СТРУКТУРНО-КОМПОЗИЦІЙНІ ОСОБЛИВОСТІ ТЕКСТУ КАНОНІЧНОЇ ПРИТЧІ

Циліорик О.М.

*Сумський державний педагогічний університет
ім. А.С.Макаренка*

Притчі не просто розкривають глибинну філософську та етичну проблематику, але й зображують гіпотетичну чи вигадану ситуацію, яка не може відповідати реальності. Через притчі подається алегоричне, символічне чи

метафоричне переосмислення дійсності. На такі традиції притчі спиралися Ф. Кафка, інтелектуальна драматургія і романістика Ж.П. Сартра, А. Камю та ін., виключаючи з них “характери” та “обстановку” в традиційному розумінні [4, с. 206].

Кушнарєва Л.І. у своїй роботі про канонічну та авторську притчі стверджує, що суб’єктом канонічної (євангельської) притчі є розповідь про дійсність, яка постає в абстрагованому вигляді, без хронологічних та територіальних прикмет, без конкретних імен діючих осіб; її ж предикатом (функціональною рисою) виступає алегорія, в якій міститься повчання релігійного характеру. Авторська притча також представляє собою суб’єктно-предикативну структуру, в якій суб’єкт – це розповідь про вигадану автором дійсність, із конкретними персонажами, що проживають в конкретному місці, а предикат – повчання в алегоричній формі [3, с. 57].

Канонічний жанр притчі складається із фабули і тлумачення: фабула відображає земні людські та побутові конфлікти і способи їх вирішення, тлумачення ж вибудовує взаємини людини і Бога у вічності. Поетика традиційної притчі має утилітарний та загальний характер. Вона не деталізує побут, не описує природу, дія в ній відбувається “без декорацій”, поза конкретним простором і в деякій мірі “поза часовими рамками”[2, с. 36].

Композиційна схема тексту канонічної притчі складається з: експозиції, діалогу(або вчинків персонажів) і моралі. При цьому зазначається, що діалог є факультативною формою викладу тексту канонічної притчі. Тараненко Л.І. зазначає, що структура притчі складається з двох частин: розповіді та настанови. Розуміючи під терміном “мораль” відповідну настанову як окремо диференційований елемент структурної побудови тексту притчі, автор поділяє розповідь на такі складові елементи: експозиція, діалог і вчинки персонажів [5, с. 228].

x of ecstasy and would speak to no one”, в якій читаємо про святого, що дійшов до стану блаженства та ні з ким не хотів підтримувати розмову; вчинків персонажів: *“With this his friends and family left him, but the dog remained”*, які зображують модель поведінки близьких людей головного героя, що в скрутний для нього час покинули його, окрім найвірнішого собаки; та моралі: *“Can you see the God, the Creator, and the Source in everyone and everything? You can only see in others what you see in yourself, whether positive or negative attributes”*, з якої слідує, що в оточуючих нас людях ми бачимо лише ті якості, що притаманні власне нам, будь вони позитивні чи негативні.

Отже, складові елементи композиційної структури канонічної притчі грають важливу роль в логічно-ілюстративній організації тексту притчі, допомагають ефективно передати основоположні цінності та окреслити правильні моральні / релігійні орієнтири певної культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Finding the God in the Dog [Електронний ресурс] – Режим доступу до джерела: <http://marchantmethod.com/articles/comments/10-short-parables-on-love-relationship>

2. Журчева О.В. Жанровые и стилевые тенденции в драматургии XX века: Учебное пособие / О.В.Журчева. – Самара: Изд-во СамГПУ, 2001. – 184 с.
3. Кушнарева Л.И. Канонические и авторские притчи // Известия РГПУ им. А. И. Герцена, 2008. № 66. – С. 54–60.[Электронный ресурс] – http://lib.herzen.spb.ru/text/kushnareva_11_66_54_60.pdf
4. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р. Т. Гром'яка, Ю. І. Коваліва, В. І. Теремка. – К,: ВЦ “Академія”, 2007. – 752 с.
5. Тараненко Л. І. Структурно-фабульні особливості побудови тексту притчі // Наукові записки. Серія ”Філологічна“. – Вип. 38 – 2013. – С. 228–233.

МЕТАФОРИЧНА АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ ЧАС (时间) У ФРАЗЕОЛОГІЗМАХ ЧЕН'ЮЙ СУЧАСНОЇ КИТАЙСЬКОЇ МОВИ

Цимбал С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У процесі дослідження проблеми вербалізації такого глобального концепту, як ЧАС (时间 [shíjiān]) у сучасній китайській мові, передусім впадає в око факт метафоризації концепту в просторових термінах (іменникові та дієслівні локативні лексичні одиниці). Подібну особливість концептуалізації часу носіями китайської мови можна пояснити твердженням відомих американських когнітивістів Дж. Лакоффа і М. Джонсона про те, що більшість фундаментальних концептів організовані за допомогою однієї або більше просторових (локативних) метафор, які коріняться в нашому фізичному й культурному досвіді. Зокрема концептуальна система людини структурована й визначена за допомогою метафори (隱喻 [yǐnyù]), а отже, концепт є *метафоричним* за своєю суттю. Метафора допомагає індивідові краще зрозуміти абстрактні поняття за допомогою мови, про які він складає суб'єктивні судження на основі сенсомоторного досвіду, та концептуалізувати їх [2; 3].

Продовжуючи розгляд цієї ідеї, зазначимо, що згідно принципів теорії концептуальної метафори, виокремленої згаданими дослідниками, метафоричні концепти актуалізуються в метафоричних виразах (моделях) та системно співвідносяться з ними. Аналіз таких метафоричних виразів дає нам змогу ґрунтовніше вивчити як природу метафоричних концептів, так і глибше зрозуміти метафоричну природу людської діяльності [2; 3, с. 8]. Однак для того, аби виокремити та проаналізувати метафоричні моделі, що актуалізують концепт ЧАС у сучасній китайській мові, на нашу думку, доцільно звернути увагу на той пласт мовних одиниць, що відрізняються метафоричністю та постають віддзеркаленням китайськомовної картини світу, а саме – фразеологізми. Попри розмаїття виражальних засобів, у китайській мові здавна користуються значною популярністю фразеологічні одиниці (ФО) під назвою *чен'юй* (成語 [chéngyǔ]), які характеризуються стійким складом, переносним

значенням, а також яскраво вираженою етимологічною та культурологічною специфікою, оскільки, побутуючи в мові протягом багатьох століть, найбільш повно відображують реалії саме китайської дійсності [1, с. 69].

Досліджуючи метафоричну актуалізацію концепту ЧАС на матеріалі фразеологізмів сучасної китайської мови *чен'юй* [4], ми дійшли висновку щодо доцільності виокремлення трьох ключових метафоричних моделей, які знаходять своє вираження в наступних твердженнях: 1) “Час – це **суб'єкт, що рухається**”. Наприклад: *岁月如流* [suì yuè rú liú] (букв.: роки і місяці як потік) “швидкий плин часу”; *春去秋来* [chūn qù qiū lái] (букв.: весна йде, осінь приходить) “швидкоплинність часу”; 2) “Час – це **статичний суб'єкт**”. Наприклад: *前事不忘, 后事之师* [qiánshì bù wàng, hòushì zhī shī] (букв.: минулих справ (ті, що попереду) не забувати – вчитель для майбутніх справ (ті, що позаду)) “досвід минулого – урок для майбутнього”; *上下同门* [shàng xià tóng mén] (букв.: родичі між попереднім (верхнім) та наступним (нижнім) поколіннями) *спільна назва для чоловіка тітки та чоловіка племінниці*; 3) “Час – це **людина**”. Наприклад: *秋毫无犯* [qiūháo wúfàn] (букв.: (навіть) осінньої павутинки не торкнутися) “нікому не робити поганого, не завдавати шкоди; мухи не скривдить”; *风华绝代* [fēng huá jué dài] (букв.: обдарованість, що випереджає сучасність (цю епоху)) “бути видатним, надзвичайно талановитим та здібним”.

Результати аналізу цих моделей свідчать про те, що концепт ЧАС у китайській мові може бути представлений як суб'єкт/суб'єкти, які рухаються, постійно трансформуються та змінюють одне одного; суб'єкт, який існує нерухомо; людина (її якості, здібності тощо). Водночас особливої уваги заслуговують засоби порівняння, репрезентовані у наведених прикладах ФО. Так, перша модель репрезентує метафоричну концептуалізацію поняття “час”, що відбувається на основі порівняння швидкоплинності часу з потоком води, що рухається, не зупиняючись ні на мить. Крім цього, метафорична концептуалізація часу відображається в мові за допомогою просторових дієслів *去* та *来* на позначення *минулого* та *майбутнього* відповідно. Друга модель постає відображенням метафоричних уявлень про час як такий, що знаходиться *попереду* та/або *позаду*, *над* та/або *під* спостерігачем, тобто, вздовж *горизонтальної* та *вертикальної* осі. Такий аспект у мові виражається за допомогою просторових іменників на позначення часу (*上, 下, 前, 后*), у чому, власне, і полягає процес метафоризації досліджуваного явища. Натомість сутність метафоричної актуалізації концепту ЧАС у третій моделі полягає в ототожненні часових проміжків (*秋* “осінь, восени”; *代* “епоха, покоління”) з якостями або здібностями людини, які привертають особливу увагу суспільства.

Зважаючи на здійснене дослідження, можна стверджувати, що метафорична актуалізація концепту ЧАС (时间) у сучасній китайській мові відбувається не тільки на лексичному, а й на фразеологічному рівні, а саме – у фразеологізмах *чен'юй*, проаналізувавши які, ми дійшли висновку про необхідність виокремлення трьох метафоричних моделей на позначення часу як суб'єкту, що рухається; статичного суб'єкту; людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Чэнь Шуан. Китайские идиомы (чэньюй 成语) как компонент содержания межкультурной компетенции / Чэнь Шуан // Вестник пермского университета : Российская и зарубежная филология. – Вып. 3 (23). – 2013. – С. 69–75.

ЕВОЛЮЦІЯ СЕМАНТИКИ ЛЕКСЕМ-НАЙМЕНУВАНЬ ГІПЕРКОНЦЕПТУ ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ ТА ЙОГО ВАРІАНТНИХ МЕТАФОРИЧНИХ СМИСЛІВ

Черхава О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

У науковій доповіді представлено імовірний процес формування у нащадків індоєвропейців релігійно-християнського мислення як загальної інтуїції, властивої носіям германських і слов'янських груп мов та різні національно-культурні його перцепції (релігійно-філософського смислу буття, життєструктурування), який було реконструйовано шляхом розкриття еволюції семантики лексем-найменувань гіперконцепту (від дохристиянського до релігійно-біблійного та сучасного, зафіксованого у тлумачних словниках) ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ (БІБЛІЙНИМ ЗНАННЯМ) та його варіантних метафоричних концептів/метафоричних смислів: ПРАВЕДНЕ ЖИТТЯ, НАСЛІДУВАННЯ ІСУСА ХРИСТА, КАЯТТЯ, БУТИ НЕБАЙДУЖИМ, ОЧИЩЕННЯ, ПРОХАННЯ (ПРО ДОПОМОГУ), ФОРМУВАННЯ СИЛИ, ПОДЯКА. Взаємозв'язок відповідних лексем помітний, оскільки спільне індоєвропейське походження для всіх названих вище смислів зафіксовано у прагерманських і праслов'янських коренях із схожими значеннями. Можливо, деякі германські сиблінги зникли, проте залишили значення (могло зберегтися у іншій групі мов як запозичення/посередник між прагерманськими та праслов'янськими), що демонструють споріднення із лексемами слов'янських мов.

Архетипні мотиватори актуалізації життєструктурування заклали схожі та відмінні первісні уявлення відповідних смислів (взяті з однакових або різних донорських сфер та по-різному проявились у англійській, німецькій та українській мовах).

Структурування дохристиянської сфери гіперконцепту ЗАЛУЧЕННЯ ДО ХРИСТІЯНСЬКОЇ ВІРИ супроводжує подальший семантичний зсув значень до набуття експліцитно вираженого релігійно-біблійного значення та

сучасного, зафіксованого у різних лексикографічних джерелах, а також актуалізації/фіксації архетипно-стереотипного взаємозв'язку усіх метафоричних смислів в англо-, німецько- та україномовних текстах РПД (ціннісно-образних периферійних смислових страт) та встановлення їх смислової домінантності/факультативності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бартминський Е. Языковой образ мира : Очерки по этнолингвистике / [сост. и отв. ред. С. М. Толстая] . – М. : Индрик, 2005. – 527 с.
2. Березович Е.Л. Русская лексика на общесловянском фоне : семантико-мотивационная реконструкция / Елена Львовна Березович. – М. : Русский Фонд Содействия Образовани и Науке, 2014. – 488 с.
3. Дронова Л.П. Реконструкция в компаративистике и когнитивно-ориентированой лингвистике / Л.П. Дронова [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.philology.ru/linguistics1/dronova-12.htm>
4. Корольова А.В. Полідисциплінарний неофункціоналізм сучасної лінгвістики : витоки, традиції, перспективи розвитку / А.В. Корольова // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова / [гол. ред. А.В. Корольова]. – Київ : Вид-во нац. пед. ун-ту імені М.П. Драгоманова, 2015. – Вип. 13. – С. 122–127.
5. Толстая С.М. Семантические категории языка культуры : Очерки по славянской этнолингвистике [монографія] / Светлана Михайловна Толстая. – М. : URSS, 2010 (2-е изд. – 2011). – 368 с.
6. Шутова М.О. Етнокультурні стереотипні портрети англійців і українців (когнітивно-ономасіологічна реконструкція фразеоформул): [монографія] / Марія Олександрівна Шутова. – Київ : Вид. центр КНЛУ, 2016. – 296 с.

ПОНЯТТЯ “ФРАЗЕОСЕМАНТИЧНЕ ПОЛЕ” ТА ПІДХОДИ ДО ЙОГО ВИВЧЕННЯ

Четверня Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Семантичне поле – це сукупність мовних одиниць, які об'єднані спільністю змісту і відображають поняттєву, предметну чи функціональну схожість зображуваних явищ. Семантичне поле характеризується:

- наявністю семантичних відношень (кореляцій) між словами, з яких воно складається;
- системним характером цих відносин;
- взаємозалежністю та взаємовизначеністю лексичних одиниць;
- відносною автономністю поля;
- безперервністю позначення його смислового простору;
- взаємозв'язком семантичних полів у межах всієї лексичної системи [2, с. 98–100].

На сучасному етапі аналіз принципу поля є найпоширенішим способом дослідження лексико-фразеологічної системи мови. Але досі не вирішеним

однозначно є питання про співвідношення лексичної системи мови та фразеологічної системи. Деякі дослідники розглядають лексичні та фразеологічні системи як замкнуті, самостійні системи (А. М. Емірова, В. Ф. Скар, І. І. Чернишева). Свою позицію науковці пояснюють специфікою ускладненої семантики фразеологічного значення. Це обумовлює розгляд ФСП як замкнутої мікросистеми, яка співвідноситься екстралінгвістичними та лінгвістичними зв'язками з відповідним лексичним полем.

Інші вчені відзначають, що лексичні та фразеологічні одиниці можуть бути членами одного мікрополя (Л. І. Антропова, Є. О. Ножин, М. І. Семко).

Так, Є. Ножин пише: “Заздалегідь можна припустити, що семантичні групи лексики і фразеології “співіснують”, тобто з переважною більшістю загальних понять співвідносяться певні кола як лексики, так і фразеології. Внаслідок цього видається цілком реальною побудова лексико-фразеологічних семантичних полів” [3, с. 103].

На думку дослідників цього напрямку, “фразеосемантична група є підсистемою в семантичному полі; її ядро складає синонімічний ряд лексичних і фразеологічних одиниць, об'єднаних загальним для них інваріантом і належать до одного стилістичного пласта” [1, с. 50].

Семантика фразеологічних одиниць є складнішою і більш своєрідною, ніж семантика лексичних одиниць. На відміну від лексичних, фразеологічні поля мають інші особливості. Лексичні поля відображають явища, факти, дійсність в повному обсязі, а фразеологічні поля мають більш обмежену сферу застосування.

Н.А. Сабурова вважає, що фразеосемантичне поле, як і будь-яке поле в лінгвістиці має особливу структуру, яка складається з ядра і периферії. Ядро консолідується навколо компонента-домінанти. Одиниці, що становлять ядерну зону, систематично використовуються для виконання функцій поля і виконують їх найоднозначніше. Периферію складають одиниці, ускладнені додатковими смислами і здатні виконувати не єдину функцію [5, с. 81–88].

Поля можуть бути моноцентричними або поліцентричними. Н. А. Сабурова вважає, що:

- ФСП є мікросистемою, тобто фрагментом лексико-фразеологічного поля, що дозволяє розглядати його як польове явище;
- ФСП включає мікрополя, виділені на основі диференціальних ознак різної міри абстракції;
- ФСП має поліцентричний характер;
- кожен з центрів характеризується своєю самостійною структурою;
- за рахунок периферії відбувається якісне і кількісне розширення даного поля [5, с. 81–88].

Мовознавці виділяють два підходи до аналізу ФСП. Перший підхід – це вивчення фразеологічних одиниць, які об'єднані завдяки наявності у їхньому складі певного тематичного елемента. Другий підхід – це синхронний або діахронічний аналіз фразеосемантичних полів, тобто таких сукупностей

фразеологізмів, що згруповані навколо певного поняття і співвідносяться з різними частинами мови.

Фразеологічні одиниці співвідносяться з духовними цінностями, віддзеркалюють історичний та культурний досвід народу. Проте, виявлення універсальних чи специфічних, характерних для мови особливостей можливе лише при польовому аналізі фразеології.

Через побудову фразеосемантичного поля ми можемо встановити семантичні зв'язки фразеологізмів, які входять у поле, та властивості репрезентованих ними уявлень в мовній картині світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антропова Л.И. Лексико-фразеологическое поле с общим значением “порицать” в современном немецком языке: автореф. дис. канд. филол. наук / Л. И. Антропова – М., 1978. – 25 с.
2. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика / И.М. Кобозева; Эдиториал УРСС. – 2000. – С. 98–100.
3. Ножин Е.А. Англо-русский словарь по семантическим группам / Е.А.Ножин // Иностранные языки. Сборник статей. № 2. ВИИЯ. – М., 1966. – С. 101–124.
4. Охріменко М. Склад фразеосемантичного поля “Емоції людини” (на матеріалі сучасних перської і української мов) / М. Охріменко // Вісник Львівського університету. Серія філологічна. 2011. Випуск 54. – С. 130–137.
5. Сабурова Н.А. Структура фразеосемантического поля пространства / Н.А. Сабурова // Филологические науки. – 2002. – № 2. – С. 81–88.
6. Харитоновна Е.Ю. Лексико-фразеологическое поле “Черты характера человека” в немецком языке: моногр. / Е. Ю. Харитоновна. – М. : Изд-во МГОУ, 2012. – 138 с.

РАБОТА С СИНОНИМАМИ В ИНОСТРАННОЙ АУДИТОРИИ: РУССКИЕ ГЛАГОЛЫ СО ЗНАЧЕНИЕМ РЕЧЕВОГО ОБЩЕНИЯ

Шведова М.О.

Киевский национальный лингвистический университет

При работе с синонимами в первую очередь обращаются к толковым словарям и словарям синонимов. Очень полную информацию о значениях и употреблении слов дают новые словари Московской семантической школы (под ред. Ю. Д. Апресяна): “Новый объяснительный словарь синонимов русского языка” (издаётся с 1997 г.) и “Активный словарь русского языка” (с 2010 г.). Институт русского языка имени Пушкина представил “Большой универсальный словарь русского языка” (2016) под ред. В. В. Морковкина, словарь в целом строится по принципам “Учебного словаря сочетаемости слов русского языка” (1978) под ред. П. Н. Денисова и В. В. Морковкина, то есть содержит обширный корпус примеров сочетаемости для каждого значения, но при этом объём словника нового словаря существенно больше.

Кроме словарей, различия в употреблении близких по значению слов позволяют увидеть электронные корпуса текстов, по которым можно быстро

провести самостоятельное исследование. Например, по данным Национального корпуса русского языка (ruscorpora.ru) видно, что из двух синонимов *праздновать* и *отмечать* второй входит в широкое употребление начиная с XX века и не употребляется с названиями религиозных праздников. Другой пример: глаголы *добавить* и *прибавить* в значении речи употребляются по-разному: *добавить несколько слов* можно к своей или к чужой речи, а *прибавить несколько слов* – практически только к своей. Информация о различиях в значениях и употреблении синонимов часто недостаточно представлена в словарях. Поэтому студентам, изучающим русский язык как иностранный, можно рекомендовать самостоятельную работу с корпусом, а также работу с дополнительными учебными и словарными материалами, составленными на его основе.

Ниже представлена группа наиболее употребительных русских глаголов со значением речевого общения с адаптированными толкованиями и примерами для иноязычных студентов. Значения и частотность слов были уточнены по корпусу, примеры составлены на основе наиболее частотных сочетаний слов по данным корпуса.

Глаголы со значением речевого общения, непосредственного обмена информацией:

Разговаривать. Вести разговор; говорить, беседовать. *Громко разговаривать. Разговаривать по телефону. Разговаривать о делах.*

Говорить. Выражать свои мысли при помощи речи, сообщать кому-то; разговаривать. *Говорить серьёзно, откровенно, долго. Говорить с кем-то о жизни, о политике.*

Беседовать. Вести беседу; разговаривать. *Тихо беседовать. Беседовать с отцом. Беседовать о погоде, об искусстве. Гости пьют чай и беседуют.*

Болтать. Говорить много о разном; вести лёгкий разговор. *Весело болтать. Болтать с подругами. Болтать о пустяках. Хватит болтать, пора заняться делом!*

Рассуждать. Говорить о чём-то, выражать ход своих мыслей, свою логику. *Рассуждать о политике, о религии. Рассуждать вслух (размышлять). Рассуждать логически.*

Обсуждать. Подробно говорить о чём-то с кем-то, выражать своё мнение, слушать чужие мнения. *Обсуждать проблему, ситуацию, новости. Обсуждать планы с мужем. Подробно обсуждать.*

Спорить. Возражать кому-то, не соглашаться, доказывать, что он не прав; вести спор. *Долго, горячо спорить. Спорить о политике. О вкусах не спорят.*

Для практической работы с синонимическим рядом можно на основе текстов корпуса легко составить упражнения следующего типа:

1. Выпишите все возможные сочетания наречия с глаголом.

откровенно	говорить
спокойно	разговаривать
серьёзно	беседовать

оживлѐнно весело мирно подолгу подробно лично логічески горячо яро́стно правильно	болтать рассуждать обсуждать спорить
--	---

2. Вставьте подходящий глагол.

1. Я могу ему ... “ты”: мы с ним друзья. 2. Он много что-то ... и рассказывал анекдоты. 3. Мы с ним много о тебе ... 4. Присутствующие уютно расположились кто на мягкой мебели, кто на полу и оживлѐнно ... 5. В армии приказы не ..., их выполняют. 6. Он никогда не ... мне об этом. 7. Давайте подумаем, давайте ... вместе. 8. Мы ... и смеялись, и незаметно пролетел час. 9. Это личный вопрос, я не хочу это ... 10. Как он хотел, так и сделали, я не стал ...

ДІАЛЕКТИ ПІВНІЧНИХ ПРОВІНЦІЙ КОРЕЙСЬКОГО ПІВОСТРОВУ ТА ЇХ ФОНЕТИКА

Швець В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

При вивченні фонетичних особливостей діалектів розрізняються фонетичні явища, що мають фонематичний характер. В основу літературної корейської мови в РК, як ми знаємо, покладено говір Сеула; входить до складу діалектів центральної Кореї. Але північні діалекти представляють ряд істотних відмінностей від літературної мови.

По-перше, північнокорейські діалекти можна визначити як “цокотні” і протиставити їм літературну мову як “цокаючу”. Це означає, що звукам *ч* і *чх* літературної мови в цих діалектах протистоять в одних словах *ч* і *чх*, а в інших *ц* і *цх*. Наприклад, літературному “чал” – добре відповідає північнокорейський “цар”, але літературному “чакта” – маленький відповідає північнокорейський “чакта”. Це пояснюється тим, що давньокорейська мова мала два варіанти *чх* (твердий і м’який). У літературному обидва варіанти збігалися в одному звуці: *ч* і *чх*, а в північнокорейських діалектах споконвічно тверді *ч* і *чх* дали *ц* і *цх*, а споконвіку м’які дали *ч* і *чх*.

По-друге, північнокорейські діалекти можна визначити як “шокаючі” і протиставити їм літературну мову як “сокаючу”. Це означає, що звуку *з* літературної мови в північних діалектах відповідає в одних словах *с*, а в інших *ш* (іноді *сь*). Наприклад, літературному “сода” – стояти, вставати відповідає північнокорейський “шода”, але літературному “сон” – рука відповідає

північнокорейський “сон”. Це пояснюється тим, що в давньокорейській мові було два варіанти *c* (твердий і м’який). У літературному обидва варіанти збігалися в одному *c*. У північнокорейських діалектах споконвічне *c* – тверде відбилося як *c*, а споконвіку *c* – м’яке як *ш* (іноді *сь*).

По-третє, північнокорейські діалекти можна визначити як “т – діалекти” і протиставити їм літературну мову як “ч – діалект”. Це означає, що *ч* і *чх* літературної мови в північних зазвичай відповідають м’які варіанти *т* і *тх*. Наприклад, літературному “чохин” – хороший відповідає північнокорейський “техин”, літературному “чхег” – небо відповідає північнокорейський “тхйен”. У ряді випадків ці м’які *т* і *тх*: “тохин” – хороший замість звичайного для північнокорейського “техин” і літературного “чохин”.

По-четверте, північнокорейські діалекти можна визначити як “р – діалекти” і протиставити їм літературну мову як “л – діалект”. Це означає, що в тих положеннях, де за нормами літературної мови можливе лише *л*, північні діалекти допускають *р*. Так, наприклад, літературне “маль” – кінь, вимовляється в північнокорейському діалекті як “мар”.

Нарешті, північнокорейські діалекти можна визначити як “нь – діалекти” і протиставити їм літературній “й – діалект”. Це означає, що північнокорейські діалекти зберегли м’який варіант *н* на початку слова, тоді як у літературній мові *ін* зник безслідно. Наприклад, літературному “йук – юк” – шість, відповідає північнокорейське “нюк”.

Підводячи підсумок, можна сказати, що північнокорейські діалекти значною мірою зберегли давньокорейську фонетичну систему і в цьому відношенні мають виняткове значення для вивчення історії корейської мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нам Гисим, Ко Енгкын. Теория грамматики корейского литературного языка / Нам Гисим, Ко Енгкын. – 2003.
2. Холодович А.А. Краткий очерк грамматики корейского языка / А.А.Холодович // М.: ИВЛ, – 1964.
3. Пашков Б.К. Корейский язык / Б.К.Пашков. – М.: ИВЛ, 1961.
4. http://www.philology.ru/linguistics4/ivanov_a-00.htm

КОНТЕКСТУАЛЬНЕ ВТІЛЕННЯ ЦІННІСНОГО КОМПОНЕНТА КОНЦЕПТУ БЕЗЗАКОННЯ / INIQUIDAD

Шевченко А.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Ціннісний компонент концепту є тим елементом, який виділяє концепт серед мовних одиниць; при цьому не кожне явище дійсності може послугувати основою для утворення концепту. Людській оцінці підлягають лише ті явища, поняття, категорії дійсності, які потрібні їй у фізичній та духовній діяльності. Н.Д. Арутюнова вважає, що для того, щоб оцінити об’єкт, людина повинна “пропустити” його через себе. В момент “пропускання” людина оцінює об’єкт, що слугує підґрунтям для утворення концепту, значення якого в наступній

діяльності людини буде розширюватися. Оцінка орієнтована на людину, її принцип – “світ існує для людини, а не людина для світу” [1, с. 181].

Ціннісна складова концепту передбачає наявність особливого відношення до репрезентованого ним предмету, явища чи ідеї, яке проявляється у застосуванні оцінних предикатів (добре / погано, істинно / хибно, красиво / потворно і т.д.). Наявність ціннісної складової в об’ємі концепту обумовлює його “семіотичну густоту” – представленість у плані вираження низкою мовних синонімів (слів та словосполучень), тематичних рядів та полів, прислів’їв та приказок, фольклорних та літературних сюжетів та синонімізованих символів (творів мистецтва, ритуалів, поведінкових стереотипів, предметів матеріальної культури) [2, с. 4], що пояснюється їхньою значимістю у житті людини. При цьому ціннісні характеристики концепту виявляють себе в тлумаченні, у тексті. Тому основним методом дослідження ціннісного складника концепту слід вважати інтерпретаційний аналіз.

Концепт БЕЗЗАКОННЯ / INIQUIDAD – це аксіологічний концепт, який природно пов’язаний із національною ціннісною системою та є щодо неї похідним утворенням; його лінгвістичні конструкти виступають квінтесенцією оцінок, норм, еталонів, уявлень носіїв іспаномовної лінгвокультури у межах християнського світосприйняття [3, с. 107]. Зазначений концепт безумовно відноситься до універсальних категорій, що впливає на світоглядні орієнтири конкретної лінгвоспільноти. Фрагменти біблійного тексту відображають контекстуальне втілення ціннісного компонента концепту БЕЗЗАКОННЯ / INIQUIDAD.

Беззаконня – ознака аморальності та злочинності, яка різко засуджується та карається: *Entonces castigaré con vara su rebelión, y con azotes sus iniquidades (Sal. 89:32) [5]. Тоді палицею покараю їхню провину, та поразами їхнє беззаконня! (Пс. 88:33) [4]. ¡Ay del que edifica la ciudad con sangre, y del que funda una ciudad con iniquidad! (Hab. 2:12). Горе тому, хто кров’ю місто будує, хто беззаконням встановлює місто! (Ав. 2:12).*

Беззаконня є тяжким переступом і призводить до смерті: *Y los que quedan de vosotros decaerán en las tierras de vuestros enemigos por su iniquidad; y por la iniquidad de sus padres decaerán con ellos (Lev. 26:39). А позostalі серед вас помарніють у краях ворогів ваших за гріх свій, а також за гріхи батьків своїх помарніють із ними (Лев. 26:39). ¿No cometió Acán hijo de Zera prevaricación en el anatema, y vino ira sobre toda la congregación de Israel? Y aquel hombre no pereció solo en su iniquidad (Josué 22:20). Чи ж не Ахан, син Зерахів, спроневірився був переступом у залятому, а гнів був на всю Ізраїлеву громаду? І він був єдиний чоловік, що не помер своєю смертю через свій гріх (Іс. Нав. 22:20).*

Втіленням беззаконня є Люцифер (диявол) та люди, сповнені лихих вчинків: *A causa de la multitud de tus contrataciones fuiste lleno de iniquidad, y pecaste; por lo que yo te eché del monte de Dios, y te arrojé de entre las piedras del fuego, oh querubín protector (Ezeq. 28:16). Через велику торгівлю твою твоє нутро переповнилось насиллям, і ти прогрішив. Тому Я зневажив тебе, щоб*

не був ти на Божій горі, і погубив тебе, хоронителю Херувиме, з середини огнистого каміння (Єз. 28:16). *Asimismo he dispuesto lugar para mi pueblo Israel, y lo he plantado para que habite en él y no sea más removido; ni los hijos de iniquidad lo consumirán más, como antes (1 Crón. 17:9). I дав Я місце Моєму народові Ізраїлеві, і посадив його так, що він перебуватиме на тому самому місці. I він уже не тремтїтиме, а кривдники не будуть нищити його, як перше (1 Хр. 17:9).*

Чинити беззаконня – причина руйнації: *Alegría es para el justo el hacer juicio; mas destrucción a los que hacen iniquidad (Prov. 21:15). Радість праведному правосуддя чинити, а злочинцеві – загибель (Пр. 21:15). Por tanto, yo os juzgaré a cada uno según sus caminos, oh casa de Israel, dice Jehová el Señor. Convertíos, y apartaos de todas vuestras transgresiones, y no os será la iniquidad causa de ruina (Ezeq. 18:30). Тому буду судити вас, доме Ізраїлів, кожного за дорогами його, говорить Господь Бог. Покайтеся, і відверніться від усіх ваших гріхів, і не буде вам провина на спотикання! (Єз. 18:30).*

Таким чином, ціннісна сторона концепту БЕЗЗАКОННЯ / INIQUIDAD відображена у його репрезентації як загальнолюдського феномену та універсальної якості, яка є ознакою аморальності та злочинності, різко засуджується та карається, є тяжким переступом і призводить до смерті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арутюнова Н.Д. Логический анализ языка. Языки пространств / Нина Давыдовна Арутюнова. – М.: Языки русской культуры, 2000. – 448 с.
2. Карасик В.И. Языковой круг: личность, концепты, дискурс / Владимир Ильич Карасик. – Волгоград: Перемена, 2002. – 477 с.
3. Шевченко А.С. Семантико-когнітивна структура концептів СПРАВЕДЛИВІСТЬ і БЕЗЗАКОННЯ (на матеріалі іспаномовного тексту Біблії): дис. ... канд. філол. наук: 10.02.05 / Анна Сергіївна Шевченко; Київський національний лінгвістичний університет. – К., 2014. – 209 с.

ПЕРЕВОДЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ ВЫДАЮЩЕГОСЯ АЗЕРБАЙДЖАНСКОГО ПОЭТА САМЕДА ВУРГУНА

Шихизаде И.А.

Киевский национальный лингвистический университет

Азербайджане Литературу Азербайджана в XX веке нельзя представить без великого азербайджанского поэта, переводчика, критика, литературоведа, публициста, дважды лауреата Государственной премии (1941-1942), академика АН Азербайджана (1945), заслуженного деятеля культуры (1947), почетного доктора филологических наук (1956), народного поэта Азербайджана Самед Вургун (Векилов Самед Юсиф оглы). Достаточно упомянуть только одно стихотворение поэта “Азербайджан”, которое наизусть знает каждый гражданин страны, не зависимо от возраста.

Литературная деятельность Самеда Вургун не заканчивается одним оригинальным творчеством самого поэта. Вургун имеет огромные заслуги в

области художественного перевода. Для своей переводческой деятельности он выбирал классические художественные произведения разных народов. Он перевел на азербайджанский язык роман “Евгений Онегин” А.С. Пушкина, часть поэмы Шота Руставели “Витязь в тигровой шкуре”, стихи казахского акына Джамбула, стихотворения грузинского классика Ильи Чавчавадзе “Поэт” и “Родина”, татарского поэта Муса Джалила, стихотворение “Родина” албанского поэта Андона Зако Чаюни, поэму венгерского поэта Антаба Гидама “Любовь”, “Девушка и смерть” М.Горького, таджикского поэта Лахути, и многое другое.

В истории азербайджанско-украинских литературных связей, важнейшее место занимает художественный перевод произведений великого кобзаря Тараса Шевченко на азербайджанский язык и их публикация. В этом смысле Самед Вургун очень ответственно и с высоким профессионализмом отнесся к переводу произведения “Порченая”. Перевод этого произведения на азербайджанский язык является большим событием для изучения наследия великого Украинского поэта в Азербайджане. В переводе Самед Вургуну удалось сохранить социальное содержание, глубокое чувство патриотизма, которое изображал сам Т.Шевченко.

Следует отметить, что Вургун особенно почитал такие мотивы в творчестве Шевченко, как любовь к свободе, воля народа. Наряду с поиском и передачей на азербайджанском языке лексических единиц поэмы, Вургун сумел сохранить в метрическом отношении структуру шевченковской строки.

Роль Самеда Вургуна в сфере художественного перевода не заканчивается только переводами иностранных поэтов. Вургун с большим профессионализмом перевел на азербайджанский язык поэму “Лейли и Меджнун” выдающегося азербайджанского поэта XII века Низами Гянджеви, который многие свои произведения писал на фарсидском языке. Переводя эту поэму на современный азербайджанский язык, Вургун, сохраняя дух и стиль Низами, в прямом смысле творил, а не переводил. Ему удалось передать высокие и светлые чувства любви героев Низами. Его перевод на азербайджанском языке звучит так красиво и оригинально, что читатель даже не задумывается и не подозревает, что это произведение является переводом. Для примера можно рассмотреть следующий отрывок из поэмы:

Bir gun adlı-sanlı şahlardan biri

Gəzib dolaşırdı uzaq bir yeri. [1, с. 193]

В данной строке Вургун, используя современный азербайджанский язык (“Bir gun”-“однажды”, “adlı-sanlı”-“именитый” и т.д.), сохраняет дух средневековья.

Особое место в переводческой деятельности Самеда Вургуна занимает перевод поэмы “Евгений Онегин” А.С.Пушкина. Он два года работал над переводом этого сложного по содержанию и объему романа. Несмотря на структурные различия азербайджанского и русского языков, при переводе С. Вургуну удалось сохранить пушкинскую строфу.

Сам Самед Вургун писал: “Я особое внимание уделял сохранению простоты пушкинского языка и глубине его мысли. Во время перевода я постоянно задаю себе такой вопрос: Как бы сам Пушкин выразил тут свою мысль на Азербайджанском языке? И этот вопрос вынуждал меня еще внимательнее и глубже познать образы Пушкина, переводить их как можно точно, просто и выразительно” [3, с. 19]. Ему удалось мастерски передать жизнь Петербургского общества того времени. Перевод Вургуна отличается своей простотой, разнообразием, созвучностью и оригинальностью на Азербайджанском языке. Для примера можно рассмотреть следующую строфу:

*Я был рожден для жизни мирной,
Для деревенской тишины;
В глуши звучнее голос лирный,
Живее творческие сны.* [4, с. 206]

Перевод Вургуна:

*Sakit bir ömürçün yaranmışam mən,
Vurğunam kənddəki o səssizliyə;
Orda nəğmələrim qopur ürəkdən,
Şeirim qanadlanır əngillik deyə!* [2, с 296].

В переводе данной строфы Вургун использует всю красоту и красочность азербайджанского языка. Употребляя такие слова, как “Vurğunam” (“влюблен”), “Şeirim qanadlanır” (“окрыляются мои стихи”), он словами, духом Пушкина создает великолепное произведение на азербайджанском языке.

Самед Вургун своим мастерством внес огромный вклад в Азербайджанскую литературу и еще при жизни стал живой легендой.

ЛИТЕРАТУРА

1. Nizami Gəncəvi. Leyli və Məcnun. Bakı, "Lider nəşriyyat", 2004, – 288 səh.
2. Puşkin A.S. Seçilmiş əsərləri. – Bakı, “Şərq-Qərb”, 2009, – 664 səh.
3. Səməd Vurğun. Seçilmiş əsərləri. Beş cildə. V cild. Bakı, “Şərq-Qərb”, 2005, – 384 səh.
4. Пушкин А.С. Сочинения. В 3-ч т. Т 2. Поэмы; Евгений Онегин; Драматические произведения. – М.: Худож. лит., 1986. – 527 с.

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ЕКСТРАЛІНГВІСТИЧНОЇ РОЗМІТКИ КОРПУСУ ТЕКСТІВ

Шклярєвський В.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Предметом корпусної лінгвістики є створення та розробка загальних принципів побудови й використання корпусів текстів. Не викликає сумніву той факт, що для подальшого застосування в лінгвістичних дослідженнях тексти корпусу мають бути анотовані за певною системою.

Метарозмітка, або метаопис – це система структурованих даних екстралінгвістичного характеру (метаданих), що стосуються формальної сегментації і зовнішнього анотування тексту, а також фіксації технологічної обробки електронного файлу [3, с. 3]. Без такої інформації про тексти, що входять до складу корпусу, використання ресурсу в лінгвістичних дослідженнях і програмних застосуваннях є неможливим. Кодування, редагування й зберігання релевантних метаданих є окремим етапом розробки корпусу поряд із плануванням, збиранням текстів і лінгвістичною розміткою.

Основним функціональним призначенням метарозмітки є інформування користувача про тексти на предмет їхнього авторства, стилістично-жанрової специфіки, тематики, дати і місця написання [2, с. 89]. Отже, виділяють декілька видів метарозмітки: 1) зовнішню, або **екстралінгвістичну розмітку** – бібліографічні, типологічні, тематичні і соціологічні характеристики текстів; 2) формальну, або **структурну розмітку** текстів на частини; 3) **технологічну розмітку** – дані кодування, дати, виконавці, джерело електронної версії [3, с. 7]. У даній статті обговорюються основні підходи до екстралінгвістичної розмітки текстового масиву. На сьогодні в практиці корпусної лінгвістики існує два підходи до метарозмітки текстового масиву залежно від мети розробки та параметрів корпусу, яким відповідають два види набору метаданих:

- стандартний, загальний метаопис корпусу [2, с. 89; 5; 9] і
- спеціалізований метаопис, спрямований на структурування метаданих корпусу, розробленого для розв'язання конкретних завдань [6, р. 35; 4, с. 30; 1, с. 224].

Загальний набір метаданих регулюється стандартами й рекомендаціями Text Encoding Initiative (TEI) [7], Open Language Archive Community (OLAC) [8], EAGLES [9], ISLE Metadata Initiative (IMDI) [10] і відповідає загальноприйнятій практиці кодування текстів. Стандартний метаопис застосовується в основному для універсальних національних корпусів, розроблених на засадах репрезентативності, збалансованості, автентичності, комп'ютерної підтримки, документованості та стандартності (BNC, ANC, НКРЯ). Орієнтація на якісно різного користувача національних корпусів потребує адаптації мовнонезалежного підходу кодування даних, забезпечуваного міжнародними стандартами та документами, головним чином принципів TEI [2, с. 7]. Зазвичай стандарти включають метадані про розробника корпусу, джерела, термін створення, мову текстів, формат файлів, авторські права.

Набір даних спеціалізованого метаопису мотивується передбачуваним призначенням корпусу, згідно якого створюють індивідуальні набори метаданих або вносять до стандарту додаткові ознаки. Так, метарозмітка Корпусу українських текстів для вивчення граматичної службовості включає хронологічний параметр в аспекті п'яти періодів – з українсько-руського X-XV ст. до новітнього українського – з 1991 р., що дозволяє використовувати цей корпус для діахронічних досліджень [1, с. 227]. Метаопис спеціального навчального корпусу текстів – Ukrainian Corpus of Lerner English (UCLE) забезпечує дослідження активного словника студентів за лексичною

різноманітністю з урахуванням параметрів статі, віку, рідної мови, курсу навчання й факультету [4, с. 30–31]. Метарозмітка корпусу текстів з комп'ютерної лінгвістики крім вихідних даних включає окреме кодування анотації тексту, що дає можливість у майбутньому створити на базі корпусу автоматичну систему реферування фахових текстів [6, с. 36]. Отже, встановлений набір метаданих поряд з функціями пошукового механізму й лінгвістичною розміткою визначає функціональні можливості використання корпусу і його сумісність з іншими програмними продуктами.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилюк І. Корпус текстів для вивчення граматичної службовості / І. Данилюк // Лінгвістичні студії. – Донецьк : ДонНУ, 2013. – № 26. – С. 224–229.
2. Демська-Кульчицька О. Основи національного корпусу української мови: [монографія] / Оріся Демська-Кульчицька. – К.: НАНУ, 2005. – 219 с.
3. Захаров В.П. Корпусная лингвистика: [учеб.-метод. пособ.] / Виктор Петрович Захаров. – СПб.: РОПИ СПб. университета, 2005. – 48 с.
4. Коломієць В., Котик С. Спеціальний навчальний корпус текстів UCLE : сучасний стан і перспективи використання / В. Коломієць, С. Котик // Комп'ютерна лінгвістика : сучасне і майбутнє. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції. – К. : КНЛУ, 2012. – С. 29–32.
5. Савчук С.О. Метатекстовая разметка в Национальном корпусе русского языка: базовые принципы и основные функции / С.О. Савчук // Национальный корпус русского языка: Результаты и перспективы. – М., 2005. – С. 62–88.
6. Bobkova T. Corpus of computational linguistic texts / T. Bobkova // Computer Treatment of Slavic and East European Languages. – Bratislava: Tribun, 2009. – P. 35–40.
7. Burnard L. Metadata for Corpus Work / L. Burnard. – [Access Mode] : <http://users.ox.ac.uk/~lou/wip/metadata.html>
8. Simons G. OLAC Metadata Usage Guidelines / G. Simons. – [Access Mode] : <http://www.language-archives.org/NOTE/usage.html>
9. Sinclair J. Preliminary recommendations on text typology / J. Sinclair // EAGLES Document EAG-TCWG-TTYP/P, 1996. – [Access Mode] : <http://www.ilc.cnr.it/EAGLES96/texttyp/texttyp.html>
10. Wittenburg P. Metadata Proposals for Corpora and Lexica / P. Wittenburg // LREC: Max-Planck-Institute for Psycholinguistics, 2002. – [Access Mode] : <http://www.mpi.nl/IMDI/documents/2002%20LREC/Metadata%20Proposals%20for>

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

11. Біблія або Книги Святого Письма Старого й Нового Заповіту / Пер. І. Огієнка. – К.: Українське Біблійне Товариство, 2007. – 1375 с.
12. Santa Biblia. Reina-Valera 1960 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://labibliaweb.com/?cat=122>.

ГЕБРАЇЗМИ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Школьна О.О.

Київський Національний Лінгвістичний Університет

Будь-які лексичні запозичення пов'язані з певними мовними контактами, і можуть бути або прямими, або опосередкованими (через посередництво проміжних ланцюжків). Взагалі запозичення з семітських мов не є дуже численними, оскільки семітомовні народи в Європі не мешкають. Велика частина семітських запозичень представлена саме гебраїзмами. **ГЕБРАЇЗМ** [від лат. *Hebraeus*, грец. *ἑβραϊκός* (*ἑβραϊκος*) — єврейський] — слово, рідше вислів, запозичені з гебрайської (давньоєврейської) мови, а також з сучасного івриту. Прямих *запозичень* в українській мові практично не зафіксовано: першим проміжним ланцюгом виступає переважно грецька мова, з якої Гебраїзми переходили до старослов'янської, а з неї — до давньоруської мови, звідки потрапили до української. Менше Гебраїзмів потрапило в українську мову через їдиш, ще менше — через німецьку і французьку мови. В українській мові Гебраїзми належать переважно до біблійної та релігійної лексики (Адам, алілуя, амінь, геєна, едем, левіафан, манна, міся, осанна, Саваоф, сатана, серафим, талмуд, тора, хам, херувим), передають специфічні етнокультурні реалії (єврей, іудей, кабала, караїм, кошерний, маца, меламед, пейси, рабин, субота, хедер, шамес). Частину Гебраїзмів становлять аргі (бахур, махлювати, цимес, хохма, шабаш, шмон та ін.) і окремі лексичні одиниці (бегемот). До Гебраїзмів слід віднести і нові лексичні запозичення з івриту (кібуц, кнесет тощо).

Історія контактів між українцями та євреями налічують багато століть, з документів відомо, що у Києві євреї жили щонайменше з 10 ст. Про це свідчить, наприклад **"Київський лист"** — рекомендаційний лист, виданий Мар Якову Бен Хануці хозарською юдейською громадою Києва. На думку першовідкривачів, даний лист є найдревнішим автентичним документом, написаним на території Київської Русі і може датуватися 10 століттям нашої ери. Документ написаний гебрейською мовою і містить, можливо, першу згадку про Київ. Також про тісні контакти свідчить наявність Жидівської Брами у Київському мурі, будівництво якого закінчилось в 1037 р. Проте, оскільки євреї того часу в Європі не говорили давньоєврейською мовою, немає підстав говорити про прямі запозичення з давньоєврейської мови до української.

Гебраїзми можна розподілити за часом їх проникнення до української мови, хоча й досить умовно, оскільки не завжди можна цей час встановити; а також за джерелом — проміжним ланцюжком. Також можна розподілити за способом проникання: усне й писемне (книжне).

Найдавніші запозичення — біблійна та релігійна лексика, через посередництво давньогрецької мови, що було пов'язано із хрещенням Русі у 10 ст. (Адам, алілуя, амінь і т.д.). Не виключено, що одним з найдавніших гебраїзмів є топонім Самбатіон (назва фортеці у м. Київ у 10 ст.) За свідченням

Костянтина Багрянородного, назва цієї фортеці походить від єврейського слова *шаббат* — суббота.

Можна припустити, що гебраїзми, запозичені з ідишу, є більш пізніми, оскільки ашкеназські євреї почали селитися на території України пізніше. Євреї з Польщі та Німеччини, мовою спілкування яких був їдиш, почали прибувати на територію України, що перебувала під владою Литви, наприкінці XV ст.. Можна припустити, що більшість гебраїзмів, які передають специфічні етнокультурні реалії, потрапили до української мови передусім з ідишу (єврей, іудей, кабала, караїм, кошерний, маца, пейси, рабин, субота та ін.).

Пізніший пласт запозичень являють собою приклади аргю (цимес тощо...). Це пов'язано зі специфічним життям єврейської общини передусім вільного міста Одеси та деяких інших українських міст наприкінці 19 – початку 20 ст. Єврейські общини стали у цей період менш закритими, а перелік соціальних ролей збільшився (банкір, комерсант, адвокат, аптекар, годинникар тощо). Окремо слід відзначити роль євреїв у кримінальному світі, що й відбилося на характері гебраїзми цього періоду. Саме з тоді до нас потрапили такі слова, як **халява** — від *халав* — молоко; **шмон** — від *шмоне* — вісім (ніби-то, обшук у тюрмі проводився о восьмій годині); **кіпеш** — від *хіпус* — обшук; **хохма** — від *хохма* — мудрість; **хана** — від *тахана* — зупинка, кінець шляху та ін.

Останній період запозичень – 20-21 ст., коли відбулося відтворення іврити як розмовної і літературної мови, і запозичення здійснювалися безпосередньо з іврити до української. На цьому етапі запозичення відбувалися більшою мірою за рахунок контактів з жителями держави Ізраїль, а не місцевими євреями (кібуц, ульпан та ін.)

Висновок. Запозичення з єврейської мови становлять не дуже велику за обсягом, але важливу частку українського словника; що важливо відмітити, запозичення відбувалися в усі доступні науковому вивченню періоди розвитку мови. Подальші дослідження цієї теми дозволять доповнити уявлення про лексику української мови, а також про історичні контакти українського та єврейського народів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Електронний довідник. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/ukrmova/um185.htm>
2. Тищенко К. М. Загальна структура лінгвістичних знань / К. М. Тищенко // Мовознавство. – 1989. – № 6. – С. 48-52.
3. Вортман Д. Я. Самбатас / Вортман Д. Я // Енциклопедія історії України. – [К.]: Наукова думка, 2009. – Т.9. – 429 с.
4. Сучасний словник іншомовних слів / Уклад. О. І. Скопненко, Т. В. Цимбалюк. – Київ: “Довіра”, 2006. – 789 с.
5. Їдиш-український словник / Уклад. Дмитро Тищенко. 70 тис. слів. – Київ. “Арт Економі”, 2015. – 950 с.

МЕТАФОРА ЯК ОБРАЗНО-ФУНКЦІОНАЛЬНА ОДИНИЦЯ АНГЛОМОВНОЇ РЕКЛАМИ ТА ЇЇ ВІДТВОРЕННЯ У ПЕРЕКЛАДІ

Шкута О.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Як відомо, умови ринкової економіки викликали швидкий розвиток реклами як соціального інституту і сфери професійної діяльності сотень тисяч людей у нашій країні. Тому реклама, що використовує слово, досить різноманітна. У всіх формах реклами слово – дієвий засіб інформації й пропаганди.

Рекламний стиль складається з художньо-графічних і вербальних компонентів. Вербальні компоненти створюють систему, що включає ктематонім (вербальний компонент товарного знаку), слоган (рекламне гасло) і власне рекламний текст [3, с. 14].

Завдання рекламіста полягає в тому, щоб викликати у читача інтерес, використовуючи так званий механізм цілеспрямованого рекламного впливу, слово. Вдало знайдене слово або зворот надають їй виразність. Тому рекламісти часто вдаються до такого стилістичного засобу як метафора, аби викликати у покупця саме той образ, який їм потрібен [5, с. 18].

Метафоризація – це не лише вживання одного слова замість іншого, вона утворює новий зміст, який з'являється внаслідок дії складних когнітивних механізмів. Однією з найважливіших залишається проблема походження метафоричного значення. Найпершою спробою окреслити межі поняття “метафоризація” в науці пов'язують з ім'ям Аристотеля. “В субституційній парадигмі метафора постає як заміна слова (лексему, концепту) іншим словом (лексемою, концептом, поняттям)” [2, с. 18].

Процес метафоризації – це метафоричне судження, яке має два суб'єкти – головний і допоміжний. До головного суб'єкта додається система “асоціативних імплікацій”, пов'язаних із допоміжним суб'єктом.

Метафора в імплікаційному вигляді вміщує судження про головний суб'єкт, які за звичай додаються до допоміжного суб'єкта, завдяки чому метафора організовує одні характеристики головного суб'єкта і відкидає інші [1, с. 85].

Вибір способу перекладу метафор залежить від різних факторів, передусім від функції метафори в тексті, від стилістичних міркувань, від особливостей стилю тексту, а також від мети перекладу.

Метафора може посідати центральне місце в тексті, і з нею потім поєднуються інші метафори та інші лексичні одиниці тієї самої картини [4, с. 162]. Таким чином створюється особливий зв'язок з метафор, який простягається по всьому тексту, і якщо на це не звернути уваги то при перекладі він може розірватися.

Також найбільшою проблемою для перекладу метафор часто називають культурні відмінності, наприклад тому, що певні метафори викликають

інші асоціації або тому що джерело метафор в соціокультурі громади вихідної мови не відіграє значної ролі. Це особливо помітно при перекладі зоометафор, наприклад в європейській культурі дракон це метафорично символ нещастя, а в китайській, навпаки. Такі асоціації між тим можуть діахронічно змінюватися, що при перекладі історичних текстів може призвести до додаткових труднощів. Тому часто, в таких випадках відмовляються від дослівного перекладу і використати або відповідну метафору цільового тексту або передати смисл метафори тексту джерела шляхом перифрази. Якщо ж потрібно при перекладі наголосити на культурну специфіку вихідного тексту, тоді пропонується для передачі метафор вихідного тексту додати пояснення, при сильних культурних розбіжностях додати коментар чи зробити зноску [6, с. 135].

e.g. We place the power in your hands. – Ми надаємо владу у ваші руки.

HYDRA ZEN The first skin de-stressing moisturizer. Combines breakthrough Acticalm technology with powerful hydrating agents. Result: Signs of stress and fatigue disappear. Comfort and softness are restored. Skin's youthful look is renewed. Believe in beauty! – Гідро дзен. Перший анти-стресовий зволожувач. Поєднує найсучаснішу технологію Актикалм з ефективними зволожувальними компонентами. Результат: Сліди втоми та стресу зникають. Відновлення комфорту та м'якості шкіри. Оновлений вигляд молодої шкіри. Повір у красу!

Отже, підводячи підсумки з усього вище викладеного можна зробити висновок, що крім знань іноземної мови перекладач повинен одночасно мати гарні навички складання рекламних текстів. Лише те, що людина володіє іноземною мовою, аж ніяк не означає, що вона може ефективно перекласти рекламний текст іншою мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гусев С.С., Тульчинский Г.Л. Проблема понимания в философии / С.С. Гусев, Г.Л. Тульчинский. – М.: Прогресс, 1985. – 192 с.
2. Їжакевич Г.П. Теоретичні проблеми лінгвістичної стилістики / Г.П. Їжакевич. – К.: Наукова думка, 1972. – 381 с.
3. Шатин Ю.В. Построение рекламного текста / Ю.В. Шатин. – М.: Бератор-пресс, 2003. – 128 с.
4. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвист. теории перевода / Я.И. Рецкер. – М.: Прогресс, 1974. – 216 с.
5. Ричардс А. Философия риторики / А. Ричардс. – М.: Прогресс, 1990. – 46 с.
6. Коптілов В.В. Теорія і практика перекладу / В.В. Коптілов. – К.: Юніверс, 2003. – 280 с.

РОЛЬ МЕТАФОРИ У ПРОЦЕСІ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Шулькевич О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Останнє десятиліття характеризується появою наукових праць (Дж. Лакофф, П. Рікер, Г.С. Баранов, Н.Д. Арутюнова та ін.), у яких феномен метафори розглядається максимально глибоко – від висвітлення загального

механізму її дії до аналізу конкретного її використання у текстах різного спрямування (наукових, художніх, політичних тощо). Сучасне філософське вивчення метафори ґрунтується здебільшого на гіпотезі, запропонованій американськими дослідниками Дж. Лакоффом і М. Джонсоном [7], згідно з якою метафора є найважливішим способом створення концептуальної і мовної картин світу. Така метафора отримала назву “концептуальної” і розглядається як глибинна основа, яка формує уявлення людини про дійсність. Такий когнітивний статус метафори дозволив здійснити дослідження, що ґрунтовно висвітлювали її роль у сфері пізнання й, зокрема, у сфері науки.

У сучасній методології науки поширені здебільшого дві концепції наукової метафори. Перша заснована на аристотелівському баченні метафори як “прихованого” порівняння, аналогії пропорційних відносин ($A/B=C/D$). У “Поетиці” Аристотель називає метафорою “нехарактерне ім’я, перенесене з роду на вид або з виду на рід, або з виду на вид, або за аналогією” [1, с. 1096]. Але, як вважали представники іншого підходу, інтеракціоністи, такий погляд на метафору – “небезпечний”, оскільки означав віднесеність її до риторичної форми, до поетичної ілюстрації, “декоративної прикраси” мови, що, у свою чергу, призводить до позбавлення її пізнавального значення. Інтеракціоністи також розглядали метафору як результат зіткнення і взаємодії принципово різних, логічно протилежних смислів. Саме із такої взаємодії виникає “мовне напруження” між елементами метафори, яке породжує новий смисл.

Епістемологічний статус метафори нетотожний когнітивній інновації: для того, щоб бути зрозумілою, вона повинна бути впізнаваною. Про це писав Х. Ортега-і-Гассет: “Оскільки абсолютно нове слово нічого не говорило б носіям мови, він (учений) повинен користуватися існуючим лексиконом ... вибираючи таке слово, значення якого здатне навести на нове поняття. Термін набуває нового значення за допомогою старого, яке за ним зберігається” [4, с. 230]. У свою чергу, Р. Рорті актуалізує статус метафори в процесі наукового пізнання. Він указує, що “поняття метафори, перенесене в сферу епістемології, сприяє розширенню смислового поля за відсутності концептуального значення” [6, с. 37]. Породження метафорою нового смислу провокує виникнення емоційного заряду, який формує установку до дії, викликаючи розширення актуальної мовної гри.

З іншого боку, наукова метафора в ході комунікації дає можливість тому, хто говорить, формулювати своє відкриття, а тому, хто слухає, – розуміти новизну і одночасно вибудовувати нові стратегії інтерпретації досліджуваного явища. Це підтверджує теза Кассирера, який вважав, що “здатність людини бачити і фіксувати схожість між різними предметами, її здатність до метафоризації світу є початковою точкою розумового процесу” [3, с. 38]. Оьже, набуття і розвиток мови, початковий період вербалізації людиною явищ і процесів навколишнього світу відбувається, по суті, у метафоричній формі.

У ХХ ст. у контексті так званого “лінгвістичного повороту” в філософії і соціогуманітарному знанні метафору стали трактувати як пояснювальну схему, спосіб пізнання і в теоретичній, і в експериментальній діяльності. “Метафора

виникає, – зазначає А.Д. Плісецька, – коли перестають працювати усталені пояснювальні схеми, коли сформований концептуальний апарат руйнується, зіткнувшись з “непрощеними гостями”: несподіваним відкриттям, внутрішнім протиріччям, логічною абсурдністю результату експерименту тощо” [5].

На думку Г.С. Баранова, соціальна метафора виконує два ряди “взаємопов’язаних функцій: теоретико-пізнавальні та соціокультурні. Перші беруть участь у побудові та інтерпретації соціальних теорій. Другі виступають як практично дієві регулятори соціальної поведінки, реалізуючи комунікативну, ідеологічну, аксіологічну і сугестивну функції культури” [2, с. 125]. Тобто соціальна метафора не тільки продукує нові смисли, а й створює механізми їх сприйняття, організовуючи інший контекст значень подій і явищ.

Отже, метафора – це не тільки лінгвістичний феномен (мовний троп), а й особливий розумовий спосіб розширення змісту наших знань про світ, засіб продукування нових пояснювальних конструктів, певна форма організації мислення в пізнанні світу. Звідси закономірно випливає висновок про фундаментальну роль метафори для процесу пізнання в цілому і науки зокрема.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аристотель. Поэтика. Об искусстве поэзии. // Аристотель. Этика. Политика. Риторика. Поэтика. Категории. – Минск : Литература, 1998. – С. 1064–1112.
2. Баранов Г.С. Научная метафора: модельно-семиотический подход. Ч. 2. Теория научной метафоры / Георгий Самуилович Баранов. – Кемерово : Кузбассвузиздат, 1993. – 200 с.
3. Кассирер Э. Сила метафоры / Э. Кассирер // Теория метафоры: сб. / общ. ред. Н.Д. Арутюновой, М.А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – С. 36–51.
4. Ортега-и-Гассет, Х. Две великие метафоры / Х. Ортега-и-Гассет // Теория метафоры: сб. / общ. ред. Н.Д. Арутюновой, М.А. Журиной. – М. : Прогресс, 1990. – С. 226–248.
5. Плисецкая А.Д. Метафора как когнитивная модель в лингвистическом научном дискурсе: образная форма рациональности // Текст докл. на конф. “Когнитивное моделирование в лингвистике”. – 1–7 сентября 2003, Варна. Загл. с экрана. URL: <http://old.virtualcoglab.ru/html/Plisetskaya.html>
6. Рорти Р. Случайность, ирония, солидарность / Ричард Рорти. – М. : Рус. феноменол. об-во, 1996. – 346 с.
7. Lakoff G., Johnson M. Metaphors We Live By / George Lakoff, Mark. Johnson. – Chicago : University of Chicago Press, 1980. – 192 p.

ЛЕКСИЧНІ ОДИНИЦІ, ЯКІ УМОЖЛИВЛЮЮТЬ ЗАПОБІГАННЯ КОМУНІКАТИВНОГО КОНФЛІКТУ, ЯК СКЛАДНИКИ ЛЕКСИЧНОЇ Й МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ

Щербина М.Б.

Київський національний лінгвістичний університет

У зв’язку з сучасними змінами у геополітичній, соціальній та економічній сферах, вплив яких щоденно має прояв у появі нових міжнародних альянсів,

міграції населення та інтеграції культур, міжкультурна комунікація стала невід'ємною складовою повсякденної діяльності. Перед мовними вищими навчальними закладами постало завдання навчити майбутніх філологів, зокрема тих, хто вивчають дві іноземні мови, які належать до різних мовних сімей, бути гідними висококваліфікованими носіями слова, посередниками спілкування міжфізичної ментально далекими культурами, не порушуючи етнічного забарвлення кожної із них, а головне — запобігаючи міжкультурним непорозумінням і конфліктам.

Аспекти міжкультурної комунікації вивчали такі науковці як Гудков Д. Б., Кнапп К., Кнапп-Поттхофф А., Леонтович О. А., Садохін О. П. та ін. У ході їхніх досліджень були виокремлені теоретичні й методологічні основи міжкультурної комунікації. Однак, незважаючи на результати вже існуючих досліджень, їх практичному застосуванню у вищих навчальних закладах України не було приділено достатньої уваги.

За Садохіном О. П., комуніканти у процесі спілкування використовують знання особистого, національного й загальносуспільного характеру. У сукупності ці знання становлять зміст міжкультурної компетентності особистості [1, с. 132]. Одними з ознак сформованості міжкультурної компетентності є володіння комунікативними засобами іншої культури та їх правильний вибір у залежності від ситуації мовлення.

Основним засобом спілкування будь-якої культури є мова. Отже, формування міжкультурної компетентності студентів-філологів має відбуватися одночасно з формуванням мовних компетентностей, зокрема лексичної. Особливу увагу студентів, які в майбутньому працюватимуть з двома іноземними мовами, викладачі мають звертати на ті лексичні одиниці, недоцільне використання або повне ігнорування яких може призвести до міжкультурного конфлікту, який останнім часом має місце між носіями мов східного й західного світів. До таких лексичних одиниць відносимо вітання та прощання, звертання, фразеологічні звороти тощо.

На особливості відбору лексичних одиниць у різних комунікативних ситуаціях, їхнє семантичне поле, етимологію тощо викладач іноземної мови має наголошувати на етапі ознайомлення студентів з новими лексичними одиницями. Якщо йдеться про студентів, які вивчають дві іноземні мови (східну й європейську), на цьому етапі слід вмотивовувати студентів порівнювати лексичні одиниці, які позначають одне мовне явище у двох виучуваних мовах.

Так, незначна кількість наявних в англійській мові вітальних/прощальних зворотів і звертань відображують лише час комунікації та рівень формальності розмови. На противагу, у східних мовах детермінантними вибору таких лексичних одиниць, які мають значну кількість варіацій, будуть вік і соціальний стан (нижчий-рівний-вищий), місце, часі попередній досвід спілкування комунікантів.

До непорозуміння призводить вживання лексичних одиниць, які є активно вживаними в одній, але взагалі не мають відповідників у другій мові, що може

бути спричинено соціальними, географічними чи етнічними відмінностями. Лексичні одиниці, які позначають типові лише для певної культури явища чи предмети і не мають еквівалентів перекладу в інших мовах, називають безеквівалентною лексикою. Наприклад, такі лексичні одиниці як *ox, calf, cow, bull*, в англійській мові позначають велику рогату худобу, яка використовується у господарстві англослов'янських країн. На відміну, в японській мові для позначення цих понять існує лише слово *ushi* та його деривативні форми, що спричинено низьким рівнем розвитку скотарства в Японії, порівняно з Британськими островами, де відбувалось становлення англійської мови [3, с. 188-189].

Носії турецької мови вітають своїх гостей зворотом *Hoşgeldiniz*, який має відповідники як у англійській (*Welcome*), так і в українській (*Ласкаво просимо*) мовах. Проте, у відповідь, за традицією турецької культури, відвідувачі мають проявити повагу господарям зворотом *Hoşbulduk*, який українською дослівно значить *Добре завітали* і є нетиповим для мов європейської культури. Таким чином, викладачі іноземних мов мають знайомити студентів з безеквівалентними лексичними одиницями, незнання та ігнорування яких у певних комунікативних ситуаціях можуть образити іншомовного співрозмовника.

З особливою розсудливістю варто вживати лексичні одиниці, які позначають релігійні поняття. Особливо це стосується тих комунікантів, які сповідують різні вірування. Так, у Туреччині вітають один одного закликком *Selamunaleykum* (Хай буде тобі привіт від Аллаха), а у відповідь очікують отримати *Aleykumsalam*. В англійській мові збереглися сталі вирази, що апелюють до Бога, наприклад, *Godblessyou*. Тим не менш, таке привітання майже не вживають молоді люди, і лише іноді його можна почути від представників старшого покоління.

У зоні ризику також знаходяться фразеологічні порівняння, в яких використано образи тварин, які семантизують образливу конотацію. Так, на позначення жадібної людини з надмірною вагою в англійській мові говорять *asfatas a pig*, у корейській — *доеджигачхітуньтуньхан*, що має дослівно аналогічний переклад; у турецькій знаходимо вислів *domuzgibiіçtek*, що має значення *нажертися як свиня*.

На етапі автоматизації дій студентів з новими лексичними одиницями на рівні фрази, а потім і понадфразової єдності викладач може застосувати ті засоби навчання, які відображають не лише зміст висловлювання, а й екстралінгвістичні особливості комунікативного акту, що змушує студента свідомо обирати найдоцільнішу за цих умов лексичну одиницю. Прикладом такого засобу навчання є комікс, який поєднує текст і візуальну опору [2, с. 31 – 36]. Засобами наочності можуть слугувати також малюнки, емблеми, національна символіка країн виучуваних іноземних мов тощо.

На етапі вживання студентом нових лексичних одиниць на рівні зразка мовлення викладач створює такі навчально-мовленнєві ситуації, в яких моделюється міжкультурний конфлікт, аби студенти самі знаходили мовні засоби для його вирішення.

Таким чином, формування лексичної компетентності майбутніх філологів має відбуватися одночасно з формуванням міжкультурної компетентності, аби вони як потенційні учасники міжкультурної комунікації з носіями інших мов могли запобігти комунікативним конфліктам і бути гідними представниками своєї культури. Викладачі іноземних мов повинні акцентувати увагу на тих лексичних одиницях, які мають різні конотаціїв різних культурах, та активізувати екстралінгвістичні знання студентів з виучуваних іноземних мов.

Перспективу подальших наукових досліджень ми вбачаємо у розробленні вправ для формування іншомовної лексичної й міжкультурної компетентностей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Садохин А. П. Межкультурная компетентность: понятие, структура, пути формирования / А. П. Садохин. // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2007. – №1. – С. 126-140.
2. Щербина М.Б.Формування іншомовної комунікативної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами коміксів / М. Б. Щербина. //Іноземні мови. – [Науково-методичний журнал]. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2016. – № 1 (85). С. 31-36
3. YasushiH. Nihonjingengobunkaronkoogi (nihonjinrashisa) nokoozoo / NagaYasushi.–Tokyo: Taishuukan-shoten, 2004.– 400 p.

ЕВОЛЮЦІЙНА ЛІНГВОСИНЕРГЕТИКА: У ПОШУКАХ НОВОЇ ТЕОРІЇ МОВНИХ ЗМІН

Щигло Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку науки вченими все частіше висловлюються думки стосовно становлення на планеті “загальнопланетарного мислення”. Очевидним фактом стають якісні зміни у формах зближення гуманітарних і природничих наук. Слід також зазначити, що ще Мартін Хайдеггер розмірковував: “Коли руйнується все, наступає час філософії”. Картина світу, що формувалася упродовж століть “класичної науки і науки некласичної (квантової і релятивістської фізики) як доеволюційна парадигма, нині істотно змінюється. І не дивно, що знову впливають і опиняються у фокусі філософські, загальнокультурні і навіть міфологічні смисли, здавалося б, суто внутрішньонаукових проблем” [4, с. 12].

Формування постнекласичної науки (В. Стюпін) базується сьогодні на ”трьох китах”: принципі універсального еволюціонізму (М.М. Моїсеєв), системному підході і теорії самоорганізації (Н. Haken, В. Mandelbrot, G. Nicolis, I. Prigogine, I. Stengers, В.І. Аршинов, О.М. Князева, Л.П. Киященко та ін.). Ці три підґрунття пов’язані між собою історично і концептуально при провідній, об’єднуючій ролі першого. Універсальний еволюціонізм проголошує єдність світу, що виник в процесі загального розвитку – еволюції, яка передбачає поступове адаптивне пристосування систем до змін середовища.

Системний підхід розглядає об'єкти будь-якої природи як системи і за традицією зосереджений на аналізі їх структури. Синергетику (інакше – теорію самоорганізації, теорію динамічних систем), що виникла як логічне продовження загальної теорії систем, цікавлять швидкі стрибкоподібні механізми розвитку систем [1, с. 14–15].

Мова як багатовимірний об'єкт досліджується в різних аспектах, що відображується у постійно зростаючій розгалуженості лінгвістичного знання. Глобалізаційні процеси торкаються не лише різних областей життєдіяльності людини, суспільства, науки й техніки, але впливають і на розвиток мовознавчої науки, в якій на засадах філософського принципу єдності світу відбувається становлення нового *інтегративного* підходу, в рамках якого мова виступає як складна синтетична система, а її дослідження неможливе без одночасного звернення до свідомості, мовної системи, культури та соціуму, а отже повинно проходити в широкому системному контексті [7, с. 188].

Визнання системності мови є принциповим у будь-якому лінгвістичному дослідженні. У мовної системи є особлива якість – внутрішня сила самовдосконалення через саморуйнування і самовідновлення. Тому логічно, що загальнофілософська теорія самоорганізації складних систем вже застосовується в мовознавстві, оскільки “синергетика нині виступає ядерним елементом, на основі якого відбувається синтез цілого в самоорганізаційних системах будь-якої природи” [8, с. 3].

Системний підхід, першочергово, передбачає дослідження структурних елементів, що не піддаються в ході аналізу подальшим змінам. Однак це положення є справедливим стосовно робіт з точки зору синхронії мови. Проте під час звернення до даних мовної діахронії, слід враховувати специфіку поведінки системи в часі. Пріоритетними виступають наступні положення: “основне в лінгвістиці прослідковується, тільки в світлі еволюціоністської теорії” [6, с. 155–159], оскільки будь-яка мінімальна зміна на одному з рівнів системи може викликати порушення попередньої рівноваги всієї системи в цілому, її переорієнтацію; “система мови знаходиться в постійному стані пертурбації, де зміни відбуваються шляхом цілого ряду операцій” [9, с. 201]. А тому “особливий, інтерес і актуальність представляють умови, причини і наслідки змін, а також численні перехідні процеси, градаційні простору, зони і механізми, завдяки дії яких при безперервному оновленні структурних елементів системи і їх відношень на всіх рівнях зберігається спадкоємність найближчих відрізків його історії” [4, с. 6].

Діахронічний підхід до дослідження мови є одним із основних методологічних принципів в мовознавстві і передбачає вибіркоче або комплексне застосування різних методів і методик, що залежать від конкретних завдань і цілей дослідження, що забезпечує глибоке розуміння сутності природи мови, її функціонування і розвитку [5, с. 51]. Важливим, на думку І.Р. Буніятової, є встановлення кореляції внутрішніх і зовнішніх чинників і аналіз з цих позицій відповідних змін, які відбувалися в системі мови на різних етапах її розвитку. Розглядаючи сучасні теорії мовних змін, І.Р.

Буніятова приходиться до висновку про перспективність звернення до теоретичних моделей і концепцій природознавства (в тому числі і до синергетичної концепції Іллі Пригожина) для послідовного пояснення природи мовних явищ [2, с. 11].

Інтегрування ідей, методології та понятійного апарату синергетики в царину лінгвістичних студій виявляється плідним і перспективним, оскільки значно розширює дослідницький простір і збагачує науку про мову новими методами і прийомами аналізу. Зважаючи на вищесказане, новим ракурсом дослідження динамічних процесів мови крізь призму синергетичної методології уявляється нам еволюційна лінгвістична синергетика як новий методологічний підхід, спрямований на розкриття внутрішніх і зовнішніх законів розвитку мовної системи в історичній ретроспективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бронник Л.В. Языковая динамика в дискурсе: когнитивно-синергетический поход : Автореферат д. філол. н.: 10.02.19 / Военный университет. – Москва, 2012. – С. 14 – 15.
2. Буніятова І.Р. Причины зрушень у складних відкритих системах: з досвіду історичного дослідження мов / І.Р. Буніятова // *Studia Philologica* (Філологічні студії). – 2012. – Вип. 1. – С. 11.
3. Ивашкин М.П. Синхронно-диахронический анализ переходных процессов в английском языке / М.П. Ивашкин. – М.: Прометей, 1988. – 171 с.
4. Князева Е.Н. Законы эволюции и самоорганизации сложных систем / Е.Н. Князева, С.П. Курдюмов. – М.: Наука, 1994. – С. 12.
5. Мельничук А.С. Сравнительное изучение языков разных семей. Лексическая реконструкция / А.С. Мельничук – М., 1991. – 207 с.
6. Николаева Т.М. Рецензия на В. Bichakijan “Language in a Darwinian perspective” // *Вопросы языкознания*. – 2003. – № 1. – С. 155 – 159.
7. Петренко І. Основні парадигмальні ознаки сучасної лінгвістичної науки / І. Петренко // *Гуманітарна освіта в технічних вищ. навч. закладах*. – 2013. – № 27. – С. 188.
8. Поддубный Н. В. Синергетика: [монография] / Н. В. Поддубный. – Белгород, 1999. – 352 с.
9. Anderson J. On the internal structure of phonological segments: evident from English and its history / J. Anderson // *Folia Linguistica Historica*. – 1980. – № 1. – P. 185 – 212.

МЕТАФОРИЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ КОНЦЕПТА “BOOK” В АНГЛОМОВНИХ АФОРИЗМАХ

Янсон В.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Метафору розглядають в різних аспектах. Згідно з логіко-філософським аспектом метафора трактується як мисленнева операція неістинного позначення шляхом поєднання двох думок про різні предмети, їх ознаки шляхом виокремлення певного суміжного поняття. У логіко-психологічному аспекті під

метафорою розуміють перенесення за аналогією двох речей, двох думок про певні речі. Відповідно до психологічного аспекту метафора має природу уподібнення гештальтів і синестезії, що ґрунтується на виникненні одного відчуття під впливом неспецифічного для нього подразника іншого. Згідно з лінгвістичним аспектом у процесі метафоризації відбувається згасання інтегральної семи у структурі значення слова, яка поступається місцем диференційній або потенційній семам. У когнітивному аспекті метафора є використанням знака однієї концептуальної сфери на позначення складника іншої [2, с. 326]. Незважаючи на існування різних дефініцій і класифікацій метафори, загальновизнаним фактом є її універсальний характер. Метафора розглядається як засіб переосмислення знайомих назв у процесі найменування фрагментів навколишнього світу. Вона спрямована на заповнення лексичних лакун, або на характеристику та більш глибоке проникнення до сутності вже відомих об'єктів. Вона охоплює різні аспекти мови і виявляється в усіх її функціональних різновидах.

Сучасні лінгвістичні дослідження [1 – 2] роблять акцент на концептуальні (когнітивні) метафори, під якими мовознавці розуміють перенесення інформації про предмет, явище з однієї концептуальної сфери знань на позначення предмета чи явища в іншу сферу знань [2]. Семантичний аналіз метафор свідчить про те, що вони функціонують як когнітивні процеси, завдяки яким людина поглиблює своє уявлення про світ і створює нові гіпотези. Проведений нами семантичний аналіз 500 афоризмів, висловів відомих людей, і прислів'їв, які, узагальнюють думку про книгу, як літературний витвір, свідчить про те, що концепт “BOOK” може передаватися в англійській мові такими когнітивними метафорами, як:

book – food: “Some books are to be tasted, others to be swallowed, and some few to be chewed and digested” (Sir Francis Bacon “Of Studies,” a variation on this well-known metaphoric advice is “Every book must be chewed to get out the juice”), “He fed his spirit with the bread of books, / And slaked his thirst at the wells of thought” (E. Markham “Young Lincoln” / “Lincoln and Other Poems”), “Books, the mind’s food, not exercise!” (H. More “Conversation”), “Novels are sweets. All people with healthy literary appetites love them” (W.M. Thackeray “Roundabout Papers”); **book – light:** “Literature is a candle lighted in the mind and left alight” (anonymous), “Books are lighthouses erected in the great sea of time” (E. P. Whipple); **book – home:** “In my room / Among cities of books / Stacked in towers / Each book is a room” (G. Schnackenberg “Paper Cities”); **book – garden:** “A book is a garden carried in the pocket” (a proverb); **book – remedy:** “Whether used as anesthetic to soothe a distraught nerve, or as tonic to stir to action a sluggish circulation, ... books serve the purpose, and justify the assertion of the already quoted Bovée that “the worth of a book is a matter of expressed juices” John Kendrick Bangs, “My Silent Servants”, “Books are embalmed minds / . . . [but] real books are nothing of the sort” (C. N. Bovée Quoted by John Kendrick Bangs in essay “My Silent Servants” The essay also cites books as “medicine for the soul” and as “the medicine of the mind”, “A good heavy book holds you down. It’s an anchor that

keeps you from getting up and having another gin and tonic” (R. Blount “Books of the Times”); **book – guide**: “Books are the compasses and telescopes and sextants and charts which other men have prepared to help us navigate the dangerous seas of human life” (J. L. Bennett); **book – travel**: “Browsing in the “New Grove Dictionary of Opera” is like an unguided tour of Paris’s Père Lachaise cemetery, but with a difference: knock on Mr. Sadie’s equally vast collection of gravestones and their inhabitants will rise, briefly explain themselves and then disappear forever” (Bernard), “[Books:] The home-traveler’s ship . . . the opiate of idle weariness . . . the mind’s best garden . . . the seed-plot of immortality” (R. Whitlock); **book – interlocutor, friend**: “A book is good company . . . full of conversation without loquacity” (H. W. Beecher “Proverbs from Plymouth Pulpit”), “Books are the quietest and most constant of friends; they are the most accessible and wisest of counselors, and the most patient of teachers” (Ch. W. Eliot); **book – mind**: “Books, the children of the brain” (J. Swift “The Tale of a Tub”); **book – pleasure, entertainment**: “Books are keys to wisdom’s treasure; / Books are gates to lands of pleasure” (E. Poulsson); **book – magic**: “Books are a uniquely portable magic” (S. King “On Writing: A Memoir of the Craft”), “Books may well be the only true magic” (A. Hoffman).

Поняття “книга” переосмислюється і розглядається через такі універсальні об’єкти дійсності, як “дім”, “сад”, “їжа” “ліки”, що належать до безпосередньої взаємодії людини з оточуючим світом; пов’язується з поняттями “дружба”, “задоволення і розваги”, “подорож”, розкривається через думку про здатність книги вчити, лікувати духовно і розважати, підтримувати і надавати пораду, захоплювати і творити дива. Конотація даних метафор, що включає додаткові семантичні елементи, стійко пов’язані з основним значенням в свідомості носіїв мови, виражає позитивні емоційні або оціночні відтінки висловлювання і відображає культурні традиції суспільства. Метафори належать до складних розумових просторів і створюють семантично диференційовану мову почуттів, охоплюють всю сферу людського досвіду і мають значущий когнітивний потенціал.

ЛІТЕРАТУРА

1. Лакофф Дж., Джонсон М. Метафори, которими мы живем // Теория метафоры / Дж. Лакофф, М. Джонсон. – М.: Наука, 1990. – С. 387-415.
2. Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: термінологічна енциклопедія / О. О. Селіванова. – Полтава: Довкілля. – К., 2006. – 716 с.

ОВЛАДЕНИЕ РИТМИЧНЫХ МОДЕЛЕЙ КАК СПОСОБ ФОРМИРОВАНИЯ ФОНЕТИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНЦИИ ИНОФОНОВ НА НАЧАЛЬНОМ ЭТАПЕ

Яцюк С.М.

Киевский национальный лингвистический университет

В методике РКИ существует мнение, что ошибки, возникающие при воспроизводстве фонетической структуры русского слова, являются наиболее

устойчивыми и трудно исправимы. Динамика русского слова настолько своеобразна, что вызывает яркий акцент при усвоении русского произношения.

Отличительной чертой русского ударения является его подвижность и разноместность, благодаря этому свойству, и в связи с многосложной структурой русского слова можно выделить достаточно большое количество ритмических моделей. По мнению Златоустовой Л.В., из практически ста структур фонетического слова в разговорной речи активно используются едва десять [1].

Понятие модели широко используется не только в лингвистике, но и в методике обучения иностранному языку. Модель может быть фонетической, семантической, синтаксической, морфонологической и т.д. Чем больше языковых моделей освоит обучаемый, тем шире будет его языковая компетенция. Особого внимания требует усвоение и освоение фонетических моделей русского языка, ибо даже правильно составленное, с точки зрения грамматики, русское предложение не будет понято собеседником, без правильного фонетического контура. Под фонетическим контуром мы понимаем соблюдение норма орфоэпии, правильную мелодику и интонирование.

Фонетическая модель для носителей языка – наименее осознаваемое языковое явление, поэтому обучая инофонов русскому языку очень важно на начальном этапе обучения заложить представление о ритме каждого слова и всего речевого потока в целом. Для этого необходимо слушать и повторять слова и их ритмические модели: дом-тА; домА-татА, и т.д. Для большей наглядности полезно воспроизводить ритмический рисунок при помощи простукивания или прохлопывания. Следует обратить внимание на то, что ударный гласный произносится с большей ритмичностью и напряженностью, чем безударный. В дальнейшем, работая над стихотворным текстом, полезно чтение тоже сопровождать прохлопыванием. Такой вид работы дает представление о речевом потоке как целостности, о соотношении ударных и безударных слогов по длительности и напряженности. А это, в свою очередь, помогает инофону не нарушать ритмическую структуру русской речи и постепенно избавиться от акцента.

При усвоении русских ритмических моделей необходимо помнить, что фонетическая структура русского слова воспринимается нерусскими сквозь призму своих фонологических представлений. О.А. Артемова выделяет три возможных варианта интерференции [3]:

– ритмическая организация родного языка беднее ритмической организации изучаемого языка. В этом случае носители языка не будут слышать всех различий, имеющих в изучаемом языке. Например, носители языков с фиксированным ударением будут нарушать русскую ритмику слова, стремясь к постоянному месту ударения. Поляки перетягивают русское ударение на предпоследний слог, французы – на последний и т.д.

– ритмическая организация родного языка богаче ритмической организации изучаемого языка. Тогда наблюдается следующая закономерность:

чем богаче ритмическое разнообразие родного языка учащегося, тем больше различий он слышит в русской речи, в том числе и несущественных. Например, китаец или серб легко улавливают в русском ударении музыкальные различия, которых русский не слышит.

– на отдельных участках ритмическая организация двух языков может иметь сходства. И в этом случае ритмика русского слова часто оказывается искаженной в результате несовпадения порогов различия ритмических единиц. Так русский и английский языки имеют один общий закон: редукция гласных в безударном положении. Но в английском языке этот закон представлен иначе, чем в русском, без учета восходящей звучности. В результате этого несоответствия носители английского языка нарушают качество русского редуцированного гласного в предударном положении. Так, в русском языке имеется редукция гласных двух степеней: в первом предударном слоге, а также в абсолютном начале слова, иногда в абсолютном конце слова наибольшая – во всех остальных безударных слогах; в английском же редукция одной степени, она происходит только в соседних с ударным слогах.

Преподавателю - фонетисту нужно помнить, что ухо инофона глухо к иноязычным “тонкостям”, и только особенно подчеркивая эти “тонкости”, возможность успешное формирование фонетической компетенции, а значит и успешное освоение иностранного языка.

THE DISCOURSE PERSPECTIVE OF NOMINATING ‘DIMINUTIVENESS’ IN MODERN ENGLISH AND UKRAINIAN

Berezenko V.M.

Kyiv national Linguistic University

Pragmatics as a usage-biased perspective of the language essentially focuses on the investigation of language use and users of language in live situations and, more generally, on the principles which regulate everyday communication. In other words, pragmatics explores language realising in interactive contexts and the meaning creating in different discourse situations. The beginning of this century is designated by a move away from monolingual and monocultural scientific paradigms to a type of study with its objectives in the multilingual and multicultural interaction of speakers from different national, ethnic, and social backgrounds. In recent years, there has been a growing interest in the way people in different languages and cultures follow pragmatic principles of communication or in culturally predetermined communicative failures. Nowadays communication is becoming increasingly cross-cultural because it incorporates speakers not only of different cultures, different world conceptualisations, but also with different norms and values. So, Contrastive Pragmatics investigates language use in speech situations with an accent on the the meaning created in different language communities as well as the pragmatic principles people abide by in one language in contrast to how these principles may govern linguistic interaction in another language [1, c. 127; 2, c. 20].

The contrastive research as an innovative vector in pragmatics being greatly contributed by V. Gak, A. Maslova, K. Aijmer, A. Wierzbicka and other scholars is the study of pragmatic features of language units with the aim of finding their convergencies and divergencies in the realization of the analysed phenomenon in the languages under comparison. The contrastive analysis of language means of expressing 'diminutiveness' in modern English and Ukrainian is one of the items which are in the focus of attention from a cross-cultural perspective. The aim of this exploration is to find how English and Ukrainian speakers comprehend and produce a speech act in which the means of nominating 'diminutiveness' are used.

Diminutiveness as a marker of gradual assessment is a language phenomenon of the functional-semantic category of gradation which is aimed at assigning the feature of evaluative attitude of the person to the particular object [3, c. 7]. The idea of 'diminutiveness' can be signaled by a word/ word form (implicitly or explicitly), which is primarily destined to make a speaker's personal remark or to depict his attitude. The personal speaker's assessment of the person's actions, appearance, manners or points of view even if they are positively biased (for instance, being marked by the lexemes with the meaning of 'diminutiveness' with the connotation of softness) can be misinterpreted by the addressee and comprehended as rude and offensive.

In Anglo cultures there is a widely-shared norm prohibiting the so-called 'personal remarks', which can be expected to be offensive or embarrassing. There is an assumption that people who make such remarks usually make them impulsively, thus showing insufficient control over the expression of their thoughts. For many native speakers of English privacy is a fundamental human need: they live with this word, they rely on it in their thinking, and they take it for granted, like the air that they breathe [4, p. 7–10].

Meanwhile, in the Slavonic culture a considerable number of speakers tend to speak straight, i.e. without softening or being too categorical. In other words, they prefer to tell the truth in order to be sincere. This tendency doesn't mean that in the Slavonic culture speakers do not take care of the emotions and feelings of the addressees, but rather they place a greater value on saying, truthfully, what they think. The truth-telling mode usually has the painful effect on the addressee, so in accordance with the principles of communication (Cooperative and Politeness) in some contexts speakers use special means of making their utterance less categorical.

The Ukrainian culture is a specific one, for it gives a peculiar importance just to sounding soft and polite, the clear testimony of what is the exuberance of means of nominating 'diminutiveness'. This norm is may nevertheless be neglected is some types of communication marked by the lexicon registered in the language system as belonging to the low style. In Ukrainian there is a variety of word forms with the 'diminutiveness' components (53 productive suffixes). This cluster of words involves not only nouns: *дівчинка* (-к-), *озерце* (-ц-) or adjectives: *чепуренький* (-еньк-), *чепурнесенький* (-есеньк) as in English. Apart from these classes 'diminutiveness' marks numerals: *оденький*, *однесенький*, pronouns: *саменький*, *самесенький*,

adverbs: *близенько, близесенько* and even verbs: *спатоньки (-оньк-), спатусі (-усі)*.

Diminutiveness as a property of being very small in size can be signaled in English analytically (by additional words like *rather, a little*) or synthetically (only by 14 suffixes, not all being productive) within such word classes as: 1) adjectives: *diminutive, small, little, tiny, minute, mini, tinny-weeny*, 2) nouns to nominate person by an informal form of the name, like *'Jim'* or *'Jimmy'* which are diminutives of *'James'*, 3) nouns containing diminutive suffixes *'-let', '-kin', '-ie'* and *'-ette'*, for example: *ringlet, lambkin, doggie, statuette* [5]. The synthetic realization of 'diminutiveness' is more diversified in Ukrainian while analytical means expressing 'diminutiveness' are more common for the English language.

The discourse perspective of nominating 'diminutiveness' presupposes different pragmatic actualization of its means: positive and negative. Its positive connotation implies: 1) softening or even sometimes intensifying the degree of feature or the scope of an action, 2) making the address or the whole utterance more polite and 3) marking close relations. The sphere of using such items is either kids' language or a special context. The negative connotation involves the speech situations of getting into someone's good graces, mockery or irony.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маслова А.Ю. Введение в прагмалингвистику / А.Ю. Маслова. – М.: Флинта: Наука, 2010. – 152 с.
2. Березенко В.М. Контрастивний аналіз припущення в сучасних англомовному і україномовному дискурсах / В.М. Березенко // Україна і світ : діалог мов і культур : Матеріали міжн. наук.-практ. конф. 30 березня-1 квітня 2016 року. – С. 20–22.
3. Ситенко О.О. Функціонально-семантичне поле здрібнілості в слов'янських та германських мовах : автореф. дис. ... канд. філол. наук: спец. 10.02.15 "Загальне мовознавство" / О.О. Ситенко. – Д., 2008. – 17 с.
4. Developing Contrastive Pragmatics : Interlanguage and Cross-cultural Perspectives / edited by Martin Pitz, JoAnne Neff-van Aertselaer. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2008. – 456 p.
5. Collins English Online Dictionary [Електронний ресурс]. – 2017. – Режим доступу : <https://www.collinsdictionary.com/dictionary/english/diminutive>

LOS NEOLOGISMOS EN LA PRENSA ESPAÑOLA

Chala S.O.

Kyiv National Linguistic University

Todas las lenguas se caracterizan por sus constantes innovaciones, al tratarse de organismos vivos que se desarrollan en permanente evolución. Tales cambios pueden producirse por la aparición de términos que designan realidades nuevas en el ámbito científico y social, o bien pueden ser fruto de la influencia o contacto de

lenguas [1, p. 21]. Dentro de esta situación sociocultural donde se origina un contacto lingüístico, puede plantearse un proceso de sustitución lingüística.

Así, pues, las circunstancias del intercambio de lenguas propician la creación de nuevos términos denominados neologismos. La renovación del léxico de la lengua tiene en la actualidad un dinamismo superior a la de otras épocas. El otro determinante es la influencia que tienen, en la actualidad, los medios de comunicación. Lo que es incuestionable es que la prensa, ya sea como creadora o como mera transmisora de innovaciones léxicas es una de las fuentes más importantes para la realización de estudios sobre neología.

De los procedimientos de formación de palabras, una parte muy importante del léxico neológico procede de la adopción de extranjerismos (préstamos y calcos). El préstamo es un elemento lingüístico que puede pertenecer en principio a cualquier nivel o subsistema de la lengua, si bien el más frecuente de todos es el préstamo léxico.

Según los resultados del estudio realizado, analizando la prensa española, nuevo léxico económico parece estar dominado por el inglés, y palabras como *subprime*, *tax lease* o *venture capital* que aparecen, casi a diario, en diferentes medios de comunicación [2, p. 30].

Además, España está ligada en lo económico a Europa (*eurobono*, *euroimposición*), y la crisis generalizada que se cebó en Grecia, que amenazó con la dracmatización de su economía, también afecta seriamente al país. Los bancos, parecen ser los principales culpables (*banco digno*, *banco malo*, *banco puente*), y también la especulación (*bonos basura*) [3, p. 98].

La política es el dominio contextual con el mayor número de neologismos en la prensa. Ello se debe a las considerables similitudes que existen entre el lenguaje político y el periodístico. Ambos son lenguajes especiales, adoptan nuevos vocablos y extranjerismos, se conciben y realizan con propósitos persuasivos, albergan equivalentes recursos lexicogenésicos, recurren frecuentemente a la técnica de alargamiento de palabras, usan eufemismos y se caracterizan por el contagio del lenguaje coloquial, además de concurrir en algunas características formales: ampulosidad en la expresión, esnobismo y adjetivación sinonímica [4, p. 112].

En la creación de nuevas palabras también debemos destacar un tipo de lenguaje bastante empleado: las jerga o argots [5, p. 40]. Su original y asidua renovación radica en la dimensión léxica, no en la morfología ni en la sintaxis; y en cuanto a su semántica, el recurso más usado es la metáfora. Además, presentan una deformación fonética muy común como resultado de diminutivos síncopes o elisiones.

En cada momento histórico, pues, hay nuevas palabras que entran en circulación, otras que están en rodaje, las hay que se ponen de moda durante un cierto tiempo, que cambian de significado o que, por falta de uso, desaparecen. El lenguaje periodístico, además de ser vehículo difusor de aspectos concretos sobre economía, política, sociedad, deportes.

El léxico empleado por los profesionales del periodismo escrito es testigo de los cambios que se están produciendo en la sociedad moderna, y estas innovaciones léxicas deben ser registradas y estudiadas.

ЖИТЕПАТҮПА

1. Andrada L.F. Tecnologías de la información y la comunicación. / L.F. Andrada – Buenos Aires:Maipue, 2010. – 101p.
2. ALARCOS E.K. Consideraciones sobre el neologismo / Alargos E.K. – Madrid, Fundación EFE, 1999. – 35p.
3. Bordieu P. El mercado lingüístico/ Bordieu P. – México: Grijalbo,2004. – 144p.
4. Berger P. La Construcción Social de la Realidad/ P. Berger – Buenos Aires, 2004. – 150 p.
5. Bordenave D.Comunicación y Sociedad / D.Bordenave – Buenos Aires, 2010. – 59 p.

INTERACTION AND GRAMMAR

Chkhetiani T.D.

Kyiv National Linguistic University

Speech interaction has its grammar which we understand as a structure which shapes and regulates the process of interaction in the dialogic discourse. To factors relevant for the description and modelling of speech interaction belong socially determined norms and conventions of speaking, discourse syntax, thematic integrity and the type of speech event.

The *object* of the discussion in this paper is English dyadic interaction of interlocutors within the frame of a daily conversation, and the *subject* of the discussion is a grammatical aspect of interaction, or otherwise, a discursive and conversational syntax upon which the interaction is built.

A number of scholars [4] view grammar as a single, clear-cut, internally bound structure and as a self-enclosed system organized in the best way. Representatives of the conversational analysis are known to explore a different way of approaching and understanding grammar. For them, grammar is part of a broader range – organizations of practices, in which language figures in everyday interaction and cognition. Hence, grammar's integrity and efficacy are bound up with its place in the organization of human conduct, and with social interaction in particular [5, p. 3]. Though a functional approach underlies pragmatics, anthropology, and ethnology of speaking, a discourse analysis and other anthropological disciplines are primarily connected with the use of interactional techniques of how to build up a talk. In this view, discourse and conversation analysts differ from pragmatologists, who are exploring interactional strategies from intentional perspective and, on the whole, are indifferent to the formation of discourse structure. The main aim for pragmatologists is the analysis of the factors which give rise to a certain utterance as well as to the functioning of language in individual speech acts, whereas for discourse analysts the main aim is a) to explore techniques of speech interaction with the focus on the establishment, maintenance and termination of the talk, b) to reveal how interlocutors mutually seek and anticipate the development of interaction with one another, c) how the orientation on the addressee is reflected in the tissue of discourse from the very start, d) how the presence of copartner is marked, particularly in the case of their

heterogeneity and different social status, e) how talk exchange (turn-taking) is arranged. They unanimously claim that grammar and social interaction organize one another and that grammar is a mode of interaction [op. cit., p. 33].

Here, grammar of speech interaction is understood as a syntactic construction of conversation based on conversational maxims which are as follows:

a) keep strictly to the established order so far as verbal interaction is structurally organized;

b) nothing is accidental in interaction: the tiniest details are an important resource which cannot be ignored as something insignificant;

c) see to the observance of the Empiricism Principle – do not be motivated or biased;

d) the contribution of each participant into interaction is contextually dependent (cf. Gricean Maxim “Make your conversational contribution such as is required, at the stage at which it occurs, by the accepted purpose or direction of the talk exchange in which you are engaged” [3, p. 45]); indexing the contextually related utterance is a must;

e) any speech event (invitation, accusation, complaint, teasing, kidding etc.) must be understood as a social activity [1, c. 159; 2, p. 75].

As opposed to some other types of speech activity within the frame of which the roles are strictly assigned to the participants (cf. a chairperson at the meeting, interviewer in a talk show, lecturer or judge in the court), in conversational interaction interlocutors’ roles of the speaker and hearer are freely exchanged, so that the rule “one speaker at a time” is overwhelmingly flouted by overlapping, interrupting, repairing, silencing or picking up the speaker’s talk. Brought together, they *co-organize* the sequential arrangement of talk-in-interaction.

Grammar of the talk-in-interaction organizes “turn constructional units” (TCU), i.e. components that compose a turn, provides an orderliness to the shape of interactional turns and facilitates possible turn endings and turn-taking. Interlocutors who anticipate the remainder of a turn before a current speaker has completed his utterance do so at grammatical boundaries. Clause boundaries, for example, are routinely a resource for interlocutors to take a turn that anticipatorily completes an utterance-in-progress [5, p. 34]. As a rule, a sequential structure of the preliminary utterance accomplishment by the current speaker provides a place for anticipatory utterance of another interlocutor. But, apart from this, another interlocutor’s entry into the turn space of the speaker can be made elsewhere – at the beginning, in the middle or at the end of his utterance-in-progress. More often than not, such intrusion is perceived by interlocutors as support rather than interruption.

LITERATURE

1. Кравченко Н.К. Практическая дискурсология: школы, методы, методики современного дискурс-анализа / Наталья Кимовна Кравченко. – Луцк: “Волыньполиграф”, 2012. – 251с.

2. Drew P. Conversation analysis / P. Drew // Handbook of Language and Social Interaction / eds. Kristine L. Fitch, Robert E. Sanders. – Mahwah, N.J.: Erlbaum, 2005. – P. 71–102.
3. Grice H.P. Logic and Conversation / H. P. Grice // Syntax and Semantics / eds. P.Cole, J. Morgan. – Vol. 3: Speech Acts. – N. Y.: Academic Press, 1975. – P. 41–58.
4. Quirk R. A Grammar of Contemporary English / Randolph Quirk, Sidney Greenbaum, Geoffrey Leech, Jan Svartvik. – L.: Longman, 1973. – 1120 p.
5. Schegloff E.A. Introduction / E. A. Schegloff, E. Ochs, S. A. Thompson // Interaction and Grammar / eds. E. Ochs, E. A. Schegloff, S. A. Thompson. – Cambridge: Cambridge University Press, 1996. – P. 1–52.

LE SENS CACHÉ DES COMPTINES D'ENFANTS

Diachenko N.L.

Université Nationale linguistique de Kyiv

La comptine est une chanson ou une poésie traditionnelle enseignée aux enfants en bas âge.

Le rôle et l'origine de la comptine se traduisent principalement par la créativité verbale sous forme de jeu de mots et de rimes évoquant des situations insolites ou burlesques. Alors que les paroles des comptines ont en général un sens tout à fait innocent, nombre de comptines appartenant à la tradition européenne contiendraient des allusions à des événements historiques (*Le Roi, la Reine et le Petit Prince, Dansons la Capucine*) ou seraient à l'origine des satires sociales ou politiques (*Balottant d'la queue et grignottant des dents, la Carmagnole*). D'autres encore auraient un contenu libertin, dont le sens n'est toutefois pas toujours décryptable (*Au clair de la Lune, Il court, il court, le furet*).

Les comptines se retrouvent dans toutes les civilisations, sauf peut-être chez certains peuples aborigènes où la musique et le chant ont un rôle sacré et où seuls les hommes d'âge adulte sont autoisés à chanter.

Les comptines correspondent souvent à des formules magiques anciennes, remontant à époque où les nombres étaient craints pour leur signification mystique (comme de nos jours la superstition associée au nombre 13). Plutôt que de prononcer les nombres, on préférait réciter une latine qui permettait de dénombrer des êtres chers ou les bêtes d'un troupeau tout en écartant le mauvais sort.

Les comptines consistent le plus souvent en un enchaînement de syllabes rythmées servant à compter les temps d'un jeu ou à opérer un choix parmi un ensemble de personnes ou d'objets.

En effet, certaines de ces chansons enfantines (qui n'ont en fait pas la vocation qu'on leur confère) sont très anciennes, et leurs origines en vieux français sont alors soumises à interprétations diverses. Cela permet également de mieux proposer un double-discours qui passe presque inaperçu. Pour déchiffrer les comptines les moins explicites, il faut alors se pencher sur la symbolique des mots et globalement la littérature française classique. Le but n'était pas forcément de "tromper les gens" plus

que de décharger une frustration ou dénoncer un fait grave ou traumatisant. Mettre en garde par ailleurs, contre certains dangers (comme le sexe). C'est du même acabit que de traiter du douloureux sujet de la perte d'un parent dans un dessin animé tel que *le Roi lion* ou l'injustice, le désespoir et la persévérance dans *Cendrillon*.

Dans l'histoire française notamment, les actes de rébellion étant dangereux, nombre de comptines ont vu le jour afin de permettre au petit peuple ou même à la bourgeoisie de s'exprimer.

Les comptines contenant des allusions sexuelles explicites. *Nous n'irons plus au bois.* Cette comptine a un sens qui n'est pas vraiment pour les enfants : elle parle de l'interdiction des maisons de prostitution pendant une partie du règne de Louis XIV. En effet, ces maisons de passe arboraient une branche de laurier au-dessus de la porte, ce qui explique le début de la chanson. "Nous n'irons plus aux bois, les lauriers sont coupés". Mais cela ne s'arrête pas là. En plus d'ouvertement se rebeller contre la fermeture de ces maisons closes, la chansonnette-guillerette incite au libertinage: "Entrez dans la danse, Voyez, comme on danse, Sautez, dansez, Embrassez qui vous voudrez", pourrait se traduire par "venez, on s'amuse bien. On est libre de s'envoyer en l'air avec qui on veut".

Les comptines parlant de virginité et Mise en garde. *Il était une bergère.* "elle fit un fromage [...] le chat qui la regarde, d'un petit air frippon [...] si tu y mets la patte, tu auras du bâton [...] il n'y mis pas la patte, il y mis le menton [...] la bergère en colère, tua son petit chaton". L'expression *laisser le chat aller au fromage* date du XVIème siècle et signifie "avoir des relations sexuelles avant le mariage". Il ne faut pas traduire "tua son petit chaton" de manière littérale. Elle explique simplement qu'elle s'est laissé tenter par les ardeurs d'un homme et qu'elle le regrette. Du coup par la suite : "elle fut à son père [...] mon père je m'accuse [...] ma fille pour pénitence nous nous embrasserons [...] la pénitence est douce, nous recommencerons" Quand on dit "son père", on parle d'un prêtre. Elle confesse avoir fauté. Celui-ci semble y voir un intérêt certain et profite de la situation.

Les comptines cruelles (Torture, violence, adultère, maladie, misère, cannibalisme, punition/exécution, pauvreté et mort). *Une souris Verte:* L'une des plus célèbres comptines françaises, Et toutes ces questions que les enfants posent aussi encore aujourd'hui, sont exactement celles qu'il faut se poser concernant le sens caché de cette chanson.

1. La "souris verte" est le surnom que l'on donnait aux soldats vendéens lors de la révolution Française. La souris verte une fois attrapée était ensuite torturée par les républicains.

2. Ces messieurs ne sont autres que les soldats Républicains.

3. L'huile et l'eau renvoient sans doute à deux tortures et l'image de "l'escargot tout chaud" renvoie sans doute au corps de la pauvre victime.

Toutes les variantes qui existent quant à la suite de la chanson comme : "je la mets dans mon chapeau, elle me dit qu'il fait trop chaud" - sont des paroles ajoutées des années après pour que la "comptine" ressemble davantage à une chanson pour enfant, qu'à un hymne burlesque à la torture révolutionnaire

BIBLIOGRAPHIE

1. Comptines de langue française recueillies et commentées par Jean Beaucomont, Frank Guibat, Tante Lucile, Roger Pinon et Philippe Soupault. Edition Seghers, Paris, 1961, 1970. – 320 p.
2. Maurice Corne. Entrer en poésie. Collection “Le français modes d’emploi”. Edition Labor, Bruxelles, 2004. – p.32-34
3. Philippe Le Touzé. Clefs des styles. L’Harmattan, Paris, 2005. – 167 p.

TYPES OF IMPLICATURES IN COMMUNICATION: A GRICEAN PERSPECTIVE

Ihina Z.A.

Kyiv National Linguistic University

Implicit information that is not a condition for a particular act of communication to be true, inferred from the circumstances under which that act occurs and showing if a speaker observes the Principle of Cooperation is an implicature. The Gricean perspective presupposes dividing implicatures into conversational and conventional [4, p. 37; 1, p. 124–125]. In the following dialogue the answer *I'm a midget* does not confirm that Billy is a dentist; it is rather the speaker's desire to help his interlocutor to find a suitable answer and have a kind of mutual understanding of what is happening, i.e. to cooperate:

You seem awfully young to be a dentist, Billy. – I'm a midget [7, p. 35]. The answer in the example does not necessarily presuppose anything concerning midgets, it is irrelevant to analyse whether the speaker is really a midget or not, therefore it is not the condition for the answer to be true. The discussed case with Billy is rather an instance of *conversational* implicature. The latter does not depend on the meaning of the preceding act. If somebody is too young to be a dentist, it does not mean that he is (not) a midget.

Conversational implicatures may be generalised and particularised and are exposed due to the following features [2, p. 156]:

- 1) cancellability (ability of being cancelled by the following communicative acts);
- 2) calculability (possibility of being substantiated by at least one communication maxim: quality, quantity, manner, relevance);
- 3) non-conventionality (subjectivity).

These features make it possible to expose the conversational implicature 'It is high time milk were brought, but I do not see it' in the following dialogue:

(1) *O, jay, there's no milk. I told her to come after eight.* – (2) *That woman is coming up with the milk* [6, p. 20]. From the first remark it is clear that there is no milk, it is to be brought after eight o'clock, and the speaker is surprised since there are interjections expressing astonishment (*O, jay*). If he is surprised at the absence of milk, it must be already eight. The second remark **cancels** the implicature of no milk at eight, for the woman is coming up with the milk. It is possible to **calculate** this implicature by considering the quantity maxim. To admit that he has nothing to be

surprised at, the speaker should observe two conditions: it is eight o'clock (A) and there is milk (B). If one of the conditions is absent (B) and the other is present (A), then he is surprised. The speaker's contribution is informative as he only mentions the conditions (it is eight, no milk), but they turn out enough for his interlocutor to guess the implicature and to comfort him (your milk is coming). Besides, the implicature here is **non-conventional**, for it is not a universal standard to get milk at eight o'clock.

Billy's answer and the remark about no milk contain a particularised type of implicature, since a certain context is taken into account, i.e. the relation between a certain age (of a kid) and a profession as well as time (eight o'clock) and substance (milk) in exact situations. *Generalised* implicatures, in contrast, are inferred without reference to circumstances, e.g. *I played with a dog in the house where the peyote session took place* [3, p. 89]. The example implicates that the dog does not belong to the speaker; this information is exposed by the indefinite article denoting that the dog is unfamiliar to both the speaker and addressee, but the situation on the whole is not important for this assumption, for it is also possible to say: "*I played with a dog near my house, I played with a dog in the yard where my friends had barbecue*", etc.

Conventional implicatures are easier to be discovered because they are not based on the features described above: they have a cultural background (traditions, customs, beliefs, society standards), cannot be cancelled by the following acts and substantiated by maxims.

The dialogue below implicates that Guildea is an easy prey for those who want to marry a fortune (for he is a man of high standing):

Human nature is weak, engagingly weak, Guildea. <...>I could understand a certain class of lady – the lion-hunting, the intellectual lady, seeking you. Your reputation, your great name... – Yes. Yes. I know all that. I know, interrupted Guildea, rather irritably [5, p. 238]. Guildea can neither cancel his friend's implicature that he may fall a victim to some lion-huntress (*Yes. I know all that. I know*), nor substantiate it by maxims, for he can hardly know everything (*all that*) his friend understands about particular women (*a certain class of lady*), if nothing concrete is even said about that understanding (*I could understand a certain class of lady*). Still, it may be presumed that Guildea gets the implicature of his interlocutor because he is aware of certain standards (values) accepted in their society (*reputation, great name*), which are likely to attract that class of women to him.

Implicit information in communication is a powerful means of adding extra meanings to the ideas expressed explicitly so that results of communication may be beneficial for all participants.

LITERATURE

1. Bach K. Conversational Implicature / K.Bach // *Min & Language*. – № 9. – 1994. – P. 124–162.
2. Blome-Tillmann M. Conversational Implicature and the Cancellability Test / M. Blome-Tillmann // *Analysis*. – № 68 (298). – 2008. – P. 156–160.
3. Castaneda C. *Journey to Ixtlan: The Lessons of Don Juan* / Carlos Castaneda. – New York: Pocket Books, 1972. – 268 p.

4. Grice H.P. *Logic and conversation* / H.P. Grice // *Studies in the Way of Words*. – Cambridge, MA: Harvard University Press. 1989. – P. 22–40.
5. Hichens A. *How Love Came to Professor Guildea* / Alfred Hichens // *Tongues of Conscience*. – New York: Frederik A. Stokes Company, 1994. – P. 267–341.
6. Joyce J. *Ulysses* / James Joyce. – L.: Penguin books, 1968. – 720 p.
7. Thompson E. *On Golden Pond* / Ernest Thompson. – New York: Dramatists Play Service Inc, 1979. – 83 p.

DEUTSCHER EINFLUSS AUF DAS AMERIKANISCHE ENGLISCH (am Beispiel des Wortes “*Hamburger*”)

Karpus A.K.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Es ist allgemein bekannt, dass die deutsche Sprache über mehrere Entlehnungen aus klassischen Sprachen und Anglizismen verfügt. Aber dass zahlreiche deutsche Wörter in anderen Sprachen vorkommen, daran denkt kaum jemand. Dabei meint Sven Siedenbergh, dass 10 000 deutsche Wörter international im Umlauf sind [5, S. 8], darunter sehr viele im amerikanischen Englisch. Diese Tatsache resultiert daraus, dass der Strom der deutschen Einwanderer in den USA seit dem 17. Jahrhundert nicht aufhörte [3, S. 23], was dazu führte, dass im Jahre 2000 bis zu 60 Millionen von 300 Millionen US-Bürger bei der Volkszählung angegeben haben, deutsche Vorfahren zu haben [2, S. 1]. Kein Wunder also, dass das amerikanische Englisch viele lexikalische Einheiten deutscher Herkunft enthält. Es geht um Politik, deutsches Vereinswesen, Sitten und Gebräuche, alkoholische Getränke und nicht zuletzt um Nahrungs- und Genussmittel.

Das Wort *Hamburger* ist ein krasses Beispiel der Veränderung von Form und Bedeutung einer lexikalischen Einheit, die in eine andere Sprache geraten ist. Bei den Bewohnern der Hansestadt Hamburg, den Hamburgern, hieß ein besonders zubereitetes Stück Fleisch *Hamburger Stück*. Diese Spezialität der hanseatischen Küche überquerte zusammen mit Auswanderern den Atlantik und wurde 1842 in den Vereinigten Staaten zum *Steak*. Die Amerikaner nannten dieses für sie neue Produkt zunächst *Hamburger Steak*, dann *Hamburger* und letzten Endes *Burger*. Das Wort ist im Oxford “English Diktionary” verzeichnet [5, S. 92].

Zwischen 1930 und 1935 erschienen im amerikanischen Englisch die ersten Neubildungen, die auf -*burger* ausgehen: *cheesburger*, *nutburger*, *porkburger*, *steakburger* u. a. m. [4, S. 250].

Zunächst veränderte sich das Produkt selbst. Unter *Hamburger steak* oder *hamburger steak* versteht man im amerikanischen Englisch sowohl gehacktes oder durch den Wolf gedrehtes Fleisch als auch von solchem Fleisch gebratene Buletten. In der Umgangssprache und im Slang wird der Ausdruck *ham steak* eingesetzt.

Einige Zeit später erscheinen anstelle der genannten vollen Formen die verkürzten wie: *Hamburg(er)* oder *hamburg(er)*. Dabei werden die Buletten als Brot- oder Brötchenbelag verwendet. Solche belegten Brote nennt man zunächst

Hamburger sandwich und später einfach *hamburgs* oder *hamburgers*. Im Slang und in der Umgangssprache entwickeln sich die übertragenen Bedeutungen: *to make hamburger* "zu Hackfleisch machen" oder *hamburger on the hoof* "Rindvieh".

Es sei bemerkt, dass das übernommene Wort so fest im amerikanischen Englisch verwurzelt ist, dass alle Versuche der Superpuristen und Deutschenhasser, dieses Wort in der Zeit der beiden Weltkriege zu vertreiben, scheiterten. Die von ihnen vorgeschlagenen Varianten wie: *liberty sandwich* und *defense steak* haben sich nicht eingebürgert.

Mit *-burger* erschienen im amerikanischen Englisch zahlreiche Neubildungen wie *baconburger*, *barbecuburger*, *beefburger*, *birdburger*, *chickenburger*, *fishburger*, *horsemeatburger*, *lambburger*, *nutburger*, *porkburger*, *potatoburger*, *steakburger* und viele andere.

Die meisten Amerikaner bezeichnen *burger* als Suffix. In Wirklichkeit ist es aber ein selbstständiges Wort mit eigener Bedeutung [4, S. 258].

Es bestehen verschiedene Vorstellungen von der Umdeutung des Wortes *hamburger* im amerikanischen Englisch. Der deutsche Wissenschaftler Sven Siedenbergh meint, dass die Amerikaner dieses Wort irrtümlicherweise als Zusammensetzung von *ham* "Schinken" und *burger* betrachteten, was ihnen die Möglichkeit gab, Dutzend andere Zusammensetzungen mit *-burger* zu bilden [5, S. 92]. Im Gegensatz zu dem oben Gesagten äußert K. Schönfelder die Meinung, dass es kaum Amerikaner gegeben hat, die die erste Silbe von *hamburger* mit *ham* in Verbindung hätten bringen können [4, S. 259]. Er vermutet, dass es sich zunächst um Wortmischungen handelte. Da ein Brötchen auch einen anderen Belag erhalten konnte, war es durchaus möglich, dass aus *cheese +hamburger* ein *cheeseburger* entstand. Auf die gleiche Art wurden auch andere Wörter gebildet. Danach wurde *burger* als ein Wort betrachtet, das mit eigener Bedeutung an andere Wörter angehängt werden konnte. Dabei erfuhr *burger*, genauso wie *hamburger*, eine Bedeutungserweiterung und konnte auf jede Sorte Fleisch sowie auf Wurstsorten bezogen werden, wenn diese als Brötchenbelag verwendet wurden. Diese zweite Meinung scheint begründet zu sein.

In der neuen, in den USA entstandenen Bedeutung kam das Fast-Food-Gericht in der Mitte des 20. Jahrhunderts nach Europa, inklusive nach Deutschland zurück. Und da sich immer mehr Menschen so ernähren wie Amerikaner, wird dieses Produkt gern gekauft.

Es sei erwähnt, dass *hamburger* sowie seine Kurzform *burger* aus dem amerikanischen Englisch ins britische Englisch übernommen wurden [5, S.92]. Wie erwähnt, sind sie auch im "Oxford English Dictionary" als Zeugnis der gegenseitigen Beeinflussung der Sprachen verzeichnet.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Jellinek C. Those Damn Dutch. Beginning of German Immigration in North America during the Thirty Years War / Christian Jellinek. – Frankfurt am Main: Campus, 1996. – 57 S.

2. Maier- Bode S. Auswanderer. Deutsche in Amerika.[Электронный ресурс] /Sine Maier-Bode.– Режим доступа: <http://www.planet-wissen.de/geschichte/neuzeit/auswanderer/pwied...>
3. Mikoletzky J. Deutsche Auswanderung des 19. Jahrhunderts in der zeitgenössischen fiktionalen Literatur / Juliane Mikoletzky. – Tübingen: Niemeyer, 1995.– 403 S.
4. Schönfelder K.- H. Deutsches Lehngut im amerikanischen Englisch / Karl-Heinz Schönfelder. – Halle (Saale): VEB Max Niemeyer Verlag, 1957. – 288 S.
5. Siedenberg S. Besserwisser beim Kaffeeklatsching. Deutsche Wörter im Ausland / Sven Siedenberg. – München: Wilhelm Heyne Verlag, 2009. – 255 S.

IMAGE OF A MEDIAEVAL JESTER AS A VIABLE COMMUNICATION STRATEGY OF MODERN POLITICIANS

Klymenko V.

Kyiv National Linguistic University

Politics has always been adjacent to comedy, humor, satire and laughter itself. Making fun of and gibing at politicians is a pastime practically as old as politics itself. “Before the Greeks got around to inventing romantic comedy, they amused themselves by lampooning their leaders. For instance, in Aristophane’s *The Knights*, the Athenian despot Cleon is replaced in office by a sausage seller. The Romans also loved a witty put-down, like the one, aimed at Caesar and reported by Dio Cassius: ‘If you behave well, you will be punished; if you behave badly, you will be king’ [2].

By and large, the above stated idea resembles Bakhtin’s theory on the carnival world where freedom reigns, where the jester professes the truth and eases tension by unraveling the established order. In keeping with Bakhtin, “carnival embodies a popular, folk based culture characterized by its irreverent antipathy to the official and hierarchical structures of everyday, noncarnival life” [1, p. 107]. Bakhtin claims that in the Middle Ages and the Renaissance humor opposed the official and serious tone of medieval ecclesiastical and feudal culture, freed people “completely from all religious and ecclesiastical dogmatism”, and argues that the “laws, prohibitions and restrictions that determine the structure and order of ordinary life are suspended during carnival” [1, p. 112]. Evidently, human innate need for freedom prevails, and they start automatically preferring those who at least pretend to grant them this freedom.

Basing on this theory, human nature is opposed to restrictions and probable suppressions which they subconsciously associate with gravity and seriousness of speech. Therefore, solid figures who impersonate selfless clowns appear in the present-day politics. In such a way, by propagating the alleged freedom and loosing the tension by continuous humor, manipulation takes place which entails vehement influence over crowds making people fall victim to deception.

Consequently, it is a plausible reason why the word ‘politician’ has almost become synonymous to ‘clown’, ‘jester’, ‘fool’ – a person whose function in all past

eras was to provide entertainment. The comedic nature of jesters contributed to their popularity among the common people. Thus, analogically, the status of the most striking freak encountered in politics for the last times may well be credited to the crude, lewd and mercurial figure of Donald Trump.

Trump seems to be keeping in line with the carnival laws, thus eliminating barriers among people created by hierarchies, replacing it with a vision of mutual cooperation and equality what is immediately alluring people. In fact, it is just a vision, an artificially created illusion of freedom that signals about lurking jeopardy. The foolish and iconoclastic image of a freak, a reckless and bold guy serves as a way to prevaricate, fudge on critical issues, obviate arguments and redirect the course of the dialogue in a favorable plane.

If we are to enumerate major functions thrust upon the mediaeval jester, we will elicit the fact that American President-elect Donald Trump is a modernized, evolutionized and advanced version of the jester. Being a jester, Trump is excused, as all grave misdeeds are smoothed by humor, and forgiven, for he only speaks his mind freely without mincing his words.

In order to elude inconvenient questions, he has his right to answer back with a witty question like this occurred, for instance, during the meeting of Trump and the British prime-minister Theresa May; the excerpt from the interview by a journalist follows:

“Mr. President, you said before that torture works. You have praised Russia. You said you wanted to ban some Muslims from coming to America. You've suggested there should be punishment for abortion. For many people in Britain, those sound like alarming beliefs. What do you say to our viewers at home who are worried about some of your views and worried about you becoming the leader of the free world?”.

Trump did not bother to invent a constructive answer, responding to Theresa May: “This was your choice of a question?, there goes that relationship” – and he got away with it, as a rule.

Indeed, Mr. Trump always sticks to the canons of the jester world that is manifested in his hilarious and outrageous statements, for example: “Ariana Huffington is unattractive, both inside and out. I fully understand why her former husband left her for a man – he made a good decision”.

His frequent word shortenings, colloquial, vulgar, pejorative speech style testify to simplification and neglect towards proper speech register.

The purpose of creating the image of a true jester is to make people believe and feel more unity with the president – therefore become more controlled and pliable. Excessive application of humor in public deconcentrates them for humor can undermine our capacities to rationally reflect upon people, events, and the world at large – instead working to regulate and discipline our thoughts and behaviors.

Generally, it should be stated that comedy and politics have become inseparable domains in contemporary public discourse. Politics today seems to be inundated with humor. But at the intersection of politics and comedy, that pervades the first, some problematic issues arise.

Therefore, the major intention of the research is to ascertain that there exist certain risks behind the mask of a clown, to develop a more discerning attitude towards jokes cracked by politicians, and not to be deluded or defrauded by the outer influence.

LITERATURE

1. Bakhtin M. Rabelais and his World / Mikhail Bakhtin // trans. by Hélène Iswolsky. – Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1984. – 508 p.
2. Kolbert E. Stooping to Conquer: why candidates need to make fun of themselves / Elizabeth Kolbert // The New Yorker [Electronic resource]. – 2009. – URL: <http://www.newyorker.com/magazine/2004/04/19/stooping-to-conquer>

MULTIMODALITY OF *PAIN* IN LITERARY DISCOURSE : A LINGUISTIC AND PHILOSOPHICAL PERSPECTIVE

Koliesnik I.O.

Kyiv National Linguistic University

The effects of semiotic shift are recognizable in many domains and at various levels, with literary discourse not being an exception. A simple switch of humanity from hard book covers to digital screens can serve an example of the said shift at the level of dissemination of messages [4, p. 25–27], The aim of this paper, however, is not to observe language as a mode, while transpositioning pain – existential experience – onto textual matrix, but rather to investigate the change of the mentioned mode within itself.

Latest research in the terrain of multimodality proves “*boundness*” of language and elucidates the existence of its *affordances*: virtually, a language is not a perfect receptacle to encompass all aspects of semiosis, therefore leaving our conceptual map with some blind spots [3; 4, p. 28]. While it is true that language is imperfect, the process of conceptualization presents whole integrated networks of concepts, enabling human conscious functioning in the perceived reality around us [5; 6]. Taking this into account, one may speculate language (and emotional concepts as its inherited constituents) to be a mode of verbalizing pain that offers highly personalized way of sensualizing, recording, verbalizing and describing pain.

Yet another issue surfaces, when a literary text – an intrinsical part of a written language – enters the equation. Should one treat literature as a separate mode in itself? Considering this question, two primary reasons for conceptualizing pain should be analyzed: pain diagnosis in the medical discourse and conceptualizing pain as a part of artistic self-expression. Both of the reasons entail entirely different approaches to creating the pain concept. In the first case for the purposes of diagnosis experts capitalize on construing the concept of PAIN almost exclusively via the *prototypical conceptual models* that are strictly taxomized to ensure future positive outcome of the treatment [6]. The second approach falls back, unlike the first one, on the *nonprototypical conceptual models* of the above concept, which allowing the

author to present a unique conceptual world of the said emotion or emotional state [ibid.].

Language affordances play a significant role in the either method of *embodying pain* [ibid.] and its further verbalization. The availability of the needed tools of *meaning-making* [3, p. 4] in one of the ways means the absence of those in another: language as the mode is juxtaposed to a literary text. This difference comes into play as soon as it is put in the context of a communicational process, where the effective choice of mode is a certain promise of success. Since literature is an undeniable form of communication [4, p. 86], it deems safe to assume that in some cases the usage of literary text as a communicative means can fix discrepancies of language or affordances of other kinds the members of communications may have, as well as counteract possible inconsistencies in deixis.

Additionally, a literary text construes reality and its simulations, thus, introducing and preparing humans to an array of the experiences, whether actually relived or only cognized [5]. By granting a person a power to change predetermined positions of the communicative pair by will, this mode grants a continuous evolution of human experience.

The complexity of pain is undeniably too grand to be entirely verbalized through speech. Even under intense scrutiny some aspects of this concept would be probably lost on an ordinary person. Despite this, literary discourse can aid the conceptualization process by creating a fictional stimulus to encounter a new prototypical (or not) conceptual model of pain.

In J. M. Coetzee's novel "Waiting for the Barbarians" one particular scene provides a reader with an image of a couple parting because of the outside preconditions. Strong emotional pain – suffering – leaves the readers affected, evoking empathy with a help of the cognitive metaphors PAIN IS A SPACE BETWEEN and PAIN IS AN ISOLATOR, e.g.:

There is only a blankness, and desolation that there has to be such blankness. When I tighten my grip on her hand there is no answer. I see only too clearly what I see: a stocky girls with <...>; a stranger; a visitor from strange parts ...<...> "Goodbye" I say. "Goodbye" she says. (WFB, p. 39)

Due to the uniqueness of human social, cultural and ethnical experiences the perception of pain will undergo rethinking and reconceptualizing. In spite of the highly personalized depiction of pain in the given novel, the aspect of emotional pain is distinct, recognizable and, therefore, relatable. It presents an opportunity to study the concept of PAIN via a multitude of literary texts as a mode of meaning-making.

REFERENCES

1. Craig K. Social modeling influences on pain / K. Craig // *The Psychology of Pain* [ed. by R. Sternback]. – N.Y. : Raven Press, 1978. – P. 67–95.
2. Ehlig K. The language of pain / K. Ehlig // *Theoretical Medicine*. – 1985. – No. 6. – P. 177–187.
3. Kress G. *Partnerships in Research: Multimodality and Ethnography* / Gunther Kress. – L. : Routledge, 2011. – 120 p.

4. Kress G. *Multimodality. A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication* / Gunther Kress. – L. : Routledge, 2010. – 232 p,
5. Lakoff G. *Metaphors We Live By* / George Lakoff, Mark Johnson. – Chicago; L.: The University of Chicago Press, 1980. – 193 p.
6. Rosch E.H. Cognitive representation of semantic categories / E.H. Rosch // *Journal of Experimental Psychology: General*. – 1975. – No. 104. – P. 192–233.

ILLUSTRATION MATERIAL

1. WFB = Coetzee J.M. *Waiting for the Barbarians* / John Maxwell Coetzee. – L. : Secker&Warburg, 1980. – 82 p.

LE E INSTABLE MIS EN JEU AUX COURS DE PHONETIQUE

Komirna E.V.

Université Nationale linguistique de Kyiv

Le E instable (caduc ou schwa) présente un complexe de points de vue sur son statut phonologique et phonétique, sur sa fonction phonostylistique.

Pour définir le problème phonologique du E instable ou caduc qui se pose aux cours pratiques de français, on pourrait citer A. Martinet qui, tout en réservant à E instable le rôle de soutien et non d'information, croyait nécessaire de l'enseigner aux étrangers: "L'inexistence phonologique d'e caduc est bien ce qu'on doit enseigner à tout étranger pour lui faire comprendre le comportement le plus naturel des usagers parisiens du français. La transcription utilisée dans l'enseignement des langues doit toujours représenter le compromis entre la phonologie d'une langue enseignée et les habitudes articulatoires, phonématiques et graphiques de l'étudiant". [4] Le E instable tout d'abord, central en moyen français, glisse vers l'avant et s'intègre dans la série des voyelles labialisées. En français moderne le timbre du E instable est très instable et dépend des régions, des individus ou du contexte. On pourra entendre à Paris dans *Je sais, Prends-le* avec les E instables avec le timbre de EU ouvert ; mais on pourra aussi entendre *Prends-le* articulé avec un EU fermé dans les autres dialectes de la France du nord. [1, p.141] A part le problème de sa définition et des réalisations du E instable, il se pose le problème de son statut phonologique. P. Léon admet le point de vue L. Scerba sur le E instable qui lui réservait un rôle phonologique, si l'on admet que le E caduc a pour variante zéro phonique: *le haut/l'eau, le/les*. [3, p.102 ;1, p.142] Le E instable se réalise ou chute selon les règles distributionnelles à l'initiale, à la finale ou à l'intérieur d'un groupe rythmique. Malgré le fait que le E caduc est maintenu dans la plupart des cas à l'initiale d'un groupe rythmique (*Je pars, regarde, demain*), on peut entendre: *J'pars, r'garde, d'main*. Ainsi, le E instable ayant des variations contextuelles, a le rôle rythmique. Le module rythmique du français se caractérise par l'égalité (isochronie) des syllabes. L'inertie rythmique trouve sa réalisation dans la syllabe finale de l'unité rythmique plus complexe, la phrase. La réalisation ou la chute du E instable dont dépend la quantité des syllabes et le rythme de la chaîne parlée est une des marques pertinentes des styles phonétiques : le

maintien d'un grand nombre de E instables dans le style recherché, l'omission d'un grand nombre de E instables dans le style moyen, la chute extrêmement fréquente du E instable dans le style familier. Par exemple, dans le style recherché la chute du E instable n'est attestée qu'après une consonne prononcée : *on n(e) trouv(e)ra pas, président d(e) la république*. Lorsque le ton se fait très solennel, on prononce tous les E instables possibles. Une marque plus caractéristique encore du style recherché semble l'apparition d'un grand nombre de E instables à la dente consonantique de mot comme *veulent, tumulte, monde, hommes, parade*. Dans ce cas il s'agit pas de la formation d'une syllabe incomplète. Dans le style moyen se manifeste le plus souvent à la joncture externe, c'est-à-dire à la fin d'un mot : *il parl(e) vite, Michel parl(e) très peu, tu rentr(es) trop tôt*, les résultats donnent 40% de E instables supprimés dans une séquence de deux consonnes : *je n(e) peux pas, vous n(e) reprenez pas, ravi d(e) faire votre connaissance, dus l(e) départ, mon diplôme d(e) traductrice, présent(e)ment, on vous d(e)mand(e)ra*. Dans le style familier un certain relâchement donne toutes sortes de modifications des sons qui, tout en se complétant, forment une chaîne sonore bien particulière. P. Léon remarque à juste titre que ces variations de la prononciation courantes aussi dans le français populaire, à condition de ne pas être trop accumulées, donnent à la conversation familière un air de spontanéité naturel. Les statistiques donnent 56% de E instables omis dans des positions très variées. [3, p. 202] Il peut tomber dans des conditions ou d'autres styles le respectent. La suppression suit souvent la loi des trois consonnes, même s'il en résulte des groupes inhabituels : *il faut qu(e) j(e) r(e)parte, une p(e)tite fille, avec l(e) directeur, le rest(e) du temps*. On observe la chute du E instable à l'initiale d'un mot ou d'une unité accentuelle après les consonnes occlusives : *d(e)mandez-lui*. L'amuïssement du E instable atteint son maximum dans le groupe de deux consonnes, position de sa réalisation facultative : *ça s(e) supporte, tu peux v(e)nir, je fais d(e) l'histoire, on a d(e)mandé, c'est un peu l(e) problême, un projet d(e) fin d'études*. Il est à remarquer que dans ce cas la chute du son en question se fait aussi facilement à l'initiale ou à l'intérieur d'un mot plein que dans des mots monosyllabiques grammaticaux : *ce, que, je, de, le, etc.* Une des marques pertinentes du style familier est le plus souvent le maintien du E instable dans des syllabes suivies ou précédées d'une pause d'hésitation : *et le ... le rest(e) du temps ; elle fait vraiment ... le minimum de son travail ; j(e) viens de ... de Clichy*. Le E instable se trouve aussi maintenu sous l'effet de l'accent d'insistance, comme c'est le cas du pronom je dans les phrases suivantes : *Alors la, je t'assure, la, je peux t'affirmer*.

Alors, la syllabe est une unité de la ségmentation linéaire subissant d'une part l'influence des facteurs prosodiques tels que l'accent, le rythme qui changent à leur tour selon la situation de communication, est d'autre part une unité contribuant à la formation du rythme selon le style phonétique, ce qui justifie de sa marque phonostylistique.

BIBLIOGRAPHIE

1. Léon P. R. Phonétisme et prononciations du français / Pierre Robert Léon. – Paris: Nathan. 1992. – 192 p.

2. Léon P. R. *Traité de phonostylistique* / Pierre Robert Léon. – Paris: Nathan. 1993. – 335 p.
3. Щерба Л. В. *Фонетика французского языка* / Лев Владимирович Щерба. – М.: “Высшая школа”, 1963. – 309 с.
4. Martinet A. *La nature phonologique d’e caduc.* / [Електронний ресурс] / Martinet Andrй. The Hague. Paris: Mouton: “Papers in Linguistics and Phonetics to the Memory of Pierre Delattre”, 1972. – 513 p. Режим доступа до статті : [https://books.google.com.ua/books?id=6ILyCQAAQBAJ&pg=PA393&lpg=PA393&dq=Martinet,+A.+La+nature+phonologique+d%E2%80%99E+caduc&source=bl&ots=kNFTQowklo&sig=j81afGKcdFlkpRUnPd2OgCMeaE&hl=ru&sa=X&ved=0ahUKEwi3tsb7xcfSAhUE6CwKHdHrCj0Q6AEIzAB#v=onepage&q=Martinet%2C%20A.%20La%20nature%20phonologique%20d%E2%80%99E%20caduc&f=false]

PECULIARIDADES ISOMÓRFICAS DE LA ESTRUCTURA DE LA ORACIÓN COMPUESTA (LENGUAS ESPAÑOLA Y UCRANIANA)

Korbozerova Nina

Universidad nacional lingüística de Kyiv

Isomórficamente en una oración compuesta subordinada se combinan las unidades sintácticas de diferente tipo, una de las cuales depende gramaticalmente de la otra. La relación entre la oración principal y la subordinada está dada por las conjunciones y palabras conjuntivas.

La interdependencia entre la oración principal y la subordinada puede ser más estrecha o, al contrario, menos estrecha. En relación con esto, en las lenguas española y ucraniana se distinguen dos tipos estructurales parecidos que son: la oración compuesta subordinada unimembre y la oración compuesta subordinada bimembre.

En las oraciones del primer tipo la parte principal es sin semántica gramatical y léxicamente y por lo tanto exige con regularidad la ampliación necesaria hecha por la parte subordinada. La oración subordinada concretiza una palabra determinada de la oración principal. Por medio de la misma palabra se hace una ligazón muy estrecha entre ambas partes del complejo subordinado: *La selva gigante, la que va de los yerbajos a la ceiba prodigiosa en cuya sombra, como en la del árbol de la leyenda, podrían encontrarse y combatir dos escuadrones sin sentir el sol, acoge y protege al que la sabe querer* (M.A. Menéndez). *Які діла, така й нагорода* (Л.Українка).

En las oraciones subordinadas bimembres la oración principal es acabada desde el punto de vista léxico y gramatical. La oración subordinada se adquiere isomórficamente a toda la principal. La elección de uno u otro tipo estructural de la oración subordinada se explica exclusivamente por los fines comunicativos.

En las lenguas comparadas, otro rasgo común consiste en que las oraciones subordinadas unimembres y bimembres se diferencian por el carácter del modo conjuntivo. En las primeras el sentido gramatical común se determina por la capacidad léxico-semántica de la palabra de la oración principal. En los ejemplos: *Santos comprendió que el recién llegado debía de ser su mayordomo Balbina*

Paiba... (R.Gallegos). *Я сказав синкові, що цвіте Україна* (М.Рильський) los verbos de predicación incompleta *comprender* y *sказати* exige estructuralmente su complemento expresado por el término oracional o por la oración subordinada.

Es isomórfico el papel de las conjunciones en las oraciones compuestas subordinadas unimembres y bimembres. En el primer caso las conjunciones son propiamente sintácticas, en el segundo, puramente semánticas.

En las lenguas comparadas, en las oraciones compuestas subordinadas unimembres los adverbios y pronombres correlativos empleados en la oración principal sirven de medio específico del enlace entre las oraciones principal y subordinada. En este caso la oración subordinada se refiere a la palabra pronominal o a su combinación con la palabra significativa, con las cuales establece la correlación semántico-formal. En este tipo de oraciones el pronombre o adverbio juega el papel constructivo, pues sin ellos la misma oración deja de existir: *El que no trabaja, no come. Який Сава, така й слава* (присл.). Este grupo de oraciones es más frecuente y variado en el ucraniano.

Las diferencias entre las oraciones subordinadas en las lenguas comparadas consisten en el sincretismo de las conjunciones, en la posición de la oración subordinada respecto a la principal y, por fin, en la correlación de las formas modales y temporales de los verbos en la oración principal y subordinada (véase el apartado morfológico).

Al resumir el análisis sintáctico podemos concluir que el español posee tendencias analíticas bien manifestadas que el ucraniano. Eso quiere decir que el español emplea con mucha preferencia las formas sintácticas fraccionadas, usa más frecuentemente la construcción con el complemento directo. Entre las oraciones compuestas prevalece el tipo subordinado. El orden de las palabras y la posición de la oración subordinada respecto a la principal son más estables en el español que en el ucraniano.

GLOBALIZATION AND THE ENGLISH LANGUAGE

Kozhukhar O.O.

Mototransport College SIHE “Kryvyi Rih National University”

Without the powerful language English, connecting nations all over the world would have been something impossible. Communication is very crucial in any field, whether it is business, medicine, transport, technology, trade or marketing. English is the language globally accepted and known by all. The role of English language in globalizing people all over the world cannot be just expressed in words; the influence of this commanding language is quite vast and diverse to define.

If you consider business, diplomacy, or politics, there should be proper gelling between nations. Deep understanding is very much important in any field. Without proper communication it is not possible in whichever way it may be. The language you speak does play a big role in conveying and popularizing your skills and requirements. Around 380 million consider English as the first language, two - third

of them prefer it as the second. In addition, billions are in the learning process and many are exposed to this unflinching language. Various predictions reveal that by 2050, half the world population will be proficient in English language. Hence it's relevant how powerful the language is to bring the nations together. Whether high or low, it is the language accepted universally.

Today we are living in a "Global Village". As the Internet explosively grows, ever more people are becoming aware of this "Global Village" on a personal level. People correspond with others from around the globe on a regular basis, products are bought and sold with increasing ease from all over the world and "real time" coverage of major news events is taken for granted. English plays a central role in this "globalization" and it has become the de facto language of choice for communication between the various peoples of the Earth.

English also plays an important role in teenagers' world. It is a dominant language in youth style and is one way which teenagers across the world can communicate with each other.

Learning a foreign language isn't an easy thing. Nowadays it's especially important to know foreign languages. Some people learn languages because they need them for their work, others travel abroad, for the third studying foreign languages is a hobby.

What is a global language? A language achieves a genuinely global status when it develops a special role that is recognized in every country. This might seem like stating the obvious, but it is not, for the notion of 'special role' has many facets. Such a role will be most evident in countries where large numbers of the people speak the language as a mother tongue – in the case of English, this would mean the USA, Canada, Britain, Ireland, Australia, New Zealand, South Africa, several Caribbean countries and a sprinkling of other territories. However, no language has ever been spoken by a mother-tongue majority in more than a few countries (Spanish leads, in this respect, in some twenty countries, chiefly in Latin America), so mother-tongue use by itself cannot give a language global status. To achieve such a status, a language has to be taken up by other countries around the world. They must decide to give it a special place within their communities, even though they may have few (or no) mother tongue speakers [7, c. 24].

There are two main ways in which this can be done. Firstly, a language can be made the official language of a country, to be used as a medium of communication in such domains as government, the law courts, the media, and the educational system. To get on in these societies, it is essential to master the official language as early in life as possible. Such a language is often described as a second language, because it is seen as a complement to a person's mother tongue, or "first language". The role of an official language is today best illustrated by English, which now has some kind of special status in over seventy countries, such as Ghana, Nigeria, India, Singapore and Vanuatu. This is far more than the status achieved by any other language – though French, German, Spanish, Russian, and Arabic are among those which have also developed a considerable official use. Secondly, a language can be made a priority in a country's foreign-language teaching, even though this language has no official

status. It becomes the language which children are most likely to be taught when they arrive in school, and the one most available. The term “second language” needs to be used with caution – as indeed do all terms relating to language status [6, c. 67].

The most important point to note is that in many parts of the world the term is not related to official status, but simply reflects a notion of competence or usefulness. There is a long established tradition for the term within the British sphere of influence, but there is no comparable history in the USA. The English language stands out from any other language if you consider the nation as a whole. People know its significance and that is why the language is taught as the basic language in any country. Internationally speaking, it will be really hard to thrive in this world without knowing English.

While speaking of globalization, the first language that comes to mind is English. In order to create an ethically responsible, equitable and tolerant world, the English language plays a crucial role. You may take the case of any field. In business, outsourcing and communication with clients and other delegates are very important to exchange and share your thoughts and innovation. This is how business grows. Likewise it is also very important to maintain peace and tranquility between nations. If at all an issue arises, only through peaceful talks and conferences the problems can be discussed and sorted. English is the best to make it easier. Many Asian and African countries even accepted it as the standard language to communicate with each other.

The language has great impact on sharing different traditions and cultures of various nations, enhancing better knowledge to know each other. You learn more about the various traditions, culture, and customs of various nations all over the world through travel and study. For both of these to become reality effective communication is a must [11, c. 37].

The language English enhances a lot in bringing people all over the world together. The Internet also plays a big role in promoting English as the standard language understood by all. Through various social networking sites people connect to each other from anywhere around the world, mostly through English. This is because the language is accepted all over the world.

REFERENCE LIST

1. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of Language* / David Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press. 1997. – 488 p.
2. Crystal D. *Language and the Internet* / David Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press. 2001. – 272 p.
3. Castells M. *The rise of the Network Society* / Manuel Castells. Malden – Oxford: Blackwell. 1996. – 456 p.
4. Crystal D. *English as a global language* / David Crystal. – Cambridge: Cambridge University Press. 1997. – 160 p.
5. Robinson-Stuart G. *Second culture acquisition: Ethnography in the foreign language classroom* / Gail Robinson-Stuart. – *Modern Language Journal*. 1996. – 432 p.

NON-LINGUAL RESOURCES FOR CONSTRUCTING *FEAR* IN ENGLISH CINEMATIC DISCOURSE

Krysanova Tetiana

Lesya Ukrainka Eastern European National University

Cinematic discourse is a complex holistic mental-communicative phenomenon that is socially and culturally conditioned and characterized by dialogic, expressive, media features. Cinematic discourse expressive character is revealed through its ability to convey emotions and induce viewers' emotions. Cinematic discourse is multimodal and polycoded by its nature, it is a combination of lingual and non-lingual codes in its structure. The polycoded nature of the cinematic discourse is revealed through the combination of several code systems employed by filmmakers to construct the meaning. The multimodal nature of the cinematic discourse points out its dynamics and pragmatic direction to the addressee considering cognitive and social features.

Researchers agree that cinematic non-lingual system is represented by iconic and index signs that are inseparably united with the cinematic lingual system [1, p. 18-19] and is presented by cinematic means. The sign system – is not simply a system of symbolic means, but the system of meanings [3, p. 57].

The cinematic discourse is the combination of three semiotic systems: verbal (speech), non-verbal (gestures, facial expressions, etc.) and non-lingual represented by cinematic means (close-up, camera movement, lighting, noise, music etc.) that make one perceptual flow. During the cinematic discourse construction a constant interpretation of reality takes place as the on-screen image is not a copy of life situations but the result of the meanings construction. Cinematic resources help the audience see the world as a complex integrated system with internal connections between the individual elements.

The film meaning is transmitted through the emotion, which is constructed through the polyphonic interplay of verbal, non-verbal and cinematic semiotically heterogeneous codes. According to the montage theory by S. Eisenstein, cinematic meaning is constructed by cinematic means that create the atmosphere of reality and “remontage” of cinematic elements in the new order [2].

Fear as the fundamental emotion, a universal basic human quality characterized by a combination of biological and social features, serves the centre of the whole shot. Non-lingual cinematic resources of constructing fear reflect its physiological manifestations, intensifying the expressive effect. Among cinematic resources we distinguish close-up and extreme close up, point of view technique, pan shooting, angle shot, music and the light and shadow interplay.

The ability of close-up and extreme close up to construct emotions is achieved through the focusing on details – on frightened eyes, hands shaking with terror, shivering lips etc. Close-up and extreme close up aim at the specification of the frightful emotion experienced by the film character. They provide an opportunity to look into the film character's inner world, capture the subtle nuances of fear.

The pragmatic aim of the point of view technique consists in attracting viewers to experience the fear of the film character. By using the point of view technique, the filmmaker gives the audience the opportunity to see the reality through the film character's eyes and lets the audience experience the same emotions at the time of the action as the film character feels. This effect is achieved not only at the time of shooting, but at the sequence of shots. It is realized by the shot succession when a) the film character looks; b) viewers see the same that the film character sees; c) viewers see the film character's reaction.

Pan shooting is an effective resource of constructing the emotional meaning of fear and creating the feeling of presence. It provides an emotional epithet accounting for film events, as well as to the film character's behaviour or his psychological state. Pan shooting helps viewers realize the communicative situation and empathize the film character experiencing fear. Angle shot depicts the film character at an acute angle, focuses on its psycho-emotional state and intensifies the emotion of fear.

Cinematic discourse is metaphorical in nature that's why music having great symbolic potential is widely used to construct the emotional meaning. Music can serve as an illustration of the collective panic, convey the inner film character's state of fear, can be the background underlining the uncertainty that goes into the alarm, and then in fear or perform the function of the emotional commentary. Music can reflect a film character's sudden fear or symbolize the gradual increase or decrease of the emotion.

The expressiveness of the shot depends on the colour, brightness and saturation that is why the light plays a significant role in constructing fear. Chiaroscuro or light and shadow interplay is used to create distinct areas of light and darkness in films in order to construct the fearful atmosphere. Typical lighting employed by filmmakers to construct fear is dim or blue light, dusk, night.

Cinematic resources having the emotional potential are the means of constructing the emotional meaning used by filmmakers to achieve the mimetic effect. Cinematic resources are rarely used autonomously, the combination of different resources creates the general atmosphere of fear experienced by film characters and helps viewers reconstruct it. Pictorial-sound-spatial combination creates the polyphony of meanings, which is subordinated to the goal – to construct the emotional state of film characters demonstrating a complex psychological interaction between individuals and make the pragmatic impact on the viewer.

Cinematic resources through emotions unite the diegetic film world with the real viewers world, conducing their dipping into the imaginary world and enriching their emotional experience.

REFERENCES

1. Слышкин Г. Г. Кинотекст (опыт лингвокультурологического анализа) / Г. Г. Слышкин, М. А. Ефремова. – М.: Водолей Publishers, 2004. – 153 с.
2. Эйзенштейн С. М. Монтаж / С. М. Эйзенштейн. – М.: ВГИК, 1998. – 193 с.
3. Эко У. Отсутствующая структура. Введение в семиологию / У. Эко. – СПб.: Симпозиум, 2006. – 540 с.

GRAMMATISCH-SEMANTISCHE FELDER IM SPRACHUNTERRICHT

Opanasenko T.W.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Bei dem Grammatikerlernen hält man für wichtig nicht nur Aneignung der grammatischen Erscheinungen und Formung der einzelnen grammatischen Fähigkeiten sowie die Vereinigung der morphologischen Formen und syntaktischen Konstruktionen mit dem lexikalischen Stoff und Bildung auf dieser Grundlage entsprechender sprachlicher Fertigkeiten. Die Theorie des funktional-semantischen Feldes (FSF) im Fremdsprachenunterricht ist darum wieder aktuell geworden. Bei der Betrachtung jedes Feldes sind bestimmte Merkmale zu beachten. Das Feld als Ausdrucksmittel des Sprachsystems besteht aus zwei Einheiten, einerseits ist das die Form und andererseits ist das die Bedeutung, die Semantik. Strukturell wird das Feld mit folgenden sprachlichen Mitteln betrachtet: Morphem, Lexem als Wort und feste Wortgruppe und syntaktische Konstruktion bzw. Text.

Bei der linguistischen Beschreibung des Makrofeldes mit den entsprechenden Beschreibungen seiner Mikrofelder steht lexikalische und semantische Bedeutung der grammatischen gegenüber. Dabei unterscheidet man zwei Gruppen der grammatischen Bedeutungen. Die erste Gruppe bezieht sich auf die Widerspiegelung der Realität, es ist wichtig, ob ein einzelnes Merkmal oder eine Menge davon (Singular oder Plural), ein Sachverhalt und die Verbindung von Sachverhalten (Grund und Folge), die Rolle eines Dings im Sachverhalt (Täter, Mittel und Adressat) wichtig sind. Zugrunde liegen hier die Beziehungen zwischen den Gegenständen und Erscheinungen. Für die zweite Gruppe sind die Beziehungen situativer Art (Tempus, Person) und kommunikativer Art (Modalität, Zweck der kommunikativen Aussage) als Ergebnis der Beziehungen des Sprechers zur Äußerung bzw. zur Realität wichtig. Ein auf die kommunikative Tätigkeit gerichteter Sembündel, der mit den grammatischen Mitteln (mit Morphemen, Konnektoren) sowie den lexikalischen Mitteln (mit bestimmten Wörtern mit entsprechenden semantischen Bedeutungen) zum Ausdruck gebracht wird, ergibt ein funktional-semantisches Feld (FSF).

Am Beispiel des Modalfeldes betrachten wir die konstituierenden Elemente eines funktional-semantischen Feld (FSF).

A. Feld der Modalität als Geltungsgrad:

1. Mikrofeld und seine Konstituierten: Indikativ, Modalverben (*wollen, sollen*), Modalwörter (selbstverständlich, gewiss, natürlich), Verben und Substantive (*behaupten / Behauptung, bedeuten / Bedeutung, versichern / Versicherung*)

Wortgruppe (*in der Tat, in Wirklichkeit ohne Zweifel*).

2. Mikrofeld und seine Konstituierten: Modalverben (*müssen, sollen, mögen, können, dürfen*), Modalwörter (*höchstwahrscheinlich, vermutlich, vielleicht*), Verben und Substantive (*vermuten / Vermutung, annehmen / Annahme, glauben / Glaube*), Partikel (wohl mit Futurum im Indikativ), verbale Konstruktionen (sein + zu + Infinitiv).

3. Mikrofeld und seine Konstituierten: Modalwörter (scheinbar, angeblich, anscheinend), *Verben, Substantive und Adjektive* (*zweifeln / Zweifel / zweifelhaft, Skepsis / skeptisch*), Partikel (*kaum* mit Futurum im Indikativ), verbale Konstruktionen (sein + zu + Infinitiv)

4. Mikrofeld und seine Konstituierten: Verben, Substantive und Adjektive (*bestreiten, ablehnen, nicht glauben / Bestreiten, Ablehnung, Unmöglichkeit / bestreitbar, undenkbar, unmöglich, nicht glaubhaft*), Modalwörter (*keinesfalls, keineswegs*) [2, S. 21–24].

B. Feld der Modalität (Aufforderung)

1. Unverbindliche Aufforderung als Bitte oder Wunsch

1.1. Mikrofeld und seine Konstituierten: Verben, Substantive (*bitten / Bitte, wünschen / Wunsch*), Konjunktiv II-Formen der Vollverben und Modalverben (*könntest du ..., würden Sie ...*), Funktionsverbgefüge (*die Bitte richten*).

1.2. Mikrofeld und seine Konstituierten: Modus Konjunktiv I im Aussagesatz, Modus Konjunktiv I im Stirnsatz (*Möge ...!*).

1.3. Mikrofeld und seine Konstituierten: Verben in der 3. Person Plural Präsens Indikativ (*Alle stehen jetzt auf!*), Imperativ mit lexikalischen Mitteln (*bitte, freundlich*).

2. Verbindliche / Nachdrückliche Aufforderung als Anweisung oder Befehl

2.1. Mikrofeld und seine Konstituierten: Verben, Substantive (*befehlen / Befehl, anweisen / Anweisung*), Funktionsverbgefüge (*den Befehl erteilen*).

2.2. Mikrofeld und seine Konstituierten: Imperativ (*Komm!*), Infinitiv (*Stehenbleiben!*), Partizip II (*Stillgestanden!*), Substantive (*Ruhe!*), Adjektive (*ruhig!*), Passiv (*Hier wird nicht geraucht*), Konstruktion sein + zu + Infinitiv (*I Tablette ist einzunehmen*).

2.3. Mikrofeld und seine Konstituierten: Imperativ Höflichkeitsform und wir-Form (*Nehmen Sie eine Tablette ein!*), Indikativ Präsens oder Futurum I (*du hörst sofort auf!*), Konstruktion haben + zu + Infinitiv (*Du hast eine Tablette einzunehmen!*), Modalverben (*müssen, sollen* im Indikativ), selbstständiger Nebensatz (*Dass du jetzt nicht sagst!*), Konjunktiv und Indikativ mit man (*Man nehme .../man braucht*) [2, S. 31–34].

Im Fremdsprachenunterricht ist es empfehlenswert, den erwähnten grammatischen Stoff bildhaft und kommunikativ zu vermitteln. Die erworbenen Kenntnisse können von den Studierenden nicht nur im Grammatikunterricht, sondern in der mündlichen Kommunikation und bei der Behandlung von Hauslektüre verwendet werden.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Buscha J., Freudenberg-Findeisen R., Forstreuter E., Koch H., Kuntsch L. Grammatik in Feldern. / Joachim Buscha, Renate Freudenberg-Findeisen, Eike Forstreuter, Hermann Koch, Lutz Kuntsch. – Ismaning : Verlag für Deutsch. 2001. – 336 S.

2. Sommerfeld K.-E., Schreiber H., Starke G. Grammatisch-semantische Felder: Einführung und Übungen / Karl-Ernst Sommerfeld, Herbert Schreiber, Günter Starke.

– Berlin, München, Leipzig, Wien, Zürich, New York : Langenscheidt Verlag. 1996. – 128 S.

VOCABULARY AND BUSINESS SUCCESS

Padalko Y.V.

Kyiv National Linguistic University

It is often said that communication is the key to success in both business and personal relationships. Developing a great vocabulary is one of the most overlooked ways to improve our lives. It is often believed that learning many words is only useful for writers and speakers, but the truth is that everyone benefits from it, both personally and professionally. The secret to communicating effectively is having a strong vocabulary. No matter what your position in life is or what your goals are, when you have a rich vocabulary at your disposal, you will be able to succeed more easily in your every endeavor.

Studies have shown that people in positions of success and wealth have better vocabularies. These people aren't just throwing out big words when they speak. They are not only familiar with a multiplicity of words, but they know how to use them to their advantage. A higher vocabulary gives them the benefit of understanding the most prestigious newspapers, magazines, and books, which are often written at a higher level. Their vocabulary also gives them a window into conversations with more influential people who can help usher them into the world of success.

Contrary to what some people believe, the point of having a good vocabulary is not to use fancy, arcane or complicated words to impress or confuse other people. In order to be effective, communication has to be simple. What's the point in learning so many new words? Doesn't that only make using language more complicated?

If learning new words and using simple language seem like contradictory goals at first, it makes complete sense when you understand that having a good vocabulary is more than knowing a large amount of words: the point of having a good vocabulary is being able to choose words with greater precision.

By comparing the meaning of new words with the ones you already know, you understand them in a deeper way, enabling you to choose them more effectively. More often than not, this means knowing the easier words and their meaning more thoroughly. Hence, a good vocabulary often makes your communication simpler – and not the opposite as many people think.

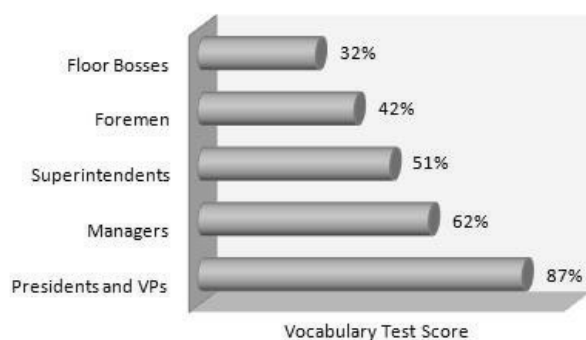
Even before you begin a career, your vocabulary will affect your success and potential wealth. With a high vocabulary, you can maintain higher grades in school and achieve better scores on exams, which will pave the way for a better college education and a more lucrative career. Thousands of students will apply for the top colleges and most rewarding scholarships. A good vocabulary will keep you a step ahead of the competition, making you stand out when it matters most.

If you have ever applied for any position of employment, you know how important it is to provide a resume that will catch the eye of a potential employer.

Applications and resumes written by someone with a higher vocabulary tend to look far more persuasive and credible than those that aren't. A well-written resume can often get you an interview for a job even when you may not have all of the formal requirements. When you have a good vocabulary, you will be able to project the right image in interviews for even the highest-paying positions available in the corporate world.

The researcher Johnson O'Connor [1, p. 160], known for his studies about the impact of vocabulary on people's lives, has drawn many amazing conclusions from a vast amount of tests and experiments, performed in more than 20 years of research. A significant part of his research observed successful people in many walks of life, trying to correlate their success with factors such as gender, age, scholarship levels and many others, including vocabulary level. He tested people on the most diverse endeavors, such as students, engineers working in their areas of expertise, executives in large corporations and many others. He always found the same results, no matter which area he looked at, and no matter how he analyzed the data: a person's vocabulary level is the best single predictor of occupational success.

This astounding discovery can be illustrated by the following study, made with managers in 39 large manufacturing companies. Below are the average results of an extensive vocabulary test, averaged and grouped by hierarchical level: [1, p. 163].

What determines professional success? Professional success depends entirely on thinking and communication skills. If you analyze every activity you perform as a knowledge worker, you'll always get down to either thinking (as the activity that leads to the creation of something new) or communicating (as the activity that gets your ideas across). If words are tools for both thought and communication, it's no surprise that those who master them have a much greater chance of success – not only professionally, but in their lives as a whole.

LITERATURE

1. O'Connor J. Vocabulary and success / Johnson O'Connor. – Atlantic Monthly, 1934. – 166 p.
2. Beck I. Bringing words to life: Robust vocabulary instruction / Isabel Beck, Margaret McKeown. – New York : The Guilford Press, 2002. – 152 p.
3. Gardner H. Frames of mind and multiple intelligences: The theory in practice / Howard Gardner. – New York : Basic Books, 1993. – 37 p.

THE USAGE OF IDIOMS IN BUSINESS ENGLISH

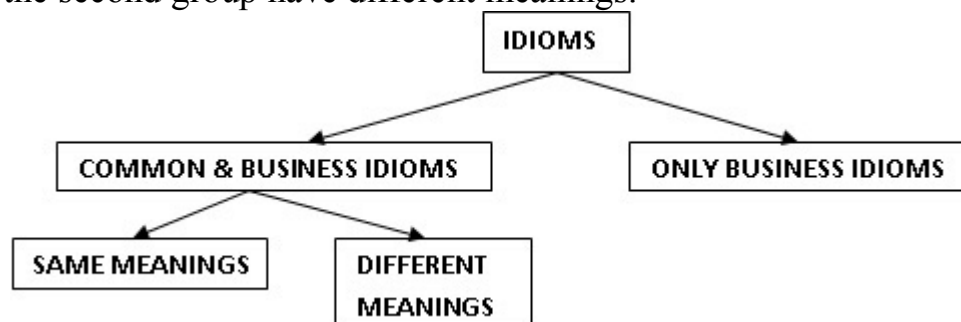
Parfenova L.V.

Kyiv National Linguistic University

An **idiom** (Latin: *idiom̄*, “special property”, from Greek: $\square\delta\acute{\iota}\omega\mu\alpha$ – *idiōma*, “special feature, special phrasing, a peculiarity”, f. Greek: $\square\delta\iota\omicron\varsigma$ – *idios*, “one’s own”) is a phrase or a fixed expression that has a figurative, or sometimes literal, meaning. Categorized as formulaic language, an idiom's figurative meaning is different from the literal meaning [1]. There are thousands of idioms, occurring frequently in all languages. It is estimated that there are at least twenty-five thousand idiomatic expressions in the English language [2].

Effective business needs effective communication. People have to get the message simple and clear. So here we face the problem of the correct usage and/or understanding of business idioms. Not to confuse business idioms while dealing with business students on the one hand must study them and on the other hand learn how to use their alternatives.

From our point of view it is possible to divide idioms into three categories: common idioms, business idioms and idioms that can be used both as common and business ones. The idioms of the last category can be divided into two groups. The idioms of the first group have the same meaning in business and common usage. The idioms of the second group have different meanings.

Picture 1. Idioms’ classification

The most difficult to understand and study are the idioms of the last category. There are a lot of different English language techniques of learning and practicing idioms. For example, C. Leany in his book [3] presents the following set of tasks:

1. Focus on meaning: a) sentence completion, b) odd one out;
2. Focus on form: a) correct or incorrect, b) preposition and adverbs;
3. Focus on use: a) formality, b) over to you;
4. Writing.

It seems useful to stress on the difference between the usage of common and business idioms while doing exercises. This difference can be illustrated by the following examples:

- 1) hold the fort:
  1. a) business – to assume responsibility, especially in another's absence,
  - b) common – to maintain a secure position;
- 2) keep head above water:

2. a) business – to manage to survive, especially financially,
3. b) common – to keep up with one's work;
- 3) a dead duck:
  4. a) business – something or someone that is not successful or useful,
  5. b) common – someone who is going to be punished severely for something they have done.

But some business idioms become so overused that they are better limited in use to alternative vocabulary.

Table 1. Business idioms

IDIOM	MEANING	EXAMPLE	CLEAR ENGLISH
get the ball rolling	To “get the ball rolling” means to start something (a project, for example).	We need to get the ball rolling on this project. The deadline is in June, and it's already April.	Let's start
a tough break	When something unfortunate happens, it can be called a “tough break”.	It was a tough break for us when Caroline quit. She was one of our top performers.	Bad fortune
at stake	“At stake” means at risk.	I'm a little nervous about giving this presentation. There's a lot at stake.	in danger of

Learning to use correctly business English idioms will help students to make their language more natural and expressive. This could give them an edge in business negotiations.

LITERATURE

1. Jackendoff R. *The Architecture of the Language Faculty* / R. Jackendoff. – The MIT Press, 1997. – 340 p.
2. McArthur T. *The Oxford Companion to the English Language* / Tom McArthur. – Oxford University Press, 1992. – 1150 p.
3. Leaney C. *In the know: understanding and using idioms*/ C.Leaney. – Cambridge University Press, 2005. – 210 p.

PRAGMATIC CATEGORY OF EMOTIONAL INTENTIONALITY IN UNDERPINNING SOCIALLY SHARED NORMS AND VALUES

Pinich I.P.

Kyiv National Linguistic University

Plethora of scholarly endeavor on intentionality of emotions (P. Goldie, 2002; O. H. Green, 2012; C. Izard, 1990; P. Mondal 2016) argues double-directedness of

emotions involving bodily feeling and feeling towards. Both feelings are construed as intentional as they are directed on one's bodily sensations and towards an object of emotion respectively. Directedness being the significant feature of emotions puts them on a par with other albeit primitive mental states such as beliefs and desires [3, p. 15] reified in representation and rationality of statements and commands. It follows that emotions similarly to other intentional states are understood in terms of their relation to belief and desire and, subsequently, are capable of representing state of affairs as in 'I'm scared' rationalized in needs and motifs as projected in 'I need somewhere to escape'. It is conceivable that emotional intentionality is realized under condition of sincerity about the state of affairs underlying emotions with a regard to propositional content underpinned by essential and preparatory conditions and employs universal pragmatic mechanisms of speech acts and implicatures viewed in overtness / covertness of emotion expression. Therefore, the intentionality of emotions surpasses the boundary of value-related paradigm, seeking to establish a pragmatic category of emotionality that finds its reproduction through the paradigms of sincerity, directness and intensity of emotion display, and the intention for communicating emotions.

Though sincerity conditions for reporting emotions appear questionable as the speaker may be deluded about his genuine feelings or may suppress involuntary giveaways of face sensitive emotion experience, the overtness of emotion display should not be mistaken for emotion sincerity. The incongruence of emotion display and experience may be purposeful and, thus, automated, underpinning the norms of face-saving emotion expression. Subsequently, deliberate simulation of emotion involvement is deemed not insincere as the speaker's intentions to build the rapport with the interlocutor can hardly be doubted. Complexity of links between voluntary emotion expression and care about one's social face evince the social standards of self-regulation practices acquired through cognitive development. Maturation of cognitive capacities links representation of emotional experience and rationality of intentional expressive behavior, enabling "the individual to learn techniques of influencing the processes that underlie emotion evaluation, expression, and experience – the principle of learned emotion regulation" [4, p. 493]. Contrary to emotion inhibition, direct expression of true emotions can be regarded an extreme case which may result both from naturally occurring uncontrollable expressions as well as from ignorance or little care about one's social image.

Verbal report is claimed to be but the only way to estimate one's emotional experience. Directness of emotion expression is achieved by categorization mediated by emotion labels or other verbal means of emotional vocabulary. The choice of speech and language means in communicating emotional experiences is strongly predetermined by one's allocation in the structure of society which subsequently entails individual inventory of emotional language repertoire. Furthermore, speaking one's emotional experience encompasses shared conceptual knowledge of an affect including current display rules, recognized patterns of emotional response and relevant emotion vocabulary. Frequently, though, verbal reporting fails to inform on feelings clearly as it is aimed to identify emotion experience from mainly two

perspectives: valence and arousal [1, p. 23]. Covert / overt emotion expression may also be a matter of certain societal standards that range from tabooing emotion display to emotional emancipation.

Modulating emotional intensity is underpinned both by social and cultural standards, both by a communicative context, and both by speaker's intentions. Disproportionality in feeling and expression results in the intensity fluctuations that second public and / or private self-awareness of the speaker. The choice of emotion management pattern, though, may only allegedly be a speaker's initiative, while a model is imbued subconsciously by the social standards viewed as an option taken by a speaker herself.

Speaker's intentions of deploying intentionality triggered by emotion expression can range from self-exploration to self-guidance that encompasses processing and managing of emotions, as well as employing emotions in self-motivation. Processing of emotions either for therapeutic effect of self-reflection or with the purpose of sympathizing with the other party can be performed by means of reasoning, categorizing and evaluating one's experience. Emotion management suggests recognition of the possible effect of emotion experience and implementation of modulations comforted to social standards. In addition, emotional intentionality exploitation may find its reification in motivation of either party of communication by means of intentional emotional engagement.

Consequently, the category of emotional intentionality evinces pragmatic properties of emotion processing, emotion management and emotional motivation. Reproduction of the category is performed through pragmatic universals in observing felicity conditions identified by social and cultural standards. The lack of concord between emotion experience and display, respectively, results from implementation of face saving patterns of emotional respond.

REFERENCES

1. Barrett L.F. Solving the emotion paradox: categorization and the experience of emotion / Lisa Feldman Barret // *Personality and social psychology review*. – 2006. – Vol. 10 (1). – P. 20–46.
2. Goldie P. Emotions, feelings and intentionality / Peter Goldie // *Phenomenology and the Cognitive Sciences*. – 2002. – Vol. 1 (3). – P. 235–254.
3. Green O.H. The intentionality of emotions / O.H. Green // *The emotions (Philosophical study series: v. 53)*. – Springer : Springer Science & Business Media, 2012. – p. 15–31.
4. Izard, C.E. (1990). Facial expressions and the regulation of emotions / C.E. Izard // *Journal of personality and social psychology*. – 1990. – Vol. 58 (3). – P. 487-498.
5. Mondal P. Language and Cognitive Structures of Emotion / Prakash Mondal. – Springer : Springer International Publishing, 2016. – 179 p.

PARATRADUCCIÓN DEL LOGOTIPO “VESELKA”

Pohlod Hanna

Universidad Nacional de Pricarpatya de Vasyl Stefányk

En este artículo insisto en que el estudio de la traducción publicitaria no puede centrarse sólo y exclusivamente en la traducción de la parte verbal del mensaje publicitario sino que se impone pensar en traducir la imagen, es decir, pensar en traducir todas y cada una de las unidades icónicas y verboicónicas que conforman las entidades iconotextuales donde lo no verbal es tan importante, o más, que lo verbal. Para demostrarlo, el artículo termina con un análisis del logotipo de la edición “VESELKA” ofreciendo una lectura, interpretación y (para)traducción de su identidad visual.

Palabras claves: Traducción publicitaria; imagen; color; paratraducción; logotipo; identidad visual; símbolo.

El principal papel del logotipo es el de significar de manera simbólica la identidad de una marca. Un logotipo funciona de tal manera que hace posible una visibilidad sistemática de la marca. Gracias a su flexibilidad de aplicación (de lo minúsculo a lo gigantesco) el logotipo puede estar presente en todas las manifestaciones de la marca. Desde la tarjeta de visita hasta los embalajes, pasando por los sobres o los objetos de promoción, ninguna manifestación o representación de la marca escapa a la expresión del logotipo. Todo ello contribuye enormemente a la difusión del logotipo como emblema de la identidad visual de una marca. Para que una marca permanezca viva durante mucho tiempo debe diferenciarse vehiculando siempre sentido: apoyarse en un discurso alimentado, elegido en función del contexto, de manera coherente y duradera. Sin sentido no hay comunicación y mucho menos posibilidad de traducción de los valores de la marca. Dado que todo logotipo contiene mucho sentido en un volumen reducido, se puede decir que el logotipo es un sentido condensado.

Un logotipo no es nunca algo inocente porque es mucho más que una imagen; vehicula un discurso que nos cuenta una historia o, al menos, ciertas etapas de una historia. Esa historia no es otra que la historia de la relación simbólica que la marca quiere establecer con sus clientes. Todo logotipo cumple su función en el proceso de comunicación publicitaria [2 p. 147–148]. Tal y como recuerda su etimología griega (logos, discurso) el logotipo pone en escena todo un universo discursivo que lo coloca en lugar más privilegiado de cualquier estrategia de comunicación de una marca.

Los logotipos constituyen no sólo el arma visual más importante de una empresa sino también la esencia de la identidad visual de una organización, de una institución. Los logotipos forman parte de nuestro entorno cultural, por ejemplo, la edición infantil ucraniana “VESELKA” que fue fundada en 1964 desde aquel tiempo su logotipo que está representado por arco iris. Una niña que tiene en la cabeza una corona (símbolo de cultura nacional) hecha de flores y encima está escrito “VESELKA” de las mayúsculas y versalitas. Cada letra de palabra corresponde al color del arco iris y todo esto está escrito en el fondo blanco. El color blanco es la ausencia de color, el grado cero del color. Dado que el color en traducción es siempre una construcción cultural y no un fenómeno natural. Los detalles ortotipográficos son detalles visuales. Pequeños detalles, dirán mucho. Estos pequeños detalles guían la vista del lector e influyen emocionalmente en su mirada. En las manos la pequeña

tiene un libro del color azul y amarillo como los de nuestra bandera[1]. ¿Qué información se ha querido transmitir? “VESELKA” quiere que la niña sea su portavoz y de todos los niños que ellos lean, admiren y que siempre tengan un libro en sus manos. El arco iris es uno de aquellos efectos naturales que provocan curiosidad. ¿Será porque aparece en muy pocas ocasiones? ¿o se debe a sus colores? De todos modos, vemos que causa interés. En el logotipo aparece el arco iris como un símbolo de encanto y hermosura. La vida está llena de colores, pero si tú deseas disfrutar de un Arco Iris, tendrás que aprender a tolerar la lluvia.

El Arco Iris es visible después de la tormenta, y siempre que estemos expuestos a la luz del sol, así que abrimos nuestra mente y nuestro corazón a Su luz.
Conclusión

En traducción se puede “leer” e “interpretar” otras cosas aparte del texto. No sólo se traduce material lingüístico, se traduce también todo lo que rodea, envuelve, prolonga hasta los símbolos, imágenes, colores y señales.

El logotipo es un elemento de identificación de una marca, éste debe ser fácil de recordar, por lo que entre más sencillo sea- pero llamativo- tendrá mejores resultados; sin embargo, encontrar cuál es el idóneo no es fácil, ya que es necesario que la imagen comunique su origen o sus valores.

El logotipo “VESELKA” ya tiene la edad venerable y su personalidad. Y con años todo puede cambiar... hasta el nombre propio de una persona o de una marca. Y cuando hablamos de la edición infantil entendemos que esto no es un fenómeno de la naturaleza sino una edición del libro. El logotipo de “VESELKA” constituye el mejor ejemplo de paratraducción sin traducción. Paratraducir el paratexto (imagen) sin traducir el texto (la palabra ucraniana veselka) parece más que conveniente en los procesos de traducción publicitaria del siglo XXI. De ahí que, ahora más que nunca, resulte esencial no dejar nunca que pensar en traducir la imagen en publicidad si realmente queremos dar sentido a nuestras miradas.

LITERATURA

1. Фігель Н. Українському видавництву “Веселка” виповнилось 79 років / Н. Фігель. – Київ, 2013.
2. Испанско-русский словарь. Москва “Русский язык”, 1988.
3. José Yuste Frías-II Estudios sobre Traducción e Interpretación. Actas de, 1998.

LOS MEDIOS LINGÜÍSTICOS DE LA CREACIÓN DEL RETRATO DE LOS LÍDERES POLÍTICOS EN LA PRENSA ESPAÑOLA MODERNA

Прилипко Д.О.

Universidad nacional lingüística de Kiev

No cabe duda de que el discurso de los políticos y su transmisión a través de los medios es la mejor muestra de todos estos conceptos llevados al extremo: no hay un ámbito más proclive para el estudio de los juegos retóricos que el discurso periodístico.

Para poder caracterizar el retrato de los líderes políticos en la prensa española como es debido, era necesario ofrecer un análisis profundo de ambos discursos

periodístico y político, y los recursos lingüísticos y estilísticos para así poder llegar al punto en el que convergen, que constituye el auténtico objeto de nuestro interés, el retrato del líder político.

Sabemos ya que los políticos se sirven de la prensa para llegar a los ciudadanos, para persuadirles de la conveniencia de “tomar partido” por ellos y nunca por el partido contrario, pero no podemos olvidar un aspecto crucial: convencer no es suficiente, la persuasión requiere un “mantenimiento”. En este trabajo hemos querido aproximarnos a dicha problemática centrándonos en el estudio detenido de los medios lingüísticos que se usan en la prensa española para crear el retrato de los líderes políticos[1, P. 395].

Con el objeto de conocer mejor el funcionamiento de los medios lingüísticos y estilísticos, nuestro estudio del retrato de los líderes políticos españoles se ha centrado en el examen de la clasificación de los principales conceptos estilísticos manejados por los periodistas, y su aplicación para el retrato de los líderes políticos. Para acometer esta tarea, hemos tomado los ejemplos de nuestro propio corpus de las noticias, entrevistas y las columnas de opinión.

Se define que el retrato político se encuentra en una serie especial de retratos. Incorporando a todas las características principales del género, el retrato de perfil de un político tiene sus propias características condicionadas tanto a la práctica de esta forma existida en la prensa, como al desarrollo de la cultura política española en su conjunto [3, P. 15]. Hemos precisado el contenido de la noción “el retrato de una persona” en la prensa y perfilado el carácter específico del retrato verbal de los líderes políticos en la prensa española.

Hemos retomado aquí una cuestión ampliamente desarrollada hoy en día: el uso de los medios estilísticos, en particular de la ironía, la metáfora, la hipérbole, la comparación y el epíteto descubriendo así los componentes de la semántica de las unidades léxicas en la formación del retrato de los líderes políticos. Falta admitir la utilización de los verbos de cita para caracterizar al protagonista; los comentarios propios del periodista para añadir información negativa acerca de uno de los agentes; el estilo directo al citar a un agente para señalar cercanía y el estilo indirecto para señalar distancia; el uso de la estructura gramática como medida para dar prioridad a ciertos temas o agentes del texto y a otros no.

Falta admitir que hemos determinado la organización de la composición del retrato de los líderes políticos trabajando con dos entrevistas realizadas por el diario El Mundo de los dos líderes políticos españoles del momento pasado: el Presidente del Gobierno, José Luis Rodríguez Zapatero, y el líder de la oposición, Mariano Rajoy [3, P. 148]. El análisis de los ejemplos considerados nos ha permitido poder determinar, clasificar y analizar los tipos de evolución en la formación del retrato de los líderes políticos.

Mencionamos que hemos sistematizado los medios lingüoestilísticos más característicos de la formación del retrato de los líderes políticos en los periódicos “El Mundo ” y “El País ”.

El resultado más importante de nuestro análisis del retrato y la comparación de los retratos de Zapatero y Rajoy en El Mundo y en El País es una tendencia clara en

ambos periódicos a favorecer a uno de estos dos políticos en detrimento del otro. Quién es el candidato preferido corresponde a la base ideológica que tiene el periódico, como preveíamos en nuestra hipótesis, es decir que El Mundo favorece a Rajoy por sus simpatías hacia el PP y El País a Zapatero, por sus simpatías hacia el PSOE. Las estrategias lingüísticas para crear estas presentaciones son casi idénticas en los dos periódicos.

Esperamos que los resultados del trabajo contribuyan al ahondamiento y a la ampliación de los conocimientos acerca de la sucesión y la modificación de las formas de lengua y los modos de la representación del retrato de los líderes políticos en la prensa.

ЖИТЕПАТЯПА

1. Albaladejo. T. El texto político de escritura periodística: la configuración retórica de su comunicación, en J. Garrido Medina (ed.) / T. Albadejo. – Madrid, Universidad Complutense de Madrid, 1999. – P. 390–396.
2. Fernández Lagunilla M. La lengua en la comunicación política I: El discurso del poder / M. Lagunilla Fernández. – Arco Libros, S.L., Madrid, 1999 – P. 15–19.
3. Lopez de Zuazo Algar A. El lenguaje periodístico en el español de hoy / A. Algar de Zuazo Lopez. – Madrid: Escuela Oficial de Periodismo, 1972. – P. 147–152.

LEARNING STRATEGY DEVELOPMENT OF SECONDORY SCHOOL LEARNERS WHO STUDY ENGLISH AFTER GERMAN

Prokopchuk M.M.

Kyiv National Linguistic University

The modern language education is considered through promoting multicultural and plurilingual approaches.

The development of the tendency is supported by the enlarging the number of the languages which are learnt in the educational institutions in Ukraine, a balanced approach to the early learning of foreign languages, learning few foreign languages at secondary schools in Ukraine [1, s. 322].

The lack of research in the field of methodology of developing English speaking, reading, listening, writing skills in the second foreign language (FL2) and the lack of previous experience in case the native languages are Ukrainian and Russian has encouraged the following research.

The pre-pilot phase was conducted in the form of the test consisting of 5 tasks.

As the young teenager learners were about to start learning English as FL2 and they did not have any language experience, the aim of the pre-pilot phase was to reveal the level of the development of the first foreign language (FL1) learning strategies and the ability of the students to transfer them to the process of further effective language skills development in FL2.

The biggest score to gain was 60. Each correct answer was evaluated in 2. Each task was done individually.

The aim of the first and fourth tasks was to control the student ability to transfer developed in FL1 receptive-reproductive pronunciation and intonation skills in the

process of the FL2 skills development. The students were supposed to correlate FL 2 graphic sound / lexical unit images with the sounds they hear using their knowledge and receptive-reproductive FL1 skills and choose the correct answer among the offered ones.

The aim of the second task was to control the student ability to use the linguistic deduction on the base of similar language units in FL1 and FL2. The students were supposed to correlate graphic images in FL2 with similar language units in FL1 and, using receptive-productive graphic skills in FL1, write down the name of the objects in FL2.

The third task was to differentiate similar in FL1 and FL2 lexical and grammatical units according to the formal characteristics on the sentence level, using developed in FL1 lexical and grammatical receptive-reproductive skills in reading.

The fifth task was to differentiate similar in FL1 and FL2 grammatical units on the sentence level, using developed in FL1 grammatical receptive-reproductive skills in listening.

According to the results presented it has become vivid that the young teenage learners are able to transfer developed in FL1 receptive-reproductive pronunciation, intonation and lexical skills in listening, receptive-reproductive lexical skills in writing in the process of FL2 language competence development. Moreover, some learning strategies are also the subject to transfer uncontrollably.

Nevertheless, some indicators witness that it is difficult for the teenager learners to transfer grammatical receptive-reproductive listening FL 1 skills to differentiate similar grammatical units according to the formal characteristics on the sentence level. It can be explained by the fact that it is still hard for the students in year 5 to be fully concentrated on lexical and grammatical phenomena within one sentence.

Taking the pre-phase results into account, we can arrive at the conclusion that, firstly, the language competence development in English as FL2 after German as FL1 for the young teenage learners should be organized in such a way when the students are given the strict instructions about the ways to do an exercise, when they have to choose and use the offered learning strategies. In case the young teenage students have to choose a learning strategy on their own way, not all of them are able to do find the appropriate way to do the exercise at once. As a result, they might squander their efforts and time to probate as efficient as inefficient learning strategies; secondly, the hypothesis is justified according to which the efficiency of the FL2 language competences rises under the conditions of using the offered methodology and the exercise complexes. Such complexes are characterized by using developed in German as FL1 language skills and learning strategy competence developed in elementary school; thirdly, the efficiency level is increased in case the mentioned above exercises are done consciously, using the techniques and strategies from FL1 learning experience under the teacher's guidance.

LITERATURE

1. Сажко Л.А. Навчання другої іноземної мови в загальноосвітніх навчальних закладах / Л.А. Сажко // Україна і світ: діалог мов і культур: Матеріали

міжнародної науково-практичної конференції, 30 березня – 1 квітня 2011 року.
– К.: Вид. Центр КНЛУ, 2013. – С. 322–323.

EIGENNAMEN IN DEUTSCHEN PERIPHRASEN

Romanowa L.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Das Interesse für das Wesen von den Eigennamen und ihrem Gebrauch in der Gesellschaft ist dadurch geprägt, dass sie die vielfältigen Besonderheiten der Welteinschätzung und Weltanschauung einzelnen Volkes veranschaulichen.

Onymie gilt als die Gesamtheit der Eigennamen. Darüber hinaus sollen wir den Zusammenhang zwischen den Eigennamen und den Periphrasen untersuchen. Die Periphrase wird als Umschreibung, beschreibende Veranschaulichung eines Gegenstandes, ohne ihn zu nennen, bezeichnet [8].

Es sei betont, dass die Periphrasen mit dem Begriff “Nominierung” eng verbunden sind. Der Begriff “Nominierung” wird von V.N. Telija folgenderweise definiert: “das Verfahren der Bildung, Speicherung und Verteilung der Bezeichnungen nach verschiedenen Aspekten der Wirklichkeit, die bedeutende sprachliche Einheit, die im Prozess von der Benennung gebildet wird” [4, S. 336-337] Bemerkenswert ist, dass die primäre Nominierung als eine Bezeichnung der Elemente der Wirklichkeit mithilfe von den nichtabgeleiteten Wörtern verstanden wird [5, S. 173] z.B., *Adam* und *Eva* sind menschliche Namen. Jedoch wird die sekundäre Nominierung als der Gebrauch von den in der Sprache existierenden nominativen Mitteln in der für sie neuen Funktion der Bezeichnung dargestellt [3, S. 129] z.B., in dem Phraseologismus *seit Adam und Eva* (seit ewigen Zeiten) entsteht die Umdeutung der primären Bedeutung.

Bei der Schaffung von dem zusammenhängenden Text ist die Rede von der wiederholenden Nominierung, d.h. von der Wahl der Mittel von dem Wortsatz für das schon genannte Subjekt oder Objekt. Sie bringen die Abwechslung der Benennungen im Redestrom. Der Charakter der wiederholenden Nominierungen hängt von der Textsorte ab: sie können stilistisch neutral sein oder eine expressiv-bewertende Färbung haben, nach dem Umfang der Information dem benannten Objekt entsprechen, ihn erweitern oder seinen Inhalt präzisieren [1, c. 37–38].

Um den Prozess der Entstehung der Periphrasen mit der Eigennamenkomponente festzustellen, werden die sozialen und historischen Faktoren in Acht genommen z.B., aus dem Gebiet “Sport”: Oliver Kahn wird *Der Bayern-Kapitän*, *Der Rekord-Keeper* genannt, weil er den Titel “der beste europäische Torhüter” trägt. Außerdem werden die Periphrasen aus dem Wortfeld “Städte und Länder” dargestellt z.B., Weimar wird als *Stadt der deutschen Klassik*, Berlin als *Spree-Athen*, Frankfurt-am-Main als *Manhattan*, Bremen, Wismar, Rostock als *Hansestädte*, Dresden als *Stadt an der Elbe*, Meißen als *Stadt der Porzellanmanufaktur* genannt. Aus dem ersten Beispiel ist es ersichtlich, dass es Periphrasen, die im Zusammenhang mit den Namen der Schriftsteller und der Persönlichkeiten des öffentlichen Lebens gebildet werden z.B., Wolfenbüttel gilt als

Lessingstadt, weil Gotthold Ephraim Lessing 1770 bis 1781 hier das Drama *Nathan der Weise* verfasste. Zudem wird Meißen so genannt, weil im Jahre 1710 kein geringerer als August der Starke die Entdeckung des “weißen Goldes” in Sachsen verkündete [7].

Nach Ju. W. Rapajewa unterscheiden wir die lexikalischen Einheiten, die infolge von der sekundären Nominierung entstehen und zur Schaffung von den Euphemismen dienen. Die Periphrase ist die sekundäre Nominierung mit dem beschreibenden, vorwiegend emotionell-expressiven und bewertenden Charakter [2, S. 90–92].

Es gibt sicherlich eine Eigenschaft des Menschen, die Tätigkeit der Politiker in der Presse und Publizistik zu bewerten z.B., das Verb *merkeln* wird von dem Namen von der deutschen Bundeskanzlerin Angela Merkel abgeleitet. Das Wort *merkeln* bedeutet “nichts tun, keine Entscheidung treffen, keine Äußerung von sich geben” [6]. Es sei hervorgehoben, dass das Wort *merkeln* durch seine konnotative Bedeutung zu der sekundären Nominierung gehört, d.h. der Eigename von dem Politiker *Angela Merkel* bekommt die Umdeutung der primären Bedeutung und die Entstehung der sekundären Bedeutung und damit einen neuen Sinn und Zusammenhang mit der Wirklichkeit. Dem neuen Wort *merkeln* werden die Eigenschaften von dem Ausgangswort *Merkel* zugeschrieben.

Der vorliegende Beitrag bietet im Überblick die Veranschaulichung der Eigenart der Periphrasen und die sprachsoziologischen und historischen Ursachen für diese Eigenart und für die weitere Analyse von denen in verschiedenen Diskursen.

LITERATURVERZEICHNIS

1. Валгина Н.С. Теория текста / Нина Сергеевна Валгина. – Москва: Логос, 2003. – 173 с.
2. Рапаева Ю.В. Структура перифразы и её типы / Юлия Валерьевна Рапаева // Современная филология (II): материалы междунар. заоч. науч. конф. (Уфа, январь 2013 г.) – Уфа: Лето, 2013. – VI, 118 с.
3. Телия В.Н. Вторичная номинация и её виды / Вероника Николаевна Телия // Языковая номинация (Виды наименований). – М.: Наука, 1977. – С. 129–221.
4. Телия В.Н. Номинация / Вероника Николаевна Телия // Энциклопедический лингвистический словарь. – М., 1990. – С. 336–337.
5. Ягафарова Г.Н. Основные ономаσιологические понятия / Гульназ Нурфаезовна Ягафарова // Вестник ЧГУ. №13 (194). Филология. Искусствоведение. Вып. 43. – Череповец: 2010 – С. 172–177.
6. “Merkeln” über alle Zweifel erhaben: Mode des Zugangs: <https://www.welt.de/kultur/article148275072/Merkeln-ueber-alle-Zweifel-erhaben.html>
7. Städte in Sachsen: Mode des Zugangs: <http://www.sachsen-tourismus.de/die-tmgs/presse/hintergrundtexte/staedte-in-sachsen>
8. Das Digitale Wörterbuch der deutschen Sprache: Mode des Zugangs: <http://www.dwds.de>

OPTIMALITÄTSTHEORIE BEIM VERGLEICH DER PHONOLOGISCHEN SYSTEMEN VON GERMANISCHEN UND SLAWISCHEN SPRACHEN

Рудківський О.П.

Kiївський національний лінгвістичний університет

Der aktuelle Stand der komparativen phonologischen Forschung wird einerseits durch eine breite Palette der Theorien geprägt, die in ihrer chronologischen Entwicklung unterschiedliche methodologische Verfahren ausgearbeitet haben. Der Grundstein einer ernsthaften phonologischen Analyse wurde von den Vertretern der Prager phonologischen Schule gelegt, die Generativisten haben die Phonemtheorie durch die Regeln auf verschiedenen Interpretationsebenen ergänzt, die nichtlineare Phonologie ermöglichte letztendlich die Berücksichtigung der Intonationskomponenten (Melodie), die Optimalitätstheorie erklärt die Realisation des Allophons eines bestimmten Phonems aufgrund der Beschränkung der Auswahl von anderen Phonemvarianten [3, S.28–62]. Durch eine eingehende kontrastiv-vergleichende phonologische Analyse der deutschen und ukrainischen Konsonantenphoneme wurden die Phoneminventare von beiden Sprachen gegenübergestellt und die Spezifik der Realisierung Konsonanten unter verschiedenen kombinatorisch-positionellen Bedingungen anhand der universalen distinktiven Merkmale der Merkmaltheorie grundsätzlich untersucht [4, S.135]. Zum Vergleich der Konsonantensysteme von beiden Sprachen wurden 5 Merkmale vorgeschlagen: sth/stl, fortis/lenis, Artikulationsstelle, Artikulationsart (Modus), Palatalisierung (für das Ukrainische) [e.d., S. 138].

Bekanntlich wird in der Optimalitätstheorie mit den *Constraints* gearbeitet. Sie sind einfache Aussagen oder Beschränkungen über einen bestimmten Aspekt der Oberflächenrepräsentation (z.B. Realisierung eines bedeutungsunterscheidenden Merkmals) [2, S.317]. Wichtig ist, dass dabei zwei konfligierenden Tendenzen – Markiertheit und Treue ihren Einsatz finden. In diesem Fall wäre zum Beispiel ein plosives [d] als “stimmhaft” und ein Verschlusslaut [t] als “stimmlos” markiert. Die Treue dagegen besagt, dass die phonetische Realisation eines Allophons seinem Phonem identisch ist: de. “*niemand* {wäre} {auf} {die} {Idee} {gekommen}” – [∪imant v8E®↔ ?a□9f d8i i∪de](↔) γ↔k□m↔n], nl. “*was* {blond} {en} {mager}” – [w□z ∪bl□nt ↔n ∪maΞ↔P], en. “*were* {proud} {to} {say}” – [wε] p♦au9d t↔ ∪sel], ua. “*ні* {д

лядаючи} {за} {с

идами}” – [pid□lθa∪dajut□Σ† za su∪sθidam†], pl. “*na* {podglądaniu} {sąsiadów}” – [na p□dyl□)daniθu s□)∪)aduw], ru. “*под* {слуш

ивала} {их} {разгов

оры}” – [i pθ t∪slu♣)vala i⊗* razγ θ∪vor)]. Wie die obigen Beispiele der phonetischen Wörter zeigen, werden die Varianten des stimmhaften Phonems /d/ im Auslaut in der deutschen, niederländischen und russischen Sprachen neutralisiert. Demgegenüber wird das phonologische Merkmal der Stimmlichkeit in der englischen, ukrainischen und polnischen Sprachen beibehalten. Dies zeugt davon, dass in diesen Sprachen die Treue für die Constraints mit den stimmhaften Plosiven in den schwachen Positionen (im Auslaut) bewahrt wird und keine Auslautverhärtung stattfindet. Das Treueconstraint besagt, die Outputsegmente haben dieselben Merkmale wie die Inputsegmente. Es ist

offensichtlich, Deutsch, Niederländisch und Russisch sind diesbezüglich typologisch unterschiedlich, d.h. solche Constraints sind positionell bedingt und haben sowohl in der Artikulation, als auch in der Wahrnehmung ihre Erklärung [1, S.135].

Wie wir sehen, beinhalten die Treueconstraints im Unterschied von den Markiertheitsconstraints zwei Stufen der Repräsentationen – die Inputform und die Outputform. Die Constraints der Optimalitätstheorie sind universell, sie sind in den Phonemsystemen aller Sprachen der Welt wirksam [2, S.318]. Die traditionellen phonologischen Regeln sind aber nicht universell, sondern sprachspezifisch. Das Deutsche und Niederländische verfügen über die Auslautverhärtung, das bedeutet, das Constraint der Auslautverhärtung hat in diesen Sprachen einen zentralen Stellenwert, im Englischen, Ukrainischen und Polnischen spielt diese phonetische Erscheinung nur eine marginale Rolle. Jede Sprache drückt dementsprechend eine unterschiedliche Constrainthierarchie aus, wobei die jeweilige Constraint als *tertium comparationis* angesehen werden darf. Die Outputform mit den wenigsten Constraintverletzungen wird als optimal evaluiert, was in der Tabelle 1 zum Ausdruck kommt:

Tabelle 1

Output	A (Auslautverhärtung)	B (keine Auslautverhärtung)
Kand 1[∪ni·mand]	*	
☞Kand 2 [∪ni·mant]		*

Die Bezeichnungen links “Kand” (Kandidaten) stehen für die Outputformen, die obere Zeile bestimmt die Constraints. Für Deutsch ist das Constraint A (die Auslautverhärtung) hierarchisch höher als das Constraint B (keine Auslautverhärtung). Das Sternchen zeugt davon, dass der jeweilige Kandidat das entsprechende Constraint verletzt. Der Kandidat 2 verletzt das Constraint B, das hierarchisch niedriger ist, denn das Ranking A»B ist entscheidend. Demzufolge wird der optimale Kandidat mit dem Zeigefinger versehen. Das Ausrufezeichen zeigt die fatale Verletzung des Constraints an. Die schattierten Zellen unter dem Constraint B besagen, dass diese Auswahl für die Optimalität der jeweiligen phonetischen Realisierung de. “*niemand*” als [∪ni·mand] nicht relevant ist.

Zum Fazit muss erwähnt werden, dass die Optimalitätstheorie beim Vergleich der phonologischen Systeme von germanischen und slawischen Sprachen herangezogen werden kann, damit der hierarchische Rang der jeweiligen phonologischen Erscheinung festgestellt wird.

LITERATURLISTE

1. Greenberg J. H. Language Universals : with Special Reference to Feature Hierarchies / Josef Harold Greenberg. – Berlin : Mouton de Gruyter, 2005. – 89 S.
2. Hall T.A. Phonologie : eine Einführung / Tracy Alan Hall. – 2. überarb. Aufl. – Berlin : de Gruyter, 2011. – 368 S.
3. Steriopolo O. Kontrastiv-vergleichende Phonologie im Rahmen der komparativen

Linguistik / O. Steriopolo // Germanistik in der Ukraine. – Jh.10. – 2015. – Kiew : Verlagszentrum der KNLU. – S. 131–141.

4. Гак В.Г. Русский язык в сопоставлении с французским / Владимир Григорьевич Гак. – 2-е изд., перераб. и доп. – М. : Рус. яз., 1988. – 263 с.

INTERPRETACIÓN DE LOS PROCESOS DE LA FEMINIZACIÓN DEL LÉXICO ESPAÑOL MODERNO

Shliakhtenko A.Y.

Universidad nacional lingüística de Kyiv

Se trata de la feminización paulatina de la sociedad hispanohablante, tradicionalmente machista, en la cual a lo largo de los últimos años las mujeres empezaron a desempeñar los papeles importantes de mucha responsabilidad obteniendo los más altos cargos, incluso superiores, en todas las esferas de la administración política, económica y social [2]. Este proceso causó el nacimiento de los nuevos términos para definir las nuevas funciones de las mujeres en la sociedad con una énfasis especial en la expresión gramatical del concepto SEXO.

Las investigaciones realizadas en el marco de este ensayo permiten esbozar la clasificación prematura de los procesos de la feminización del léxico español moderno en tres direcciones fundamentales:

1. Los sustantivos de género masculino con el sufijo flexivo tradicional *-o, -e* o *-consonante*, que antes no admitían la existencia de sus duales de género femenino, comenzaron a formar una oposición gramatical con los correspondientes sustantivos de género femenino con el sufijo flexivo *-a*: *ministro – ministra, decano – decana, jefe – jefa, dependiente – dependienta, embajador – embajadora, presidente – presidenta, concejal – concejala* [3]. Sin embargo, en algunos países de la América Latina como la República Argentina, Cuba y otros, todavía se nota un cierto conservatismo en cuanto a los términos diplomáticos para definir los rangos y cargos, por ejemplo: *Sra. López, Embajador Extraordinario y Plenipotenciario; Sra. Elena Pacheco, Ministro de la Embajada/ Agregado Cultural*, etc. En cambio, por ejemplo en México y otros países en el léxico diplomático tiene vigor la expresión gramatical del concepto SEXO: *Sra. Rodríguez, Agregada/ Secretaria*, etc.

2. Para evitar así llamado sexismo lingüístico que es un término para definir la discriminación de un sexo, en primer lugar, femenino, se ofrece la sustitución de ciertos términos con un sema bien marcado del sexo masculino por las palabras más neutrales que son capaces de determinar ambos sexos y en la lengua ucraniana o rusa equivalen, en cierto grado, al significado gramatical de género neutro: *el hombre – el ser humano, los maestros – el profesorado, los padres – la familia, los alumnos – el alumnado, los médicos – la comunidad médica, los electores – el electorado, los niños – los niños y las niñas o la infancia, los derechos del niño – los derechos de la infancia*, etc. La forma de pensar, cuando aun en el habla a los hombres los consideran como sujetos de la referencia mientras las mujeres se perciben como los seres subordinados a los varones, se llama androcentrismo [4]. En el nivel gramatical este fenómeno puede ser reflejado en la oposición de la *voz activa – voz pasiva*: *A las*

mujeres les concedieron el voto después de la Primera Guerra mundial, mientras que sería más objetivo decir: Las mujeres ganaron el voto ...

3. Terminología del estilo oficial también sufre los cambios cuya meta es desarraigar así llamado léxico sexista. Todavía en el año 1990 El Comité de Ministros del Consejo Europeo publicó las recomendaciones para la protección de la igualdad de derechos de ambos sexos en la comunicación oficial escrita. Sin embargo, sólo últimamente en los formularios/ impresos oficiales de las solicitudes, multas por infringir las reglas de tráfico, licencias, etc. en los cuales antes se empleaba el género masculino por excelencia (*el destinatario, el solicitante, el que suscribe, el representante, el interesado, el conductor, el titular, el funcionario, etc.*), algunos ayuntamientos de las ciudades españolas proponen introducir las correspondientes formas de género femenino, partiendo de que de día en día la mayor cantidad de las mujeres va dirigiéndose directamente a diferentes entidades públicas [1].

De este modo, así llamada feminización del léxico español moderno sigue haciéndose más intensa con cada día abarcando más y más esferas de la vida social. Esto se debe al comportamiento más activo de las mujeres en la sociedad y la consolidación de sus condiciones de ciudadanía. A la vez la lengua no sólo refleja los procesos que tienen lugar en la realidad, sino debido a sus características cognitivas es capaz de influir en la conducta humana y en nuestra concepción del mundo siendo un factor más que favorece a la abolición de la discriminación social a través de la lucha contra la discriminación lingüística.

ЖИТЕПАТҮПА

1. Criado A. El PSOE rechaza el lenguaje sexista de 13 formularios municipales // El País, 20.10.99.
2. Frank F. El género gramatical y los cambios sociales / Francine Frank // Español Actual. – 1985. – № 43. – P. 27–50.
3. Gómez Torrego L. Algunas observaciones sobre el género gramatical en el Diccionario de la RAE de 1992. – Español Actual. – 1996. – № 65. – P. 69–70.
4. Iglesias Casa I. El género femenino o la discriminación a través del lenguaje / Isabel Iglesias Casa. – Madrid: Gredos, 1990. – P. 555–562.
5. RAE: Diccionario de la lengua española, vigésima segunda edición. – Madrid: Espasa Calpe, 2001.

SOME FUNCTIONS OF THE INTERNET WHILE INTEGRATING INTO ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Shmyrova O.V.

Bila Tserkva National Agrarian University

Access to the Internet spreads, so is the temptation to integrate the Internet into English Language Teaching (ELT) and expand its range of uses. A great number of our colleagues and students are using the Internet nowadays.

Computer- assisted language learning (CALL) started in the late 1990s when many language teachers recognized that the nature of this information and

communication technology (ICT) neatly paralleled two key concepts of language learning and teaching [1, P. 536].

The literature on the use of technologies, such as the Internet in ELT and general education also suggests that they can effectively:

- increase learner motivation and reduce learner anxiety [4];
- engage learners [2];
- promote learner autonomy [3];
- aid in retention [5].

If you choose to integrate the Internet into your instruction, the next logical consideration is how exactly to do so. The answer depends in part on the level of Internet access available.

If unlimited access is available you may use the Internet as a **medium of instructions**. The Internet provides a virtual goldmine of activities. Most Internet-based activities presented in the literature seem to have been developed under the assumption that teachers have infinite opportunity to use the Internet. The technologies employed in such activities have been traditionally dichotomized as being either tool or tutor (Levy).

The Internet can be also used as a **tutor**. It can offer advice, facilitate analysis or conduct activities.

As for **advice** – numerous sites of the Internet offer lessons on English language usage, such as grammar, vocabulary and idioms. The Grammar Girl (*grammar.quickanddirtytips.com*) website and podcast which provide short lessons on specific points (e.g. “Who Versus Whom”) given by a lively and charismatic expert, are advice-giving resources that teachers and learners might exploit.

As for **analysis** – web-based text and speech corpora offer superb opportunities for it. Corpora are collections of authentic language samples, typically limited to a particular type, such as academic speech, pronunciation, popular literature and media.

As for **activities** – gap-filling, multiple-choice, matching exercises – are examples of using the Internet in ELT. The main difference with modern examples, such as Free Rice (*freerice.com*) is there increased level of sophistication. Other ELT activity websites can be easily identified through a web search for “ELT exercises”. You can direct students to such websites for independent practice or team competition.

As a **tool** the Internet can be used for a deeper level of student engagement and interactivity by helping stimulate creativity; it can also foster communication and collaboration. Even if students lack advanced levels of proficiency, they can produce creativity in English on a number of sites. For example: *drawastickman.com* and *make-beliefscomix.com* – students can collaborate and create basic comic strips with dialogue. More advanced students can use Dvolver (*dvolver.com*) or one of the features at Grapheine, such as Futbol TV (*grapheine.com / futboltv*) to create amusing short films by directing or selecting video clips. You can then use the student videos in dictation exercises or in information gaps, in which other students must guess the dialogue or make up their own while watching the muted video.

As for **communication** the Internet allows learners to communicate in English with native speakers or with other learners via such interactive chat tools as Skype (*skype.com*), VoIP (voice over Internet protocol), email, social networking sites, etc. With these tools, students can interview quest native speakers and report their findings to the class, they can participate with several other students in the competition of a task or developing a project such as a role play.

So, on the Internet, students of English have an authentic context in which they can share their lives through expressive narrative and eye-catching imagery on social media organizers, they can compare and contrast global perspectives on current events or public figures using web analytics tools and report their findings on multimedia presentation sites. Engaging practices of this sort are entirely feasible – as long as students – and their teachers – have to use the Internet.

REFERENCES

1. Dudeney, G., N. Hockly. ICT in ELT: How did we get here and where are we going? *ELT Journal* 66 (4). 2012. – P.533–542.
2. Egbert, J., et al. Moving forward: Anecdotes and evidence guiding the next generation of CALL. *International Journal of Computer-Assisted Language Learning and Teaching* 1 (1). 2011. – P. 1–15.
3. Gonzalez, D., R. St. Louis.. Promoting learner autonomy with Web2.0 tools. In *Autonomy in language learning*. 2012. – P. 238–247.
4. LeLoup , J. W. Second language acquisition and technology: a review of the research. *CAL Digest*. 2003. – www.cal.org/resources/digest/0311leloup.html
5. Mayer, R. E. *Multimedia learning*. 2nd ed. Cambridge: CUP. 2009.

COMPLIMENTING IN ENGLISH

Sokolets I.I.

Kyiv National Linguistic University

Compliments are expressions of positive evaluation that commonly occur in everyday conversational encounters among interlocutors. A compliment may be used to open a conversation or to smooth conversational interaction by reinforcing the links of solidarity between the interlocutors.

In English compliments are formulaic in terms of both their meaning and forms used to compliment other people. For example, with regard to their meaning, compliments are mainly realized by means of adjectives and verbs: the majority are compliments realized by means of such adjectives as *nice*, *good*, *beautiful*, *pretty*, *and great* and the combination of two verbs such as *like* and *love*.

Compliments are used to express admiration or approval of someone's work, appearance or taste, to establish, confirm or maintain solidarity; to replace greetings, gratitude, apologies or congratulations, to soften face-threatening acts such as apologies, requests and criticism, to open and sustain conversation or to reinforce desired behavior.

A great majority of compliments are addressed to people of similar age and status to the compliment giver. The most common type of compliments are those on

someone's appearance or possessions, on performance, skills or abilities, on personality traits.

The English use the following phrases to compliment people:

a) on their personal qualities or abilities:

You are... (with strong stress on *are* and the following adjective or noun), e.g. *You are a good teacher, Mrs. Cromby. You are patient.*

You're so... (+ an adjective), e.g. *You're so kind, Mrs. Vickers!*

You're such a ..., e.g. *You're such a practical person, Mr. Willow.*

How... you are! e.g. *How generous you are, Mr. Wilkinson!*

I wish I had your... (+ a noun), e.g. *I wish I had your patience.*

b) on possessions:

You've got a nice/lovely/beautiful/wonderful...

What a nice/lovely/beautiful/wonderful... you've got

I wish I'd got a... like yours, e.g. *I wish I'd got a house like yours.*

c) on clothes and appearance:

That's

What } a nice/lovely/beautiful... (you're wearing).

You do look nice/smart in/with that...

I (do) like your... (stressed *do* makes the statement more emphatic)

d) on achievements:

The form to be used here usually depends on the type of achievement.

e.g. *You sang beautifully* (in a concert)

The general verbs *be* and *do* can be used in various situations:

You were wonderful/superb/magnificent!

You were great! (more colloquial);

You did very well! (reached a high standard, were successful).

e) on something made, mended:

What a nice (-looking)/convenient/delicious...

e.g. *What a delicious cake!*

You've done a wonderful job. You've done wonders with the...

e.g. *You've done wonders with the garden, Mrs. Cook. It looks beautiful.*

A compliment can be introduced by **I must say**.

e.g. *I must say, you really have good taste in clothes*

Compliments on appearance, clothing, hair-style are addressed, as a rule, to women. It is polite to make compliments to aged people especially women saying that they look young for their age, e.g:

- *You never change.*
- *You look young/ as young as ever.*
- *Age doesn't tell on you.*
- *You don't look your age.*

It is more typical of men to compliment women's appearance and other merits. Females may resort to complimenting as well, but they should be more selective in the grounds for their compliments, mainly appreciating the mental abilities of a male.

In business communication, at work or among friends compliments may underline personal qualities and abilities, and professional skills (it will be inappropriate to pay attention to someone's dress or appearance) :

- *You are (an) intelligent (person).*
- *You are shrewd/ sharp-witted.*
- *You are a good specialist/ an excellent teacher/ first-class interpreter.*

A compliment must correspond to the communicative situation, it should always be sincere and genuine and not ambiguous; the surplus of compliments is undesirable; and it is important to avoid saying unpleasant things to anybody.

Receiving a compliment is as important as paying it. Appropriate reaction to a compliment graciously allows both the compliment-payer and receiver to feel well. According to the norms of the English etiquette a compliment should be always received with gratitude.

So, complimenting is a complex linguistic skill and to be successful compliment makers should know how and what is complimented, who to compliment and when. etc.

CULTURAL ASPECT OF NON-VERBAL COMMUNICATION

Stavytska T.Ye., Tyshchenko M.A.
KyivNationalLinguisticUniversity

In the age of rapid technological development, the non-verbal component of communication is often underestimated. People today tend to omit face-to-face interaction and use the internet, cell phones or instant messages to transmit information and save money, energy, and time. This tendency has started to affect international communication and has created numerous cases of misunderstanding based on a lack of experience communicating outside of one's culture and a difference in the cultural background of the interlocutors. In a globalized world of constant information exchange, this problem cannot be condoned.

With verbal signs being interpreted and taught at different stages of education by teachers or educational resources, non-verbal components of communication can be learned only while interacting, as it depends greatly on the personalities of the interlocutors, their gender, mood, the aim of communication, and their native culture.

Non-verbal communication refers to stimuli produced by a speaker and use of environment without the use of words or verbal codes [4]. The most influential non-verbal components are the following: 1) eye contact, which indicates degree of attention or interest, influences attitude change or persuasion, regulates interaction, communicates emotion, defines power and status; 2) proximity - the study of interaction distances and other culturally defined uses of space; 3) gestures; 4) facial expression [7]; 5) posture, which is usually connected with the emotional state of the sender or a receiver [1]; 6) clothes [7].

The ability to interpret intentional or unintentional usage of non-verbal components leads not only to a better understanding of the message, but it also eradicates misunderstanding of cultural background hidden in the message.

For instance, in Western cultures, direct eye-to-eye contact is generally a positive sign conveying truthfulness and respect between interlocutors, and a prolonged gaze is often seen as a sign of sexual interest. Arabic cultures make prolonged eye-contact, and it shows interest and helps them understand truthfulness of the other person. At the same time, people in Japan, Africa, Latin America, and the Caribbean avoid eye contact to show respect [7].

In addition to specifying comfortable interaction distance, culture tells us when and how it is acceptable to touch other individuals. In North America, culture generally discourages touching by adults except in moments of intimacy or formal greeting (hand shaking or hugging). This informal rule is most rigidly applied to men. If they hold hands or kiss in public, they run the risk of being labeled homosexual and subsequently marginalized socially. Similar culturally defined patterns of physical contact avoidance are found in most of the cultures of Asia and Northern Europe [5].

Americans tend to be moderately expressive when it comes to gestures, and they use body language freely compared to most Asians. An American might misread an exaggerated use of hands or arms in conversation as an indication of excitability or distress in a person when, in fact, it means nothing of the sort. Keeping this in mind, interlocutors should stay aware of how their own gesturing could be interpreted [3].

While some say that facial expressions are identical, meaning attached to them differs. Majority opinion states that these do have similar meanings worldwide with respect to smiling, crying, or showing anger, sorrow, or disgust. However, the intensity varies from culture to culture. For example, many Asian cultures suppress facial expression as much as possible. Many Mediterranean, Latino, and Arabic cultures exaggerate grief or sadness while most American men hide grief or sorrow. But generally speaking, “animated” expressions are usually a sign of a lack of control, and too much smiling is viewed in as a sign of shallowness [7].

Another essential element of any communication act is posture. Here are some prominent examples: bowing shows rank in Japan; slouching is rude in most Northern European cultures; hands in one’s pockets is a sign of disrespectful attitude in Turkey; sitting with crossed legs may be construed as offensive in Ghana [7].

Clothes are usually connected not only with the environment, but also with the situation for which they are worn. For instance, a man from New Guinea would feel undressed in public if he did not have the narrow gourd sheath over his private parts tied in an erect position. Throughout most of the rest of the world, this would be viewed as a highly inappropriate style of dress to say the least [7]. Showing soles of feet is offensive in Thailand and Saudi Arabia [7].

Knowledge of these facts is crucial for creating a correct strategy of intercultural communication. Globalization demands a greater need for intercultural communication without any misunderstanding. But it is important to remember that the cultural component of any communication process is very generalized and also depends on the individual.

REFERENCES

1. Ставицька Т. Функціональна спрямованість невербальних засобів комунікації у навчальному процесі / Т. Ставицька // Іноземні мови. – 2009. – №3. – С. 15–18.
2. Blanter, Adam About Nonverbal Communications [Електронний ресурс] / Adam Blanter. – Режим доступу: <http://www.blanter.com/adam/level2/nverb1.htm>.
3. Carteret, Marcia Non-verbal Behavior in Cross-Cultural Interactions [Електронний ресурс] / Marcia Carteret. – Режим доступу: <http://www.dimensionsofculture.com/2010/11/non-verbal-behavior-in-cross-cultural-interactions>.
4. Mishra, Sneha Non-verbal Communication [Електронний ресурс] / Sneha Mishra. – Режим доступу: <https://www.businesstopia.net/communication/non-verbal-communication>.
5. O'Neil, Dennis Hidden Aspects of Communication [Електронний ресурс] / Dennis O'Neil. – Режим доступу: http://anthro.palomar.edu/language/language_6.htm.
6. Seryakova I. Magic of Nonverbal Communication / I. Seryakova // Навчальний посібник 2-ге видання зі змінами та доповненнями. – К. : Освіта України, 2009. – 161 с.
7. Tidwell, Charles Non-Verbal Communication Modes [Електронний ресурс] / Charles Tidwell. – Режим доступу: <https://www.andrews.edu/~tidwell/bsad560/NonVerbal.html>.

VÝUKA ČEŠTINY V UKRAJINĚ

Vaščenko O.

Kyjivská Národní lingvistická univerzita

Výuka češtiny v Ukrajině se rozvíjí čtyřmi směry. Je to výuka klasicko-akademická, výuka v Českém centru, "hybridní" a výuka pro krajany.

Klasicky se vyučuje český jazyk na akademické půdě, to jsou ukrajinské vysoké školy, jako Kyjevská národní univerzita Tarase Ševčenka, Lvovská univerzita Ivana Franka, univerzita Rovna, Kyjevská Národní lingvistická univerzita. Každá z těchto vysokých škol má svůj program studia bohemistiky.

Jelikož Univerzita Tarase Ševčenka začala jako první vyučovat češtinu, začneme jí. Studijní obor Český jazyk na Univerzitě Tarase Ševčenka se otevírá na katedře slovanské filologie ob rok v rámci pětiletého studijního oboru. Je bakalářské a magisterské studium. Bakalářské studium trvá 4 roky a po absolvování studia studenti dostávají akademickou kvalifikaci bakalář filologie a obor odborník na slovanský jazyk a literaturu, ukrajinský jazyk a literaturu. Magisterské studium na Ševčenkove univerzitě trvá 2 roky [1].

Další vysokou školou s výukou češtiny je univerzita Ivana Franka ve Lvově. Na katedře slovanské filologie se přednáší kurz Český jazyk a literatura v rámci pětiletého studijního oboru Základní slovanský jazyk a otevírá se každoročně.

Úroveň: bakalář filologie. Učitel českého jazyka a literatury a učitel ukrajinského jazyka a literatury [2].

Výuka češtiny na Kyjevské Národní lingvistické univerzitě začala v r. 2013. To je nejmladší akademická bohemistika v Ukrajině. Na rozdíl od jiných vysokých škol, na KNLU se věnuje výuce češtiny nejvíce hodin. Ku příkladu na univerzitě Ševčenka praktický kurz má jen dva roky a potom čeština je součástí dalších předmětů. Na KNLU podle univerzitních osnov celkem za 4 roky studenti mají 2448 [3].

Mezi vysokými školami dlouhou dobu propagovala češtinu Univerzita slavistiky v Kyjevě, která byla založena v r. 1993. Dá se říci, že to byla jediná vysoká škola, kde měla čeština (spolu s jinými slovanskými jazyky – polštinou, srbštinou, bulharštinou, slovenštinou) své důstojné místo v programu cizích jazyků, a také, kde perfektně fungoval program výměny studentů a pedagogů. Jazyk se zde vyučoval nejen jako studijní obor, ale i jako druhý, nebo i třetí jazyk určitého studijního programu. Bohužel tato univerzita už nefunguje a k tomu přispěl bývalý ministr Tabačnik a jeho tým. Univerzita byla ziskovou, měla mnoho fakult a poboček, krom toho otevřela svou pobočku v ČR v Karlových Varech a vlastnila dva byty.

Nejdéle pracovala univerzitní pobočka ve městě Rivno. Na rivenské univerzitě se čeština vyučuje na katedře romansko-germánské filologie [4].

Druhý směr výuky češtiny bych nazvala "českocentrovský". Tento název bych tak argumentovala tím, že v Českém centru se v podstatě poprvé v Ukrajině začala vyučovat čeština jako cizí jazyk [5]. Ale ne jako předmět, ale podle metodických požadavků ÚJOP [6]. Abychom mohli vidět celý rozvoj výuky češtiny v ČR, vraťme se trochu zpátky. Do r. 2011 se čeština vyučovala dost chaoticky. Vyučovali buď bývalí studenti Univerzity Ševčenka nebo Slavistické univerzity.

Od r. 2014 začali zvat jako lektory rodilé mluvčí. Tato praxe má i pozitivní i negativní stránky. Myšlenka zvat rodilé mluvčí je sama o sobě vynikající, vždyť komunikace s rodilým Čechem dává studentům výbornou konverzační praxi, studenti získávají unikátní možnost uslyšet autentické konverzační obraty, které málokdy použije nerodilý mluvčí. Negativní stránkou je to, že v ČR ne vždy vyučují filologové, češtináři, a lidé, kteří prostě nevědí, jak naučit Ukrajince gramatice. Nebo přejíždějí studenti, pro které je výuka prostě tříměsíční pedagogickou praxí nebo stáží.

Třetí skupina je hybridní. V takových kurzech přednášejí bývalí studenti ukrajinských univerzit. Většina těchto kurzů nemá konkrétní studijní plán, a proto lektori vyučují tak, jak se sami naučili na univerzitě, tzn. klasicky, akademicky.

Čtvrtým směrem výuky češtiny je český jazyk pro krajanů. V Ukrajině se na dnešní den vyučuje čeština pro krajanů pouze ve dvou spolkách v Žytomyru a v Bohemce na jihu země. Členy většiny krajanů jsou ale spíš starší lidé, kteří se už učit ani nechtějí, ani, v podstatě, nemohou, jejich děti česky téměř nehovoří a vnucí tím spíš.

Krajané si sice myslí, že umí mluvit česky, a říct jim, že by se měli česky učit, to vyžaduje určitou odvahu. Jsou to sice Češi, ale jejich jazyk je spíš taková směs

ukrajinštiny a češtiny. K tomu je často zastaralý nebo lidé užívají různé, dnes už archaizmy, neboť mluví tak, jak kdysi mluvili jejich předci. Např. jeden z krajanů se kdysi velmi divil, když se dozvěděl, že formy *jseš* a *bysme* nejsou spisovné. A bylo třeba mu dokazovat, jako právě formy jsou gramaticky správné.

PRAMENY

1. Кафедра слов'янської філології Інституту філології Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Режим доступу: <http://philology.knu.ua/node/17>.
2. Кафедра слов'янської філології імені професора Іларіона Свенціцького факультету філології Львівського національного університету імені Івана Франка. – Режим доступу: <http://philology.lnu.edu.ua/department/slovyanskoji-filolohiji>.
3. Кафедра української філології та славістики Київського національного лінгвістичного університету. – Режим доступу: <http://ukrfilelog.knu.kyiv.ua>.
4. Кафедра романо-германської і слов'янської філології Гуманітарного факультету Рівненського інституту слов'янознавства. – Режим доступу: <http://rissksu.rivne.com/index.php/gumantarnij-fakultet/kafedra-romano-germansko-slovyansko-filolog.html>.
5. Курси чеської мови від Чеського центру в Києві. – Режим доступу: <http://kyiv.czechcentres.cz/kursi-esko-movi2>.
6. Metodické kurzy pro učitele Ústav jazykové a odborné přípravy Univerzity Karlovy (ÚJOP UK). – Режим доступу: <http://ujop.cuni.cz/kurzy/vzdelavani-pedagogu>

PECULIARITIES OF USING SOME FAMOUS PHRASES

Vasylenko O.B.

Kyiv National Linguistic University

Knowing foreign languages is very important nowadays. This is so not only for professionals, as our students hope to be in some years, as a lawyer or manager with good knowledge of one or two European languages is valued higher in any company and especially if the firm deals with foreign corporations. Any average individual in modern situation needs, for example English language, to read and understand manuals to many electrical appliances or computers and telephones as menu in many of these is in English; to communicate with friends over Facebook, as nearly all of us have foreign friends in the cyberspace. Today Ukraine is expecting a favorable decision by the European Union concerning visa regime with our country. Thus everyone who wants to travel round Europe will have to check in at the hotels, book tickets for excursions, listen to guides who will speak English, maybe talk to them. It is the high time to brush up your English.

Now we would like to tell you about peculiarities of using some phrases everybody knows but uses not very correctly in order you would not embarrass your sophisticated co-speaker. Did you know that such famous phrase as “In vino veritas” does not mean a call to drink wine and find out the truth? It was said by Pliny the

Elder: “In vino veritas, in aqua sanitas” – that means if you want to find the truth – drink wine, if you want to stay healthy – drink water! What about the other one: “Goal justifies means?” It does not mean that if we value the goal, then it is possible to achieve it by any means, including, far from morality and law. The author of this phrase is the founder of the Jesuit order Ignatius of Loyola. In the original it reads: “If the goal is the salvation of souls, the goal justifies the means.” The other one: “About the dead either good or nothing” was pronounced by Greek politician and poet Chilo and in the original it was like this: “About the dead either good, or nothing but the truth” [1]. Another phrase: “The Moor has done his work, the Moor can go” has nothing to do with Othello. It is borrowed from the drama of Schiller’s “Conspiracy of Fiesco in Genoa” (1783). It was said about the Moor who turned out to be unnecessary after he helped the Count Fiesco organize an uprising against the tyrant Republican Doge of Genoa Doria [2].

There are a lot more phrases taken from English that are known by everybody but are very often used incorrectly. For example: “I could care less”. Do you mean that you care but could do it less a little bit or you want to say that you are not interested in the topic at all? If so you should say “I couldn’t care less”. When you want to say that two things are identical you should say “One and the same” instead of “One in the same”. If you want to compare two things and you are not an extrasense you should say “Each one worse than the last” but not “Each one worse than the next”. Remember that you can do something on purpose, but not on accident, correct is by accident. Instead of the phrase “For all intensive purposes” you should say: “For all intents and purposes” which means you are covering all possibilities and circumstances. When in the cafe order “Espresso” but not “Expresso” as there is no such a drink [3].

Nico Lang in her blog suggests some more phrases. You should use ‘Scapegoat’ instead of incorrect ‘Escape goat’. If you are talking about health you should not use proverb “Fit as a fiddle” because it means that something is “perfect” for its intended use, fit as in suitable or appropriate, like “fit for a king”. Say instead: “In good health” [4].

Christina DesMarais in her article “20 Embarrassing Phrases Even Smart People Misuse” offers us the following examples: “First-come, first-serve” – suggests that the first person to arrive has to serve all who follow. The actual phrase is “first-come, first-served”, to indicate that the participants will be served in the order in which they arrive. “Deep-seeded” should be “deep-seated”, to indicate that something is firmly established. “Emigrated to” is incorrect as the verb ‘emigrate’ is always used with the preposition ‘from’, whereas ‘immigrate’ is always used with the preposition ‘to’. “Piece of mind” should be “peace” of mind, meaning calmness and tranquillity. The expression ‘piece of mind’ actually would suggest doling out sections of brain.

“Wet your appetite” is incorrect. The correct idiom is “whet your appetite”. ‘Whet’ means to sharpen or stimulate, so to “whet your appetite” means to awaken your desire for something” [5].

And the last for today phrase of the phrases: “Live and learn”. We all have known this phrase from school and we usually understood it in the sense that we

would have to learn all our life and there was no escape from it. Further we used it when we got disappointing experience in our life. But Seneca who said: “Live long and learn how to live” [1]. In Ukraine we have the other ending to this phrase: “Live and learn and you will die stupid”, but this does not mean that to study is not worth. It means that in the world there is so much interesting that it is impossible to learn everything and that is pity. So, do not waste time and good luck.

RESOURCES

1. Знаменитые фразы, которые мы употребляем неправильно // Livejournal [Electronic resource] – Access mode: <http://zelenyislon.livejournal.com/279693.html>.
2. Крылатые выражения, которые мы неверно трактуем // Психология жизни+ [Electronic resource] – Access mode: <http://lichnorastu.ru/kryilatyye-vyirazheniya-kotoryie-myi-neverno-traktuem>.
3. Dominique Jackson. 25 common phrases that you are saying wrong // Lifehack [Electronic resource] – Access mode: <http://www.lifehack.org/articles/communication/25-common-phrases-that-youre-saying-wrong.html>.
4. Nico Lang. 44 Everyday Phrases You Might Not Know You’ve Been Saying Incorrectly // Thoughtcatalog [Electronic resource] – Access mode: <http://thoughtcatalog.com/nico-lang/2013/08/44-everyday-phrases-you-might-not-know-youve-been-saying-incorrectly>.
5. Christina DesMarais. 20 Embarrassing Phrases Even Smart People Misuse //Inc. [Electronic resource] – Access mode: <http://www.inc.com/christina-desmarais/20-embarrassing-phrases-even-smart-people-misuse.html>

LA JERGA DE LAS REDES SOCIALES

Volynets N.V.

Universidad Nacional Lingüística de Kyiv

Las nuevas tecnologías son la principal fuente de palabras nuevas en nuestro idioma, e Internet ahora no es sólo como una fuente sino además es como el medio más eficaz y veloz para generar y difundir dichas palabras. Día a día las redes sociales de internet se repletan de términos que quizá muchos utilicemos sin saber exactamente que significan. La mayoría de los jóvenes son adictos a usar la jerga de las redes sociales, que también es conocida como “internet slang” que incluye todo tipo de términos, muchos de ellos son anglicismos. La fácil aceptación de tantas palabras inglesas en el lenguaje de las telecomunicaciones está vinculada con la opinión que los tecnicismos no tienen traducción posible, incluso que no deben ser traducidos. El uso abundante de los términos en inglés supone para muchos usuarios de la Red el dominio de una jerga especializada.

Hablamos de un dialecto que se originó a partir del uso que hacemos de nuestros ordenadores, especialmente cuando deseamos expresar sentimientos de forma escrita. La jerga de internet está formada de la abreviación de palabras, acrónimos y símbolos que nos ofrece el teclado.

Después de haber hecho el análisis de la escritura en las redes sociales, chats y de unos correos electrónicos, podemos decir que la lengua de las conversaciones

virtuales está a medio camino entre el habla y la escritura y podemos distinguir las características siguientes:

- en español, acogen a la grafía fonética, que consiste en escribir las palabras extranjeras tal como suenan o como se dice: imail, dises que va a veni;
- han desaparecido las tildes, la h, la mayoría de los vocales, la v, la ll, los artículos, los signos de interrogación a menudo sólo se ponen en final;
- son numerosas las sustituciones grafémicas, alfanuméricas, léxicas: xq(por qué), a2 (adiós), k por que o por ca (ksa por casa), hzm (hazme);
- abundan las abreviaturas y acrónimos tb(también), hs (horas), mv (móvil).
- algunas palabras inglesas sufrieron adaptaciones según la morfología y la grafía española: resetear, webeando, clicar o cliquear, chateando.

En la charla virtual se producen también otras modificaciones textuales para sustituir los elementos paralingüísticos de una conversación real cara a cara. Para compensar la ausencia visual se usan los emoticonos con el fin de expresar los sentimientos o sensaciones y también para ahorrar el tiempo, y para compensar la ausencia del canal auditivo se usan las mayúsculas(estoy MUY bien), repetición de fonemas (hoola), onomatopeyas (hasta luego, muak). No se puede dejar sin atención el hecho de que la jerga de las redes sociales se hace más popular y se incorpora en la vida real, es decir, los universitarios la usan en sus apuntes, los jóvenes la usan en catras o postales escritas. Aunque este código esté marcado por un grupo con determinadas características socioeconómicas o por un grupo de edad esto es sólo por el momento.

Podemos hacer la conclusión que el español en su uso a través de la Red y de los mensajes electrónicos sufre incorrecciones gramaticales, léxicas, ortográficas, abundan anglicismos y nuevas abreviaciones alfanuméricas que se aplican rápidamente y que puedan convertirse en norma.

ЛІТЕРАТУРА

1. Morant, R. El lenguaje de los estudiantes: un paseo por las aulas. En: Félix Rodríguez (coord.). El lenguaje de los jóvenes. Barcelona: Ariel, 2002, p. 243-263.
2. Salvador Caja, G. (2001): “El reino de Cervantes”: El cultural, ABC, 18 de abril de 2001.
3. Foro de lenguaje informático y técnico. Centro Virtual Cervantes– [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://cvc.cervantes.es/foros/foro_tic.

CONTRASTIVE PARTICLES AS MEANS OF SPEECH ACTS TRANSPOSITION

Volkova L.M.

Kyiv National Linguistic University

Contrastive particles are defined so because at the discourse level they correlate two utterances or two fragments by means of rendering the semantic meaning of contrast: the explicit proposition with a contrastive particles is opposed to the implicit proposition that is not expressed formally in the discourse. Two groups of contrastive particles will be in focus of our attention in this article: contrastive-temporal and

contrastive-concessive. Contrastive-temporal particles are defined so because they introduce temporal contrast in discourse. They include 8 language units: *already, still, yet, as yet, so far, any more, any longer, at last*. All these items render the meaning of temporal change by correlating explicit and implicit propositions. Correspondingly, contrastive-concessive particles introduce concessive contrast at the discourse level. They include 10 language units: *anyway, anyhow, at any rate, in any event, at least, anyhow, actually, in any case, in fact, really*. At the discourse level all these items reveal similar qualities because they render the idea of concession by correlating explicit and implicit propositions. The arguments for treating the units of both groups as particles are provided in Volkova: 2012 [2, p. 48–59].

In order to see how these language units work in speech, let us consider the following example:

*But it would definitely be fine. Definitely. That was about two hundred words an hour. And she could run! It was, **after all**, vital to exercise* [4, p. 24].

In the given text fragment by means of the particle *after all*, the following implicit information is rendered: although Olivia did not personally believe in exercising, it worked.

The semantic meaning of contrast that is inherent in the semantic structure of all the items mentioned above makes them perfect means of rendering important pragmatic information as well. Moreover, contrastive particles serve as tools for pragmatic transposition of speech acts [1, p. 444–448]. In other words, these small units can define the illocutionary force of a speech act in the process of communication.

For example, in interrogative utterances contrastive-temporal particle *already* nearly always serves as the illocutionary indicator of an indirect speech act. It can be explained by the fact that, unlike *yet*, *already* is devoid of the interrogative function. Therefore, whenever *already* is used in questions, its function is always pragmatic. Let us compare two questions: (1) *Are you leaving **already**?* and (2) *Are you leaving **yet**?* Only the second utterance is really interrogative; and the answer to the question can be either “yes” or “no”. The first utterance is by no means a question: it is a directive. Here the speaker does not expect any answer: his intention is to make the hearer stay.

In the following example the contrastive-temporal particle *still* becomes an indicator of the speech act transposition:

*“Anyway,” Cindy continued, glancing toward the phone in her purse, “my settlement ensured I didn’t have to worry about finding a job, which was good because I only had a high school education, having eloped when I was eighteen. **Still with me?**” “Hanging onto every word”* [5, p. 73].

The question *Still with me?* becomes an indirect speech act: the question is transposed into the directive *Listen to me!* The indirect speech act becomes a component of the hidden strategy of inducement, as the speaker (Cindy) is not at all sure that the hearer is listening to her long story attentively.

It should be noted that in everyday communicative situations, *still* often acts as an important pragmatic operator that changes the illocutionary force of an utterance.

When we say *There is still time*, the utterance is an indirect speech act, that of a directive *Let us do something now or it will be too late*. Similarly, the question *Are you still angry with me?* is most typically a directive (*Let's make it up*).

Contrastive-concessive particles play a major part in introducing indirect speech acts and in signaling certain communicative strategies and tactics. Of special importance is their involvement in the hedging strategy that is aimed at saving the speaker's face in the process of communication. Consider the following example:

I handed her a Silk Cut. "I know exactly what you mean," she said, putting it into her mouth and nodding at me appreciatively. "How come he always comes round to your place anyway? I thought he had some great big mansion in Holland Park" [3, p. 37].

The utterance that contains *anyway* correlates with the implicit proposition (*though*) *he is expected to behave differently, because he is a man*. The use of *anyway* shows that the speaker performs an implicit evaluation, which makes the utterance a component of the indirect hedging strategy.

All contrastive particles mentioned above turn out to reveal similar functional characteristics and are able to change the illocutionary force of an utterance, especially in the conversational discourse.

LITERATURE

1. Почепцов Г.Г. Избранные труды по лингвистике: [монография] / Г. Г. Почепцов; сост., общ. ред. и вступ. статья : И.С. Шевченко. – Харьков : ХНУ имени В.Н. Каразина, 2009. – 556 с.
2. Volkova L.M. Function Words in Language and Speech: Secrets of Felicitous Communication / L.M.Volkova. – Київ : Кафедра, 2012. – 204 с.

ILLUSTRATIVE MATERIAL

3. Fielding H. The Edge of Reason / Helen Fielding. – L. : Picador, 2000. – 422 p.
4. Fielding H. Olivia Joules and Overactive Imagination / Helen Fielding. – L.: Penguin Books, 2003. – 305 p.
5. Fielding J. Lost / Joy Fielding. – N.Y. : Pocket Books, 2005. – 421 p.

PROFANITY AND ITS POPULARITY

Zolotarenko T.O.

Kyiv national linguistic university

Profanity is socially offensive language, which may also be called bad language, strong language, coarse language, foul language, bad words, vulgar language, lewd language, choice words or expletives. The use of such language is swearing, cursing or cussing [1].

Cursing is a human universal. Every language, dialect or patois ever studied, whether living or dead, spoken by millions or by a single small tribe, turns out to have its share of forbidden speech.

Hearing a curse elicits a literal rise out of people. When electrodermal wires are placed on people's arms and fingertips to study their skin conductance patterns and the subjects then hear a few obscenities spoken clearly and firmly, participants show signs of instant arousal: their skin conductance patterns spike, the hairs on their arms rise, their pulse quickens, and their breathing becomes shallow.

Interestingly, said Kate Burridge [2], a professor of linguistics at Monash University in Melbourne, a similar reaction occurs among university students and others who pride themselves on being educated when they listen to bad grammar or slang expressions that they regard as irritating, illiterate or *declassé*.

Yet as much as bad language can deliver a jolt, it can help wash away stress and anger. In some settings, the free flow of foul language may signal not hostility or social pathology, but harmony and tranquillity. "Studies show that if you're with a group of close friends, the more relaxed you are, the more you swear", Burridge said. "It's a way of saying: 'I'm so comfortable here, I can let off steam. I can say whatever I like'".

Evidence also suggests that cursing can be an effective means of venting aggression and thereby forestalling physical violence. "Time and again, people have told me that cursing is a coping mechanism for them, a way of reducing stress", Timothy Jay [3], a professor of psychology at Massachusetts College, said in a telephone interview. "It's a form of anger management that is often underappreciated".

Yet neither biblical commandment nor the most zealous Victorian censor can elide from the human mind its hand-wringing over the unruly human body, its chronic, embarrassing demands and its sad decay. Discomfort over body functions never sleeps, Burridge said [2], and the need for an ever-fresh selection of euphemisms about dirty subjects has long served as an impressive engine of linguistic invention.

Once a word becomes too closely associated with a specific body function, once it becomes too evocative of what should not be evoked, it starts to enter the realm of the taboo and must be replaced by a new, *gauzier* euphemism. For example, the word "toilet" stems from the French word for "little towel" and was originally a pleasantly indirect way of referring to the place where the chamber pot or its equivalent resides. But toilet has since come to mean the porcelain fixture itself, and so sounds too blunt to use in polite company. Instead, you ask your tuxedoed waiter for directions to the ladies' room or the rest room or, if you must, the bathroom.

Similarly, the word "coffin" originally meant an ordinary box, but once it became associated with death, that was it for a "shoe coffin" or "thinking outside the coffin". The taboo sense of a word, Burridge said, "always drives out any other senses it might have had".

Euphemistic expressions made by altering or clipping profane words and expressions, to make them less objectionable are called *minced oaths*. Although minced oaths are often acceptable in situations where profanity is not (including the radio), some people still consider them profanity.

Overall, profanity is a subset of a language's lexicon that is generally considered to be strongly impolite, rude or offensive. It can show a debasement of someone or something, or show intense emotion.

REFERENCES

1. Profanity [Electronic resource] // Longman Dictionary of Contemporary English. – Access mode : <http://www.ldoceonline.com/dictionary/profanity>
2. Burridge K. Forbidden Words: Taboo and the Censoring of Language [Electronic resource] / Kate Burridge. – Cambridge : Cambridge University Press, 2006. – Access mode : https://books.google.com.ua/books/about/Forbidden_Words.html?id=b2rCLYHjDMgC&redir_esc=y
3. Jay T. Why We Curse [Electronic resource] / Timothy Jay. – Philadelphia : John Benjamins Publishing Company. 2000. – Access mode : <https://web.stanford.edu/class/linguist1/Rdgs/jay00.pdf>
4. Angier N. Cursing is a normal function of human language, experts say [Electronic resource] / Natalie Angier. – NYC : New York Times, 2005. – Access mode : <http://www.sfgate.com/news/article/Cursing-is-a-normal-function-of-human-language-2567316.php>

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

УКРАЇНСЬКА ХУДОЖНЯ ЛІТЕРАТУРА В ТУРЕЧЧИНІ (до історії перекладу)

Бондар М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У Туреччині Україна та її культура тривалий час сприймалися як частина Росії й російської культури, не було достатніх лінгвокраїнознавчих знань про Україну, фахових перекладів з української, а відтак зацікавлення турецької сторони. Україна в силу багатьох причин не надавала економічної підтримки просуненню якісних конкурентноспроможних художніх творів на турецький книжковий ринок. У зв'язку з цим актуальним є питання культурної співпраці, спрямоване на взаємозбачення турецької та української літератур. Турецький драматург Т. Джюдженоглу звернувся до української та турецької творчої інтелігенції із закликом: “Давайте збудуємо міст між нашими країнами, адже це можемо зробити лише ми – митці, письменники, драматурги, шанувальники мистецтва. Саме ми можемо тісніше зблизити наші народи” [4].

Знайомство турецького читача з українською літературою відбувалося дуже повільно й мало епізодичний характер.

Так у 1927 році в турецькому журналі “Хаят” було опубліковано переклад “Заповіту” Т.Г. Шевченка. Він маловідомий, дослідники й досі дискутують стосовно прізвища перекладача. Наступні переклади “Заповіту” були зроблені Ф. Ердінчем та Н. Джумалі [5, с. 423].

З 1946 року в Туреччині перекладаються твори М. Гоголя (“Тарас Бульба”, “Миргород”, “Вечори на хуторі біля Диканьки” та ін.). У Туреччині його творчість представлена досить повно перекладами С. Люнела, М. Озгюля, Е. Алтая, М.Д. Андая, Х.А. Едіза, Н.І. Талуя, Д. Тунчтана [1, с. 28].

У 2005 році завдяки діяльності культурної платформи “Діалог Євразія” стало можливим видання турецькою мовою роману П. Загребельного “Роксолана” в перекладі О. Дерменджі (до того єдиним українським романом перекладеним на турецьку мову був роман М. Стельмаха “Кров людська не водиця” (пер. П. Ток, 1979 р.)). Книга побачила світ накладом п'ять тисяч примірників (неодноразово перевидавалася), презентація прем'єрного видання відбулася в Стамбулі в 2006 році. О. Дерменджі так писав про інтерес до українського роману: “... турецькому читачеві насамперед цікавий погляд нашого найближчого сусіда на самих нас зі сторони, оскільки Україну як окрему етнічну й національну територію стали сприймати в Туреччині лише з проголошенням її незалежності” [2].

За підтримки Платформи видано турецькою мовою роман сучасного українського письменника П. Вольвача “Кляса” (2011), перекладений також О. Дерменджі. Він вважає, що “цей переклад стане неабияким піаром для України”... Вольвач має відкрити туркам ті паралелі історичних та світоглядних змін на вісі Схід-Захід, що їх з іншого боку відкривають нам, скажімо, Орхан Памук. Або ж сучасні турецькі письменники ще не витлумачені українською мовою” [3].

О. Дерменджі переклав також вірш С. Руданського “Повій, вітре, на Вкраїну”, вміщений в збірці “Руданський С.В.: переклади мовами народів світу” (2003). Готується до друку роман І. Корсака “Отаман Чайка”.

Останні роки багаті на спільні культурні події. У жовтні 2011 року за запрошенням Турецької культурної платформи “Діалог Євразія” українські письменники А. Курков, М. Матіос, Ю. Винничук, П. Вольвач, Ю. Щербак, М. Рошко, Є. Положій, А. Любка були запрошені до Стамбула презентувати сучасну українську літературу. У рамках цієї події відбувся круглий стіл і презентація турецькомовного перекладу роману П. Вольвача “Кляса”. Роман “Пікнік на кризі” одного з учасників цієї зустрічі А. Куркова також перекладений турецькою мовою (2000).

У 2009 році в Анкарі накладом 1000 примірників вийшов друком “Кобзар (Вибране)” Т. Г. Шевченка, перекладений доцентом кафедри тюркології Інституту філології КНУ імені Тараса Шевченка Ф. Арнаут. До видання разом із найвизначнішими віршами увійшли поеми “Кавказ” та “Катерина”. Книга доповнена вступним словом Ф. Арнаут та статтею “Життя та творчість Тараса Шевченка”.

У 2015 року відбулася зустріч між представниками НСПУ та українсько-турецького культурного центру “Сяйво”. Йшлося про обмін антологіями, відзначалося, що турецькі перекладачі вже працюють над антологією сучасного українського оповідання.

Як бачимо, перекладів творів українських письменників у Туреччині мало. Вони, в основному, представлені іменами Т. Шевченка, М. Гоголя, М. Стельмаха, П. Загребельного, А. Куркова, П. Вольвача.

ЛІТЕРАТУРА

1. Караджа Б. Українська література в Туреччині / Б. Караджа // X Міжнародний літературний турецький симпозиум КІБАТЕК; [ред. кол. Ф. Арнаут та ін.]. – Київ : Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2005. – С. 25–29 с.
2. Кульчинський О. Омар Дерменджі: Жіноче султанування в Туреччині почали і закінчили українки / О. Кульчинський // Українська правда, 17.02.2011. – Режим доступу: <http://www.istpravda.com.ua/articles/2011/02/17/25016/> (дата звернення 31.01.2017 р). – Назва з екрана.
3. Кульчинський О. “Східний фронт” українських перекладів / О. Кульчинський // Літакцент, 21.01.2010. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2010/01/21/shidnyj-front-ukrajinskyh-perekladiv/> (дата звернення 31.01.2017 р). – Назва з екрана.
4. Кучма О. Джюдженоглу Тунджер: Футбол важливий, але література – це вічне / О. Кучма // Літакцент, 15.04.2010. – Режим доступу: <http://litakcent.com/2010/04/15/tundzher-dzhjudzhenohlu-futbol-%E2%80%94vazhlyvyj-ale-literatura-%E2%80%94ce-vichne/> (дата звернення 31.01.2017 р). – Назва з екрана.
5. Покровська І.Л. Специфіка перекладів “Заповіту” Тараса Шевченка турецькою мовою / І.Л. Покровська // Шевченкознавчі студії. Випуск вісімнадцятий. – Київ : ВПЦ “Київський університет”, 2015. – С. 422–427.

ДО ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ: СПОГЛЯДАННЯ VS СПІВТВОРЧІСТЬ

Брус Д.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Процес сприйняття художнього твору як тексту з необхідністю відсилає читача до пошуку його смислів на декількох різних рівнях. У цьому відношенні художній твір є відкритим для інтерпретацій і робить процес художньої комунікації майже нескінченим. Поліфонічність художнього твору породжує багатоваріантність його прочитань, проте значно ускладнює художню рецепцію, особливо враховуючи індивідуальні особливості самого читача чи інтерпретатора та соціально-історичні обставини, що впливають на формування й осмислення художнього твору.

Тенденція до розширення смислів художнього тексту підштовхує читача до вирішення складних питань, у першу чергу до тонких розрізень “дійсного” та “можливого” у творі. В такому ключі постать читача стає близькою до постаті інтерпретатора, але “ви не можете просто “вирішити”, що

твір означає те-то й те-то; він пручається тлумаченням, і вам доведеться переконувати інших у спроможності вашого прочитання” [2, с.74]. Саме тому, процес сприйняття художнього твору у формі уважного читання елементів його художньої форми (розкодування глибинних смислів твору), запропонований “Новою критикою”, було піддано критиці іншими впливовими теоретичними напрямами дослідження процесів художньої творчості – структуралізмом та феноменологією. Оскільки в структуралізмі читач постає як носій смислу, він сам містить у собі ті глибинні коди, що уможливають існування смислу.

Проте у форматі нашого дослідження потрібно зауважити, що світ сучасної масової (медіа) культури породжує нескінчену кількість творів, що не потребують значних зусиль для їх розуміння, хоча і намагаються активно залучати читача до співтворчості. Деякі презентують готові образи та умовиводи, що взагалі не вимагають критичного аналізу. Основна мета тут полягає в тому, щоб у короткий термін викликати максимальне задоволення у більшості читачів. У цьому відношенні можна погодитись з Ю. Боревим, який зазначав, що “спрощення художнього тексту призводить до полегшення його рецепції, що, в свою чергу, веде до зниження естетичної насолоди” [1, с. 273]. Також, жорстоким вироком звучать слова Ж. Рюс про те, що сучасна людина, відмовившись від Ідеї позачасового прекрасного, робить вартим оцінки лише те, що здатне було здійснити нещодавній скандал. Метаморфози сучасного мистецтва, продукуючи появу навмисно не завершених, недбало оформлених творів, що волають до читача про допомогу в пошуку смислів, спричинили, на наш погляд, підміну традиції розуміння процесу рецепції художнього твору як співтворчості в тому значенні, яке широко представлене в роботах О. Потебні, М. Бахтіна та ін.

Дійсно, акт рецепції твору мистецтва містить безпосереднє естетичне переживання, в окремих випадках споглядання художнього твору може обмежитись тим, що Аристотель називав “радістю впізнання”, тобто спогляданням художнього твору на рівні його зовнішньої форми. Однак ми знаємо, що споглядання у формі чуттєвого сприйняття в неklasичній естетиці вважається неповноцінною формою сприйняття художнього твору, обмеженим підходом до розуміння творів мистецтва, заснованим на дії елементарних сенсуальних відчуттів. Критика класичних метафізичних уявлень про твір як річ піднесла статус художнього твору до виразника самого буття, втім, сучасні реалії часто пропонують читачеві певну ілюзорну можливість співтворчості, оскільки насправді не пробуджують у людині ні моральних, ні інтелектуальних прагнень до подальших пошуків смислу, важливих нюансів чи контексту твору.

Естетична насолода від сприйняття художнього твору не повинна нівелюватись до простого чуттєвого задоволення від “впізнання” і не має зводитись до простого споглядання твору мистецтва. Однак і процес співтворчості не повинен зводитись до нескінченого і нерідко бездумного розкодування твору, адже це переводить читача із розряду співавтора в розряд критика-споживача, що ставиться до твору мистецтва як до продукту, не долучаючись, насправді, до істини художнього твору. Естетична насолода тут

заміщується гедоністичним задоволенням від самого факту власної належності до процесу створення творів мистецтва.

Безпосереднє споглядання є початковим етапом, що викликає попередню прогностичну емоційну оцінку і має підштовхнути до розуміння багатозначності розкодування тексту на противагу буквальності його прочитання. Активна співтворчість передбачає відведення людини від прагнення оволодіти суцям, підкорити його собі та отримати естетичне задоволення внаслідок усвідомлення власної значущості в процесі рецепції. Осмислюючи свою фундаментальну віднесеність до істини художнього твору, людина має більш відповідально підходити до самого акту співтворчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борев Ю. Эстетика – теория и психология художественного восприятия. Наука о художественной рецепции / Ю. Борев // Эстетика. – 4-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1988. – С. 263–274.
2. Каллер Дж. Теория литературы / Джонатан Каллер: пер. с англ. А.Георгиева. – М.: Астрель : АСТ, 2006. – 158 с.
3. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки / Жаклін Рюс ; [пер. з фр. В. Шовкун] – К. : “Основи”, 1998. – 669 с.

СИМВОЛ ВОГНЮ В РЕЛІГІЙНІЙ КУЛЬТУРІ

Голець О.Я.

Київський національний лінгвістичний університет

Символ вогню є одним з найвпливовіших символів релігійної культури. В багатьох філософсько-релігійних системах вважається, що вогонь є одним з декількох базових елементів всесвіту (іншими, зазвичай, вважаються ґрунт, вода, повітря та дерево). Звернемося до найбільш цікавих інтерпретацій символу вогню в релігійній культурі.

В космогонічних міфах символ вогню, зазвичай, дається людині вищими істотами наприкінці історій про створення світу. Яскравими прикладами того, як людина отримує вогонь є історія про Прометея в грецькій міфології, або значно менш відомі оповідання в єврейських Мідрашах (іудейська усна традиція), в яких Бог, створивши весь світ та людину, на сьомий день показує самій людині, як користуватися вогнем. Саме тому кожен шабат євреї повинні повторити фразу : “Благословенний Ти, Ашеме, що створив вогонь та всі його кольори та відтінки” [2]. Вогонь символізує тут перехід від природного існування людини (яке вже створене) до здатності людини побудувати інший, не просто природний, а свій власний світ, тобто культуру.

В класичних релігієзнавчих працях часто чітко виділяється дві протилежні функції вогню – солярна і очисна. Солярна функція розуміється як уподібнення земного вогню сонцеві. Очисну ж функцію пояснюють як здатність вогню знищувати негативний вплив надприродних сил. В цьому випадку вогонь знищує, але разом з тим дарує оновлення, повертаючи річ до стану первинної чистоти. Яскравим прикладом даного сюжету може стати іудео-християнське

зображення Апокаліпсису, де Бог має наслати на землю вогонь, аби очистити її від гріха, а також широковідомий міф про Фенікса, який помирає і народжується з вогню.

В китайській культурі вважається, що символ вогню є одним з п'яти елементів китайської універсальної класифікаційної схеми у-сін. Згідно цієї системи, всі основні параметри всесвіту мають п'ятичленну структуру [1, с. 451–452]. У-сін, з точки зору космогонії, складають елементи води, вогню, металу, дерева та ґрунту. Причому йдеться не про першооснови космосу, а про символи, що означають п'ять класів, на які розділяються всі предмети та явища цього світу. Оскільки, з точки зору китайської картини світу, весь світ є постійним процесом змін, то кожен такий клас “відповідає” за певну характеристику стану світу в цьому процесі. Ці класи-порядки є взаємопороджуючими та взаємодолаючими [1, с. 451–452]. Символ вогню в китайській культурі відповідає наступній класифікації: з точки зору відповідності інь-ян, він має янську природу, з точки зору кольору проявляється як червоний, з точки зору сезонів символізує літо, з точки зору напрямів – це південь, з точки зору пори дня полудень має вогняну природу, звучить вогонь як сміх, є основою енергії серця, відповідає за переживання радості, в якості рідини проявляється як пот, символізує основу гіркового смаку, з точки зору основ тілесності асоціюється із кров'ю та у суспільстві символізує ритуал.

Символіку вогню в релігійній культурі ми часто зустрічаємо там, де йдеться про необхідність радикальної трансформації певного явища, або всього світу. Якщо виходити з тієї старої відомої ідеї (її можна знайти в найрізноманітніших релігійних та філософських традиціях, починаючи від іудейської та греко-античної), що кожна річ і кожне явище є поєднанням матерії та форми, то вогонь знищує форму, повертаючи річ до стану первинної матерії, з якого вона починає свій новий початок [3]. Причому цікавим є те, що іудейська традиція радикальним, найбільш концентрованим проявом елементу вогню вважає темряву. Саме темрява, в якій відсутня будь-яка виразна форма, є початковим основоположним елементом, з якого починається трансформація. І хоча сам вогонь, сама темрява не гарантують процесу трансформації, але іудейська традиція чітко вказує, що без елементу вогню, який з'являється у вигляді темряви вже на самому початку творіння світу Богом, не може це творіння розпочатися. І тут не можна не згадати, що різноманітні історії про створення світу, як ми знаємо з історії культури, звертають нашу увагу саме на те, що будь-яке зародження світу, починається з стану темряви, безформного стану.

ЛІТЕРАТУРА

1. Духовная культура Китая: энциклопедия: в 5 т. / Гл. ред. М. Л. Титаренко; Ин-т Дальнего Востока. – М. : Вост. лит., 2006. Т. 1. Философия / ред. М.Л.Титаренко, А.И.Кобзев, А.Е.Лукьянов. – 2006. – 728 с.
2. Рав Вейсман М. Мидраш рассказывает [Електронний ресурс] / Рав Моше Вейсман. – 2007. – Режим доступу до ресурсу: https://toldot.ru/articles/articles_1413.html.

3. Саврасов Л. Книга “Берешит” Урок 2-ой “Четыре основы материи” [лекція] [Електронний ресурс] / Лейб Саврасов. – 2015. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.youtube.com/watch?v=yuSdSrhNMx8>.

ДИСКУРС ВІДЧУЖЕННЯ У ПРОЗІ І ДРАМАТУРГІЇ ДОРОТИ МАСЛОВСЬКОЇ

Довжок Т.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема відчуження як аспект міркувань про феномен Іншого широко висвітлена у працях М. Бубера, Е. Левінаса, Б. Вальденфельса, Ю. Кристевой (за вченням М. Бахтіна), Ц. Тодорова, З. Баумана та інших. Добу кінця ХХ – початку ХХІ століття сучасна антропософія визначає як “еру бездомності” (за М. Бубером) – час, коли завершується розпад органічних форм людського співіснування: взаємин, які створювали у спільноті відчуття безпеки, оберігали індивіда від втрати своєї цілісності (М.Опочинька). Мислителі підкреслюють, що нині людина вже не здатна “співбути”, адже Інший для неї – лише річ, якою варто оволодіти, розпізнавши її і розташувавши в ряду власних уявлень і потреб. Відтак сучасна людина дедалі більше відчуває розпачливу самотність у глобалізованому інформатизованому просторі, яким вже несила керувати, в якому інструментом стає вона сама, а світ, в якому живе і який створює, поволі стає світом речей, які панують над нею.

Дорота Масловська (1983 р.н.) – нонконформістка й інтелектуалка, феміністка, рокерка, драматург і топ-публіцистка, у віці 16 років отримала найпрестижнішу польську літературну премію “Nike”. У своїй останній повісті “Люба, я повбивала наших котів” (2012) втілила “безупинне здивування духовною кондицією нової людини. Людини вільної, що живе поза такими анахронічними, побитими міллю категоріями, як духовність, історія, релігія. А через це людини, позбавленої мови, рідною мовою якої є Google Translator” (Д. Масловська). Клінічне відмирання духовної й історичної пам’яті, а згодом – ідентичності письменниці демонструє в драмах: “Як двоє бідних румунів польською розмовляли” (2006) та “Все у нас гаразд” (2008).

Художній світ повісті “Люба, я повбивала наших котів” має прикмети сучасного Нью-Йорка та водночас – це прообраз суспільства близького майбутнього, своєрідне дзеркало людства (яким воно стане за мить, якщо вчасно не озирнеться). У цьому світі остаточно зникає людська громада – поділена на атоми істот, кожна з яких міцно під’єднана лише до матриці споживчого контролю і поза нею не має шансів на ідентифікацію. Речі вже не просто речі, вони суб’єктивізуються завдяки маркам, з якими їх незмінно ототожнюють (торба з Х’н’му, ліфчик з Імаксу, комір з Нір Шад – всі марки вигадані). У тексті практично не з’являються “безособові” назви частин одягу, аксесуарів чи предметів споживчого світу, у той час як людина, позбавлена чітких ознак марки чи стилю, знеособлюється, уречевлюється, стає безіменною (як головна героїня твору).

Новітні моделі соціальної комунікації, які нині лишень укорінюються під впливом віртуалізації людського спілкування, у псевдо-дійсності Д. Масловської набувають тих гіпертрофованих виявів, котрі очевидно будуть нормою для спільноти майбутнього. Авторка вибудовує багаторівневу систему знаків, укладену з мовних кліше, мемів, слоганів, абревіатур, форм штучної ввічливості (найчастіше – у їх гротескному вияві), що працює як код “взаєморозпізнавання” (вже не взаєморозуміння) у суспільстві майбутнього, створюючи фасад соціального організму, де маркери емоцій підміняють почуття задля створення ілюзії діалогу і емпатії.

Спираючись на традиції корифеїв польської драми абсурду С. Мрожека і Т. Ружевіча, Д. Масловська у своїх текстах (котрі здобули численні сценічні втілення, зокрема, й в Україні) послідовно вибудовує простір не-буття, ілюзорності життєвого плину істот, замкнутих у лабетах рутинного споживання, викинутих на смітник історії (вантажниця супермаркету та її родина, циганське подружжя). Дійсність-химера, де життя виявляється оманною, виринає у грі оксюморонів, коли можна піти “до своєї відсутності кімнати” або пам’ятати, як “не була у Франції”, або “не з’їсти лечо, що його не приготувала”. Лише персоніфікована Друга світова війна – через спогад про смерть і втрату – здатна пробудити спільну пам’ять і повернути учасників драми обличчям одне до одного.

Герої повісті Д. Масловської – люди ХХІ століття, для яких дійсністю, що вони в ній мусять жити, стає глобальний інформаційний феномен – плетиво нескінченно відтворюваних образів віртуального світу. Переобтяженість різномірневою інформацією, дезорієнтація і невміння у контактах з ближнім вийти поза віртуальну рамку призводить до загубленості, фрустрації, розпаду ідентичності, а відтак “втрати себе”. Порятунком стає лише занурення у глибини підсвідомості чи сну (тут авторка не прокладає межі), де продовжують існувати справжні людські імпульси, а навіть щось подібне до співчуття, симпатії чи любові. У сюрреалістичній грі реальностей віртуальний світ несподівано стає місцем порятунку власного Я і правдивих почуттів “загублених у собі” героїв.

Відчуття дивовижі існування у примарному майбутньому створює особлива мова твору. Глобалізований мегаполіс у тексті Д. Масловської цілком органічно послуговується польською мовою: це ніби умисно підкреслюють принагідні фонетичні аналогії, оказіоналізми, каламбури, якими пересіяні висловлювання героїв (хоча вони вважають Польщу частиною колишньої Югославії). Водночас використання неймовірної кількості англіцизмів, які частково адаптуються, набувають польської флексії, а також численних англосемантизмів (на рівні лексики, словотвору, синтаксису) створює враження “новомови” уніфікованого світу, в якому функціонують своєрідні недо-слова чи недо-поняття, не зовсім зрозумілі, чудернацькі, проте дуже “трендові” і невід’ємні від обов’язкової масової культури.

Д. Масловській вдалося винятково яскраво й доступно показати, як сфальшована мова і облудні форми комунікації руйнують взаємини з ближнім,

перетворюючись на інструмент відчуження – втрати мовної, культурної, духовної пам'яті. “Самі собі чужі” – ще наприкінці ХХ століття написала про європейців Ю. Кристева, проте, можливо, саме літературі вдасться вивести нашого Іншого зі стану віртуального симулякра і порятувати нас від “бездомності” у гомінкому багатокультурному всесвіті.

ІТЕРАТИВНИЙ ЦИКЛ ТЕХНОЛОГІЇ КОГНІТИВНОГО МОДЕЛЮВАННЯ ФОЛЬКЛОРНОГО ДИСКУРСУ

Єсипович К.П.

Київський національний лінгвістичний університет

У межах наукової розвідки актуальними залишаються питання, що стосуються вивчення фольклорного дискурсу із застосуванням сучасних методів когнітивного моделювання. Інтегрований підхід до дослідження викликаний інтересом сучасної лінгвістики до вивчення дискурсу фольклору як репрезентації національної картини світу, менталітету народу й полягає у необхідності встановлення семіотичної сутності фольклорного знаку в умовах активної взаємодії народної творчості з різними формами людського буття. Реалізація такого підходу стає можливою за допомогою застосування новітніх методик когнітивного моделювання, запропонованих у когнітивних науках А.М. Ветровим [1].

Комплексний підхід до складного аналізу на основі блоку параметричних когнітивних моделей безпосередньо пропонує внесення змін в структуру дослідження складних об'єктів процесів та явищ (додаткові заходи в організації та технології дослідження – модифікація структури об'єкту, процесу або явища, а також внесення нових компонентів у досліджуване середовище). Для здійснення складного аналізу пропонується застосування цілого блоку параметричних когнітивних моделей, які розподілені на: моделі 1 покоління, представлені моделями на основі когнітивного диску, когнітивного кільця, когнітивного циліндру, когнітивного конусу, когнітивної сфери та моделями 2 покоління, представлених когнітивними моделями на основі складних п'ятиступеневих рівнях когнітивної сфери, когнітивного диску, когнітивного кільця, когнітивного циліндру, когнітивного конусу [ibid].

Запропонована технологія когнітивного моделювання, яка включає її ітеративний цикл, методику її використання для складного аналізу, неформальні способи представлення когнітивних моделей 1 та 2 покоління, а саме: теорія множин й кортежів на доменах як аналітичне представлення, граф, якій містить теорію множин як графічне представлення, багаторівнева структурна схема без зв'язків як графічне представлення, структурна пірамідальна складна схема. Загальні графічні способи представлення структури когнітивної моделі мають такі різновиди: моделі 1 покоління в *пласкому представленні* – когнітивний диск, когнітивне кільце; в *об'ємному представленні* – когнітивний циліндр, когнітивний конус, когнітивна сфера; 2 покоління – *пласке представлення*: когнітивний диск, когнітивне кільце,

об'ємне представлення когнітивний циліндр, когнітивна сфера), алгоритми формування структури (складної) когнітивної моделі 1 та 2 покоління, методики дослідження параметрів складної когнітивної моделі 1 та 2 покоління, алгоритми первинної та вторинної обробки апостеріорних даних складного аналізу.

Ітеративний цикл технології когнітивного моделювання включає етапи:

- 1) ідентифікації – первинного уявлення про досліджувану ситуацію;
- 2) концептуалізації – концептуальна схема досліджуваної ситуації в її модифікація набору концептів, які представляють об'єкт;
- 3) структурування – структурування знання про ситуацію в предметній області і модифікація концептуальної схеми об'єкту, процесу або явища в заданій локальності;
- 4) формалізація – побудова 1-го та 2-го рівня структури когнітивної моделі та змінення способу представлення структури параметричної когнітивної моделі;
- 5) структурний аналіз – верифікація першого рівня структури когнітивної моделі і модифікація першого рівня структури параметричної когнітивної моделі;
- 6) параметричний аналіз – верифікація другого рівня структури когнітивної моделі і модифікація другого рівня структури параметричної когнітивної моделі;
- 7) реалізація – розміщення отриманої моделі в основі проблемного середовища і виявлення невідповідностей та утруднень інтеграції моделі;
- 8) моделювання – засноване на цілісному підході, проблеми виміру та обліку різних параметрів у проблемному середовищі та без зв'язків із ним;
- 9) аналіз – первинна та вторинна статистичні обробки апостеріорних даних, отриманих за допомогою когнітивної моделі 1 та 2 покоління, виявлення різномірних тенденцій, залежностей та неоднорідностей;
- 10) предметна інтерпретація – інтерпретація отриманих тенденцій, залежностей та закономірностей і наукове обґрунтування отриманих результатів про динаміку функціонування об'єкта;
- 11) синтез – нові знання стосовно динаміки розвитку ситуації (об'єкту, процесу або явища) у предметній галузі та додавання нових аспектів дослідження об'єкту, процесу, явища на основі блока параметричних когнітивних моделей [ibid].

Ми пропонуємо вперше застосувати даний підхід для аналізу текстів фольклору Франції, досліджуваних у дискурсивній, лінгвокогнітивній та лінгвокультурологічній парадигмах. Таким чином, дослідження фольклорного дискурсу Франції у діахронічному аспекті може бути здійснено за допомогою застосування новітніх методик когнітивного моделювання. Аналіз різномірних фольклорних текстів проводиться комплексно, із залученням пропозиційного та актантного аналізу. Метод когнітивного мапування відображає результати комплексного пропозиційно-текстового та актантного видів аналізу. Когнітивна мапа текстів французького фольклорного дискурсу може бути представлена у вигляді когнітивних моделей 1 покоління, тобто матиме пласке представлення у вигляді когнітивного диску (когнітивного кільця). Подальший аналіз фольклорного дискурсу Франції з виходом у площину лінгвокультурологічного підходу дозволить представити узагальнену модель цілісної когнітивної мапи фольклорного дискурсу Франції у вигляді

когнітивної моделі 1 покоління, яка матиме об'ємне втілення, а саме, когнітивний конус.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ветров А.Н. Генезис и отличие когнитивного диска, когнитивной модели, когнитивного конуса и когнитивной сферы [Електронний ресурс] / Ветров Анатолий Николаевич – Режим доступу: http://www.vetrovan.spb.ru/index.files/VetrovAN2_1_2011_IBI_%20Genesis_and_difference_of_cognitive_disc_cognitive_model_%20cognitive_cone_and_cognitive_sphere.pdf

ІНТЕРМЕДІАЛЬНІСТЬ МУЗИЧНОСТІ У ПРОЗІ БРИТАНСЬКОГО МОДЕРНІЗМУ

(на матеріалі роману С. Беккета “Watt”)

Калініченко О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні стилістичні студії характеризуються інтересом до впливу різних видів мистецтва на художній текст. Одним з основних понять у таких дослідженнях є інтермедіальність – особливий тип внутрішньотекстових взаємозв'язків у художньому творі, що є заснованим на взаємодії художніх кодів різних видів мистецтв [2, с. 153].

Особливого значення інтермедіальні зв'язки набувають у творах письменників-модерністів. Проза цього періоду характеризується яскравою присутністю кодів різних мистецтв завдяки контексту епохи ХХ століття; численним економічним, культурним та соціальним змінам, а також стрімкому розвитку мистецтв, музики і джазу зокрема [4, с. 4–5].

Розглянемо прояви інтермедіальності на прикладі роману “Watt” (Уотт) британського письменника Семюела Беккета. Хоча цього автора не можна назвати модерністом у повному сенсі слова, деякі його твори характеризуються суто модерністськими рисами: релігійним скептицизмом, глибокою інтроспекцією, технічними і формальними експериментами, “іграми розуму”, мовними інноваціями, мізантропним відчаєм укупі з гумором, філософськими роздумами, втратою віри та культурною виснаженістю [4, с. 6].

Однією з найяскравіших інтермедіальних рис у романі є присутність музичних мотивів. Варто сказати, що С. Беккет був довершеним музикантом-піаністом і поціновувачем музики. Саме тому він застосовував у своїх текстах не лише музичні форми, техніки і терміни, а й власні музичні твори [3, с. 36]. На думку Х. Ліс, загальну тональність роману “Watt” можна схарактеризувати музичним терміном *diminuendo al niente* (“затухання у ніщо”), що є символом неспроможності головного героя досягнути внутрішньої гармонії [5].

За класифікацією О.П. Воробйової, експлікована словесна, фоносемантична та синтаксична імітація звукового ряду знаходить в аналізованому творі вираження у таких стилістичних прийомах, як: алітерація та асонансу\ (“*watching the ashes greyen, redden, greyen, redden, in the grate, of*

the range”, “*Where were we*”); рима (“*He even ventures to remove his hat, and set down his bags, without misgiving. Think of that! He removes his hat without misgiving*”); еліптичні речення (“*Wouldn’t surprise me. All forgiven and healed. For ever. In a moment. To-morrow*”); вигуках (“*Haw! Hell! Haw!* ”); паралельні конструкції (“*What rubbish, said the gentleman. What nonsense, said the lady*”); риторичні запитання (“*Bun is such a sad word, is it not? And man is not much better, is it?* ”) [1, с. 34; 7].

“Вербальна музика” за С. П. Шером та В. Бернхартом присутня в романі у вигляді пісень та віршів [6, с. 173–202]. Варто сказати, що найперша з таких пісень – спів хору – графічно оформлена автором за допомогою позначень нот, пауз, ліг, тактових розділок та хорових партій [7]. До виявів “вербальної музики” можна віднести і голоси, які чує Уотт. Вони відіграють роль “музичного передчуття” [5].

У музичній кімнаті містера Нотта, крім піаніно, присутні бюст німецького композитора Дітріха Букстехуде та індійський струнний інструмент раванастрон. Х. Ліс вважає, що через протиставлення особистості Букстехуде, який досяг значних успіхів у покращенні налаштування і звучання інструментальної музики свого часу, та досить примітивного раванастроу Беккет показує “розірваність” західної музичної системи, а також неспроможність людини “настроїти” свій внутрішній інструмент [5].

Отже, у романі С. Беккета “Watt” інтермедіальність музичності проявляється через імітацію звукового ряду на фоносемантичному та синтаксичному рівнях, а також завдяки фактичній присутності музики через звучання музичних творів та наявність предметів, пов’язаних із музикою. Загальна музична тема “затухання у ніщо” (*diminuendo al niente*) характеризує роман як символ модерністського декадансу, втрати цілісності та гармонії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Воробйова О. П. Спокушання музикою: емоційна аура музичних мотивів у художній прозі (когнітивний етюд) // Світ емоцій у дзеркалі когніції: мова, текст, дискурс: Тези доповідей Круглого столу, присвяченого ювілею проф. О.П. Воробйової (27 вересня 2012 р., КНЛУ). – К. : Вид. центр КНЛУ, 2012. – С. 34.
2. Синяя А. В. Методология гуманитарного знания в перспективе XXI века // К 80-летию профессора Моисея Самойловича Кагана. Материалы международной научной конференции. 18 мая 2001, г. Санкт-Петербург. Серия “Symposium”. – СПб. : Санкт-Петербургское философское общество, 2001. – Выпуск №12. – С. 149–156.
3. Bryden M. Beckett and the sound of silence / M. Bryden // Samuel Beckett and Music / Ed. by Mary Bryden. – Oxford: Oxford University Press, 1998. – P. 21–46.
4. Childs P. Modernism / Peter Childs. – 2nd edition. – N. Y. : Routledge, 2008. – 236 p. (The New Critical Idiom)
5. Lees H. ‘Watt’: Music, Tuning and Tonality / Heath Lees [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.english.fsu.edu/jobs/num09/Num9Lees.htm>

6. Scher S. P. *Essays on Literature and Music (1967–2004)* / Steven Paul Scher, Walter Bernhart. – N. Y. : Werner Woolf, 2004. – 524 p.

ДЖЕРЕЛА ІЛЮСТРАТИВНОГО МАТЕРІАЛУ

7. Beckett S. Watt [електронний ресурс] / Samuel Beckett. – Режим доступу: https://www.unibamberg.de/fileadmin/uni/fakultaeten/split_lehrstuehle/englische_literatur/Materialien/Mueller/Beckett/Watt1.PDF

МЕТАФТОНІМІЧНА РЕПРЕЗЕНТАЦІЯ СЮЖЕТНО-СТИЛЬОВИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФІЛЬМУ У БРИТАНСЬКІЙ КІНОРЕЦЕНЗІЇ

Качур І.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Термін метафтонімія запропоновано Л. Гуссенсом у 90-х рр. ХХ ст. для позначення групи мовних виразів, що демонструють складні процеси інтеграції метафори і метонімії [2]. У когнітивній лінгвістиці метафора і метонімія розглядаються як базові механізми мислення, при цьому метафора полягає в осмисленні однієї досвідної концептосфери в термінах іншої концептосфери [1, с. 211], а метонімія – в активації однією досвідною підсферою/концептосферою ментального доступу до іншої підсфери/концептосфери в межах спільної для них матриці концептосфер [4, с. 39]. Метафора й метонімія можуть слугувати концептуальним підґрунтям одна для одної, на основі чого А. Барселона виокремлює два типи метафтонімії: метафору з метонімії і метонімію з метафори [2, с. 241–244].

Крім того, Р. Мендоза і В. Дієз пропонують чотири типи метафтонімічної взаємодії на концептуальному рівні залежно від того, яка метонімічна когнітивна операція – звуження чи розширення – закладена у кореляті або референті метафори [5, с. 518–528]. Когнітивна операція метонімічного звуження відбувається, коли концептуально багатший корелят відкриває ментальний доступ до концептуально меншого референта, як у *She's taking the pill*, де *pill* вжито замість *contraceptive pill*; відповідно, операція розширення полягає у протилежному процесі – менший корелят відкриває ментальний доступ до багатшого референта, напр. *All hands on deck*, де *hands* вжито замість *sailors aboard a ship* [5, с. 495–497]. Таким чином, вчені виокремлюють такі типи взаємодії як “метонімічне розширення корелята метафори”, “метонімічне звуження корелята метафори”, “метонімічне розширення референта метафори” і “метонімічне звуження референта метафори” [5, с. 518–528].

У британській кінорецензії авторські образні вирази, що акцентують увагу читача на особливостях сюжету фільму і стилю його подачі у кінострічці, демонструють тип метафтонімічної взаємодії “метонімічне розширення корелята метафори”. Розглянемо наступний фрагмент:

[...] *a magnificent, slightly Christoph Waltz-like performance from Issei Ogata, every line laced with sugar and arsenic [...]* (The Daily Telegraph, review by Robbie Collin, film *Silence*)

Метафтонімію *every line laced with sugar and arsenic* вжито для характеристики кожної репліки актора як такої, що є приємною і водночас неприємною, можливо, навіть злісною. У виразі поєднуються метонімія “цукор замість солодкий” і метафора ПРИЄМНИЙ ЦЕ СОЛОДКИЙ, при цьому зазначена метафора близька до первісної метафори за Дж. Грейді ПРИВАБЛИВИЙ ЦЕ СМАЧНИЙ (APPEALING IS TASTY) [3, с. 292]. Метафтонімічна взаємодія відбувається у кореляті метафори СОЛОДКИЙ, який можна реконструювати із метонімічного перенесення за концептуальною моделлю ЧЛЕН КАТЕГОРІЇ (sugar) замість КАТЕГОРІЇ (sweetness), рухаючись від концептуально меншого корелята ЦУКОР до концептуально більшого референта СОЛОДКІСТЬ. Аналогічно *arsenic* поєднує метафору НЕПРИЄМНИЙ/ЗЛІСНИЙ ЦЕ ОТРУЙНИЙ та метонімію “миш’як замість отрути”, що також утворена за концептуальною моделлю ЧЛЕН КАТЕГОРІЇ (arsenic) замість КАТЕГОРІЇ (poison). Проаналізований вираз є прикладом типу метафтонімії “метонімія з метафори”. Наступний фрагмент є ілюстрацією “метафори з метонімії” із таким же типом взаємодії “метонімічне розширення корелята метафори”:

Its lips pursed, its face unreadable until the devastating yet revelatory closing frames, it softly veers between a hand-selected inventory of themes and emotions, [...]. (Little White Lies, review by David Jenkins, film Julieta)

За допомогою метафтонімії *its lips pursed, its face unreadable* кінокритик вказує на загадковість сюжету фільму, адже глядач не може зрозуміти що насправді відбувається на екрані аж до фінальних кадрів кінострічки. У виразі поєднуються метонімії “зімкнуті уста замість ситуації, коли людина мовчить і вербальна інформація відсутня” та “не експресивний вираз обличчя замість ситуації, коли на обличчі людини немає міміки, тому невербальна інформація про емоційні переживання відсутня”, що утворені за концептуальною моделлю КОМПОНЕНТ СИТУАЦІЇ замість СИТУАЦІЇ, і персоніфікація ФІЛЬМ Є ЛЮДИНА.

Таким чином, у британській кінорецензії метафтонімія на позначення сюжетно-стильових особливостей фільму характеризується типом взаємодії “метонімічне розширення корелята метафори” і представлена двома типами: 1) метонімія з метафори, у якій метафора є первісною, що виходить із конкретного перцептивного досвіду, і 2) метафора з метонімії, у котрій метонімія базується на знаннях про експресивну поведінку людини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Barcelona A. Clarifying and applying the notions of metaphor and metonymy within cognitive linguistics / Antonio Barcelona // Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast / ed. By Rene Dirven and Ralf Pörings. – Berlin and New York : Mouton de Gruyter, 2003. – P. 207–274.
2. Goossens L. Metaphtonymy: The intereaction of metaphor and metonymy in expressions for linguistic action / Louis Goossens // Metaphor and Metonymy in

Comparison and Contrast / ed. By Rene Dirven and Ralf Pörings. – Berlin and New York : Mouton de Gruyter, 2002. – P. 435–469.

3. Grady J. Foundations of Meaning: Primary Metaphors and Primary Stress: PhD Dissertation in Linguistics [Электронный ресурс] / Joseph Edward Grady. – Berkeley, 1997. – P. 299. – Режим доступа: <http://escholarship.org/uc/item/3g9427m2>

4. Kövecses Z. and Radden G. Metonymy: Developing a cognitive linguistic view / Zoltán Kövecses, Günter Radden // Cognitive Linguistics. – 1998. – № 9. – P. 37–77.

5. Ruiz de Mendoza F.J. and Díez O. Patterns of Conceptual Interaction / de Ruiz Ibáñez F. J. Mendoza, O. I. Díez Velasco // Metaphor and Metonymy in Comparison and Contrast / ed. By Rene Dirven and Ralf Pörings. – Berlin and New York : Mouton de Gruyter, 2003. – P. 489–532.

ПРИРОДА КАК ОБЪЕКТ СРАВНЕНИЯ В ИДИОЛЕКТЕ В. ТОКАРЕВОЙ

Кендюшенко А.Г.

Киевский национальный лингвистический университет

Сравнение, являющееся выразительным стилистическим средством, занимает особое место в идиолекте В. Токаревой. Среди разнообразных по форме и содержанию сравнительных конструкций наиболее многочисленны простые сравнительные конструкции с союзом *как*, имеющие в качестве референта сравнения наименования людей – персонажей произведений В. Токаревой. Такие сравнения фиксируют как поведенческие характеристики героев, так и особенности их внешнего вида, уподобляя людей животным, различным растениям, явлениям природы, предметам окружающего мира, другим людям. Чаще всего концепт “Человек” у Токаревой выступает в образной парадигме человек – природа. Автор, описывая отношения между людьми, раскрывая их переживания, часто обращается к природе, чтобы с помощью ее образов конкретизировать данное явление жизни или психики человека: Режиссёры, как правило, *запасливы, как белки* (Система собак); Богатый Семик попался, *как муха* в паутину (Брат и сестра); Ее сыну не нравились те, что в доме. *Пасутся, как коровы* на лугу (Дерево на крыше).

Сравнение включает в себя три составные части: субъект сравнения (то, что сравнивается), объект сравнения (то, с чем сравнивается) и признак (модуль) сравнения (общее у сравниваемых реалий) [2, с. 11]. Семантический анализ сравнений, где субъектом сравнения является герой произведения, позволяет выделить в зависимости от объекта сравнения три основных фрагмента концепта “Природа”: животный мир, растительный мир, природные явления. С представителями животного мира мужские и женские образы сравниваются при описании внешности героя: *Длинненький, с крупными коленками на тонких ногах, как олененок* (Своя правда); *Девушка вся была засыпана светлыми кудряшками, как тонкорунная овечка* (Пять фигур на

постаменте); Она была маленькая и тощенькая, *как рыбка килька*; Антошка выглядывал из тети Госиной подмышки, *как воробышек* (Террор любовью).

Зооморфные образы, выбранные автором для описания персонажа, не только дают читателю представление о его внешности, но и позволяют выделять особенности поведения героев, описывать их эмоциональное состояние: Ее заработок зависел от ее настойчивости. Верка впивалась в людей, *как энцефалитный клещ* (Своя правда); Она слышала людей внутренними локаторами, *как летучая мышь* (Террор любовью); Консьержка посмотрела на нее враждебно и настороженно, *как крыса* (Птица счастья); Вел себя равнодушно и отстраненно, *как селезень на пруду* (Дерево на крыше); Дюк ходил по квартире хмурый и подозрительный, *как бизон в джунглях*, но мама ничего не замечала (Казино).

Сравнение с животным может быть снабжено авторским комментарием: От него, *как от бешеной собаки*, распространялись волнение и беспокойство (Ни сыну, ни жене, ни брату), а может действовать само по себе: Живешь, *как улитка* (Инфузория-туфелька). В этом случае автор отсылает читателя к его собственным ассоциациям. Токарева использует различные коннотации, связанные с общей характеристикой персонажа и животного: И он был открыт для любви и счастья, *как веселый здоровый щенок* (Ни сыну, ни жене, ни брату); Все время визжал, *как подрезанная свинья*, точнее – кабан (Своя правда). Встречается и сравнение персонажа с животным, которое идет как бы вразрез с устоявшейся символикой: она выбежала – нелепая и радостная, *как кенгуру на соревнованиях* (Ни сыну, ни жене, ни брату). Основная цель этих сравнений – “приписать человеку некоторые признаки, которые всегда или почти всегда имеют оценочный смысл, так как перенос на человека признаков животных подразумевает оценочные коннотации” [1, с. 53].

Фрагмент “Растительный мир” представлен у Токаревой, главным образом, тематическим рядом “цветы”: Ариадна генералу нравилась, *как диковинный цветок*: слабая, благоуханная (Тихая музыка за стеной); Взошли подхалимы, *как васильки* в поле (Первая попытка). Такие сравнения, как правило, фиксируют особенности внешнего вида героев: Миша – красив, *как лилия*, изысканный блондин (Перелом); Царь, в свою очередь, смотрел на Нонну – хрупкую, *как ландыш*, доверчивую, как дитя... (Террор любовью); Я стою рядом с Лариской в глухом свитере, *как репей* рядом с *хризантемой* (Парака).

Сравнения человека с явлениями природы у В. Токаревой единичны: Она серая, *как утренний рассвет* (Одна из многих); Вера – заунывная, *как ветер* в трубе (Дерево на крыше); Она делала все, чтобы облегчить его страдания, но при этом была несокрушима, *как скала* (Дерево на крыше); Нонна стояла бледная, *как луна*. И такая же безмолвная (Террор любовью).

В произведениях В. Токаревой концепт “Природа” оказался ярко представлен сравнениями. Для метафорического сравнения персонажей с элементами природы автор чаще использует компоненты фрагментов “Животный мир” и “Растительный мир”. Созданные Токаревой образы акцентируют характерные черты внешности, физические, интеллектуальные

или нравственные качества персонажей, позволяют понять особенности их поведения или их эмоциональное состояние.

ЛИТЕРАТУРА

1. Вольф Е.М. Метафора и оценка / Е. М. Вольф. – М.: Наука. – 1988. – С. 52–65.
2. Кузнец М.Д. Стилистика английского языка / М. Д. Кузнец, Ю. М. Скребнев. – Л.: Учпедгиз. – 1960. – 175 с.

ЇЖА В МІФОЛОГІЧНИХ УЯВЛЕННЯХ ТА ФОЛЬКЛОРІ УКРАЇНЦІВ

Козирєва З.Г.

Інститут української мови НАН України

У будь-якій традиційній культурі в основі моделі світу її носіїв лежить код їжі. Механізми інтерпретації далеких від харчування явищ, як-от: релігійні уявлення і міфологічна картина світу, зовнішність і фізіологія людини, її інтелектуальний рівень, емоційний стан і соціальна характеристика будуються на метафорах, пов'язаних з їжею.

Характерною особливістю національного колориту українського фольклору є не тільки наявність таких універсалій, як номінативні повтори, пов'язані з їжею (наприклад, *хліб-сіль, мед-пиво*), а передусім їх конкретно-лексичне наповнення і функціонування в тексті. Відрив компонентів парної конструкції від конкретно-речового значення спричиняється до його узагальнення: *хліб-сіль* означає вже не конкретні харчові продукти, а їжу взагалі, пор. в народній пісні: *Чи я в тебе, моя мати, | Хліб-сіль переїла?* Символіко-обрядове значення другого складника номінативного словосполучення *хліб-сіль* – “нерослинного” харчового продукту солі, переосмислення його у фольклорі і міфології зумовлені не так ціною солі, трудомісткістю її добування чи смаковими властивостями, як здатністю консервувати продукти, а отже, продовжувати термін їх зберігання. У старовину, коли панувало натуральне господарство, сіль у східних слов'ян була чи не єдиним покупним продуктом і дуже дорогим, якщо її так берегли. Цим, на думку дослідників, може пояснюватися поширена у всіх східних слов'ян прикмета, що розсипати сіль – не на добро. Одним з найпоширеніших міфологічних сюжетів був сюжет, побудований на повір'ї про те, що домовик не любить їжі із сіллю. Генезис цього мотиву дослідники (напр., В. Ф. Давидюк) убачають в уявленнях про потойбічне життя, пов'язане з культом предків, а саме – в оберненості хтонічного світу: все, що на цьому світі є благом, на тому вважається злом. Утилітарно-побутове значення і ритуально-обрядова символіка хліба і солі сприяли тому, що в українців, росіян і білорусів хліб і сіль стали елементом народного етикету: хлібом-сіллю зустрічають і молодих на весіллі, і почесних гостей.

В усіх жанрах українського фольклору знайшла відображення подвійна (матеріальна і духовна) символіка хліба-солі. У народних піснях та думках вона є ядром тематичної групи “їжа”, наприклад: *Ой іди ж ти, бідна вдова, | Ой*

хотя до мене проживати, | Отцевського хліба-солі з упокоєм уживати; | Як стала вдова у близького сусіда проживати, | Став Господь милосердний близькому сусіді помагати, | Стали близького сусіда куми-побратими зазнавати, | Стали на хліб, на сіль, на честь зазивати. У казках номінативне словосполучення хліб-сіль представляє символіку гостинності. Найактивніше фразеологізований зворот хліб-сіль виявився у прислів'ях, де він має конкретне узагальнене значення “їжа, частування” і переносне “турбота, опіка”. Поєднання матеріального, обрядового і фольклорного змісту формулою хліб-сіль сприяло збереженню її в літературній мові: *Не поцурайтесь хліба-солі, | Борщу скоштуйте, галушок: | Годуйтеся, кушайте доволі* (І. Котляревський); – *Просю, дорогі гості, до хліба-солі – поснідати з дороги, – припрошувала пані Палііха. – Будьте ласкаві, батюшка, благословіть брашно сіє і питіє* (Д. Мордовець); *А ген за виднокругом неозорим, | При яворі, при тихому дворі, | Із хлібом-сіллю, із таємним горем | Синів додому ждали матері* (А. Малишко).

Народна мова оперативно реагує на негативні якості окремих людей або соціальних груп, на негативні дії і вчинки. Кардинальні зміни в суспільно-політичному та економічному житті українців протягом останньої чверть століття актуалізували застарілі фразеологізми (*від пива болить спина, а від меду голова; пішла по сало та й у печі погасло; богу слава, а попові дай сала; дав бог роток, дасть, може, й шматок; при панській власті нема чого в рот покласти; часом з квасом, а порою і з водою*) і витворили нові, засновані на фаталізмі, що водночас віддзеркалюють соціальну напругу (*багач їсть калач, а бідний і хліба не має; добре нас годують: черпак юшки, дві галушки та й ті розплилися; пшениця – то хлопська мука, мельницька біда, а панська їда*).

Актуалізований у наш час дореволюційний образний вислів *казенний пиріг* і *пиріг з казенною начинкою* належить перу письменника-сатирика М.Є. Салтикова-Щедріна і викриває казнокрадство високопосадовців, які залізли в державну кишеню, щоб відламати ласий шмат “казенного пирога” (“*пирога з казенною начинкою*”). Пор. сучасний варіант *державне корито* “бюджет” у Є. Свєрстюка (“Світлі голоси життя”).

Вираз *квасний патріотизм* і *квасний патріот*, що належить російському поету П. В'яземському, в українській мові мають також відповідні колоритні “харчові” синоніми: *галушковий патріотизм* і *галушковий патріот*.

Крилаті вислови легко переходять у прислів'я і приказки, якщо забувається літературне джерело, що його породило: *Не хлібом єдиним живе людина*. Крилатий вислів *продати за сочевичну юшку* в переносному значенні вживається на позначення людини, яка заради дріб'язкової користі поступилася чимось значним і важливим. Цей образний вислів сягає біблійної легенди про братів-близнюків, старший з яких продав молодшому за миску юшки право первородства, що традиційно забезпечувало йому значні переваги в житті.

Останнім часом назви зі сфери їжі у формі образних і метафоричних висловів потрапляють і до політичного дискурсу, наприклад, *тягати м'ясо з борщу* – про корупційні дії високопосадовців у процесі приватизації,

спокуситися смачними пиріжками – про надмірну довірливість у міждержавних відносинах.

Обсяг фразеології постійно розширюється, оскільки для переважної кількості нашої лексики характерна фразеологічна зв'язність, а “появі переносності і образності словесних сполучень у художньому, та і в комунікативному мовленні, не можуть бути поставлені кордони”, як зазначав С.І. Ожегов.

Отже, в побудованих на харчовому коді одиницях фольклорних мікрожанрів (фразеологізмах, пареміях, загадках) відображаються фрагменти моделі світу, пов'язані з багатьма іншими аспектами життя.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В ПОСТСЕКУЛРНІЙ ЕРІ “ПРИСМЕРКУ ЄВРОПИ”

Комісар Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Письмове закріплення цінності та гідності людини, свободи, рівності й солідарності і затвердження демократії та правової держави передбачає образ людини, моральний вибір і уявлення про право, аж ніяк не очевидні самі по собі, але це – фундаментальні фактори ідентичності Європи, бо їх можна захистити тільки за умови постійного формування відповідної моральної свідомості.

(Йозеф Ратцінгер (Бенедикт XVI). [2, с. 90])

Сучасний культур-філософський дискурс почасти відроджує уявляти Європу за моделлю національної держави “як територіальної, політичної та культурної єдності у світі, яка відмежовує себе від інших та протиставляється їм. Це було би повторенням фатального внутрішньо європейського розвитку ХІХ та ХХ століття у світовому масштабі” [1, с. 511]. На думку Г. Йоаса, саме у цьому місці ми наштовхуємося на двозначність, яку завжди містить питання культурної ідентичності Європи та європейських цінностей [там само, с. 33]. Чи йдеться в цьому питанні про цінності, що їх поділяють усі європейці, чи про такі, що в неповторний спосіб пов'язують їх? “Цінності, про які тут йдеться, все ж таки закликають, навіть якщо їх сьогодні підтримують усі європейці, вийти за європейські рамки, вимагають універсальної чинності. Отже, нас, європейців, має єднати щось таке, що ми не намагаємось утримати тільки для себе” [там само].

То чи можна взагалі казати про специфічний набір цінностей, які б належали саме європейській культурі? На нашу думку, автори збірника “Культурні цінності Європи” [1] цілком адекватно виокремлюють (і визнають провідними для європейської культури) такі цінності як: свобода, розмаїття, раціональність, самоздійснення і внутрішній світ. Ми, з свого боку, пропонуємо також вказати справедливість, права людини і/як громадянина, толерантність і національна гідність. Основна увага у тезах акцентується на проголошенні першом у ціннісно-вартісній шкалі ієрархії гідності особи (тобто фактичного

визнання людини-громадянина як персони у європейському культурному просторі) крізь призму сучасного етико-культурологічного, філософсько-антропологічного, соціально-філософського та філософсько-правового дискурсів. Насамперед ми маємо інтенцію на критичний виклад матеріалу, без ідеологічної і політичної заангажованості, з обов'язковим гуманістичним спрямуванням, що дозволить сформуванню власний об'єктивний погляд стосовно концептуалізації європейських цінностей.

Наразі звернімося до актуальної (вже не шпенглерівської) ідеї “присмерку Європи”, з оглядкою на її культурний та соціально-історичний контекст. Почнімо з витоків. Отже, чи існує традиція Просвітництва, на яку може посилатися сучасна Європа; і як змінюється наш образ Європи, коли ми пригадуємо не лише добре та світле, а й злочини та жахи ХХ ст., що навіть дозволяють говорити про Європу як про “темний континент”? Ці та інші – це лише одні з небагатьох можливих питань, які має охопити будь-яке ґрунтовне дослідження сутності культурних цінностей Європи. Найзухвалішими питаннями, безперечно, є розгляд Європи з огляду на її зовнішню експансію, передусім за допомогою історії колоніалізму; погляд на Європу з середини модерних суспільств “другого порядку”, утворених європейськими переселенцями, тобто США; а також контексти боротьби за незалежність сучасної Європи крізь призму “зіткнення цивілізацій” (С. Гантінгтон) та ісламського фундаменталізму.

Загалом поняття “європейські цінності” (European Values Study) має в ХХІ столітті амбівалентні конотації і визначається надзвичайною дискусійністю, що, в цілому, суголосне сучасним дебатам про Європу, її культуру, ідентичність і “присмерки”. Конститутивний стосунок цінностей до досвідів і тлумачень, про який ішлося вище, “уможлиблює спільне мислення партикулярності кожної досвідної історії та універсалізму цінностей” [1, с. 33]. Приведемо для ілюстрації юридичної легітимації, “далекої від самовихваляння і ненависті до себе спробу визначення культурних цінностей Європи” [там само] запропоновану (але не реалізовану) польським публіцистом С. Вілкановічем: “Ми, європейці, хочемо <...> свідомі багатства нашої спадщини, створеної на джерелах юдаїзму, християнства, ісламу, грецької філософії, римського права та гуманізму, який має як релігійні, так і нерелігійні джерела; свідомі цінності християнської цивілізації, яка є головним джерелом нашої ідентичності; свідомі частих випадків зради, на яку проти цих цінностей ішли християни і нехристияни; пам'ятаючи про добро і зло, що ми несли мешканцям інших континентів; шкодуючи про катастрофи, що були спричинені тоталітарними системами, породженими нашою цивілізацією; <...> будувати наше спільне майбуття” [1, с. 33–34].

Отже, підсумуємо. Сучасні європейські дослідники акцентують на постановці питання про цінності “без зазіхань на узурпацію цінностей Європою”, тому складність проблеми виокремлення європейських цінностей без ідеологічної і політичної заангажованості очевидна. Загалом поняття “занепаду Заходу” (О. Шпенглер) та європейський сумнозвісний досвід ХХ ст.

(А.Бадью), концептуалізовані сучасними мислителями у принципі “НІКОЛИ ЗНОВУ”, є актуальними наразі для критичного філософського аналізу, що потребує формату статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Культурні цінності Європи / за ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта ; [пер. з нім.] – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – 552 с. (Бібліотека Європейського Форуму).
2. Ратцингер Й. (Бенедикт XVI). Идентичность Европы. Ее духовные основы: вчера, сегодня, завтра / Й. Ратцингер (Бенедикт XVI) // Ценности в эпоху перемен. О соответствии вызовам времени ; [пер. с итал., под ред. П. Адзаро]. – М. : Библиейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. – С. 71–93. – Режим доступа: http://platon.net/load/knigi_po_filosofii/aksiologija/ratcinger_j_benedikt_xvi_cennosti_v_ehpokhu_peremen_o_sootvetstvii_vyzovam_vremen/70-1-0-1181

ГРОТЕСК ТА ГУМОР У ТВОРЧОСТІ Т. КАПОТЕ

Кузін С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Трумен Капоте (1924-1984) є одним із представників так званого “південного письма” серед американського письменства. Цей напрямок в літературі США уособлюють, окрім нього, такі автори, як Юдора Велті, Вільям Фолкнер, Карсон Маккалерс, Фланнері О’Коннор тощо [4, с. 108]. Творчість цих авторів позначена своєрідним сприйняттям реальності у контексті спільної для них географічної території – півдня США – настільки, що дослідники об’єднують риси їхніх доробків під загальною назвою “південна готика” [5, с. 230].

Однією з особливостей “південної готики” є звернення до гротеску при створенні образів персонажів художнього твору. За словами М. Бахтіна, “гротескний образ характеризує явлення в состоянии его изменения, незавершенной ещё метаморфозы, в стадии смерти и рождения, роста и становления” [1, с. 34]. Гротескним, наприклад, є образ Генрі Сатпена в романі В. Фолкнера “Авесалом, Авесалом!”, який у сприйнятті своєї невістки об’єднує в собі риси чоловіка, коня і демона [8, с. 9]. Гротескним можна без перебільшення назвати і образ старої дівчи-інтелектуалки Джой (“радість”), створений Ф. О’Коннор в оповіданні “Good Country People”. У свої тридцять два роки Джой досі живе із своєю матір’ю та їхніми трьома малоосвіченими помічницями у сільському будинку. Вона сама називає себе Хульгою і користується протезом замість однієї ноги [7]. Ще одним прикладом гротескності є образи двох глухонімих греків – Сингера (буквально “співак”) та Антонапулоса, у романі К. Маккалерс “The Heart is a Lonely Hunter”. Іншим персонажем цього роману є Мік Келлі – дівчинка-підліток, поведінка якої більше нагадує хлопчачу [6]. На думку літературознавця І. Хассана, гротескність цих образів слугує для того, щоби підкреслити ідею виклику та ізоляваності персонажів. Дослідник зауважує, що готичні елементи у ранній

творчості Т. Капоте, зокрема гротеск, є тісно пов'язаними із ідеєю романтичності [5, с. 231]. На думку іншого теоретика літератури М. Бахтіна, романтична фаза становлення гротеску почалася після появи праць Ю. Мезера “*Harlekin oder die Verteidigung des Grotesk-Komischen*” (1761 р.) та Флегеля “*Geschichte des Grotesk-Komischen*” (1788 р.). Дослідник зазначає, що “мир романтического гротеска – это в той или иной степени страшный и чуждый человеку мир. Всё привычное, обычное, обыденное, обжитое, общепризнанное оказывается вдруг бессмысленным, сомнительным, чуждым и враждебным человеку. Свой мир вдруг превращается в чужой мир. В обычном и нестрашном вдруг раскрывается страшное” [1, с. 49].

Гротескні образи фігурують майже в кожному оповіданні першої збірки Т. Капоте “*A Tree of Night and Other Stories*”. Таємничий герой “*Master Misery*”, містер Реверкомб, купує людські сни; обладка є незворотною, адже він якимось чином “використовує” їх [2, с. 5]. В оповіданні “*Shut a Final Door*” молодик Волтер збирається кохатися із випадковою знайомою (у якій знівечена стопа), коли їхню розмову перериває телефонний дзвінок його переслідувача [2, с. 46]. Дванадцятирічний Епелсід в оповіданні “*Jug of Silver*” точно вгадує вартість монет у повному прозорому глечикі – щоб на виграні гроші купити зубний протез своїй молодшій сестрі [2, с. 62]. І нарешті в оповіданні “*A Tree of Night*” карнавальна пара – дружина та її глухонімий чоловік – гіпнотизують молоду дівчину Кей, щоб обікрасти її [2, с. 126].

Німецький письменник і естетик Жан-Поль (1763-1825) пропонує розглядати романтичний гротеск як “гумор, що знищує”. За словами М. Бахтіна, “Жан-Поль отлично понимает универсальный характер гротескного смеха. “Уничтожающий юмор” направлен не на отдельные явления действительности, а на всю действительность, на весь конечный мир в целом. Все конечное как таковое уничтожается юмором. Жан-Поль подчеркивает радикализм этого юмора: весь мир превращается им во что-то чужое, страшное и неоправданное, мы теряем почву под ногами, испытываем головокружение, ибо не видим вокруг себя ничего устойчивого” [1, с. 53]. Саме такими є відчуття шістнадцятирічного Сильвестра, що, одружившись із своєю ровесницею, приїжджає жити із її двома неодруженими тітками в в оповіданні Т. Капоте “*My Side of the Matter*” [2, с. 115]. За словами дослідниці Х. Гарсон, “the character of Sylvester is revealed much as in the dramatic monologue form... The irony succeeds, but the humor fails” [3, с. 62]. Таким чином, гротеск (включно з гумором) у творчості Т. Капоте є романтичним.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Собрание сочинений. Т. 4 (2). “Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса”. “Рабле и Гоголь (Искусство слова и народная смеховая культура)” (1940, 1970). Комментарии и приложение. – М.: Языки славянских культур, 2010. – 752 с.
2. Capote T. *A tree of night and other stories*. – Harmondsworth: Penguin Books Ltd., 1978. – 138 p.

3. Garson H. Truman Capote. – New York: Frederick Ungar Publishing Co., 1980. – 210 p.
4. Gleeson-White S. Re-visiting the southern grotesque: Mikhail Bakhtin and the case of Carson McCullers. – The Southern Literary Journal. – Vol. 33, No. 2. –2001. – P. 108 – 15.
5. Hassan I. Radical innocence: studies in the contemporary American novel. – Princeton: Princeton University Press, 1971. – 362 p.
6. McCullers C. The heart is a lonely hunter. – New York: A Bantam Book, 1970. – 307 p.
7. O'Connor F. Good Country People. – <https://ayersamazingwiki.wikispaces.com/file/view/Good+Country+People+Full+Text.pdf> – 9 p.
8. Putzel M. What is gothic about “Absalom! Absalom!”– The Southern Literary Journal. – Vol. 4, No. 1. –197. – P. 9 – 16.

АПОКАЛІПТИЧНІ РОМАНИ ДЖ. УІНДЕМА ТА ДЖ. КРІСТОФЕРА: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ХУДОЖНІ ОСОБЛИВОСТІ

Кулешір М.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Апокаліптична тематика була актуальною впродовж всього існування людської цивілізації. Вся людська історія наповнена очікуванням кінця світу. У ХІХ столітті апокаліптичні мотиви доволі сильно проникають в художню літературу і поступово виникає новий жанр тісно пов'язаний із соціальною фантастикою, дистопією, романом-пересторогою.

Апокаліптичний роман створив свій тип історизму. Філософія історії цивілізації знайшла тут свій кінець. Водночас апокаліптичний роман не втратив інтерес до людини. Він є не лише філософським, а й психологічним. Людська особистість по-різному проявляється в новій системі екзистенційних та моральних координат. Водночас цей жанр відкритий різним естетичним новаціям. Він увібрав у себе романтичну есхатологію й інтелектуальні форми філософської прогностики.

Особливо популярним новий жанр став у британській літературі. Це було зумовлено багатьма факторами. З-поміж них є те, що Великобританія була однією з наймогутніших і найрозвинутіших держав, а після двох світових війн її політична та економічна могутність ослабли. Відтак страхи британського суспільства неминуче повинні були знайти своє відображення в літературі. Крім цього, британці як представники технологічної цивілізації одні з перших звернули увагу на можливу загрозу ядерної війни, глобальні еко-катастрофи, побачили куди може завести неконтрольований розвиток науки і техніки.

Апокаліптичний дискурс особливе місце займає у творчості англійських письменників Дж. Уіндема й Дж. Крістофера. Їхній творчості притаманна широка тематика. Дж. Уіндем у романі “День тріффідів” чинниками катастрофи зробив фантастичні явища, які важко уявити в дійсності: метеорити, що

осліплюють людей і рослин-хижаків, здатних пересуватися. Він також звертався до змалювання наслідків ядерного апокаліпсису. Дж. Крістофер надавав перевагу зображенню глобальної катастрофи зумовленої природно-екологічними чинниками. Обое вони також продовжували тему пов'язану з інопланетною агресією, започатковану Дж. Уеллсом. Апокаліпсис спричинений факторами, часто незалежними від рук людини, переростав у соціальну катастрофу. Зображення катаклізмів у досліджуваних творах хоча і було важливим, однак не центральним, воно виступало тим фактором, який дозволяв проводити глибинні літературні, соціальні та психологічні експерименти.

Художня специфіка романів знайшла своє відображення і в художньому втіленні катаклізмів, характері апокаліпсисів, які призвели до зруйнування цивілізації і знищення населення. У текстах відображено авторський світогляд, релігійні апокаліптичні традиції і історико-літературний контекст.

Важливою художньою особливістю творів є філософське осмислення життя. Авторів відрізняє серйозний підхід до проблем духовності кризи цивілізації, втрати життєвих орієнтирів і сенсу існування. Відчуття кардинальних історичних змін відобразилося на художній атмосфері творів, трагічній, що відображає самотність особистості чи самотність невеликої групи людей у ворожому їм світі. Глобальна катастрофа у творах постає радше не як кара, а стан сучасності. Письменники відтворили суперечності соціуму й людської природи, зобразили індивіда в хаосі буття. Апокаліпсис тут таким чином постає не як неминуче зло, а як необхідне очищення (особливо в Дж. Уіндема), що дозволяє звільнитися від недоліків минулого і відродитися для нового життя. Доля світу таким чином представлена амбівалентно, при здавалось би пануючій приреченості простежується думка про можливе відродження. У творах також присутній мотив фінального катарсису,

Наративам Дж. Уіндема і Дж. Крістофера притаманні розвиток сюжету й оповідні кульмінації, що посилюють напругу. Похмурі тони, атмосфера мороку і зловісності, занепаду й оціпеніння, стан загального страху, колективного психозу підсилюють катастрофічність буття. Щоб відобразити ритм агонізуючого життя, письменники віртуозно використовують поетику контрастів.

У досліджуваних наративах важливим засобом зображення є символіка. Апокаліптичні романи наповнені різними образами, асоціаціями, порівняннями та метафорами. Художні образи підтверджують ідею взаємопроникнення життя і смерті. Образи агонії (кров, крики, сльози й інші прояви людської психіки, що передають біль і нещастя) чергуються з образами смерті (трупі, руїни) і формують цілісне апокаліптичне полотно, всесвіт болю і смерті.

Помітне місце у художньому дискурсі Дж. Уіндема й Дж. Крістофера відводиться хронотопу. Час є фатальним, він наповнений низкою бід і горя, деструкцією і знищенням. Він виступає в ролі безжалісного фатуму. Зв'язок між різними часовими проміжками, зокрема до апокаліптичних подій і після, втілюється і за допомогою спогадів. Час допомагає розкрити простір, він осмислює і вимірює його.

Важливим елементом творів Дж. Уіндема і Дж. Крістофера є фантастичне припущення. Воно вводить у твір фактори, завдяки яким розгортаються події. Фантастичне в творах гіперболізує природні, соціальні чи науково-технічні явища, щоб акцентувати на них більше уваги. Плани фантастичного та реалістичного в досліджуваних наративах тісно переплетені; фантастичне наділяється ознаками реального. Переплетення фантастичного і реального дозволило переосмислити низку глобальних проблем і переоцінити догматичні цінності. Воно розширило сферу рефлексованого і збільшило можливі відтінки смислів.

Художні дискурси Дж. Уіндема й Дж. Крістофера значною мірою націлені на осмислення можливих наслідків помилкових тенденцій суспільного розвитку. Художньо змодельовані небезпеки для людства і світу мають широкий спектр, вони стосуються як зовнішнього середовища, так і суспільного розвитку. Автори підкреслюють духовні і онтологічні суперечливості людства, які поглиблюють результат катаклізмів. Похмурі художні картини певною мірою нагадують деякі гіперболізовані негативні риси сучасного буття.

СПЕЦИФІКА РЕФЕРЕНЦІЙНОСТІ ХУДОЖНЬОГО МОЖЛИВОГО СВІТУ

Лисенко Н.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Літературний твір, зважаючи на його невичерпне багатство, перебуває у фокусі численних наукових розвідок. Поєднання основних положень лінгвостилістики, поетики, теорії тексту із семіотикою сформувало погляд на породження тексту як на об'єкт глобального семіозису, який створює можливий світ художнього твору.

Термінопоняття *можливий світ* потрактуємо, слідом за фінським філософом Я. Хінтіккою, як можливий стан справ (знання, вірування, спогади, сподівання, бажання тощо) або можливий напрямок розвитку подій [7, с. 38] для суб'єкта, котрий, перебуваючи в реальному світі, проектує власне “я” в інші ментальні простори [там само, с. 73–75].

Художній текст як вторинна моделювальна система (Ю. М. Лотман, Б. А. Успенський) передбачає зовнішню або пряму (до реального світу) і внутрішню або непряму (до світу суб'єкта) референції (А. Г. Баранов, Е. В. Бардасова, О. В. Ємельянова, А. В. Новікова, П. Рікер та ін.). З погляду зовнішньої референції, можливі світи як трансформаційні моделі не мають аналогів у світі реальної дійсності, таким чином, увесь текст виступає як художній можливий світ, а з позицій внутрішньої – лише суб'єкт тексту (автор або персонаж) визначає можливість / неможливість тієї чи тієї події або ситуації [3, с. 26]. Відповідно до онтологічних ознак (досяжності – недосяжності, реалізованості – нереалізованості) можливі світи розподіляють на онтодосяжні й онтонедосяжні, онтореалізовані й онтонереалізовані

[там само, с. 33] або на модельні (стан справ у яких відповідає стану справ у реальному світі – фізично й логічно можливі світи) і немодельні, де стан справ суперечить актуальному світові [5, с. 164].

У контексті теорії можливих світів йдеться не про так зване міметичне відображення реальності, а про те, що мова може конструювати дійсність. Використовуючи термінопоняття логічної семантики – *інтенціонал* як сукупність семантичних ознак і *екстенціонал* – сукупність предметів зовнішнього світу, які визначаються цією сукупністю ознак [6, с. 20–22], Ю. С. Степанов висловив думку про те, що в художньому дискурсі речення-висловлення є інтенціонально істинними, але не обов'язково мають екстенціонали в актуальному світі. Отже, такий дискурс описує один із можливих світів [там само, с. 23].

Термінопоняття *інтенціонал* (позначуване, сигніфікат) і *екстенціонал* (множинність референтів, предмет, денотат) разом із *номінацією* (позначувальним, іменем) є складовими “семантичного трикутника” Ч. К. Огдена і І. А. Річардса – своєрідної синтетичної моделі знака. Знак є певною матеріальною формою, яка репрезентує певний сукупний зміст, і названа Ч. С. Пірсом “репрезентаменом”. Схема існування семіозису, за Ч. С. Пірсом, зводиться до триєдиної системи, компонентами якої виступають *репрезентамен* (ім'я знака), *об'єкт* (денотат, референт) і *інтерпретанта* (уявлення про референт) [2, с. 14–33]. Властивість референційності реалізується знаком лише тоді, коли у світі існує співвідносний із ним референт [1, с. 55], інакше вони є “референційно пустими” [там само, с. 29]. На позначення номінацій, що не мають референційної співвіднесеності з реаліями актуального світу, уживають терміни “симулякр” (Ж. Бодрийяр) як “копія копії”, результат руйнування зв'язку між формою та закріпленням за нею в процесі розвитку семіозису інтерсуб'єктивним знанням [4], “псевдореференція” і “псевдореферентна номінація” [2, с. 71; 4], до жанрового простору якої відносять міфи, легенди, казки, фантастику, фентезі, а також просто художню вигадку, що не претендує на реалістичне відображення [2, с. 83]. На думку О. Є. Бразговської, у такому разі референція не є неможливою, тому що ненаявне в певному розумінні все ж існує, коли / оскільки стає предметом висловлення та являє собою фіктивний (трансцендентний) референт – складову можливих світів [1, с. 89–90]. Дослідниця наголошує на тому, що можливі світи не виникають “з нічого”: навіть уявляючи собі те, чого ніколи не спостерігала, людина відштовхується від наявного, сприйнятого раніше. Необхідною умовою створення можливих світів є обставина, що його пресупозицією завжди виступає світ, який уже існує – об'єкти реального або раніше створених інших можливих світів [там само, с. 91–92]. У процесі вербального відбиття дійсності спостерігаємо поєднання світу, мислення та мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бразговская Е. Е. Референция и отображение (от философии языка к философии текста) : монография / Елена Евгеньевна Бразговская. – Пермь : Перм. гос. пед. ун-т, 2006. – 192 с.

2. Кулакова Ю. В. Псевдореферентная номинация в аспекте перевода (на материале английского и русского языков) : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.20 / Кулакова Юлия Владимировна. – Пятигорск, 2010. – 214 с.
3. Новикова А. В. Лингвистический анализ реализации возможных миров в художественном тексте : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.19 / Новикова Анна Вячеславовна. – Пермь, 2010. – 170 с.
4. Смирнова У. В. Опыт лингвосомиотического анализа симулякра в контексте времени культуры: на материале англо-американского массмедийного дискурса : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Смирнова Ульяна Викторовна. – Иркутск, 2008. – 203 с. – Режим доступа : [http://www.dissercat.com/content / opyt-lingvosemioticheskogo-analiza-simulyakra-v-kontekste-vremeni-kultury-na-materiale-anglo#ixzz4ZdFa6nCh](http://www.dissercat.com/content/opyt-lingvosemioticheskogo-analiza-simulyakra-v-kontekste-vremeni-kultury-na-materiale-anglo#ixzz4ZdFa6nCh).
5. Смуцинская И. В. Художественный текст как объект лингвистического анализа / И. В. Смуцинская // Стил. – 2011. – С. 159–168. – Режим доступа : <https://www.rastko.rs/filologija/stil/2011/11Smusinskaja.pdf>.
6. Степанов Ю. С. В мире семиотики / Ю. С. Степанов // Семиотика. – М. : Радуга, 1983. – С. 5–36.
7. Хинтиikka Я. Логико-эпистемологические исследования. Логика и методология науки : [сб. избр. ст.] / Яакко Хинтиikka. – М. : Прогресс, 1980. – 448 с.

МУЛЬТИКУЛЬТУРНЕ БАЧЕННЯ КУЛЬТУРИ ЯК ОБ'ЄКТУ ХУДОЖНЬОГО ЗОБРАЖЕННЯ У ТВОРАХ В. НАЙПОЛА

Мелешенко В.О.

Тернопільський національний педагогічний університет ім. В. Гнатюка

Виникнення постколоніального художнього роману у Великій Британії пов'язано з прагненням письменників-мультикультуралістів переглянути концепцію національної самосвідомості та взаємовідносин культур, піддати сумніву стереотипи і привернути увагу до того факту, що в сучасному світі монолітна культура все частіше поступається місцем культурному розмаїттю. Слід зауважити, що в постколоніальному художньому дискурсі змінюється не лише загальна ідеологічна точка зору, а й художні засоби творення літературного твору.

Автори постколоніального напряму активно користуються ресурсами “нових англійських мов”, тобто мовних варіацій, що виникли в колонізованих регіонах на основі нормативної англійської мови. У кінці ХХ століття англійська мова набула статусу глобальної мови, поширившись по всьому світу і ставши мовою всесвітньої комунікації. Виникло безліч мовних варіантів у різних частинах світу на основі англійської мови, а Велика Британія, втративши свої колонії, стала постколоніальним суспільством, куди прагнули приїхати багато колишніх підданих імперії.

Мовна варіативність максимально широко використовується і в творах сучасних англійських письменників, стаючи яскравим маркером їх гібридності, і в творах авторів-вихідців з неєвропейських країн, до яких відноситься

британський письменник індійського походження В. Найпол. Важливо відзначити, що хоча ці мовні варіанти відмінні за походженням (британська англійська є історично самостійною мовою, тоді як інші варіанти є піджинами і креольськими мовами на основі англійської), в сучасному британському постколоніальному романі вони грають важливу роль і протиставлені стандартній англійській мові. Поряд з лінгвістичним розмаїттям, у творах виникають нові культурні концепти, відмінні від стандартних англійських культурних норм.

Одним з основних засобів творення постколоніального художнього роману є використання та переформатування мовного ресурсу імперії для вираження травматичного досвіду колонізованих суб'єктів. Виходячи з того, що мова є одним з основних ресурсів, за допомогою якого імперія насаджує свою систему цінностей та ідеологію колонізованим суб'єктам, постколоніальні критики розглядають використання мови колонізатора в колишніх колоніях як продовження їхнього поневолення. Адаптація мови передбачає засвоєння структур мислення, світоглядних та моральних засад володаря. Саме у трансформуванні лексичних та синтаксичних мовних законів загарбника з метою адаптації їх для вираження культурної автономії, травматичного досвіду та реартикуляції відновленої ідентичності й полягає одне з основних питань постколоніального письменства.

Важливим аспектом постколоніального художнього дискурсу є збереження колориту та іманентних ознак місцевої культури при передачі чужоземною мовою. Лінгвістичний імперіалізм, що гомогенізує різноманітні культурні традиції, корелює зі світовими соціально-економічними процесами. Саме тому досить часто постколоніальні письменники, у тому числі британський письменник індійського походження В. Найпол, використовують креолізовану англійську з метою відтворення мовних патернів, ритму та граматичних структур місцевого населення. Креолізована англійська вже не сприймається як периферійний варіант англійської мови. Експериментування з мовою імперії через інкорпорування локальних образів, метафор та реалій суттєво змінює її саму, при цьому заперечується ідея “правильної англійської” (Standard English), що поступається місцем фрагментованій, багаторівневій, гібридизованій та “одомашненій” англійській.

Роман В. Найпола “На півжиття” [1], у якому розкривається життя, поведінка та світосприйняття індійців-мігрантів, вирізняється з-поміж усього доробку письменника технікою нарації, через яку майстерно передано ситуацію постколоніалізму [3, с. 57; 4]. Спосіб та шляхи репрезентації досвіду культурних маргінесів, “примітивних” локусів та традицій складають одне з основних завдань для письменника, що походить з колишніх колоній. Діалог з представниками інших культурних полів розширює перспективи світосприйняття колишніх колонізованих [2, с. 10].

Більшість персонажів В. Найпола, особливо центральні дійові особи, наділені багаторівневою інтертекстуальною семантикою. Він часто свідомо увиразнює інтертекстуальні зв'язки, використовуючи явні й приховані цитати,

історичні альянзи. Письменник використовує символіку різних міфологічних систем – східних (індуїстська, ісламська, іудейська, біблійна традиції) та західних (міфологія античного світу, зокрема), що не просто ускладнює семантику образів, а й розмиває кордони між міфологіями Сходу і Заходу, історичними дискурсами, розділеними часом і/або простором.

Отже, у своїх текстах письменник пропонує мультикультурне бачення культури як об'єкту художнього зображення. З одного боку, В. Найпол демонструє гетерогенний характер східної культури, а з другого, художньо наголошує на доцільності та актуальності мультикультурного світогляду за сучасних умов.

ЛІТЕРАТУРА

1. Naipaul V. S. *Half a Life* / Vidiadhar Surajprasad Naipaul. – New York and London: Picador, 2002. – 300 p.
2. Mohan C. R. *Postcolonial Situation in the Novels of V. S. Naipaul* / Champa Rao Mohan. – New Delhi: Atlantic Publisher and Distributors, 2004. – 163 p.
3. Prasad A.N. *Critical Response to V. S. Naipaul and Mulk Raj Anand* / Amar Nath Prasad. – N. Y.: Sarup and Sons, 2003. – 206 c.
4. Vernet S. D. *A Review of Fury by Salman Rushdie and Half a Life by V.S. Naipaul* / Sylvia Du Vernet. – New York: S. DuVernet, 2002. – 73 p.

ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ТРАКТАТУ “ПРОМОВА ПРО ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ” ДЖОВАННІ ПІКО ДЕЛЛА МІРАНДОЛА

Михайлова І.І.

Київський національний лінгвістичний університет

“Промова про гідність людини” (*Oratio de hominis dignitate*, 1496) флорентійського неоплатоніка Джованні Піко делла Мірандола вважається своєрідним маніфестом Ренесансу, в якому людину було проголошено вільною обирати свою долю і незалежною від релігійних догм. Образ Джованні Піко як символу епохи досі відтворюється в наукових працях і підручниках з історії філософії, хоча в останні десятиліття цей образ переоцінюється, а дослідники знаходять зовсім інші мотиви в славетному творі.

Oratio була запланована Піко як вступне слово до диспуту в Римі, на якому молодий флорентієць мав намір представити свій амбіційний трактат *Conclusiones sive Theses DCCCC*, метою якого була демонстрація ідейної єдності суперечливих філософських і релігійних вчень, що, на думку Піко, є лише окремими проявами єдиної істини. Як відомо, диспут так і не відбувся, а Піко звинуватили в ересі. *Oratio* ж була надрукована вже після смерті її автора, а з роками навколо неї один за одним почали з'являтися міфи.

Американський дослідник С.А. Фармер підтверджує, що промова отримала назву *Oratio de hominis dignitate* лише через декілька десятків років після смерті Піко, а оригінальною назвою цього твору повинна була стати *Oratio ad laudes philosophiae* (“Промова на похвалу філософії”). Такий висновок Фармер робить на підставі листа Піко 1486 р., адресованого Джироламо Бенів'єві незадовго до

дебатів у Римі. В листі Піко зазначає, що його особливо турбує проблема миру – миру в душі людини, миру між філософськими вченнями, що воюють, і миру між містами-державами, які перебувають у конфлікті. Філософія, вважає Піко, і є тим знанням, що здатне примирити всі конфліктуючі сторони [1, р. 40]. Виникає питання: якщо Піко планував присвятити промову темі *pauc philosophorum*, то звідки в назві з'явилися слова *de hominis dignitate*? Дослідивши історію твору, Фармер доходить висновку, що така назва щонайраніше з'явилася в 1504 р. в сумнівному Страсбурзькому виданні збірки творів Піко, які були відредаговані Я. Вімфелінгом та І. Емзером. Як і більшість подібних ранніх видань творів Піко, ця збірка не містила *Conclusiones*, через що *Oratio* опинилася поза контекстом, оскільки сприймалася як самостійний твір, а не як вступне слово до іншого, більш масштабного за змістом трактату.

Інтерес до *Oratio* відродився в ХІХ ст. завдяки дослідженням Я. Буркгардта, який, по-перше, закріпив за твором назву “Промова про гідність людини”, а по-друге, схарактеризував її як одну з найцінніших пам'яток ренесансної доби: “Die höchsten Ahnungen auf diesem Gebiet spricht Pico della Mirandola aus in seiner Rede von der Würde des Menschen, welche wohl eines der edelsten Vermächtnisse der Kulturperiode heißen darf” [2, с. 203]. У подальшому сформувався образ Піко як сміливого гуманіста, який проголосив автономність людського духу і обстоював звільнення людини з-під тиску християнської релігії. Така інтерпретація його творчості зробила Піко передвісником Нового часу, хоча разом з тим він ніколи не прагнув розірвати зі середньовічною схоластикою.

Американський дослідник Б. П. Копенхейвер переконаний, що центральною темою *Oratio* ніколи не була людина та її свобода. Більше того, він стверджує, що Піко міг і не писати цю роботу, а інтерпретація тексту в дусі новочасних ідей автономності особистості і творчості відбувалася під впливом кантівської метафізики і моральної філософії, крізь призму якої новочасні історики аналізували філософію попередніх епох [4, с. 56]. Навіть, якщо *Oratio* не містила радикальних ліберальних ідей, дослідники прагнули їх там знайти. На міфологізацію образу Піко і його найвідомішого твору вказує і В. Г. Крейвен [6, с.4].

Виникає питання: якщо *Oratio* – не про гідність людини, тоді про що? Копенхейвер називає цю роботу “філософським маніфестом” Піко, оскільки акцент у ній робиться на філософії як інструменті спасіння особливого ґатунку – містичного спасіння. Промова пояснює читачу, як шляхом містичного споглядання відійти від людської природи і возз'єднатися з Богом. Предметом *Oratio* є ніщо інше, як теологія, яка і є шляхом до миру в душі людини і в світі навколо. Таке прочитання твору видатного флорентійця лише підтверджує позиції таких вчених, як А. Бук і П.О. Крістеллер, що флорентійських неоплатоніків (М. Фічіно, Дж. Піко делла Мірандола та інших) у першу чергу цікавили онтологічні питання на відміну від так званих “філологічних” (А. Бук) гуманістів, діяльність яких переважно була пов'язана з лінгвістичною проблематикою. Серед гуманістів-граматиків навіть панувала думка, що

неписьменний не може називати себе людиною. Полемізуючи з ними, Піко любив повторювати, що не може називати себе людиною той, хто не є філософом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Farmer S. A. *Syncretism in the West: Pico's 900 Theses (1486): The Evolution of Traditional Religious and Philosophical Systems: With a Revised Text, English Translation, and Commentary* / Stephen A. Farmer. – Tempe, Arizona : MRTS. 1998. – 585 p.
2. Burckhardt J. *Die Kultur der Renaissance in Italien* / Jacob Burckhardt. – Wien: Phaidon-Verlag. 1930. – 722 S.
3. Copenhaver B. P. *The Secret of Pico's Oration: Cabala and Renaissance Philosophy* / B. P. Copenhaver // *Midwest Studies in Philosophy*. – 2002. – Vol. 26, Iss. 1.– P. 56–8.
4. Pico della Mirandola G. *De hominis dignitate: lateinisch-deutsch = Über die Würde des Menschen* / Giovanni Pico della Mirandola. – Hamburg: Felix Verlag Meiner, 1990. – 92 S.
5. Craven W. G. *Giovanni Pico della Mirandola, "Symbol of His Age": Modern Interpretations of a Renaissance Philosopher* / William G. Craven. – Geneva: *Travaux d'Humanisme et Renaissance* 185: Librairie Droz. 1981. – 173 p.

ОЗНАКИ РЕГІОНАЛЬНОГО КОНТЕКСТУ У ТВОРАХ ГАРІЄТ БІЧЕР СТОУ ТА ХАРПЕР ЛІ

Мироненко Т.П., Добровольська Л.С.
МНУ імені В.О.Сухомлинського

Багатогранність національної літератури Америки пояснюється цілим рядом причин, найважливішими з яких є багатонаціональний етнічний склад населення та велика територія країни, з якою пов'язана відмінність природних, кліматичних, топографічних умов, життєвих устроїв та культурних традицій в різних частинах Америки. Науковці виділяють такі регіони: Нова Англія, Південь, Середній Захід, Захід та Середня Атлантика. Ряд літературознавців, таких як Зверев А.М., Ващенко А.В, Засурський Я.Н, Коренева М.М. досліджували проблему регіоналізму американської літератури, розглядаючи кожний літературний регіон окремо. Вони зазначили, що кожний територіальний регіон, його населення має свою ментальність, яка включає в себе уявлення, почуття, ціннісні орієнтири, традиційну систему сприйняття оточуючого світу та власне відношення до нього [5, с. 4].

Особливість регіону визначається своєрідним проявленням та поєднанням моральних, соціальних, політичних та інших проблем. Завдяки цьому стає зрозумілим, чому кожний територіальний регіон має свою субкультуру, свої почуття, уявлення, цінності, які так не схожі один на одного та по-різному проявляються в організації життєдіяльності населення, рішенні певних проблем. Кожен регіон прославляє себе чудовими зразками художнього слова, позначених місцевим колоритом, деякі з них містили соціальний протест у

період класової нерівності та економічних труднощів. Регіоналізм характеризує собою нерівномірність та різний характер розвитку кожної території [4, с. 58]. На початку розвитку американської літератури ідейно-соціальні фактори відігравали провідну роль, а вже з часом, у результаті складного соціально-культурного розвитку регіонів естетика отримала домінуючий характер та визначила напрямок літературного процесу того чи іншого регіону та індивідуальних пошуків письменників.

Саме тому, нашою задачею є розгляд літературних творів у регіональному аспекті, який фокусується на характерах, діалектах, звичаях, топографії та інших особливостях, які характерні для певного регіону. Ми намагаємося проаналізувати та порівняти основну тематику декількох художніх творів письменників з різних регіонів, рівень розвитку літератури, головних героїв, визначити конкретні передумови зародження та розвитку літератури в різних частинах Америки. Як відомо, письменники завжди віддзеркалюють життя своїх регіонів, є патріотами своїх областей, “співачами” місцевого колориту, що обмежує їхню творчість однією темою.

Зазначимо, що регіональний аспект пов’язан, у першу чергу, з елементами авторської тенденції в літературних творах, з визначенням в них конкретного історичного часу, місця, а також подій.

Отже, проаналізувавши на перший погляд такі різні роман Г.Б. Стоу “Хижа дядечка Тома, або життя серед скривджених” та роман Х. Лі “Вбити пересмішника” можна зазначити, що за своєю тематикою вони схожі, адже є аболіціоністськими творами. Варто відмітити, що Гаріет Бічер-Стоу – представниця Нової Англії, а Харпер Лі - Півдня. Для літератури Нової Англії характерним були теми, які стосувалися релігії, раси, протистояння людини суспільству, соціальних репресій. Література Півдня зосереджена на расовій проблематиці, зображенні трагізму і фарсу буття, злочину і насильства, а звідси – деяка “обмеженість” сюжету й ускладненість композиції, специфічне розв’язання проблем часу і простору, підвищена увага до локального колориту, фольклору, природи як органічного оточення людини, перевага, яка обов’язково надається місцевим героям над чужими, гротеском і символікою як домінуючими засобами художнього розв’язання; сприйняття життя як гігантського павутиння [1, с. 91].

Х. Лі пише роман крізь призму сприйняття восьмирічної Джин Луїзи, яка як дитина, гостро сприймає та розуміє почуття справедливості, пригноченості, правди. У романі “Вбити пересмішника” зображується нечувана для міста Мейкоб подія – молодий адвокат, Аттікус Фінч захищає у суді афроамериканця, Тома Робінсона, якого помилково звинуватили у згвалтуванні білої дівчини. Присяжні визнають афроамериканця винним. Цей твір засуджує сфабриковані процеси над чорношкірими та страту невинних, що було частим явищем тогочасної Америки.

Г.Б.-Стоу в своєму романі “Хижа дядечка Тома, або життя серед скривджених” правдиво розповіла усьому світу про життя плантаторського Півдня, де продають з аукціонів людей, віднімаючи у матерів дітей, у чоловіків

дружин, де на плантаціях забивають до смерті людей, де афроамериканців не вважають за людину, порівнюють з річчю та твариною. Цей твір – безкомпромісне засудження рабства. Таким чином, твори поєднані “чорною” тематикою, адже в той час рабовласництво було гострою соціальною хворобою суспільства. Хоча Г.Б.-Стоу зображує суспільство у період рабовласництва, а Х. Лі навпаки – після його відміни, але у період жорстокої сегрегації прав білих та чорних. Обидва романи закликають до боротьби за свої права та справедливість. Не можна боротися сидячи на місці, треба йти проти всіх, а не сидіти на одному місці. Саме тому адвокат Аттікус Фінч робить все можливе для виправдання Тома Робінсона, а дядько Том, який сповідує пасивний протест гине поряд з тим, як раби Джордж, Еліза та Кассі домагаються свободи. Письменники наголошують на тому, що людина не річ, вона жива, вона неповторна на землі та вільна.

Релігійність Нової Англії відобразилася на головному герої Г.Б.-Стоу, дядечці Томі, який сповнений глибокою релігійністю та сумирністю, в яких і полягає головна програмна настанова роману – заклик до терплячості чорношкірих та не менш гарячий заклик до плантаторів добровільно відпустити рабів на свободу. Характерні риси пуританського регіону можна побачити в образі міс Офелії, яка виглядає різкою, рішучою, з гострими рисами обличчя, з притаманною їй обізнаністю у всіх життєвих питаннях, порядністю та пуританським почуттям обов’язку, яке доведене до крайнощів.

Головний герой роману “Вбити пересмішника” є “захисником”, втіленням антирасистських ідей Півдня, за допомогою якого письменники намагалися зберегти суспільство від морального розкладання під впливом капіталістичного впливу зовнішнього світу. Аттікус Фінч – захисник не за професією, а за покликом. Він захищає бідних, пригноблених, несправедливо скривджених, борець за права людини.

Усе вищезазначене свідчить про те, що американські письменники намагаються трактувати реальні події, характерні для тогочасного суспільства Америки. Так, роман “Вбити пересмішника” художньо інтерпретує судовий процес, коли відомий американський адвокат захищав афроамериканця, який вбив білого, відстоюючи свій будинок, сім’ю від жорстокого натопу. А роман “Хижа дядечка Тома, або життя серед скривджених” зображує реальні події після проголошення жорсткого закону про втікаючих рабів у 1850 році, який зобов’язував мешканців північних штатів видавати рабів, які втекли, їх власникам. Г.Б.-Стоу в романі так описує жахи рабовласницького Півдня: “...ті тільки подумай: наша плантація далеко, навколо болото...Та жодного білого, який би міг показати як тебе спалили живим, зварили в окропі, били, різали на шматки, кидали на розправу собакам, вішали на сук”. Представникам Нової Англії характерне елементи романтичного оповідання. Тому Г.Б.-Стоу в романі використовує сцени втечі, рятування героїв, які знаходяться в кроці від загибелі, погоні, рокових зустрічей. В той самий час література Півдня досить реалістична, позбавлена романтизму, сповнена звичайними людьми та реальними сценами життя.

Отже, з урахуванням вищезазначеного, ми можемо дійти висновку, що в художніх творах таких письменників як Г.Б.-Стоу та Х. Лі, незалежно від періоду їх творчості, можна прослідкувати характерні риси певного регіону, які проявляються в зображенні головних героїв, історичного фону творів та їх тематиці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Денисова Т.Н. Історія американської літератури ХХ століття: Навч. Посібник для студентів вищ. навч. закладів / Т.Н. Денисова. – К.: Довіра, 2002.
2. Дудченко М.М. Література Великобританії і США. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів (англійською мовою) / М.М. Дудченко. – 2-ге вид., доп. – Суми: ВТД “Університетська книга”, 2006.
3. Звиняцьковецький В. Нотатки / вивчення історії л-ри США XVII – поч. ХХ ст. / В. Звиняцьковецький // Зарубіжна л-ра. – 2004. – Число 36. – Вересень.
4. Література Сполучених Штатів: нарис / Спанкерен, Кетрін Ван; ред. Говард Чінкотта, Джордж Клак, Кетлін Гуг; худож. Тадеуш А. Міксінські. – [Б.м.]: Інформаційне Агенство США, 2001.
5. Проблемы становления американской литературы / [Я.Н. Засурський, М.М. Коренева, М.П. Тугушева и др.] – М.: Наука, 1981.
6. Clark C. Carnes. Novel history: historians and novelists confront America's past (and each other). – New York, 2001.

ОСЕТИНСЬКИЙ ФОЛЬКЛОРНИЙ ЕПОС У РЕЦЕПЦІЇ С. ВАСИЛЬЧЕНКА

Могила Ю.А.

*Київський національний університет театру, кіно
і телебачення ім. І. Карпенка-Карого*

Особливе місце у творчості С. Васильченка серед казкових сюжетів посіли “Осетинські казки”, не перекладені, а записані в Бахмутській тюрмі від осетина Олексія Хостнаєва, “камерного Шехерезади”. Вони органічно влилися і в скарбницю українського казкового фонду, бо це вже такий “менталітет українця: при любові й пошані до рідних традицій – відкритість до переймання, засвоєння й трансформації світових культур, особливо європейських” [3, с. 5]. Та й “порівнююча етнологія показує майже у всіх казках європейських народів не оригінальні твори фантазії тих народів, а тільки переважно переробки давнішого, даного вже або зайшого матеріалу, то преці ж, з другого боку, спосіб і міра того перероблювання одного і того самого матеріалу різними народами дає дуже багато цінних етнологічних сказівок, дає важний матеріал до пізнання світогляду, характеру і психології народів” [4, т. 26, с. 271], – говорив І.Франко.

Перший варіант записаних казок (“Мені моє”, “Чорний орел”, “Княженко”, “Левень” та “Чарівна коза”) довелося С. Васильченку знищити в тюрмі, як і всі власні твори, написані в ній, “щоб не попалися в руки тюремних дозорів”. Після виходу з тюрми казки були переписані знову по пам’яті без будь-яких

труднощів. “По вишуканості будови я не знаю таких других в світовій народній літературі”, – писав С. Васильченко в автобіографічних записках “Мій шлях”. І з обуренням тут же відзначив, що хтось із “критиків сказав таку нісенітницю про ці казки: осетинські казки мало чим відзначаються од звичайних новел С. Васильченка. Сучасна новела і східна народна казка!”

Усе ж авторський конструктив у казки внесено, оскільки запозичений чужоземний текст завжди проходить через суб’єктивну оцінку записувача чи перекладача, а в цьому разі – записувача-письменника та ще й у ретроспективному варіанті, ускладненого давністю. Це закономірно, оскільки “в способі оброблення інтернаціональних тем, в наданні їм нової оригінальної краси і артистичного інтересу взагалі проявляє себе творчий геній як індивідуальний, поодиноких творців, так і колективний – цілої нації” [2, т. 1, с. 367]. Загалом же “апперцепція запозиченого матеріалу на національному ґрунті, – закономірний етап реалізації особливого типу народної творчості, що передбачає “припасування”, трансформацію, узгодження з канонами традиції” [3, с. 99]. Тому питання співвідношення національного та чужорідного в системі фольклору цікавило багатьох дослідників (І. Франко, Ф. Колесса, М. Грушевський, О. Потебня, М. Драгоманов, О. Дей, С. Пилипчук та ін.). Скажімо, у передмові до збірки “Коли ще звірі говорили” І. Франко про процес апперцепції запозиченого матеріалу хоч і говорив як про закономірне явище, явно переоцінюючи його, мовляв, “оповідаючи байки, ми повторюємо тільки те, що перед тисячами літ повидумували мудрі люди в Вавілоні, в Єгипті, в Індії та Греції” [4, т. 20, с. 74], потім чітко сформулював, що встановити співвідношення у фольклорі національного та інонаціонального, свого та привнесеного – важко, оскільки привнесений матеріал завжди супроводжується національною апперцепцією. Це саме стосується й записаних Васильченком “Осетинських казок”. І не тільки тому, що першоосновою було сприймання усне, а потім пізніше відновлене по пам’яті (отже, дещо призабулося, дещо додалося), а й тому, що в фольклорі (за І.Франком), як загалом у національній літературі (“національна література – це збір усіх духовних викладів якогось одного народу”, “докладної границі провести не можна” [4, т. 40, с. 10]).

Базова основа “Осетинських казок” зберігається в усіх засобах концептуалізації навколишнього світу, зокрема в особливостях побутового, соціального та культурного характеру, пов’язаних з життєдіяльністю осетинського народу. У казках живуть власні національні герої. Одні з них наділені незвичайною силою та красою, мужністю та хоробрістю. Це Левень (“Левень”), Княженко, наймолодший з трьох братів (“Княженко”, “Чарівна коза”), гірські добрі духи Горовики з Горовенятами (“Мені моє”). Вони є утвореннями суто осетинського етносу й декларують самобутню та неповторну етнічну специфіку фольклорного осетинського жанру. Бо кожен етнос концептуалізує та категоризує об’єктивну реальність на основі своїх традиційних архетипів, настанов та еталонів, які й передаються з покоління в покоління та продовжують розбудовуватися й далі.

Так склалося історично, що смислове наповнення багатьох інших загальних концептів, як, наприклад, моральної свідомості: щастя й горе, життя і смерть, правда і кривда, чесність і безчестя, добро і зло та ін., – побутують у фольклорі всіх народів, викликаючи у носіїв різної культурної спільноти одні й ті ж асоціації. А схожість казкових сюжетів чи образів навіть у тих народів, що ніколи не контактували між собою, пояснюється схожістю однакових стадій суспільного розвитку, починаючи від міфологічних уявлень про навколишню дійсність і доведених до сьогодення. Та якщо світоглядні переконання творців фольклору одного етносу збігаються зі світоглядними особливостями іншого – етносу-реципієнта, вони легко та органічно вливаються до його національного фонду і становлять необхідну складову розвитку.

Так “Осетинські казки” як поліфункціональний засіб зближення культур сприянням С. Васильченка поповнили український фольклорний епос новими образами та сюжетами, органічно влилися в його жанрову систему.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильченко С. Твори в чотирьох томах / С. Васильченко. – К.: Вид-во АН УРСР, 1959 – 1960.
2. Грушевський М. Історія української літератури: у 6 т. / М. Грушевський. – К.: Либідь, 1993.
3. Пилипчук С. Галицько-руські народні приповідки: пареміологічно-пареміографічна концепція Івана Франка / С. Пилипчук. – Львів : Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2008.
4. Франко І. Зібрання творів: у 50-ти т. / Іван Франко – К : Наукова думка, 1980–1986.

ЛІНГВОКУЛЬТУРЕМА ЯК ЕЛЕМЕНТ СТВОРЕННЯ АКСІОЛОГІЧНОЇ КАРТИНИ СВІТУ У ДИТЯЧОМУ ТЕКСТІ

(на матеріалі оповідання П’єра Пробста “Caroline et ses amis au cirque”)

Мостова Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

З моменту свого виникнення мова фіксує, зберігає і транслює наступним поколінням духовну й матеріальну культуру народу, величезна спадщина якого (мистецтво, звичаї, обряди, міфи, легенди, казки, пісні, предмети побуту) дозволяє дослідити розуміння світу предками, їхню систему цінностей, зробити співставлення між культурами різних країн, знайти спільне й відмінне у їхньому світогляді.

Зміст культурної інформації актуалізується за допомогою лінгвокультуреми – особливого мовного знаку, що є базовим терміном лінгвокультурології. Його запропонував у 1997 році доктор філологічних наук Володимир Васильович Воробйов. Лінгвокультуремає носієм інформації, яка містить у собі національну, культурну, духовну конотації. Вона може бути виражена словом, словосполученням, цілим текстом, ілюстрацією, має один або декілька конотативних смислів, що досить важко актуалізуються у свідомості

іншомовних мовців через відмінність у системі реалій, традицій[1]. Наприклад, у французів існує звичай напередодні Різдва цілуватися під омелою, про що читаємо у творі Марселя Еме і Жана-Поля ЛьюШануа “Papa, maman, labonneetmoi” : –*Placeauxjeunes ! répondis-jesuperbement, enfaisant à Odettelecoupdel’embrassade“souslegui”*[2; 15], а для українського читача ця інформація потребує декодування.

Оповідання французького ілюстратора й оповідача П’єра Пробста “Carolineetsesamisau cirque” має чітко маркований лінгвокультурологічний характер, оскільки воно актуалізує цікаву й важливу інформацію щодо культурного життя країни, відсилає адресата до витоків зародження театрального і циркового мистецтва. Так, наприклад, Франція, а саме Париж є батьківщиною шапіто, яке вперше з’явилося на Єлисейських полях у 30-ті роки 19 століття. Своєю історією П’єр Пробст наче вшановує важливий культурологічний факт, нагадуючи нею про жонглерів – мандрівних акторів, діяльність яких розпочалася ще у XIII столітті. Жонглерів можна вважати прототипом сучасних циркових артистів, що підтверджується трубадуром Гіро де Калансоном, який склав для них список необхідних професійних навичок. Ще у добу Середньовіччя жонглери були музикантами, клоунами, дресувальниками, акробатами, канатоходцями[3].

Назва оповідання “Carolineetsesamisau cirque” слугує стислим змістом усієї ілюстрованої історії. Так, з перших сторінок інформативні ілюстрації презентують модель цирку шапіто. На центральній площі селища друзі Кароліни ведмежатко Бум, лев Кід, спаніель Юпі, пес Бобі виконують ключове завдання – встановлюють шапіто, і саме тому їх називають “gros mains du cirque”. Дана метафора характеризує героїв як найбільш фізично сильних персонажів з відповідними технічними знаннями, що дозволяють їм успішно виконати складну і відповідальну роботу. Лінгвокультурема “шапіто” реалізується протягом усього сюжету оповідання за допомогою численних інформативних і динамічних ілюстрацій, а також відповідного лексичного поля, що налічує близько двадцяти чотирьох лексичних одиниць. Реалістичність оповіді створює лінгвокультурема “Saint-Pompon”, якою позначається маленьке село у живописному куточку Франції, де відбуваються події історії.

На фоні розгортання лінгвокультурем “шапіто”, “жонглери” дійові особи оповідання реалізують такі аксіологічні позиції, як відповідальність, повага, що є універсальними, але по-різному проявленими у тому чи іншому суспільстві. Так, синтаксичний паралелізм актуалізує відповідальність – абсолютну цінність, що проявляється в одночасному і якісному виконанні друзями своїх завдань з тим, щоб досягнути спільної мети – показати глядачам циркову виставу на належному рівні: *L’équilibriste Pitou repète 1) avec centrain son numéro, le dromadaire sedésaltère (дієслово імпліцитно надає інформацію про спосіб виконання дії) à la fontaine, 2) et Caroline débarbouille desonmieux Sabi, le petit singe coquin*[4, с. 5]. Безсполучниковий зв’язок [1] між першим і другим реченням, і зв’язок за допомогою сполучника *et* [2] між другим і третім реченням у розглянутому смисловому масиві, формує цілісність і взаємо

згуртованість між учасниками комунікативної ситуації. Актуалізація поваги проявляється у звертанні Кароліни та її друзів до мешканців Сен-Ромпона. Наприклад:

– 1) *Madame*, 2) *n'auriez-vous pas remarqué un petit singe en costume rouge ?*

– 3) *Monsieur*, 2) *n'auriez-vous pas aperçu un singe armé d'une époussette ?* [4, с.20].

Повідомлення адресовані як до представників жіночої [1], так і представників чоловічої статі [3]. Персоніфіковане звертання до адресата безумовно виражає шанобливе ставлення адресанта. Форма умовного минулого часу робить акцент на вираженні шани персонажів, на почутті докори, що вони турбують громадян.

Отже, виділені лінгвокультурами “шапіто”, “жонглери”, створюють підґрунтя для розгортання абсолютних цінностей, прояв яких має національну особливість і слугує позитивною характеристикою персонажів. Лінгвокультурема “Saint-Pompon” задає оповіданню реальних географічних координат, а тим самим фіксує текст у просторі й часі, створюючи ефект реальності, а значить й правдивості зображуваного.

ЛІТЕРАТУРА

1. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://methodological_terms.academic.ru
2. Аумэ М. *Papa, maman, labonneetmoi/* Marcel Aymé, Jean-Paul LeChanois. – Л.: Просвещение, 1977. – 118 р.
3. Мир Цирка. – Ч. 3. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cirk-bilet.ru/articles/id72/>
4. Probst P. *Caroline et ses amis au cirque /* Pierre Probst. – P. : Hachette Jeunesse, 2014. – 27 р.

ФРЕЙМОВІ СХЕМИ КОНЦЕПТУ МУДРІСТЬ ТА ОСУД В АНГЛОМОВНОМУ ПРИТЧОВОМУ ДИСКУРСІ

Мусієнко Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Лінгвокогнітивний аспект дослідження тексту полягає у виявленні структури знань у тексті, операцій упізнавання інтенцій автора тексту, засобів інтерпретації та оцінки текстової інформації, вивчення концептів тексту, фреймове представлення знань, інформаційну наповненість тексту [1; 2; 3; 4; 5]. Відомо, що концепт розглядають як інформаційну структуру свідомості, різносубстратну, певним чином організовану одиницю пам'яті, яка містить сукупність знань про об'єкт пізнання [5]. Концепт зароджується у процесі пізнавальної діяльності, відображає й узагальнює досвід людини й її свідомість, підводячи інформацію під певні вироблені суспільством категорії і класи. Для когнітивного аналізу представлення знань у тексті англійської притчі ми обираємо ТЕКСТОВІ концепти, тобто ті, які безпосередньо пов'язані зі змістом конкретного тексту. Саме такий рівень ієрархії концептів допускає їхній прагматичний, когнітивний і фонетичний аналіз. У єдності лінгвопрагматики та

когнітології нас цікавлять не загальні судження про можливість вербальної реалізації того чи іншого концепту, а визначення конкретних авторських мовленнєвих стратегій і особливостей вживання авторських повчальних кодів для створення концептів.

Услід за Л.С. Піхтовніковою та Н.С. Ольховською, ми застосували фрейм-схеми концептів МУДРІСТЬ і ОСУД до аналізу породження притчі, що уможливили дослідження текстів притч із погляду когнітивних і прагматичних особливостей. Концепт у всій його повноті, певна річ, не може бути укладений в жодну схему. Однак понятійне, логічне ядро концепту у фреймову структуру вмістити можливо, оскільки фрейм був спеціально винайдений для структуралізації чуттєвих і логічних знань. У притчі ми вивчаємо основні коди – сатиричний та інакомовний. Таким чином, фреймова схема дозволяє виявити такі глибокі шари концепту, які не відображені в моралі притчі, а знаходяться в плані змісту глибше будь-якої дидактики.

У цьому зв'язку, ми виокремили концепт МУДРІСТЬ та концепт ОСУД на матеріалі різних за полярністю етичної ідеї притч, що застосовувалися для конструювання образу ситуації, беручи до уваги семантичну спрямованість притчі (схвалення розсудливих дії головних героїв та засудження нерозважливих дії героїв). Ми розглядали МУДРІСТЬ і ОСУД як різні концепти, з огляду на тематику текстів притч. Для дослідника, який дає найменування текстовому концепту, необхідно вкласти у назву наступні ознаки: а) стислість (одне слово або дуже коротка фраза), б) змістовність (максимально можлива передача змісту тексту, так, що найменування концепту має ознаки резюме), в) модальну оцінку змісту тексту (найменування концепту має ознаки відзиву про зміст тексту).

Фреймова схема концепту МУДРІСТЬ

Атрибути	Значення атрибутів	Джерело знань про значення	Приєднана процедура
Адекватна оцінка ситуації	Компетентність	Фонові знання слухача	Імплицитна оцінка персонажем своєї сили та розуму
Адекватна поведінка	Хоробрість, обережність	Текст	Змальовані факти мудрості
Правильне рішення	Мудрість, обачність, людяність	Конвенціональні знання про поведінку	Оцінка-порівняння слухачем мудрих характерів та розважливих вчинків

Фреймова схема концепту ОСУД

Атрибути	Значення атрибутів	Джерело знань про значення	Приєднана процедура
Неадекватна оцінка ситуації	Некомпетентність	Фонові знання слухача	Переоцінка своїх можливостей

Неадекватна поведінка	Боязкість, байдужість, необережність	Текст	Змальовані факти осуду та висміювання
Неправильне рішення	Осуд, марнославство, необміркованість вчинків, заздрість	Конвенціональні знання про поведінку	Оцінка-порівняння слухачем нерозважливих вчинків

Таким чином, проаналізувавши різноманітні лінгвокогнітивні підходи, ми дійшли висновку, що застосування фреймового підходу до породження англомовного притчового дискурсу уможливило дослідження параболічних текстів під кутом зору когнітивних та прагматичних особливостей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание / Анна Вежбицкая ; [пер. с англ. ; отв. ред. М. А. Кронгауз, вступ. ст. Е. В. Падучевой]. – М. : Русские словари, 1997. – 416 с.
2. Минский М. Фреймы для представления знаний / Маривн Ли Минский ; [пер. с англ.]. – М.: Энергия, 1979. – 152 с.
3. Ольховська Н.С. Прагматико-комунікативні та лінгвостилістичні характеристики драматургічних текстів Т. Бернгарда : [монографія] / Наталія Семенівна Ольховська. – К. : Вид-во КиМУ, 2009. – 202 с.
4. Пихтовникова Л.С. Тексты и методы : лингвостилистическая характеристика и интерпретация немецкой притчи как типа текста и как жанра / Л.С. Пихтовникова // Семантика слова, речення та тексту : зб. наук. статей. – К. : КДЛУ, 2002. – Вип. 6. – С. 259–265.
5. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми: [підручник] / Олена Олександрівна Селіванова. – Полтава : Довкілля-К, 2008. – 712 с.

ОСОБЛИВОСТІ МЕТРИКО-РИМІЧНИХ ФОРМ У ВТІЛЕННІ МЕГАКОНЦЕПТУ ІСПАНІЯ В ІСПАНСЬКІЙ ПОЕЗІЇ ХІІ–ХХ СТОЛІТЬ

Настенко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Поезія буд-якої мови має свою метричну систему, яка підпорядковується певним принципам віршотворення, тобто певній кількості складів у рядку й симетричності наголосів. Іспанський вірш вирізняється, перш за все, однаковою кількістю складів у рядку, а саме, принципом силабізму, таким чином, принцип симетричності наголосів не завжди є домінантним. Отже, дана система віршотворення називається *силабічною*, а розмір самого вірша визначається кількістю складів у рядку і, відповідно, виділяють двоскладову, трискладову, чотирикладову природу самого вірша [2, с. 954].

Проте слід враховувати також деякі специфічні назви метричних структур іспанської поезії, серед яких виділяємо вірш *arte mayor* (*arte mayor*) Бартоломе Торреса Наарро “*Por tales senderos*” ...*Mil años se pasan, parecenme*

un día, // y en medio el reposo fatigo y afano // deseo mi mal, mas no lo querría, // y sudo en invierno y tiemblo en verano... У даному вірші мегаконцепт ІСПАНІЯ розглядається через концептуальні метафори ЖИТТЯ є ДЕНЬ і ЖИТТЯ є ДОРОГА, що вербалізуються за допомогою лексем *reposo, sendero, invierno, verano*.

Ще одним прикладом може слугувати олександрійський вірш (*verso alejandrino*) іспанського поета Хосе Сорільї “*La carrera de Al-Hamar*”: *Lanzóse el fuero bruto con espíritu salvaje // ganando a saltos locos la tierra desigual, // salvando de los brezos el áspero ramaje // a riesgo de la vida de su jinete real...* Відповідно концепт ЖИТТЯ репрезентується через концептуальні метафори ЖИТТЯ є ВЕРШНИК, ЖИТТЯ є ДОРОГА, і перешкоди, що долає вершник на своєму шляху упродовж життя.

Слід звернутися також до іспанської строфіки, або строфічного упорядкування іспанського віршоскладання. Строфа (від грецького слова *strophé* – поворот, коло або зміна) – внутрішня структура строфи, що визначає ритмічно-інтонаційну впорядкованість вірша; фонічно оформлена віршова сполука, що повторюється у поетичному творі, об’єднана водночас синтаксичною цілісністю; має безпосередній зв’язок з жанром твору та розміром вірша і вживається у значенні строфічного ладу творів певного автора або стильової течії [3, с. 644].

Як зазначає професор С.Ф. Гончаренко, саме комбінація іспанських метрико-римічних структур слугує основою для розгалуженої строфічної варіативності іспанської поезії і є ознакою більшості строфічних текстів іспанських поетів [1, с. 114]. Таким чином, доцільним є розглянути іспанську строфіку, яка заключає у собі закінчену поетичну думку, об’єднуючи всю іспанську поезію від самого її початку, тобто з IX–X століття, поетичної творчості староіспанською мовою (до нас дійшли лише окремі елементи древньої іспанської лірики у народному її варіанті через галісійсько-португальські пісенники). Свого часу про це зазначав Р.М. Підаль у своїй праці “*Древня іспанська лірична поезія. Вибрані твори*” у 1961 році й аж до поезії сучасних авторів XX–XXI століть.

Відштовхуючись від класифікації, запропонованої С.Ф. Гончаренко, виділяємо наступні основні види іспанських строф: *вільянсіко* (*villancico*), що являє собою пісенну строфу, яка складається із заспіву, редондильї (*redondilla*) або катрену (*cuarteto* – строфа з чотирьох віршованих рядків, у кожному з яких міститься не менше восьми складів) і репризи, що повторює рядок заспіву: ... *Solía que reposaba // las noches con alegría // y el rato que non dormía // con descanso lo pasaba...* У наведеному прикладі домінуючим концептом в межах мегаконцепту ІСПАНІЯ виступає універсальний концепт КОХАННЯ, який вербалізується у лексемах *alegría, descanso*.

Глоса (*glosa*) – вірш, що уособлює в собі твір, який розвиває тему віршованого епіграфа, кожен рядок якого слугує закінченням відповідної строфи глоси. Як приклад таких строф, можемо навести глоси М. де Сервантеса: *Al fin, como todo pasa, // se pasó el bien que me dió // Fortuna, un*

tiempo no escasa, // y nunca me lo volvió, // ni abundante, ni por tasa. // Siglos ha ya que me vees, // Fortuna, puesto a tus pies, // Vuélveme a ser venturoso // Que será mi ser dichoso // Si mi fue tornarse a es.... У наведеній глосі виділяємо концепт ЖИТТЯ, що репрезентується через концептуальні метафори ЖИТТЯ є РОК, ЖИТТЯ є ФОРТУНА, ЖИТТЯ є МИНУЛЕ, що не має вороття. Надалі обмежимося лише перерахуванням окремих строфічних іспанських форм, серед яких домінуючими виступають такі, як десіма (*décima*), заджаль (*zejel*), квартета (*cuartata*), кінтет (*quinteto*), летрилья (*letrilla*), октава (*octava real*), романс (*romance*), сегідилья (*seguidilla*), сонет (*soneto*), терцет (*terceto*), трубадурська пісня (*canción trovadoresca*) та інші.

Таким чином, строфіка іспанської поезії репрезентує собою специфічний історичний, культурологічний зріз тієї чи іншої епохи, залучаючи елементи жанрово-стильової різноманітності у асоціативному полі поетичних текстів, їх семантичної складової з виходом у площини концептуального аналізу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С.Ф. Стилистический анализ испанского стихотворного текста (основы теории испанской поэтической речи): [монография] / Сергей Филиппович Гончаренко. – М.: Высш. шк., 1988. – 192 с
2. Испанская поэзия в русских переводах (1792–1976) / [сост., автор предисл., комментарий. С.Ф. Гончаренко]. – М.: Прогресс, 1978. – 1022 с
3. Літературознавчий словник-довідник / [під ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва]. – К.: Академія, 2007. – 752 с.

ЖАНРОВІ МОДИФІКАЦІ ГІМНУ “ЕПІТАЛАМА” У ТВОРЧОСТІ ЕДМУНДА СПЕНСЕРА

Ніколаєнко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Епіталама, з грецької – “пісня, що співається в передпокої нареченої”, поема про весілля. Дефініцію “епіталама” відносять до широкого спектру творів, від ліричних, що оспівують або вітають молодят, до тих, що змальовують власне весілля.

Ренесансні письменники використовували моделі епіталами з ранньої латинської літератури, зокрема з робіт Катулла, Клаудіана і Стація.

Континентальний Ренесанс свідчив про зростання інтересу до жанру епіталами. Скалігер аналізував епіталаму у своїй праці *Poetics Libri Septem* (1561). Деякі неолатинські поети склали епіталами так само, як і поети Плеяди. Багато французьких епіталам були написані для королівських весіль, що свідчить про взаємозв'язок літератури і соціуму як такого.

Жанр епіталами був популярним тому, що гарантував своєрідну свободу для петраркізму, де еротичність обговорювалась більш вільно, ніж дозволяла традиція. До Спенсера було написано небагато епіталам англійською мовою, не дивлячись на популярність жанру в інших культурах. Серед них відома найраніше написана епіталама Лідгейта “*On Gloriter's Approaching Marriage*”

(1422) та Данбара “*The Thrissil and the Rois*” (1563). Весільна пісня також входить до творів Колоса “*A Courtie Controversie of Cupid*” (1578). Епіталама з розгорнутими пасторальними образами з’являється вже у романі Ф.Сідні “*Old Arcadia*” (що ходив у рукописах у 1580 р.).

В них більше уваги зосереджено на народних звичаях, ніж на літературній версії жанру, Путенхем присвячує гімнові та епіталамі, зокрема, частину своєї праці “*The Arte of English Poesie*”. Він розрізняє три види епіталами, або так званих ліричних пісень, що виконувались у покоях нареченої залежно від часу виконання. Перша – на початку ночі, коли молодята приходять до свого подружнього ліжка, головним чином, відома своїм галасом, щоб відігнати злі сили від молодих. Друга пісня виконується приблизно о півночі для того щоб знову пробудити сексуальний апетит веселими і підбадьорювальними словами. Третя, коли наступає день, – псалом початку нового життя.

В “Епіталамі” Е. Спенсер узгоджує тимчасове та вічне через символічний ключ жанрової трансформації, а саме поєднання сонетарію з гімном, що веде читачів від циклу сонетів до весільного гімну. Поет поєднує “Аморетті” з “Епіталамою”, щоб ці твори сприймали у структурній єдності, використовуючи чотири анакреонтичні вірші, для яких, окрім першого, Е. Спенсер використовує джерела з французької поезії і самого Анакреона. Спенсерівська гармонічна схема досягає своєї рельєфності (“Епіталама”: 217) завдяки соціально-релігійному акту, в якому еротична любов освячується земним життям і духовною долею закоханих. Витоки “Епіталами” простежуються у ранній творчості поета. Багато поетичних творів є попередніми етюдами – своєрідною підготовкою до створення шедевр “Епіталами”.

Е.Спенсер має свій особливий спосіб поєднання сонетарію з “Епіталамою”, наприклад, зведення ролі Венери та Купідона до мінімуму в анакреонтичних віршах. У класичній та ренесансній епіталамі оспівувалось об’єднання двох благородних родин. На противагу їм, Е. Спенсер присвячує весільний гімн звичайній парі, і святкування їхнього весілля проходить не у палаці, а в ірландському селі.

Е. Спенсер підкреслює важливість одного дня у часі, єдиного дня, в якому він та його наречена почнуть вести новий відлік часу разом. “Епіталама” поділяється на 23 станси і 24 у коротку заключну строфу. Станси створюються із довгих та коротких рядків з ледь помітною різницею і мають свою схему римування – спенсерівську. Слід зазначити, що кожна станса фіксує певну фазу весільного дня.

Складна музична структура стансів змушує читача буквально фізично відчувати гармонію, так само як і приспів – увесь час різний, і в той же час постійний – пов’язує окремі станси разом від початку до кінця. Е.Спенсер використовує в “Епіталамі” пісні пташок, співаючих дівчат, музику органів для того, щоб ми могли краще відчути радощі ліричного героя та розділити їх.

Як зауважив професор Хаята, “Епіталама” є єдиним твором Спенсера, в якому автор використовує різні метричні розміри, довжину рядків та схеми римування. 24 строфи та 365 рядків презентують денний та річний рух сонця,

що символізує періоди людського життя у співвідношенні з вічністю. Пісня Спенсера передає відчуття радощів, переживання, урочистих почуттів, суспільну релевантність події та описує саму церемонію весілля. Метричний експеримент Спенсера дає можливість зазирнути у святу святих поетової уяви. Поет пропонує опис природи кохання, виходячи виключно зі свого особистісного переживання.

У спенсерівській Епіталамі обидві ролі – гостя і промовця – виконує ліричний герой, описуючи події дня у хронологічному порядку. Він будить Гіменей, запрошує німф та інших гостей до святкування дня весілля.

Ліричний герой Спенсера благав муз запросити німф не з літератури минулого, а з реальних лісів, гір та річок, що оточували місцевість, та з моря, що знаходилось поруч, не відмовляючись від умовностей, чітко наслідуючи епіталамну традицію.

Е. Спенсер пропонує магнетизм духовної любові, і саме вона є лейтмотивом всієї ліричної творчості поета. Спенсер змінює напрям вектору концепту Любові: від негативу, очікування, переживань, невпевненості у взаємності до позитиву, єднання у шлюбі та початку нового етапу життя разом. Поет присвячує чотири строфи тому, щоб показати враження, яке наречена справляє на нього, її поведінку та тілесну красу, що є лише зовнішньою ознакою краси та величі її душі. Її фізична краса – ніщо у порівнянні з її духовною красою.

Е.Спенсер, наслідуючи традицію зображення в епіталамах сходження вечірньої зірки на небосхилі, майстерно описує градуалізм усамітнення, стихання поліфонії минаючого дня і прихід безгомінної ночі, а також сходження від земного буття до небесної вічності. Видається, що зі сходженням зірки настрої поета змінюються; зірка сяє над щасливим натовпом гостей і дозволяє поетові піти від зовнішнього світу і поринути у вир любові з нареченою.

Зі сходом сонця для люблячих починається нове життя. Зміна займенників у рефрені має певне значення. У першій строфі, коли Спенсер пропонує співати собі самому, використовується *tu*. Потім йде *your* або *their*, оскільки ліси відповідають відлунням співу пташок, німф, янголів, веселунів і демонів. Зі сходом Місяця займенник змінюється на *our*, тому що чоловік і жінка – одна плоть, і вони практично втрачають почуття окремішності існування та уявляють час своїх творчих радощів та очікування.

З народженням дітей, ліричний герой сподівається не тільки на земне безсмертя для себе і своєї дружини, а й на збільшення щасливого населення земного і небесного світів.

Е.Спенсер завершує епіталаму своєрідним постскриптомом. Він нагадує нам про духовний світ та земну маятню. Спенсер завершує телеологічний рух Епіталами, але він також замінює генеалогію Купідона (дитина багатства та злиднів) на генеалогію своїх рідних, що базується на індивідуальній історії та есхатології. Прихований нарцисизм “Аморетті” 35 – 83 переосмислений поетовим бажанням мати нащадків. У фіналі Епіталами (сім рядків) Спенсер

повертається до образу поеми як інструмента – подарунка нареченій, прикраси для неї.

Деякі з образів та фігур Спенсера можуть походити від алюзій та гри коханців Катулла, інші відсилають до кругообертів різних сфер. Жанрові особливості зумовлюють сприйняття весільного гімну як нагороди після складних випробувань та тривалого чекання. В такому контексті образи виражають поетичну гру Спенсера, що межує між любов'ю та законом, множинністю та унікальністю, змінами та гармонією. Спенсерівський улюблений лейтмотив світорозуміння полягає у тому, що постійності завжди протистоїть мінливість.

На думку Е.Велфорда, даний твір Е.Спенсера є найбільш особистісним, духовним та досконалим з естетичної точки зору [Welford, с.]. У гімні Е.Спенсер ідентифікує себе з ліричним героєм, що не властиве його творчості.

Для ліричного героя Епіталами звільнення стає можливим, коли поет вустами ліричного героя запрошує маскарад Гіменея, що є символічним і єдиним можливим шляхом поєднання земного та небесного планів людського буття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Cirillo A. Spenser's Epithalamion: The Harmonious Universe of Love / A. Cirillio // Studies in English Literature. – 1968. – Vol. 8 (1). – P. 28.
2. The Spenser Encyclopaedia / Edited by A. C. Hamilton. – Toronto and Buffalo : U of Toronto P, 1990. – 2447 p.
3. The Yale Edition of the Shorter Poems of Edmund Spenser / Edited by W. Oram, E. Bjorvand, R. Bond, T. Cain, A. Dunlop, and R. Schell. – New Haven and London : Yale UP, 1989. – 830 p.
4. Welford E. Spenser Fowre Hymnes Epithalamion: A Study of Edmund Spenser's Doctrine of Love / Enid Welford. – Oxford : Basil Blackwell, 1967. – 215 p.

КРАСИВОЕ ЛИЦО – БЕЛОЕ, РУМЯНОЕ, ЖЁЛТОЕ ИЛИ СМУГЛОЕ?

Охрименко Т.В.

Киевский национальный лингвистический университет

Целью данного исследования является изучение метафорических описаний внешнего вида человека, в частности кожи и лица, по результатам ассоциативного эксперимента, проведённого среди носителей русского, украинского, турецкого, туркменского и китайского языков.

Как показывают результаты эксперимента, в зависимости от расы и нации изменяется отношение людей к трём основным типам кожи, составляющим внешний вид человека европеоидного и монголоидного типа, – белой коже, жёлтой и смуглой. Так, белолицего человека, т.е. со светлой кожей, и в Китае, и в Турции сравнят с ценной породой камня – мрамором (в китайском языке *мраморный* обозначает и дипломатичный характер человека). В русском языке это определение будет относиться только к очень светлой, редкой матово-белой

коже, принимающей иногда даже голубоватый оттенок, а собственно белую кожу в России и Украине сравнят с *молоком*. Наравне с определением *мраморная* китайцы скажут о светлом типе кожи *как из муки* (вспомним о важном значении теста и лапши в китайской кухне), а турки заметят о сходстве с национальным продуктом – *сыром* (светло-молочной окраски). В Туркменистане отмечается иное сопоставление светлой кожи – иронично-негативное сравнение с бледным цветом *ощипанной курицы* и устрашающее сопоставление *кожа, как у духа, у призрака*. Эти полусмешные-полуужасные образы как нельзя лучше показывают редкое наличие такого типа кожи среди туркмен. Однако имеется и позитивно оцениваемое народное выражение, связанное с давним национальным символом, – *кожа светлая, как хлопок*. В мировосприятии восточных славян белая кожа – символ чистой красоты (рус. *белая берёзка, белые ручки*, укр. *біле личко, біле тіло*), а белый цвет – символ моральной чистоты, солнечного света и земной жизни (рус. *писать по-белому*, укр. *біла хата, білий світ*).

Интересно, что кожу с желтоватым оттенком и в славянской, и в китайской традиции назовут *восковая*, по названию известного продукта жизнедеятельности пчёл – воска – и производного от него предмета церковного быта – восковой свечи. В русском языке *восковой* цвет лица может указывать и на *нездоровый (желтушный)*, как от болезни “желтуха”) или даже *смертельно бледный* вид его обладателя, а о желтолицем человеке могут сказать *азиат*. В Турции отыщут красивое сравнение с драгоценным, ярким металлом – золотом, в то время как *золотой* в славянской традиции означает яркий, с рыжиной цвет волос (*золотые волосы*), а также душевность характера (*золотой человек*) и высокие профессиональные качества (*золотые руки*). В Туркменистане человека с желтоватой кожей сравнят с привычным *урюком* (высушенным плодом мелкого абрикоса) и, реже, с оранжевым *апельсином*, ведь и сам апельсин родом из Южной Азии, где проживают желтолицые люди.

Смуглая кожа с синеватым оттенком у русских традиционно называется “не по-нашему” – *оливковой*, цвета тёмных оливок. Для русской культуры, в отличие от украинской, где имеется устойчивая характеристика внешности *смаглявий*, такой тип кожи мало характерен, только в выражении *загоревший на солнце*, укр. *засмаглий*). В Китае, Турции и Туркменистане, наоборот, такую кожу сравнят с популярным видом топлива – *углём* – или с распространённым видом металла – *железом*. Русские так могут сказать о сверкающих, будто горящих огнём глазах – *угольки*. Туркмены, животноводы и охотники, назовут смуглую кожу *как у бугая (быка)* или *как у медведя*, а также сравнят с национальной посудой для приготовления плова – *казаном*. Современные турки для названия очень смуглой кожи могут не прибегать к устойчивым фольклорным определениям, а в свете современной геополитической ситуации дать такой коже имя *негроидная*.

Известно, что для характеристики внешности человека важно описание лица как выразителя мыслей, чувств и состояния здоровья человека. О красивом лице славяне скажут *с лица можно воды испить* (вода – символ

чистоти и основы всего сущего). Туркмены и освятят, и антропоморфизуют данное выражение: они скажут *с лица можно вина испить* (вино – продукт человеческих стараний и пища богов, увеселительный напиток, позволяющий лицу раскраснеться). Таким образом, славяне укажут на чистоту и белизну красивого лица, а туркмены – на яркий румянец, украшающий лицо и веселящий душу. Особенно красиво румяное лицо туркменской девушки, ведь именно о таком лице туркмены скажут *яблочный нектар*, а вот красивое мужское лицо должно быть похоже на *лицо льва*, то есть прежде всего оно должно быть выражением смелости и силы – важных черт характера мужчины.

Румяное лицо в свете славянского восприятия является показателем не только красоты и радости, но и отменного здоровья. Здоровое и красивое лицо у русских – это *кровь с молоком*, где молоком называется светлая, чистая, нежная кожа, а кровью – яркий румянец на щеках. Украинцы, украшающие маком одежду и жилище к празднику, соотнесут данный национальный цветок с красотой, весельем, молодостью, девичьим смущением перед удалым молодцем и скажут *щоки червоні, як мак*. О лице, раскрасневшемся на морозе, русские скажут *лицо со свекольным румянцем*. Вообще, славяне румяное лицо сравнят не с фруктом нежно-розового или алого цвета – *яблоком*, как турецкая и китайская нации, особенно при описании девичьего лица, а с нежно-розовым, круглым плодом южного *персика*. Интенсивный румянец сравнят с овощем более сильной окраски – *свеклой* и ярким цветом *мака*. Интересно, что туркмены могут соотнести яркий румянец на щеках и со *свеклой* (как русские), и с *красным яблоком* (как китайцы и турки), и с *вином* (о чём уже упоминалось), и могут привести характерное сопоставление с южным деревом и плодом – *гранатом*. Чистейшей породы *драгоценным камнем* назовёт красивое лицо турок, подобно тому как китаец сравнит привлекательное лицо с *яшмой* (минералом, характеризующимся разнообразием красок и пользующимся почётом у китайской нации).

ДІМ ЯК АРТЕФАКТ, СИМВОЛ ТА КОНЦЕПТ ЕТНІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Пашкова Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Дім як багатозначний матеріальний та духовний знак, невід’ємний атрибут людського існування, етнічний символ, екзистенційно осмислений артефакт матеріальної культури є предметом дослідження філософії, теорії архітектури, психології, соціології, етнографії, культурології. У різних ракурсах ДІМ як культурне явище вивчали французький феноменолог Г. Башляр, російські лінгвокультурологи А. Байбурін, Е. Верещагін та В. Костомаров, філософ М. Мамардашвілі, як концептуальне утворення – український лінгвокогнітолог Г. Яворська.

Дім з одного боку є доміантним знаком етнічної матеріальної культури, а з іншого – архетиповим духовним символом, оскільки є індикатором цивілізаційної соціальності етносу, втіленням специфіки залюднення простору.

Показовим є те, що І т. "Аксіологічного словника слов'ян та їхніх сусідів" видатний польський етнолінгвіст Є. Бартмінський присвятив саме дому, чим визнав його пріоритетну етнокультурну цінність. Походження назви дому в індоєвропейських мовах реконструювали Е. Бенвеніст, Т. Гамкрелідзе, В. Іванов. Назви архітектурних споруд в українській мові досліджували Р. Гринько, Ю. Лебеденко, В. Присяжнюк. В. Манакін зіставляв номінації дому в російській та українській мовах.

ДІМ є основоположним архетиповим концептом, основним ціннісним орієнтиром цивілізації осілих етносів, як у номадів – ДОРОГА. У сучасній постіндустріальній цивілізації споживацтва світоглядні орієнтири зрушуються і пріоритетного значення набувають концепти РОБОТА або ГРОШІ як засіб існування, однак намітилася й інша ідеологія – екологічна.

Г. Яворська зауважує, що вивчення способів концептуалізації ідеї дому в індоєвропейських мовах далеко не вичерпане, адже за ними стоїть принципово різне розуміння залюдненого простору і ролі в ньому людини. На думку дослідниці, головними семантичними ознаками житла є такі: 1) вмістище як окремий топологічний тип, 2) функція – житло людей і 3) артефактний характер. Концептуально дім локалізується на перетині трьох вимірів – фізичного простору, культури і людського буття в його онтологічному вимірі перебування, побутування, побуту. І водночас дім фокусує простір, культуру і побут у проекції на індивідуальне людське існування, в результаті чого у сферу концепту ДІМ залучається ще один вимір – екзистенційний. Відтак семантичний комплекс ДІМ позначається основними віхами "ємність", "споруда", "людське житло".

Дім належить до числа основоположних, архетипових образів у людській свідомості, до "ключових" слів культури, які, входячи до основного лексичного фонду, презентують у національних картинах світу базові, універсальні концепти, становлять їхнє культурне ядро. Дім втілює виразні етнокультурні риси, що дало підстави Д. Гачеву твердити, що "на підставі дому можна вивчати погляд народу на світ". Форми житла, традиційна архітектура є архетиповою етнокультурною ознакою поряд із мовою, мелосом, хореографією, орнаментикою, народним одягом.

Г. Башляр наголошує на подвійній сутності дому як матеріального об'єкта та культурного символу, в якому поєднуються реальне й віртуальне, "душа і тіло". Таким чином, ДІМ є саме тим символічним концептом, в якому поєднані ознаки матеріальної і духовної етнічної культури. З цієї причини концепт ДІМ та його вербалізація є показовим об'єктом дослідження взаємовпливу мови і культури. Отже, на знаковому рівні ДІМ виступає символом, на культурологічному – артефактом, на ментальному – концептом.

Результати категорійного аналізу демонструють локалізацію архетипового символу ДІМ у балкано-слов'янській картині світу на перетині семантичних опозицій *відкрите/закрите, зовнішнє/внутрішнє, своє/чуже, людина/світ, мати/дитя, життя/смерть, повне/порожнє, стабільне/рухоме, вміст/оболонка*.

Проведений концептуальний аналіз дозволяє твердити, що ментальний знак ДІМ на балкано-слов'янському етномовному континуумі структурується із компонентів, розподілених у шести семантичних сферах, пов'язаних між собою через людину: 1) “каузатив, результат дії”: “архітектурний артефакт”; 2) “функція”: “житло”, “приміщення”, “ємність”, “захист”, “спокій”, “життя та смерть”, “домовина”, “покриття”, “дах”, “затишок”, “Божий дім”; “порядність”; 3) “вміст”: “господар”, “людина”, “мати”, “родина”, “заклад”, “розум”, “істота”, “тварина”, “Всесвіт”; 4) “результат функції збереження”: “рід”, “династія”; 5) “посесивність”: “господарство”, “батьківщина”; 6) “контейнер”: “чаша”, “гніздо”, “яйце”, “мушля”, “овоч із кісточками”, “корабель”.

Дослідження семантики вербалізаторів довело, що структура концепту ДІМ в українській, західно- і південнослов'янських, а також у грецькій мові є двоядерною, а в угорській, албанській та східнороманських мовах – одноядерною. Двоядерність концепту успадкована від подвійної концептуалізації дому індоєвропейцями (Е. Бенвеніст, Т. Гамкрелідзе, В. Іванов) 1) як вмістища, оболонки, про що промовляє той факт, що архетипові найменування у більшості досліджених мов (укр. та захсл. *xata*, захсл. *xijša*, півдсл. *kuča*, уг. *ház*, схром. *casā*, укр. і захсл. *шона*) утворені від спільної іє. основи *(s)keu- із первісним значенням “оболонка, покриття” і 2) як її вмісту, що спричинило наявність у більшості досліджених мов рефлексів іє. основи *dom-, яка мала первісне значення “родина”. Від тієї ж основи утворена спільнослов'янська лексема *шкіра* з первинною семантикою “покриття”, оскільки через природну незахищеність людини вона потребує другої шкіри – одягу та третьої – житла.

На основі порівняння з генетично не спорідненими мовами синкретизм значень “дім” і “сім'я” можна кваліфікувати як семантичну універсалію.

В українській мові семантичне співвідношення двох ядер у структурі концепту ДІМ, опосередковане опозицією лексем *дім* і *xata*, де перша втілює загальні категоризаційні уявлення, а друга – ідіоетнічні культурні конотації.

ТАКСОНОМІЯ ЗМІНЕНИХ СТАНІВ СВІДОМОСТІ В ХУДОЖНЬОМУ ТЕКСТІ

Присяжнюк Л.Ф.

Київський національний лінгвістичний університет

Ця наукова розвідка спрямована на розкриття лінгвальних аспектів змінених станів свідомості (ЗСС) в сучасній англійській художній прозі. Узагальнення щодо зазначених станів у психології [2, с. 136–146; 3; 6], психіатрії [5] та лінгвістиці [8] надають змогу тлумачити ЗСС як природну реакцію психіки на модифікації в біохімії чи нейрофізіології тіла або на зміни в зовнішньому середовищі [5; 8]; як механізм пристосування до соціальних трансформацій [3, с. 65–72]; як індикатор рівня та специфіки активності свідомості [2, с. 136–137]; а також як проміжну ланку між двома основними станами свідомості – неспанням і сном [2, с. 136; 6, с. 69]. Іншими словами, ЗСС

розглядаються як тимчасове відхилення від звичного рівня активного стану свідомості (стану неспанья) під впливом факторів, що призводять до перевищення або надмірного зниження інтенсивності зовнішньої та внутрішньої стимуляції психіки (наприклад, дія психотропних речовин, переохолодження або перегрів, медитація тощо) [5; 8; 2, с. 136–137]. Такі зміни в психічному стані фіксуються або людиною, яка переживає ЗСС, або ж зовнішнім спостерігачем [5, с. 37]. Спираючись на зазначений підхід до ЗСС, розглядаємо їх як репрезентовані в художньому тексті психосоматичні стани персонажа/ів, який/кі зображується в обставинах, пов'язаних з дією вищезазначених чинників. Отже, наше визначення ЗСС, представлених у художньому дискурсі, відрізняється від їх трактування в наявних наукових працях, у контексті яких ЗСС висвітлюються як лімінальні межові стани [9], що супроводжуються емоційною дезорієнтацією [4]; як стресові стани (позитивні та негативні) [1, с. 8] та як стани, що асоціюються із психічними захворюваннями та сновидіннями [7, с. 313–328].

З метою більш детального пояснення особливостей художнього втілення ЗСС ми пропонуємо їхню тематичну класифікацію на основі аналізу уривків, відібраних з англomовних прозових творів ХХ–ХХІ ст. В основі цієї класифікації лежить ідея відомого психіатра А. М. Людвіга, яка полягає в тому, що для підтримки нормальної активності свідомості необхідний оптимальний рівень зовнішньої та внутрішньої стимуляції, відхилення від якого викликають ЗСС [5, с. 37]. Таким чином, виділяємо три основні різновиди ЗСС: 1) ЗСС, спричинені підсиленням чи зниженням інтенсивності зовнішньої стимуляції; 2) ЗСС, зумовлені зниженням чи підвищенням внутрішньої стимуляції; 3) ЗСС, що виникають у результаті гіпо- і гіперглікемії, зневоднення, дефіциту сну, а також під впливом психотропних речовин.

Виділеними прикладами ЗСС **першого** типу є зображення персонажа під час групового трансу, воєнних дій, в умовах пустелі, а також опис довготривалого перебування в нерухомому стані. Ілюстрацією **другого** типу ЗСС є репрезентація процесів читання, прослуховування музики та споглядання творів мистецтва; змальовування спогадів і стану мрійливості, а також художнє втілення психічних станів, пов'язаних з виконанням складних і небезпечних завдань (наприклад, розмінування). **Третій** різновид ЗСС, представлених у художніх текстах, включає описи станів, які виникають внаслідок вживання наркотичних препаратів і алкоголю.

Згідно з психолого-психіатричними та нейрофізіологічними дослідженнями ЗСС різняться між собою глибиною, інтенсивністю та симптоматикою залежно від факторів, які викликають такі стани [5, с. 40]. Окрім того, ЗСС є культурно та індивідуально зумовленими [3, с. 64–72]. У результаті семантико-когнітивного аналізу виокремлених текстових фрагментів було встановлено, що така тенденція є характерною і для художньої репрезентації ЗСС. Виділені типи ЗСС у художньому тексті вирізняються не лише за тематичним принципом, але й мають специфіку образного втілення, а також містять відмінності в представленні їхньої глибини та інтенсивності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безруков В.А. Средства номинации измененных состояний сознания: автореф. дисс. ...канд. филол. наук: 10.02.04 / Вадим Аркадьевич Безруков. – Нижний Новгород, 2007. – 16 с.
2. Бондаренко А.Ф. Основы психологии. Учебник для студентов гуманитарных вузов / Александр Федорович Бондаренко. – К.: Освіта України, 2009. – 328 с.
3. Гордеева О.В. Культурно-историческая теория Л. С. Выготского как методологическая основа изучения измененных состояний сознания (ИСС) / О. В. Гордеева // Измененные состояния сознания и культура: Хрестоматия. – СПб.: Питер, 2009. – С. 62–77.
4. Лисова К.А. Лінгвальні засоби вираження лімінального часу та простору в сучасній англомовній поезії / К.А. Лисова // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету: Серія Філологія. – 2016. – Вип. 21 (2). – С. 70–73.
5. Людвиг А.М. Измененные состояния сознания / А. М. Людвиг // Измененные состояния сознания: Природа, механизмы, функции: Хрестоматия. – М.: Изд-во “Когито-Центр”, 2012. – С. 36–50.
6. Мартиндейл К. Состояния сознания / К. Мартиндейл// Измененные состояния сознания: Природа, механизмы, функции: Хрестоматия. – М.: Изд-во “Когито-Центр”, 2012. – С. 67–90.
7. Савчук Р.І. Наративні стратегії художнього текстотворення: лінгвокогнітивний і семіотичний аспекти (на матеріалі французьких прозових творів XVIII–XXI ст.): дис. ... доктора філол. наук:10.02.05 / Руслана Іванівна Савчук. – К., 2016. – 474 с.
8. Spivak, D.L. Linguistics of altered states of consciousness : Problems and prospects / D. L. Spivak// Journal of Quantitative Linguistics.– 2004. – Vol. 11, Iss. 1–2. – P. 27–32.
9. Vorobyova O. Caught in the web of worlds II: Postmodernist wanderings through the ASC labyrinths in Kazuo Ishiguro’s *The Unconsoled*: Philosophy, emotions, perception / O.Vorobyova// Languages, Literatures and Cultures in Contact: English and American Studies in the Age of Global Communication: [eds. Marta Dąbrowska, Justyna Leśniewska and Beata Piątek]. –Krakow:Tertium, 2012. – P. 37–56.

ПРОБЛЕМАТИКА ІСТОРИЧНИХ ДРАМ Б. ГРІНЧЕНКА

Сапсаєнко Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Борис Грінченко – відомий педагог, письменник-драматург, громадський діяч, який входить до плеяди видатних сподвижників розвитку культурно-освітньої справи в Україні.

Твори Б. Грінченка, починаючи з 30-х років і до кінця ХХ ст., майже замовчувалися, або ж піддавалися необ’єктивній критиці. Лише за роки

незалежності України вітчизняні та зарубіжні вчені (О. Білецький, В. Коряк, Б. Пастух, А. Погрібний, С. Рудниченко, М. Самарин та ін.). опублікували чимало праць, присвячених діяльності драматурга.

Аналіз драматичних творів Б. Грінченка дає підстави говорити про те, що їх основними темами були: історичне минуле у житті українського народу, патріотизм і моральність, інтелігентське середовище, тема кохання.

Особливого значення заслуговують твори Б. Грінченка про історичне минуле в житті українського народу. Застосовуючи філософський метод конкретного й абстрактного, Б. Грінченко намагався поєднувати ці категорії в історичному дискурсі, що значною мірою пояснювалось тими об'єктивними обставинами, в яких жив і творив письменник.

В 1894 р. у Чернігові було написано першу історичну драму “Ясні зорі”, що отримала премію на конкурсі “галицького виділу крайового” і була поставлена на сцені українського театру у Львові.

Сюжетно п'єса пов'язана з думою про Марусю Богуславку, і носить значною мірою абстрактний характер, хоча історично події розвиваються в умовах українського середньовіччя. Героями п'єси є звичайні вихідці з України (козаки, посполиті, що потрапили у турецьку неволю), які переносять тяжкі знущання і страждання, але їх не полишає думка про рідний край.

Драма “Серед бурі” розкриває події за більш конкретних обставин (м. Кальник, 1671 р.). Автором було описано бувальщину, що мала місце під час так званої “руїни”, коли різного роду зрадники і кар'єристи виборювали свої права, посади, керуючись лише власними егоїстичними інтересами. У драмі Б. Грінченко з великою тривогою і внутрішнім переживанням показав, що історія засуджує тих, хто зраджує свою Батьківщину, ставить на перше місце гроші, власні вигоди, а не спільні інтереси. Водночас, симпатії письменника-громадянина на боці гідних борців за Україну, справжніх патріотів.

У 1898 р. було уперше надруковано драму “Степовий гість”, де розкрито події часу Хмельниччини (весна, 1648 р.). На прикладі діяльності та поведінки головного героя Злотницького розкрито цінність людського життя, а саме відносини “багатий-бідний”, які є несправедливими за самою суттю.

У кожному драматичному творі Б. Грінченка висвітлюється проблема патріотизму та моральності. Патріотизм є свідченням духовного єства особистості, хоча у кожного з героїв проявляється по-різному.

Так, наприклад, патріотизм головного героя Дмитра (“Ясні зорі”) автор передає через красу природи рідного краю:

... Про Рим, про Грецію, – держави

Були такі... І думав я собі:

Як гарно їх описують поети,

Що добре там, що там краса яка!...

А в нас хіба чи не краса, не пишна –

В степах, гаях, на небі й на землі?

Якби спитав, – ще ліпше це було б,

Ніж у того Вергілія, чи в кого...

Та тільки що нема кому списать... [5, с. 344].

В іншому місці Дмитро, як справжній романтик так говорить про красу природи рідної землі:

Усякая краса в блакитнім небі,
В зірках ясних, у запашних квітках,
В пташиному садочку щебетанні,
У личеньку дівочому, в піснях,
Куди не глянь, – усюди та краса,
Все повела – і землю й небеса [5, с. 350].

За цю красу, за рідний край, за свободу Дмитро готовий боротися у найважчих умовах буття, бо нічого кращого немає як воля.

А що ж у нас є ліпшого на світі
За ту святу, над все найкращу волю?
Хто відніма добро це у людей, –
Найбільший той єсть лиходій, злочинець [5, с. 355].

Особливе місце у своїх творах Б. Грінченко відводить проблемам інтелігенції. Драматург покладав великі надії щодо покращення суспільних відносин між трудовим людом та інтелігенцією. проте згодом прийшли розчарування, бо виявилось, що інтелігенція надто багато говорить, але мало робить.

Тема кохання є однією із провідних у драматичних творах Б. Д. Грінченка. У п'єсах автор опоетизовує кохання, саме воно дає людині відчутти сенс життя, долати перешкоди.

Отже, драматургічна творчість Б. Д. Грінченка. а саме проблематика його творів є багатожанровою і різноманітною, залишається актуальною і в наш час, що привертає увагу читачів глибиною розв'язання соціально-політичних конфліктів суспільства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грінченко Б. Д. На громадській роботі / Б.Д. Грінченко // Твори: в 2 т. Т. 2: Повісті. Драматичні твори / Упоряд. В.В. Яременка; Приміт. А.Г. Погрібного, В.В. Яременка; Ред. тому А.Г. Погрібний. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 547–568.
3. Грінченко Б.Д. Серед бурі / Б.Д. Грінченко // Твори: в 2 т. Т. 2: Повісті. Драматичні твори / Упоряд. В.В. Яременка; Приміт. А.Г. Погрібного, В.В. Яременка; Ред. тому А.Г. Погрібний. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 459–546.
4. Грінченко Б.Д. Степовий гість / Б.Д. Грінченко // Твори: в 2 т. Т. 2: Повісті. Драматичні твори / Упоряд. В.В. Яременка; Приміт. А.Г. Погрібного, В.В. Яременка; Ред. тому А.Г. Погрібний. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 421–458.

5. Грінченко Б.Д. Ясні зорі / Б.Д. Грінченко // Твори: в 2 т. Т. 2: Повісті. Драматичні твори / Упоряд. В.В. Яременка; Приміт. А.Г. Погрібного, В.В. Яременка; Ред. тому А.Г. Погрібний. – К.: Наукова думка, 1991. – С. 340–420.

МУЗИЧНА СТИЛІСТИКА ПСИХОЛОГІЧНОЇ НОВЕЛІСТИКИ М. ХВИЛЬОВОГО

Ситник О.В.

Хмельницький національний університет

У контексті розмови про стильову манеру психологічних новел М. Хвильового варто окремо зупинитись на ритмічній впорядкованості та темповій організації його художнього мовлення. “Вони, – як відзначає А. Єсін, – відіграють суттєву роль у формуванні емоційного малюнку стилю, оскільки той чи інший темпоритм від початку пов’язаний з певним настроєм” [2, с. 355]. Про ритмічність у прозі Хвильового дослідники писали неодноразово, відзначаючи музичну стихію його творів: “музична інструментованість його новелістики помітна і на рівні композиційному, і в синтаксичній будові фрази та діалогу, і, зрештою, на рівні слова” [1, с. 113]. Митець наполегливо працює над мелодикою фрази, ритмізує цілі пасажі своїх новел. Тому органічними тут є звукопис, рефрени, інверсовані фрази, еліпси, алітерація. Звучання слова відіграє важливу роль у розповіді, воно стає своєрідним сигналом відчуттів і вражень. При цьому першорядне значення для письменника мало те, що музика є безпосередньо-чуттєвою і водночас узагальнюючою експресією глибинної природи буття. Як зауважує О. Муслієнко, “для М. Хвильового факт творення художнього тексту, орієнтованого на музичну стилістику, дозволяв демонструвати амбівалентну версію абсурдного буття” [4, с. 346]. Якщо виходити із розуміння абсурду як невідповідності між людиною та її життям, яке сформулював А. Камю, то ледве не всі постреволюційні персонажі збірки “Сині етюди” підпадають під категорію індивідуумів, які опиняються у ситуаціях розсіювання ілюзій та краху ідеалів. До їх числа, в першу чергу, варто зарахувати Юрка (“Юрко”), Наталю Миколаївну (“На глухим шляху”), Мар’яну (“Заулок”), горбуна Альошу (“Лілюлі”), редактора Карка (“Редактор Карк”). Симптоматично, що ритм художнього тексту у вищезгаданих новелах – це завжди “діаграма серця” їх персонажів. У цьому плані ритмічна організація прози М. Хвильового співвідноситься із поняттям “мелічної ритміки” (Саран), яка відповідає душевному станові людини. Так, уривчастість, емоційність синтаксису числених пасажів з новели “Кіт у чоботях” відповідають нервовому напруженню та внутрішньому хаосу героїні, калейдоскопічності її вражень.

Характерна для стилю М. Хвильового конвергенція називних та окличних речень, великий об’єм “повітря” на сторінці, створює враження “телеграфічності”, “пунктирності”, відчуття дискретності, водночас надаючи тексту динаміки. Разом з тим український письменник непостійний у дотриманні єдиноначальних метричних законів у своїх новелах: темпоритм

оповіді може змінюватись не те що упродовж одного твору (“Арабески”, “Я (Романтика)”, “Солонський яр”), а й у межах одного пасажу, відповідно до “мелодії душі” протагоніста. Показовим є епізод із новели “Життя”: “За цілий місяць Мишко приїздив один раз – і вже не говорив, а коли говорив, то про якусь суворість, про нудоту й ще про щось – Оксана не пам’ятає. А вона брала його біленьку руку, й гладила нею свій живіт, і усміхалась загадково. Потім вона говорила з Гандзею, але й на цей раз хоронила тайну народження. А в хуторі почали ходити темні чутки, що повстанці нахваляються вбити Мишка. Тоді прийшли тривожні ночі. У вікна бив напівдощ, напівсніг, у бовдурі гув вітер, і снились далекі, брудні дороги без кінця, без краю. Верстви, гони, стовпи і шляхи, і знову шляхи...” [5, с. 129]. Спокійний, розмірений ритм художнього мовлення, що імпонує тому внутрішньому станові щасливого забуття, який переживає героїня, стрімко зростає пропорційно до того, як душу Оксани переповнює неспокій, тривога та страх за коханого. Функціонального значення набуває тут препозиційний прислівник “тоді”, що надає оповіді динаміки. За нашими спостереженнями автор “Синіх етюдів” досить часто вдається до таких однорідних прислівників часу, як “тоді” та “потім”, на початку речення, аби створити ефект рухливості та імпульсивності (“Я (Романтика)”, “Сентиментальна історія”).

Одним із улюблених прийомів М. Хвильового, що надає ритмічності та музичності прозі, є повтор як окремих частин мови (дієслів, іменників, прикметників), так і цілих речень, аналогічних синтаксичних конструкцій, що створює певну психоемоційну атмосферу твору. Про те, що автор “Синіх етюдів” “часто повторює рядки, іноді навіть цілковито не змінюючи порядку слів, або змінюючи не значно”, писав у своїй міні-рецензії на збірку новел Хвильового Ю. Меженко [3, с. 57]. Показовим у цьому плані є ледве не кожен твір українського письменника, де численні повтори відтіняють внутрішній світ персонажа.

Установка М. Хвильового на репродукцію складного і неоднозначного внутрішнього світу людини ХХ століття позначилась і на організації художнього мовлення його новелістики. Застосування автором низки стилістичних засобів та синтаксичних прийомів створює, в результаті, унікальну психологічно навантажену, емоційно схвильовану прозу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гроно нездоланих співців: Літературні портрети українських письменників ХХ століття. – К.: Український письменник, 1997. – 258 с.
2. Есин А. Б. Психологизм русской классической литературы / Андрей Борисович Есин. – М.: Просвещение, 1988. – 176 с.
3. Меженко Ю. Творчість М. Хвильового / Юрій Меженко // Шляхи мистецтва. – 1923. – № 5. – С. 55 – 59.
4. Муслієнко О. Микола Хвильовий: амбівалентність семіосфери абсурду / Олена Муслієнко // IV Міжнародний конгрес українців. Літературознавство. Книга. – К.: Обереги, 2000. – С. 345 – 353.

5. Хвильовий М. Твори у двох томах / Микола Хвильовий. – К.: Дніпро, 1990. – Т.1: Поезія, оповідання, новели, повісті. – 650 с.

НАРОДНЫЙ ТИП В РАССКАЗАХ П. РОМАНОВА

Спивачук В.А.

Хмельницкий национальный университет

П. Романов – писатель необычной творческой судьбы. Большой вклад в литературу он сделал благодаря огромному художественному багажу. Такой головокружительный успех связан с богатейшим историко-культурным, нравственно-эстетическим и философским пластом, который автор талантливо соединил в своих рассказах. Одна из главных причин растущего интереса к творениям писателя в наши дни заключается в его внимании к психологии человека переломной эпохи, который утрачивает прежние духовные ориентиры, традиции и, не обретая новых, отстаивает перед миром и собой “мелкие” и “ничтожные” жизненные интересы.

Персонажи Романова отсылают читателя к понятию наивного героя, простака. Типичность образа русского крестьянина в творчестве П. Романова не вызывает сомнений. Его персонажи напоминают героев русских народных сказок, которым свойственна трогательная эгоцентричность, но при этом не лишена традиционного обаяния. Язык народных персонажей складывается, как правило, из пословиц и поговорок, которые являются частью живой народной речи. Это, например, такие выражения, как: “*черту душу продал*”, “*кой черт его угораздил*”, “*черт его дернул*”, “*на черта*” “*на кой черт*”, “*а черт его знает*”, “*убирайся к черту*”, “*черт его побери*”, “*грех, без бога живешь*”, “*креста не боишься*”, “*Бога ты не боишься! Разве ты в бога не веруешь?*”, “*запоешь ты не своим голосом*”, “*ты у меня места не найдешь*”, “*хорош гусь*”, “*ищи дурака, кроме мен*”, “*нашел дурака*” и т.д. (данные выражения встречаются в рассказах “У паромы”, “Без черемухи”, “Видение”, “Наследство”, “Дым” и многих других).

Обращение П. Романова к народно-разговорной речи придаёт рассказам убедительность и жизненную достоверность, непосредственность, остроту в обрисовке персонажей. Так, в больнице, сидя в печали перед постелью умирающей жены, Спиридон на просьбу Алены положить ее в гроб в голубом платье отвечает: “*Жалко... что ж оно в земле-то зря **сопреет**? Лучше Устюшка поносит.*”

– *А, ну хорошо... в чём-нибудь, там не **взыщут**, что не **приоделась**... – проговорила Алёна, и на её губах промелькнула слабая тень улыбки*” [1, с. 336].

Несобственно-прямая речь становится также действенным приёмом во многих рассказах П. Романова, при помощи которого автору удаётся обогатить идейно-художественное содержание произведений. Так, в рассказе “Яблоневый цвет” (1929) мысли старушки Поликарповны высказываются не прямо. Автор передаёт её тревогу о том, что она “*на минутку задумалась о словах Нефёдки*” [1, с. 362], который был ничтожным, дрянным человечешкой и наговорил про

постояльца старушки много гадостей, которые смутили её, заставили тревожно биться сердце. Но затем, когда она узнаёт, сколько берут с постояльцев-дачников односельчане, её снова начинают мучить мысли о лёгкой наживе. Её набожность, религиозность, доброта начинают бороться с корыстолюбием, которое в результате побеждает. И она, прибегнув к помощи того же Нефёдки, собирается выгнать постояльца. Рассказ удивительно точно передаёт колорит времени. Но “поражает авторская позиция – ни приговора, ни осуждения в ней нет” [2, с. 9], автор не предлагает разрешения конфликта, а лишь подталкивает читателя к мысли, что нет ничего более постоянного, чем мир природы. В рассказе философски значим мир природы, даже в конце рассказа даётся описание яблоневого цвета: *“из ограды доносилось свежее благоухание цветущих яблонь, которые от брызнувшего из облачка дождя сверкали прозрачными каплями на мокрых листьях и на нежно-розовых цветах”* [1, с. 367].

Однако в рассказах Романова наряду с фольклорными типами существуют и “жизненные типы”: психологические, социальные, социально-исторические, которые в процессе исторического развития литературы приобретают черты новой эпохи, в основе которой лежит “массовость”, “типичность”.

В рассказах П. Романова все средства организации сюжета и композиции подчинены раскрытию общего внутреннего духа эпохи и индивидуализированного мира героев. Прямой авторский комментарий отсутствует, писатель не определяет собственного отношения к изображаемому, не дает оценки действиям и поступкам персонажей. Усиление накала внутренних переживаний происходит благодаря взвешенному подбору неброских, но предельно точных деталей.

Среди русских писателей 1920-х годов П. Романова выделяет необыкновенная наблюдательность. Проникновенные представления о жизни и людях помогали писателю убедительно и ярко изображать предметы быта и элементы природного мира, которые органично дополняли или оттеняли человеческий характер. Благодаря художественной детали автор конструировал с огромной тщательностью типизированную поведенческую модель конкретно-исторического периода развития страны и народа. С помощью художественной детали П. Романов подчеркивает принадлежность персонажа к определённой роду занятий, оставляет читателю право на актуализацию внутренней формы произведения с целью создания самодостаточной общей картины.

П. Романов в истории развития русской литературы 20-го века функционально занимает место связующего звена. В аспекте основных сюжетно-композиционных средств, апробированных в рассказах, творчество П. Романова становится продолжением традиций классической литературы. Общая проблематика, глубина идейного содержания, определяющая роль авторского восприятия обеспечивали рассказам П. Романова полное соответствие высоким требованиям новейшей литературы. Творчество П. Романова стало гармоничным и вполне удачным соединением традиции и новаторства, актуального и вечного, национального и общечеловеческого.

ЛИТЕРАТУРА

1. Романов П.С. Избранные произведения / Пантелеймон Романов. – М.: Худож. лит., 1988. – 400 с.
2. Сушилина И.К. Дорогой своей подлинной жизни / И. Сушилина // Романов П.С. Яблоневый цвет: Повесть и рассказы. – М.: Сов. Россия, 1991. – С. 3–10.

ГІПЕРБОЛА У СТВОРЕННІ ЖІНОЧИХ ОБРАЗІВ В АМЕРИКАНСЬКОМУ ФОЛЬКЛОРИ

Сташко Г.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Гендерні студії, що містять дослідження образів маскулінності та фемінінності в культурі, ідеології та масовій свідомості, диференціацію чоловічих та жіночих ролей, діяльності та статусів, вербальну поведінку мовців різної статі тощо, є відносно новим, нетрадиційним аспектом оцінки мовного матеріалу [1, с. 414]. Наразі, питаннями гендерної лінгвістики цікавляться як зарубіжні, так і українські науковці. Проте варто зазначити, що лінгвістичні дослідження суто жіночих образів саме крізь призму американського пісенного фольклору є нечисленними.

Слід відмітити, що наукові студії по-різному аналізують питання гендеру. Існує три напрямки гендерних досліджень – лінгвістичний, комунікативний та культурологічний [1]. Проте жіночі образи необхідно вивчати комплексно, адже аналіз фольклорних пісенних текстів є повним лише в їх інтеграції. Своєрідність американської фольклорної пісні й фольклору в цілому зумовлена особливостями формування нації та історичного розвитку країни, тому аналіз жіночих образів в американському пісенному фольклорі варто проводити з урахуванням національного, культурного, історичного і лінгвістичного аспектів.

Пісенний текст, що є єдністю слів, мелодії, манери виконання та харизми виконавця, вартий особливої уваги, адже він найбільше сприяє створенню образів. Американський пісенний фольклор не є винятком, оскільки донести всю необхідну палітру жіночих образів в ньому допомагають численні лінгвостилістичні засоби, на які багата англійська мова.

В нашому дослідженні ми сфокусували увагу на гіперболі, якає семасіологічним засобом стилістики та допомагає вірно інтерпретувати відтінки жіночих образів та тла, а також підсилює художність мовлення. Гіпербола є навмисним перебільшенням якостей предмета чи явища [3, с. 165], безпосередньо апелює до уяви адресата та є прямим, не завуальованим виявом емоцій [2, с. 122]. В американських фольклорних піснях гіпербола є досить рекурентним засобом, що підсилює виразність та враження від почуттів до дівчини, надає емоційного характеру, експресивності, як у пісні “CarelessLove”, де дівчина постійно плаче від нещасливого кохання:

Love, oh love, oh careless love

*Night and day, I weep and moan.
You brought the wrong man into this life of mine
For my sins, till judgment I'll atone.*

Гіпербола здатна підкреслити позитивні чи негативні якості особи чи предмету, як показано в пісні “SilverDagger”, де опис батька дівчини натякає на схожі риси доньки:

*My daddy is a handsome devil,
He's got a **chain five miles long**,
And on every link a heart does dangle
Of another maid he's loved and wronged.*

У пісні “DearEvelina, SweetEvelina” гіпербола виражає емоційний стан адресанта, що, у свою чергу, увиразнює образ коханої дівчини:

*Evelina and I, one fine evening in June,
Took a walk all alone by the light of the moon.
The planets all shone, for the heavens were clear,
And I felt round the heart most tremendously queer.*

У пісні “LollyTooDum” цей засіб створює гумористичний ефект:

*“Supposing he should slight you like you done him before?”
Lolly too dum, too dum, Lolly too dum day.
“Supposing he should slight you like you done him before?”
“Why, Lordy, mercy! Mama, **I'd marry forty more.**”
Lolly too dum, too dum, Lolly too dum day.*

Фольклору притаманна велика кількість гіпербол, котрі вже стали мовленнєвими штампами. Їх часте використання у фольклорі є однією з причин появи такого виду гіпербол. Прикладом є фольклорна пісня “OnTopOfOldSmoky”, де створено образ дівчини, яка обманює: *She'll hug you and kiss and tell you more lies than the cross ties on the railroad or the stars in the skies*. У пісні “IdaRed” гіпербола акцентує неймовірну вроду дівчини: *IdaRed, IdaGreen, **prettiest girly you've ever seen***.

Інтерпретуючи американські фольклорні пісні ми розуміємо, що гіпербола апелює до уяви слухача та прямо чи опосередковано через тло поєднує крихітні деталі в цілісний образ. Вона значно увиразнює сприйняття жіночих образів, здебільшого підкреслюючи іронію та сарказм.

ЛІТЕРАТУРА

1. Панасенко Н.І. Гендерні стратегії пісенного дискурсу (лінгвістичний та культурологічний аспекти) / Н.І. Панасенко // Мовні і концептуальні картини світу : [зб. наук. пр.]. – К. : Київський ун-т ім. Т.Шевченка, 2002. – № 7. – С. 414–421.
2. Скребнев Ю.М. Очерк теории стилистики : [учеб. пособие] / Юрий Максимович Скребнев. – Горький : ГГПИИЯ, 1975. – 176 с.
3. Стилистика английского языка: [учеб. пособие] / [А.Н. Мороховский, О.П. Воробьева, Н.И. Лихошерст, З.В. Тимошенко]. – К.: Высш. шк., 1991. – 272 с.

БІНАРНА КОНЦЕПТУАЛЬНА ОПОЗИЦІЯ “ЖИТТЯ – СМЕРТЬ” У КАЗКОВОМУ НАРАТИВІ

Степаненко К.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Чарівна казка містить відображення колективної свідомості та уявлення етносів про вічні проблеми буття у його різних, у тому числі дихотомічних маніфестаціях [1, с. 154].

Казка є не лише текстом для читання, втім становить цілісність, у якій відбувається протистояння опозицій: добро – зло, життя – смерть і, саме завдяки бінарним опозиціям, вона відображає архетипну модель світоустрою та ментальний уклад суспільства, відбиваючи давні уявлення про природу, суспільство, людину, оскільки наявність протилежностей демонструє протиріччя буття. Світ казки виступає як достовірна ілюстрація об’єктивного буття, як результат споглядального розуму [2, с. 53].

Для того, щоб отримати уявлення про опозиції, варто виокремити у казці “основні тематичні сили”, адже вони допомагають проілюструвати протилежності [1, с. 164]. Пропонуємо виокремити опозицію “бажання життя – страх смерті”, аналіз якої уможлиблює розкриття міфологічного начала протилежностей.

Опозиція “життя – смерть” є відбиткјv тотемістичних, міфологічних уявлень про “цей” і “той” світи, показує опозицію між двома станами та намагання осмислення людиною невідомого. Нерідко герой вимушений мандрувати “туди, не знати куди” і принести “те, невідомо що”, при цьому проходячи випробування на шляху. Героям казки властивий дуалізм, оскільки вони втілюють два бінарних начала: добро – зло, земне – небесне, які ілюструють через казку питання екзистенційності [2, с. 55]. Тож тут видно відображення пошуків вічного життя та усвідомлення складності (втім і можливості) цього завдання. Так, герой казки завжди перебуває в русі та прагненні пізнання. Якщо певні поняття чи об’єкти знаходились поза межами відомого чи були непідвладними поясненню емпіричним досвідом людини, тоді вони сакралізувалися і набували ореолу утаємниченості. Виходячи із ситуації нестачі певного елемента для укладання цілісної картини світу, герой змушений вирушати на пошуки невідомого.

Розуміння опозиції “життя – смерть” здійснюється шляхом декодування знаків, що позначають перехід в інший світ. Одним із символів, що втілюють опозицію “життя – смерть” у казковому наративі, є жива і мертва вода. Вони знаходяться у потойбічному царстві і дістати їх може лише найдостойніший після проходження перешкод. Так, у казці “Про Царевича та його брата Івана Білого”, царевич повертає свого коня до життя, відливши його живою водою.

Оскільки “життя – смерть” є незбагненними поняттями, відтак “невмирущість” також утаємничується: аби позбавити життя Коція, слід знайти скриню, в якій лежить гуска, а в ній – яйце, а в ньому – голка, де і міститься наднормальна сила.

Вірування про потойбічний світ також торкнулись і природи: ліс є межею, за якою знаходиться невідоме царство, а отже там на людину чекає небезпека, а, можливо, і смерть. Ріка розділяє територію на свою та чужу, і той, хто насмілиться перетнути межу, наражається на смертельну небезпеку. Примітно, що перешкоди чекають на сміливця не лише по дорозі в інший світ, а й на шляху назад.

Згідно з В.Я. Проппом, казки наділені специфічною особливістю: у найрізноманітніших сюжетах прослідковуються подібні мотиви, а отже дослідження казки має привести до вирішення проблеми подібності казок у всьому світі [3, с. 17]. Автором казки, що відображає картину світу, є народ, однак читач виступає в ролі співавтора, який у своїй уяві візуалізує та персоналізує прочитане.

Отже, бінарна опозиція “життя — смерть”, представлена в наративі чарівної казки, є продовженням міфологічних уявлень людини про світи і про власне місце в цьому світі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Греймас А.-Ж. Размышления об актантных моделях / А.-Ж. Греймас / пер. Г.К. Косикова // Вестник Московского университета. Сер. 9. Филология. – 1996. – №1. – С.153 – 170. – Режим доступу: <http://docplayer.ru/194863-Razmyshleniya-ob-aktantnyh-modelyah-1-dva-urovnya-opisaniya.html>
2. Мулляр Л.А. Диалектика концепта “Успех-упадок” в сказочном измерении / Л.А. Мулляр // Вестник Челябинского государственного университета. – 2007. – Вып. №16. – С.51–58. – Режим доступу: <http://cyberleninka.ru/article/n/dialektika-kontsepta-uspeh-upadok-v-skazochnom-izmerenii#ixzz4PEwHRrAD>
3. Пропп В.Я. Морфология волшебной сказки / Владимир Яковлевич Пропп. – М. : Лабиринт, 2001. – 257 с.

ТИПОЛОГІЧНА СПОРІДНЕНІСТЬ РОМАНУ ОСИПА ШПИТКА “ВИРІД” ТА ПОВІСТІ ЛЕСЯ МАРТОВИЧА “ЗАБОБОН”

Стецик Н. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальним напрямом сучасного українського літературознавства є вивчення художніх явищ шляхом їх типологічного зіставлення. Таке дослідження дає можливість окреслити визначальні ознаки індивідуального стилю письменників, творчість яких є предметом компаративного аналізу, всебічно осмислити жанрову специфіку, ідейне спрямування та художні домінанти їхнього творчого доробку.

Одним із найбільш яскравих прикладів типологічних збіжностей в українській літературі є художня творчість талановитих, але невизнаних своїм часом, західноукраїнських письменників кінця ХІХ – початку ХХ століть – Осипа Шпитка (1869 – 1942) та Леся Мартовича (1871 – 1916). У творчому доробкові цих авторів чіткі художньо-сміслові аналогії, перегуки й відповідності виявляються на ідейному, проблемно-тематичному та стильовому

рівнях. Зокрема, виразно простежуємо їх у таких творах Осипа Шпитка, як: “Вирід”, “Листи з пекла: Анцихрист до Люципера”, “Про святих Дамазія і Панкратія” та текстах покутського митця: “Відміна”, “Пророцтво грішника”, “Винайдення рукопису про руський край”, “Забобон”.

На окрему увагу заслуговують ознаки типологічної подібності між “Виродом” (1901) Осипа Шпитка й “Забобоном” (1911) Леся Мартовича. Це – автобіографічні твори, у яких відбито факти з життя письменників, відтворено їхні поведінкові стереотипи, світоглядні погляди й уявлення. Принагідно відзначимо, що саме ці тексти репрезентують кращу частину художньої спадщини письменників.

Типологічна спорідненість роману Осипа Шпитка “Вирід” і повісті Леся Мартовича “Забобон” є чіткою та виразною. Ознаки подібності між цими творами простежуємо в особливостях їхнього ідейно-тематичного спрямування, системі образів та стильовій манері.

Ідейно-тематична й стильова спорідненість творів цих митців була обумовлена перш за все подібними манерами життєвої і творчої поведінки, спорідненістю темпераментів, тобто спільними життєво-типологічними факторами. Відомо, що головним конституційним чинником життєвої поведінки обох митців були скандальні та епатажні витівки, безмірні “масні” жарти й дотепи. Щоправда, в Осипа Шпитка вони проявлялися в значно жорсткішій формі, ніж у Леся Мартовича. Адже якщо покутському авторові був властивий, здебільшого, добродушний гумор, то Осипові Шпитку – надзвичайно їдка іронія й сарказм, які нерідко навіть переходили в агресивні дії.

Роман “Вирід” займає чільне місце в художній спадщині Осипа Шпитка. Це – “перший екзистенційний твір не лише на наших теренах, а й у Європі” [3, 13]. Він став своєрідним викликом усім естетичним канонам тогочасної української літератури і засвідчив якісно новий етап в історії розвитку українського письменства – початок творення літератури, вільної від будь-яких обмежень, традицій і канонів. Синкретизм глибоких екзистенційних мотивів та тонкої іронії, гумору, виразних елементів еротики й флірту – та стильова домінанта роману, що вирізняє його з-поміж інших модерністських текстів. Цим твором Осип Шпитко “заклав певні закономірності у розвиток української прози, бо навіть не хотючи його мимовільними послідовниками стали, для прикладу, такі сучасні прозаїки, як Ю. Покальчук та Ю. Винничук” [2, с. 127].

Повість “Забобон” становить своєрідний художньо-естетичний підсумок усієї творчості покутського автора. Матеріал до цього прозового тексту письменник збирав “у голові, не на папері” протягом цілого свого життя, а всі його численні, усні й зафіксовані на письмі, оповідання та новели “були тільки підготовкою до написання великого епосу, де його стихійний талант оповідача повинен був найти своє якнайповніше виявлення” [1, с. 187]. До того ж це – єдиний великий прозовий твір письменника, оскільки спадщина його складається, переважно, з маленьких новел та оповідань. Повість була написана ще у 1911 році, однак друком вийшла лише 1917 року після смерті автора

завдяки зусиллям Володимира Гнатюка – тоді редактора львівського журналу “Літературно-науковий вісник”.

У повісті “Забобон” Лесь Мартович відтворив, передусім, власне негативне й зневажливе ставлення до галицької провінції, яка протягом багатьох років “висмоктувала в нього сили, а в замін давала нужденне існування” [1, с. 170].

Особливу увагу привертають глибина проникнення письменника у психологію героїв, виняткова правдивість у зображенні реалій життя.

Юрій Клиновий, аналізуючи перше оповідання Лесея Мартовича, виділяє такі три основні риси творчого таланту письменника: “блискучий обсерваційний хист, чудова сатира, а врешті прегарне знання психології селянина” [1, с. 181]. Ці особливості повною мірою виявляються і в повісті автора “Забобон”.

Типологічна спорідненість між романом Осипа Шпитка “Вирід” і повістю Лесея Мартовича “Забобон” простежується в образах головних героїв – Романа Луневича та поповича Славка Матчука – безумовно, екзистенційних постатях. Герої обох творів шукають апофеозу почуттєвих радощів. Адже сенс свого життя вони бачать, перш за все, в особистій насолоді, через що проблеми й турботи інших, близьких їм людей, стають чужими.

У портретних описах персонажів Лесь Мартович добирає найбільш вдалі художні деталі. За твердженням Юрія Клинового, Лесь Мартович мав неабиякий “хист підмічати негативні риси людської вдачі та здібність плястично їх передавати” [1, с. 151]. Відтак портретна характеристика допомагає розкрити умови життя персонажа, його вдачу та внутрішній світ.

Осип Шпитко зосереджує свою увагу, здебільшого, лише на зображенні внутрішньо-психологічних характеристик головного героя. У романі “Вирід” зустрічаємо лише одну коротку характеристику зовнішності героя, яку він дає собі сам: *“до вродливих я не належав і таким себе не вважав; люди говорили лише, що я “пристойний” і маю в собі “щось” такого, що жєницини люблять”* [5, с. 27].

Спільними стильовими прийомами роману Осипа Шпитка “Вирід” та повісті Лесея Мартовича “Забобон” є тонка іронія й сарказм, що нерідко набувають карикатурного перебільшення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Клиновий Ю. Моїм синам, моїм приятелям: Статті та есеї / Юрій Клиновий. – Едмонтон; Торонто: Слово, 1981. – 613 с.
2. Лучук І. Правдивий богеміст української літератури / І. Лучук // Шпитко О. Вирід. – Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2000. – Вип. 5. – С. 126–127.
3. Ляшкевич П. Житіє Осипа Шпитка (Легенда. Біографія. Творчість) / П. Ляшкевич // Шпитко О. Вирід. – Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2000. – Вип. 5. – С. 5–14.
4. Мартович Л. Твори / Лесь Мартович. – К.: Державне вид-во художньої літератури, 1963. – 566 с.

5. Шпитко О. Вирід. / Осип Шпитко. – Львів: Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка НАН України, 2000. – Вип. 5. – 128 с.

ОСНОВНА КОНЦЕПЦІЯ “ГІБРИДНОГО ЖАНРУ” НА ОСНОВІ РОМАНУ К. Р. САФОНА “ТІНЬ ВІТРУ”

Швець Д.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Не одне десятиліття лунають маніфести щодо “смерті роману”, який зазнав таки чимало метаморфоз. Щоправда, іншої думки дотримується К.Р. Сафон, який спробував відродити класичний роман ХІХ століття, оновивши його застосуванням літературних технік, що почали використовуватися письменниками минулого століття. Більш того, його роман “Тінь вітру” не належить до певного різновиду даного жанру, а поєднує у собі елементи багатьох підвидів, формуючи таким чином свій “гібридний жанр”, що значно більше насичує сюжет роману.

Аби продемонструвати основну концепцію “гібридного жанру”, розглянемо, які ж піджанри можна виділити у романі “Тінь вітру”. І перш за все, варто вказати особливості готичного роману. Даний піджанр характеризується наявністю *містичного*, що у свою чергу пов’язане з мотивом таємниці, вірою в надприродне, нагнітанні страху перед невідомим [2, с. 56, 57].

Відтворення мовними засобами похмурого й лиховісного місця дії лише поглиблює загальну атмосферу таємничості і страху [там само, с.58]. Дана особливість готичного роману одразу відсилає нас подумки до образу Цвинтара Забутих Книг. Це місце викликає недовіру та почуття страху перед невідомим, коли головний герой, Даніель, заходить всередину цієї загадкової споруди, де все окутано в напівтемряві, через яку важко розгледіти мармурові сходи, галерею, колись розписану фресками, на яких були зображені янголи і химери. У залі, що виглядає наче лабіринт, сформований із книжкових полиць, також панує напівтемрява. Ще одне місце, яке змушує читача затамувати подих та викликає почуття занепокоєння, – будинок Тібідабо. Атмосфера, що його оточує, виглядає досить жахаючою: *“Enre la maleza sea divinaban pedestales de estatuas derrocadas sin piedad. A la proximarme hacia el caserón advertí que un adelas estatuas, la efigiede un ángel purificador, había sido abandonada en el interior de una fuente que coronaba el jardín... La mano del ángel ígneo emergía de las aguas; un dedo acusador, afilado como un abayoneta, señalaba la puerta principal de la casa”* [5]. Варто зазначити, що головний герой не дарма проживає саме в Готичному районі міста Барселони, де архітектура сама говорить за себе.

Російський літературознавець, С. Зенкін, найважливішою ознакою готичної прози вважає інопросторовість (простір перестає бути однорідним, у ньому з’являються ті лінії, кордони, які б протиставлялися одне одному) [1], що скрізь присутня в романі “Тінь вітру”. Головний герой допомагає своєму батькові в букіністичній крамниці. Даніель називає це місце зачарованим царством, надаючи йому особливого значення та відокремлюючи його від

зовнішнього світу. Навіть звичайний вагон, на якому їздить Даніель до проспекту Тібідабо може бути тим перехідним локусом, який об'єднує два простори: минуле, бо колись ним міг їздити Хуліан Каракс, і теперішнє, бо зараз тут сидить Даніель. Уява Даніеля, його здогадки і створюють ту саму інопросторовість, яка переслідує його протягом всієї історії “Тіні вітру”.

Окрім того, варто зауважити, що “готична традиція” нерозривно пов'язана з історичним романом, який побудований на історичному сюжеті і в якому широко відтворюється минула епоха [3, с. 175]. Так, усі події у романі “Тінь вітру” відбуваються на тлі післявоєнної Барселони. У книзі описано психологічний стан людей, котрі пережили громадянську війну в Іспанії 1936 – 1939 років, а також особливості тоталітарного режиму Франциско Франко.

Не можна не згадати про особливості детективного жанру у романі, зовнішній сюжет якого послідовно розкриває певну заплутану таємницю, пов'язану зі злочином та його розслідуванням [4, с. 271]. Адже ще на початку роману Даніель, намагаючись дізнатись принаймні що-небудь про автора “Тіні вітру”, наштотується на таємницю, пов'язану з письменником, яку і намагається розплутати протягом усієї історії, що оповідається ним самим.

Однак, варто зауважити, що однією з вимог детективного роману – відсутність любовної лінії. Тому у “Тіні вітру” є також елементи трилера. Як зазначає М. Дюамелем, читач шукає в трилері “наси́льництво в усіх його проявах”, і трилер в основному описує аморальні відносини чи грішну любов [там само, с. 476]. Так, любовні стосунки Хуліана і Пенелопи були насправді грішними, оскільки вони були братом і сестрою, однак герої цього не знали, тому їх ніщо не зупинило перед здійсненням статевого акту.

Не можна не сказати, що у “Тіні вітру” також присутні елементи роману-подорожі, адже центральні персонажі постійно перебувають у пошуку власної ідентичності. Типовим для них обох є хронотоп дороги, на шляху якої вони зустрічають одне одного, стаючи двійниками – Даніель для Хуліана і навпаки. Окрім того, у даному творі є риси роману про митця, оскільки один із центральних персонажів – талановитий письменник, життя якого Даніель намагається відтворити за допомогою інопростору пам'яті.

Отже, домінантними різновидами “гібридного жанру” “Тіні вітру” є готичний, історичний та детективний романи, які тісно пов'язані між собою. Однак, до основного списку жанрових різновидів можна додати трилер, роман-подорож, роман про митця. Дане змішування жанрів не лише насичує сюжет роману, а поєднавши риси елітарної і масової літератури, дає змогу не лише отримати насолоду пересічному читачеві, але стає справжньою знахідкою для науковця-дослідника у сфері літературознавства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Валуєва Н.Н. Разработка литературных жанров с использованием постмодернистских примов / Н.Н. Валуева // Наукові записки Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С. Сковороди. Сер.: Літературознавство. – 2010. – Вип. 3.1. – С. 164–169
2. Галич О.Б. Художня своєрідність перекладу готичних романів епохи

- Романтизму: Навчальний посібник / О.Б.Галич. – К.: “Ленвіт”, 2013. – 156 с.
3. Лесин В.М. Словник літературознавчих термінів / В.М. Лесин, О.С. Полинець. – К.: “Радянська школа”, 1971. – 486 с.
4. Літературознавча енциклопедія [автор-укладач Юрій Ковалів]. – Т. 1. – К.: Академія, 2007. – С. 608
5. Zafón C.R. La Sombra del viento [Електронний ресурс] / C.R. Zafón. – Режим доступу: http://espanolmaracanau.files.wordpress.com/2013/01/ruiz-zafon2c-carlos-la-sombra-del-viento_54y.pdf. – Загол. з екрану.

МЕТОДИКА ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

ДОТРИМАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ ПРИ ПРОЕКТУВАННІ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ З МОВНИХ ДИСЦИПЛІН У СИСТЕМІ MOODLE

Аврамчук А.М.

Інститут інформаційних технологій і засобів навчання НАПН України

Процес проектування мультимедійних електронних освітніх ресурсів (ЕОР) з мовних дисциплін у системі Moodle потребує дотримання вищих навчальних закладах певних організаційно-педагогічних умов.

Поняття “організаційно-педагогічні умови” складається з двох термінів: “організаційні умови” і “педагогічні умови”.

Педагогічний словник визначає термін “педагогічна умова” як певну обставину чи обстановку, яка впливає на формування та розвиток педагогічних явищ, процесів, систем, якостей особистості [4, с. 97].

На думку А. Багдуєвої, педагогічні умови – це обставини процесу навчання і виховання, які є результатом цілеспрямованого відбору, конструювання і застосування елементів змісту, методів, а також організаційних форм навчання з метою досягнення дидактичних цілей [1, с. 12].

О. Бражнич вказує, що педагогічні умови є сукупністю об’єктивних можливостей змісту, методів, організаційних форм і матеріальних можливостей здійснення педагогічного процесу, що забезпечує успішне досягнення поставленої мети [2, с. 87].

А. Литвин стверджує, що педагогічні умови – комплекс спеціально спроектованих генеральних чинників впливу на зовнішні та внутрішні обставини навчально-виховного процесу й особистісні параметри всіх його учасників. Педагогічні умови забезпечують цілісність навчання та виховання в інформаційно-освітньому середовищі навчального закладу відповідно до вимог суспільства та запитів ринку праці, сприяють всебічному гармонійному розвитку особистості та створюють сприятливі можливості для виявлення її задатків, врахування потреб і формування загальнолюдських і професійно важливих якостей, ключових кваліфікацій, загальних і професійних компетенцій [3, с. 28].

За тлумаченням філософського енциклопедичного словника, термін “організація” (від франц. organisation) – форма усталеного взаємозв’язку елементів системи відповідно до законів її існування; процес або стан упорядкування, будова, тип функціонування системи тощо [6, с. 453]. Розрізняють два аспекти організації: впорядкованість і спрямованість. Впорядкованість визначається кількісно як величина, зворотна ентропії системи. Спрямованість організації характеризує відповідність або невідповідність системи умов навколишнього середовища, доцільність даного типу організації з метою підтримки нормального функціонування системи [5, с. 463-464].

Під організаційно-педагогічними умовами проектування мультимедійних електронних освітніх ресурсів з мовних дисциплін у системі Moodle ми розуміємо сукупність заходів, що спрямовані на організацію результативного процесу проектування мультимедійних ЕОР у системі Moodle, розвитку компетентності викладачів щодо проектування мультимедійних ЕОР з мовних дисциплін у системі Moodle.

На наш погляд, на організацію результативного процесу проектування мультимедійних ЕОР у системі Moodle та гармонійному розвитку особистості викладача, що викладає мовні дисципліни, сприяє:

- 1) реалізація цілісної системи проектування мультимедійних ЕОР з мовних дисциплін у системі Moodle, що базується на компетентному, особистісно діяльній і індивідуальному підходах, комплексному використанню мультимедійних технологій навчання;
- 2) розвиток компетентності викладачів щодо проектування мультимедійних ЕОР з мовних дисциплін у системі Moodle;
- 3) підвищення мотивації у викладачів мовних дисциплін до використання системи Moodle щодо проектування мультимедійних ЕОР;
- 4) організація міждисциплінарного підходу до дослідження мультимедійних ЕОР з мовних дисциплін, створених у системі Moodle, з метою обґрунтування доцільності їх використання в освітньому процесі для досягнення студентами певного рівня мовних і мовленнєвих компетентностей.

Отже, при дотриманні зазначених вище організаційно-педагогічних умов стає можливим проектування мультимедійних ЕОР у системі Moodle, які сприяють становленню творчої, активної, компетентної особистості викладачів вищих навчальних закладів, готових до створення в системі Moodle мультимедійних ЕОР з мовних дисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Багдуева А.В. Педагогические условия формирования профессиональной готовности будущих специалистов с использованием информационных технологий (на примере специальностей кадастрового профиля): автореф. дис. на соискание науч. степени канд. пед. наук: спец. 13.00.01 / А.В. Багдуева; Бурятский гос. ун-т. – Улан-Уде, 2006. – 23 с.
2. Бражнич О.Г. Педагогические условия дифференцированного обучения учащихся общеобразовательной школы : дис. ... канд. пед. наук / О.Г. Бражнич. – Кривий Ріг, 2001. – 238 с.

3. Литвин А.В. Методологічні засади поняття “педагогічні умови”: на допомогу здобувачам наукового ступеня / А.В. Литвин. – Львів: СПОЛОМ, 2014. – 76 с.
4. Педагогічний словник / [за ред. М.Д. Ярмаченка]. – К.: Педагогічна думка, 2001. – 516 с.
5. Философский энциклопедический словарь / [гл. Ред.: Л.Ф. Ильичёв, П.Н. Федосеев, С.М. Ковалёв, В.Г. Панов]. – М.: Сов. Энциклопедия, 1983. – 840 с.
6. Філософський енциклопедичний словник / НАН України, Ін-т філософії ім. Г.С. Сковороди; редкол.: В.І. Шинкарук (голова). – К.: Абрис, 2002. – 742 с.

ВИКОРИСТАННЯ ОНЛАЙН-ТЕСТУВАННЯ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Артемчук Л.М.

Національний університет біоресурсів і природокористування

Необхідність застосування тестового контролю у навчальному процесі сьогодні вже не викликає жодних сумнівів. З розвитком комп'ютерних технологій викладач має змогу у навчальному процесі використовувати системи тестування, але методи і практика проведення оцінювання повинні чітко відповідати завданням освіти та сприяти навчанню. Це в свою чергу накладає умови на використання тестового контролю. Мінімальна похибка педагогічних вимірювань прямо залежить від якості тесту. Створення тестового інструменту з добрими психометричними показниками потребує виконання певних етапів процесу розробки тесту: [2]

1. Мета проведення оцінювання.
2. Опис домену, що діагностується.
3. Вибір методу вимірювання, який забезпечуватиме валідність.
4. Матриця змісту тесту.
5. Вибір форматів тестових завдань.
6. Формування бази даних тестових завдань.
7. Формування тесту та його специфікація.
8. Визначення логістики тестування.
9. Вибір аргументованого прохідного балу.
10. Проведення тестування.
11. Обробка та аналіз результатів.
12. Встановлення валідності методу оцінювання.

В. Аванесов визначає педагогічний тест як систему завдань певної форми, відповідного змісту, розташованих за зростанням складності, яка дає можливість якісно виміряти рівень підготовки студентів та оцінити структуру їх знань. В.Аванесов відзначає такі переваги тестового контролю, як високий ступінь стандартизації, об'єктивність оцінки, швидкість, широке охоплення матеріалу, орієнтованість на сучасні технічні засоби, універсальність та ін. [1, с. 19].

Переваги, які надають онлайн-тести, полягають у ще більшій швидкості здійснення контролю з миттєвою оцінкою студента, максимальній автоматизації цього процесу, можливості використання тестів у дистанційному навчанні, в самостійній та індивідуальній роботі студента та безмежних можливостях аналізу.

Сьогодні існує ціла низка Інтернет-сервісів для створення тестів широкого призначення, метою яких є забезпечити викладача доступним інструментом для організації та проведення контролю знань й обробки результатів тестування. Такі системи (кожна відповідно до своїх потужностей) дозволяють створювати довільну кількість тестів з потрібною кількістю питань, задавати свій алгоритм аналізу результатів тестування, переглядати результати кожного користувача, повторно призначати вже виконані студентами тести й порівнювати результати, створювати графічні питання, використовувати відео- та аудіо матеріали.

Наведемо приклад двох різних за структурою віртуальних тест систем:

MyTest – комплекс програм для створення і проведення комп'ютерного тестування, збирання й аналізу результатів, має три окремих модулі: редактор тестів (MyTestEditor), модуль тестування (MyTestStudent) журнал результатів (MyTestServer). Автором програми є О. С. Башлаков. Офіційний сайт програми MyTest: <http://mytest.klyaksa.net>

Hot Potatoes – це програмна оболонка для створення тестових завдань.

Завдання створюються у форматі Web-сторінок.

JQuiz (Вікторина).

JMatch (Встановлення відповідності).

JMix (Відновлення послідовності).

JCloze (Заповнення пропусків).

JCross (Кросворд).

Автори: Stewart Arneil і Martin Holmes. Офіційний сайт програми www.hotpotatoes.net

Принципи використання інших Інтернет сервісів зі створення тестів подібні, тому кожний викладач має змогу вибрати найоптимальніший варіант. Кожна тест система має покрокову інструкцію, що робить її доступною для викладачів різного рівня підготовленості до використання комп'ютерних технологій.

Системи дистанційного навчання містять модулі для організації і проведення автоматизованого контролю знань студентів. Найбільш розповсюдженими інтегрованими системами дистанційного навчання є :

Moodle (www.moodle.org);

Claroline (www.Claroline.net);

Dokeos (www.dokeos.com).

Таким чином, використання онлайн-тестів в навчальному процесі – це вимога інформаційного суспільства, ефективний шлях оптимізації системи діагностики та контролю знань, умінь та навичок студентів, що пропонує додаткові можливості як студенту, так і викладачу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аванесов В.С. Определение исходных понятий теории педагогических измерений / В.С. Иванесов // Педагогические измерения. – 2005. – № 2. – С. 17–20.
2. Основи педагогічного оцінювання. Частина I. Теорія., навчально-методичні та інформаційно-довідкові матеріали для педагогічних працівників / Агрусті Г., Артемчук Л.М., Булах І.Є., Вілмут Д., Лукіна Т.О., Мруга М.Р. – К.: Майстер-клас, 2005. – 94 с.

ВИКОРИСТАННЯ САТ-ПРОГРАМ У НАВЧАННІ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Асоянц П. Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Допоміжні програми для перекладу, або САТ (computer assisted translation) – це комп'ютерні програми, які автоматизують виконання рутинних операцій перекладача, звільняючи його час для інтелектуальних завдань. На відміну від машинного перекладу, де участь людини потрібна тільки для завантаження словника, а потім – для редагування одержаного на виході тексту, процес перекладу із застосуванням САТ-програм постійно та цілком перебуває під контролем людини. Завдяки автоматизації рутинних операцій САТ-програми скорочують трудовитрати на перекладацький проект, пришвидшуючи його виконання та зменшуючи при цьому вартість робіт. Засоби автоматизації дають змогу уникнути багаторазового перекладу фрагментів тексту, які вже були перекладені раніше та зберігаються в так званій пам'яті перекладів – Translation Memory, або ТМ. САТ-програми дають перекладачеві можливість накопичувати в ТМ двомовні текстові пари “оригінал – переклад”. Під час роботи з текстами, близькими за жанром і тематикою, переклад пришвидшується завдяки наповненню ТМ.

Програма поділяє вихідний текст на сегменти (як правило, це речення або частини речень), а потім перекладач вписує переклад кожного сегмента просто під вихідним текстом або, якщо текст представлений у вигляді таблиці, праворуч від нього. Переклад сегмента зберігається разом із вихідним текстом. Записуються також ім'я перекладача та дата перекладу (що важливо для командної роботи). До сегмента можна повернутися будь-якої миті, щоб перевірити або змінити переклад.

Програма заносить сегмент у пам'ять перекладів, тому якщо він знову трапиться в початковому тексті, його переклад буде підставлено з ТМ автоматично. Крім того, САТ-програма має функцію пошуку нечітких відповідностей: вона виявляє сегменти, що лише частково збігаються з уже перекладеним (наприклад, на 75%), а потім надає “підказки” з їх перекладу. Багато САТ-програм дають змогу підключати до процесу перекладу термінологічні бази для автоматичного пошуку та підставлення перекладів глосарних термінів (іноді для цього застосовують додаткові модулі, або

програми, наприклад Multiterm для Trados). Сучасні CAT-програми не лише працюють із пам'яттю перекладів і глосаріями, а й підтримують модулі перевірки якості перекладу. Більшість CAT-програм дають змогу перевіряти орфографію в перекладі (або вбудованими засобами, або підключаючи модуль перевірки правопису Word). Для всіх основних CAT-програм існують модулі співставлення паралельних текстів, які сегментують їх на фрагменти “оригінал – переклад”, автоматично формуючи на основі цих фрагментів пам'ять перекладів. На формати, підтримувані CAT-програмами, можна перетворити файли більшості популярних текстових редакторів для верстання та публікації (файли Office, RTF, HTML та інші). Для зручності роботи майже всі CAT-програми дають можливість групувати робочі файли, бази даних і глосарії в окремі проекти.

Користь від CAT-програм важко переоцінити. Вони не лише пришвидшують і здешевлюють переклад. База “зразків перекладу”, яка постійно поповнюється, допомагає витримувати термінологічну та стилістичну одноманітність, що підвищує якість готового тексту. Поліпшенню перекладу сприяє й те, що більшість CAT-програм добре працюють із глосаріями, а багато з них містять також засоби формальної перевірки якості перекладу, зокрема відповідності глосаріїв і одноманітності перекладів повторюваних сегментів. Використання пам'яті перекладів і CAT-програм – це, по суті, єдиний спосіб забезпечити однаковість перекладу за умови командної роботи над великими проектами, коли одночасно працює велика кількість перекладачів і редакторів. Одним із найбільш розповсюджених на сьогодні CAT-засобів є програма SDL Trados. Пам'ять перекладів (ПП; англ. Translation memory, ТМ; іноді називається “Накопичувач перекладів”) – база даних, що містить набір раніше перекладених текстів. Один запис в такій базі даних відповідає “одиниці перекладу”, за яку зазвичай береться одне речення (рідше – частина складносурядного речення, або абзац). Якщо чергова пропозиція початкового тексту точно збігається з реченням, що зберігається в базі (точна відповідність, англ. exactmatch), воно може бути автоматично підставлене у переклад. Нове речення може також трохи відрізнитися від того, що зберігається у базі (неточна відповідність, англ. fuzzymatch). Таке речення може бути також підставлене у переклад, але перекладач буде повинен внести необхідні зміни. Крім прискорення процесу перекладу фрагментів та періодичних змін, внесених до вже перекладених текстів (наприклад, нових версій програмних продуктів або змін у законодавстві), системи ПП також забезпечують одноманітність перекладу термінології в однакових фрагментах, що особливо важливо при технічному перекладі. З другого боку, якщо перекладач регулярно підставляє до свого перекладу точні відповідності, витягнуті з баз перекладів, без контролю їх використання у новому контексті, якість перекладеного тексту може погіршитися. Trados – це засіб автоматизованого перекладу. Це значить, що програма не перекладає замість перекладача, а лише допомагає оптимізувати процес перекладу. Оптимізація і прискорення роботи досягається за рахунок того, що Trados дозволяє

накопичувати базу вже перекладених текстів (Translation Memory або ТМ) і використовувати її для перекладу подальших текстів.

Зазначимо, що програма Trados призначена і корисна лише для перекладу текстів, в яких є повторення і схожі речення. Наприклад, дуже зручно перекладати інструкції до різних версій мобільних телефонів чи електронних пристроїв однієї фірми і т.д.

ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ПРИ СТВОРЕННІ ЕЛЕКТРОННИХ КУРСІВ З МАТЕМАТИЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Бесклінська О.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний освітній процес у вищих навчальних закладах потребує переходу від пасивних способів отримання знань студентами до активних форм занять, організації самостійної діяльності студентів, що дозволить планувати діяльність студентів у різних умовах, формувати професійні якості майбутніх спеціалістів. Досягненню наведених цілей може сприяти впровадження у навчальний процес нових засобів навчання, заснованих на використанні електронних навчальних курсів, які розробляються у системі управління навчанням Moodle. Цьому сприяє також і наявність комп'ютерів, планшетів, смартфонів, як у викладачів, так і у студентів. Крім того, наявність мобільних версій системи Moodle дозволяє використовувати цю систему практично кожним викладачем і студентом.

Важливим елементом базової підготовки сучасних фахівців в галузі економіки є вивчення дисциплін математичного циклу. Зумовлено це тим, що кількісні методи впроваджуються практично в усі сфери економічної діяльності людини. Озброєння студентів знаннями і навичками використання сучасних інформаційних технологій під час розв'язання конкретних прикладних задач є одним із найбільш перспективних шляхів підвищення ефективності навчання.

У Київському національному лінгвістичному університеті зараз є дві спеціальності, де вивчаються дисципліни математичного циклу, це “Маркетинг” і “Менеджмент”. Для цих двох спеціальностей створено і періодично поновлюються електронні навчальні курси: “Вища математика”, “Теорія ймовірностей та математична статистика”, “Оптимізаційні методи і моделі”.

Електронні навчальні курси для цих дисциплін розробляються на платформі дистанційного навчання Moodle і складаються з електронних ресурсів двох типів: а) ресурси, призначені для подання студентам змісту навчального матеріалу, наприклад, електронні конспекти лекцій, мультимедійні презентації лекцій, методичні рекомендації тощо; б) ресурси, що забезпечують закріплення вивченого матеріалу, формування вмінь та навичок, самооцінювання та оцінювання навчальних досягнень студентів, наприклад, завдання, тестування, анкетування, форум тощо. Для наповнення курсів на

платформі Moodle доцільно використовувати і зовнішні ресурси та навчальні сервіси.

Серед інтернет-сервісів, які можуть бути застосовані у навчальному процесі і для самостійної роботи студентів, можна виділити:

– Інтернет-технології, які активно використовують викладачі (блоги, вікі, соціальні мережі, інструменти сумісної роботи, відкриті освітні ресурси, створення і сумісне використання матеріалів).

– Сервіси для зберігання інформації. Пошук і робота з джерелами навчальної інформації (DropBox, Youtube, GoogleDrive, OneDrive, TeacherTube, Slideshare, Slideboom, Scribd та інші).

– Організація сумісної роботи (блоги, соціальні мережі і сайти професійних співтовариств, віртуальні класи і робочі середовища, групові календарі, сервіси для обміну документами, електронна пошта).

Інформаційне забезпечення математичних дисциплін має свою специфіку. Є труднощі пов'язані з введенням формул і проведенням розрахунків. Є багато математичних пакетів, які треба встановлювати на комп'ютер, але кількість програм, за допомогою яких можна проводити розрахунки безпосередньо у середовищі Moodle, обмежена. Однією з цих програм є GeoGebra – вільно поширюване динамічне геометричне середовище, яке дає можливість створювати “живі креслення” у геометрії, алгебрі, теорії ймовірностей [1]. Середовище GeoGebra це динамічна математика для навчання і викладання.

Можливості застосування програми GeoGebra численні. За допомогою цієї програми можна створювати файли із завданнями і висилати на електронні адреси студентів, які, виконавши завдання, висилають рішення. Програма GeoGebra дає можливість перегляду ходу побудови і виконання завдання, що дозволяє виявити правильність виконання студентами поставлених задач і визначити, на що з пройденого матеріалу слід більше приділити увагу. Важливою особливістю програми є можливість проводити моделювання, змінюючи параметри функцій за допомогою “бігунків”, знаходити точки перетину різних ліній, обчислювати статистичні числові характеристики та будувати графіки розподілів випадкових величин. Ще одним цікавим веб-сервісом, який можна підключати у середовищі Moodle, є Learningapps.org, створений з метою підтримки навчання і викладання з використанням інтерактивних модулів [2]. Творці сервісу – Центр Педагогічного коледжу інформатики освіти РН Верн в співпраці з університетом м. Майнц і Університетом міста Циттау/Герлиц – характеризують цей сервіс так: LearningApps.org є додатком Web 2.0 для підтримки навчання і процесу викладання за допомогою інтерактивних модулів. Створені викладачем модулі (завдання, вправи) можна безпосередньо включити у свій курс в Moodle, а також змінювати і створювати їх у оперативному режимі. Ці модулі можна зробити загальнодоступними.

Існує багато інших сервісів, які допомагають поживити “сухий” виклад математичних дисциплін. Це і сервіси для створення мультимедійних

презентацій, програми для створення навчального відео і запису дій викладача при розв'язанні задач у різних програмах.

ЛІТЕРАТУРА

1. GeoGebra [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.geogebra.org>.
2. LearningApps.org – інтерактивні та мультимедійні навчальні блоки. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://learningapps.org>.

КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ ВИКЛАДАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ СТУДЕНТАМ-ІНОЗЕМЦЯМ

Богданова Т.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

На сучасному етапі розвитку суспільства відбувається зміна ідеалу освіти, перехід від освітньої парадигми до культуротворчої. Перед викладачами іноземних мов постає завдання не тільки навчати мови як засобу спілкування, а й формувати багатомовну особистість, яка поєднує у собі цінності рідної та іншомовної культур і готова до міжкультурного спілкування. Ця необхідність особливо гостро відчувається при викладанні іноземної мови студентам з різних країн світу, що виховувались на цінностях інших культур і релігій.

Розвиток міжкультурних стосунків, осмислення масштабів простору спілкування особистостей на межі культур спонукає до переорієнтації простору навчання іноземних мов з форми на функцію, з лінгвістичної компетенції на соціокультурну. Культурологічні та лінгвосоціопсихологічні знання про іншомовний соціум формують готовність до ефективного міжкультурного спілкування [1, с. 245].

Зв'язок, що існує між категоріями культури і особистості, впливає на визначення підходів у викладанні іноземних мов. Так, на думку Г.О. Балла та В.О. Медінцева, гуманістична орієнтація в освіті передбачає спрямованість на підвищення власне особистісного розвитку людини, що вимагає якомога більш повного її входження в культуру, не лише як носія, але й як суб'єкта останньої [2, с. 10].

Культурологічний підхід у викладанні іноземної мови передбачає створення культурного середовища, в якому відбувається процес навчання, виявлення викладачем культурних установок особистості і т. ін. О.Тюрдьо розглядає інформаційно-культурологічний підхід в освіті [3]. Головна мета цього підходу полягає у формуванні комунікативної компетентності в полікультурному середовищі, тобто забезпечення практичних цілей вивчення іноземної мови. Суть практичної реалізації такого підходу полягає у створенні, за допомогою різних педагогічних методів і технік, передусім емоційно забарвленого навчально-культурного середовища, завдяки чому формується особистісне ставлення студентів до навчального матеріалу.

Завданням занять з викладання англійської мови студентам-іноземцям має стати розширення культурологічних знань студентів, що передбачає залучення їх до культурних цінностей англослов'янських країн, знайомство з кращими творами мистецтва, формування навичок толерантної поведінки у різних життєвих ситуаціях. Такий підхід створює умови для зосередження уваги студентів на загальнолюдських цінностях, сприяє зростанню інтересу до іншої культури і мови, подоланню культуроцентризму, формує прагнення уникати міжкультурних конфліктів, будь-яких загострень у міжкультурній взаємодії. За принципами діалогу культур, виявлення міжкультурних граней, розбіжностей культурних смислів є умовою розбудови діалогічних відносин у культурній площині.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мова і культура. Матеріали п'ятої міжнародної наукової конференції : у 5 т. – К., 1997. – Т. 5: Проблема гуманізації і культурологічний підхід. – 245 с.
2. Балл Г.О. Особистість як індивідуальний модус культури і як інтегративна якість особи / Г.О.Балл, В.О.Медінцев // Горизонти освіти. – № 3. – 2011. – С. 7 – 14.
3. Тюрдьо Е. Информационно-культурологический подход к преподаванию английского языка [Electronic resource] / Е.Тюрдьо. – Access mode : <http://shakhty-edu.ru/modules/forum/forum.css>

ЦІЛІ ФОРМУВАННЯ У МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА ІНЖЕНЕРІЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МОНОЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ У ПРОЦЕСІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Бойко Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Актуальність дослідження зумовлено потребою суспільства у фахівцях харчової промисловості, здатних здійснювати професійну комунікацію з іноземними колегами, представляти свою продукцію на міжнародних спеціалізованих виставках; існуючими протиріччями між соціальним замовленням та скороченням аудиторних годин з дисципліни іноземна мова за професійним спрямуванням на технологічних факультетах. Проблемі формування у студентів немовних спеціальностей англослов'янської компетентності в монологічному мовленні присвячені роботи багатьох вчених (Л. В. Бондар, О.В. Ващило, Н. Л. Драб, С. Е. Кіржнер, Н. К. Лямзіна, Ю. М. Несин, Н. Р.Петранговська, І. А. Федорова). Проблема формування у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії англослов'янської компетентності в монологічному мовленні у процесі самостійної роботи, на наш погляд, вивчена недостатньо.

Для дослідження сутності питання нами було проаналізовано чинні державні та міжнародні документи, наукові розвідки вчених-методистів.

Отже, сучасні вітчизняні дослідники виділяють п'ять цілей навчання іноземних мов (ІМ) у вищих навчальних закладах: практичну, професійно орієнтовану, лінгвосоціокультурну, розвивальну, виховну [2, с. 90–99, с. 377; 3; 4, с. 12–14].

Практична ціль – це формування іншомовної комунікативної компетентності, основними складовими якої є мовленнєві, мовні / лінгвістичні компетентності, а також лінгвосоціокультурна, навчально-стратегічна і предметна / тематична компетентності. Нас цікавить передусім професійно орієнтована англomовна компетентність в монологічному мовленні у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії, що передбачає здатність студентів продукувати монологи за фахом на рівні В 2. Метою формування мовної / лінгвістичної компетентності для професійно орієнтованої англomовної компетентності в монологічному мовленні є передусім формування лексичної компетентності, зокрема в фаховій лексиці і термінології. Цілями навчання є також формування у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії професійно орієнтованої навчально-стратегічної компетентності і предметної / тематичної компетентності, яка передбачає здатність студентів розуміти і обговорювати предмети мовлення, пов'язані з їхньою майбутньою спеціальністю.

У процесі формування компетентності професійно орієнтованого монологічного мовлення безпосередньо реалізується професійно орієнтована мета навчання ІМ, що передбачає її використання ІМ підвищення професійної компетентності студентів, розширення їхніх знань про майбутню спеціальність, набуття студентами знань та отримання пізнавальної інформації за фахом; формування навчальних умінь і стратегій професійно орієнтованого монологічного мовлення, формування у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії компетентності професійно орієнтованого монологічного мовлення різних жанрів.

Так як майбутні фахівці з харчових технологій та інженерії в професійній сфері використовують англійську мову як мову міжнародного спілкування, важливою метою їх підготовки до міжкультурної взаємодії є формування лінгвосоціокультурної компетентності.

Розвивальна мета полягає в формуванні у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії здатності і готовності вступати в іншомовну професійну комунікацію в монологічній формі, а також в мотивації до подальшого оволодіння ІМ професійного спрямування, вдосконалення пам'яті, уваги, логічного мислення. Ми поділяємо думку Н. В. Майєр, що розвивальна мета формування професійно орієнтованої компетентності в говорінні передбачає також навчання студентів стратегій монологічного мовлення, розвиток умінь самонавчання, самоконтролю і самокорекції [1, с. 275].

Виховна мета формування професійно орієнтованої англomовної компетентності в монологічному мовленні у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії – готовність до співпраці з колегами з інших країн, розуміння важливості вивчення ІМ професійного спрямування і потреби

користуватися нею в умовах міжнародного спілкування між фахівцями певної галузі, прищеплення інтересу до майбутньої спеціальності засобами іноземної мови, виховання самостійності та відповідального ставлення до праці.

Висновки. Таким чином, за результатами аналізу наукової літератури ми виокремили п'ять цілей навчання ІМ: практичну, професійно орієнтовану, лінгвосоціокультурну, розвивальну і виховну. Подальші перспективи дослідження вбачаємо в доборі змісту навчання відповідно до поставлених цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майер Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика: Монографія / Н. В. Майер. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. – 472 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Є. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу / С.Ю.Ніколаєва // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 11-18.
4. Організація позааудиторної самостійної роботи студентів магістратури з дисципліни “Методика навчання іноземних мов і перекладу у вищих навчальних закладах”: навчально-методичний посібник / Бориско Н. Ф., Майер Н. В. – К. : Видавничий центр КНЛУ, 2014. – 74 с.

НАБУТТЯ СТУДЕНТАМИ ТЕОРЕТИЧНИХ ЗНАНЬ В МЕЖАХ ДИСЦИПЛІНИ ”ПРАКТИЧНИЙ КУРС ПЕРЕКЛАДУ”

Василенко Т. П.

Київський національний лінгвістичний університет

Робота з теоретичним матеріалом є невід'ємною частиною навчального процесу з формування перекладацької компетентності, що ставить за мету не тільки прийняття обґрунтованих перекладацьких рішень, а створення логічно побудованого, структурованого процесу перекладу, який є посилюючим для майбутніх перекладачів. Крім того, теоретична база з дисципліни “Практичний курс перекладу”(ПКП), маючи фундаментальний характер, передбачає операційну ланку дій направлених на відмінний професійний результат.

Хоча теоретичні знання є безумовною запорукою високих перекладацьких здобутків, робота з теоретичним матеріалом викликає значні проблеми серед студентів. З метою підвищення мотивації доцільно урізноманітнити вправи з теоретичного перекладацького матеріалу на етапі актуалізації перекладацьких знань з теорії перекладу та на етапі редагування готового тексту перекладу в процесі формування перекладацької компетентності.

Необхідно зазначити, що перекладацькі труднощі різного характеру, раціонально вирішувати починаючи з актуалізації лінгвістичних знань із поступовим переходом до актуалізації перекладацьких знань про них. Так, мовні знання про певне явище і теоретичні перекладацькі знання про принципи роботи з ним допоможуть майбутнім перекладачам правильно побудувати хід дій та операцій.

Приклади вправ з актуалізації лінгвістичних знань. У запропонованих вправах взято за основу підручник “Теорія і практика перекладу” І. В. Корунця [1].

Task: *What functional parts of speech are there in the English and Ukrainian languages?*

What are the main functions of the article in the English language?

Task: *What do you know about a theme and a rheme? Find sentences where the article is used in the thematic and the rhematic context?*

Приклади вправ із актуалізації перекладацьких теоретичних знань.

Task: *Is the notion "Mind the context" applicable to the main guidelines of the article translation?*

Task: *What are the main ways of conveying the indefinite article from English into Ukrainian? Please, do matching of the Ukrainian translation of a sentence "I have a book" into English with a way of its rendering.*

1. *У мене ж є одна книжка.*

2. *У мене є перша книжка.*

3. *У мене є якась книжка.*

4. *У мене є моя книжка.*

5. *У мене є вся книжка.*

a) *an indefinite pronoun;*

b) *a possessive pronoun;*

c) *an identifying pronoun;*

d) *an ordinal pronoun;*

e) *a cardinal numeral.*

Do your answers coincide with the first ideas of the indefinite article translation that occurred to your mind?

Task: *Analyse the definite article translation in the given sentences. What ways were used in the target language.*

I have the book.

У мене є ця книжка.

У мене є моя книжка.

У мене є та книжка.

У мене є цікава книжка.

У мене є ж така книжка.

Приклад вправи на етапі редагування.

Task: *Proofread your final variant. In cases where you hesitate prove your decision with theoretical norms.*

Таким чином, вправи з теоретичних знань, які сприяють усвідомленому виконанню перекладацьких задач, доцільно використовувати на заняттях з ПКП.

ЛІТЕРАТУРА

1. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад): Підручник / І. В. Корунець // Вінниця. “Нова Книга”, 2003. – 448 с.

ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ ВИКЛАДАЧІВ УНІВЕРСИТЕТІВ В ІСПАНІЇ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ

Веліканова Г.М.

Київський національний лінгвістичний університет

В Іспанії перші формальні дослідження в галузі підготовки викладачів університету з'являються в 70-х роках, відповідаючи на окремі ініціативи. У 80-х роках за підтримки уряду було створено перші групи фахівців ПВУ в окремих університетах. Сьогодні, в час, коли відбуваються значні зміни в структурі університету і моделях навчання, очевидним є те, що процес викладання і наукові співробітники змушені адаптуватися до абсолютно іншого середовища. Таким чином, підготовка викладачів університету стає потужним інструментом, який може допомогти поліпшити якість викладання в університетах і сприяти професіоналізації педагогічної ролі [1, с. 9].

В Іспанії, педагогічні кадри і університетські дослідження зазнали значних змін в останні десятиліття в зв'язку з реформою Закону про університети (2007), а також поступової адаптації до Європейського простору вищої освіти та недавнього впорядкування університетської освіти. Статут науково-викладацького складу (Estatuto del Personal Docente e Investigador, EPDI), підготовлений попереднім урядом, спрямований на регулювання академічної діяльності педагогів. Зокрема, він визначає коло функцій та обов'язків, яким повинні відповідати викладачі університетів протягом своєї академічної кар'єри, зокрема викладацької та науково-дослідницької діяльності та участі в управлінні власного закладу освіти [1, с. 9].

Стаття 13 Статуту передбачає, що науково-дослідницький склад університету повинен: “[...] виконувати свої обов'язки, звертаючи посилену увагу на педагогічну або науково-дослідницьку діяльність, на інновації і способи їх впровадження, а Університети повинні визнавати два види професійної орієнтації: навчальну та науково-дослідницьку/інноваційну [2]”.

В Іспанії визнають, що підготовка викладачів має важливе значення для підвищення якості вищої освіти, цієї позиції дотримуються й різні національні та міжнародні освітні агенції.

На міжнародному рівні, важливість підготовки викладачів вищих навчальних закладів в університетах Іспанії була визнана Європейською програмою з якості освіти у вищих навчальних закладів. Аналогічним чином, на національному рівні це зазначено у Національному плані з оцінки якості

університетів 1998 року, Законі про університети 2001 року, а також Законі про реформу університету і його подальшій модифікації у 2007 р. Також з 2002 року положення про підготовку викладачів університету присутні в багатьох документах і звітах Національного агентства з оцінки та акредитації та інших регіональних установ [3, с. 24].

Що стосується конкретних ініціатив, здійснених в іспанських університетах, інтерес до базової та безперервної підготовки педагогів з'являється близько чотирьох десятиліть тому. Іспанський педагог-дослідник Круз Томе зазначає, що цей інтерес зароджується у 1970-ті роки, що збігається із "Семінаром з педагогіки вищої школи" (Пеньіскола, Кастельон, 1971) та семінаром "Невідкладна педагогічна допомога для університету у кризі" (1972). Пізніше Інститут педагогіки (ICE) при Мадридському політехнічному університеті розробив програму розвитку факультету, ціллю якої була як науково-технологічна підготовка, так і специфічної підготовки для викладання.

У кінці 80-х рр. іспанські університети запускають багато проектів, які стосуються покращення підготовки педагогічних кадрів. Варто відзначити створення Служби підтримки університетським викладачам (Servicio de Ayuda para la Docencia Universitaria) при Автономному університеті Мадриду під час 1989-1990 н.р. Ця Служба сприяла створенню у 1992 – 1993 н.р. навчального проекту, призначеного для нових вчителів, який включав два академічні роки. Перший рік включав низку інтенсивних семінарів з теоретичним і практичним змістом, а другий – включав різні види діяльності щодо поліпшення викладання, такі як: спеціалізовані семінари, навчальне консультування, семінари з безперервної підготовки тощо. Крім того, в цей період дуже активними стають Інститути педагогіки при університетах Малаги, Барселони та інших міст, які впроваджують серію програм з підготовки до викладацької професії. Поряд з іншими європейськими країнами такі програми вперше систематично аналізують основні моделі навчання і викладання, і більшість з них рішуче налаштовані на підготовку рефлексивних педагогів [1, с. 11].

Варто зазначити, що підготовка викладачів університету є предметом підвищеної уваги у вищих навчальних закладах Іспанії. Наприклад, диплом магістра в галузі якості та покращення освіти, який на даний момент видається на факультеті дидактики і теорії освіти Автономного університету Мадриду, однією із спеціалізацій має саме "Якість програм навчання викладачів університету" та включає такі дисципліни, як "Управління закладом освіти", "Методологія дослідження в галузі освіти" або "Соціальна інтеграція різних груп людей". Інші іспанські університети рухаються в тому ж напрямку [1, с. 12].

У 2006 році Анеса (Національне агентство з оцінки якості та акредитації) запустила експериментальну схему для оцінки та акредитації навчальних планів для вчителів під назвою Training, спрямовану на сприяння у розробці навчальних планів викладацького складу університету, пов'язану з поліпшенням їх діяльності, шляхом оцінки таких планів. У цьому експериментальному

проекті, який був розроблений у 2006-2007 рр., приймали участь університети Жирони, Вальядоліду і Політехніка Валенсії [1, с. 12].

ЛІТЕРАТУРА

1. Aramburuzabala Higuera, P., Martínez-Garrido, C., García-Peinado, R. (2013). La formación del profesorado universitario en España: evolución y perspectivas. *Educación*, 22 (43), p. 7–25.
2. Estatuto del Personal Docente e Investigador – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nube.adm.ula.ve/dap/images/InformacionDAP/pdiestatuto.pdf>
3. Palomero, J. (2003). Breve historia de la formación psicopedagógica del profesorado universitario en España. *Revista Interuniversitaria de Formación del Profesorado*, 17(2), p. 21–41.

ПРЕЗЕНТАЦІЯ ГРАМАТИЧНОГО МАТЕРІАЛУ В ІНТЕНСИВНОМУ НАВЧАННІ СТУДЕНТІВ-ІНОЗЕМЦІВ СПІЛКУВАННЯ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Висотченко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Загальновідомо, що навчання спілкування є неможливим без правильно структурованих речень, побудова яких у свою чергу залежить від рівня володіння граматичним матеріалом. Саме тому організація та презентація граматичного матеріалу в навчанні студентів є дуже важливою проблемою методики викладання іноземних мов. Від чітко та правильно структурованих речень залежить подальше володіння іноземною мовою.

Основною метою навчання граматичного матеріалу є оволодіння граматичними навичками мовлення. Йдеться про репродуктивні та рецептивні граматичні навички [1, с. 73].

Процес оволодіння іноземною мовою (у нашому випадку англійською), як і рідною мовою є дуже складним для кожного індивіда. Останній проходить через певні етапи розвитку, кожному з яких відповідає своя “проміжна граматика”. Йдеться про набір правил, необхідних для породження і розпізнавання мовлення [2, с. 123].

Організація навчального матеріалу залежить від низки факторів, серед яких найголовнішими є цілі й умови навчання. Саме тому дуже важко знайти єдине рішення представлення матеріалу.

Подання матеріалу має бути систематичним, завдяки чому студенти зможуть усвідомити особливості кожного пред’явленого явища, яке є компонентом цілісної системи.

Особливістю інтенсивного навчання іноземних мов у мовному вищому навчальному закладі є досягнення умінь спілкування в ситуаціях реальної дійсності.

Розрізняють п'ять видів мовленнєвих одиниць, кожна з яких має свою конкретну структуру. Йдеться про рівень словоформи, рівень вільного словосполучення, рівень фрази/речення, рівень понад фразової єдності та рівень цілого тексту. Для навчання граматичного матеріалу необхідними є перші чотири вищезазначені рівні, тому що на рівні тексту сформовані явища мають активно функціонувати, а не формуватися [1, с. 74].

Згідно з проведеним порівняльно-типологічним аналізом двох мов (російської та англійської, які вивчають студенти-іноземці) на рівні словосполучення та речення ми вважаємо, що вправи для формування граматичних навичок повинні включати як мовні, так і умовно-мовленнєві та рецептивно-репродуктивні вправи.

До мовних входять вправи на зміну граматичної форми дієслова, звуження/розширення речень, заповнення артиклів та переклад речень.

До умовно-мовленнєвих входять вправи на імітацію зразка мовлення, трансформацію зразка мовлення, звуження/розширення/завершення зразка мовлення за допомогою запропонованих конструкцій, створення висловлювання відповідно до зразка мовлення, перифраз.

Принцип двомовних/контрастуючих вправ повинен реалізуватися за допомогою перекладу як словосполучень, так і речень. Такі вправи проводяться з метою порівняння порядку слів у реченні, узгодження слів у словосполученні [1, с. 66].

Ознайомлення студентів з новими граматичними структурами повинне проходити в атмосфері ситуативного спілкування, максимально наближеного до спілкування в реальності. Саме тому необхідно використовувати умовні та реальні ситуації. Необхідний граматичний матеріал, відібраний викладачем, демонструється шляхом різних типів навчальної інформації, які можуть варіюватися, вживатися почергово, комбінуватися і т.д.

Грамматичні структури мають функціональний характер, тобто виконують певні функції, які стосуються реального життя, а саме називають певні дії, предмети, виражають почуття/відчуття. Перш за все виникає необхідність зазначення виконання функцій певних граматичних структур, а вже потім зазначається сама форма структури.

Грамматичний матеріал може представлятися по-різному, але дуже важливим є той факт, щоб студенти самі виводили необхідні правила формування тієї чи іншої граматичної структури. Для цього слід спонукати їх до логічного мислення. Дуже важливо виконувати необхідну кількість вправ для формування чітких граматичних навичок, що призведе до розвитку мовної граматичної компетенції, яка є невід'ємним складником формування комунікативної компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика викладання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник. Вид. 2-е, випр. і перероб. / Кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – 328 с.

2. Черноватый Л.Н. Психологические основы теории педагогической грамматики / Л.Н. Черноватый. – Х.: Основа, 1992. – 245 с.

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ПРИ НАВЧАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ЯК ІНОЗЕМНОЇ

Гмиря Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Кінцевою метою навчання іноземної мови, як відомо, є формування міжкультурної комунікативної компетенції, що передбачає засвоєння мовленнєвої поведінки носіїв цієї мови, достатні знання культури, менталітету, традицій і звичаїв країни. Таким чином, навчання іноземної мови означає занурення в етнокультурну специфіку соціуму, менталітет і культуру іншого народу і нерозривно пов'язане з історією, побутом, традиціями, мистецтвом, культурою країни, мова якої вивчається.

Актуальність теми полягає у тому, що в сучасних умовах вивчення української, як і будь-якої іншої іноземної мови, пов'язане з необхідністю розвитку діалогу між національними культурами.

Мета – проаналізувати роль і значення лінгвокраїнознавчого і соціокультурного підходів при формуванні міжкультурної комунікативної компетенції на заняттях з української мови як іноземної.

На думку багатьох науковців, через відсутність знань соціокультурного фону країни, мова якої вивчається, важко сформуванню комунікативну компетенцію мовця, необхідну йому для міжкультурної комунікації. Засвоєння загальнолюдських, регіональних, культурознавчих знань відповідно до стандартів навчання, викладених у “Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання” актуалізує проблему оптимізації та інтенсифікації процесу підготовки іноземних студентів у вищих навчальних закладах України [1].

Оскільки соціокультурна компетенція поділяється на країнознавчу і лінгвокраїнознавчу, студенти повинні отримати відповідні країнознавчі знання про:

- Україну, її географічне положення, природні умови, визначні пам'ятки;
- державний устрій України, основні засоби масової інформації, освітні установи;
- національні особливості побуту і культури України, національні і релігійні свята, видатних діячів науки, мистецтва, їхній внесок у світову культуру.

Етнокультурний компонент, за рахунок якого відбувається занурення студентів у світ культури країни, мова якої вивчається, присутній на всіх етапах заняття, а формування міжкультурної комунікативної компетенції досягається за допомогою різних технологій навчання як під час занять, так і в позааудиторній роботі і самостійній діяльності студентів.

Насамперед, етнокультурний компонент розкриває себе під час знайомства з нормами мовного етикету, яке починається вже з перших занять. Так, студентам пропонуються різні варіанти форм вітання, пояснюється їхня диференціація залежно від вікових особливостей, ступеня стосунків співрозмовників.

Для досягнення етнокультурної компетенції важливою є робота над автентичними текстами, до яких можна зарахувати тексти різного рівня – від реклами, плакатів, оголошень до художніх, фольклорних творів, слів пісень тощо, які містять інформацію про культуру країни, мова якої вивчається. На заняттях з української мови краще підбирати автентичні тексти, які містять країнознавчу і фонову інформацію і знайомлять з особливостями національного характеру. Важливою умовою при цьому є емоційна й естетична спрямованість текстів, що помітно підвищує ефективність навчального процесу.

Робота з автентичними текстами, з одного боку, сприяє розширенню словникового запасу, розвитку мовлення, з іншого – проникненню в культуру країни, мова якої вивчається, а головне – дозволяє зняти психологічний бар'єр, прищеплює любов до мови, яка вже не сприймається як “чужа”, полегшує діалог з носіями мови.

Одним з плідних видів роботи для досягнення формування міжкультурної комунікативної компетенції є порівняльний аналіз мовних і культурних явищ.

Важливо в процесі навчання пам'ятати, що, приходючи на заняття з іноземної мови, студент повинен відчувати, що він потрапив до іншої країни. Для цього необхідно оформити кабінет іноземної мови. Крім звичайної наочності, бажано, щоб тут були символіка, прапор, карта країни, портрети відомих письменників. Тобто всі характерні реалії країни, мова якої вивчається, повинні бути представлені, щоб стимулювати інтерес до культури і традицій, і тим самим – до мови.

У пошуках шляху формування міжкультурної компетенції як складової соціокультурної компетенції на заняттях з мови, одним з ефективних методів є робота з прислів'ями. Прислів'я – частина культурно-історичної спадщини народу, вони знайомлять студентів зі специфікою культури інших народів, дають можливість побачити, як історичний розвиток впливав на взаємопроникнення лінгвокультурних знань. Цей аспект навчання мови вкрай важливий і для виховання взаєморозуміння у міжнаціональному діалозі, і для збагачення особистості, і, власне, для пізнання реалій життя, втілених в мові та мовленні.

Таким чином, ретельно продумана система аудиторних і позааудиторних занять багато в чому сприяє досягненню бажаного результату – формуванню міжкультурної комунікативної компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.

ПРОБЛЕМИ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЯК ДРУГОЇ ІНОЗЕМНОЇ СТУДЕНТІВ ІЗ ПІВДЕННОЇ КОРЕЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ

Гранський О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

У наш час англійська мова – міжнародний статус однієї з найпоширеніших мов світу. Саме тому незмінно посилюється інтерес до її вивчення. З розширенням міжнародної співпраці володіння іноземною мовою стало невід’ємною складовою професійної компетенції та успішної кар’єри будь-якого сучасного фахівця. Ці фактори привертають увагу педагогів до актуальних питань пошуку найбільш швидких та ефективних методів опанування та засвоєння цієї мови.

Популярність англійської мови у сучасній Південній Кореї пояснюється таким суспільним явищем як, так звана, “Корейська хвиля” [1], що активно поширилася по всій Східній Азії та за її межами. Це явище є двовекторним, воно пояснюється двома факторами: внутрішнім – це синтез глобальної культури (американського типу походження) з південно-корейською, домінантою якої є конфуціанські цінності; зовнішнім – такий специфічний культурний синтез набуває значної популярності за межами власне корейської держави. Проблема порозуміння людини з “чужим” для неї світом не є новою, проте вона і сьогодні є тим рушієм, що слугує причиною такого посиленого інтересу до вивчення англійської мови.

Проблему функціонування англійської мови в країнах Східної Азії можна вважати достатньо розробленою у двох напрямках: 1) культурно-історичному, у межах якого науковці розкривають історію становлення культурно-мовних контактів [4, с. 5]; 2) лінгвістичному, який вивчає проблеми взаємодії одного з варіантів англійської мови з автохтонними мовами регіону, сутність та мовну актуалізацію в них норм та інновацій, ступінь прояву інтерференції й трансференції тощо [2, с. 3].

Вивчення навчально-пізнавальної діяльності при опануванні іноземної мови не є новою в історії педагогіки та методики викладання іноземних мов. Значний унесок у розв’язання зазначеної проблеми зробили Ю. К. Бабанський, С.Л. Рубінштейн, І.Я. Лернер.

Беззаперечною залишається необхідність продовження досліджень аналізованої проблеми, нагальна потрібність розробити і забезпечити такі прийоми, методи та засоби навчання, які б максимально сприяли активізації навчально-пізнавальної діяльності студентів. Тривале спостереження та практичний досвід автора дозволяють визначити такі методи, без яких не може бути ефективної роботи студентів.

Забезпечення емоційності навчання і створення сприятливої атмосфери; динамічність, різноманітність прийомів, засобів навчання (викладання й навчання), їх спрямованість на розвиток активної пізнавальної діяльності студентів;

Орієнтація студентів на систематичну самостійну роботу над матеріалом у позааудиторний час і правильна організація самостійної роботи, забезпечення регулярності, підвищення ефективності контролю та оцінки знань, умінь і навичок (особливості поточного контролю);

Комплексне, педагогічно доцільне використання сучасних технічних засобів.

Усе це значною значною мірою вирішенню проблем з розвитком навичок мовлення, усунення фонетичних та лексико-граматичних помилок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлик О.Н. Феномен “Корейской волны”: синтез Запада и Востока? / О.Н. Михайлик // Известия Иркутского государственного университета. – Серия: Политология. Религионоведение. – Иркутск : изд-во Иркутского государственного университета. – 2008. – №1. – С. 31-40.
2. Прошина З.Г. Английский язык и культура народов Восточной Азии / З.Г. Прошина. – Владивосток : изд-во Дальневост. ун-та, 2001. – 476 с.
3. Kachru B. Englishization and Contact Linguistics / B. Kachru // World Englishes. – 1994. – P. 135–154.
4. Lee Sun-Hwa Language Change in Korean with Special Emphasis on Semantic Change of English Loan Words / Lee Sun-Hwa. – Koln, 1996. – 239 p.
5. Park Nahm Sheik English in Korea: Past, Present and Future // English Around the World. – New York. – 1983. – № 29. – 2 p.

ІГРОВЕ МОДЕЛЮВАННЯ ЯК ОДИН З МЕТОДІВ ПОКРАЩЕННЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКИХ НАВИЧОК СТУДЕНТІВ

Дем’янова Є.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Ігрове моделювання у навчальному процесі – це імітація ситуації, в якій відтворюється реальна діяльність перекладача. У процесі гри відтворюється послідовність дій, за допомогою яких можна розв’язати перекладацьку задачу при заданих умовах процесу перекладу. Опис процесу перекладу включає два взаємопов’язаних аспекти, а саме загальну характеристику з зазначенням конкретної сфери застосування та типи перекладацьких операцій, що здійснюються в рамках моделі.

Лекційні та семінарські заняття в основному передбачають активне засвоєння матеріалу під час обговорення найважливіших суперечливих проблем та дискусій, до яких спонукає лектор курсу, використовуючи метод проблемних дискусій. Пошук істини йде шляхом вільного обміну думками, що дозволяє кожному учаснику дискусії критично оцінювати як свій погляд, так і погляд опонентів на порушену проблему. Мета практичного заняття – поглиблювати, поширювати та деталізувати знання, виробляти навички професійної діяльності, розвивати наукове мислення та мовлення, перевіряти знання студентів, мати засіб оперативного зворотного зв’язку. Однак

зіштовхуючись з необхідністю працювати перекладачем, студент виявляє ряд проблем, які складно вирішити лише за допомогою лекцій, семінарів та практичних занять. Щоб підготувати до цього заздалегідь та вказати на моменти, які потребують уваги студента, використовується такий метод як ігрове моделювання.

Останнім часом рольові ігри знаходять широке застосування в різних галузях підготовки спеціалістів, що свідчить про те, що розігрування ролей дає змогу відпрацьовувати функціональні обов'язки спеціалістів – у нашому випадку перекладачів – та має високу ефективність при навчанні студентів усному двосторонньому та синхронному перекладу, оскільки дає їм змогу спрогнозувати свою поведінку та поведінку колег у процесі роботи, при виникненні складних, непередбачуваних ситуацій, а також допомагає побороти страх говоріння іноземною мовою, яка вивчається. Рольова гра вимагає повної віддачі від учасників, їх реакції як вербальними, так і невербальними засобами в заданій ситуації. Суть гри як способу навчання невербального спілкування полягає в тому, що певне комунікативне завдання вирішується учасниками в процесі імпровізованого розігрування ситуації, в процесі якого використовується загальний запас знань та вмінь. Рольова гра є мотивуючою, оскільки містить елемент гри і непередбачуваність розв'язки, а також дає “підказку” – якими одиницями й якими мовними моделями можна висловити ту чи іншу думку в певній ситуації залежно від розіграшу. Рольова гра має в собі елемент несподіванки, так званий “момент шоку”. Учасники повинні уважно слухати один одного, швидко думати та адекватно реагувати на ввідні посередників згідно з розіграшем; упродовж рольової гри відбувається емоційний підйом. Цей метод має переваги перед іншими прийомами і методами навчання, оскільки в ній беруть участь усі учасники, вона надає студентам змогу не боятись помилок та активізувати власний творчий потенціал. Учасники гри стають конкретними носіями відносин, які складаються в колективі та в робочому процесі.

Отже, серед зазначених функцій, які виконує ігрова технологія, значне місце посідає розвиток комунікативної компетенції. Комунікативна компетентність – це здатність до ефективного спілкування, це такий рівень навичок взаємодії з людьми, котрий надає індивіду можливість у межах своїх здібностей і соціального статусу успішно функціонувати в певному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Романишина Л.М. Роль ділових ігор у процесі підвищення комунікативної компетентності студентів [Електронний ресурс] / Романишина Л.М., Калаур С.М. – Режим доступу : <http://www.rusnauka.com>.
2. Ягупов, В. В. Педагогіка : навч. посібник / В. В. Ягупов. – К.: Либідь, 2002. – 560 с.
3. Олійник Т.С. Проблеми моделювання процесу перекладу

СУЧАСНІ ЗАСОБИ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В РЕЦЕПТИВНИХ ВИДАХ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Жук О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Розширення і зміцнення міжнародних зв'язків нашої держави роблять іноземну мову (ІМ) необхідною в усіх сферах суспільного життя людини. Тому впровадження навчання ІМ у початковій школі є однією з характерних рис сучасної загальноосвітньої школи. Згідно з Програмою з англійської мови для загальноосвітніх навчальних закладів головна мета навчання ІМ в школі, зокрема в початковій, полягає у формуванні в учнів іншомовної комунікативної компетентності, підґрунтя якої складають комунікативні вміння. В свою чергу, розвиток комунікативних умінь неможливий без оволодіння мовними засобами їх реалізації, зокрема лексичною компетентністю. Під лексичною компетентністю експерти Ради Європи з мовної освіти розуміють знання і здатність користуватися лексичними ресурсами мови у процесі спілкування [2, с. 112–115]. Сучасний світ ставить нові задачі та дає нові можливості для формування лексичної компетентності.

Сучасними є інформаційно-технічні засоби та матеріали Інтернету. Інформаційно-технічні засоби (комп'ютери, планшети) дають можливість вчителю застосовувати презентації та мультимедійні наочні посібники на уроках іноземної мови. З кожним днем у мережі Інтернет з'являється велика кількість автентичних матеріалів, які дають змогу урізноманітнити вивчення англійської мови і адаптувати його до потреб кожного учня або групи учнів. Багато матеріалів знаходяться у вільному доступі, це дає можливість і дітям, і батькам їх використовувати. Сучасність інтернет-ресурсів є ще однією характеристикою цих засобів. Порівняно з паперовими методичними матеріалами вони змінюються і збагачуються частіше. Сучасний учитель має враховувати тяжіння школярів до використання інноваційних технологій, навчаючи ІМ.

Отже, готуючись до уроку, вчитель використовує дидактичні матеріали **освітніх сайтів**. За Бігич О. Б., освітній сайт є цілісною, концептуально обґрунтованою й структурно вибудованою системою, яка об'єднує взаємопов'язані веб-сторінки, зміст яких підпорядковано загальній ідеї та виражено в конкретних цілях і завданнях кожної з них [1]. Особливістю цього сучасного засобу формування лексичної компетентності є одночасна можливість слухати та читати текст. Це робить можливим паралельне формування лексичної компетентності в аудіюванні та читанні;

• **блоги з подкастами для вивчення англійської мови** (LearnEnglish Podcasts – серія подкастів, запропонованих Британською Радою, <http://olgalavruscha27.blogspot.ru> – блог вчителя англійської мови Марганецької гуманітарної гімназії ім. Тараса Шевченка Лавруши Ольги Миколаївни);

• **групи в соціальних мережах** (зокрема групи з матеріалами для початкової школи: Facebook – Elementary English; Vkontakte – Elementary-English, Super Family English);

• **спеціалізовані соціальні мережі** (Livemocha – соціальна мережа для тих, хто вивчає іноземні мови, її членами є лінгвісти, вчителі, бажаючі вивчити мову. Виконане завдання перевіряють носії мови. Відео або аудіо-чат забезпечують гарну практику. Lingualeo – ще одна соціальна мережа, яка знаходить своїх прихильників не лише серед дітей, а й серед дорослих. На цьому ресурсі є бібліотека відео-, аудіо- і текстових матеріалів. Пропонується журнал розвитку, з якого можливо дізнатися про реальний та можливий прогрес у вивченні мови. Ця мережа пропонує програми для iOS і Android);

• **ігрові навчальні сайти** (LearnEnglish Kids: Playtime – додаток для дітей віком від 6-ти до 11-ти років із анімованими піснями та історіями. Дивлячись пісні та історії з субтитрами, граючи в цікаві ігри, діти покращують правопис та розуміння переглянутого матеріалу);

• **сайти з курсами** (курси англійської від української служби BBC);

• **ресурси зі структурованою базою інформаційних матеріалів для вивчення англійської мови** (сайт Британської Ради, матеріали від британської служби BBC).

Перспективу подальших наукових досліджень ми вбачаємо у залученні сучасних засобів навчання до формування лексичної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності молодших школярів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О.Б. Освітній сайт як засіб формування у студентів філологів компетентності в іспаномовному аудіюванні / О. Б. Бігич // Іноземні мови. – 2015. – №2. – С. 50–54.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання // Науковий редактор українського видання доктор педагогічних наук, професор С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2005. – С. 112–115.
3. Сысоев П. В. Внедрение новых учебных Интернет-материалов в обучение иностранному языку (на материале английского языка и страноведения США) / П. В. Сысоев, М. Н. Евстигнеев. [Електр. ресурс] : [Веб-сайт]. – Електронні дані. – Режим доступу: <http://www.eidos.ru/journal/2008/0201-8.htm>

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЙНО-ЦІННІСНОГО СТАВЛЕННЯ МАЙБУТНЬОГО ПЕРЕКЛАДАЧА ДО ОВОЛОДІННЯ ПЕРЕКЛАДОМ ЯК ВИДОМ КРОСКУЛЬТУРНОГО ПОСЕРЕДНИЦТВА

Зєня Л.Я., Білоус А.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Глобалізація й інтеграція як сучасні реалії земної цивілізації характеризують якісно новий етап розвитку системи міжнародних відносин в економічній, соціальній, політичній і культурній сферах.

Зміни, що відбуваються у світовій спільноті, розширюють масштаби соціальних систем, породжують різні форми взаємодії з метою спільного розв'язання глобальних проблем, які виходять за межі національних та державних інтересів. Глобалізація характеризується зближенням націй, народів, держав, кроками до створення спільного економічного й інформаційного простору.

Сучасні тенденції розвитку суспільства призвели до значного розширення міжнародних зв'язків, зростання значущості перекладацької діяльності і посилення вимог до професійної компетентності перекладача.

В науковій літературі активно досліджується перекладацька діяльність і шляхи підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх перекладачів (І.С. Алексеева, А.О. Анісімова, А.О. Андрущенко, Т.П. Василенко, Т.В. Ганічева, А.В. Гудманян, Т.О. Долга, О.М. Зеленська, В.І. Карабан, В.Н. Комісаров, І.В. Корунець, О.С. Кочубей, Л.К. Латишев, С.Є. Максимов, Н.О. Михальчук, А.М. Монашненко, Т.Д. Пасічник, З.Ф. Підручна, О.Р. Поршнева, О.В. Ребрій, В.В. Сафонова, О. Р. Світлична, Я.Г. Фабрична, І.І. Халєєва, Л.М. Черноватий, К.О. Шевелько, А.В. Шiba та ін.).

Сутність перекладацької діяльності становить переклад “як вид медіації (мовного посередництва)” [6, с. 43], різновиди якого узагальнено науковцями в типологію перекладів з огляду на такі параметри як: співвідношення особливостей мови перекладу і мови оригіналу; характер суб'єкта перекладацької діяльності і його особисте ставлення до автора тексту, який перекладається; тип перекладацької сегментації і спосіб переробки матеріалу, який перекладається; форма презентації тексту перекладу і тексту оригіналу; характер відповідності тексту перекладу тексту оригіналу; жанрово-лінгвістичні особливості і жанрова приналежність матеріалу, який перекладається; повнота та тип передачі як змісту, так і глибокого смислу оригіналу; тип адекватності перекладу порівняно з текстом оригіналу [4, с. 15].

Очевидним є те, що переклад являє собою складну діяльність, виконання якої на професійному рівні забезпечується фаховою компетентністю перекладача, до складу якої зараховується перекладацька, особистісна, білінгвальна, екстралінгвістична та стратегічна компетентності [6, с. 25].

Метою цієї публікації є висвітлення ролі особистісної компетентності перекладача в оволодінні перекладом як видом кроскультурного посередництва.

Насамперед визначимося зі складовими особистісної компетентності майбутнього перекладача, яка, як свідчить аналіз наукової літератури, є ще недостатньо дослідженою.

За даними наукових досліджень особистісна компетентність включає чинники, що відносяться до когнітивних, поведінкових або психомоторних механізмів, до складу яких входять уміння зосереджуватися, мобілізувати власний інтелектуальний та емоційний потенціал; широта інтересів, всебічна начитаність, висока ерудиція, розвинута пам'ять, емоційна стійкість, психологічна гнучкість тощо. До особистісної компетентності включено також

почуття відповідальності за якість власної праці; об'єктивність та надійність; скромність, ввічливість і дотримання конфіденційності, здатність постійно розширювати діапазон власних знань, готовність і потреба в постійній самоосвіті та розвитку [6, с. 173].

Поведінкові механізми, здатність до самовдосконалення і саморозвитку визначається особистісними цінностями. В психології особистісні цінності визначаються як такі, що відображають факт включеності суб'єкта в соціальні зв'язки та стосунки і трактують людину як соціокультурну реальність [2, с. 625].

Ціннісні орієнтації – складний соціально-психологічний феномен, який характеризує спрямованість та зміст активності особистості, що є складовою частиною системи відношень особистості, визначає загальне ставлення людини до світу, до себе, надає сенсу та спрямованості особистісним позиціям, поведінці, вчинкам.

Ціннісні орієнтації, які міцно пов'язані з мотивами, потребами, цілями, установками, інтересами особистості, тобто її внутрішнім світом, є феноменом індивідуальної свідомості. К. Роджерс стверджує, що не існують універсальні цінності поза людиною чи в жодній моралі або ідеології, а існують в ній самій, в автентичному досвіді її власного життя; через це їх не можна дати людині, можна лише створити певні умови для їх повноцінного розвитку [5, с. 135].

Щоб знайти себе, індивідууму слід вибрати й вибудувати власний світ цінностей, увійти у світ знань, оволодіти творчими способами вирішення наукових і життєвих проблем, відкрити рефлексивний світ власного «Я» і навчитись керувати ним. Попри те, що цінності особистості є результатом її власної внутрішньої активності, правильно організований освітній процес стимулює цю активність, допомагає тому, хто навчається, набути досвіду толерантного ставлення до думок чи позицій інших людей.

На думку Н.Д. Гальскової та Н.І. Гез, найбільш значущими для формування ціннісних орієнтацій особистості в конкретному світі, розширення її освітніх та соціальних можливостей є мови глобального спілкування. Учені розглядають мовну освіту через її значущість для окремої особистості як цінність у єдності трьох аксіологічних блоків: мовна освіта як державна цінність, як суспільна цінність, як особистісна цінність. Причому державна та суспільна значущість іншомовної освіти повинна підкріплятися її особистісно орієнтованою цінністю, оскільки від цього залежить успіх окремої особистості в оволодінні іноземною мовою. Особистісно орієнтована цінність мовної освіти зумовлюється ступенем усвідомлення тим, хто навчається, важливості будь-якої нерідної мови як засобу спілкування в сучасному полілінгвальному та полікультурному світі; чітким уявленням про ті вимоги, які висувуються до рівня мовної підготовки на кожному освітньому етапі; особистісною потребою у вивченні сучасних нерідних мов та в їх практичному використанні [1].

Створення належних умов для формування особистісних цінностей як системоутворюючого фактору особистісної компетентності майбутніх перекладачів в період їх професійної підготовки потребує спеціального дослідження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам: лингводидактика и методика: учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – [2-е изд., стер.]. – М.: Изд. центр “Академия”, 2005. – 336 с.
2. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; головний ред. В.Г. Кремень. – К. : Юрінком Інтер, 2008. – С. 625
3. Кваліфікаційні вимоги. Державний класифікатор професій. Довідник кваліфікаційних характеристик працівників. Режим доступу: <http://www.jobs.ua/ukr/dkhp/articles-123/>
4. Кочубей О.С. Психологічні чинники становлення перекладацької компетентності майбутніх філологів : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.07 / Кочубей Ольга Святославівна. – Рівне, 2016. – 315 с.
5. Орлов А.Б. Психология личности и сущности человека : парадигмы, проекции, практики : учеб. пособие [для студ. психол. фак. вузов] / А.Б. Орлов. – М.: Изд. центр “Академия”, 2002. – С. 135
6. Черноватий Л.М. Методика викладання перекладу як спеціальності: підручник для студ. вищих заклад. освіти за спеціальністю “Переклад” / Л.М. Черноватий. – Вінниця: Нова Книга, 2013. – 376 с.

ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОМУ ПИСЬМІ СТУДЕНТІВ-ТУРИЗМОЗНАВЦІВ

Іванова І.М.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

Навчання англійської мови в цілому та формування професійно орієнтованої компетентності в письмі (КП) зокрема значною мірою залежить від принципів навчання, згідно з якими воно відбувається. Ними керуються педагоги й науковці для забезпечення ефективної організації навчання.

Під принципами, ми розуміємо взаємопов'язані вихідні положення, що визначають вимоги до освітнього процесу, будують його стратегію і тактику [2, с. 220]. Вони визначають такі складники навчального процесу, як завдання, методи, засоби, організаційні форми [1, с. 110].

Поділяючи точку зору С.Ю. Ніколаєвої, виокремлюємо дидактичні і методичні принципи, які покладені в основу нашого дослідження. Перерахуємо й коротко опишемо їх як методичні засади, на яких має будуватися процес формування професійно орієнтованої англомовної КП майбутніх фахівців сфери туризму.

Кількість дидактичних принципів коливається в роботах різних дослідників від 10-ти до 15-ти. Розглянемо ті дидактичні принципи, які є вирішальними для досягнення мети нашого дослідження.

Принцип наочності забезпечується у навчальному процесі з іноземної мови створенням відповідних умов для чуттєвого сприймання іншомовного

оточення. Розрізняють слухову та зорову наочність [1, с. 110]. Для навчання студентів, а саме майбутніх фахівців сфери туризму укласти текст оглядової екскурсії надзвичайно важливе значення відіграє зорова наочність, яка виступає як у формі тексту (студенти аналізують велику кількість матеріалу, відбирають найбільш цікаві відомості, постійно оновлюють їх, щоб ті не втратили актуальності), так і у формі малюнків (їх використовують у вигляді опор для опису історичних фактів та для відтворення первісного вигляду споруд та будівель, а також для формування портфелю екскурсовода), фотографій (для інтерпретації історичних фактів, зображень визначних людей), схем (музеїв, бібліотек, будівель, а також для відображення первозданного образу історично змінених вулиць), карт (що є найважливішим засобом для побудови маршруту, подальшого планування, написання та проведення екскурсій).

Таким чином, використання наочності є важливою засадою у створенні текстів оглядових екскурсій та є обов'язковим елементом для подальшої її презентації та проведення. Даний принцип актуалізується в зв'язку з тим, що студентам, майбутнім фахівцям сфери туризму, необхідні вміння перекодувати інформацію, представлену візуально в іконічних і креолізованих текстах, у вербальну форму при викладі її туристам. Цей фактор зумовлює необхідність оволодіння студентами великою кількістю специфічних лексичних одиниць.

Принцип доступності та посильності передбачає ретельний відбір навчального матеріалу, зокрема інформативних текстів, і вправ з цим матеріалом з урахуванням рівня підготовки студентів [1, с. 113]. Мовний і мовленнєвий матеріал туристичного дискурсу відрізняється великою кількістю специфічних лексичних одиниць, тому необхідно передбачити спеціальні вправи для оволодіння ними.

Оскільки проектування тексту екскурсії студенти спочатку виконують у групах, то навчання у співпраці дозволить повніше врахувати індивідуальні особливості кожного студента і створить сприятливіші умови для реалізації цього принципу [1, с. 113].

Принцип новизни зумовлює всі елементи навчального процесу: зміст, організацію і прийоми навчання. У нашій роботі принцип новизни проявляється через зміну прийомів роботи, ілюстративної наочності, виконання вправ, які передбачають комбінування, трансформацію і перефразування мовного матеріалу. Застосування цього принципу в навчанні забезпечує здатність майбутніх професіоналів туризму адекватно реагувати на нові ситуації в професійному спілкуванні.

Принцип виховного навчання організації навчального процесу, який забезпечує студентам можливість проявити себе як особистість, отримати гармонійний і всебічний розвиток. Основна мета екскурсій – зацікавити іноземних туристів в культурі, традиціях та історичній спадщині відвідуваної країни. Процес підготовки і укладання екскурсій має сприяти всебічному розвитку особистості, вихованню любові до рідного краю, збагаченню знань про свій рідний край, країну, її історичне минуле, цікавих людей, культурні та історичні надбання наших предків. Екскурсії покликані сприяти формуванню

патріотизму, любові до рідного краю, бажання оберігати та примножувати культурні, національні та природні багатства нашої держави. Вони займають важливе місце в системі національного виховання підростаючого покоління. Екскурсії – одна з форм не тільки навчання, але і виховання. От чому високий науковий рівень змісту екскурсії, висвітлення в ній конкретних фактів з позицій сучасної науки, визначають пізнавальну цінність екскурсії, підсилюють її виховний вплив. Отже, складаючи тексти екскурсій студенти збагачують свій внутрішній світ, свої знання про рідний край та патріотично виховуються.

Перелічені принципи взаємопов'язані. Засобами навчання можуть бути різноманітні матеріальні предмети, які допомагають викладачу організувати ефективне навчання іноземної мови, а студентам – успішно оволодівати нею.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / О.Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. [за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої]. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика преподавания языков) / [сост. Э.Г. Азимов, А. Н. Щукин]. – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.

ЄВРОКЛУБ ЯК СУЧАСНА ФОРМА ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ В УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ

Калінчук А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Англійська мова (АМ) набуває надзвичайної актуальності, вона є однією з офіційних мов світу та стає мовою глобальної комунікації. Знання англійської набуває все більшого значення для адаптації кожної людини до сучасних світових вимог і дає величезну перевагу в багатьох сферах життя. Саме тому суспільство висуває підвищені вимоги до сучасної школи щодо оволодіння учнями АМ.

Сучасна українська школа повинна бути орієнтована на відповідальність за результати навчання і професіоналізм вчителя. Навчання – важка праця, і рівень професіоналізму вчителя повинен бути максимально високим. Зміст освіти відповідає інтересам сучасної дитини і стає основою для розвитку пізнавальних та творчих здібностей, успішної соціалізації в сучасному світі. Сучасну школу складно уявити без позакласної роботи з іноземної мови. Адже створення єдиної системи класної та позакласної роботи підвищує ефективність педагогічного процесу, створює умови для його інтенсифікації і для досягнення цілей навчання і вивчення АМ. Позакласна робота з АМ має неоціненну значимість у процесі набуття знань і формування цільових мовленнєвих компетентностей учня, зокрема у говорінні і письмі.

Т.М. Калечиц та З.О. Кейліна розглядали у педагогічній літературі такі поняття як “об’єднуючі форми позакласної роботи”. До таких форм відносяться

клуби за інтересами, шкільні музеї, кіностудії, кінотеатри. Клуби є ефективною формою позакласної роботи з АМ, тому що вони об'єднують учнів різного віку за їх інтересами, створюють широкий простір для спілкування, діють на засадах самоврядування і стають центрами позакласної роботи в школах. Такі клуби мають свої назви, емблеми, положення і статuti [1].

Шкільний Євроклуб – це сучасна форма позакласної роботи в українській школі. Головними завданнями Євроклубу є встановлення зв'язків з молоддю країн Європи через програми обмінів, створення сайту шкільного Євроклуба у мережі Інтернет, виконання спільних проєктів, а також підвищення мотивації до вивчення АМ [2]. Це дає можливість розвивати в учнів навички і уміння в галузі практичного володіння АМ, а саме через проведення міжнародних он-лайн зустрічей учнів або висвітлення інформації про роботу шкільного Євроклубу в мережі Інтернет [3]. Одною із основних форм роботи Євроклуба є листування з однолітками з країн Європи, яке є значущим компонентом змісту позакласної роботи з АМ. Використання цієї форми роботи сприяє залученню школярів до різноманітних проявів культури носіїв АМ, формуванню соціального досвіду школярів, підвищенню мотивації й інтересу до вивчення АМ, дозволяє задіяти різні канали сприйняття інформації: слухові, зорові, моторні, що позитивно впливає на міцність засвоєння мовного і мовленнєвого матеріалу, а також використовувати АМ як засіб реального міжкультурного спілкування та отримання додаткової інформації.

Євроклуб сприяє реалізації одного з головних завдань школи, яким є підготовка до життя в громадянському суспільстві. Це вміння не можна сформулювати на традиційному уроці, бо практична мета позакласної роботи з АМ полягає в удосконаленні навичок і вмінь, набутих учнями на уроках [1]. Теоретичні знання з АМ які учні набувають на уроках дійсно необхідні, оскільки вони дають певну базу, фундамент, який все ж таки треба перевірити на практиці [4].

Отже, однією з найбільш ефективних форм позакласної роботи в українській школі, яка сприяє засвоєнню учнями європейської тематики як нового виміру, є робота шкільних Євроклубів. Євроклуб, як об'єднання учасників за інтересами, передбачає проведення різних конкурсів, вікторин, олімпіад, круглих столів, ділових ігор, інтерактивного спілкування, що заохочують учнів до роботи в новому європейському вимірі. Оскільки такі види робіт, окрім набуття знань про Європу, сприяють формуванню і вдосконаленню іншомовної комунікативної компетентності, розвивають вміння працювати з інформацією, використовувати її, спілкуватись, співпрацювати в команді, запровадження у школі такого виду робіт з учнями значно збагатить навчально-виховний процес.

ЛІТЕРАТУРА

1. Позакласна робота з іноземної мови у середній загальноосвітній школі [Електронний ресурс]: <http://www.refsr.u.com/referat-27179-5.html>
2. Євроклуби в Україні: організація роботи та успішний досвід. Методичний посібник / За редакцією Кендзьора П. І. – Львів: ЗУКЦ, 2008. – 56 с.

3. Паращенко Л. Як організувати шкільний Євроклуб. Методичні рекомендації з організації позакласної роботи в рамках інтегрованого навчального курсу “Європейські студії” / За редакцією О. Овчарук, к.п.н. – Київ, 2004.

4. Європейський клуб у школі Навіщо? Як? Чому? Підручник для вчителів та учнів / За редакцією Рафала Дімека. – Варшава, 2006. – 110 с.

ПЕРЕДУМОВИ ВІДБОРУ НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АУДІЮВАННІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

Кардашова Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з необхідних умов формування лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСКК) в аудіюванні у процесі навчання англійської мови (АМ) є раціональний відбір аудіотекстів та створення відповідної підсистеми вправ.

Навчальним матеріалом при формуванні ЛСКК виступають навчальні англомовні подкасти. Тому ефективність формування досліджуваної компетентності визначається характером англомовних подкастів, при прослуховуванні яких відбувається формування відповідних лінгвосоціокультурних знань, навичок і вмінь. Отже, необхідно розробити процедуру раціонального відбору автентичних англомовних подкастів.

До проблеми відбору навчального матеріалу для формування компетентності в аудіюванні зверталось багато вчених, зокрема С. Л. Захарова, І. І. Халєєва, І. С. Онісіна, Н. І. Бичкова, О. Б. Метьолкіна, О. В. Єлухіна, Л. І. Іванова, Н. Є. Жеренко, О. В. Кміть, О. В. Носонович, В. В. Черниш, А. І. Черкашина, Н. Р. Петранговська, Л. В. Ягеніч, О. Ю. Бочкарьова, О. А. Мацнева, Р. І. Вікович, Я. А. Крапчатова, М. Underwood, Р. Ur. Науковці розглядали принципи та критерії відбору різних видів текстів для навчання аудіювання учнів середніх загальноосвітніх навчальних закладів і шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов, а також студентів мовних та немовних спеціальностей. Однак аналіз методичної літератури дав змогу зробити висновок про недослідженість цієї проблеми стосовно формування у майбутніх учителів ЛСКК в англомовному аудіюванні.

У нашому дослідженні за одиницю добору навчальних матеріалів для навчання аудіювання візьмемо подкаст, представлений монологічним або діалогічним повідомленням, що забезпечує досягнення навчальних цілей, а саме формування ЛСКК в англомовному аудіюванні. Визначаючи критерії відбору англомовних навчальних подкастів, ми враховували такі чинники:

1) мету навчання – формування у майбутніх учителів ЛСКК при навчанні аудіювання англомовних подкастів; 2) вимоги чинної Програми з англійської мови для ВНЗ [8]: а) щодо рівня сформованості у студентів II курсу рецептивних навичок і вмінь; б) щодо рівня мовної підготовки студентів та в) щодо змісту тематичних блоків соціокультурного характеру.

Подкасти відбирались згідно з такими критеріями відбору навчального матеріалу для формування ЛСКК в аудіюванні для студентів II курсу мовних спеціальностей:

I. Якісні критерії / критерії змісту: 1) доступності та посильності; 2) тематичності; 3) автентичності; 4) інформативності; 5) соціокультурної цінності;

II. Кількісний критерій: 1) обсяг тексту і темп мовлення.

Вважаємо **критерій доступності** одним із головних, оскільки в центрі уваги дослідження є процес формування ЛСКК в аудіюванні. Під цим критерієм розуміємо відповідність мовного матеріалу тексту рівню мовної підготовки студентів та обов'язковому для засвоєння мінімуму. Згідно з цим критерієм подкаст розглядається нами з урахуванням мовного та лінгвосоціокультурного потенціалу тексту. Відповідно до **критерію тематичності** передбачається обмежити відбір подкастів межами тем, які визначені в чинній Програмі [8] для другого курсу. Соціокультурна тема відображає типові явища (процеси, події) життя народу, мова якого вивчається. В її інформативному змісті виділяються підтеми, що розкривають суттєві аспекти того чи іншого явища (процесу, події). Актуальним при відборі подкастів є **критерій автентичності**. В нашому дослідженні будемо використовувати як власне автентичні подкасти, так і напівавтентичні, оскільки вважаємо, що обидва види текстів сприятимуть розумінню мовлення з усіма специфічними реальній комунікації властивостями та допоможуть значно швидше і з найменшими затратами зусиль досягнути бажаного рівня сформованості англомовної компетентності в аудіюванні – в контексті нашого дослідження рівня B2.

Інформативність тексту визначається не загальною кількістю інформації, що міститься в ньому, а лише тією її кількістю, яка стала здобутком слухача.

Визначаючи **соціокультурну цінність** навчального матеріалу, ми беремо до уваги такі показники: 1) представленість соціокультурної інформації в тексті англомовного подкасту; 2) характер презентації цієї інформації в тексті подкасту з точки зору її сприйняття студентом; 3) спосіб презентації соціокультурної інформації в подкасті; 4) смислове навантаження аудіоповідомлення. **Критерій обсягу тексту, темпу мовлення.** За згаданою Програмою студенти II курсу, для досягнення рівня розуміння B2 студенти мають сприймати мовлення зі слуху середнього темпу та обсягу. Відбір автентичних аудіотекстів (подкастів) здійснювався через ресурси мережі Інтернет. Аудіотексти, що відбиралися, – це автентичні подкасти, створені носіями мови для носіїв мови для отримання інформації, а також напівавтентичні англомовні подкасти, створені носіями мови для навчання іноземців. Джерелом відбору таких аудіотекстів є соціальний сервіс *Інтернету* нового покоління *Веб 2.0*, що надає можливість користувачам всесвітньої мережі прослуховувати, переглядати, створювати та розповсюджувати в ній аудіо- та відеопередачі. Слід зазначити, що нами відбиралися такі подкасти, які відповідали більшості критеріїв. У разі протидії декількох критеріїв протизвага надавалась критеріям доступності, автентичності, та соціокультурній цінності. Таким чином, ми охарактеризували критерії, за якими слід обирати подкасти для

формування ЛСКК в аудіюванні майбутніх учителів англійської мови. Вважаємо, що ці критерії відповідають змісту навчання аудіювання на досліджуваному етапі та уможливають реалізацію практичних цілей навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Майєр Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика: Монографія / Н. В. Майєр. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2015. – 472 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Є. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.
3. Ніколаєва С. Ю. Цілі навчання іноземних мов в аспекті компетентнісного підходу // Іноземні мови. – 2010. – № 2. – С. 11-18.
4. Організація позааудиторної самостійної роботи студентів магістратури з дисципліни “Методика навчання іноземних мов і перекладу у вищих навчальних закладах”: навчально-методичний посібник / Бориско Н. Ф., Майєр Н. В. – К.: Видавничий центр КНЛУ, 2014. – 74 с.

КОМПЛЕКС ВПРАВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНИХ РЕЦЕПТИВНИХ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Ковальчук О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження В. Гобі та Дж. Льюїс свідчить, що роботодавці визначають вміння сприймати усне повідомлення однією з ключових компетентностей здобувачів, а також вмінням, котре сприяє кар’єрному зростанню робітників [2]. Поряд з аудіюванням, швидкий пошук необхідної інформації та здатність до критичного осмислення прочитаного є важливими для кваліфікованого фахівця. Відповідно до Стандарту вивчення іноземних мов у 21-му столітті [3], опублікованому Американською радою з вивчення іноземних мов, мовленнєві вміння повинні формуватися взаємопов’язано. Здатність передавати і отримувати повідомлення має бути заснована на трьох моделях комунікативного процесу: міжособистісній – двосторонній взаємодії зі співрозмовником; інтерпретативній – здатності розуміти й інтерпретувати односторонній усний або письмовий текст; презентаційній – можливості представити інформацію, що міститься в письмовій або усній формі. Ці моделі комунікативного процесу відображають спілкування людей у реальному житті.

Підготовка сучасних фахівців потребує новітніх підходів у навчанні іноземних мов в контексті кредитно-модульної системи та з урахуванням ролі мультимедіа у сьогоденному освітньому процесі. Систему вправ, призначену для формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей майбутніх фахівців з харчових технологій, вважаємо одним із визначальних компонентів методики, оскільки адекватна система вправ посилює ефективність

процесу формування фахової компетентності майбутніх професіоналів. Над створенням системи вправ для формування комунікативних компетентностей на різних етапах навчання студентів нефілологічних спеціальностей приділялася увага багатьох методистів (Г. В. Барабанова, Н.З. Магазова, О. С. Малюга, Т. С. Серова, С. К. Фоломкина, Г. О. Китайгородська, Н. Д. Гальскова, Н. І. Гез та ін.). Багато робіт присвячено застосуванню сучасних мультимедійних засобів у процесі навчання (Н. І. Анісімова, М. А. Бовтенко, М. Ю. Бухаркіна, З. Р. Девтерова, М. Г. Євдокімова, О. А. Мацнева, Т. І. Коробейнікова, Л. В. Крисак, Я. В. Окопна, О. А. Палій, М. Dason, E. Horber, G. Lewis, M. Morris). У дослідженнях Ю. В. Мерцалової, О. С. Малюги, О. А. Обдалової та Ю. В. Романюк розглядаються питання формування рецептивних компетентностей студентів технічних та технологічних спеціальностей. Отже, питання створення підсистеми вправ для формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей майбутніх фахівців з харчових технологій залишається розробленим лише частково.

Під системою вправ розуміємо “сукупність типів і видів вправ, об’єднаних за призначенням, матеріалом і способом виконання” [1, с. 276]. З огляду на предмет нашого дослідження це означає, що комплекс вправ для формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей майбутніх фахівців з харчових технологій має виконуватися у такій кількості та послідовності, котра враховуватиме принципи формування та вдосконалення мовленнєвих навичок та умінь взаємопов’язаного читання та аудіювання фахових текстів засобами мультимедіа. Ефективність розробленої підсистеми вправ також зумовлена її співвіднесеністю із дескрипторами Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. Зазначений комплекс вправ реалізується протягом трьох етапів: підготовчий, основний та підсумковий.

Підготовчий етап включає вправи таких підгруп: 1) для формування і вдосконалення рефлексивно-мотиваційних умінь, 2) для формування лексико-граматичних навичок читання та аудіювання; 3) для розвитку ймовірного прогнозування. Протягом основного етапу реалізується розвиток 1) умінь, пов’язаних із розумінням мовного матеріалу тексту, 2) умінь, пов’язаних із розумінням змісту тексту, 3) умінь, пов’язаних із осмисленням змісту прочитаної та прослуханої інформації. Підсумковий етап спрямований на вдосконалення вмінь переробки вилученої фактичної інформації, розуміння на рівні змісту, глибину розуміння і включають: 1) уміння об’єднати факти в смислове ціле, робити висновки, 2) критично оцінювати і визначати своє ставлення до отриманої інформації; 3) уміння аналізувати додаткові джерела інформації з основної проблематики тексту. У межах нашого дослідження, нами було розроблено та експериментально перевірено мультимедійну програму “Comfort Food” для аудиторних та позааудиторних самостійних занять, укладено двомовний словник за тематикою “Виробництво продуктів харчування”. Результати апробації мультимедійної програми “Comfort Food” протягом 2016–2017 навчального року у Національному університеті харчових технологій, засвідчили ефективне формування у майбутніх фахівців з харчових

технологій англомовних рецептивних комунікативних компетентностей засобами мультимедіа. Перспектива подальших розвідок полягає в розширенні змісту та функцій мультимедійної програми “Comfort Food” для студентів харчових ВНЗ та її подальшому використанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г., Щукин А. Н. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам). – М.: Изд-во ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Goby, V. P., and Lewis, J. H. Using Experiential Learning Theory and the Myers-Briggs Type Indicator in Teaching Business Communication. *Business Communication Quarterly* 63, no. 3 (September 2000): С. 39-48.
3. World-readiness standards for learning languages [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.actfl.org/sites/default/files/publications/standards/World-ReadinessStandardsforLearningLanguages.pdf>

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ ВІДЕОМАТЕРІАЛІВ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПІЛКУВАННЯ

Коломієць В.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Завдання інтеграції української вищої освіти у європейський простір сприяло переосмисленню цілей, змісту і організації викладання англійської мови для професійного спілкування з урахуванням процесів глобалізації, академічної і професійної мобільності, комерціалізації освіти і революції в царині інформаційно-комунікаційних технологій, а також викликаних цими процесами змін у соціальному замовленні на підготовку конкурентоздатного фахівця. Переорієнтація викладання на підготовку спеціалістів, спроможних ефективно здійснювати міжкультурне професійне спілкування англійською мовою, була зафіксована у типовій програмі викладання англійської мови для професійного спілкування [1], яка встановила національні параметри викладання і вивчення, що відповідають стандартам, викладеним у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти [2].

Важлива роль у формуванні іншомовної комунікативної, соціокультурної і фахової компетенції майбутніх спеціалістів належить автентичним відеоматеріалам, запозиченим з комунікативної практики носіїв мови. Такі матеріали дозволяють спостерігати використання англійської мови у реальних ситуаціях професійного спілкування, сприяють підвищенню внутрішньої мотивації до навчання, забезпечують природність емоційної і мовленнєвої реакції, знайомство з характерними для носіїв мови невербальними формами поведінки у різних ситуаціях професійного спілкування. Крім того, вони містять актуальну інформацію, безпосередньо пов'язану зі сферою майбутньої професійної діяльності студентів, і сприяють їх професійному зростанню. Цифрові технології дозволяють легко варіювати канали отримання інформації, наприклад демонструвати відеоматеріали зі звуком і без звуку, зі звуком, але без

зображення тощо, а також багатократно відтворювати їх для поглиблення розуміння або призупиняти перегляд для обговорення окремих епізодів.

Звичайно, автентичні матеріали мають певні недоліки. Зокрема, до них потрібно розробляти завдання і вправи. Ще одна проблема, пов'язана з їх використанням – великі затрати часу на їх пошук. Також, відеоряд може відволікати увагу студентів від звукоряду. Втім, останній недолік долається методично правильно організованою демонстрацією відеофрагмента, а пошук відеоматеріалів дещо спрощується після визначення основних джерел інформації. Нарешті, можливість максимально стимулювати мовну активність і комунікативну готовність студентів за допомогою вдало підібраних відеоматеріалів компенсує затрати часу і зусиль на створення методичних розробок їх застосування у навчальному процесі.

Завдяки стрімкому зростанню кількості відеоматеріалів з різних галузей знань у вільному доступі у мережі Інтернет викладач має можливість відбирати відоматеріали достатньо високої якості. У процесі викладання англійської мови професійного спрямування студентам третього і четвертого курсів КНЛУ напряму підготовки 6.020303 Філологія (Прикладна лінгвістика) використовуються автентичні відеоматеріали із сайтів американських університетів, професійних організацій спеціалістів з автоматичної обробки природної мови, телерадіокорпорації Бі-Бі-Сі, освітніх платформ Codecademy, TED, the Virtual Linguistics Campus, відеоблогів спеціалістів з автоматичної обробки природної мови. Сьогодні доступ до всіх цих ресурсів забезпечує єдиний соціальний сервіс YouTube, що значно спрощує пошук потрібних матеріалів.

Відбір автентичних матеріалів орієнтований на студентів і здійснюється з урахуванням їх потреб, знань, досвіду і рівня навченості. Основними критеріями відбору є відповідність відеоматеріалів навчальній програмі з англійської мови та профільних дисциплін, новизна інформації для студентів, її вагомість для професійного зростання майбутніх спеціалістів, важливість засвоєної інформації для найбільш вірогідних ситуацій спілкування з іноземцями і розуміння їх мовлення.

Робота з відеоматеріалами традиційно складається з трьох етапів: переддемонстраційного, демонстраційного і післядемонстраційного. Завдання першого етапу – підготовка студентів до перегляду і зняття можливих мовних і лінгвокраїнознавчих труднощів. Безпосередньо перед демонстрацією відеоматеріалу пропонується комунікативне завдання, яке дозволяє спрямувати увагу студентів на потрібну інформацію. Після демонстрації відеоматеріалу здійснюється контроль розуміння змісту і використаних у відеоматеріалі вербальних і невербальних засобів спілкування.

Автентичні відеоматеріали використовуються на різних етапах роботи над певною темою як для розвитку вмінь аудіювання, так і для навчання говоріння і писемного мовлення. Вони є прекрасною основою для організації рольових ігор, дискусій, презентацій і проєктів.

Практичний досвід використання автентичних відеоматеріалів у процесі викладання англійської мови професійного спрямування дозволяє зробити висновок про їх сприяння інтенсифікації навчального процесу і створенню належних умов для формування іншомовної комунікативної, соціокультурної і фахової компетенції майбутніх спеціалістів із автоматичної обробки природної мови, оскільки лише такі матеріали містять поєднання вербального і соціокультурного кодів, яке притаманне ситуаціям реального іншомовного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма з англійської мови для професійного спілкування / [колектив авторів: Г.Є. Бакаєва, О.А. Борисенко, І.І.Зуєнок та ін.] – К.: Ленвіт, 2005 – 119 с.
2. Common European Framework of Reference for Languages : Learning, Teaching, Assessment. – Language Policy Unit, Strasbourg : Cambridge University Press, 2001. – 264 р. – Режим доступу : http://www.coe.int/t/dg4/linguistic/Source/Framework_EN.pdf. – Дата звернення: 25.02.2015.

ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФАХОВОГО АНГЛОМОВНОГО МОНОЛОГУ-ПРЕЗЕНТАЦІЇ МАЙБУТНІХ ДИЗАЙНЕРІВ

Корнєєва І.О.

Київський національний лінгвістичний університет

В умовах сучасної глобалізації вихід українських дизайнерів на світовий ринок праці стає актуальною проблемою. Знання іноземних мов – їхня найважливіша потреба для вирішення завдань у повсякденній професійній діяльності.

Однією з головних умов успішної й ефективної професійної діяльності майбутніх дизайнерів, студентів немовних вищих навчальних закладів України, є формування у них у процесі навчання іноземної мови *професійно орієнтованої мовленнєвої компетентності*, зокрема у монологічному мовленні (ММ).

Запорукою ефективності й успішності формування професійно орієнтованої іншомовної комунікативної компетентності є навчання професійно орієнтованого монологу-презентації.

Ми поділяємо думку О. І. Назаренко про те, що *презентація* – це доповідь, яка містить інформацію про стан процесу в тій галузі, якій вона присвячена, з чітким формулюванням теми, оглядом ситуації, про яку йдеться, висновками з теми англійською мовою. Техніка презентації – важлива комунікативна навичка, якої треба спеціально навчатись. Це вимагає не тільки знання мови, але й уміння правильно відібрати, обробити та подати інформацію, адаптувати її до конкретної аудиторії, враховуючи її професійні, демографічні, соціальні, гендерні, етнічні, релігійні й культурні особливості та можливі міжкультурні розбіжності в сприйнятті інформації [4].

Презентація для дизайнерів має притаманні їй лінгвістичні особливості, з множини яких можна виділити такі: 1) ситуативність; 2) використання мовленнєвих кліше; 3) фразеологічність; 4) еліптичність; 5) стилістична диференційованість; 6) емоційно-забарвлена лексика; 7) багатозначні слова; 8) конектори понад фразового зв'язку [1, с. 271].

Ці особливості мовного характеру є взаємопов'язаними в реальному дискурсі, додають йому цілеспрямованості, логічності, закінченості, інформативності, оригінальності та неповторності. Характер і зміст професійного дискурсу залежить від мовленнєвого стимулу, обставин і ситуації мовлення.

Лінгвістичною особливістю професійного мовлення дизайнерів, яка пов'язана із ситуацією, є клішованість, яка підвищує ситуативну заданість мовлення, його стійкість, точність, стислість, виразність (It's my considered opinion that..., One point of view in favor of...is..., I'm absolutely convinced that...).

Невід'ємною складовою монологу-презентації дизайнера є також еліптичність, як пропуск члена висловлювання, відновлюваного з контексту [2]: Certain! Amazing! Gosh! Let me see..., Well..., Let me think тощо.

Особливістю монологу-презентації є феномен фразеологічності. Так, використання фразеологізму "run into" у висловлюванні "As you know we've run in to a few problems..." натомість "we have encountered".

На основі стилістичної диференційованості встановлюється стиль мовлення, який також залежить від досвіду, соціальної ролі мовця та певної сфери діяльності. Успішні бізнес-діячі, які мають вагомий досвід у бізнес-презентаціях, ухиляються від прямолінійності та категоричності, вживають: I guess; so to speak; as you may know; more or less; in a sense; in a way [1].

Стиль мовлення у монолозі-презентації призначений імплементувати прямий і посилений вплив на аудиторію. Тому, цим висловлюванням притаманні використання конкретних іменників, якісних прикметників, що ототожнюють якість послуги чи товару: accessible, complete, rapid, economic, easy.

Монологу-презентації властиві мовні засоби зв'язку між окремими реченнями та у понадфразовій єдності. Такими засобами зв'язку слугують займенникові та лексичні повтори, сполучники і сполучникові прислівники, прислівники або сполучення іменника у функції прикметника, адвербіалії обставини місця і часу, артиклі.

Отримані результати дозволяють узагальнити лексико-граматичні особливості професійно орієнтованого ММ майбутніх дизайнерів, зокрема монологу-презентації. Ці результати покладено в основу подальшого теоретичного та практичного дослідження методики формування професійно орієнтованої англійської мовної компетентності у ММ майбутніх дизайнерів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бігич О. Б. Теорія і практика формування іншомовної професійно орієнтованої компетентності в говорінні у студентів нелінгвістичних

спеціальностей: колективна монографія / Заг. і наук. ред. Бігич О. Б. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – 383 с.

2. Малюга Е. Н. Функциональная прагматика межкультурной деловой коммуникации: [монография] / Елена Николаевна Малюга. – 2-изд., расшир. и доп. – М.: Либроком, 2008. – 320 с.

3. Медведева Е. В. Рекламная коммуникация / Е. В. Медведева. – М.: Едиториал УРСС, 2003. – 174 с.

4. Назаренко О. І. Мультимедійна презентація як ефективний спосіб інтегрування чотирьох мовленнєвих умінь у навчанні англійської мови для професійного спілкування / О. І. Назаренко // Вісник Національного технічного університету України “КПІ”. Філософія. Психологія. Педагогіка. 2009, №1 (25). – С. 161–170.

РОЛЬ РЕФЛЕКСИВНИХ УМІНЬ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ АДАПТАЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Коробова Ю.В.

Сумський державний педагогічний університет імені А.С.Макаренка

Останнім часом більшість наукових робіт у сфері професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови (ІМ) у ВНЗ базується на положеннях рефлексивного підходу (О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Н. В. Майєр, В. В. Черниш та інші). Під час формування у майбутніх учителів англійської мови (АМ) вмінь мовленнєвої адаптації, що розглядаються як складова частина їх професійно-комунікативних умінь, передбачається обов'язкова рефлексія. Рефлексія визначається як роздум, самоспостереження, бажання розуміти власні почуття та дії та вбачається важливою професійно значущою рисою особистості викладача [1, с. 247].

Основними категоріями рефлексивного підходу вважаються рефлексивні знання, рефлексивне мислення, рефлексивна позиція, рефлексивні вміння. З позиції оволодіння майбутніми вчителями ІМ професійно орієнтованими вміннями рефлексивні знання розглядаються як усвідомлене набуття знань. Рефлексивне мислення передбачає критичний аналіз поставлених цілей та обраного способу їх досягнення та пов'язане з активною рефлексивною позицією майбутнього вчителя ІМ, завдяки якій він здійснює постійний контроль та осмислення своєї діяльності [3, с. 42–43].

Формування у майбутніх учителів АМ рефлексивних умінь набуває великого значення, оскільки саме ці вміння є першорядними для ефективної реалізації професійно значущих функцій учителя АМ, а формування рефлексивної індивідуальності – одне з головних завдань професійної підготовки педагогів. Рефлексивні вміння включено до складу професійно орієнтованих умінь, які визначаються як складова процесуального аспекту змісту навчання іншомовного професійно орієнтованого говоріння [5, с. 172].

З одного боку, рефлексивні вміння розглядають як уміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі,

розвивати власні пізнавальні навички, критичне та творче мислення. З іншого боку, відомо, що рефлексивні вміння визначають, по-перше, як вміння здійснювати рефлексію перед дією (попереджуюча рефлексія): прогнозувати можливий розвиток ситуації на уроці; під час дії (синхронна): слідкувати за ситуацією на уроці, аналізувати її, коригувати роботу на уроці відповідно до результатів аналізу; після дії (ретроспективна рефлексія): виконувати критичний ретроспективний аналіз своєї педагогічної діяльності; по-друге, як вміння визначити рівень розвитку власних професійних умінь та поставити перед собою завдання подальшого професійного саморозвитку.

Рефлексивні вміння учителя АМ є важливим компонентом для формування вмінь мовленнєвої адаптації, оскільки вони виконують роль регулятора професійної діяльності вчителя. Передбачається сформованість таких умінь: вивчати, аналізувати й оцінювати власний досягнутий рівень сформованості вмінь мовленнєвої адаптації; ретроспективно аналізувати власну професійну діяльність у розв'язуванні професійної проблеми різними способами; моделювати різноманітні можливі розв'язання професійних проблем; аналізувати власну діяльність і своєчасно знаходити помилки, що виникли під час процесу та усувати/виправляти їх; аналізувати свої дії, а саме проводити аналіз-контроль власної діяльності під час безпосереднього виконання професійних дій тощо [5, с. 183–184].

Окрім цього, деякі науковці виокремлюють рефлексивно-корекційні вміння, які виконують функцію коригування вчителем ІМ власної мовленнєвої поведінки залежно від реакції учнів [2, с. 23]. Наявність сформованості рефлексивно-корекційних умінь необхідна під час навчання мовленнєвої адаптації для оцінювання студентами власного мовленнєвого висловлювання за критеріями: цілеспрямованість, ситуативна співвіднесеність, логічність, цікавість, актуальність, виразність.

Враховуючи той факт, що використання рефлексивних завдань на практичних заняттях з АМ вважається невід'ємним складником моделі професійно орієнтованої підготовки студента ВНЗ [4, с. 118], у рамках запропонованої нами методики навчання мовленнєвої адаптації реалізація рефлексивного підходу передбачає включення етапу рефлексії як обов'язкової ланки нашої моделі навчання. Заповнення таблиць спостереження за проведеними фрагментами уроку та рефлексивна бесіда є необхідними складовими як етапу рефлексії, так і всього процесу формування вмінь мовленнєвої адаптації у майбутніх учителів АМ, оскільки допомагає студентам глибше зрозуміти суть майбутньої професії, сприяє процесу навчання мовленнєвої адаптації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Азимов Э. Г. Новый словарь методических терминов и понятий (теория и практика обучения языкам) / Э.Г. Азимов, А.Н. Щукин. – М.: Издательство ИКАР, 2009. – 448 с.
2. Кузлякина Е. В. Развитие профессиональных коммуникативных умений у будущего учителя иностранного языка в ситуативно-направленном обучении

- иноязычному общению: на примере немецкого языка: дисс. ... канд. пед. наук: 13.00.08, 13.00.02 / Кузлякина Елена Васильевна. – Курск, 2006. – 179 с.
3. Майер Н. В. Формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови: теорія і практика : Монографія / Н.В. Майер. – К. : Вид. центр КНЛУ, 2015. – 472 с.
4. Соловова Е. Н. Методическая подготовка и переподготовка учителя иностранного языка: интегративно-рефлексивный подход : [монография] / Елена Николаевна Соловова. – М. : ГЛОССА-ПРЕСС, 2004. – 336 с.
5. Черниш В. В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної компетенції в говорінні : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Черниш Валентина Василівна. – Київ, 2015. – 483 с.

ОНЛАЙН-КУРС MOODLE: ЕФЕКТИВНИЙ СПОСІБ НАВЧАННЯ МОВИ

Кучерина О. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Початок 21 століття відзначається стрімким ритмом життя, розвитком технологій, невгамовною жагою до знань. Як наслідок, перед вищими навчальними закладами сьогодні постає багато викликів про те, як забезпечити гарну вищу освіту з обмеженим бюджетом. При цьому варто не забувати про очікування студентів щодо того, де, коли і як навчатися, адже, пасивне прослуховування лекцій та виконання домашньої роботи самостійно вже не завжди є прийнятними. Такі зміни спонукають університети в Україні та світі знаходити нові підходи до викладання, а саме – звернутися до комбінованого навчання.

Сучасні віртуальні навчальні простори, такі як Moodle, стають чудовим інструментом, щоб задовільнити потреби суспільства. Університети світу пропонують своїм студентам все більше програм, у яких навчання онлайн займає майже 70 відсотків навчального плану. Звичайно, вчити мову тільки онлайн не можливо, але варто використовувати усе різноманіття онлайн-інструментів, щоб зробити цей процес більш сучасним.

Структура найпростішого мовного курсу на платформі Moodle складається з наступних частин:

- пояснювальна записка, що містить короткий опис курсу, його основних цілей, структуру, кількості годин та перелік методів навчання;
- розподіл по темах, кожна з яких виділяється в окрему категорію;
- завдання для підсумкового контролю після кожної теми.

У свою чергу кожна тема має складатися з трьох основних компонентів:

- введення, щоб зацікавити студента нової темою;
- основна частина завдання на розвиток вмінь і навичок;
- оцінювання: творче завдання (презентація, проект, есе, відеокліп).

Увесь матеріал, який викладається на платформі має мати стисливий вигляд та чіткі інструкції.

Основними інструментами, які використовуються для ефективного навчання є *Завдання* та *Форум*. *Завдання* дає можливість обмежувати час його виконання. Можна також обмежувати кількість слів, якщо студент має виконати творче письмове завдання. *Форум* надає можливість обговорювати певну тему протягом певного терміну, коли студенти мають можливість відслідковувати нові повідомлення і додавати свої. Іншим варіантом використання інструменту *Форум* є одночасне обговорення на платформі певної теми усіма учасниками курсу.

Варто зазначити, що викладач надає відгук про виконану роботу кожному студенту окремо, оцінки не розголошуються, кожен студент може простежити свій прогрес.

Отже, мовний онлайн-курс є не міфом, а реальністю. Чітка структура, правильно побудовані завдання, різноманітність матеріалів, регулярний моніторинг успіхів студентів та приватність оцінювання є ключовими елементами успішного навчання студентів.

ПІДГОТОВКА Й ОРГАНІЗАЦІЯ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОГО НАВЧАННЯ ДЛЯ ОВОЛОДІННЯ МАЙБУТНІМИ ВІЙСЬКОВИМИ ФАХІВЦЯМИ З ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ АНГЛОМОВНОЮ ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНОЮ КОМПЕТЕНТНІСТЮ У ЧИТАННІ

Лазаренко С. В.

Військовий інститут телекомунікацій та інформатизації

Для перевірки ефективності методики формування у майбутніх військових фахівців інженерних спеціальностей англомовної лексико-граматичної компетентності у читанні в умовах автономного навчання ми підготували та організували методичний експеримент у Військовому інституті телекомунікацій та інформатизації, керуючись провідними положеннями методичного експерименту за П. Б. Гурвичем та Е. А. Штульманом [1; 3].

Відомо, що методичний експеримент характеризується певними ознаками, а саме: точна обмеженість у часі, попередньо сформульована гіпотеза, план експерименту та його структура, можливість ізольованого обліку методичного впливу досліджуваного фактору, вимір вихідного та заключного стану важливих для дослідження знань, умінь та навичок за критеріями, які відповідають проблемі та меті експерименту [1, с. 39-40]. Відповідно, підготовка та організація експериментального навчання розпочинається з визначення гіпотези експерименту та структури.

Аналіз вагомого корпусу науково-методичних праць, вивчення теоретичних положень щодо досліджуваної проблеми, власний практичний досвід викладання англійської мови у вищому військовому навчальному закладі сприяли формулюванню такої гіпотези експерименту: оволодіння англомовною лексико-граматичною компетентністю у читанні майбутніми військовими фахівцями інженерних спеціальностей набуватиме ефективності за умови

використання підсистеми вправ з імпліцитною подачею навчальних стратегій і використання мобільного додатку як засобу організації автономного навчання.

Перевірка гіпотези експерименту полягає у вирішенні завдань згідно з певними етапами експериментального дослідження в методиці навчання іноземних мов [3]:

- проведення анкетного опитування серед курсантів вищих військових навчальних закладів для аналізу специфіки процесу самостійного оволодіння англомовною лексико-граматичною компетентністю у читанні майбутніми військовими фахівцями з інформаційно-телекомунікаційних технологій;
- проведення анкетного опитування офіцерів-зв'язківців з метою аналізу їхніх службових потреб щодо володіння англомовною лексико-граматичною компетентністю для читання англомовних військових текстів в електронному форматі;
- розробка завдань для проведення передекспериментального зрізу для визначення вхідного рівня володіння курсантами англомовною лексико-граматичною компетентністю у читанні;
- розробка двох варіантів методики самостійного оволодіння англомовною лексико-граматичною компетентністю в процесі читання електронних текстів використанням мобільного додатку ефективнішого варіанту;
- розробка завдань та проведення проміжного тематичного зрізу для здійснення рубіжного контролю й аналізу стану освітнього процесу майбутніх військових фахівців з інформаційно-телекомунікаційних технологій;
- підготовка та проведення післяекспериментального зрізу з метою визначення досягнутого рівня володіння майбутніми військовими фахівцями з інформаційно-телекомунікаційних технологій англомовною лексико-граматичною компетентністю в процесі читання;
- обробка отриманих експериментальних результатів для перевірки їхньої вірогідності за допомогою методів математичної статистики;
- аналіз та інтерпретація результатів експериментального навчання; опитування курсантів за допомогою Google Форм щодо виявлення найуживаніших стратегій в процесі оволодіння ЛГК у читанні.
- формулювання висновків про ефективність розробленої методики.

Таким чином, ми охарактеризували провідні етапи підготовки та організації експериментального навчання з оволодіння майбутніми військовими фахівцями інженерних спеціальностей англомовною лексико-граматичною компетентністю у читанні в умовах автономного навчання. Подальші наукові розвідки будуть присвячені аналізу виконання провідних завдань дослідження й опису процесу результатів методичного експерименту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурвич П. Б. Теория и практика эксперимента в методике преподавания иностранных языков (Спецкурс) / Перси Борисович Гурвич. – Владимир: Изд-во Владимирского гос. пед. ин-та им. П. И. Лебедева-Полянского, 1980. – 104 с.
2. Лазаренко С. В. Підсистема вправ для самостійного оволодіння англомовною лексико-граматичною компетентністю у читанні майбутніми

військовими фахівцями з інформаційно-телекомунікаційних технологій / Світлана Вікторівна Лазаренко. // Іноземні мови. – 2016. – С. 29-40.

3. Штульман Э. А. Основы эксперимента в методике обучения иностранным языкам / Эдуард Абрамович Штульман. – Воронеж : Издательство Воронеж. унив-та, 1971. – 144 с.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА З ІРЛАНДСЬКОЇ МОВИ У ПОЧАТКОВІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ОСВІТІ РЕСПУБЛІКИ ІРЛАНДІЯ

Лисенко О.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Однією з основних складових програм педагогічної освіти є практика з ірландської мови. Значна увага до вивчення ірландської мови зумовлена необхідністю підвищити рівень володіння національною мовою серед населення Республіки Ірландія, поглибити знання національної культури і традицій.

Зміст та цілі педагогічної практики з ірландської мови визначені у звіті, підготовленим на запит Ради вчителів у травні 2012 р. – “Доповідь робочої групи щодо проведення педпрактики у районах Gaeltacht”. У цій частині Ірландії населення розмовляє рідною мовою. Всі рекомендації щодо програм паралельної освіти набрали чинності з 2012/13 н. р., а для програм послідовної освіти – з 2014/15 н. р. [4].

Перевагою практики з ірландської мови є використання передової технології “занурення в мовне середовище”. Педагогічна практика з ірландської мови розділена на два блоки, її загальна тривалість – 4 тижні. Кожен блок триває приблизно два тижні. Після закінчення кожного блоку ВНЗ організовують обговорення і диспути для своєчасного подолання недоліків, корекції планів тощо. Програма педагогічної практики другого блоку є логічним продовженням того, що було опановано студентами протягом першої частини. Обидві складові практики проводяться на різних курсах навчання, оскільки програма мовної підготовки передбачає ускладнення навчального матеріалу. Відповідно до рекомендацій Ради вчителів на різні види навчальної діяльності студентів виділяється 35 годин, 20 з них – це звичайні заняття. Заняття проходять у першій половині дня, після обіду студенти долучаються до роботи методичних семінарів, лінгвістичних лабораторій, що мають розширити їх знання та підвищити мовну компетентність. У групах навчається не більше 25 студентів. Рада вчителів рекомендує набирати до однієї групи практикантів із різних ВНЗ. Серед видів навчальної діяльності, у яких студенти беруть активну участь у другій половині дня, виділяють такі: 1) складання, адаптація, переклад оповідань, п'єс, діалогів, пісень, віршів, поем тощо, які відповідають програмі початкової школи; 2) проведення опитувань, інтерв'ю та інших наукових розвідок для виконання проекту з педпрактики; 3) підготовка та адаптація матеріалів для навчання ірландської мови або інших предметів засобом ірландської мови; 4) представлення презентації наукового проекту ірландською мовою [4, с. 2].

Спілкування студентів-практикантів з місцевим населенням сприяє набуттю ними необхідних мовних навичок, формуванню умінь, вагомих для подолання мовного бар'єру і оволодінню мовою на високому рівні.

Відвідування занять, інших заходів студентами-практикантами знаходиться під контролем відповідних закладів освіти. Звіти щодо виконання певних пунктів програми педпрактики надсилаються спочатку в електронному вигляді у ВНЗ. Після закінчення практики студенти мають представити оригінали всіх необхідних документів з підписами.

Запорукою успішного проведення практики з ірландської мови є належна організація закладами вищої педагогічної освіти підготовчого етапу. Перед початком практики ВНЗ повинні провести відповідні консультації щодо цілей, вимог, структури і звітів практики.

Зміст програми з практики з ірландської мови однаковий у всіх закладах вищої педагогічної освіти. У 2012 р. нова програма була запроваджена у таких вишах: Коледж Св. Патрика, Драмкондра, Коледж Пречистої Діви Марії у Лімеріку, Національний університет Ірландії у Галвеї, Інститут педагогічної освіти Маріно, Коледж педагогічної освіти Церкви Ірландії, Гібернія коледж, Фроебель коледж педагогічної освіти. Курс практики з ірландської мови розроблений таким чином, щоб задовольнити потреби студентів з різним рівнем володіння мовою. Гнучкість підходу до студентів з різним рівнем мовної підготовки є однією з умов трирівневої програми з ірландської мови. Під час практики студенти вивчають передові методики навчання ірландської мови як першої мови, приділяють велику увагу збагаченню свого словникового запасу, поглибленню знань з граматики, культури і традицій ірландського народу [4]. Щоб засвідчити свої навчальні здобутки, на кінець педпрактики студенти мають підготувати відповідний навчально-методичний матеріал.

Зміст програм з ірландської мови узгоджуються зі змістом педагогічної практики. Оцінювання навчальних досягнень студентів відбувається за такими видами мовленнєвої діяльності: монологічне і діалогічне мовлення. В цілому рівень складності навчальної програми ВНЗ з ірландської мови відповідає рівню B2 за шкалою Рекомендацій Ради Європи [1].

Відповідальними за проведення педагогічної практики є досвідчені вчителі початкової школи. Виключенням є випадки, коли керівники практики мають високий рівень компетентності з ірландської мови, добре обізнані з програми початкової школи та мають практичний досвід роботи саме в початковій школі.

Таким чином, перевагою програм початкової педагогічної освіти є використання передової технології “занурення в мовне середовище”. Цей елемент педагогічних програм є потужним інструментом, що сприяє формуванню у студентів мовної компетентності високого фахового рівня.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hyland A. A Review of the Structure of Initial Teacher Education Provision in Ireland: [Background Paper for the International Review Team May 2012] / A. Hyland – Department of Education and Skills, 2012. – 41 p.

2. Initial Teacher Education: Criteria and Guidelines for Programme Providers: [In accordance with Section 38 of the Teaching Council Act, 2001]. – The Teaching Council, 2011. – 32 p.
3. Initial Teacher Education: Strategy for the Review and Professional Accreditation of Existing Programmes. – The Teaching Council, 2011. – 28 p.
4. Report of the Gaeltacht Placement Working Group to the Teaching Council. – The Teaching Council, 2012. – 53 p.

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРЕПОДАВАНИЯ КУРСА “ЛАТИНСКИЙ ЯЗЫК И МЕДИЦИНСКАЯ ТЕРМИНОЛОГИЯ” НА ЯЗЫКЕ-ПОСРЕДНИКЕ

Литовская А.В.

Харьковский национальный медицинский университет

Подготовка будущего преподавателя к профессиональной деятельности предполагает формирование представлений о тех реалиях, с которыми специалист столкнется в своей практической деятельности. Преподавание латинского языка в медицинском вузе имеет основательную методическую и методологическую базу. Вместе с тем такое явление современного образовательного процесса, как преподавание латинского языка иностранным студентам на языке-посреднике, находится на стадии становления и нуждается в научном осмыслении и рефлексии.

Медицинские вузы Украины являются лидерами в плане привлечения иностранных студентов. Таким образом, наиболее востребованными преподавателями латинского языка оказываются в медицинских вузах, где на протяжении первого года обучения студентам-медикам читается курс латинского языка и медицинской терминологии.

Помимо своеобразия учебного материала, который весьма далек от классической латыни, которую филологи-классики изучают в университетах, преподаватель сталкивается с рядом сложностей, связанных с работой в мультикультурной среде.

Перед преподавателем латинского языка в медицинском вузе встают проблемы, как характерные для работы с иностранными студентами в целом, так и обусловленные спецификой преподавания профессиональной терминологии и латинского языка на неродном для студентов языке.

Особенностью изучения латинского языка является отсутствие коммуникативной функции, которая является основной целью и условием обучения какому-либо живому иностранному языку. Таким образом, если при преподавании живых языков возможна форма полного погружения в изучаемый язык без языка-посредника, то в преподавании латинского языка такая форма практически неосуществима. В качестве языка-посредника для иностранных студентов, преимущественно выходцев из стран Азии и Африки, чаще всего выступают русский или английский язык.

Каким бы ни был язык-посредник, затруднения, с которыми сталкивается преподаватель при работе с иностранными студентами, аналогичны. Во-первых, зачастую язык-посредник не вполне знаком студентам. Так, студенты из Узбекистана или Марокко с русским языком обучения часто имеют достаточно ограниченный словарный запас применительно к анатомии человека, а для англоговорящих студентов из Индии и Египта может оказаться неожиданностью существование супплетивных форм множественного числа или степеней сравнения прилагательных.

Во-вторых, даже при удовлетворительном для коммуникации уровне владения языком-посредником, для большинства студентов характерен низкий уровень металингвистической грамотности. Неумение различать имена прилагательные и существительные, отсутствие представлений о согласованном и несогласованном определении, непонимание грамматической категории падежа, отсутствие навыков к морфологическому членению термина – эти и многие другие проблемы усложняют процесс овладения базовыми знаниями по латинскому языку. Перевод терминов-словосочетаний, образование и объяснение клинических терминов, написание рецептов – невозможно без базовых представлений о частях речи и структуре термина.

Задача преподавателя усложняется необходимостью формирования представлений о грамматике не только в изучаемом языке, но и в языке, с помощью которого происходит обучение. Вдвойне сложная задача стоит и перед студентами: русский язык в грамматическом плане сложнее, чем те основы латинского языка, которые излагаются в курсе; в английском же языке вообще нет большинства изучаемых грамматических понятий, например, падежей и согласования прилагательных с существительными.

Следует отметить еще одну проблему психофизиологического характера. В родном языке многих иностранных студентов используются знаки, отличные как от латиницы, так и от кириллического письма. Таким образом, обучение сопровождается не только адаптацией к фонетическим особенностям изучаемого языка (и одновременно языка-посредника), то и к их знаковой системе. Кроме того, меняется направление чтения и письма: от чтения с права на лево к чтению с лева на право. Нередко в письменных работах студентов можно встретить зеркально записанный термин: при переводе “остистый отросток” вместо “processus spinosus” студент пишет “spinosus processus”. Причиной подобных ошибок может быть как пробелы в знаниях о порядке слов в латинском медицинском термине, так и ошибка при выборе неправильного направления письма.

Значит ли это, что преподавание латинского языка студентами-иностранцами заведомо бесперспективно? С этим мы согласиться не можем: студент-медик в любом случае на протяжении учебы сталкивается с многочисленными профессионализмами, понимание которых без знания латинского языка невозможно.

Однако методика обучения латинскому языку иностранных студентов нуждается в существенном переосмыслении. Прежде всего, в плане осознания

того, что английский или русский язык обучения не является родным для учащихся, а выступает языком-посредником. Вместе с тем язык-посредник является неотъемлемым и необходимым инструментом учебного процесса. Но в современных реалиях следует быть готовым к сложностям, с которыми сопряжено такого преподавание. Момент языковой адаптации к двум языковым системам занимает длительное время. Это приводит к снижению успеваемости студентов, иногда к потере интереса и веры в собственные силы. Но, когда этот барьер преодолен, уже латинский язык становится языком-посредником для понимания профессиональной терминологии, что и является основной функциональной задачей при чтении курса латинского языка и медицинской терминологии.

КВАЗИПРОФЕСІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ У ПРОЦЕСІ ОВОЛОДІННЯ МЕТОДИЧНИМИ ВМІННЯМИ

Майєр Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Методичні вміння майбутнього викладача французької мови – це здатність свідомо і самостійно реалізовувати діяльність з метою формування у студентів професійно орієнтованої франкомовної комунікативної компетентності на основі комплексу набутих методичних знань у нових ситуаціях професійно-методичної діяльності. Наприклад, вміння аналізувати мовний, мовленнєвий, лінгвосоціокультурний матеріал (зокрема з метою виокремлення труднощів його засвоєння студентами), вправи, засоби навчання й контролю (зокрема електронні), запропонований викладачем план-конспект фрагменту практичного заняття; змінювати інструкцію до вправи (наприклад, з метою надати їй умовно-комунікативного чи професійно орієнтованого характеру), відновлювати інструкцію до вправи, добирати / укладати вправи / засоби контролю; добирати / розробляти засоби навчання; добирати / самостійно створювати змістові та смислові опори для стимулювання мовленнєвої діяльності (активності) студентів (за заданими викладачем параметрами); упорядковувати / коригувати етапи / прийоми навчання у запропонованому викладачем плані-конспекті фрагменту практичного заняття, доповнювати план-конспект (наприклад, цілями, етапами, прийомами навчання, змістом роботи тощо), самостійно розробляти плани-конспекти фрагментів практичних занять для формування мовних і мовленнєвих компетентностей (за заданими викладачем параметрами) з інтегрованим формуванням лінгвосоціокультурної та навчально-стратегічної компетентностей.

З метою формування методичних умінь у процесі методичної підготовки магістранта імітуються (моделюються) типові ситуації професійно-методичної діяльності викладача. Це передбачає квазіпрофесійну діяльність [2] майбутнього викладача французької мови – діяльність, яка є навчальною за формою і професійно-методичною за змістом.

Квазіпрофесійну діяльність магістранти здійснюють постійно в процесі виконання навчально-методичних задач.

Навчально-методична задача – засіб навчально-пізнавальної діяльності магістрантів з оволодіння методичними вміннями й контролю за рівнем їх сформованості в межах усіх компетенцій і субкомпетенцій, які складають методичну компетентність майбутнього викладача французької мови.

У самостійній позааудиторній роботі під час виконання навчально-методичних задач магістранти здійснюють квазіпрофесійну діяльність з метою аналізу і трансформації вправ, аналізу / самостійного розроблення електронних засобів навчання з використанням інструментальних програм, укладання спеціальних опор для навчання діалогічного і монологічного мовлення, добирання навчального матеріалу для формування мовленнєвих навичок і розвитку вмінь, розроблення плану-конспекту фрагменту практичного заняття з французької мови.

Розроблений план-конспект практичного заняття з французької мови передбачає його презентацію на семінарському занятті з навчальної дисципліни “Методика навчання іноземних мов у вищих навчальних закладах” у формі професійно орієнтованої рольової гри, де магістрант-розробник плану-конспекту, виступаючи у ролі викладача, реалізує його зі своїми одногрупниками, які виконують ролі студентів.

Відтак, магістрант має можливість у процесі квазіпрофесійної діяльності апробувати розроблені навчально-методичні матеріали й отримати рекомендації викладача та інших магістрантів академічної групи щодо коректності сформульованих цілей, обраних способів їх реалізації, коректності використовуваних засобів навчання, режимів роботи, етапів і прийомів навчання тощо в процесі обговорення проведеного фрагменту практичного заняття. У такий спосіб відбувається аналіз методичної ситуації, обговорення найефективнішого способу її вирішення, проявляється оригінальність та розвивається гнучкість як методичного, так і критичного мислення, активізується методична рефлексія та творчість майбутніх викладачів французької мови, синтезуються методичні знання. Обговорення продемонстрованого фрагменту практичного заняття спонукає магістранта до його “ретроспективного аналізу [4]” з метою самоконтролю.

Підчас квазіпрофесійної діяльності відтворюється не лише предметний, але й соціальний зміст майбутньої професійно-методичної діяльності магістрантів, формується професійна мотивація.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бакашаева Н. А. Психология мотивации студентов: Учебное пособие / Н. А. Бакашаева, А. А. Вербицкий. – М. : Логос, 2006. – 184 с.
2. Вербицкий А. А. Проблема трансформации мотивов в контекстном обучении : [Електронний ресурс] / А. А. Вербицкий, Н. А. Бакшаева. – Режим доступу: <http://www.library.by/portalus/modules/psychology/>

3. Майєр Н. В. Теоретико-методичні засади формування методичної компетентності у майбутніх викладачів французької мови : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.02 / Майєр Наталія Василівна. – К., 2016. – 735 с.

4. Поляков В. М. Комплекс видеофильмов для обучения студентов анализу урока иностранного языка / В. М. Поляков // Иностранные языки в школе. – 1988. – № 1 – С. 24–31.

ВИХІДНІ ПЕРЕКЛАДАЦЬКІ ТРУДНОЩІ ТА ШЛЯХИ ЇХ ПОДОЛАННЯ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ ПИСЬМОВОГО ПЕРЕКЛАДУ

Максименко Л.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Важливим аспектом перекладацького процесу є виявлення різних типів перекладацьких труднощів, як при розумінні тексту оригіналу (ТО), так і при виборі варіанту перекладу. У професійній діяльності перекладач використовує лінгвістичні й екстралінгвістичні знання, вміння, виконує різні типи і види розумових операцій, більшість яких є автоматизованими (підсвідомими). Активація цих знань, умінь і розумових операцій відбувається тоді, коли перекладач натрапляє на певні труднощі під час перекладу і, таким чином, його діяльність переходить на свідомий рівень.

Труднощі, які виникають під час перекладу, можуть бути лексичними, лексико-граматичними, граматичними, стилістичними, прагматичними, культурологічними тощо. Вони пов'язані з визначенням поняття проблема перекладу. Якщо раніше під “проблемою” розглядали певні типи визначених стратегій, спрямованих на попередження можливих проблем з, наприклад, перекладу метафор, то тепер вчені прагнуть встановити, що перекладачі самі вважають проблематичним у тому чи іншому ТО і яке рішення вони свідомо приймають. Такий напрям наукових розвідок має важливе значення для методики навчання. “Проблема” як частина процесу перекладу і здатність її вирішувати лежить в основі перекладацької компетентності.

Результати експериментів, які проводилися групою іспанських вчених РАСТЕ (Process of Acquisition of Translation Competence and Evaluation) в Барселоні з 2000 р., виявили, що проблеми, з якими стикаються перекладачі при виконанні завдання з перекладу можуть бути ідентифіковані у декілька способів, на різних (мовному, текстовому, екстралінгвістичному, культурному тощо) рівнях. Перекладацька проблема активує когнітивну систему перекладача, його підсвідомі, мовні, лінгвістичні, екстралінгвістичні, предметні знання. Вона змушує працювати його евристичне мислення, забезпечуючи перехід на свідомий/напівсвідомий рівень, дозволяє генерувати можливі варіанти її вирішення й обирати найбільш вдалий з них у конкретній ситуації перекладу. Те, що є проблемою для професійного перекладача, не обов'язково викликає труднощі у початківця, недосвідченого перекладача або клієнта, вченого, будь-якого іншого реального або передбачуваного читача перекладу. “Проблема”, таким чином, є динамічним і відносним поняттям [1, с. 57-71]. Різні

перекладацькі проблеми мають різні шляхи вирішення. Головний принцип полягає у тому, щоб виявити найбільш репрезентативні проблемні ситуації і зв'язати їх з основними поняттями процесу перекладу.

Вихідними або найбільш типовими перекладацькими проблемами можна вважати переклад слів, яких немає у двомовних словниках (реалії, архаїзми, неологізми, терміни, сленг тощо). Такі випадки і варіанти їх вирішення досить детально викладені у більшості підручників під назвою “безеквівалентна лексика”. Проте під час письмового перекладу виникають ситуації, коли текст, вираз, зворот, вислів неможливо перекласти за допомогою словника, тобто прямий еквівалентний переклад неможливий або неприйнятний, наприклад, *здоровий глузд, носій мови* неприпустимо перекласти дослівно (*healthy sense, language carrier*), а лише цілком: *common sense, native speaker*. Саме ці труднощі складають важливу перекладацьку проблему, яка багато обговорюється у наукових дослідженнях, та не має загального алгоритму вирішення. Сучасні розвідки у галузі когнітивістики доводять, що необхідно виходити за межі кожної конкретної проблеми, розглядати її у ширшому контексті, добирати можливий міжмовний еквівалент, який у відповідній ситуації передає мовою перекладу смисл, закладений у ТО [2, с. 174–191].

Вирішення перекладацьких проблем, серед яких вибір адекватного еквіваленту, або контекстного міжмовного відповідника, що висловлює смисл, закладений у ТО, можна віднести до творчого компоненту перекладу. Творче мислення перекладача це особливий вид логічного міркування, свідомо активізація малоймовірних зв'язків, які з'являються через своєрідне усвідомлення проблеми – її розширення за рахунок урахування широкого контексту на макро рівні (дискурсу, комунікації), у якому відбувається її переформулювання. Це свідомий перехід на макро рівень і пошук оригінального рішення.

Отже, для вирішення важливої перекладацької проблеми, яка полягає у неможливості або неприпустимості прямого (послівного) перекладу, з позиції когнітивістики необхідно вийти за межі конкретного завдання і перейти на макро рівень її вирішення (у наведених прикладах – семантичний). Для цього необхідне творче мислення, яке допоможе приймати неординарні рішення, формувати перекладацьку компетентність: активувати навички перекладу і долати перекладацькі труднощі. Головний принцип полягає в активізації додаткової інформації, стимуляції і формуванні слабких зав'язків – перехід на макро рівень. Самий простий шлях наблизитись до оптимального перекладу – розглянути всі можливі варіанти і порівняти їх. Треба чітко усвідомлювати, що смисл, закладений у ТО може бути виражений декількома різними мовними засобами у мові перекладу. Над ними треба розмірковувати: експлікувати проблему, вербалізувати її, ідентифікувати. Свідоме формування відповідних навичок, систематизація професійних знань та їх використання дозволить розвинути професійний стиль мислення. Внаслідок чого вибудовуватиметься модель системно-логічного аналізу проблеми та пошуку її вирішення, що сприятиме формуванню професійної перекладацької компетентності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Toury G. “What’s the problem with translation problem?” / G. Toury // In Translation and Meaning / [ed. by Barbara Lewandowska-Tomaszczy & Marcel Thelen]. – Maastricht: Hogeschool Zuyd, School of Translation and Interpreting. – 2002. – Part 6. – P. 57–71.
2. Wilss W. Knowledge and skills in translator behavior / W. Wilss. – Amsterdam & Philadelphia: John Benjamins. – 1996. – P. 259.

ЗМІСТ СТРАТЕГІЧНОГО КОМПОНЕНТУ НАВЧАННЯ АУДІЮВАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Мартиненко О.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Спираючись на аналіз наукових розвідок [1] та власний педагогічний досвід, зауважимо, що студенти заочної форми навчання не приділяють достатньо уваги навчанню аудіювання в позааудиторних умовах. Це пояснюється низкою причин, серед яких недостатня кількість вільного від роботи часу, індивідуально-особистісні якості, неготовність до самостійної діяльності, відсутність стимулів до навчання аудіювання індивідуально в позааудиторних умовах, відсутність навичок й умінь самоконтролю і самоаналізу, підвищений рівень ситуативної тривоги та розчарування у власних аудитивних можливостях і здібностях. Низький рівень аудитивних навичок, вмінь, здібностей, знань про стратегії і стратегічні дії аудіювання майбутніх перекладачів пояснюється недосконалістю процесів сприйняття і мислення, дефіцитом уваги, недостатнім розвитком оперативної пам’яті студентів, а також ігноруванням процесу навчання аудіювання з боку викладача. Наведені причини зумовлюють необхідність виділення стратегічного компоненту навчання аудіювання протягом усіх етапів навчання аудіювання текстів різних жанрів майбутніх перекладачів

Під *стратегічним компонентом* навчання аудіювання майбутніх перекладачів ми розуміємо послідовну, сплановану діяльність викладача і студентів, спрямованих на подолання труднощів аудіювання текстів різних жанрів засобами стратегічних дій.

Метою стратегічного компоненту *на початковому етапі* навчання аудіювання майбутніх перекладачів є отримання студентами знань про стратегії подолання труднощів аудіювання, особливості кожної з них та способи успішного використання стратегій під час прослуховування текстів різних жанрів (інтерв’ю, новин, лекцій, оголошень). Реалізувати мету стратегічного компоненту навчання аудіювання на початковому етапі під час настановної сесії ми пропонуємо викладачам за допомогою групової евристичної бесіди, пояснень, а також використання таких діяльностей навчального середовища Moodle, як “Завдання”, “Веб-сторінка”, “URL”, “Тест” тощо, покликаних активізувати аудитивну свідомість майбутніх перекладачів, їхні фонові знання, мотивувати до регулярного аудіювання текстів різних жанрів через аналіз

аудитивного досвіду самого викладача та інших студентів групи. Виконання таких вправ для формування стратегічного усвідомлення процесу аудіювання, як відповіді на запитання щодо труднощів аудіювання, шляхів їх подолання, обговорення успішних і неуспішних спроб розуміння аудіотексту викладачем і студентами групи, наведення прикладів з власного досвіду прослуховування аудіотекстів інтерв'ю, новин, лекцій, оголошень, сприяє розвитку бажання студентів самостійно долати власні труднощі аудіювання, стимулює майбутніх перекладачів самостійно повторювати лексичний, граматичний, фонетичний матеріал з тем аудіювання. Використання навчального віртуального середовища Moodle для розміщення курсу з аудіювання також заохочує майбутніх перекладачів заочної форми навчання до практичних аудитивних дій.

На основному етапі навчання аудіювання майбутніх перекладачів метою стратегічного компоненту є перевірка готовності студентів до використання знань щодо розвитку стратегій подолання труднощів аудіювання, отриманих на початковому етапі навчання аудіювання. Ми пропонуємо на цьому етапі двохрівневий стратегічний контроль аудитивної діяльності студентів: 1) ведення студентами “Аудитивного щоденника” за темами “Засоби масової інформації”, “Театр”, “Медицина і здоров'я” із указанням назви тексту, посиланням на електронне джерело (сайт), детальною фіксацією змісту аудіо- і відеоповідомлень, записом ключових слів та виразів, граматичних конструкцій, письмовим складанням і заповненням інтелектуальних карт (mind map and linear notes) усного повідомлення, доповненням нотатків за змістом аудіотексту під час повторного прослуховування аудіоповідомлення, переліком стратегій аудіювання, застосованих в процесі прослуховування аудіотексту; 2) самостійне складання стратегічного плану прослуховування текстів різних жанрів.

На *просунутому етапі* навчання аудіювання студенти заповнюють аудитивний опитувальник щодо сформованих стратегій аудіювання, аналізують використання запропонованих нами стратегій аудіювання під час прослуховування усних повідомлень, оцінюють власні вміння застосовувати стратегії аудіювання за трибальною шкалою і визначають шляхи розвитку незастосованих чи незрозумілих для використання стратегій аудіювання; самостійно визначають ті стратегії, які є найпростішими і найскладнішими для застосування під час аудіювання, вчать застосовувати стратегії аудіювання, визначені ними індивідуально, та удосконалюють вміння використання тих стратегій для подолання труднощів аудіювання, які розвинуті у них на недостатньо високому рівні. З метою формування метакогнітивних стратегій та стратегій автономного навчання аудіювання пропонуємо студентам самостійно відбирати аудитивний матеріал за визначеними нами критеріями відбору англomовного матеріалу для навчання аудіювання майбутніх перекладачів та аналізувати застосовані стратегії аудіювання щодо відібраних текстів відповідно до розробленого нами опитувальника.

Врахування викладачами змісту стратегічного компоненту навчання аудіювання майбутніх перекладачів на початковому, основному і просунутому етапах є передумовою успішного розуміння студентами текстів різних жанрів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агеева Н. В. Стратегии преодоления студентами психологических барьеров при аудировании иноязычной речи : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 19.00.07 / Агеева Наталия Валерьевна – Курск., 2009. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://psibook.com/research/strategii-preodoleniya-studentami-psihologicheskikh-barierov-pri-audirovanii-inoazychnoy-rechi.html> – Назва з екрану.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ СТУДЕНТІВ МОЛОДШИХ КУРСІВ ЯК СУБ'ЄКТІВ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДІАЛОГІЧНОМУ МОВЛЕННІ

Міщай Є.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Вчити іноземної мови (ІМ) – це означає навчати оперувати різними видами мовленнєвої діяльності. Тому починати навчання кожного з них потрібно з вибору підходу, оцінка ефективності чи неефективності якого повинна базуватись з урахуванням знань психології засвоєння ІМ [2, с. 224]. Отже, у процесі формування іншомовної комунікативної компетентності (ІКК) у студентів молодших курсів викладачеві слід враховувати не лише їхні психологічні риси, а й специфіку психології навчання ІМ.

Дослідженням особливостей психології студентського віку займалися такі вчені, як П. П. Блонський, О. М. Леонтьєв, В. Н. Мясіщев, К. К. Платонов, С. Л. Рубінштейн. Більшість з них вважають, що студенти молодших курсів у процесі мовленнєвої діяльності спираються на творчу здогадку, намагаються чітко формулювати власні судження. Їм властивий високий рівень невербального, тобто дієво-практичного інтелекту. Ефективність запам'ятовування все більше спирається на системність, наочне узагальнення матеріалу у вигляді схем, таблиць, малюнків тощо. Цей вік характеризується найсприятливішими умовами для психологічного, біологічного і соціального розвитку людини. Молоді люди відрізняються спостережливістю, ерудованістю й умінням швидко сприймати інформацію. Водночас простежується недостатня повнота аргументації, непослідовність у їхніх висловлюваннях [1, с. 102]. На сучасному етапі розвитку іншомовної освіти формування у студентів молодших курсів англomовної компетентності у діалогічному мовленні (ДМ) ґрунтується на засадах особистісно-діяльнісного підходу. Тому досліджуване питання, слідом за Бігич О. Б. [3], розглядаємо в його контексті, де складником особистісного компоненту є мотиви оволодіння студентами молодших курсів ІКК, зокрема в ДМ, і пізнавальні процеси. Мотивація являє собою вирішальний фактор ефективності навчального процесу. Об'єктами її формування виступають: мотиви, цілі, емоції. Під мотивом (франц. *motif*, лат. *motus* – рух) розуміємо спонукання до діяльності, пов'язане із задоволенням потреб людини. До основних динамічних параметрів мотиву належать стійкість, коли учіння студента залишається однаково високопродуктивним у різних умовах, і модальність, яка характеризується емоційним забарвленням (позитивним чи

негативним). Отже, навчальна діяльність передусім зумовлюється внутрішнім мотивом, коли пізнавальна потреба студента спрямовується на предмет діяльності, а також зовнішніми мотивами (престижу, обов'язку, необхідності тощо). Погоджуючись з думкою Бігич О.Б. [3], розглянемо чинники, які впливають на розвиток сили мотивації студента. Характеризуючи “сильних” студентів, науковець наголошує на превалюванні у них внутрішньої мотивації за рахунок потреби оволодіння професією на високому рівні. У “слабких” студентів наявність зовнішніх мотивів (осуд й покарання за неуспішність тощо) носить ситуативний характер [3, с. 9]. Формування мотивації – це насамперед створення умов для появи внутрішніх спонукань до навчання й усвідомлення їх студентом. Беззаперечно, успішному учінню допомагає вищезгадана внутрішня мотивація самоствердження, бажання продемонструвати реальні й можливі досягнення. При цьому студенти виявляють наполегливість, високу емоційність у ставленні до своїх результатів. Хоча у разі невдачі може бути навіть стресовий стан, але студент, здебільшого, швидко знаходить вихід із нього. Тобто у процесі навчання тип навчальної мотивації змінюється у студентів молодших курсів під впливом нових самонастанов. Викладач може лише опосередковано вплинути на мотивацію, створюючи передумови й формуючи підстави, на базі яких у студента виникає особиста зацікавленість у виконанні певного виду роботи. Дієвість мотивації сильніша, коли вона спрямована на способи, а не на результати діяльності. Важливим критерієм вивчення та розвитку мотивації є почуття як показник процесу задоволення пізнавальних потреб. Коли студент отримує насолоду від навчання та бажання працювати. Йдеться про те, що до навчального матеріалу має бути позитивне ставлення, тобто предмет засвоєння повинен бути цікавим. Отже, позитивний емоційний стан, що виникає під час спільної діяльності “викладач-студент”, свідчить про оптимальний вибір форм мотивації. На думку науковців, справжній викладач, насамперед, має досконало володіти знаннями дисциплін, які викладає; знати особливості студентського віку, враховувати їх; пробуджувати у студентів прагнення до оволодіння ІКК. Відданість праці, творчий підхід, обізнаність та уміння викладача застосовувати певні техніки мотивування (переконання, виклик інтересу, навіювання, закріплення позитивного враження) – важливі фактори позитивного мотиву формування англійської компетентності у ДМ. Отже, реалізація особистісно-діяльнісного підходу з урахуванням психологічних особливостей є ключовою умовою формування у студентів молодших курсів ІКК.

ЛІТЕРАТУРА

1. Блонский П. П. Избранные педагогические и психологические сочинения (в 2 томах). – М.: Педагогика, 1979. – Т. 2. – 400 с.
2. Петрова Е. Д. К вопросу об управлении процессами усвоения иностранного языка / Е. Д. Петрова // Современные психолого-педагогические проблемы высшей школы. – Вып. 2. – Л., 1974. – Вып. 2. – С. 223–233.
3. Сучасний студент у контексті особистісно-діяльнісного підходу: за результатами науково-методичних досліджень : Колективна монографія / О. Б.

Бігич, М. М. Волошинова, М. С. Глазунов та інш. ; [за заг. і наук. ред. О.Б. Бігич]. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2014. – 148 с.

АНГЛОМОВНА РЕФЛЕКСИВНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК ОСНОВА АВТОНОМІЇ МОВНОЇ ОСВІТИ МОРЯКІВ

Огородник Н.Є.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед напрямків модернізації вищої професійної освіти чільне місце посідають особистісно зорієнтовані моделі навчання з активізацією внутрішніх резервів майбутніх фахівців. Така тенденція пов'язана з переходом до суб'єкт-суб'єктної організації навчання, що є сприятливим для саморозвитку особистості, розкриттю її індивідуальності, творчого потенціалу та професійної майстерності через принципово нові форми взаємодії у ході навчального процесу.

Загально визнано, що ефективність підготовки майбутнього фахівця визначається його здатністю до неперервного розвитку, котра формується та реалізується завдяки усвідомлюваним процесам самопізнання й саморозуміння, самооцінки й самоаналізу, інакше кажучи, завдяки рефлексії. На основі пізнання професійних вимог, власних професійних можливостей та оцінного ставлення до себе як до суб'єкту професійної діяльності відбувається саморегуляція особистістю власних дій у професійній галузі, тобто свідоме самовдосконалення та професійне зростання. Відтак, пріоритетною метою сучасного освітнього процесу визначено планомірний розвиток професійної свідомості та самосвідомості майбутніх фахівців, їхньої готовності до вирішення проблем.

На сьогодні поряд з володінням узагальненими стратегіями розв'язання професійних завдань актуальними визнаються також вміння майбутнього професіонала осмислювати власну практику, свідомо використовувати власні способи дії, поступово досягаючи психологічну основу майбутньої професійної діяльності, та на цій основі змінювати свою професійну позицію шляхом саморозвитку, самопроекування та саморегулювання.

На думку дослідників специфіки професійної діяльності моряків, однією з її характерних особливостей є перебування у стані постійної готовності до змін ситуації упродовж рейсу, зумовлених як погодними та кліматичними умовами, або ж психологічним, фізичним й емоційним станом екіпажу, так і критичними обставинами різного ступеня складності чи то, навіть, певними політичними подіями [2, с. 24]. Відповідно, через необхідність працювати у специфічних динамічних і вкрай мінливих умовах професійно важливими для моряків визнаються вміння критично мислити, об'єктивно оцінювати ситуацію та приймати відповідальні рішення. Існує думка про доцільність врахування здатності до рефлексування моряками власної ролі у виробничому процесі задля градації їхньої професійної компетентності. Зокрема, у зв'язку з вищеозначеною умовою розрізняють такі рівні компетентності моряків, як: а) базовий (basic competence), сформований у школі інтегральний соціально-особистісно-поведінковий феномен, результат освіти у сукупності мотиваційно-ціннісних і когнітивних складових; б)

зрілий (nature competence), що виявляється у характері виконання поточних професійних завдань і забезпечує впевненість у своєму професіоналізмі завдяки автоматичному виконанню посадових обов'язків за встановленим алгоритмом; в) креативний (creative competence), що представляє компетентність вищого рівня та передбачає додаткові якості, а саме: готовність до змін, вміння критично оцінювати ситуацію, здатність проектувати та впроваджувати інновації [2, с. 24].

Важливим засобом розвитку особистості майбутнього фахівця флоту є також здатність до самооцінки власної професійно орієнтованої комунікативної поведінки та проектування необхідної мовленнєвої діяльності англійською мовою як робочою мовою на судні. В умовах міжнародного, а отже багатонаціонального, багатомовного й багатокультурного екіпажу, де спілкування суттєво ускладнюється безліччю варіантів англійської мови, розрізняваних за національним забарвленням, індивідуальним рівнем володіння, відмінностями в активному лексичному запасі та розбіжностями в термінологічному апараті, існує багато бар'єрів успішної комунікації. Здатність переосмислювати та змінювати власні комунікативні тактики задля успішності спілкування стає запорукою не лише безпечного плавання у загальному для усього колективу масштабі, але й індивідуального професійного зростання фахівців, що підтримуватиме їхню конкурентоспроможність та сприятиме їх подальшому працевлаштуванню та кар'єрному просуванню. На сьогодні процес навчання англійської мови майбутніх моряків здійснюється з урахуванням вимог світової морської індустрії та концептуальних засад сучасної морської освіти, серед яких: навчання впродовж усього життя, інтеграція міжнародних стандартів володіння англійською мовою для моряків, формування майбутніх фахівців флоту як автономних суб'єктів освітнього процесу, визначення компетентностей у якості цілей навчання.

Отже, переорієнтація навчального процесу з відтворення знань та минулого досвіду на засвоєння способів перетворення дійсності та оволодіння засобами самоосвіти означає, що англійська мова виконує функцію опосередкованого впливу через англійськомовну комунікативну компетентність на професійну компетентність фахівця. Використання англійської мови як засобу особистісного й професійного розвитку в свою чергу звертає увагу на необхідність формування англійськомовної рефлексивної компетентності як комплексу рефлексивних умінь, що сприятимуть автономії мовної освіти моряків, як затребуваної впродовж усього життя здатності до мовної самоосвіти. Таким чином, рефлексивна компетентність у складі трьох компонентів – когнітивного, діяльнісного й афективного [1], тобто знань і вмінь відносно рефлексії та готовності до їх застосування задля досягнення успіху в оволодінні мовою, висувається науковцями у якості необхідної складової професійно орієнтованої англійськомовної компетентності для формування автономії майбутніх фахівців у вдосконаленні володіння мовою протягом життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алмабекова О. А. Формирование иноязычной рефлексивной компетенции студентов энергетических специальностей при обучении английскому языку для профессиональных целей: автореферат дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Алмабекова Ольга Алексеевна. – Санкт-Петербург, 2011. – 21 с.

2. Walczak A. STCW convention and the challenges of the future: Annual of Navigation / Aleksander Walczak. – Szczecin : Maritime University. – No. 1. – 1999. – P. 21–27.

КОНТРОЛЬ РІВНЯ СФОРМОВАНОСТІ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ ТА ПИСЬМІ МАЙБУТНІХ ТУРИЗМОЗНАВЦІВ

Окопна Я.В.

Київський національний лінгвістичний університет

З метою перевірки ефективності розробленої методики формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності (ПОНК) в говорінні та письмі майбутніх працівників сфери туризму нами було проведено методичний експеримент, який, услід за П. Б. Гурвичем, ми розуміємо як організовану для вирішення методичної проблеми діяльність учасників експерименту та експериментатора [1, с. 39–40].

Організація і проведення методичного експерименту базувалися на сформульованих у науковій літературі положеннях [1–4] та з дотриманням його невід’ємних ознак: точна обмеженість у часі; попередньо сформульована гіпотеза; план та організаційна структура, адекватні висунутій гіпотезі; можливість ізольованого обліку методичного впливу досліджуваного фактору; вимір вихідного та заключного стану релевантних для проблеми дослідження знань, умінь учасників експерименту за критеріями відповідно до специфіки проблеми і мети експерименту [1, с. 39–40].

Невід’ємною складовою експериментальної діяльності формування ПОНК майбутніх туризмознавців є контроль [3]. Тому, надалі ми маємо на меті коротко окреслити особливості контролю формування ПОНК у продуктивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх туризмознавців та зазначити його складники, які використовувалися під час методичного експерименту для перевірки ефективності запропонованої методики.

Контроль формування ПОНК в говорінні та письмі майбутніх працівників туристичної сфери мав свої мету, функції, види, форми, засоби та об’єкти й передбачав вимір і оцінку рівня володіння продуктивними видами іншомовної мовленнєвої діяльності студентів.

Під поняттям “мета” контролю ми розуміємо здійснення цілеспрямованого спостереження за навчальними діями майбутніх туризмознавців з подальшим аналізом отриманих результатів: для оперативного вживання заходів щодо коригування індивідуальної траєкторії процесу формування ПОНК та оцінювання – визначення кореляції між запланованим і реальним результатами навчальних досягнень студентів.

У процесі оволодіння ПОНК відбувається самоконтроль власних навчальних дій майбутніх фахівців сфери туризму у говорінні та письмі за індивідуальною траєкторією учіння, а дидактичні функції контролю проектуються у відповідну діяльність викладача та студентів.

Відтак, контроль процесу формування ПОНК у продуктивних видах мовленнєвої діяльності передбачає поряд із здійсненням функції зворотного зв'язку реалізацію коригувальної, навчальної, управлінської та оціночної функцій [2, с. 156–157]. В сукупності вони забезпечують як опосередковане навчання, контроль, керування процесом учіння студентів (з використанням засобів формування ПОНК та інструментів оцінювання й статистики Moodle), так і учіння, самоконтроль, керування майбутнім туризмомознавцем власної індивідуальної траєкторії.

Формування ПОНК відображається у різних видах контролю й оцінювання досягнутого рівня говоріння та письма майбутнім туризмомознавцем – попередньому, поточному, тематичному, рубіжному [2, с. 157], які за своєю формою організації є виключно індивідуальними.

Просуваючись індивідуальною траєкторією учіння, майбутній фахівець сфери туризму здійснює безперервний самоконтроль, а викладач веде кореляцію перебігу формування ПОНК, спостерігає за навчальними діями студентів, аналізує їх та, за необхідності, надає допомогу у коригуванні визначеної ним траєкторії учіння. У цьому випадку об'єктами контролю виступають набуті шляхом опрацювання теоретичного матеріалу соціокультурні знання (засіб контролю – тестові завдання) та фахові вміння (засіб контролю – завдання проектного формату, з вільноконструйованою відповіддю).

Відомо, що оцінювання як формалізований процес визначення рівня опанування майбутнім працівником туристичної сфери запланованих (очікуваних) результатів навчання [4, с. 47] передбачає виставлення оцінки (балу), що ґрунтується на зіставленні навчальних досягнень студента з мінімальними вимогами [4, с. 55] на основі визначених критеріїв як підстави для оцінки.

Отже, ми окреслили особливості контролю формування ПОНК у процесі оволодіння продуктивними видами мовленнєвої діяльності майбутніх туризмомознавців, зазначили його складники, які використовувалися під час методичного експерименту для перевірки ефективності запропонованої методики.

Перспективи подальших наукових розвідок ми вбачаємо в упорядкуванні та укладанні методичних рекомендацій щодо критеріїв оцінювання для констатації вимірів й оцінки здобутого рівня ПОНК у продуктивних видах мовленнєвої діяльності майбутніх туризмомознавців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гурвич П. Б. О четырёх общеметодических принципах организации обучения иностранным языкам / П. Б. Гурвич // Иностранные языки в школе. – № 3. – 2003 – С. 32–37.
2. Методика навчання іноземних мов і культур : теорія і практика : [підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів] / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.

3. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка : [навчальний посібник для студ. вищ. навч. закладів] / Неля Євтихіївна Мойсеюк. – [вид. 5-те, доп. і перероб.]. – К., 2007. – 655 с.

4. Національний освітній глосарій : вища освіта / авт.-уклад.: І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш і ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – К. : ТОВ “Видавничий дім Пляєди”, 2011. – 100 с.

СПОСОБИ ПРЕЗЕНТАЦІЇ МАТЕРІАЛІВ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ У ЗАРУБІЖНИХ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНИХ КОМПЛЕКСАХ

Олійник Т.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Як засіб формування іншомовної комунікативної компетентності, навчально-методичний комплекс (НМК) моделює психолого-методичну концепцію і систему навчання іноземної мови, прийняту авторами, відображає основні компоненти цієї системи: цілі навчання, зміст навчального предмета, особливості процесу формування знань, навичок та вмінь, які є основними компонентами змісту навчання іноземної мови, методи і засоби навчання.

Останнім часом у зарубіжних НМК велика увага приділяється матеріалам, спрямованим на оволодіння учнями вмінням учитися.

Матеріали для формування навчально-стратегічної компетентності (НСК) ми класифікуємо за такими критеріями:

- 1) за розподілом серед елементів НМК: вміщені
  - у підручнику
  - у робочому зошиті
  - у книзі для вчителя
  - інших компонентах НМК
- 2) за місцем в уроці НМК:
  - інтегровані у вправах
  - подані окремо
- 3) за структурою:
  - тільки пам’ятка
  - тільки вправа
  - комбіновані
- 4) за використанням наочності:
  - з використанням наочності
    - фонозапису
    - відеозапису
    - ілюстративної наочності
    - мультимедіа
  - без використання наочності.
- 5) за місцем виконання:
  - на уроці

- вдома
- 6) за необхідністю контролю:
  - з обов'язковим контролем
  - з вибірковим контролем
  - без використання цілеспрямованого контролю з боку вчителя
- 7) за формою виконання:
  - для індивідуального виконання
  - для парної роботи
  - для роботи в групах
- 8) за характером виконання:
  - усні
  - письмові
- 9) за мовою виконання:
  - рідною мовою
  - іноземною мовою
  - обома мовами

Більшість цих матеріалів у багатьох НМК містить підручник як основний засіб навчання. У робочому зошиті дають додаткові матеріали: анкети, опитувальні листи, схеми та таблиці, які пропонується заповнити учням. Книга для вчителя дає рекомендації вчителям щодо організації обговорення та опрацювання учнями стратегій. Проте, деякі автори помістили матеріали для формування НСК саме в робочому зошиті у відповідній рубриці кожного уроку. Книга для вчителя пропонує знайомити учнів з ними під час уроку, обговорити їх та одразу ж випробувувати при виконанні завдання. Вчителю рекомендується знаходити під час уроку й інші нагоди для опрацювання учнями навчальних стратегій.

За місцем в уроці підручника / НМК матеріали для формування НСК подаються інтегровано у вправах, окремо у вигляді пам'яток, або комбіновано. Структура комбінованих матеріалів залежить від орієнтації на індуктивне чи дедуктивне оволодіння учнів стратегією. У деяких НМК виноситься окремо рубрика “Вчись учитись”, яка містить вправи та завдання, що сприяють розвитку стратегій читання, говоріння, письма та аудіювання, стратегій для засвоєння лексики, граматики, правильної вимови, а також метакогнітивних стратегій.

Найбільш повним, на наш погляд, є такий варіант подачі матеріалу, коли в кожному розділі (уроці) підручника містяться поради щодо виконання конкретних вправ та організації навчального процесу в цілому. Кожен розділ закінчується підрозділом, в якому акумулюється мовний матеріал, аналіз мовленнєвих умінь, які здобули учні, а також дублюються всі поради, які були в цьому розділі. У робочому зошиті блок матеріалів для формування НСК підсумовує модуль (3 розділи). Ці матеріали складаються не лише з порад, але й вправ, які сприяють оволодінню навчальними стратегіями. Кожен блок передбачає висновки учнів про стратегії, які вони використовували у процесі навчання і про їх ефективність.

Особлива увага більшості авторів НМК спрямована на використання матеріалів, які навчають учнів аналізувати свій власний процес оволодіння іноземною мовою і знаходити техніки і стратегії для підвищення ефективності власного навчання.

ОСНОВНІ ЗАВДАННЯ ФОРМУВАННЯ ЛІНГВОСОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В АНГЛОМОВНОМУ ЧИТАННІ У КУРСІ ЗА ВИБОРОМ “КРАЇНОЗНАВСТВО”

Осадча Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Удосконалення професійно-орієнтованої підготовки учнів профільної школи, на нашу думку, можливе за умови практики в читанні автентичних текстів лінгвосоціокультурного (ЛСК) характеру, що сприяє підвищенню комунікативно-пізнавальної мотивації, дозволяє комплексно і ефективніше вирішувати завдання, які стоять перед професійною іншомовною освітою, використовуючи ЛСК потенціал країнознавчого тексту. Відповідно до Закону України “Про загальну середню освіту”, положень Концепції загальної середньої освіти (11-річна школа), Проекту Концепцій розвитку освіти України на період 2015–2025 років, Проекту Концепції профільного навчання в старшій школі, та проекту Концепції “Нової української школи” профільна школа реалізує принцип особистісно-орієнтованого навчання і сприяє розвитку в учнів можливостей для створення власної освітньої траєкторії в міжкультурному спілкуванні з дотриманням традицій і норм країни, мова якої вивчається. Профільне навчання іноземної мови є професійно орієтованим і дозволяє ґрунтовніше оволодіти мовним, мовленнєвим і ЛСК матеріалом не лише за рахунок збільшення обсягу відповідного навчального матеріалу, але й завдяки курсам за вибором. Курси за вибором – обов’язкові навчальні курси, самостійний вибір яких здійснюється учнем з двох і більше альтернатив, запропонованих школою. Такі курси сприяють вибору учнем його подальшого навчального профілю і розвитку відповідних предметних компетентностей шляхом формування цінностей і ставлень, поглиблення і розширення теоретичних і накопичення прикладних знань, формування умінь та розвиток навичок, набуття досвіду пізнавальної і творчої діяльності, розкриття й розвитку здібностей. Номенклатура цих курсів визначається з урахуванням уподобань учнів і об’єктивних можливостей школи. Країнознавство належить до основних курсів за вибором. (Програмою профільного навчання іноземної мови передбачаються також додаткові курси за вибором). Розглядаємо курс за вибором “Країнознавство” як ефективний засіб формування лінгвосоціокультурної компетентності (ЛСКК) у читанні в учнів старшої школи філологічного профілю на матеріалі автентичних країнознавчих текстів. Формування у старшокласників ЛСКК в англomовному читанні у курсі за вибором “Країнознавство” передбачає поетапну роботу з країнознавчим текстом (до текстовий, текстовий та після текстовий етапи), кожен з яких має свої

завдання формування ЛСКК в читанні у курсі країнознавства. Виділяємо такі етапи формування ЛСКК в англomовному читанні у курсі за вибором: “Країнознавство”: підготовчий, основний та завершальний. На першому, тобто підготовчому етапі, учнів мотивують до читання країнознавчих текстів, відбувається розширення фонових ЛСК знань, формування навичок орієнтування в структурно-смысловій організації країнознавчих текстів різних жанрів за специфічними жанровими ознаками, знаходження та розуміння графічної й образної ЛСК інформації, прогнозування ЛСК змісту тексту за його структурними частинами, зняття лінгвістичних труднощів, формування, за потреби, чи активізація базових навичок і вмінь медіакомпетентності, підготовка до читання країнознавчих текстів різних літературних жанрів, активізація вже існуючих мовленнєвих навичок та вмінь. На другому етапі, тобто основному, подальшого розвитку набувають уміння розпізнавати та виділяти ЛСК інформацію; відбувається розвиток умінь вивчаючого, пошукового, переглядового та ознайомлювального видів читання країнознавчих текстів; розвиток читацьких вмінь, таких як: когнітивні (вміння працювати з будь-яким джерелом ЛСК інформації (різноманітні Інтернет ресурси країнознавчої інформації: словник, країнознавчий інтернет-сайт, електронний довідник тощо), вибирати найбільш прийнятне значення слова, враховуючи культурні реалії певної країни, встановлювати смыслові зв’язки в тексті країнознавчого характеру, передбачати зміст тексту, вміння цілісно сприймати країнознавчий текст, виділяти головне та другорядне, узагальнювати ЛСК інформацію, знаходити основну проблему, що цікавить автора, досягнути способ побудови тексту, встановлювати часові та просторові відношення у країнознавчому тексті), культурознавчі (розпізнавати в тексті лексичні одиниці з ЛСК компонентом значення, виділяти коло одиниць, що є важливими для розкриття певної теми, створювати культурні портрети героїв художніх і публіцистичних текстів), аксіологічні (вміння знаходити оціночну лексику, авторську оцінку та відділяти суб’єктивну думку від фактів) та літературознавчі (вміння знаходити в країнознавчому тексті образні засоби мови (фразеологізми, мовні кліше), вміння визначати відношення автора до змісту тексту). Залучається також саморефлексія учнів шляхом аналізу ефективних способів отримання актуальної країнознавчої інформації за допомогою мережі Інтернет.

На третьому, завершальному етапі формування у старшокласників ЛСКК в англomовному читанні у курсі за вибором “Країнознавство” учні здійснюють аналіз та інтерпретація ЛСК інформації, формування та розвиток умінь тлумачити вилучену ЛСК інформацію в аспекті діалогу культур, учні впізнають, співвідносять, визначають та коментують характеристики культурологічного портрету англomовних народів, а також виділяють спільне та відмінне між ЛСК фактами, соціальними оцінками, соціокультурними портретами англomовних й україномовних образів на основі ЛСК знань, отриманих при читанні країнознавчих текстів, відбувається формування та розвиток білінгвальних вмінь старшокласників представляти свою культуру, країну в іншомовному просторі, учні пояснюють факти та особливості рідної культури через призму

культури англomовних країн. Отже, курс за вибором “Країнознавство” як ефективний засіб формування ЛСКК у читанні в учнів старшої школи філологічного профілю, характеризується поетапною роботою над формуванням у старшокласників ЛСКК у читанні автентичних країнознавчих текстів.

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО КЛАСИФІКАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

Паленчук Т.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасний динамічний світ вимагає від фахівців не лише якісного опанування знаннями, розвитку системи вмінь, але також здатності до їх постійного оновлювання та доповнення. Тому формування у майбутніх учителів іноземних мов (ІМ) усвідомленої потреби та навичок навчатись мало б бути одним із важливих пріоритетів в освіті. Проте формування навчально-стратегічної компетенції студентів на практиці займає у кращому випадку допоміжне місце у рамках навчального процесу.

Насправді така другорядна роль навчально-стратегічної компетентності характерна і для зарубіжних концепцій. Хоча питання важливості формування навчально-стратегічної компетентності піднімалось із 70-х років минулого століття та з 80-х визначається як самостійний компонент комунікативної компетентності, проаналізувавши літературу можна дійти висновку, що єдиного розуміння складових та структури навчально-стратегічної компетентності досі не існує. Ряд авторів та програм виокремлюють лише стратегії, навчальну компетентність чи тільки стратегічну компетентність. Інші розрізняють окремо навчальну та комунікативну стратегії чи навчальну та стратегічну компетентності або різноваріантно об'єднують їх [2]. Ще складніше із структурою чи класифікацією складників навчально-стратегічної компетентності. Найменш опрацьованим залишається питання процесу формування навчально-стратегічної компетентності у студентів, зокрема щодо різних видів мовленнєвої діяльності.

Поділяючи думку авторів про те, що маємо справу саме із навчально-стратегічною компетентністю у загальних рамках комунікативної компетентності, звернемось до ряду сучасних підходів до класифікації її складників.

Виходячи із сучасних досліджень І.П. Задорожня вслід за С. Ю. Ніколаєвою пропонує розрізняти три групи складових навчально-стратегічної компетентності, а саме: навчальні стратегії – метакогнітивні, когнітивні, стратегії у різних видах мовленнєвої діяльності та комунікативні стратегії – компенсаторні, соціальні, афективні [1].

В.В.Черниш виокремлює навчально-комунікативні стратегії та стратегічні компетенції як підблоки-складові навчально-стратегічної компетентності. Навчально-комунікативні стратегії розподіляються на навчальні стратегії, тобто когнітивні, метакогнітивні (планування, керування, самоконтроль і оцінювання

результатів) та стратегії використання мови у різних видах мовленнєвої діяльності. У свою чергу під стратегічними компетенціями маються на увазі комунікативні стратегії, тобто компенсаторні, афективні, соціальні. При цьому підкреслюється зв'язок між комунікативними і метакогнітивними стратегіями, а також навчальними стратегіями та компенсаторними, афективними та соціальними [3].

Серед зарубіжних класифікацій найбільш детальними є класифікації Р. Оксфорд та Дж. Малей та А. Шамот. Р. Оксфорд поділяє стратегії на прямі та непрямі, підрозділяючи їх на когнітивні, соціальні та афективні. Дж. Малей та А. Шамот пропонують блоки із 24 складників компетентності.

Загалом можна дійти висновку, що незважаючи на відсутність чіткої дефініції та класифікації, за останні десятиріччя намітилася тенденція інтеграції традиційних біхевіористських та сучасних когнітивних поглядів щодо складових навчально-стратегічної компетентності.

Варто додати, що підходи до навчально-стратегічної компетентності традиційно спрямовані саме на формування та розвиток мовленнєвих навичок і вмінь і мовленнєву поведінку. Проте доцільно при визначенні навчально-стратегічної компетентності виходити із холістичного підходу, який розглядає студента як цілісну особистість. Навчально-стратегічна компетентність при вивченні ІМ мала б із однієї сторони вбудовуватися у загальне вміння навчатись як усвідомлену систему поведінкових алгоритмів та особистісних ставлень і підходів до здобуття знань, формування навичок, особистісного розвитку, прагматичних та професійних умінь. З іншої сторони, студенти мали б ознайомлюватися із когнітивним, поведінковим, мотиваційним репертуаром для вибору навчальних алгоритмів та стратегій щодо опанування ІМ відповідно до стандартів, потреб та особистісних характеристик студента. Якщо вивчення ІМ у більшості випадків на практиці має у кращому випадку інтуїтивний характер слідування певним стратегіям за критерієм ефективності, чи стандартному проходженню певних програмних кроків, ключовим у формуванні такої компетентності мала б бути саме усвідомленість спрямування та контролю студентом власного навчання та мовленнєвої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Задорожна І.П. Структура та зміст навчально-стратегічної компетентності майбутніх учителів англійської мови / Ірина Павлівна Задорожна // Вісник Харківського національного університету імені Каразіна. – Вип. 22. – С.125–133.
2. Мисечко О.Є. Поняття стратегічної компетенції у змісті сучасної професійної підготовки вчителя іноземної мови у ВНЗ / О. Є. Мисечко // Вісник Житомирського держ. ун-ту імені Івана Франка. – 2004. – Вип. 19. – С. 174–178.
3. Черниш В. В. Теоретико-методичні засади формування у майбутніх учителів професійно орієнтованої англомовної компетенції у говорінні: [монографія] / Валентина Василівна Черниш. – К. : Ленвіт, 2013. – 395 с.

НАВЧАННЯ НАПИСАННЮ АНОТАЦІЙ ТА РЕФЕРУВАННЮ ТЕКСТІВ

Панчишин С.Б.

Львівський національний аграрний університет

Однією із вимог Програми з іноземних мов як для технічних, так і мовних ВНЗ є навчання анотування літератури за фахом. Це викликано насамперед тим, що відповідно до чинних правил, кожному автору наукової праці під час публікації її в професійному журналі необхідно представити анотацію своєї статті англійською мовою. Уміння анотувати є суттєвим чинником практичної діяльності кожного наукового співробітника. Саме тому Програма викладання іноземних мов у аграрному вузі, яка передбачає вивчення іноземної мови професійного спрямування у 8 семестрі, приділяє велику увагу написанню анотацій та реферуванню наукової літератури. Навчання написання анотацій та реферування залучає до тісної співпраці кафедру іноземних мов зі спеціалізованими кафедрами. Враховуючи, методика написання анотацій та рефератів єдина незалежно від мови, вміння працювати з іншомовною літературою можна використати при написанні наукових доповідей, оглядів, написанні статей рідною мовою. Інакше кажучи, викладання фахових дисциплін можна пов'язати з викладанням іноземної мови так, щоб зросла цінність спеціаліста для суспільства.

Тісна співпраця між кафедрами в свою чергу вирішує важливу педагогічну проблему - мотивація вивчення іноземної мови в очах студента. У студента виникає зацікавленість, готовність затрачати час на роботу пов'язану з майбутнім фахом та мовою, тобто виникає суб'єктивно усвідомлена.

З перших занять студенти знайомляться з поняттями "анотація" та "реферат", їх видами (реферат-конспект, реферат-резюме, реферативна анотація та ін.) Анотування як засіб смислового згортання тексту являє собою найкоротше повідомлення про головний зміст тексту, що дає уяву про його тему і предмет викладу. Отже, щоб написати анотацію прочитаного тексту, слід зрозуміти його макроструктуру (композиційні опори, на яких будується весь текст) і викласти його у формі короткого зв'язного повідомлення.

Для анотацій властивим є вживання визначеного кола загальнонаукової лексики. Найчастіше вживають такі слова: to contain - вміщати; to include - включати; to cover - охоплювати; to mention - згадувати; to deal with - стосуватися; to present - подавати; to describe - описувати; to refer - згадувати, посилатися; to discuss - обговорювати, розглядати; to serve - слугувати; to highlight - висвітлювати; to show - показувати та інші. Зазвичай часто використовуються дієслова у пасивному стані.

Оскільки і реферат, і анотація відносяться до вторинних документів, між ними нерідко не проводять чіткої межі. Однак цілі реферату й анотації різні. Якщо анотація дає уявлення тільки про тему первинного тексту й полегшує пошук необхідної інформації на задану тему, то призначенням реферату є ознайомити читача зі змістом оригіналу. Реферат будують на основі смислової

компресії першоджерела з метою передачі його головного змісту. Матеріал тут викладають з позиції автора першоджерела, а тому не подають жодних елементів оцінки.

Навчання написанню анотацій та реферуванню передбачає, що серед традиційних вправ значну увагу слід приділяти тим, які безпосередньо розвивають вміння орієнтуватися в змісті тексту :ключові питання до тексту (іноземною мовою);визначення основної думки абзацу чи розділу та формулювання її авторським текстом або своїми словами (як іноземною, так і рідною мовами);короткий переказ абзаців і тексту в цілому (рідною мовою).

Важливе значення має пояснення способів зменшення та скорочення інформації. Найпоширенішими є: супресія, компресія і компенсація. Бажано на невеликому не надто важкому тексті чи уривку продемонструвати всі три види скорочення тексту. Розгляд основного тексту, відведеного для фронтальної роботи краще проводити у формі дискусії, рекомендується переглянути варіанти, запропоновані студентами, проаналізувати їх та зосередити увагу студентів на найкращих варіантах. Викладач при цьому підводить підсумок, зводячи все до вибору найкоротшого формулювання, яке містить найважливішу інформацію.

Після закінчення реферування першого тексту студент складає список ключових слів, в основному це терміни. Список ключових слів рекомендовано писати в кожному рефераті. Він необхідний референту для самоконтролю. Крім того, вміння швидко складати такий список показує хороше розуміння тексту студентом.

Перший навчальний реферат оформляється письмово. Він служить зразком для написання наступних рефератів. Якщо перший текст призначений для фронтального реферування, носить пізнавальний характер, то під час роботи над другим текстом стоїть проблема зняття загальних труднощів, попередження та запобігання потенційних помилок студента. Типовими помилками є: 1) надто великий надлишок інформації тексту; 2) втрата основної інформації; 3) відсутність послідовності викладу матеріалу; 4) спотворення змісту; 5) порушення особливостей стилю.

Досвід показує, що після фронтального розгляду двох статей, студенти готові до індивідуальної роботи. Робота в одній і тій же вузькій області допомагає розумінню студентом основних положень в статтях, що в свою чергу, дозволяє швидше справлятися з мовними труднощами. Поступово роль викладача зводиться до ролі консультанта, таким чином рівень роботи студентів підвищується, а потреба допомоги – знижується.

ЛІТЕРАТУРА

1. Anderson T. Reading, then writing. From source to essay. / Thayne Anderson. – New York: McGraw-Hill. 1992. – 523 p.
2. Васильєва Є. Навички та вміння, необхідні для реалізації академічного письма /Є.В. Васильєва // Мова. Культура. Бізнес. - К.: Правові джерела, 2003. - Вип.1. – С. 287–293.

3. Тарасова Е.П., Рогачевская А.И., Субботкина И.Г., Пинчук О.В. Методические разработки по обучению реферированию и аннотированию научной литературы на английском языке для студентов магистратуры и аспирантов / сост. Е. П. Тарасова [и др]. – Минск: БГУИР, 2008 – 39 с.

ПРИНЦИП “ШТУЧНОЇ ПРИРОДНОСТІ” НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Паршикова О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Запропонований в розробленому нами комунікативно-ігровому методі навчання іноземної мови (ІМ) учнів початкової школи (ПШ) принцип “штучної природності” ґрунтується на ідеї природовідповідності навчання Я.А. Коменського. У природовідповідному навчанні виховний і навчальний процес доцільно погоджувати з досвідом і можливостями учнів, спиратися на природні сили дітей та створювати для їхнього розвитку почерпнуті з природи умови (Ж. Піаже, З. О. Ганкова А. Маслоу, І. Бех).

Оскільки, відповідно до теорії Л.С. Виготського, навчання має вести за собою розвиток, необхідно керувати процесами природного оволодіння ІМ молодшими школярами, що і створює феномен “штучної природності” навчання ІМ, який полягає, на наш погляд, у збереженні постійного балансу між вимогами до іншомовної освіти учнів та цілеспрямованою підтримкою їхнього навчання й розвитку. Для прискорення розвитку учнів є сенс забезпечити у навчанні умови і тригери розвитку. Важливими природними детермінаторами розвитку дитини є, на думку психологів (Е. Клапаред, Д. Мід, В. Штерн та ін.), гра та взаємовідносини дитини з оточуючими через діяльність спілкування (П.П. Блонський, Л.С.Виготський, М.І. Лісіна, О.В.Петровський).

У зв'язку з цим оптимальним способом реалізації принципу “штучної природності” навчання ІМ може бути моделювання у навчальному процесі іншомовного спілкування учнів ПШ на основі особистісно значущої для них ігрової діяльності. Навчання ІМ на основі інтеграції іншомовного спілкування з іншими видами дитячої діяльності не тільки сприяє розвитку молодших школярів, їхній іншомовно-мовленнєвій активності, а й забезпечує мотивацію та ефективність оволодіння ІМ у цілому.

Для того, щоб слідувати у навчанні ІМ у ПШ природним процесам розвитку дітей і стимулювати ці процеси за рахунок синергізму внутрішнього і зовнішнього впливу, необхідно досконально вивчити ці процеси та діагностувати труднощі, що виникають через певні вікові психофізіологічні особливості молодших школярів. Для конкретизації цілей, об'єктів і змісту навчання ІМ у ПШ на кожному з його етапів нами було співвіднесено схеми мислення учнів з мовленнєвими діями (операціями) і визначено рівні іншомовної комунікативної компетенції, якими здатні опанувати молодші школярі на досягнутих ними стадіях розвитку. Діагностика динаміки розвитку

природних процесів засвоєння мови учнями молодшого шкільного віку створює можливості для їхнього моделювання у навчальному процесі, для визначення оптимальних прийомів їх підтримки та стимулювання.

Прийоми навчання ІМ у ПШ мають бути одночасно природними та штучними, наприклад: навчальні ігри, навчальні історії, навчальні римовані тексти. “Штучна природність” прийомів навчання забезпечує учням, з одного боку, мотиваційну, процесуальну та змістовну основу іншомовного спілкування за рахунок опори на знайому особистісно значиму діяльність, а з іншого боку, зацікавлене й ненапружене виконання навчальних завдань.

Принцип “штучної природності” включає в себе принцип двоплановості, суть якого полягає в тому, що діяльність учнів на уроці ІМ розглядається у двох планах: у плані вчителя – як виключно навчальна та у плані учнів – як “спілкування-гра”. Завдяки двоплановості навчальні цілі досягаються в основному за рахунок мимовільної уваги й пам'яті, які забезпечують ефективність навчання завдяки перевагам мимовільного запам'ятовування з низки характеристик: міцності, повноти, точності, оперативності. Опора на мимовільні пізнавальні процеси дозволяє реалізовувати принцип радості і ненапруженості у навчанні ІМ у ПШ та уникати перевантажень молодших школярів.

Підтримку й посилення дії природних процесів оволодіння мовою дітьми може забезпечити також штучне відтворення природної послідовності засвоєння ними мови. Це пов'язане з тим, що, як пише О. Кушнір, генетична природна послідовність новотворів має колосальну стійкість, її ломка вимагає величезних зусиль і часу. Для подолання подібних труднощів руху проти течії, безповоротно витрачаються сенситивні періоди у розвитку дитини (О. Кушнір). У цьому зв'язку відбір, розподіл і організацію навчального матеріалу варто здійснювати не тільки з урахуванням розширення комунікативних потреб учнів, що розвиваються, а й відповідно до генетичної послідовності у засвоєнні мови, особливо його морфо-синтаксичної системи. Це створить умови для оптимальної взаємодії природних задатків учнів цього віку та навчального впливу довкілля. Адже, як вважають психолінгвісти і методисти, зовнішнє керування найбільше сприяє оволодінню навчальним матеріалом, якщо воно за часом збігається з моментом, коли дитина засвоює це явище інтуїтивно. У цьому зв'язку розподіл матеріалу для навчання ІМ молодших школярів на кожному етапі ПШ повинен відповідати природній послідовності його засвоєння. Дотримання природної послідовності засвоєння ІМ має, однак, стосуватися не тільки матеріального аспекту змісту навчання (навчального матеріалу), але й процесуального аспекту. До нього належать мовленнєві дії та операції, які молодший школяр опановує послідовно й поступово. Оскільки в умовах особистісно-діяльнісного підходу навчання учнів реалізується в їхній власній діяльності щодо оволодіння ІМ, то зміст методики навчання полягає в організації такої діяльності.

Таким чином, з урахуванням специфіки засвоєння ІМ молодшими школярами, у першу чергу її схожості із процесом засвоєння рідної мови,

комунікативно-ігровий метод навчання моделює у навчальному процесі з ІМ у ПШ діяльність, аналогічну типовій для засвоєння мови дітьми, а прийоми – штучно відтворюють мовленнєві дії та операції з природного оволодіння мовою у відповідній послідовності.

ФОРМИРОВАНИЕ КУЛЬТУРЫ РЕЧИ У ИНОСТРАННЫХ СТУДЕНТОВ В ПРОЦЕССЕ ИЗУЧЕНИЯ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Пасечник Т.Д.

КНУ имени Тараса Шевченко

Подготовительное отделение для обучения иностранных граждан

Основными направлениями социализации иностранных студентов в украинском обществе, создание условий для их лингвосоциокультурной адаптации является разработка организационно-воспитательных, учебно-образовательных, правовых, психологически-воспитательных мероприятий для обеспечения их пребывания в новых реалиях проживания в Украине.

Мы живем в эпоху усложнения информационно-коммуникативной сферы, ее самоорганизации и саморазвития, возникновения новых интерактивных форм общения. Волна глобализации принесла нормы и идеалы массовой культуры подменившие саму культуру, отказавшиеся от усовершенствования работы над собой, а лишь потребительское отношение к культуре. Естественно, что процессы в современной культуре отразились и на сфере образования.

Образование – это партнерские отношения между преподавателем и студентом, а формирование культуры – длительный процесс, который начинается с изучения языка, усвоения его нормативности.

В научной литературе используется понятие культура речи, которое рассматривается как степень развития речи, насыщенность ее лексикой, отточенность ее семантики, многогранность ее интонаций.

Культура речи – это совокупность и система коммуникативных качеств, а совершенство каждого из них будет находиться в зависимости от разных условий, в число которых войдет и культура речи и незатрудненность речевой деятельности.

Авторы определяют конкретные критерии правильности речи. Так, например, критерий точности речи – его соответствие мыслям того кто говорит или пишет, правильный отбор языковых средств для адекватного выражения смысла высказывания. Критерий качества речи, ее доходчивость и доступность для тех кому она адресована. Критерий чистоты речи – отсутствие захламленности нелитературными элементами, уместность использования определенных языковых средств в конкретной ситуации языкового общения.

Одним из важнейших показателей культуры речи является речевой этикет. Он характеризуется в лингвистике как особозначимая характеристика культуры речевого общения.

Речевой етикет передбачає правила мовного поведіння в стандартних ситуаціях мовного спілкування. Такими мовними ситуаціями в російській мові є наступні:

Привертання уваги. Обращення. Привітання. Прощання. Подяка. Знакомство. Поздравлення. Пожелання. Приглашение. Желание. Просьба. Повеление. Совет. Предложение. Запрещение. Жалоба. Утешение. Сочувствие. Извинение.

Багаторазове повторення певних форм мовного етикету призводить до того, що комунікативні одиниці, які обслуговують даний ситуацію переходять з "вільних" висловлювань в "з'язані", отримавши назви стійких форм і висловлювань мовного етикету, одиниць мовного етикету, стереотипів мовного етикету, шаблонних фраз, кліше.

Здатність вибирати найбільш відповідну форму мовного етикету для іноземного студента вивчаючого російську мову є показником його культури мовного спілкування. На практичних заняттях по російській мові перед викладачем стоїть завдання організувати послідовну і систематичну роботу по формуванню у студентів-іноземців культури мовного спілкування, що забезпечить їх інтерес до культури України і її традицій.

ЛИТЕРАТУРА

1. Беспаленко В.В. Русский язык как иностранный / В.В. Беспаленко – К.: ИПЦ "Киевский университет", 2004.
2. Митрофанова О.Д., Костомаров В.Г. Методика преподавания русского языка как иностранного / О.Д. Митрофанова, В. Г. Костомаров. – М.: Русский язык, 1990.
3. Мотина. Е.И. Язык и специальность: лингвометодические основы обучения русскому языку студентов-нефилологов / Е.И. Мотина. – М.: Русский язык, 1983.

ПРИЙОМИ НАВЧАННЯ СТУДЕНТІВ ЯПОНСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ У ВНЗ

Пономарьова Ю.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Кожна національно-культурна спільнота має свій унікальний набір фонових знань, ціннісних орієнтацій та моделей і норм вербальної та невербальної поведінки у суспільстві, що зумовлено її культурно-історичним розвитком. У процесі діалогічного спілкування між носіями певної культури у їхньому мовленні тісно взаємодіють вербальні та невербальні засоби, які надають останньому модальності, емоційності, виразності. Чим більша відстань між культурами комунікантів, тим складніше їм адекватно декодувати первісний зміст інформації, яку вони закладають автоматично і позасвідомо під впливом власних культурних норм спілкування. Небезпека полягає у хибному сприйнятті співрозмовниками один одного відразу на двох рівнях мовлення: вербальному та

невербальному, що у свою чергу призводить до виникнення негативних стереотипів у міжособистісному спілкуванні між представниками різних культурних спільнот.

Таким чином, навчальний процес українських студентів японського діалогічного мовлення (ЯДМ), особливо це стосується початкового етапу, на якому закладаються основи спілкування японською мовою (ЯМ), має будуватись з урахуванням зазначених проблем комунікації з носіями японської культури.

Якщо умовно окреслити одну з проблем як таку, що пов'язана з адекватністю вживання вербальних та невербальних засобів у власному мовленні студентів у залежності від ситуації, комунікативної мети, соціальних статусів співрозмовників та ін., то можна запропонувати такі прийоми роботи для її розв'язання: 1) демонстрація ситуацій, в яких певні вербальні засоби функціонують. Для цього краще використовувати відеоматеріали, які дозволять використати інший прийом вкрай ефективно, а саме 2) провести паралелі (порівняння) з українською вербальною і, звичайно, невербальною поведінкою у тотожній ситуації мовлення, а також 3) проаналізувати мовні засоби, що вживають носії ЯМ з метою підкреслення градації соціальних статусів співрозмовників для збереження співвідношення «вищий-нижчий» під час міжособистісної комунікації, тобто провести лексико-граматичний аналіз мовлення; 4) привернути увагу студентів до гендерної диференціації мовлення комунікантів, щоб вони у подальшому могли самостійно підмічати для себе нюанси чоловічого й жіночого мовлення японців. На наш погляд, основними прийомами на заняттях мають бути різноманітні прийоми 5) наслідування прикладів саме вербальної поведінки у ситуаціях з комунікативними намірами прохання мовця надати йому послугу і запропонувати щось самому (порадити, позичити, підказати щось, зателефонувати та ін.), тому що такі прийоми сприятимуть загостренню уваги українських студентів на особливостях вживання японськими комунікантами тих чи інших засобів мовлення в залежності від комунікативного наміру, а у подальшому знімуть труднощі, пов'язані з вживання цих засобів у власному мовленні студентів ЯМ; 6) аналіз та рефлексія вживання інтонаційної моделі, яка набуває питомої ваги у ситуаціях з комунікативним наміром отримати послугу або її комусь запропонувати. Взагалі особливу увагу в процесі навчання ЯМ слід приділяти формуванню інтонаційних навичок ЯДМ, через те, що велика кількість міжособистісних непорозумінь пов'язана з хибним інтонаційним оформленням усного мовлення, яке впливає на модальність не тільки на рівні окремого висловлювання, а і глобально всієї розмови.

Іншу проблему навчання ЯДМ можна умовно пов'язати з адекватністю сприйняття українськими студентами невербальних засобів під час розмови з японцями, тобто розпізнавання їх як таких, що несуть смислове навантаження, на відміну від тих, що є просто фізіологічною реакцією, і розуміння їх комунікативного значення. Отже, можна запропонувати таку послідовність прийомів роботи для її розв'язання: 1) демонстрація прикладів-взірців

комунікативно зумовленої моделі невербальної поведінки японців у типових різноманітних ситуаціях мовлення за допомогою відеофонограми та 2) порівняння поданих моделей поведінки з українськими; 3) аналіз використання невербальних засобів; їх 4) впізнавання та 5) чітка диференціація українськими студентами смислового навантаження поданих невербальних засобів спілкування. На нашу думку, слід пропонувати студентам різні прояви невербальної поведінки умовних співрозмовників-японців у різних типах діалогів у певних ситуаціях мовлення для їх детального аналізу, осмислення нашими студентами і формування у них рефлексії власної невербальної поведінки під час ДМ японською мовою.

Таким чином, успішність навчання українських студентів японського діалогічного мовлення залежить від рівня сформованості у них готовності й здатності розуміти, вибирати і використовувати відповідно до міжкультурного контексту іншомовні засоби спілкування з національно-культурною специфікою, а також набувати міжкультурних знань і користуватися ними для досягнення поставленої мети у процесі спілкування з представниками інших країн.

МІЖКУЛЬТУРНА КОМУНІКАЦІЯ І ПОЛІКУЛЬТУРНЕ ВИХОВАННЯ У ПРОЦЕСІ НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Реутов Є.А.

Київський національний лінгвістичний університет

“Не все те неправильне, що тобі незрозуміле”

Григорій Сковорода

Вивчення іноземної мови неможливо без вивчення культури іншого народу. У наш час перед викладачем іноземної мови постають багато в чому нові завдання, і в першу чергу завдання полікультурного виховання. Саме викладач іноземної мови постійно стикається в роботі з необхідністю виховання у своїх учнях почуття толерантності й поваги до іншого способу життя, з необхідністю подолання почуття роздратованості через несхожість власних та іншомовних традицій, інколи незвичну систему цінностей. Ознайомлення та залучення студентів до традицій і реалій країни, мова якої вивчається, на сьогодні стає одним із пріоритетних завдань навчання іноземній мові в сучасній вищій школі.

Тенденції світового розвитку вже давно вимагають від педагогів переорієнтації методологічних досліджень із галузі власно лінгвістичної у галузь міжкультурної комунікації, а точніше – на формування в студентів уміння активно брати в ній участь. Тільки таке вміння допоможе сформувати в людині широке мислення, здатність до міжкультурного діалогу, допоможе побудувати справжній міст порозуміння і забезпечити (в ідеалі) вільне спілкування між представниками різних країн, культур, цивілізацій. Відомий дослідник проблематика міжкультурної комунікації С.Г. Тер-Мінасова пише: “Його Величність Спілкування (або її Величність Комунікація) править людьми, їх життям, їх розвитком, їх поведінкою, їх пізнанням світу і самих себе як

частини цього світу” [2, с. 43]. Безсумнівим є те, що адекватне спілкування або комунікація можлива лише за умови знання як мовної системи, так і культури народу – носія мови. Такі риси, як доброзичливість, щирість, відкритість, знання норм поведінки в суспільстві з іншою культурою завжди можуть великою мірою допомогти людині й заповнити нестачу навичок і вмінь суто лінгвістичного характеру.

Звернення до цієї проблематики сьогодні стає особливо актуальним у контексті так званої “зустрічі цивілізацій”, яка, на жаль, доволі часто відзначається не стільки діалогом, скільки зіткненнями на етнічному, релігійно-культурному чи ідеологічному ґрунті. Небачені до сьогодні міграційні процеси, процеси зіткнення, розшарування, змішення народів, мов і культур змушують світ шукати шляхи вирішення міжкультурних проблем і міжкультурних конфліктів.

Традиційним засобом навчання іноземної мови залишається текст. Проте зрозуміло, що опори на одні лише тексти явно недостатньо. Найкращим чином засвоюються ті знання, які були отримані в умовах, наближених до реальних ситуацій з опорою на всі види сприйняття. Сучасні технічні засоби (Інтернет, навчальні аудіо та відео-курси, електронні підручники, супутникове телебачення) розкривають небачені раніше можливості, які дозволяють максимально наблизити навчання до реального мовного середовища і запропонувати учням вирішувати реальні завдання, що виникають у процесі комунікації.

Але і тексти мають підбиратися так, щоб ознайомлюючись з ними, студент набував знань і долучався до понять, які безсумнівно загальновідомі для всіх представників даної іншої культури. Корисно залучати тексти, в яких відображуються ті чи інші реалії, ілюструються правила етикету і поведінки в певних ситуаціях, зустрічаються фразеологізми, афоризми, “крилаті” вирази, загальновідомі прізвища, власні імена тощо. Опрацювання навчальних матеріалів, які містять таку інформацію, є однією з основних умов того, що учень у подальшому зможе вільно орієнтуватися в іншомовному середовищі, застосовувати свої знання, уміння й навички в реальних ситуаціях спілкування.

Окремим пунктом, на який також завжди повинен звертати увагу викладач іноземної мови, можна відзначити питання культурної різноманітності всередині самої країни, мова якої вивчається. Це стосується ознайомлення певною мірою як з побутом, звичаями, нормами поведінки представників різних народностей, що населяють країну, так і відомостями щодо різниці у поведінці та становищі чоловіка й жінки, представників різних соціальних груп, конфесій тощо. Тобто таких знань, відсутність яких у тих, хто вивчає мову, може призвести до нерозуміння, або викривленого розуміння реалій іншої країни, іншої культури.

Відомий культуролог М.М. Бахтін, запропонувавши концепцію діалогу культур, відзначив, що чужа культура розкривається з більшою повнотою і глибиною лише в очах іншої культури, породжуючи діалог, результатом якого є подолання замкненості й однобічності змісту культури [1, с. 148]. Залучення

студентів до такого діалогу вкрай важливе, оскільки людина, яка вивчає іноземну мову змушена постійно обирати, порівнювати, намагатися зрозуміти. Внутрішній діалог дозволяє людині побачити свою власну культуру та її цінність через призму іншого світобачення і світосприйняття. Викладач, у свою чергу, повинен відзначати й акцентувати увагу студентів у процесі навчання як на відмінностях, так і на моментах подібності при вивченні тих чи інших явищ як лінгвістичного, так і екстралінгвістичного характеру. Студенти навчаються розуміти й поважати іншу культуру, яка відрізняється від їхньої власної, вони навчаються будувати спілкування з урахуванням цієї різниці, залишаючись при цьому самими собою, а в ідеалі – розуміти, поважати й цінити як чужу (іншомовну) культуру, так і краще усвідомлювати культурну своєрідність свого народу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бахтин М.М. Эстетика словесного творчества / М.М. Бахтин. – М.: Искусство, 1986. – 445 с.
2. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация / С.Г. Тер-Минасова. – М.: Слово/Slovo, 2000. – 624 с.

ЦІЛІ ТА ЗМІСТ ДИФЕРЕНЦІАЦІЇ НАВЧАННЯ НА ЗАНЯТТЯХ З ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ВНЗ (НЕМОВНІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ)

Романов І.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні тенденції в освіті вимагають розглядати кожного окремого студента як індивіда до якого потрібен свій особливий підхід на заняттях, зокрема й з іноземної мови. Кожен студент має власний рівень підготовки з предмета, мотивації, стиль навчальної діяльності та когнітивної діяльності, але ці аспекти не дуже беруться до уваги під час проведення занять, зокрема з іноземної мови. Саме тому повинно відбуватись диференційоване навчання на заняттях з іноземної мови, особливо якщо ми говоримо про немовні спеціальності, де рівень володіння іноземною мовою та бажання вивчати цю мову дуже різний.

Під поняттям диференціації процесу навчання мається на увазі така організація навчального процесу при якій враховуються індивідуально-психологічні особливості, рівень підготовки, здібності, навички та вміння кожного окремого студента з метою розвитку та покращення цих здібностей, навичок та вмінь. Диференціація навчання є комплексним, складним, багатосистемним та методичним явищем, вивченням якого займалися багато вітчизняних та зарубіжних науковців [2].

Зміст принципу індивідуального підходу полягає в такій організації навчального процесу, при якому вибір методів, прийомів і темп навчання враховує індивідуальні особливості студентів, їх рівень знань та здібність до навчання. Рушійною силою диференціації є розмежування між побудованим

процесом представлення нового матеріалу і індивідуальним характером засвоєння цього матеріалу.

Диференціація навчання дозволяє організувати навчальний процес на основі урахування індивідуальних особливостей студента, забезпечити засвоєння всіма студентами змісту освіти.

Ціль диференціації процесу навчання – забезпечити кожному студенту/курсанту умови для максимального розвитку його здібностей, вмінь, задоволення пізнавальних потреб і інтересів в процесі засвоєння їм змісту інформації.

Диференціація виділяє три основних напрямки:

- урахування індивідуальних особливостей студентів;
- групування студентів на основі цих особливостей;
- варіативність навчального процесу [2].

При диференційованому підході до вивчення іноземної мови створюються комфортні умови для ознайомлення та вивчення мови взагалі, культури носія мови, яка вивчається, лінгвосоціокультурних знань, тощо.

Враховуючи все вищезазначене можемо зробити висновок, що диференціація навчання робить заняття більш продуктивнішими, студенти більш зацікавлені при виконанні завдань та рівень засвоєння інформації та подальшого відтворення її значно підвищується.

ЛІТЕРАТУРА

1. Унт И.Э. Индивидуализация и дифференциация обучения / И.Э.Унт. – М.: Педагогика, 1990. – 192 с.
2. Диференціація навчання. Режим доступу: <http://readbookz.com/book/172/5458.html>
3. Диференційоване навчання. Режим доступу: http://pidruchniki.com/1162081034995/pedagogika/diferentsiyovane_navchannya

ОСОБЛИВОСТІ ВІЗУАЛІЗАЦІЇ ДЛЯ НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ

Рубцова С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Для студентів технічних спеціальностей які звикли працювати зі схемами, графіками, схематичним зображенням вербальної інформації, яким легше сприймати технічну інформацію у вигляді креслень, навчання іноземної мови (ІМ) може бути покращене завдяки візуалізації навчальної інформації (ВНІ). За визначенням В.В. Магалашвили і В. Н. Бодрова – це графічні елементи і зв'язки між ними, які використовуються для передачі знань від експерта до людини або групи людей в контексті переданого знання [2]. Г.К. Селевко відносить педагогічну технологію з використанням візуалізації до технології концентрованого навчання за допомогою знаково символічних структур [4]. Безумовна перевага візуалізації полягає в тому, що інформація доходить до глядача швидко, основна ідея – лаконічна і проста із чітко зрозумілою

структурою і основними питаннями. Візуальна інформація сприяє швидкому розумінню і впевненості в ньому. Слухач позитивно реагує на вдало розроблену схему, таблицю, малюнок тощо. Тоді як хід розуміння тексту вимагає послідовного сприйняття, аналізу і розуміння. Супровід ВНІ надає можливості точного відтворення всієї структури нового знання і окремих його частин а також використання свого особистого досвіду для розуміння тексту. Можна припустити, що для майбутніх інженерів мова креслень – є мовою універсальною, зрозумілою для всіх фахівців інженерних спеціальностей, незалежно від мови, якою вони спілкуються.

Успішне сприйняття і запам'ятовування нової інформації в значній мірі залежить від типу його подання і закріплення. Якщо новий матеріал подається з урахуванням особистого досвіду реципієнта, позитивний настрій сприйняття здатен вмотивувати студента, надаючи підтримку у вивченні складних технічних тем і лексики. ВНІ сприяє зростанню зацікавленості темою і прийняттям різних поглядів на проблему. Дж. Д. Болтер зазначає особливу здібність прийняття різних вільних поглядів, які він розуміє як дещо візуальне не представлене за допомогою звуку чи тексту. Зацікавленість різними вимірами поглядів, більшою “мірою волі” веде до бажання знайти більше інформації, поглиблення знань з виучуваної теми через пошук різних думок, що є основною цінністю візуалізації [5]. Проте візуальне подання інформації має супроводжуватися вербальним. Семіотично складні “немовні об'єкти”, як вважав Р. Барт, набувають справжнього значення, коли вони дублюються чи передаються мовою [1, с. 114].

Візуалізація може бути відповідним підґрунтям не лише для подачі нової інформації, але й для перевірки вже засвоєного матеріалу. На думку В. В. Сафонові дуже корисно при розумінні тексту вміння перетворювати вербальний матеріал на невербальний або вербально-зображальний [3, с. 38-39, 103-104, 128-129]. Розвиваючи думку В.В. Сафонові щодо кращого сприйняття і запам'ятовування матеріалу, практика перетворення вербального на графічне або графічно-вербальне може сприяти розумінню, кращому сприйняттю і запам'ятовуванню інформації технічного тексту. За допомогою ВНІ можна засвоювати матеріал не лише тексту але й нової лексики. У процесі вивчення ІМ студенти використовують вербальну модель тексту ІМ і вербальну модель тексту рідною мовою. Осмислення і переклад нової лексики потребує подвійних зусиль. Використовуючи в роботі візуальні графічні образи, таблиці, умовні позначення, можна частково звільнити мислення і полегшати розуміння тексту і вивчення лексики, враховуючи досвід майбутнього спеціаліста у професійній галузі знань. Особливо актуальним це є для розуміння технічних текстів. Професійні знання, що мають студенти старших курсів обов'язково треба брати до уваги. Безумовною перевагою креслень і умовних позначень є те що вони мають практично однакове міжнародне зображення.

Таким чином візуалізація безперечно має свої позитивні переваги у вивченні та викладанні ІМ студентам технічних спеціальностей, та має свої перспективи, які ми вбачаємо у розробленні теоретичних засад навчання

майбутніх інженерів іншомовної лексичної компетентності у професійно орієнтованому читанні з використанням ВНІ, формулюванні вимог до підсистеми вправ, розроблення критеріїв відбору ВНІ у професійно орієнтованому читанні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Барт Р. Основы семиологии / Р. Барт // Структурализм: “за” и “против”. – М.: Прогресс, 197. – 469 с.
2. Магалашвили В. В. Ориентированная на цели визуализация знаний / В. В. Магалашвили, В. Н. Бодров // Educational Technology & Society. – 2008. – № 11 (1) – С. 421.
3. Сафонова В. В. Английский язык. Школа с углубленным изучением иностранных языков II-XI классы / В. В. Сафонова. – М.: Просвещение, 2006. – С. 38–129.
4. Селевко Г. К. Современные образовательные технологии / Г. К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.
5. Bolte J. D. Degrees of Freedom / J. D. Bolter // The future of the book. Berkley. – Los Angeles : University of California Press, 1996. – P. 253 - 273.

ЗМІСТ НАВЧАННЯ МІЖКУЛЬТУРНОГО СПІЛКУВАННЯ МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ: ЕТНІЧНІ СТЕРЕОТИПИ

Руснак Д.А.

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

У процесі опанування французької мови майбутніми викладачами передбачається, що студенти повинні оволодіти міжкультурною компетентністю, яка включає знання рідної та іноземної культур, вміння застосовувати свої знання в процесі міжкультурної комунікації, досвід міжкультурного спілкування та толерантне ставлення до представників інших культур [2].

Міжкультурні стосунки та міжкультурна комунікація зазнають впливу певних знань та уявлень (репрезентацій), які співрозмовники мають щодо інших культур. Як стверджує соціальний психолог С. Московічі, соціальні репрезентації (уявлення) – це ідеї, думки, образи й знання, які поділяються більшістю членів суспільства, і які включають як концептуальні, так і ілюстративні елементи, за допомогою яких члени суспільства одержують можливість конструювати соціальну реальність. Соціальні уявлення умовно відображають об'єкти, людей і події, на які суб'єкт натрапляє в повсякденному житті [3]. Однією з форм соціальних репрезентацій є стереотипи, які визначаються як спрощене, заздалегідь прийняте уявлення, що не впливає з власного досвіду про певну категорію осіб, стосовно їх вигляду, звичок та поведінки [1; 2; 4].

Одним із типів стереотипів є *етнічні* стереотипи, які ще можуть називатися *національними* або *культурними*, і включають уявлення одних народів про інші

народи [1, с. 5]. Вони, як правило, відображають ставлення певної етнічної групи до інших етносів, тобто містять в собі певний оціночний елемент. Вважається, що за допомогою стереотипів люди намагаються оцінити іншу культуру та інший спосіб життя, а також виправдати негативне ставлення та дискримінацію до представників інших культур.

У процесі навчання студентів міжкультурного спілкування одним із завдань викладача постає подолання стереотипів, які проявляються в упередженому ставленні до співрозмовника – представника іншої культури. Щоб досягти цієї мети, необхідно в процесі навчання ІМ аналізувати та критично оцінювати узагальнення та стереотипи, приймаючи та обговорюючи різні точки зору [2].

У навчальному процесі джерелом етнічних стереотипів може виступати реклама, яка відображає не тільки різні сторони повсякденного життя країни, але й також її культурні й історичні традиції та ідеологію народу [4]. У рекламі активно використовуються стереотипи як відображення реальності з метою привернути увагу споживача до товару, вплинути на нього та продати товар.

Етнічні стереотипи у рекламі поділяються на автостереотипи та гетеростереотипи [1, с. 4]. У першому випадку йдеться про диференціацію жителів сільської місцевості й міста. У разі, коли акцентується автентичність продукту, його має представляти особа, яка асоціюється з певною місцевістю. Наприклад, сир, ковбасні вироби й вино представлені жителями сільської місцевості, що створює ефект автентичності, хоча виробництво цих товарів давно індустріалізовано [4]. У другому випадку акцент ставиться на походженні товару з іншої країни. Наприклад, спагеті – італійські (червоний і зелений кольори упаковки), кокосовий гель-душ рекламує чорношкіра манекенниця, але найчастіше гетеростереотипи зустрічаються у рекламі алкогольних напоїв (горілки, пива, тощо) та автомобілів, щоб наголосити на країні, звідки вони родом [1, с. 5].

Яскравим прикладом використання гетеростереотипів є відеореклама автомобіля *Renault*, створена для німецького ринку (*Renault Allemagne 2007*), яка демонструє краш-тест автомобілів різних країн, серед яких французька марка *Renault* представлена як найбільш надійна. В рекламі автомобілі зображені в образах харчових продуктів, які представляють кожну країну: ковбаса – Німеччину, суші – Японію, а багет – Францію.

У свою чергу, герої української реклами дедалі частіше з'являються у вишиванках, демонструючи вітчизняне походження товару або створюючи тло з картинками українського побуту. За такого підходу активізується етнічне забарвлення реклами [1]. Разом із тим, нерідко реклама з етнічними елементами носить гумористичний характер, як, наприклад, реклама “*Мезиму*” або горішків “*Козацька слава*” та “*Козацька розвага*”.

Використання реклами в контексті міжкультурного підходу має на меті формування у студентів – майбутніх викладачів французької мови міжкультурної компетентності, до змісту якої входять знання етнічних стереотипів та вміння їх розпізнавати у французькій і українській рекламі, порівнювати стереотипи у двох культурах та знаходити спільні риси й

відмінності, критично оцінювати ці стереотипи з метою усунення бар'єрів при прямому спілкуванні із представниками французької культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шиприкевич О. Етнічні стереотипи в сучасній українській телерекламі / Оксана Шиприкевич. // Народна творчість та етнографія. – 2010. – №1. – С. 94–99.
2. Byram. M. Développer la dimension interculturelle dans l'enseignement des langues : une introduction pratique à l'usage des enseignants / Byram. M., Gribkova B., Sarkey H. – Conseil de l'Europe, Strasbourg, 2002. – 46 p.
3. Moscovici S. Des représentations collectives aux représentations sociales : éléments pour une histoire / S. Moscovici // In Jodelet D. Les représentations sociales. – Presses Universitaires de France, 1989 – P. 62–86.
4. Perbet O. Stéréotypes et impact de la publicité [Ressource électronique] / O. Perbet. – Accessible à: <http://www.mercatique-electronique.com/encadrer-publicite/stereotypes-impact-publicite/>.
5. Sfeir J. Made in France, la nouvelle tendance publicitaire ? [Ressource électronique] / Jean-Marc Sfeir – Accessible à: <http://www.vivelapub.fr/quand-la-publicite-joue-la-carte-made-france/>.

ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Середа О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Вміння працювати в режимі дедлайн, швидко опанувувати нові галузі знань та гарантувати високу якість перекладів в максимально короткі строки є одними з найважливіших у роботі сучасних перекладачів. За підрахунками дослідників, на пошук необхідної інформації перекладач витрачає при перекладі близько третини всього часу [1, с. 89].

Інформаційна (пошукова) компетенція є однією із складових перекладацької компетенції [4, с. 2]. Ефективність пошуку, який супроводжує весь процес перекладу (від аналізу замовлення, визначення стратегій перекладу до редагування тексту перекладу [3, с. 78]), залежить від сформованості вмінь розпізнавати потребу в додаткових джерелах інформації; вміння швидко знаходити їх, використовуючи необхідні інструменти; вміння критично оцінювати знайдену інформацію та документувати результати пошуку тощо.

Спостереження за роботою студентів на заняттях з перекладу показують, що студенти не володіють або ж недостатньо мірою володіють вище зазначеними вміннями. Особливо актуальною ця проблема є для студентів, що вивчають другу іноземну мову (в нашому випадку – німецьку).

При роботі з допоміжними засобами (пошуковими системами, словниками, національними корпусами мов тощо) майбутній перекладач має чітко уявляти собі їхні можливості, щоб прийняти рішення про доцільність використання того або іншого допоміжного засобу у своїй роботі. Представлені нижче вправи на

розвиток навичок і умінь роботи з допоміжними інструментами перекладача можуть виконуватись на початку навчання перекладу як окремо, так і при роботі над кожним текстом разом з іншими (на розвиток умінь читання, аналізу тексту, редагування тексту перекладу тощо).

Приклад вправи, що ознайомлює з існуючими Інтернет-ресурсами, корисними у роботі перекладача:

Aufgabe: Ordnen Sie die Hilfsmittel den Kategorien zu: 1) Suchmaschinen; 2) Enzyklopädien, Lexika und andere Nachschlagewerke; 3) Einsprachige Online-Wörterbücher; 4) Wörterbücher Ukrainisch-Deutsch, Deutsch-Ukrainisch, Russisch-Deutsch, Deutsch-Russisch. *Hilfsmittel:* www.planet-wissen.de, www.google.de, <http://wortschatz.informatik.uni-leipzig.de>, <http://www.bing.com>, www.deacademic.com, <https://de.wiktionary.org> (+)

Приклад вправи для розвитку вміння критичного аналізу джерел інформації:

Aufgabe: Welche Informationsquellen sind zuverlässig aus der Sicht von Übersetzern / Übersetzerinnen? Bewerten Sie auf einer Skala von 1 (voll und ganz) bis 10 (überhaupt nicht). Begründen Sie Ihre Meinung. *Informationsquellen:* Wikipedia, Web-Seiten von Nachrichtenagenturen, ein Artikel in den Print-Fachzeitschriften, Blogs bzw. Foren, Online-Enzyklopedien, Wörterbücher, Web-Seiten von öffentlichen Trägern und Einrichtungen usw.

Aufgabe: Erarbeiten Sie eine Checkliste zur Qualität von Internetquellen.

Beispiele: 1) Von wem wird die Web-Seite betrieben bzw. Information veröffentlicht (Privatperson, eine Firma, ein Verein...)? 2) Wie sieht die Web-Seite aus? (professionelle / dilettantische Aufbereitung)?

Приклади вправ для аналізу можливостей інструментів перекладачів та документування результатів пошуку:

Aufgabe: Finden Sie im Internet (google, yandex) die Parallel- bzw. Vergleichstexte zum Text. Wie formulieren Sie Ihre Anfrage? Machen Sie eine Liste von Web-Seiten, die Sie gefunden haben. *Tipp:* Setzen Sie ein Wort oder eine Wortgruppe in Anführungszeichen, so bekommen Sie genau passende Treffer. *Beispiel:* "größtes Gebäude".

Aufgabe: Welche Hilfen können Sie als Übersetzer / Übersetzerin aus Parallel- bzw. Vergleichstexten bekommen? *Hilfen:* a) Überblick über das Thema, Stil; b) Übersetzen von Eigennamen; c) Übersetzen von Fachausdrücken; d) Übersetzen von Kollokationen. Führen Sie Beispiele an.

Приклад вправи, що виконується на етапі редагування тексту перекладу:

Aufgabe: Vergleichen Sie den Ausgangstext und den Zieltext. Suchen Sie nach möglichen Fehlern (lexikalischen, grammatischen, stilistischen, technischen usw.). Beachten Sie dabei die Kriterien zur Bewertung einer Übersetzung. Bei einem Fehler bieten Sie eine Lösung und belegen Sie die Richtigkeit Ihrer Bewertung mit einem Link auf eine zuverlässige Quelle.

Завдання до вправ супроводжується пам'ятками, що містять необхідні дефініції, або інструкціями.

ЛИТЕРАТУРА

1. Kautz U. Handbuch Didaktik des Übersetzens und Dolmetschens. – 2. Aufl., München: Iudicium, 2002. – 643 S.
2. Göpferich S. Translationsprozessforschung: Stand, Methoden, Perspektiven. - Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH + Co.KG, 2008. – 314 S.
3. Nord C. Fertigkeit Übersetzen. Ein Selbstlernkurs zum Übersetzenlernen und Übersetzenlehren. – Editorial Club Universitario, 2002. – 182 S.
4. PACTE Group. Zum Wesen der Übersetzungskompetenz. Grundlagen für die experimentelle Validierung eines Ük-Modells / Wotjak, G. (Hrsg.) Quo vadis Translatologie? Ein halbes Jahrhundert universitäre Ausbildung von Dolmetscher und Übersetzern in Leipzig: Rückschau, Zwischenbericht und Perspektiven aus der Außensicht. – Berlin: Frank & Timme Verlag für wissenschaftliche Literatur, 2007. – S. 327 – 342.

МЕТОДЫ РАБОТЫ С ХУДОЖЕСТВЕННЫМ ТЕКСТОМ НА УРОКЕ РУССКОГО ЯЗЫКА КАК ИНОСТРАННОГО

Сидоренко Н.Г.

Киевский национальный лингвистический университет

Художественный текст является наиболее сложным видом учебного текстового материала. Уроки с его использованием требуют от преподавателя серьезной филологической подготовки, знакомства с особенностями психологии восприятия художественной литературы, знаний из области методической науки, а также хорошего литературного вкуса и тонкого языкового чутья.

Готовясь к уроку с использованием художественного текста, преподавателю необходимо:

а) ответить на вопрос “Какова цель предполагаемого урока? (ответ на этот вопрос определяет все последующие действия);

б) выбрать художественный текст, который позволит достичь поставленной цели;

в) провести подготовительную работу: внимательно прочитав текст, разобрать ситуацию текста и ее основные компоненты (т.е. определить, о ком идет речь в тексте, какое событие описывается, где и когда оно происходит), выделить ключевые текстовые единицы, выявить скрытые смыслы, сформировать собственную проекцию текста и сформулировать для себя его смысл (личностный смысл);

г) продумать вопросы и задания к ключевым единицам текста, которые позволят учащимся понять значения незнакомых слов, распознать текстовые смыслы.

Предлагаемые вопросы и задания должны активизировать самостоятельную мысленную деятельность учащихся и свести к минимуму комментарии и объяснения преподавателя. Для самостоятельного понимания следует выбрать такой текст, который учащиеся захотят и смогут понять.

Понять текст можно, только поняв средства его языкового выражения (слова, грамматические конструкции и пр.). Работая над текстом, учащиеся используют свои лексические и грамматические знания, знакомятся с новой лексикой, словообразовательными моделями и пр., то есть приобретают новые и совершенствуют уже имеющиеся языковые знания. И навыки. В процессе работы с художественным текстом осуществляется практика во всех видах речевой деятельности, т.к. учащиеся говорят (отвечают на вопросы преподавателя), воспринимают на слух русскую речь преподавателя и других учащихся, пишут (выполняют письменные задания). Общеизвестно, что читая художественную литературу, можно много узнать о стране и людях; художественный текст содержит сведения о культуре страны даже в том случае, если в нем нет никаких лингвострановедческих объектов, а рассказывается, пример о чувствах людей.

Преподаватель должен таким образом организовать урок, чтобы свести к минимуму собственные комментарии к тексту, разъяснения, как учащиеся должны понимать тот или иной фрагмент текста или весь текст и т.п., и поставить учащихся в ситуацию, когда они вынуждены активизировать все имеющиеся у них знания, весь свой читательский и жизненный опыт для освоения текста.

При встрече с трудным фрагментом текста (новым словом, непонятным смыслом) следует предложить учащимся вопросы с заданием с использованием инструкций, которые покажут, как действовать, на что обратить внимание, что нужно вспомнить, чтобы понять текст.

На протяжении всего урока (и особенно в случаи возникновения затруднений) следует поддерживать в учащихся уверенность в своих силах, говорить, что они знают достаточно для понимания текста, надо только не лениться, а думать.

Художественная литература (как русская классика, так и современная) неизменно вызывает интерес у изучающих русский язык как иностранный. Однако их останавливают возможные трудности, неуверенность в своих силах и пр. Причем подчас преподаватель способствует ускорению этих опасений, снабжая текст разного рода комментариями, справочными текстами, словарями и т.п. и тем самым “убеждая” читателя в том, что одному ему никогда не справиться с русским художественным текстом.

Тогда как возможна и принципиально иная организация работы над художественным текстом, опирающаяся на положение С.Л. Рубинштейна: “Любой текст должен рассматриваться как условие мысленной деятельности читателя”. Текст самодостаточен, в нем есть все необходимое для его понимания, и задача читателя поразмыслить над тем, что и как, а также, зачем и почему сказал автор.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Акишина А.А. Учимся учить. Для преподавателя русского языка как иностранного. / А.А. Акишина, О.Е. Каган. – М.: Юрайт. – 2010. – 312 с.

2. Крючкова Л.С. Практическая методика обучения русскому языку как иностранному / Л.С. Крючкова, Н.В. Мощинская. – М., Юрайт. – 2011. – 160 с.

ДОСЯГНЕННЯ АУТЕНТИЧНОСТІ МІЖМОВНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЗА ДОПОМОГОЮ ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНО-КОРЕЛЯЦІЙНОГО КРИТЕРІЮ РОЗМЕЖУВАННЯ

Солдатова Л.П.

Київський університет імені Бориса Грінченка

Міжсуспільна комунікація у сучасному світі є активним процесом формування та обміну інформацією у суб'єкт-суб'єктних і/або суб'єкт-об'єктних комунікативних процесах. Їх інтернаціоналізація, як важлива тенденція, вимагає балансу між якістю процесу і якістю результату міжмовних трансформацій інформації.

Соціум потребує інформацію, як реально існуючу субстанцію дійсності, обсяг знань, даних, що використовується для розвитку, стабілізації та управління життям.

Суть комунікативного процесу полягає у взаємному інформуванні і/або обміні інформацією двох або більше індивідів, тобто здійсненні інформаційної відповідності.

Актуальність дослідження полягає у необхідності пізнання закономірностей розвитку засобів комунікативних відносин, виявлення шляхів досягнення автентичності в процесі обміну інформацією між індивідами з різними мовами соціалізації (міжкультурна комунікація).

Мета роботи полягає у пошуку ефективного метода, розробці алгоритму і застосуванні засобів комунікативних та розумових процесів для удосконалення технології міжмовних трансформацій інформації, тобто знаходження вектора інформаційної відповідності (ВІВ).

Основою для вирішення цього завдання є деталізований інформаційний аналіз кодованої та декодованої інформації та визначення кореляції інформації по суті в інформаційних масивах в системі кодів (акусто-графічний код (АГК), ідіома, речення і т. ін.).

Комуніканти комунікативного процесу: комунікатор (людина, що впливає на партнерів по спілкуванню адресно і доцільно) [1] у процесі міжмовної комунікації кодує інформацію в одній мові соціалізації, а реципієнт (суб'єкт, що сприймає адресоване йому повідомлення) [2] – декодує цю інформацію в акустичних, графічних або АГК мови соціалізації, обраної для розуміння, номіналізує, проводить кореляційну перевірку для подальшого відтворення, копіювання та комбінування, тобто відбувається процес формування інформації – дискурс, який є надлінгвістичним процесом, у якому лінгвістика є його основним інструментарієм [3].

У даній роботі розглядається можливість знаходження ВІВ певного об'єму інформації однієї мови соціалізації з можливими інформаційними масивами цієї інформації в мові іншої соціалізації.

Мова є найважливішим засобом вивчення культурних явищ. Ми сприймаємо дійсність саме так, а не інакше тому, що норми нашого суспільства вимагають певного відбору інтерпретацій, що в свою чергу викликає бар'єри.

Комунікаційні бар'єри виникають не просто через різні мови, які використовуються в комунікативному процесі, значно ускладнюють комунікацію відмінності більш глибокого плану: соціальні, політичні, релігійні, професійні і т. ін., які призводять до неоднозначності: омонімії та полісемії АГК: "eye" – 14 значень, "light" – 22 значення, "board" – 42 значення, "head" – 64 значення, "line" – 71 значення і т. ін., деякі з яких мають ще і свою розгалужену систему омонімів, наприклад: "pen" (Engl.) має 16 значень та 6 омонімічних груп і т. ін. [4], тобто виникнення неоднозначності інформації.

Цей процес ускладнюється при використанні ідіом, тому що думка ніколи не дорівнює сумі значень АГК і одиницею перекладу повинно виступати словосполучення в цілому – певний обсяг інформації: "toturnbacktheclock" – "повернути назад колесо історії", "makehaywhilethesunshines" – "куй залізо, поки гаряче".

Це породжує різне світовідчуття, світосприйняття, світоуявлення, світорозуміння, різну інтерпретацію і як результат з'являються інформаційні помилки.

Використання інформаційно-кореляційного критерію розмежування (ІККР) дає можливість запобігати появі таких інформаційних помилок як при кодуванні, так і при декодуванні. ІККР полягає в аналізі можливих кореляцій інформаційних масивів. Використання ІККР проводиться у 3 етапи:

- 1) наведення повного та однозначного тлумачення кожного значення інформаційного масиву – створення тлумачної формули значення інформації (ТФЗІ);
- 2) проведення кореляційного аналізу між угрупованнями розмежованих значень у мовах різних соціалізацій;
- 3) визначення ВІВ.

Процес формування інформації для міжмовних трансформацій інформації є складною багатокомтурною структурою складових взаємодій процесів відображення і мислення, головним завданням якого є забезпечення успішності та ефективності комунікації, яка вимірюється наявністю або відсутністю автентичності інформації. Знята невизначеність – це інформація.

ЛІТЕРАТУРА

1. <http://www.psychologos.ru/articles/view/kommunikator>
2. <http://dic.academic.ru>
3. Солдатова Л.П. Відносини: дискурс – інформація // "STUDIA LINGUISTICA" Зб.наук.праць. Випуск 5. Ч.2. – Вид-во Київського університету імені Тараса Шевченка, 2011. – 442-447 (543 с.).

4. Soldatova Lesia. One of the most effective methods of student's word stock enrichment // ICT for Language Learning. // ICT for Language Learning. Conference Proceedings. Edited by Pixel. 6th Conference Edition – University Press. – Florence (Italy), 2013. – 429-434 (527 p.)

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАЛЬНОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЛЕКСИЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

Соломко З.К.

Київський національний лінгвістичний університет

Аналіз методичної літератури засвідчив розробленість проблеми визначення критеріїв відбору текстового (навчального) матеріалу: Бердичевський А.Л.; Бородуліна М.К.; Бирюк О.В.; Верещагін Е.М, Кіржнер С.Е.; Слухіна Н.В., Мусницька Є.В.; Михайлюкова Т.Т.; Третьякова Т.А.; Фоломкина С.К.

Виділимо та обґрунтуємо критерії відбору текстів, які б враховували специфіку навчання фахової німецької мови під час самостійної роботи студентів, а саме які б ґрунтувалися на лінгвістичних та педагогічних факторах, які впливають на формування та вдосконалення лексичної компетенції.

Слідом за німецьким дослідником Г. Зольмеке, який наводить наступні критерії з наголосом на тому, що важливими для відбору текстів з метою навчання читання та аудіювання є: 1) обсяг тексту, який встановлюється шляхом підрахунку слів; 2) тип тексту, який залежить від мети навчання та попереднього досвіду тих, хто навчається; 3) відповідність тексту тематиці; 4) складність тексту, яка визначається: співвідношенням між знайомими та незнайомими словами, можливістю здогадатися про значення незнайомих слів та їх важливістю для розуміння змісту тексту [3, с. 44]. Такий критерій ми, в свою чергу, співвідносимо з власне виділеним додатковим критерієм відбору слів – *потенційної здогадки*, який характеризується складністю з точки зору синтаксису та змісту.

Отже, вважаємо за необхідне керуватися виділеними науковцем основними критеріями відбору лексичного матеріалу і доповнити їх додатковим критерієм – *потенційної здогадки* (контекстуальної здогадки), за допомогою якого студенти зможуть здогадатися про значення незнайомих слів, які є важливими для розуміння змісту текстів зі спеціальності.

Наступний критерій відбору текстів витікає з попереднього: зберігаючи свою автентичність, текст, тим не менше, має характеризуватися *доступністю* змісту/форми та *посильністю*. Цей вимір характеризується такими особливостями: зрозумілий виклад, відносно короткі і прості речення, побудовані на опрацьованому лексичному та граматичному матеріалі, відповідний підбір у кількісному співвідношенні знайомих та нових слів, з мінімальною кількістю невідомих, які не заважають загальному розумінню теми та про значення яких можна здогадатися з контексту (за критерієм *потенційної*

здогадки). Відібрані матеріали для навчання повинні відповідати рівню знань, навичок та вмінь студентів, враховувати відведені терміни навчання.

При відборі текстів не можна не враховувати обмеженість мовного матеріалу, яким володіють студенти, а також поступовість його подання на практичних заняттях з іноземної мови. Це потребує постійного узгодження відібраних матеріалів з основним підручником. В такому випадку розроблений комплекс вправ для самостійної роботи має включати тексти, які більшою мірою побудовані на лексичному матеріалі та мовленнєвих ситуаціях, з якими студенти вже ознайомлені на практичних заняттях з іноземної мови на матеріалі основного підручника, для того щоб зміст та форма тексту були для студентів доступними, а запропоновані вправи – посильними.

Ми погоджуємося з думкою Н.В. Слухіної та Є.В. Мусницької, які в своїх наукових працях зазначають, що на початковому ступені вивчення іноземної мови тексти для читання та аудіювання мають мінімальні відмінності. Відповідно науковці висувують наступні вимоги до текстового матеріалу: 1) наявність в більшій мірі знайомого мовного матеріалу (за винятком лексичних одиниць потенційного словнику); 2) наявність простих синтаксичних структур; 3) невеликий обсяг і тривалість; 4) доступність і простота змісту; 5) використання засобів зображальної наочності [1, с. 28–39].

Багато науковців (Носонович Є.В., Фоломкіна С.К., Вайгманн Ю. (Weigmann J.), Хенріксен Б. (Henriksen B.)) вважають, що навчальні тексти для читання та аудіювання мають бути автентичними, оскільки навчання спілкування можливе лише за умови використання матеріалів, які запозичені з життя носіїв мови.

Але існує також й інша точка зору, згідно якої не кожен автентичний текст здатен виконувати навчальну функцію. О.Л. Федорова, говорячи про доцільність включення неадаптованих автентичних матеріалів на початковому ступені навчання, висловлює побоювання, що вони можуть бути непосильними для студентів [2, с. 19]. Ю.Вайгманн (J.Weigmann) вважає, що автентичний текст, який використовується з навчальною метою, змінює, в першу чергу, адресата, для якого він написаний. До того ж, на думку автора, автентичні тексти унаслідок їхньої мовної складності можуть навіть зменшувати мотивацію, які занадто перевищують рівень знань студентів-початківців.

Ми також дотримуємося думки, що на початковому ступені, коли студенти ще не володіють достатніми знаннями фахової лексики, не будь-який автентичний текст може бути використаний ефективно, відповідно пропонуємо студентам як не автентичні так і умовно автентичні тексти. На нашу думку, саме такі вимоги найбільш точно відповідають меті нашої роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Елухіна Н.В. Основные трудности аудирования и пути их преодоления / Нина Владимировна Елухіна // Общая методика обучения иностранным языкам: Хрестоматия. – М.: Рус. язык, 1991. – С. 226–238.

2. Федорова О.Л. Системная организация текстов как предпосылка интенсификации обучения аудированию в языковом вузе : автореф. дис. на соискание уч. степени д-ра пед. наук: спец. 13.00.02 “Теория и методика обучения иностранным языкам” / О.Л. Федорова. – М.: 1987. – 26 с.

3. Solmecke G. Texte hören, lesen und verstehen. Eine Einführung in die Schulung der rezeptiven Kompetenz mit Beispielen für den Unterricht Deutsch als Fremdsprache / Gerd Solmecke. – Berlin und München: Langenscheidt. – 1997. – 112 S.

ТЕМАТИЧНИЙ ТЕСТОВИЙ КОНТРОЛЬ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ У ЧИТАННІ В НАВЧАННІ ІСПАНСЬКОЇ МОВИ

Тегеньова Є.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Тематичний тестовий контроль здійснюється по завершенні роботи над конкретною темою. Завданням тематичного контролю є перевірка рівня володіння студентами навичками та вміннями іншомовного мовлення у межах теми, що вивчалася. Відповідно, об'єктами контролю є іншомовні мовленнєві навички (перш за все, рівень володіння новими лексичними одиницями та граматичними структурами), а також мовленнєві уміння у чотирьох видах мовленнєвої діяльності. Отже, очевидним є включення у структуру тесту чотирьох частин, розподілених на субтести, в яких тестові завдання вимірюють, відповідно, мовленнєві навички та уміння (субтести) ізольовано в кожному виді мовленнєвої діяльності (частини). Таким чином, тематичний тест навчальних досягнень з читання є інтегрованою частиною тематичного тесту навчальних досягнень з іспанської мови.

Огляд методичної літератури свідчить про те, що тести для проведення тематичного контролю можуть розроблятися викладачем, якщо вони відсутні у навчально-методичному комплексі. За результатами тематичного тестування виставляється оцінка за роботу над даною темою, оскільки провідними функціями тематичного контролю є контролююча та оціночна функції.

Об'єктами тематичного тестового контролю мовленнєвої компетентності студентів у читанні повинні бути лексичні та граматичні навички. Це зумовлено тим, що у процесі опрацювання певної теми відбувається накопичення словника студентів за рахунок нової тематичної лексики, а також часто засвоюється новий граматичний матеріал. Недосконалість лексичних та граматичних дій студентів буде ускладнювати як процес сприйняття графічного тексту, пов'язаного з темою, так і його смислової обробку. З урахуванням даних психолінгвістичного аналізу діяльності читання нами були виділені як об'єкти контролю на рівні перцептивної обробки інформації такі навички студентів як упізнавання тематичних лексичних одиниць, розпізнавання форми похідних слів

та співвіднесення їх із значенням (лексичні рецептивні навички); розпізнавання та розуміння граматичних форм (граматичні рецептивні навички).

Характерні для іспанської мови розмаїття морфологічних форм для передачі основних граматичних категорій, в тому числі і граматичних категорій дієслова (час, спосіб, стан, особа, число), та переважання афіксального способу словотвору [2] створюють певні труднощі для студентів у впізнаванні й особливо розрізненні схожих графічних форм лексичних одиниць та граматичних явищ у процесі читання. Враховуючи невеликий мовленнєвий досвід студентів першого курсу, а також накопичення нового лексичного та граматичного матеріалу в процесі роботи над темою, вважаємо доцільним розглядати операції впізнавання та розрізнення формальних ознак лексичних одиниць (перш за все, похідні слова) та граматичних явищ як окремі об'єкти тематичного тестового контролю.

Огляд методичної літератури свідчить [1] про те, що з цією метою найчастіше використовуються тестові завдання “дії з групуваннями” таких видів як вилучення зайвого члена групування, систематизація членів групування [3]. Основу цих завдань складає група мовних явищ, об'єднаних за певною формальною чи семантичною ознакою. Завдання студента полягає у визначенні критерію об'єднання і вилученні на цій основі зайвих слів або їх розподіл у відповідні групи.

Особливої уваги вимагають також лексичні одиниці-реалії. Їх розуміння перевіряють за допомогою тестових завдань перехресного вибору у зіставленні. Основою цих завдань є перелік лексичних одиниць-реалій та їх тлумачень, які треба співвіднести між собою.

Як відомо, основним показником сформованості рецептивних лексичних та граматичних навичок є точність розуміння відповідних мовних явищ. Тому об'єктом контролю є володіння студентами дією по співвіднесенню сприйнятих лексичних одиниць та граматичних форм із відповідним значенням.

Аналіз спеціальної літератури з проблеми тестування та огляд чинних стандартизованих тестів показав, що з цією метою найчастіше використовуються вибіркові тести, а саме тести множинного вибору у зіставленні або заповненні, а також клоуз-тести. У цих тестових завданнях лексичні та граматичні явища подаються у контексті на рівні фрази/понадфразової єдності, тексту.

Щодо тестів типу “клоуз”, останнім часом у стандартизованих тестах вказані тестові завдання супроводжуються варіантами слів для заповнення пропусків у тексті. Як правило, подібні клоуз-тести служать для контролю мовної компетенції тестованих, зокрема лексичної.

ЛІТЕРАТУРА

1. Банкевич Л.В. Тестирование лексики иностранного языка / Л.В. Банкевич – М.: Высшая школа, 1981. – 111 с.

2. Виногралов В.С. Грамматика испанского языка: Практический курс: Учеб. для ин-тов и фак. иностр. яз. – 3-е изд., испр. и доп. / В.С. Виногралов – М.: Высш. шк., 1990. – 432 с.
3. Ніколаєва С.Ю. Практикум з методики тестування іншомовної лексичної компетенції / С.Ю. Ніколаєва – К.: ІЗМК, 1996. – 312 с.

РОЛЬ ЦЕРКВИ У СТАНОВЛЕННІ СИСТЕМИ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ У ЗАХІДНІЙ ЄВРОПІ

Тхоржевська Т.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Історія становлення системи підготовки вчителів не втрачає своєї актуальності для України – вона вкотре підтверджує ту надзвичайно важливу суспільну роль, яку відіграють педагоги. Ця роль виразно окреслена в щойно прийнятій концепції “Нова українська школа”, звідки випливає, що тільки кращі з кращих могли б підняти народну освіту на якісно новий щабель. Саме кращих з кращих відбирали до лав майбутніх учителів у католицькому ордені, з яким в історії педагогіки пов’язують становлення системи підготовки вчителів у Західній Європі. Безумовно, йдеться про орден єзуїтів, які справу підготовки вчителів звели в ранг одного з головних шляхів впливу на суспільну свідомість для утримання й поширення влади католицької церкви по всьому світу. Тільки так католицька церква могла тримати удар, який наніс протестантський рух в епоху Реформації, по її основах.

Згадаймо, що в середні віки, коли все більше зростала невдоволеність католицькою церквою й активізувався опозиційний рух, людство звернулося до ідеалів ранньохристиянської церкви з її безпосереднім спілкуванням кожної людини з Богом. На заваді такого спілкування в католицькій церкві стояла латинська мова та багатоярусна духовна ієрархія. Тому першим заходом на шляху повернення до ранньохристиянських традицій стала відмова від церковної ієрархії, для того щоб священнодіяти міг кожний благочестивий член общини, навіть жінка, а також надання можливості кожному віруючому сприймати слово боже не з вуст церковнослужителів, а безпосередньо через Біблію, писану рідною мовою. Природним продовженням думки про право кожної людини вивчати Священне Письмо стала вимога здійснення загального навчання в рідномовній школі. Це стало етапом великої історичної значущості не тільки в релігійному житті, але й у розвитку педагогіки. Так серед протестантів визріла впевненість у необхідності навчати всіх дітей релігійної общини в рідномовній школі. Перша спеціальна навчальна дитяча книжка – катехізис “Дитячі питання” була видана гуситами в 1502 р. В остаточній формі з вимогою загального навчання виступив німецький священник Мартін Лютер, який, окрім того, проголосив його обов’язковість і державний характер.

Педагогам-гуманістам епохи Відродження, попри заяви про важливість народної освіти, цього зробити не вдалося, бо стало на заваді їхнє тяжіння до

аристократизму та індивідуалізму в навчанні. Таким чином, перші спроби реалізації загального навчання в рідномовній школі були здійснені протестантами в період Реформації, що обумовлено специфікою їхнього релігійного світогляду.

Видатний український педагог К.Д. Ушинський у різних своїх роботах неодноразово торкався ролі церкви в розвитку народної освіти різних країн, місця релігії у вихованні. Про роль церкви, а саме протестантської, в організації державної системи громадських шкіл читаємо й у праці „О народности в общественном воспитании”, в якій він відзначав, що де б не вкорінювався в Європі протестантизм, – Німеччині, Швейцарії, Шотландії – скрізь з’являлася ця система.

Учений розкрив, як здійснення заклику протестантської церкви до загального рідномовного навчання в різних країнах набуло своїх специфічних форм. Так, англійці, піклуючись про свободу особистості, поклали цей обов’язок на самі общини, вважаючи, що освіта – це справа абсолютно приватна, і держава не має права нав’язувати її. Північна Америка саме протестантському правилу-обов’язку кожного батька сімейства посилати своїх дітей у відповідному віці до громадської школи була зобов’язана своїм швидким злетом. В Америці держава в справі освіти відразу зайняла найактивнішу позицію, у той же час стимулюючи громадську активність. Але подібно до Німеччини, перші поселенці Північної Америки зробили школу знаряддям політичної та релігійної боротьби.

Історія Швейцарії також містить драматичні приклади розгортання релігійної боротьби навколо освітянської справи. (“Католицькі кантони... підтримувані папою, Австрією та французьким урядом, утворили особливий союз і в 1847 р. таємно готувалися до війни. Задуми католицької партії були чималі: вона бажала вже не тільки відділення католицьких кантонів, але думала цілком знищити протестантські, розділивши їх область між католицькими, увести всюди єзуїтів і передати в їхні руки народну освіту” [2, с. 130]. Розпаду Швейцарії на дві частини: католицьку та протестантську, що загрожувало загальним розпадом країни та приєднанням її окремих частин до сусідніх держав, запобігли рішучі дії всіх здорових сил. Так утворилася патріотична партія Швейцарії, яка велику ставку у відродженні загальнонародного патріотизму в країні зробила на народну освіту.

На прикладі Німеччини, у праці “Общий взгляд на возникновение наших народных школ”, К.Д. Ушинський показав еволюцію ідеї релігійного виховання в школі. Педагог підкреслював, що німецька народна школа, яка завдячувала своїм виникненням боротьбі реформації з папством, довгий час служила могутнім засобом релігійної боротьби. Це стимулювало виникнення й розвиток католицьких народних шкіл. Тільки в другій половині XVIII ст., за словами Ушинського, освіта народу почала турбувати уряди Німеччини сама по собі, незалежно від релігійних мотивів.

Таким чином, поступово європейська школа перестала бути знаряддям релігійної пропаганди, не ставши й антирелігійною, що вивело її на новий,

більш демократичний шабель розвитку. Позитивним наслідком релігійної боротьби стало становлення й розвиток системи підготовки вчителів, які б могли гідно захищати ідеали тих сил, які дбали про відкриття навчальних закладів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рубинштейн М.М. История педагогических идей в её основных чертах / М.М. Рубинштейн. – М.: Типография И. Иванова, 1916. – 267 с.
2. Ушинский К.Д. Педагогические сочинения: [в 6 т.] / К.Д. Ушинский; сост. С.Ф. Егоров. – М.: Педагогика, 1988. – Т. 1. – 414 с.

МЕТОДИЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ ФОНЕТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ДРУГІЙ ІНОЗЕМНІЙ МОВІ

Уланович Н.Ю.

Київський національний лінгвістичний університет

Дослідження методичних принципів формування фонетичної компетентності (ФК) у другій іноземній мові (ІМ2) допоможе ефективніше організувати та здійснити процес навчання фонетики ІМ2, визначити його зміст, цілі та завдання, відібрати навчальний матеріал, засоби та прийоми. На основі аналізу сучасних дефініцій “принципи навчання” та “методичні принципи” ми трактуємо методичні принципи формування фонетичної компетентності у другій іноземній мові як систему положень, які скеровують процес навчання фонетики ІМ2 та відображають закономірності і вимоги до його організації та проведення, дотримання яких дозволяє досягнути заплановані цілі формування фонетичної компетентності ІМ2. Необхідно зазначити, що питанням аналізу методичних принципів навчання різних аспектів ІМ2, у тому числі фонетичного, займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: М. В. Баришніков, І. Л. Бім, Б. А. Лapidус, М. І. Реутов, Л.А.Сажко, О. Б. Тарнопольський, А. В. Щепілова, В. Hufeisen (Б. Хуфайзен), G. Neuner (Г. Нойнер) та ін. На переконання німецьких методистів (В. Hufeisen, G. Neuner) мова йде не про розробку нового дидактико-методичного концепту у навчанні ІМ2, а про уточнення та диференціацію загального дидактичного концепту навчання іноземних мов із врахуванням особливостей викладання та учіння другої, третьої і т.д. іноземних мов, наприклад, особливості навчальної аудиторії (рідна мова, перша іноземна мова, стилі та типи навчання, вік, інтереси та інші), особливості мовного та соціокультурного навчального матеріалу (спорідненість виучуваних мов), умови навчання (мовна політика держави, час для вивчення, послідовність виучуваних іноземних мов, методи та засоби навчання, професійна компетентність вчителів). Доречно зауважити, що “віддалена мета” методики навчання ІМ2 полягає не тільки у навчанні мовного матеріалу та розвитку мовленнєвих компетентностей окремих мов, які вивчаються, а й у збереженні інтересу того, хто навчається, до покращення та розширення своїх знань у цій галузі та у його підготовці до подальшого самостійного оволодіння новими іноземними мовами

[2, с. 25]. Аналіз наукових джерел дав можливість виділити такі методичні принципи формування ФК у ІМ2.

Принцип комунікативної спрямованості, який, на думку А. В. Щепілової, займає центральне місце в ієрархії методичних принципів та передбачає формування іншомовних комунікативних компетентностей, у тому числі ФК, тільки в процесі комунікації, який максимально наближений до природних ситуацій спілкування. Це положення у методиці навчання ІМ2 відрізняється від відповідного постулату навчання першої іноземної мови тим, що оволодіння ІМ2 характеризується більшою інтенсивністю, активністю та самостійністю пізнавальної діяльності тих, хто навчається [1, с. 134].

Принцип когнітивного навчання або когнітивної спрямованості, відгалуженням якого є контрастивний принцип та принцип свідомості, полягає у свідомому порівнянні лінгвістичних явищ, у нашому випадку фонетичних, трьох контактуючих мов (рідної, першої та другої іноземних мов), свідомій активізації спільної мовної основи та стимулювання трансферу або переносу. Згідно з цим принципом на заняттях з ІМ2 у формі дискусій, припущень та гіпотез потрібно усвідомлено порівнювати та обговорювати відмінності у вимові з метою зменшення інтерферуючого впливу фонетичних систем рідної та першої іноземної мов на фонетичну систему ІМ2. Свідомий аналіз результату (що було зроблено?) та процесу навчання (як було досягнуто? як можна було б зробити краще та ефективніше?) є особливо важливим для розвитку вмінь рефлексії та самоосвіти.

Принцип функціональності полягає у використанні мови для вирішення певних комунікативних завдань, тобто засвоєння лінгвістичних явищ у відповідності до їх функціональної значимості. Наприклад, процес навчання різних комунікативних типів речення (ствердження, вибачення, перепитування, спонукання чи заперечення) передбачає не тільки засвоєння правильної граматичної структури, а й оволодіння коректним інтонаційним оформленням.

Принцип комплексності або взаємопов'язаного навчання видів мовленнєвої діяльності здійснюється шляхом виконання вправ, де кожний вид мовленнєвої діяльності є опорою та передумовою для розвитку інших. На початковому ступені вивчення ІМ2 дослідники підкреслюють важливість рецептивних видів мовленнєвої діяльності. Читання та аудіювання В. Hufeisen та G. Neuner називають основою вивчення ІМ2 та відправною точкою для розвитку вмінь продуктивних видів мовленнєвої діяльності. Особливу увагу треба приділяти змісту текстів для аудіювання, які повинні містити теми для обговорення та відрізнитись від навчальних текстів початкового ступеня вивчення першої іноземної мови своєю тематикою [2, с. 53-54]. Отже реалізація цього принципу означає пріоритет у формуванні рецептивних фонетичних навичок. *Принцип інтенсифікації* навчання ІМ2 передбачає використання таких методів, засобів та прийомів навчання, які характеризуються дидактико-методичною доцільністю, дозволяють вирішити навчальне завдання та досягти бажаний результат найбільш ефективним способом з найменшими затратами часу та мінімальними зусиллями учасників навчального процесу. На нашу думку, цей принцип

реалізується завдяки використанню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Щепилова А.В. Теория и методика обучения французскому языку как второму иностранному: учеб. пособие для студентов вузов, обучающихся по специальности 033200 “Иностр. яз.” / А. В. Щепилова. – М.: Гуманитар, изд. центр ВЛАДОС, 2005. – 245 с.
2. Neuner G., Hufeisen B. Deutsch im Kontext anderer Sprachen. Tertiärsprachendidaktik: Deutsch nach Englisch / G. Neuner, B. Hufeisen. – München: Langenscheidt, 2003. –181 S.

ЛІНГВІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ОСНОВНИХ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ ТИПІВ ДІАЛОГІВ МАЙБУТНІХ ТЕХНІКІВ- БУДІВЕЛЬНИКІВ

Федоренко І.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Вважаємо за доцільне виокремити основні функціональні типи діалогів, навчання яких було б можливим на I-II курсах технікумів. Відповідно до програми з англійської мови для технікумів вважаємо, що на I курсі треба навчати діалогу-розпитуванню та діалогу-обміну враженнями, враховуючи лінгвістичні особливості цих видів діалогів.

Для діалогу-розпитування та діалогу-обміну враженнями характерна тематичність, яка полягає в єдності його теми, наявності тематичного ядра або лексико-тематичних ліній. У спілкуванні тема превалює над ситуацією. Тематичності цих типів діалогів протистоїть ситуативність, яка забезпечує функціонально-комунікативну цілісність акту мовлення, стимулює мовлення, корегує характер мовленнєвого вчинку, композицію діалогу.

Іntenційність полягає у тому, що кожна репліка передбачає появу наступної, отже, статус пред'явленої в ній інформації не є кінцевим, доки не отримає підтвердження в процесі подальшого реплікування [4].

Спонтанність зумовлена тим, що мовленнєва поведінка кожного учасника діалогу залежить від мовленнєвої поведінки партнера. Саме тому діалогічне мовлення неможливо спланувати завчасно і це потребує високого ступеня готовності до використання мовного матеріалу.

Важливість урахування цих особливостей пояснюється тим, що майбутні техніки-будівельники повинні вміти надавати та запитувати необхідну інформацію, логічно викладати свої думки з приводу різних питань та адекватно оцінювати ситуацію. Крім того, діалог-розпитування та діалог-обмін враженнями сприяють соціально-психологічній адаптації студентів I-II курсів технікумів. У процесі спілкування розвиваються вміння слухати, доводити свою думку, вирішувати конфлікти, створювати довірливу та змістовну атмосферу під час бесіди. Володіння всіма можливостями та особливостями діалогу,

комунікативною технологією – важлива ознака професіоналізму. Студенти повинні уміти чітко аргументувати, ненав’язливо переконувати, критикувати, досягати згоди та компромісного вирішення проблем.

До основних характеристик діалогу-розпитування та діалогу-обміну враженнями відносимо вибір мовного матеріалу, розгортання, повнота, побудова висловлювання тощо, які залежать від ситуації спілкування і її параметрів. На них впливають такі фактори: 1) наявність або відсутність внутрішнього контакту між співрозмовниками (у першому випадку діалог характеризується стислістю, умовчанням, паралелізмами у репліках; у другому – він може сполучатися з монологом); 2) мета висловлювання; 3) наявність рівності або нерівності його учасників у залежності від ступеня інформованості, посади, віку тощо [3, с. 61–69].

Згідно з дослідженнями вчених вважаємо, що до лінгвістичних особливостей англomовного діалогу-розпитування та діалогу-обміну враженнями слід віднести такі ознаки, як клішованість, еліптичність, фразеологічність, стилістична диференційованість, наявність “готових” мовленнєвих одиниць, слів-заповнювачів пауз, стягнених форм [2, с. 154-156], лаконічність реплік, контекстуальну стислість, наявність окличних речень, різних видів запитань, звертань, часток [1, с. 16-17], обмін репліками, які структурно-функціонально, інтонаційно та семантично об’єднані в діалогічні єдності як інтегровані структурні одиниці діалогу [5, с. 14].

Діалог-розпитування та діалог-обмін враженнями зберігають ряд загальних ознак таких, як наявність запитальних, окличних та неповних речень, розділові запитання і формули, позбавлені точного значення, вставні слова для заповнення пауз і вигуки, які дають мовцеві час реорганізувати свої думки, паузи і зміни в структурі висловлювання під час говоріння.

Розумінню неповних реплік партнерів діалогу сприяють контактність комунікантів, наявність спільної ситуації, зверненість реплік, вживання позамовних засобів (жестів, міміки), знання обома співрозмовниками обставин дійсності, а в більшості випадків – і один одного. Крім того, пропущені члени речення можна відновити, виходячи із змісту попередньої репліки. У діалогах широко вживаються словосполучення, фрази, які надають спілкуванню емоційності.

Підсумовуючи зазначене вище, вважаємо, що майбутні техніків-будівельники повинні вміти: ініціювати діалог у різних ситуаціях, отримувати інформацію, інформувати, обґрунтовувати достовірність своїх суджень, вносити в своє мовлення елементи аргументації з метою впливу на реципієнта для створення розуміння та спонукання до певних дій, розуміти висловлювання партнера та адекватно відповідати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зимняя И.А. Психология обучения иностранным языкам в школе / И.А. Зимняя. – Москва: Просвещение, 1991. – 222 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О.Б. Бориско

Н.Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С.Ю. Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2013. – 590 с.

3. Пассов Е.И. Основы методики обучения иностранным языкам: Учебное издание. – М.: Рус. язык, 1977. – 216 с.

4. Самойлюкевич И.В. Методика обучения профессионально направленному говорению на английском языке (3 курс языкового педагогического вуза) : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Инна Владимировна Самойлюкевич. – К., 1991. – 247 с.

5. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка): [пособ. для учит.] / В.Л. Скалкин. – К.: Рад. Школа, 1989. – 158 с.

ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ АУДІОТЕКСТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Харченко К.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Усі світові та запропоновані останнім часом національні стандарти ставлять в основу навчання самостійну навчальну діяльність. Збільшення обсягу часу, який відводиться на самостійну роботу студентів вимагає підвищення інтенсивності самостійної підготовки.

Вивчати іноземні мови – це завжди не легко, а особливо проблематичним є сприйняття мови на слух.

Студент повинен розуміти зміст аудіотексту при його одноразовому пред'явленні. Тексти містять певну кількість слів, що не вивчалися. Студент повинен навчитися здогадуватися про значення невідомих слів за контекстом та звуковою формою цих слів, а також розуміти загальний зміст повідомлення, ігноруючи несуттєву інформацію.

Аудіювання – не тільки сприймання інформації, але й підготовка у внутрішньому мовленні відповідної реакції на почуте.

Розвиток уміння аудіювання починається з першого року навчання та продовжується протягом усіх років навчання. Випускник навчального закладу повинен навчитися сприймати на слух усне мовлення як при безпосередньому спілкуванні, так і в звукозапису. На різних етапах навчання змінюється обсяг аудіо текстів (тривалість їз звучання) та ступінь їх складності. Матеріал для аудіювання – фабульні тексти, описи, розповіді, повідомлення. Необхідно навчати різних видів розуміння тексту:

- 1) повного розуміння,
- 2) загального розуміння,
- 3) критичного розуміння.

Заняття з іноземної мови, як ніяке інше, дає можливість використання автентичних аудіо текстів, адже в них немає нестачі. Актуальність використання автентичних аудіо текстів полягає в їх функціональності, їх орієнтації на використання в реальних ситуаціях, адже вони створюють подібність

природного мовного середовища. Створення природного мовного середовища на думку багатьох науковців є одним з головних факторів успішного оволодіння мовою, що вивчається.

З точки зору лінгвістики автентичні аудіо тексти характеризуються своєрідністю лексичних одиниць, а саме емотивних лексичних одиниць, вигуків, часток, сленгу, жаргонізмів та специфічних словосполучень, сталих висловів, ідіоматичних виразів, тощо. Окрім своєрідності лексики, автентичні тексти також характеризуються своєрідністю синтаксису, а саме стислістю, фрагментарністю, інверсіями, тощо. Також можлива певна недомовленість, обірваність фраз та речень. В автентичних текстах перевага надається простим зрозумілим реченням.

Переваги використання автентичних текстів на заняттях з вивчення іноземної мови:

автентичні тексти є цікавими та стимулюючими;

їх можна відбирати відповідно інтересам аудиторії, або навіть самі студенти можуть брати участь у процесі відбору матеріалу;

автентичні тексти відображають реальну ситуацію вживання мови в культурному контексті.

Використання автентичних аудіо текстів має ряд переваг, що сприяють його практичному використанню, а саме:

- автентичні тексти позитивно впливають на мотивацію студента до навчання;

- студенти можуть отримати почуття задоволення, використовуючи автентичні тексти;

- автентичні тексти надають студентам інформацію про те, що відбувається у світі, а отже несуть певне внутрішнє виховне значення;

- автентичні тексти можна легко та швидко знайти;

- використання автентичних текстів призводить до більш творчого підходу до навчання.

Проте окрім переваг існує і декілька недоліків, скоріш проблем при використанні автентичних аудіоматеріалів при навчанні іноземної мови:

автентичні аудіо тексти можуть бути занадто культурно -упередженими;

вони можуть бути надмірно важкими для сприйняття та розуміння

ЛІТЕРАТУРА

1. Демченко О. Дидактична система організації самостійної роботи студентів / О. Демченко // Рідна школа. – 2006. – № 5. – С. 68–70.
2. Олійник Л.Й. Інноваційні технології викладання іноземних мов [Електронний ресурс] // http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
3. Єлухина Н.В. Навчання слухання іноземної мови/ Н.В. Єлухина // Іноземні мови у шкільництві. – 1996. – № 5. – С.13 – 15.

ПРОЦЕСИ ІННОВАЦІЇ ПРИ НАВЧАННІ ІНОЗЕМНИХ МОВ В КОНТЕКСТІ НАСТУПНОСТІ Й БЕЗПЕРЕРВНОСТІ ОСВІТИ В ШКОЛІ І МОВНОМУ ВИЩІ

Чобітько В.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Як відомо, методологічною основою модернізації школи (загальноосвітньої, вищої), за даними сучасних досліджень [1, с. 6], служить гуманістична особистісно-орієнтована парадигма освіти і виховання, яка націлює вчителів/викладачів на розвиток особистості учня/студента, на забезпечення його освітньої автономії, самостійності у прийнятті рішень, на підвищення конкурентоспроможності на ринку праці.

Тим самим зумовлюються вагомі чинники докорінних змін у підходах до вивчення іноземних мов щодо вирішення питань цілепокладання, відбору навчального матеріалу, визначення принципів, прийомів, технологій та засобів навчання. Отже, особистісно-орієнтована парадигма пронизує всі компоненти системи навчання в школі і мовному вищі.

Передусім зазначимо, що, згідно із цією парадигмою освіти, сучасними підходами до навчання іноземних мов, услід за ученими-методистами, правомірно вважати *особистісно-орієнтований, діяльнісний, комунікативно-когнітивний, соціокультурний/міжкультурний, а також компетентнісний підходи*. При цьому основне призначення навчання іноземної мови полягає у формуванні іншомовної комунікативної компетенції, тобто здатності і готовності здійснювати іншомовне міжособистісне і міжкультурне спілкування з носіями мови. Діалог культур як результат соціокультурної спрямованості навчання іноземних мов зумовлює підсилення культурознавчого аспекту в змісті навчання іноземної мови. А діяльнісний характер учіння підвищує значення мислення як провідного психічного процесу, на який орієнтується процес засвоєння іншомовного матеріалу.

Отже, складність і багатоаспектність сучасної практичної мети навчання іноземних мов диктують необхідність розглядати цю мету як сукупність наступних взаємопов'язаних та взаємообумовлених аспектів:

прагматичного аспекту, спрямованого на формування іншомовної комунікативної компетенції, до складу якої входять мовні, мовленнєві, а також соціолінгвістична, соціокультурна, соціальна, стратегічна та деякі інші субкомпетенції, повноцінне оволодіння якими дозволяє людині залучатися до етнолінгвокультурних цінностей країни, мова якої вивчається, та практично користуватися відповідною іноземною мовою в ситуаціях міжкультурного взаєморозуміння та пізнання [2, с. 98–109];

когнітивного аспекту, пов'язаного з такими категоріями, як знання (декларативні, тобто “що-знання”; процедурні, тобто “як-знання”), а також мислення і процеси розуміння, задіяні в ході залучення а) до іноземної мови як соціального явища і б) до культури народу-носія відповідної іноземної мови;

педагогічного аспекту мети навчання іноземних мов, покликаною дати відповідь на запитання: які якості необхідно сформулювати в того, хто вивчає нову мову, щоб він був здатним здійснювати іншомовне спілкування на міжкультурному рівні [2, с. 118–122].

Зазначені вище особливості цілепокладання позначились на технологіях, що увійшли у педагогічний процес в якості інструмента реалізації сучасної освітньої парадигми і відзначаються такими характеристиками, як: *результативність* (високий рівень досягнення поставленої навчальної мети кожним учнем), *економічність* (за одиницю часу засвоюється великий обсяг навчального матеріалу при найменшій витраті зусиль на оволодіння матеріалом), *ергономічність* (навчання відбувається в обстановці співпраці, позитивного емоційного мікроклімату, за відсутністю перевантаження і перевтоми) та висока *вмотивованість* у вивченні предмета.

Ідеться, по-перше, про *технології в мовній освіті*, що використовують можливості ТЗН та нових інформаційних технологій, як-от: аудіо/відео курси, комп'ютерні навчальні програми, Інтернет-ресурси, телекомунікаційні проекти, дистанційне навчання тощо.

По-друге, про *технології навчання*, які за своїм значенням наближаються до поняття “методика навчання”. Це метод проектів, рольові й ділові ігри, креативні форми роботи інтерактивного характеру, як-от: евристична бесіда, презентація, дискусія, “мозковий штурм”, метод “круглого столу”, метод “акваріуму”, метод “мікрофону” тощо.

По-третє, – про *технології мовної освіти*, що безпосередньо “не зачіпають” навчальний процес, але спричиняють позитивний вплив на мовну освіту в усіх її аспектах. Такими, на погляд Н.Д. Гальскової, є Мовне портфоліо і лінгводидактичне тестування. Роль останнього є особливо перспективною для визначення рівня мовної та комунікативної компетентності учнів/студентів, що при потребі суттєво розширює можливості впливу педагога на успішність кожного учня/студента з урахуванням результатів відповідного тесту.

Принагідно зазначимо, що реальність і успішність застосування інформаційних комп'ютерних технологій в початковій школі, де інформатизація навчального процесу тільки запроваджується, можливі за умов залучення до викладання учителів іноземної мови з достатнім рівнем компетентності в галузі використання інформаційно-комунікаційних технологій. Іншими словами, вчителів, спроможних вирішувати психолого-дидактичні завдання, потенційно важливі для підготовки дітей до життя в сучасному інформаційно розвиненому, багатомовному та полікультурному суспільстві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И.Л. Что мешает повышению результативности обучения иностранным языкам? / И.Л. Бим // Иностр. языки в школе. – 2007. – № 4. – С. 2 – 6.
2. Гальскова Н.Д. Теория обучения иностранным языкам: Лингводидактика и методика. Учеб. пособие для студ. лингв. ун-тов и фак. ин. яз. высш. пед. учеб. заведений / Н.Д. Гальскова, Н.И. Гез. – 2-е изд. испр. – М.: Издат. центр “Академия”, 2005. – 336 с.

3. Гальскова Н.Д. Новые технологии обучения в контексте современной концепции образования в области иностранных языков / Н.Д. Гальскова // Иностр. языки в школе. – 2009. - № 7. – С. 9 – 15.

НАВЧАННЯ МАЙБУТНІХ МЕНЕДЖЕРІВ ТУРИЗМУ СТВОРЕННЯ АНГЛОМОВНОГО ПРОЕКТУ У ГАЛУЗІ РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ В КОНТЕКСТІ ЄВРОБАЧЕННЯ – 2017

Чуфарлічева А.Ю.

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

Туристична діяльність має на меті формування, просування та реалізацію туристичного продукту. Важливе місце в контексті Євробачення – 2017 серед усіх послуг займають послуги харчування. Розвиток ресторанного бізнесу в Україні ставить високі вимоги до рівня підготовки кадрів для цієї галузі [5, с. 70]. Для якісного оновлення системи професійної підготовки фахівців туристичної галузі особливого значення набуває проблема ефективної взаємодії у професійній сфері на основі оволодіння мовами міжнародного спілкування, зокрема у контексті Євробачення – 2017. Оволодіння вміннями та навичками створювати англomовні проекти на основі реферування є одним із аспектів підвищення рівня професійних здібностей студентів спеціальності “Туризм” [2, с. 15]. Відповідно до вимог рівня володіння іноземною мовою, відображених в освітньо-кваліфікаційній характеристиці бакалавра, студенти повинні вміти проводити пошук текстової інформації на базі професійно-орієнтованих джерел [6, с. 18]. Для курсу англійської мови для професійного спілкування у вищому навчальному закладі програмою рекомендуються проекти або дослідницькі роботи [6, с. 19]. Для створення такої роботи, на наш погляд, доцільно застосовувати метод поаспектного реферування [7, с. 199]. “Фасет” – це класифікаційна ознака, що використовується для визначення незалежних класифікаційних угруповань [3, с. 214]. Окрім вищезгаданих, існує метод реферування на основі логіко-семантичного аналізу тексту, що передбачає глибоке проникнення в значення первинного тексту [1, с. 128]. Запропоновані методи акцентують увагу на пошуку ключових фрагментів, що пов’язано з об’єктивними труднощами, оскільки ці навички не сформовані рідною мовою.

Тому метою статті є визначення та розкриття основних аспектів створення англomовного проекту в галузі ресторанного бізнесу.

На нашу думку, слід поєднати методіку поаспектного реферування, враховуючи головні положення логіко-семантичного аналізу тексту [1, с. 128]. В інформаційно-дослідницькій роботі в галузі ресторанного бізнесу за запропонованою схемою можна досягнути найефективнішого пошуку. Однак не в кожному тексті можна знайти всі аспекти. Тому ми вважаємо доцільним визначити основний зміст аспектів, які необхідні для створення такої роботи. Заклади ресторанного господарства поділяються на типи, які визначаються за сукупністю загальних характерних ознак торговельно-виробничої діяльності [4, с. 19].

Таким чином, англомовний проект буде містити такі аспекти: тип закладу та види суспільного харчування відповідно до існуючих класифікацій та категорій, а також основні характеристики. Запропоновані нами аспекти, що забезпечують тематичну спрямованість інформаційно-дослідницької роботи, сприятимуть чіткому розгалуженню опрацьованих питань та сприятиме досягненню достатньо високих результатів у навчанні студентів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вейзе А.А. Реферирование текста / А.А. Вейзе. – Минск: Изд-во Белорус. ун-та, 1978.
2. Ильина Е.Н. Туроперейтинг: организация деятельности: Ученик / Е. Н. Ильина. – М.: Финансы и статистика, 2007. – 256 с.
3. Маркова Н.А., Обухова О.Л., Соловьев И.В. Эффективная фасетная навигация в электронных коллекциях / Н. А. Маркова, О.Л. Обухова, И.В. Соловьев // Системы и средства информатики. – 2007. – № 17. – С. 214–222.
4. Організація обслуговування в закладах ресторанного господарства: [для вищ. навч. закл.] / За ред. П'ятницької Н.О. – 2-ге вид. перероб. та допов. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 584 с.
5. Педагогіка туризму. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. / За ред. проф. Федорченка В.К., проф. Фоменко Н.К., доц. Скрипник М.І., доц. Цехмістрової Г.С. / – К.: Видавничий дім “Слово”, 2004. – 296 с.
6. Програма з англійської мови для професійного спілкування. Колектив авторів: Г.Є.Бакаєва, О.А.Борисенко, І.І. Зуєнок та ін. – К.: Ленвіт, 2005. – 119 с.
7. Соловьев В.И. Составление и редактирование рефератов: Вопросы теории и практики. – 2-е изд. / В.И. Соловьев // Жанры информационной литературы: Обзор. Реферат. – М., 1983. – 345 с.

ПРИНЦИПИ ВІДБОРУ ХУДОЖНІХ ТЕКСТІВ ДЛЯ НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОГО ЧИТАННЯ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

Шевчук М.Д.

Київський національний лінгвістичний університет

Процес навчання англомовного професійно орієнтованого читання тісно пов'язаний з відбором навчального текстового матеріалу. Методична література висвітлює різні підходи до відбору текстового матеріалу, який залежить від характеру текстів та цілей роботи з ними. Зважаючи на їх характер, дослідники розробили вимоги до навчальних текстів (О. В. Носонович, Р. П. Мільруд, С. К. Фоломкіна, I. Damen, Ch. Nuttal), а також критерії та принципи відбору автентичних текстів: наукових (Г. А. Костерін, С. О. Китаєва, О. С. Можасва), публіцистичних (О. В. Бирюк, А. Н. Богомолів, Л. В. Фарисенкова, Р. Sanderson), художніх (Т. О. Вдовіна, Н. В. Кулібіна, Т. К. Левіна, Л. П. Смелякова).

Л. П. Смеляковою були виділені принципи відбору автентичних художніх текстів (АХТ).

1. Принцип відбору іншомовних художніх творів за ступенем естетичного впливу на читача [4, с. 6]. Цей принцип передбачає:

1) врахування психологічних аспектів виховання читача іншомовної художньої літератури (емоційна готовність студентів сприймати АХТ, кореляція якості АХТ зі всіма рівнями вторинної мовної особистості, якими є студенти, що вивчають ІМ, врахування всіх компонентів мотивації читання АХТ в мовному ВНЗ: потреби студентів у новій, цікавій і захоплюючій інформації, прагнення студентів до розширення знань про країну виучуваної мови); [3]

2) взаємодію компонентів художнього твору на його (твору) сприймання;

3) потенціал естетичної взаємодії художніх творів. [3]

2. Принцип відбору АХТ за соціокультурним потенціалом. Цей принцип передбачає:

1) розгляд АХТ як джерела соціокультурної інформації;

2) систематизацію соціокультурної інформації в англійськомовних АХТ [4, с. 30];

3) врахування соціокультурного потенціалу АХТ [4, с. 42].

3. Системно-літературний принцип складання корпусу АХТ [4, с. 49]. Окрім позитивного емоційного ставлення до художньої літератури, студенти повинні мати повне і системне уявлення про художню літературу народу, мова якого вивчається. Тому слід використовувати не ізольовані художні твори, а цілий корпус творів, які складають певну систему. Цей принцип розглядає питання [3]

1) часової співвіднесеності художніх творів;

2) національний характер літератури;

3) системно-художні характеристики художніх творів;

4) системно-літературний потенціал корпусу художніх творів. [3]

4. Вокабулярно-стилістичний принцип складання корпусу АХТ [4, с. 69].

Цей принцип враховує:

1) характеристику англійськомовного мовлення в плані його сприйняття;

2) вокабулярно-стилістичний потенціал корпусу АХТ [3].

5. Принцип відбору художніх творів за “усномовленнєвим” потенціалом [4, с. 86]. Цей принцип враховує питання, пов’язані з:

1) основними видами усномовленнєвих висловлювань на основі АХТ;

2) усномовленнєвим потенціалом художніх творів [3].

Як бачимо, класифікація Л. П. Смелякової є дуже докладною і охоплює принципи, що також можна застосувати у процесі відбору АХТ для навчання професійно орієнтованого читання майбутніх перекладачів.

Таким чином, були проаналізовані основні принципи відбору автентичних текстів мають бути враховані для розробки критерії відбору художніх текстів, необхідних для навчання професійно орієнтованого читання майбутніх перекладачів англійською мовою.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бирюк О.В. Методика формування соціокультурної компетенції майбутніх вчителів у навчанні читання англомовних публіцистичних текстів : дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02 / Бирюк Ольга Василівна. – К., 2005. – 206 с.
2. Бочкарьова О.Ю. Критерії відбору автентичних аудіотекстів для навчання майбутніх учителів англомовного професійно спрямованого аудіювання / О. Ю. Бочкарьова // Вісник КНЛУ. Серія “Педагогіка та психологія”. – № 11. – 2006. – С. 33–40.
3. Ніщик Р. О. Принципи та критерії відбору автентичних художніх фільмів і відеофрагментів для навчання майбутніх філологів англомовного говоріння з використанням фразеологічних одиниць [Електронний ресурс] / Р. О. Ніщик // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Сер. : Педагогіка та психологія. – 2013. – Вип. 22. – С. 35–45. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vknl_u_Ptp_2013_22_6
4. Смелякова Л. П. Художественный текст в обучении иностранным языкам в языковом вузе (теория и практика отбор) : [монография] / Л. П. Смелякова. – СПб : Образование, 1992. – 141 с.

МОЖЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ УЧНІВ ПІД ЧАС ВИКОРИСТАННЯ АВТЕНТИЧНИХ НМК З ФРАНЦУЗЬКОЇ МОВИ

Шерстюк О.М.

Київський національний лінгвістичний університет

До складу кожного НМК з французької мови, рекомендованих для використання в основній і старшій школі, входять так звані “Робочий зошит” (Le cahier personnel d'apprentissage, accompagné d'un CD; Cahier d'exercices, Cahier d'activités etc.) і компакт-диск із записами, призначені для самостійної роботи (“la possibilité de travailler seul”, як вказують автори комплексів. Як правило, цей компонент комплексу дозволяє і допомагає учневі працювати автономно після уроків. Наприклад, у “Зошиті” з НМК Echo-B.1.1 учень знайде нову лексику, усну й письмову, на початку кожного циклу уроків (Unité), зможе перевірити розуміння звукового тексту або документа, що вивчався у класі, тренуватиметься в автоматизації вживання мовних форм. Цей зошит використовується у зв'язку з іншими довідковими матеріалами, яких є багато в уроках підручника і на його заключних сторінках.

Доступ до різноманітних матеріалів on line також сприяє автономності студента. Кожному підрозділу підручника відповідають певні сторінки “Зошита”, причому на початку кожного уроку вказані завдання, напр. “Ви навчитесь •розповідати про подію і помістити її у певному часі статті; •читати з преси короткі статті; •використовувати конструкції з дієсловами в пасивному стані”. До сторінок “Interactions” пропонується перекласти французькі слова і вирази на рідну мову учня; виконати вправи на словотворення, на трансформацію речень із заданими параметрами, на знаходження тематичної лексики, вправи на вилучення “зайвого” елемента, на диференціацію прямого й

переносного значення лексичної одиниці. До сторінок “Ressources” – на складання речень або перетворення структур (напр. з активного стану в пасивний), або з використанням певних виразів/структур (напр. Reformulez les phrases suivantes en utilisant la forme “se faire+verbe” et en commençant par le mot souligné). Подібні вправи, в основному мовного або умовно-мовленнєвого характеру, супроводжуються моделлю виконання як, наприклад, a. Sur la route, la police nous a arrêtés. → Nous nous sommes faits arrêter par la police. Крім того, пропонуються різного типу і виду опори, наприклад, до вправи “Plan de tournage: précisez le moment. Complétez. Aidez-vous du tableau du livre page 13. Un metteur en scène raconte la préparation de son film.” додаються дві сторінки з організатора режисера, де зазначені дати головних моментів зйомок. В підрозділі “Усне тренування” пропонуються вправи на вимову, в т.ч. на диференціацію звуків при прослуховуванні запису; на розуміння прослуханого діалогу/монологу; на формування навичок і розвиток умінь говоріння і письма. До сторінок “Письмо і цивілізація” у “Зошиті” містяться вправи на опанування ЛО пасивного словника і ЛО, що мають лінгвосоціокультурне забарвлення, на знаходження агента певної дії, на заповнення таблиць після прочитання текстів певної спрямованості та різних жанрів (les faits divers; fragments de l'article; les témoignages; les documents de l'Internet etc). Також наприкінці уроку пропонуються умовно-мовленнєві вправи напівтворчого характеру (аналіз результатів опитування; відповіді на проблемні запитання; знаходження епохи й персонажів відповідно до подій тощо).

У “Зошиті” НМК “Déclie” (Clé International) (Cahier d'exercices) вправи подаються не в такій чіткій послідовності, як у попередньому Echo B1.1., але у повній відповідності до уроків основного підручника. Працюючи самостійно, учень поглиблює знання й удосконалює навички і вміння, сформовані у роботі з підручником. Так, кожному циклу уроків (Unité) підручника відповідає підрозділ Зошита (“Séquence”), де ми знаходимо вправи лексичного спрямування: Mots à connaître; Mots croisés; Les adverbes; L'intrus; Verbes; Quel est le mot?; “Depuis” ou “il y a”; Trouvez les contraires і т.д.; вправи на формування граматичних навичок: Passé, présent ou futur. Cochez la bonne réponse; Singulier ou pluriel. Ecoutez et cochez; Répondez et précisez quand; Complétez avec la forme correcte; Masculin ou féminin? C'est un ami ou une amie?; Mettez au futur simple, Complétez avec un adjectif possessif; Ma voiture. Complétez le texte avec des pronoms personnels тощо.

Наприкінці кожного циклу уроків знаходимо творчі або напівтворчі вправи: Рольові ігри (Jeu de rôles), складання діалогів з опорою на ситуацію, вербальні елементи й малюнки, написання листа/e-mail з певним завданням, заповнення анкети (про канікули, про те, хороший ви учень чи ледачий, написання коротких творів за результатами анкети чи усного опитування і т.д. “Cahier d'activités” з НМК “Amis en compagnie”, Clé International, має, як і всі попередні робочі зошити, портфолію й тести для поточного й підсумкового контролю знань, вмінь і навичок учнів. “Зошит” укладено у строгій відповідності з підручником (Méthode de français). Кожен урок містить додаткові лексичні, граматичні,

фонетичні вправи, а також писемні вправи на вдосконалення вмінь і навичок говоріння, письма, аудіювання і читання. Є чимало вправ на формування лінгвосоціокультурної компетентності, напр. “Voici trois “comparaisons” entendues dans la chanson de Jacques Brel. Qu’est-ce qu’elles veulent dire, selon toi?”; “Culture et civilization” (серія питань країнознавчого характеру); “Une Suisse célèbre : Ella Maillart → lit le texte et coche les bonnes phrases” тощо. Крім того, є спеціальні сторінки з матеріалами для навчання написання власного блогу французькою мовою “Ecris ton blog! Coche les bonnes cases et complète!”.

Отже, можна підсумувати, що “Робочі зошити” з автентичних НМК з французької мови надають майже необмежені можливості для організації самостійної роботи учнів над мовою. В цих компонентах комплексу передбачені опори для виконання вправ усіх типів і видів, матеріали й документи ресурсного характеру, довідкові матеріали, портфоліо для само оцінювання учнів.

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ДОШКИ У НАВЧАННІ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Шкляр І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Використання сучасних технологій у навчальному процесі є невід’ємною частиною викладання англійської мови. Модернізація навчального процесу підвищує інтерес учнів до вивчення мови та їх мотивацію. Комп’ютери, планшети та інтерактивні дошки стали необхідними елементами навчального процесу. Використання Smart-технологій у процесі навчання допомагає викладачу більш широко й повноцінно використовувати методичні матеріали. Таким чином, стає зрозумілою актуальність використання Smart-дошки в освітньому процесі на сучасному етапі, зокрема в процесі навчання англійської мови.

Однією з переваг використання інтерактивної дошки є те, що вона сприяє збільшенню обсягу сприйнятого матеріалу за рахунок збільшення наочності на уроці. Вона стає незамінним супутником викладача в навчальному процесі, вагомим доповненням його слів. Інтерактивна дошка надає вчителю можливість створювати прості й швидкі поправки в наявному методичному матеріалі прямо на уроці, під час пояснення матеріалу, адаптуючи його під конкретний рівень, під конкретні завдання, які поставлені на уроці. Smart-дошка також дозволяє вчителю працювати з мультимедійною наочністю, тобто відображенням об’єктів різними способами: за допомогою графіки, фото, відео, анімації та звуку.

Інтерактивні можливості дошки дозволяють зняти труднощі в процесі монологічного та діалогічного мовлення. Під час прослуховування вчитель може вивести на екран текст або частину тексту діалогу або монологу. Якщо ж поєднати те, що учні бачать, чують і роблять одночасно, то продуктивність запам’ятовування інформації становить вісімдесят відсотків. Це сприяє подоланню труднощів у процесі прослуховування мовленнєвих повідомлень та формуванню навичок аудіювання.

Інтерактивна дошка – цінний інструмент для навчання всього класу.

Викладач може вирізати та прибрати об'єкти з екрану, копіювати та вставляти їх, відмінити чи повертати дії.

Учитель може скористатися можливостями Інтернету. Підключення Smart-дошки до світової мережі дозволяє використовувати на уроці on-line курси освітніх сайтів або дає змогу провести віртуальну екскурсію у будь-яке місто країни. Під час уроку англійської мови учитель легким дотиком до поверхні дошки, може змінювати зображення (його розмір, колір).

Програмне забезпечення Smart-дошки дозволяє дуже легко й швидко створювати різні вправи для вивчення граматики та лексики. Наприклад, під час вивчення лексики вчитель на SmartBoard розміщує таблицю з двома колонками. У першій колонці є слова, а в другій їхнє значення англійською мовою. Завдання учнів на першому етапі – з'єднати слова з їх визначенням, а на другому етапі – відгадати лексичну одиницю, прочитавши визначення слова.

Під час вивчення нових лексичних одиниць доцільним є використання анімації, яка дозволяє швидко розкрити значення іншомовних слів. Фрази можуть бути не лише записані літерами, а й показані на екрані. Лексичні одиниці можна "оживити" мультиплікацією, яку легко знайти в мережі Інтернет. Можливості програмного забезпечення Smart-дошки дозволяють створювати різноманітні цікаві завдання на пошук правильних відповідей, на розподіл слів та понять за різними ознаками.

Отже, застосування інтерактивних технологій на заняттях з англійської мови є однією з вимог сучасного освітнього процесу в умовах інформаційного суспільства. Зокрема раціональне використання Smart-дошки наповнює урок англійської мови багатьма цікавинками, викликає інтерес до предмета, сприяє формуванню мовленнєвої та країнознавчої компетенцій і підвищує ефективність навчального процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Петриченко Н.А. Використання інтерактивної дошки у навчанні англійської мови у початковій школі. [Electronic resource] – Access mode: <http://klasnaocinka.com.ua/ru/article/vikoristannya-interaktivnoyi-doshki-na-urokakh-ang.html>
2. Кулікова В. Використання дошок SmartBoard на уроках іноземної мови / В.Кулікова // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 2008. – № 8. – С. 34–37.
3. Решетнікова Н. Планування уроків із застосуванням інтерактивної дошки / Н. Решетнікова // Англійська мова в початковій школі. – 2012. – № 10. – С. 24–25.

ФРАНКОМОВНЕ МОНОЛОГІЧНЕ МОВЛЕННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ II КУРСУ ЯК ОБ'ЄКТ АНАЛІЗУ: ЗАГАЛЬНІ МОВЛЕННЄВІ ВМІННЯ

Яковенко-Глушенкова Є.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Розвиток у майбутніх учителів французької мови позитивної мотивації до оволодіння педагогічною професією внаслідок використання відповідних

прийомів і методів, їх залучення до практичної педагогічної діяльності на II курсі передбачає одночасний розвиток у них загальних мовленнєвих та комунікативних вмінь.

Критичний аналіз типової програми з французької мови для університетів та інститутів (п'ятирічний курс навчання) [1], робочих програм з практики усного та писемного мовлення французької мови, з практичної фонетики та з практичної граматики французької мови для студентів II курсу за напрямом підготовки 6.020303 Філологія (Мова і література (французька)), а також узагальнення та систематизація передбаченого для вивчення на II курсі мовного і мовленнєвого матеріалу на основі підручників, навчальних посібників, низки наукових досліджень, дотичних до теми нашого дослідження, дозволили дійти висновку, що засвоєні і розвинені майбутніми вчителями французької мови знання, навички, вміння під час формування професійно орієнтованої компетентності в монологічному мовленні на I курсі поглиблюються й удосконалюються на II курсі.

Упровадження до освітнього процесу на II курсі нових функціональних типів монологів, повідомлення та міркування, передбачають формування в майбутніх учителів нових умінь як складових компонентів професійно орієнтованої компетентності в монологічному мовленні. З огляду на те, що наше дослідження не передбачає цілеспрямоване формування в майбутніх учителів французької мови спеціальних умінь, необхідних для створення усних повідомлень і міркувань, під час характеристики загальних мовленнєвих умінь ми беремо до уваги лише ті особливості цих функціональних типів монологів, які сприяють формуванню в студентів професійно орієнтованої компетентності в монологічному мовленні на початковому ступені навчання.

Шляхом аналізу, систематизації та узагальнення науково-методичних джерел ми дійшли висновку про те, що формування в майбутніх учителів французької мови професійно орієнтованої компетентності в монологічному мовленні на II курсі передбачає розвиток у них таких загальних мовленнєвих умінь:

перцептивно-аналітичні вміння

відповідно до мети, теми, ситуації спілкування коректно добирати в монологічному мовленні лексико-граматичні засоби для вираження міжфразового зв'язку, зокрема причинно-наслідкових зв'язків між подіями, фактами, думками, наведення прикладів, представлення логічних висновків;

прогностично-проектувальні вміння:

розвивати в монологічному висловлюванні наведену суб'єктивну точку зору чи об'єктивний факт дійсності;

модифікувати монологічне висловлювання в різні функціональні типи монологів відповідно до мети, теми, ситуації спілкування;

продуктивні вміння:

за допомогою лексико-граматичних засобів висловлювати власне ставлення та почуття до подій, про які йдеться у монологічному висловлюванні;

коректно добирати засоби (фонетичні, лексичні, граматичні) у монологічному висловлюванні відповідно до певного стилю французького мовлення (стилістично нейтрального, офіційного);

переконувати слухачів, використовуючи в монологічному висловлюванні аргументи й засоби емоційної виразності;

аргументувати власну точку зору, тобто використовувати в монологічному висловлюванні відомі об'єктивні факти або думки, істинність яких вже доведена;

наводити в монологічному висловлюванні альтернативні точки зору на об'єкт, про який йде мова;

використовувати в новій ситуації спілкування вже відому інформацію з метою збагачення монологічного висловлювання;

рефлексивно-коригувальні вміння:

удосконалювати вміння, набуті на I курсі:

звіряти адекватність власного монологічного висловлювання (задуму, форми, лексико-граматичних засобів) поставленому завданню;

звіряти відповідність продукту монологічного мовлення темі, ситуації задуму, логічному плану висловлювання;

давати оцінку фактам, подіям, про які йшлося у монологічному висловлюванні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Типова програма з французької мови для університетів та інститутів (п'ятирічний курс навчання) / [уклад. Валентина Іванівна Мельник, Анатолій Петрович Максименко та ін.]. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2004. – 230 с.

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ-ПСИХОЛОГІВ НА ЗАНЯТТЯХ З АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Янішевська З.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Починаючи з останньої чверті минулого століття головну мету навчання іноземних мов почали формулювати як розвиток у учнів (студентів) іншомовної комунікативної компетентності. Саме це формулювання знайшло відображення у Загальноєвропейських Рекомендаціях з мовної освіти 2001 року [6, с. 9]. В наш час вже мало хто сумнівається в тому, що навчати треба мови (її системі), а спілкуванню нею, то ж для цього потрібно, щоб учні оволоділи іншомовною комунікативною компетентністю. Тому проблема розвитку комунікативних умінь учнів (студентів) є актуальною.

Висування іншомовної комунікативної компетентності в якості мети навчання дає занадто узагальнене формулювання цієї мети. О.Б. Тарнопольський пропонує обмежити мету професійною спрямованістю у навчанні іноземної мови тих учнів, що вивчають її для використання у своїй професійно-трудої діяльності. Він доводить, що в результаті побудови

навчання на основі професійної спрямованості у студента виникає так званий спеціалізований білінгвізм, тобто своєрідна комунікативна компетентність, яка дозволяє спілкуватися з питань, що мають професійний інтерес [2, с. 26]. Наявність професійноспрямованої комунікативної компетентності дозволить студенту брати участь у комунікації, пов'язаній з широким колом тем і питань, що стосуються його майбутньої спеціальності.

Особливістю підготовки студентів-психологів є формування в них розвинутої комунікативної компетентності, яка визначає можливість людини у встановленні та підтриманні контактів у спілкуванні, прогнозуванні поведінки і діяльності людей. У зв'язку з цим викладач повинен наповнити зміст їхньої компетентності в спілкуванні такими складовими: знання в галузі психології особистості, уміння і навички спілкування, здатність адекватно сприймати і оцінювати себе та інших людей, а також взаємини, які склалися між людьми. Роботу з лексикою має доповнювати робота з мовленнєвими засобами для реалізації професійних комунікативних функцій психолога, які забезпечують основні аспекти психологічного спілкування. Це іншомовні мовленнєві дії для реалізації:

комунікативної функції: повідомлення, пояснення, опис, розповідь, інформування, розпитування, перепитування, доповнення, уточнення та ін.

інтерактивної функції: інструкція, порада, прохання, вимога, згода, пропозиція, попередження, заохочення, переконання, заборона та ін.;

перцептивної функції: інтерес до партнера по спілкуванню, здивування, схвалення, впевненість, сумнів, розчарування, співчуття та ін. [1, с. 7].

Серед принципів навчання англійської мови студентів-психологів на перше місце доцільно поставити принцип забезпечення мотиваційної достатності у навчанні. В такому випадку доцільно спиратися на внутрішню мотивацію, тобто таку, де стимули до навчання породжуються тим, хто навчається, а не нав'язуються йому зовні. Ефективним засобом навчання іноземної мови є рольова гра. Проблема використання рольової гри є актуальною, оскільки ігрові форми роботи на заняттях з іноземної мови залучають всі рівні засвоєння знань та формування мовленнєвих навичок і вмінь – від репродукції до самостійної творчої діяльності користувачів іноземної мови. Під час рольової гри формуються такі комунікативні уміння: вміння розпочати бесіду, вміння підтримувати бесіду, вміння погодитися/ не погодитися з думкою співрозмовника, вибрати мовні засоби згідно ситуації, вміння цілеспрямовано слухати співрозмовника.

Автором статті укладено посібник для домашнього читання з англійської мови для студентів-психологів II – III курсів, у якому містяться вправи, спрямовані на формування навичок і вмінь, необхідних у професійному іншомовному спілкуванні майбутніх психологів. Комунікативні вправи передбачають проведення рольових ігор, які спонукають до діалогічного мовлення і дозволяють студентам спробувати себе в ролі психолога.

Підсумовуючи все викладене вище, слід зазначити, що в умовах інтеграції України у міжнародне співтовариство, коли спеціалістам потрібно бути

професійно мобільними та конкурентноспроможними, формування іншомовної комунікативної компетентності є невід'ємною складовою професійної підготовки сучасного психолога.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н.Ф. Формирование профессионально ориентированной коммуникативной компетенции на практических занятиях по иностранному языку или сколько методики нужно будущему учителю? / Н.Ф. Бориско // Іноземні мови. Науково-методичний журнал. – К.: Ленвіт, 2010. – № 2. – С. 3 – 10.
2. Тарнопольский О.Б., Кожушко С.П. Методика обучения английскому языку для делового общения / О.Б. Тарнопольский, С.П. Кожушко. – К.: Ленвіт, 2004. – 192 с.
3. Черниш В.В. Організація та проведення рольових ігор на уроках іноземної мови / В.В. Черниш // Іноземні мови. Науково-методичний журнал. – К.: Ленвіт, 2010. – № 4. – С. 7 – 11.
4. Янішевська З.В. AReaderinPsychology / З.В. Янішевська. Книга для читання з психології. Посібник для домашнього читання з англійської мови для студентів-психологів II – III курсів. Навч. Посібник. – К.: Вид. центр КНЛУ, 2013. – 103 с.
5. Bachman F., Palmer A.S. The construct validation of some components of communicative proficiency / F. Bachman, A.S. Palmer // TESOL Quarterly. Vol. 16. – No. 3. – P. 449 – 464.
6. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, Teaching, Assessment. – Cambridge: University Press, 2001. – 260 p.

НАВЧАННЯ ІНШОМОВНОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ З МЕТОЮ АКТИВІЗАЦІЇ ПІЗНАВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ЮРИДИЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Янчук О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблемі навчання іншомовного діалогічного мовлення присвятили свої праці такі вчені як І.Л. Бім [1], Д.І. Ізаренков [3], Г.М. Кучинський [4], В.Л.Скалкін [5], Е.П. Шубін [6] та інші.

Дослідники дають різні визначення діалогу: “Діалог – це специфічна форма соціального контакту, що заснована на передачі інформації шляхом соціальної поведінки і соціального зв’язку між людьми” [7, с. 88]. У цьому визначенні Я. Яноушек підкреслює соціальну функцію діалогу.

Під діалогом як формою спілкування розуміють спільну діяльність учасників, “кожен з яких в якійсь мірі визнає загальну для них мету (цілі) або хоча б “напрямок діалогу” [2, с. 221].

Діалог є одним з дієвих способів розвитку комунікативної компетенції та сприяє розвитку критичного мислення, логічного оформлення власних думок

іноземною мовою, вміння слухати та чути співрозмовника й адекватно реагувати.

Використання діалогу в процесі навчання іноземній мові позитивно впливає на всі пізнавальні процеси особистості, такі як увага, пам'ять, мислення, і тому, є потужним засобом активізації пізнавальної діяльності студентів.

Діалог сприяє розвитку діалогічного мислення, студенти вчаться орієнтуватися не лише на себе в процесі спілкування, а й на співрозмовника, набувають навичок спільного вирішення завдання, долають суб'єктивно-одностороннє сприйняття навколишнього світу, у них формується толерантне ставлення до точки зору інших. Діалогічне спілкування передбачає рівноправну взаємодію співрозмовників, відмову від авторитарної позиції, спільний пошук вирішення проблеми, активну участь партнерів і допомагає розвитку свої думки, своєї позиції.

Діалог як один активних методів навчання має ряд переваг перед іншими методами. Професор Тайон виокремив наступні переваги діалогу:

1) з точки зору психології: “використання діалогів, особливо якщо ситуація моделюється із застосуванням зорової наочності, дозволяє звести до мінімуму мовну інтерференцію”, “метод подачі матеріалу в діалогах сприяє розвитку особистої активності студента”;

2) з точки зору педагогіки: “слід визнати, що викладання іноземної мови методом подачі матеріалу в діалогах вже довело свої переваги ... Учні, особливо ті, хто тільки починає вивчати іноземну мову, горять бажанням розмовляти цією мовою”.

3) з точки зору лінгвістики: “головною метою є усне мовлення, правила якого відрізняються, та часто є простішими ніж правила писемного мовлення” [8].

Таким чином, цінність навчання іншомовного діалогічного мовлення полягає в тому, що воно сприяє розвитку особистої активності студента, підвищує мотивацію до вивчення мови, допомагає розвитку усного мовлення.

Навчання діалогічного спілкування студентів – необхідний процес, так як саме діалог, на нашу думку, допоможе студентам активізувати пізнавальну діяльність: розвинути мислення (діалогічне, логічне, критичне), пам'ять, сприйняття і уявлення. Окрім того, діалог дозволить студентам в достатній мірі оволодіти:

- культурою повсякденного і професійного спілкування;
- граматичними та лексичними структурами;
- професійною лексикою.

Оволодіння системою діалогічного навчання дозволяє студентам отримати навички спілкування в професійному середовищі. Розігрування ситуативних діалогів передбачає такі ситуації, вирішення яких допоможе студентам відчувати себе фахівцями, людьми, що спілкуються іноземною мовою.

Наше завдання – створити технологію навчання іншомовного діалогічного мовлення студентів юридичних спеціальностей з метою активізації їх

пізнавальної діяльності та оволодіння ними комунікативної компетенції для побутового та професійного спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бим И.Л. Некоторые актуальные проблемы современного обучения иностранным языкам / И.Л. Бим // ИЯШ. – 2001. – № 4. – С. 5–8.
2. Грайс Г.П. Логика и речевое общение / Г.П. Грайс // Новое в зарубежной лингвистике. – М., 1985. – Вып. XVI. – С. 217–237.
3. Изаренков Д.И. Обучение диалогической речи. / И.Д. Изаренков. – М. : Русский язык, 1986. – 154 с.
4. Кучинский Г.М. Диалог и мышление / Г.М. Кучинский. – Минск : Изд-во БГУ, 1983. – 190 с.
5. Скалкин В.Л. Обучение диалогической речи (на материале английского языка): пособие для учителей / В.Л. Скалкин. – Киев : Радянська школа, 1989. – 158 с.
6. Шубин Э.П. Языковая коммуникация и обучение иностранным языкам / Э.П.Шубин. – М. : Просвещение, 1972. – 350 с.
7. Яноушек Я. Социально-психологические проблемы диалога в процессе сотрудничества между людьми / Я. Яноушек // Психодиагностика за рубежом. – М., 1972. – С.88–102.
8. Taillon, L. Presentation dialogue versus enseignement structural Text / L. Taillon // Communication a l'Association Canadienne de Linguistique, 1964.

КОМУНІКАТИВНІ НАМІРИ ВИКЛАДАЧІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У ПРОЦЕСІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОМУНІКАЦІЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТРУДОВА СФЕРА СПІЛКУВАННЯ)

Ярошенко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Під професійно орієнтованою компетентністю (ПОК) у мовленні викладача іноземної мови (ІМ) ми розуміємо здатність викладача реалізовувати усномовленневу комунікацію у професійно-трудої сфері спілкування [4], спираючись на сукупність професійних знань, вмінь і педагогічних здібностей, для забезпечення ефективного виконання викладачем ІМ своєї професійної діяльності.

У професійно-трудої сфері спілкування, за Л.В. Скалкіним, мовлення виступає засобом вирішення проблем і завдань, які витікають з професійних відносин і носять професійний характер [3, с. 63].

Викладач ІМ у процесі своєї професійної діяльності вирішує низку комунікативних завдань, які виступають стимулом до комунікації. Серед яких [4]:

- встановлення контакту (звертання до студентів / колег);

- інформування (запит інформації у студентів / колег; повідомлення інформації студентам / колегам; підтвердження / заперечення / спростування інформації; пояснення / трактування мовного / педагогічного / методичного / психологічного явища);

- спонукання (вираження прохання; надання поради; висловлення заборони; вираження занепокоєння; спонукання до діяльності; узгодження кроків; умовляння);

- оцінка (схвалення; критика; підтримка / заперечення діяльності).

Кожне з зазначених комунікативних завдань вирішується по-різному в залежності від комунікативних намірів (КН) викладача. Спочатку у ситуації професійно-трудої сфери спілкування виникає мотив висловлювання, що позначає початковий момент породження мовлення, і відповідно КН того, хто говорить, який визначає роль мовця як учасника спілкування, конкретну мету його висловлювання [1, с. 298].

Пропонуємо розглянути різні види навчальних занять, щоб визначити основні цілі, яких викладач намагається досягнути у процесі професійної комунікації зі студентами.

Отже, на мовних спеціальностях до основних видів навчальних занять належать: лекція, семінарське, практичне, консультація [2].

Виходячи із завдань лекції, а саме: ознайомити студентів з основним змістом, принципами і закономірностями предмета вивчення; ознайомити як з основними науково-теоретичними положеннями галузі знань, так і з її прикладною стороною, бачимо, що основним комунікативним завданням цього виду заняття є інформування, тобто КН повідомлення інформації студентам, пояснення / трактування мовного / педагогічного / методичного / психологічного явища, виступають основними.

Мета семінарського заняття полягає у забезпеченні студентів можливістю оволодіти уміннями і навичками використання теоретичних знань, систематизувати знання, розвивати вміння критичного мислення. Таким чином, основними комунікативними завданнями є спонукання і оцінка, тобто КН спонукання до діяльності; узгодження кроків, схвалення; критика; підтримка / заперечення діяльності є основними у процесі ведення семінарського заняття.

Практичне заняття з іноземної мови має на меті поглиблювати, деталізувати, автоматизувати навички, розвивати вміння як складові іншомовної комунікативної компетентності, тому у процесі спілкування викладач вирішує цілу низку завдань з інформування, спонукання й оцінки знань студентів.

Консультація – це форма навчального заняття, на якому студент отримує відповіді від викладача на конкретні запитання або пояснення певних теоретичних положень чи аспектів їх практичного застосування. КН викладача полягає у повідомленні інформації студентам.

Крім того, варто зазначити, що у процесі реалізації комунікації КН звертання до студентів виникає незалежно від виду навчального заняття.

Отже, викладачі ІМ в залежності від мети висловлювання мають різні комунікативні наміри, які в подальшому потребують більш ґрунтовної деталізації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б. Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін. / за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. – К. : Ленвіт, 2013. – 590 с.
2. Професійно-педагогічна підготовка майбутнього вчителя в кредитно-модульній системі організації навчання / В. В. Кудіна, М. І. Соловей, Є. С. Спіцин. – К. : Ленвіт, 2008. – 377 с.
3. Скалкин В. Л. Основы обучения устной иноязычной речи / В. Л. Скалкин – Л. : Русский язык, 1981. – 248 с.
4. Ярошенко О. В. Формування англомовної професійноорієнтованої компетентності в діалогічному мовленні майбутніх викладачів на основі кейс-методу [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.02 / Ярошенко Олеся Василівна. – Київ, 2015. – 260 с.

THE BENEFITS OF NEW TECHNOLOGY IN LANGUAGE LEARNING

Kolomiets I.O., Babash G.A.

Kyiv National Linguistic University

Technology can give teachers and students great resources, new opportunities for learning, ways to collaborate and create, and save money. Technology is a very powerful tool for education.

The term “technology” refers to advancements in the methods and tools we use to solve problems or achieve a goal. In the classroom, technology can encompass all kinds of tools from low-tech pencil, paper, and chalkboard, to the use of presentation software, or high-tech tablets, online collaboration and conferencing tools, and more. The newest technologies allow us to try things in physical and virtual classrooms that were not possible before. What you use depends fundamentally on what you are trying to accomplish.

How can technology help you?

Online collaboration tools, such as those in Google Apps, allows students and instructors to share documents online, edit them in real time and project them on a screen. This gives students a collaborative platform in which to brainstorm ideas and document their work using text and images.

Presentation software (such as PowerPoint) enable instructors to embed high-resolution photographs, diagrams, videos and sound files to augment text and verbal lecture content.

Tablets can be linked to computers, projectors and the cloud so that students and instructors can communicate through text, drawings and diagrams.

Course management tools such as Canvas allow instructors to organize all the resources students need for a class (e.g. syllabi, assignments, readings, online quizzes), provide valuable grading tools, and create spaces for discussion, document sharing, and video and audio commentary. All courses are automatically given a Canvas site!

Clickers and smartphones are a quick and easy way to survey students during class. This is great for instant polling, which can quickly assess students' understanding and help instructors adjust pace and content.

Lecture-capture tools, such as Panopto, allow instructors to record lectures directly from their computer, without elaborate or additional classroom equipment. Consider recording your lectures as you give them and then uploading them for students to re-watch. Studies show that posting recorded lectures does not diminish attendance and students really appreciate the opportunity to review lectures at their own pace [1].

How students can use technology to improve their English?

It's no secret that technology has become more central in our everyday lives than ever before. It helps us in every aspect of our lives, from health and fitness to creativity and social communication. But how can students benefit from today's technological advancements in the four skill areas to make their learning as well rounded as possible? Find out below.

Reading

With the rise of iPads, tablets and e-readers like the Kindle, we've come accustomed to a more interactive reading experience, which is a wonderful feature for English learners. Functions like click-to-define, vocabulary builders, and downloading whole texts at the touch of a button are all beneficial to a learner looking for a fun and effective way to improve their reading and writing in particular.

Writing

One of the most well-known technological advancements for writing is the unassuming word processor. Simple tools such as a dictionary and a thesaurus help writers expand their vocabulary, while spelling- and grammar-checkers are helpful to find and correct errors. Moving forward to the internet age and online forums are a widely used channel for learners to communicate and learn from one another using the written word.

Listening

They began as simple audio on a cassette tape and today's audiobooks have taken over the literary world. When it comes to improving both comprehension and speaking skills, extensive listening is highly recommended. Listening to and reading text at the same time is a great way to start and Kindle's Whispersync for Voice technology.

Podcasts are also becoming more popular with English learners, with the ability to listen anytime, anywhere, and English language podcasts are a great way to improve your listening skills. Here are some popular podcasts to try: Listen to English by Peter Carter, Elementary Podcasts by the British Council and Luke's English Podcast.

Speaking

Giving learners the advantage of communicating in real-time conversations with English speakers, probably the most exciting technological advancement has come in the form of Skype and FaceTime. Tools such as video-conferencing also offer teachers the opportunity to link to other classes around the world, also gaining support from other teachers and students [2].

RESOURCES

1. Teaching With Technology [Electronic resource] – Access mode: <http://www.washington.edu/teaching/teaching-resources/engaging-students-in-learning/teaching-with-technology-2/>
- 2.10 Modern Ways to Use Technology in ESl Instruction [Electronic resource] – Access mode: <http://busyteacher.org/13732-using-technology-esl-instruction-10-modern-ways.htmlf>

METHODEN UND SPEZIFIKA BEI DER ARBEIT AN DEN FACHTEXTEN

Malynovska I.A.

Nationale Linguistische Universität Kyjiw

Der vorliegende Beitrag behandelt die Methoden bei der Arbeit an den Fachtexten sowie die spezifische Didaktik im Unterricht. Es wird zunächst auf die speziellen Voraussetzungen und Anforderungen für Lernende und Lehrende eingegangen. Von großer Bedeutung sind hierbei sowohl ihre sprachlichen Kompetenzen als auch ihre theoretische Vorbereitung auf den Unterricht. Dabei kommen verschiedene Methoden zum Einsatz, um diesen effektiv gestalten zu können.

Bevor man sich mit den Spezifika des Fachunterrichts befasst, ist es sinnvoll, den Begriff, “Fachsprache” genauer zu bestimmen. Als Fachsprache bezeichnet man die für ein bestimmtes Fachgebiet geltende Sprache. Auch eine Sprache, die sich vor allem durch Fachausdrücke von der Gemeinsprache unterscheidet, wird als solche bezeichnet. Fachsprachen bauen auf der Umgangssprache auf und stehen mit ihr in ständiger Wechselbeziehung. Zur Fachsprache gehören vor allem Fachbegriffe und Fremdwörter, also das Fachvokabular. Der einzelne Fachbegriff einer Fachsprache wird als “Terminus technicus” bezeichnet. Die Gesamtheit aller Termini aus einem Fachbereich bildet dessen Terminologie. Viele Termini und Fachsprachen sind einem raschen Wandel unterworfen. Der Sprachgebrauch in verschiedenen Disziplinen ändert sich fortlaufend auch dadurch, dass immer mehr, vor allem englische Lehn- und Fremdwörter “state of the art” sind. Terminologien können beispielsweise in einem spezialisierten Fachwörterbuch, einem Glossar oder einem Thesaurus systematisiert dargestellt werden.

Unter Fachübersetzen versteht man den Prozess der Übertragung eines wissenschaftlichen oder technischen Textes von einer Sprache (Ausgangssprache) in eine andere (Zielsprache), wobei der Übersetzer zusätzlich zu seiner sprachlichen

Kompetenz über Fachwissen im entsprechenden Bereich verfügen muss [4]. Ein theoretisch fundiertes, umfangreiches Fachwissen in Verbindung mit der Kenntnis des muttersprachlichen Fachvokabulars ist unabdingbar für die Erarbeitung von Fachvokabular und Anwendungswissen in einer Fremdsprache. Nur so kann sichergestellt werden, dass die in der Theorie erworbenen Kenntnisse und Fertigkeiten praxistauglich sind.

Die Arbeit an den Fachtexten erfordert den Einsatz einer Reihe von Strategien.

Es gibt viele verschiedene Arten von Sachtexten, die man mit unterschiedlichen Strategien liest. Informative Texte wie Nachrichten in der Tageszeitung, Berichte, Seiten mit Sachinformationen aus dem Internet usw. überfliegt man zunächst und stellt fest, ob sie nützliche Informationen enthalten, dann konzentriert man sich auf die wichtigen Details, macht sich Notizen, kopiert vielleicht den Text oder lädt ihn auf den PC herunter. Andere Texte sollen dazu überreden, etwas zu tun (persuasive Texte), etwa Anzeigen, Versandhauskataloge, Wahlwerbung. Man liest sie selten bewusst, und sie entfalten ihre Wirkung oft erst viel später, wenn man im Laden nach einem Produkt greift. Offen handlungsleitend dagegen sind regulative Texte wie Gebrauchsanweisungen, Verträge usw.

Textsorte und Leseintention bestimmen also die Lesestrategie, mit der man an einen Text herangeht. Man strebt an: Globalverstehen, Detailverstehen oder selektives Verstehen [3]. Hier sind deshalb folgende Tipps zum Umgang mit Texten aller Art. Nützlich ist eine Vorentlastung, eine warm-up exercise z. B. in Form eines Assoziogramms oder einer mind map, in denen zentrale Begriffe oder Schlüsselwörter auftreten, also einer pre-reading activity. Dies schafft gleichzeitig eine Erwartungshaltung, die das Lesen erleichtert. Während des Lesens ist zu beachten: Man muss nicht alles Wort für Wort verstehen! Man sollte also einen Text auch nicht Wort für Wort übersetzen. Der Lesezweck bestimmt vielmehr die Lesestrategien und damit auch den Aufgabentyp bei der Bearbeitung. Texte für den Unterricht sollten ebenfalls authentisch oder zumindest realen Kommunikationssituationen angenähert sein. Das bedeutet auch, dass sie nicht zu sehr gekürzt oder künstlich vereinfacht werden [2].

Aufgabentypen kann man nach verschiedenen Kriterien definieren: zuordnen (Überschriften den Abschnitten im Text/Bilder einem Text/...); sortieren/strukturieren (Textteile in eine korrekte Abfolge bringen); Indizien finden (Schlüsselwörter markieren/wesentliche Argumente unterstreichen); (Wahr-/Falsch-)Entscheidungen treffen; reproduzieren/zusammenfassen; ergänzen (Lückentext/paralleler Lückentext, etwa eine Kurzfassung des Ausgangstexts mit Lücken zum Einsetzen wichtiger Wörter, auch von Konnektoren und anderen Funktionswörtern); korrigieren (falsche Texteschübe identifizieren) [1].

Als mögliche Aufgabenstellungen bieten sich an: Vergleich zweier Texte, um zu bestimmen, welcher der Ausgangs- und welcher der Zieltext ist; Vergleich von zwei oder mehr Übersetzungen ohne Vorlage des Originals; Revision einer Übersetzung ohne Vorlage des Originals; Vergleich eines nach bestimmten Angaben angefertigten Originaltextes mit einer (u.U. auch selbst angefertigten) Übersetzung. Darüber hinaus könnten z.B. auch durch unterschiedliche Aufträge entstandene Übersetzungen des

gleichen Originaltextes miteinander verglichen werden. Empfehlenswert ist auch, Lerner im Rahmen einer Übersetzungskritik Korrekturstrategien protokollieren bzw. in ein Raster einordnen zu lassen. Die Erarbeitung solcher Übungen nimmt viel Mühe und Zeit in Anspruch, aber sie erweisen sich als sehr nützlich.

LITERATUR

1. Lutjeharms M. Lesen in der Fremdsprache / M. Lutjeharms. – Bochum : Verlag Werner, 1988. – 86 S.
2. Solmecke G. Texte hören, lesen und verstehen / G. Solmecke. – Berlin : Verlag Neumann, 1993 – 60 S.
3. Quetz J. Neue Sprachen lehren und lernen: Fremdsprachenunterricht in der Weiterbildung / J. Quetz. – Bielefeld : Verlag Bertelsmann, 2002. – 128 S.
4. Popova M. Methoden im Übersetzungsunterricht und Spezifika bei der Übersetzung von Fachtexten. [Elektronische Ressource]. – Zugang zur Ressource: <http://www.wirtschaftsdeutsch.de/lehrmaterialien/fachbeitrag-popova-uebersetzungsunterricht>.

CREATIVE LANGUAGE TEACHING

Melnyk A.I.

Kyiv National Linguistic University

One of the consequences of the spread of English as an international language is a growing demand in education for good English language teachers. Schools and universities need teachers who are dedicated, well-qualified, have a good command of English, who are committed to helping their learners succeed. The notion of what it means to be a good teacher is an intricate one, since good teaching draws on many different qualities that teachers bring to their groups – reflecting the knowledge, skills and understanding they have built up from their professional education and experience of teaching.

There is a good measure of agreement that the current educational ethos is damaging to creativity. This is largely due to the increasingly tight curricular constraints, the obsessive concern with objectives to the exclusion of broader educational aims, the intensive focus on testing and measurement, and the love-affair with ‘efficiency’ expressed in statistical terms and quick results – all of which characterize so much of what currently passes for education [2].

Ministers of education in different parts of the world have encouraged educational establishments to focus more on creativity in the curriculum across all subject areas – something that is believed to have widespread consequences. Our prosperity and social cohesion depends on developing a strategy for creative education, that will improve youth prospects and open doors that might otherwise be closed.

Creative teaching is said to increase levels of motivation, develop self-esteem and self-awareness on the part of learners. It should teach them to take responsibility

for the world they inhabit and help to unlock their innate capacity and to prepare them with the flexible skills they need for the future. Developing the capacity to be creative is believed to have the potential to enrich lives and help contribute to a better society.

What exactly does creativity consist of? There are many different ways of defining creativity. And this is one of the reasons it has proved so difficult to define. But there are some features which are almost always present in a creative act. The core idea of making something new is at the heart of creativity. But the novelty is not alone sufficient for something to be recognized as creative. It is necessary for creative acts to be recognized and accepted within the domain in which they occur. They need to be relevant and practicable – not just novel.

Creating the right atmosphere is central to fostering creativity. Encouraging an environment of trust – between teacher and group and among group members – is absolutely crucial. Among other things, this implies curbing the teacher's impulse to constantly intervene and over-correct. There is an acceptance that creative effort and communicative intent trump accuracy and correction in this situation.

Creative thinking cannot be purchased, downloaded or guaranteed but it can be fostered with the right environment. Developing individual conceptual frameworks for understanding and interpreting the world also means encouraging individuals to have the confidence to question and deconstruct dogma and traditional views, to possess the courage to make new associations without fear of the opinions or cynicism of others' [1].

Creativity depends upon the ability to analyse and evaluate situations and identify new ways of responding to them. This in turn depends on a number of different teacher abilities and cognition that characterize creative teachers as knowledgeable, with a sense of confidence, developing self-confidence in their learners, creating effective surprises. Creative teachers adopt an approach that is called principled eclecticism. They don't choose methods and procedures at random but according to the needs of their learners, using a variety of teaching approaches and a wide range of resources and activities which have creative dimensions. There are many productive language learning tasks in which learners solve open-ended problems with interesting topics and activities that make connections to the learners' lives and concerns. Teachers look for tasks which give students a personal choice. Students can choose their own topics to write about in a composition or choose their own topics and group members in a discussion activity.

In language teaching, it was emphasized a focus on creativity through the use of texts drawn from a variety of different literary and non-literary sources that can be used to elicit creative thinking and foster the ability to make creative connections. Creativity has also been linked to levels of attainment in second language learning. Many of the language tasks favored by contemporary language teaching methods are believed to release creativity in learners – particularly those involving student-centered, interaction-based elements, and therefore ideally suited to fostering creative thinking and behavior on the part of learners. Creative intelligence seems to be a factor that can facilitate language learning because it helps learners cope with new and unpredictable experiences. Communicative teaching methods have a role to play here

since they emphasize functional and situational language use and employ activities such as role-plays and models of real activities, created for training purposes that require students to use their imagination and think creatively.

LITERATURE

1. Greenfield S. Mind Change: How 21st Century Technology is leaving its mark on the brain / Susan Greenfield. – London, UK: Random House. – 2014. – 368 p.
2. Robinson K. Out of Our Minds: Learning to be creative / Ken Robinson. – [2 edition]. – Capstone, 2011. – 352 p.

ПЕДАГОГІКА ТА ПСИХОЛОГІЯ

ОБҐРУНТУВАННЯ РОЗВИТКУ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА

Алексєєва К.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Перші два десятиліття нового століття ознаменувалась поглибленням тих масштабних змін в розвитку науки та техніки, які розпочалися ще наприкінці минулого століття. Так, фактично, протягом життя одного покоління відбувся перехід від індустріального суспільства до постіндустріального, а здатність країни створювати та застосувати нові знання перетворилась на ключову продуктивну силу суспільства. Все це здійснило безпрецедентний вплив на весь характер соціально-економічного життя, в тому числі, і на сферу освіти.

Якщо раніше, в умовах індустріального суспільства, стимулюючим та обмежуючим фактором розвитку виступав капітал, то на теперішній час, соціально-економічний розвиток країн став напряму залежати, в тому числі, і від розвитку системи освіти. Освіта перетворилась на стрижневий напрямок становлення постіндустріальної економіки у розвинених країнах світу, часто стала визначати спрямованість економічних політик цих країн. В умовах, коли економічне зростання все більше забезпечується ресурсом знань, а не сировиною та матеріалами, розвиток системи освіти став визначним.

Загалом, наявність ефективної національної системи освіти дозволяє в різних країнах світу вирішити цілу низку проблем соціально-економічного характеру. Серед таких проблем і забезпечення зайнятості населення у відповідних постіндустріальному розвитку економіки галузях та сферах, і розв'язання проблем молоді, і розвиток самої освітньої сфери як однієї із складових народного господарства. Мова йде про так звану “багато вимірність” освіти, тобто по-перше, про те, що освіта є соціальним інститутом, головною функцією якого є соціалізація і професіоналізація населення відповідно до системи цінностей певного суспільства; по-друге, освіта є певним родом діяльності, спрямованим на розвиток здібностей людей та пов'язаним з надбанням та передачею знань, навичок, умінь; по-третє, освіта, інтегруючись з

наукою, технікою та виробництвом стає найбільшою галуззю економіки [1, с. 8]. На нашу думку, розвинена національна система освіти може сприяти також становленню середнього класу як основи розвинутої ринкової економіки.

При формуванні державних політик у сфері освіти у всьому світі враховуються такі фактори впливу як раціоналізація професійної діяльності людини, посилення культурно-освітніх зв'язків у глобалізованому світі, інформатизація усіх сфер життя, а також нові підходи до управління освітою та потреба у фахівцях з державного управління освітніми змінами. Національні системи освіти різних країн функціонують на разі під впливом зазначених факторів, перманентно взаємодіючи між собою. Країни із розвиненими національними системами освіти здійснюють підготовку кадрів не тільки для власних потреб, але й задовольняють потреби інших країн, здійснюючи таким чином вплив на них та поширюючи свою систему цінностей та свій національний світогляд. З огляду на вищезазначене, на сьогодні можемо говорити ще й про процес формування суспільної свідомості населення країн, що розвиваються, розвиненими країнами через освіту.

У таких умовах для України, як і інших пострадянських країн, стратегічного значення набула державна підтримка розвитку національної системи освіти.

Особливий характер освіти як соціального блага, її вагоме значення для суспільства зумовлює той факт, що її фінансування забезпечує держава. Передусім це означає виділення коштів з державного бюджету на підтримку розвитку закладів освіти різних рівнів, визначення конкретних напрямків їх розвитку, підготовка спеціалістів для роботи у даній сфері. З іншого боку, забезпечення освіти фінансовими ресурсами може відбуватися не тільки з державного бюджету. В сучасних умовах в Україні університети знаходять додаткові канали фінансування, окрім державних. Ці канали охоплюють підвищення плати за навчання, пошук зовнішньої фінансової підтримки, залучення спонсорів.

Окрім того, новим перспективним напрямком є розвиток державно-приватного партнерства між вищими навчальними закладами та підприємствами відповідних галузей. На думку В. Геєця, державно-приватне партнерство є формою оптимізації виконання та надання суспільству публічних благ [2, с. 465]. Освіта, як відомо, є одним із таких публічних благ. Навчальні заклади можуть здійснювати підготовку спеціалістів на замовлення конкретних фірм та компаній, а здійснюючи безпосередньо навчальний процес, потрібно обов'язково залучати до викладання та проведення майстер-класів представників бізнесу. Завдяки цьому буде створено попередній контакт між роботодавцями та майбутніми професіоналами. Загалом, поєднання ресурсів державного сектору економіки з приватними ресурсами в системі освіти, за умови збереження контролю держави за виконанням освітою стратегічно важливих завдань, є оптимальним шляхом реалізації пріоритетів державної політики, вирішення соціальних проблем.

Таким чином, роль освіти в економічному та соціальному розвитку є на теперішній час визначною, що пов'язано із постійно зростаючим значенням ресурсу знань у порівнянні з іншими ресурсами. В Україні, в умовах обмежених можливостей держави щодо стимулювання розвитку освіти, варто стимулювати її розвиток на засадах державно-приватного партнерства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко А.І. Проблеми та напрями розвитку підприємництва у сфері освіти / А.І. Бутенко, І.М. Сараєва, А.І. Мергут // Ін-т проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. – Одеса, 2003. – С. 275-282.
2. Геєць В.М. Суспільство, держава, економіка: феноменологія взаємодії та розвитку / В.М. Геєць. – Інститут економіки та прогнозування НАН України. – К.: НАН України, 2009. – 864 с.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ ЛИТЕРАТУРНО-ПЕДАГОГИЧЕСКОГО ПАМЯТНИКА “ЮНОСТИ ЧЕСТНОЕ ЗЕРЦАЛО”

Власенко С.Н.

Киевский национальный лингвистический университет

“Юности честное зеркало или показание к житейскому обхождению, собранное от разных авторов” – литературный памятник педагогической мысли восемнадцатого века. Авторы книги до сих пор не установлены. Известно, что книга вышла под редакцией Якова Брюса в 1717 году и пережила пять изданий, последнее – в 1767 году. Первая часть представляет собой практически учебник по русскому языку. Он достаточно четко структурирован и предполагалось его использование как в ЦПШ, так и самостоятельном обучении ребенка. Кроме традиционной азбуки первая часть содержала таблицу слогов, цифр и чисел, а также основные христианские заповеди. Азбука являлась новаторской, потому что содержала новый гражданский, а не церковно-славянский шрифт. Впервые также были использованы арабские цифры, для обозначения чисел, до этого, как известно, использовались буквы церковно-славянского алфавита. Вторая часть стала своеобразным учебником этикету и содержит правила поведения для молодых отроков и отроковиц дворянского сословия. Морально-этические правила полностью соответствовали требованиям Петра I, которые он предъявлял молодому дворянству. Открывается эта часть правилами поведения с родителями: “В первых наипаче всего должны дети отца и мать в великой чести содержать. И когда от родителей что им приказано бывает, всегда шляпу в руках держать...и далее ...в доме ничего своим именем не повелевать, но именем отца или матери... разве что у кого особливый слуги, которые самому ему подвержены бывают...” [1].

От дворянства требовалось гордиться не знатностью рода, а конкретными делами на пользу Отечества, беспрекословно подчиняться старшим, “быть в книгах научен”, знать иностранные языки, уметь фехтовать, танцевать, ездить верхом. Вместе с тем, юный дворянин должен был быть строгим, но

справедливым с простолюдинами – своими слугами, держать их в смирении и воспитывать их, при этом: “Дети не имеют без имянного приказу родительского никого бранить, или поносительными словами порекать, а ежели то надобно, и оное они должны учинить вежливо и учтиво” [1].

Целью нашего исследования стало изучение лексики со значением лица в русском языке восемнадцатого века. Нами было выявлена и описана лексика представленного семантического поля, сделан системный лексико-семантический анализ, а также исследован словообразовательный и грамматический потенциал представленной группы лексики. В работе мы опирались на материалы словарей древнерусского периода, исторические словари и БАС. Исследование словарного состава по тематическими группам достаточно перспективно. В рамках отдельных тематических групп выделяются лексико-семантические группы на основе сходства или различия (синонимические или антонимические) отношения, родовых и видовых отношений, общих и дифференциальных признаков и др. Лексический состав изучаемого семантического поля “лицо” отличается неоднородностью и пестротой. Так, наряду с высокими словенскими словами типа, государь, монархъ используются обще-употребительно-разговорные, а иногда и грубо-просторечные дурак, блюдолиз и др.

В употреблении некоторых названий лиц сохраняются церковнославянские значения, например, **мужь** в значении мужчина. Вместе с тем, язык памятника отражает проникновение живой народной речи в русский литературный язык того периода. Слова эти иногда экспрессивно окрашены (**сударь-батюшка, сударыня-матушка**), иногда окказионального употребления, что можно объяснить неупорядоченностью словаря того времени, когда в литературный язык вводились как неологизмы разговорного языка **сумасбродь**, так и книжного, народно-поэтического **молодецъ, девица**, заимствованная лексика **кавалеръ, шляхтичь, пажь**.

У рамках проведенного исследования были выделены следующий тематические группы:

1. Лексика с обозначение отношений родства;
2. Лексика с обозначением статуса:
  - 2.1. Лексика с обобщенным значением наименования населения, группы и отдельных лиц;
  - 2.2 Лексика, указывающая на определенный собственно-социальный статус;
  - 2.3. Лексика юридическо-правовой коннотации;
  - 2.4. Лексика, указывающая на национальную принадлежность;
  - 2.5. Лексика, определяющая межличностные отношения;
3. Лексика, обозначающая возраст;
4. Лексика с отрицательной коннотацией названия лиц

ЛИТЕРАТУРА

1. Ахманова О.С. Словарь лингвистических терминов / О.С. Ахманова – М.: Советская энциклопедия. – 1969. – 607 с.

2. Клубков П.А. Российский гуманитарный энциклопедический словарь / П.А. Клубков. – М.; СПб.: ВЛАДОС: Изд. Филол. фак. С.-Петербур. гос. ун-та. – 2002. – 688 с.

3. Черных П.Я. Историко-этимологический словарь современного русского языка / П.Я. Черных. – М., 2005. – 560 с.

МАНІПУЛЯЦІЯ – ЦЕ ДОБРЕ ЧИ ПОГАНО?

Гнезділова Я.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Якщо придивитися, то ми живемо в світі маніпуляцій, у яких варто розбиратися, а не боятися їх [6]. Маніпулювання вважається дуже корисним соціальним навиком, оскільки весь соціум на ньому побудований і заохочує його, адже маніпуляція – це найкоротший шлях у досягненні результату у взаємодії з людьми. Так, у найпопулярніших блогах, присвячених маніпуляції [3; 2; 10], побутує думка, що набагато легше грати на струнах чужої душі і комплексах, ніж працювати над відношеннями і сценаріями свого життя. Починаючи з дитинства, ми вчимося обманювати, викручуватися і шантажувати співрозмовників, щоб отримати бажане. Однак ніхто не хоче і не любить бути обманутим, навіть якщо маніпулятором виступає близька людина, яка не бажає нам зла. Тому, при розгляді явища маніпуляції виникає питання, як її оцінювати: зі знаком плюс чи зі знаком мінус, оскільки рахується, що якщо маніпулюю я, то добре, а якщо маніпулюють мною, то погано [6].

У свідомості більшості слово “маніпуляція” викликає негативні емоції [пор. 7, с. 191; 8, с. 4; 9, с. 541–542], оскільки маніпуляції у спілкуванні передбачають обман, неправду, подачу завідомо недостовірної інформації, гру на чужих слабостях і страхах [2], сприймаються підступним прийомом для досягнення одностороннього виграшу шляхом спонукання співрозмовника до здійснення певних дій [6]. У той же час, на основі аналітичних спостережень стверджується, що відбулося зміщення у підході до визначення маніпуляції: негативне розуміння маніпуляції як комунікації, якій бракує якогось компонента, замінюється на таке, що є передбачуваним неминучим розвитком нормальних прагматичних процесів, які регулюють щоденну комунікацію [7, с. 191]. З точки зору суспільної моралі спонукання людини до дій, які вам потрібні, тобто маніпуляція, не завжди є підлим й егоїстичним, це може бути дуже корисною дією не лише для маніпулятора, а й для того, ким маніпулюють [3], у разі, якщо маніпулятор повністю усвідомлює характер маніпуляції; сформована ціль, до якої він іде; не шкодить іншій людині [2]. Тому це поняття набагато ширше, адже насправді маніпуляція – це ні добре, ні погано, дане явище є нейтральним [6]. За своєю суттю маніпуляція є інструментом, який може використовуватися в різних цілях в залежності від того, в яких руках знаходиться [ibid]. Для оцінки конкретної ситуації необхідно визначати мотив і бажаний результат у автора маніпуляції. Якщо передбачається не своя вигода, а добрі наміри (як у випадку батьків–дитини), то

оцінка може бути позитивною. Так, справжній лідер, керівник, вчитель, батьки і т. ін. замість того, щоб змушувати підлеглих / залежних від нього виконувати бажані йому дії, буде тонко маніпулювати ними так, щоб вони виконували те, що від них очікується, але відчували свободу дій і рішень. Маніпуляція, таким чином, призводить до ствердження лідерської позиції керівника / батьків і т. ін. через пом'якшення примусу, яке існує в діяльності будь-якого керівника / батька і її неможливо просто так ліквідувати; направлення розрізнених зусиль підлеглих / залежних в одному напрямку задля отримання кращих результатів у виробництві/навчанні тощо.

Типовий приклад міжособистісного маніпулювання – спілкування людей протилежної статі для отримання особистої вигоди. Комунікативним ситуаціям міжособистісної маніпуляції притаманні ідентичні біхевіоральні схеми, однак мета такого спілкування відрізняється від мети в комунікативній ситуації флірту [4, с. 24] як особливого різновиду маніпуляції. Міжособистісне маніпулювання як таке, що загалом носить негативне забарвлення, не тотожне флірту, оскільки мотив маніпуляції приховується, а у випадку з фліртом він є прозорим [1], й у об'єкта маніпуляції є справжній, а не нав'язаний вибір [6]. Так, у комунікативній ситуації флірту комунікативна інтенція мовця полягає, з одного боку, у виявленні дружньої прихильності, сигналізуючи співрозмовникові про те, що його / її помітили, виокремили з-поміж інших, а з іншого боку – в отриманні задоволення, яке є прелюдією до більш тісних стосунків, “любовної гри” [5, с. 347]. Таким чином, під час флірту виникає позитивно маркований психологічний контакт у результаті мовленнєвого та позамовленнєвого впливу під час взаємодії між комунікантами. Фліртуючи, комуніканти можуть виявляти свій шарм, дотепність, сексуальність, відчути себе привабливими і бажаними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Берн Э. Игры, в которые играют люди. Психология человеческих взаимоотношений / Эрик Берн : Пер. с англ. М.С. Мацковский. – СПб., М. : “Университетская книга” АСТ, 1998. – 247 с.
2. Виды манипулятивного воздействия, встречающиеся в деловом мире // сайт ФАКТОР РОСТА. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://piter-trening.ru/vidy-manipulyativnogo-vozdeystviya-vstrechayushhiesya-v-delovom-mire/>
3. Власов М. Психология человека. Манипуляции в общении / Максим Власов [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://psichel.ru/manipulyaciya-sobesednikom-vo-vremya-obshheniya/>
4. Дмитрук О.В. Маніпулятивні стратегії в міжособистісному спілкуванні (на матеріалі сучасних англomовних серіалів) / О.В. Дмитрук // Мовні і концептуальні картини світу. – 2013. – Вип. 43(2). – С. 21–30.
5. Тарнавська О.М. Стратегічна поведінка чоловіків і жінок у комунікативній ситуації флірту / О.М. Тарнавська // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. – Філологічні науки: Мовознавство. – Луцьк : ВНУ ім. Лесі Українки, 2009. – № 6. – С. 345–348.

6. Устинов Д. Манипуляции в общении / Д. Устинов // Разумный Мир. – 2001. – № 6. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.syntone.ru/library/article_syntone/content/93.html
7. Maillat D. Constraining context selection : On the pragmatic inevitability of manipulation / Didier Maillat // Journal of Pragmatics / Eds. Jonathan Culpeper, Neal R. Norrick, Annew L. Bezuidenhout, Michael Haugh, Louise Cummings, Eva Ogiermann. – 2013. – Vol. 59. P. B. – P. 190–199.
8. Witkowski T. Psychomanipulation: recognizing and dealing with it / Tomasz Witkowski // Jak je rozpoznawać i jak sobie z nimi radzić. – 2000. – 61 p.
9. Wolk J.L. In the case of manipulation / James L. Wolk // The journal of sociology & social welfare. – 1982. – Vol. 9. Iss. 3. Article 16. – P. 541–566.
10. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://kak-bog.ru/kak-upravlyat-lyudmi#ixzz3fDN9aYjL>

ДО ВИВЧЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ СУЧАСНОГО БАЧЕННЯ СУТНОСТІ ПОНЯТТЯ “ЦІННІСНІ СТАВЛЕННЯ”

Голос Г.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Ставлення проявляється у взаємодії людей, яким завжди є спілкування і діяльність. У контексті виховання ми можемо говорити про поважне, прискіпливе, ввічливе, неприязне або справедливе ставлення учителя до учня чи учня до вчителя. За стислим визначенням, ставлення – це наші вподобання і антипатії стосовно когось або чогось. Вивчаючи ставлення людини, ми вивчаємо її зв'язки із суспільною дійсністю.

Аналіз публікацій з питання визначення ціннісних ставлень доводить, що ця категорія є спільною для низки наук, кожна з яких досліджує свій аспект, тому уніфікованого визначення немає.

Найширшу характеристику поняття “ціннісні ставлення”, на наш погляд, подає М. Каган, який визначає його як надбання особистості, що виконує орієнтаційну функцію щодо поведінки людини завдяки змістовній оцінці. Ціннісні ставлення, за Каганом, формуються як в історичному процесі антропо-соціо-культурогенезу, так і повсякчас у ході культурації і соціалізації індивіда; мають зміст (визначається соціокультурним контекстом) і форму (психологічний процес) [1, с. 63]. Спробуємо розкрити два останніх параметри.

Як форма, ціннісні ставлення мають трикомпонентну структуру, що включає: емоційний (важливий регулятор наших ставлень і причина зміни поведінки); поведінковий (прояв реакції за або проти); когнітивний (знання, погляди на те, що ми розглядаємо з позиції наших цінностей).

Із робіт Г. Олпорта, Р. Лап'єра, Л. Фестінгера, В. Мясіщева, О. Леонтьєва ми дізнаємось, що ставлення можуть зміцнюватися, руйнуватися залежно від умов розвитку особистості. Логічно, що за умови вільної взаємодії проявлятимуться справжні, істинні ставлення, тоді як в умовах пригнічення вони приховуватимуться або маскуватимуться [3, с. 9].

Функції ціннісних ставлень є збірним, психолого-культурологічним нашаруванням, що полягає у: 1) знаннєвій функції – передачі соціального досвіду, що дозволяє передбачити ймовірність подій, надає особистості сенс контролю; 2) функції смислоутворення – визначенні особистісної значущості; 3) самовиражальній функції – ставлення дозволяють нам виражати себе чи наші почуття; ця функція може реалізовуватися невербально, наприклад, самовираження засобом одягу; 4) орієнтаційно-нормативній функції – ставлення орієнтовані на перспективу, визначають напрями, зразки діяльності стосовно норм, стандартів; 5) адаптивно-інтегративній функції – спільність інтересів породжує спільність цінностей; до людини, яка має соціально-прийнятні ставлення, громада ставитиметься схвально; 6) комунікативній функції – ставлення розкриваються у діяльності і спілкуванні; 7) самозахисній функції – ставлення дозволяють захистити самооцінку людини чи проаналізувати дії, що змушують її почуватися винною; одним із способів, у який діти захищають себе від висміювання на уроках фізичної культури, часто є їх негативне ставлення до спорту.

Як екзопсихічний прояв особистості (за О. Лазурським) ставлення поділяють на позитивні (інтерес, схильність), негативні (відраза, ненависть), утилітарні (базуються на користі для людини) [5, с. 72]. При цьому, оцінний спектр ціннісних ставлень не обмежується біполярними полюсами “подобається – не подобається”, що демонструє нам аксіологічна шкала Ч. Морріса (1. Дуже добре. 2. Майже добре. 3. Так собі. 4. Не добре і не погано. 5. Не погано. 6. Погано. 7. Дуже погано).

Як гіпотетичний конструкт, ціннісні ставлення недоступні безпосередньому вимірюванню, тому їх існування виявляється через їхній вплив на спостережувані реакції людини. До поширених методів вимірювання ціннісних ставлень відносять прямий метод, коли усвідомлюється роль реципієнта і мета (наприклад, шкала Р. Ліккерта, Ч. Осгуда); непрямий метод, коли маскується мета (наприклад, тест “Людина-дерево-будинок”, тест тематичної апперцепції).

Другим параметром ціннісних ставлень М. Каган визначає соціокультурний контекст. Цей контекст пов'язаний із процесом зміни покоління і трансмісією цінностей новому поколінню, що відбувається на наступних рівнях (за І. Коном): суб'єктному – ставлення старшого і молодого покоління; об'єктному – які знання, цінності, соціальні приписи передаються, якості, які суспільство намагається сформувані у дітей; процесуальному – спосіб (наприклад, навчання) у який відбувається ця трансмісія; інституціональному – засобом яких спеціалізованих соціальних інститутів трансмісія відбувається [2, с. 421]. Тобто, зміст ціннісних ставлень – це суспільний “тиск стосовно культурного взірця”. У дорослому віці людина вірогідніше стає особистістю, що відображає національний характер [4, с.346].

Отже, цінності є універсалії ззовні, тоді як ціннісні ставлення інтеріоризуються, перетворюючись у надбання людини. Нову віху в історії вивчення ціннісних ставлень, на наш погляд, становлять “молоді науки” такі, як

нова гносеологія, позитивна психологія, соціоніка, філософія освіти, що можуть допомогти краще висвітлити питання паралелі поводження – ціннісні ставлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Каган М.С. Философская теория ценности / М.С. Каган. – СПб.: “Петрополис”, 1997. – 205 с.
2. Кон И.С. Социологическая психология / И.С. Кон. – Воронеж : Издательство НПО “МОДЭК”, 1999. – 560 с.
3. Мясищев В.Н. Психология отношений / В.Н. Мясищев / ред. А.А. Бодалев; Академия педагогических и социальных наук, Московский психолого-социальный ин-т. – Воронеж: НПО “МОДЭК”, 1995. – 356 с.
4. Олпорт Г. Становление личности: Избранные труды / Г. Олпорт. – М.: Смысл, 2002. – 462 с.
5. Рыбалка В.В. Теории личности в отечественной философии, психологии и педагогике / В.В. Рыбалка. – Житомир: Изд-во ЖГУ им. И. Франко, 2015. – 872 с.

КОМУНІКАТИВНИЙ ВСТУПНИЙ КОРЕКТИВНИЙ КУРС: ПРОФЕСІЙНА СПРЯМОВАНІСТЬ

Гутник В. М.

Київський національний лінгвістичний університет

Вступним корективним курсом (ВКК) традиційно розпочинається навчання та вивчення іноземних мов (ІМ) у мовних ВНЗ та на мовних факультетах університетів. ВКК ми визначаємо як відносно автономний курс, **метою** якого є **формування** фонетичної компетенції (ФК) як складової іншомовної комунікативної компетенції (ІКК), що ґрунтується на основі знань про фонетичну систему мови в цілому й фонетичній усвідомленості, а також **деавтоматизація** ненормативних фосилізованих фонетичних навичок, сформованих під час навчання у школі, і їх **корекція**.

Однією з найважливіших цілей дисципліни “Іноземна мова” на педагогічних факультетах університетів та у педагогічних ВНЗ вважається формування професійно-орієнтованої ІКК. Вона включає знання та вміння, які дають змогу студентам цих навчальних закладів ефективно працювати у майбутньому за фахом – вчителем ІМ.

Формування професійно-орієнтованої ІКК починається на 1 та 2 курсі (“випереджуюча професіоналізація” навчального процесу). Це відбувається у процесі засвоєння мовних знань та у ході розвитку всіх навичок і вмінь [3, с. 50-64]. Н.Ф. Бориско визначає професіоналізацію як складову мовної і мовленнєвої підготовки учителів ІМ і характеризує її як таку, що пронизує всі навчальні матеріали і навчальний процес з першого по п’ятий курс. Психолого-педагогічна та методична підготовка студентів може і повинна, на її думку, стати складовою частиною практичних занять з ІМ та всіх навчальних матеріалів [1, с. 189].

Першокурсник повинен усвідомити з перших днів навчання у ВНЗ, яку професію він обрав і що він може почерпнути у ході навчального процесу не тільки для поглиблення своїх мовних знань, а також для свого становлення як вчителя. Практичне заняття з ІМ дає викладачеві багато можливостей навчати студентів їх професії. Викладачу-мовнику не слід вважати це завдання лише прерогативою кафедри методики викладання ІМ, психології та педагогіки. Під час ВКК студент працює над розвитком свого фонематичного слуху. Викладач має змогу запропонувати студентам послухати своїх однокласників, намагаючись при цьому занотувати допущені помилки і проаналізувати їх. Це завдання можна виконувати також при читанні вголос та декламації. На другому-третьому тижні ВКК варто пропонувати студентам самим укласти фонетичні вправи для вдосконалення сформованих артикуляційних та інтонаційних навичок. Досвід показує, що студенти виконують такі завдання з задоволенням та підходять до їх виконання креативно. Проте такому завданню повинно передувати пояснення викладача стосовно методики виконання незвичних видів роботи. У такий спосіб закладається наріжний камінь у формуванні професійно-орієнтованої ІКК.

Запропонований підхід сприяє формуванню особистості майбутнього вчителя, який є підготовленим і здатним до іншомовного міжкультурного діалогу та до навчання інших такого діалогу. Це являється метою його професійної підготовки [1, с. 35]. Професійну спрямованість ВКК слід вважати як критерієм оцінювання, так і вимогою до змісту і форми сучасного ВКК, яку слід брати до уваги при укладанні такого курсу.

Визначаючи професійну спрямованість ВКК критерієм аналізу, слід розглядати існуючі курси з точки зору наявності в них професійно орієнтованих завдань. Це такі завдання, які сприяють формуванню професійно орієнтованих артикуляційних та інтонаційних навичок, що створюють фундамент, на якому будуються професійні слухо-вимовні вміння [2, с. 5].

За критерієм “професійне спрямування” ми розрізняємо вправи з професійним компонентом та без нього. Вони мають на меті формування професійно орієнтованих фонетичних навичок, зокрема коректного інтонаційного оформлення звертання, прохання, вимоги, перепитування, демонстрації артикуляційних особливостей голосних та приголосних звуків, здатності чути фонетичні помилки у чужому і власному мовленні. Такі вправи можуть бути представленими у рубриках “Was sagen die künftigen Lehrer dazu?” та “Eigene Übungen sind cool!”.

Приклад вправи

Мета: формування професійно-орієнтованих фонетичних навичок

Додаткова мета: формування фонематичного слуху

Вид вправи: диференціація на слух довгого та короткого голосного /e/

Тип вправи: рецептивно-репродуктивна, некомунікативна, поліфункціональна

Завдання: a. Katja übt Kürze und Länge der E-Vokale. Leider lässt sie noch Fehler zu. Hören Sie Katja und stellen Sie fest, welche Wörter sie mit der falschen Vokaldauer ausgesprochen hat. Markieren Sie diese Wörter.

b. Verbessern Sie Katjas Fehler. Lesen Sie die markierten Wörter phonetisch korrekt vor.

stehlen → stellen • Wesen → wessen • Bären → Bärte • Reh → retten • Tee → Teller • käme → kämmer • Schnee → schnell • Segel → Sessel • Tränen → trennen

ЛІТЕРАТУРА

1. Бориско Н.Ф. Концепция учебно-методического комплекса для практической языковой подготовки учителей немецкого языка (на материале интенсивного обучения: [монографія] / Н.Ф. Бориско. – К.: Изд. центр КГЛУ, 1999. – 268 с.
2. Перлова В.В. Методика формування у майбутніх учителів англійської мови професійно орієнтованих слухо-вимовних навичок : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук: спец.13.00.02 “Теорія та методика навчання : германські мови” / В.В. Перлова. – К., 2007. – 24 с.
3. Borisko N. Curriculum für den sprachpraktischen Deutschunterricht an pädagogischen Fakultäten der Universitäten und pädagogischen Hochschulen / N. Borisko, W. Gutnik, M. Klimentjewa u.a. – К.: Ленвіт, 2004. – 256 S.

ПЕДАГОГІЧНА ЗУМОВЛЕНІСТЬ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ КУРАТОРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УНІВЕРСИТЕТІ

Демчук В.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Завдання підвищення ролі куратора академічної групи студентів з метою посилення його впливу на особистісне становлення студентської молоді має бути в числі найважливіших у системі виховної діяльності університету.

Чинники, які зумовлюють необхідність повноцінного функціонування інституту кураторів:

у випускників загальноосвітнього навчального закладу недостатньо сформовані навички самостійної роботи (завдання куратора студентської академічної групи максимально прискорити процес адаптації вчорашніх школярів до освітнього процесу університету, допомогти виробленню навичок навчальної роботи в ньому);

проблема вищого навчального закладу, яка пов'язана з відсівом на молодших курсах (частина студентів хронічно з року в рік одержують незадовільні оцінки; такі студенти – предмет уваги кураторів);

розчарування окремих студентів у правильності вибору професії (в куратора студентської академічної групи є можливості виявити мотиви вступу до університету, його інтерес до обраної професії і протягом навчання на I – II курсах створити у студента стійку мотивацію до навчання; куратор, який добре знає студентів академічної групи може надати їм допомогу у становленні ділових контактів з відповідними кафедрами);

суспільна потреба у здійсненні національно-патріотичного виховання, вихованні морального обліку майбутнього фахівця (ці напрями у виховній діяльності куратора студентської академічної групи важко переоцінити);

виховання студентів через функціонування ефективної системи студентського самоврядування на рівні академічної групи (куратор здійснює педагогічне керівництво студентським самоврядуванням – надає методичну допомогу);

турбота про побут студентів: де і як живуть, чи одержують стипендію, допомога від батьків, чи вимушені працювати у позанавчальний час тощо (цими питаннями має цікавитись куратор: першокурсника необхідно вчасно поселити в гуртожиток, допомогти йому одержати матеріальну допомогу, якщо в цьому є потреба, дати житейську пораду; таким чином, встановлюються неформальні стосунки куратора зі студентами академічної групи).

В. Сергієнко та В. Костін, аналізуючи практику виховної діяльності у вищому навчальному закладі, зазначають, що лише за повноцінної виховної діяльності куратора студентської академічної групи можна дійти до кожного студента і сприяти формуванню його особистості на основі повсякденного спонукання до саморозвитку, самовиховання та створення умов для самореалізації. Таким чином, найбільш ефективними стають виховні заходи невеликого масштабу – на рівні студентської академічної групи, коли є можливість міжособистісного контакту, залучення кожного студента до їхньої підготовки і проведення [3, с. 77].

Вміло спрямовуючи діяльність студента, куратор студентської академічної групи сприяє гармонійному, різнобічному розвитку його особистості на основі саморозвитку в процесі цієї діяльності. Такий результат залежить від логіко-психологічної та методичної досконалості діяльності куратора студентської академічної групи.

Доцільно зазначити, що ефективність виховної діяльності куратора студентської академічної групи визначається тим наскільки він знає студентів групи, любить їх та на цій основі вибудовує стратегію і тактику виховної взаємодії. Його діяльність спрямовується на створення оптимального виховного середовища в умовах студентської академічної групи.

Необхідність цілеспрямованого створення виховного середовища у вищому навчальному закладі зумовлюється тим, що, як показують результати досліджень феномену “юнацький вік”, у студентському періоді (за К.Д. Ушинським це 16 – 23 роки, за Б.Г. Ананьєвим – 17 – 25 років) у вирішальній мірі найбільш інтенсивно відбувається становлення особистості; досягається стабільність значної частини їхніх психічних функцій; визначаються спрямованість особистості, її темперамент, здібності, характер [1, с. 19].

Дослідник проблем кураторства Б.Р. Мандель підкреслює, що куратор є дійсно ключовою ланкою в роботі з адаптації студентів першого курсу до нового освітнього середовища. Велика посада, велика робота, тяжка і благородна праця – так окреслює автор інститут кураторів, який функціонує в умовах недостатньої розробленості нормативно-правової бази діяльності куратора студентської академічної групи чи практично повної відсутності методичного забезпечення і фінансування.

Закон України “Про вищу освіту” (2014 р.) відкриває перед вищими навчальними закладами можливість самостійного розв’язання питань,

пов'язаних із забезпеченням функціонування інституту кураторів на продуктивному рівні. Сьогодні вищі навчальні заклади мають усі можливості в рамках наданої законом автономії визначити інфраструктуру організації виховної діяльності в університеті, її науково-методичне забезпечення, соціально-психологічний, психолого-педагогічний супровід інституту кураторів. Необхідно створювати у вищих навчальних закладах сприятливі умови для комплексної підтримки інституту кураторів, спрямованої на підвищення якості підготовки майбутніх фахівців та ефективного розв'язання як загальних, так і локальних педагогічних завдань, зокрема, пов'язаних з процесом адаптації студентів до нових умов навчання [2, с. 46].

ЛІТЕРАТУРА

1. Левківська Г.П. Адаптація першокурсників в умовах вищого закладу освіти: [навч. посіб.] / Г.П. Левківська, В.Є. Сорочинська, В.С. Штифунак. – К., 2001. – 128 с.
2. Мандель Б.Р. Кураторство: проблеми, розмышлення, полеміка / Б.Р. Мандель // *Alma mater*. – 2014. – № 3. – С. 45 – 51.
3. Сергієнко В. Проблеми виховання студентської молоді / Валентина Сергієнко, Віктор Костін // *Вища школа*. – 2010. – № 7 – 8. – С. 75 – 79.

ВИКЛИКИ КУЛЬТУРИ: МЕДІАРОЗМАЇТТЯ І МАЙБУТНЄ ФІЛОСОФСЬКОЇ ОСВІТИ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ УКРАЇНИ

Доброносова Ю.Д.

Національний транспортний університет

Характеристиками сучасної медіакультури як культури медіарозмаїття є розвиток мультимедійних мереж, переплетіння нових медіа і мас-медіа, збільшення їх впливів на самоідентифікацію і самореалізацію особистості, формування і поширення нових повсякденних практик спілкування та особлива роль кіберкомунікації у персональному досвіді. Багато викликів, котрі нині постають перед українським суспільством, пов'язані саме із важливими процесами в медіакulturі, що набувають в глобалізованому світі неймовірних масштабів, тому актуальним є філософське осмислення їх саме як викликів медіарозмаїття, пов'язаних передусім із потужним впливом одразу кількох медіа на людину і соціум. Орієнтація освіти на формування високого рівня медіаграмотності як варіант відповіді на такі виклики з кінця минулого століття є однією із провідних тенденцій розвитку освіти в багатьох країнах світу і на початку 21 століття стала актуальною в Україні. Важливим є і питання про те, як потенціал філософської освіти може бути використаний для більш ефективної медіаосвіти студентської молоді, адже в умовах військової агресії проти України формування високого рівня медіакомпетентності студентів стає важливим завданням для української вищої школи. Таким чином перед нами постає мета проаналізувати ті відповіді, які може дати університетська філософська освіта на виклики сучасної медіакультури як культури медіарозмаїття, в якій

відбувається самоідентифікація, самоздійснення і самореалізація особистості. Досягнення її потребуватиме врахування підходів теорії і філософії медіа (Маршалла Мак-Люена, Фрідріха Кіттлера, Вілема Флюссера, Дітмара Кампера, Нікласа Лумана, Лева Мановича, Лідії Стародубцевої, Міхаїла Степанова) і досліджень в галузі медіаосвіти і медіа психології, в тому числі і українських дослідників (Валерія Іванова, Любові Найдьонової, Наталі Череповської, Миколи Слюсаревського). Результати нашого дослідження можуть бути використані під час громадських обговорень стратегій розвитку університетської медіаосвіти та філософської освіти.

Філософська освіта студентів різних спеціальностей (гуманітарних, технічних, економічних, природничих, мистецьких, юридичних) має особливості, зумовлені специфікою тої чи іншої майбутньої професійної діяльності. Однак, коли йдеться про пошук точок зростання і позитивних змін в університетській освіті, то під час підготовки фахівців різних галузей спільною є проблема пошуку тих новацій, котрі позитивно змінять викладання традиційних філософських дисциплін і курсів і перетворять навчання студентів з орієнтованого лише на знання або розуміння цих знань на таке, що спрямоване на набуття студентами тих корисних компетентностей, котрі дозволять майбутньому професіоналу орієнтуватися та усвідомлено діяти в складному світі медіакультури, залишаючись критичним і самокритичним. Огляд підходів до медіакомпетентності, її рівнів та методів її формування засвідчує, що для вироблення в студентів належного її рівня і навичок критичного мислення саме філософські дисципліни і курси відкривають вражаючі можливості. Сучасне студентство чутливе до деструктивних медіавпливів і водночас – відкрите до нового медіадосвіду, зацікавлене пізнанням світу медіа і не готове до усвідомлення неоднозначності медіа як таких і розуміння їх екзистенціальних і пізнавальних аспектів. Нині зазвичай одразу кілька медіа не просто впливають на цінності, уявлення, установки особи, але й є важливою частиною повсякденної дійсності принципово інтерсуб'єктивного і соціального життєсвіту, що “є дійсністю, яку ми модифікуємо нашими діями, і яка, з іншого боку, модифікує наші дії” [2, с. 20]. Особлива природа сучасних медіа та їх здатність творити різноманітні гібриди з залученням медіа попередніх століть підсилює їх інтерсуб'єктивний момент, а більшість викликів медіарозмаїття, пов'язаних із розвитком соціальних мереж і кіберкомунікування, інтенсифікує комунікативну націленість людського існування, тому один із найголовніших викликів сучасної медіакультури є викликом екзистенціальним, а точніше, в термінології Томаса Ренча, інтерекзистенціальним, адже ускладнення сучасного світу медіа вкотре нагадує нам, що “ми стаємо і є людьми лише у попередньо комунікативно влаштованому світі” [1, с. 34].

Подальше вкорінення філософської освіти в засадах медіакультури попередніх століть робить знання з філософії неспівмірними із персональним медіадосвідом сучасних студентів. Майбутнє адекватної сучасної філософської освіти залежить від того, чи розумітимуть ті, хто має до неї стосунок, засади і

новизну ситуації існування людини в горизонті медіакультури. Виклик, кинутий людині створеними нею самою медіа, сьогодні має когнітивний і екзистенціальний смисл, що також повинне враховуватися в стратегіях реформування вищої освіти. Непродуктивно було б штучно автономізувати такі три річища у вищій освіті як медіаосвіта, розвиток критичного мислення та викладання філософських дисциплін. Нині розвиток медіакультури і мережевого суспільства в Україні створює медіакультурний контекст для реформ, тому орієнтація на вироблення у студентів високого рівня медіакомпетентності і критичного мислення дозволить філософській освіті відповісти на виклики нашої доби як доби медіарозмаїття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ренч Томас. Конституція моральності. Трансцендентальна антропологія і практична філософія. / Пер. з нім. В. Приходька // Томас Ренч – К. : Дух і Літера, 2010. – 348 с.
2. Шюц Альфред. Структури життєвіту. / Пер. з нім. Вахтанга Кебуладзе. / Альфред Шюц Томас Лукман. – К.: Український Центр духовної культури, 2004. – 560 с.

ІННОВАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В ОСВІТНІЙ ПРАКТИЦІ УКРАЇНИ НА ПОЧ. ХХ СТ.

Довбенко Т.В.

Київський національний університет фізичного виховання і спорту

Кожній історичній епосі притаманні відповідні особливості педагогічного новаторства, які залежать від національних традицій, ментальності народу. На початку ХХ століття був накопичений значний потенціал для здійснення якісних змін у вітчизняній системі освіти через сталі інноваційні процеси. Це було можливим завдяки плідній теоретичній і практичній роботі українських педагогів, активній діяльності вітчизняних просвітителів другої половини ХІХ століття таких, як К. Ушинський, С. Миропольський, М. Пирогов, М. Корф, Х. Алчевська, П. Куліш, М. Грушевський, Б. Грінченко, І. Франко, М. Коцюбинський, Л. Українка та ін.

Нові концепції виховання й навчання пропонували способи педагогічного розв'язання проблеми людини та її ставлення до суспільства, природи, культури й пізнання. Деякі з них реалізувалися на практиці у формі авторських шкіл. Так виникли “Бадьоре життя” С. Шацького, “Технологія вільної праці” С. Френе, “Вальдорфська школа” Р. Штейнера, “Яснополяньська школа” Л. Толстого, “Наш дім” та “Дім сиріт” Я. Корчака та ін.

В Україні на поч. ХХ ст. педагогічне новаторство розвивалося у руслі педагогічних пошуків, на які могла зважитися радянська педагогіка. Серед них найчастіше були окреслені концепція гуманістичної педагогіки (В. Сухомлинський), ідея творчого педагогічного колективу, що визріла в лоні традицій колективної педагогіки (А. Макаренка, В. Сороки-Росинського та ін.)

Дослідження історії освіти сучасними науковцями (В. Демчука, М. Євтуха,

І. Заїченка, В. Майбороди, Н. Ничкало, О. Сухомлинської, М. Ярмаченка,) об'єктивно характеризують розвиток вітчизняної школи, освіти, педагогічної думки на поч. ХХ ст. Цей період ознаменувався цілим рядом новаторських концепцій в системі освіти, зокрема: Дальтон-план, лабораторний метод, метод проектів тощо.

Значну підтримку в Україні знайшов Дальтонський план, який впродовж 1923 року активно популяризувався у публікаціях М. Чехова, М. Штейнгауза, Р. Ландсберга, Н. Кулишера. У цьому ж році були перекладені й опубліковані праці: Е. Паркхерст “Облік роботи за Дальтонівським планом” та Е. Дьюї “Дальтонівський лабораторний план”. Запровадити новий метод передбачалося в усіх навчальних закладах протягом 1924 року. З цією метою у Харкові була створена Дальтонівська лабораторія суспільних наук. Як відзначалося у доповіді завідуючого цією лабораторією - А. Немежанського, дальтонський план навіть у недосконалому вигляді, за короткий час дав значні результати: підвищилася активність учнів, покращилося засвоєння навчального матеріалу, навіть “лінивий та пасивний елемент має зручні методи виконати офіційну програму” [2, с. 38]. Серед сильних сторін дальтон-плану підкреслювали такі: сприяння осмислення учнями мети пізнавальної діяльності, що надавало їй досягненню свідомого характеру і формувало почуття відповідальності за роботу; індивідуалізація процесу навчання (можливість планування і час, за бажанням обирати свій темп); створення умов для самостійної діяльності школярів (заняття за вибором), що стимулювало активність і ініціативність, розвивало творчий потенціал. Відзначалося, що “план” Е. Паркхерст є “дійсним початком індустріалізації школи”, а також, що “Дальтонський план можливий і при комплексному методі і при “методі проектів”.

Після перекладу на російську мову досліджень Е. Коллінгса “Експеримент з проектним навчальним планом” (1917 р.) та В. Кілпатріка “Проектний метод навчання” (1921 р.) в Україні став відомим метод проектів. Метод привернув увагу радянських педагогів, які, намагаючись удосконалити його, зрозуміли, що це єдиний засіб забезпечення творчої ініціативи та самостійності учнів у навчанні.

У 1923 р. у журналі “Коммунистическое просвещение” з'являється стаття Н. Крупської, де вперше у радянській педагогічній періодиці пропонується широке його впровадження. Появу нового методу схвально зустріли і педагоги. Зокрема, професор М. Рубінштейн у збірнику „Сучасні методичні пошуки” (1925 р.) У 1930 році Інститут методів шкільної роботи започаткував випуск збірника “На путях к методу проектов”, у якому публікуються цікаві приклади впровадження у життя цього методу. Ідеї методу проектів (концепцію активного навчання) зустрічаємо в працях українських метрів педагогіки – В. Сухомлинського, С. Русової. Знання, отримані у школі, були тісно пов'язані із повсякденним життям. Як підкреслювалося у звітах, після 4-х років експерименту, проведені контрольні роботи показали, що учні експериментальних шкіл не відставали від учнів контрольних шкіл. Школа не тільки вивчала життя, але і змінювала його. Хоч у ряді шкіл цей метод успішно

втілювався в життя, більшість педагогів не сприйняли установку на метод проектів як систему педагогічної роботи. І. Автухов, Ш. Ганелін, І. Свядковський, С. Рівес вважали, що проектна система приведе до порушення систематичності у побудові навчальних предметів, послабленню рівня “грамотності” учнів. С. Сірополко стверджував, що метод проектів “фактично привів до занепаду школи”. К. Шубін оцінював його, як прояв “лівацького” ухилу, що виявляє антиленінську теорію “відмирання школи”.

Інноваційні процеси 1920-х рр. були по-різному сприйняті у тогочасній вітчизняній школі. Гостра дискусія, розгорнулася навколо лабораторної системи навчання, викликала масу публікацій, у яких підкреслювалися безперечні переваги інновації: ліквідація пасивних класів з учнями, що мовчать, та красномовними вчителями; розуміння учнями мети своєї роботи; почуття свободи і право вибору; повага до індивідуальності учнів; можливість просуватися у навчанні у власному темпі; поєднання індивідуальної і колективної роботи; зацікавленість учнів у навчанні, активність, самостійність; спеціалізація вчителя на певному предметі; економія на підручниках, оскільки потрібен один посібник на груп. Звичайно, що лабораторна система навчання, як і решта інновацій 1920-х рр., не була позбавлена певних недоліків. На слабкі сторони звертали увагу ще за часів її масового впровадження. Пізніше в радянській педагогіці лабораторну систему піддали нищівній критиці. Є. Я. Голант та С. О. Шапорінський [1, с. 197], які наголошували на помилковості самої ідеї. Вважалося, що система породжувала нездорове суперництво, стверджувала індивідуалізм, переоцінювала можливості учня, нерационально витрачала навчальний час, ігнорувала вчителя як центральну фігуру в навчальному процесі і, головне, не забезпечувала засвоєння учнями системи знань.

Оцінюючи інноваційні процеси в Україні, О. Попова вважає, що початок 1920-х років “характеризується стихійністю, революційним максималізмом... в цей період інновації частіше виникали на емпіричній основі, під впливом ситуативних вимог”. З другої чверті ХХ століття характер нововведень змінюється “вони стають результатом усвідомленої і цілеспрямованої діяльності, побудованої на альтернативних ідеях та принципах” [3, с. 110].

Таким чином, в основі реформування освіти в 1920-х рр. в Україні домінуючими були ідеї прагматичної педагогіки. Їх творча реалізація привела до зміни парадигми “школи навчання” на парадигму “трудова школа”, до пошуку нових освітніх технологій: комплексної системи навчання, модифікації дальтон-плану, методу проектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аханов К.О. Висвітлення проблем інновацій у навчанні історії в школі в радянській дидактичній літературі (30-80-х років ХХ ст.) // Збірник наукових праць Бердянського державного педагогічного університету (Педагогічні науки). – Бердянськ: БДПУ, 2005. – № 1. – С. 194–198.
2. Упан Н. Розвиток вітчизняної історії педагогіки у 1917–1920-х роках (Історіографічний аналіз) // Шлях освіти. – 2000 – № 1. – С. 37–40.

3. Попова О.В. Становлення і розвиток інноваційних педагогічних ідей в Україні у ХХ ст. – “ОВС”, Харків, 2001. – 256 с.

ФАКТОРИ ФАЛЬСИФІКАЦІЇ ДАНИХ У ПСИХОЛОГІЧНОМУ ТЕСТУВАННІ

Дубовик М.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Відомо, що психологічні тести чутливі до фальсифікацій і обману. Стосовно факторів, що загрожують достовірності отриманих даних, їх можна умовно класифікувати в дві групи: перша – умисна (усвідомлена) фальсифікація результатів, друга – установочна поведінка досліджуваного (несвідома тенденція відповідати на запитання тестів певним чином).

Для контролю впливу даних явищ в психодіагностиці були розроблені різні методи, перш за все, шкали достовірності. Однак часто конструювання таких шкал не мало під собою теоретичної основи. Подальші дослідження шкал достовірності показали, по-перше, що явища, на контроль яких спрямовані ці шкали, мають неоднорідну структуру; по-друге, що кожна з існуючих контрольних шкал фіксує тільки одну сторону даного явища, будучи нечутливою до інших його проявів (Wiggins, 1964; Damarin & Messick, 1965; Sackeim & Gur, 1979; Paulhus, 2002; Holden & Fekken, 1989). Таким чином, вчені звернулися до аналізу змісту, суті факторів, що загрожують достовірності даних в психодіагностиці.

Наше дослідження присвячено пошуку та аналізу змістовних компонентів, факторів, що лежать в основі установочної поведінки досліджуваних і умисної фальсифікації даних у психологічному тестуванні.

Методологія дослідження

Вибірка складається з 93 осіб (72 особи жіночої статі і 21 - чоловічої). Всі досліджувані - студенти КНУ імені Тараса Шевченка. Вік досліджуваних від 18 до 25 років, середній показник віку дорівнює 19,6 років. Застосовані методики: 16 PF Кеттелла (форма С) в адаптації вчених дослідницької групи Чугунової Є.С. Методика діагностики самооцінки мотивації схвалення Д.Марлоу і Д.Крауна, в адаптації Ю.Л. Ханіна. Шкала “L” з опитувальника ММРІ (СМІЛ) в адаптації Собчик Л.Н. Дизайн дослідження будується на основі двухфакторного експерименту, де в якості 1 фактора виступає інструкція, що дається досліджуваним, має 3 рівня: “відповідати позитивно для обраної професії”, “відповідати чесно”, “відповідати негативно для обраної професії”. Тоді як в якості 2 фактора виступає опис бажаної професії, також має 3 рівня, представлені трьома різними професіями: страховий агент, учитель математики, начальник відділу капітального будівництва. Відповідно, було експериментально сформовано 9 груп з умисною фальсифікацією даних психологічного тестування. Передбачається пошук і опис типового для кожної з 9 груп, що дозволить визначити змістовні компоненти умисної фальсифікації даних особистісних опитувальників. З іншого боку, інструкція “відповідати

позитивно для професії” також може сприяти прояву установки на соціально бажані відповіді. Інструкція “відповідати негативно для професії” може актуалізувати установку на симуляцію, незвичайні, девіантні відповіді. Передбачається аналіз змістовних аспектів експериментально заданої установочної поведінки досліджуваних.

Результати дослідження

1. За допомогою методу однофакторного дисперсійного аналізу було встановлено, як саме різняться між собою експериментальні групи з різною інструкцією. Відповідно, факторами установочної поведінки до подання себе у вигідному світлі (установка на соціально бажані відповіді) можуть бути:

- Тенденція до переоцінки власних можливостей
- Соціальна орієнтація
- Високий самоконтроль і нормативність поведінки

Факторами установочної поведінки до подання себе в гіршому світлі (установка на симуляцію) можуть бути:

- Тенденція до надмірної самокритики
- Інтровертірованість і раціональність
- Нонконформізм
- Низький самоконтроль

2. Дискримінантний аналіз дозволив виділити два напрямки в умисній фальсифікації даних.

1) “Соціальна нормативність - Соціальна незалежність” передбачає, що в основі усвідомленої нещирості випробовуваних лежить, з одного боку, сильна орієнтація на соціальні стандарти поведінки і контроль відповідності своєї поведінки цим стандартам. З іншого боку, даний вимір фальсифікації спирається на основу соціальної незалежності, тобто ігнорування прийнятих в суспільстві норм і правил, орієнтація на себе при виборі стратегії дій, а також недовіру до оточуючих, тільки довіру до себе.

2) “Соціальна відкритість - Невпевненість у собі” передбачає, що змістовним аспектом фальсифікації даних у психологічному тестуванні можна вважати, з одного боку, загальну соціальну спрямованість: дружелюбність, чутливість і увагу до інших, прагнення до встановлення тісних контактів. А з іншого, така фальсифікація результатів може мати в основі надмірну стурбованість з приводу власної персони, непевненість в собі, підозрілість.

3. Кореляційний аналіз не виявив значущих зв'язків між вектором фальсифікації “соціальна відкритість – непевненість в собі” і наявними шкалами достовірності. Отже, дані шкали не в змозі діагностувати нещирість досліджуваного, в основі якої лежить соціальна орієнтація (прагнення до нових знайомств, соціальних контактів і близькості), а також неправдивої інформації, в основі якої лежить непевненість в собі (боязнь продемонструвати те, чим людина насправді є).

Такий стан речей, в першу чергу, стимулює до пошуку нових шляхів діагностики нещирості досліджуваних; а також до конструювання такої шкали достовірності, що заснована на теоретичному розумінні суті, природи і змісту

явищ умисної фальсифікації даних і установочної поведінки досліджуваних у психологічному тестуванні.

ЕКОЛОГІЧНИЙ ДИСКУРС У КОНТЕКСТІ СОЦІОЛОГІЧНИХ СТУДІЙ

Жихарєва О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Поява соціологічного спрямування в екології “викликана кризою міжіндивідної взаємодії, соціального світу людей, який, на відміну від космічного, природного, біотичного світу, до яких належить людина і стосовно яких вона виступає їх продуктом, створений самою людиною” [1, с. 80].

На початку навколишнє середовище в соціології розглядалося як зовнішній фактор, не пов'язаний із соціальною сферою. Починаючи з 80-х років ХХ ст. екосоціологи стали звертати увагу на екологічні проблеми й екологічні реформи як основний об'єкт свого дослідження. Вони зазначали [4, с. 19], що відбулися значні зміни як у змісті екологічного дискурсу, так і в соціальних практиках та інститутах стосовно розв'язання екологічних проблем. У 70-х – 90-х роках ХХ ст. виникають такі галузі соціологічного знання, як: *екологічна соціологія* – *ecological sociology*, *соціальна екологія* – *social ecology*, *соціологія довкілля* (*інвайронментальна соціологія*) – *environmental sociology* [6, с. 56, с. 58, с. 60]. Завдання *соціальної екології* визначаються критичним поглядом на соціальні, політичні й антиекологічні тенденції, включаючи їх етичний та власне екологічний аспекти. Для *екологічної соціології* важливими є соціальні проблеми екології, а саме, питання впливу екології на суспільство.

У західній науці прийнято говорити про *інвайронментальну соціологію*, яка фокусується на методології екологічних досліджень соціологічних проблем, й *екологічну соціологію*, яка зорієнтована на “парадигми соціологічного вивчення екологічної проблематики” [6, с. 58]. В рамках цих галузей особливого розвитку набула теорія екологічної модернізації, засновником якої вважається німецький соціолог Дж. Хубер, завдання якої – вивчення змін соціальних практик і дискурсу, інституційного розвитку і реформ, пов'язаних зі зміною стану навколишнього середовища [4].

Поняття екологічного й інвайронментального дискурсів нерідко вживають невиокремлено, особливо тоді, коли вони стосуються опису конкретних “сюжетів” (*story-lines*) створення певних структур та інституцій у сфері інвайронментальної політики [8, с. 14], дій певних організацій у межах інвайронментального руху [7]. Цей опис здійснюється з опорою на риторичну модель, що охоплює три дискурси (регулювальний, науковий та художній) [9]. До соціологічних досліджень входить і вивчення екологічно орієнтованих дискурсів окремих регіонів шляхом еколінгвістичного моніторингу медійного простору з огляду на принципи екологічності, які регулюють регіональні особливості функціонування мови та її вплив на екологію міжособистісного спілкування [5, с. 6].

За умови розгляду екологічного дискурсу в соціокультурному контексті, він набуває рис ідеологічної спрямованості, формуючи екологічні цінності і установки [3, с. 8]. Це означає, що “екологічний дискурс як засіб актуалізації екологічного мислення і поведінки може включати відображення альтернативних способів поведінки й ідеологеми і, таким чином, впливати на людей заради сприяння збереженню чи зміні соціальних інститутів і екологічної ситуації” [4, с. 108]. Таким чином, соціологічний підхід до екологічного дискурсу передбачає вивчення його сприйняття в різних прошарках суспільства, етнічних групах, професійній діяльності. Необхідним виявляється звернення до засобів інформації, за допомогою яких поповнюються екологічні знання в суспільстві, оскільки відомості про навколишнє середовище людини переломлюються крізь різноманітні соціальні фактори, які визначають поведінку окремих соціальних груп, ціннісні орієнтири суспільства, конкретних особистостей. Звідси екодискурс, як і дискурс у цілому, можна вважати особливим “ментальним світом” з притаманним йому “духом часу”, де “відбивається вся специфіка людської поведінки крізь призму мовленнєвої діяльності” та “своєрідна “мова в мові”, але подана в соціальній реальності, що існує, передусім, у текстах” [2, с. 131-132].

Соціологічний підхід до екологічного дискурсу слугує підґрунтям для аналізу питання взаємодії навколишнього середовища і суспільства, уможливлючи екологізацію свідомості як сучасної людини, так і суспільства в цілому щодо збереження навколишнього середовища на певному етапі соціального розвитку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар О. Лінгвістична екологія: становлення нової галузі науки / О. Бондар // Вісник Львівськ. ун-ту. Серія філологія. – 2006. – Вип. 38. – Ч. II. – С. 79 – 85.
2. Ільченко О.М. Науковий дискурс: шляхи до (взаємо)розуміння / О.М. Ільченко, З.Б. Шелковнікова // Лінгвістика ХХІ століття: нові дослідження і перспективи. – 2008. – № 2. – С. 131–139.
3. Каленова О.Г. К проблеме определения экологического дискурса и его жанров / О.Г. Каленова, Т.В. Дубровская // Научный Вестник Воронежского гос. архитектурно-строительного ун-та. – 2015. – Вып. № 2(16). – С. 6–12.
4. Кулясов И.П. Экологическая модернизация : теория и практика / Иван Павлович Кулясов / [Под науч. ред. Ю.Н. Пахомова]. – СПб. : НИИХ СПбГУ, 2004. – 154 с.
5. Основы лингвистического мониторинга медиапространства региона: Учеб. пособ. по спецкурсу для студентов-филологов / [В.А. Брылева, О.С. Волкова, С.В. Ионова, Е.Ю. Ильинова и др.]. – Волгоград : Волгоградское научное издательство, 2011. – 147 с.
6. Стегний А. Предметное поле социологии окружающей среды / А. Стегний // Социология: теория, методы, маркетинг. – 2008. – №3. – С. 55–72.

7. Brulle R.J. Agency, Democracy and Nature: The U.S. Environmental Movement from a Critical Theory Perspective / Robert J. Brille. – Cambridge, MA: MIT Press, 2000. – 349 p.

8. Hajer M.A. Politics of Environmental Discourse. Ecological Modernization and the Policy Process / Maarten A. Hajer. – Oxford: Oxford University Press, 1995. – 341 p.

9. Herndl C. Green Culture: Environmental Rhetoric in Contemporary America / C. Herndl, C.B. Stuart. – Madison: University of Wisconsin Press, 1996. – 315 p.

РЕФОРМА ОСВІТИ В ІСПАНІЇ НА ДОСВІДІ ГАЛІСІЇ

Замкова Л.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Реформа освіти в Іспанії є однією з найбільш актуальних завдань, що стоять перед країною. Це динамічний процес, який охоплює всю Іспанію в останні десятиліття. Але саме в автономних областях найбільш наочно дають про себе знати все ті перепони, які виникають на цьому тернистому шляху. Однією з таких автономних областей є Галісія. Галісія, одна з 17 автономій Іспанії, – це територія, покладена на крайньому північному заході Піренейського півострова, омивається водами Атлантичного океану. Тут знаходиться Фіністерр, або Край Землі, як називали його римляни. Галісія одвічно була окраїною, яка була забута центральною владою. Про неї згадували лише тоді, коли на території виникали будь-які невдоволення існуючим станом і слабкі спроби його виправити. Протягом багатьох століть в Галісії існувала двомовність. В середні віки престиж галісійської мови був досить високий. На ньому складали поетичні твори при дворі іспанських королів. Однак політика іспанських королів, спрямована на створення сильної феодальної держави, сприяла скороченню функцій галісійської мови. У період між правлінням Енріке де Трастамара, сином Альфонса XI, і Франсіско Франко, чітко простежується тенденція заборонити і знищити самостійну галісійську мову. Відродження галісійської літературної мови, а також відновлення його історичної та культурної спадщини пов'язують з кінцем XIX ст. У той же час в цей період відбувається більш широке використання мови в усному спілкуванні. На сільській території створюються організації, що борються за розвиток галісійської мови. Рушійною силою цих об'єднань є інтелігенція. Соціально-політична ситуація в Іспанії кінця XIX ст. благо перешкоджує розвитку даного процесу. Але вже на початку XX ст. відбувається стагнація галісійської економіки. Галісія не може змінити свій статус аграрного придатка Іспанії. Саме це призводить до різкого відтоку населення, сильні еміграційні потоки спустошують територію. У XX ст. на нетривалий час, в період існування II Республіки, Галісія набуває право на створення Автономії в рамках іспанської держави. Це повинно було також стати поштовхом для зміцнення престижу галісійської мови. Плебісцит з питання створення Автономії пройшов 28 червня 1936 г. Однак у зв'язку з початком Громадянської війни рішення народу про створення Автономії в життя так і не втілювалося: Галісія з самого початку війни виявилася в руках націоналістів. Після

встановлення диктатури генерала Франко Галісія лишається всіх автономних прав, а на офіційне використання галісійської мови накладається вето.

ЛІТЕРАТУРА

1. Планас Х. Управление образованием в Испании в переходный период / Х. Планас, Х. Рифа, Ж. Сала // Белая книга российского образования. – Ч. 2 – М.: МЭСИ, 2000. – С. 18–32.
2. Decreto de 30 de mayo de 1975, № 1433. – Madrid: Boletín Oficial del Estado de 1 de julio de 1975. № 156. – P. 14249–14250.
3. Decreto de 31 octubre de 1975, № 2929. – Madrid: Boletín Oficial del Estado de 15 de noviembre de 1975. № 274. – 23877 p.

АКТУАЛЬНІ “І-ПРОБЛЕМИ” І “І-ПОТРЕБИ” В ГАЛУЗІ ОСВІТИ

Зубенко К. В.

Донбаська державна машинобудівна академія

Багаторічні фундаментальні дослідження провідного спеціаліста в області впливу сучасних технологій на свідомість, стиль мислення і поведінку дітей і дорослих Ларрі Розена [2; 3; 4] і очолюваної ним лабораторії показують, зокрема, що “небезпеки” кліпового мислення не так страшні, як їх “малюють”, що сучасне суспільство стоїть перед найважливішою проблемою корінного перетворення загальної і спеціальної освіти, і що кожне нове покоління технологічно більш просунуте, ніж попереднє і тому вимагає нового педагогічного підходу.

Найважливішими складовими стилю мислення і життя підростаючого в ХХІ ст. покоління є органічне прийняття сучасних високих технологій, причому з раннього віку. Найяскравішим прикладом цього служить вражаюча здатність маленьких дітей, навіть до року, пробувати “застосовувати” техніку “мультиач” до малюнків у своїх дитячих книжках (і у всіх інших виданнях). Л. Розен також особливо відзначає здатність підлітків виконувати кілька завдань (дій) одночасно, і тому називає їх “multitasking generation”. Це феномен, властивий поколінню “і” [3], вихованому в епоху буму цифрових технологій, полягає в збільшеній здатності сучасних дітей до багатозадачності: вони можуть одночасно слухати музику в навушниках, спілкуватися в чаті, бродити по мережі, редагувати фотографії, роблячи при цьому уроки. В результаті іTechnology не просто формує іGeneration, а принципово змінює життя молодого покоління, викликаючи не завжди виправдані побоювання з боку дорослих, які більш за все бояться “і-відхилення від норми”, “iDisorder”.

При цьому найсерйознішою соціокультурної проблемою ХХІ-го ст. Л. Розен вважає кричущу суперечність між технічним прогресом і освітнім “регресом”: сучасні технології використовуються всюди, крім освіти, в якій вони лише несміливо і сиротливо присутні. В результаті сучасні діти, майже з колиски освоюють “розумну техніку”, в школі та інституті змушені вчитися по-старому: писати ручкою, робити домашнє завдання на папері, читати паперові книги і т.п., тобто вчитися так, як вчилися їхні бабусі та дідусі. Не дивно, що

переважна більшість учнів негативно ставиться до освітніх закладів і їх порядків, поза ними активно і різнобічно користується досягненнями технічного прогресу, але, нажаль, не в освітніх цілях. Ця ситуація потребує кардинального перетворення: навчання і освіта повинна йти в ногу з розвитком цивілізації. Адже у сучасних “техно-дітей” під впливом зовнішнього техно-середовища формуються принципово нові пізнавальні можливості і “і-потреби”, які вимагають нової “техно-програми”, нових “техно-форм” навчання, нових “техно-орієнтованих” домашніх завдань і навіть “техно-принципів” отримання нового знання і соціалізації.

Техно-діти не хочуть вчитися по-старому, їм потрібен, крім іншого, ще й “віртуальний учитель” – цифрові технології, що розвивають “віртуальний стиль життя” і стиль віртуального пізнання. Висновок тут може бути тільки один: стиль навчання сучасних дітей повинен бути радикально змінений, але при цьому так, щоб розвивати в них і гуманістичний початок [3]. Сучасні “техно-діти” не тільки майже миттєво освоюють уже в ранньому віці сучасну цифрову техніку, а й виявляють безпрецедентні можливості, навіть у шкільному віці, до програмування, до створення і розвитку високо інтелектуального техно-бізнесу і т.п. Відповідно, освоєння сучасних технологій в освітніх цілях стає однією з актуальних прикладних задач сучасної культури [2; 3; 4].

При цьому найбільш актуальними методологічними завданнями і “і-проблемами” в сучасному інформаційному просторі стає вивчення особливостей мислення підростаючого покоління у зв'язку зі створенням освітніх «і-програм» нового покоління. Так, підростаюче покоління з легкістю засвоює комп'ютерні технології організації віртуальної реальності кіберпростору, гіпертексту і семіосфери, і тому стає більш підготовленим до нових принципів навчання і освіти, а також до нових видів грамотності: до їх “комп'ютерності” і “візуалізування” [5 с. 221–222; 1 с. 53–54]. Причому нові комп'ютерні технології, як ніякі інші, пропонують безмежні можливості і переваги в підвищенні креативності, новизни, різноманіття і ефективності освітніх методик, створення яких стає однією з найбільш серйозних дидактичних завдань.

Головне в сучасних умовах – навчити вчитися, “розучуватися” і переучуватися, і робити це активно, з інтересом, в практичному руслі, постійно і з використанням нових технологій, які складають в даний час цілий комплексний напрям у педагогіці та освіті під назвою Information and communication technologies (ICTs) in education and learning: “Інформаційні та комунікаційні технології в освіті і навчанні”.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kress, G. Visual and verbal modes of representation in electronically mediated communication: the potentials of new forms of text // I. Snyder (ed.). Page to Screen. Taking literacy into the electronic era. London / New York, Routledge, 1998, p. 53–79.
2. Rosen, L. Me, MySpace, and I: Parenting the Net Generation. NY, 2007.

Rosen, L. *Rewired: Understanding the iGeneration and the Way They Learn* New York: Palgrave Macmillan, 2009.

3. Rosen, L. *iDisorder: Understanding Our Obsession with Technology and Overcoming Its Hold on Us*. New York: Palgrave Macmillan, 2012.

4. Smith, R., Curtin, P. *Children, computers and life online: education in a cyberworld // Page to Screen. Taking literacy into the electronic era*. I. Snyder (ed.). London / New York, Routledge, 1998.

РОЛЬ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ОСВІТНЬОГО ЗАКЛАДУ У ПІДВИЩЕННІ РІВНЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ЗДОРОВ'Я СЛУХАЧІВ

Кириленко В.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасні реалії життєдіяльності людини не обходять стороною вивчення проблеми здоров'я, як основного показника якості життя. Для вивчення цього питання активно залучається потенціал соціально-психологічних служб освітніх установах, діяльність яких спрямована на зниження негативного впливу соціальних ризиків на психологічне здоров'я учасників освітнього процесу та підвищення ефективності педагогічного процесу. Сучасне освітнє середовище, як частина соціального, є сукупністю певних умов в яких відбувається формування та особистісний розвиток і саморозвиток людини [2]. А від так, особливої уваги потребує вивчення ролі психологічної служби в системі освіти з питань формування здорової особистості і застосування здоров'язберезувальних технологій навчання у всіх освітніх установах.

Питання оптимізації роботи психолога системи освіти розглядалось в роботах С.Д. Максименка, В.В. Рибалки, С.П. Бочарової, А.П. Москаленко, В.М. Синьова, В.Г. Панка та інших. Зазначаємо, що основним пріоритетним напрямом роботи соціально-психологічних служб сьогодення є здійснення психологічного супроводу освітнього процесу з метою збереження здоров'я його учасників через використання здоров'язберігаючих технологій.

Враховуючи зміст визначення здоров'я, як стану повного фізичного, духовного та соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб та фізичних дефектів (за визначенням ВООЗ: 1948), то можна припуститись думки, що показником психічного благополуччя виступають показники психологічного здоров'я та особистісного розвитку: нормальний розвиток людської суб'єктивності та самореалізація людини, сбалансованість та рівновага між особистістю та соціальним середовищем, що її оточує. Останнє передбачає стійкість людини до стресу психологічного здоров'я, індивідуальні властивості, соціально-психологічна адаптація, показники творчих досягнень, тобто всебічний гармонійний розвиток, на що активно впливають умови життєдіяльності – побуту, праці та навчання. Навчальна діяльність сприяє розвитку знань, умінь та навичок, критичності, самоконтролю, глибоким моральним переконанням, позитивного ставлення до життя та діяльності,

наявності позитивних життєвих планів, колективізму та інше. Такий процес можна назвати прогресивним, спрямованим на збереження та укріплення психологічного здоров'я, інший, регресивний, навпаки, спрямований на руйнацію здоров'я.

У той же час, результати окремих досліджень (Л. Галагузова, А. Прихожан, І. Дубровіна та інші) вказують на наявність у всіх отримувачів освітніх послуг підвищеного рівня тривожності, хронічну емоційну напругу, невпевненість в собі, низьку самооцінку, знижену потребу у спілкуванні, залежність від чужої думки [4]. В роботах вчених (В. Сухомлинський: 1972; М. Безруких: 2005) визначені умови неблагоприємного до слухача освітнього середовища: підвищене напруження розумових сил слухача під час навчальної діяльності; емоційні, фізичні та психологічні перевантаження; “комплекс відмінника”, формалізм навчальних знань; недовіра до особистості слухача, стресові тактики педагогічних впливів, неврахованість індивідуальних та вікових особливостей слухачів і невідповідність освітніх технологій навчальним ситуаціям; нерациональна організація освітнього процесу та освітнього середовища; низький рівень психологічної компетентності викладачів.

Сукупність змін в різних галузях суспільного життя висуває нові вимоги до системи освіти та до отримувача освітніх послуг на всіх освітніх рівнях для їх успішної соціалізації і інтеграції. Реалізація суспільних завдань, які покладені на сучасну людину, передбачає постійний професійний розвиток, що потребує не просто якісної базової освіти, а її безперервного розширення. Останнє вбачається в пролонгованості освіти протягом життя. Особливо гостро проблема використання здоров'я збережувальних технологій стоїть в інтегрованих групах за станом здоров'я та за віком, в яких навчаються особи з ослабленим здоров'ям, особи з ОПФМ, особи різних вікових категорій. Відтак, психологічний супровід особистісного розвитку вихованців та слухачів освітніх установ передбачає створення умов для повноцінного, а у вищій школі і професійного, становлення та розвитку особистості, надання психологічної допомоги та психологічної підтримки, пошук власних ресурсів для освітньої самореалізації.

З вище сказаного можна зробити висновок, що сучасний освітній заклад покликаний на реалізацію потреби у збереженні та примноженні здоров'я, зокрема психологічного, а від освітян вимагається пошук нових соціально-педагогічних підходів для сприяння збереження психологічного здоров'я всіх учасників освітнього процесу. Подальше вивчення цієї проблеми буде спрямоване на вивчення психологічної безпеки в системі освіти, яка є фактором і індикатором благополуччя відносин в різних освітніх діадах.

ЛІТЕРАТУРА

1. Безруких М.М. Психофизиология ребенка: учеб. пособие / 2-е изд., доп. / Безруких М.М., Дубровинская Н.В., Фарбер Д. А. – М.: Изд-во Моск. психол.-соц. ин-та; Воронеж: МОДЭК, 2005. – 494 с.
2. Володько Н.В. Психологическая служба вуза как компонент единого психолого-педагогического пространства / Н.В. Володько // Высшее образование сегодня. – 2007. – № 10. – С.37-39.

3. Сухомлинский В.А. Сердце отдаю детям. / Сухомлинский В.А. – К.: Рад.школа, 1972. – 244 с.
4. Тонкова-Ямпольская Р.В. Основы комплексной реабилитации детей с ограниченными возможностями / Р.В. Тонкова-Ямпольская // Школа здоровья. – Т.3. – 1996. – №4. – С. 88–89.

ВПЛИВ ІНТЕРНЕТ-СЕРЕДОВИЩА НА МОВНУ ОСОБИСТІТЬ

Коваль Т.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Здійснюючи цілісний аналіз розвитку інформаційного (постіндустріального) суспільства як суспільства глобальної комунікації іспанський соціолог Мануель Кастельс визначив мережу Інтернет комунікаційним медіумом, який уперше зробив можливим спілкування багатьох людей з багатьма іншими в будь-який момент часу і в глобальному масштабі. Він писав, що “якщо поширення друкованих видань на Заході призвело до створення того, що Маклюен охрестив галактикою Гутенберга, то ми зараз вступаємо в новий світ комунікацій – галактику Інтернету” [1].

На сьогодні, Інтернет-спілкування стало особливою формою комунікації, у процесі якої відбувається взаємодія людей один з одним з використанням різних засобів Інтернет-технологій (чат, форум, соціальні мережі, пошта, блог тощо) за допомогою мультимедійних повідомлень.

Термін “мовна особистість” увів у науковий обіг у 1930 р. В.В. Виноградов у праці “О языке художественной прозы”. Він визначив цю дефініцію у вузькому аспекті – як мовну особистість автора художнього твору та мовну особистість персонажа твору [2, с. 78].

На сьогодні, поняття “мовна особистість” визначають як людину, що виявляє високий рівень мовної і мовленнєвої компетентності, здатну представити себе в суспільстві засобами мови. А людину, яка відкрита для комунікації в Інтернет-середовищі, орієнтована на інновації в сучасному світі, має власний стиль спілкування, називають віртуальною мовною особистістю.

До переваг спілкування в мережі Інтернет можна віднести відкритість національних культур; пришвидшення процесів глобалізації й інтеграції національних культур з іншими культурами; шанс вступити в діалог з іншими культурами та забезпечити засвоєння їхнього досвіду, можливість удосконалення і розвитку загальних і професійних компетентностей.

Виклики постіндустріального суспільства сучасній людині з кожним роком усе більше впливають і на мовну особистість, особливо на віртуальну мовну особистість. З появою мережі Інтернет з'явилася електронна мова, що є функціональним різновидом мови і “обслуговує” повсякденне людське спілкування в мережі. Для визначення електронної мови використовуються різні терміни: e-language, netlingo, e-talk, geekspeak, netspeak, weblish, а комунікативний простір її функціонування називають комп'ютерно-опосередкованою комунікацією СМС (Computer-Mediated Conversation).

Саме такі особливості Інтернет-спілкування як анонімність, дистанційність, прагнення до елітарності, можливість максимально стисло висловлювати свої думки, добровільність і бажаність контактів, відсутність єдності простору і часу сприяють посиленню девіантної комунікативної поведінки (спам, троллінг, флуд, флейм, офтопик тощо), зведення до мінімуму відповідальності людини за свої провини, вчинки в процесі спілкування в мережі, порушення мовних норм для встановлення та підтримання віртуальних контактів, стійке прагнення до емоційного наповнення тексту, до нетипової, ненормативної поведінки і лексики, часті прояви агресії і конфронтації, поява Інтернет-сленгу.

Інтернет-сленг віртуального середовища виражається в: *специфічній лексиці* (паті – вечірка, піпл – люди, лібrarian – бібліотека, мило – електронна пошта, фейк – обман, юзер – користувач та ін.); *специфічній аббревіатурі* (+1 – Повністю погоджуюся; ПР – Привіт!, YR – you right – Ти правий, SYL – See you later – До зустрічі! Та ін.); *скороченнях слів* (бажаю повеселитися – HF (have fun), без коментарів – NC (no comment), без проблем – NP (no problems та ін.); *спеціальних знаках* (;-* – поцілунок, :-) – радість та ін.); *графічних об'єктах*, зокрема “смайликах”. Емоційна насиченість досягається як за допомогою графічних вербальних засобів (використання великих літер, повторень пунктуаційних знаків, “смайликів” та інше), так і спеціальних програмних графічних засобів, утілених в оболонку програмного забезпечення, наприклад, “емотіконів”, коли кольорове графічне зображення “личка”, що виражає певну емоцію, додається до будь-якого текстового повідомлення або репліки.

Деякі користувачі Інтернет-мережі ще використовують “олбанську” мову (жаргон падонкафф), яку Вікіпедія визначає як поширене від початку ХХІ ст. у мережі Інтернет навмисно неправильне написання слів (*йа* замість *я*, *креатифф* замість *креатив*, *криведко* замість *креветка* та ін.).

Останнім часом особливо стали популярними будь-які мовні штампи, графічні зображення, так звані *Інтернет-меми* (від англ. Internet meme), які за короткий час наповнили Інтернет-середовище.

Таке формування інтегративної універсальної мови спілкування зі світом супроводжується “епідемією” спрощення національної та світової культури. Електронні засоби комунікації створили справжній бум “інформаційного сміття”, відсортувати який масовий споживач електронної інформації не в силах.

Учені вважають [3], що Інтернет спілкування призводить до непередбачуваною і некерованою ситуації: засоби масової інформації, і, зокрема, мережа Інтернет, починають жити незалежним від людей життям і стають самостійною некерованою силою. Інтернет утворює особливе комунікативне середовище, особливе місце реалізації мови, яке не має аналогів у минулому. Віртуальна реальність мережі Інтернет з розвитком набуває рис нового стилю життя, який стимулює появу нових засобів комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мануэль Кастельс. Информационная эпоха: экономика, общество и культура / Под редакцией О.И. Шкаратана. – М.: ГУ ВШЭ. – 2000. – 608 с.

2. Виноградов В.В. Избранные труды: О языке художественной прозы / В.В. Виноградов. – М.: Наука, 1980. – 360 с.
3. Лінгвістичні аспекти веб-дизайну [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lecture.in.ua/1-lingvistichni-aspekti-veb-dizajnu.html>

ТИПИ ПОЛІСУБ'ЄКТНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПОЛІКУЛЬТУРНОМУ СЕРЕДОВИЩІ АГРАРНОГО ВНЗ

Кравець Р.А.

Вінницький національний аграрний університет

Соціально-економічні та суспільно-політичні процеси, які відбуваються в Україні, висувають нові вимоги до рівня активності особистості. Труднощі, з якими часто зіштовхується молодь під час реалізації соціокультурної активності, спричиняють протиріччя між потребами соціуму в формуванні активної полікультурної особистості та індиферентністю молодих людей, їхнім відстороненням від участі в діяльності інститутів культури й освіти. Набуває актуальності питання формування полікультурної компетентності майбутніх фахівців аграрної галузі в освітньому середовищі ВНЗ як у соціальній полісуб'єктній системі, що сприяє налагодженню студентами діалогу культур.

Полісуб'єктна взаємодія – це рівень педагогічної взаємодії. Вона виникає у результаті проходження певних стадій, починаючи від первинного входження кожного суб'єкта в процес спільної діяльності та закінчуючи досягненням загального значимого результату. Її результатом є саморозвиток спільності як цілого і розвитку самосвідомості всіх учасників полікультурної взаємодії. За такого типу взаємодії для суб'єктів, включених у полісуб'єкт, атрибутивною є орієнтація на співпрацю, співтворчість, співбуття [1, с. 217]. Освітнє полікультурне середовище аграрного ВНЗ ґрунтується на полісуб'єктній взаємодії “викладачі – студенти”. Двоєкий характер полісуб'єкта припускає два типи внутрішніх базових стосунків, які проявляються у полісуб'єктній взаємодії: “від студента” і “від викладача”.

У першому випадку стосунки майбутніми фахівцями аграрної галузі вибудовуються у наступних трьох векторах: 1) “Я як суб'єкт – викладач” (діада суб'єкт-суб'єктні стосунки). Головну увагу тут зосереджують на типі стосунків у ракурсі особистісно-зорієнтованої парадигми освіти. Стосунки визначаються індивідуальними особистісними якостями суб'єктів. Для формування полікультурної особистості майбутнього фахівця аграрної галузі з професійної точки зору цей тип стосунків найбільш важливий, оскільки переслідує за мету особистісний саморозвиток. 2) “Я як частина студентської групи (курсу) – викладач” (полісуб'єкт-суб'єктні стосунки). У цьому випадку студенти виступають представниками єдиної спільності, а педагог розглядається ними як протиставлення студентській групі, однак він сприймається ними як “свій”, а не “чужий”. Для майбутніх фахівців аграрної галузі викладач постає в амплуа самостійного суб'єкта або представника професійно-педагогічної спільки в цілому. 3) “Я як частина всієї спільності “ВНЗ” (викладачі, студенти) – Вони”

(полісуб'єкт-суб'єктні стосунки). У цьому векторі студент ідентифікує себе не тільки з одногрупниками, але й активно взаємодіє із викладачами. Дає про себе знати категорія “Ми”. Майбутні фахівці аграрної галузі демонструють позицію: “Ми” – це наш ВНЗ, а “Вони” – це спільності, які можуть розглядатися як дружні, ворожі, конкурентні тощо. Найчастіше до категорії “Вони” відносять студентів інших університетів або жителів інших міст, які відрізняються і пов'язані з “Ми” цілісністю. У таких стосунках студент усвідомлює та приймає на особистісному рівні місію свого ВНЗ і покликання своєї професії.

Тип полісуб'єктної взаємодії “від викладача” також реалізується у трьох площинах: 1) “Я як суб'єкт – студент” (діадні суб'єкт-суб'єктні стосунки). Тут маються на увазі особистісні взаємовідносини з конкретним студентом, коли міжособистісний простір між ними насичений емоційним, когнітивним, смисловим, ціннісним, культурним та іншим змістами, що становить сутність полікультурної взаємодії. Професійним обов'язком викладача є сприйняття усіх студентів незалежно від їхніх культурних відмінностей і готовність вибудовувати суб'єкт-суб'єктні стосунки з кожним. 2) “Я як представник дорослого професійного співтовариства – студенти” (суб'єкт-полісуб'єктні стосунки). Педагог у відносинах із майбутніми фахівцями аграрної галузі діє не лише як самостійний суб'єкт та індивідуаліст, але й “делегат” дорослого професійного співтовариства, “посередник”, “емісар”, який головною своєю ціллю переслідує допомогти майбутнім фахівцям пройти шлях до професійно-наукового співтовариства і стати його рівноправним учасником, відчути себе частиною сучасного полікультурного світу. Ключовий момент у цьому типі стосунків полягає в тому, що викладач є не тільки предметником, але й несе у своїй персоні певний ідеальний образ. 3) “Я як частина всієї спільності “ВНЗ (ми, викладачі та студенти) – Вони” (полісуб'єкт-полісуб'єктні стосунки). За такого типу стосунків викладач розглядає себе такою ж частиною ВНЗ, як і студентів. Він включений у складну систему внутрішньогрупових стосунків як один із центральних компонентів. Особливо яскраво це проявляється у ситуаціях суперницької або конструктивної міжкультурної взаємодії з іншими полісуб'єктами. Сприйняття педагогом себе як частини спільності “ВНЗ (Ми, викладачі і студенти)”, наявність або відсутність у нього почуття причетності до місії ВНЗ, гордості, відповідальності за його розвиток, може бути продуктивним або деструктивним для розвитку полісуб'єктності [2, с. 153-154].

Звідси випливає, що полікультурне освітнє середовище аграрного ВНЗ покликане забезпечити взаємодію полісуб'єктного типу “викладачі – студенти”, де всі шість видів стосунків чітко усвідомлюються і гармонійно поєднуються. На рівні діадних суб'єкт-суб'єктних стосунків – через включення у навчально-пізнавальну діяльність значного обсягу соціокультурних завдань, спрямованих на: розвиток полікультурних знань, умінь, навичок ведення діалогу культур у процесі опанування іноземної мови професійного спрямування; становлення освітньої рефлексії; усвідомлення “Я ідеального” та “Я реального” студента і викладача; побудову індивідуальної перспективи професійного зростання; наявність в освітньому середовищі умов і можливостей для підтримки

активності кожного суб'єкта навчання та його особистої свободи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вачков И.В. Развитие самосознания учителей и учащихся в полисубъектном взаимодействии: дис. ... д-ра психол. наук / И.В. Вачков. – М., 2002. – 374 с.
2. Постникова Н.И. Полисубъектная образовательная среда вуза как фактор формирования профессиональной позиции будущих педагогов / Н.И. Постникова // Вестник Шадринского государственного педагогического института. – 2013. – № 2 (18). – С. 152–156.

КОМУНІКАТИВНА ТАКТИКА РОЗ'ЯСНЕННЯ У НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ КОГНІТИВНОГО ДИСОНАНСУ ПЕРСОНАЖІВ СУЧАСНИХ ФРАНЦУЗЬКИХ ДЕТЕКТИВНИХ РОМАНІВ

Кравченко О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

КД (когнітивний дисонанс) як конфлікт між когнітивними елементами викликає у індивіда психологічний дискомфорт, відтак він породжує також і прагнення до його зменшення або повної нейтралізації [4, с. 7–8; 5, с. 3–4]. Дисонанс діє як мотив, потреба чи напруженість, що також можна порівняти з почуттям голоду, який приводить до дій, спрямованих на його втамування [4, с. 35].

Одним із основних шляхів нейтралізації КД є отримання додаткової інформації, яка додасть нові аргументи на протипагу однієї з точок зору, позицій, що не збігається, що відтак змінює систему знань індивіда і сприяє усуненню того незбігу, що виник [4, с. 51]. Нові додаткові факти можуть бути одержані з різних джерел: книжок, медіа-ресурсів і т. ін. Однак для нашого дослідження інтерес представляє отримання нових даних в процесі комунікації персонажів. Переживаючи КД, персонаж звертається до інших героїв твору з метою отримання додаткової інформації і усунення власного психологічного дискомфорту. Недаремно, дослідження з соціальної психології надають КД статус мотивації та рушійної сили, яка змушує особистостей вступати в комунікацію [2, с. 94].

Нейтралізація КД у комунікації персонажів сучасних французьких детективних романів здійснюється з використання комунікативної тактики роз'яснення, яка полягає не тільки у наданні нової інформації: деталей, фактів, характеристик, які доповнюють новими елементами систему знань персонажа, проте також часто з розтлумаченням несумісних фактів, відповідною розстановкою акцентів відносно незбіжних точок зору.

Наведемо приклад її використання у романі С. Коллетт “Des poeuds d'acier”:

— *On n'a pas souvent de visite ici, dit-il en secouant son allumette pour l'éteindre. Je le regarde avec une interrogation.*

— *“On”?*

— *Mon frère et moi*

— *Je ne l'ai pas vu.*

— *On vit ici depuis plus de soixante-dix ans.* [7, с. 41].

Господар будинку у діалозі зі своїм гостем використовує займенник “*on*”, однак він знаходиться один у приміщенні. Відповідно до правил граматики французької мови, вищеназваний займенник використовується для заміни першої особи множини *nous*, або на позначення групи людей замість третьої особи множини *ils* [3, с. 217]. Несумісність між побаченим, а саме наявність одного хазяїна вдома, та використанням займенника на позначення множини, провокує КД у запрошеного, що вербалізується у повторі-перепиті – “*On*”? У репліці-відповіді, персонаж роз'яснює інформацію, що не збігається, надаючи додаткові факти, що він проживає з братом (*Mon frère et moi. [...] On vit ici depuis plus de soixante-dix ans*). З отриманням нової інформації, використання займенника “*on*” стає вмотивованим і зрозумілим для адресата повідомлення, тобто додає нові когнітивні елементи до його системи знань, нейтралізуючи КД.

Ш. Баллі вказує на зв'язок розуму, думки та емоцій, і зокрема їх мовного вираження. Вчений підкреслює властивість людської думки коливатися між логічним та емоційним сприйняттям. “Ми або розуміємо, або відчуваємо” [1, с. 182]. І хоча ці два елементи можуть поєднуватися між собою у різних пропорціях, однак в кожному окремому випадку домінує одне: чи логічне сприйняття, чи чуттєве [там само, с. 182–183]. Така точка зору збігається в своїй основі з теорією КД, і зокрема в аспекті його вияву. Отримавши інформацію, яка є суперечливою знанням індивіда, останній намагається зрозуміти та послідовно розібратися в ній, розв'язати власне внутрішнє протиріччя, тобто апелює до власної логіки, але з іншого боку КД є внутрішньо неприємним для нього, що провокує появу певної емоційної, чуттєвої реакції [5, с. 12–13]. Саме тому у нейтралізації КД персонажів сучасних французьких детективних романів у тактиці роз'яснення поєднуються як мовні засоби, які апелюють до логіки, так і ті, що здійснюють вплив на емоції адресата повідомлення. Для кращого усвідомлення логічної інформації, яка апелює до розуму, і здатна додати когнітивні елементи до системи знань індивіда, роз'яснюючи несумісні факти, важливим є також використання мовних засобів, що здійснюють вплив на емоції, що сприяє кращому усвідомленню раціональної інформації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балли Ш. Французская стилистика / Шарль Балли. – М. : Эдиториал УРСС, 2001. – [2-е изд., стереотипное]. – 392 с.
2. Вебер Е. А. Опыт лингвистического исследования когнитивного диссонанса в английском дипломатическом дискурсе : дис. ... канд. филол. наук : 10.02.04 / Елена Александровна Вебер. – Иркутск, 2004. – 213 с.
3. Гак В. Г. Теоретическая грамматика французского языка / Владимир Григорьевич Гак. – М. : Добросвет, 2000. – 832 с.
4. Фестингер Л. Теория когнитивного диссонанса : [пер. с англ.] / Леон Фестингер. – СПб. : Речь, 2000. – 320 с.

5. Brunel O. Et si c'йtait de la dissonance cognitive? [Електронний ресурс] / Olivier Brunel, Сйline Gallen. — 2010. — 23 p. — Режим доступу : <https://halshs.archives-ouvertes.fr/hal-00547775/document>
6. Cooper J. Cognitive Dissonance : 50 Years of a Classic Theory / Joel Cooper. — SAGE Publications, 2007. — 197 p.
7. Colette S. Les nœuds d'acier / Sandrine Colette. — P. : Ed. de l'épée, 2013. — 272 p.

СУЧАСНИЙ ПІДХІД ДО РОЗУМІННЯ ФЕНОМЕНУ “САМОТНІСТЬ”

Кулаєва Т.В.

ДВНЗ “Університет менеджменту освіти”

Самотність як важливий феномен людського буття завжди була об'єктом численних досліджень в галузі гуманітарних знань. Традиційно цей складний та багатоаспектний конструкт розглядався з позиції дефіцитарного підходу, тобто за умовчанням травмуючого та неприємного для людини. Стрес, напруга, хвороби, девіантна поведінка – і це далеко не повний перелік асоційованих із самотністю наслідків. Частково цей підхід актуальний і сьогодні, особливо в світлі мультидисциплінарних досліджень, в першу чергу, когнітивних та нейросоціальних наук. Наприклад, згідно висновків Чиказької дослідницької групи під проводом Дж. Касіопо, існує зв'язок між високим ризиком серцево-судинних захворювань, гіпертонією, хворобою Альцгеймера та відчуттям самотності у людини [2, с. 2]. Самотність також асоційована з низькою імунною реакцією на більшість вірусних захворювань, наприклад, грип. Тобто самотні люди хворіють частіше та важче.

Проте швидкі зміни в сучасному світі, його атомізація та заміна традиційних колективістських культур на індивідуалістичні все частіше змушують дослідників відмовлятися від дефіцитарного підходу в розумінні самотності. Кількість домогосподарств з однієї особи у світі зростає з неймовірною швидкістю. В Україні, згідно даних Держстату, на 2016 р. нараховується 2,59 тис одноосібних господарств, тобто 20,6%. Але, судячи з усього, найближчими роками кількість таких домогосподарств значно зросте. Економіст та футуролог Кьєл Нордстрем наводить такі дані щодо Швеції: з 2008 по 2016 роки кількість одноосібних домогосподарств тут збільшилась з 48% до 56%. Але це не привід для страждання, зазначає К. Нордстрем, а лише факт визнання еволюції і факт необхідності під цю еволюцію адаптуватися.

Відбувається певна лібералізація самотності або “життя соло” (*Living Solo*), як коректно висловлюються англосовні джерела (Дж. Бланшар, Е. Кляйненберг). Під словом “лібералізація” мається на увазі відмова від стереотипів сприйняття самотності як виключно дефіцитарного стану для людини. Самотність в сучасних гуманітарних науках розглядають як дуальний, діалектичний стан, що є водночас і травмуючим і ресурсним. Також проводиться розподіл самотності на суб'єктивне та об'єктивне. Сучасні західні дослідження переважно присвячені новому трактуванню феномену самотності в

сучасному інформаційному відкритому суспільстві, відходу від негативної конотації даного слова. Так, роботи Е. Кляйненберга, Дж. Оди, Е. Пепло, Д. Перлмана, Е. Рокач наголошують на ресурсній природі стану самотності. Генетичні дослідження (Д. Бусма) та нейропсихологічні розвідки показують, що схильність до самотності визначається спадковістю людини та будовою її мозку.

Сьогодні самотність розглядається не лише як життя наодинці з самим собою, тобто ситуативний тимчасовий стан при розлученні, удівстві, хворобі або втраті роботи (Л. Варава, В. Лашук, І. Худякова), проте значно ширше – як дельта між бажаннями або потребами індивіда у спілкуванні та якістю його соціального оточення. Самотність, або радше атомізація, – це, в першу чергу, “хвороба” дорослих жителів мегаполісів, які багато працюють, чимало часу витрачають на дорогу, широко використовують новітні комунікативні пристрої та соціальні інтернет-мережі. Т. Крюкова зазначає відсутність зв'язку між кількістю контактів людини в соціальних мережах та суб'єктивною оцінкою ними рівня власної самотності [2, с. 5]. Високий рівень самотності демонструють одружені. На загал, проблема самотності на сьогодні найбільш інтенсивно та продуктивно досліджується в сучасній когнітивній та соціальній психології [1]. Саме розроблене А. Бекком поняття когнітивних викривлень (*cognitive distortions*) застосовується при індивідуальній та груповій психотерапевтичній роботі, присвяченій темі самотності та поліпшенню навичок спілкування. До когнітивних викривлень відносять помилки мислення, наприклад, надузагальнення, знецінювання тощо. Саме цей підхід застосовує Дж. Бланшар, пропонуючи розглядати самотність як усвідомлену поведінкову стратегію на основі нових інтерпретацій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бек А., Фримен А. Когнитивная психотерапия расстройств личности. / А. Бек, А. Фримен. СПб.: Питер, 2002.
2. Крюкова Т.Л. Психология совладания с одиночеством. / Т.Л. Крюкова // Психологические исследования. – 2016. – 9 (49), 1. <http://psystudy.ru>
3. Кляйненберг Эрик. Жизнь соло: Новая социальная реальность / Эрик Кляйненберг // Альпина нон-фикшн. – Москва, 2014. – 370 с.
4. Осин Е.Н., Леонтьев Д.А. Дифференциальный опросник переживания одиночества: структура и свойства. / Е.Н. Осин, Д.А. Леонтьев // Психология. Журнал Высшей школы экономики. – 2013. – 10 (1). – С. 55–81.
5. Пепло Л. Э. Одиночество и самооценка / Л. Э. Пепло, М. Мицели, Б. Мораш // Лабиринты одиночества: Пер. с англ. / Сост., общ. ред. и предисл. Н. Е. Покровского. М.: Прогресс, 1989. – С. 169–192.
6. Покровский Н. Е., Иванченко Г. В. Универсум одиночества: социологические и психологические очерки. / Н. Е. Покровский, Г. В. Иванченко – М.: Логос, 2008. – 424 с.
7. Blanchard J.M., Anthony B. (Eds.). Aging in a community. Chapel Hill, NC: Second Journey Publications. 2013.
8. Moustakas C. E. Loneliness and love. N.Y.: Prentice-Hall, 1972.

МЕТОДИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ АВТЕНТИЧНОЇ ВІДЕОФОНОГРАМИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ АУДИТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ У СТУДЕНТІВ ВНЗ

Лазуткіна Ю.А.

Донбаська державна машинобудівна академія

Ідея використання автентичного матеріалу у викладанні іноземної мови набуває значення та підтримується багатьма фахівцями в галузі мовної підготовки. Вміння розуміти зі слуху зміст автентичних текстів є одним з основних комунікативних умінь. Рівень сформованості компетентності в аудіюванні (КА) на кінець 4-го класу має відповідати цільовому рівню володіння іноземною мовою – рівню А1 згідно з Загальноєвропейськими Рекомендаціями з мовної освіти. Учні старшої школи (10-11 класи) продовжують оволодіння КА з метою досягнення рівня В1 (рівень стандарту та академічний рівень) чи рівня В2 (рівень профільної підготовки). Після закінчення ВНЗ випускники повинні вміти висловлюватись у межах запропонованих тем, а також розуміти на слух автентичні, зокрема професійно орієнтовані тексти; висловлювання за професійним спрямуванням; зміст дискусії, що відбувається в класі або подається у звукозаписі. Досягнення цього рівня сформованості КА забезпечується сформованістю таких проміжних умінь: розуміти інформацію опосередковано (у звукозапису), а саме – основний зміст текстів; вміння виділяти головну думку / ідею, диференціюючи основні факти і другорядну інформацію; вибирати необхідне з прослуханого, використовувати наочність сюжетної лінії.

З поміж основних чинників аудитивної компетенції є мовленнєві, навчальні, інтелектуальні, організаційні та компенсаційні вміння. На формування КА впливає рівень сформованості у студентів інтелектуальних умінь, як-то: ймовірного прогнозування, критичного оцінювання почутої інформації, поєднання в процесі слухового сприймання мнемічної та логіко-сміслової діяльності, класифікації й систематизації отриманої інформації тощо. Важливу роль при формуванні КА відіграють також навчальні вміння, зокрема, використання електронних засобів навчання та організаційні вміння, наприклад, самостійного навчання. Компенсаційні вміння аудіювання, як-то: використання мовної й контекстуальної здогадок та паралінгвістичних засобів для розуміння почутого, ігнорування невідомого мовного матеріалу, несуттєвого для розуміння, входять до складу мовленнєвих умінь аудіювання.

Набуття студентами знань передбачає розширення їхнього лінгвістичного кругозору (оволодіння мовними знаннями) та формування соціокультурною компетентністю (оволодіння професійними знаннями). Формування аудитивної компетенції сприяє розвитку автоматизованих складників аудіювання, що сприяє ідентифікації мовленнєвих сигналів. Завдяки аудитивним умінням

зростає здатність студента проникати до смислу аудіотексту з різними рівнями його розуміння. Вдосконалення психофізіологічних механізмів аудіювання має на меті розвиток конкретних характеристик мовленнєвого сприйняття інформації, ймовірного прогнозування, розширення обсягу аудитивної пам'яті, зменшення часу внутрішнього промовляння тощо.

Основною метою аудіювання як рецептивного виду мовленнєвої діяльності є отримання інформації. У методичному плані переваги використання автентичної відеофонограми найбільш очевидні: цей засіб навчання створює сильну мотивацію щодо рухомих зображень і надає глядачеві велику кількість документів ситуативного і професійного характеру. Ставлення до змісту відеоматеріалу, що покладено в основі усного повідомлення, впливає на психічну діяльність реципієнта, що відображається на успішності сприйняття. Зацікавленість у розумінні змісту відеоматеріалу, що стимулює роботу пам'яті та змушує слухача зосередити увагу, виникає за наявності належної мотивації. Таким чином, за своїм смисловим наповненням відеоматеріали мають бути змістовними та цікавими, характеризуватися новизною та актуальністю інформації, тематично відповідати обраній студентами спеціальності. Тексти можуть бути оригінальними в тому розумінні, що вони взяті зі ситуації цільової мови. Але вони не будуть автентичними, доки перед тим, хто навчається, не буде стояти завдання працювати з ними у спосіб, що відповідатиме їх використанню у звичайних умовах комунікативних ситуацій. Отже, оригінальність є ознакою тексту, а автентичність – ознакою зв'язку між текстом і слухачем. Автентичність пов'язується не стільки з текстом, із яким працюють, а передбачає їх взаємодію, тобто виконання завдань. Таким чином, ми можемо говорити про автентичність інформації у навчанні лише при створенні комунікативних вправ, які виконуватимуться студентами на основі роботи з оригінальною відеофонограмою. Важливість завдання також полягає в тому, що заняття з іноземної мови є само по собі автентичним середовищем. Тому автентичні тексти використовуються для досягнення деяких соціальних цілей у контексті мови, де вони утворюються. За допомогою автентичних матеріалів студенти знають, як використовувати мову в реальному середовищі і мають можливість підвищити свій рівень майстерності та навички при вивченні мови для професійного спілкування.

Отже, застосування мультимедійних засобів, зокрема використання автентичної відеофонограми у процесі вивчення іноземної мови професійного спрямування сприяє вивченню мовного матеріалу, збільшує обсяг запропонованої студентам навчальної інформації, формує комунікативні уміння та навички. Таким чином, діяльність студента не зводиться до самого слухання викладача, а передбачає осмислення і зіставлення, застосування знань на практиці. Викладач, відповідно може змінювати стратегію та методику викладання від пояснювального типу навчання до активно комунікативного, проблемно-пошукового, де студенти стають активними учасниками процесу творення певних мовних явищ, активізують свою пізнавальну діяльність.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бичкова Н.І. Основи використання відеофонограми та фонограми для навчання іноземних мов: [монографія] / Н.І. Бичкова. – К.: Віпол, 1999. – Частина 1. – 107 с.
2. Бігич О.Б. Методика формування іншомовної компетенції в аудіюванні у студентів мовних спеціальностей / О.Б. Бігич // Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій: [навч. метод. посібник] / [Бігич О.Б., Бориско Н.Ф., Гапонова С.В. та ін.]. – К.: Ленвіт, 2011. – С. 175–187.
3. Berardo S. The use of authentic materials in the teaching of reading. / S.Berardo. – The Reading Matrix, 6(2), 2006 – 69 p.

ОПИТУВАЛЬНИК 16 PF: ПОТЕНЦІАЛ ОЦІНКИ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ (НА ПРИКЛАДІ ВИКЛАДАЧІВ ФІЛОЛОГІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ)

Палій В.С.

Київський національний лінгвістичний університет

Педагогічна думка протягом усього свого розвитку розглядала необхідні якості, якими повинен бути наділений вихователь, вчитель, викладач, наставник, тобто той, хто взаємодіє з іншими, той, хто навчає, той, хто надає приклад. Вимоги до вчителів у різний час фактично сутнісно залишалися незмінними, проте акценти могли розставлятися по-різному, орієнтуючись на релігію, філософську думку, політичну доктрину. Останні десятиліття особливого розвитку набув так званий компетентнісний підхід, який дозволяє подивитися на вимоги до педагогічних кадрів під психологічним кутом зору, а саме з позицій особистісних особливостей, схильностей, задатків, здібностей, навичок, умінь.

Важливими для викладача філологічної спеціальності є ті риси та навички, які демонструють *соціальну компетентність*, яка дозволяє ефективно реалізовувати процес взаємодії з іншими людьми; *комунікативну компетентність*, яка дозволяє ефективно організувати процес спілкування; *виконавську компетентність*, яка робить можливим реалізацію ефективної діяльності і передбачає відповідальність, ініціативність, активну та творчу позицію, наявність мотивації до самовдосконалення; *інформаційну та пізнавальну компетентність*, яка полягає у готовності працювати з великими обсягами нової інформації, узагальнювати, уміти виділяти основне, сутнісно розставляти акценти тощо; *емоційну компетентність*, яка полягає у емпатійності, емоційній рівноваженості, здатності до рефлексії.

За умови такого підходу до визначення професійних компетенцій викладача філологічних спеціальностей, варто звернутися до теорії рис особистості у психології. Особливо корисною вона може бути у розумінні саме факторної теорії рис Р.-Б. Кеттелла. Автор розділяв риси особистості на основні (source traits) та поверхневі (surface traits). Основні риси, на думку Кеттелла, і визначають поведінку людини, у нашому випадку ефективність виконання

викладацької діяльності. Також Кеттелл пропонував поділяти риси на загальні (common), які властиві всім людям та унікальні (unique). Нарешті, третім підходом до класифікації рис був розподіл на риси темпераментальні (temperament), мотиваційні або динамічні (motivational) та здібності (ability).

До основних рис факторної теорії рис Кеттелл поверхневі риси, між якими було встановлено високі значущі кореляційні зв'язки. Так три поверхневі риси почуття гумору, комунікабельність та альтруїзм об'єднані спільною рисою товариськості.

До темпераментних рис відносяться риси, які описують спосіб поведінки людини. Результатом роботи Кеттелла було виділення 35 первинних темпераментальних рис (або рис первинного порядку), з них 23 – риси, які притаманні здоровим людям, а 12 відносяться до патологічних відхилень. З 23 “нормальних рис” найбільш широко вивченими є 16 особистісних факторів (A, B, C, D, E, F, G, H, I, J, K, L, M, N, O, P), які можна вивчати за допомогою однойменного опитувальника “16 PF”, проте за допомогою модифікованих версій тесту можна дослідити й 7 додаткових факторів, які більш відомі як Q фактори [4].

Для розробки діагностичної моделі професійних компетентностей викладачів філологічних спеціальностей нами було обрано методика “Особистісний багатофакторний опитувальник Р. Кеттелла”, так як вона дозволяє оцінити означені вище компетентності.

Основні переваги даного опитувальника полягають у тому, що він достатньо простий у використанні, діагностика займає незначну кількість часу від 40 до 60 хвилин, тест у формі А та В містить 187 завдань, має зрозумілу інструкцію, простий у обрахунку результатів, має обґрунтовану теорію.

Крім того, “Особистісний багатофакторний опитувальник Р. Кеттелла” має задовільні дані щодо валідності та надійності та є інструментом, який успішно використовується у професійному відборі [3].

Для більш ґрунтовної оцінки можна використовувати діадний та блоковий алгоритм інтерпретації факторів. Так, при інтерпретації можна оцінити *комунікативний блок*, який в межах дослідження професійних компетенцій викладачів філологічних спеціальностей зможе надати інформацію про соціальну та комунікативну компетентність, *інтелектуальний блок*, який в межах даного дослідження дозволить отримати дані про інформаційну та пізнавальну компетентність, *емоційно-вольовий блок*, який допоможе оцінити емоційну компетентність та *блок самоконтроля*, який надасть інформацію про виконавські компетенції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Выбойщик И.В. Личностный многофакторный опросник Р. Кэттелла / И.В. Выбойщик, З.А. Шакурова. – Челябинск, Издательство ЮУрГУ, 2000. – 54 с.
2. Зеня Л.Я. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів до навання іноземних мов учнів профільної школи: монографія / Л.Я. Зеня. – Горлівка: Вид-во ГДПШМ, 2011. – 436 с.

3. Капустина А.Н. Многофакторная личностная методика Р. Кэттелла / А.Н. Капустина. – СПб.: Речь, 2001.
4. Фрейджер Р. Личность. Теории, упражнения, эксперименты / Р. Фрейджер, Дж. Фейдимен. Пер. с англ. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2006. – 704с.
5. Cattell R.V. Personality structure and the new fifth edition of the 16PF / R. Cattell, H.E.P. Cattell // Education and Psychological Measurement. – 55. – 1995. – P. 926–937.

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ТЕАТРАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ НІМЕЦЬКОЇ МОВИ

Паустовська М.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Метою цієї роботи є обговорення доцільності використання засобів театральної педагогіки (ТП) в процесі навчання творчого монологічного висловлювання (ТМВ) як важливого компоненту мовленнєвої компетентності майбутніх учителів німецької мови (НМ).

Використання засобів ТП у навчання ТМВ майбутніх учителів НМ спрямоване не на розвиток театральної здатності (як професійного актора, режисера чи сценариста), а на формування відповідних навичок і вмінь та на розвиток професійно значущих здібностей, включаючи розумові здібності, логіку, конструктивність, креативність, артистизм тощо. До головних аспектів педагогічної майстерності, які є важливими для утворення якісного ТМВ і які можна ефективно розвивати за допомогою засобів ТП, належать увага, сприйняття, спостережливість, психофізична свобода, уява і фантазія, а також мовленнєва компетентність. При цьому необхідно підкреслити високу роль мовленнєвої компетентності у процесі створення повноцінного ТМВ.

Умовний розподіл мовленнєвої діяльності на компоненти [1, с. 165–167] (технічні – артикуляція, дикція, діапазон голосу, інтонація, пауза, підтекст, тембр голосу, темпоритм мовлення; технологічні – витривалість голосу, виразність мовлення, голосоведіння, плинність мовлення, посилення звуку, мовленнєве дихання, сила звуку й голосу; культурні – активність мовлення, гнучкість, запас слів, логіка мовлення, образність мовлення, орфоепія, дотримання літературних норм) дозволяє чітко визначити ті аспекти ТМВ, формуванню яких можна ефективно сприяти за допомогою використання засобів ТП. Це означає, що такі важливі якості ТМВ як цілісність, завершеність думки, експресивність і виразність лінгвістичних та екстралінгвістичних засобів, оригінальність змісту й форми можна забезпечити шляхом навчання майбутніх учителів засобами ТП грамотного застосування техніки, технології і культури мовлення.

У контексті навчання ТМВ засобами ТП з усіх аспектів в межах мовленнєвої діяльності варто особливо зупинитися на логіці мовлення. Коротко обговоримо деякі поняття ТП, які є важливими при розвитку логіки мовлення.

Формування логіки мовлення починається з визначення так званого “надзавдання”, тобто головної ідейної мети, задля якої створюється ТМВ. Ще одне поняття ТП – “наскрізна дія”, головна лінія майбутнього ТМВ, зумовлена ідеєю, творчим задумом оратора. Прийоми ТП можуть сприяти розвитку вміння правильно визначати надзавдання і усвідомлювати наскрізну дію, що дозволяє оратору будувати живу розповідь і досягати послідовного, цілеспрямованого розкриття теми висловлювання.

Ще одним фундаментальним елементом учення К.С. Станіславського [1, с. 165–172], який є адекватним логіці мовлення при навчанні ТМВ майбутніх учителів НМ, є формування інтонаційно-мелодійної виразності мовлення, елементами якої є сила голосу, наголос, темпоритм, паузи тощо. Вміння побудови “художньої перспективи мовлення” за К.С. Станіславським є ще одним важливим аспектом, який можна ефективно розвивати за допомогою прийомів ТП для формування і вдосконалення ТМВ.

Конструктивності ТМВ допомагає не тільки визначення надзавдання, розуміння наскрізної дії, інтонація і виразність, лексична наповненість, але й так звані “підтекст”, магічне “немовби”, введене К.С. Станіславським [1: 167]. За допомогою застосування прийомів ТП можна сформувати вміння вдалого, влучного сполучення прямого тексту з таким підтекстом у широкому діапазоні вербальних і невербальних засобів при утворенні ТМВ. Така конструктивність є невід’ємним параметром розвинутої логіки мовлення і має особливе значення у професійній діяльності майбутніх учителів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абрамян В.Ц. Театральна педагогіка / В.Ц. Абрамян. – Київ: Лібра, 1996. – 224 с.

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПОНЯТТЯ РЕЗИЛЕНТНОСТІ ТА ЇЇ СКЛАДОВОЇ – ЖИТТЄСТІЙКОСТІ У ЗАРУБІЖНИХ ДОСЛІДЖЕННЯХ

Решетник О.А.

Національна академія педагогічних наук України, Державний вищий навчальний заклад “Університет менеджменту освіти”

Основні тенденції розвитку сучасного суспільства, серед яких глобалізація, прискорення темпу життя, тотальна інформатизація, мультикультурність, знаменують собою період суспільних зрушень. Такі процеси серйозним чином впливають на особистість та вимагають від кожного окремого індивіда суттєвих ресурсів для існування у такому середовищі з максимально позитивним результатом для власного особистісного зростання та ефективної соціальної взаємодії. З огляду на це, першочергового значення набувають питання адаптації особистості до умов навколишнього середовища, пошуку ресурсів для підтримання особистого благополуччя, життєстійкості, пошуку стимулів для особистісного та професійного зростання в умовах проживання стресових конфліктних ситуацій.

У зарубіжних психологічних дослідженнях останніх років зростає кількість публікацій, присвячених питанням адаптації до мінливого середовища та травмуючих стресогенних факторів у ньому. В сучасних дослідженнях значна увага приділяється також розробці профіцитарного підходу до подолання травмуючих подій та сприяння включенню моделі стійкості та компетенції. Ці концепції зосереджені на профілактиці та акцентуації уваги на сильних сторонах та перспективах після проживання психотравмуючих подій.

Досвід роботи зарубіжних дослідників з постраждалими від травмуючих подій дав поштовх до визначення сутності комплексного поняття резилентності (від англ. *resilience* – стійкість, пружність, еластичність). Поточні мультидисциплінарні дослідження у сфері вивчення конструкту дали змогу розглянути дане поняття з кількох точок зору. Для подальшого аналізу варто виділити найбільш визнані трактування психологічних особливостей поняття резилентність.

Американська психологічна асоціація (2014) визначає резилентність як “процес позитивної адаптації під впливом негараздів, травм, трагедій, загроз або стресогенних чинників” [1].

Доктор Дж.А. Бонанно (George A. Bonanno – спеціаліст департаменту консультування і клінічної психології у педагогічному коледжі Колумбійського університету) визначає резилентність як стабільну траєкторію здорового функціонування після переживання надзвичайно несприятливих подій. Під траєкторією резилентності автор розглядає порівняно короткий період незбалансованості, за яким слідує продовження стану відносного здоров'я.

Доктор Р. Єхуда (Rachel Yehuda – спеціаліст відділу досліджень травматичного стресу, кафедри психіатрії, Школи медицини ім. Джеймса Дж.Петерса Бронкса) наголошує, що резилентність може супроводжувати посттравматичний стресовий розлад (ПТСР). В своїх дослідженнях основну увагу автор спрямовує на рух уперед у комплексній позитивній манері у роботі з наслідками ПТСР. Звідси визначення резилентності як реінтеграції “Я”, що включає в себе свідоме зусилля, спрямоване на рух уперед в інтегрованій позитивній манері, набутій шляхом інсайту, як результату уроку, винесеного з травмуючого досвіду.

Доктор Енн С. Мастен (Ann S. Masten – спеціаліст Інституту розвитку дитини, Університету Мінесоти) під резилентністю розуміє здатність динамічної системи успішно адаптуватись до перешкод, які можуть загрожувати життєздатності, функціям або процесу розвитку цієї системи. Дослідження авторки спрямовані на пошук можливостей співпраці з людьми, які намагаються підготувати населення до переживання катастроф та стихійних лих. Мастен водночас стверджує, що деякі з характеристик цієї здібності є вродженими потенціалами, а деякі – набутими протягом життя.

Доктор Кетрін Пантер-Брік (Catherine Panter-Brick – спеціаліст відділення антропології та Інституту Джексона у Єльському університеті) визначає конструкт резилентності як процес використання ресурсів для підтримання добробуту та сприяння здатності створювати краще майбутнє та конструювати

життєві смисли. Окрім особистісної резилентності, автор звертає увагу на важливість дослідження структурної резилентності у якості створення надійних структур у суспільстві, які б забезпечували людей необхідними засобами для комфортного і благополучного існування [2].

За наявності суттєвих розбіжностей у визначенні конструкту “резилентність” різними авторами, спільною ідеєю, яка потребує подальших досліджень, є включення у розуміння конструкту інтегрованого позитивного потенціалу, що є необхідним у процесі життєдіяльності в період після проживання психотравмуючої ситуації. Маючи у розпорядженні визначення конструкту, дослідники все ж зіштовхуються з проблемами, які потребують вирішення. Слабкою стороною у дослідженні конструкту є емпірична та методологічна його частини. Більшій конкретизації потребує як визначення поняття “резилентність”, так і виокремлення його з-поміж низки суміжних понять, серед яких: життєстійкість (С. Кобейса та С. Мадді), пасіонарність (Л.М. Гумільов), життєздатність (Б.Г. Ананьєв), особистісний адаптаційний потенціал (А.Г. Маклаков), особистісний потенціал (Д.О. Леонтєв) та ін. Значної уваги також потребують як детермінанти, так і складові психологічної резилентності, серед яких важливого значення набуває нині конструкт “життєстійкість”.

ЛІТЕРАТУРА

1. American Psychological Association. (2014). The road to resilience. Washington, DC: American Psychological Association. Retrieved from <http://www.apa.org/helpcenter/road-resilience.aspx>
2. Steven M. Southwick, George A. Bonanno, Ann S. Masten, Catherine Panter-Brick & Rachel Yehuda (2014) Resilience definitions, theory, and challenges: interdisciplinary perspectives, *European Journal of Psychotraumatology*, 5:1, 25338, DOI: 10.3402/ejpt.v5.25338

ВПЛИВ МІЖНАРОДНИХ ПРОГРАМ НА РОЗВИТОК ВИЩОЇ ОСВІТИ В СЛОВАЧЧИНІ

Шумейко Н. В.

Київський національний лінгвістичний університет

Модернізація системи навчання студентської молоді в Україні здійснюється поступово, з урахуванням тенденцій розвитку освіти у країнах Європейського Союзу. В цьому контексті заслуговує на увагу словацький досвід міжнародного співробітництва в галузі вищої освіти, участь вищих шкіл у міжнародних освітніх програмах. Вивчення позитивних аспектів організації процесу навчання, стажування та здійснення наукових досліджень у зарубіжних вищих навчальних закладах може стати джерелом для осмислення та впровадження прогресивних ідей словацького досвіду в освітній простір України [7, с. 387–388; 8, с. 697].

Зазначимо, що вивчення досягнень словацьких університетів щодо організації міжнародної діяльності та залучення викладачів і студентів до участі у міжнародних програмах є важливим, враховуючи те, що сучасна система вітчизняної вищої освіти “перебуває в стані суттєвої модернізації”, адже наша держава приєдналась до Болонської конвенції з метою інтеграції системи вищої освіти в Україні до світового освітнього простору [6, с. 21]. Проблема ролі міжнародних програм у формуванні конкурентоспроможності галузі освіти досліджувалась вітчизняними вченими (Н. Ничкало, О. Огієнко, Н. Бідюк та ін.). На актуальності питань співробітництва словацьких вищих навчальних закладів із зарубіжними організаціями та грантодавцями наголошують Г. Товканець, С. Заскалета [3, с. 271–273; 7].

Міжнародний контекст діяльності словацьких університетів характеризується участю у програмах міжнародної співпраці: Socrates (Сократес), Leonardo da Vinci (Леонардо да Вінчі), Erasmus (Еразмус), Jean Monnet (Жан Моне), Tempus (Темпус) [4; 5, с. 352]. Розвитку вищої освіти у Словацькій Республіці сприяє фінансова допомога, що надається в рамках реалізації міжнародних програм Erasmus, Socrates та ін. [7, с. 390].

Виконання завдань програми Erasmus здійснюється шляхом створення мережі європейських університетів, що у своїй діяльності враховують положення програм міжуніверситетського співробітництва. Угоди між вищими навчальними закладами країн-членів ЄС стосуються студентського обміну, сприяють розробці спільних навчальних матеріалів, забезпечують функціонування єдиної міждержавної процедури визнання навчальних досягнень студентів за Європейською кредитно-трансферною системою [7, с. 390].

Програма Socrates сприяє розвитку якісної освіти, полегшує транснаціональний доступ до європейських освітніх ресурсів, розвиває дистанційне навчання, налагоджує механізми обміну інформацією між вищими школами Словаччини та зарубіжними освітніми установами. Для різних сфер навчання програма пропонує схеми мобільності як для викладачів, так і для студентів [7, с. 390; 9].

Транс'європейська програма мобільності Tempus спрямована на створення партнерських відносин між університетами країн-членів ЄС та країн-партнерів. Програма була заснована “з метою сприяння соціально-економічним перетворенням за допомогою розвитку співпраці у вищій школі” [7, с. 391].

У вищих навчальних закладах Словаччини активно впроваджуються різні міжнародні програми. Так, сільськогосподарський університет м. Нітра має значний досвід міжнародного співробітництва в рамках програм Tempus, Socrates, Leonardo da Vinci, Jean Monnet та ін., що створює умови для співпраці та партнерства між суспільствами і культурами. Українські студенти мають можливість навчатись у цьому словацькому вищому навчальному закладі за умов участі у одній з міжнародних академічних програм [3, с. 267–272].

Міжнародні освітні програми сприяють налагодженню співробітництва між вищими навчальними закладами Словаччини та європейських країн,

допомагають словацькій молоді усвідомити значущість євроінтеграційних процесів у контексті міжкультурної взаємодії. Підтримка міжнародної мобільності студентів та викладачів дає можливість істотно підвищити конкурентоспроможність вітчизняної системи вищої освіти на ринку освітніх послуг [1, с. 154; 6, с. 27].

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонюк Т. Міжнародне співробітництво та інтеграція у галузі освіти як важливий фактор конкурентоспроможності української освітньої системи/ Т. Антонюк // Наукові записки Національного університету “Острозька академія”. Серія : Історичні науки. – Вип. 21. – 2013. – С. 149–155.
2. Бідюк Н. М. Міжнародне співробітництво як провідний чинник формування національної стратегії розвитку вищої школи/ Бідюк Н. // Польсько-український щорічник українсько-польський. Професійна освіта: педагогіка і психологія XIII. – Київ-Вінниця : ТОВ “Фірма “Планер”, 2011. – р. 143–150.
3. Заскалета С. Г. Тенденції професійної підготовки фахівців аграрної галузі в країнах Європейського Союзу [Монографія]/ С. Г. Заскалета; за ред С. О. Сисоевої. – Миколаїв : Іліон, 2013. – 500 с.
4. Ключкович Т. В. Проблема якості вищої освіти в сучасній Словаччині/ Т. В. Ключкович. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp12/kluchkovich.pdf – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. Ключкович Т. В. Розвиток системи педагогічної освіти в контексті реформування вищої школи у Словацькій Республіці/ Т. В. Ключкович// Педагогіка вищої та середньої школи. Вип. 44. – 2015. — С. 348–353.
6. Самойленко Н. Б. Роль міжнародних освітніх програм в Україні у забезпеченні якості підготовки фахівців із вищою гуманітарною освітою/ Н. Б. Самойленко// Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу “Києво-Могилянська академія”. Серія : Педагогіка. – Т. 199, Вип. 187. – 2012. – С. 21–27.
7. Товканець Г. В. Вплив міжнародних програм на інноваційний розвиток вищої освіти в Чехії і Словаччині / Г. В. Товканець, О. С. Товканець // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми : зб. наук. пр. – Київ-Вінниця : ТОВ “Фірма “Планер”, 2014. – Вип. 40. – С. 387– 393.
8. Шумейко Н. В. Основні напрями словацько-українського співробітництва в галузі вищої освіти / Н. В. Шумейко // Матеріали науково-практичної конференції “Україна і світ: діалог мов та культур” (30.03-01.04 2016 р., КНЛУ). – К. : Вид.центр КНЛУ, 2016. – С. 697– 699.
9. Decision No. 819/95/EC of the European Parliament and of the Council of 14 March 1995 establishing the Community action programme “Socrates” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:31995D0819&rid=3> – Загол. з екрану. – Мова англ.

ІНФОРМАТИЗАЦІЯ ЯК ЗАСІБ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ОСВІТИ

Щербина О.А.

Київський національний університет будівництва і архітектури

Як відомо, однією з визначальних умов сталого розвитку сучасного постіндустріального суспільства є розвиток освіти, яка на нинішньому історичному етапі стала чи не основною рушійною силою подальшого цивілізаційного й економічного поступу. Однією з домінуючих тенденцій розвитку сучасного суспільства взагалі та сфери освіти зокрема є інноваційність. Тому серед проблем сучасної педагогіки пріоритетними є питання інноваційної діяльності як складової педагогічної інноватики, спеціальної наукової дисципліни, що розкриває загальні засади теорії інноваційно-педагогічних процесів.

Розвиток освіти завжди поєднував накоплені роками традиції і прагнення до нового. Без такого поєднання ми ризикуємо або опинитися в стані застою, відставання від вимог часу, або втрати позитивного досвіду, розриву з традиціями, ризикованих експериментів, прожектерства. Тільки поєднання здорового консерватизму, бажання дбайливо зберегти для нових поколінь досягнення творчої думки й історичного досвіду, з одного боку, і спрямованість на нові потреби й умови, а по можливості на випередження й стимулювання цих потреб і умов, тобто на інноваційний розвиток, з іншого, надає освіті й обґрунтованості, і динамізму, забезпечує її соціальні функції [2, с. 53–54].

Інноваційний процес – це процес удосконалювання освітніх практик, розвиток освітніх систем на основі нововведень або, на основі насичення, видозміни цих систем на базі інноваційного розвитку й часткової зміни традиційних цілей, змісту та засобів освіти. Як і багато інших процесів розвитку, інноваційний процес є загальним і всеохоплюючим. Власний шлях інновацій проходить і система освіти в цілому, і педагогічні колективи, і кожний викладач особисто.

Важливим і, на думку багатьох дослідників, найголовнішим (якщо не визначальним) напрямом нинішнього етапу інноваційного розвитку освіти є її інформатизація. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) в освіті, так само як і практично у всіх інших сферах людської діяльності, приводить до справді революційних змін, інноваційних проривів, дозволяє досягати результатів, на які ще в недалекому минулому ми навіть не могли сподіватися. Уже сам факт використання ІКТ практично у всіх галузях діяльності сучасної людини обумовлює потребу в формуванні у студентів необхідних ІКТ-компетентностей. Але і сам процес навчання, незалежно від того, що є його предметом, – це теж діяльність, де використання ІКТ є надзвичайно ефективним. Використання ІКТ в освіті, зокрема при вивченні іноземних мов [1], дозволяє:

- здійснювати пошук і одержувати доступ до величезної кількості інформаційних і навчальних ресурсів, включаючи електронні бібліотеки, бази даних, сховища документів у всьому світі тощо;
- створювати і використовувати дуже ефективні мультимедійні демонстраційні засоби візуалізації навчального матеріалу (краще один раз побачити і почути, ніж багато раз про це прочитати);
- використовувати інтерактивні навчальні засоби, тренажери призначені для формування різного роду вмій і навичок;
- автоматизувати процес оцінювання навчальних здобутків студентів;
- проводити навчання в ігровій формі;
- впроваджувати проектну і кейс-технологію в освітній процес вищого навчального закладу;
- впроваджувати у процес самостійної позааудиторної роботи студентів технологій дистанційного навчання, реалізація змішаних моделей навчання;
- забезпечувати можливість дистанційного спілкування студента з викладачем і студентів між собою, що робить освіту доступною для всіх незалежно від місця проживання, віку, стану здоров'я тощо.

Все це сприяє вирішенню таких дидактичних задач, як: вдосконалення організації освітнього процесу, підвищення його продуктивності, гнучкості, ступеня індивідуалізації; пришвидшення процесів оновлення і тиражування навчальних матеріалів; підсилення мотивації до навчання, його активізації, залучення студентів до дослідницької діяльності тощо.

Зараз у розпорядженні викладачів і студентів вищих навчальних закладів є достатня кількість комп'ютерних пристроїв, для яких не бракує програмного забезпечення, в тому числі безкоштовного. Але виявляється, що основна перешкода на шляху впровадження ІКТ криється в людському факторі та полягає у відсутності в багатьох викладачів умінь та бажання використовувати ІКТ у своїй повсякденній діяльності. Вирішення цієї проблеми потребує не лише створення в навчальному закладі необхідної інфраструктури, а й чіткого плану впровадження ІКТ, основним елементом якого є підвищення кваліфікації викладачів. Як засвідчує досвід авторів, найкращі результати досягаються засобами інформального навчання викладачів на робочих місцях без відриву від виконання своїх службових обов'язків з використанням систем управління навчанням Moodle [3].

ЛІТЕРАТУРА

1. Коваль Т.І., Щербина О.А. Реалізація технологій дистанційного навчання іноземних мов з використанням навчального середовища Moodle // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. –2011. – Вип. –Т. 2. – С. 97-104.
2. Приходько В. Інноваційна діяльність викладача як необхідність в умовах освітніх змін // Вісник Львів. ун-ту. – 2009. – Вип. 25, ч. 2. – С. 53-60.
3. Щербина О.А. Організація навчання викладачів на робочому місці при впровадженні інформаційно-комунікаційних технологій в університеті / О.А. Щербина // Збірник наукових праць “Педагогічний процес: теорія і практика” Збірник наукових праць “Педагогічний процес: теорія і практика”. – Вип. 5–6

ФІЛОСОФІЯ

ДО ПРОБЛЕМИ СПРИЙНЯТТЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ: СПОГЛЯДАННЯ VS СПІВТВОРЧІСТЬ

Брус Д.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Процес сприйняття художнього твору як тексту з необхідністю відсилає читача до пошуку його смислів на декількох різних рівнях. У цьому відношенні художній твір є відкритим для інтерпретацій і робить процес художньої комунікації майже нескінченим. Поліфонічність художнього твору породжує багатоваріантність його прочитань, проте значно ускладнює художню рецепцію, особливо враховуючи індивідуальні особливості самого читача чи інтерпретатора та соціально-історичні обставини, що впливають на формування й осмислення художнього твору.

Тенденція до розширення смислів художнього тексту підштовхує читача до вирішення складних питань, у першу чергу до тонких розрізень “дійсного” та “можливого” у творі. В такому ключі постать читача стає близькою до постаті інтерпретатора, але “ви не можете просто “вирішити”, що твір означає те-то й те-то; він пручається тлумаченням, і вам доведеться переконувати інших у спроможності вашого прочитання” [2, с. 74]. Саме тому, процес сприйняття художнього твору у формі уважного читання елементів його художньої форми (розкодування глибинних смислів твору), запропонований “Новою критикою”, було піддано критиці іншими впливовими теоретичними напрямками дослідження процесів художньої творчості – структуралізмом та феноменологією. Оскільки в структуралізмі читач постає як носій смислу, він сам містить у собі ті глибинні коди, що уможливають існування смислу.

Проте у форматі нашого дослідження потрібно зауважити, що світ сучасної масової (медіа) культури породжує нескінчену кількість творів, що не потребують значних зусиль для їх розуміння, хоча і намагаються активно залучати читача до співтворчості. Деякі презентують готові образи та умовиводи, що взагалі не вимагають критичного аналізу. Основна мета тут полягає в тому, щоб у короткий термін викликати максимальне задоволення у більшості читачів. У цьому відношенні можна погодитись з Ю. Боровим, який зазначав, що “спрощення художнього тексту призводить до полегшення його рецепції, що, в свою чергу, веде до зниження естетичної насолоди” [1, с. 273]. Також, жорстоким вираженням звучать слова Ж. Рюс про те, що сучасна людина, відмовившись від Ідеї позачасового прекрасного, робить вартим оцінки лише те, що здатне було здійснити нещодавній скандал. Метаморфози сучасного мистецтва, продукуючи появу навмисно не завершених, недбало оформлених

творів, що волають до читача про допомогу в пошуку смислів, спричинили, на наш погляд, підміну традиції розуміння процесу рецепції художнього твору як співтворчості в тому значенні, яке широко представлене в роботах О. Потебні, М. Бахтіна та ін.

Дійсно, акт рецепції твору мистецтва містить безпосереднє естетичне переживання, в окремих випадках споглядання художнього твору може обмежитись тим, що Аристотель називав “радістю впізнання”, тобто спогляданням художнього твору на рівні його зовнішньої форми. Однак ми знаємо, що споглядання у формі чуттєвого сприйняття в неklasичній естетиці вважається неповноцінною формою сприйняття художнього твору, обмеженим підходом до розуміння творів мистецтва, заснованим на дії елементарних сенсуальних відчуттів. Критика класичних метафізичних уявлень про твір як річ піднесла статус художнього твору до виразника самого буття, втім, сучасні реалії часто пропонують читачеві певну ілюзорну можливість співтворчості, оскільки насправді не пробуджують у людині ні моральних, ні інтелектуальних прагнень до подальших пошуків смислу, важливих нюансів чи контексту твору.

Естетична насолода від сприйняття художнього твору не повинна нівелюватись до простого чуттєвого задоволення від “впізнання” і не має зводитись до простого споглядання твору мистецтва. Однак і процес співтворчості не повинен зводитись до нескінченного і нерідко бездумного розкодування твору, адже це переводить читача із розряду співавтора в розряд критика-споживача, що ставиться до твору мистецтва як до продукту, не долучаючись, насправді, до істини художнього твору. Естетична насолода тут заміщується гедоністичним задоволенням від самого факту власної належності до процесу створення творів мистецтва.

Безпосереднє споглядання є початковим етапом, що викликає попередню прогностичну емоційну оцінку і має підштовхнути до розуміння багатозначності розкодування тексту на противагу буквальності його прочитання. Активна співтворчість передбачає відведення людини від прагнення оволодіти суцям, підкорити його собі та отримати естетичне задоволення внаслідок усвідомлення власної значущості в процесі рецепції. Осмислюючи свою фундаментальну віднесеність до істини художнього твору, людина має більш відповідально підходити до самого акту співтворчості.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борев Ю. Эстетика – теория и психология художественного восприятия. Наука о художественной рецепции / Ю. Борев // Эстетика. – 4-е изд., доп. – М.: Политиздат, 1988. – С. 263-274.
2. Каллер Дж. Теория литературы / Джонатан Каллер: пер. с англ. А.Георгиева. – М.: Астрель : АСТ, 2006. – 158 с.
3. Рюс Ж. Поступ сучасних ідей: Панорама новітньої науки / Жаклін Рюс ; [пер. з фр. В. Шовкун] – К. : “Основи”, 1998. – 669 с.

ЄВРОПЕЙСЬКІ ЦІННОСТІ В ПОСТСЕКУЛРНІЙ ЕРІ “ПРИСМЕРКУ ЄВРОПИ”

Комісар Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Письмове закріплення цінності та гідності людини, свободи, рівності й солідарності і затвердження демократії та правової держави передбачає образ людини, моральний вибір і уявлення про право, аж ніяк не очевидні самі по собі, але це – фундаментальні фактори ідентичності Європи, бо їх можна захистити тільки за умови постійного формування відповідної моральної свідомості.

(Йозеф Ратцінгер (Бенедикт XVI). [2, с. 90])

Сучасний культур-філософський дискурс почасти відроджує уявляти Європу за моделлю національної держави “як територіальної, політичної та культурної єдності у світі, яка відмежовує себе від інших та протиставляється їм. Це було би повторенням фатального внутрішньо європейського розвитку XIX та XX століття у світовому масштабі” [1, с. 511]. На думку Г. Йоаса, саме у цьому місці ми наштовхуємося на двозначність, яку завжди містить питання культурної ідентичності Європи та європейських цінностей [там само, с. 33]. Чи йдеться в цьому питанні про цінності, що їх поділяють усі європейці, чи про такі, що в неповторний спосіб пов'язують їх? “Цінності, про які тут йдеться, все ж таки закликають, навіть якщо їх сьогодні підтримують усі європейці, вийти за європейські рамки, вимагають універсальної чинності. Отже, нас, європейців, має єднати щось таке, що ми не намагаємось утримати тільки для себе” [там само].

То чи можна взагалі казати про специфічний набір цінностей, які б належали саме європейській культурі? На нашу думку, автори збірника “Культурні цінності Європи” [1] цілком адекватно виокремлюють (і визнають провідними для європейської культури) такі цінності як: свобода, розмаїття, раціональність, самоздійснення і внутрішній світ. Ми, з свого боку, пропонуємо також вказати справедливість, права людини і/як громадянина, толерантність і національна гідність. Основна увага у тезах акцентується на проголошенні первнем у ціннісно-вартісній шкалі ієрархії гідності особи (тобто фактичного визнання людини-громадянина як персони у європейському культурному просторі) крізь призму сучасного етико-культурологічного, філософсько-антропологічного, соціально-філософського та філософсько-правового дискурсів. Насамперед ми маємо інтенцію на критичний виклад матеріалу, без ідеологічної і політичної заангажованості, з обов'язковим гуманістичним спрямуванням, що дозволить сформуванню у реципієнтів власний об'єктивний погляд стосовно концептуалізації європейських цінностей.

Наразі звернімося до актуальної (вже не шпенглерівської) ідеї “присмерку Європи”, з оглядкою на її культурний та соціально-історичний контекст. Почнімо з витоків. Отже, чи існує традиція Просвітництва, на яку може посилається сучасна Європа; і як змінюється наш образ Європи, коли ми

пригадуємо не лише добре та світле, а й злочини та жахи ХХ ст., що навіть дозволяють говорити про Європу як про “темний континент”? Ці та інші – це лише одні з небагатьох можливих питань, які має охопити будь-яке ґрунтовне дослідження сутності культурних цінностей Європи. Найзухвалішими питаннями, безперечно, є розгляд Європи з огляду на її зовнішню експансію, передусім за допомогою історії колоніалізму; погляд на Європу з середини модерних суспільств “другого порядку”, утворених європейськими переселенцями, тобто США; а також контексти боротьби за незалежність сучасної Європи крізь призму “зіткнення цивілізацій” (С. Гантінгтон) та ісламського фундаменталізму.

Загалом поняття “європейські цінності” (European Values Study) має в ХХІ столітті амбівалентні конотації і визначається надзвичайною дискусійністю, що, в цілому, суголосне сучасним дебатам про Європу, її культуру, ідентичність і “присмерки”. Конститутивний стосунок цінностей до досвідів і тлумачень, про який ішлося вище, “уможливорює спільне мислення партикулярності кожної досвідної історії та універсалізму цінностей” [1, с. 33]. Приведемо для ілюстрації юридичної легітимації, “далекої від самовихваляння і ненависті до себе спробу визначення культурних цінностей Європи” [там само] запропоновану (але не реалізовану) польським публіцистом С. Вілкановічем: “Ми, європейці, хочемо <...> свідомі багатства нашої спадщини, створеної на джерелах юдаїзму, християнства, ісламу, грецької філософії, римського права та гуманізму, який має як релігійні, так і нерелігійні джерела; свідомі цінності християнської цивілізації, яка є головним джерелом нашої ідентичності; свідомі частих випадків зради, на яку проти цих цінностей ішли християни і нехристияни; пам’ятаючи про добро і зло, що ми несли мешканцям інших континентів; шкодуючи про катастрофи, що були спричинені тоталітарними системами, породженими нашою цивілізацією; <...> будувати наше спільне майбуття” [1, с. 33–34].

Отже, підсумуємо. Сучасні європейські дослідники акцентують на постановці питання про цінності “без зазіхань на узурпацію цінностей Європою”, тому складність проблеми виокремлення європейських цінностей без ідеологічної і політичної заангажованості очевидна. Загалом поняття “занепаду Заходу” (О. Шпенглер) та європейський сумнозвісний досвід ХХ ст. (А.Бадью), концептуалізовані сучасними мислителями у принципі “НІКОЛИ ЗНОВУ”, є актуальними наразі для критичного філософського аналізу, що потребує формату статті.

ЛІТЕРАТУРА

1. Культурні цінності Європи / за ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта ; [пер. з нім.] – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – 552 с. (Бібліотека Європейського Форуму).
2. Ратцингер Й. (Бенедикт XVI). Идентичность Европы. Ее духовные основы: вчера, сегодня, завтра / Й. Ратцингер (Бенедикт XVI) // Ценности в эпоху перемен. О соответствии вызовам времени ; [пер. с итал., под ред. П. Адзаро]. – М. : Библейско-богословский институт св. апостола Андрея, 2007. –С. 71–93. – Режим доступа:http://platona.net/load/knigi_po_filosofii/aksiologija/ratcinger_j_ben

ДЕЯКІ ЗАУВАЖЕННЯ ЩОДО ТРАКТАТУ “ПРОМОВА ПРО ГІДНІСТЬ ЛЮДИНИ” ДЖОВАННІ ПІКО ДЕЛЛА МІРАНДОЛА

Михайлова І.І.

Київський національний лінгвістичний університет

“Промова про гідність людини” (*Oratio de hominis dignitate*, 1496) флорентійського неоплатоніка Джованні Піко делла Мірандола вважається своєрідним маніфестом Ренесансу, в якому людину було проголошено вільною обирати свою долю і незалежною від релігійних догм. Образ Джованні Піко як символу епохи досі відтворюється в наукових працях і підручниках з історії філософії, хоча в останні десятиліття цей образ переоцінюється, а дослідники знаходять зовсім інші мотиви в славетному творі.

Oratio була запланована Піко як вступне слово до диспуту в Римі, на якому молодий флорентієць мав намір представити свій амбіційний трактат *Conclusiones sive Theses DCCCC*, метою якого була демонстрація ідейної єдності суперечливих філософських і релігійних вчень, що, на думку Піко, є лише окремими проявами єдиної істини. Як відомо, диспут так і не відбувся, а Піко звинуватили в ересі. *Oratio* ж була надрукована вже після смерті її автора, а з роками навколо неї один за одним почали з’являтися міфи.

Американський дослідник С.А. Фармер підтверджує, що промова отримала назву *Oratio de hominis dignitate* лише через декілька десятків років після смерті Піко, а оригінальною назвою цього твору повинна була стати *Oratio ad laudes philosophiae* (“Промова на похвалу філософії”). Такий висновок Фармер робить на підставі листа Піко 1486 р., адресованого Джироламо Бенів’еві незадовго до дебатов у Римі. В листі Піко зазначає, що його особливо турбує проблема миру – миру в душі людини, миру між філософськими вченнями, що воюють, і миру між містами-державами, які перебувають у конфлікті. Філософія, вважає Піко, і є тим знанням, що здатне примирити всі конфліктуючі сторони [1, р. 40]. Виникає питання: якщо Піко планував присвятити промову темі *pauc philosophorum*, то звідки в назві з’явилися слова *de hominis dignitate*? Дослідивши історію твору, Фармер доходить висновку, що така назва щонайраніше з’явилася в 1504 р. в сумнівному Страсбурзькому виданні збірки творів Піко, які були відредаговані Я. Вімфелінгом та І. Емзером. Як і більшість подібних ранніх видань творів Піко, ця збірка не містила *Conclusiones*, через що *Oratio* опинилася поза контекстом, оскільки сприймалася як самостійний твір, а не як вступне слово до іншого, більш масштабного за змістом трактату.

Інтерес до *Oratio* відродився в ХІХ ст. завдяки дослідженням Я. Буркгардта, який, по-перше, закріпив за твором назву “Промова про гідність людини”, а по-друге, схарактеризував її як одну з найцінніших пам’яток ренесансної доби: “Die höchsten Ahnungen auf diesem Gebiet spricht Pico della Mirandola aus in seiner Rede von der Würde des Menschen, welche wohl eines der edelsten Vermächtnisse der

Kulturepoche heißen darf” [2, с. 203]. У подальшому сформувався образ Піко як сміливого гуманіста, який проголосив автономність людського духу і обстоював звільнення людини з-під тиску християнської релігії. Така інтерпретація його творчості зробила Піко передвісником Нового часу, хоча разом з тим він ніколи не прагнув розірвати зі середньовічною схоластиком.

Американський дослідник Б. П. Копенхейвер переконаний, що центральною темою *Oratio* ніколи не була людина та її свобода. Більше того, він стверджує, що Піко міг і не писати цю роботу, а інтерпретація тексту в дусі новочасних ідей автономності особистості і творчості відбувалася під впливом кантівської метафізики і моральної філософії, крізь призму якої новочасні історики аналізували філософію попередніх епох [4, с. 56]. Навіть, якщо *Oratio* не містила радикальних ліберальних ідей, дослідники прагнули їх там знайти. На міфологізацію образу Піко і його найвідомішого твору вказує і В. Г. Крейвен [6, с. 4].

Виникає питання: якщо *Oratio* – не про гідність людини, тоді про що? Копенхейвер називає цю роботу “філософським маніфестом” Піко, оскільки акцент у ній робиться на філософії як інструменті спасіння особливого гатунку – містичного спасіння. Промова пояснює читачу, як шляхом містичного споглядання відійти від людської природи і возз’єднатися з Богом. Предметом *Oratio* є ніщо інше, як теологія, яка і є шляхом до миру в душі людини і в світі навколо. Таке прочитання твору видатного флорентійця лише підтверджує позиції таких вчених, як А. Бук і П.О. Крістеллер, що флорентійських неоплатоніків (М. Фічіно, Дж. Піко делла Мірандола та інших) у першу чергу цікавили онтологічні питання на відміну від так званих “філологічних” (А. Бук) гуманістів, діяльність яких переважно була пов’язана з лінгвістичною проблематикою. Серед гуманістів-граматиків навіть панувала думка, що неписьменний не може називати себе людиною. Полемізуючи з ними, Піко любив повторювати, що не може називати себе людиною той, хто не є філософом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Farmer S. A. Syncretism in the West: Pico’s 900 Theses (1486): The Evolution of Traditional Religious and Philosophical Systems: With a Revised Text, English Translation, and Commentary / Stephen A. Farmer. – Tempe, Arizona : MRTS. 1998. – 585 p.
2. Burckhardt J. Die Kultur der Renaissance in Italien / Jacob Burckhardt. – Wien: Phaidon-Verlag. 1930. – 722 S.
3. Copenhaver B. P. The Secret of Pico’s *Oration*: Cabala and Renaissance Philosophy / B. P. Copenhaver // Midwest Studies in Philosophy. – 2002. – Vol. 26, Iss. 1.– P. 56–8.
4. Pico della Mirandola G. De hominis dignitate: lateinisch-deutsch = Über die Würde des Menschen / Giovanni Pico della Mirandola. – Hamburg: Felix Verlag Meiner, 1990. – 92 S.

5. Craven W. G. Giovanni Pico della Mirandola, "Symbol of His Age": Modern Interpretations of a Renaissance Philosopher / William G. Craven. – Geneva: Travaux d'Humanisme et Renaissance 185: Librairie Droz. 1981. – 173 p.

ОТІЛЕСНЕНА СВІДОМІСТЬ ЯК ФІЛОСОФСЬКА КАТЕГОРІЯ КОГНІТИВІЗМУ

Плахотнюк Є. І.

Київський національний лінгвістичний університет

У класичній філософії свідомість традиційно розглядається як *безтілесна субстанція* (*disembodied cognition*), суголосна “душі” / “психеї” (Аристотель), протиставленої тілу (Р. Декарт). Подальші спроби критичного осмислення картезіанської філософії сфокусовані на властивостях свідомості у її відокремленні від тіла. Це (i) трансцендентальна свідомість, що існує поза тілом і поза суб’єктом сприйняття (І. Кант), (ii) феноменологічна концепція чистої свідомості, що не має зразків попереднього досвіду (трансцендентна редукція Е. Гуссерля), (iii) свідомість як конструктивне розуміння (А. Шопенгауер), (iv) свідомість як функція буття-у-світі (М. Хайдеггер), (v) свідомість як результат суспільного буття (К. Маркс і Ф. Енгельс), (vi) свідомість як розрізнення сенсу (Г. В. Гегель), (vii) свідомість як досвід розрізнення (В. І. Молчанов) [1, с. 11–13] тощо. Тобто основні властивості свідомості – її незалежність / залежність від досвіду, спосіб сприйняття світу, творча діяльність і т. ін. – розглядалися переважно як прояви різних виключно ментальних функцій або операцій [7, с. 21].

Розвиток концепцій *отілесненої свідомості* (*embodied cognition*) [7; 8], представлених у феноменологічних концепціях “тіла” Е. Гуссерля, Ж.-П. Сартра, М. Мерло-Понті [2] та низки представників аналітичної філософії [4], знайшов своє відображення в когнітивній науці, де свідомість постає у своїй залежності від тіла й мозку. При цьому до уваги беруться не лише нейронні засади концептуальних структур свідомості, але й залежність останніх від “тілесних” особливостей людини, які зумовлюють її спосіб взаємодії з навколишнім світом [7, с. 22]. Тіло керує (*shapes*) самою здатністю до концептуалізації (формування понять) та категоризації (групування понять у категорії), які стають результатом не віддзеркалення, а конструювання, інтерпретації (*construal*) досвіду людиною [там само, с.19]. Зумовленість структур свідомості особливостями тілесного досвіду представлена терміном MIND/ BODY, який однак не знімає питання щодо самої природи зв’язку між ментальним та фізичним аспектами свідомості. Такий зв’язок має три основні напрями інтерпретації [4, с. 65–67]: 1) ідеалістичний дуалізм, 2) матеріалістичний монізм, 3) антиредукціонізм, – представлені низкою концепцій.

У когнітивній лінгвістиці вважається, що структури мови є ізоморфними структурам свідомості. Звідси впливають два аспекти дослідження структур

“отілесненої свідомості” у мовних даних: як тих, що відбиваються в мові (референтні структури) і тих, що виводяться з мови (інферентні структури). До **референтних** структур “отілесненої свідомості”, явлених у мовних структурах, можна віднести такі, де присутній сам мовець як “спостерігач” того, про що він говорить, або як точка відліку для події, яка спостерігається. Цими мовними структурами є, зокрема, дейктичні вирази: орієнтаційні, де важливим є місцеположення мовця (*here/there, now/then, this/that, in front of, behind, come and go, etc.*); інгерентні, які уподібнюють “тіла” інших об’єктів тілу людини (*facade, back, and sides of a building*); антропоцентричні, в яких номінації людини передують усім іншим (*man and dog, king and country, etc.*) [6, с. 5–6]. Іншим прикладом маніфестації у мові референтних структур “отілесненої свідомості” є синтаксичне явище “грунтування” описуваної події, тобто її співвіднесення з мовцем, що знаходить відображення в таких мовних категоріях, як аспектуальність (доконаний / недоконаний вид), граматичний час (теперішній, минулий, майбутній), модальність (епістемічна та деонтична) та спосіб (дійсний, умовний, наказовий) [там само, с. 100]. Інферентні структури “отілесненої свідомості”, що виводяться з мови, є складнішим явищем, вивчення якого потребує залучення широкого масиву різнорівневих мовних даних, де ці структури відслідковуються завдяки їх повторюваності в різних інформаційних масштабах [5, с. 370; 3]. Ця ідея представлена в семантиці лінгвальних мереж [3].

У підсумку, можна стверджувати, що в дослідженні проблеми свідомості доробок філософії, когнітивної науки і когнітивної лінгвістики є взаємодоповнювальним, що зумовлює доцільність розбудови міждисциплінарних студій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бармина О. В. Сознание как опыт различения / О.В. Бармина // Вестник ВятГГУ. – 2015. – № 8. – С. 10-15.
2. Вальденфельс Б. Ключевая роль тела в феноменологии Мориса Мерло-Понти / Б. Вальденфельс // М. Мерло-Понти. Видимое и невидимое; пер. с франц. О.Н. Шпараги. – Минск, 2006. – 400 с.
3. Жаботинская С.А. Имя как текст: концептуальная сеть лексического значения (анализ имени эмоции) / С.А. Жаботинская // Когниция, коммуникация, дискурс. Междунар. электр. сб. науч. трудов. Харьковский нац. ун-т имени В. Н. Каразина. – 2013. – №6. – С. 47-76. – Режим доступа: <https://sites.google.com/site/cognitiondiscourse/vypusk-no6-2013/zabotinskaa-s-a>
4. Синиця А. С. Еволюція уявлень про психофізичну проблему в аналітичній філософії свідомості / А. С. Синиця // Вісник національного університету “Львівська політехніка”. Серія: Філософські науки. – 2013. – № 750. – С. 64–69.
5. Clark A. Language, embodiment, and the cognitive niche / A. Clark // Trends in Cognitive Sciences. – Elsevier, 2006. – Vol. 10, No 8. – P. 370–374.
6. Dirven R. Cognitive Exploration of Language and Linguistics / Rene Dirven, Marjolijn Verspoor. – Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins, 2004. – 277 p.

7. Lakoff G. *Philosophy in the Flesh: The Embodied Mind and its Challenge to Western Thought* / George Lakoff, Mark Johnson. – N.Y.: Basic Books, 1999. – 624 p.
8. Rosch E. *The Embodied Mind: Cognitive Science and Human Experience* / Eleanor Rosch, Francisco J. Varela, Evan T. Thompson. – MIT Press, 1993. – 309 p.

ФЕНОМЕНОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ОНТОЛОГІЧНОЇ ПРОБЛЕМАТИКИ

Струмінська М.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Стан сучасних наукових досліджень, позначений як поступістемологічна ситуація, характеризується поліпарадигмальністю, зумовленою процесами інтегративної взаємодії та розчинення кордонів різних дисциплін, наукових шкіл та методологічних підходів. Маніфестація міжпарадигмальних та міждисциплінарних альянсів у наукових розвідках, у свою чергу, актуалізує питання кордонів їх предметного поля в аспекті дисциплінарних онтологій науки.

На наш погляд, висвітленню цього питання сприятиме аналіз поняття *регіону*, яке було запропоновано засновником феноменологічної філософії Е. Гусерлем у контексті його проекту нової філософської концептуалізації науки в умовах епістемологічної трансформації, що дається взнаки на рубіжі ХХ століття. Як зауважує А. Паткуль, феноменологічна філософія з самого початку спрямована як проти “провінційних світоглядів” (Г.Г. Шпет), що витлумачують сутнє по черзі з певного його “куту”, чи за зразком механічного тлумачення природи, чи за зразком органічного її тлумачення, чи за зразком “економічного базису”, чи за зразком мови тощо; так і проти “редукціонізму”, коли, скажімо, будь-яке існування зводиться до природного, а будь-яка наука будується за зразком математичного природознавства [4, с. 77–78].

Тема *регіону* не вичерпується виключно позицією самого Гусерля, а утворює певну силову лінію феноменологічної філософії. Передусім слід сказати про відомого представника феноменологічної традиції Л. Ландгредебе, зокрема його працю “Регіональні онтології у феноменології Е. Гусерля”, увагу до якої і привертає А. Паткуль. Посилаючись на низку текстів Гусерля, Ландгредебе говорить про тотожність поняття *регіону* певній науковій галузі та пропонує таку інтерпретацію *регіону*: “сукупність предметів кожної можливої емпіричної науки у їх онтологічній взаємозалежності, в межах якої вони конституують галузь певної науки” [там само, с. 78]. У цьому значенні *регіон* має ейдетичний характер, тому регіональне розгалуження наук “а ргіогі передує емпіричній науці та обмежує коло її питань” [там само]. Ейдетичний характер *регіону*, а отже, його онтологічна сутність, є детермінованою за Гусерлем категоріальною визначеністю “предметів”, які його конституують. Таким чином, поняття регіону з’являється на тлі гусерлівської “онтології” та його тлумачення категорії як “певним чином пов’язаної сукупності характеристик,

яка конститує регіональну належність” [там само]. Гусерлівська двоїстість у тлумачення регіону та категорій – формальна і матеріальна, – через яку він розрізняє “категорії якогось регіону” / певний регіон / наукову галузь та “формальні категорії” / регіон / наука [2; 4], дозволяє йому викрити універсальну форму предметності (“предмет взагалі”), яка лише і уможлиблює “строгу науку” і яка далі дозволяє зрозуміти принципи розрізнення регіонів, а отже, наукових галузей.

Феноменологічна концептуалізація науки з її поняттям *регіону*, на наш погляд, може бути розглянута як плідна альтернатива домінуванню позитивістської традиції філософії науки. Йдеться не тільки про “вузький емпіризм у розумінні основ наукового знання” раннього позитивізму, так звану “ілюзію, що існують деякі абсолютно достовірні, не обтяжені теоретичною інтерпретацією, самоочевидні істинні твердження і спостереження, на основі яких за допомогою логічної дедукції може бути описана та пояснена вся наукова картина світу” [1, с. 11], але й про постпозитивістські розробки логіки та методології науки (Т.Кун, І. Лакатос, П. Фейерабенд). Виокремлені Б. Грязновим і В. Садовським спільні принципи цього проекту – “динамічна структура наукового знання”, яка передбачає його “цілісність”, тобто “неможливість розрізнити незалежні рівні спостереження і рівні теорії”, а також тісний зв'язок науки з філософськими концепціями, які “органічно входять у тіло науки”; орієнтація науки на вирішення певного кола завдань, а саме: “досягнення кращого розуміння певних феноменів”, “розв’язання найбільшої кількості наукових проблем”, “побудова найбільш простих і компактних теорій” тощо; використання як методу “сукупності різних підходів у аналізі науки”; а також частково представлений принцип відсутності кумуляції у динаміці наукового знання [там само, с. 17] – актуалізують питання феноменологічної критики редукціонізму та “провінційних світоглядів”.

В умовах потреби осмислення науки як поліпарадигмального явища, яке стрімко змінює свою конфігурацію, гусерлівське поняття *регіону* дозволяє не загубити саму ідею науки та “предметності” критерію її “строгості”. А саме, дозволяє розрізнити дисциплінарно-галузеву організацію науки, зумовлену соціальними інститутами, ціннісними орієнтирами наукових спільнот, конвенційними моделями продукування фундаментальних методів та способів висвітлення результатів [3], та галузеву регіональність як сутнісну предметність наукового пізнання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Структура и развитие науки / [сб. пер.; сост., вступ. ст. и общ. ред. Г. Грязнов Б. С., Садовский В.Н.]. – М.: Прогресс, 1978. – 486 с.
2. Гуссерль Э. Идеи к чистой феноменологии и феноменологической философии. Книга первая / Эдмунд Гуссерль; [пер. с нем. А. В. Михайлова; вступ. ст. В. А. Куренного]. – М. : Академический проект, 2009. – 489 с.
3. Кун Т. Структура научных революций / Томас Кун. – М. : Издательская группа “Прогресс” 1975. – 325 с.

4. Паткуль А. Понятие региона в феноменологии Э. Гуссерля и М. Хайдеггера / А. Паткуль // Логос. – 2010. – № 5. – С. 77–88.

ІСТОРІЯ

ЩОДО ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ЕВОЛЮЦІЇ ПРАВОВІДНОСИН МІЖ ДЕРЖАВОЮ ТА СУБ'ЄКТАМИ ПІДПРИЄМНИЦТВА: ОКРЕМІ ПИТАННЯ

Баклан О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Низька дієдатність вітчизняних державних регуляторних органів спричинили глибокі небажані деформації процесу ринкових перетворень, поширення нецивілізованих форм нагромадження початкового капіталу, значну тінізацію економіки, потужну корупцію та економічну злочинність, небезпечне посилення позицій олігархічного капіталу, його міцне зрощування з чиновниками органів публічної адміністрації [1, с. 575–576].

За таких умов, беззаперечно, назріла потреба запровадити дієві заходи щодо перебудови державного управління (регулювання тощо) у сфері економіки загалом та сфері підприємництва зокрема. Ця перебудова може стати трансформацією економічної системи України та її матеріальної основи – підприємництва на самодостатній, відкритий світовій кооперації у національний виробничо-побутовий комплекс, який би динамічно розвивався за рахунок загальноновизнаних у світі сучасних реформаторсько-управлінських перетворень.

Як ще зазначав відомий український учений-економіст М.І. Туган-Барановський у праці “Промислові кризи у сучасній Англії, їх умови і вплив на народне життя”, вихід із кризи завжди пов'язаний з інвестуванням накопиченого капіталу у нове виробництво, тобто в його структурну перебудову. Інакше кажучи, оптимізм для України полягає саме в тому, що, як стверджують вітчизняні й зарубіжні вчені [2; 3; 4], завдяки наявності потужного виробничого та підприємницького потенціалу в разі правильної макро- і мікроекономічної регуляторної політики можна набагато швидше виправити становище, аніж тоді, коли такого потенціалу немає або він незначний. Однак принципи цієї макро- та мікроекономічної політики і структурної перебудови потрібно науково опрацювати, зважаючи на економічну доцільність.

Базою та дійсним початком для адміністративно-правового забезпечення реалізації стратегічних планів трансформації економіки (насамперед вітчизняного підприємництва), може і має стати: державне сприяння залученню інвестицій у сферу підприємництва, створення та забезпечення прозорого функціонування спеціальних (вільних) економічних зон, державне сприяння розвитку малих підприємств, правове забезпечення державою стабільного функціонування і розвитку корпорацій та інших підприємницьких об'єднань тощо. При цьому важливо мати на увазі, що не останньою складовою

державного регулювання підприємництва у будь-якій країні навіть за ринкових умов є стратегічне планування. Це підтверджує відомий американський підприємець Л. Якокка [5, с. 361], який, зокрема, обґрунтовує необхідність макроекономічного планування наступним чином: “державне планування зовсім не означає соціалізм. Воно означає лише наявність продуманої стратегії та сформульованих цілей. Воно означає узгодження всіх аспектів економічної політики, а не переслідування вузькогрупових інтересів. У нас прогресу не буде, якщо ми не відмовимось від безумної ідеї, ніби будь-яке планування в масштабах країни є наступом на капіталістичну систему”. Цей (або інший, але обґрунтований та послідовний) підхід до здійснення державної політики у сфері підприємництва був би корисним для вітчизняних державних органів та їхніх посадових осіб, які здійснюють правове регулювання підприємництва.

Слід додати, що адміністративно-правове регулювання підприємництва на різних історичних етапах було б суттєво ефективнішим, якщо б базувалося на засадах економічної доцільності та наукової обґрунтованості. Тому доцільно запропонувати функціонально-структурні принципи господарської діяльності та підприємництва:

- принцип економічної доцільності;
- принцип наукової обґрунтованості.

Слід також визнати актуальним твердження [6, с. 59], що ефективність правового регулювання підприємництва не є винятково надбанням вільного розвитку ринкових приватних відносин, ефективність державного регулювання підприємництва залежить від результатів постійної співпраці органів публічного управління та суспільства, суб’єктів підприємництва, господарської діяльності тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бодров В.Г. Трансформаційні процеси в перехідній економіці / В.Г. Бодров // Політична економія / за ред. проф. В.О.Рибалкіна, проф. В.Г. Бодрова. – К.: Академвидав, 2004. – 671 с.
2. Кравцов Д.О. Фінансово-правове регулювання інвестиційної діяльності в Україні : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Кравцов Денис Володимирович. – О., 2005. – 190 с.
3. Полатай В.Ю. Правове регулювання інвестиційної діяльності : дис. канд. юрид. наук: 12.00.04 / Полатай Володимир Юрійович. – Х., 2000. – 173 с.
4. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Дж. Кейнс ; [Н. Н. Любимов (пер. с англ.)]. – М.: Гелиос АРВ, 1999. – 352 с.
5. Якокка Ли. Карьера менеджера (Деловой бестселер) / Ли Якокка ; [Р. И. Столпер (пер. с англ.)]. – Минск: Парадокс, 1996. – 430 с.
6. Баклан О.В. Адміністративно-правове регулювання в сфері підприємництва (теоретико-правовий аспект): [монографія]. – К.: Магістр - ХХІ сторіччя, 2011. – 336 с.

ОСНОВНІ НАПРЯМИ ДІЯЛЬНОСТІ КЕРІВНОГО СКЛАДУ УКРАЇНСЬКОЇ АРМІЇ В БЕРЕЗНІ-КВІТНІ 1918 р.

Комова О.С.

Київський національний лінгвістичний університет

В історії українського державотворення є сторінки, які заслуговують на особливу увагу й прискіпливе вивчення. Серед них особливий інтерес для сучасних дослідників представляють ті, що дозволяють порівняти досвід розбудови незалежної держави в умовах протистояння військовій агресії. Один з таких історичних сюжетів належить до завершального періоду війни між Українською Центральною Радою (далі – УЦР) та Раднаркомом навесні 1918 р. й стосується аналізу основних напрямів діяльності керівного складу української армії в березні – квітні 1918 р. Саме тоді, після звільнення столиці від більшовицької влади військово-політичне керівництво УНР заходилося докорінно перебудовувати засади мілітарної політики. Під керівництвом виконуючого обов'язки військового міністра, підполковника Олександра Жуковського співробітниками Головного й Генерального штабів були розроблені основні засади військово-адміністративної реформи. В результаті її проведення замість малочисельних добровольчих формацій українського війська, які боронили державу під час зимового наступу червоногвардійців взимку 1918 р., планувалося сформувати регулярну 250-ти тисячну армію (згодом – 600 тисяч.). Її кадрове ядро мали складати надійні фронтові частини з колишніх добровольців та окремих підрозділів українізованих частин Південно-Західного та Румунського фронтів, котрі не тільки порятували УЦР від краху взимку 1918 р., але й проводили успішний наступ на протибільшовицькому фронті спільно з союзними австро-німецькими військами навесні 1918 р., аж до остаточного звільнення українських теренів від ворога [1, с. 20–21, 2, с. 207]. Було започатковано докорінну реорганізацію діяльності усієї ланки військового управління, впроваджено адміністративний поділ на 8 військових округ, засновано перші інструкторські школи з коротким курсом підготовки старшин з числа фронтовиків. Значні зміни торкнулися й основ кадрової політики військового міністерства, особливо у тих питаннях, які стосувалися підбору кваліфікованих командирів на керівні посади в армії [3, арк. 33–34]. Вперше за час існування УЦР при підборі кандидатів на найвищі військові посади керівництво Збройних сил зробило ставку не на партійних соратників без фахових знань, а на професіоналів, здатних відродити армію й забезпечити її сталий розвиток. Серед них опинилося чимало відомих офіцерів старої армії з великим досвідом організаційної, командної й наукової діяльності, таких, як генерал-майори О.В. Осецький, О.С. Астаф'єв, О.П. Греків, В.Й. Стойкін, полковники О.В. Сливинський, І.Г. Пащенко, М.Є. Какурін та інші [4, арк. 69зв., 71, 73 зв., 74зв., 91; 5, арк. 12, 76 зв., 78; 6, с. 60, 68, 72, 75, 91, 94, 125, 148, 165, 204, 205, 239, 246]. Проте, чисельність кваліфікованих старшин в оновленій армії могла б бути значно більшою, так само, як й результативність військової

реформи, якби не постійні втручання у військові справи керівників Ради, спроби пристосування військової доктрини до своїх ідеологічних постулатів. Все це відбувалося на тлі загострення соціально-економічної й політичної кризи у воюючій державі. Безкінечна політична ворожнеча всередині самої УЦР та протиставлення партійних інтересів правлячої більшості інтересам багатьох верств українського суспільства розхитували крихкий мир у суспільстві. Попри нещодавно пережиті поразки, лідери УЦР так і не спроміглися піти на створення широкої коаліції на основі політичного консенсусу. Тим самим вони зумовили формування розмаїтої опозиції, у лавах якої опинилися соціалісти-самостійники, частина соціалістів-федералістів, представники різних консервативних сил. Чимало активних учасників українізації російської армії через свою незгоду з політичним курсом УЦР перейшли до опозиційного табору. Серед них – командир 1-го Українського армійського корпусу – генерал-лейтенант П. П. Скоропадський [7, с. 71–73; 8, с. 141, 157]. Невдовзі П.П. Скоропадський очолив успішний державний переворот, внаслідок якого впровадження військової реформи було загальмовано. Ситуація, описана у представленому дослідженні дуже нагадує стан в сучасній Україні. Так само, як і навесні 1918 р. конкуруючі фракції українського парламенту роздмухують полум'я політичної ворожнечі. І це не зважаючи на потребу суспільної консолідації, проведення ефективних реформ та подолання військової агресії. Чимало сучасних українських політиків сприяють політизації армії й посиленню розколу серед армійського командування, керівництва добровольчих підрозділів. Жоден з них так і не зрозумів, що безкінечно розхитуючи політичну ситуацію в державі, знищуючи своїх конкурентів за допомогою армії програють всі.

Підсумовуючи вище сказане, варто констатувати, що влада, яка розраховує на ефективне управління країною не повинна політизувати армію та інші силові структури, оскільки це може посилити кризові явища в суспільстві та спричинити до втрати державності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крайова або територіальна система поповнення. // Військово-науковий Вістник Генерального Штабу УНР. – Ч.І. – С. 20–21.
2. Українська Центральна Рада. Документи і матеріали. У 2т. – К., 1997. – Т.2. – С. 207.
3. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі - ЦДАВО України), ф. 1076, оп.1, спр. 2а, арк. 33–34.
4. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України (далі – ЦДАВО України), ф. 3543, оп. 2, арк. 69зв., 71, 73 зв., 74зв., 91. ЦДАВО України, ф.1076, оп.1., спр.2а, арк.12, 76 зв., 78, 91, 94.
5. Колянчук О., Литвин М., Науменко К. Генералітет українських визвольних змагань. Біографи генералів та адміралів українських військових формацій першої половини ХХ століття / О. Колянчук, М. Литвин, К. Науменко. – Львів, 1995. – 286 с.

6. Комова О.С. Кадровий склад та командні інституції армії УНР в період підготовки військово-адміністративної реформи (березень-квітень 1918 р.) / О.С. Комова // Вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Історія, економіка, філософія". Вип. 5 / Гол. ред. Ю.І. Терещенко. – К. Вид. Центр КНЛУ, 2001. – С. 71–94.

7. Скоропадський П. Спогади: Кінець 1917 – грудень 1918 / П. Скоропадський / Гол. ред. Я. Пеленський. – К.; Філадельфія, 1995. – 493 с.

ВПЛИВ ПРОМИСЛОВОГО ПЕРЕВОРОТУ НА РОЗВИТОК ТУРИЗМУ

Лебедєва І.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Практика подорожування завжди була притаманна людству. З найдавніших часів окремі особи або цілі соціальні та етнічні групи пересувалися у просторі і часі з метою колонізації нових територій, захоплення інших держав, здійснення торгівельних зв'язків тощо. Але власне туризм як окрема галузь народився у 1841 р., після подорожі з Лейстера до Лафборо, організованої за невеличку платню англійцем Томасом Куком для членів спілки "Друзів тверезості". Цей великий період в історії туризму визначається як початковий. Натомість наступні етапи – становлення організованого туризму (1841–1914), формування індустрії туризму (1914–1945), масового туризму і глобалізації туристичної індустрії (з 1945 р. і до наших днів) – тривають лише по декілька десятків років кожний і свідчать про те, що туризм став невід'ємною складовою життя суспільства [3, с. 12, 16].

Щоб окремі мандрівки трансформувалися у туризм, потрібно досягнення суспільством певного етапу розвитку. Визначальним фактором, що пришвидшив ці процеси, став промисловий переворот. Він розпочався в останній третині XVIII ст. у Великій Британії і на середину XIX ст. призвів до кардинальних зрушень в усіх сферах суспільного життя.

Організований туризм міг виникнути лише за умови буржуазної економіки та поглиблення урбанізаційних процесів. Промисловий переворот знаменував собою перехід від мануфактури до фабрично-заводської промисловості. Це потягнуло за собою формування двох нових соціальних класів – промислової буржуазії та пролетаріату. Обидві суспільні групи характеризувалися мобільністю, подорожування для них було не лише можливістю, але й потребою.

Молода, енергійна буржуазія швидко збагачувалась і намагалася копіювати стиль життя аристократії, у тому числі й стиль проведення дозвілля. Зокрема, серед буржуа поширюється мода на відпустки у місцях, які здавна були популярними серед аристократів. У Великій Британії, наприклад, це призводить до того, що ціла низка невеличких міст і містечок (Бат, Брайтон, Маргіт, Епсом та ін.) перетворюються на модні курорти. Більше того, серед них виникає власна

спеціалізація: так, Бат стає бальнеологічним, а Брайтон – популярним морським курортом. Стає модними відвідування Озерного краю у Камбрії, починає розвиватися гірський туризм, у тому числі у Скелястому краї (Дербішир, Стафордшир) та Шотландії [2, с. 431, 442, 475, 501].

Практика проведення дозвілля у подорожах поширюється і серед робітників. Фабрично-заводська промисловість вимагала значної кількості робочих рук. Переїжджаючи до міст і перетворюючись на пролетарів, колишні сільські мешканці сприймали й новий спосіб життя. У нових умовах вони були відірвані від аграрного календаря, отримували заробітну платню у грошовому еквіваленті та мали час, який могли присвятити собі та своїй родині. Саме на низькооплачувані категорії суспільства була спрямована діяльність Томаса Кука з організації перших туристичних подорожей. Так, знаменита поїздка потягом Лейстер – Лафборо (1841) коштувала усього один шилінг, куди були включені власне вартість поїздки, оркестр, який грав у поїзді та чай із сандвічем.

Іншим важливим фактором, який вплинув на трансформацію практики подорожування на організований туризм, були досягнення науки і техніки. Як тільки з'явилися суспільні групи, зацікавлені у споживанні туристичного продукту, технічні винаходи, що сприяли розвитку нової галузі, стали миттєво впроваджувалися у життя.

Швидко, надійне і доступне подорожування неможливе без відповідної транспортної інфраструктури. Велика Британія стала батьківщиною організованого туризму не в останню чергу через те, що у королівстві вже з середини XVIII ст. швидко розвивалася система шосейних (дороги з твердим покриттям) та водних (система каналів) шляхів [1, с. 390, 445; 2, с. 412–413, 421]. Революційний вплив на розвиток всієї економіки зробило створення у 1780-х рр. Джеймсом Уаттом парової машини подвійної дії. Вже через декілька десятиліть Джордж Стефенсон побудував свій перший паротяг. У 1825 р. на першій залізниці, яка з'єднала міста Стоктон і Дарлінгтон, розпочалося перевезення пасажирів, через п'ять років відкрилося пасажирське сполучення між Ліверпулем і Манчестером, а у США почала діяти перша залізниця Чарльстон – Огеста (1830). Невдовзі новий вид транспорту поширився в інших європейських країнах – Німеччині, Франції, Бельгії, Російській та Австрійській імперіях. Зокрема, у 1865 р. відкрилася залізниця Одеса – Балта в Україні.

Іншим напрямом транспортної революції став розвиток водного транспорту. У 1807 р. Роберт Фултон побудував колісний пароплав "Clermont", який працював на лінії Нью-Йорк – Олбані (США). У 1819 р. колісний пароплав "Savannah" подолав відстань з Америки до Європи за 26 діб, а вже через три роки між Лондоном та Гавром почав здійснювати регулярні рейси пароплав з металевим корпусом. У 1829 р. з'явився гвинтовий пароплав, який обслуговував лінію Трієст – Венеція. Створення пароплавів дало змогу значно покращити умови для здійснення організованого туризму, з'явилися можливості мандрувати з високим рівнем комфорту між країнами та континентами [4, с. 64–65]. Отже, у добу промислового перевороту розвиток туризму був пов'язаний передусім з розвитком транспорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. История Великобритании / Под ред. К.О. Моргана. – М.: Весь мир, 2008. – 660 с.
2. Тревельян Дж.М. История Англии от Чосера до королевы Виктории. – Смоленск: Русич, 2007. – 624 с.
3. Устименко Л., Афанасьев І. Історія туризму. – К.: Альтпрес, 2013. – 371 с.
4. Дичка І., Костилова С., Боева С. та ін. Історія науки і техніки. – К.: НТУУ “КПІ”, 2015. – 320 с.

ДЕНДРОЦЕНОЗИ – НАЙПРИВАБЛИВІШІ ТУРИСТИЧНІ ОБ’ЄКТИ

Яворська О.Г.

Київський національний лінгвістичний університет

Серед можливих напрямів туристичної спеціалізації, яка обумовлюється, як відомо, наявністю унікальних та цікавих для туристів ресурсів, не останнє місце сьогодні належить еколого- та природоорієнтованим видам туризму. Природно-кліматичні умови України доволі хороші для розвитку туризму. Так у весняно-літній та осінній періоди комфортність температур складає біля 180 днів, а в гірських регіонах існують сприятливі умови для розвитку гірськолижного туризму. Багата країна також і на бальнеологічні та пелоїдні ресурси.

Між тим, до провідного фактору розвитку туризму можна віднести наявність унікальних природних територій та лісів, що відзначаються екзотичністю ландшафтів. На сьогодні саме ці об’єкти активно використовуються як місця короткочасного відпочинку, а відтак, характеризуються значним антропогенним навантаженням. В останній час за умов погіршення стану навколишнього середовища йде активний пошук альтернативних напрямків використання природних ресурсів. Одним з таких можна розглядати створення дендроценозів.

Корисна роль деревних насаджень обумовлена здатністю покращувати мікроклімат для людини у місці її проживання та створювати умови для повноцінного відпочинку, оздоровлення. Відтак відомо, що дерева збагачують атмосферне повітря киснем та знижують його запиленість, доочищують середовище від токсичних газів, важких металів, ароматичних вуглеводнів, підвищують іонізацію повітря, оптимізують температурний та радіаційний режими, вологість повітря, знижують рівень шуму та швидкості вітру, а також здатні поглинати радіонукліди та накопичувати такі у фітомасі [1, с. 11].

Дендроценози створені людиною, або ж трансформовані природні лісові насадження, створюють архітектурно-художню своєрідність населених пунктів, сприяють підвищенню художньої виразності міст та гармонізують уросередовище [1, с. 11].

Архітектурно-художній потенціал рекреаційних дендроценозів залежить від ландшафтного різноманіття, фітодизайну та складу дендрофлори, який має

відповідати сучасним запитам туристів та рекреантів. Таким чином, на сьогодні формування дендроценозів має керуватися у своїй практиці екологічним, еколого-біологічним, лісотипологічним, фітоценотичним, філогенетичним та художньо-декоративними принципами.

У структурно-функціональній організації дендронасаджень протягом їх існування відбуваються зміни, що спричинені природно-віковими та антропогенними факторами. Динамічний розвиток дендроценозів представлений процесами відпаду та штучного відновлення рослин [3, с. 41].

Використання нових видів декоративних дерев у зеленому будівництві відбувається в результаті інтродукційної діяльності зі світової флори. Між тим, колишні інтродуценти в результаті успішної акліматизації на сьогодні вже виходять за межі ботанічних садів та дендраріїв (так звані рослини-ергазіофіти), спонтанно поширюючись країною. Так, на території Київської міської агломерації нараховується таких видів біля 230, що належать до 43 родин; причому видовий склад 10 провідних родин обіймає біля 62,3% від загальної кількості видів-ергазіофітів [4, с. 46].

Переважно у новостворюваних насадженнях зміна складу дендроценозів йде у напрямку зменшення та ліквідації алергенонебезпечних видів та рослин, які мають неприємний запах, наприклад *Vupleurum fruticosum* L., *Melia azedarach*; виведення травмо- та аварійнонебезпечних видів: *Populus pyramidalis* Rosier, *P. bolleana* Lauche, *Maclura aurantiaca* Nutt., *Rubus idaeus* L., *Rosa canina* L., *Gleditschia triacanthos* L.; систематичне знешкодження паростків небажаних адвентивних та експансійних рослин: *Robinia pseudoacacia* L., *Ailanthus altissima* Swingle тощо.

З іншого боку, перспективними щодо поширення є високоцінні інтродуценти – хвойні, фітонцидні, гарноквітучі рослини, а також види, які добре зарекомендували себе в місцевих умовах країни.

Кожна пам'ятка садово-паркового мистецтва уособлює собою специфічну форму синтезу багатьох видів мистецтва, віддзеркалює панівні ідеї певного часу, а отже, і панівні напрями в архітектурі, музиці, мистецтві, літературі та побуті. Якщо суспільство потребує зрушень у підйомі культури, воно неминуче має звертатися до джерел емоційного впливу природи та створених у процесі життя штучних ландшафтів [2, с. 85]. Відтак, саме дендроценози є найбільш привабливими об'єктами туристично-екскурсійних маршрутів, а також в організації цікавих та корисних для пересічних українців подорожей за сучасних умов високого ступеня диверсифікації туризму.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бессонова В.П. Комплексна проблема “Рослини та урбанізація”. Актуальні питання, головні задачі / В.П. Бессонова // Рослини та урбанізація: Матеріали I науково-практичної конференції “Рослини та урбанізація”, Дніпропетровськ, 21–23 листопада 2007 р. – Дніпропетровськ: ООО ТПГ “Куниця”, 2007. – С. 11–15.
2. Кваша В.В., Бережний О.О. Старовинні садово-паркові ансамблі в освітницькій та виховній роботі // Садово-паркове мистецтво на межі

тисячоліть: Збірник наукових праць за матеріалами Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 200-річчю закладання Самчиківського парку, Хмельницький-Самчики, 21–22 серпня 2003 р. – Кам’янець-Подільський: Пр. вид-во “ОІУМ”, 2001. – С. 85–87.

3. Мороз П.І. Екологічні аспекти створення та відновлення паркових насаджень // Рослини та урбанізація: Матеріали I науково-практичної конференції “Рослини та урбанізація”, Дніпропетровськ, 21–23 листопада 2007 р. – Дніпропетровськ: ООО ТПГ “Куниця”, 2007. – С. 41–43.

4. Яворська О.Г. Ергаціофіти Київської агломерації // Теоретичні та прикладні аспекти інтродукції рослин і зеленого будівництва: Матеріали III Міжнародної наукової конференції молодих дослідників, Біла Церква, 26–29 травня 2003 р. – К.: Фітосоціоцентр, 2003. – С. 46.

МЕНЕДЖМЕНТ

ДИСКУРСИВНІ ТЕХНІКИ МІКРОБЛОГІВ (НА МАТЕРІАЛІ ТВІТТЕРА)

Бегерська О.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Виникнення Інтернету створило нескінченну кількість можливостей для людства. З одного боку це і можливість доступу до інформації (поширення знань, розвиток науки, накопичення культурної спадщини), і простір, де індивідууми можуть знаходити один одного та спілкуватися (за спільними інтересами, вподобаннями у сфері літератури, наявністю профілів у соціальних мережах). Водночас існує інших бік Інтернету – простір ризику й небезпеки, з такими загрозами як кібердомогання (онлайн-переслідування), неконтрольований витік інформації, плітки, шахрайство. Інтернет став частиною реалій сьогодення, коли відмінність між реальним (“In Real Life”, “hors ligne”) та віртуальним (“en ligne”) нівелюється [3, с. 5].

Мова сучасного Інтернету перебуває під потужним впливом молодіжних субкультур та зазнає суттєвих змін, передусім на лексичному рівні. Відтак, текстові повідомлення Твіттера порівнюють з античними формами висловлювання: афоризмами, хайку, епіграмами [3, с. 6]. Соціальна мережа мікроблогів Твіттер була започаткована 13 липня 2006 року з метою миттєвого опису подій за допомогою коротких повідомлень у 140 символів [4]. При реєстрації кожен користувач отримує ім’я (“username”, “pseudo”), якому передую символ “@”. Станом на вересень 2016 року у Франції Твіттер фіксує появу 5,74 мільйонів користувачів щомісяця та 653 000 відвідувачів соціальної мережі щодня [2]. Після реєстрації у профілі користувач описує свою біографію у 160 символах. Наприклад: *Cyprien @MonsieurDream. J’invente des histoires, je bricole des vidéos, je dessine pour @NarmolTshirt. J’adore le Japon* [4]. Заповнивши профіль, користувач може вільно підписатися на сторінки інших користувачів

мережі (“follow”, “suivre”), повідомляти про спам або блокувати інших користувачів. Для зареєстрованих користувачів Твіттер пропонує такі функції:

- створювати повідомлення – твіт (“tweet”), довжиною до 140 символів;
- відповідати на твіт іншого користувача, включивши його ім’я (“username”, “pseudo”) в повідомлення;
- ретвітити (“retweet”) – розмістити у своєму профілі твіт іншого користувача без змін змісту повідомлення;
- читати стрічку іншого користувача (“follow”);
- організувати твітенти (“twevent”) – зустрічі користувачів Твіттер поза віртуальним простором соціальної мережі [4].

Мережа мікроблогів Твіттер використовує такі мовні форми:

- лінійні форми;
- технічні слова, серед яких хештег (“hashtag”) – спеціальний символ у тексті твіта, який допомагає об’єднати різних авторів у єдине обговорення. Кожному хештегу передуює символ “#”, натискаючи на який відображаються всі повідомлення, що його містять. Найпопулярнішими хештегами у Франції станом на 13 лютого 2017 року є: *#grammys*, *#tusaisquetuescelibatairequand*, *#concours* [4];

- посилання (URL), які дають доступ до сайтів;
- смайли (“emoticon”) – допоміжні символи та знаки, які передають емоційний стан користувача [1, с. 112; 3, с. 10; 4].

Користувач має змогу використовувати ці форми окремо або комбінувати їх в будь-якому порядку. Мова Твіттера, яка утворилась в результаті поєднання цих форм, отримала назву твітспік (“twitspeak”).

Окрім мовних форм, існує етикет Твіттера (“twittiquette”) – рекомендації щодо правил поведінки в соціальній мережі, серед яких варто зазначити: необхідність вітатися, відповідати на звернення у твітах, ділитися доступом до інформації [3, с. 11].

До характерних рис даної соціальної мережі можна віднести стислість, розмовний стиль, спілкування у монолозі, діалозі та полілозі, ситуативність, неформальну організацію. Водночас представлені різні види комунікації: між окремими індивідами, у межах групи, комунікація між групою та індивідом, між групою та суспільством, між суспільством та індивідом [1, с. 114].

Профіль користувача Твіттера складається з повідомлень на його сторінці. Кожне повідомлення несе інформацію, якою користувач воліє поділитися з загалом. Таким чином твіт з монологічного висловлювання перетворюється на діалог або полілог (залежно від кількості зацікавлених читачів) [1, с. 116]. Для залучення більшої аудиторії до спілкування ефективним засобом вважається завантаження фото та відео, використання риторичних запитань, звернень до потенційних мовців, обмін посиланнями на зовнішні джерела. Останній має суттєву перевагу в рамках лімітованого символами твіта.

Соціальні мережі створюють новий тип комунікації, який послуговується писемними текстами розмовного стилю. Мікроблог Твіттер створив новий тип дискурсу – технодискурс, одиницею якого є твіт. До його складу, окрім

традиційних письмових знаків алфавіту, долучаються символи, смайли, умовні позначення, які наближають письмову форму до її усного втілення. На майбутнє постає питання, чи інші соціальні мережі запозичать дану одиницю спілкування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Горошко Е. И. Интернет-жанр и функционирование языка в Интернете: попытка рефлексии / Е. И. Горошко // Жанры речи. – Саратов: Наука, 2009. – Вып. 6. – С. 11–127.
2. Coëffé T. Chiffres Twitter – 2017 [Електронний ресурс] / Thomas Coëffé // Le Blog du Modérateur. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.blogdumoderateur.com/chiffres-twitter/>.
3. Paveau M. Genre de discours et technologie discursive. Tweet, twittécriture et twittérature [Електронний ресурс] / Marie-Anne Paveau // Université de Paris 13 Sorbonne Paris Cité, Pléiade. – 2012. – Режим доступу до ресурсу: <http://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00824817>.
4. Twitter [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.twitter.com/>.

ЯКІСНА ІНТЕГРАЦІЯ В УПРАВЛІННІ МАРКЕТИНГОВОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ ПІДПРИЄМТВА

Дацій Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

У сучасних умовах необхідність використання маркетингового підходу до якісного стратегічного управління обумовлена по-перше, жорсткою конкуренцією як слідством глобалізації бізнесу. Глобальні фірми розглядають світ як єдине ціле, у якому стираються національні розходження, відбувається стандартизація споживання. Продукція глобальних фірм продається у всіх країнах світу і є важливим чинником конкуренції на національних ринках. Протистояти натиску товарів глобальних фірм можна, тільки діючи аналогічними методами, розробляючи ефективні маркетингові стратегії.

По-друге, тим, що серед функціональних сфер на підприємстві маркетингу приділяється особливе місце. Його провідна роль впливає зі значимості ринку збуту як вирішального фактору успіху. Це припускає, що маркетинг являє собою не тільки одну з функціональних сфер, але й управлінську концепцію для підприємства в цілому.

Таким чином на сучасному етапі розвитку ринкової економіки України необхідне застосування інтегрованого підходу для якісного стратегічного управління маркетинговою діяльністю.

Якісне стратегічне управління маркетинговою діяльністю з одного боку ґрунтується на елементах управління маркетинговою діяльністю, а з іншого вже є складовою частиною стратегічного управління.

Отже, доцільно виділити наступне визначення якісного стратегічного управління маркетинговою діяльністю підприємства – це управлінський процес установавання рівноваги між стратегічними маркетинговими цілями й стратегічним потенціалом підприємства.

Основною ідеєю переходу від оперативного управління до якісного стратегічного є ідея необхідності перенесення уваги вищого керівництва з “внутрішніх” проблем організації на проблеми зовнішнього середовища, щоб вчасно реагувати на зміни, які відбуваються в ньому.

Процес стратегічного управління маркетинговою діяльністю являє собою управління на основі стратегічного менеджменту, маркетингу, та кращих практик діяльності і повинен базуватися на зворотному зв'язку кожного етапу і елементів управління, які реалізуються в його рамках.

Не дивлячись на відмінності в підходах до моделювання якісного стратегічного управління маркетинговою діяльністю, в кожній моделі можна виділити три етапи процесу стратегічного управління маркетинговою діяльністю: архітектура стратегічного управління маркетинговою діяльністю (розробка та реалізація стратегії); організація стратегічного управління маркетинговою діяльністю або настройки організаційної системи відповідно до вибраної стратегії (упровадження механізму стратегічного управління маркетинговою діяльністю); аудит стратегічного управління маркетинговою діяльністю (оцінка стратегії і контроль виконання стратегічних заходів).

Стратегічну архітектуру описували в своїх працях ще Хамел і Прахалад в такий спосіб: “стратегічна архітектура... показує організації, які можливості їй необхідно нарощувати прямо зараз, запити яких нових груп споживачів почати розуміти негайно, які нові канали вивчити вже сьогодні, до яких нових пріоритетів розвитку прагнути в даний момент для того, щоб перехопити майбутнє...” [2, с. 79]. Таким чином, стратегічна архітектура – це, по суті, генеральний план розгортання нових функцій, знаходження нових компетенцій або переміщення наявних, й нова конфігурація системи взаємодії зі споживачами.

Архітектуру якісного стратегічного управління маркетинговою діяльністю доцільно трактувати як побудову та логічне поєднання властивостей, функцій, методологій (технологій) стратегічного управління маркетинговою діяльністю з метою задоволення потреб цільової аудиторії та досягнення стратегічних цілей підприємств. Це найголовніший етап процесу стратегічного управління маркетинговою діяльністю.

Ефективна стратегія підприємства повинна ґрунтуватися на трьох складових, які є результатом стратегічного аналізу: правильно визначені довгострокові цілі; глибоке розуміння конкурентного оточення; реальна оцінка власних ресурсів і можливостей підприємства.

Вибір стратегії припускає рішення трьох завдань:

– на першій стадії формується перспективне бачення та місія підприємства. Ретельно сформульована місія підприємства допомагає направити зусилля підприємства по шляху, що визначило керівництво.

– другим кроком по виробленню стратегії є постановка стратегічних і фінансових цілей, яких повинне досягти підприємство. Сформульовані й погоджені цілі повинні бути досяжними, повинні бути застережені строки й методи їхнього виконання. Цілі перетворюються в місію компанії.

– третій крок містить у собі вироблення стратегії для досягнення цілей, поставлених у кожній області діяльності підприємства [1, с. 36].

Маркетингові стратегії мають орієнтувати підприємство на максимальну та своєчасну адаптацію діяльності до динамічного маркетингового середовища.

Таким чином, зміст якісного стратегічного управління маркетинговою діяльністю рекомендуємо визначати за допомогою концептуальної моделі стратегічного управління маркетинговою діяльністю, яка включає такі елементи: стратегічну архітектуру, стратегічну організацію та стратегічний аудит, кожний з яких розглядається у розрізі інформаційного, функціонального, методологічного, організаційного та економічного аспектів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Балабанова Л.В. Стратегическое маркетинговое управление на основе бенчмаркинга: монография / Л.В. Балабанова, В.В. Слипенький. – Донецк: ДонГУЭТ, 2005. – 409 с.
2. Хамел Г. Конкурируя за будущее: создание рынков завтрашнего дня / Г. Хамел, К. Прахалад; пер. с англ. – М.: Олимп-Бизнес, 2002. – 288 с.

УПРАВЛІННЯ ПРОЕКТАМИ В УМОВАХ ЗМІН

Літовкіна О.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Характерною ознакою сучасності стали перманентні зміни у всьому, що нас оточує. І для подальшого руху і розвитку доводиться приймати певні рішення. Велика частина цих рішень потребує свідомого визначення і розрахунків. Можна приймати рішення щодо подальшого розвитку користуючись минулим досвідом, вміннями та навиками, тобто прогнозуючи своє минуле на майбутнє. Таким характеристиками може відповідати оперативна діяльність.

Інший підхід полягає в погляді з майбутнього на теперішній стан і виборі шляхів, якими можна досягти бажаного. Такий підхід є стратегічним, і дозволяє досягнути очікуваного. Здатність вчитися і швидше від конкурентів застосовувати нові знання та інформацію стала важливим чинником розвитку при інформатизації суспільства та глобалізації економіки. Довгостроковий успіх вимагає погляду вперед, спрямованого на нові ринки і можливості. Ключ до успіху підприємства полягає, насамперед, у регулярних і успішних інноваціях, що можуть бути реалізовані на ринку. Саме використання управління проектами дозволяє досягнути мети, використовуючи сучасні засоби.

Проект – це обмежена в часі, цілеспрямована зміна окремої системи зі встановленими вимогами до якості результатів, з обмеженнями витрачання коштів і ресурсів, зі специфічною організацією; сукупність заходів, в яких людські, матеріальні і фінансові ресурси організовані для виконання унікального набору робіт певного змісту в умовах обмежених ресурсів і часу. Управління проектом – це мистецтво керівництва й координації людських і матеріальних ресурсів протягом життєвого циклу проекту шляхом застосування сучасних методів і техніки управління для досягнення визначених в проекті

результатів за складом і обсягом робіт, вартістю, часом, якістю та задоволеністю учасників проекту. Для людства управління проектами не нове, проте починаючи з середини 20 сторіччя, коли відбувся перехід до економіки знань – воно перейшло до нового етапу розвитку. Кількість проектів, їх складність різко виросла, з'явилося інформаційне забезпечення нового покоління, нові методи досягнення мети, нові матеріали та технології, що і обумовило розвиток науки і мистецтва управління проектами. Сутність управління проектами полягає у керуванні процесом змін, що відбуваються за розробленими правилами в межах бюджету за чітко визначений ліміт часу. Процеси управління проектом поділяються на 5 груп:

Ініціалізації – формальне визнання початку робіт за проектом або його фазою;

Планування – розробка плану проекту та організаційно – технічної системи управління для успішного досягнення цілей і результатів проекту;

Виконання – координація людських і матеріальних ресурсів для виконання плану проекту;

Контролю – спостереження за ходом виконання робіт та досягнення цілей шляхом моніторингу (кількісної оцінки обсягу виконаних робіт та здійснення коригуючи дій для ліквідації небажаних відхилень від плану проекту);

Закриття – формальне приймання завершених робіт проекту або його окремої фази, закриття контрактів, завершення проекту [1, с. 17]. Особливими ознаками проекту є неповторність та унікальність його цілей, умов виконання, наявних ресурсів та визначені терміни його здійснення. Проекти можна класифікувати за різними ознаками: За структурою – монопроект, мультипроект, мегапроект; За тривалістю – короткострокові, середньострокові, довгострокові; За сферами – економічні, організаційні, соціальні, технічні, змішані. На процес виконання проекту значний вплив має оточення проекту сукупність зовнішніх та внутрішніх факторів. Найбільш традиційною є розбивка проекту на чотири великих етапи: формулювання проекту, планування, здійснення, завершення. На початку роботи над проектом розробляється попередній план, який містить перелік тих завдань, які необхідно буде виконати реалізуючи проект. Оцінюючи попередній план приймають рішення про вибір проекту. Прийнятий до виконання план називається базовим. Він коригується виходячи з ситуації, що склалась. Після затвердження формального плану на менеджера лягає задача по його реалізації. В міру здійснення проекту керівники зобов'язані постійно контролювати хід робіт. Контроль полягає в порівнянні фактичних даних про хід робіт з плановими. В управлінні проектами відхилення між плановими і фактичними показниками трапляються завжди. Проект закінчується при досягненні поставлених перед ним цілей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Логачова Л.М. Управління проектами: навч. посібник / Л.М. Логачова, О.О. Логачова. – Суми: Університетська книга, 2016. – 208 с.
2. Ноздріна Л.В. Управління проектами: Підручник / За заг. ред. Л.В. Ноздріної. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 432 с.

3. Рач В.А. Управління проектами: практичні аспекти реалізації стратегії регіонального розвитку: навч. посібник / В.А. Рач, О.В. Россошанська, О.М. Медведєва. – К.: “К.І.С.”, 2010. – 276 с.

БОРГОВА ЗАЛЕЖНІСТЬ УКРАЇНИ ТА ЇЇ ЗАГРОЗИ

Решетник Н.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Зростання ролі та значення боргів у фінансах держави зумовило необхідність дослідження категорії державного боргу економічною наукою. Державний борг є похідним елементом державного кредиту, та є закономірним атрибутом економічної діяльності в сучасній ринковій економіці. Проблеми сучасного кредитування, що провокують заборгованість висвітлено в працях: К. Дітцеля Л. Штейна, К. Гока, А. Лернера, Б. Хансена, С. Харріса, Г. Гровса, П. Самуельсона, Ю. Козака, Н. Логінової, Т. Мусійця, Ю. Макогон, О. Мозгового, Д. Лук'яненко, Т. Оболенської, І. Петрашко, Н. Рязанової, О. Рогач, А. Філіпенко, Т. Шемет та інших.

Вчені в своїх дослідженнях виділяють специфіку та наслідки внутрішнього та зовнішнього боргу. Внутрішні позики є, на думку А. Ларнера, перенесеними на майбутнє податками, тобто країна боргує сама собі. В економіці, яка функціонує без особливих потрясінь, майбутні покоління нічого не втрачають, сплачуючи підвищені податки, за рахунок яких повертаються борги, зазвичай, тим самим особам. “Національний борг не є тягарем для майбутніх поколінь. Адже якщо нащадки будуть виплачувати борг, то одержать кошти ті ж нащадки, які будуть жити на момент виплати”, підкреслює вчений [1, с. 79]. Зовсім інша справа зовнішній борг – це індивідуальний борг. Платоспроможність за зовнішнім боргом залежить насамперед від валютних надходжень. Можливості у погашенні цього боргу визначаються станом торговельного балансу. Позитивне сальдо характеризує ті ресурси, які забезпечують платоспроможність держави і дають змогу урегулювати платіжний баланс. В окремих випадках у результаті зміни ситуації в економіці та на фінансовому ринку чи погіршення фінансового стану держави вона втрачає платоспроможність. В даному випадку держава змушена вносити певні корективи у свою позикову політику. Такі корективи, як правило, небажані, оскільки підривають довіру до держави. Але краще своєчасно внести певні корективи і забезпечити реальну платоспроможність держави, ніж допустити її фінансовий крах, що призведе до дефолту.

На Маастрихтській конференції були висунуті критерії конвергенції, яких повинні дотримуватися країни – кандидати на вступ у ЄС, ці критерії передбачають, що державний борг не повинен перевищувати 60% ВВП, а дефіцит бюджету та позабюджетних фондів (об'єктів сектору державного управління) – 3%. Така норма заборгованості легко вкладається у гранично допустимий дефіцит без шкоди для маневреності податково-бюджетної політики та економічної рівноваги. Як видно з таблиці 1, Україна не відповідає

цим критеріям, що провокує фінансову дестабілізацію. Така ситуація звужує простір для маневру й провокує поглиблення економічної кризи. Одним із виходів який зменшить спад і пом'якшить його перебіг, є скорочення державних видатків та збільшення ефективності держави.

Таблиця 1.
Динаміка державного боргу України (2014-2016 рр) [2]

Види державного боргу	Державний борг всього (млн.грн.)			Державний борг у % до ВВП (%)			Державний борг на одну людину (грн.)		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Гарантований державою зовнішній борг	125 939	216 449	259 843	8,0	10,9	11,3	2 772	5 042	6 077
Гарантований державою внутрішній борг	27 863	21 459	19 084	1,8	1,1	0,8	613	500	446
Державний зовнішній борг	486 027	826 270	980 185	31,	41,7	42,6	10 699	19 247	22923
Державний внутрішній борг	461 004	508 001	670 646	29,4	25,7	29,2	10 148	19 247	15684
Всього	1 100 833	1 572 180	1929759	70,3	79,4	83,9	24 233	36 623	45129

Як видно з таблиці, за останні три роки скоротився гарантований державою внутрішній борг, проте суттєво зріс зовнішній борг, а сукупний державний борг України перевищив допустимий максимум. За прогнозами Міністерства фінансів України та НБУ сукупний державний і гарантований державою борг України в 2017 році залишиться на рівні близько 82% ВВП, а в 2018 році знизиться лише до 80% ВВП [2].

За експертними даними: небезпечним для України стане 2019 та 2020 роки, оскільки Нацбанку і Мінфіну доведеться виплатити за зовнішніми боргами близько 14 мільярдів доларів. МВФ поки що дає Україні кредити прогнозуючи зростання ВВП на 10% за рік (у цьому році НБУ передбачає зростання на рівні 2,8%) [3].

Отже, єдиним виходом для України є реальне прискорення реформ. Державний борг може виступати фактором і джерелом економічного зростання; сприяти впровадженню у життя нововведень, мобілізувати реальний капітал і знаходить йому більш ефективне застосування, проте, борг стає обтяжливим від невідповідного його застосування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Lerner A. The Burden of National Debt. Essays in honor of Alvin H. Hansen. - NY Norton and K., 1948. – P. 141
2. Міністерство фінансів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.minfin.gov.ua/control/publish/article/main?art_id=388297&cat_id=38825.
3. Співробітництво з міжнародними фінансовими організаціями. Урядовий портал [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=244829807&cat_id=244828922.

РОЛЬ ПРОЦЕСУ ПЛАНУВАННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

Столбова М.А., Харитоненко С.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Ефективність управління будь-яким підприємством залежить від синтезу міжфункціональних елементів та ресурсів. В умовах ринкової економіки прийняття управлінських рішень виходить з прагнень отримати необхідний підприємству результат. З цієї точки зору, планова діяльність як система економічних заходів може бути визначена як уміння передбачати мету і результати діяльності компанії, та які ресурси потрібні для досягнення цих результатів [3]. Успішна робота підприємства в значній мірі залежить від забезпеченості його необхідними ресурсами та ефективності їх використання. Здійснення цього можливе на основі планування [4].

При створенні підприємства, а також в процесі його діяльності формуються цілі та задачі організації, потреба в фінансових, матеріальних, трудових та інтелектуальних ресурсах, джерела їх формування, а також чітко розраховуються ефективність використання ресурсів на підприємстві. У процесі планування визначаються його основні напрямки розвитку.

Виходячи з вище сказаного, можна сказати, що планування – це цілеспрямована діяльність, що передбачає визначення цілей підприємства на певну перспективу, оптимальних засобів їх реалізації та ресурсного забезпечення. Планування забезпечує підприємству основу для прийняття управлінських рішень, знижує ризик та сприяє пошуку найбільш придатних напрямів дій [1, с. 8].

Результатом процесу планування є план, який, завдяки використанню певних ресурсів та виконанню певних дій, повинен забезпечити досягнення бажаної мети. План є документом, що у відповідності до обраних цілей містить конкретну програму та заходи її досягнення, дані про перелік та обсяг необхідних ресурсів, а також послідовність та терміни виконання робіт з виробництва та реалізації продукції чи послуг. План може виступати як проект, задум, порядок роботи [2].

Важливим моментом процесу планування є його циклічний характер, що відбувається наступним чином: аналіз попередньої діяльності, обробка додаткових інформаційних потоків, визначення завдань на плановий період,

розробка варіантів планових рішень, оцінка розроблених варіантів та прийняття остаточного планового рішення, виконання плану, отримання результату. При невідповідності бажаного й реального станів в процесі планування розробляються необхідні заходи, спрямовані або на пошук нових більш ефективних рішень, або на корегування цільових показників з подальшою розробкою плану перспективних заходів [2].

Водночас, планування об'єднує структурні підрозділи підприємства спільною метою, надає всім процесам односпрямованості й скоординованості, що дозволяє найбільш повно й ефективно використовувати наявні ресурси, якісно та своєчасно розв'язувати різноманітні завдання управління [1, с. 8].

Процес планування в управлінні підприємством є дуже вагомим, і розглядає важливі аспекти діяльності суб'єкта управління:

дає можливість передбачити різні майбутні ситуації та заздалегідь підготувати альтернативні варіанти плану розвитку підприємства;

сприяє більш раціональному розподілу ресурсів;

чітко розмежовує обов'язки та відповідальність працівників підприємства за виконання планових завдань;

поліпшує координацію дій в організації;

здійснює контроль в організації.

Слід зазначити, що планування відноситься до функцій системи управління діяльністю компаній та має спрямування на діяльність середини підприємства. Разом з тим, важливо зазначити, що функція планування спрацьовує одночасно з завданнями системи управління діяльністю організації. До таких завдань відносяться:

інформаційна підтримка при розробленні планів;

формування і вдосконалення всієї системи планування;

встановлення потреб в інформації і часі для окремих етапів процесу планування;

перевірка запропонованих планів на повноту та реалізацію [5].

Отже, планування дозволяє визначити найбільш важливі та пріоритетні завдання, раціонально використовувати наявні ресурси, отримати оптимальні результати. Ефективне планування значно підвищує й ефективність діяльності підприємства і сприяє створенню суттєвих чинників для успіху господарюючого суб'єкта.

ЛІТЕРАТУРА

1. Древаль О.Ю. Планування діяльності підприємства / О.Ю. Древаль. – Суми: СумДУ, 2008. – 146 с.
2. Іванова В.В. Планування діяльності підприємства: Навч. посібник / В.В. Іванова – К.: Центр навчальної літератури, 2006. – 472 с.
3. Петрович Й.М. Економіка та фінанси підприємства: підручник / Й.М. Петрович, Л.М. Прокопишин-Рашкевич. – Львів, 2014. – 408 с.
4. Клочкова Е.Н. Економіка підприємства: учебник для бакалавров / Е.Н. Клочкова, Т. Е. Платонова, В. И. Кузнецов; под ред. Е.Н. Клочковой. – М.: Издательство Юрайт, 2014. – 447 с.

5. Столбова М.А. Проведення контролю при формуванні системи управління діяльністю девелоперських компаній / М.А. Столбова // Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. – 2016. – №15. – С. 68–76. (Серія економічна).

СТРУКТУРНІ ЕЛЕМЕНТИ ПРОЦЕСУ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Усенко Ю.В., Волощенко А.О.

Київський національний лінгвістичний університет

З огляду на реалії сучасності, організація управління підприємством є надзвичайно важливим та актуальним питанням, оскільки підприємство, як основна ланка господарської діяльності, забезпечує виробництво великої кількості товарів та послуг для населення, здійснює науково-дослідну та комерційну діяльність для отримання певного доходу.

Незважаючи на зазначене, проблема ефективного процесу організації управління підприємством в умовах впливу на нього певної низки зовнішніх факторів потребує подальшого дослідження як в теоретичному, так і в практичному плані.

Головною економічною метою діяльності підприємства є одержання та збільшення прибутку. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити ключове, соціально-економічне завдання підприємства, а саме: забезпечити оптимальні умови праці персоналу та їх гідну оплату. Його реалізація потребує виконання низки заходів, серед яких, слід відмітити, питання структурних елементів процесу організації управління підприємством [1, с. 203].

Так, структурні елементи процесу організації управління підприємством включають стратегію, структуру, склад персоналу, стиль і суму навичок керівництва та спільні цінності. У свою чергу, ці складові поділяють на: “жорсткі” та “м’які”.

Зміст вищезазначених елементів полягає в наступному [2, с. 127]:

- стратегія – це спрямованість підприємства на досягнення поставлених цілей;
- структура – це опис характеристики організаційної схеми підприємства (рівні, ланки, організаційні зв’язки);
- склад персоналу – це характеристики основних категорій персоналу на підприємстві;
- сума навичок та стиль керівництва – це характеристики дій керівників підприємства, спрямованих на досягнення цілей і ефективності системи управління підприємством в цілому;
- спільні цінності – найважливіші цінності та основоположні концепції підприємства, що визначають поведінку учасників його діяльності.

Слід також зазначити, що вивчення процесу функціонування структурних елементів процесу організації управління підприємством відноситься до

складних явищ. Зрозуміти сутність цих явищ та отримати певні достовірні дані про них можна за рахунок систематичного спостереження.

Оскільки предметом процесу організації управління підприємством є інформація, то кількісну оцінку її якості доцільно визначати з інформаційних позицій, а дослідження структурних елементів процесу організації управління підприємством – з позицій системного аналізу.

Ці дослідження слід виконувати за загальноприйнятим алгоритмом [3, с. 97]:

Аналіз факторів, які впливають на ефективність функціонування структурних елементів процесу організації управління підприємством, постановка завдання дослідження і визначення порядку його виконання.

Аналіз існуючих форм і методів організації управління та визначення можливостей їх використання.

Визначення проблемних питань процесу організації управління підприємством.

Обґрунтування, вибір показників та критеріїв для оцінки ефективності організації управління підприємством.

Оцінка ефективності організації управління підприємством.

Розробка рекомендацій, спрямованих на підвищення ефективності організації управління (за результатами чисельного експерименту).

Таким чином, формування структурних елементів процесу організації управління підприємством мають важливе значення для управлінського потенціалу. Вони потребують системного дослідження та вдосконалення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Герасимчук В.Г. Стратегічне управління підприємством. Графічне моделювання: Навч. посіб. / В.Г. Герасимчук. – Київ: КНЕУ, 2000. – 360 с.
2. Осовська Г.В. Основи менеджменту: Навч. посіб. / Г.В. Осовська, О.А. Осовський. – Київ: Кондор, 2006. – 664 с.
3. Сидоренко В.К. Основи наукових досліджень: Навч. посіб. для вищ. пед. закладів освіти / В.К. Сидоренко, П.В. Дмитренко. – Київ: РНЦ “ДІНІТ”, 2000. – 259 с.

КОУЧИНГ ЯК ІНСТРУМЕНТ РОЗВИТКУ ПЕРСОНАЛУ СУЧАСНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Шульпіна Н.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Сьогодні вітчизняний бізнес намагається активно впроваджувати технологічні, соціальні та управлінські інновації. На нинішньому етапі розвитку кожна комерційна організація має навчитися максимально ефективно задіяти потенціал свого персоналу. Оптимальна система роботи з персоналом може бути побудована лише у тому випадку, коли найважливішим її завданням буде розкриття потенціалу людини з метою підвищення її ефективності та результативності. Визнання цього факту зрушує соціальні технології управління

від примусу і примітивного стимулювання до продуманої мотивації і більш уважного ставлення до неформальної структури організації і особистості працівників. Разом з тим, потреба в менеджменті нової якості не завжди реалізується на практиці. Значна частина керівників ще досі недооцінює значення змін, необхідність стимулювання інновацій та врахування соціально-психологічних характеристик персоналу, що неминуче позначається на ефективності управління.

Одним з інноваційних інструментів, що дозволяє відчутно покращити якість управління є коучинг як важливий інструмент впливу на результати діяльності керівників, окремих працівників і організації в цілому. Він являє собою сукупність соціальних технологій, спрямованих на оцінку компетенцій, виявлення сильних і слабких сторін, посилення мотивації на досягнення результату і підвищення ефективності як окремих працівників, в тому числі, керівників вищої ланки (індивідуальний коучинг); структурних підрозділів (командний коучинг); організації в цілому (організаційний коучинг).

Інвестування в людей, тобто залучення фахівців ззовні або навчання і ротація власного персоналу є важливою умовою успіху в конкурентній боротьбі. Ризикованість таких витрат доволі висока. Отримані знання стануть в нагоді в подальшій роботі працівника не тільки на підприємстві, що здійснює інвестиції в його розвиток, але і на будь-якому іншому підприємстві, тобто в результаті навчання працівника продуктивність його праці зростає незалежно від майбутнього місця роботи. Працівник, після закінчення навчання, може запропонувати свої послуги іншому підприємству, якщо йому запропонують вигідніші умови. Крім того, здібності до навчання у людей різні, тому неможливо очікувати підвищення продуктивності навчених працівників до максимального можливого рівня.

Однак, і привабливість такого підходу дуже велика: без витрат на переобладнання, придбання технічних засобів, розширення офісних, виробничих або торгових площ можна значно підвищити ефективність підприємства. Дослідники вважають, що інвестиції в навчання і розвиток персоналу дозволяють отримувати прибуток в 2-3 рази більший, ніж такі самі витрати на оновлення техніки та технологій.

Найбезпечнішим способом розвитку персоналу з огляду на зазначені вище ризики є коучинг, адже він не передбачає традиційного навчання у формі передачі знань та навичок, проте, формує високу лояльність до компанії. Крім того, компанії, в яких працівники брали участь у тренінгах, засвідчили зростання їхньої продуктивності праці на 22,4%, в той час, як компанії, чії працівники поєднували участь тренінгах з коучингом, засвідчили 88% зростання продуктивності [1]. Варто зауважити, що в практиці коучингу важливу роль відіграє корпоративна культура, яка є системоутворюючим елементом організації і впливає практично на всі аспекти її діяльності, тому ефективне використання коучингового підходу до розвитку персоналу можливе за умови їхньої відповідності.

За результатами дослідження консалтингової фірми Manchester Consulting компанії, що практикують застосування коучингу для своїх керівників, відзначали підвищення продуктивності праці (53%); рівня якості (48%); зниження скарг на вироблену продукцію від споживачів (34%); зниження плинності керівників, до яких застосовувався коучинг (32%); зменшення витрат (23%); підвищення прибутковості (22%); зменшенні конфліктних ситуацій (52%); посилення прихильності компанії (44%); поліпшення у стосунках з клієнтами (37%) [2, с. 5].

За даними Міжнародної федерації коучинга після застосування даного інструменту 80% працівників підвищили ступінь самовпевненості, 73% суттєво поліпшили стосунки з колегами, 72% зафіксували покращення комунікативних навичок, 67% навчилися краще збалансовувати професійне та особисте життя, 57% мали здобутки у тайм-менеджменті [3].

Отже, застосовуючи коучинговий підхід до розвитку працівника, компанія допомагає йому вчитися, використовувати отриманий досвід, набуті знання у вирішенні різних завдань. Під час роботи з коучем людина опановує технології і методи вирішення проблем, які дозволяють їй потім самостійно долати труднощі, розрізняти важливе і другорядне, визначати обмеження, ресурси, цілі, складати точний план дій. Ці навички дозволяють точніше визначати власні та організаційні цілі, знизити стрес, і як наслідок підвищити ефективність його роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Hear what Global Leaders and the Media have to say about the Power of Coaching. [Electronic resource]. – Access mode: <http://www.abetterperspective.com/Quotes.html>.
2. McGovern J. Maximizing the Impact of Executive Coaching: Behavioral Change, Organizational Outcomes, and Return on Investment / Joy McGovern, Michael Lindemann, Monica Vergara, Stacey Murphy, Linda Barker, & Rodney Warrenfeltz // The Manchester Review. – 2001. – V1. [Electronic resource]. – Access mode: http://www.evolve-coaching.com/uploads/ManchesterReview_Maximizing_Impactof_Exec_Coaching.pdf.
3. Benefits of Using a Coach. [Electronic resource]. – Access mode: <http://coachfederation.org/need/landing.cfm?ItemNumber=747>.

ПРАВОЗНАВСТВО

АРГУМЕНТАТИВНІ СТРАТЕГІЇ У ПОЛІТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

Ананко Т.Р.

Київський національний лінгвістичний університет

Передвиборчі перегони у США показали, що політичні процеси можуть впливати не тільки на події однієї країни, але й виходити далеко за її кордони. Непередбачений фінал останніх президентських виборів у США значно

вплинув на розвиток міжнародних подій. Тому дослідження політичному дискурсу не втрачає актуальності й зацікавленості з боку лінгвістів.

Мета нашого дослідження полягає у вивченні аргументативних засобів, які вживає кандидат в президенти від демократичної партії Хіларі Клінтон у своїх промовах.

Вслід за Т.Дейком, ми вважаємо, що до політичної комунікації є залученими не тільки політики, але й громадськість, до якої спрямовуються політичні меседжі [2, с. 12]. У своїх передвиборчих кампаніях політики намагаються використовувати широкий арсенал аргументативних стратегій для впливу на аудиторію і досягнення заповітної мрії – перемоги на виборах. Вважають, що необхідність використання аргументів полягає у тому, що будь-яке твердження має ґрунтуватися на певних підставах, доказах (*give reasons to justify the claims*) [4, с. 106], інакше воно сприймається як безпідставна заява, яка не є достатньою, щоб переконати співрозмовника підтримати позицію адресанта. Враховуючи прагматичну спрямованість аргументативного дискурсу, його ілюкативною функцією можна вважати саме переконливість. Аргументативний дискурс полягає у продукуванні взаємопов'язаних аргументованих висловлювань з метою досягти певну комунікативно-прагматичну мету, а саме впевнити співрозмовника в істинності окремого судження та змусити його погодитися із запропонованою думкою [1, с. 3]. Серед найбільш поширених засобів аргументації є тактика протиставлення (*argument by contraries*), яка фактично базується на семантичній поляризації. Очевидно, що всі події, які пов'язані з опонентом, описується у негативному світлі та, навпаки, власні досягнення висвітлюються позитивно. Наприклад, *Americans don't say: "I alone can fix it." We say: "We'll fix it" (5).*

Now Donald Trump says, and this is a quote, "I know more about ISIS than the generals do...". No, Donald, you don't. He thinks that he knows more than our military because he claimed our armed forces are "a disaster". Well, I've had the privilege to work closely with our troops and our veterans for many years, including as a Senator on the Armed Services Committee. I know how wrong he is. Our military is a national treasure (6).

Відповідно до результатів дослідження Г. Хофстеде американська культура характеризується високим ступенем маскуліності, індивідуалізму, оскільки важливе значення надається індивідуальним досягненням та підкреслюється індивідуальна відповідальність за вчинки. В американському суспільстві з низькою дистанцією влади популярним є концепт рівності, завдяки якому кожна людина має рівні можливості у досягненні фінансового розквіту [3, с. 15], тобто демократичні цінності посідають вагоме місце. У політичному дискурсі важливі цінності виражаються за допомогою ключових слів, які вважаються вузлами семантичного зв'язку, такі як, ***our/onenation, freedom, equality, justice, opportunity*** та інші:

My friends, we've come to Philadelphia – the birthplace of our nation – because what happened in this city 240 years ago still has something to teach us today. We all

know the story. (...) And by the time they left Philadelphia, they had begun to see themselves as one nation.

Our Founders embraced the enduring truth that we are stronger together.

We have to decide whether we all will work together so we all can rise together.

Our country's motto is e pluribus unum: out of many, we are one. (...) The most enduring values. Freedom and equality, justice and opportunity. We should be so proud that these words are associated with us. That when people hear them – they hear... America (6).

У цьому прикладі вживається тактика посилення на авторитет (argumentbyauthority), а саме згадуються батьки-засновники американської держави. Крім того, акцентується увага на спільних прагненнях колективного адресата і спікера. За допомогою займенників *we-us*, які асоціюються з *America* реалізується тактика інклюзивності. Солідарність і інтегрування всієї спільноти підсилюється за допомогою повтору прислівника *together*.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кошеварова Ю. А. Коммуникативно прагматический анализ аргументативного дискурса: Автореф. дис. канд. филол. наук: 10.02.04. – Уфа, 2006. – 20 с. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bashedu.ru/autoreferat/autoref17.doc>.
2. Dijk T. A. van. Political discourse and ideology [Електронний ресурс] / Teun A. van Dijk. – 33 p. – Режим доступу: [http://www.discourses.org/OldArticles/ Political](http://www.discourses.org/OldArticles/Political)
3. Hofstede G. People Whose Ideas Influence Organisational Work [Електронний ресурс] / G. Hofstede. – 2005. – Режим доступу: <http://www.onepine.info/phof.htm>
4. Rieke R.D. Sillars M.O. Argumentation and critical decision making. – Longman, 1997. – 318 p.
5. Clinton H. DNC speech [Електронний ресурс] – July 29, 2016 – Режим доступу: <http://www.politico.com/story/2016/07/full-text-hillary-clintons-dnc-speech-226410>
6. Clinton H. Concession Speech [Електронний ресурс] – November 09, 2016 – Режим доступу: <http://fortune.com/2016/11/09/hillary-clinton-concession-speech-transcript/>

ПРОБЛЕМИ ПРАВОРЕАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ

Бабюк А.М.

Київський національний лінгвістичний університет

Традиційно під поняттям правореалізації розуміють процес втілення правових приписів держави у поведінці суб'єктів шляхом використання, виконання чи дотримання правових норм.

Однак цінність правових норм полягає у тому, наскільки ефективно вони використовуються, виконуються чи дотримуються відповідними суб'єктами, тобто, чи реалізуються такі правові норми взагалі. І відповідь на це питання вочевидь є відповіддю на інше питання: чи можна дані правові норми вважати правом. Не зважаючи на усі намагання державних та правових інституцій, і до

сьогодні трапляються випадки, коли запроваджені державою норми не відповідають соціальним цінностям та природнім правам людини. З огляду на зазначене, питання реалізації права в Україні сьогодні є досить гострим і актуальним.

В теоретичній літературі питання реалізації норм права окреслено досить чітко. Науковці виділяють певні види поведінки суб'єктів під час правореалізації або ж певні форми реалізації права.

Зокрема, в залежності від видів юридичних норм розрізняють три форми реалізації:

використання – форма реалізації права, при якій суб'єкт використовує можливості, що надаються йому юридичною нормою;

дотримання – форма реалізації права, при якій суб'єкт суворо слідує встановленим заборонам: не здійснює тих дій, які йому не дозволені;

виконання – форма реалізації права, при якій суб'єкт здійснює активні дії для виконання покладених на нього юридичних обов'язків [1, с. 115].

Форми поведінки суб'єктів права при реалізації норм права обумовлені характером самих правових вимог. За своїм характером вимоги права поділяються на два види: заборони і приписи. У відповідності із цими двома основними формами реалізації права виділяється 1) дотримання заборон і 2) виконання приписів [2, с. 485].

Дослідженням питання реалізації норм права приділена увага досить великої кількості науковців, зокрема таких як: В.С. Нерсисянц, С.С. Алексєєв, Н.Н. Вопленко, П.М. Рабінович, Ж.О. Дзейко, В.О. Котюк та багато інших.

Говорячи в такому контексті про правореалізацію, не прийнято звертатись до оцінки норм, які вважаються правом. Зазвичай правові норми, які реалізуються суб'єктами, апіорі не можуть вважатися не правовими, оскільки вони прийняті компетентними органами та в установленому законодавством порядку. Однак, реалії сьогодення сучасного українського законодавчого процесу свідчать про наявність певних проблем у напрямку правореалізації.

Першою проблемою на шляху реалізації права в Україні є те, що не завжди запроваджені норми є правовими. Трапляються випадки, коли певні акти приймають з порушенням встановлених законодавством вимог. Окрім цього, іноді прийняті акти є такими, що не відповідають нормам вищестоящих актів, зокрема Конституції України. А відтак, такі акти не можна вважати правовими і запроваджувати процес їх реалізації взагалі.

Наступною проблемою правореалізації в Україні є те, що іноді під час активного запровадження різноманітних реформ, порушується механізм подальшої реалізації запроваджених норм. Безумовно, що процес видання правових норм та процес реалізації норм права є хоч і тісно пов'язаними процесами, однак це різні стадії, що відбуваються з правовими нормами. Іноді трапляються помилки законодавчої техніки і механізм правової реалізації запроваджених норм або не узгоджується з нормами інших нормативно-правових актів, або має відсильний характер, або взагалі відсутній.

Також на процес утілення норм права в життя впливають не лише правові, а й політичні, економічні, культурні й інші чинники. Через це не завжди можна досягнути необхідного результату правового регулювання, що прогнозується законодавцем [3, с. 361].

Таким чином, говорячи про правореалізацію слід усвідомлювати, що на стадії активного розвитку та зміни законодавства країни, можуть траплятись випадки неможливості реалізації певних встановлених правових норм взагалі. Очевидно, що це є помилками, які можна досить ефективно усувати. Однак для їх сфоечасного усунення необхідний постійний контроль та аналіз правових норм, що видаються. Можливо, для більш швидкого та оперативного реагування на такі помилки слід спростити процес прийняття самих норм права, оскільки в Україні це досить довготривала процедура. Окрім цього, можливо доцільно запровадити аналіз ефективності реалізації тих чи інших правових норм. Є випадки, коли запроваджені норми не реалізуються в силу відсутності у них цінності для суспільства. Слід пам'ятати, що все ж таки право є вартісним та має власний зміст і цінність тоді, коли воно реалізується кожним індивідом зокрема та усім суспільством вцілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Алексеев, С.С. Право: азбука – теория – философия: Опыт комплексного исследования [Текст] / С.С. Алексеев. – М.: Статут, 1999. – 712 с.
2. Нерсесянц, В.С. Общая теория права и государства [Текст] : учебн. / В. С. Нерсесянц. – М.: Норма: Инфра-М, 2010. – 560 с.
3. Законодавча техніка та механізм реалізації норм права: методологічні питання взаємозв'язку / Ж.О. Дзейко // Про українське право: часопис кафедри теорії та історії держави і права Київського національного університету імені Тараса Шевченка / За ред. проф. І. Безклубого. – К.: Грамота, 2009. – Чис. IV. – С. 359–368.

ДОСВІД США У ВИКОРИСТАННІ МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ ДЛЯ ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ

Бугера О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

На початку 2016 року 62 % дорослого населення України користуються Інтернет. Частка користувачів Інтернет серед людей 18-39 років в Україні сягнула 91%. Старший вік та проживання у сільській місцевості значно зменшують вірогідність користування Інтернетом [1].

Необхідно також зазначити, що Інтернетом в Україні хоча б раз на місяць з будь-якого пристрою (чи кількох) – комп'ютера, мобільного телефону, смартфона, планшета – користуються 20,1 мільйон громадян. При цьому в мережу Інтернет з комп'ютера або ноутбука заходять 18,3 мільйона чоловік, з мобільного телефону або/і смартфона – 5,1 мільйона, а з планшета – 1,8 мільйона [2].

Тобто, Інтернет поступово став невід'ємною частиною життя людини. Оскільки має ряд переваг, зокрема це зручність доступу до інформації, можливість її обробки, швидкість її передачі та ін. Зважаючи на це, в деяких країнах почали використовувати можливості мережі Інтернет для запобігання злочинності. Зокрема, показовим є досвід США з цього питання. Наприклад, в м. Даллас штату Техас розроблена програма iWatch Dallas, яка дозволяє мешканцям та гостям Далласа використовуючи будь-який пристрій (мобільний телефон, планшет, комп'ютер та ін.), що забезпечує доступ до мережі Інтернет повідомляти поліцію про будь-яку потенційну небезпеку як для себе особисто, так і для суспільства, і в тому числі, щодо можливих злочинів та про факт їх вчинення.

Необхідно зазначити, що Даллас – місто в США, розташоване у північно-східній частині штату Техас на річці Триніті. Адміністративний центр графства Даллас. Рівень злочинності в Далласі був на першому місці серед найбільших міст Америки з 1998 по 2003 рр. На даний час більшість частин міста переважно безпечні, однак деяких районів слід уникати з настанням темряви. До таких відносяться деякі частини Південного Далласа і місця концентрації старих житлових будівель (такими вважаються будинки віком більш як 10 років) [3].

Як вже зазначалось вище, для запобігання злочинності в Далласі була розроблена спеціальна програма iWatch Dallas, яка використовує можливості мережі Інтернет. При цьому Департамент поліції Далласа прагне співпрацювати з мешканцями міста. Вважається, що успіх запобігання злочинності великою мірою залежить від бажання мешканців постійно моніторити ситуацію безпосередньо в тому районі, де вони живуть або знаходяться в певний момент часу. Повідомлення, що надходять до поліції формують дуже детальну картину стану правопорядку на вулицях, в громадських місцях, школах, магазинах і т.п.

При цьому програма i Watch Dallas дозволяє громадянам використовувати комунікаційні можливості Інтернет, і в тому числі, моніторити сайти соціальних мереж, і в разі необхідності повідомляти поліцію про певні загрози [4].

Програма дозволяє надсилати як усні, так і письмові повідомлення, як у персональному, так і в анонімному режимі. При цьому докладно описуються всі подробиці певної події: час, кількість свідків, їх прикмети, номери та марки автомобілів, та ін. Можливо також швидко відправити інформаційне повідомлення заповнивши спеціальну анкету в якій вказується, зокрема вид злочину: тероризм, проституція, вживання наркотиків, розбійний напад, сексуальне насильство, злочини по відношенню до дітей, крадіжка в супермаркеті, злочини по відношенню до тварин, використання зброї та ін.

Необхідно зазначити, що мета кримінології полягає у виробленні наукових і практичних рекомендацій, положень та висновків щодо підвищення ефективності запобігання злочинності. Практичні цілі формулюються, беручи до уваги професійну підготовленість кадрів, їхнє матеріально-технічне, фінансове забезпечення й реальний час щодо проведення відповідних заходів. [5, с. 10, 16]. Розроблення запобіжних заходів щодо протидії злочинності було і залишається стратегічним завданням кримінології. При цьому ефективність цієї

роботи залежить від своєчасного реагування на зміни, що відбуваються в інформаційному забезпеченні суспільства, і насамперед, щодо розповсюдження мережі Інтернет та відкритті нових технологічних можливостей доступу до інформації та потенційних можливостей її використання.

Отже, для запобігання злочинності в сучасних умовах необхідно використання інноваційних технологій, і зокрема, які базуються на можливостях мережі Інтернет. Доцільним при цьому є використання досвіду США щодо розроблення спеціальних комп'ютерних програм співпраці поліції з громадянами, які шляхом надсилання інформаційних повідомлень щодо моніторингу криміногенної ситуації, створюють передумови для ефективної протидії злочинності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Динаміка використання Інтернет в Україні : лютий-березень 2016 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.kiis.com.ua/?lang=Ukr&cat=reports&id=621>.
2. В Україні інтернет-аудиторія досягла 20,1 млн користувачів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://osvita.mediasapiens.ua/mediaprosvita/research/v_ukraini_internetauditoriya_dosyagla_201 mln_koristuvachiv/.
3. Даллас [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://uk.wikipedia.org/wiki/Даллас>.
4. iWatch Dallas [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dallaspolice.net/division/central/iwatchdallas>.
5. Кримінологія : Навч. посіб. / Ю. Ф. Іванов., О. М. Джужа. – К. : Вид. ПАЛИВОДА А. В. – 2006. – 264 с.

“JOB-ON-CALL AGREEMENTS” ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ІТАЛІЇ

Гаращенко Л.П.

Київський національний лінгвістичний університет

Зростання нестандартних форм зайнятості у сучасному світі обумовлене кількома факторами: глобалізацією економіки та соціальними перетвореннями, зокрема необхідністю працівників поєднувати виконання своїх трудових та сімейних обов'язків. До таких форм необхідно віднести дистанційну працю; тимчасову роботу, включаючи сезонну, виконання роботи на умовах неповного робочого часу, у тому числі роботу за викликом (on-call work) та робота на умовах нульового трудового договору (zero-hours contracts) та ін.

Один із видів договорів, який не врегульований законодавством України і тому, потребує окремого дослідження, є трудовий договір про тимчасову зайнятість (дослівно “Job-on-call agreements” – робота-за викликом, по дзвінку), що укладається між працівником і роботодавцем у випадках, коли робота є нерегулярною і працівник виконує її по мірі надходження відповідної пропозиції. Виконання роботи за таким договором характеризується варіативною кількістю годин, протягом яких вона виконується та може коливатися від нуля годин до повного робочого дня. Уклавши такий договір,

роботодавець вимагає від працівника приступити до виконання певної роботи тільки тоді, коли виникає необхідність.

Вказаний вид трудового договору врегульований законодавством Італії, Нідерландів, Німеччини. В укладенні трудового договору про тимчасову зайнятість більше зацікавлений роботодавець, оскільки це хороша можливість адаптувати необхідну кількість робочої сили до обсягу робіт, які необхідно виконати, залучення додаткового персоналу при збільшенні обсягу роботи. Менш привабливою така робота є для працівників, тому що вони не знають, коли будуть працювати, вони невпевнені у стабільності своєї зайнятості, що фактично призводить у повну залежність працівника від виклику роботодавця.

Розглянемо яким чином врегульовано укладення такого договору в Італії. Трудовий договір про тимчасову зайнятість (італ. *contratto di lavoro intermittente* – переривчастий, моргаючий) було запроваджено в Італії законодавчим декретом №276/2003, більш відомий як Закон Бьяджі, а саме статтями 33 – 40 [1]. Це різновид трудового договору, за яким працівник перебуває в розпорядженні роботодавця з метою виконання роботи, яка носить переривчастий, епізодичний характер і не повинен суперечити умовам колективних угод, що укладаються на національному або регіональному рівнях на заздалегідь визначені періоди – тиждень, місяць або рік. Зазвичай, робота за викликом застосовується під час літніх канікул, великодніх та різдвяних свят, у вихідні дні: у період з полудня п'ятниці, після 13.00, до 6.00 години ранку понеділка. У період новорічних свят: з 1 грудня по 10 січня, великодніх свят: у період з Вербної неділі на вівторок після Великодня та під час літніх канікул: з 1 червня по 30 вересня (роз'яснення Міністерства праці та соціальної політики Італії від 12 липня 2004 року) [2].

Крім того, вказано, з якими особами укладається такий договір: 1) особами, віком до 25 річного віку, які не мають роботи (безробітні); 2) особами, яким виповнилось 45 років і більше, які звільнені або зареєстровані як безробітні, або такі, що не мають роботи. Таким чином, визначено періоди, під час яких доцільно укладати такий договір та коло осіб, з якими він укладається. Не може бути укладений з державними службовцями [1].

Трудовий договір про тимчасову зайнятість укладається в письмовій формі на визначений або невизначений строк і може містити зобов'язання щодо виплати додаткової суми за згоду працівника відповісти на виклик роботодавця (наприклад, телефонний дзвінок) щодо необхідності приступити до роботи у певний строк. Зобов'язання відгукнутися на виклик роботодавця має бути чітко обумовлено в трудовому договорі і може складати один день та інший період, обумовлений сторонами. Якщо така умова встановлена, працівник має право на додаткові 20% від заробітної плати, встановленої колективною угодою укладеною на національному рівні [3].

Законодавством Італії встановлені вимоги щодо змісту договору, серед них: тривалість роботи, тобто строк договору; мають бути враховані випадки, які дозволяють укладення договору; місце роботи; режим готовності, тобто спосіб повідомлення працівника про його вихід на роботу (наприклад, зв'язок з

роботодавцем за допомогою телефону); умови надання винагороди працівнику за доступність (готовність бути на зв'язку з роботодавцем); порядок і строки виплати заробітної плати; способи (форми) виклику працівника роботодавцем; конкретизація обов'язків працівників; охорона праці.

Таким чином, новою для нас формою врегулювання трудових відносин між працівником і роботодавцем є трудовий договір про тимчасову зайнятість ("Job-on-call agreements") який належить до нетипових трудових договорів. Характерною особливістю цього договору в Італії є те, що: 1) чітко врегульовано порядок укладення як на законодавчому рівні та і на рівні підзаконних актів та колективних угод; 2) визначено строки та зміст договору; 3) визначено коло осіб та випадки коли такий договір може бути укладений; 4) визначено гарантії для працівників, що уклали договір.

ЛІТЕРАТУРА

1. Decreto Legislativo 10 settembre 2003, n. 276. "Attuazione delle deleghe in materia di occupazione e mercato del lavoro, di cui alla legge 14 febbraio 2003, n. 30". [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.camera.it/parlam/leggi/deleghe/03276dl1.htm>
2. Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali Direzione Generale Tutela delle Condizioni di Lavoro Divisione V. Roma, 12 luglio 2004. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.lavoro.gov.it/Pagine/default.aspx>
3. Ministero del Lavoro e delle Politiche Sociali Circolare n. 4 (pubblicata sulla G.U. n. 33 del 10/02/2005). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://adapt.it/adapt-indice-a-z/circolare-del-ministero-del-lavoro-e-delle-politiche-sociali-3-febbraio-2005-n-4-lavoro-intermittente-artt-33-e-segg-d-lgs-n-2762003-chiarimenti-e-indicazioni-operative/>

ДОГОВІРНА МОДЕЛЬ "ВЛАДА/СОЦІУМ" У СВІТЛІ РЕАЛІЙ ПОЛІТИЧНИХ КОНФЛІКТІВ: УКРАЇНСЬКИЙ КОНТЕКСТ

Городницький А.В.

Київський національний лінгвістичний університет

*Там, де модернізація функціонує, вона створює свою власну легітимацію
(Френсіс Фукуяма. [3, с. 1])*

Плюралістична класифікація і амбівалентні характеристики політичних конфліктів дозволяють визначати конфлікт як боротьбу за вплив у системі політичних відносин, за доступ до прийняття загальнозначущих рішень, за монополію конкретних інтересів і визнання їх суспільно необхідними, тобто за все те, що становить зміст влади і політичного панування [2, с. 220]. Влада ж виступає "платформою" політичного конфлікту, а дестабілізація влади і дезінтеграція суспільства виникають не тому, що існують конфлікти, а через невміння врегулювати політичні суперечності чи елементарне ігнорування їх. Тож у цій розвідці здійснено осмислення політичного конфлікту як форми

боротьби за владу в конкретному соціумі (на прикладі України) й універсальної умови розвитку суспільства.

“Перевага, якою Європа опікується вже впродовж дуже тривалого часу, підштовхнула її до того, щоб виставити себе як володарку світу й поводитися з рештою представників людства так, наче вони були створені винятково для потреб Європи” [4, с. 472], – така провокаційна заява змушує критично ставитися до сучасних векторів постколоніалізму та його наслідків. Адже основні способи врегулювання конфліктних ситуацій у сучасній політичній традиції є такими, що “задають стратегію” альтернативним варіантам політичних режимів, зокрема тоталітаризму і демократії [див.: 1, с. 10]. Приміром, Ф. Фукуяма говорить: “Я не вважаю, що коли-небудь взагалі існувала епоха лібералізму. Лібералізм ніколи не був самодостатнім, він завжди існує разом з певним видом демократії і певним економічним устроєм. Потрібні також певні культурні умови, деякі з них стали проблематичними” [3, с. 5]. Таким чином, актуальний поділ політичних конфліктів на внутрішньо- і зовнішньополітичні більш ніж очевидний. В останніх як суб'єкти конфлікту виступають держави (або коаліції держав), стосунки ж між ними завжди характеризувалися (і характеризуються) взаємною конкуренцією, яка із сумною періодичністю набуває найгостріших форм (як правило, військових). Прийнято вважати, що “державами рухають так звані національні інтереси, основу яких становлять найважливіші для існування нації потреби: в безпеці, контролі та використанні природних ресурсів, збереженні культурної цілісності та національної специфіки” [4, с. 480].

Розгляд нами прикладних аспектів актуальної трансформації політичних конфліктів в Україні дозволяє зазначити, що більшість сучасних політологів вважають політичні конфлікти такими, що відіграють позитивну роль у суспільному житті, тому що “сигналізують” суспільству і владі про наявні суперечності, розбіжність позицій громадян і стимулюють дії, здатні поставити ситуацію під контроль [3].

На жаль, у нашому дослідженні поза належною увагою залишаються сучасні “гібридні” конфлікти України і Росії, оскільки автор не може неупереджено аналізувати у форматі тез ці складні і суперечливі військові реалії. Хоча після терактів 11 вересня 2001 р. (та й 13 листопада 2015 р.) інтелектуали більше не мислять ліберально-демократичну ідею прогресу людства у бік універсальних цінностей Заходу, Україна, перш за все, виходить з того, що політичні відносини з Заходом не тільки не суперечать, але й сприяють цивілізованій реалізації іншого вектора її зовнішньої політики – встановленню рівноправного та взаємовигідного партнерства з країнами демократичного блоку, зокрема, ЄС. На нашу думку, від стабільності та прогнозованості таких стосунків між країнами Європи значною мірою залежить доля демократичного розвитку України та її євроінтеграції.

Отже, через обґрунтування поняття “політичний конфлікт”, висновуємо, що вивчення конфліктів слід здійснювати тільки через договірну модель “влада/соціум”. І саме вироблення цього вектору є одним з головних завдань

сучасної політичної філософії, а специфіка управління конфліктами належить до найважливіших умов забезпечення соціально-політичної стабільності як всередині конкретної країни, так і на міжнародній арені. Таким чином, конфлікт є неусувним явищем політичного і соціального життя суспільства. Мабуть, сучасний глобалізований світ уже впритул підійшов до необхідності створення нового світового порядку, який буде заснований на пріоритеті конвенційних інтернаціональних інтересів, загальних для всього людства. Але поки що нинішні держави вперто продовжують упроваджувати в життя ідею захисту національних інтересів, що неминуче призводитиме до збільшення кількості міждержавних конфліктів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арендт Х. Джерела тоталітаризму / Ханна Арендт ; [пер.з англ. В. Верлоки, Д. Горчакова] – К. : Основи, 2005. – 584 с.
2. Дворкін Р. Свобода, самоврядування та воля народу. Чи можлива сьогодні демократія? / Р. Дворкін // Філософія прав людини ; за ред. Ш. Г'осепата та Г. Ломанна ; [пер. з нім. О. Юдіна та Л. Доронічевої]. – К. : Ніка-Центр, 2012. – С.213–226.
3. Демократия не создает идентичность : Беседа с американским политологом Фрэнсисом Фукуямой : 20.03.2016 (Михаэль Туман (Michael Thumann), Томас Ассхойер (Thomas Assheuer)). – Режим доступу : <http://inosmi.ru/politic/20160320/235774459.html>
4. Зенггаас Д. Реалії культурних битв / Д. Зенггаас // Культурні цінності Європи; за ред. Ганса Йоаса і Клауса Вігандта ; [пер. з нім.] – К. : ДУХ І ЛІТЕРА, 2014. – С. 471–496.

СИСТЕМА ПУБЛІЧНИХ ФІНАНСІВ УКРАЇНИ

Златіна Н.Е.

Київський національний лінгвістичний університет

У науці фінансового права під фінансами розуміють систему економічних відносин, пов'язаних із планомірним утворенням і розподілом публічних централізованих і децентралізованих фондів коштів, необхідних для фінансування держави й органів місцевого самоврядування та інших утворень, які визначаються державою необхідними.

Виробничу сферу держави складають заводи, фабрики, сільськогосподарські та інші підприємства. Та поза виробничою сферою після появи держави виникають фінансові відносини, що формують грошові фонди, які необхідні для існування публічних органів і фінансування покладених на них функцій. Ці фонди є публічними фінансами [1, с. 10].

Необхідність публічних фінансів (держави й органів місцевого самоврядування) зумовлена тим, що за будь-якого типу економічних відносин основним призначенням держави є забезпечення фінансовими ресурсами тих потреб, які не можна задовольнити через ринковий механізм, тобто через попит

і пропозицію, а також особисто кожного громадянина з відповідних об'єктивних причин.

Так, до них відноситься структурна перебудова економіки, боротьба з монополізмом, захист навколишнього середовища і тих громадян, які є споживачами (малозабезпечених, інвалідів, дітей, людей літнього віку), проведення фундаментальних наукових досліджень, загальна освіта, підготовка кадрів, соціальне забезпечення і страхування, охорона здоров'я та ін. [2, с. 23].

Зрозуміло, що категорія публічних фінансів нерозривно пов'язана з існуванням держави, однак є значно пізнішою за часом виникнення. Існують різні підходи вчених до визначення складових цієї категорії але визначимо, яка найбільш відповідає сучасній системі публічних фінансів України.

Таким чином, сучасна система публічних фінансів України містить такі ланки:

публічні фінанси держави – складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів;

публічні фінанси органів місцевого самоврядування – складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів органів місцевого самоврядування;

публічні фінанси суспільного (соціального) призначення – складаються із суспільних відносин, які виникають з приводу утворення, управління, розподілу (перерозподілу) та використання публічних фондів коштів, за рахунок яких задовольняються суспільні (соціальні) інтереси, визначені державою або органами місцевого самоврядування, та які не є державною чи комунальною власністю.

Водночас, систему публічних фінансів можна розширити додавши таку ланку, як міжнародні фінанси, що є врегульованими нормами міжнародного права економічні відносини, суб'єктами яких є міжнародні фінансові організації та окремі держави, та які складаються щодо створення та використання спільних грошових фондів для надання фінансової допомоги країнам, – членам таких організацій згідно з визначеними умовами.

Таким чином, централізовані фонди коштів (публічні фонди, за рахунок яких задовольняється публічний інтерес і держава виконує свої функції) частково формуються також і за рахунок міжнародних фінансів, що дає змогу державі як суб'єкту публічної влади утримувати та підтримувати ті сфери, які наразі цього потребують.

Також варто зазначити, що популярні на сьогоднішній день інноваційні проекти в багатьох економічно розвинених країнах світу почали і продовжують реалізовуватися завдяки всебічній фінансовій підтримці держав [2, с. 23].

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінансове право України: Підручник. – К.: Прецедент; Моя книга, 2006. – 448 с.

2. Фінансове право. Академічний курс : підручник / О.П. Орлюк. – К.: Юрінком Інтер, 2010. – 808 с.

ЗАХИСТ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ОПЕРАЦІЇ

Мацегорін А.О.

Департамент з безпеки ПАТ “Київоблгаз”

У житті кожної людини рано чи пізно приходиться вирішувати питання спадкування, який вимагає практичного вирішення широкого спектру питань правового характеру. Ситуація, яка склалася на Сході України, породила низку проблем, пов'язаних із реалізацією нашими співвітчизниками права на спадкування. Громадяни, які проживають на непідконтрольній Україні території Донецької та Луганської областей, з відкриттям спадщини проходять юридичну процедуру її оформлення. Проте, видані спадкоємцям невизнаними утвореннями “ДНР” та “ЛНР” документи, не мають юридичної сили ні в Україні, ні у світі. За нормами міжнародного права самочинно проголошені держави визнаються світовою спільнотою як нелегітимні, сепаратистські утворення або окуповані регіони [1].

Нотаріуси відіграють ключову роль у процедурі оформлення спадщини, їх значна частина полишила територію проведення антитерористичної операції (далі – АТО), а ті, які залишилися і продовжують здійснювати свою професійну діяльність, не мають доступу до Спадкового реєстру, Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та інших державних реєстрів [2].

Доступ до загальнодержавних реєстрів було припинено на виконання Указу Президента України № 405/2014 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 13 квітня 2014 року “Про невідкладні заходи щодо подолання терористичної загрози і збереження територіальної цілісності України”. По-перше, було визначено, що період проведення АТО – це час між датою набрання чинності зазначеним Указом Президента України та датою набрання чинності майбутнім Указом Президента України про завершення проведення АТО або військових дій на території України. По-друге, визначалась територія проведення АТО – частина території України, на якій розташовані населені пункти згідно Розпорядження Кабінету Міністрів України “Про затвердження переліку населених пунктів, на території яких здійснювалася антитерористична операція” за № 1275-р від 2 грудня 2015 року.

Оскільки відповідні повноваження нотаріусів на період проведення АТО на непідконтрольних Україні територіях припинились, процедура реєстрації актів цивільного стану покладалась на відділи державної реєстрації актів цивільного стану Міністерства юстиції України (далі – ДРАЦС) за межами цих територій. Відтепер для отримання свідоцтва про смерть спадкодавця на території АТО його спадкоємці мають звернутися до будь-якого відділу ДРАЦС на території, підконтрольній державній владі України. Однак ці нововведення не вирішили проблеми оформлення спадщини на території проведення АТО. Верховною Радою України 12 лютого 2015 року схвалюється спеціальний Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення

реалізації права на спадкування” [3]. Даним Законом доповнено ст. 1221 Цивільного кодексу України положенням про те, що в особливих випадках місце відкриття спадщини встановлюється законом. Такий особливий випадок було передбачено Законом України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” і Законом України “Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції” [4].

У такий спосіб для спадкоємців, які проживають на території проведення АТО, було скасовано правило про обов’язкову прив’язку оформлення спадщини до останнього місця проживання спадкодавця або до місця знаходження спадкового майна. Тепер місцем відкриття спадщини визнається місце подання заяви спадкоємців до будь-якого нотаріуса на території, підконтрольній державній владі України. За поданою заявою про прийняття спадщини нотаріус розпочинає оформлення спадкової справи, яка у подальшому вноситься до Спадкового реєстру.

Фактично процедура оформлення спадщини розпочинається ще до подання заяви нотаріусу, адже спадкоємцям необхідно зібрати пакет документів для відкриття спадкової справи. Основним документом для її відкриття є свідоцтво про смерть спадкодавця, яке на непідконтрольних територіях нерідко видається на українських бланках. Однак юридичної сили воно не має з огляду на те, що не внесене у відповідні українські реєстри. Тому рекомендується отримати довідку медичної установи про смерть спадкодавця на території проведення АТО з подальшим оформленням свідоцтва про смерть в органах ДРАЦС на території України. У разі, коли медичну довідку надано представникам “ДНР” або “ЛНР”, а свідоцтво про смерть отримано на непідконтрольній території, необхідно на території України ініціювати судовий процес про встановлення факту смерті, який визнається належною юридичною підставою для відкриття спадкової справи, оформлення спадкових прав та подальшого їх захисту при посяганні або порушенні з боку інших осіб.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стелас Асланов. Невизнані квазідержавні утворення як фактор етнополітичної нестабільності в Україні / Наукові записки ІНІЕНД ім. І.Ф. Кураса НАН України. – Випуск 1 (75). – [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.ipiend.gov.ua/uploads/nz/nz_75/aslanov_nevyznani.pdf.
2. Про припинення доступу до деяких реєстрів інформаційної системи Міністерства юстиції України. Наказ від 28.07.2015 № 1351/5. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0907-15>.
3. Закон України “Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення реалізації права на спадкування” / Верховна Рада України; Закон від 12.02.2015 № 189-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 16. – Ст.112.
4. Закон України “Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України” / Верховна Рада України; Закон від

15.04.2014 № 1207-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 26. – Ст. 892.

5. Закон України “Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції” / Верховна Рада України; Закон від 02.09.2014 № 1669-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 44. – Ст. 2040.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІЛЬНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ЗОН УКРАЇНИ

Мацегорін О.І.

Київський національний лінгвістичний університет

Сучасна європейська інтеграція – закономірний та складний соціально-економічний процес формування тісного співробітництва європейських держав. Україна заявила про Європейський вибір відразу після розпаду СРСР і проголошення політичної незалежності [1]. Вступ України до Міжнародного валютного фонду (МВФ), Міжнародного банку реконструкції та розвитку (МБРР), зрештою – до Ради Європи засвідчив визнання європейським товариством цивілізаційних перетворень в нашій країні, їх демократичну спрямованість на економічний та соціальний розвиток.

Пройдений Україною тернистий та суперечливий шлях інтеграції виявився не таким простим і передбачуваним, яким на початку його уявляли українські політики, правники та економісти. Одним із стратегічних напрямів реалізації принципів відкритої вітчизняної економіки стало створення вільних економічних зон (далі – ВЕЗ), функціонування яких тісно пов’язане з лібералізацією зовнішньоекономічної діяльності. Правовий режим ВЕЗ має високий ступінь відкритості зовнішньому світу, а митні і податкові преференції роблять їх привабливими для вкладення інвестицій.

Важливим наразі є дослідження правового регулювання ВЕЗ в Україні з метою встановлення як позитивних рис, так і проблем, що гальмують їх розвиток в сучасних умовах. Вагомий внесок у вивчення режиму правового регулювання ВЕЗ здійснили вітчизняні та зарубіжні науковці, зокрема: О.А. Беляневич, Л.О. Босая, С.І. Бабкіна, О.Р. Кібенко, О.О. Манзюк, С.О. Скакун, Н.Г. Швидак, Р.Б. Шишка, В.С. Щербина, О.В. Цуканова та ін. Високо оцінюючи їх творчий доробок, варто зазначити, що в українській юридичній літературі недостатньо досліджено питання порядку створення та ліквідації ВЕЗ, поза увагою вчених залишився їх правовий статус.

Світова практика створення ВЕЗ засвідчила їх ефективність як одного із правових інструментів стимулювання розвитку регіонів, залучення інвестицій та забезпечення зайнятості населення. За різними джерелами інформації, станом на теперішній час у світі функціонує від 400 до 2000 різноманітних ВЕЗ, питома вага їх складає до 37% світового товарно-грошового обігу [2]. Основи законодавства про вітчизняні ВЕЗ були закладені Верховною Радою України у жовтні 1992 року Законом “Про загальні принципи створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” [3]. Соціально-економічним підґрунтям

зазначеного Закону стали зарубіжний досвід та уможливлені уявлення, оскільки на той час де-факто відносини щодо створення, функціонування та ліквідації ВЕЗ в Україні ще не існували.

Постановою Кабінету Міністрів України за № 1756 від 24 вересня 1999 року “Про заходи щодо створення та функціонування спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності” затверджено програму розвитку в Україні спеціальних (вільних) економічних зон і територій із спеціальним режимом інвестиційної діяльності, в якій детально розкриваються цілі створення ВЕЗ в Україні через визначення основних завдань програми.

Практика створення та діяльність перших ВЕЗ виявила як позитивні тенденції, так і явні недоліки Закону України “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон”, які усувалися шляхом встановлення правових норм в спеціальних законах про створення конкретних видів ВЕЗ. Були створені уніфіковані спеціальні економічні зони “Славутич”, “Яворів”, “Миколаїв”, “Порто-франко” на території Одеського морського торговельного порту, “Інтерпорт Ковель”, “Курортполіс Трускавець”. Незважаючи на те, що СЕЗ розміщені переважно на депресивних територіях, їх створення значною мірою зумовлене регіональними економічними апетитами та політичними можливостями.

Загалом в Україні діють 11 спеціальних (вільних) економічних зон та низка різних за масштабом територій пріоритетного розвитку в 9 регіонах, зокрема, спеціальні зони зовнішньоторговельного, торговельно-виробничого, науково-технічного, туристично-рекреаційного спрямування: “Курортполіс Трускавець”, “Яворів” (Львівська область), “Донецьк”, “Азов” (Донецька область), “Порто-франко”, “Рені” (Одеська область), “Закарпаття” (Закарпатська область), “Миколаїв”, “Інтерпорт Ковель”, “Порт Крим” (м. Керч, АР Крим), “Славутич” (м. Славутич Київської області).

Така адаптація законодавчих положень до реальних потреб економічного сектору держави призвела до дублювання загальних для усіх ВЕЗ норм у спеціальних актах, а Закон про загальні засади функціонування ВЕЗ, почав втрачати провідне значення і певною мірою перестав виконувати роль загального для усіх ВЕЗ закону. Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 року, містить спеціальну главу присвячену ВЕЗ, однак кодифікаційного завдання щодо приведення правового режиму ВЕЗ у відповідність до об’єктивних потреб ринкової економіки, не вдалося виконати.

Сьогодні процес створення спеціальних економічних зон в Україні заморожений у зв’язку з неоднозначним трактуванням переваг та недоліків таких зон органами влади та управління України, а також досить специфічним ставленням до них з боку міжнародних фінансових організацій. Однією із базових проблем функціонування вільних економічних зон в Україні є зниження інноваційного потенціалу інвесторів, які розглядають їх лише як “податковий рай” для добре організованої місцевої бізнес-еліти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Постанова Верховної Ради УРСР “Про проголошення незалежності України” / Верховна Рада УРСР; Постанова від 24.08.1991 р. № 1427-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – N 38. – Ст. 502.
2. Григоренко Я.О. Спеціальні економічні зони: зарубіжний та вітчизняний досвід функціонування/Я.О.Григоренко// Наукові праці НДФІ. – 2014. №1. – С.49–56
3. Закон України “Про загальні засади створення і функціонування спеціальних (вільних) економічних зон” / Верховна Рада України; Закон від 13 жовтня 1992р. № 2673-XII // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – N 50. – Ст. 676.

РОЛЬ ЮНЕСКО В УТВЕРДЖЕННІ ЦІННОСТІ ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ ВІДПОВІДНО ДО МІЖНАРОДНИХ НОРМ У ГАЛУЗІ ПРАВ ЛЮДИНИ

Островська Б.В.

Київський національний лінгвістичний університет

Проблема захисту прав людини завжди була ключовою темою зацікавленості міжнародної спільноти. Особливо гостро вона стосувалася основного права людини – права на життя, яке є фундаментальним для реалізації усіх інших прав.

Після Другої Світової Війни міжнародною організацією, яка консолідувала зусилля більшості країн світу для підтримання міжнародного миру, безпеки, а також розвитку міжнародного співробітництва у сфері прав людини, гідності та цінності людської особистості стала Організація Об'єднаних Націй (англ. – *United Nations Organization*) (далі – ООН) у складі 50 держав-засновниць станом на 1945 р., що діє на підставі Статуту ООН (26.06.1945 р.) [1].

Великий вклад у розвиток та забезпечення прав людини справляє міжнародна спеціалізована установа ООН з питань освіти, науки та культури – ЮНЕСКО (від англ. – *UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization*). Однією із цілей організації є “підтримка людської гідності» «в інтересах забезпечення загальної поваги справедливості, законності і прав людини, а також основних свобод...”, проголошених у Статуті ЮНЕСКО (16.11.1945 р.) [2].

Першим універсальним міжнародним документом, що ґрунтується на засадничих принципах поваги до прав людини, стала проголошена Генеральною Асамблеєю ООН Загальна декларація прав людини громадянина (10.12.1948 р.) [3]. Її прийняття ознаменувало початок виокремлення права на життя як основоположного права серед інших прав людини. Однак дана Декларація лише узагальнено визначала захист права на життя, не охоплюючи низки етичних аспектів.

Водночас зі стрімким розвитком науки і техніки з другої половини ХХ ст., зокрема у біології та медицині, світ зіштовхнувся з новими проблемами, які

впливали на права людини. Вони стосувалися розшифрування геному людини, штучного запліднення та кріоконсервації ембріонів людини, генетичної модифікації та клонування, а також інших питань.

Узагальненням на універсальному міжнародному рівні захисту цінності людського життя стало прийняття Генеральною конференцією ЮНЕСКО Загальної декларації про геном людини і права людини (11.11.1997 р.) [4], Декларації про відповідальність нинішніх поколінь перед майбутніми поколіннями (12.11.1997 р.) [5], Міжнародної декларації про генетичні дані людини (16.10.2003 р.) [6], а також Загальної декларації про біоетику і права людини (19.10.2005 р.) [7], у якій вперше на рівні ООН визначалися ключові аспекти прав людини у зв'язку з науковим і технічним розвитком у біології, медицині та генетиці.

ЮНЕСКО завжди сприяла проведенню наукових розробок у галузі прав людини, і зокрема щодо права на життя, підсумком яких стало видання наукової збірки "Міжнародні аспекти прав людини" (1982 р.) [8]. На сьогодні актуальним є питання проведення нових наукових досліджень стосовно основоположних прав людини та їх захисту з врахуванням загроз життю людини при застосуванні досягнень науково-технічного прогресу.

В основу прав людини має бути покладена етична категорія цінності життя людини на кожній стадії її розвитку, поваги до гідності людської особистості без будь-якої дискримінації. У цьому контексті правова наука має забезпечувати належний захист фундаментального права людини на життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Charter of the United Nations [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.un.org/en/charter-united-nations/>
2. Constitution of the United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization [Electronic resource]. – Mode of access: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=15244&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
3. Universal Declaration of Human Rights [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.ohchr.org/EN/UDHR/Documents/UDHR_Translations/eng.pdf
4. Universal Declaration on the Human Genome and Human Rights [Electronic resource]. – Mode of access: <http://www.unesco.org/new/en/social-and-human-sciences/themes/bioethics/human-genome-and-human-rights/>
5. Declaration on the Responsibilities of the Present Generations Towards Future Generations [Electronic resource]. – Mode of access: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=13178&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html
6. International Declaration on Human Genetic Data [Electronic resource]. – Mode of access: <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001331/133171e.pdf#page=45>
7. Universal Declaration on Bioethics and Human Rights [Electronic resource]. – Mode of access: http://portal.unesco.org/en/ev.php-URL_ID=31058&URL_DO=DO_TOPIC&URL_SECTION=201.html

8. The International dimensions of human rights[Electronic resource]. – Mode of access: <http://unesdoc.unesco.org/images/0005/000562/056230Eo.pdf>

СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКО-ІРАНСЬКИХ ВІДНОСИН

Пророченко Н.О.

Київський національний лінгвістичний університет

Дипломатичні відносини між Україною та Ісламською Республікою Іран (ІРІ) було встановлено 25 років тому, коли 22 січня 1992 р. під час візиту до України міністра закордонних справ Ірану А. Велаяті було підписано Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною та ІРІ. Того ж року розпочали роботу дипломатичні місії двох країн.

На теперішній час склалися сприятливі умови для інтенсифікації двостороннього співробітництва. Адже, 16 січня 2016 р. після того як МАГАТЕ підтвердило виконання Іраном взятих на себе міжнародних зобов'язань в рамках угоди щодо його ядерної програми, було розпочато процес зняття з Ірану санкцій.

У цьому контексті спостерігається зростання взаємної зацікавленості у активізації співробітництва між Україною та Іраном. Високим є інтерес іранської сторони до продукції українського виробництва. Для України важливо освоювати і розширювати нові ринки. Відзначимо, що 12 лютого 2016 року в рамках Мюнхенської конференції з питань безпеки під час зустрічі керівників МЗС України Павла Клімкіна та ІРІ Мохаммада Джавада Заріфа було узгоджено першочергові кроки у відновленні двостороннього співробітництва.

Іранська економіка – найбільша серед держав Близького і Середнього Сходу, вона оцінюється у 400 млрд. дол. Країна володіє одними з найбільших запасів вуглеводнів. За заявою голови Центрального банку ІРІ В. Сейфа з посиленням на міжнародні джерела, у 1395 р. за іранським календарем (21.03.2016 – 20.03. 2017) очікуються середні темпи економічного зростання на рівні 5-8%. Уряд планує залучати 30-50 млрд. дол. іноземних інвестицій на рік. Основним завданням держави є модернізація нафтового і газового секторів, транспортної інфраструктури, авіапарку. Загальна вартість модернізації іранської економіки у найближчі 10 років експерти оцінюють у 1 трлн. дол. Звісно, за таких умов Іран зацікавлений в інвестиціях, новітніх технологіях, кваліфікованих кадрах, сучасних методах менеджменту.

Сьомого березня 2015 р. Україна та Іран підписали меморандум про поглиблення співпраці в торговельно-економічній, гуманітарній та соціальній сферах. Документ визначає напрямки співробітництва між Києвом і Тегераном в аграрній і банківській сферах, секторі видобутку вугілля, вагонобудівній та авіаційній галузях. Також мова йде про активізацію зусиль у нафтовій, газовій, ядерній галузях, у нафтохімічній промисловості та гідроенергетиці, у сферах енергоефективності та відновлюваної енергетики. Окремим пунктом йдеться

про посилення співробітництва у сфері культурної спадщини, культурно-мистецької діяльності, туризму, освіти, охорони здоров'я та спорту.

Агропромисловий комплекс вважається одним з найбільш пріоритетних напрямків співробітництва України та Ірану. Останній пропонує експортувати до України горіхи та сухофрукти. Ісламська республіка готова інвестувати в український агропром, зокрема, у будівництво елеваторних комплексів в Україні. Іран приваблює можливість орендувати і використовувати українські сільськогосподарські угіддя.

Україна пропонує також Ірану вкладати інвестиції в лісову галузь і співпрацювати в галузі рибного господарства, створювати спільні підприємства з розведення та вирощування осетрових, лососевих та інших видів риб. Українська сторона озвучила свій інтерес налагодити поставки зернових до Ірану, згідно з попередніми розрахунками, в обсязі 3 млн. тон на рік. Перспективною українські експерти вважають організацію поставок до вказаної країни м'яса птиці та ячного порошку.

Важливими напрямками співробітництва є навчання в українських вищих навчальних закладах іранських сільгоспвиробників, застосування українських наукових розробок, створення спільних підприємств у сфері сільськогосподарського машинобудування та переробки.

Розвиток сільського господарства в Ірані, у т. ч. за участі української сторони, безумовно, призведе до поступового зростання попиту на мінеральні добрива, системні поставки яких може забезпечити наша держава.

Важливим напрямком співпраці є авіаційна галузь. Зокрема проектування і виробництво нових модифікацій літака Ан-140-100 поставки транспортних цивільних невійськових літаків Ан-178, а також співпраця компаній двох країн у сфері маркетингу і продажів пасажирських літаків Ан-158 в Ірані та регіоні.

Зняття санкцій відкриває для співпраці України та Ірану енергетичну галузь. Так, за результатами зустрічей представників урядів України (віце-прем'єр Г.Зубко, міністер енергетики і вугільної промисловості В.Демчишин) і Ірану (міністер енергетики Х. Чітчіян) оголошено про обоюсторонню зацікавленість сторін у реалізації спільних проектів, зокрема участь українських спеціалістів і підприємств у модернізації іранської енергетичної інфраструктури: будівництво електромереж, гідроелектростанцій, постачання обладнання для електростанцій. Іран розглядає можливості постачати газ через Туреччину та Україну до Європи. Існують домовленості про активізацію роботи щодо модернізації зношених НПЗ України, участі в нафтогазових проектах на території Ірану, наукового і практичного співробітництва з питань підвищення ядерної безпеки в рамках МАГАТЕ та Всесвітньої асоціації операторів АЕС.

Помітною тенденцією економічної політики Ірану є також прагнення скоротити залежність економіки від експорту енергоносіїв, розширити можливості для розвитку малого і середнього бізнесу. Надії тут покладаються, зокрема, на розвиток туристичної галузі. Потенціал ІРІ в цьому напрямі потужний, але відсутня належна інфраструктура. Іран оголосив про плани збільшити туристичний потік у країну до 20 млн. осіб до 2020 р.

Зауважимо, що іранська дипломатія і бізнес мають репутацію вкрай прагматичних партнерів. Отже, своєчасне і зрозуміле донесення інформації про переваги співробітництва з Україною матимуть успіх.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я ТА ДОВГОЛІТТЯ НАЦІЇ ЯК ІНДИКАТОР СОЦІАЛЬНОЇ ДЕРЖАВИ

Сердюк Н.А.

Київський національний лінгвістичний університет

Нагальною проблемою сучасної України, яка встала на шлях побудови соціальної правової держави є проблема нашого минулого і сучасна проблема формування майбутнього.

Перетворення, що назрівають в суспільстві, вимагають матеріального забезпечення нових процесів, які все в більших обсягах будуть заявляти про себе. Вільний час робочого дня, має бути використаний громадянами з користю для себе і для суспільства, в першу чергу, для зміцнення здоров'я і збільшення тривалості життя, для творчого самовираження особистості [1, 2]. І це повинно стати одним із пріоритетів держави, оскільки людина – вища її цінність.

Соціальна захищеність, є невід'ємною функцією соціальної держави, що полягає у охороні здоров'я та соціальних гарантіях.

Сьогодні тривалість життя наших громадян доволі замала у порівнянні з іншими країнами світу. Тому необхідно переглянути реформу в охороні здоров'я й відновити на виробництвах або за місцем проживання достатню кількість оздоровчих закладів оснащених сучасним діагностичним обладнанням, що дозволяє виявляти порушення, що виникають в організмі людини на ранніх стадіях. Необхідно запровадити громадські центри здоров'я, де люди можуть вдосконалювати свої медичні знання, розвивати фізичні здібності і підтримувати фізичний форму, проводити інші профілактичні заходи за ефективними методиками під наглядом фахівців, щоб зберегти здоров'я на довгі роки [3].

Тому наші громадяни повинні проводити час не в лікарнях, а в центрах здоров'я, музеях, театрах, на природі, туристичних маршрутах, де люди із задоволенням і користю для себе могли б приділяти увагу своєму фізичному самопочуттю, цікавого дозвілля, духовному збагаченню [4].

Окремо уваги потребують питання, пов'язані з материнством і дитинством, здоров'ям майбутніх мам та жінок. Отже, необхідно облаштувати для них центри, які будуть функціонувати в усіх мікрорайонах у кількості необхідній відповідно до нормативів для обслуговування певної чисельності населення. Літнє населення необхідно спрямовувати в санаторії, профілакторії, будинки відпочинку, які слід розташовувати в екологічно чистих місцях.

Крім того, у країні налічується близько двох мільйонів інвалідів, які є наслідком нашого способу життя, а суспільство за них у відповіді. Тому, необхідно переглянути соціальну політику щодо таких осіб і вжити всіх необхідних заходів для повернення їх в активне громадське життя. З одного

боку, слід займатися медичним забезпеченням їх життєдіяльності, розвивати реабілітаційний напрямок медицини. З іншого боку, необхідно створити систему навчання їх професійним навичкам для включення в корисну суспільну працю.

З основами медичних знань про хвороби людини необхідно починати знайомити дітей ще в школі, щоб молодь знала про те, яких збитків здоров'ю завдають куріння, алкоголь, наркоманія, інші шкідливі звички, що формують неправильний спосіб життя. Нажаль, у нашому суспільстві відсутня будь-яка відповідальність молоді за порушення моральності, суспільної етики, а покладення відповідальності тільки на дорослих, розбещує неповнолітніх.

Сьогодні наші громадяни живуть до прикрого мало. Чоловіки ледь дотягують до шістдесятирічного віку, жінки живуть трохи довше.

Такий стан справ триває більше двадцяти років, що неприпустимо в державі, влада якого проголошує курс на побудову розвиненої держави. У лікарнях не вистачає медикаментів, перев'язувальних матеріалів, необхідного медичного обладнання, молодшого персоналу, фінансування зведено до мінімуму, медикам встановлені сміхотворні зарплати. Люди лікуються за свої гроші, процвітає хабарництво і побори. Крім того, проголошується ефективність страхової медицини, яка в основному бере гроші, а лікування не стає кращим, оскільки в країні не вистачає досвідчених, професійно підготовлених лікарів. Диплом лікаря можна купити, лікарські препарати ввозяться з-за кордону, ціни на них високі та й якість мало кого турбує. Крім цього, аптеки наповнені контрафактними препаратами, на яких тільки написи можуть бути істинними, тобто містять друкарську фарбу – все інше підробка. Змінити цю ситуацію можливо, якщо проводити відповідну політику в охороні здоров'я нації, спрямовану на підвищення рівня здоров'я громадян та збільшення тривалості їх життя.

Щоб майбутня соціальна держава набула рис досконалості й дієвості, вона вже сьогодні повинна вимальовуватися в свідомості молоді, яка є мешканцем такої держави, а з часом стане безпосереднім її творцем. Для цього необхідно переосмислити й вдосконалити державні програми для молоді, щодо освіти, культури, побуту, а особливо програми щодо її участі у виробництві.

ЛІТЕРАТУРА

1. Политика доходов и качество жизни населения/ Под ред. Н.А. Горелова. – СПб.: Питер, 2003. – 653 с.: ил. – (Серия “Учебное пособие”).
2. Иванченко А.А. Всеобщая универсальная комплексная концепция системной жизнедеятельности природы, общества, бизнеса, человека. – М.: ООО “Мир книги”, 2002. – 440 с.
3. Фок М.В. Некоторые аспекты биофизической физики, важные для медицины. – М.: ФИЗМАТЛИТ, 2007. – 128 с.
4. Давыденко И. В., Кеслер Я. А. Ресурсы цивилизации. – М.: ЗАО “Всеобщие исследования”; Изд-во Эксмо, 2005. – 544 с.

ЗМІСТ

МОВОЗНАВСТВО

Алексенко С.Ф.	Перекладацькі труднощі при відтворенні соціальних діалектів	3
Алексієвець О.М.	Композиційне оформлення англомовного політичного виступу	5
Андріїшина К.І.	Витоки формування категорії медійної авторизації (на матеріалі англомовного дискурсу)	7
Артюмцев О.В.	Специфіка перекладу німецькомовної банківської термінології українською мовою	9
Бабаш Г.А., Коломієць І.О.	Стаття як базовий мовленнєвий жанр у дискурсі англомовного журналу для жінок	11
Бажура Т.А.	“ <i>Youknow</i> ” як метакомунікативний дискурсивний маркер	13
Бакуменко О.О.	Взаємозв’язок лексичного та граматичного значень під час граматикалізації відокремлюваних префіксів у німецькій мові	15
Барабанщикова О.Ю.	Релятиви как структурно-смысловой компонент метаединиц	17
Бєсєдіна В.В.	Шляхи поповнення суспільно-політичної лексики мови Гінді	19
Бобчинець Л.І.	Лексика азартних ігор як експресивний засіб у іспанських піснях	21
Бойко І.О.	Тенденції у використанні апелятивів на означення членів соціуму (результати лінгвістичного опитування)	23
Бойко Ю.Т.	Проблеми перекладу корейських рекламних текстів на українську мову	25
Бойцан Л.Ф.	Апозитивність: вербалізація концептуальної картини світу	28
Бокова П.М.	Адаптація як поняття перекладознавства	30
Бондарчук Л.Й.	Полікомпонентні лексеми термінологічного значення в економічному дискурсі англійської мови	32
Боровська О.О.	Морфосинтаксичні моделі речень з <i>partizip i + zu</i> у сучасній німецькій мові	34
Бохун Н.В.	Лексико-семантичний план портретних замальовок у творі “ <i>Lamajadesnuda</i> ” іспанського письменника Вісенте Бласко Ібаньеса	36

Бочарова С.А.	Лексичні запозичення в сучасній китайській мові	38
Бруско Г.А.	Метафоричний перенос як механізм семантичних модифікацій	40
Бурка Н.А.	Вплив іноземних мов на розвиток англійської мови	42
Валігура О.Р.	Іншомовний акцент у мовленні білінгвів	44
Валюх З.О.	Ад'єктиви як виразники дериваційного потенціалу іменників	46
Василенко Д.В.	Англомовні лінгвальні інновації-телескопізми	48
Василенко М.І.	Надфразна єдність “презентація книги” як структурно-композиційна особливість тексту анотації на книгу у французькому медійному дискурсі	50
Ведута В.В.	Способи концептуалізації моральних уявлень носіїв сучасної англійської мови (на матеріалі різножанрових дискурсів)	52
Воробйова О.П.	Корпусна стилістика: данина моді чи потреба сучасності?	54
Гаврилова В.В.	Явище варіантності англійських паремій із компонентом “календарний хрононім”	56
Галич О.Б.	Текст і дискурс: методологія розмежування і когнітивний потенціал	58
Гамалія В.В.	Комунікативно-прагматичні особливості озвученої реклами	59
Гарбузова Р.	Історія та розвиток чеської мови в Україні	61
Геворгян К.Л.	Дослідження ритмічної основи сучасної китайської мови	63
Глушук-Олея Г. І.	Лексичні дескриптори вираження негативних емоцій (на матеріалі іспанської мови)	65
Горицька Ю.В.	Лінгвокогнітивні особливості міжмовних паронімів	67
Горобець С.В.	Комунікативно-прагматичні характеристики комп'ютерного дискурсу	69
Грабовська І.В.	Метакомунікативні питання-конклюдивні інтеракції в англомовному діалогічному дискурсі	71
Град Н.Я.	Просодичні характеристики підготовленого мовлення на матеріалі відеовербального тексту	73
Грежук Ю.В.	Роль хеджів у сприйнятті мовлення співрозмовників (на матеріалі	75

		англомовного діалогічного дискурсу)	
Грикун Ю.О.	Вплив реклами та засобів масової інформації на японське суспільство (в контексті феномену конс'юмеризму)	77	
Даньків М.В.	Французькі запозичення як спосіб поповнення лексичного складу перської мови	79	
Девіцька А.І.	Просодичні ознаки англійського мовлення словаків-білінгвів: аудитивний аналіз	81	
Дейнеко І.А.	Проблема перекладу українською мовою реалій у романі Ч. Дікенза "Пригоди Олівера Твіста"	83	
Дейнеко І.В.	Проблема стандартизації в художньому перекладі	85	
Декало О.О.	Класифікації видів ділового дискурсу у сучасній лінгвістиці	87	
Доброштан Т.В.	Культурные особенности языковых единиц в современном русском языке: жестовые фразеологизмы	89	
Долішня Н. Ю.	Парадокси концептуалізації феноменів "інтенціональність" та "інтенція" в контексті феноменологічних та комунікативно-когнітивних студій	91	
Донцова О.В.	Використання веньянь у публіцистичних текстах сучасної китайської мови	93	
Дубровська І.Б.	Фразеологічні біблеїзми в сучасному мовному дискурсі	95	
Євенко Д.С.	Омоніми та багатозначні слова в корейській мові	97	
Єнько С.В.	Скорочення в англомовних комп'ютерних текстах та стратегії їх перекладу	98	
Єфіменко Я.Є.	Вживання субхунтиву у самостійних реченнях	101	
Жулай О.М.	Особливості вираження функціонально-відображувального потенціалу китайських слів на позначення глибини українською мовою	103	
Зайцева О.М.	Фонетична варіантність звуків [г] і [ґ] у мові сучасного українського телебачення	105	
Залєснова О.В.	Зіставний аналіз способів вираження суб'єктно-об'єктних відношень в українській та іспанській мовах	107	
Зінченко Г.Є.	Тенденції розвитку аппозитивних конструкцій в англійській мові VII – XVII	109	

		століть	
	Ізотова Н.П.	Наративне (де)фокусування: ігрові проєкції (на матеріалі романів Дж. М. Кутзее)	111
	Кагановська О.М.	Концептуалізація простору художнього тексту	113
	Казимилова Ю.А.	Дискурс та підходи до його аналізу	115
	Каленченко Є.С.	Жіночі образи у творах Мохана Ракеша	116
	Капранов Я.В.	Ностратична макросім'я на тлі інших гіпотетичних макросімей	119
	Каратеева Г.М.	Слоган як ключовий елемент рекламного тексту	121
	Каріков С.А.	Дослідження німецької реформації в сучасній вітчизняній історіографії	123
	Карпенко Ю.В.	Графічні засоби негативного маркування іміджу артиста у газетному дискурсі	125
	Каціон І.О.	Роль дериватів у формуванні номінативного поля концепта <i>життя</i> у турецькій мовній картині світу	127
	Кирилова В.А.	Французькі перекладачі – на сторожі української літературної скарбниці	129
	Кирилова В.М.	Спрямованість аксіологічної оцінки як аспект модальності сучасної англійської мови	131
	Кириченко Т.С.	Принципи дослідження явища перебивання в комунікативній взаємодії	133
	Князь Т.М.	Особливості функціонування фразеологічних перифраз на позначення заможності у публіцистичному тексті	135
	Ковальчук А. М.	Явище дисфемії в іспанському мас-медійному дискурсі (на матеріалі жіночих журналів)	137
	Ковтун В.С.	Залучення принципів мовленнєвої економії при зіставленні відображення часових відносин німецькою та українською мовами	139
	Козирев Є.В.	Калькування як інструмент формування японськомовної православної терміносистеми	141
	Козирева М.В.	Особливості використання галліцизмів у гастрономічному дискурсі алжирського діалекту арабської мови	143
	Коміна М.І.	До проблеми буквального перекладу науково-технічних текстів	145

Компанієць В.В.	Особливості поняття фразеологічна картина світу (на матеріалі французьких емотивних фразеологізмів)	147
Кононенко В. Г.	Лексико-граматичні трансформації у процесі перекладу (на матеріалі арабської мови)	150
Копчак О.І.	Обрядова їжа як символ національної культури (на матеріалі перських і українських фразеологізмів)	151
Кравець К. П.	Культурологічне значення кольору в рекламному повідомленні в українській і японській мовах	153
Кравець О.	Новітні явища в мові молоді в сучасній Японії	155
Кравченко Н.К.	Текст как знак-символ	156
Кривенко Г.Л.	Методологічна синергія корпусної лінгвістики і дискурсології	158
Кріпак Ю.В.	Гендерний аспект мовленнєвої агресії	160
Кромбет О.В.	Нововведення граматистів і друкарів XVI ст. у процесі унормування французької орфографії	162
Ксьондзик Н.М.	Визначений імперфект у турецькій мові	164
Кузьменко Т.М.	Природа наголосу в німецькій мові	166
Кузьмицька М.О.	Порівняння фонетичних систем китайської і англійської мов	168
Кукаріна А.Д.	Полісемія, синонімія та антонімія аббревіатур англomовного та україномовного медичного дискурсу	170
Кульбіда Д.П.	Реалізація комунікативних стратегій у сучасному туристичному дискурсі Іспанії	172
Курбаль-Грановська О.О.	Особливості перекладу текстів екологічної тематики	174
Курченко Л.М.	Національна ідентичність і мовна політика	176
Кучеревич Г.В.	Семантико-функціональна характеристика української математичної термінології у порівнянні з польською	179
Кучеренко О.Ф.	Особливості перекладу на українську термінів з архітектури	181
Лавренчук Я.Ю.	Орфоепія як сутність вимовної норми: варіантність і варіативність	183
Леонтьєва О.В.	Історія дослідження діалектів японської мови у XX – на початку XXI століття: соціокультурний контекст	185
Лиса Г.І.	Варіантність у Єфремівській Кормчій XII	187

		ст.	
Лисова К.А.	Конструювання лімінальних світів у сучасному англомовному поетичному дискурсі		189
Лихошерстова М.Ю.	Перші дослідження категорії часу в українському мовознавстві (XVII – початок XX століття)		191
Лук'янець М.Г.	Явище респонсивності: мовленева поведінка адресата в діалогічній взаємодії		193
Луценко Т.Л.	Джерела ідіостилю Нонна Панополітанського		195
Львова Н.Л.	Аналіз основних підходів до вивчення звукового символізму в сучасних закордонних лінгвістичних студіях		196
Ляшко О.В.	Інтертекстуальність у постструктуралістській парадигмі		198
Максименко Ю.В.	Інтерес як фактор комунікативного успіху		200
Максімов С.Є.	Семантична надмірність повідомлень в усному дискурсі		202
Мамченко С.П.	Напівафіксальні похідні в мовностилістичній організації тексту		204
Маталігіна Л.М., Стативка Н.Ю.	Тенденції у мові іспанської преси		206
Матвієнко Т.І.	Про деякі аспекти культури ділового мовлення		208
Мащенко А.А.	Гіпертекстуальність рекламного повідомлення в контексті рекламної культури		210
Мелашенко Н.В.	Роль французьких запозичень в англійській мові XVI-XVIII століть		212
Мелешкевич Л.М.	Структурно-семантичні особливості англомовних енциклопедичних текстів медичної спрямованості (на матеріалі статей з реєстровим словом “syndrome”)		214
Мелько Х.Б.	Ономасіологічна складова колоративних композит в англійській мові		216
Мельникова О.В.	Особливості сприймання та розуміння художнього тексту на китайській мові		218
Мерзлюк Д. О.	Система видо-часових показників дієслова в давньокитайській та середньокитайській мові		220
Миронова Н.В.	Проблеми гендерних стереотипів у сучасному франкомовному суспільстві		222
Мінчак Г.Б.	Семантико-прагматичні особливості		224

		одоративної лексики у творі С. Алексієвич “У війни не жіноче обличчя”	
Мірошниченко І.Г.		Лінгвістичні характеристики стислого тексту	226
Могилко Ю.О.		Корейська дитяча література Розділеної Кореї	228
Мудринич С.Ю.		Співвідношення частиномовного потенціалу слів категорії стану з типом речень в сучасній англійській мові	230
Наваренко І.А.		Антропоцентричні тенденції дослідження комунікативних інтенцій автора (на матеріалі сучасних художніх іспаномовних текстів)	232
Надточий Е.Д.		Суффиксы субъективной оценки имен существительных в алгоритмах	234
Наумович Т. В.		Холізм у вивченні мовних явищ	236
Нетребіна С.П.		Гармонізуюча функція соматикону емоційного реагування персонажа	238
Ніщик Р.О.		Використання словника-мінімуму у процесі формування лексичної компетентності у майбутніх філологів	240
Образцова Т.В.		Типи композитів у арабській літературній мові	242
Огородник Н.Є.		Англомовна рефлексивна компетентність як основа автономії мовної освіти моряків	244
Олефір Г.І.		Переклад художніх текстів у добу глобалізації	246
Осадча Н.С.		Українська мова: некласична та постнекласична інтерпретації інтегративного потенціалу	248
Охріменко В.О.		Максимальний ступінь реалізації значення ономотопеїчних слів сучасної корейської мови	251
Палатовская Е.В.		Синтаксические трансформационные корреляции “устный → письменный язык”	253
Панасенко М.В.		Лексико-семантичний та образний потенціал прикметників китайської мови на позначення довжини	255
Панченко О.О., Цукило К.І.		Переклад юридичних текстів: труднощі та шляхи їх подолання	257
Пашинська Л.М.		Українська флористична фразеологія з культурно маркованою семантикою	259
Пашенко Е. М., Джелал Тюлю.		Способы номинации лекарственных растений в русском и турецком языках	261

Петренко І.В.	Гендерні особливості перекладу наукових текстів	262
Петрова Г.Л.	Сугестивний вплив шрифту в україномовних, англомовних і грекомовних рекламних текстах	264
Петрова Ю. І.	Лексеми “переклад”, “перекладач” в арабо-християнському рукописі XVII століття	266
Пилипенко Р.Є.	Мовні репрезентації німецьких меморіальних концептів	269
Пирогов В.Л.	Моделювання і розвиток специфічних словотворчих характеристик у японській мові: діахронічний та синхронічний аспекти	270
Підгородецька І.Ю.	Ціннісна картина світу української молоді (на матеріалі опитування студентів ХНАУ імені В.В. Докучаєва)	273
Пожар А.Б.	Номінативне поле “вік людини” в англомовному художньому дискурсі	275
Польова Е.В.	Гендерні дослідження у сучасному перекладознавстві	277
Попович Ю.О.	Критерії зіставлення оригіналу і перекладу	279
Потапова Г.Н	Научный дискурс В.В. Лопатина: словообразовательная морфемика	281
Прищепа О.К.	Реализация лингвокультурологического компонента второго языка на материале биографии А.С. Пушкина	283
Радзійон В.М.	Формально-граматична зв’язність спортивної публікації (на матеріалі складних іменників)	285
Раренко Н.В.	Сценографічні прийоми театралізації в англомовній постмодерністській художній прозі	287
Редковська Т.О.	Типи художніх концептів та їхня мовна репрезентація у тексті	289
Рибакова К.А.	Образно-оцінна лексика у складі структури образу вікторіанської Англії	291
Рибалкін В. С.	Специфіка мусульманської антропоніміки	293
Рибалкін С. В.	Магрибські Хайку: зміст, форми, перспективи	295
Рогоза О.Б.	Епістолярний стиль у системі функціональних стилів	297
Романенко О.П.	Специфіка перекладу новогрецьких фразеологізмів із метафоричним компонентом українською мовою	299

Рощупкін О.Ю.	Особливості конструювання просторового сеттінгу: когнітивні та дискурсивні фактори	301
Рубан В.О.	Англіцизми в сучасній французькій мові в контексті англомовної експансії	303
Рубчак О.Б.	Засоби просодичного оформлення англомовних інтерв'ю	305
Сабо О.А.	Походження термінології національної англійської системи мір ваги та ємності	307
Савчук Р.І.	Основні лінгвокогнітивні нарративні стратегії французького художнього текстотворення кінця ХХ століття	310
Самаркіна А.О.	Нуклеарні терміни спорідненості в китайській мові та їх переклад на українську	312
Свердлова Т. Г.	Відмінності у поглядах японських лінгвістів та японознавців з інших країн на систему ввічливості в японській мові	314
Селіванова О.І.	Функціональні характеристики та особливості професійної перекладацької діяльності	316
Семененко Л.Л.	Категорія політична дійсність як ментально-мовний конструкт	318
Семенюк Т.П.	Вербальні та невербальні засоби в реалізації стратегії створення довіри (на матеріалі текстів німецької комерційної реклами)	320
Серебрянська Т.М.	Речення з означеним суб'єктом	322
Сидельникова Л.В.	Символічне значення графів французького алфавіту	323
Сидоренко І.А.	Образ "Ісус" в індивідуально-авторській картині світу Марії Вальєхо-Нахера	325
Сидоренко Т.В.	Сенсорика запаху: соціально-фізіологічні та когнітивні основи	327
Сіленко Н.В.	Мовна картина світу, що репрезентує турецькі стилістично-марковані одиниці	329
Синегуб С.В.	Перекладацьке замовлення – регуляторний фактор у виборі технології перекладу вихідного тексту	331
Скрябіна В.Б.	Людичний аспект перекладу	332
Слаба О.В.	Синонімія в юридичній термінології сучасної німецької мови	335
Слабковська В.О.	Конструювання образів Шекспірівських	337

		фейрі у сучасному кінотеледискурсі	
	Слободян М.Р.	Поняття дискурсивних слів в українському мовознавстві	339
	Смольницька О.О.	Вплив формування основних мотивів бразильської художньої літератури на творчий метод української письменниці в Ріо-де-Жанейро Віри Вовк: контекстуальний аспект	341
	Сніцар В.П.	Англомовна офтальмологічна термінологія: перекладацький аспект	343
	Соловійова О.А.	Об'єктивація бінарної опозиції добро/зло в оціночно-аксиологічній парадигмі (на матеріалі арабських і українських фразеологізмів)	345
	Сорокін С.В.	Парний заперечний сполучник <i>ne... ne...</i> в сучасній турецькій мові: функціональний аспект	347
	Сорочан В.О.	Гендерна асиметрія китайської мови	350
	Сотников А.В.	Мовленнєва маніпуляція в засобах ЗМІ: онтологічні ознаки провокування	351
	Стасюк О.С.	Медійний інтердискурс у парламентських текстах ФРН (функціонально-прагматичний аспект)	353
	Степанюк О.В.	Стилістичні функції запозичених термінів в індивідуально-авторських афоризмах Ліни Костенко	355
	Стражева М.А.	Особливості парадигматичної атракції в англійській мові	357
	Стрельченко Н.С.	Функціонування питань-перепитів в англомовному діалогічному дискурсі: мовленнєві акти	359
	Судорженко Г.П.	Особливості формування умовних відношень у внутрішньому мовленні (на матеріалі сучасної іспанської прози)	361
	Сухомлин В.В.	Емотивність як мовне вираження емоції	363
	Талько С.В.	Метафори і порівняння у світлі теорії антропоцентризму (на матеріалі української і англійської мов)	365
	Тарасова О.А.	Концептуалізація світу у віршованому творі (на матеріалі французької поезії доби модернізму)	367
	Терехова Д.І	Експериментальне дослідження мовної свідомості східних слов'ян	369
	Тищенко Т.В.	Інтонаційні засоби реалізації сугестивного	371

		впливу	
Тімкова Т.М.	Тематична класифікація лексичних одиниць, що вербалізують макроконцепт <i>атмосферні явища</i> в турецькій мові		373
Ткач Г.А.	Особливості лексичних новоутворень: від мовних змін до неологізмів		375
Ткаченко Н.Д.	Лінгвокультурологічні категорії у дослідженні ФСП “space”		377
Томахів М.В.	Просодичні засоби реалізації мовленнєвого впливу у сучасній англомовній відеолекції: результати аудитивного аналізу		379
Тучкова О.О.	Стриманий стиль А. Ерно як мінімалізм лінгвостилістичних образотвірних елементів		381
Урядова В. Д.	Особливості ідіом китайського походження ханджа соно (한자성어), коса сона (고사성어), саджа соно (사자성어) в корейській мові		383
Фахурдінова М.А.	Дослідження процесу граматикалізації		385
Фенчук О.О.	Модальні інфінітивні конструкції у сучасній німецькій фаховій мові		387
Філатова Н.С.	Мовна самоідентичність в інтернет-просторі		389
Філоненко Н.Г.	Самоорганізація синтаксичної системи французького художнього тексту		391
Ходаковська Н.Г.	Соціальний характер норми		393
Циган Л.В.	Психологічні і психолінгвістичні основи усного послідовного перекладу як виду мовленнєвої діяльності		395
Циліорик О.М.	Структурно-композиційні особливості тексту канонічної притчі		397
Цимбал С.В.	Метафорична актуалізація концепту час (时间) у фразеологізмах <i>чен'юй</i> сучасної китайської мови		399
Черхава О.О.	Еволюція семантики лексем-найменувань гіперконцепту залучення до християнської віри та його варіантних метафоричних смислів		401
Четверня Т.В.	Поняття “фразеосемантичне поле” та підходи до його вивчення		402
Шведова М.О.	Работа с синонимами в иностранной аудитории: русские глаголы со значением		404

		речевого общения	
Швець В.В.		Діалекти північних провінцій корейського півострову та їх фонетика	406
Шевченко А.С.		Контекстуальне втілення ціннісного компонента концепту БЕЗЗАКОННЯ / INIQUIDAD	407
Шихизаде И.А.		Переводческая деятельность выдающегося азербайджанского поэта Самеда Вургуня	409
Шклярєвський В.Г.		Основні підходи до екстралінгвістичної розмітки корпусу текстів	411
Школьна О.О.		Гebraїзми в українській мові	414
Шкута О.Г.		Метафора як образно-функціональна одиниця англomовної реклами та її відтворення у перекладі	416
Шулькевич		Роль метафори у процесі наукового пізнання	417
Щербина М.Б.		Лексичні одиниці, які уможливають запобігання комунікативного конфлікту, як складники лексичної й міжкультурної компетентностей	419
Щигло Л.В.		Еволюційна лінгвосинергетика: у пошуках нової теорії мовних змін	422
Янсон В.В.		Метафорична репрезентація концепта “book” в англomовних афоризмах	424
Яцюк С.М.		Овладение ритмических моделей как способ формирования фонетической компетенции инофонив на начальном этапе	426
Berezenko V.M.		The discourse perspective of nominating ‘diminutiveness’ in modern English and Ukrainian	428
Chala S.O.		Los neologismos en la prensa Española	430
Chkhetiani T.D.		Interaction and grammar	432
Diachenko N.L.		Le sens caché des comptines d’enfants	434
Ihina Z.A.		Types of implicatures in communication: a gricean perspective	436
Karpus A.K.		Deutscher einfluss auf das amerikanische Englisch	438
Klymenko V.		Image of a mediaeval jester as a viable communication strategy of modern politicians	440
Koliesnik I.O.		Multimodality of PAIN in literary discourse: a linguistic and philosophical perspective	442
Komirna E.V.		Le e instable mis en jeu aux cours de phonetique	444
Korbozerova N.		Peculiaridades Isomórficas de la estructura de	446

		la oración compuesta (lenguas Española y Ucraniana)	
	Kozhukhar O.O.	Globalization and the English language	447
	Krysanova T.	Non-lingual resources for constructing <i>fear</i> in English cinematic discourse	450
	Opanasenko T.W.	Grammatisch-semantische felder im sprachunterricht	452
	Padalko Y.V.	Vocabulary and business success	454
	Parfenova L.V.	The usage of idioms in business English	456
	Pinich I.P.	Pragmatic category of emotional intentionality in underpinning socially shared norms and values	457
	Pohlod H.	Paratraducción del logotipo “Veselka”	459
	Прилипка Д.О.	Los medios lingüísticos de la creación del retrato de los líderes políticos en la prensa española moderna	461
	Prokopchuk M.M.	Learning strategy development of secondary school learners who study English after German	463
	Romanowa L.	Eigennamen in deutschen periphrasen	465
	Рудківський О.П.	Optimalitätstheorie beim vergleich der phonologischen systemen von germanischen und slawischen sprachen	467
	Shliakhtenko A.Y.	Interpretación de los procesos de la feminización del léxico español moderno	469
	Shmyrova O.V.	Some functions of the internet while integrating into English language teaching	470
	Sokolets I.I.	Complimenting in English	472
	Stavytska T.Ye., Tyshchenko M.A.	Cultural aspect of non-verbal communication	474
	Vašchenko O.	Výuka češtiny v Ukrajině	476
	Vasylenko O.B.	Peculiarities of using some famous phrases	478
	Volynets N.V.	La jerga de las redes sociales	480
	Volkova L.M.	Contrastive particles as means of speech acts transposition	481
	Zolotarenko T.O.	Profanity and its popularity	483

ЛІТЕРАТУРОЗНАВСТВО

	Бондар М.В.	Українська художня література в Туреччині (до історії перекладу)	485
	Брус Д.А.	До проблеми сприйняття художнього твору: споглядання vs співтворчість	487
	Голець О.Я.	Символ вогню в релігійній культурі	489

Довжок Т.В.	Дискурс відчуження у прозі і драматургії Дороти Масловської	491
Єсипович К.П.	Ітеративний цикл технології когнітивного моделювання фольклорного дискурсу	493
Калініченко О. М.	Інтермедіальність музичності у прозі британського модернізму (на матеріалі роману С. Беккета “Watt”)	495
Качур І. В.	Метафтонімічна репрезентація сюжетно-стильових особливостей фільму у британській кінорецензії	497
Кендюшенко А.Г.	Природа как объект сравнения в идиолекте В. Токаревой	499
Козирева З.Г.	Їжа в міфологічних уявленнях та фольклорі українців	501
Комісар Л.П.	Європейські цінності в постсекулярній ері “присмерку Європи”	503
Кузін С.В.	Гротеск та гумор у творчості Т. Капоте	505
Кулешір М.М.	Апокаліптичні романи Дж. Уіндема та Дж. Крістофера: проблематика та художні особливості	507
Лисенко Н.Є.	Специфіка референційності художнього можливого світу	509
Мелещенко В.О.	Мультикультурне бачення культури як об’єкту художнього зображення у творах В. Най Пола	511
Михайлова І.І.	Деякі зауваження щодо трактату “Промова про гідність людини” Джованні Піко Делла Мірандола	513
Мироненко Т.П., Добровольська Л.С.	Ознаки регіонального контексту у творах Гаріет Бічер Стоу та Харпер Лі	515
Могила Ю.А.	Осетинський фольклорний епос у рецепції С. Васильченка	518
Мостова Н.А.	Лінгвокультурема як елемент створення аксіологічної картини світу у дитячому тексті (на матеріалі оповідання П’єра Пробста “Caroline et ses amis au cirque”)	520
Мусієнко Ю.А.	Фреймові схеми концепту <i>мудрість</i> та <i>осуд</i> в англomовному притчовому дискурсі	522
Настенко С.В.	Особливості метрико-римічних форм втіленні мегаконцепту <i>Іспанія</i> в іспанській поезії XII – XX століть	524
Ніколаєнко С.В.	Жанрові модифікації гімну “епіталама” у	526

		творчості Едмунда Спенсер	
	Охрименко Т.В.	Красивое лицо – белое, румяное, жёлтое или смуглое?	529
	Пашкова Н.І.	Дім як артефакт, символ та концепт етнічної культури	531
	Присяжнюк Л.Ф.	Таксономія змінених станів свідомості в художньому тексті	533
	Сапсаєнко Л.В.	Проблематика історичних драм Б. Грінченка	535
	Ситник О.В.	Музична стилістика психологічної новелістики М. Хвильового	538
	Спивачук В.А.	Народный тип в рассказах П. Романова	540
	Сташко Г.І.	Гіпербола у створенні жіночих образів в американському фольклорі	542
	Степаненко К. В.	Бінарна концептуальна опозиція “життя – смерть” у казковому наративі	544
	Стецик Н.М.	Типологічна спорідненість роману Осипа Шпитка “Вирід” та повісті Леся Мартовича “Забобон”	545
	Швець Д.І.	Основна концепція “гібридного жанру” на основі роману К. Р. Сафона “Тінь вітру”	548

МЕТОДИКА НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ

	Аврамчук А. М.	Дотримання організаційно-педагогічних умов при проектуванні мультимедійних електронних освітніх ресурсів з мовних дисциплін у системі Moodle	550
	Артемчук Л. М.	Використання онлайн-тестування у навчальному процесі	552
	Асоянц П. Г.	Використання cat-програм у навчанні майбутніх перекладачів	554
	Бесклінська О.П.	Використання інформаційно-комунікаційних технологій при створенні електронних курсів з математичних дисциплін	556
	Богданова Т. Г.	Культурологічний аспект викладання англійської мови студентам-іноземцям	558
	Бойко Г. А.	Цілі формування у майбутніх фахівців з харчових технологій та інженерії англійської мовної компетентності в монологічному мовленні у процесі самостійної роботи	559

	Василенко Т. П.	Набуття студентами теоретичних знань в межах дисципліни ”практичний курс перекладу”	561
	Веліканова Г. М.	Особливості становлення підготовки викладачів університетів в Іспанії на сучасному етапі	563
	Висотченко С. В.	Презентація граматичного матеріалу в інтенсивному навчанні студентів-іноземців спілкування англійською мовою	565
	Гмиря Л. В.	Проблема формування міжкультурної комунікативної компетенції при навчанні української мови як іноземної	567
	Гранський О. І.	Проблеми навчання англійської мови як другої іноземної студентів із Південної Кореї та шляхи їх подолання	569
	Дем’янова Є.О.	Ігрове моделювання як один з методів покращення перекладацьких навичок студентів	570
	Жук О. М.	Сучасні засоби формування лексичної компетентності в рецептивних видах мовленнєвої діяльності молодших школярів	572
	Зеня Л.Я., Білоус А.А.	Формування мотиваційно-ціннісного ставлення майбутнього перекладача до оволодіння перекладом як видом кроскультурного посередництва	573
	Іванова І. М.	Принципи формування англомовної компетентності у професійно орієнтованому письмі студентів-туризмознавці	576
	Калінчук А.О.	Євроклуб як сучасна форма позакласної роботи в українській школі	578
	Кардашова Н. В.	Передумови відбору навчального матеріалу для формування лінгвосоціокультурної компетентності в аудіюванні студентів ВНЗ	580
	Ковальчук О. С.	Комплекс вправ для формування англомовних рецептивних комунікативних компетентностей майбутніх фахівців з харчових технологій	582
	Коломієць В.О.	Використання автентичних відеоматеріалів у навчанні англійської	584

		мови для професійного спілкування	
	Корнєєва І. О.	Лексико-граматичні особливості фахового англомовного монологу-презентації майбутніх дизайнерів	586
	Коробова Ю. В.	Роль рефлексивних умінь під час навчання мовленнєвої адаптації майбутніх учителів англійської мови	588
	Кучерина О.В.	Онлайн-курс Moodle: ефективний спосіб навчання мови	590
	Лазаренко С. В.	Підготовка й організація експериментального навчання для оволодіння майбутніми військовими фахівцями з інформаційно-телекомунікаційних технологій англомовною лексико-граматичною компетентністю у читанні	591
	Лисенко О.А.	Педагогічна практика з ірландської мови у початковій педагогічній освіті Республіки Ірландія	593
	Литовская А. В.	Некоторые особенности преподавания курса “латинский язык и медицинская терминология” на языке-посреднике	595
	Майер Н. В.	Квазіпрофесійна діяльність майбутніх викладачів французької мови у процесі оволодіння методичними вміннями	597
	Максименко Л.О.	Вихідні перекладацькі труднощі та шляхи їх подолання під час навчання письмового перекладу	599
	Мартиненко О. Є.	Зміст стратегічного компоненту навчання аудіювання майбутніх перекладачів	601
	Міщай Є. П.	Психологічні особливості студентів молодших курсів як суб'єктів формування англомовної компетентності у діалогічному мовленні	603
	Огородник Н. Є.	Англомовна рефлексивна компетентність як основа автономії мовної освіти моряків	605
	Окопна Я. В.	Контроль рівня сформованості професійно орієнтованої німецькомовної компетентності в говорінні та письмі майбутніх туризмознавців	607
	Олійник Т. О.	Способи презентації матеріалів для формування навчально-стратегічної компетентності учнів у зарубіжних	609

		навчально-методичних комплексах	
	Осадча Н. В.	Основні завдання формування лінгвосоціокультурної компетентності в англomовному читанні у курсі за вибором “Країнознавство”	611
	Паленчук Т. Д.	Сучасні підходи до класифікації навчально-стратегічної компетентності	613
	Панчишин С.Б.	Навчання написанню анотацій та реферуванню текстів	615
	Паршикова О. О.	Принцип “штучної природності” навчання іноземної мови учнів початкової школи	617
	Пасечник Т. Д.	Формирование культуры речи у иностранных студентов в процессе изучения русского языка как иностранного	619
	Пономарьова Ю. А.	Прийоми навчання студентів японського діалогічного мовлення на початковому етапі у ВНЗ	620
	Реутов Є.А.	Міжкультурна комунікація і полікультурне виховання в процесі навчання іноземних мов	622
	Романов І. І.	Цілі та зміст диференціації навчання на заняттях з іноземної мови у ВНЗ (немовні спеціальності)	624
	Рубцова С. В.	Особливості візуалізації для навчання майбутніх інженерів іноземних мов	625
	Руснак Д. А.	Зміст навчання міжкультурного спілкування майбутніх викладачів французької мови: етнічні стереотипи	627
	Середа О. М.	Формування інформаційної компетенції майбутніх перекладачі	629
	Сидоренко Н.Г.	Методы работы с художественным текстом на уроке русского языка как иностранного	631
	Солдатова Л.П.	Досягнення аутентичності міжмовних трансформацій за допомогою використання інформаційно-кореляційного критерію розмежування	633
	Соломко З. К.	Критерії відбору професійно орієнтованого навчального матеріалу для формування лексичної компетенції	635
	Тегеньова Є. А.	Тематичний тестовий контроль мовленнєвої компетентності студентів у	637

		читанні в навчанні іспанської мови	
	Тхоржевська Т. Д.	Роль церкви у становленні системи підготовки вчителів у Західній Європі	639
	Уланович Н. Ю.	Методичні принципи формування фонетичної компетентності у другій іноземній мові	641
	Федоренко І.С.	Лінгвістичні особливості навчання основних функціональних типів діалогів майбутніх техніків-будівельників	643
	Харченко К. Д.	Використання автентичних аудіотекстів при вивченні іноземної мови	645
	Чобітько В.І.	Процеси інновації при навчанні іноземних мов в контексті наступності й безперервності освіти в школі і мовному виші	647
	Чуфарлічева А. Ю.	Навчання майбутніх менеджерів туризму створення англомовного проекту у галузі ресторанного бізнесу в контексті Євробачення – 2017	649
	Шевчук М.Д.	Принципи відбору художніх текстів для навчання професійно орієнтованого читання майбутніх перекладачів англійською мовою	650
	Шерстюк О. М.	Можливості організації самостійної роботи учнів під час використання автентичних НМК з французької мови	652
	Шкляр І. М.	Використання інтерактивної дошки у навчанні англійської мови	654
	Яковенко-Глушенкова Є. В.	Франкомовне монологічне мовлення майбутніх учителів II курсу як об'єкт аналізу: загальні мовленнєві вміння	655
	Янішевська З.В.	Формування професійно спрямованої комунікативної компетентності студентів-психологів на заняттях з англійської мови	657
	Янчук О. В.	Навчання іншомовного діалогічного мовлення з метою активізації пізнавальної діяльності студентів юридичних спеціальностей	659
	Ярошенко О.В.	Комунікативні наміри викладачів іноземних мов у процесі реалізації комунікації (професійно-трудова сфера спілкування)	661
	Kolomiets I. O.,	The benefits of new technology in language	663

	Babash G.A.	learning	
	Malynovska I.A.	Methoden und Spezifika bei der Arbeit an den fachtexten	665
	Melnyk A.I.	Creative language teaching	667

ПЕДАГОГІКА І ПСИХОЛОГІЯ

	Алексеева К.А.	Обґрунтування розвитку освіти на засадах державно-приватного партнерства	669
	Власенко С. Н.	Лексико-семантическое развитие литературно-педагогического памятника “юности честное зеркало	671
	Гнезділова Я.В.	Маніпуляція – це добре чи погано?	673
	Голос Г.А.	До вивчення особливостей сучасного бачення сутності поняття “ціннісні ставлення”	675
	Гутник В. М.	Комунікативний вступний корективний курс: професійна спрямованість	677
	Демчук В. С.	Педагогічна зумовленість підвищення ефективності кураторської діяльності в університеті	679
	Доброносова Ю. Д.	Виклики культури медіарозмаїття і майбутнє філософської освіти у вищих навчальних закладах України	681
	Довбенко Т. В.	Інноваційні процеси в освітній практиці України на поч. ХХ ст.	683
	Дубовик М. О.	Фактори фальсифікації даних у психологічному тестуванні	686
	Жихарева О. О.	Екологічний дискурс у контексті соціологічних студій	688
	Замкова Л. В.	Реформа освіти в Іспанії на досвіді Галісії	690
	Зубенко К. В.	Актуальні “і-проблеми” і “і-потреби” в галузі освіти	691
	Кириленко В. Г.	Роль соціально-психологічної служби освітнього закладу у підвищенні рівня психологічного здоров'я слухачів	693
	Коваль Т.І.	Вплив інтернет-середовища на мовну особистість	695
	Кравець Р.А.	Типи полісуб'єктної взаємодії в освітньому полікультурному середовищі аграрного ВНЗ	697
	Кравченко Н.К.	Текст как знак-символ	699
	Кулаєва Т.В.	Сучасний підхід до розуміння феномену	701

		“самотність”	
	Лазуткіна Ю.А.	Методичний потенціал автентичної відеофонограми для формування аудитивної компетенції у студентів ВНЗ	703
	Палій В.С.	Опитувальник 16 рф: потенціал оцінки професійних компетенцій (на прикладі викладачів філологічних спеціальностей)	705
	Паустовська М.В.	Використання засобів театральної педагогіки для формування мовленнєвої компетентності у майбутніх учителів німецької мови	707
	Решетник О. А.	Проблема визначення психологічного поняття резилентності та її складової – життєстійкості у зарубіжних дослідженнях	708
	Шумейко Н.В.	Вплив міжнародних програм на розвиток вищої освіти у Словаччині	710
	Щербина О.А.	Інформатизація як засіб інноваційного розвитку освіти	713

ФІЛОСОФІЯ

	Брус Д. А.	До проблеми сприйняття художнього твору: споглядання vs співтворчість	715
	Комісар Л. П.	Європейські цінності в постсекуларній ері “присмерку Європи”	717
	Михайлова І. І.	Деякі зауваження щодо трактату “Промова про гідність людини” Джованні Піко Делла Мірандола	719
	Плахотнюк Є. І.	Отілеснена свідомість як філософська категорія когнітивізму	721
	Струмінська М. П.	Феноменологічні засади трансформації онтологічної проблематики	723

ІСТОРІЯ

	Баклан О. В.	Щодо історії вітчизняної еволюції правовідносин між державою та суб’єктами підприємництва: окремі питання	725
	Комова О.С.	Основні напрями діяльності керівного складу української армії в березні-квітні 1918 р.	727
	Лебедева І. М.	Вплив промислового перевороту на	729

		розвиток туризму	
	Яворська О. Г.	Дендроценози – найпривабливіші туристичні об'єкти	731

МЕНЕДЖМЕНТ

	Бегерська О.В.	Дискурсивні техніки мікроблогів (на матеріалі твіттера)	733
	Дацій Н. В.	Якісна інтеграція в управлінні маркетинговою діяльністю підприємства	735
	Літовкіна О. О.	Управління проектами в умовах змін	737
	Решетник Н.І.	Боргова залежність України та її загрози	739
	Столбова М. А., Харитоненко С.В.	Роль процесу планування в управлінні підприємством	741
	Усенко Ю.В., Волощенко А.О.	Структурні елементи процесу організації управління підприємством	743
	Шульпіна Н. В.	Коучинг як інструмент розвитку персоналу сучасної організації	744

ПРАВОЗНАВСТВО

	Ананко Т. Р.	Аргументативність стратегії у політичному дискурсі	746
	Бабюк А. М.	Проблеми правореалізації в Україні	748
	Бугера О. І.	Досвід США у використанні мережі інтернет для запобігання злочинності	750
	Гаращенко Л.П.	“Job-on-call agreements” за законодавством Італії	752
	Городницький А. В.	Договірна модель “влада/соціум” у світлі реалій політичних конфліктів: український контекст	754
	Златіна Н.Е.	Система публічних фінансів України	756
	Мацегорін А. О.	Захист права на спадкування на території проведення антитерористичної операції	758
	Мацегорін О. І.	Правове регулювання вільних економічних зон України	760
	Островська Б. В.	Роль ЮНЕСКО в утвердженні цінності людського життя відповідно до міжнародних норм у галузі прав людини	762
	Пророченко Н.О.	Сучасний стан і перспективи розвитку українсько-іранських відносин	764
	Сердюк Н. А.	Охорона здоров'я та довголіття нації як індикатор соціальної держави	766

Підписано до друку 22.05.2017 р. Форман 60x84 1/16
Папір друк. №1 Спосіб друку офсетний. Умовн. друк. арк. 53,45
Умовн. Фарбо-відб. 53,56 Обл.-від. арк. 53,56
Тираж 200. Зам. № 17-232

Видавничий центр КНЛУ
Свідоцтво: серія ДК 1596 від 08.12.2003 р.
